6
38-F
30

6
3 N
11

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

6-38-F-30

80-F-1

Digitized by Google

J. B. GRAMAYE
ANTVERPIENSIS
ANTIQUITATES BELGICÆ
EMENDATIORES, ET AUCTÆ
ANTIQUITATIBUS BREDANIS
NUNC PRIMUM EDITIS.
ACCEDUNT HAC EDITIONE
NICOLAI DE GUYSE MONS HANNONIÆ,
DAVIDIS LINDANI TENERÆMONDA.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

JOAN. BAPT. GRAMAYE
ANTIQUITATES
ILLUSTRISSIMI DUCATUS
BRABANTIÆ,
IN QUIBUS
SINGULARUM URBIUM
INITIA, INCREMENTA, RESPUBLICÆ, PRIVILEGIA, OPERA, LAUDES:

COENOBIORUM
FUNDATIONES, PROPAGATIONES, SACRI THESAURI, ENCOMIA, VIRI CLARI:

ECCLESIARUM
PATRONATUS, MONUMENTA, RELIQUIÆ SANCTORUM, COLLATORES:

PAGORUM
DOMINIA, DOMINI, FAMILIÆ,

Quantum quidem nunc fieri potuit, ſpeciatim deſcripta: Ritus ſacri profanique inſerti: omnia ex ducentis & amplius manuſcriptis Codicibus (quorum præcipui Hiſtoriæ Ducum ſubjuncti nominatim) ex Oppidorum Cœnobiorumque Archivis, ex privatorum plurium ſchædis collecta.

Cum Indicibus Rerum & Locorum copioſis, & Urbium ſingularum teſtimoniis de veritate Scriptorum, & Scribentis diligentiâ.

Præfigitur ejuſdem Authoris COMPENDIUM HISTORIÆ BRABANTICÆ.

LOVANII, apud ÆGIDIUM DENIQUE.
BRUXELLIS, apud FRATRES TSERSTEVENS.

Anno M.DCC.VIII. *Cum Gratia & Privilegio.*

REVERENDISSIMI, ILLUSTRISSIMI,

AMPLISSIMI

ANTISTITES, HEROES, VIRI,

POST PRINCIPEM

PATRIÆ PATRES.

BIBLIOTECA NAZ. ... ROMA

NEc magnoperè mihi ambigendum erat cui hos labores meos offerem, nec mirandum Vobis. Sunt illi à Brabanto, in & de Brabantia concepti, ad & per Brabantiam ſuſcepti. Solent parentum altera ubi conceperit, alter ubi ſuſceperit prolem, invitare avos potiſſimùm aut Mæcenates, denique affines & vicinos: illos ut expiando ſalutaribus aquis aſſiſtant, nomen imponant, renaſcentis teſtes ſint; hos ut diem luſtricum honorent, pompam proſequantur, renato congratulentur. Idem mihi uſuvenit. Concepi ex labore, ſuſcepi ex diligentia hanc meam Brabantiam. Nata intra domeſticos parietes, ut typo renaſcatur, inque Clionis fano repræſentetur, publici favoris aquà expietur, idque Apollinis manu, diem indixi: invitavi qui infantis latus alterum clauderent, ſcriptores utriuſque ordinis & notæ, è quibus, utpotè affinibus, potiora meæ infantis membra derivantur: invitans & vicinos propè, proculque diſſitos, tempora nimirum rerum, etyma, notationes, explicationes vocabulorum, & ſimilia, quæ alterum hiſtoriæ meæ marginem juſſi occupare. Reſtat ut anadoxos mihi & ſponſores accipiam. Et quos quæſo opportuniùs, quos decentiùs illis, quos Brabantia Patres, mea Mæcenates agnoſcit & appellat. Et ut ſolent gratiore halitu narium anfractus invadere lilia quæ ſevimus, ita Vobis erunt Operis quod veſtrà foviſtis benevolentià. Operis in quo omnium & ſingulorum è Vobis decora ad ornatum communis Brabantiæ collecta: Operis in quo quicquid rarum, carum, admirandum, laudandumque habet Brabantia, exprimitur. Quod ideo velim ſereno vultu aſpiciatis & accipiatis, nomen ei de Veſtro faciatis, apertum multis interim ventis & tempeſtati obnoxium, lucis & famæ campum ingreſſuro aſſiſtatis. Scio futuros qui arguent fœtum hunc meum informem eſſe & indignum tam illuſtribus oculis. Sed meminerint rudem indigeſtamque molem fuiſſe

Ante mare & terras & quod tegit omnia cœlum.

Meminerint me tramitem ingredi nunquam ante à quopiam calcatum, viſum quidem & alibi factum oſtenſumque, peragratum nunquam. Quid mirum ſi alibi deviem, & alibi per ambages, alibi per anfractus ad veri ſcopum tendere coner? Veſtrum erit, VIRI MAGNI, aſpirare, ut poſſim fœturam hanc rudem tantiſper lambere, donec omnium oculis digniſſima evadat. Veſtrum erit laboribus accedere, quos Brabantiæ veſtræ lubens meritò impendi, impendo, & impendam. Quod facturos Vos ut ſpero, ita rogo, Deus erit qui affectum meum in rem communem juvabit, idemque, qui Vos Reverendissimi, Illustrissimi, Amplissimi Antistites, Heroes, Viri, post Principem Patriæ Patres, diu eſſe & ſupereſſe jubebit ad Reip. clavum ſedentes. Quod orat etiam atque etiam

Veſter Cliens

J. B. Gramaye.

AD

AD LECTOREM.

INtereſt te monitum LECTOR, ut Inſtituti mei non ſis ignarus. Habes hìc BRABANTIÆ Antiquitates ſtylo rudi & plebeio, alibi etiam parum latino, quòd putarem tali res noſtrates notius exprimi; breviter, quòd vererer, opus perpetuo filo connexum in immenſum ne excreſceret, minutis etiam & fabuloſis non omiſſis, ut recrearem, & aliis poſt me anſam præberem fabulas diſcutiendi, ſicubi in aut ex iis veritas reperiri queat. Diplomata quæ laudo, fide optimâ, ut vidi, ita citavi. Quoad Urbes & Cœnobia & alia primæ notæ loca, non dubito quin certa afferam; in Pagis ſubinde non ita. Nec ideò aut negligentem me, aut imperitum æſtimabis. Inquiſivi quod & quoad potui: neceſſe fuit nonnunquam, ubi ſcripta deficiunt, dictis fidem habere; & quàm facilè etiam Primarios Pagorum hallucinari? Dices, judicium adhibendum fuiſſet. Id equidem feci, ubi in diſſentientes aut dicentium aut ſcribentium incidi ſententias; ubi unica ſolùm, quomodo potui? Addes, non intereſſe ut minuta illa in chartam injiciantur aut divulgentur. Quæſo te, Romanos & Italos adi, vide an non magis ſingularia de ſuis Urbe agroque ſcribant? Et cur cedamus, cur non aſſurgamus? & Scriptores, quibus vitam ſuam & Roma, & Græcia debet, habeamus? Inſerui, & diverſo ab aliis charactere indicavi tam ſacros quàm profanos ritus, & notulas generales, ut tædium levarem, & oculos continuâ Pagorum & familiarum recitatione fatigandos oblectarem. Ubi familias nobiles attigi, ne quis æſtimet, me auribus gratiam feciſſe, aut palponem egiſſe. Scripſi quæ mihi non dicta, ſed probata ſunt per chartas veteres aut Diplomata. Si quos aut quas præterii, venia danda prompto parato ſecundis curis emendari, ſuppleri, augeri. Nec enim mihi non vocato licuit privatorum ſcrinia excutere. Juriſdictiones in Pagis non tango, ordinem tantùm, quia ſervandus aliquis, ſervavi, eò collimans ut nominatione familiarum in quibus dominia ſingula fuerunt, innoteſcat, quæ, quando, & ubi floruerint. Antiquitates ſingularum Urbium, ſeparatim libellis comprehendi, & iis quorum maximè uſus ſum beneficio inſcripſi, quos in unum nunc faſciculum colligo, ut legentium & ementium commodo ſubſerviretur. Nomina eorum qui mihi auxilio fuerunt addidi, tum ut fidem meam liberarem, tum ut ne alienos labores mihi arrogem. In Antverpia & Taxandria diverſam ſequor ſtyli & peregrinationis methodum, ut judicia omnium deſcriptionis hàc diverſitate audiam, quam formam uniformem ſecundis curis magìs placeat amplecti. Rogatos autem velim omnes ad quos labor hic meus deveniet, ut non graventur bono publico quæ privatim habent, communicare, aut ipſi edere.

Quia autem ad fidem ſcriptioni faciendam Urbium ſingularum teſtimonia publica adjecimus, ne aberres, ecce tibi præfixas Cenſuras Lovanienſem LOVANIO;

Thenenſem, Landinenſem, Leewenſem, Halenſem, Arſcotenſem, Dieſtenſem, Zichenenſem, THENIS;

Bruxellenſem & Vilvordenſem BRUXELLÆ;

Nivellenſem, Gemblacenſem, Geldonienſem, Hanutenſem GALLO-BRABANTIÆ ad limitem Eburonicum;

Antwerpienſem, Lyranam, Herentaldenſem, Turnoutanam, Weldenſem & Arendoncanam ANTVERPIÆ;

Sylviducenſem TAXANDRIÆ; *&c.*

VITA ET ELOGIUM

CLARISSIMI VIRI

JOANNIS BAPTISTÆ GRAMAYE,

EX BIBLIOTHECA BELGICA

VALERII ANDREÆ DESSELII, J. C.

JOANNES BAPTISTA GRAMAIUS, Antverpianus, Juriſ-Conſultus, Protonotarius Apoſtolicus & Arnhemienſis Præpoſitus; è Sugambris ſive Geldris originem Majoreſque ſuos habuit. Lovanii anno M. D. XCIV. ſumpto in Artibus Philoſophiaque Magiſterii titulo, Laureâque Juris Utriuſque, quam Licentiam vocant, anno M. D. C. die 26. Octobris ornatus, omne ferè deinceps Diſciplinarum genus tractavit, atque Eloquentiam Juraque Profeſſor Academicus publicè docuit. Pòſt Belgii Principum ac Provinciarum Hiſtoricus, loca pleraque toto triennio luſtravit, Archiva inſpexit, Antiquitates eruit & deſcripſit. Hinc Hollandicam Germanicamque peregrinationem inſtituit, ac demùm ſuſcepto Italico atque Hiſpanico itinere, in Africam delatus fuit, captus à Barbaris, & pleraſque Africæ Barbariæque oras luſtravit. Atque hanc ſuam peregrinationem in *Diario Argelenſi*, atque *Africâ illuſtratâ* breviter ipſe propoſuit. Reliqua illius Scripta, edita variis locis, brevi hoc indice exhibentur:

Conſtantinus, Comœdia. Coloniæ, apud Mylium.

Andromeda Belgica, in adventu Belgii Principum Lovanii exhibita. Lovanii, apud Kellamum.

Elias, Tragi-Comœdia. Lugduni, typis Facheti.

Centuria Poëmatum: Genethliacorum, Epithalamiorum, Epiniciorum, Epicediorum, Odarum, Elegiarum, &c. Coloniæ, apud Mylium.

Centuria Poëmatum Extemporaneorum: Epigrammatum, Anagrammatum, Laurearum Doctoralium, Ænigmatum, &c. Lovanii excudit Kellamus.

Poëſis Bucolica libri II. Urſellis Bircimannus.

Declamationes Heroïcæ. Francofurti, Wecheli hæredes.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

Decas Orationum Academicarum. Coloniæ, Mylius.

Libellus Phraſium, & *Epiſtolica*. Ibidem, Hieratus.

Declamationes III. Partheniæ. Lovanii Kellamus.

Declamationes Quodlibeticæ IV. Urſellis Sorbenius.

Aſia & XLII. ejus Gentium Hiſtoria. Antverpiæ 1604. 4to. Joannes Keerbergius.

De primis precibus. Ibidem, Bellerus.

Reliqua Hiſtoriam ſpectant, quà Belgicarum Provinciarum, quà Africanam:

Encomium Brabantiæ. Excudit Amſtelodami Hondius.

Hiſtoria Brabantica: De Brabantiæ Ducibus. Lovanii, Maſius, 1606. 4to.

Antiquitates Ducatûs Brabantiæ: in quibus *Lovanii*, *Bruxellæ*, *Antverpiæ*, *Silvæ-Ducis*, aliorumque Opidorum, Municipiorum, Cœnobiorum, &c. initia, incrementa, opera, aliaque tractantur; pleraque Bruxellæ anno 1606. & 1610. ſeparatim edita.

Anti-

Antiquitates Comitatûs Flandriæ : in quibus *Gandavi* & *Corturiaci Antiquitatum primitias* excudit Antverpiæ Verduſſen 1611. 4to. *Brugas Flandrorum*, Lovanii Dormalius 4.to. *Ipretum*, ibidem Rivius : *Trazeniacum*, Bruxellæ Velpius : *Flandriam Francam*, *Imperialem*, & *Ambachta*, *Pentapolim maritimam*, *Flandriam Gallicanam*, *Betuneum* & *Ariacum*, *Duacena* & *Orchiacum*, Inſulis Beyſius : *Flandriam Lyzanam*, Gandavi Faber.

Namurcum, Tomis II. De Comitibus Namurcenſibus, deque Urbis ac Comitatûs Antiquitatibus. Antverpiæ, Nutius, 1607. 4to. Tomum III. *Antiquitatum Namurceſii*, Lovanii Maſius edidit.

Antiquitates Urbis & Provinciæ Mechlinienſis. Bruxellæ Velpius, 1607. 4to.

Hiſtoriæ & Antiquitatum Urbis Cameracenſis ſumma Capita, idem Velpius, 1608. 4to.

Hasbaniæ illuſtratæ libros X. Coloniæ Egmondus.

Africa illuſtrata libris X. Excudit Tornaci Adrianus Quinque, 1622. 4to.

Diarium Argelenſe, ſive Speculum miſeriæ ſervorum Turcicorum. Athi, Joannes Maſius, 1622. 8vo.

Martyres Argelenſes, ex Hiſpanico Haëdonis. Tornaci.

SUMMA PRIVILEGII.

DIplomate Catholicæ Suæ Majeſtatis ſancitum eſt, ne quis Librum cui titulus : *Antiquitates Belgicæ Joannis Baptiſtæ Gramaye, Præpoſiti Arnhemenſis, Archidiaconi Ultrajectini, J. U. Licentiati & Profeſſoris Publici in Academia Lovanienſi, necnon Sereniſſimorum Belgii Principum* ALBERTI & ISABELLÆ *Hiſtoriographi*, intra duodecim annos proximè ſequentes, præter voluntatem *Ægidii Denique*, ullo modo excudat, aut alibi terrarum excuſos in haſce ditiones importet, venaleſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione Librorum & aliâ gravi pœnâ mulctabitur, utì latiùs patet in Litteris datis Bruxellis die 25. Septembris 1702.

Signatum :

LOYENS.

J. B.

ILLUSTRISSIMIS

ET

REVERENDISSIMIS

BRABANTIÆ ORDINIBUS

PATRIÆ PATRIBUS,

ITEM

AMPLISSIMIS NOBILISSIMISQUE VIRIS,

Ad publica ejuſdem Provinciæ negotia

PRÆFATORUM ORDINUM

NUNC DELEGATIS

DOMINO HENRICO HUYS, Abbati Dilighemenſi, Sacri & Canonici Ordinis Præmonſtratenſis,

DOMINO ALEXANDRO CAROLO de Pallant, Abbati Nobiliſſimæ Abbatiæ S. Gertrudis, & Privilegiorum Almæ Univerſitatis Lovanienſis Conſervatori,

DOMINO JOANNI DOMINICO, Comiti de Maldeghem, & de Steenhuffel, Baroni ac Dynaſtæ de Leyſchot, Domino de Ooſtwinckel, Diepenſtein, Haibes, Marquette, Indevelde, Nederimden, & Ichſchot, Regiæ Cohortis Vice-Præfecto, Satellitum Regis Duci, quondam Pedeſtris Turmæ Præfecto,

DOMINO FRANCISCO HYACINTHO, Comiti de Lannoy, de Lamottry, de Beaurepaire, & Sacri Romani Imperii, Baroni d'Aix, d'Eſpieres, & de Sombreffe, Toparchæ de Mons de S. Gery, d'Achiel le Grand, de Santes & de la Huſſieres, à Catholica Majeſtate CAROLO SECUNDO, glorioſæ memoriæ, quondam Ablegato ad Sereniſſimum ELECTOREM PALATINUM,

D. JOANNI JACOBO VANDEN VEN, Toparchæ de Lathuy, Pietrebaix &c. Conſuli Lovanienſi Primario,

D. JOANNI BAPTISTÆ AURELIO A WALHORN, dicto Deckher, Domino de Termeeren, Conſuli Bruxellenſi Primario,

D. JOANNI BAPTISTÆ DEL CAMPO, Domino de Wytvliet, Primario Conſuli Urbis Antverpienſis,

D. NICOLAO d'EYNATTEN de Schoonhove, Toparchæ de Terhaghen, Gerardmont &c. Conſiliario, & Primario Penſionario Lovanienſi,

D. HENRICO PIPENPOY, Exconſuli Primario Bruxellenſi, nunc Conſiliario & Penſionario,

D. JOANNI FRANCISCO LAMS, Urbis Antverpienſis Conſiliario, & Primario Penſionario,

D. PETRO & D. HENRICO VANDEN BROECK, Equitibus, Ordinibus Brabantiæ à Conſiliis & Secretis.

ILLUSTRISSIMI

ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI DOMINI,

GRAMAYUM ſub Illuſtriſſimi Nominis Veſtri auſpicio publicæ luci reddimus, aut potiùs damus: mendoſiſſimum ſiquidem hactenus, Typographorum ſeu inſcitiâ, ſeu incuriâ, immani labore, germano autographi nitori reſtituere, operæ pretium eſſe duximus, rati non inutilem nos Reipublicæ operam navaturos, ſi Belgicæ noſtræ luculentiſſimam Hiſtoriam, quæ peregrina etiam ingenia in ſcribendi curam advertit, quàm emendatiſſime, prout licuit, ederemus, maximè ab Hiſtorico Gentis noſtræ Principibus, ALBERTO & ISABELLÆ probatiſſimo, eoque noſtrate, conſcriptam, cui & populi indoles ac mores magis perſpecti, & Archivorum eruendorum major opportunitas cum penitiori notitia conjuncta fuerit; tum evolvendæ antiquitatis ſtudium ſummum, & incredibilis diligentia. Et quidem alios rerum Belgicarum Scriptores, ita ſeu bella, ſeu tumultus occuparunt, ut cetera neglexiſſe videantur; cum GRAMAYUS noſter ita ſingula, non Urbium tantùm aut Oppidorum; verùm & locorum, & rerum pleriſque ignotarum monumenta, ab incunabilis ſuis retro inveſtiget, ut ad exactiſſimam indaginem deſiderari nihil poſſit. Quare præ ceteris, VIRI ILLUSTRISSIMI & REVERENDISSIMI, ſperavimus non ingratos fore Vobis Typographiæ noſtræ conatus, cum ad Vos, qui Patriæ negotia ſapientiſſimè adminiſtratis, propriè ſpectet earum rerum notitia quarum Vos propior tangit cura: cumque PATRIÆ PATRES & dicamini & ſitis, immunitates & Privilegia Brabantorum tutelæ & fidei integerrimæ veſtræ commiſſa ſunt, quo à Vobis ſarta tecta ſerventur,

tur, quæ omnia, Auctoris noſtri gnavâ diligentiâ ſic collecta & conſervata ſunt, ut quàm plurima eorum ab oblivionis interitu vindicarit; adeo ut hunc librum meritò liceat appellare Belgicorum Jurium Archivum. Erit aliunde tum Principi, tum primariæ harum ditionum Nobilitati, ut confidimus, gratiſſimum, quod librum hunc veſtro dignati ſitis patrocinio, quippe cum Majores ipſorum, heroicâ munificentiâ, tot loca ſacra, ſeu ad Cleri ſplendorem, ſeu ad pauperum ſubſidium dotarint, Civium Collegia ampliſſimis libertatibus exornarint: acceptum planè iis erit ILLUSTRISSIMOS BRABANTIÆ ORDINES, illius operis præſidium ſuſcepiſſe quo eorum Avorum memoria poſterorum gratis animis tranſcribitur & immortalitati conſecratur. Noſtrati autem populo quid jucundius, quàm Privilegia quorum tutelam profitemini, in manibus Veſtris verſari, dum Veſtris auſpiciis GRAMAYUS redivivus publicam lucem aſpicit? Et Inclytos Proavos, Majoreſque Veſtros, eò amplius numquam intermoriturâ memoriâ devenerabitur, eorum præclara in GRAMAYO monumenta revolvens, quò magis eo ipſo intelliget, Vos Heroibus tantis ſimiles eſſe illuſtres Poſteros, ut aviti ſanguinis ita & virtutum hæredes qui Patriæ ſaluti & ipſius immunitati tuendæ, vigilias & labores Veſtros impenditis. Quod cum porrò ſtrenuè faciatis de Muſis & liberalibus artibus bene merentes, æquum eſt ut Auctoris noſtri litteratiſſimi Viri fructus Vobis conſecrentur, & quamcumque operam in eo edendo collocavimus, honori & Nomini Veſtro inſcribamus, obſervantiæ noſtræ pignus, omni ære perennius.

ILLUSTRISSIMARUM ET REVERENDISS. DD. VV.

Humillimi ſervi & clientes

ÆGIDIUS DENIQUE

FR. TSERSTEVENS.

J. B. GRAMAYE
HISTORIA BRABANTICA.

Sereniſſimis Belgarum Principibus,
ARCHIDUCIBUS AUSTRIÆ,
DUCIBUS BRABANTIÆ
ALBERTO ET ISABELLÆ
MONARCHARUM, IMPERATORUM, REGUM
POSTERIS ET AFFINIBUS
FELICITATEM APPRECOR.

VEnio ad aram Celſitudinis Veſtræ depoſiturus exile munuſculum. Ita ſolent Magnis Divis vota nuncupari; ita Divis Auguſtis ſalutem dicturi, ita Auguſtis Perſarum Regibus ſe exhibituri Chariſtion aliquod repræſentare. Et veluti placant Liberum Patrem geniales pampini, placent Legiferæ Matri flaventes ariſtæ, Neptunus honoratur equo, quia nimirum eorum ea ſunt munera aut inventa; ita placaturam ſpero, placituram ſpero Serenitati Veſtræ Brabantiam, cui gloriæ initia à veſtris Majoribus, dignitatis incrementa à Parentibus, virtutum omnium chariſmata à Vobis. Amplius ut gratiora Jovi quæ Dialis peragit ſacra: Herculi quas Potitii faciunt, epulæ: Gradivo quas Salii: Cybelæ quas Corybantes faciunt, ſalutationes, quàm illa queis lucentem rude verberat aëra vulgus. Sinite ita & Vobis accidere, MAGNI PRINCIPES, gratiora, quæ offert veſter origine, natalibus, profeſſione; quem non utique digniſſimum, ſed unum è multis ad hiſtoriographi functionem, & illuſtrandum Belgium elegiſtis. Is certè Auſtriacæ Domûs Auguſtiſſimæ genius ſemper fuit, ea mens, ut cum omni Heroicarum virtutum genere ceteris antecellant, tum verò maximè in curis habent religionem & eruditionem. Et quis eſt, qui in Vobis aut horum aut illorum aliquid jure queat deſiderare? Virtutem? Loquuntur illa in Menapiis Moriniſque propriâ Archiducis manu ductu fixa trophæa, & nunc ultra Moſam Rhenumque veſtris auſpiciis arma virtutemque producta. Pietatem? Teſtantur tot veſtris opibus ornata, dotata, templa, cœnobia: veſtro auxilio tot undique imò & è Comitatu veſtro monaſteriis conſecratæ Nobiliſſimæ Virgines. Clementiam? Norunt omnes, quibus integrum quotidiè Principis ora tueri, querelas deponere, neceſſitates exponere. Et verò felices præ aliis Belgas, quibus ii obvenerint Principes, quibus Illuſtriores invenire, meliores deſiderare, prudentiores optare nequirent. Quos longævos eſſe optat oratque, quiſquis Belgium optat oratque eſſe fortunatum. Et ego in illis. Lovanl ineunte Octobri, anni M.DCVI.

Sereniſſimarum Celſitudinum Veſtrarum

Cliens,

J. B. GRAMAYE.

AD LECTOREM.

CANDIDE LECTOR.

NE ſcriptionis & ſcripti hujus te offendat inſolentia, libet paucis præfari & inſtituti mei apud te rationem deponere. Miratus ego ſæpius in hoc fertili doctorum ſeculo & Belgio ita paucos, ita nullos eſſe qui illuſtrandæ ornandæque patriæ ſtudium in ſeriam admittant cogitationem, paſſim externorum ſollicitos & curioſos cum labore & laude. Quorum ego defectum aut oblivionem etſi ſciam majus quiddam eſſe, quam ut vires meæ patiantur, tamen (laudem non arrogo) veniam merebor, ſi exteris & noſtratibus ex 200. & amplius calamo exaratis codicibus collectam obtulero Brabantiam; cui ſua quiſque plura alii, meliora doctiores adjicient. Habes hic hiſtoriam, non ſingula & minutatim à Ducibus noſtris ubivis locorum geſta, ſed in ipſa duntaxat Brabantia. Quæ extra eam ſufficit digito notaſſe, ſuis ſingula locis ubi peracta ſunt, pernarranda. Auctores exteros noſtratibus accedentes in marginem rejeci, ne eorum frequens repetitio oneri eſſe queat obiter lecturo. Quæ ſub Burgundiæ Principibus geſta, non attigi; quia deceſſor meus ſingulari volumine id fecit antea. Quæ ſub Auſtriacis geſta ſuffecit indicis in morem percurrere. Interim quicquid ab utriſque in Brabantia actum, in Analectis Antiquitatum invenies. Si quid in ſcripto hoc tam vario, multiplici, novo elapſum; aut ſicubi lapſus, omnibus citra affectum cenſentibus affero ſpongiam, ſcalpellum, ſtylum. Publicè omnes utriuſque ordinis viros rogo, moneant, ſuggerant, emendent, emendaturo ſecundis curis, ſi quid minus rectum, certum, perfectum, expreſſum, & interim ad aliarum Provinciarum Antiquitates hac qua Brabantiam abſolvi, methodo progreſſuro. Ita habe & vale Lector.

HISTORIA BRABANTICA.

CAPUT PRIMUM

Continens quadringentorum & amplius annorum geſta, quo tempore ſub Ducibus ſuis Troiani ſanguinis, aut ſi mavis Agrippinæ Regibus fuit Provincia.

ETſi non dubitem idem Brabantiæ, quod ceteris nationibus eveniſſe, ut nonnulli ejus illuſtrandi ſtudio, ubi hiſtoriæ lumen deficiebat, ad majorem ſcriptionis gratiam multa commenti ſint, longos Regum ordines, geſta, utinam non & nomina digerendo, antiquitatis opinionem credulo lectori facientes. Etſi non lateat illud quia multis peccatur inultum, oblectat tamen ſubinde veriſimilis narratio, quam ſi ex toto factam eſſe non credimus, ſcriptam tamen eſſe non inficiemur. Talia erunt quæ hoc capite digeſſi, auribus gratiam facturus, annalium fidem ſecutus, à qua olim etiam primi nominis viros non abhorruiſſe ſcio, modò omnes vulgariter doctos applaudere.

Inter annalium compilatores, aliquos offendi & aliqui me, Brabantiæ [1] ſeminarium ex arca Noë tædioſâ deductione petentes, quos nemo non faſtidiat. Alii parciùs gaudent in Troiæ fumo famam venari, & Antenorem aut Hectore [2] natum Francionem [3] invenire, cujus poſteritas ex Iſauria in Pannonias [4] dilapſa, indeque in loca Rheno contermina, utrobique Sicambrorum [5] (id nominis à Duce mutuaverant) nomini & regno [6] dederit initium. Potuiſſem ſeriem prodigioſam & geneas exſcribere, ſi putaſſem ex nudis nominibus aliquam, voluptatis umbram ad curioſos perventuram; Ideoque malim hinc magno ſaltu ad Salvium Brabonem calamum transferre.

Hic putatur apud Arcades [7] enutritus, Julio Cæſari [8] in expeditione Gallicana Comes extitiſſe, primòque Thuringis [9] ab eo domitis Rex datus, mox etiam Agrippinatibus, [10] in quorum fide erat, quicquid [11] Rhenum [12] inter Scaldimque terrarum jacet, quod exinde penes Brabonici ſanguinis Reges perſeveravit. Addunt id temporis quendam portentoſæ magnitudinis [13] tyrannum [14] arcem in ſupercilio Schaldis habitaſſe (arcis [15] & hominis etiamnum monſtrantur reliquiæ) prætervnavigantibus [16] niſi dimidium mercium pependiſſent, [17] dextras amputare ſolitum. Certè id adeò creditum ut Scriptor [18] fide dignus ex oculati teſtis ore tradat ante 200. aut circiter annos in Taxandriæ locis repertam ex plumbo arculam juſto numero manibus ſed exanguibus & arefactis plenam. Quidquid ejus ſit, manuum [19] & arcis in ſcutis ſuis monumentum refert [20] Antwerpia, nec nomine [21] multùm recedens, ubi Antigonum, [22] (id gyganti nomen erat) Brabo ſingulari [23] certamine interemit erectoque trophæo dextram [24] gygantis in flumen projecit, ejus facinoris merito S. Imperii [25] Marchio [26] declaratus, manente etiam Antwerpiani juris, medietate [27] fluminis, quouſque nimirum projecta manus. Idem auctior Swanæ [28] (ſoror [29] ea Cæſaris dicitur) connubio, præſtitoque in [30] Martis æde Lovanii fidelitatis juramento [31] ſcribitur non minus amplam quam pacificam ad [32] poſteros tranſmiſiſſe poſſeſſionem. Et memoriæ datum ut Brabantiæ [33] caput [34] Lovanium (quod hodieque ſervant) haberetur.

 Sal-

Nicolaus Clericus & [C]hronicon magnum im[pr]eſſum Antverpiæ an[n]o 1525.

Franciſcus Roſieres to[m]i 1. hiſtoria 4. hiſtor. [L]othar.

Chronicon Brabantiæ [im]preſſum à Joan. Doeſ[bor]ch anno 1530.

Fusè de his Lazius l. [...] de Gentium Migra[ti]onibus.

Ex Regum genealogia [a]pud Henninges & La[z]ium & alios.

De hoc latiùs in Gel[d]ricis.

Annales vulgò & liber [c]ui titulus Speculum Bel[g]ii.

[V]ide an fidem mereatur [e]x eo quod addunt Ju[li]um R. Arcadiæ filium [f]uiſſe & Brabonis Collactaneum.

8 Præter ſupradictos id refert Genealogia Trudonenſi Chronico præfixa.

9 Conſentit Regum Turingiæ ſeries apud Henninges & alios.
Si ita eſſet, Romani haud dubiè non tacuiſſent.

10 Conſentit Regum cathalogus Chronico præfixus.
Meritò dubites an non de his veriora Romani ſcribant.

11 Quorſum ergo tot gentium Regum, rerumque publicarum apud Cæſarem & alios nomina, ſi unum omnes & Romanis amicum (ut narrant) Regem agnoſcebant?

12 Hos limites etiam Rogerius aſſignat hiſtoria 5. tomi primi.

13 Conatus eſt id fusè refutare Goropius libro ſingulari.

14 Caſſianus libello de Gygantibus.

15 Numen ei Gygantis domus, quamquam alii eum ſub Scaldi velint habitaſſe.

16 Neſcio an non locorum prout tum erat ſitus, aut mari, aut ſylvis invius refellere poſſit illas navigationes.

17 Alii minus veriſimiliter narrant eum portorii loco dexteram exegiſſe.

18 Abbas Scriptor chronicorum S. Trudonis.

19 Goropius de eis aliqua, ſed non omnia mihi probata.

20 Jam inde ab annis 500. ut ex diplomatum ſubſignatione collegi.

21 De hoc atridebunt fortè magis quæ in Analectis Antverpiæ afferemus.

22 M. S. Rithmorum popularium parte 1.
Nomen Græcum cujus ne veſtigium quidem in noſtrate lingua.

23 Annalibus noſtris, vicinarum Provinciarum conſentiunt Chronica.

24 Lowius ad Molani Militiam ſacram.

25 Faſciculus Temporum in indice noſtrorum Ducum & Marchionum.

26 De hoc latius & fortè certius rectiuſque agemus c. 3.

27 Id Chronici omnes una voce tradunt.
Quid olim fuerit non mihi liquet: hoc ſcio, multo aliter ſe rem habere.

28 Chronica Tongrorum & Leodicenſium c. 6. & 7.

29 Miror cur id Romani facundi rerum ſuarum promptores tacuerint.

30 Viderint Lovanienſes an certo id probare poſſint.

31 Rogerius hiſtoria 14.

32 Obiiſſe traditur ante Chriſtum natum anno 51.

33 Occurret fortaſſe & hiſtoriæ cap. 8. & Analecta legenti ratio certior

34 Caſtergatenſis tractat. 3.

Salvio Braboni aſſerunt Carolum [35] filium & hæredem [36] ſucceſſiſſe, & amplius aditæ poſſeſſionis terminos [37] ad Oceanum Friſonicum [38] extendiſſe, Auguſti ævo [39] & beneficio. [40] Datumque horum, patris dico & filii memoriæ, ut alterutrius nomen, ſecuti per ordinem Duces ſuo quaſi commune præpoſuerint. Quod niſi dicamus non video quomodo annalium Scriptores diverſa [41] ſucceſſorum [42] nomina proferentes liceat conciliare.

Itaque Carolus, quem dixi, filiis Tito [43] & Julio [44] patrimonium diſtributurus illi Turingiam, [45] huic cetera ultra Rhenum aſſignavit. Hujus tum alibi tum inter Rhenum Moſamque in Juliacenſi [46] oppido extat memoria, Octavium [47] nacti ſucceſſorem Romanoque Troianoque [48] ſanguine digniſſimum. Quod ejectis Valentianis [49] Saxones fateri, Traianus [50] Imper. agnoſcere nunquam deſiit, hunc potiſſimum totius Belgicæ appellans Gubernatorem, [51] cujus virtus prima Barbarorum impetus excepiſſet. Hac in functione & ipſe & filius Godardus [52] & denique nepos [53] Gottofredus [54] laudabiliter [55] perſeveravit: Poſterior etiam M. Antonio Vero in Saxones [56] & Germanos auxiliator. Sed quod nepotem ejus Commodus Veri Succeſſor Romæ peremiſſet, non muliebriter ferendam ratus injuriam Treviris [57] Germaniſque in belli ſocietatem pertractis palam [58] deficit, præſidia Romanorum ab oſtiis fluminum ejiciens. Quibuſcum Vericus [59] demum filius pacem compoſuit, hinc æternâ oblivione ſepulta, (quod Commodo extincto minus grave erat) injuria; inde relicto [60] Belgarum [61] Ducibus veterum poſſeſſionum jure. Verico etiam tum ſuperſtite Artſardus filius in adminiſtrationis & curarum partem à patre jam inde receptus, Carauſio [62] Maximiani Cæſaris Legato propter ſcelera exautorato ſurrogatus à Romanis. Qui utrique Conſtantini [63] M. Parenti præſto fuiſſe traditur, alteri [64] quidem in Alemanos, alteri verò cum ex Britannia [65] Treverim verſus iter dirigeret. Martſandus [66] eo natus ipſius [67] Conſtantini in Licinium Maxentiumque caſtra ſecutus, regni inſuper ſui [68] per Hannoniam Atrebates, & Picardiam fines legitur propagaſſe. Qui eum ſecutus Taxander [69] urbi [70] aut regioni nomen dediſſe creditur, & Gratiani Cæſaris (cauſa non traditur) indignationem incurriſſe, periculo tamen ereptum Germanici [71] & Albagaſti artibus, voto concepto ſe Chriſti dogma [72] amplexurum. Vinculis Ita expeditum impenſè Maximiano Auguſto faviſſe, Theodoſio inſuper acceptum fuiſſe pro comperto habemus. [73]

Succeſſores Anſigiſus [74] Honorio contra Barbaros militans victi apud Arelatem Groſii Vandalorum [75] Regis laudem reportavit. Carolus [76] cui formæ decus [77] *Pulchri* cognomen fecit, Valentiniani Imper. equitum magiſter & ſororius audiit. Hujus filius, illius nepos [78] Lando creſcentibus indies Francorum in Belgio rebus parum in Romanis ſpei reliquum eſſe videns, cœpit [79] Childerici Francorum Principis partes fovere. Et poſt eum Auſtraſius [80] (à quo [81] nomen regno hæſit, ſicut à patre urbi) filius, [82] Carolus Naſo nepos, Bertharii Thuringiæ Ducis gener, Carolus [83] ab Hasbaniæ natali illuſtre ſortitus nomen, pronepos. Quorum hic Theodoberto Auſtraſiæ Regi ab intimis conſiliis legatione inſuper ad Juſtinianum honorifica functus Carolomanni pater aliquibus ponitur.

35 Speculum Belgii l. 4. cap. 8.
36 Petrus Damianus apud Chronicos.
37 Vellem non adderent Auguſtum in ſylvis inter Bruxellam & Lovanium ſitis natum.
38 Occo Scarlenſis l. 1. tangit victoriam & bella.
39 Joannes Monachus cujus ſcripta quidem non vidi, ſed citata legi apud diverſos.
40 Miror tam potentis viri ita obſcurum Romanis nomen fuiſſe, ut tot Belgarum ſeditionibus non innotuerit.
41 Annalium quidam poſt hunc Carolum 8. ex ordine Carolos ſibi invicem ſuccedentes in Regno nominant, quorum ultimus Pulcher dictus. Alii quos nos ſequimur, recenſent prout hic recenſitos vides.
42 Suſpecta eſſe poſſet hæc Scriptorum inconſtantia.
43 Quam vellem hunc Titum non facerent Veſpaſiani patrem.
44 Præfuiſſe volunt annis 53.
45 Turingiæ Regum ſeries reſpondet apud Henninges.
46 Alii hoc opus Julii Cæſaris eſſe volunt. Diſplicet doctis hæc varietas, quanquam facilis conciliatu.
47 Obiiſſe eum tradunt anno 140.
48 Famam fuiſſe ejus rei ex Diplomatum fide ſupra docui.
49 Hannoniæ Chronica & Joannis Guiſiani l. 4. part. 2.
Cum harum conditorẽ vocent Valentinianum Imper. miror cur tam longo ante Valentinianum tempore eas nominent.
50 Traianum Belgicæ Præpoſitum etiam Romani fatentur.
51 Iſtud dignitatis genus inter Romanos non legi, tamen non impugno id factum.
52 Obiiſſe volunt eum anno C. 187.
53 Qui hic Reges aut Duces vocantur, ſi Romanorum præfecti fuiſſe ſcriberentur, plures crederent.
54 Hunc autem obiiſſe volunt anno C. 232.
55. Speculum Belgii l. 4. cap. 10.
56 Belli geſti meminerunt fide digni Saxonum & Germaniæ Scriptores.
57 Si Friſios rebellaſſe ſcriberent, nemo ambigeret, quos Germanorum nomine licet intelligere.
58 Defectionis meminerunt hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores & Geſtorum à Cl. Albino.
59 Vitâ functum ſcribunt anno 287. centenario majorem.
60 Rogerius hiſtoria 27 & ſequentibus.
61 Quidſi, cum tanta Romanorum, qui Belgicam gubernarunt, apud auctores raritas inveniatur, diceremus, Belgio ab eis Belgas aliquot impoſitos, & ex eo genere fuiſſe, quos recenſemus Duces?
62. Meminit ejus hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptor non unus.
Quo longius progredimur, eò magis veriſimilia afferemus.
63 Expreſsè Zonaras & alii meminerunt.
64 Rogerius hiſtoria 29.
65 Ex Zoſimi Cedrenique hiſtoria.
66 Obiiſſe putatur anno 375.
Nominis hujus veſtigia aliquot videbis in Analectis urbium.
67 Speculum Belgii l. 4. cap. 13.
68 Conſentiunt Hannonum Chronica.
69 Obiiſſe lego an. 406. & amplius eum vocari à pleriſque filium Caroli Naſonis, nepotem Brabonis, pronepotem Caroli Pulchri.
70 Verius dicerent urbem aut regionem ei nomen dediſſe, cum Taxandri longè ante noti fuerint.
71 Noti ſunt Romanis Græciſque Scriptoribus.
72 Id prolixè refert chronicon Trudonenſe vetus M. S.
73 Optaſſem Annales quos vidi aliquanto magis ſeriam habuiſſe rationem temporum.
74 Obiit an. 436. & fortè is eſt quem alii Brabonem primum vocant.
75 Hiſtoria M. S. Vandalica meminit hujus.
76 Obiit an. 460. & ab aliis prætermittitur in ſerie Ducum.
77 Speculum Belgii l. 4. cap. 14.
78 Obiit anno 478. & nonnullis Brabo ſecundus vocatur.
79 Franci Scriptores meminerunt.
80 Obiit anno 504.
81 Magis probabiliter alii Auſtraſiæ nomen derivant, quod ad Orientem ſita eſſet à Teutonico Ooſtreich: ut à Weſtreich, corruptè Neuſtria formata eſt.
82 Obiit anno 536.
83 Obiit anno 586.

CAPUT II

Complectens 50. plus minus annorum geſta, quibus Brabantia per Duces Auſtraſiæ Hasbanici ſanguinis gubernata à Francorum ſtetit arbitrio.

BRabantiam poſtquam Franci [1] cum reliquo Belgio, armorum jure ſuam [2] fecêre, Vandalorum, [3] Hunnorumque prædis ſubinde exhauſtam, regni ſui clientibus beneficiario titulo poſſidendam diſtribuerunt, aut, ſi qui ſupererant receptis

1 Chronicon Belgii parte 2. cap. 6.
2 Id factum ſub annum 500.
3 Vide de his caput ſingulare in prolegomenis.

ceptis

ceptis in fidem prioribus dominis eodem jure permiſerunt. Rationem, cur id aſſeram, habeo; exempla etiam eorum omnium qui diverſis in hoc tractu monaſteriis latifundia donaverunt. Ita nimirum Trudo [4] in Hasbania, Guibertus [5] in Bratiſpantio, Bavo [6] in Menapiſco, Ansbertus [7] in Taxandria potentes & opulenti, vocantur *nobili Francorum &* [8] *Auſtraſiæ Regum aut Ducum ſanguine procreati.*

Ceterùm cùm bifariam [9] Francorum divideretur Imperium in *Auſtriam*, [10] puta & *Neuſtriam*, [11] *Auſtriæ* ſive *Auſtraſiæ* Brabantia contribuebatur. [12] Ex cujus Regni laceratione [13] fines ſuos extendere Brabantis integrum fuit, qui jam inde Regni, ſub cujus latuerant [14] tutela, nomen aſſumpſerunt Auſtraſiæ Duces [15] ſive Principes dicti.

Interim illuſtres aliquot hujus Provinciæ Heroës extiterunt, neutiquam ſilentio involvendi. Inter quos virtute & opibus facilè primus [16] Carolomannus [17] incertæ originis; incertæ dico, quia de progenie ejus inter Scriptores non convenit, aliis per [18] Sigibertum, Priamum, Heribertum, Leontium, Meroværum, Dioclem ſucceſſivè adſcendentes genus ejus ad Sunonem [19] Orientalis Franciæ Regem referentibus: aliis ad [20] Anſegiſum inferioris Germaniæ Ducem, [21] interjicientibus inter utrumque Brabones tres, quorum primus aſſignatæ ſibi [22] per Maximianum inter Scaldim Moſamque Provinciæ nomen communicarit: aliis minùs fortaſſe convenienter Caroli [23] Hasbani, in quo ſuperius caput concluſimus, prolem eum facientibus. Ut ut eſt, in Hasbania [24] & quidem Landini [25] plerumque egiſſe conſtat, Childeberto [26] Auſtraſiæ Regi inprimis charum & in Longobardos [27] auxiliarem fuiſſe, Clothario autem Francorum Regi in Brunechildim [28] noſtrates juxta & Gallorum narrant hiſtoriæ.

Mortuus [29] virtutis ſuæ æmulum & hæredem invenit Pipinum [30] (à quo Ducum ſuorum cathalogos ſaniores exordiuntur Chronographi) [31] Virum ſanctitate & omnibus, [32] quæ Principem & Chriſtianum ornare ſolent, virtutibus conſpicuum, domi æquè ac foris, pace non minùs quàm bello clarum. Quem *Brabantiæ Archiducem*, [33] quia ob eo conſecuti Duces gloriæ, & fortè generis ſui initium capiunt; *Patriarcham*, [34] quod Principum iſtius tractûs ſenior & opibus, dignitate, potentià primus; *Apoſtolum* [35] ob reparatum [36] Barbarorum irruptionibus multum imminutæ Religionis ſtatum; *Auſtraſiæ* [37] *Principem* ob demandatam ei Regum tutelam; [38] *Regni Franciæ Gladiatorem* [39] quia Ducum primus; *Majorem Palatii*, [40] &, *intimi participem, principemque* [41] *Conſilii* (quos titulos Dagoberti [42] & aliorum beneficio Regum conſecutus ad poſteros tranſmiſit) ab exteris appellari non ſine occulto voluptatis ſenſu audiunt noſtri populares. Cùm verò [43] *Pater Patriæ* (nomen eſt vetus novum, non niſi [44] optimè de Republica meritis concedi ſolitum) *probatiſſimæ vitæ* (id ipſius uxoris, [45] filiarum, nepotum miraculis poſt mortem illuſtrata ſanctitas comprobavit) *puriſſimæ famæ* (id procul diſſiti Principes [46] & Antiſtites [47] teſtati ſunt) *ſapientiæ Domicilium* (nec enim aliud à maximis Viris Arnoldo Metenſium, [48] Cuniberto Agrippinatum, Amando Tungrorum Epiſcopis, quos in intimæ locum familiaritatis aſſumpſerat, haurire poterat) *conſilii Theſaurus* (ut non immeritò Lotharius & poſt eum Dogobertus [49] totius Regni ſtatum ab ejus ore voluerit pendere) *Defenſio legum* (proprium & huic & poſteris hujus fuiſſe mox patebit) *controverſiarum Finis* (Judicis officio [50] functum, & laudabiliter functum colligas) *Munimentum Patriæ* (bella Dagoberti [51] cum Saxonibus, [52] Sclavis, [53] Vaſconibus, [54] Winidis [55] hujus virtute potiſſimùm, & Childeberti cum Longobardis [56] hujus auxilio confecta teſtantur) *Curiæ Decus* (primum virtute, genere, merito, potentià docui ſuprà) *Via Ducum, Diſcipli-*

onic. Trudonenſe . ex diverſis Rhe- um Epiſcoporum piis & Diploma-

vocatur in Diplo- Ottonia Auguſti onaſterio dato.

etus l. 1. & ex eo us.

Diplomate donati- us Eccleſiæ Ultra- factæ.

plius obſervo ferè ullius tum in Au- nominis Pipinis aſſiues fuiſſe.

ibaldus l. 2. hiſto- anc. & alii omnes.

ſè de his nomini- zius l. 23. de mi- tibus gentium.

omen à ſitu indi- aſtaque hæc parti- ſt an. 514. inter Clodovæi filios.

gardus l. 7. Re- ovanienſium id ſu oat ab aliis ante di-

bavi id ex Diplo- fide ſupra in Iſa- c. 4.

uterus l. 2. c. 14. bat.

ariet ea quæ alibi ani qui putant Au (interioris nem- tces fuiſſe, & di- iſſe, quaſi totam tent Auſtraſiam imperio habue-

cierus ad annum

ſi non caput, fal- eis quos novi- imus familiæ Ca- orum, quæ totius æ poſtea facta eſt

Lazius l. 3. ge- educit.

eo Franci & ge- tatum Scriptores Marcomyri f.

themius in Chro- irſaugiæ.

zius l. 2. c. 9. do- garum Ducis dig- n Romanorum æ ſe, quem vide.

uferte hæc lice- n iis quæ ſuperio- te & Iſagoges c. 2. vi.

nninges tom. 4. 2. parte priore fo- .

de Landinenſia. m aiunt Eccleſiam i pogi juxta Lan- à Carolomanno am.

nnales parte 2. c. 6. eis Molanus, Di- alii.

htonicon Franciæ

ide Diaconum.

lenninges ubi ſup. b. anno 625. aut 619.

ogerius hiſtoria 47. S. Curiæ Bruxell- eteribus populari a ſcriptis Pupinum cui Landenſis cog- en ab urbe quam it, aut ubi natus; delectatus eſt.

31 Divæus, Barlandus, Molanus.

32 M.S. Agyologi Brabantinorum in Rubea Valle parte 1. vita 1. & ſequentibus.

33 Molanus lib. 1. Rerum Lovan. ex Archivis oppidi.
Vel quod alios ſub ſe Duces habuerit.

34 Sic à Stephano Abbate vocatur in vita S. Modoaldi.

35 Molanus in Martyrologio.

36 Patebit id in Analectis.

37 Surius in vita S. Gertrudis.

38 De Dogoberti tutela ei commiſſa Gaguinus, & Annales cap. 10.

39 Lowius ad Molanum ex hiſtoria Francorum, & Annales cap. 10.
Id ego nominis idem eſſe puto cum gladitero, cujus dignitas prima, qua etiam Aquiſgrani honoratos ex Ducibus noſtris aliquos poſt docebo, quamquam Annales a Lothario Rege an. Regni ſui 30. velint Pipino & Succeſſoribus conceſſum.

40 Sic à Sigiberto vocatur in Diplomate dato ao. 623. ut ſupra.
Alias Major domus aut palatii, Princeps aut primus Palatii, Princeps Palatinus, quæ eadem ſunt, vocatur.

42 Sigibertus anno 625.

42 Ado Viennenſis in Chronico.

43 His quæ ſequuntur elogiis Pipinum honorat Stephanus Abbas Leodienſis in vita S. Modoaldi.

44 De eo Lazius Commentariorum Reip. Ro. lib. 3. c. 17.

45 Vitæ extant in Analium parte Agyologi Rubeæ Vallis Tomo 2. Molano, Surio & aliis.

46 Vide diplomata à Rogerio collecta operique præfixa.

47 Vide Chronic. Trudonopolis p. 1. l. 1. c. 5.

48 Annales p. 2. c. 20. & vitæ illorum apud Surium.

49 Waſſeburgenſis idem refert.

50 Id teſtatur M. S. D. Gertrudis vita ſervata Nivellis.

51 Molanus Militiæ ſacræ cap. 6.

52 Annales noſtri diſerte.

53 Annales Hollandiæ & Chronicon Egmondanum.

54 Scriptores Franci.

55 Lazius & Paulus Diaconus, itemque Viterbienſis lib. 5.

56 Lowius ad Mlani caput 6. ex Francorum hiſtoriis probat.

ciplina Regum (Dagoberti enim, vivo [57] patre Inſtitutor, mortuo Tutor fuit) hoc inquam elogio cum honoratur, quis unquam de ejus dubitabit integritate? Quam filii Grimoaldi in Ducatum & Palatinam dignitatem [58] ſucceſſoris virtus non parùm exornavit. Cui tantum Sigibertus Rex legitur tribuiſſe, ut filiam [59] ejus in thori ſocietatem, filium Childebertum, (cùm exigua prolis ſpes affulgeret) in familiæ communionem legitimæ adoptionis [60] viâ aſſumpſerit. Sed enim cùm ſupra votum naſceretur [61] Sigiberto filius, Grimoaldo poſt mortem patris Tutorio nomine commendatus, hic adoptionis nuperæ jus pertinaciter tuiturus, [62] unàque filio expectatum diadema impoſiturus, peſſimo conſilio verum Regni hæredem attonſum [63] Monachi habitu in Scotiam relegavit. Ejus rei indignitate permoti Auſtraſiæ Proceres, inprimiſque Clodovæus [64] exulis patruus, ad juſtam iram provocati, armis vindicandam ſtatuunt injuriam. Secuta cauſam belli fortuna, [65] Childebertus malè affectati Regni pœnas in prælio cæſus pependit, Grimoaldus [66] Arcembaldi Ducis operâ vivus in hoſtium venit poteſtatem, & apud [67] Lutetiam carceri mancipatus ærumnoſâ vitâ infelicem exitum juſſus eſt expectare. Medio tempore Grimoaldi [68] ſoror Begga Ducatûs gubernacula ad ſe traxit, hæreſque fraternarum opum & dignitatis etiam, Anſegiſo, de quo ſequenti capite, nuptui data, in eum & natos eo filios hæreditatis ampliſſimæ jus transfudit.

57 Hunibaldus & Gaguinus.
Obiit Pipinus an. 647. aut juxta alios 642. ſepultus Landini, unde tranſlatus Nivellas feretro Divæ Gertrudi proximo requieſcit.
58 Divæus l. 1. partis 2. Rerum Brabanticarum.
59 Chronicon Franciæ & Annales unanimiter.
Al. Hildebertum.
60 Sigibertus ad annum 640.
61 Andoennus vetus Scriptor cujus fragmenta inter ſcripta Divæi reperi.
62 Non conveniunt in hac narratione etiam ipſi Franci hiſtorici.
Id factum alii probant alii improbant: ſtat pro his teſtamentum, pro illis adoptio.
63 Annales noſtri parte 2. c. 12. procerum invidiam aiunt ei mortem acceleraſſe, & Sigibertum non in exilium ſed ad ſtudia ablegatum.
64 P. Æmilius l. 2.
65 Rogerius hiſtoria 46
66 Alii in ſylvis aut carcere cæſum, alii in vinculis mortuum tradunt.
67 Id vulgò Franci ſcriptores tradunt.
Obiit an. 660. Sepultus Jupiliæ.
Al. Beggua aut etiam Beggina vocatur.
68 Agyologus Rubeæ Vallis parte prima, vi ta 3.

CAPUT III

Annos plus centum percurrens, quibus Brabantia ad Francicæ originis Marchiones devoluta perſeveravit ſub Francis.

DE Anſegiſi parentibus dicam in Antverpia; hìc tantùm, fuiſſe patriæ [1] avitæ dignitatis hæredem, Marchionem, [2] limitis Antverpiani Præfectum. Qui nec fruſtra [3] Anchiſis Troiani nomen adeptus, *generoſæ* [4] *Pater indolis & nobiliſſimorum Regum extitit Propagator*, Palatii [5] Auſtraſiani Magiſter, ſed parùm ſe [6] ſecularibus implicans, domeſticâ quiete, patriâque [7] pietate oblectabatur; ab Alumno [a] quodam ſuo, quem puerum fortè inventum pro [8] ſuo aluerat, & ſalutaribus aquis cùm expiaretur, [10] teſtis aſtiterat, inter [11] venandum, per ſummum ſcelus, inauditamque ingratitudinem [12] peremptus, uxoriis manibus ad tumulum delatus, non inferior Martyre [13] in aliam vitam emigravit. Invenio nonnullos, qui aſſerunt in [14] bello contra Henetos cæſum Anſegiſum, quod neſcio an fidem mereatur. Alii [15] in Ebroinum tyrannum Godani ſubornatorem cædis culpam detorquent, alii malunt proprio [16] vitio impulſum paricidam, quod ſperaret ſublato marito ſe perfacile potiturum Beggæ [17] connubio, quod longè ſecus accidit; illa enim [18] in Sylvæ Arduennæ receſſum dilapſa, [19] quod vitæ reliquum erat Deo conſecravit, merita Divorum numero aggregari.

Poſt parentum [20] alterius mortem, alterius fugam reipublicæ etſi non planè tranquillæ [21] negotium ſuſcepit Pipinus [22] ut nomen ita & virtutem avi cum dignitate [23] referens; *eoque magnitudinis* [24] *provectus, ut totâ Auſtraſiâ ſi non nomine Regio, certè Regiâ dominaretur poteſtate. Secundus* [25] *& junior* [26] dictus avi reſpectu: *Harſtallenſis* [27] ab arce quam in ſupercilio Moſæ exædificavit: *groſſus* [28] vel *craſſus* à corporis habitu: *Litabantus* [29] à loco genitali aut geniali appellatus. *Vir Illuſter, Dux &* [30] *Marchio* cujus virtuti nunquam defuit occaſio, obfuit fortuna, occupato ſemper gloriæque materiam quærenti, in reipublicæ & religionis inimicos. Senſerunt illud Saxones [31] Auſtraſiæ finibus rejecti: Suevi [32] Flandriæ incubantes fatentur, in ordinem redacti: Friſii [33] non ignorant, pluribus bellis attriti: pulſus è [34] Batavis Radbodus de fidei noſtræ cogitat rudimentis. In Francia licet non tam con-

1 Gotopins de eo & majoribus pauca.
2 Rogieres in ſerie Ducum.
3 P. Diaconus l. 8.
4 Stephanus Abbas c. 6. vitæ S. Modoaldi.
5 Divæus l. 1. parte 2.
6 Molanus c. 8. Militiæ.
a Godanus vocatur Meiero, aliis Gundunus.
7 Hagyologus Brabant.
8 Meierus ad an. 686.
9 Chronicon Gemblacenſe fol. 3.
10 Author vitæ S. Beggæ.
11 Rythmi noſtrates.
12 Henninges fol. 21.
An 685. ut Divæus, 698. ut Henninges, 679. ut alii. cum uxore ſepultus Aldenniæ.
13 Molanus in Martyrolog.
14 Henninges ubi ſupra ex Chronico Gallico.
15 M. S. Hiſtoriæ noſtræ in Archivis Bruxel.
16 Annales p. 2. c. 13.
17 Barlandus meminit.
18 Ex fundatione Cœnobii Andennenſis.
19 M.S. vitæ ejus in Eccleſia Nivellenſi.
20 Annales parte 1. c. 14
21. Divæus p. 2. l. 1. Rerum Brabant.
22 Bogardus l. 7. Rerum Lovan.
23 Volaterranus A.
24 Hoc ei dat elogium Stephanus Abbas in vita S. Modoaldi.
Otto Friſingenſis l. 5. c. 13. ex hoc tempore vult Francos nomine tenus tantùm regnaſſe, cum omnia per Majores Domus agerentur.
25 Molanus in Genealogia Ducum Militiæ ſacræ annexa.
26 In M. S. Rythmorum ſic vocatur.
27 In Annalibus & vulgò ſic vocatur.
28 Barlandus in ejus vita.
29 Id ei cognomen datur in inſcriptione ſtatuæ ante Scholas publicas Lovanii.
30 Eo titulo utitur in fundatione Epternacenſis Monaſterii, quæ eſt apud Bruſſium in Chronologia Monaſteriorum Germaniæ.
Ibidem uxorem nominat Illuſtrem Blitrudem Matronam ſuam, filiam Hugoberti.
31 Renardus hiſtoriæ Lothar. c. 6.
32 Ado Viennenſis ad annum 708.
33 Chronicon Egmondanum c. 12.
34 Beda hiſtoriæ Anglicanæ l. 5, c, 11.

conſtanti proſperitate triumphatum tamen de tyrannide, [35] utriuſque ſexus & ordinis homines graviter affligente.

Ab Ebroini [36] quippe Præfecti libidine omnis Franciæ pendebat gubernatio; ille ſumma [37] imis, ſacra profanis miſcere; ille Theodorici [38] Regis in ſpeciem, ſuæ crudelitatis revera exequi mandata; hos [39] proſcribere, illos bonis, alios dignitate, nonnullos vitâ privare. Ab hujus oppugnatione junctis [40] cum Martino patruele viribus principatum auſpicatur Pipinus. Sed [41] fortunam prælii expertus parum ex ſententia, ipſe quidem longâ fugâ ſe texit, [42] Martinus verò latebris eductus ad cædem rapitur contra datam fidem. Interim contigit * Ermefredum [43] Ebroino per inſidias vitam eripere, & perpetrato facinore [44] ad Pipinum deficere. Quo exemplo territus ſucceſſor [45] tyranni Varathò pacem cum eo faciendam è re ſua judicavit. Varathone natus [46] Geſtemarus bellum redintegrabat, ſed malo ſuo apud [47] Namurci arcem profligatus Ducem Deumque [48] ſenſit adverſarios. Denique horum omnium ſucceſſor Bertharius [49] cum multa ſuperbè multa crudeliter deſignaret, imploratus à Francis [50] Pipinus cum quidem debellavit, Regem autem cum theſauris [51] ad Textritium cepit, captum reſtituit Regno: victoremque reducens exercitum de cetero ſacras contra Paganos moliebatur expeditiones. Rerum adeo Auſtraſiæ & Franciæ factus potens multos iniquo damnatos [52] exilio patriæ reſtituit, interque alios Lambertum [53] Antiſtitem Trajectenſibus.

Unum pulcherrimarum [54] virtutum ſpeciem facinus offuſcavit, adulterium putà cum Alpaïde. [55] Quod, pro eo quod decebat, reprehendens Lambertus [56] Antiſtes operâ Dodonis Comitis (is pellici germanus erat) perimitur, [57] ſed non inultus. Omnes quippe, qui huic cædi fuerant cooperati, variis [58] interitibus interiere. Alii ſibi invicem congreſſi mutuis confecti

Sigibertus ad annum
P. Æmilius hiſtor.
Annales Francorum ... Theodorico.
... Sanguinus & alii ...es.
Rogerius hiſtoria 50
Meierus ad an. 686.
Sigibertus ad annum
... Laſtergatenſis in Pi...
...adunt ab Ebroino, ...econciliatus vide... , evocatum con...mque; alii inducia... tempore cæſum.
...ne alii tradunt mi... fuiſſe à Pipino ſub...tum.
...gonius l. 1. de Reg... Italiæ.
Sabellicus Enneadis 6. & 7.
Divæus ubi ſupra & ...nus.
Vincentius Speculi ... c. 4.
Faſciculus tempo... ſeculo 6.
Abbas Urſpergenſis ... Chronico.
P. Diaconus l. 18.
M. S. Agyologus p. ...ta 35. ubi & Pipinus ...ecceſſores vocantur ...ereditales Brabantiæ ...s.
Meierus ad an. 691.
Gerebrardus in Jo... V. ex Sigiberto ad ...num 687.
Chronica Leodi & ...ctti, itemque Agyo...s in vita Epiſcopo... Tungrenſium c. 32.
Barlandus in Geſtis ...rum.
...ido Calpaïs, Sabel... Elpiat, aliis Alpis ...itur.
Blondus decadis 1. l. ... qui eam legitimam ...tem facit.
Surius & alii vitæ e... Scriptores.
Chronicon Leodi...ſe in vita Epiſcopi.
Divæus loco ſupra ...io.

vulneribus, alii [59] Moſæ vorticibus abſorpti, Dodo [60] à vermibus exeſo ventre, Alpaïs perpetuo [61] contabeſcens mœrore factum expiavit. Pipinus [62] ſenio gravis, cum Franciæ Regnum & Reges pro arbitrio ſuo formaſſet; [63] Palatinas dignitates [64] filiis & nepotibus diſtribuiſſet, perſpecta filiorum indole, Carolum ex impari conjuge procreatum ultimis teſtamenti tabulis Drogoni legitimo præpoſuit [65] non multo poſt Leodici vitâ functus. Carolus non injuriâ tuditis ſive *Martelli* [66] cognomen adeptus, ſe nec avitæ [67] indolis immemorem, nec paterno indignum judicio, nec donationis [68] expertem unquam futurum ipſo facto declaravit, licet Franciam [69] totam expertus gravem, affines omnes [70] invitos, novercam toto conatu & ſummis viribus [71] contravenientem. Primò Friſios [72] Coloniam uſque omnia media vaſtantes novercali elapſus [73] carcere repulit: & tribus verbis dicam in ſuis ſingula locis fuſius repetenda, Gallos tumultuantes [74] in ordinem redegit, regnum ſuo [75] pro arbitratu compoſuit, Saxones [76] tributo ſibi obligavit, Boios [77] in fidem recepit, Alemannos [78] ſubjugavit, Suevos [79] debellavit, Friſones [80] ultus eſt. Prorſus quaſi cum diebus gloria, cum menſibus victoria, cum annis triumphi creſcerent, & imperii per gentem aliquam prorogaretur amplitudo. Saracenos [81] 400. amplius hominum millibus Galliarum non opes ſed & poſſeſſionem [82] adeuntes in ſuam repulit Hiſpaniam, duorum funeribus [83] Regum, unius turpi [84] fugâ, trium clade [85] exercituum injuriam Chriſtiano [86] nomini illatam juſſos expendere. Ultus etiam eos qui Barbaris petendi Gallias authores extiterant Eudonem [87] vitâ, filios [88] hæreditate, Martinum [89] Ducem provinciâ, [90] omnes prælio ſuperatos privans, Aquitanos & Lugdunenſes [91] imperii ſui gloriæqe noluit eſſe expertes. Ejus interventu, Roma [92] à Longobardis [93] Gallia à Barbaris, [94] Auſtraſia [95] à Paganis liberata. Ejus virtuti delatum, poſt Hilderici Regis obitum,

Fran-

59 Vita S. Lamberti Biblioth. Gemblac.
60 Barlandus ex hiſtoriis Francor.
In Orp juxta Geldoniam ſepulta.
61 Ex monumento veteri Eccleſiæ Hogardienſis.
62 Ado Vienenſis ad annum 731.
63 De Regibus Theodorico, Clodovæo, Childiberto id refertur.
64 De filiis Grimoaldo & Drogone quos Maiores domûs fecit, id refertur.
65 Annales noſtri c. 14. Anno 714. ſepultus Har ſtalli.
66 Hiſtorici ad unum omnes.
67 Blondus unicus, quod ſciam, tradit Martellum fuiſſe legitimum.
68 Annales noſtri c. 15. parte 2.
69 Gaguinus l. 3. & 4.
70 Divæus parte 2. l. 1. in vita.
71 Rythmi populares proliXè hæc diducunt.
72 Conſentit Chronicon Friſiæ. Antoninus p. 2. titulo 14. c. 2.
73 Chronicon Ultrajectinum meminit, & M. S. quod penes me eſt.
74 Rogerius hiſtoria 52 ex Francorum Scriptoribus.
75 Meierus ad an. 718.
76 Conſentit Cranzius & Saxonum hiſtorici in Diterico Rege.
Victi an. 722. tributarii facti anno 740.
77 Conſentiunt Bavari Scriptores in Geſtis Grimoldi II. Ducis.
Anno 724.
78 Sigibertus ab anno 720. uſque ad 740. hæc recenſet & Otto Friſingenſis l. 5. cap. 16.
Anno 724.
79 Conſentiunt Germani Scriptores.
Anno 727.
80 Anno 724.
81 Curio hiſtoriæ Saraceniciæ l. 2.
82 P. Æmilius hiſtoriæ ſuæ l. 2.
83 Sabellicus Enneade 8. l. 7.
84 Platina in Sergii Papæ vita.
85 Zonaras in Philippico Imper.
86 Abbas Urſpergenſis in Chron.
87 Blondus decadis 1. l. 10.
Anno 732.
88 Vincentius in Speculo l. 24. & 25.
Anno 733.
89 Anno 739.
90 Naucleus ad an. 730
91 Anno 711.
92 Paulus Diaconus Longobardicæ hiſtoriæ.
93 Sigonius de Regno Italiæ l. 1.
94 Otto Friſingenſis l. 5. cap. 16.
95 Chronicon Ultrajectinum noſtrum.
Alii Childericum vocant & eum mox volunt i dolo Regnum obtuliſſe.

Franciæ diadema, [96] ambigas an majore induſtriâ meruerit, an animo rejecerit generoſiore Regibus imperare, Reges [97] conſtituere quàm Rex eſſe malens; poſt exolutum naturæ debitum in Mauſolæo Franciæ [98] Regum inter ipſos quos rexerat Reges ſepulturæ non immeritò adeptus honorem. Is cùm filiis Corolomanno & Pipino hæreditatem ex æquo partitus [99] Griffonem tertium præteriſſet, bellorum inter fratres reliquit ſeminarium. Griffo [100] ſuis, Boiorum Saxonumque viribus [101] ad paternæ ditionis jus proficiſcebatur, bis vinculis elapſus, bis victus, dum Italiam petit novum hoſtem fratri quæſiturus, Theodini [102] Tranſiuranorum Ducis operâ ſublatus è medio pœnas dedit rebellis pertinaciæ & pertinacis rebellionis. Dum hæc [103] aguntur fratres communi manu res Gallicas adminiſtrabant, Carolomannus Saxonum [104] & Alemannorum perſequi reliquias, Pipinus [105] Eudonis filiorum motus, & Aquitanos [106] compeſcere. Ille victorem reducens exercitum ſpreto [107] mundanarum opũ contagio in Caſſinenſe ſe abdidit [108] Monaſterium. Hic fraternâ auctus ditione majores ſpiritus exercere, maximè ex quo [109] Francorum communi ſuffragio Rex ſalutatus, à Pontifice [110] confirmatus eſt amoto qui oneri impar, honore indignus [111] cenſebatur Childeberto. Ita Duces noſtri ex Majoribus [112] domûs equitum [113] Magiſtri, ex Magiſtris equitum Proreges, [114] ex Proregibus Reges effecti, eam majeſtatem longo tempore ad nepotes tranſmiſerunt. Quorum geſta ego non ampliore ſtylo perſequi, ſed digito duntaxat monſtrare, ſatis habebo, reliqua Francicis reſervaturus.

96 Eboracenſis & alii in Apophtegmatis virorum illuſtrium.

97 Clotharium 4. Chilpericum 2. Theodoricum & Childericum 3. Reges conſtituit.

Anno 741. Cauſiaci prope Iſaram mortuus, in æde Dionyſiana circa Pariſios ſepultus quē nonnulli ſcribunt poſt mortem apparuiſſe ſuppliciis deditum eo quod Saracenici belli tempore bona Eccleſiæ liberius invaſiſſet.

98 Guilielmus de Naugiaco.

99 Sigibertus ad annum 742.

100 Æmilius lib. 2. hiſtoriæ Franc.

101 Blondus Decadis 1. lib. 10.

102 Hiſtorici Francorum & Annales, interque eos Rogerius, Gaguinus, Otto Friſingenſis l. 5. c. 19.

103 Regino Prumienſis in Chron.

104 Otto Friſingenſis l. 5. cap. 20.

105 Annonius l. 4. c. 61.

106 Vincentius in Speculo l. 27.

107 Surius ad 27. Auguſti.

108 Molanus c. 11. Militiæ. Antoninus p. 2. tit. 14. c. 2. §. 2.

109 Meierus ad annum 750. & 754.

110 Platina in vitis Zachariæ, & Stephani 2. Pontificum.

Anno 750.

111 Antoninus parte 2. titulo 11. c. 4.

112 Sic dictos ſupra docui.

113 Sic ab Æmilio vocantur aliqui.

114 Sic à Sigonio Marcellus vocatur.

CAPUT IV.

Enarrans annorum centum & 60. aut circiter geſta, ejus nempe temporis, quo ſub Franciæ, Germaniæ, Lotharingiæ Imperatoribus & Regibus Brabantia immediatè latuit.

Pipinus, cui ſtaturæ exilitas brevis [1] ſive puſilli nomen fecit, à Bonifacio [2] Moguntinenſium Antiſtite inauguratus Pontificum [3] rogatu ſacra bis arma induit, repulſis qui oram Italiæ depopulabantur [4] Saracenis, [5] debellatis qui ſacrum Eccleſiæ [6] peculium occupaverant Longobardis; [7] Aquitanos [8] longo & difficili bello oppreſſit, Saxones [9] ad honorarium 300. equorum adegit tributum, Boios [10] duobus attrivit præliis, & tertium meditantem mors oppreſſit.

Carolus, [11] cui cognomen Magni illuſtria facta indiderunt, mortuo an. 771. Carolomanno fratre [12] patris ex aſſe hæres. Regiam majeſtatem, ſui Francicique generis primus, [13] Auguſtâ appellatione reddidit illuſtriorem. Aquitani [14] in perpetuum domiti, Vaſcones [15] in fidem recepti, Longobardorum [16] dominationi impoſitus finis, Saxones [17] eâ demùm lege in gratiam recepti, ſi ejuratâ impietate, Religionis noſtræ ſacris initiarentur, Britones [18] & Beneventani [19] ad obſides dandos, Bavari, [20] Bohemi, [21] Livones, [22] ad pacem petendam compulſi, Normanni [23] quòd maria littuſque Gallicum infeſta tenerent, Sclavi * quòd ſocios læſiſſent, Hunni [24] quòd hoſtibus auxilio fuiſſent, victi punitique, purgata à Mauris [25] Hiſpania, reſtituta Roma [26] Pontifici, Pontifex [27] Italiæ, Italia Franciæ adjuncta docent, quid ſibi velit illa nomini indita magnitudo. Ut ad noſtra revertamur, præter Comites multos diverſis noſtræ Brabantiæ Haſbaniæque locis conſtitutos & confirmatos, de quibus alibi opportuniùs, limiti Anglicano adversùs Saxonum incurſiones putatur Marchionis titulo præpoſuiſſe Rylandum [28] quemdam, eidemque in Saracenico bello Vaſconum [29] gladiis confecto, Vidam ſurrogaſſe, Anglicis [30] Saxonicisque clarum expeditionibus. Cùmque Barbari prædæ [31] illecti dulcedine pro Belgii ingreſſu nihil relinquerent intentatum, filium ludovicum [32] tradunt Ducis titulo Brabantiam & finitima, mandante Carolo, gubernaſſe. Qui ad Francici [33] Regni & demùm Imperii, [34] poſt deceſſum parentis, apicem

1 Antoninus p. 2. titulo 14. cap. 2. §. 7.

2 Otto Friſingenſis l. 5. cap. 22.

3 Platina in Stephano 3. & Paulo.

4 Vincentius Speculi l. 24. c. 145. & ſeqq.

5 Curio hiſtoriæ Saracenicæ l. 2.

6 Cedrenus & Zonaras in Conſtantino V.

7 Paulus Diaconus.

8 Gaguinus l. 4.

9 Concordant Saxonum Scriptores in Edelhardo Rege.

10 Sigonius l. 4. de Regno Italiæ.

Anno 768.

11 Eginhartus Cancellarius ejus & vitæ Scriptor.

12 Ado Viennenſis in ejus vita.

13 Platina in Leonis vita.

14 P. Æmilius l. 2. hiſtoriæ ſuæ.

15 Annonius l. 5. c. 4. & ſequent.

16 Paulus Diaconus qui Longobardica ſua ad annum 773. produxit.

17 Krantius Saxoniæ l. 2. cap. 6.

18 Sigibertus & Chronicon Miſnenſe.

19 Joannes Monachus in vita ejus.

20 Guilielmus de Naugiaco.

21 Bohemiæ Scriptor in Vincesłao Duce 8.

22 Chromerius l. 2. hiſtoriæ Polonicæ.

23 Fazelus Deca. 2. l. 7. rerum Sicularum.

* Helmondus l. 1. c. 3. Chronici Sclavorum.

24 Bonfinius Decade prima.

25 Mariana rerum Hiſpaniæ l. 7.

Æneas Sylvius ep. 126.

26 Rogerius hiſtoria 53.

27 Synodi Lateranenſis Canon, 63. diſt.

28 Lazius l. 3. de migrat. gentium.

Aliis Rolandus vocatur celebris apud omnes Hiſtoricos nepos Caroli.

29 Annales Brabantiæ tom. 1. cap. 3.

30 Rogerius hiſtoria 53

31 Conſentiunt Hollandiæ, Friſiæ, & Ultrajecti Chronica.

32 Divæus id refert ex Annalibus antiquis.

Obiit Carolus anno 814. ſepultus Aquiſgrani.

33 P. Æmilius l. 3. hiſtoriæ ſuæ.

34 Martinus Polonus Chronici l. 4.

cem

cem [35] evectus; eodem tranſtulit Brabantiam, abſente Principe Normannorum, [36] prædis magìs obviam, injuriis magìs [37] obnoxiam; præſertim adhæc ſuccedente exitiali [38] illa inter filios [39] Luduvici de finibus Regni contentione: [40] cujus fiduciâ Barbaris [41] animi creſcebant, vires augebantur. Tandem [42] poſt protractam ambitioſâ partium contentione annorum aliquot bellis controverſiam, à partibus in arbitros compromiſſum. Quorum [43] ſententiâ trifariam partita hæreditas, Lotharioque [44] cum Italia Provinciaque obvenit Auſtraſiæ Regnum. Is [45] ſimiliter ubi ſe ad alteram ſenſit vitam vocari, [46] in tres filios, ſubdiviſo Regno, cognominem ſibi, Auſtraſia [47] donavit, cui ſecundo [48] fratrum extincto, Burgundiæ Tranſiurenſis portio acceſſit. Ab hoc poſteriore Lotharingiæ [49] nomen invaluit, Regni priùs, mox Ducatûs vocabulum, diviſum in [50] duo, ſuperiorem puta & inferiorem. Inferioris pars [51] Brabantia; atque exinde Duces noſtri titulum Lotharingiæ mutuarunt, non umbratilem [52] illum & inanem, ut quidam opinantur, ſed realem Regionis nimirùm illius, quæ [53] ad Moſam & Schaldim. Præterea cùm hactenùs à Francis potiſſimùm pependerit Provincia, poſtquam ex Francis aliqui ad Imperium evecti ſunt, & demùm à Francis ad Germanos tranſlatum Imperium, Brabantia [54] cœpit ferè longâ conſuetudine Imperatorii juris cenſeri. Sed pergo.

Lotharii morte vacantem Provinciam Luduvicus [55] Germaniæ, & Carolus [56] Calvus [57] Franciæ Reges occupatam ita partiti ſunt, ut ſub hoc [58] manſerit Brabantia, quam & [59] Luduvico [60] filio transſcripſit ab obitu ſuo poſſidendam. Luduvici porrò hujus [61] hæredes à Luduvici Germanici liberis impediti ſunt, quo minùs ad ſe devolutam inirent Lotharingiæ hæreditatem. Tandem integro [62] potitus Regno Carolus [63] Craſſus [64] quietis domi rebus hoc unum annitebatur, ut Normannos, [65] qui per has diſſenſiones in Belgium progreſſi, in corde [66] Brabantiæ fortunarum ſuarum [67] ſedem fixerant, ſubmoveret. Quod demùm [68] Arnulphus ejus Succeſſor confecit, ex quo tempore manſit penes Germanos [69] Brabantiæ imperium, donec Carolus [70] Simplex, [71] Franciæ [72] & ſibi recuperavit; ſed brevi, ut poſt videbitur, tepore poſſeſſum.

Paulò aliter ac nos, & ante nos Divæus, hanc Regum, qui Brabantiæ potiti ſunt, ſeriem digeſſimus, Molanus recenſet; cujus ſententiam, ut Lectori optio ſit alterutram eligere, adſcribam. In Ducum Brabantiæ numero Carolū Magnum is octavum, [73] Luduvicum [74] Pium nonum, Lotharium [75] primum decimo, Lotharium [76] ſecundum undecimo, Carolum [77] Calvum duodecimo, Ludovicum [78] Balbum tertiodecimo, Carolum [79] Simplicem decimo & quarto loco Duces Brabantiæ nominat. Poſtremi Ducis Tutores aſſignat ex ordine Luduvicum [80] & Carolomannum Luduvico Balbo ex impari conjuge natos, Carolum [81] Craſſum, Odonem [82] Regem, Arnulphum [83] Imperatorem, Ludovicum [84] Germaniæ Regem, Conrardum. [85] Horum, quos recenſui, Regum ævo Antverpiani limitis curam nonnullis demandatam [86] per Imperatores lego. Sub Craſſo Henricus [87] Marchio poſt victos profligatoſque bis Saxones, [88] ſemel Normannos, fraude ſuorum [89] traditur interiiſſe, equo lapſus in foveam, ad id ante occultis inſidiis præparatam. Huic quis in Marchionatu ſucceſſerit, necdum legere mihi contigit, fortè Barbari prævalentes, fortè Cæſares ſibi dignitatem reſervarunt, donec viſum fuit eum Lotharingiæ Ducatui in perpetuum annectere. Eorumdem Regum tempore, & magno numero Comites & Duces in Lotharingia fuerunt, ſed honorarii illi ad jus dicendum, hi exercitus ducendum, conſtituti & deſtituti pro Regum arbitratu. De Comitibus magìs ampliter aliàs: de Ducibus conſtat [90] Albericum, Robertum, Vicbertum, Tietbaldum, Ricuinum, E-

B verar-

to Friſingenſis l. 33.
gino Frumienſis nico.
bertus poſt annos.
ndus Decade 2.
ntzius l. 2. c. 25
udovicus anno
nonius l. 4. c. 114 loriam produxit an. 849. aut circ.
toninus parte 2. c. 2.
ncentius l. 25.
ibertus poſt an. 32.
gni Italiæ part. 3.
lanus Militiæ ſa. 18.
gino ad annum
bas Urſpergenſis onico.
ſius hæc omnia & Germanici res.
to Friſingenſis l.
ſè hoc probatum ano l. 3. Rerum enſium & Lowio Militiam ſacram.
væus Rerum Brabantum tom. 2. l. 2. nus Abbas.
iſmæus in geniis n ſic ſentit.
ſcribitur fusè à in parte 2. de uit. Belgii.
nnales Belgici p. 2. o.
nius ob. an. 855.
bellicus Enneades.
egino l. 2. qui uſ ad an. 905. ſcripſit.
ob. anno 878.
ivæus & Molanus ipta.
laina in Joanne 8.
lbo ob. anno 880.
Æmilius lib. 3. Si. us lib. 5. de Regno 2.
Antoninus parte 2. lo 16. cap. 2. § 6.
Obiit anno 890.
Vincentius in Speculo Chronicis & Sigi. tol. 25.
Otto Friſingenſis lib. ap. 7. & ſequentibus.

66. Fuſiùs hæc in Lovànio.
67 Obiit anno 899.
68 Luitprandus l. 1. geſtorum per Europam.
69. Divæus in Arnulphi vita.
70 Antoninus p. 2. tit. 16. cap. 2. § 4.
71 Obiit anno 926.
72 Sigonius libro 6. de Regno Italiæ.
73 Militiæ ſacræ c. 13.
74 Cap. 15.
75 Cap. 16.
76 Cap. 18.
77 Cap. 20.
78 Cap. 21.
79 Cap. 22.
80 Cap. 23.
81 Cap. 23.
82 Cap. 24.
83 Cap. 25.
84 Cap. 26.
85 Cap. 27.
86 Fr. Roſieres hiſtoria 58.
87 Lazius lib. 3. de Migratione gentium.
88 Crantzius aſſentitur
89 Divæus in Catalogo Marchionum.
90 Regino ad annum 916.

verardum; & iterum [91] Stephanum, Odocarem, Berthardum, Matfridum, à Suentebaldo Rege honoribus & Ducatu privatos, Arnulphi Cæſaris interventu in gratiam & honores fuiſſe receptos. Quoad Brabantiam, in ea quatuor Comitatus conſtituit Annonius, alii decem, alii duodecim. Ego in diplomatibus invenio Comites hos Nivigellenſem, Lovanienſem, Bruxellenſem, Aloſtanum [92] præcipuos. Denique Gemblacenſem, Darnuenſem, [93] Nethenenſem, Grezienſem, Geldonienſem, Hanutenſem, Offuzienſem, Sogneſiacenſem, Anghianum, Arſcotenſem. Quæ omnia ſuis locis docebo.

91 Idem in geſtis anni 891.

92 Nunc eſt in Flandria, olim Bratuspantii pars.

93 Nunc eſt Namurcenſis Comitatûs, pars olim Bratuspantii.

CAPUT V,

Et in eo annorum ferè centum acta, per honorarios Brabantiæ & Lotharingiæ Duces, Imperatorum clientes aut beneficiarios, junctos ferè & affines Gerbergæ Saxonicæ, cui Brabantia dos fuit.

OFfert ſe nunc alia rerum Lotharingicarum & Reipublicæ facies per Imperatores Germanicos invecta, conſtitutis ad tempus, aut ad vitam, nullo generis delectu, ſucceſſionis ordine, dignitatis jure ſervato Ducibus, ſub quibus nonnunquam tota, frequenter major, ſemper aliqua Brabantiæ pars deliтuit. Ejus generis primum omnes faciunt [1] Giſilbertum, ſed de cujus origine, titulo, tempore occupati Ducatûs Lotharingici, parū inter ſe conveniant. [2] Plerique Ragineri M. Filium Nobili Moſellanorum [3] Ducū ſtirpe editum credunt; alii incertæ [4] originis, Francicæ tamen & obſcuræ eum faciunt; alii à Carolo Simplice [5] Præfectum Lotharingiæ; alii ab Henrico [6] Cæſare. Rursùs alii eum volunt Brabantiam poſſediſſe titulo beneficii [7] Cæſarei, utpote Lotharingiæ inferioris partem; alii dotis [8] nomine Comitatus in Brabantia quatuor, & Marchionatum cum Gerberga Henrici Aucupis Imperatoris filia ei volunt acceſſiſſe. Nos, ut eos in concordiam reducamus, dicemus quòd res eſt, Carolum Franciæ [9] Regem Henrico Romanorum Regi poſt longam velitationem permiſiſſe aut reſtituiſſe Lotharingiam, [10] quòd ſperaret ſe ejus ſecurum compendioſiore viâ ad præreptum Franciæ diadema perventurum. Erat jam ante in Lotharingis celebre Giſalberti [11] Ducis nomen in conſpiratione [12] Principum contra Conrardum [13] Imperatorem auditum. Cui tamen poſtea conciliatus Dux vidit provinciam ſuam, captis [14] Trajecto, Jupiliâ, Harſtallo, Leodico, per Carolum Simplicem occupari, nec multò [15] poſt ab Hunnis vaſtari. Conrardus Imperator antequam auxilio eſſe poſſet, vivere deſiit. Succeſſor [16] Henricus cognito Francum domeſticâ ſeditione occupari, vindicandam ſtatuit Lotharingiam; [17] Francus virium [18] ſuarum conſcientiâ turbatus, Legatos obviam mittit deprecaturos in præſens expeditionem, oraturos [19] auxilia, cum promiſſo, fore ut omnia Lotharingiæ [20] loca Rex reſtituat. Quod factum, & inito Bonnæ colloquio, inducitur Francus non tantùm nuper captis cedere, ſed Lotharingiæ in perpetuum renunciare. [21] Evenit haud multò poſt & Carolum Regem [22] naturæ debitum ſolvere, & Lotharingos novis rebus ſtudere. Quo animadverſo, Chriſtianus [23] quidam primæ nobilitatis & Cæſarei nominis ſtudioſiſſimus, [24] ſimulatâ ægritudine, Giſilbertum ad ſe vocatum captumque Imperatori tranſmiſit. A quo humaniter habitus & per Gerbergæ filiæ nuptias in generum aſcitus, ex hoſte ſubitò fit amiciſſimus: *Dux Lotharingiæ*, [25] *Lotharici Regni*, *Lothariorum* [26] imò *Belgicæ* [27] appellatus.

Sed quaſi cum Imperatoris corpore mortua & ſepulta foret amicitia, ab Ottone [28] ejus filio temerè alienatus, Ebrandique [29] partes ſecutus, ſibi ſuiſque non mediocris damni extitit occaſio. Otto enim poſitâ

1 Æmilius, Gaguinus, & Annales Francorum. Regino ad annum 899. præponit Giſilberto Raginerum in geſtis Suentebaldi Regis.

2 Irenicus lib. 3. Exegeſeos Germanicæ. & Rambertus in vita Giſilberti Ducis, & Regino.

3 Henninges f. 66. monarchiæ 4. regni 2. parte priore.

4 Divæus p. 2. l. 3. rerum Brabanticarum.

5 Brando ad annum 903 Scriptor Gallus apud Urſpergenſem ait Carolum, cum exequiis Ragineri interfuiſſet, mox ſubſtituiſſe ei Giſelbertum.

6 Sigibertus ad an. 913.

7 Molanus cap. 18. Militiæ ſacræ Ducum, qui & Henricum Cæſarem ponit 15. Ducem Brabantiæ.

8 Fr. Rogerius hiſtor. 66

9 Sic Divæus ubi ſupra.

10 Annales & Hiſtoriæ Francorum.

11 Statim poſt Luduvici IV. mortem anno 911. Aliàs Giſilbertus aut Gilibertus vocatur.

12 Luitprandus lib. 2. cap. 7. & Sigibertus anno 914.

13 Otto Friſingenſis libro 6. cap. 16.

14 Chronicon Trajectenſe libro 5.

Alii variant, tradentes Giſilbertum à Simplice præfectum Lotharingiæ, & cum eidem rebellaſſet, Henrici Imperatoris interventu receptum in gratiam & reſtitutum: deinde Simplicem obiiſſe, & ab Henrico confirmatam Giſilberto Lotharingiam.

15 Vincentius in Speculo l. 25.

16 Antoninus titulo 16. cap. 2. §. 10.

17 Fr. Rogerius ubi ſupra.

18 Abbas Urſpergenſis in Chronico.

19 Chronicon Lothar. p. 2.

20 Chronicon Leodienſe in Stephano & Carolo Epiſcopis.

Anno 922.

21 Otto Friſingenſis l. 6. cap. 18.

22 Onuphrius in Catalogo Regum Franciæ.

23 Vitichindus Geſtorum Saxonicorum l. 1.

24 Sigibertus anno 927 Alii tradunt, ob id à Chriſtiano captum Giſilbertum, ut per eum, cui debebatur Ducatus, Imperator compos fieret Lotharingiæ.

25 Sic ſe vocat in datis pro Mothelochienſi Abbate anno 910, ubi Gerberga Duciſſa Saxoniæ vocatur.

26 Sic Abbati Urſpergenſi vocatur.

27 Sic Withichindo vocatur l. 2.

28 Sigibertus an. 927. Ejus tamen coronationi anno 936. legitur interfuiſſe.

29 Æmilius, Gaguinus & Annales Francorum.

poſitâ morâ Ducem [30] Capremonte obſidet, & dum in longum protrahitur obſidio, Immonem (cujus operâ fideli Dux [31] uti conſueverat) in ſuas partes pertrahit. Ejus inſidiis & Auguſti viribus imparem ſe contemplatus Dux, Francorum [32] auxilia perfacilè impetrat, ſperantium hàc viâ aditum ſibi in Lotharingiam denuo patefaciendum. Ventum ad manus [33] in littore Rheni, Everardus fortiter pugnans [34] occubuit, Giſalbertus, navis in quam victus confugerat, [35] pondere preſſæ vitio mergitur, totamque Immonis [36] operâ Cæſar recuperat Lotharingiam. Mox compoſitis cum Franco rebus Gerbergam [37] viduam Otto ſecundis nuptiis Luduvico Francorum Regi elocat, matrem aliquot liberorum poſtea factam. Lotharingiam fratri [38] Henrico conceſſit inhabitandam. Verùm enimvero cùm conſpirationis in fratrem conſcius & novarum rerum ſtudioſus eſſe deprehenderetur, provinciâ excedere juſſus, [39] electo qui *Ducis* titulo ſurrogaretur ejuſdem nominis [40] filio Giſilberti, addito qui ætatem ejus imperio necdum aptam ut *tutor*, provinciam [41] ut *Præſes* gubernaret, Cunone. Utroque ſub idem [42] ferè tempus extincto Otto Cæſar Conrardum, [43] datâ in matrimonium unicâ filiâ, Ducem creat, felicem illum, donec animum cepit defectionis cogitatio. Ad cujus ſuſpicionem [44] Lotharingi, alioquin etiam gravatè ei parentes, occaſionem arripiunt, Ducem ſibi aſſumunt Raginerium [45] Haginonienſem Comitem. Circa Moſam concurrunt [46] exercitus, pugnam nox diremit, in neutram partem reclinante victoria. Imperator nihilo ſegnior, ex altera parte [47] rebellionem Ducis, & quod maximè cruciabat filii parat vindicare. Multa utrimque [48] tentantur geruntúrque, donec peſſimo conſilio evocati ex Pannoniis [49] Avares percursâ Germaniâ, Lotharingiam [50] fœdâ populatione vaſtarunt. [51] Cujus facti & conſilii ductus poſt [52] Conrardus pœnitudine, ab Auguſto in gratiam [53] receptus, ejuſque ſecutus [54] ca-

.ogerius, & Divæ- .i ſupra.

Chronicon Lotha- æ ubi ſupra.

igonius lib. 6. & 7. .i Italiæ.

Otto Friſingenſis lib. p 19.

.ibrandus qui fuit pa Comes.

Antoninus p, 2. ti- 16.c.3.§ 1.

Chronicon Leodien. Withichindus geſto. Sax. l. 2.

Anno 940. aut ut a- 42. aut 946.

s Comitis Diplo. plura meminerunt in Trajecto dabo.

Otto Friſingenſis u- pra.

Regino aut ejus ſup- tentum, ad annum cum Sigibertus hoc To, immediate ſe- tem ſubjungat an- 43.

ogno. Rixoſus.

Molanus c. 33. Mi- ſacræ.

Henninges in Gene- ia Moſellanorum & num.

Molanus c. 34. Mi- ſacræ ex Witichin- axone.

Rogerius Hiſtoria

Conradus vocatur. Oddo. 10 943.

ichindo Chonradus ſapiens vocatur.

Divæus l. 5. p. 2. c. 2.

Schafnaburgenſis an 955.

Chronica Hannoniæ l 4.

Sigibertus ad annum ., & ſequenti.

Sigonius l. 7. de Re- . Italiæ.

Vincentius & Anto- ius p. 2. tit. 16. c. 2. §. 2.

Helmonduse. 8. Hi- tiæ Sclavorum.

Folquinus c. 1. Mi- .ulorum S. Ulmari.

Sigibertus in vita S. berti c. 15.

Maricus ad hunc an.

Hermannus Contra- us in Chronico.

. Chronicon Lobienſe Gemblacenſe ad hunc num.

ſtra delendis [55] quos adduxerat Barbaris vitam impendit. Res autem Lotharicæ miſerum in modum deformatæ, ut reſtituerentur, magno auctore opus erat. Is fuit Bruno [56] *Archipræſul* & *Archidux* [57] non immerito dictus à fratre Auguſto cum mandatis in Belgium ablegatus. Cujus [58] induſtriâ pulſi, qui procaci licentiâ itinera omnia infeſta [59] tenebant, latrones, Normanni [60] repreſſi, Raginerius Montenſis [61] relictam Gerbergæ [62] per patrem maritumque Brabantiam violenter invadens, pœnas dedit. De Lotharingiæ Ducatu quid factum, variè narrant: Unus Gottofredum [63] quendam ſpectatæ virtutis, titulo *Gubernatoris* provinciæ impoſitum, alii Giſilberti filium Fredericum, [64] à morte Brunonis Ducem appellatum, alii Ottones 2. [65] Cæſares ſibi Ducatum ſervaſſe, alii denique [66] interregnum annorum undecim fuiſſe aſſeverant. Liberum [67] eſto cuique judicium.

Hoc indubitatum eſt, Raginerii [68] Montenſis filios à Brunone proſcriptos Francorum ope Comitatum Lovanienſem & juſtam Brabantiæ, [69] ut nunc eſt, portionem occupaſſe, adeoque lætos occaſione [70] Francos de recuperanda Lotharingia ſeriam iniiſſe cogitationem. Quorum non ignarus Otto II. Imperator [71] receptis prius quæ Franci occupaverant in Lotharingia, locis, [72] Ducatum Carolo Lotharii tum Regis Franciæ fratri contulit. Erat [73] is Gerbergâ (de qua toties diximus) Imperatoris Amitâ natus homo tardioris ingenii ſed regnandi cupidus. [74] Cujus ſpes dum apud Francos exigua apparet, opportunè accidit, eum ad beneficiariam [75] Lotharingiæ poſſeſſionem à Cæſare evocari; reputante hàc viâ Imperio quam Franciæ magis [76] obligandum. Nec feſellit. Cum enim Lotharius parum æquo [77] animo novæ ſocietatis vinculum ferens armata manu Lotharingiam ingreſſus Aquiſgranum uſque omnia [78] media depupularetur, Dux fidei juriſque ſui tenax [79] meruit Cæſaris auxilium. Qui vicem Franco egregiè rependens coegit [80] adeo Duca- tum

Anno 955.

55 Otto Friſingenſis l. 6. cap. 20.

56 Archiducem & Firmum Ducem ſe vocaſſe ait Sigibertus anno 959. Fusè hæc Rogerius in vita Brunonis, & Chronicon Colonienſe.

57 Sic vocatur paſſim in Annalibus & Sigiberto.

58 Luitprandus l. 4. c. 7.

59 Molanus. cap. 35.

60 Fuſius hæc infra.

61 Chronicon Hannoniæ l. 14.

62 Sigibertus ad annum 959.

63 Rogerius hiſtor 58. ex Irenico & Ramberto.

Anno 966.

64 Rotgerius c. 40. vitæ Brunonis.

65 Molanus l. 1. rerum Lovanien.

66 Neotericorum aliquot & noſtra opinio.

67 Vide Withichindum qui hiſtoriam producit uſque ad annum 973.

68 Schedæ Pythæi non uno loco.

69 Chronicon Leodicenſe c. 58. l. 14.

70 Vide Lovanium.

71 Abbas Urſpergenſis ab Ottone recuperatam ait Lotharingiam.

72 Sigibertus ad annum 977.

Anno 977.

Hinc Francum cognominant, hinc Lotharingorum 4. Franci Regis filius & frater, Lotharingiæ Dux.

73 Æmilius l. 3. hiſtoriæ ſuæ.

74 Divæus l. 3. p. 2. rerum Brabanticarum.

75 Roſerius hiſtoria 60. & 61. ex Francorum diverſis hiſtoriis.

76 Molanus c. 58. militiæ ſacræ Ducum.

77 Vide Waſſeburgenſem.

78 Chronicon Leodicenſe. c. 48.

79 Naucletus in chronico.

80 Divæus m. ſ. l. 5. Antiquitatum Belgii ex diverſis.

BIBLIOTHECA . . .

tum in perpetuum abjurare; ſed illum [81] anguſtioribus quam nuperi eum Principes poſſederant terminis clauſum, multis regionibus proprios [82] Comites, multis novos ex vicinis Epiſcopis [83] Dominos adeptis. Duravit hæc pax quamdiu Imperatoris [84] vita: Quo defuncto Rex Virduno & loci Comite Gottofredo captis nova diſcordiarum ſemina ſpargebat, [85] in bellum difficile non dubium eruptura, niſi Rex & tempori capta reſtituiſſet [86] & brevi vivere deſiiſſet. Tum verò parum [87] concordibus popularium ſtudiis regnum Franciæ Carolo [88] deferebatur. Quod ille inſtructâ [89] Lotharingorum manu ſibi aſſerturus, ab Hugone [90] adverſario & competitore circumventus in vinculis mortem obiit, Ottonem [91] & honoris & opum relinquens hæredem. Horum, quos hoc capite recenſui, Ducum ita merum fuit Lotharingia Imperium, ut omnes totius tractus Comites eis tanquam ſupremæ ſecundùm Reges poteſtati obedire cogerentur: aut reluctantes armis ad obſequium reducerentur. Quod Raginerii exemplum & Lamberti doceat, quorum ille Brunoni, hic Arduennati Ducibus rebelles bello oppreſſi ſunt.

81 Fusè id probat Rogerius & Divæus.
82 Henninges p. priore regni. 3.
83 Chronicon Trevérenſe & Colonienſe.
84 Volateranus l. 2.
85 Contractus & Palmerius in chronico.
86 Sabellicus Enneadis 9. l. 2.
87 Sigonius l. 7. regni Italiæ.
88 Blondus decadis 2. l. 3.
89 Antoninus p. 2. titulo 16. c. 3. §. 4.
90 Vincentius Speculi l. 25.
91 Anno 991. vel ut Dynterus, anno 988. Sigibertus ad annum 991.

Anno 1005. ut habet Chronicon Trudonenſe.

Cæterum poſt Ottonis antedicti mortem, cùm Imperator poſthabito Lamberto Lovanienſi (is autem Ottonis ſororem Gerbergam duxerat) Godefridum Arduennatem Lotharingiæ Ducem creaſſet, rebellante Lovanienſi, per annos multos Brabantia, ut nunc eſt, duos agnovit Principes, Lovanium quidem cum ſuis vicinis Lambertum & ſucceſſores Comites, Hasbania, Taxandria & vicini Godefridum Arduennatem & Succeſſores Lotharingiæ inferæ Duces. Utrorumque geſta proximè ſequentia duo ediſſerent capita.

CAPUT VI

Per tempus unius ſæculi geſta per honorarios Cæſarum beneficio Lotharingiæ Duces, ſtirpis Arduennatum Principum, quibus tota Brabantia jure, pars ejus potior revera paruit, enarrans.

MOrtuo ſine liberis Ottone Caroli Franci filio, Henricus Cæſar Gottofredo [1] Arduennati, ſecundo ejus nominis [2] in ordine Moſellanorum Ducum Lotharingiam aſſignavit, reclamantibus [3] Alberto Namurcenſi, Lamberto [3] Lovanienſi, Balduino [5] Flandriæ Regulis; priores titulo duarum Caroli [6] filiarum ductarum, poſterior Ogniæ Giſilberti filiæ uxoris nomine, aut certè propagandi ſpe imperii, arma induerant. Hunc [7] Imperator, illos [8] Dux in ordinem quodammodo redegit. Dux amplius Theodorico Hollandiæ [9] Comiti auxilia adducens, ab hoſte Friſio captus & vix poſt biennium ſuis reſtitutus, ut redit ut moritur, [10] nullà relictà prole: unde Imperator Henricus, Gothelonem fratrem defuncti ſurrogat, initio quidem ſui principatus [11] Conrado (is Henricum in imperio ſecutus eſt) rebellem, ſed qui poſtea receptus in gratiam deperditum favorem ita [12] ampliter recuperavit, ut Moſellanicum tum fortè vacantem Ducatum Cæſar Lotharico adjunxerit. Dux autem cùm [13] Odonem Campaniæ Comitem, Lotharingiæ prædatoris inſtar inhiantem, apud Barum peremiſſet, vitâ functus [14] filium Godefridum, Cæſaris beneficio in Lotharingia ſucceſſorem invenit. Sed [15] eo ſummæ indolis adoleſcens non contentus, [16] indignatus immo Moſellanicæ [17] ditionis titulos ſibi præripi, animum ferocem & arma [18] in competitorem & Cæſarem acuit; illo [19] perempto, hujus circa Rhenum ferro flammaque [20] pervagatur provincias. Sed accurrenti ad vindictam Auguſto, amicorum conſilio ſupplex [21] factus præter expectationem

Anno 1005. aut ut alii, anno 1003.
1 Meierus ad an. 1005. Sunt qui velint Gottofredum teſtamento Caroli hæredem ſcriptum, ab Imperatore confirmatum.
2 Henninges f. 68 p. priore Regni tertii.
3 Chronicon Leodienſe cap. 61.
4 Videbitur capite ſequenti.
5 Oudegerſtius Chronici Flandrici cap. 34.
6 Genealogia Comitum Namurci ex Bibliotheca Sancti Jacobi Leodii deprompta.
7 Chronicon Hannoniæ l. 15.
8 Confer hæc cum capite ſequenti.
9 Chronicon Hollandiæ c. 20. l. 3. & Trajectenſel. 2. quibus conſentit Scaltenſis in Annalibus Friſiæ.
10 Anno 1019. Sigibertus ab anno 1008 uſque ad annum 1019.
Aliàs Gozelo, Gozzelo.
11 Scaffnaburgenſis ad eundem & ſequentes annos.
12 Sigibertus ad annum 1033.
13 Otto Friſingenſis libro 6. cap. 36. qui Ottonem Celticæ Comitem, & Gozelonem Belgicæ Ducem vocat.
14 Anno 1044. Sigibertus ad an. 1047.
15 Æmilius lib. 3.
16 Molanus Militiæ ſacræ cap. 45.
17 Roſieres hiſtoria 65.
18 Meierus ad annum 1005. 1006. 1007.
19 Sigibertus ad annum 1047.
20 Scaffnaburgenſis ad annum 1048. Alii faciunt hunc Godefridi patruum.
21 Sigonius libro 8. de Regno Italiæ.

tionem, Frederico fratre in locum ſuffecto, [22] carceribus mancipatur. Unde, filio obſide relicto, [23] elapſus cùm inſuper inaudiſſet filium in vinculis obiiſſe, rei indignitate acerbos in animo ejus [24] dolorum aculeos concitante, diffiſus etiam gratiæ Cæſaris, attracto in belli [25] ſocietatem Flandrorum Comite arma reſumit, eodem, quo nuper, eventu. Germanicarum [26] quippe virium metu Aquiſgranum veniens, Pontificis [27] & procerum interventu in priſtinum dignitatis & gratiæ locum reſtituitur. Flander [28] dum pacis leges aſpernatur, armis coactus Cameracum & Antverpiam Auguſto reſtituere & fidem jurare, [29] ſed illam parum ſtabilem. Interea Godefridus [30] cum fratre in Italia rebus magnis feliciter geſtis [31] & nomen ſibi & opes [32] & Beatricem Marchionis Itali viduam uxorem pepererat, ſubinde collatis cum Flandro [33] conſiliis de rebellione cogitans. Repulſus in ſuam Flandriam, [34] qui Fredericum Ducem Antverpiæ obſederat, Balduinus Comes, [35] receptus in gratiam uxoris & procerum interventu Godefridus, & [36] denique Victor Pontifex in Agrippenſi Synodo [37] ſolidas inter tres pacis leges propoſuit, Cæſar approbavit, Dux Comeſque acceperunt. Ex quo tempore [38] invenio utrumque, Godefridum ſcilicet & Fredericum, [39] Ducis Lotharingiæ titulo uſos. Adeoque cum hunc [40] ille [41] moriendo brevi ſecutus eſſet, filium ejuſdem nominis [42] in honoris paterni quaſi hæreditariam Imperator [43] tranſmiſit poſſeſſionem: fidum illum [44] fortemque Imperatoris Bavari propugnatorem, regni Teutonici [45] robur, cui meritò vindicatum, reſtitutum, defenſum [46] Imperii decus acceptum ferant. Sed hæc extra [47] Brabantiam Belgiumque geſta prætereo. In Batavos [48] & Flandros [49] Ultrajectini [50] Præſulis rogatu victorem duxit reduxitque exercitum. Cladis autem memoria in animis hoſtium altius radicata mortem [51] Ducis creditur acceleraſſe. Cùm enim è Saxonico [52] bello redux regionis ſuæ interiora

Antoninus p. 2. tit. …cap. 4. §. 2. & ſeq.
Divæus lib. 3. p. 2. …um Brabanticarum.
…Vincentius ubi ſupra.
…Dudegerſtius Chro… …ſui cap. 39.
Palmerius in Chro… …
…Platina in Leonis IX.
Meierus libro 3. ad …um 1050.
Idem ad annum …5.
Sigonius l. 9. Regni …æ.
Hermannus Contra… qui Chronicon pro… …it uſque ad annum …6.
Sabellicus Enneade …2.
Meierus ad annum …6.
Chronicon Flandriæ …
Divæus p. 2.
Acta Synodi & Pla… …
Meierus ad annum …7.
…tradunt, demum Fre…co mortuo recepe…e Ducatum.
Docui in antiquis …. gen.
Rogerius hiſtoria 64
Sigibertus ad annum …5.
Schaffnaburgenſis ad …um 1070.
De hoc vide in Ant…pia.
…s Gozilo vocatur …omine Gibber.
Henninges ubi ſu…
…
Schaffnaburgenſis ad …um 1076.
Martinus Polonus uſque ad an. 1082
Sigonius l. 9. Regni …iæ.
Chronicon M.S. Hol…diæ l. 3.
Meierus ad annum …79.
Chronicon M.S. cap…
Meierus ad an. 1075 …i eum vocat Comi…n Lovanienſem.
Krantzius lib. 5. Sax…icæ hiſtoriæ.

luſtratus Antverpiam [53] veniſſet, [54] à Giſilberto Friſone, hoſtium operâ ſubmiſſo, dum fortè ſub noctem naturæ requiſitis [55] operatur, per ſecreta natium confoſſus, inde Trajectum delatus brevi exſpiravit. [56] Ubi Henricus Imperator Godefrido Euſtathii Bononienſis [57] Comitis ex Ida Godefridi Gibberis ſorore filio [58] Marchiam Antverpienſem, filio autem ſuo Conrado Ducatum Lotharingiæ diſtribuit. Sed non multo poſt ad regnum [59] Italiæ evecto Conrardo Ducatum Marchiæ adjunxit [60] virtutis & operæ aliquot bellis navatæ præmium. Bellis enim omnibus non comes tantùm, ſed & Dux exiſtens omne ad victoriam momentum tulerat, Rodulphum [61] Sueviæ Ducem Henrici Cæſaris competitorem perruptâ hoſtili acie confoderat, Aquilæ Imperialis [62] quam ferebat cuſpide pectus transfixum; Romanæ [63] Urbis mœnia primus conſcenderat, Urbem & Italiam victas Imperatori ſuo aſſeruerat. Adeoque Europæ [64] finibus neutiquam ſe concludi [65] paſſa Ducis generoſitas, [66] orientis in medio quærendum putavit, circa quod [67] ſui faceret periculum. Dedit ſe [68] & nomen ſuum militiæ ſacræ, perque Aſiam [69] victricia ſigna circumferens Hieroſolymas [70] fœdiſſimæ Barbarorum eripuit ſervituti, [71] meritus occidentalium primus terræ [72] ſanctæ titulo nomen [73] ſuum exornare. Qui cum vitam [74] illuſtrem glorioſo fine coronaſſet, Henricus Imperator [75] ejuſdem nominis Limburgenſi Duci Lotharingiæ aſſignavit Ducatum. [76] Hujus beneficti memor dum Patroni ſui partes armis & animo fovet, indignationem [77] Cæſarei filii contra patrem rebellantis nequivit effugere. [78] A quo in Imperatorem electo victus, captus, & judicio Principum [79] Ducatu ſpoliatus eſt * ſuffecto in locum Godefrido Lovanienſi, de quo mox ſermo erit. Voluit quidem Henricus Ex-dux & poſt eum filius [80] præreptum ab Imperatore nomen & poſſeſſionem armis repetere, ſed inferior ſemper. Immo verò cum Lotharii

53 Scaffnaburgenſis ad annum 1076. qui ſuam hiſto iam uſque ad annum 1077. ducit.
54 Sic Divæus p. 2. l. 3. Rerum Brabanticarum fuſius.
55 Rogerius hiſtoria 67
56 Sigibertus ad annum 1076. & ſequentes.
Anno 1076.
Scaffnaburgenſis eum facit Godefridi conſobrinum.
57 Molanus c. 49. militiæ.
58 Sigibertus ad annum 1089.
59 Antoninus, Vincentius ubi ſupra.
60 Scaffnaburgenſis in fine operis.
61 Divæus l. 3. p. 2. & l. 2. Antiquitatum.
62 Concordant Germani Scriptores.
63 Sigonius l. 9. Regni Italiæ.
64 Sigibertus ad annum 1089.
65 Antoninus titulo 16. c. 13.
66 Vincentius in Speculo l. 17.
67 Otto Friſingenſis l. 7. c. 1.
68 Naucletus gener. 37
69 Gullielmus Tyri Epiſcopus Franciæ Orientalis l. 2.
70 Molanus c. 53. militiæ.
71 Blondus Decadis 2. lib. 4.
72 Æmilius l. 4.
73 Fucherius Carnutenſis Belli ſacri libro toto.
Anno 1101.
74 Abbas Urſpergenſis ad annum 1100. Sigibertus qui producit ſuum Chronicon uſque ad annum 1112.
75 Meierus ad an. 1106. Sigibertus ait eum, cum antea filio adhæſiſſet, poſtea ad patrem defeciſſe.
76 Divæus l. 1. & 4. p. 2. Rerum Brabant.
77 Sigonius l. 10. de Regno Italiæ.
78 Chronicon Trudonopolis p. 2. l. 1. c. 4.
* Anno 1106.
79 Molanus c. 53. Militiæ.
80 Videbitur in Limburgicis fuſius.

[81] Cæſaris authoritate Godefridus, eò quod Conrardo [82] competitori ejus & æmulo adhæſiſſet, Ducatu ſpoliatus, & [83] Valeranus Exducis Henrici filius eodem [84] donatus eſſet, non valuit, quod jure ſuum erat, vi recuperare. Ita ut Lothario è vivis ſublato Conrardus [85] ſucceſſor Godefridum in integrum reſtituens ſucceſſores etiam maſculos in perpetuum ſucceſſuros declaraverit. Quod donum Imperator [86] Philippus etiam ad fœminas extendit. Atque hactenus de Ducibus qui Marchiam cum Campinia, loca Hasbaniæ & Gallobrabantiæ partem poſſederant: nunc ad Comites Lovanienſes qui reliquum Brabantiæ obtinuerunt progrediemur.

81 Otto Friſingenſis l. 7. c. 22.
82 Sigonius l. 11. Regni Italiæ.
Anno 1126.
83 Divæus l. 5. Antiquitatum Belgii.
84 In fundatione quadam Everbodii data an. 1126 vocat ſe Lotharingiæ Ducem & Marchionem.
Anno 1137.
85 Ex Diplomate Conradi Imperatoris cujus exemplar extat apud Divæum.
Anno 1204.
86 Ex Diplomate Cæſareo quod extat in Opere Petri de Thymo.

CAPUT VII,

Ducentorum amplius annorum geſtis abſolutum, quibus Lovanii Comotatus penes Hasbanici ſanguinis Principes perſeveravit, à Lotharingia reliqua ſeparatus, per rebellionem.

De veteribus Lovaniæ Comitibus dicam in Lovanio, nunc de iis qui poſt pulſos ab Arnulpho Normannos præfuerunt agendum. Recuperatum itaque Lovanium, Lotharingici Ducatus appendix, ejus fata & mutationes [1] ſecutum veroſimile eſt. Cui Bertharium [2] Comitis titulo Arnulphus Imperator præfecit. Is cum Raginerio [3] Duce, Gerardo Namurci, Matfrido Angiæ Comitibus inter conjuratos Suentebaldi Regis numeratur, & à nonnullis Henricus [4] vocatur, genus à Carolo Hasbano illuſtre repetens, Raginerii *Montenſis* [5] parens, & Lamberti [6] *Lovanienſis Comitum.* Quorum ille generis claritate tumens Ducibus ab Ottone Auguſto conſtitutis in Lotharingia rebellis à Brunone [7] Archiduce dolo Valentianas evocatus, & carceri mancipatus & ipſe & filii patriâ extorres [8] omnibus bonis exuti ſunt. Hic *Vir fortis* [9] *& bellicoſus* nec uno nomine Ottoni carus ad preces monachorum *Advocatus* Gemblacenſis conſtituitur: nec deinceps quò devenerit ab ullo traditum eſt, quod ſciam.

1 Rogerius hiſtoriæ ſuæ ſectione 60. & 61.
2 Dagobertus vetus Scriptor qui ante 200. annos vixit hunc nominat.
Anno 915.
3 Conſentiunt Lotharingi Scriptores.
4 Henninges fol. 122. p. 1. Regni 2. Monarchiæ 4.
5 Chronicon Hannoniæ l. 14.
6 Hunc Annales M. S. VI in ordine Comitem faciunt.
7. Rotgerus in vita Brunonis c. 36.
8 Æmilius l. 2.
9 Sic vocatur in diplom. Ottonis hac de re dato an. 947. Indictione 2. Francofurti menſe Junio, Martyrio Apoſtolorum Petri & Pauli, Signo Ottonis.

Crederem ego ſine liberis obiiſſe, & Giſilbertum, utpote Lotharingiæ Ducem, Comitatum uſurpaſſe uxori ſuæ [10] Gerbergæ dotis loco aſſignatum, probante Cæſare, reclamante [11] Raginerio. In quem utpote perduellionis reum expedita arma, & facultatibus ejus, [12] ut dixi, fiſco addictis, penes Gerbergam & Gerbergâ natum Carolum, & Carolo Ottonem manſit cum Bruxella, Antverpia, & Nivella [13] Lovanium. Ottonis ſoror Gerberga [14] Lamberto [15] Raginerii [16] Excomitis filio nuptum conceſſit. Qui invito Cæſare, Francorum [17] opibus fretus, Lovanium occupavit & avulſum à Lotharingico corpore Comitatum ſibi poſteriſque aſſeruit. [18] Unde plurium bellorum nata ſunt incentiva: Comite [19] ſe Lotharingiæ per Imperatorem alteri contributæ Ducatu privari; Ducibus [20] bonam Ducatus partem à Comite poſſideri; Imperatore Duces muneris ſui expertes eſſe, Comitem rapto potiri, & alieno [21] frui non permittente. Pro Comite ſtabat & [22] frater Haginoniæ Comes & Franci [23] in recuperando æquè ac defendendo parati. Bellum ei fuit cum Godefrido Arduennate [24] ob Lotharingiam præreptam, cum Leodino [25] Antiſtite ob Hogardiam in finibus ſuæ ditionis munitam. Ab illo obſeſſus tulit, adeòque fatigatum cedere coegit; [26] hunc recedere & munitionem amoliri. Ad extremum contra [27] Godefridum Gibberem Hannoniæ arma inferentem profectus apud Florinas [28] cum 300. ſuorum occubuit. [29] Ferunt Philacterio [30] ſacris reliquiis inſtructo in præliis uſum, ſemper victorem rediiſſe, quod tum fortè neglexerat. Periit quidem, ſed non ita quin hæredem reliquerit virtutis & ignominiæ vindicem Henricum à natali ſolo nomen Bruxellenſis adeptum. [31] Qui cœptum à patre bellum pari alacritate

10 Annales Francorum & Rogerius ex illis.
11 Rotgerus in vita Brunonis Archiepiſcopi.
12 Chronicon Coloniense.
13 Meierus ad an. 1005.
14 Aliis Ermingarda.
15 Cognomento barbatus, Raginerii Longicolli filio.
16 Henninges f. 28. Monarchiæ 4. Regni 3. & 4. parte priore.
Anno 977.
17 Divæus l. 5. p. 2. Rerum Brabanticarum.
18 Molanus l. 1. Rerum Lovanienſium.
19 Divæus p. 2. antiquitatum Belgicarum.
20 Idem l. 1. Rerum Lovanienſium.
Notandum, à manuſcriptis hiſtoricis hos Comites nunc Bruxellenſes, nunc Lovanienſes vocari, credo appellatione ſumpta & mutata pro loco ubi reſidebant Comites, aut prout Scriptores aut Bruxellæ aut Lovanio faverunt.
21 Lazius l. 3. de Migratione gentium.
22 Conſentit Hannoniæ Chronicon l. 14.
23 Æmilius l. 3 & Gaguinus.
24 Roſieres hiſtoria 60.
25 Chronicon Leodienſe in vita Balderici Epiſcopi.
26 Sigibertus ad annum 1012.
27 Roſieres hiſtoria 61.
28 Chronicon Gemblacenſe ad hunc annum.
29 Sigibertus ad annum 1015.
30 Annales Belgici p. 2. cap. 27.
Obiit an. 1014. ſepultus Nivellæ.
Hunc Annales Priſcum appellant.
31 Chronicon Brabantiæ cui aſſentitur Roſieres.

critate proſecutus toto conatu ſtudebat Ducatum recuperare. Sed nimis potentem nactus adverſarium Imperatoriis[32] opibus omne ſumptuum onus facilè ſuſtinentem, præventus etiam morte (quam[33] Hermannus[34] quidam captivus ei intulit) animi ſui deſiderium & ſupplementum ſucceſſori tranſſcripſit. Non quidem Ottoni[35] filio[36] brevis ævi puero & Comiti, qui eodem anno patrem moriendo ſecutus eſt; ſed[37] Lamberto[38] Balderico[39] fratri. Qui difficili tot annorum bello finem exoptatum impoſuit, non victoria ſed pace, intervenientibus nuptiis firmatâ, ductâque Idâ[40] Gozelonis[41] Ducis in uxorem filiâ. Unde per novam affinitatem junctis animis & Socero & Flandriæ[42] Regulo in Henricum 3. adhæſit, parentes Imperio terras ferro & igne populatus. Sed dum Tornacum[43] cum præſidio tuetur captus, aut certè telo confixus interemptus eſt. Henricus II. filius hæres & opum & neceſſitudinis cum Flandro (uxorem[44] enim Roberti[45] Friſii filiam duxerat) non tamen odii in Cæſarem, cui adeò gratus accidiſſe putatur, ut Carinthiæ[46] præficeretur.[47] Unde ad Provinciæ ſuæ curas evocatus, & Lovanio ob rei memoriam Carinthiæ inſignia communicavit, & Colonienſi Antiſtiti & aliis egregiam in Hollandos[48] operam navavit. Cùmque vivere deſiiſſet, duos ſucceſſivè ex filiis invenit Succeſſores Henricum primò Richildis contra[49] Robertum Flandriæ Comitem partes foventem, & in ludis[50] haſtilibus Tornaci lethaliter ſauciatum: & deinde Godefridum, qui partim armis, partim Cæſareâ donatione Lotharingiæ Ducis titulum induit, & Ducatum poſſedit.

Bogardus lib. 1. Re... Lovanienſium.

Sigibertus ad annum ...

Anno 1038. ſepultus ...ellis. Annales verò ...tis genus Henrico ...unt mortuumque ... 1046.

Hunc quidam inter ...nites non numerant.

Lazius l. 3. & Hen...es fol. 122.

Hunc annales Hen... filium faciunt.

...ic vocatur in Otto... Auguſti literis Gem...

...ic vocatur in fun...ne Capituli Bruxel...

Aliis Oda vocatur.

Conſentiunt Lotha... & Barri Ducum ...mata apud Roge...

Annales Flandriæ, & ...hantius conſentit.

...eierus l. 3. ad an. 1054.

... 1054. ſepultus ...llis.

Concordat genealo... Comitum Flandriæ Heuterum, Hen...es & alios.

...lane aliqui uxorem Henrico II.

Divæus l. 1. rerum ...nienſium.

...lii Conradum hu...fratrem ab Henrico ...uero adhuc Ducem ...thiæ eiectum.

Chronicon Hollan... 4.

... 1068. ſepultus ...llæ.

...udegerſtius c. 48. & ...ntibus.

Sigibertus ad annum ...

... 1098. ibidem ſe...s, quem annales 1083. à captivo ...atum aiunt, & ei Godefridum ſucceſ... Henricum filium ...uum anno 1096.

CAPUT VIII.

Seſqui-ſeculi tempus expediens, quo Brabantia Ducibus Lotharingiæ inferioris paruit, natis & permanentibus in Comitum Lovanienſium Familia.

HActenùs diſſimulante & invito Cæſare poſſeſſam à Comitibus[1] Lovaniæ non mediocrem Lotharingiæ inferioris[2] partem docuimus: ita tamen ut nec Beneficiarii hujus Duces[3] violentam Comitum poſſeſſionem turbare, nec Comites illius præreptum Ducatûs jus, ſi res ita ferret, repetere diſtuliſſent. Hinc[4] Godefrido noſtro illuſtre Barbati[5] cognomentum obtigiſſe traditum, quòd Patri ſe barbam non poſiturum[6] juraſſet, niſi reſtitutâ Lotharingiâ. Cujus per bella ſe obtulit occaſio ex[7] Godefridi Lotharingiæ Ducis, ut dixi, perduellione. Imperator enim Henricus V. memor[8] auxilii per Comitem ſibi in bello paterno lati, Godefridum[9] ſororium jam inde ſuum juſſit Lotharingiam univerſim Ducis titulo[10] poſſidere ſimulque ad hæredes tranſmittere. Hàc ratione reſtitutâ priſtinæ[11] amplitudini Provinciâ Dux nihil prius habuit, quàm[12] Vaſſallos olim Lotharingiæ feudis ſuis inveſtitos, juramento ſibi obſtringere. Fecêre id indicto[13] procerum conventu Hornanus,[14] Gaesbecanus, Angianus aliique Barones non gravatim, exceptis qui latè in Brabantia dominabantur Bertholdis. Ad quos tum à Duce tum à Cæſare miſſi Oratores, cùm nihil æquum impetrarent, neceſſariò arma[15] expedienda erant, neutrâ partium refragante. Pro Bertholdo, id temporis[16] Grimbergæ, Turnhouto, Mechliniæ,[17] Merchteniæ, & Gelæ imperante ſtabant Aſcanus,[18] Oienbruggenſis, Screyhanius, Malius, Hombecanus, Eppegemenſis, Boſci, Herlarii, Lyræ, Calmontis, Waſſenhovius, Opheymius, Dammius, Panurius, Imputanus partim Domini, partim Affines,[19] partim Barones, omnes ferè Equites. Munita ab his in Strombecano vico Nothelaria arx, ferro flammâque in vicinos graſſatum. Nec minùs ſegniter Dux Bruxellâ egreſſus omnia media Grimbergam uſque populabatur: ita ut[20] nihil toto iſto tractu intactum ſupereſſet. Ventum tandem[21] ad inducias, lecti utrimque qui de modo pacis diſpicerent, ſed nihil admodùm effectum. Adeo-

1 Probatum id fuſè à Divæo & Molano l. 1. Rerum Lovanienſium.

2 Conſentit Roſieres hiſtoria 61. & ſeqq.

3 Docuimus ſuperioribus tribus capitibus.

4 Aliàs Gottofredus, aut Godefridus vocatur, & Dominus Lovanii Munſtero vocatur. Idem Lazius f. 82. l. 3. de Migrat. gentium.

5 Munſterus f. 182. l. 2. ſuæ Coſmographiæ.

6 Divæus.

7 Rogerius ubi ſupra conſentit.

8 Sigonius l. 10. Regni Italiæ Gottofredi Comitis non ſemel meminit.

9 Henninges f. 122. Lazius f. 82. Heuterus l. 6. Rerum Burgundicarum conſentiunt.

10 Anno 1106. quamquam Angianus an. 1130 ponat. Munſterus f. 111. l. 3. conſentit.

11 Caſtergatenſis privilegium habet conceſſum, ut reliquæ Lotharingiæ literam uniretur Lovanium.

12 Chronicon Trudonenſe p. 3. l. 1. c. 1. Archiva Lovanienſia id Lovanii factum narrant, quibus aſtipulantur manuſcripti plures.

13 Divæus l. 14 rerum Lovanienſium & 3. partis 2. Brabanticarum.

14 Annales impreſſi c. 29.

15 Chronicon Leodicenſe.

16 Pater ex diviſione Brabantiæ apud Halmalium.

17 Archiva urbis conſentiunt.

18 Hos annos nominat & bellum Fuſius deſcribit Joannes Angianus.

19 Prolixè & ferè ad faſtidium hæc ſingula minutatim deſcribit hiſtoria belli Grimbergani per R. loci Abbatem mihi communicata. Et arcis & propugnaculi Grimbergani monſtrantur monumenta.

20 Petrus de Thymo p. 4.

21 Caſtergatenſis, qui & nominat arbitros utrimque delectos.

deoque [22] recrudeſcente bello effectus ſuperior Dux bonam Grimberganæ ditionis [23] partem occupavit, effecitque ut minus integrum eſſet eo ſuperſtite prælium redintegrare. Et quia Tanchelini [24] hæreſis cum certiſſimo animarum diſpendio magna ſumebat incrementa, Ducis [25] opera & ipſe & omnes ejus aſſeclæ Brabantiâ cedere compelluntur. Atque hæc quidem domi geſta. Alexandrum [26] Juliacenſis Comitis Fr. contra Fredericum Epiſcopatus cōpetitorem favore & armis juvit, ſed irrito conatu. Alberonem verò [27] fratrem, mortuo Frederico ſurrogatum, & ante & poſt infulas obtentas fovit. Contra Alexandrum [28] clientem nuper ſuum, nunc tandem poſt binam repulſam inauguratum bellum difficile geſſit ob amotum Trudonenſi [29] præfecturâ Duraſſi Comitem. Ultra Moſam Cæſaris juſſu Falcoburgenſem diruto oppido punivit. In Flandria Guilielmi Normanni [30] contra Theodoricum Elſatium caſtra ſecutus eſt, ſed [31] huic conciliatus pace filiorum nuptiis firmatâ rem compoſuit. In [32] oriente contra infideles egregiam Chriſtianis operam navavit. Imperatorum [33] Gener, Sororius, [34] Regum Avunculus, [35] Socer [36] Ducum, Comitumque [37] non uno titulo affinis, Abbatiarum 2. Præpoſituræ unius, Templorum & Collegiorum plurium fundator.

Sed quaſi cum Barbato mortua victa, & ſepulta foret audacia, in hæredem [38] & ſucceſſorem filium cognominem tum Limburgenſis tum Bertholdi arma expediverunt. Ille quidem [39] ad defuncti famam primi Ducis Aquiſgrano movens agrum Ducalem prædis exhauriebat; ſed Dux ſecundans per Trudonopolim (ea [40] Limburgenſem Patronum tum agnoſcebat) victam, apud [41] Trajectum Moſam transfretans & famam præcurrens, antequam advenire crederetur, Aquiſgrani [42] apparuit, attractiſque in ſuas partes civibus, unico hoſtem profligans prælio victorem reduxit exercitum. Interim Bertholdi duobus præliis, [43] impares Ducis copias facilè contemplati, deperdita nuper recuperare, eadem nova aliorum acceſſione locupletare, progreſſi, in [44] exultantem nupera & recenti victoria Brabantum feruntur: victoriaque potiti multis calamitatum fluctibus obnoxiam [45] reliquêre Lotharingiam. Quas omnibus major excepit immatura [46] Ducis mors inſecuta, & filii ejuſdem cum avo patreque nominis, incpta (vix enim primum ætatis annum [47] expleverat) imperio ætas. Hoc rerum ſtatu cum Grimbergani majores indies ſpiritus ſumerent, nobiliſſimi quique Brabantorum, & inter primos [48] Dieſthenſis, Weſemalius, Bierbacenſis, Wemmelenſis, illi Barones, hic Toparcha, impuberis Domini & patriæ nutantis ad ſe pertinere rati negotium, à Theodorico [49] Flandrorum Regulo juſtam auxilio manum impetrant. Sed invidente victoriam belli fortunâ [50] profligati & vires ſuas magis infirmas & cauſam Flandro minus gratam reddiderunt: ut qui manifeſto [51] ſuorum periculo & ſanguine ad patrocinandum infelicitati vicinorum abuti recuſaret. Quid agant afflicti proceres? [52] Cùm nec oculi ſuſtinerent, Nothelariâ [53] Vilvordiàque dirutis, ferro flammaque graſſanti inimico Brabanticenſem agrum quaquaverſus patere; nec animus ferret nobiliſſimum Ducem clientibus ſuis & perduellibus victas manus porrigere, iteratam [54] in Flandriam legationem expediunt, promittentes ſi quidem opibus ſuis Lotharingiam periculo exemiſſet, fore ut provectior effectus Dux Comitis è manibus beneficiario titulo poſſidendum ſuſciperet Ducatum. [55] Hac pollicitatione illectus Comes ingentem tota Flandria delectum agit, coguntur ſub ſignis nobiliſſimi quique, aderant & [56] Namurcæus & Loſſenſis [57] Comites. Quibus ſtipati Brabantiæ Haſbaniæque proceres audent iterum pugnæ aleam ſubire. Pugnatum utrimque acriter: adeoque in tertium diem protractum prælium bis nox diremit in neu-

22 Bogardus l. 7. rerum Lovanienſium.
23 Concordant Grimbergæ monumenta.
Anno 1124. aliis Tandemus vocatur, de cujus ſecta vide Sanderum l. 7. de viſibili Monarchia numero 141.
24 Scriptores vitæ S. Norberti & Robertus Abbas c. 34.
25 Molanus c. 55. Militiæ Sacræ.
26 Chronicon Trajectenſe l. 4. c. 12. Placentius & Chronica in 27. Epiſcopo Leodienſi.
27 Iidem in 28. Epiſcopo.
28 Iidem in 30. Epiſcopo.
29 Chronicon Trudonenſe l. 10. c. 1. Anno 1123.
Anno 1120. & 1126. Dux cum Flandro certavit. Cauſa negata dos Clementiæ Uxoris ſuæ.
30 Meierus ad an. 1119.
31 Oudegerſtius c. 72.
32 Molanus id probat ex Archivis Lovanienſibus.
33 Henninges f. 41. conſentit.
34 Lazius l. 3. conſentit.
35 Cromerus l. 5. in Vladiſlao Rege Poloniæ fatetur.
36 Polidorus l. 12. in Henrico Rege Angliæ.
37 Patebit ex Genealogia quam operi ſubjungam.
Obiit an. 1140. ſepultus Affligimii.
38 Munſterus l. 2. fol. 113. Coſmographiæ conſentit.
39 Chronicon Trudonenſe partis 3. l. 1. c. 3. conſentit.
Aquiſgranum longo tempore à Ducibus noſtris Advocati titulo poſſeſſum, quod alibi fuſius docebo.
40 Ex Diplomate Metenſis Epiſcopi quod eſt in eodem Chronico.
41 Chronicon Leodienſe in 30. & 31. Epiſcopo.
42 Concordat Aquiſgranenſe Diarium, & Chronicon Colonienſe.
43 Conveniunt Grimbergæ & Mechliniæ Archiva quæ vide ſuis locis
44 Annales p. 2. c. 30.
45 Barlandus, & Divæus in vita Godefridi II.
Ob. an. 1143. ſepultus Lovanii in Baſilica D. Petri.
46 Henninges fol. 122. Monar. 4. Regni 3. parte primi.
47 Bogardus & Divæus l. 1. Rerum Lovanienſium.
48 Conſentiunt Diaria & libri Genearum Nobilitatis Brabanticæ.
49 Meierus l. 5. ad annum 1140. conſentit.
50 Oudegerſtius & Marchantius l. 3. conſentiunt.
51 Annales Flandriæ p. 2.
52 Petrus de Thymo p. 4. titulo 3.
53 Id refert Caſtergatenſis & addit à Duce prius fuiſſe dirutam Grimbergam.
54 Marchantius & alii in deſcriptione Teneramundæ.
55 Nominantur Nobiles à Caſtergatenſi.
56 Conſentit Chronicon Namurcenſe.
57 Chronicon Leodienſe p. 2.

neutram partem reclinante victoria. Donec Gaesbecani conſilio adductus Bruxella [58] in cunis etiamnum vagiens Dux, ſuſpenſuſque [59] è ſalice tantum Brabantis animi addidit, ut vulnerum, præ capiendi Ducis dedecore, obliti, morte contemptâ in hoſtem irruerint, victores, licet non ſine pulvere, redierint. [60] Ceciderunt ex hoſtium qui 20000. exceſſiſſe creditur, numero, Gerardus [61] Bertoudus cum filio, Capellenſis, Ittrenſis, Schondebroecanus, Hombecanus, Maſſenhovius, Oyenbruggenſis, Berlegemenſis, Brabanti: Virzonius Comes & Concy Toparcha Franci, Arclenſis & Iſſelſteinius Hollandi: Bronchorſtius Gelder: Joannes & Sigerus Bredani; ex Brabantis Dieſthenſis, Rotzelarius, Weſemalius, Birbæci, Leefdaliæ, Raviziæ, Barones: Hornanus & Traſignius Toparchæ equites.

Interjecto tempore Godefridus [62] Dux, cum ex ephæbis exceſſiſſet, in Flandriam fortè profectus urgetur à Comite ad faciendum ſatis legi quam [63] tutores ejus lati præmium auxilii admiſerant. Dux nulla arte induci poſſe Comitem ad remittendum id juris videns, fertur [64] juvenili quadam audacia ſtrictum enſem porrexiſſe, Hoc, inquiens potius me tranſverbera prius, quam nobiliſſimum Ducatum Comitis beneficio poſſideam. Eoque generoſæ indolis facto oblectatum Flandrum accepta pro latis ſuppetiis Teneramunda [65] contentum liberum re & dimiſiſſe. Reſtabat vetus cum [66] Limburgenſi controverſia, quæ ipſa ut ſopiretur Margaretam [67] Limburgici filiam Godefridus conjugem aſſumpſit, & dotis loco Rodenſe caſtrum cum præfectura [68] Trudonenſi, & quicquid in Brabantia juris majores ejus arrogabant. Atque hæc quidem ſunt domi & propriis auſpiciis geſta. Quibus ſententia executioni mandatis Duci magis integrum amicis & vicinis operam navare, & imperii terminos prorogare. Philippo Flandriæ Regulo Henricum filium cum 400. equitibus contra Francum auxilio [69] miſit. Verſus Moſam in Namurci Comitatum neſcio quid juris afferens bis armorum [70] arbitrio credidit controverſiam, ſed Henricus Comes valida Hannonum [71] inſtructus manu non ſine clade [72] repulit & fugavit adverſarium. Verſus Hanoniam Angianus Baro qui relicto Hannone, Duci ſacramentum clientelare dixerat [73] belli fomitem ſubminiſtravit, quem promovit cum Balduinus Hannoniæ Comes [74] Lombekam ab Angiano Duci oppignoratam arce firmare niteretur. Sed dum ſtarent in procinctu acies [75] Flandri interventu de induciis convenit, donec, ſacra expeditione, quod conſtituerat, peracta Dux ex oriente [76] domum revertiſſet. Verùm enimvero belli utriuſque progreſſum, [77] mors Ducis, (qui Albertum [78] filium Antiſtitem Leodiorum, filiam Angliæ [79] Reginam, aliamque Gelriæ Principem, reliquos duos Nobiliſſimæ [80] Baronum ſtirpis fundamenta jacientes reliquit) interrupit. Utrumque Henricus filius non minori, quam pater alacritate reſumpſit. Cujus virtutem procul propèque remoti, ſacri profanique ordinis Principes, eoique occiduique orbis Athei agnoſcunt. Ter [81] cogitatum, bis [82] aſſumptum in Aſiam iter, fuſus Saladinus, Sylvina, Berythus [83] & Joppe Seracenorum manibus ereptæ, [84] expugnata Conſtantinopolis, & quod glorioſi Ducis Principiſque in patriam nomen reduxit, teſtantur. Cives Agrippinæ Coloniæ Imperio [85] rebelles ad officium revocati, Ragelroya prædonum illis locis receptaculum, deleta, quid animi in Religionem quid virtutis fuerit abundè loquuntur. Sed viciniora dicam & in orbem commiſſa bella & belli fortunam. Gerardum Loſſenſem Comitem orta ob Præfecturam Trudonenſem [86] controverſiâ, vaſtato Comitatu, Duraſſi arce expugnata, Trudonopoli obſeſſa malè mulctavit. Cùm Hannone frequens & [87] poene anniverſarium fuit accedente [88] ad ſuperiores cauſas primò Theodorici

Id alii referunt factum ante pugnam primo die.

58 Refert Eboracenſis p. 2. Exemplorum & alii Exemplorum Collectores.

59 Id addunt Annales noſtri, ſubticent exteri.

60 Numerat & nominat ſequentes Caſtergatenſis

61 Quid de Bertoudis poſt hoc prælium factum ſit, vide in Mechlinienſibus.

62 Divæus. Natum volunt tum annos tantum 15.

63 Meierus ad annum 1140.

64 Id Annales noſtri conſtanteꝗ affirmant.

65 Marchantius ubi ſupra.

66 Rogieres conſentit hiſtoria 67.

67 Henninges fol. 123. Heuterus l. 6. Burgundicarum rerum conſentit.

68 Chronicon Trudonenſe conſentit parte 3. l. 2. c. 8. Anno 1155.

69 Meierus l. 6. conſentit, & Oudegerſtius c. 83.

Meierus an. 1169. ait Godefridum Lovanienſem à Flandro victum.

70 Conſentit Hiſtoria Namurcenſis.

71 Chronicon Hannoniæ parte 3. l. 17. c. 19.

72 Meierus an annum 1180, & 1169.

73 Chronicon Hannoniæ l. 16. c. 21.

74 Idem Chronicon p. 3. l. 17. c. 11. fol. 35.

Hoc Bellum operâ Henrici filii Dux geſſit.

75 Meierus an annum 1182. l. 6.

76 Molanus c. 57. Militiæ Sacræ Ducum. Molanus eum Hieroſolymis res magnas geſſiſſe aſſerit, quod alii negant, & filio adſcribunt.

77 Munſterus l. 2. fol. 113.

78 Placentius & Chronicon in 34. Epiſcopo ad annum 1191.

79 Neubrigenſis l. 4. conſentit.

Vulgo anno 1183. mortuum aiunt, cum tamen inveniam eum an. 1187. Gemblacenſibus aliqua conceſſiſſe privilegia. Sepultus eſt ad D. Petri Lovanii.

80 Stirpa Cucana & Faruetana concordat.

81 Haraldus in continuatione Belli Sacri l. 1. ad annum 1197.

82 Trithemius in Chronico Hirſaugiæ ad annum 1215.

83 Præter Heroldum, Meierus ad an. 197.

84 Præter Barlandum Nicetas in fine Annalium deſcribit.

85 Chronicon Treverenſe in Theodorico Archiepiſcopo, cui conſentit Colonienſe in Adolpho.

Alterum poſt ſexenniū cum Loſſenſi Comite Ludovico Bellū geſſit Dux eandem ob cauſam, ut Barlandus, ob reædificatam Duraſſi Arcem, ut Leodienſe Chronicon tradit, quod Namurci Comes Philip. ad pacem reduxit.

86 Chronicon Trudonenſe p. 4. l. 1. ad annum 1189.

87 Chronicon Hannoniæ p. 3. l. 17. c. 12. fol. 38. & c. 21. fol. 40.

88 Meierus initio lib. 7.

dorici Revernenſis in Flandria competitoris, mox Namurcæi Comitis [89] cum Hannoniæ Comite Balduino controverſiis, quas Dux tuendo aut certè promovendo [90] ſuas faciebat; pace tandem tandem Hallis compoſitâ. Cum Trajectenſi & [91] Hollando [92] bellum natum hâc occaſione: Balduinus Antiſtes fratri ſuo Comiti Hollandiæ Velaviam tradiderat vi occupatam, eo quòd Godefridum Ducem & Gelriæ Comitem, qui eam poſſidebant, beneficium tempori non eſſe profeſſos diceret: hinc prædationes & omnia tumultibus plena, donec Frederici Imperatoris authoritate juſſæ ab armis recedere partes, & ab [93] Henrico VI. Cæſare pro Duce pronunciatum eſt. Nec multò poſt, cùm ad Trajectenſem [94] Cathedram evectus Theodoricus Hollandum [95] Gelrumq; [96] hoſtes experiretur, auxilio accurrit Dux; ſed commodùm intercedente Otthone [97] Auguſto & Adolpho Col. Antiſtite ſine ſanguine receſſum. Niſi quod Geldro, dum ad Cæſarem tendit, à Brabantis capto, Hollandus ſubitò in Brabantiam delatus, Silvam-Ducis [98] & in ea utrumque Ducis fratrem cum ingenti præda capiens, Hoeſdenum abſceſſerit. Ubi dum ſecurus [99] militem corpus curare jubet, à Duce præventus, captuſque cum inſigni ſuorum clade, nuperæ expendit victoriæ lætitiam. A Duce tamen & hic & Gelder libertati reſtitutus, & in generum [100] adſcitus Martem Hymenæo concluſit. Non minùs juſti & ſpecioſi tituli fuit geſtum cum Leodicenſibus bellum, [101] dum Alberti fratris nuper ab una Canonicorum parte in Epiſcopum electi, [102] & Pontificiâ authoritate confirmati vivi partes contra Imperatorem, cæſi contra æmulum & Competitorem Harſtallani Comitis fratrem partes tuitus, Harſtallumque & confines terras depopulatus coëgit adeò Imperatorem majores motus timentem poteſtatem [103] ſibi facere, quem vellet Epiſcopum nominandi.

In Schiſmate Imperatorio Dux primò Ottoni [104] Saxonico adhæſit, mox Philippo Sueno [105] Competitori fidem Confluentiæ juravit: eo demùm necato, ab Othone in gratiam receptus, ejus ſtudio, Moguntini [106] Electoris (qui juſſu Pontificis ob attentatum [107] Apuliæ Regnum Auguſto infenſi, eidem adverſabatur, ditionem flammâ ferroque vaſtavit. Cum paria in Brabantos Moguntini fautor [108] Leodienſis attentaret, Dux, furenti ſimilis delectu totâ regione habito, Leodium bellicis operibus per dies aliquot ferociter oppugnatum vi capit, nulloque ſexûs aut ætatis diſcrimine in cives debacchatus, nec à ſacris quidem abſtinuit: [109] ut nullibi non extarent crudelis inſaniæ veſtigia. Epiſcopus vix fugâ dilapſus, Eccleſiaſticum in noſtros fulmen jaculatus, cùm nihil proficeret, ipſe Pontifex [110] totam diris involvit Brabantiam. Sed enim hoc per Legatos pacato, promiſsâque Moguntino non mediocri pecuniæ ſummâ, Dux [111] in ſequenti anno bellum cum Leodienſi redintegrat. Pro Epiſcopo certabant Flander, [112] Loſſenſis, Namurcique Comites; Dux Francorum colligebat [113] auxilia, rebus ex compoſito ſic adornatis, ut, dum Gallus Flandriam fatigat, [114] Dux Leodicum aggrediatur. Sed neutrobi feliciter ceſſit Brabantiæ. Fuſus enim ad Hogardiam loco, qui Stips dicitur, ab Antiſtite Dux cum 2000. ex ſuis clade retrocedens, paulò poſt à Flandro Bruxellæ [115] obſidetur, cogiturque adeò Francis amicitiam renunciare, imò junctis cum Flandro [116] & Otthone Auguſto viribus eundem oppugnare. Quod dum facit, commiſſo [117] circa Tornacum ancipiti prælio, victoriâ tamen [118] penes Francum manente, ipſe cum ſuis fugæ præſidium nactus, nihil exinde geſſit memorabile. Moguntiæ in morbum lapſus [119] inde Coloniam delatus expiravit: Vir, ſi unicum iſtud ſacrilegum bellum tollas, cuivis maximorum comparandus. Quatuor maximorum [120] Comitum, Imperatoris [121] unius ſocer; Chriſtianiſſimi Re-

89 Chronicon Hannoniæ p. 3. l. 17. c. 41. f. 47. & ſequentibus.

90 Meierus ad an. 1194.

91 Chronicon Trajecti in Balduino Epiſcop. 29.

Anno 1197.

92 Hollandiæ Annales in vita Florentii ad annum 1178.

93 Ex Diplomate dato Goienhuſii an. 1196. 2. Nonas Martii quod extat apud Divæum.

94 Annales Trajectini in Epiſcopi 31. vita.

95 Chronica in Theodorico Comite ad annum 1200.

96 Aquilius in Chronico & vita Ottonis.

97 Hiſtoriæ Auguſtæ tom. 6.

98 Divæus l. 6. p. 2. Rerum Brabanticarum.

99 Annales noſtri p. 2. cap. 32.

Anno 1202.

100 Conſtat Genealogia Heuteri l. 6. Henninges f. 149. Monarchiæ 4. & f. 145. ejuſdem.

Anno 1191.

101 Chronicon Leodienſe c. 67. in vita 34. Epiſcopi.

102 Chronicon Trudonenſe p. 4. l. 1. in fine & in Cathalogo Epiſcoporum præfixo.

103 Chronicon Leodienſe & Placentius in 35. & 36. Epiſcopis.

Anno 1203.

104 Peucerus l. 4. Chronici Carionis.

105 Chronicon Coloniæ in Adolpho Epiſcopo.

106 Serarius in Moguntina hiſtoria conſentit in Siphrido Epiſcopo.

107 Sigonius l. 16. Regni Italiæ.

Anno 1199. pluit lapides, & fames ingens fuit, ut cartus veniret florenis 4. glis uno, ut ex M. S. Chronico mihi communicavit Ægid. de Voecht Everbodienſis Paſtor.

108 Placentius & Chronicon in Hugone Epiſcopo 37.

Anno 1200. Vigilia Inventionis Crucis.

109 Petrus de Thymo p. 4. tit. 4.

Ob hoc ſacrilegium volunt nonnulli ultione Divina Ducem & vitam infelicem & mortem habuiſſe.

110 Platina in vita Innocentii III.

111 Chronica Belli cauſam ponunt quod Albertus Comes de Muha ſua bona Eccleſiæ S. Lamberti dediſſet, Duce, qui affinis erat, indignante & Arcem occupante, Imperatore non invito.

Anno 1213.

112 Flandriæ Annales conſentiunt, etſi Meierus non meminerit.

113 Meierus ad annum 1211. & Æmilius in Philippo Rege.

114 Placentius & Chronicon Leod. ubi ſupra.

In numero variant Chronica, dies fuit 13. Octob.

115 Archiva Urbis conſentiunt.

116 Meierus ad annum 1212. & ſequentes.

117 Oudegerſtius c. 104. & ſequentibus.

118 Chronicon Hannoniæ p. 3. l. 20. c. 16. & ſequentibus.

119 Utraque idem notant Chronica.

120 Cliviæ, Hollandiæ Gelriæ, Arvernæ ſtemmata concordant.

121 Genea Ottonis 4. conſentit.

[122] Regis gener; Epiſcopi [123] Reginæque frater; Cardinalis, Antiſtitum aliquot, Ducum etiam potentiſſimorum affinis; Leodienſis patriæ [124] protector & gubernator; Comitiorum Auguſtalium 4. Aſſeſſor & Teſtis; Brabantiæ [125] Legiſlator.

Anno 1230. Lovanii, in medio Odeii Baſilicæ Majoris ſepultus.
122 Meierus ad annum 1212. & Franci Scriptores in Philippo Auguſto.
123 Probatum ſupra in Godefrido III.
124 Conſtitutum volunt Chronica à Radulpho Epiſcopo affine ſuo.
125 Leges ſed mutilas vide l. 6. apud Divæum.

Succeſſit in titulos & opes filius, [126] ut nominis ita virtutis ſimilitudine genitorem egregiè referens, cujus ſpecimen etiam vivo Patre conſors [127] Imperii factus eximium dedit in bello, quod Pontifex [128] contra Stadingos ſuſcipiendum ſacro titulo præmioque promulgaverat. [129] Quo per Ducem noſtrum Duciſque ductu ad internecionem [130] deleti Fanatici illi Eccleſiæ boniſque omnibus inſultantes, [131] peſtilentem ſpiritum cum [132] ſanguine evomuerunt. Verſus Germaniam interim Brabantiæ Ducum, occaſione oblatâ, extendit juriſdictionem. Cùm enim [133] difficili obſidione Coloniam fatigaret, Toparchæ Daelheymenſis filii commeatum interclusiſſe deprehenſi, arce [134] expugnatâ & Fiſco addictâ, Ragelroyâ deletâ puniti, carò ſolverunt temeritatem importunam. Nec, quòd ſciam, alia Henricus ſecundus bella geſſit, niſi quod [135] Flandrici Scriptores aſſerant, ob violatum nuper cum Ferdinando Comite ictum fœdus, à Thoma [136] Ferdinandi in Flandria ſucceſſore captas Bruxellas, & Bruxellis Ducem cum fratre Godefrido. Sed quis ejus belli progreſſus aut finis, non addunt. Hoc conſtat, defunctum bellis Ducem ad ſtudia [137] pacis converſum naturæ debitum ſolviſſe. Qui tres Imperatores ſororium [138] & nepotem [139] & ſocerum; [140] Lantgravios totidem generum, [141] filium, ſocerum; potentiſſimos Germaniæ totius Duces generos aut affines habuit.

Cognomen ei fuit Magnanimi.
126 Munſterus, Henninges, Heuterus idem tradunt.
127 Ex Diplomate dato an. 1233. in Martio, quo confirmat Lovanii Privilegia, hoc patet.
128 Platina in vita Gregorii IX.
129 Trithemius in Chronico Hirſaugiæ ad annum 1215.
130 Meierus ad annum 1233.
131 Thomas Cantipratenſis l. 2. Apum c. 2.
132 Crantzius in Metropoli l. 7. c. 47.
133 Chronicon Colonienſe ad annum 1238.
134 Fuſius hæc in Daelhemo.
135 Meierus ad annum 1243. ſub finem libri 8.
Anno 1243.
136 Annales & Oudegerſtius c. 100.
Anno 1247. Sepultumque in Villarienſi Monaſterio.
137 Docent varia in Archivis Lovanii & Bruxellæ Diplomata.
138 Docui ſupra.
139 Conſentit Hollandiæ Comitum ſtemma.
140 Francorum Genealogia concordat.
141 Lazius & Henninges in Geneis Haſſiæ, Turingiæ, Lunæburgi, Bavariæ.

CAPUT IX.

Centum non ampliùs annos emenſum, tempus puta illud, quo Brabantiæ continuata poſſeſſio manſit penes Lotharingiæ Duces, qui ſe Brabantiæ & demùm Limburgi Duces primi & ſemper appellarunt.

PAtriam [1] avitámque cum nomine hæreditatem Henricus filius adiit, qui primus Brabantiæ [2] Ducis titulum aſſumpſiſſe probatur. Belli ſtrepitum exoſus [3] ſecuriſſimâ quiete fruentes Brabantos aliquamdiu rexit, non injuriâ * pacifici nomen [4] adeptus: ut qui Flandriæ, Hannonibus, Imperio, Leodinæ dioceſi plus vice ſimplici author pacis extiterit. Cùm enim inter diverſi [5] thori liberos Margaretæ Conſtantinopolitanæ de Flandria, Namurco, Hannoniâque [6] gravis agitaretur controverſia, [7] aliis utpote legitimis totum ſibi vendicantibus, aliis Luduvici [8] Regis ſententiâ Hannoniam, Guilielmi [9] Imperatoris donatione Namurcum, & quæ in Flandris Cæſarei [10] juris erant, occupantibus, Henricus Dux partium Oratores Antverpiam evocans inducias [11] primò ſtabilivit; inde Bruxellam Hollandiæ Flandriæque Legatos invitans pacis certæ leges præfixit. Henricum Leodienſem [12] Antiſtitem à ſuis urbe excluſum opibus, ope, & operâ juvit & in integrum reſtituit. Dum religionis ſtudio [13] cruce ſignatus ad ſacram ſe comparat expeditionem, ipſi gloriam, ipſum Brabantiæ, fata inviderunt. Virum per omnia ſummum, qui Martelli exemplo Cæſaream ab Innocentio [14] Papa oblatam dignitatem animo contra ambitionem obfirmato reſpuit, & unà affinem [15] evexit. Auguſti impuberem [16] natum Tutor, & Hollandiam Patronus gubernavit, Regis [17] Chriſtianiſſimi ſocer, ſtemmatis nobiliſſimorum [18] Baronum radix.

1 Annales noſtri p. 2. cap. 35. Genebrardus hunc primum ait Brabantiæ Ducem appellatum, cum majores tantum Comites fuiſſent.
2 Docui in antiquitatibus generalibus.
3 Divæus.
* Alias Mitis, al. Manſuetus vocatur.
4 Henninges f. 124. ubi ſupra.
5. Meierus l. 6. ad annum 1245. & ſeqq.
6 Chronicon Hannoniæ ad initium tom. 4. conſentit.
7 Oudegerſtius c. 113. & ſequentibus.
8 Æmilius & Gaguinus l. 7. idem tradunt.
9 Becanus & Annales Hollandiæ in Guilielmo Imperatore.
10 Ex Diplomate dato anno 1252. 5. Idus Julii Francofurdiæ, quod extat apud Divæum.
11 Agyologus Brabantinorum in vita Adeiæ Ducis, cui ſubſcribit Meierus ad annum 1256.
12 Placentius & Chronicon in 41 Antiſtite hæc fuſius.
13 Petrus de Thymo apud Molanum c. 61.
Ob. an. 1260. apud Dominicanos Lovanii tumulatus.
14 Id Brando refert & Annales ad an. 1248. Id alii de patre referunt, & nos feciſſemus ſi tempus conſtaret.
15 Becanus & Trajecti Chronicon ubi ſupra.
16 Iidem ad an. 1258.
17 Stemma Philippi III. R. conſentit.
18 Aerſcoti &c. Baronum genea docebunt.

Filiorum impuberum Henrici & Joannis [19] Adela mater curam ſuſcepit, adſcitis in conſiliorum & tutelæ ſocietatem Valtero Bertholtio, [20] & Godefrido Paruetano Ducum affinibus, excluſo Arnoldo Weſemalio, [21] qui & opibus, & dignitate inter Brabantiæ primos valens, illud injuriam interpretabatur. Pro hoc ſtabant Clavarii, [22] pro illis Blancquardi factionum apud Lovanienſes nomina, effectumque brevi per adverſæ partis capita, ut Clavarii cum Weſemalio [23] proſcriberentur. Qui vindictæ deſiderium in occaſionem differens, [24] cùm ne quidem Paruetano è vivis ſublato (cui Bouterſeymius ſucceſſor datus) ad honores admitteretur, [25] in omnia momenta advigilabat ſicubi rerum novandarum adeſſet opportunitas.

Accidit, cùm uterque filiorum [26] Ducis ad maturitatem deveniſſet, matrem perſpectâ utriuſque indole, majori minorem præferre, eo quòd corpore, nec [27] mente ſatis integrâ videretur, adeòque (conſilio an vi incertum) [28] fratri Ducatum ceſſit, ipſe ſe in Monaſterium Divionenſe concludens. Indignum id [29] Lovanienſibus viſum, qui Weſemalio, & Clavariis in urbem receptis, Duci advenienti portas claudere, & ampliùs armis cauſam Henrici defendere velle profitebantur: nec ignari id Bertholdi potiſſimum operâ factum, in agrum [30] Mechlinienſem populabundi feruntur: in quos valentes & hoſtium ſecuros profectus cum vicinarum urbium copiis Bertholdus victor evadit, cogitque in pacis verba [31] jurare rebelles, Joannem recipere, arma ponere. Deinceps, Adela domum [32] ſibi in Prædicatorum fundo uno denario conducens, ut vicina mariti tumulo precibus vacaret, in ſumma [33] vitæ morumque integritate, vitæ ſuæ reliquum Deo conſecravit. Joannes verò, compoſitis domi rebus, Mariæ ſororis Franco [34] Regi nuptæ, falſoque quaſi privignum veneno ſuſtuliſſet accuſatæ, deinde Aquenſium cauſam ſuſcepit;

19 Annales noſtri p. 2. cap. 35.
Aliàs Alexia, Adelheidis aut Aleydis vocatur.

20 Conſentiunt Archiva Mechliniæ.

21 Divæus l. 1. Rerum Lovan. ſub finem & l. 2.

22 Acta urbis ad annum 1264. fuſius hæc enarrant.

23 Literæ proſcriptionis extant in Archivis datæ in Auguſto.

24 Bogardus l. 7. Rerum Lavanienſium.

25 Divæus Rerum Brabanticarum p. 2. l. 7.

26 Thomas Cantipratenſis l. 2. Apum c. 43. qui ait Duciſſæ à medico fuiſſe prædictum, fore ut primo partu vix nato privaretur, ſecundo debili, tertio integro frueretur: quod evenit.

27 Molanus c. 62. Militiæ.

28 Ex literis Cortebergæ datis præſente Richardo Imperatore.

29 Divæus & Bogardus ubi ſupra.

30 Conſentit Mechliniæ Archivum, prout alibi oſtendam.

31 Acta Urbis & literæ datæ anno 1267. Cortebergæ.

32 Ex literis Adelæ quæ extant apud Molanum l. 1. Rerum Lovan.

33 Vide Thomæ Aquinatis ad ipſam & ipſius ad Thomam epiſtolas id abundè docturas.

34 Gagninus & Æmilius uterque l. 7. teſtatur.

illam jure, hanc armis; illius accuſatore (Petrus Broothen vocabatur, Aulicorum Regis intimus) ad laqueum [35] pœnalem adacto, horum inimico ad pacem Martini [36] Pontificis interventu procuratam.

Limburgi Ducatum [37] emptionis jure ad ſe ſpectantem contra [38] Geldrum ejuſque auxiliatores armorum beneficio obtinuit, cæſo ad [39] Woringam hoſtili exercitu. Eoque vix bello defunctus Pontificis [40] hortatu ſacram contra [41] Arragoniæ Regem Neapoli imminentem ſuſcipit militiam, relicto, qui Gelrici & [42] Leodienſis belli reliquias perſequeretur, Bertholdo. Inde reverſum lego Ducem Heuſdanæ [43] urbi captæ, Tylæ [44] receptæ præſidia impoſuiſſe, omnia à Gelris occupata recepiſſe, & denique Limburgum [45] Brabantiæ in perpetuum annexuiſſe. Hoc conſtat, à belli curis ad pacis [46] ſtudia converſum ſanctiones, quæ etiamnum in honore habentur, apud Brabantos promulgaſſe, profectumque ad Regales [47] in Anglia nuptias, in haſtiludio ad brachii muſculum accepto vulnere, non diu ſupervixiſſe. Virum fortem & bellicoſum maximi Regis [48] Generum, maximi Cæſaris [49] Socerum.

Qui ſucceſſit in defuncti locum Joannes [50] filius, fuit Princeps animo à bellis alieniſſimo; [51] ſi tamen arma ſumendi neceſſitas incumberet, animo maximo rem geſſiſſe perhibent annales. Domi occupatus fuit Bruxellenſium [52] & Mechlinienſium [53] turbis: quorum illi eò audaciæ provecti, ut non ſolùm Patricios ſuos deturbare, Ducis uxorem Regis filiam vilipendentes, ſed etiam Duci armatâ manu occurrere non dubitarent, victi [54] in campis Vilvordianis. Hi cùm ob interfectum in ſeditione ex Palatinis unum, Ducem læſiſſent, venientique portas claudere non erubeſcerent, poſt longam obſidionem ad ultimam famem & deditionem compulſi [55] imperata demùm fecerunt. Erat [56] id temporis genus quoddam hominum ſacræ expeditionis titulo, & zelo

Latius hæc in Aquiſgrano.

35 Petrus de Thymo part. 5.

36 Platina in Martini vita & Chronicon Colonienſe in Siphrido Epiſcopo.

37 Hoc Bellum fusè deſcriptum lege in Limburgicis.

38 Meierus ad an. 1288.

39 Chronicon Trudonenſe p. 4. l. 1.

40 Platina in vita Nicolai III.

41 Fr. Fazelus hiſtoriæ Siculæ p. 2. l. 8. in fine & l. 9. c. 1.

42 Placentius conſentit.

Anno 1285.

43 Annales cap. 36.

44 Divæus p. 2. l. 7.

45 Diplomata hac de re & juramentum à Duce præſtari ſolitum id docent.

46 Extant frequentes de his M. S. libri.

Vulgo LANDTCHARTER vocantur.

47 Polidorus l. 17. refert.

Anno 1295. ſepultum apud Franciſcanos Bruxellæ.

48 Æmilius in Philippo IV.

49 Carion in Henrico VII.

50 Henninges conſentit.

51 Id Annales de ipſo referunt p. 2. c. 37.

52 Ex diverſis de hac re Diplomatibus an. 1306. datis.

53 In Mechlinia fuſius docebo.

In Antiquitatibus Urbium hæc vide.

54 De Compoſitione inter Ducem & Cives extat Diploma datum an. 1306. in Junio Dominica poſt Barnabæ 13. Nobilium ſignis munitum.

55 Literæ hac de re extant datæ anno 1303. in Septembri.

56 Meierus l. 11. conſentit.

quo-

quodam indecenti, Judæos ubivis locorum repertos trucidantium.[57] Quos cum authoritate non valeret, ad Genappam[58] arcem (quo Ducis permiſſu confugerant, obſidebanturque Judæi) Dux armis compeſcuit, cæſis pluribus, reliquis fugâ delapſis. In[59] Hollandos propriis auſpiciis etiam excurrit veriùs, quàm præliatus eſt, vel veteris memoriâ ſimultatis, quæ bello Limburgenſi creverat, vel propagandorum ſtudio finium, quod à Flandris petitos[60] ad reſiſtendum fore crederet imbecilliores. Quicquid ejus ſit,[61] Septimontium, Gertrudis-montem, Gorcomium, Vorcomiumque cepit: Dordraco[62] admotis copiis, cùm miſſili igne totam ferè exuſſiſſet, ſubitâ obſeſſorum eruptione pulſus retroceſſit, adeòque Dordraceni extima Brabantiæ ingreſſi, Silvam-Ducis[63] uſque omnia populati, ipſam oppido flammam injecerunt, deperdita facilè recuperantes, ablata compenſantes. Moſa etiam trajecto Dux Waſſenburgenſem[64] terram ſibi ſubjugavit. In Flandria[65] Guidoni adversùs Francum auxilio fuit, in Germania Alberto Auſtriaco[66] contra Adolphum Imperatorem. Henrici[67] Luceburgenſis Auguſti coronationem ſuâ reddidit illuſtriorem præſentiâ, Eduardi[68] Regis Bononiæ celebratas nuptias ſimiliter honoravit. Nactus à bellis otium, celeberrimum Cortebergæ ad ſecundum à Lovanio lapidem indixit Ordinum patriæ Conventum,[69] ubi multa in rem communem decreta. Sequenti[70] autem anno calculi vitio Dux Furæ ſupremum diem obiit, relicto, qui in ſolidum ſuccederet, ejuſdem nominis filio duodenni. Cujus initia turbulenta & afflicta, progreſſus ardui, fortunâ tamen adſpirante, ad felicem terminum producti.[71] Exhauſto aſſiduis bellis ærario, multa pater, avuſque nomina contraxerat,[72] ita ut Brabanti Mercatores[73] paſſim in exteris Provinciis detinerentur; cui malo ſubventum[74] conſtitutis ex ſingularum urbium corpore non-

57 Molanus c. 64. Militiæ Sacræ.

58 Monumenta loci per Balivum Nivellenſem oſtenſa mihi idem ſcribunt.

59 Becanus in Joanne Comite 21. & Annales id referunt.

60 Meierus l. 10. ad annum 1304.

61 Oudegerſtius c. 140.

62 Annales Hollandiæ & Trajecti conveniunt.

63 Monumenta Urbis ita tradunt.

64 Chronicon Leodienſe in hoc aſſentitur noſtris Scriptoribus ad annum 1297.

65 Meierus ad annum 1298. & ſequentes ordine.

66 Idem ad an. 1258.

67 Scriptor Rerum Lutzeburgenſium.

68 Æmilius l. 8. Polidorus l. 18.

69 Charta extat quæ exinde Cortebergenſis vocatur.

70 Divæus p. 2. l. 7. cui aſſentitur Meierus. Anno 1313. aut ut alii 1312. Sepultus in Collegiata D. Gudulæ Bruxellis.

71 Annales c. 38.

72 Divæus l. 2. Rerum Lovanienſium.

73 Idem l. 7. Rerum Brabanticarum.

74 Ex Diplomatibus Ducis datis anno 1314. & 1315. & ſeq.

nullis, qui rationes quæſtorum expenderent, promittentibus etiam opulentioribus aliquot, quibus res domi ampla erat, ſe oneri publico ſubventuros.*Succeſſit huic incommodum longè gravius ex[75] continua decemeſtri pluvia caritas annonæ,[76] & ex hac variæ contagionum lues natæ. A quibus vix reſpirantem Provinciam[77] Ottonis Burani Comitis excepit motus, qui, neſcio quid à Brabanto petens, Tylam Brabantici tum juris oppidum expugnaverat. Pacem tamen Hollandi interventu firmatam in Conventu[78] Hoechſtratano, Falcoburgi Comes turbavit; ſemel, iterumque[79] victus, nec contentus, donec omnibus deſtitutus ſuam aſpexit totam à Brabanto obtineri ditionem. Inter hæc oritur inter Hollandum Ducemque[80] de Hueſdanæ civitatis jure controverſia, quam Joannes XX. ejus Toparcha ſine liberis mortuus à Brabanto in feudum acceperat, aut certè eidem vendiderat, arce & præſidio juſſu Ducis inſtructam.[81] Erat Joanni Soror Saffabergico Comiti nupta,[82] qui, quòd ſe Brabanto viribus imparem ſentiret, jus ſuum Hollando vendidit.[83] Commiſſo prælio utrimque in arbitros compromiſſum, quorum ſententia urbem Duci addixit, pacatus etiam Saffenbergenſis aſſignatis ſibi ſuper[84] Silvæducenſi ærario 300. regalibus. Succeſſit mox aliud bellum, ſed aliquantò majoris operæ.[85] Joannes Bohemiæ Rex filiâ Joannis I. Ducis procreatus, magno comitatu Bruxellam veniens, magnam[86] partem Brabantiæ, titulo hæreditariæ portionis ſibi ab Ordinibus recuſari; Philippus Francorum[87] Rex[88] Robertum (qui Arteſiæ Comitatum ſibi vendicabat, judicio[89] Parium Franciæ condemnatus) apud Brabantum[90] latêre, repetentique ſibi negatum æquè indignabatur. Fit ingens belli apparatus, junctique[91] hi Principes in unam conjurabant Brabantiam: ſed anticipavit prælium Hollandi[92] induſtria, qui ultrò citròque commeans, dum hi

Tradunt alii Brabantiam oppignoratam à Ducibus, ab ipſis Brabantis perſoluto debito exoneratam; eoque in libertatem vindicatos Provinciales Ducem denuo certis conditionibus recepiſſe, quibus ſi is non ſtet, ſolutos ſe exiſtiment à juramento ipſi præſtito.
* Anno 1315.

75 Ex Diario Martinienſi & aliis.

76 Ex Codice Vlierbacenſi.

77 Becanus & Annales Hollandiæ in Guilielmo Bono ejus nominis III. Comite.

78 Ex literis & Legibus pacis quarum exemplar inter Divæi chartas reperi.

79 Fuſius hoc Bellum deſcriptum leges in Falcoburgicis meis.

80 Henninges f. 361 p. 2. Regni 3. & 4. Monarchiæ 4. Gerardus Teſlinck Carmelita in Chronico Heuſdano.

81 Henninges fol. 365.

82 Becanus & Annales in Wilhelmo 3. & 4. idem tradunt.

83 Chronicon Leodienſe in 46. Epiſcopo refert.

84 Exemplar literarum reperi inter chartas Divæi.

85 Petrus de Thymo p. 5. tit. 2.

86 Acta Urbis Bruxellenſis & Lovanienſis idem tradunt.

87 Æmilius.

88 Meierus l. 11. ad an. 1317.

89 Idem ad an. 1336.

90 Annales noſtri c. 40.

91 Chronica Coloniæ in Henrico, Leodicenſe in Adolpho Epiſcopis, Geldriæ in Reynaldo Comite, & Genealog. Juliaci, Namurci, Barri, Marcæ, Loſſenſis & Heinsbergæ conſentiunt.

92 Becanus in Guilielmo III.

circa

circa Trudonis Fanum, illi circa Heyleſem caſtra figunt, de induciis tranſegit, eodemque tempore Francus, [93] mutato affectu, cum Duce fœdus mediis utriuſque liberorum nuptiis confirmavit. Bohemus ſe pacari non paſſus paulò poſt cum Flandro ob Mechliniam [94] occupatam Brabantis [95] infenſo, ſe conjungit, in ſocietatem belli pertrahens utriuſque Ordinis Principes Treverenſem, & [96] Leodinum Antiſtites, Hannoniæ, [97] Hollandiæ, [98] Namurci, Gelriæ, [99] Juliaci, Falcoburgi, Hensbergæ, & Loſſenſem Comites, alioſque complures. Qui, inito Valencenis conſilio, undique Brabantiam aggredi conſtituerant. Agrum Mechlinienſem Flander, [100] Aloſtanum Brabantus vaſtat; Gallo-Brabantiam [101] Hanno, Hannuto exuſto; Affligimium [102] Flander incendio fœdat. Tylam [103] Gelder ſui juris facit, Bohemus Rodam Ducis ultra Moſam caſtrum obſidione urget: Leodinus [104] Trajectum tentat, omnibus nihil inferior, ſi animum ſpectes, Dux reſiſtebat, donec Rex Francorum impetravit, totius cauſæ ſententia ad ſuum arbitrium ut referretur. Qui Brabantiam [105] quidem Duci adjudicavit, Tylam Gelro permiſit: ita tamen ut quædam juxta Heuſdenum viciſſim Duci permitterentur. Joannes, & [106] Henricus Ducis filii, Hollandi Gelrique filiabus jungerentur, Juliacenſi Ducis filia elocaretur: Mechlinia Francico [107] præſidio muniretur, donec de ejus jure pleniùs Rex perſpexiſſet. His ita conſtitutis, per menſes multos velut indagine cincta, reſpiravit tantiſper Brabantia, nec Dux niſi alienis auſpiciis arma ſumpſit, Anglis [108] contra Francos pro Roberto Arteſio, aut veriùs regno, militans. Hoyenſibus [109] ab Epiſcopo ſuo oppreſſis, ut libertati reſtituerentur, Epiſcopo ipſi à Leodienſibus ejecto, ut rebelles opprimeret, præſto fuit. Et poſtquam prolibus quoad nuptias abundè proſpexit, vivere deſiit. Princeps undequaque ſummus, ſtrenuus, prudens & patriæ amans, qui à Carolo IV. Imperatore lati præmium auxilii auream, quam vocant, bullam impetravit, quâ Cæſarum imperio exemptâ, multis donatur privilegiis Brabantia.

93 Annales Francorum ad annum 1332.

94 Meierus ad an. 1333

95 Fuſius hæc docebo in Mechlinia.

96 Utraque idem tradunt Chronica.

97 Chronicon Hannoniæ p. 4.

98 Becanus ubi ſupra.

99 Henninges f. 366. & 375. partis 2, Monarchiæ 4.

100 Meierus ad annum 1333.

101 Chronicon Gemblacenſe ad hunc annum

102 Conſentiunt monumenta Cœnobii.

103 Aquilius in Chronico Gelriæ.

Anno 1343. Megenſe caſtrum Dux in feudum conceſſit.

104 Chronicon Leodienſe in 46. Epiſcopi vita Adolphi à Marka.

105 Conditiones pacis & in Annalibus & apud Divæum extant datæ an. 1333. in Septembri.

106 Conſtat ex Genealogia ſingulorum apud Henningem, Heuterum & alios.

107 Quid de ea poſtea factum vide in Mechlinienſibus.

108 Meierus ad annum 1335. cui aſſentitur Polidorus.

109 Placentius & Leodienſe Chronicon ubi ſupra.

Trithemius ait Ducem paulo ante mortem Benedictinum habitum aſſumpſiſſe.

Anno 1355. ſepultus in Villarienſi Cœnobio.

Factum id anno 1349.

CAPUT X

Annorum quinquaginta narratione contentum, cùm ſcilicet per nuptias in Lutzeburgicam Bohemiæ Regum Familiam tranſlata Brabantia, in eadem perſeveravit.

JOannis virilis ſexûs liberi cùm patrem moriendo vel præceſſerint, vel mox ſine hærede ſecuti ſint, filiarum una Ludovico Flandriæ, altera Reinoldo Gelriæ Comitibus uxores obtigiſſent, major natu Joanna ſecundis nuptiis Wenceſlao Lutzenburgico juncta eſſet, hunc ſupremis teſtamenti tabulis, accedente concordi Ordinum voluntate, Ducem Joannes deſignavit. Ad hæc nihil cunctatus Flander, inſtructo milite, [1] Mechliniam occupat, obvios Lovani [2] & Bruxellæ [3] cives ad Schotam & Santflietum ruentes profligat, urbibus potitur, agrum depopulatur. Interim cum Imperatore Trajecti convenit in certas [4] leges, in quas Ordines conſenſerunt, immutatas tamen tantiſper per pacis conditiones, à Wilhelmo [5] Bavaro Hannoniæ & Hollandiæ Comite pronuntiatas, conſentiente utrâque partium in hanc formam: *Quia plæraque civitates Flandro ſacramentum fidelitatis præſtiterant, Lovanium, Bruxella, Thenæ, Nivellæ, unaquæque proprio ſumptu viginti quinque* * *hominibus per ſex hebdomades annuatim ei militanto, quando, & ubivis libuerit, Comes eaſdem viciſſim à Sacramentis abſolvito.* [6] *Titulum Brabantiæ eidem ad vitam ſervandi jus eſto: eidem Dux in perpetuum Mechliniam cedito, uxori annuam decem millia penſionem florenorum ad vitam aſſignato, proque*

Alii tradunt à Carolo IV Ducem Brabantiæ creatum Venceſlaum, quos dicere mallem confirmatum.

1 Oudegerſtius c. 165.

2 Meierus ad an. 1356. ubi duas alias Belli cauſas addit, utramque veram.

3 Ex Tabulis quas Divæus penes ſe habere dicit, datis anno 1356. 28. Septembris, ubi Prætorem Urbis conſtituit.

4 Earum exemplar datum in Februario ejuſdem anni vidi, quæ & extant apud Divæum.

5 Et illæ Athi datæ 4. Junii ibidem ad longum habentur & in Annalium c. 46.

* Hoc etiam non obſervatum video, etſi cauſam ignorem.

6 Divæus.
Etſi licuerit ei, tamen Ducis Brabantiæ titulum Comes non retinuit, permotus ut aiunt, ridicula Ducis Epiſtola, qua Dux ſalutabatur.

que iis Antverpiam beneficiario titulo permittito, Dux interim Marchionis nomen retineto. Hàc ratione ſopità diſcordià plus otii fuit Wanceſlao ad ſanctioris tituli bella, primumque [7] factioſorum, qui Duce Jacobo in Galliis & Teutonia execrandum [8] nobilitati bellum indixerant, reliquas delevit [9] arces Heverbach & Stelenborch, aliaque latronum ultra Moſam [10] latibula evertit. Per ea tempora in duas factiones diviſa Gelrorum ſtudia, aliis Bronckhorſtanos, aliis Sterckerlingos [11] (ſic vocabantur) præferentibus, cumque Remoldus Marchio illorum rebus impenſius faveret, à fratre Eduardo [12] adverſam factionem tuente victus captuſque eſt. Uxor Maria, [13] ut dixi, Joannis III. Ducis noſtri filia haud obiter tulit dolori permiſtam ignominiam: ſororem compellat, ſoror maritum. Qui, tumultuario milite conſcripto, in hoſtem delatus, levibus aliquot pugnis victor ad pacis, ſed parum ſolidæ deſcendit conditiones.

Cùm enim ob mercatores nonnullos damno affectos à Juliacenſi Principe [14] Welhelmo, Dux ad juſtam iram, nihilque æqui per Legatos impetrans ad bellum juſtiſſimum compelleretur, Eduardus & cum eo Colonienſis [15] Præſul veterum injuriarum memores contra Wenceſlaum Juliacenſi [16] ſe conjunxerunt. Ubi in conſpectum venerunt acies juxta Baeſwildere, Dux copiis bifariam diviſis 6000. ipſe cum [17] Guidone Comite S. Pauli agmen ductabat; poſterius 2000. conſtans Roberto [18] Namurcenſi committens. Dimicatum utrimque acriter, cadunt [19] hinc inde innumeri, donec vulnerato Gelro, Juliacenſi capto, [20] terga vertentes, ceteri Brabanto facilem permittunt victoriam. [21] Fortunatò herculè ſi eà prudenter uti noſſet; ſed dum ſolutus [22] omni metu miles licentiori modo quieti, & prædis vacat, reſumptis animis hoſtes recepto Juliacenſi Duce capto, Santipaulino [23] inter cadavera relicto, & ſubinde interfecto, Namurcæo (cujus [24]

7 Gaguinus l. 9.
Cognomento LE BON HOMME.
8 Maſſæus l. 18.
9 Trithemius in Chronico Hirſaugiæ ad annum 1362.
10 Molanus c. 66. ex Petro de Thymo.
11 Annales noſtri c. 48.
12 Aquilius & Chronicon Gelriæ in vita.
13 Henninges fol. 375.
14 Annales noſtri c. 49.
15 Chronicon Colonienſe.
16 Henninges ubi ſupra conſentit.
17 Æmilius & Annales Francorum conſentiunt.
18 Chronicon Namurcenſe fol. 110.
19 Meierus ad an. 1371.
20 Divæus l. 8. p. 2. Rerum Brabanticarum.
21 Idem l. 2. Rerum Lovanenſium.
22 Oudegerſtius c. 165.
Anno 1371. die S. Symphoriani.
23 Barlandus in Venceſlao.
24 Chronicon Leodienſe ad hunc annum.

vitio nonnulli hanc cladem aſcribunt) ſe ſubducente Brabantos egregiè priorem penſare juſſerunt victoriam: dimiſſus tamen è vinculis Imperatoris [25] Dux metu, cùm ex nobilibus benè multi nihilominùs detinerentur, [26] 1900. Aureorum Vilvordiæ millia urbes Brabantiæ 4000. ruſticani ſuppeditare eo fine promiſerunt; ſolvente ex illà ſumma 100000. ex hac 1500. ſacro Ordine. Ita bellis exteris defunctum Ducem exercuerunt tantiſper inteſtinæ Lovanienſium [27] ſeditiones, à quibus, ut primum nactus eſt otium luſtrandi ditiones ſuas, ſtudio Lutzenburgum delatus ex morbo periit, [28] quem non ficto luctu patria, uxorque proſecuti ſunt. Vix ſemeſtre abierat, cùm ecce novus è Gelria hoſtis naſcitur, Wilhelmo [29] ejus Principe arces Vucht, Gangel, Mille, [30] cum appendicibus ſibi vendicante, quas ab Heynbergenſi Duce poſſeſſas, 24000. veterum ſcutorum Eduardi Duci oppignoratas affirmabat, ſed iterum ab Eduardo [31] 35000. Comitis Moerſenſis fratri, à Moerſenſibus Wenceſlao Duci venditas inficiabatur: ſed cum prædis [32] alter alterius ditiones fatigaret, antequàm juſto prælio [33] contenderent Albertus Bavarus Hollandiæ Comes arbiter aſſumptus, leges pacis pronunciavit, quibus Gelder aſſenſus poſtmodùm non ſatisfecit; quinimò attractis in fœderis ſocietatem Agrippinate [34] Monaſterienſi, Bremano, & Ultrajectino [35] Epiſcopis, Cliviæque, Moerſiique Comitibus Ooſterwikam nobile municipium, Geſtelam, Bekam incendio deformat, [36] circumductoque ſecùs Weertam exercitu prædâ divitem reduxit exercitum. Joannâ rei indignitate commotâ depoſitis apud Francum, [37] Burgundumque [38] affines ſuos, querelis auxilia impetrat, illius miles Stralam urbem miſeris modis fœdat, hic rem totam [39] ad inducias primum, & mox ad pacem duodecim arbitrorum [40] ſententiis prolatam perduxit. Sed pacem ex levi cauſa viola-

25 P. de Thymo p. 5. tit. 3.
LES MOTTONES, id eſt, oves vocabant.
26 Ex literis hac de re per Ducem & Ordines datis tum Bruxellæ tum alibi.
27 Hæc l. 4. Divæus, & nos ſpeciatim in Lovanio agemus.
Anno 1383. in Aurea Valle ſepultus Cœnobio Lutzeburgenſi quod multum dotavit.
28 Chronicon Bethlẽmiticum p. 2. l. 4. § 2.
29 Heuterus l. 2. Rerum Burgundicarum.
30 De his in Dieſtæ Antiquitatibus latius.
31 Ut patet per reditus annui literas ſuper Trajecti territorio aſſignatas.
32 Annales p. 2. c. 51.
33 Becanus in vita conſentit.
34 Chronicon Colonienſe.
35 Ultrajectinum.
36 M. S. Rythmorum popularium parte ultima
37 Æmilius.
38 Meierus l. 14. ad annum 1386.
39 Et iterum ad annum 1388.
40 Ex literis hac ſuper re confectis, apud Divæum.

violatam indignante Gelro, Walterum quendam ex ſuis Miniſtris homicidii reum [41] à Silviducenſibus damnatum. Unde eorundem quibus nuper fretus auxilio eàdem, quà nuper vià agrum Brabanticenſem percurrit. Endoviam tentat, [42] ad manus tamen venire detrectans. Joanna ſimiliter bis terve Gelriæ finitima vindictæ cupiditate pervagatur, [43] Ruremundam obſidet, Lenviken & alia aliquot à civibus deſerta, cum ipſo Juliaco partim prædis, partim incendio exhaurit, viſa abunde omnia nuperis bellis damna accepta compenſaſſe, adeò ut Geldros Burgundicarum [44] virium metu ad pacem ſponte reclinaverit. Burgundiæ autem Dux Philippus (Audax) cùm Joanna (matertera ejus) fœcunditatis annos exceſſiſſet liberos ſuperſtites non habens, communicatâ cum Franco Rege causâ, ejuſque adeò authoritate ſecundo loco ſibi natum Anthonium in Brabantiæ Ducatum ſtudebat intrudere. Sciebat quidem jure ſucceſſionis, liberis eum ſuis deberi, ſed verebatur, ne Bohemus vigore contractus, nuper inter Wenceſlaum Ducem, & Carolum IV. initi, apud Trajectum jus aliquod prætenderet, erat etiam, quod Anthonio timeretur à fratre Joanne. Itaque convocatis Bruxellam Ordinibus, ſtudet id ampliſſimis promiſſis impetrare; ſed negabant Proceres ſe vivâ Joannâ de Principe alio cogitaturos: mortuâ, eum cui jure debebitur recepturos: tandem delinitis Baronum quorundam animis, hoc effectum ut * Anthonius tutor Brabantiæ renunciaretur, Dux futurus Joannà mortuà. Fœmina ultra ſexûs & conditionis ſuæ modum prudenti & magna, quæ in ſuo palatio Borbonii, Cliverſis, Namurcæi, Hensbergæ, Senenſis Comitum filios eduxit & educavit: Matrimonia inter Joannem Burgundum & Alberti Bavari filiam, inter Carolum Francum & Stephani Bavari filiam, inter Guilielmum Bavarum & Margaretam Joannis Burgundi filiam, conciliavit; nuptiis Franci apud Ambianum, Bavari apud Cameracum ipſa interfuit.

41. Conſentiunt Sylvæ-Ducenſis Urbis Archiva.

42 Annales c. 52.

43 Divæus l. 5. Rerum Lovanienſium.

44 Heuterus l. 2. Rerum Burgundicarum.

P. de Thymo in fine partis 5.

Manuſcriptus Gallartii ubi literæ ultro citroque miſſæ continentur.

M. S. Vitæ Philippi Boni, quem penes me habeo.

Literæ creationis novi Ruardi extant apud Scriptorem Annalium in Curia Bruxellenſi.

* Vulgo Ruardus.

Anno 1406. Sepulta ad Carmelitas Bruxellis, quæ an. 1404. ſcribit ſe Ducem Limburgi Comitem de Retheſt & Gubernat. Brabantiæ.

CAPUT XI

Annorum triginta curriculo abſolutum, tranſlato nimirùm ad Burgundiæ Ducum Secundogenitos Brabantiæ Principatu.

MOrtuâ Joannâ Anthonius ex tutore Dux aſſumitur, juſtitiæ cultor, & noxiorum vindex acerrimus. Qui partâ domi quiete contra Leodienſes, contra Mechlinienſes pro Antverpia ſua ſtetit, dotalem Lutzeburgi Ducatum armis imperata facere coëgit, in Aziacurtano prælio ab Anglis peremptus; cadaveri inter alia poſt triduum reperto Bruxellamque delato, maximo luctu parentatum, filiuſque Joannes in locum ſurrogatus, decimum-tertium necdum ætatis annum excedens, ideòque Mamburnorum tutelæ committendus: qui Pontifice Martino authoritatem faciente, Jacobam Guilielmi Bavari F. Hannoniæ Hollandiæque hæredem affinem ſuam Matrimonio ſibi junxit multis obnoxium turbis nactus principatum. Sigiſmundus enim Auguſtus ob neptim Anthonii Ducis viduam, parùm decenter à Duce demiſſam, recuſabat à Duce clientelaris obſequii ratione quorumdam Imperialium feudorum recipere ſacramentum; ſtudebat omni conatu diſpenſationem Rom. ſuper Jacobæ nuptiis impedire, & impeditam revocare, & denique in Hannoniam, Hollandiamque ei jus eſſe negabat, eo quòd illas maſculi hæredis defectu ad Imperium devolvi affirmaret. Accedebat Joannes Bavarus electus Leodienſis, conſilio, ut putabatur, cujuſdam ſui Theſaurarii, Joannis de Monjow (indignantis quòd legatione pro Joanne Burgundo, ad tutelam impuberis Ducis aſſumendo functus, ab Ordinibus repulſam paſſus fuiſſet) Brabanto infeſtus, jamque adeò viduam Ducis Antonii

Annales cap. 54.

Annales cap. 55.

Anno 1415. Sepultus eſt Furæ.

Heuterus l. 3. Rerum Burgundicarum.

Molanus cap. 68. Militiæ.

Annales cap. 56.

Ex Sigiſmundi litteris Conſtantiæ datis 10. Martii. an. 1418.

nii repudiatis infulis uxorem, & Hannoniæ, Hollandiæque beneficium ab Imperatore conſecutus, hanc armis ſibi cœperat vendicare. (Annales cap. 57.) Decretum mox ab Ordinibus Brabantiæ occurrendum naſcenti malo, ſubveniendum Duci. Itum uſque Dorderchtum à noſtris, ſed nullà re memorabili geſtà utrimque diſceſſum, permiſſumque Joanni, ut Ducis beneficio Dorderchtum, Roterdamum, Arclenſem tractum cum Gorichemo, quæ occuparat, retineret, acceptiſque centum Nobilium (id pecuniæ genus eſt) millibus juri ſuo renuntiaret. Excepit hos tumultus aliud magìs noxium quàm inteſtinum. Wilhelmus vande Bergen Theſaurarii munere fungens, apud Ducem credulum nihil non poterat, & Principi non optimis artibus ex proceribus Brabantiæ nonnullos ſuſpectos reddiderat, ideòque à Lovanienſibus proſcriptus, nec multò poſt per ſubmiſſos ab Hollandis percuſſores vità ſpoliatus: Bruxellenſes Prætorem ſuum, quòd proſcriptionem ejuſdem publicare nollet, in carceres conjecerant. His graviter offenſus Dux, paſſus inſuper eſt contra Ordinum decreta Weſemalii, & Gaeſbecani Dominorum pro libidine & ſuum, & uxoris, & patriæ ſtatum innovari. Hæc prima mali origo, & fax bellorum: Jacobà enim ægrè ſe avelli à pediſſequarum conſortio paſſa, quibus ab ineunte ætate aſſueverat, cùm nihil æquum impetraret, amore in odium verſo jactans invitam ſe Duci nupſiſſe, divortium cum eo fecit, profectaque in Angliam, Duci Gloceſtrio nupta novum Brabantiæ hoſtem adduxit. Brabantiæ Nobilitas peſſimorum conſilio Duci ignominiam, patriæ calamitatem præſentiſcens, ſeceſſione factà, Philippum S. Pauli Comitem Ducis fratrem, Pariſiis evocatum Tutorem patriæ deſignat; cujus induſtrià plærique motus compoſiti, Bruxellæ potiſſimùm, & Dux iterato ab Ordinibus receptus eſt. Interim fama nuntiat Gloceſtrem adventare ex Anglia, dotalem Hannoniam occupare, Hollandiam attentare. Mittitur ad Burgundionem Bavariæ Leodicenſem Principes, qui auxilia petat; muniuntur Brabantiæ fines, Nivella inprimis, unde ad quotidianas velitationes cum Anglis Braniam obtinentibus, noſtri egrediebantur: donec illa capta Hannonibus in fidem receptis; damnato per ſacram authoritatem Jacobæ divortio, victis in Zelandia Anglis, Brabantia in integrum reſtituta eſt; fruſtrà novis rebus ſtudente Jacobâ Gandenſi carcere erepta. Tot bellorum diſcrimine ereptus Joannes Dux, ut erat ſcientiarum, virtutumque amantiſſimus, precibus Lovanienſium, qui, ejectis urbe Textoribus & Lanificis aſſidui tumultûs authoribus, ad inopiam vergebant, annuens Martini Pontificis aſſenſu bonarum artium inibi fundat Seminarium, juriſdictionem ſuam in Academiam transferens. Inde Lyram, quo trium Ordinum Proceres convocati erant, profectus à morbo occupatur, Lovaniumque relatus, ſacris noſtræ Religionis munitus, (17. Aprilis anno 1426 ſepultus Furæ.) expurgatam Deo animam tradidit. (Molanus cap. 69.) Aberat tum fortè Santo-Paulinus (Annales cap. 50.) frater cogitans ſi Pontifex periculorum metu diſſuaſor non fuiſſet ſacræ in orientem expeditioni nomen dare. Reverſus autem ab Ordinibus ſolenni ritu inauguratus regendi exordium ſumpſit à ſtatutorum quorundam in meliorem formam redactione, deperditorum etiam aut alioquin obæratorum Ducatus bonorum vindicatione, coöperantibus Brabantiæ primis, & auxilio conſilioque rem ſalutarem urgentibus. Adhæc inter Leodicenſes & Limburgum, eoſdemque & Namurcum bellorum materias præſcidit, ſummæ heros exſpectationis, ſi fata vitam longiorem non invidiſſent: ſed dum de nuptiis inter ipſum & Ioladam Siciliæ Regis (Divæus l. 6. Rerum Lovanienſium.) filiam agitur, hinc in alterum mundum, jubente Deo, evocatur. (Annò 1430. 4. Auguſti Furæ ſepultus.)

CAPUT XII

Hiſtoriæ compendium annorum triginta novem referens, quibus Brabantia ad Duces Burgundiæ ejuſdem ſtirpis hæreditario jure devoluta permanſit.

Annales cap. 51.
Heuterus lib. 4.
Molanus cap. 70.

INtellectâ patruelis morte Philippus Burgundiæ Dux, relicto ad Compendii obſidionem exercitu, ex Francia magnis itineribus in Belgium delatus ad ſe devolutam Brabantiæ poſſeſſionem contendebat, cùm Philippo liberi ex juſtis nuptiis nulli ſupereſſent: intercedebant quidem Margareta alterius Philippi Audacis filia, Anthonii Ducis ſoror, & Carolus Niverſi Comes, illa propinquitatis titulo, erat enim defuncti Philippi amita, hic contractûs vigore facti ſub Joanna; quo decernebatur, ſi Joanna aut ejus ſucceſſores legitimos ex ſe hæredes non ſuſtuliſſent, ſucceſſurum Niverſium qui reliquis minùs in patrimonii diviſione acceperat; ſed hoc, quia ſolidè de cauſæ ſuæ æquitate docere nequibat, illa quia adverſarius contractum inter Joannem Burgundium & Anthonium Ducem Fratres initum communi patre, & matertera approbantibus allegebat rejecta, concordi Ordinum ſuffragio, Philippo Brabantia addicitur, Heroi totâ Europâ celebratiſſimo; ut qui vix ullam Belgici Imperii per ſe conditi Provinciam virtutis ſuæ paſſus fuerit eſſe expertem. Cameracenſes ab adoleſcente in ordinem redacti, paricida Francus à Tyrone ſæpiùs vindicatus, & per 16. annos execrandi ſceleris pœnam expenderet juſſus: erepta Anglorum pertinaciæ Hollandia, Francorum prædis Burgundia; occupatum invito Saxone Lutzeburgum; poſſeſſum nullo competitore Namurcum; repulſi aliquoties inquieti Leodicenſes idipſum teſtantur. At qui ſciet tot Flandrorum ſeditiones, Holandorum motus, virtuti ejus junctam prudentiam compoſuiſſe; Carolum Aurelianum hoſtem non uno titulo ſuum, Anglico carcere ereptum equitum ſuorum numero aggregaſſe, Luduvicum Franciæ Delphinum ſupplicem recepiſſe, & fruſtra repetente patre liberaliter habuiſſe, non mirabitur ſpecioſum Boni cognomen ei inditum. Brabantiam, quæ noſtri inſtituti eſt, quiete gubernavit, ſtructiſque Palatinis ædibus; & ornatu urbibus procurato reddidit pulcherrimam; ſenio gravis ad mortem vocatus relicto qui in bona ſuccederet Carolo non injuriâ pugnacis cognomen adepto. Qui Flandros & Mechlinienſes rebelles aliquot aureorum millibus pacem redimere, Leodicenſes exciſâ urbe ad ſummam miſeriarum redactos quieſcere, Francos aliquoties perfidos ad militiæ ſuæ miniſterium, coëgit, animo maxima quæque & regnum adeò præſumens. Sed dum in Lotharingiam tranſlato belli onere ad Nancæium cum hoſte confligit, Campobachii proditione victus, aliquot vulneribus petitus indignâ morte periit, relictâ hærede unicâ Mariâ.

Anno 1429.
Georgius Caſtellanus Gallicè vitam ejus conſcripſit.
Oliverius Marcanus qui Annales ejus ævo ſcripſit.
Meierus lib. 16.
Anno 1460.
Heuterus lib. 6.
Meierus lib. 17.
Anno 1477.

CAPUT XIII

Chronicè & Laconicè deſignans ſumma geſtorum capita ſub Auſtriacis Principibus per annos centum.

REdactâ ad fœminam unicam inclytâ Burgundorum & Belgii Principum ſtirpe, non immeritò Provinciarum Ordines ſollicitos tenebat, cuinam potiſſimùm marito illa elocaretur. Procabantur Cliviæ Principes ſibi, Francus filio ſuo. Fredericus III. Cæſar Maxæmiliano ſuo volebat proſpectum; & hic Ordinum ſententiâ potior, Mariâ non gravatim aſſenſum præbente, prævaluit. Quem Francorum inprimis bella & nunquam ſtabilis pax exercuit, denique Gandenſium & Flandriæ ad novas ſemper res inſtructi conatus. Maximè ex quo natum Maxæmiliano Philippum ſuo pro arbitrio educare præſumpſerunt, patri filio-

Heuterus Rerum ſuis Auſtriacis Geſtarum l. 1. 2. & 3.

filiorum impuberum tutelam minimè credentes. Quæ res eò progreſſa eſt, ut arma ſumere, vicinos aggredi, nec filios tantùm, ſed & ipſum Archiducem etiam cùm Rex Romanorum denunciatus eſſet, in cuſtodia detinere; contemptà Regis Cæſariſque majeſtate; non erubeſcerent. Has turbas maximè etiam ſenſit Brabantia aliquoties per Flandrorum Duces vaſtatis agris; maximè verò cum dimiſſo è Brugenſi carcere Maximiliano Philippus Clivius obſes primò; tum ob non ſervatas pacis initæ leges hoſtis, & Flandrorum Dux infeſta arma
Anno 1485. vicinæ intulit Brabantiæ. Captæ receptæ præcipuæ regionis urbes, agri vaſtati, ſævitum hinc inde in miſeros. Albertus Saxo à Maxæmiliano in Germaniam profecto & filii Philippi & Belgii relictus Gubernator multa magno noſtro malo geſſit.
L. 5. Donec tandem nuptiis terminatum
Anno 1494. diuturnum illud inter Belgas & Francum Regem bellum, & Philippus Maxæmiliani filius annos pubertatis excedens Brabantiæ inauguratus eſt. Et eò mortuo, apud
Anno 1506. Hiſpanos Carolus impubes, etiam-
L. 7. num ſub Gulielmi Croyaci Herois apprimè prudentis cura ſuccedit, qui decennio poſt ſui juris effectus, mox Rex Hiſpaniæ, denique Im-
L. 8. perator renunciatus eſt, & Belgium per Gubernatores occupato exteris bellis Principe cœpit gubernari. Quorum prima Margareta Maxæmiliani Cæſaris filia Caroli amita, cui 23. regiminis anno mortuæ ſur-
L. 10. rogata Maria Caroli ſoror Luduvi-
Anno 1530. ci Bohemiæ & Hungariæ Regis vidua. Hæc eodem quò Carolus Im- Anno 1556.
perator anno vitam cum morte commutavit, cùm ſeptennio ante Philippus Caroli Cæſaris hæres fa- L. 14.
ctus Belgio inauguratus eſſet. Qui, mortuo patre, in Hiſpaniam ad Regni ſui curas evocatus, Margaretam Caroli Cæſaris filiam Octavii Parmæ Ducis uxorem Vicariam L. 15.
ſuam in Belgio reliquit. Quâ ad Bel- Anno 1559.
gii gubernacula ſedente ferale illud belli civilis claſſicum inſonuit, majora indies incrementa ſumens, maximè ex quo Duces ex prima Belgarum nobilitate cœpit habere. Miſſus * ab optimo Rege Albanus Dux: quo † revocato adveniens Luduvicus Requeſius, vix biennio gubernationi & vitæ ſuperſtes. Succeſſor Joannes Auſtriacus glorioſum de Mahumetano hoſte triumphum nactus majore conatu, quàm ſucceſſu rem Belgicam componere ſatagens, Alexandrum Farneſium poſt ſe ha- Anno 1579.
buit. Cujus virtute debellata omnis pænè Brabantia Regi ſuo conciliata eſt. Cui defuncto ſenior Mansfeltii Anno 1592.
Comes ſurrogatus, & denique poſt anni plus minus decurſus Erneſtus Auſtriacus Vir, ſi quis unquam, pacis ſtudioſiſſimus morte præmaturà & Belgio luctuoſà ſublatus: Albertum Archiducem fratrem ſuum tunc S.R.E. Cardinalem, & Anno 1596.
Luſitaniæ Proregem reliquit, qui inchoatum à ſe opus ad effectum deduceret. Is cùm res magnas geſſiſſet, quam Vicario nomine regebat, dotali titulo cœpit poſſidêre, datâ ſibi in uxorem Hiſpaniarum Infante Iſabellâ Auſtriacâ Philippi II. Hiſpaniarum Monarchæ filiâ.

Et quia à deceſſore meo P. Heutero omnia à Burgundicis & Auſtriacis Principibus geſta accuratè deſcripta ſunt, mihi ſatis fuit ea verbo indicaſſe. Reliqua per has turbas geſta ſeparato volumine aliquando datturus, ſi Deus vitam dederit.

* Anno 1567.

† Anno 1574.

FINIS

CATHA-

CATHALOGUS

Præcipuorum manuſcriptorum librorum, quorum mihi uſus fuit in his meis Brabanticis.

SACRI.

Auctor, ut opinor, Titurius Monachus.	*Chronicon Ordinis Benedictini*, initia Ordinis, Cœnobiorum, reformationum complectens. Ex bibliotheca Gemblacenſi.	Ab anno Chriſti 500. incipiens, deſinit in annum 1520.
Auctor Joannes Moringus.	*Compendium* ejuſdem. A Religioſo Trudonopolitano.	
Auctor P. Dorlandus Carth. Zelem.	*Chronicon Carthuſienſe*, ſive *Corona Carthuſiana* libris octo comprehenſa. Ex Cœnobio Lovanienſi.	Incipit ab an. 1100. deſinit in annum 1500.
Auctor incertus.	*Compendium Ordinis Ciſtercienſis.* Ex Cœnobio Villarienſi.	Ab an. 1180. uſque ad an. ferè 1200.
Collector Miræus.	*Præmonſtratenſe.* Ex ſchædis Auberti Miræi.	Ab anno 1100. uſque ad noſtra tempora.
Auctor Canonicus iſtius loci.	*Regularium Divi Auguſtini.* Ex bibliotheca Bethlemitica Lovanii.	A Chriſto uſque ad an. 1500.
Auctor incertus.	*Windeſemienſe.* Ex bibliotheca Martiniana Lovanii.	Ab an. 1440. ad 1530.
Auctor incertus.	*Compendium Ordinis Gulielmitarum.* Ex Cœnobio Beverenſi apud Antwerpiam.	Uſque ad annum 1524.
	Ordinis Cruciferorum. Ex Cœnobio Hoyenſi, & bibliotheca Miræi.	
Auctoribus duobus diverſis.	*Auguſtinianum Chronicon.* Ex Muſæo P. Thomæ Gratiani Bruxellæ.	
Auctore quodam Rhodi Cancellario.	*Ordinis Melitenſis*, cum privilegiis, ſtatutis, conſuetudinibus & geſtis penes me eſt.	Ab anno 1210. uſque ad annum 1450.
Auctore Trithemio & Boſtio.	*Carmelitarum* initia & incrementa, & Viri clari. Ex Conventu Bruxellenſi.	Uſque ad annum 1510.
Auctore.	*Dominicanorum* ſimiliter. Ex Conventu Lovanienſi.	Uſque ad annum 1530.
	Franciſcanorum excuſis uſus ſum Antwerpiæ.	
Auctor Robertus Abbas & poſt eum 4. Monachi continuatores.	*Chronicon Trudonopolitani Cœnobii.* Ex Muſæo R. Abbatis Vlierbacenſis.	Ab anno 600. uſque ad annum 1560.
Auctor Sigibertus, Papinius, Sombecbus.	*Gemblacenſis.* Ex bibliotheca Gemblacena.	Ab an. 900. uſque 1590.
Auctor Joannes Imperius Abbas.	*Bertinenſis.* Ex bibliotheca ibidem.	Ab an. 590. uſque 1564.
Auctoribus loci Religioſis.	*Marchianenſis.* *Elnonenſis.* Ex bibliotheca Rubeæ Vallis.	
	Lobienſis. *Affligimienſis.* Ex ſuis Monaſteriis.	
	Egmondani. Ex bibliotheca Collegii Trilinguis.	Uſque ad annum 1200.
	Vallis-Ducis. *Lintriæ.* In Cœnobiis ſuis.	Uſque ad annum 1500. Uſque ad annum 1300.

Hiſtoriæ vicinarum Gentium.

Scripti juſſu Franciæ Regis Caroli.	*Franciæ annales* tomis 4. Ex bibliotheca Lucæ Opmerii J. C.	Uſque ad annum 1500. ferè.
Auctor incertus.	*Chronicon Lotharingiæ* triplex. Ex communicatione Tyliacenſis Toparchæ, I. Tſerclaes, Prætoris Nivellenſis P. Roelſii, & Balivi Sombreffienſis.	Ab anno 900. uſque ad annum 1100.

Camera-

Cathalogus præcipuorum manuſcriptorum &c.

Auctor Sacellanus Gerardi I. Epiſcopi.	*Cameracenſe.* Ex Bibliotheca Rubeæ Vallis.	Uſque ad annum 1030.
Auct. Balduinus ibi Monachus.	*Flandriæ.* Ex Abbatia Ninovenſi.	Uſque ad annum 1294.
	Aliud. Ex bibliotheca Wameſiana.	
Auct. Jacobus Guiſianus	*Hannoniæ.* Ex Conventu Minorum Montibus.	Uſque ad annum 1360.
Auctor Luduvicus Breſinius.	*Arteſiæ.* Eſt apud Ferriolum Locrium Atrebati, ſed à me non lectum, quædam tamen ex eo mihi communicata.	
Auctor incertus.	*Aliud Hannoniæ.* Ex communicatione Ægidii Vinchant Senatoris Montenſis.	Uſque ad annum 1450.
	Aliud. Ex bibliotheca Philippi de la Samme D. de Kieverchin.	
Auctor Joan. Leidanus Carmelita Harlemenſis.	*Hollandiæ & Zelandiæ.* Ex bibliotheca Lucæ Opmerii J. C.	Uſque ad annum 1400.
Auctor Becanus.	*Aliud.* Ex bibliotheca Collegii Trilinguis.	
Auctor incertus.	*Aliud.* Ex Muſæo D. Schoenhovii Lovanii.	Uſque ad annum 1400.
Auctor, ut puto, Hedæ.	*Aliud Hollandiæ & Friſiæ*, penes me eſt.	Uſque ad annum 1500.
Auctor idem.	*Trajectinum*, penes me eſt.	
Auctores diverſi.	*Friſiæ.* Ex Martini Hamconii Muſæo.	
Auctores Joan. Hocſhem & Radulphus Rivius.	*Leodicenſe* triplex. Ex bibliotheca Wameſiana.	Uſque ad annum 1386.
Incertus Auctor.	*Aliud.* Ex bibliotheca G. Carondeleti Toparchæ Crupetenſis.	Uſque ad annum 1560.
	Aliud per annos fusè digeſtum. Ex bibliotheca ejuſdem.	Uſque ad annum 1383.
	Collectaneum Namurcenſe. Ex Abbatia S. Laurentii.	
Auctor Aquilius.	*Chronicon Gelriæ* penes me eſt.	Uſque ad annum 1520.
	Moſellunicum & Lutzeburgi. Ex bibliotheca J. B. Ferdimondi Berthii Conſiliarii.	Uſque ad annum 1550.
Auctor Hemricurtius.	*Genealogiæ nobilitatis Hasbanicæ.* Ex bibliotheca Ludovici ab Eynatten Prioris Gertrudani.	Uſque ad annum 1300.
Auctor Oliverii.	*Geſta in Oriente.* Ex bibliotheca Gemblaci.	
	Alia. Ex communicatione Baronis Traziniacenſis.	
	Alia. Ex bibliotheca Rubeæ Vallis.	
	Chronicon Poloni & Vitriaci penes me eſt. M.S. *Sigibertum*, *Reginonem*, *Luitprandum* ex bibliotheca Gemblacenſi habui.	

Hiſtoriæ noſtrates.

	R*ythmi populares* omnia Ducum geſta continentes. Ex Archivis Curiæ Bruxellenſis.	Uſque ad annum 1400
	Similes. Ex bibliotheca Opmerii.	
Auctor P. Divæo Viro noſtratium peritiſſimo.	*Lovanienſium & Brabanticarum* rerum plurima volumina & tractatus habui, quorum aliqui lucem aſpicient. Ex bibliotheca Cornelii Divæi.	
Auctor Joannes Molanu	*Similis argumenti* libri duodecim. Ex Muſæo Philippi Zangrii.	
	Antiquitatum Brabanticarum lib. 7.	Uſque ad annum 1450.

H

An-

Cathalogus præcipuorum manuſcriptorum &c.

Annales uſque ad Venceſlaum.

Acta Ducum uſque ad Joannem III.

Joannes Teſlinck Auct. *Bellum Limburgenſe : Hiſtoria Heuſdana.*

Hiſtoriæ Brabanticæ lib. 7. — Uſque ad annum 1290.

Omnia ex communicatione Comitis Bauſſigniacenſis.

Chronica. Ex bibliotheca Ducis Arſchotani.

Auctor Joannes Caſtergatenſis Toparcha. *Hiſtoria Brabantica.* — Uſque ad annum 1460.

Auctor P. de Thymo. *Geſta Ducum* tomis duobus. Ex Archivis Bruxellenſibus.

Auctor J. Dynterus. *De eiſdem.* Ex bibliotheca Joannis Gevartii.

De eiſdem. Ex bibliotheca L. Opmerii.

Vitæ Ducum. Ex bibliotheca Rubeæ Vallis.

Collectanea ex Lucio Tongrenſi, Mario Belga, Joanne Clerico penes me ſunt.

Auctoribus diverſis. *Vitæ Sanctorum Brabantiæ.* Ex bibliotheca Rubeæ Vallis, Villarienſi, Gemblacenſi, J. Coſteri, A. Miræi, Hopperi.

Collector J. Gielemans. *Agyologi Brabantinorum* tomi duo. Ex bibliotheca Rubeæ Vallis.

Denique vidi & percurri omnium penè Urbium & Cœnobiorum diplomata, donationes, ſchedas veteres, ex quibus primaria hiſtoriæ meæ fundamenta petivi.

CENSURA.

Hæc Brabantica polita aſtrictaque oratione conſcripta utiliter evulgabuntur.

GUILIELMUS FABRICIUS Noviomagus,
Apoſtolicus & Archiducalis librorum Cenſor.

J. B. GRAMAYE
LOVANIUM
BRABANTIÆ
METROPOLIS
CUM SUO TERRITORIO.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

Digitized by Google

ADMODUM REVERENDO IN CHRISTO
PATRI AC DOMINO,

ARNOLDO EYNTHOUTS,

DUCALIS ABBATIÆ

DIVÆ GERTRUDIS

IN LOVANIO

PRÆSULI DIGNISSIMO;

UNIVERSITATIS

PRIVILEGIORUM CONSERVATORI

MERITISSIMO,

D. S.

SOlent olim ſuperliminare, nunc ſumma novarum ædium tecta opifices, ubi ſupremam ſtructuræ manum impoſuerint, coronare. Et ego ex more Litteratis omnibus recepto, Brabantiæ Metropolim cum ſuo Territorio & Antiquitatibus enixus, poſt additam calci coronidem, coronam addo capiti. Coronam illuſtri nominis, Reverende Præſul *Tui gemmâ inſignitam: ut quam ex me habere non potuit, ex ejus precio lucem acciperet. Mens autem hæc mihi à triplici cauſa: ſuadet Operis iſtius materia, perſuadet officii mei ratio, cogit etiam Dignitatis Tuæ Amplitudo. Sed enim ſingulorum ex tribus hiſce campus latior ſit, quàm ut poſſit brevi hujus orationis ſilo circumſcribi: dicam itaque pauca dumtaxat è multis, parva de magnis. Scriptum hoc eſt de* Lovanio, *de Academia toto orbe cantatiſſima, de Territorio quaquaverſum fœcundiſſimo, quà agri arvi, quà nemora & colles, quà incolarum frequentiâ; de Ducatu ſub Principibus Brabantiæ unico, Baronatibus quinque, pagis villiſque innumeris. Lovanienſis autem oppidi margarita unica eſt Inclytæ* Gertrudis Abbatia, *Academiæ dignitas primaria* Conſervator Privilegiorum, *Arſcoti dignitas in ſacris prima* Præpoſitus, *pagorum capita in Eccleſiaſticis* Paſtores. *Quin ergo ad Te ſacris ornatum infulis, Apoſtolicâ munitum poteſtate tribunal adſcendentem, Præpoſitum Paſtoreſque circumcirca in Domini vinea laborantes mittentem, Opus ipſo jure tuum remittatur? Et ſanè, eſt quod natalitios Deos multùm ſibi propitios fuiſſe liber hic gratuletur, cui permiſſum ſit à tanti Viri nomine nomen capere, à tali vitam haurire, in tanto lucem aſpicere.*

Quem ſi privatim aſpicio, omnibus quæ Virum ornare poſſent dotibus, naturâ, Deo, fortunâ in unius caput conſpirantibus, exornatum inveni; ſi Religioſum, per omnes virtutis bonique gradus ad ſummum inculpatæ vitæ faſtigium adſcendentem reperi; ſi Prælatum, diſciplinæ, prudentiæ, integritatis merito Subditis, Ordinibus, Patriæ ſuſpiciendum admiror. Quippe Majores Tui clariſſimum Perapeliæ germen familiæ, in qua heroës inclyti non minus ſago quàm togâ Illuſtres, Equeſtris Ordinis, Palatini, Ducibus & Patriæ non uno titulo chari. Parens Adrianus Eynthouts *ob rem pro Patria magnificè & integrè geſtam omnibus in ore eſt: Patruorum alter* Henricus *ſumptis contra refractarios armis inſignem fidei Deo Ducique datæ & debitæ laudem meritus, alter* Arnoldus *Græcis Latiniſque inſtructus litteris raræ eruditionis reliquit monumenta, Pontifici æquè ac doctis omnibus acceptiſſimus. Patria Tibi* Sylvaducis, *eſt aurea illa & tot calamitatibus probata, & magis magiſque ob tenacem avitæ religionis populum commendanda. Adoleſcens admodum Regularis amore vitæ Canonicam veſtem in D. Gertrudis*

¶ 2 *aſſumpſiſti,*

aſſumpſiſti, quo zelo, quâ pietate, non dicam, norunt omnes. Inde paſcendo gregi Dominico aſſumptus, animarum aliquot millia Tuæ commiſſa fidei habens, Ooſterwicanum *Municipium* Paſtoris *dignitate gubernaſti per annos viginti quatuor. Æſtimet quivis quanto cum vitæ & fortunarum diſcrimine hanc ſpartam colueris. Bellum erat & quidem in ipſis Brabantiæ viſceribus, & quidem ob religionem, quotidiani* Ooſterwico *prædatores impendebant, nihil tamen eorum potuit rabies, in animum ſui potentem & adverſi contemptorem. Ingenuè dico & ut alii in exemplum trahant dico, me in toto vitæ Paſtoralis tuæ decurſu Agonem magni olim Athanaſii per umbram contemplatum. Perſecutiones in Te ſine numero & modo ſunt; in dies nimirum & horas ſitientes illi Chriſtianum ſanguinem lupi, vitæ Tuæ inſidiabantur: fugiſti, latuiſti, hyemes ſæpe integras in abſtruſo quopiam antro, ut ne commiſſo gregi deeſſes; domus, bonorum, bibliothecæ per hoſtes combuſtorum jactura; carcer, & vix magno ære recepta libertas, nihil conſternarunt. Tacere non poſſum quod à Viro magno accepi. Te ſciſcitanti, quid ita tuarum rerum in publicas utilitates prodigus contemptor eſſes, reſpondiſſe: Si nec patriæ meæ deeſſe nec ſupereſſe volo, quid Religioni? à qua totum quod bonum & immortale. Vocem eburneo dignam calamo, & digniſſimam quæ in ſcripta referatur. Nihil addam ulterius. Teſtabuntur abundè in primis ipſa* Sylvaducis *quæ Te non Parœcum modò ſuum, ſed & Legatum delegit, qui rem Oppidi cum Miſſis à Catholico Rege Coloniam, ageres. Egiſti, peregiſti, & urbem plenè Principi ſuo probatam vindicaſti. Teſtabitur & collegium tuum, & ipſe Princeps qui ſuo Te calculo ad Illuſtris Abbatiæ gubernacula cenſuit collocandum. Teſtabuntur Ordines, qui Deputatum Te ſuum per annos multos, retinuerunt, Legatum ſæpius elegerunt. Teſtabitur Academia, quæ vindicem ſuæ immunitatis Te potiſſimum elegit. Cujus ego pars quantulacumque, quomodo vitium evadere poſſem ſi Virum tantum in oculis & conſpectu habens, de alio foris Patrono vel ſomniarem? Cujus amorem in litteras abundè loquitur pulcherrimi iſtius ædificii quo Cœnobium auxit, ornatus, quem bis verbis ante me delineavit æternæ memoriæ Lipſius:* Eſt perpetua & magna porticus circum hortos, in membra & cubicula ſupernè diſtincta, ad uſum 12. nobili ſtirpe adoleſcentium, quos hìc ali, & pietate & ſcientiâ voluit informari. Inſigne opus & inſtitutio: laus hìc auctori & gratia, præmium in melioribus locis eſto. *Id & ego dicam, idem ego optem rogemque Deum publicarum mentium directorem, adſit conatui tuo,* admodum Reverende Præſul, *qui non eſt niſi ad Reipublicæ Chriſtianæ ſtabilimentum, Eccleſiæ Catholicæ decus, Religionis incrementum, Brabantiæ emolumentum & honorem. Quod votum in hoc Encæniali munere accipe. Kal. Septembribus Anno* 1606. *qui natalis eſt Lovanii ter reſtituti,*

A. R. P. T. Devoto

J. B. Gramaye.

AD

AD AMPLISSIMUM

METROPOLEOS OLIM LOTHARINGICÆ,

NUNC

BRABANTICÆ SENATUM.

M*Irabimini fortaſſis*, Viri Nobiles, Viri Prudentes, *quid calamo juvenili in mentem veniat, paratum accuratiſſimi P. Divæi manibus, æterni Lipſii ſtylo peractum, Lovanienſis hiſtoriæ curſum currere : ut qui in alienos labores involem, crambem bis coctam faſtidienti lectorum ſtomacho propinem, lucernam proponam cænaculo quod adultæ diei Sol radiis ſuis pervaſit. Fateor quidem deſcriptum à Jove noſtro Lovanium, ſed illi ſumma rerum capita ſectato,*

Non licitum exiguis rebus adeſſe.

Faſtigia laudum, antiquitatum culmina quaſi pugno comprehendens, nobis reliquit radices, herbas, flores. Hæc ego adhibitis Oppidi & Cœnobiorum Archivis erui, percurri, collegi. Nec timenda in cupido noſtratium rerum lectore nauſea. Erit quod oblectabit animum & oculos; quod utrumque ego, & mecum Lector veſtræ acceptum feret munificentiæ. Vos, qua eſtis & fuiſtis ſemper in litteratos animi propenſitate, conatus meos proſecuti, ad rerum omnium veritatem inquirendam feneſtram aperuiſtis, & ut cum litteris Lector in pictura quaſdam Veſtræ Majeſtatis reliquias contemplaretur, ære publico procuraſtis, ut libenter ita liberaliter. Nihil novum dico. Is ſemper Regiæ hujus Urbis genius fuit, ut neceſſe fuerit non ſemel à Principe coërceri profuſam illam in rebus urbis honorem tangentibus liberalitatem. Excepti publicis impendiis Imperatores, Reges, Principes : erogata in unicam ſubinde cænationem 50000. *abundè loquuntur. Sed ne nunc quidem cum fatalis bellorum hyems urbis florem depaſta eſt, de calore illo quicquam remittitis; animo quod in opibus deficit ſupplentes. Quo nomine & ego mihi gratulor privatim, & publicè Academia, quæ & Profeſſores quoſdam ſuos à Senatu, Collegia aliquot à civibus, accepit. Ex priorum numero & ego me fuiſſe lubens fateor, & nunc pro beneficio duplici gratias publicè ago, & unà hoc* Lovanium *meum offero, in quo quid laboraverim cenſete,* Viri Magni, & *me ſolito favore proſequimini*

Amplitudinum Veſtrarum

Clientem

J. B. Gramaye.

CENSURA OPPIDI LOVANIENSIS.

BONUM FACTUM

URbem, Rempublicam, Univerſitatem luſtrata, illuſtrataque Clariſſimi Profeſſoris noſtri J. B. Gramaye Operâ. Qui excuſſis Oppidi, Cœnobiorum, & Academiæ Archivis, omnia quæ memoriam mereri videbantur excerpſit. Cujus diligentiam in inquirendo res à memoriâ remotas, judicium in digerendo ſingula lectu & notatu digna, induſtriam in omnibus hoc publico Scripto commendatam imus; teſtatumque omnibus hæc Rempublicam noſtram tangentia, veritati & Archivis noſtris conſentire. Actum mandante Senatu 25. Julii, Anno 1606.

Sig. Fannius.

INDEX FAMILIARUM

Quarum ſparſim mentio in Antiquitatibus LOVANIENSIBUS.

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

A

ABſolons. 11. 2.
Angelis. 30. 2.
Argenteau. 19. 1. 44. 2. 45. 2. 46. 1.
Atrode. 30. 2.

B

BAerts. 46. 2.
Baillet. 44. 1. & 2.
Beken. 44. 1.
Berch. 7. 2.
Bergen. 3. 1. 9. 2. 12. 1. 30. 2. 43. 2. 44. 1.
Beringen. 30. 2.
Berlaer. 44. 1.
Berthem. 41. 2.
Bierbeeck. 30. 2.
Blanckaert. 7. 2. 44. 2.
Blehen. 8. 1.
Bollenborne. 47. 2.
Borchoven. 12. 1.
Borcht. 8. 1.
Borneval. 9. 1.
Boxhorn. 10. 2. 11. 1. & 2.
Bruggen. 55. 1.
Bruſſele. 41. 2.
Buſleyden. 35. 2.

C

CAlabers. 60. 2.
Calſteren. 3. 1. 8. 2. 9. 1. 10. 1. 14. 1. 15. 2. 35. 1. 36. 1. 43. 2. 58. 2.
Camerlingen. 10. 2.
Caynogen. 7. 2.
Camoge. 19. 2.
Caſtro. 16. 2.
Corsbout. 7. 2.
Cortebach. 8. 1.
Cortenaken. 45. 2.
Cranevelt. 26. 1.
Creton. 35. 1.
Cryeſteen. 7. 2.
Cruningen. 60. 2.
Couterel. 5. 2. 7. 2. 9. 1. 10. 2.
Coutreau. 54. 2.

D

DIeve. 14. 2. 27. 1.
Drencquart. 46. 2.
Duffel. 8. 1.

E

EYcken. 7. 2. 19. 2.
Eynatten. 55. 1
Elderen. 48. 2.
Evelooge.

F

FUren. 30. 2.

G

GEldenaken. 7. 2.
Gielis. 3. 1. 9. 1. 10. 2. 35. 1. 55. 1.
Godevaerts. 7. 2. 9. 1. 10. 1.
Gottencourt. 12. 1.
Gottignies. 35. 2.
Grave. 7. 2. 8. 1. 9. 1. 35. 1. 58. 2. 59. 2.
Grez. 3. 1. 35. 1.
Guerix. 7. 2. 8. 1.

H

HEetvelde. 36. 1.
Heeſt. 19. 2.
Heyden. 43. 2.
Heyme. 19. 2.
Heremeys. 10. 1. 44. 1.
Herengolis. 7. 2.
Herenmaes. 10. 1.
Herent. 30. 2.
Hinckaert. 55. 1.
Hoffſtadt. 9. 2. 11. 2. 35. 2. 53. 2. 55. 1.
Hontoy. 44. 1.
Houterle. 19. 2.
Houthem. 41. 1. 43. 2. 48. 2.
Huſſel. 29. 1.

K

KErſmakere. 36. 1.
Kerckhove. 45. 1.

L

LAngrode. 28. 2.
Lathem. 60. 2.
Levedale. 7. 2.
Libbeke. 30. 2. 35. 1.
Liemingen. 3. 1. 7. 2. 8. 2. 9. 1. 36. 1. 41. 2. 43. 2. 44. 2. 48. 2.
Lyſſkenrode. 44. 1. 45. 2.
Linden. 30. 2. 46. 2. 47. 2.
Linter. 35. 1. 44. 1.

M.

MEldert. 3. 1. 44. 2. 46. 1.
Merode. 41. 1. 48. 2.
Moers. 47. 1.
Moins. 48. 2.
Mol. 8. 1.
Montenaken. 7. 2.

N

NAſſau. 3. 1. 12. 1.
Nethenen. 3. 1. 7. 2. 34. 2.
Nieuſtraet. 7. 2.
Noot. 35. 2. 41. 1. 48. 2.

O

OEyebrugge. 44. 2. 46. 1.
Ophem. 7. 2.
Oppendorp. 9. 2. 19. 1.

P

PApe. 7. 2.
Pede. 35. 2.
Pinnock. 5. 2. 7. 2. 8. 1. 9. 1. 14. 1. 43. 2. 44. 1.
Platvoet. 7. 2.
Pulle. 5. 1. 35. 1.
Puteanus. 9. 2.

Q

QUadebrugge. 11. 2.
Quarebbe. 8. 1.

R

RAnſt. 8. 1.
Redingen. 3. 1. 7. 2. 8. 2. 10. 1. & 2. 30. 2. 44. 1.
Rode. 3. 1. 7. 2. 9. 1. 10. 2. 13. 2. 16. 2. 34. 1. 36. 1. 67. 1.
Roelants. 7. 2. 10. 1. 12. 1. 35. 1.
Roelofs. 10. 2.
Rycke. 7. 2. 10. 1. 24. 2.
Ruyſchen. 47. 1.

S

SAbels. 45. 1.
Schoeff. 55. 1.
Schoonhoven. 5. 1. 12. 1. 46. 2. 64. 1. & 2.
Schoonvorſt. 3. 1. 7. 2. 8. 1. 61. 2.

Schoor

INDEX FAMILIARUM.

Schoor. 2.2. 5.1. 14.2. 17.2. 26.1. 61.2. 62.2. 63. 2.
Sgroets. 46. 2.
Stade. 16.2. 54.2. 55.1.
Steen. 3.1. 9.1.& 2.10.2.
Steenwegen. 48. 2.
Straesborgh. 41.1. 47.1. 48.2.
Swerte. 46. 2.
Swittem. 47.2. 63.2.

T

TAye. 8. 1.
Tempel. 4.1. 8.1. 19.1. 36.1.
Tenremonde. 35. 2.
Tommen. 35. 1. 44.1.
Tudechem. 7.2. 35. 2. 36.1.

V

VEruſalem. 3.1. 9.1. 10.2.
Vilain. 46. 1.
Vilters. 45. 1.
Voecht. 12. 1.
Vorſt. 35.1. 70.1.
Vranx. 11.2. 12.1. 35.1.
Udechem. 16.2. 31. 2. 48.2.
Uterhellicht. 11. 2.

W

WAgemans. 45. 1.
Watermaele. 35. 2.
Wilre. 3.1. 7.2. 16.2. 41.2. 44.1. 60.2.
Wincſel. 36. 1.
Winge. 4.1. 17.1. 26.1. 44.1.
Witte. 7.2. 10.1.
Witteman. 35. 1.
Withem. 12.1. 43. 2. 55. 1.
Wyere. 35. 2.
Wyngaerden. 69. 2.
Wyſelet. 35. 2.

INDEX PAGORUM

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

A

AMarum pratum, *Zuerbemdt* 48 1
Attenhovia, *Attenhove.* 46 1
Atrodia, *Atroy.* 48 1
Aſſent. 59 2

B

BAlenum, *Balen.* 55 1
Beckevoirt. 64 2
Betechemium, *Betecom.* 55 1
Belandia, *Belanden.* 59 2
Beerſemum, *Beyſſem.* 56 2
Berthemum, *Berthem* 59 2
Betſia, *Beets* 48 2
Binkennum, *Binkum* 44 1
Bierbeka, *Bierbeeck* 60 1
Bouterſemia, *Boutersheym* 43 2
Butſela, *Butſel* 43 2
Buedingemium, *Buedinge* 44 2
Bunsbeca, *Bunsbeeck* 48 2
Buekena, *Bueken* 59 2

C

CApella, *Capelle* 48 1
Corbeka trans Loam, *Corbeke over Loo.* 35 1
Corbeca trans Diliam, *Corbeeck over dyle.* 36 1
Cumptich. 43 1
Cortenacum, *Cortenaken.* 48 2

D

DOrmalia, *Dormael.* 46 2
Doerna, *Deurnen.* 48 2

E

ELishemium, *Eliſem.* 47 1
Ercania, *Arquennes.* 34 2
Eygenhovia, *Eygenhoven.* 59 2
Ezemalia, *Ezemael.* 46 2

F

FLavum Rodium, *Geelrode.* 55 1

G

GLabbeca, *Glabbeeck.* 48 1
Goedſenhovia, *Goedtſenhoven.* 47 2
Gutſenhovia, *Gutſenhoven.* 47 2

H

HAkendovia, *Hakendover.* 46 2
Hamma, *Ham.* 61 2
Haterbeca, *Haterbeeck.* 55 1
Haechta, *Haecht.* 58 1
Herent. 35 2
Heelen ten Boſch. 46 1
Helechemium ſuperum, *Ophelechem* 47. 1
Helechemium inferum, *Neerhelechem.* 47 1
Heſpenum ſuperum, *Overheſpen.* 47 2
Heſpenum inferum, *Neerheſpen.* 47 2
Henakum S. Petri, *S. Peeters Viſſenaken.* 48 2
Henakum S. Martini, *S. Mertens Viſſenaken.* 48 2
Heverlæa, *Heverle.* 58 2
Heverlæa vetus, *out Heverle.* 59 1 & 2
Holsbeca, *Holsbeeck.* 35 1
Holedium, *Hoelede* 69 2
Houdertum, *Houdert.* 64 2
Houthemia, *Houthem.* 48 2

I

ISca inferior, *Neeryſche.* 35 2

K

KErkemum, *Kerkem* 44 1
Kersbeca, *Kersbeeck.* 48 2
Kieſekemium, *Kieſecom.* 48 2

Landi-

INDEX PAGORUM.

L

LAndinum inferius, *Neerlanden.* 48 1
Laria, *Lare.* 48 1
Landa, *Landen.* 46 1
Libbeca, *Libbeeck.* 35 1
Lintria ſuperior, *Oplinther.* 44 1
Lintria inferior, *Neerlinther.* 44 1
Loonbeca, *Loonbeeck.* 35 1
Lovaniolum, *Lovenioul.* 35 1
Longus pagus, *Langdorp.* 55 1
Lumpnis. 69 2
Lynda, *Lynden.* 35 1

M

MEerhout. 70 1
Meldaria, *Meldert.* 44 2
Meenſelia, *Meenſel.* 48 1
Meſſelbroeka, *Meſſelbroeck.* 55 2
Milla, *Mellin.* 61 2
Miskemium, *Miskum.* 64 2
Molebeka, *Molebeke.* 64 2
Mulſteria, *Mulſtede.* 44 2

N

NEthenis, *Nethen.* 34 2
Novum Rodium, *Nieurode.* 64 1

O

OTtonis Caſtrum, *Ottenborch.* 34 2
Orſmalia, *Orſmael.* 46 1

P

PAlus Roſarum, *Roosbeeck.* 44 1
Palus Angularis, *Dyckbeeck.* 44 1
Pelleberga, *Pellebergh.* 35 1

R

RAedthovia, *Raetshoven, Raucourt.* 47 2
Rillaria, *Rillaert.* 55 1
Rotſelaria, *Rotſelaer.* 33 2 57 1
Rodium S. Agathæ, *S. Achten Rode.* 33 2

S

SLuyſa, *Sluyſe.* 44 2
Stockhemium, *Stochem.* 48 2

T

THeſtelia, *Theſtel.* 55 2
Tieldonca, *Tieldonck.*
Tiletum Mariæ, *Thielt.* 64 2

V

VElpa ſupera, *Opvelp.* 43 2
Velpa infera, *Neervelp.* 43 2
Vertryck. 43 2
Velthemium, *Velthem.* 36 1
Vorſt. 70 1

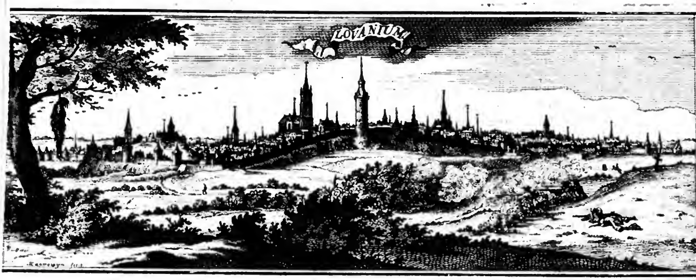
W

WAelhovia, *Waelhoven.* 47 2
Wangia, *Wangen.* 47 2
Wackerſalia, *Wackerſeel.* 58 1
Waelbeca, *Waelbeeck.* 59 2
Waenrodium, *Waenrode.* 64 1
Walsberga, *Walsberghe.* 48 1
Waeſmontium, *Waeſmont.* 48 1
Weerda S. Georgii, *S. Jooris-Weert.* 61 2
Weſemalia, *Weſemael.* 32 1
Werchtra, *Werchter.* 58 1
Wersbeca, *Wersbeke.* 64 2
Webbecum, *Webbeeck.* 69 2
Wevera, *Weveren.* 48 1
Webbekemum, *Webbecom.* 48 2
Wiltzela, *Wilſele.* 35 1
Wincſela, *Winxel.* 36 1
Willebringa, *Willenbringhen.* 43 2
Winda ſupera, *Overwinde.* 47 2
Winda infera, *Neerwinde.* 47 2
Winga, *Winge.* 48 2
Wommerſemium, *Wommerſem.* 46 2
Wulverſemium, *Wulverſem.* 46 2

Z

Zelemum, *Zelem* 68 2

FINIS.

LOVANIUM
BRABANTIÆ METROPOLIS.

QUod nunc *Lovanium* vocamus, olim [1] *Lovaniam* & nonnunquam [2] *Lovanias* numero multitudinis & accuſandi caſu appellarunt. [3] *Louvanium* autem geminato *u* ſcriptum & *Lovannium* duplici *n*, & aliquoties legi, & vernaculo ſermone [4] LOVENEN, LOVENE, LOEVEN, & apud exteros olim [5] *Levin*, [6] *Luvain*, *Louvain*.

1. Exempla quære in Civitate paulò interius.
2. Ita vocat Dux in diplomate Santrainienſi anno 1146.
3. Ita ſcribit M.S. Gemblacenſ.
4. Ita Dux in charta Sanctionum de qua poſt.
5. Apud Othonem Anglum & Rogerium.
6. Jacobus Guiſianus & Marius Belga in Chronico ſic ſentiunt.

Nominis originem qui è Teutonico petunt, putant hymnos Divorum, qui nobis LOVEN vocantur, popularibus viris hìc coli ſolitorum nomen ſuum loco communicaſſe.

Aut certè ex duabus dictionibus componunt *Lo* & *Veen* ſive *Vain*, quarum illa agrum editiorem, hæc uliginoſum & ceſpitibus eruendis aptum ſignificat, etymo non procul ab agri ſuburbani genio recedente.

Geropii & Divæi hæc opinio eſt.

Qui Gallicos fontes adire malunt, alii à *Leudibus* & *Allodio* torquere conantur, alii à *Loup* quod Lupum ſonat: eò quod hodièque à Lupis vicum urbis unum dictum & Lupi effigiem vetuſtiſſimam in cognomine porta videant extare.

Ita Lucius Tungrenſis refert & Annales noſtri.

Volgo DE WOLF-STRAET & DE WOLF-POORTE.

Quibus Latina magis placet derivatio, ii ad *Levacos* Cæſaris horum, ut volunt, locorum primos incolas reſpiciunt.

Irenici Glareani & Marliani hæc omnes. Cæſar l. 9.

Sed cum *Leewenſes* & alii iiſdem quibus nos conjecturis nixi *Levacos* ad ſe trahant, in incerto nihil certi eſt definire.

Sicut nec de *Grudiis*, quos Brugenſes ſuos faciunt, & quidam malunt Lovanienſes eſſe: unde vetus ſcriptum vidi, ubi *Lovania Auguſta Grudiorum* vocabatur.

De his diſputat in Lovanienſibus ſuis Divæus & Bogardus.

Plures etiam nunc antiquitatis opinionem venaturi *Lovanium Levacorum* ſcribunt.

Locum ubi nunc urbs, primitùs habitatum ridiculi Annales à Troianis Belgii conditoribus aſſerunt.

Secundam autem huc Coloniam duxiſſe Scotos & Albionis incolas, Duce quodam *Lupo* ſive *Lupino* regali ſtemmate edito, ſed fortunam gravem paſſo & patria exulare coacto. Addunt colorem fabulæ, ab eo urbem *Lupoſinam* diu nuncupatam, Gallis *Lou-fin*.

Regerius Hiſtoriæ Lotharingicæ lib. 2. & Annales Hannonum ex Lactote & Lucio.

Tertiam Coloniam faciunt iidem Tungrorum ſub Monapio Rege. Cujus & ſequentium Regum tempore aiunt Lovanium ſacro-ſanctis Divorum uſibus deputatum fuiſſe.

Ex Chronico Trajectenſi & Leodicenſi.

Quartam Tranſrhenarum Coloniam ductam ante Cæſaris tempora addunt Duce Leone quodam, qui latè his locis imperaverit. Unde urbium, pagorumque nomina & Ducatus inſignia & ipſum *Levacorum* nomen eſſe arbitrantur.

Ex M. S. Bruxellenſis Curiæ & Schædis Gallatii.

Quintam Romanam faciunt Geldoniæ imperantium & ductam ſub Julio Cæſare.

Ex traditione quæ eſt de Caſtro Lovan.

Sextam Friſiorum, ex quorum poſteris fuit Porus Comes de quo poſteà dicam.

Ex Annalibus Traject.

Septimam Francorum ſub Clodione Crinito ductam, à cujus ævo cœpit Francorum à partibus ſtare Lovanium.

De ſuprà citatis Coloniis & tot diverſis Lovanii habitatoribus, quæ collegi, nolim quis putet ita me ſtolidum eſſe, ut credam; ſed collegi duntaxat, fides penes auctorem eſt; & ſunt quibus placet antiquitatis quomodolibet quæſitæ umbra.

Oppidum quando primitùs ſtructum, difficile dictu eſt: ipſa antiquitas & Barbarorum frequentes incurſiones memoriæ nimium quantum detraxerunt.

Fuiſſe antiquitus vallo & ligneis ſeptis more aliarum cinctam, nolim negare: & ab Hunnis vaſtatam ſecunda munimenta à Normannis accepiſſe. Quod autem nonnulli ex Sigeberto referente *Godefridum Ducem cum exercitu profe-*

Id à Normannis factum tradunt Fuldenſes Annales.

Regino ad annum 895. ad annum 1112.

ctum in fines Bratuſpantium ad obſidendum Caſtrum Lovanium, convincere putent caſtrum dumtaxat extitiſſe, ridiculum eſt; cum & urbes hoc nomine vocari notum ſit, & plura viderim diplomata circa & antè hoc tempus data *in Caſtro apud Lovanium.* Unde patet, aliam à caſtro urbem fuiſſe.

Poſt receſſum Normannorum à Comitibus arbitror mœnia interiora, ſive valla potiùs quæ hodièque conſpiciuntur, extructa ad illam partem ubi fluminis allapſu non muniebatur.

Litteræ Ducis conſenſum præbentis datæ anno 1161.

Pars enim illa à porta S. Spiritûs uſque ad Lupinam poſteriùs vallo ornata eſt.

Muros autem interioris oppidi ex candido lapide cœptos ſtrui lego Anno 1165.

Ex actis annorum communicatis per D. Boon qui urbi à ſecretis eſt & rerum ejus diligens indagator.

Cæterùm duo notanda, & flumen ſeſe extendiſſe uſque ad portam S. Spiritûs, & murum iſti portæ vicinum ſemel per tumultum plebis dejectum Anno 1360. reſtauratum Anno 1383.

Muri autem exteriores etſi à Divæo ſcribantur perfecti intra biennium, tamen libri cenſuales oppidi tradunt inchoatos perfectos inter quadriennium.

Anno 1356.

Reſcriptum autem Principis, quo poteſtas facta, creſcente incolarum & numero & opibus, urbis pomœria producendi & muniendi, datum Anno 1339.

Ex diplomate Ducali quod extat in Codice Sanctionum.

Indultum quo permittitur mœnia ſemper ubi viſum reficere, datum Anno 1340.

Ex diplom. Ducali.

Urbs interior Portas 11. Turres plus minus 40. habet, omnes eximii operis; exterior ambitu ſuo 25000. pedes complectitur. Forma pœnè rotunda ideòque inter majores Europæ habita, quam *Virgis* aliquot (genus menſuræ noſtratis eſt) Gandavum, Pariſios & Coloniam ſuperare quoad magnitudinem, compertum eſt anno 1426.

Portæ ſpectabili opere viſuntur hæ. À locis quò ducunt

Bruxellenſis, aliàs Bankenſis, ſtructa anno 1382.

Mechlinienſis, aliàs Montana, ſtructa anno 1395.

Haſbanica, aliàs Thenenſis, ſtructa anno 1534.

Dieſtenſis, aliàs Flierbacenſis, ſtructa anno 1525.

Parcenſis ſtructa an. 1374. renovata an. 1404.

Viniarum ſtructa anno 1385.

Hovenſis (nunc Heverlenſis) anno 1376. reparata anno 1573. Illa à vinearum, hæc ab hortorum in ſuburbano frequentia nuncupatæ.

Jobbenſis à Sacello D. Jobi in Weſemalia anno 1516. aliàs Emiſſitia dicta, quod illac aqua mittatur. Et licet ſint qui putant à clade Normannorum eam nomen inveniſſe à mortuis ibi ſepultis, tamen vetus ſcriptura docet contrarium, non *doy* aut *doo*, ſed D'UYTLAETSE POORTE dictam; ſed & ratio, cùm porta illa demum producto urbis pomœrio eſſe cœperit, & interior ei correſpondens aliud ab antiquo nomen habuerit.

Propugnacula & moles aggeſtâ terrâ conſolidatæ & pontes ſublicii alibi extantes ad muniminem portarum nuper acceſſerunt, de mandato Gubernatoris harum Provinciarum Conſulatu Joannis Schorani.

Anno 1572.

Habentur in urbe Fora rerum venalium 9. Turres in mœnibus conſpiciuntur 53. Propugnacula 13. Molæ fluviatiles in urbe 14. Viæ urbem ſecantes 12. Plateæ laterales 140. Pontes lapidei 16. Fontes publici 4.

Cumque olim una duntaxat quæ nomen ſervat platea lapidibus ſterneretur, poteſtas à Duce facta etiam reliquas vias ſternendi.

Anno 1339.

Præcipua urbis opera ſunt:

Arx, quam vulgus Cæſaris opus eſſe credit, ego etiam Arnulphi Imperatoris, quem tradunt hiſtoriæ Lovanium pulſis Normannis muniviſſe.

Ex Chronico M. S.
Anno 896.
In Archivis Santrainii.

Hoc certum, à Comitibus habitatam, quod Diplomata annorum 1040. & 1080. in Arce prope Lovanium data teſtantur: ab Henrico Comite reparatam, & poſt publico Senatûs decreto & ſumptu renovatam.

Ex Actis Oppidi apud Divæum.
Anno 1054.
Anno 1375.

Ubi interfectum à captivo Henricum Comitem; Godefrido in Ducem ſublimato clientelam profeſſos Principes;

Anno 1038.
Ex Sigeberto.
Anno 1106.
Ex P. de Thymo.

Ei & ſucceſſoribus aliquot defunctis à tota Nobilitate parentatum;

Ex M.S. hiſtoria à Noſtrate.

Comitia Procerum Brabantiæ ſub primis Ducibus ſæpius habita; Theodoricum Hollandiæ & Renaldum Falcoburgenſium Regulos libera cuſtodia ſervatos; Carolum quintum in ſpem imperii educatum, patremque ejus Philippum habitaſſe; Eduardum Angliæ Regem Philippo Galliæ bellum facturum cum uxore hyemem integram exegiſſe; Philippum S. Pauli Comitem obiiſſe, legitur.

Ex Divæo & aliis.
Anno 1202.
Teſte Surio.
Scriptum antè à Lipſio l. 1. c. 5.
Anno 1485.
Anno 1338.

Aër hìc purus & ſalutaris, proſpectus liber in urbem totam, prout Icon repræſentat, quam ſicut & alias hujus operis ſuo ære Senatus incidendas curavit, cui lector gratiam habe.

Succedit Arci vicina ad Boream Turris excelſa, & ad aliquot millia paſſuum conſpicua, ex candido lapide ſumptu publico extructa, ob id impenſæ ſupervacuæ nomen adepta, quod ſimiles 7. cogitaſſent diverſis partibus erigere Lovanienſes, ſed abſolutâ unâ & ſuperveniente calamitate ſumptibus impares à cœpto deſiſtere coacti ſint.

Ex rationibus Oppidi per D. Boon mihi communicatis.
Anno 1364.

Curia ſecto per artem lapide Figuris & Emblematis variè ornata, inſigne Lovanienſis elegantiæ & opulentiæ monumentum, ſenſim ſtructa eſt.

Scabinorum quidem & Conſiliis deſtinatæ cameræ utpote magis neceſſariæ primùm adornatæ anno 1439. Superius ædificium & exterior ornatus inchoata anno 1448. & annorum 11. ſpacio perfecta, erogatis ad hæc ex ærario publico 60. Florenorum millibus.

Perfecta an. 1459.
An. 1458. turres perfectæ.
Ex rationibus urbis ubi ſingulorum annorum expenſas æſtimavi.

Cæmeterium minus redemptum & profanis uſibus applicatum anno 1432.

Ex litteris contractûs quarum copiam vidi.

Cataractæ ad coërcendos Diliæ impetus duæ ſunt, major anno 1365. minor duobus poſt annis ſumptu publico extructa.

Ex actis Oppidi & Diario Martiniano.

Porticus

Ex laminæ titulo ad parietem loci.

Porticus textorum (Hallam vocant) nunc ſcholis publicis deſtinata, ſtrui cœpta an. 1317.

Solent etiam olim Patriciæ Tribus ſuas habere domos propriis inſigniis ornatas.

Vulgo De Schoon-Lieve Vrouwe.

Lieminganorum in foro pecuario conſpicua extructa magnificè an. 1511.

Vulgo De Calster Putte.

Calſteriorum, loco ubi nunc Collegium Winkelianum & puteus nomen ſervans, itemque ubi nunc Collegium trilingue. Prior ſtructa anno 1390.

Radingiorum, loco ubi nunc porta & curia & mola nomen ſervat celebris ſub an. 1300.

Vandeſtainiorum ubi porta ejuſdem nominis hodieque nominatur.

Ægidiana circa D. Catharinæ.

Wilriana, *Rodenſis*, *Nelheniana*, *Verſalia* Tribuum prætoria in ſuburbano eſſe ſolent.

Præter Patricias, habuerunt præcipui ex vicinis dynaſtæ ſua hoſpitia. Notæ ſunt Melderatenſis, Weſemalienſis, Græzienſis, ædes: itemque Croyorum, Schoon-vorſtiorum, Naſſoviorum & Bergenſium Principum Palatia.

Calamitates urbi advenerunt hæ præcipuæ.

AB AQUIS.

Gemma Friſius l. 2. c. 4. de Caracteribus.

Anno 1156. cùm in immenſum ſubito excreſcens Tylia pontem lapideum dejeciſſet.

Ex Archivis S. Petri apud Molanum.

Ex Divæi Libris rerum Lovanienſium.

Iterumque cum aggeris impatiens ad fanum uſque D. Petri evaſiſſet an. 1221. 12. Martii, ſicut & an. 1407. Et ampliùs anno 1464. 19. Novemb. urbem ferè mediam occupaſſet, ita ut ſedilia D. Petri ſub aquis eſſent. Et noviſſimè cum cataractis, portâ, mœnibus reſiſtere non valentibus flumen ſuperaſſet, quater uno ſæculo patrum avorumque memoriâ potiorem urbis partem aqua oppreſſit.

Ex Diario Henſii.

Anno puta 1500. 19. Decemb. cùm grave ſuburbanis ædibus damnum illatum.

15. Decembris. Ex Schædis Auguſtinianorum apud Divæum & Molanum.

Anno 1532. cùm nocturnis horis ſubita vis aquarum pleroſque divino officio vacantes ita occupaſſet, ut Auguſtinianus Sacerdos altari aſſiſtens vix ſalvus ad dormitorium evaſerit.

14. Januarii & 8. Januarii. Ex oculatorum teſtium relatu & Epigraphe in ambitu Minorum.

Anno 1569. & 1573. inaudito impetu flumen ex pluvia & nive ſoluta auctum, cum negligentiâ curatoris parùm tempeſtive obices levarentur ad aquam tranſmittendum, perrupit & civibus grande attulit detrimentum.

AB IGNE.

Lipſius l. 1. c. 15. Ex Molano.

Ut Barbarorum furores præteream, tradunt memoriæ veteres totum pœnè Lovanium conflagraſſe anno 1130.

An. 1173. nocte S. Laurentii, etſi Diarium Ortelii annotat an. 1193. Ex monumentis Eccleſiæ noſtræ & Codice Vlierbacenſi.

Nec multò poſt bonam ſuburbanarum ædium partem fortuito incendio abſumptam Annales tradunt cùm primariis templis DD. Petri, Joannis, Gertrudis.

Hiſtoria M. S. Leodienſis, & Diarium Opmeril, & Chron. Bethlem. c. 6.

De antiquiore autem illo anni 1055. incendio, cujus meminerunt diaria aliquot & hiſtoriæ, nihil certi habeo.

Ex Codice Vliertbacenſi & Molano.

Recentius eſt iſtud & certius quo 600. circiter domus apud D. Gertrudis deletæ perhibentur anno 1326.

Ex Diario Judoci de Roose Sacriſtæ & Codice Miraculorum per R. Priorem mihi communicato.

Et iterum an. 1518. cum ingenti damno uſque ad D. Genovefæ propagatum incendium, allato illuc Vener. Sacramenti miraculoſi apud Auguſtinianos aſſervati theſauro ſe remiſit.

Anno 1532. Ex Indiculo præfixo Codici Vlierbacenſi.

Nec multò poſt in urbe media coortum denuò magna cum Vlierbacenſium Jactura, ubi cum vicinis ædibus omnia Cœnobii monumenta exuſta ſunt.

Ad extremum nupero Belgarum civili bello à præſidiariis ubique deformata urbs exterior, deſtructis 3306. domibus facta eſt agro quam civitati ſimilior.

A TEMPESTATE.

Ex Gemma ubi ſupra, & Codice Parcenſi apud Molanum. Ex Diario meo veteri. Ex Schædis Franciſcanæ ædis apud Divæum.

Grandine quidem *Heverleam* & vicos ſuburbanos multùm affligente, merſo etiam uno. Unde recedente ad ſuas ripas aquâ tantus arenæ tumulus congeſtus eſt, ut fluminis alveus non appareret, an. 1569. 13. Maii.

Itemque an. 1380. obortâ tempeſtate inauditâ, & an. 1439.

Ventis autem, quibus domus aliquot & Eccleſiæ etiam dejectæ anno 1343. in Novembri.

Anno 1464. Ex Manuali meo veteri.

Et iterum cum ob tempeſtates inauditas menſe toto molendina compeſcerentur & detinerentur ab opere.

Hoc autem quo ſub prælo liber eſt anno 1606. feriâ 2. Paſchatis tantus ventorum in tota Brabantia impetus fuit, & tanto cum ædium ſylvarumque damno, ut nemo ſuperſtes meminerit ſimilem tempeſtatem vidiſſe.

Ex Diario meo veteri.

Cùm anno 1480. inaudita nix ſive copiam ſive effectum æſtimem decideret, biduo poſt ne floccus quidem unicus viſus eſt.

Tonitru cum fulmine & grandine inſolita maxima damna, majorem tamen omnibus metum incuſſit annis 1380. 1479. 1513. 1516.

A PESTE.

Ex Barlandi Chronico & fundatione Capellæ S. Catharinæ.

Pluviam ſemeſtrem & famem portentoſam conſecutâ peſte anno 1316. tantum Lovanii damnum paſſi ſunt, ut vix tertia hominum pars ſupereſſet.

Anno 1318. Ex Divæo & Molano.

Quæ eadem biennio poſt animantibus bovilli generis imprimis magnam cladem intulit.

Anno 1458. Ex Libris Actorum V. Facultatis Artium.

Et interjecto tempore ita latè ſe malum illud propagavit, ut Pædagogia 4. alia aliò cum ſtudioſis dilaberentur, Caſtrum Mechliniam, Lilium & Falco Dieſtam, Porcus Thenas.

Anno 1578. Ex Tabella in D. Petri.

Noviſſimè autem tanta vehementia totam urbem invaſit, ut vix domus contagis expers invenirentur, & mortua 44000. Sed & nunc ſexennium ferè totum pullulat hinc inde contages, ſed majore metu quàm damno.

Annona caritas urbem & vicina loca afflixit ſæpiùs. Nominatim annis 1315. & 1437. & anno. 1522.

Gemma Coſmocriticæ artis l. 2. c. 2.

Et denique noſtrâ & patrum memoriâ anno 1557. cùm frumenti menſura 5. florenis, & ſequenti anno totidem ſeſtertiis veniret; & iterum anno 1587. cum turbas civiles conſecutâ ſterilitate 9. florenis æſtimaretur.

Imbrem extraordinarium Lovanii obſervarunt decimeſtrem an. 1305. famem & morbos infinitos ſecum trahentem, ſemeſtrem an. 1316. novimeſtrem an. 1454. In Maio.

Divæus ex aliis. Vide Hiſtoriæ noſtræ c. 8.

A bellis & hoſte externo Lovanio malè fuit, cùm à Germanis urbs vaſtata, per Claudium

Anno 647. Anno 737.

Tiberium Proconſulem reparata eſt; denique cùm Hunnos, demum cùm Wandalos capta urbs graves ſenſit.

Anno 815. aut ut alii 880. Ex Reginone.

A qua clade vix reſpirans Danis Normaniſque in prædam ceſſit.

Anno 895. Ex eodem & Helmoldo l. 2. c. 7. Chron.

Ab Arnulpho demùm Imperatore recuperata ejectis Barbaris.

Anno 1012. Ex Franciſco Rogieres in Lotharing.

Denique obſeſſa à Godefrido Arduennate fruſtra Lovanii Comitatum ſibi vendicante; ſed Ducis virtute & Patriciorum, periculo ſubtracta.

Ex Annalium c. 44.

Amplius à Flandrorum Comite Brabantiam dotalem ſibi vendicante capta, ſed mox Duci ſuo reſtituta.

Anno 1356.

Ex Ponti Heuteri l. 11. Rerum ſub Auſtriacis Geſtarum & Servilii Gelro Gallicis. Anno 1542.

Ulteriùs à Martino Roſſemio obſeſſa & tormentis irrito conatu petita, Dei beneficio, Studioſorum virtute & Civium conſtantiâ liberatur, unde Chronicum DERCLERCK ROEP WAS VRY EN LOS, ſi Deus nobiſcum, quis contra nos?

Anno 1572.

Noviſſimè ut exteris innoteſcat, quàm conſtanter fidem Deo Regique datam & debitam Lovanienſes ſervaverint, breviter ſumma aliquot annis geſtorum capita recenſebo. Cùm ſparſa hinc inde belli exitialis inteſtini ſemina nec loco nec causâ nec tempore iiſdem in apertum creviſſe diſſidium obſervaretur, & magna animorum contentione hinc Regis potentiſſimi Vicarius, inde Auriacus Princeps in armis eſſet, delatâ Lovanium de captis Valentianis famâ, Cives & ſuopte inſtinctu & litteris frequentibus alacres redditi ſe comparant,

24. Maii.

Portas 5. propugnaculis muniunt ſuo ære, cùm metu majoris mali magno numero Studioſi dilaberentur, manum centum & ſexaginta militum colligunt ad tutelam urbis, Rex Catholicus jam inde de fide & conſtantia Lovanienſium edoctus Senatui illa ipſa ſeriò per litteras commendabat.

14. Julii. Litteræ datæ 19. Junii, receptæ 21. Julii.

20. Auguſti.

Nec multò poſt mittitur cum mandatis à Duce Albano Arſcotanoque Regiarum partium Adrianus *De Dion* Eques urbem gubernaturus, recipitur, fit apparatus, machinæ & tormenta in muris diſponuntur, præſidiariorum & juratorum civium (quos Guldas vocant) numerus augetur, omnium mens eadem etiam cum vitæ & fortunarum diſpendio Regia caſtra ſequi. Interim nunciat fama Auriacum adventare & militem, commeatum, tormenta opinione plura adducere. Mittitur iterum atque iterum ad Arſcotanum, qui moneat rogetque, tempori proſpiciatur imminenti periculo, non eſſe parem tuendæ urbis amplitudini incolarum numerum, plures delapſos, paucos è Studioſis reliquos eſſe. In his rebus dum

8. Septembris.

mora fit, adeſt cum exercitu Auriacus, mittitur ad portam Tillemontanam fæcialis qui jubeat aliquem è Senatu & Academia adeſſe, intellecturum, quid Principi in animo ſit. Ad hæc nihil admodùm viſum reſpondere, repulſus imo, donec vix magnâ importunitate impetravit, uti intra primæ portæ ſepta admitteretur & Principis ſui mandata Gubernatori exponeret. Ea erant, veniſſe cum lectiſſimo milite & petere, mittant quantociùs Oratores ſuos coram ſecum de rebus quantivis momenti acturos. Auditâ, quæ mandati inſtar erat, petitione Præfectus urbis rem ad Senatum, cui potiora Academiæ membra ſemper aderant ut communi conſilio res ageretur, refert. Reſponſum uniformiter, rogandum Principem, deſinat nihil malè de ſe meritos Lovanienſes non laceſſitus urgere, non eſſe urbem, quam vel cepiſſe interſit, vel retinere ſit poſſibile: ceterùm quia armatus urbis in conſpectu apparuerit, non eſſe, quod cum eo habeat Urbs in conſilii communionem venire. Hoc reſponſo non contentus Auriacus iterum iterumque fæcialem ſubmittit, additâ comminatione, niſi mox mox ſuos mittant, omnia extrema paſſuros. Quid agant afflicti Cives? Auxilia toties petita, toties promiſſa non mittebantur, ideòque ſatius viſum cedere neceſſitati & Legatos mittere. Dum hæc aguntur, evenit quoſdam è ſatellitio Principis ſtudioſis, qui armati ſub ſignis erant & Præfectos pro Doctoribus audiebant, importuniùs inſultare jaculando. Quam injuriam illi non ferendam rati in hoſtes utriuſque ordinis baliſtas magno numero emittebant, & res in pugnam abierat, adeòque non ignavi hoſtes jam muro appropinquantes portæ Hovenſi ignem injecerant. Vidiſſes Studioſorum certatim & Civium alacritatem, alii è muro ſe præcipites dabant ignem appoſitum reſtincturi, alii ad tormenta vigilabant, omnes in armis hærebant, & quos ætas aut ſexus à ſimili pietatis obſequio excuſabant, ii nudo pede votivas ſupplicationes cum lachrymis & ejulatu proſequebantur. A Senatu nihilominùs mittebantur, qui Auriacum convenirent & ſi poſſent verbis pacarent, Albertus Leoninus, Joannes Wameſius, J. U. Doctores primarii, Oliverius Tempelius, & Hieronymus Winghe Senatorii. Ubi ventum ad conſpectum Auriaci, is breviter non arbitrari ſe, ait, quempiam cauſam adventûs ſui latêre, eam eſſe, ut patriam ſuæ libertati reſtituat, velle ideò Lovanienſes ſe amicum habeant & agnoſcant, commeatu & auxilio juvent. Reverſi Legati rem omnem Senatui exponunt, nec interim ceſſabatur ab oppugnatione aſſidua portæ Hovenſis. Quæ res cùm pleniſſima periculi eſſet & jam mœnia periclitarentur, neceſſe fuit raptim deliberare imò conſentire in petita hoſtium. Sed enim dum per eoſdem denunciatur conſenſus Oppidi, Auriacus excipit, non ſe armatum etiam urbis capiendæ certum ita viliter nomen amici capere, aliud quiddam & majoris ponderis eſſe: velle nimirùm conatus ſuos à Lovanienſibus juvari, & confœderatos ipſi eſſe; hoſteſque Ducis Albani & Hiſpaniarum, nec eorum præſidia recipere, libertatem etiam Religionis permittere. Ad hæc Legati: Non eſſe ſui muneris ultra quàm in mandatis habeant promittere, petere interim, ne in animum inducat de

de Religione, cujus titulo urbs & Academia ſemper & ſolùm floruit, quidquam innovare. Reſpondet ille, animum quidem ſibi illum non eſſe debere, interim hac in parte aliquibus è comitatu ſuo placere; & hoc dicto eos remiſit communicaturos cum ſuis, interim Obſides poſtulans Joannem Schoranum Conſulem Primarium & Georgium Schoonhovium.

Venerat jam ad extremum, & ignis portæ Hovenſi immiſſus ad vicina etiam loca evadebat, jam jam hoſtibus liberum in urbem aditum facturus; ſubveniendum itaque & neceſſariò in æquas leges deſcendendum, quibus Princeps in amicitiam plenam recipiebatur, commeatu juvandus, ubi res ferret, libertas con-
4. Septembris. ſcientiæ cujuſcumque relinquenda cavebatur, nec agendum in aliquem niſi ſcandalo eſſet aliis causâ religionis, conſignata denique Principi 16. florenorum millia.

Ita ſuccumbentes neceſſitati cives nunquam tamen animum & oculos à Rege ſuo averterunt. Imò cum adhuc Mechliniæ ageret ſed aliò cogitans Princeps, ſæpè ſuper formando novæ Reipublicæ ſtatu Lovanienſes conſulti nunquam vel reſponſo cum dignati ſunt.

Et denique poſt ſedatos aliquantiſper primi incendii motus, de ſucceſſu totius negotii edoctus Rex Catholicus litteris ſuis Lovanienſes non tantum indemnes fore pronunciavit, ſed ne peccaſſe quidem judicavit, qui neceſſitati ſuccumbentes prudentiâ ſuâ Urbis & Univerſitatis ruinam avertiſſent. Pacato interim Regiarum partium Duce & Belgii Gubernatore Albano, præſidio urbs firmatur: & neceſſe erat, hoſtibus aut ſaltem adverſarum partium urbibus undique cinctæ.

Et obvenerunt ſubinde alii aliique motus prout res belli ferebat, ſed Lovanienſes ſemper pares imò ſuperiores inter medias ſpinas roſæ gratum fidelitatis ſpirabant odorem. Unum addam & concludam. Militum aliquot cohortes erant quæ ſtipendiorum ſolutionem tardatam cauſatæ Dieſtæ ſeceſſerant, & expulſis, ut mos habet, centurionibus, chiliarchis, ſua pro libidine rempublicam formaverant.
Anno 1580. Pulſi Præfecti, ſexcentorum ferè numerum æquabant, Lovanium delati receptique; & fama erat cogitare eos per noctis ſilentium, aut aliàs urbe nihil minus cogitante, ſocios Dieſtenſes introducere. Concurritur ad arma à civibus, & quamprimum re in vulgum ſparſa nemo tergiverſabatur. Senatus & Univerſitas naſcenti malo occurrendum rati è veſtigio duos Bruxellam ablegant ad Parmenſem Ducem tum Belgii Gubernatorem. Ii erant Jacobus Bayus Sacræ Theologiæ Doctor & Richardus à Pulle Conſul, qui legatione ſua expoſita & ſtatu rei indicato impetrant, ut intra diei naturalis ſpacium mitterentur qui educerent illos à quibus nata ſuſpicio ſeditionem commoverat. Ita liberati his modo, & omni præſidio poſtea, reductis nimirum Bruxellenſibus, Lovanienſes à malis ſuis reſpirare cœperunt, & Academiæ ad tubas turbaſque oppreſſæ, & tantum non ſepultæ nitor ſenſim reparari.

Ab hoſte domeſtico & ſeditionibus etiam Lovanium grande malum ſenſit.

Imprimis orta ob non communicatos plebi honores controverſia anno 1219. Ex Divæo & Molano.

Iterum anno 1350. novis rebus ſtudentes textorum aliquot à Joanne 3. repreſſi. Ex Barlandi Chronico & Annalium c. 43.

Denique anno 1360. à Petro Couterello Annales c. 47. Prætore plebem in patricios armante, & Ducem ferè in partes ſuas trahente: qui bis urbi Divæus l. 3. caſtra admovit, & tandem formato aliquantulum reipublicæ ſtatu tumultum compoſuit.

Nec multò poſt à factione Capuciatorum Anno 1379. in Decembri. ingens motus & cæde patriciorum 17 memorabilis, Divæus toto l. 4. relegatis authoribus in Cyprum, Lipſius l. 2, c. 12. componitur.

Non tamen ita quin ſequentibus annis aliquæ ſuperfuerint reliquiæ; multumque in his ſeriò ad finem perducendis & Leodinus Princeps, & alii laborarunt.

His certè factum eſt ut textores & lanis operantes urbe exceſſerint, & cum iis præcipuæ urbis divitiæ.

Interjecto tempore per quemdam Paulum Anno 1477. *Loenkens* concitati in patritios inprimiſque *Pinoccos* Divæus l. 7. motus, ſemel iterumque data acceptaque pace tamen recruduit, donec Maxæmiliani Auſtrii ſupervenit potentia & authoritas.

Exorti ſubinde alii aliique tumultus & factiones, adeoque ſemel quietis impatientes à Saxonum Duce Imperatoris Vicario oppreſſi Divæus l. 8. imò triginta millia numerare debuerunt Saxoni cum ſuis ſociis. Vide Divæum ib. 21830. libris Turonenſibus pacem redimere coacti ſunt, cui ſummæ conficiendæ cùm impar eſſet ærarium ob creditorum importunitatem ad inopiam & miſerias redacta florentiſſima Reſpublica ne umbram quidem priſtinæ Majeſtatis reſervavit.

Hoc autem liberè dicam, exiſtimaſſe ſemper Duces ab ærarii Lovanienſis ſtatu res ſuas maximè ſtatui, ita ut ejus declinantis curam ſemper aut præſtantiſſimis Belgii committerent, aut ipſi aſſumerent.

Ita Philippi 2. Duces alter an. 1496. alter an. 1503. ita Wenceſlaus cum Joanna Duces anno 1375. hâc ſolùm causâ Lovanium diverterunt.

Atque hæc quidem ſat ſunto quoad urbem, opera ejus, & calamitates.

In civitate primum conſtituo Cæſarem, ſive Francorum Regem; non quòd illi in Republica Lovanienſi, ut nunc eſt ſtatus rerum, aliquid juris habeant; ſed quòd habuerint, aut habere voluerint.

Obſeſſos, dum ſe in libertatem vindicare co- Vide ſuct urbis ſupra. nabantur Lovanienſes aliquotiens, argumento eſt: & ſub Francis diu fuiſſe notius eſt, quàm Vide Henningem & Lazium. ut probatione egeat: imò verò à Comitibus gubernatos Carolinæ ſtirpis, æquè manifeſtum.

Succedunt Lotharingiæ Duces, qui ipſi, Vide Hiſtoriam c. 6. & 7. licet Cæſarum beneficio regionem, in qua

Lovanium primas obtinet, conſecuti, tamen poſt Caroli Ducis, & denique Brunonis Archiducis mortem numquam occupatum & defenſum à ſuis Comitibus poſſidere valuerunt Lovanium.

Vide Hiſtoriæ noſtræ c. 10.

Cæterùm confirmato Godefrido Comite & in Ducem aſſumpto, manſit Lovanium Ducatus pars, imò Caput & Metropolis, prout olim fuit.

Hic ſubjungendi *Duces Lovanienſes*, quos in triplici differentia me conſtituere cogunt hiſtoriæ & diplomata.

Anno 636. Annales Hannonum parte 2. & Henninges parte priore tom. 4. regni 3. & Guiſianus meminit.

Illæ quidem ante annos 1000. Brunulphum (is inter Arduennæ & Hannoniæ Principes aliàs invenitur) nominantes *Ducem Hannoniæ & Lovaniæ*, qui cognominem filium in Ducatu Lovanii reliquerit ſucceſſorem.

Vide Berthemum in Baronatu Heverlenſi.

Huic narrationi nolim penitùs reluctari, maximè cùm Arduennæ Principes juxta Lovanium ſuâ habuiſſe peculia S. Adelardi vita doceat, & Lambertus Comes Lovaniæ Raginerium Montenſem Comitem Germanum habuiſſe, omnes fateantur; ita ut ab eodem poſſeſſam utramque ditionem nemo poſſit dubitare.

De Ducis nomine quod iſti Brunulpho Annales tribuunt, arbitror hunc titulum pro Regum arbitrio datum, Regulorum potentiâ aſſumptum ſæpiùs, ſæpiùs ab imperitis ſcriptoribus confictum, aut certè Præfectum ſive Comitem Lovaniæ ob id Ducem vocari, quod exercitui aliquando præfuerit, aut expeditioni contra Barbaros prepoſitus ſit.

Anno 1187. In Privilegio quodam Gemblacenſi. His adde à Lipſio l. 2. c. 1. de hoc ſcripta.

Secundi generis Ducem invenio, cùm *Godefridus* ſe ſcribit *Dei gratiâ Ducem Lovanienſem*, id eſt Lotharingiæ ab urbe ejus primaria.

In Diplomate Averbodienſi per Vocchtium ſubmiſſo. Anno 1180.

Tertii generis invenio Ducum noſtrorum liberos eo gaudentes cognomento. Ita Henricus heres olim Ducis futurus, vivo adhuc eo *Ducem Lovaniæ juniorem* ſe vocat.

Quin imò diploma vidi in archivis Santrainii ubi & pater & filius ſubſcribunt hoc modo,

Anno 1180. In Diplom. Sancrainii.

Godefridus Dei miſeratione Dux Lotharingiæ, & Henricus Dux Lovaniæ junior ejus filius.

Quod autem refert Chronicon Lobienſe ad preces Hidulphi Abbatis *Advocatum* cœnobio datum à Pipino 2. Ducem Lovanienſem, cùm nomen non exprimatur, nequeo explicare.

Duces ſequuntur Comites quos annales & noſtri & vicinorum plures recitant. Ego quæ inveni ſeriatim dabo, penes lectorem eſto judicium.

Anno 240. Conſentit Chronicon Colonienſe.

Primum Tungrorum hiſtoricus Meſſeronem B. Severini Antiſtitis parentem nobis dat.

Sub annum 429. Conſentiunt tres quos habeo M. S. Leodienſium Scriptores, & Scriptor Vitæ S. Servatii. Et Divæus in diverſis ſe Chronicis id vidiſſe teſtatur.

Secundum Comitem Trajectenſium Annales Porum precibus S. Servatii à narium vitio liberatum.

Tertium iidem Androgiſilum poſt Hunnicam vaſtationem ſub annum 500.

Quarto & quinto loco conſtituerem duos illos Brunulphos, quos ſupra Duces nominatos dixi.

De his neſcio quid ſentiendum, ſuſpecta eſt tantæ antiquitatis memoria. Demus tamen noſtratibus & fidem addamus, & neceſſe erit unà credere non Prætores tantùm ſed & poſſeſſores locorum fuiſſe, cùm iidem Annales tradant à Poro datum B. Servatio Trajectum, non daturo niſi poſſideret.

Ut ut ſit, tenebræ ſunt meræ, à quibus nec ſequens ævum ſe expedit.

Anno 647. Oudegerſtius, c. 11. Annales & Chronicon Flandriæ. Meierus ad annum 621.

Flandri Scriptores offerunt nobis Burchardum Liederici Flandriæ Foreſtarii filium ratione Helwidis uxoris Comitem Lovanienſem (Prætorem vocat Meierus) cui Eſtoredus filius ſucceſſerit à Wandalis pulſus.

Anno 737.

Sic illi: & fides penes authorem eſto.

Noſtri Comitum ſeriem duplicem, ego triplicem conſtituam.

Ante annum 700. * aliàs Floriuina. M. S. tres in eo conveniunt quos habeo. Conſentiunt Placentini & Chronicon Leodienſe.

In prima primam dotale Lovanium poſſediſſe aiunt D. Beggam, Beggæ filiam * Floribertam Pipini groſſi ſororem S. Huberto poſt Epiſcopo enuptam dotem attuliſſe Lovanium.

Natumque ex his matris hæredem Bertrandum, qui cùm aliis Anſelmus vocetur, non dubito quin is ſit cujus memoria in noſtra Eccleſia & reliquiæ ſolemnioribus feſtis per unum ex Canonicis oſculandæ vulgo circumferuntur.

Sic unus M.S. vocat. Sic alter quem Bruxellà accepi. Conſentiunt Chronica Leod. niſi quod quædam Floribertum taceant Comitem, & alii Fulcarii Epiſcopatum in Caroli M. ævum rejiciant.

Huic fratrem dant Annales Floribertum Epiſcopum Leodicenſem & filium Fulcarium Comitem. Quorum hic *ad Leodicenſem & Epiſcopatum & Principatum Tongrenſem* evectus Carolo Martello Comitatum tranſcripſerit.

Annales Francorum l. 4. c. 61. & ex iis Molanus in Præfatione ad militiam Sacram.

In qua primam Comitum ſeriem claudo. Si monuero non eſſe quod turbet illud à fide digno traditum ſcriptore, Griffoni more Ducum aſſignatos 12. Comitatus & inter alios Lovanienſem; cum id nihil aliud ſit, quam quod ejus imperio totidem Comites ſubeſſe debuerint.

Hoc quo dixi modo ad Pipinum & Carolum M. & ſucceſſuros Reges Lovanium devolvebatur, cùm Normanni è ſuo ſeptentrione fiduciâ diſſidiorum, quæ inter hujus liberos & nepotes orta quotidianum ſumebant incrementum, Lovanium, ut dixi, ſuum fecerunt & per annos plures tenuerunt.

Anno 915. Divæus ex Dagoberto qui ante 200. annos ſcripſit. Vide Fr. Rogieres de hoc.

Quibus ab Arnulpho Cæſare ejectis invenio Comitem Lovanio datum Bertharium, qui inter conjuratos Suentebaldi cum Raginerio Duce, Gerardo Namurci, Matfrido Angiæ Comitibus recitatur.

Circa & poſt hunc Bertharium magna controverſia, denſæ tenebræ.

Henninges f. 122. p. 1. reg. 2. M. 4. Lipſius c. 11.. ex Pithæo & aliis, ita Frodoardus Scriptor eis coætaneus.

Alii Henricum genus à Carolo Haſbano ducentem, alii Manaſſem Hainaviæ Comitem è Francorum Regibus illuſtre genus ducentem patrem faciunt Raginerii Montenſium & Lamberti Lovanienſium Comitis.

Anno 947. Sic vocatur in Diplomate Cæſareo dato Francofurti Indict. 2. Menſe Junio Martyrio Apoſt. Petri & Pauli quod vidi.

Hic Lambertus *Vir fortis & bellicoſus* Advocatus Gemblacenſium ab Ottone Auguſto, cui virtutis merito inprimis carus erat, conſtituitur.

Ob a. 988. aut ut alii 991.

Et ſine liberis mortui hereditatem certum eſt Reginerium fratrem & ex eo nepotes ſibi vendi-

vendicaſſe,ſed fruſtrà: prevalenti nimirùm Lotharingiæ Ducum potentiâ.

Meierus ad annum 1005. Chronicon Trudonenſe ad hunc annum.

Ex quibus Carolum Luduvici tranſmarini Regis Francorum filium obtinuiſſe & Carolo natum Ottonem certum eſt.

Anno 971. Hannoniæ Chronicon l. 14. Chronicon Leod. in vita Balderici Epiſcopi. Æmil. l. 23. Vide Lipſium qui Exiernacenſe monumentum refert.

Non ceſſabant interea & Francorum auxilio debitam, unde exciderant, hereditatem repetere Reginerius & Lambertus Reginerio ſupradicto nati, adeòque aſpirante conatibus fortunâ perdita recuperaverunt, & Lamberto Lovanium ſorte obvenit.

Anno 1002. Eduardus Dynterus. Rogieres ad annum 1005. Vide hæc omnia fuſius Hiſtoriæ noſtræ c. 9.

Carolus autem prudenter rebus ſuis conſultum ire parans Gerbergamque filiam ei uxorem aſſignans, mortuo Ottone aditum fecit ad Lotharingiæ Ducatum; quem ab Imperatore alteri traditum, licet ſuum facere nequiverit, tamen Lovanium vel invito Cæſare & Duce ſibi & Succeſſoribus ſuis aſſeruit.

Anno 1014. Sigebertus ad hunc annum.

Mortuo Lamberto, ex ordine filii duo (Ottonem enim puerum & vix anno imperantem, qui interceſſit, pretereo) Henricus & Lambertus ſucceſſerunt. Illum *Priſcum*, hunc *Baldericum* vocatum conſtat.

Ex Chronico Leod. Ex Fundatione Capituli Bruxell.

Illum vetus meum Chronicon tradit *Marchiam Antverpienſem liberè poſſediſſe & Mathildi ſorori Euſtathio Bullonienſi nuptæ dotem dediſſe: Imperatorem verò Principatum Imperii ſibi ſervaſſe & Ducibus Arduennæ tradidiſſe*, diſertis verbis tradit.

Ex Sigeberto. 3. Kal. Junii. Ob. 1061. Lazius Ducem Carinthiæ facit.

Obiit Henricus an. 1038. Baldericus 1054. Succeſſit hujus ex Oda filius Henricus Adelæ Thuringæ maritus.

Ita ſe vocat in Diplom. Affligemenſi anno 1086 Ob. an. 1069.

Unde nati ex ordine prefuerunt *Henricus Divinâ propitiante clementiâ terræ Brabamicenſis Comes & Advocatus*, Godefridus denique factus Dux Lotharingiæ. In quo ſeriem hanc ſecundam Comitum finio.

Qui fuerunt, ut apparet, hereditarii & non infimi nominis.

In tertia conſtituens, cùm vel Duces ipſi vel Ducum filii Comites Lovanienſes ſe ſcripſerunt.

Anno 1125. Diplom. Vliermenſi dato indictione. Anno 1116. Donat. montis Viberti Gemmaco facta ind. 9.

Ita ſe vocat Godefridus *Dei ordinatione Ducem Lotharingiæ & Marchionem Comitemque Lovaniæ*, aut etiam prepoſito Comitis Lovanienſis titulo ante nomen Ducis & Marchionis.

Ad an. 1141.

Ita in Parcenſi Codice notant obitum Godefridi Ducis & Henrici *Comitis Lovanienſis*.

Ita Godefridus primogenitus Henrici ſecundi in ambitu Villarienſi pulchro tumulo illatus, & alter Henrici primi ſecundo genitus in Diario Gemblacenſi Comes Lovanienſis vocatur, & tumulo Bigardenſi Joannes.

Primi generis Comitum ſtatus planè incertus.

Secundi quàm latè patuerit juriſdictio variè traditur.

Alii Nivigellenſem & Bruxellenſem Comitatus ſubjiciunt Lovanienſi.

Ego etſi utrumque à Lovanienſibus poſſeſſum certus, tamen Comitatum Lovanienſem includerem libens Malinenſi, Bruxellenſi, Turinenſi, Nethenenſi ſive Grezienſi & Hasbanico & ultra flumen Taxandrico.

Diſtrictus quem vocant Lovanienſis ante annum 200. ſolet urbes *Areſchotum*, *Dieſtam*, *Zichenas*, & Baronatus 4. Dominia 2. Præfecturas totidem complecti.

Denique acceſſerunt Oppida *Tilemontis*, *Leewiæ*, *Landinum*, *Halenum* cum Præfecturis ſuis.

Ultimò acceſſit Gallo-Brabantiæ portio potior.

Qui tractus quantus eſt Lovanium tamquam ad Metropolim ſuam recurrit, Lovanio viâ appellationis jus petit, cùm Lovanio ſubſidia bellorum & onera confert.

Comitum veterum Curia in Inſula Tyliæ ubi nunc Prædicatores. Item in Arce ipſa Lovanienſi.

Nêmus ſive Vivarium ubi hodieque nomen ſervat Parcus.

Tumuli & Martis alea ferè Nivellis ob loci ſanctitatem.

Proximi & Vicariam Comiti, ſive ut ſunt res, Duci operam pendentes fuerunt *Vice-Comes & Prætor*. BORCHGRAVE MEYER.

Vice-Comiti commiſſa Burgi cura olim abſente Principe habitandi, preſente tuendi.

Cujus generis invenio *Adolphum Caſtellanum D. Ducis in Lovanio*. Ludovicum Lieminganum ſub & à Wenceſlao Arci Præpoſitum. Reginaldum Schoonvorſtium temporibus Joannæ. Anno 1180. In Donatione Santramii. Anno 1362. Anno 1401.

Prætor ut Ducis in juris & juſtitiæ negotiis Vicarius, ita Senatus *prima perſona*, eoque nomine totius Brabantiæ Prætorum Primus. Et quia Patriciâ & nobili ſtirpe ortos eſſe mos obtinuit, ſeriem eorum juvat adſcribere.

Diefredus Didelinus anno 1140. Balduinus anno 1164. Godefridus Theutonicus anno 1188. Henricus anno 1216. Gerardus Baro de Levedaele anno 1220. Godefridus anno 1234. Valterus de Netenis anno 1260. Valterus Corſbout anno 1271. Joannes Blancardus anno 1300. Luduvicus Liemingus an. 1316. Ratfredus Corſbout anno 1322. Arnoldus à Roda anno 1325. Guilielmus Cryckſteen anno 1329. Henricus de Pape an. 1333. Petrus à Quercu an. 1335. Judocus ab Ophem anno 1339. Philippus à Tudechem an. 1340. Petrus Couterellus anno 1350. Valterus Caynoga anno 1356. Paulus Herengolis an. 1361. Joannes Godevards anno 1363. Joannes Platvoet, Gerardus Radingen, Ægidius Ryck anno 1367. Arnoldus à Wilre, Guilielmus à Wilre, & Joannes de Witte à Lovanienſibus non admiſſi. Nicolaus Van Sint Guerix anno 1376. Joannes Burggravius Montenacenſis anno 1379. Martinus Corſbout anno 1399. Razo à Gravia anno 1402. Joannes à Nieuſtraet anno 1406. Razo à Gravia anno 1407. Luduvicus Rolants anno 1410. Ægidius Vanden Berch anno 1411. Valterus Van Geldemaken anno 1413. Luduvicus Pinoccus anno

1415.

1415. Valterus Taye anno 1418. Gerardus Vander Borcht anno 1419. Luduvicus Pinoccus anno 1420. Raſo à Gravia an. 1424. Nicolaus van Sint Guerix anno 1426. Joannes à Ranſt anno 1458. Luduvicus Pinoccus anno 1460. Iwanus à Cortebach anno 1504. Joannes Schoonvorſt anno 1510. Jacobus à Duffel anno 1518. Adrianus à Blehem anno 1530. Franciſcus Mol anno 1542. Petrus à Quarebbe, Carolus & Luduvicus Tempelii nunc ſuperſunt.

BORGHEMEESTERS alias COMMUINMEESTERS. Ex actis Oppldi & Divæi l. 2.

Succedunt Pretori *Conſules* duo, quos *Communitatis Magiſtros* veteres ſchedæ vocant.

Eos primùm electos invenio mutatâ tantiſper veteri formâ Reipublicæ anno 1219.

Ex collectaneis D. Boon diligentis horum indagatoris.

Et facti habentur ab anno 1225. quo potiſſimum Reipublicæ onus in duos rejectum eſt Conſules Patricio genere procreatos.

Anno 1361. Ex Diplom. Ducali dato 19. Octob. in Codice privileg.

Interjecto autem tempore ob frequentes populi motus decretum à Duce, ut honores plebi communicarentur.

Ab an. 1361. uſque ad an. 1368. Ex Cathalogo Conſulum apud Divæum, Molanum & Boonium. Uſque ad an. 1379 excluſ. Ex Diplomate dato 14. Septembris.

Quamvis autem Nobilium factio prevalens per annos aliquot unum tantùm ex ſuis, rejectâ plebe, Conſulem conſtituerit, & poſteà per duos etiam Patritios Conſulum titulo Rempublicam admiſtraverit, tamen Ducum authoritate prior de communicando honore prevaluit & hodie in uſu eſt conſuetudo.

Ut autem ratio Senatus legendi, jam inde à Wenceſlai Ducis ęvo ſervata magis innoteſcat, eam minutatim & ad oculum deſcribam.

GULDE BROERS qui Brabanti nec artem mechanicam exercentes à Collegis cooptantur.

Sunt Lovanii incerto numero 14. aut 15. aut etiam plures Collegæ, qui ante ferias natalitias Divi Baptiſtæ convenientes eligunt ex Patritiis 12, ex ſuo corpore tres, ex plebe 6. Electorum nomina in chartam conjiciuntur, per Pretorem ad Principes mittuntur, qui tertiam ex ſingulorum pręſentatorum numero partem aſſumens, ſeptem Scabinos conſtituit, & pridie Joannis (niſi differendi, aut alterius anni Senatum continuandi ratio ſit,) indicat.

Ex Venceſlai Ducis Diplomate & Divæo & imprimis communicatis mihi per D. Fannium urbis Syodicum Virum doctum & prudentem.

Deſignatis Scabinis, & juramento ſolemni in Æde Apoſtolorum Principis pręſtito, poſtridie quatuordecim illi Electores eligunt è Patriciis *Senatores* undecim, *Decanos lanificii* 4. & ex ſuis Receptorem unicum.

DEKENS VANDE DRAPPERIE.

Plebs etiam in decem tribus diviſa, totidem eligit ſibi Tribunos unaquęque ſuum.

OPPER-DEKENS.

Addit Decanos opificiorum & Quęſtorem è ſuis unicum, & è quatuordecim viris ſępedictis 4. lanificii Decanos.

Is Quæſtor eſt, ii Decani, qui Tribuum ſuffragio vicerint.

His abſolutis 11. Patritii è plebæis, & 10. plebæi è Patritiis Conſulem unicum legunt.

Majus Oppidi Conſilium ex 4. membris conſtat. In primo Senatus quem nominavi, in ſecundo Patritii iſto anno non conſtituti in aliqua functione, in tertio Decani lanificii, in quarto Tribuni ſive Decani tribuum.

Et ſi quid majoris momenti in deliberationem venit, Magiſtratus primuſque ſeorſim diſpicit & ex ſuffragiis plurium ſententiam unam conſtituit, conſtitutam aliis membris proponit.

Hæc eſt Reipublicæ modernæ facies quæ veſtigia quædam habet antiquæ, ſed veſtigia tantum.

Numerus ſigiliti & unius Senatorum poſt tumultum invectus eſt, ut major in Republica foret æqualitas, & ſi dicere fas eſt ſeptem virorum conpeſceretur potentia, aut certè quod aucto populi numero 7. oneri non ſufficerent.

Quæſtores licet non eodem ſemper numero fuerunt, tamen ſemper fuerunt & exemplum habeo WILLEM DEN ONTFANGERE DER STADT, id eſt Willelmi quæſtoris Urbani.

Anno 1172. In litteris quæ in S. Spiritu ſervantur.

Tribuni ſive decem viri illi à tempore reformatæ Curiæ in Senatu fuerunt. Decanos opificiorum etſi non dubitem ab antiquo fuiſſe, tamen neſcio an antè Wenceſlai ævum in Senatu conſpecti ſint.

Lanificii Decanos ab omni Scriptorum memoria invenio.

Et quatuor olim fuiſſe pro numero 4. Regionum urbis quas habitabant.

Per & ob tumultus autem factum, ut 4. alii etiam è Patritiis deputarentur ad regendum eorum ſeparatam quaſi Rempublicam.

Scabini 7. fuerunt olim & ſoli à quibus urbis gubernacula penderent.

Electi illi ab antiquo ex Tribubus Patritiis totidem.

Quas opinantur nonnulli à 7. primis Lovanii habitatoribus deſcendere. Ego ſemper credidi primas Lovanii Rectrices & Dominas fuiſſe & Suburbani.

Comitem ſupremi quidem juris compotem & adminiſtrum, ſed alioquin talem qualis modo Venetorum Dux.

Et perſuadent omnia ferè in vicino territorio Dominia ab aliqua illarum olim poſſeſſa imò nominata.

Originem alii petunt à Baſtino quodam qui 7. filias totidem Heroibus elocaverit hac lege, ut quoniam ipſe virilis ſexus liberos non haberet, ipſæ nobilitatis jus propagarent.

Divæus & Molanus meminerunt.

Alii Lambertum primum ob defenſum contra Godefridum Ducem Lovanium & partam contra Leodienſes victoriam, tali ſeptem, quorum virtus eminuiſſet, honoraſſe privilegio aiunt.

Annales p. 2. c. 7. Marius & Chronicon Leod.

Ut ut ſit, familiæ nominantur, & licet nunc ferè conciderint, tamen nuptiarum beneficio aliæ inſitæ perſeverant.

Ita ut ſub ſingulis magno numero exteræ ſtirpes cenſeantur.

1. *Limingana* (eſt ejuſdem nominis in Germania Comitatus & eadem niſi fallor præferens arma gentilitia) cujus nomen & peculium in Loano tractu aliquot complexum dominia, in quam inſitas numeravi familias 59.

UYTENLIMINGEN. INDEN LOO.

2. *Calſteria* urbana planè fuiſſe videtur, & hoc locorum nomen referentium argumento, continetque familias 49.

VANDEN CALSTRE.

3. *Radingia* (etiam hujus nominis loca & Comitatus ſunt in Germania) recepit in ſe

VAN RADINGEN

ſtirpes

ſtirpes 20. & orta hîc videtur circa Thenas ubi Curia Radingenſis nota eſt.

AN DEN STEY-E. 4. *Petræa* clara illa & ſuum honorem Familiis 26. communicavit, & è Territorio Thenenſi oriunda videtur pago Orſmaliæ ubi vetuſta arx nomine *Ten Steene*.

ERRUSALEM. 5. *Palatina* ſive *Aulica* ab officio. Familiarum 8. ſeminatrix, cujus peculium circa Caſtrenſe Pædagogium fuit, licet nunc nomen interciderit.

AN GIELIS. 6. *Ægidiana* 9. familias adſcivit & peculium ſuum habuiſſe credo in Herentenſis Præfecturæ pagis.

AN RODE. 7. *Rodia* 22. in ſe familias aſſumpſit: & cum plurima diverſis locis ſint Rodia, non ſatis ſcio cui initia hujus ſtirpis accepta referre debeamus. Inſignia eadem ſunt cum Rodio S. Agathæ, unde pronior mihi opinio, eſſe iſtud Rodium.

Nunc antequam has ſtirpes miſſas faciam, libet hic quædam ſumma capita libare decorem & laudes earum nonnihil ob oculos poſitura. Nobilitatem arguit, quod frequenter in diplomatibus ab ipſo Duce vocentur *Welgheboren*, id eſt *Illuſtres*. Et conſtat Comitis Lovanienſis Nepotes, Raginerii puta, qui frater Barbati fuit, inter Patricios Lovanii fuiſſe: exemploque erunt in Stippenſi prælio Franco & Reginerius de Lovanio. ANNO 1214.

Quid? Quod Hæreditarii Ducum Palatini proximi Ducum tentoriis in bello, in prælio dextrum Cornu curare ſoliti, primi inaugurandum Ducem recipere & juramento obſtringere, ſummi in Ordinum Belgii conſeſſu apparere conſueverint, idque nobilitatis & virtutis merito. Nobilitatem arguit quod inter proceres Ducatus ſoleant in fundationibus Cœnobiorum, pactis, privilegiis à Principe teſtes aſſumi, quod Baronum patriæ quos vocant familiis per matrimonia innexi, Bellicas & Palatinas dignitates frequenter obiiſſe legantur. Joannem Godevardum Seneſchallum Magnum Brabantiæ, item Bernardum Borquevallenſem Toparcham Patritium Capitaneum Urbis & magnum Brabantiæ Seneſchallum ſub Wenceſlao, Jacobum Lieminganum Præfectum ſtabulo Mariæ Hungaricæ, Ludovicum Pinoccum Maxæmiliani Imperatoris & Philippi Regis Caſtellæ Camerarium, Razonem Gravium Tutorem Joannis 4. Ducis, Joannem Calſterium è 4. arbitris unum qui Pacis leges inter Wenceſlaum & Geldriæ Regulum diceret, invenimus; & amplius quoſdam per nuptias ipſis Ducibus affines fuiſſe, ut Joannes Calſterius ductâ Mariâ Henrici Belgarum Principis ſorore, Petrus Couterellus Cucanâ Hooehſtratani filia, quarum utramque conſtat ex legitima Brabantiæ Ducum ſtirpe procreatam. Ex his nobilitas abunde apparet, virtus ex omnibus pœne bellis.

Dabo tamen pauca illuſtria exempla. Cum de finibus contentio inter Comitem Lovaniæ & Leodicenſem nata in duellum deſineret, oppoſitus pugili Haſbano Baſtinus Petræus Herculis inſtar medium comprehendit brachiiſque implicitum ſuffocat: Bello Woeringano Arnoldus Hoffſtadius Ducem ſuffoſſo equo peditem & ab hoſte circumventum eminus conſpicatus, perruptâ acie hoſtili Ducem ſuo equo imponit, ſoluſque pluribus congrediens equitem Luceburgicum dejicit, equum inſcendit, 19. comitibus cinctus vexillum hoſtile, quod lectiſſimis equitibus munitum & carro impoſitum erat, diripit. Anno 1288.

Simili exemplo Otto Puteanus ad Holonium Arebergicum vexillum auferens in D. Virginis dedicavit.

Similia plura poſſem veræ virtutis exempla afferre, ſed vereor gravis eſſe Lectori. Ad alia itaque ſpeciatim progredior.

Ex Lieminganis clari bellis ſacris Equites & Patricii Ebronius cum Godefrido Bullonio, Godefridus anno 1130. cum ejuſdem nominis Duce, Razo cum Imperatore Conrardo anno 1144. Herzo haud multo poſt 1182. Herzo 1194. Jacobus anno 1216. Nec aliæ regiones & regna Lieminganæ virtutis ignara fuerunt. Vidit Anglia Herzonem Brabanticæ Nobilitatis Ducem Regiæ Majeſtatis fortunam ſtabilire. Vidit Francia Jacobum & Joannem in reductione & coronatione Ludovici II. Equeſtri Baltheo cinctos redire. Vidit Gelria in Baſwilriano prælio anno 1371. Luduvicum Equitem glorioſo funere mortem pro Patria oppetentem.

Fuerunt Liemingani abhinc annis 100. non niſi Baronum filiabus matrimonio juncti. Anthonii nuper vitâ functi uxor Spontini mater Corcelotti Baronis filia fuit, Pater Joannes Præfectus ſtabulo Mariæ Reginæ Hungariæ fuit. Ipſi & majores Wangæ in Haſbanio Dynaſtæ & Pares Provinciæ Namurcenſis. Ab annis autem 50. Cumptichium & Willebringa aliique alicujus notæ pagi Lieminganum concedente Rege Toparcham acceperunt.

Ex hac ſtirpe Urbanæ aliquot Tribus profluxerunt, quarum primariæ hæ, *Oppendorpii* (platea apud Martinenſes nomen ſervat) è quibus primum Senatorem inveni Everardum anno 1249. Equites in bello Syriaco anno 1234. Everardum, Arragonico anno 1286. Henricum, Baſtinum bello Joannis Ducis anno 1371. contra Principes confœderatos clarum. Et debent Catherinæ fæminæ clariſſimæ Equitis Bleſenſis viduæ fundationes ſuas Abbatiæ duæ Urbanæ Clariſſarum & Ciſtercienſis, & ſuperſunt utrobique ſtirpis monumenta. VAN OPPEN-DORP.

Montani à colle petræo circa D. Catherinæ Fanum dicto Equites bello claros habuerunt Syriaco anno 1201. Joannem Flandrico anno 1383. Woringano Arnoldum an. 1287. Senatorem primum invenio anno 1211 Simonem. Superſunt adhuc noti ejus ſtirpis in Flandriæ Conſilio Daniel, in negotiis Financiarum Martinus, aliique. VAN DEN BER-GHE.

DE RYCKE. *Divites* (eorum domus in platea Præpoſiti ubi nunc Collegium Theologicum) primum, quod ſciam, Senatorem habuerunt an. 1200. Valterum. Ægidii Conſulis an. 1353. tumulus inſignis in choro Dominicanorum. Luduvici fama celebris ob expeditionem in Huſſitas.

DE WITTE. Ex *Albis* (eorum circa portam Dieſtenſem habitatio) Joannem an. 1304. Senatorem habuerunt.

Joannem Equitem anno 1371. aliumque ejuſdem nominis quartum Conſulem an. 1411. an. 1413. an. 1422. an. 1424. & Stephanum ſummæ authoritatis qui Lovanienſes in Brugas armavit an. 1436.

Alias aliquot familias huc ſpectantes invenies in pagis & ſuburbano.

VANDEN CALSTRE. Secunda gentium *Calſteria* longo tempore Heverlæam, Lindam, Belandiam pagos poſſedit. Extant ſpecioſa in Parco Dominarum monumenta. Bellis ſacris illuſtres Equites habuit Meginardum an. 1130. Ottonem an. 1152. Arnoldum an. 1185. Reginerium an. 1188. Arnoldum in nobili & virtute Lovanienſium clarâ clade Stippenſi anno 1213. Joannem tertiò Conſulem bello Baſwilriano an. 1371. Joannem Urbis Capitaneum ſub Wenceſlao, qui cùm ſororem Henrici Bergarum Principis duxiſſet, nata inter eos cortroverſia publico Ordinum Conventu (obſerva majeſtatem) ſopita eſt. Extat ex ære Cyprio Joannis monumentum apud Dominicanos.

Ab hujus ſtirpis heroibus, vel aliarum huic inſitarum aliæ prodierunt & ſe propagarunt familiæ.

GODEVAERTS. *A Godefrido.* Clarus expeditione Syriaca anno 1176. Guilielmus. Primus Eques, quem in Senatu invenio, Henricus anno 1294. Celeberrimus autem Joannes Prætor Urbis & Seneſchallus Brabantiæ bellis muniiſque publicis inclytus.

HERENMANS. *A Thoma.* Valterus Coſſ. idemque Reip. cauſa Legatus in Angliam miſſus & à Moranto pyrata captus redimias 4000. aureorum ſcutorum ſolvit anno 1353.

HERENEYE. *A Mehizone.* Conſulem primum an. 1492. invenio Georgium. Ægidium autem Præfectum Lovanienſium bello Leodicenſi anno. 1346.

ROELANTS. *A Rolando.* Edmundus Lindæ, Rolandus Weſaliæ Dynaſta fuit. Monumentum ſtirpis & feneſtra in S. Petro eſt ad altare SS. Trinitatis. Primum in Senatu invenio anno 1556 Valterum, Luduvicum anno 1480 clarum bello Hannonico, miſſum in tertio ſuo conſultatu ad exequias Joannis IV. & baptiſmum Jodoci Philippo bono nati. Ut taceam Joannem anno 1412 in Huſſitas clarum alioſque ſupra laudatos.

VAN RADINGEN. Tertia è primariis ſtirps *Radingia*, quam argumento ab inſignibus petito volunt aliqui è poſteris Reginerii (is frater Godefridi Ducis fuit) Lovanienſis eſſe. Ut ut ſit, ex hac ſunt clariſſimi Syriacis bellis Joannes anno 1196. Meizo inter comites Godefredi Bullonii. Razo anno 1188. Joannes 1183. Godefridus anno 1204. Ut taceam Radulphum in Grimbergano an. 1144. Guilielmum in Curtracenſi Guilielmum Woeringano, Joannem Arragonico bello celeberrimos.

Ut taceam Valterum & Succeſſores Lintriæ ſuperæ Dynaſtas.

Huic radici inſitæ plures familiæ, inprimis Couterellorum, quæ demum clareſcere cœpit cùm Lovanii Prætorem habuit Petrum eundemque Aſtæ in Campania Dominum ſocerum Henrici Cucani Hoochſtratani Toparchæ, cui tantam dotem aſſignavit, quantam petierat.

Alias familias alibi quære, id eſt ſuis locis ubi ortæ & claræ.

Quarta *Petræa* Baſtinum illum celebrem protulit qui anno 1067. miræ fortitudinis Hasbanum pugilem comprimens duello pugnam terminavit, quæ Duci cum Leodienſibus erat. Præter quem clari ſacris bellis Equites hinc ſunt Goſwinus anno 1110. Leonius an. 1145. Godefridus anno 1193. Baſtinus anno 1214. Ut taceam Gerardum in Stippenſi an. 1213. Arnoldum in Woeringano anno 1187. Baſtinum in Gelrico anno 1358. bello claros. VANDEN STEENE.

Ad hanc radicem ſpectant *Cameracii* ab ea dignitate in Ducum aulis geſta dicti, è quibus anno 1347. primum Senatorem invenio, & extat Valteri mortui anno 1370. tumulus apud Dominicanos. CAMERLINGEN.

A Rodulpho heroë dicti primum, quod ſciam, in Senatu habuerunt Godefridum anno 1371. ROELOFS.

Quinta *Palatina* (ab atrio olim vocabantur & diplomatibus ſubſcribebant) habuit Senatorios primi nominis & produxit *Borchonios*, quos anno 1360. equeſtris ordinis & patricios fuiſſe obſervo. Celebres habuerunt Joannem & Henricum qui anno 1434. & Auguſtinum qui anno 1450 ludos haſticos celebrantes Ducem Philippum invitatum cœnâ exceperunt. VERUSALEM.

Monumenta ſunt vitrea aliquot in D. Virginis ad portam Thenenſem; peculium in Lintrenſi tractu.

Sexta *Ægidiana* produxit ſtirpes Wiechelæ, Quaderebbæ, Corbecæ, Lindæ, Huldebergæ imperantes, quas ibi vide. GIELIS.

Septima *Rodæa* Franconem clariſſimum Equitem habuit anno 1125. in obſidione Tyri mortuum. Arnoldum anno 1183. cum Godefrido, Valterum anno 1196. cum Henrico Duce in Syriam profectos. VAN RODE.

Inſita eſt ſtirpi Rodææ gens *Bouchornia* orta jam olim ex Comitibus Bouchornæ ad Lacum Conſtantienſem in Suevia, & nominatim ab Udalrico Comite genus ad Carolum magnum referente, & Wendelgade Comitiſſa de Eber-

Olim Bouchorn vel Buchorn, nunc fere Boshorn ſcribunt.
Divæus.
Vide Lazium lib. 3. de migrat. gent.

Teſte Henninge Regni 2. & 3 Monarch. 4. pag. 327.

Laz. d. lib. 3.

Eberſtein Henrici Aucupis Imperatoris nepte.

Decem his filii magnarum ſtirpium capita. Ex quorum poſteris natu minores, cum ad Gentilitia bona more gentis aditus non eſſet, generoſâ militiâ vagantes in Brabantiam delati Ducumque bella ſecuti, famam pepererunt.

Divæus meminit. Tumulus in ambitu Prædicat. Jacet ad Gertrudanos ubi Miſſas varias fundavit, poſteri auxerunt.

Hi in primis Equeſtris ordinis: Henricus anno 1350. Godefridus anno 1372. & alter ejuſdem nominis bello Gelrico clarus 1387. cum Joanne & Henrico Fratribus, quorum hic Lovanii conſpicitur publico loco armatus, paludamento magnifico, nobilioribus pellibus gemmis diſtinctis ex humero pendulis tectus, uxor aureo reticulo gemmis præcincto, pectus & brachia veſte aureâ ornata pallâque holoſericâ viridi herminis, Principum feminarum more, illuſtri.

Vide in Templo D. Virg. ad Portam Thenenſem.

Divæus lib. 4. nominat eum Principem Nobilitatis id ævi Lovanii florentiſſimæ.

Celeberrimi ſunt itidem Salomon & Joannes fratres: ille ſacra bella propriis impendiis diu ſectatus, dein à Syria rediens Ceranniæ in Cypro obiit anno 1410. Inter primos dotatores, & fautores Bethlemitici Cœnobii conſpicitur in D. Petri templo armis & galeâ inauratis, baltheo lato aureo, aureis tintinnabulis pendulis paludatus; qui habitus eſt teſte Lazio Bouchornæ Comitum, & deſcendentium ab iis.

Monumentum ejus in D. Petro ad columnam e regione Sacelli Pinoccorum.

Ex Chronico Bethlem.

Lib. 8. in fine.

In Comitiis anno 1414.

Liber Comitis Bauſſignii ex Archivis.

In Concordia facta inter Ducem & ejus fratrem anno 1420. Idem liber.

Teſtibus Hiſtoricis Dyntero, Divæo, aliis.

Hic inter Palatinos trium Ducum in maximi ponderis negotiis cum Baronibus, & quidem ante Diſtanum, Witthemium, Angianumque potentes Dynaſtas, teſtis à Ducibus adhibitus, Præfectus Copiarum bello Hollandico anno 1420. Hannonico anno 1425. Auguſtiniani Cœnobii fautor, & miſſarum aliquot hebdomadariarum fundator. Extat in feneſtra ibidem armis, & aureâ caſſide micans: Uxor auro & gemmis caput, ut ſupra, pectuſque fulgida, pallâ holoſericâ cyaneâ herminis coruſca, quem Illuſtrium Equitum habitum, ut lectori ob oculos ponerem, & ſcripſi accuratiùs & in icone repræſentari curavi.

Vide feneſtram primam in Pronao, in Altari verò uxor eodem habitu eſt, ipſe verò poſitis armis, purpureâ traBeâ cinctus.

Vide in Pronao dicti Templi.

Vide ad Gertrudianos.

Ad Bouchornios quod attinet, eos ſcio Bouterſemiis Ducum Brabantiæ, & Bracheliis Gelria cognatis matrimonio junctos: nec ſago tantum ſed & togâ claruiſſe. Et teſtantur Radulfus Armiger ſtrenuus, & Daniel fratres: quorum hic variis Reip. Lovanienſis muniis functus, non parvâ apud Maximilianum Imperat. gratiâ, ejuſdem & nominis & gratiæ heredem filium reliquit, legatum ad Gandenſes Principi reconciliandos anno 1484. itemque ad Maximilianum Rom. Regem anno 1488. Poſt venit Gandavum cum reliquis Ordinibus, ad Regem è Brugenſib. liberandum. Quartum Conſulatum omnium ſuffragiis oblatum conſtanter recuſavit. Cujus ex Leonardo filio, generoſo, ut in teſtamento vocatur, Armigero Hector & Guilielmus. Hic poſt ſecundum Conſulatum à magno Rege Philippo II. in Senatum Brabantiæ ſupremum adſcitus heredem & virtutis & dignitatis reliquit Philippum filium. Ille primariis Reip. muniis functus heredes habet Leonardum ex Aſſeſſoribus ærarii Ducalis, Henricum ex milite & jam vexilliferro in legione Comitis Bucquoyani Religioſum Parcenſem.

Sic vocatur in teſtam. quod vidi.

Vide Divæum lib. 4. paſſim & Archiva Lovanienſia.

Quod vidi Eſreux id eſt noble Eſcuyer.

Hæc ex relatu fide dignorum didici.

Traduces Rodęorum ſunt etiam *Hoſſſtadii* virorum fortium parentes. Teſtes Franco Eques, Arnoldus Scabinus, Eques prælio Curtracenſi an. 1302. cæſus; Joannes Capitaneus, Franco Prætor Lovanienſium. HOFFSTADT. Anno 1120.

Quadebruggi. Valterum Senatorem anno 1377. & Capitaneum Lovan. habuerunt, & extat in D. Gertrude monumentum. QUABRUG.

Abſolonii. anno 1351. Judocum in Senatu habuerunt, Judocum anno 1424. in Hannonico bello, & magnifico in choro Minorum tumulo ſepultum, Antonium denique qui redux è terra ſancta in Corcyram pro Venetis profectus eſt. ABSOLOONS.

Vranxii. anno 1441. Godefridum Equitem primum in Senatu habuerunt. VRANX.

Uterhellichtii. anno 1337. Henricum. In quo concludo, alios alibi daturus. UTERHELLICHT.

Populus Lovanienſis univerſim in Plebeios & Patricios nobileſque dividitur, de Patriciis dixi, ſi addidiſſem ſolemne illud in ore omnium de *Petermannis.*

Quorum nomen ab Apoſtolorum Principe Lovanienſium, & quod aliàs docui, Brabantiæ totius Tutelari.

Vocantur aliàs *Homines Ligei de libera S. Petri familia exiſtentes*, ſive quod idem eſt, *Homines B. Petri.*

PLICHTMANNEN. Ita vocantur in Diplomate anno 1377. 12. Decembris dato.

Aulicos ſive Palatinos Ducis vocant Scriptores; diplomata conſentiunt eos *ad liberam familiam Domini Ducis ſpectare.*

Ita vocantur in Diplomate anno 1378. Capituli noſtri.

Originem eorum aliqui rejiciunt in annum 1278. cum Ducem in bello periclitantem defenderunt, alii in annum 1013. cum captum manibus Leodicenſium eripuerunt Comitem, alii in annum 1214. alii in 1112. cum ab Arduennate obſeſſum Lovanium, magnâ eorum virtute defenſum.

Goropius Diplomate anno 1314. quod ex Divæo Lipſius citat l. 12. c. 4.

Occaſio imò cauſa omnibus eadem virtus.

Ego antiquius aliquid videor mihi odorari & manuducor ad credendum, & familias illas antiquiores & earum privilegia, imo ex alio fonte hoc hominum genus eſſe.

Diploma vidi de quodam Wilhelmo Ægidii, ubi hæc verba: *Quia privilegiati eſſe debent & ſunt præ cæteris hominibus tenentur libertate qua gaudent ex conſuetudine antiqua approbata obſervata à tempore cujus non eſt memoria.*

Anno 1305. datum ipſo Feſto S. Dionyſii.

Unde manifeſtum, ante annos trecentos rem fuiſſe, de cujus initio & antiquitate non conſtaret.

Imò ante 4. ſecula longè diſperſos fuiſſe Petermannos ex diplomate apparet, quo committitur cura inquirendi de quodam Petermannum ſe aſſerente, Abbati S. Trudonis & Gardiano Minorum ibidem, ubi nimirum ille bonus agebat & fortunarum collocaverat domicilium.

Anno 1305. craſtino Petri & Pauli.

Ut liberè dicam, ſuſpicor è ſacris Petermannorum initium eſſe.

Et cum Lovanii Comes 7. ad peragenda ſa-

cra Canonicos in D. Petri conſtituiſſet, ad eorum tutelam delegiſſe totidem ex prima nobilitate urbis, quos à ſua liberatos juriſdictione Eccleſiæ quodammodo donaſſet.

Perſuadet vetus vivendi agendique modus nil niſi ſacrum redolens.

Decano & Capitulo ſubjacebant, ad illos omnes illorum devolvebantur controverſiæ.

Diploma eſt ſic incipiens (prout omnia antiquiora) *Decanus & Capitulum pro tribunali ſedentes*, &c.

Anno 1309. Aliud antiquius ſic habet: *Decanus & Capitulum S. Petri in Lovanio omnibus qui B. Petri clavibus protegi deſiderant, &c.*

Locus autem judicii ſubinde ante primariam D. Petri aram, ſæpius in Capitulo.

Sigillum teſtimonialibus & ſententiis appendi ſolitum S. Petri imaginem repræſentabat.

Ex actis anni 1335 cum hoc ſtatuto. Ex computu Joannis de Foſſa anno 1382.

Et quidem datos pro jure ſigilli antiquitus 30. ſolidos ex actis diſco, licet pia ſubinde munificentia præfinitam excederet ſummam.

Ex quo evadit manifeſtum judices & tribunal & ſigillum & locum & jura ſacrum redolere.

Planè ut credibile ſit velut quoſdam Eccleſiæ Advocatos aut milites & tutores, primitus fuiſſe.

Maximè cum privilegia eis propria etiam alii non nobiles obtineant & olim obtinuerint.

Anno 1298. Ex quo genere ſunt *Homines cenſuales B. Petri* quos ad liberam familiam ſpectare à Duce pronuntiatum eſt. Quâ autem quis ratione cenſualis fieret, exemplum addam, ubi

Anno 1350. Feria 5. poſt Invocabit. Goſwinus & Henricus de Gottencourt, Alardum de Donſart divinæ remunerationis intuitu manumiſerunt, & ipſum in ſervitute ſervilis conditionis qua fuerat obligatus, quiticlamaverunt in Altari S. Petri in Eccleſia prædicta ſub annuo cenſu capitis unius denarii ſupportantes eundem & libertati reſtituentes, &c.

Maiseniers. Verba litterarum quæ ſunt in Archivis noſtris jam ante à Molano viſa. Anno 1383. ultima Decembris.

Denique ſunt *Manſionarii in antiquis manſis S. Petri reſidentes*, quos *liberos & exemptos eſſe ipſo jure* Dux jubet & mandat *Villicis, ſubvillicis, Foreſtariis ſive præconibus*, tales eos habere.

Videtis etiam Petermannorum privilegiis alios inferioris ordinis gaudere: Addo nunc etiam ad fæminas ſe extendere illud prærogativæ, & invenio 1378. Helwigem anno 1309. Walterum, Joannem, Margaretam dici ſpectare ad familiam D. Petri.

Ex actis Anno 1334. Imò verò ad familiam Ducis. Qui licet foris agant, tamen nuſquam niſi coram ſui Collegii hominibus conveniri, vadari, judicari poſſunt.

Ex actis anni illius.

Anno 1445. 14. Febr. Et exempla habeo ubi à Conſulibus oppidi requiſitum Brabantiæ Concilium reſtituerit quem apprehenderat Petermannum.

Imò ob Goſwinum de Voccht reum ligatis manibus ad Tribunal raptum, quaſi Petermannum nimis indignè habuiſſent, damnati actores ad peregrinationem S. Jacobi.

Anno 1418.

Amplius recentia & quotidiana exempla ſunt Prætorum & Balivorum; qui temeritatem in cognoſcendo alicujus Petermanni delicta egregiè mulctati fuerunt. Anno 1586. Prætor Gelenſis damnatus.

Ne quis putet dicis tantum causâ Principem inaugurandum jurare ſe ſervaturum *jura hominum ſpectantium ad familiam S. Petri.*

Quod ſupra dixi ſolere Decanum D. Petri pro tribunali ſedere, poſtea mutatum eſt, cedente Capitulo & transferente jus illud in Senatum.

Invenio decretum ut Prætori ad uſum Ducis libra groſſorum daretur à probaturo ſe Petermannum. Anno 1408.

Invenio & ſtatutum oppidi de ordine in ſigillis ponendis ſervando à Senatoribus. Anno 1443.

Et cum ſupra citaverim anni 1445. diploma quo Capitulum adhuc judiciis præerat, colligo circa hoc tempus mutationem illam factam, & fortè ob inſignem navatam operam à Conſulibus in tuendis Petermannorum juribus.

Senatui autem data & confirmata poteſtas in prima, ut loquuntur, inſtantia cognoſcendi obligationes omnes, etiam ſi cives foris agentes aut Petermannos contingant. Anno 1542. 9. Decemb.

Duo addam, non videri abſonum, recuperato per Arnulphum Lovanio Petermannos originem habuiſſe, vel diſtributo aliquibus ex Comitatu ſuo, peculio qui immunitatem hanc ad liberos tranſmiſerint, vel certè Berthario 7. filias fuiſſe, unde hæ ſtirpes natæ, maximè cùm fama vetus ſit ex 7. Comitis filiabus totidem heroibus junctis has propagatas; quod confirmare videtur titulus *Illuſtris* de quo ſupra.

Ulterius dividitur lectior civium pars in Collegia aliquot Sagittariorum. Gulden.

Duo erant olim & ad uſus belli imò Principum, tertium addidit Wenceſlaus Dux.

Liberavit Dux eos à ſervitute ſive obſequio quodam ſibi debito. Bombardarii nuper acceſſerunt. Anno 1343. Anno 1506.

Similiter Collegia fuerunt 5. Poëtarum, nomina florum aut herbarum habentia, quorum memoria in actis publicis, primum Rhetoriken.

Rotæ quidem anno 1468. De Roosy.
Lilii anno 1483. De Lelienbloem.
Radix Petroſelini anno 1482. Peterceliwortel.
Viola flammea anno 1515. Pense.
Conſolida minor anno 1515. Mesuyte.

Hæc Collegia pluries in publicis urbium ludis præmia prima retulerunt.

In re quidem cervum vivum. Forenſibus autem ludis initium dederunt illi à Balliſtariis celebrati in foro Lovan. à Bruxell. & juſſu Joannis IV. Anno 1317. Anno 1422. 10. Junii.

Balliſtarii ſeniores ludos celebrarunt ad quos vocata totius Brabantiæ & vicinarum provinciarum Collegia, & convenerunt ultra quinquaginta, quæ poſtridie eodem ornatu & pompa ſupplicationem ornarunt. Anno 1433. in Septemb.

Privati autem, quod admirari convenit, in Februario præſente Joanne IV. Duce, & eodem Anno 1421.

Anno 1424.
dem teſte, Joannes II. Bouterſemius & Withemius: Philippo Bono & Carolo Audace advenientibus Adoleſcentes 6. Patricii: iterum
Anno 1434.
Anno 1435.
in Novembri Anthonius Bergenſis & Henricus Schoonhovius: iterum Patricii 4. Auguſtinus & Razo Borchovii, Joannes Rolandius,
Anno 1449.
Gregorius Vranxius: iterumque Croyaci & Naſcavii provocata tota nobilitate Duce Philippo, Carolo Cliviæ, invitatis.
Anno 1450.

Anno 1454.
Iterumque cum in Turcas Philippus abiturus videretur, ingenti apparatu à Bergenſi & Withemio Patriciiſque 2. ludi celebrati, quæ omnia ut notari, ita admirari convenit.

Ut reliqua quæ civitatis ſunt proſequar.

A Divæo & aliis.
Leges Lovanienſium antiquas à Lamberto II. eſſe creditur.

An. 1211. dato.
Sanctiones de mulctis & injuriis ab Henrico Duce eſſe conſtat.

Anno 1371.
Hoc inſigne ferreum eſt apud D Boonen Secretarium.
Inſignia Lovanii non eadem ſemper fuiſſe quæ nunc, certus ſum, cum alibi templum cum 2. turribus & totidem in ſummo crucibus invenerim cum inſcript. *Sigillum Oppidi Lovan.* Alibi manum cum ramo cum inſcrip. *Secretum juratorum Lovanii.*

Aliàs S. Petri effigies pro inſigni erat, uti adhuc eſt in Cauſis Petermannorum.

Acquiſivit Urbs partim dono, partim emptione à Principe

Fori piſcarii	locum & jura	an. 1327.
Armentarii		an. 1393.
Minoris		an. 1302.

Anno 1311.
Anno 1290.
Anno 1557.
Et alia in genere fori jura. Jus & proventus ponderum & menſurarum ſpecierum, ut vocant, 7. vectigal redimit. Jus Hallæ textoriæ anno 1311.

Anno 1379.
Nundinas liberas in Septembri ab antiquo habuit, die Lunæ hebdomadarias acquiſivit à Duce.

Anno 1535.
Privilegium ſtiſlendi & ſtabulandi vina exotica vinumque hic primo proſtituendi à Cæſare.

Anno 1430.
Ex litteris Joannis Abbatis & Capituli Generalis datis Lovanii 12. Octobris.
Communicata Lovanienſibus omnibus, meritorum participatio totius Ordinis Præmonſtratenſis.

Sententia Caroli Ducis anno 1469. Decretum.
Definitum etiam Curiam ſupremam Epiſcopi Leodienſis in tractu Brabantiæ non niſi Lovanii commoraturam, quod inſtituto Mechlinienſi Præſulatu mutatum eſt, curiâ ſpirituali tranſlatâ in locum Mechliniæ vicinum.

Anno 1390.
Cives immunitate teloniorum totâ Brabantiâ donati liberam nundinationem Francofordiam uſque à Rege Romanorum obtinuerunt.

Anno 1303.
Privilegio Joannis II. dato Jovis poſt Feſtum S. Crucis.
Extra urbem in carcere detineri aut judicio ſiſti civem nefas. Nec invitum ad ſingulare certamen provocari, nec niſi Senatus ſententiâ plecti, & condemnari.

Privilegio Joannis Ducis Confirmato anno 1469. per Carolum.
Contra quivis totâ Brabantiâ debitum coram 2. Scabinis profeſſus exceptis qui 3. Metropoles incolunt, tenetur Senatui Lovanienſi citatus ſe ſiſtere, & cunctantem, aut reluctantem tenentur quicumque requiſiti ſuperintendentes locorum compellere.

Ex Privilegio anno 1564. 22. Decembris dato.
Imo coram 2. civibus debitum agnoſcentes, dummodo in tractu Lovanienſi habitent, & cives id antea 2. Senatoribus indicaverint, eadem lege tenentur.

A ſententia Scabinorum (ad quam & pagi & urbes minores ipſaque adeo Silva-Ducis, ut doceatur, causâ difficultatem habente, recurrit) non cadit appellatio.

Privilegio Joannæ Ducis dato anno 1385.
Et quamvis reformatio in Brabantiæ Conſilio uſitata ſit, ea tamen executionem nullatenus impedit.

Ex Privilegio dato 21. Novembris. Anno 1542.
Habitantibus intra primum ab urbe lapidem, vetitum coquere cereviſiam ad diſtrahendum, nec niſi quantum familiæ ſat eſt.

Anno 1306. die S. Laurentii.
Promiſit idem ſe exilio mulctaturum, quemcumque urbi prejudicantem.

Anno 1314. veneris ante octavam Petri & Pauli
Obligat bona ſua parationa ſi quem civem debiti ſui causâ contingat detineri.

Liberatque eo caſu urbem à ſuo ſervitio, donec is in integrum reſtituatur.

Anno 1233. in Martio.
Fœdus inierunt ſtabile, & ſolemne quoad privilegia tuenda Lovanienſes cum Thenenſibus anno 1306. cum Silva-Ducis anno 1313. cum Antverpia anno 1434. & an. 1261. cum Bruxella anno 1440. cum Nivella an. 1360.

Anno 1337. 19. Decembris.
Dedit etiam Cæſar urbi privilegium adductionis, cujus ea vis & forma eſt, ut creditor cum debitum aut reditum quiſpiam coram Scabinis 2. (utar verbis uſitatis, etſi barbaris) recognovit aut per ſententiam adjudicatus eſt, advocato Pretore, aut ſi extra muros nuncio jurato, adducatur ad quævis ſui debitoris bona & ea accipiat tanquam revera per debitorem obligata hypothecæ loco.

Anno 1564.
Hoc etiam privilegium, quod tractus vocant, ad eos qui aliqua civium prædia ſeu dimos incolunt, aut etiam rem civi obligatam tenent, extenſum.

Ut aliquo uſque majeſtatis Lovanienſis umbram depingam. Obſervo nominatim Patricios qui ſacræ in orientem & Pruſſos expeditioni nomen dederunt ultra 600. quod, niſi vererer tædio fore, nominibus docerem: & ne
Anno 1421.
cui mirum ſit, legat bellum in Huſſitas & cernet voluntarios infinitos & *manipulatim*, ſic hiſtoriæ loquuntur, eò profectos; & nominantur 180. & ſequenti anno iterum 80: ex primariis, unus G. Rodius doceat, qui 18. in Pruſſiam, ſemel aut quod alii ter in terram ſanctam proprio ære profectus eſt.

Equites qui inſignem variis bellis Duci operam navarunt nominare poſſem infinitos. Et Exempli cauſa: Recenſentur Equites in bello Grimbergano 9. in expeditione ſacra anni 1147. quinque, in Leodicenſi anno 1214. totidem, in bello Gelrico anno 1288. 8. in Leodicenſi anno 1314. 9. in Falcoburgenſi anno 1318. 5. anno 1327. 4. contra Bohemum anno 1331. 6. & totidem ſequenti anno. In Cameracenſi anno 1339. 5. anno 1340. 10. an. 1342. in Leodicenſi 7. anno 1356. 5. in Baſwilriano 23. in Gelrico anno 1386. 4. & ſequentibus duobus annis 11. anno 1398. & ſequenti 12. in Anglico anno 1431. 5. in Gertrudimontano anno 1420. 7. in obſidione Braniæ anno 1424. 42 Patricii.

Anno 1314. Dicam amplius: in inauguratione Ducis Equites ex Lovanienſibus 44. fuiſſe legi & nominare poſſem.

Anno 1477. Recenſentur ad annum 1339. Lovanii fuiſſe Equites 47. Patricii 700.

Fraco Regi ex his auxilio veniſſe 150. mirabitur omnis, & cùm veterum Equitum majeſtatem & potentiam æſtimabit cum pręſentis ævi ſtatu, magis mirabitur.

Lovanii l. 2. c. 6. Opes autem, præter ea quæ ex Divæo Clariſſimus attulit Lipſius, eò hìc non repetenda, abundè notas faciet & hujus urbis cum aliis quoad donativa Principis collatio quam in Ant-

Anno 1486. werpia faciam. Exceptus publico ſumptu Carolus IV. & dein Fredericus Imperatores. Ta-

Anno 1477. ceo publica. Luduvicus Pinoccus propriis

Anno 1450. ædibus & cœnâ Imperatorem excepit. Philippum Bonum cum ſpectatoribus pugnatoribuſque cunctis poſt ludos pauci Patricii cœnâ honorarunt, & mirabitur qui Principis iſtius majeſtatem noverit.

Hæc de Patriciis. Plebs dividitur in ôpificum Collegia 52. quæ tamen unita & ad denarium numerum redacta pro bona ſui parte in Senatu conſpiciuntur.

Ad annum 1350. 4000. textrinarum fuiſſe ſcribunt. Ut multitudinis aliqua ratio haberi poſſit præter illud quod ex annalibus refert Lipſius, ex actis id publicis diſco ſub annum 1317. bis mille & quadringentas in urbe textrinas fuiſſe & unicuique opus ad minus miniſtris 40.

Ad an. 1360. Cenſuales tabulæ addunt repletum totum qui exterioris oppidi mœnibus clauditur ambitum ædibus. Et ante an. 30. extitiſſe quinquaginta novem millia hominum. Et Francofurti, Lutetiæ, Londini nundinabantur & ſua habebant receptacula.

Natales ſuos debent Lovanio ſanctitate, virtute, & eruditione illuſtres.

Vita ejus 36. Agyologi Brabantinorum. Henricus de Calſtris ex Patricio Dominicanus ob vitę innocenter actę meritum inter ſanctos habitus.

3. Nonas Oct. Ex Chronico Cœnobii parte 2. Godefridus & Renerus Pachomius Villarienſes Religioſi miraculis clari. S. Anſelmus Lovanienſis Comes.

Anno 1224. Molanus ad 1. Septembris. Margaretula quę à ſcurris aliquot ſub veſperam vitium & mortem paſſa Sacello D. Petri vicino viſitur.

Anno 1200. Agyologus parte 2. vita 27. Ida de Lovanio in Valle roſarum Deo dicata ſanctitate conſpicua.

Ut taceam Severinum, Floribertum, Fulcarium, Epiſcopos ſanctitate claros, Comitum filios Albertum Barbati Ducis fratrem ex Epiſcopo Martyrem, Henricum ejuſdem filium ex Comite Monachum, Anſelmum & Hidulphum Comites. Theologos produxit Lovanium.

Ex Boſtio. Joannem Betxium Carmelitam ſcriptis notum.

Ægidium Balinellum Commentatorem in Paulum.

Joannem Heſſelium Concilii Tridentini teſtem.

Ex Lucio. Jaſparem Berum Carmelitam Bruxell. etiam in Epiſtolas Pauli commentatum.

Joannem Côels Auguſtinianum, nunc Gandenſis Cœnobii Priorem & reſtauratorem, pronuper utili & pia ad Catholicum Regem legatione functum pro ſeminario ordinum mendicantium & aliis.

Juriſperitos Ludovicum Schoeranum claro loco natum à Carolo V. Privati Conſilii Præſidem factum.

Gregorium Tegnagel ex Clariſſimo J. Profeſſore Imperialis Cameræ Aſſeſſorem. Guicciardinus in Belgica ſua.

Gregorium Bertulphum Friſiæ Præſidem.

Gregorium Hopperum in patris opera præfatum etiam hiſtoriæ & linguarum peritiſſimum. Ex Suffridi libro de Viris Illuſtribus.

Petrum Vanderanum J. Conſultum celebrem.

Medicos & Mathematicos Cornelium Gemmam ſui ævi facilè principem.

Joannem Spirinck ſimiliter famoſiſſimum. Ob. an. 1499.

Poëtas Joannem Caligatorem, prout id ævum ferebat non infelicem, cujus fragmenta de inſtitutione Principis ad Venceſlaum Ducem vidi & cum voluptate legi. Apud Divæum.

Nicolaum Grudium cujus poëmata manuſcripta quædam habeo.

Hiſtoricos Joannem Bettels qui geſta Abbatum B. Mariæ, & Luceburgenſem ſcripſit hiſtoriam. P. Divæum quem ego in noſtrate hiſtoria primarium & in omnibus Doctorem meum agnoſco.

Grammaticos Cornelium Puteanum cujus extant de conſtructione opuſcula.

Nec plura de Urbe. Nunc ad Sacra & denique Univerſitatem gradum facio.

Martem Lovanii cultum, pręterquam quod noſtri & viciniarum gentium annales tradunt, etiam memoriæ & ſchędæ veteres aſſerunt, locum deſignantes ubi nunc D. Petri Baſilica, quam demolito idoli fano Lambertus Comes extruxerit. Unde carmen vetus: *Mars Petro ceſſit pro clavibus haſta receſſit. Plutoni* etiam rem ſacram factam in delubro cis caſtrum vetus, ubi ſpolia Romanis detracta Menapius Tongrorum Rex ſuſpenderit, ariſque filios admoverit in Romanorum, ſi Diis placet, perniciem juraturos, annales tradunt. Chronicon vetus quod penes me eſt. Lucius Tungrenſis, Marius Guiſianus, & alii id tradunt.

Hoc certum, circa hęc loca repertos ſeceſſus ſubterraneos & antra non abſimilia infernorum Divorum ſacrariis. Teſte Divæo.

Mercurium etiam cultum loco, ubi nunc Archangeli Michaëlis templum, ſunt qui tradunt, & vetera regiſtra pro authore laudant.

Eſt & hodieque in remotiori urbis parte vetus ędificium & ruinoſum, quod tradita per manus plebeiorum fides credit *Dianæ* fanum fuiſſe.

De *Priapo* autem culto equidem nolim dubitare, cujus effigiem mutilam portarum una præfert, adeòque in veteri Sacellorum Urbis indice quem Leodico accepi, lego citari *Sacellum Deiparæ in porta Priapæa* Lovanii. Ex hac porta & ſtatua antiquitatem urbis liceat æſtimare, cum ſtructa ſit ab Ethnicis, & Lovanium à 1000. annis à Chriſtianis fuerit habitatum: niſi quis credere malit à Batbaris hoc eſſe, Gentilibus haud dubiè.

Quicquid horum ſit, religionis veræ initia accepta referat, Lovanium B. Servatio cujus bene-

beneficio Porus Comes ſanitatem corporis adeptus ad animæ medicinam opportunè aſpiravit.

Memini etiam me ante annos plures legere nomen alicujus Epiſcopi Lovanienſis, ſed quod tum obiter vidi, nunc videre non licet, nec codicis ſit copia.

Ex Monumentis Eccleſiæ noſtræ & Chronico Bethlemitico l. 6. art. 5.

Eccleſiæ animarum curam habentes, quas Parochias vocant nunc, olim in Urbe duntaxat unica erat D. Petri. Illa Lambertum, ut traditur, Comitem agnoſcens fundatorem.

An. 1373. & an. 1458. Sed Chronicon Bethlemiticum notat anno 1456.

Campana major quam armorum vocant fuſa anno 1462.

Anno 1507.

Exuſta bis cum omni ſacra ſupellectili & bona monumentorum parte ipſoque ære campano, cum 2. turribus, quas ferunt Cæſarem fabricaſſe, ſed omnia mox reparata, & addita intervallo temporum aliquo turris inter pulcherrimas Belgii habita, ſed ruinis multum deformata, quæ evenerunt annis 1570. & 1578. & nuper an. 1604.

Ex actis conſulatu Nicolai Kerſmakerii & Quintini Cotetali anno 1459.

Anno 1452. fuit hic Jubilæum.

In veteri Schæda reperio an. 1423. inventum cadaver unius Ducis integrum dum fundamenta faciunt & famam fuiſſe, eſſe alicujus è 3. Godefridis.

Viſitur in chori medio tumulus Ducis & alii alibi, quorum Epitaphia adjeciſſem niſi amicus noſter F. Swertius eadem cum reliquis noſtræ Brabantiæ inſignioribus edere pararet, ad quem remitto avidum iſtius lectorem.

Quamvis autem quidquid mœnibus concluſum erat & ipſum adeo ſuburbanum ſoli & immediatè D. Petri Eccleſiæ ſubjaceret, tamen Sacella ſuburbani, ut tum erat, vicinis domibus adminiſtrandi quædam Sacramenta ab antiquo jus habuerunt.

Anno 1165.

Et quidem primò auctum & dedicatum D. Michaëli templum amplam verſus Haſbanicum limitem cœpit habere juriſdictionem.

Anno 1225.

De Buyten Prochie.

Cujus turris & bona pars collapſa legitur. Atque hæc proprio vocabulo Parochia Forenſis nuncupata eſt, cui hodièque aliquot vici & appendices Urbis ſubſunt.

Anno 1200.

Erat jam inde in ſuburbano verſùs Bruxellas Sacellum B. Jacobi *ſuper Bieſtam* quod, frequenter habitari cœpto illa parte ſuburbio, in duplum auctum eſt, & reliquorum more cœpit in communionem oneris Paſtoralis venire.

Anno 1350.

Turrim ejus de cœlo tactam conflagraſſe tradunt.

Anno 1228. & turris perfecta anno 1453. 19. Novemb.

In Suburbano Caſtrenſi Gertrudis virginis vetus Sacellum & Ducale olim, dotatum à Lanificibus, quorum opus eſſe contendunt turrim illam elegantem & perlucidam. Auctum eſt hoc Sacellum.

Anno 1198.

In ſuburbano ditionis Heverlenſis Quintini Martyris Sacellum fuit miraculis olim clarum. Hujus ambitus extenſus & pulcherrimæ in ſpeciem Eccleſiæ conformatus.

Anno 1252.

Cæterum cum aucto mirum in modum Urbis pomærio & incolarum numero, intereſſet & curas & loca quæ hactenus incerta fuerant, ad jurgia vitanda & ſaluti animarum conſulendum ſeriò partiri, D. Petro Patronatu & eminentiâ ſolùm ſervatis, & aliàs in æqualem officii Paſtoralis communionem aſſumptis ſupra-dictis Eccleſiis, ſingulis limites præfixi ſunt juriſdictionum, accedente ad hoc & Epiſcopali & Capitulari authoritate. Ex quo tempore perſeverat illa quam adhuc ſervant Parochiarum diſtributio.

In ſupradicta D. Petri Baſilica Collegium eſt Canonicorum à Lamberto Comite fundatum. *Anno 1046.*

Qui Divinæ remunerationis intuitu de bonis ſibi Divinâ miſeratione conceſſis eleēmoſynam fecit 7. fratribus in Eccleſia D. Petri *Clavigeri cœleſtis* Deo famulantibus.

Horum vita olim communis, & Godefridus Dux longo poſt intervallo *in communem refectionem fratrum dicimam* Geldonienſem aſſignavit.

Hi 7. *Domini* poſteà appellantur in diplomatibus, quod ſoli *decimas veteres* perciperent. *Anno 1311.*

Spontè tamen ii alios juniores Canonicos in ſui peculii communionem admiſerunt, ex quo tempore & bona communia & præbendæ æquales ſunt.

Cæterum illud 7. Canonicorum Collegium ſenſim numero auctum, & lego

Ebbonem & Liedericum fratres unum, *Anno 1178.*
Simonem Grindelium itidem unum, *Anno 1164.*
Godefridum Ducem duos, *Anno 1140.*
Henricum Ducem unum Canonicatum *Anno 1240.*
fundaſſe. De aliis nihil reperi: privatorum opibus auctos conſtat uſque ad 18. aſcendiſſe.

Imò ad 24. ut aliqui volunt, ſexque præbendas ad alios ſacros uſus applicatas aut dignitatibus annexas, quod tamen ego ſeriò inquirens necdum exactè ſcire potui.

Bullam Erectionis vidi & exemplar habeo.

Vulgo Capitulum novæ Fundationis Anno 1443.

Acceſſit ad hos poſt conditam Univerſitatem 12. Canonicorum Collegium omnibus & ſolis omnium Facultatum Profeſſoribus conſtans confirmatum à Pontifice.

Utrique Capitulo idem eſt & præeſt Decanus. Decanorum ſeriem quia tantùm ab anno 1211. habemus, ſuſpicio eſt ante id tempus Collegii caput fuiſſe ſeniorem.

Decanos obſervo & moribus & ſcientiâ ſemper præcelluiſſe, & à condita Univerſitate ferè ſemper Doctoris titulo inſignitos fuiſſe.

Ex quibus aliquot addam illuſtriores.

Calſteriæ ſtirpis Arnoldus an. 1233. & Petrus an. 1384. hic etiam Decretorum Doctor celeberrimus, Guilielmus Bontius anno 1426. Petrus à Mera anno 1458. Joannes à Thymo anno 1494. Hadrianus ad Romanæ Urbis Pontificatum delectus anno 1525. Ruardus Tapperus ſcriptis editis notiſſimus anno 1559. Michaël Driutius, Martinus Rithovius, & Henricus Cuykius, ille ad Iprenſem hic ad Ruremundenſem Cathedram evecti, Joannes Molinæus aliique doctrinâ & famâ maximi.

Præpoſitus etiam utriuſque Collegii idem eſt. Ex quo genere primum invenio Henricum anno 1140. Eos claro ſemper genere natos & magno apud Principes loco fuiſſe obſervo.

Quos clavem cum libro aurato præferre cum paludamento veſtibuſque pictis more Principum ſculptos in marmoribus invenio, & nominatim in ſacriſtia Abbatiæ Villarienſis Godefridum. Sed

Henricus à Lovanio Henrici Ducis Lothatingiæ Filius D. G. Præpoſitus S. Petri Lovanienſis.

Sed libet etiam ex his aliquot Illuſtriores recenſere. Godefridus de Lovanio 3. Henrici 1. Magnanimi Ducis Brabantiæ filius. Godefridus Goetſenovius 5. Gerardus & Joannes Cucani 7. & 8. Joannes Eſſelenus, Alardus de Os 10. Nicolaus de Gemminich 11. anno 1363. Joannes de Luxenburgo 12. Guilielmus Aſcanus 14. Dominicus de Baſſadonia 15. & pronuper Nicolaus de Rutere an. 1487. in Epiſcopum Atrebati aſſumptus anno 1502. Nunc ea in dignitate eſt Georgius ab Auſtria Vir inclytus & qui (verba Lipſii ſunt) ipſo nomine genus prodit, & virtutes pro genere habet.

Ducum Luxemburgi progenies.

Uterque Præpoſitus dico & Decanus, ſed ille primariò utpote prima Eccleſiæ dignitas, Cancellarii in Univerſitate fungitur officio.

Ille etiam à Principe dum auſpicia Imperii ſumit ſolenne juramentum exigit.

Hæc omnia ex 2. Diplomatibus fundationis Divæ Geitrudis patent ubi hujus ſit mentio.

Sigillum habebat olim Præpoſitus ſuum, & Eccleſia id eſt ſeptem fratres ſuum, ad quos omne in Oppido jus ſacrum ſpectabat.

In Diplomate an. 1140. ſubſcribit Reynerus Archidiaconus. Henricus Thegenholdus Magiſter.

Alii *Concanonici* vocabantur & inter illos *Cantor*, *Magiſter Scholarum*, *Decanus Parochianus*. Habebant autem ſinguli nominatorum ſuum quem *Clericum* vocabant.

Erant etiam qui *Vicarii Capellarum* dicti. Cæterum hæc facies Capituli mutata cum in communionem juris & bonorum admiſſi à 7. illis alii.

Ex quo tempore cœpit Capellanorum Collegium magnum illud & 72. amplius habens Sacerdotes non exiguo templi noſtri ornamento.

Eſt & in Urbe Regularium Canonicorum Abbatia in æde D. Gertrudis.

Verba diplomatis per D. Prælatum mihi exhibiti.

Henricus Dei gratiâ Præpoſitus & 7. Canonici ibi nominati *Capellam quæ erat filia & membrum Eccleſiæ D. Petri, ad petitionem Illuſtris Principis Henrici à jure ſubjectionis majoris Eccleſiæ* ſegregari permiſerunt, *& eam libertati donaverunt & auctoritate Hugonis Venerabilis Epiſcopi privilegiari fecerunt ad Ordinem & habitum S. Victoris pariter ſuſcipiendum.*

Et ſicut in Capella dicta 7. Vicarii totidem Canonicis debitas penſiones perſolverunt, ita Canonici Regulares perſolverent.

Datum an. 1204.

Et ſicut ab antiquo Vicarii erant vocati in partem ſolicitudinis Paſtoralis, non in plenitudinem poteſtatis adminiſtrando vicinis Sacramenta & confeſſiones audiendo, idem Regulares facerent &c.

Hæc prima Cœnobii conſtitutio quod perfectum eſt biennio poſt.

Anno 1207. Epiſcopatus an. 7.

Acceſſit auctoritas Hugonis Epiſcopi, Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis.

Anno 1219.

Dux autem Henricus, uti ſolus Cænobii hujus fundator quod in delitiis habuit, vocatus in Diplomate *Summus Patronus & Abbas Eccleſiæ* Gertrudanæ.

Dato an. 1213.

Diploma datum feria 4. poſt Catharinæ. Anno 1230.

Petens inſuper ut unum ex hoc Cænobio aſſiduè comitem haberet, unus quotidiè ad caſtrum mitteretur rem Divinam ibi facturus.

Et quia rude erat id ſeculum & eruditi pauci, Apoſtolicâ auctoritate Religioſis poteſtas facta docendi.

Ab Innocentio Papa Lugduni 18. Kal. Julii Pontif. anno 2.

Præpoſitus Primus Franco & ſucceſſerunt alii hoc ordine. Franco 2. Libertus, pietate inſignes. Adam à Bruxella ob. an. 1248. Goſwinus de Stade ob. an. 1289. Henricus de Bunsbeeck ob. an. 1296. Arnoldus de Caſtro ob. an. 1307. Godefridus de Udechen ob. an. 1320. Guilielmus de Wilre ob. an. 1325. Joannes Julijs ob. an. 1327. Henricus de Fura qui an. 1344. Abbatis titulum obtinuit, ob. an. 1347. ſed ſucceſſores Præpoſiti titulum prætulerent. Henricus de Rode mortuus an. 1379. Leonius de Erps mortuus an. 1402. Conradus Balctius mor. an. 1420. Valterus Moliart qui Abbatis titulum reſumpſit, obiit an. 1467. Theodericus Brachelius obiit anno 1488. Joannes vanden Moere ob. an. 1514. Anthonius Nievenhoven ob. an. 1526. Petrus Was ob. anno 1553. Philippus de Hoſdem ob. an. 1569. Joannes vander Linden ob. an. 1585. qui Regiâ conſiliis fuit. Adrianus de Beaufort ob. an. 1593. cui Arnoldus Eyndhoucius ſucceſſit, qui egregio opere Cænobium auxit.

Porticum continuo opere duxit & cubicula deſuper, ad uſum 12. ſtudioſorum nobilium ad virtutem & ſpem religionis formandorum.

Cænobium ſemper diſciplinæ titulo optimè audiit & publicè à Viris magnis eſt commendatum tamquam primum, unde reformationis profluxerit inſtitutum.

Fuiſſe in eo obſervo naturales Ducum filios duos, Baronum legitimos 8. præter eos quorum nomina ſuppreſſa ſunt.

Nulli enim niſi claris orti natalibus à prima inſtitutione in religionem aſſumi poſſunt.

Eſt Lovanii alius ſub Auguſtini Regula Canonicorum Prioratus, cujus fundamenta jacta ſunt ab Henrico *Wellens* ad D. Petri Capellano. Is zelo pietatis ductus & famâ Scholarium (ſic vocabant Clericos in commune viventes) Daventrienſium, advocatis ex illo loco fratribus ejuſdem inſtituti Collegium ad honorem D. Gregorii inſtituit teſtamento ſuo, ut qui vivens juventutem formando ætatem inſumpſerat, ejus vitâ functi hæreditas ad ſimiles uſus applicaretur. Fratres enim illi docendo ſcribendoque ſe occupabant. Hanc pii ſenis extremam voluntatem qui executioni mandarent deſignati Priores viridis & rubeæ vallium & 7. fontium in Zonia. Advocati Daventria Religioſi & inter primos Ægidius Walrami qui & novellæ plantationis negotium ſummâ diligentiâ confecit extructis potioribus quæ nunc viſuntur ædificiis, additoque Sacello ipſo D. Martini Feſto dedicato.

Chronicon Bethlemiticum l. 5. articulo 3.

Anno 1433. in Februario.

Qui in Religioſum Confratrem primò aſſumptus eſt, & Claſſicus Aurelio tandem ſub Principe miles ſignifer hac divâ arce primus tulit, Joannes à Maguntia fuit.

Ex Epitaphio ſunt hi verſus.

Interjecto

Interjecto paucorum annorum ſpacio, adhibitis in conſilii partem viris doctrinâ & pietate eximiis, viſum magis expediens Inſtitutum vitæ mutare. Itaque accedente Epiſcopali authoritate idem Ægidius Walrami cum ſuis ſub Priore Bethlemitico regulam Canonicam S. Auguſtini profitetur, ex Rectore Prior electus. Poſt cujus obitum Henrico de Ponte præfecto unitum eſt Cœnobium Capitulo Windeſimienſi.

L. 5. art. 11.
Anno 1447.
Ex Litteris Joannis Epiſcopi Leodicenſis per Priorem mihi communicatis.

Et habet inſignem manuſcriptam bibliothecam, produxitque viros pietate & doctrinâ illuſtres.

Nicolaum Winghe Lovanienſem, qui in vernaculam linguam vertit Sacram Scripturam & Conciones plures edidit. *Martinum Lipſium*, cujus ſudore illuſtrati Auguſtinus, Macrobius, Symachus & alii plures.

Guilielmum Montenſem qui multa artifici ductu ſcripſit.

Paulum Silvanum & *Joannem Garetium* ſimiliter variis ſcriptis illuſtres.

Adrianum Jordanis meritò referendum inter eos qui enaſcentes literas evexerunt.

Gerardum van Ghelre ſcriptorem variorum.

Ottonem Palme acerrimi virum ingenii.

Henricum Clauwens deſignatum ad reformandum collapſæ religionis ſtatum in Cœnobio Airtzhagienſi.

Anno 1474.
Anno 1489.

Carthuſia ad muros Urbis loco ſolitario & à turbis remoto extructa eſt in fundo ad hunc uſum à *Walterio Waterlet* Præpoſito Malbodienſi Scholaſtico Bruxellenſi relicto. Illa Margaretæ (quæ Carolo Burgundo uxor fuerat) auſpiciis inchoata, Mariæ Guilielmi Arſcotani Marchionis viduæ opibus multùm augmentata & dotata Croyos non immeritò ſecundos agnoſcit fundatores.

Anno 1504.
Ea aſcripta eſt aliarum numero.

Anno 1492.4. Septem.
Cæmeterium ejus cum Sacello conſecratum.

Anno 1518.
Templum majus dedicatum.

Anno 1530.
Chorus autem additus.

Monaſterium licet recens extructum, habuit tamen viros virtutis merito omnibus ſuſpiciendos, ita ut præcipuorum in Univerſitate Collegiorum Proviſio (ut loquuntur) Priori inter alios demandata ſit. Ex præcipuis fuerunt

Joannes Delphius qui Principum favore prima Cœnobii fundamenta ad ſummum perduxit. Cui ſuccedentes *Theodoricus Perſyr*, *Theodoricus Eurſtedius*, *Florentius Harlemeſis*, omnes ſummæ apud omnes æſtimationis, hic etiam à pietate quam ſcriptis prodidit notiſſimus.

Id fuſius in peculiari tractatu docebo.

Novi ego nunc ſuperſtites & cognitione linguarum, & hiſtoriarum, & doctrinâ Theologicâ inſignes, quod ſcriptis jam ad editionem paratis publicè innoteſcet,

Ex fundatione loci apud Molanum.
Ab an. 1126.

Beggardi à Pipini Ducis uxore & nomen & originem referentes Laici & ferè textores fuerunt Lovanii, propriâ quidem quadrâ, menſâ tamen & regulâ communi viventes ſub *Miniſtri* unius obedientia, nuncupati *Fratres de Pænitentia*.

Sic vocatur eorum Præfectus in Bulla Urbani V.
Ita vocat eos Bulla Nicolai V. qui habitum eis aſſignavit.

Ab oneribus exactionibuſque, immo & omnimoda civitatis juriſdictione planè plenèque exempti. Qui licet tertiam D. Franciſci regulam aſſumpſerint, tamen uſque ad D. Margaretæ ævum ſacris non initiati fuerunt.

Indulto Joannis Ducis an. 1280.
Id fatentur Decani Guldæ litteris anno 1280.
Anno 1408.

Noviſſimè receptis in ſuum Monaſterium Vlierbecanis, qui ſupererant ad paucos redacti, Fratres D. Benedicti habitum & inſtituta amplexi ſunt, accedente ad id Pontificiâ authoritate.

Molanus l. 3. ex Archivis loci.
Anno 1590.
Ex Bulla per Abbatem mihi communicata.

Eſt & Lovanii *Commendaria* Nicolai Equitum Hoſpitalis S. Joannis, Melitenſes nunc vocant, in Eccleſia D. Joannis Evangeliſtæ.

Fuit olim Templariorum.
Ex Chronico Ordinis.

Quæ licet dedicata legatur anno 1457. tamen Sacellum antè fuit & *Curtis*, quam Dux Hoſpitali Hieroſolimitano aſſignavit an. 1140.

Ex Diplomate quod in Archivis vidi.

Et intelligo ratione hujus Eccleſiæ & domus Commendatorem Santranium eſſe ex Palatinis nobilibus Ducum.

Anno 1542.

Patres Societatis Jeſu duo, primùm Lovanii apparuerunt, & annitente Ælia Schorano Patricio & Conſulari, accedentibus privatorum Eleëmoſynis domum obtinuerunt aucti numero & docentes.

Nuper autem Lævini Torrentii Antiſtitis Antwerpiani teſtamento inſigniter dotatum Collegium, & in urbis meditullium opportuno loco tranſlatum, dedicatumque ab Archiepiſcopo Mechlinienſi templum.

In hoc Collegio præter diverſa diſputationum collationumque exercitia habentur tres quotidie lectiones Theologicæ, una Hebræa.

Auditores è Societate, præter exteros, numerum ſubinde quadragenarium attigerunt.

Vidi ego hîc Doctores annis abhinc aliquot totâ Europâ celebres, *Joannem Deckerium* hinc ad Græzienſis Academiæ gubernacula vocatum, cujus varia extant Scripta.

Leonardum Leſſium, cujus inter alia extat volumen de Juſtitia & Jure.

M. Delrium, qui Diſquiſitionum Magicarum tomos tres emiſit in lucem.

Eſt in hoc inſuper Collegio ad augendam juventutis pietatem titulo D. Virginis Sodalitas duplex: altera Juniorum, Graduatorum & liberorum altera.

Huic nomen dediſſe & eodem tempore ſcio plures ducentis.

In illa raro ſunt pauciores centum.

Eſt & alia titulo intemeratæ Virginis & omnium Sanctorum, in quam nomina dant lectiores ex ſupradictis, & ſcio ultra 40. Sacerdotes eodem tempore interfuiſſe.

Ex genere mendicantium ſunt Lovanii

Anno 1263.
Ex Bulla indulgent. juvantibus fundationem à Clemente IV. conceſſa, per P. Priorem mihi communicata.

Eremitæ D. Auguſtini, locum in urbe dono Principis & Oppidi, Cœnobium eleëmoſynis privatorum conſecuti.

Anno 1270. Feſto Aſſumpt. Mariæ.

Templum Petrus Ortonienſis Antiſtes conſecravit: ubi aſſervatur, & miraculis claruit innumeris Hoſtia quædam mirabili Dei operatione

ratione in carnem mutata, quam Coloniâ attulit *Joannes Gheeſt* ex Confeſſore Archiepiſcopi Colonienſis hìc Prior. (Anno 1374.)

Præter quem floruerunt in hoc Cœnobio *Joannes Godshebſdeel* ex Doctore Theologo clariſſimo Provincialis: obiit an. 1490. (Ex communicatis mihi per Priorem & Viſitatorem ex libro obituum.)

Joannes Schreybeeck Eleonoræ Francorum Reginæ à Confeſſionibus. (Ob an. 1537.) *Joannes Panhuyſius* ex Procuratore domûs in Abbatem Vlierbacenſem aſſumptus. *Arnoldus Regius* ex Priore Provincialis multis numeris commendabilis. (Ob an. 1564.)

Henricus Imperatore ſecundò Provincialis, Author unicus Cœnobii Bruxellenſis inchoati, Bullonienſis formati, Mechlinienſis reſtaurandi, in quo hodieque laborat de Religione & Ordine optimè meritus.

Gregorius Varetius qui ædificia pleraque & Bibliothecam formavit & reſtituit. (Ob an. 1529.)

Joannes Coels, qui Legatus ad Maximum Regem & Ordinum mendicantium quoad Seminarium, & Academiæ quoad augmenta ſtipendiorum & incorporationes prębendarum, & Urbis quoad immunitates quaſdam, cum laude & fructu egit negotium.

Denique memoriâ dignum, primum qui in erecta Lovanii Academia Theologiam profeſſus eſt, hujus loci Religioſum fuiſſe. (Teſte Hieronimo Romano l. 5. f. 296. parte 1.)

Ad extremum ob Theologiæ ſtudium ſemper optimè audiviſſe Cœnobium, quò ſtudiorum honorumque causâ ex diverſis totius Belgii Monaſteriis magno numero adoleſcentes & viri confluunt. Et ſcio hiſce turbulentis temporibus, quod mirum, ultra 20. Doctoratûs in S. Theologia titulum adeptos.

D. Dominici Regulam Profeſſi Lovanium veniſſe probantur anno 1228. (Ex Divæo & Molano, item ex communicatis per Priorem ipſoque donationis Scripto.)

Quibus Henricus Dux *Baſſam Curtim* ſuam in inſula Tyliæ ceſſit ad uſum Monaſterii. (Anno 1256.) Qui reformati ſunt procurante Duce. (Anno 1495.) Templum & alia ædificia ejuſdem Ducis opus ſunt vel teſtibus Chori feneſtris. (Ex Chronico Carthuſiæ Lovan. in Cella A.) Dedicavit autem Albertus Magnus aſſiſtente Thoma Aquinate quædam altaria. (Anno 1276.) Aleydis inſuper Duciſſa in domo quam ſpecie pietatis à Dominicanis ſub denario cenſus annui emptam poſſidebat, vicina mariti in hoc Templo ſepulti tumulo, diem obiit. (Ex inſtrumento hac de re facto cujus mihi facta copia.)

Claruerunt hìc ſanctitate celebres *Servatius Teutonicus*. (Ex Chronici Prædicatorum l. 5. & Cantipratenſi.)

Et *Conrardus* 2. qui morti vicinus plenus fiduciâ: *Educ*, inquit, *domine de carcere animam meam:* & in dicto expiravit. (Anno 1248.) (Anno 1259.)

Fuerunt & alii ſcriptis editis noti, & intelligo numerum Religioſorum ſubinde centenario majorem fuiſſe.

Nunc ob frequentes ſtudiorum causâ huc adventantes ad quinquagenarium accedunt, & annis aliquot retro lapſis 20. & amplius S. Theologiæ Laureâ inſignitos viderunt.

Seraphici Franciſci ex præſcripto viventibus publico ſumptu locus ad habitandum deſignatus eſt. (Anno 1228. ut habent Acta Urbis an. 1231. Ut habent Cœnobii memoriæ.)

Qui per *Coletanos* reformati primùm. (Anno 1449.) Denique *Obſervantiæ* inſtitutum, ut loquuntur, amplexi ſunt. (Anno 1506.)

Templum dedicatum. (Anno 1230.) Sed ventorum impetu collapſum ſemel. Chorus autem, ut nunc videmus, ſplendidus veteri diſſoluto extructus eſt. (Anno 1343.)

Hinc prodierunt ob Chriſti nomen in Anglia Hollandiaque martyrio affecti 10. (Anno 1536. 4. Nonas Julii.)

Alii vitæ ſanctimoniâ illuſtres totidem. (Ex diario defunctorum & Molani l. 3.)

Hinc *Theodoricus* ille, qui 31000. tempore peſtis Bruxellæ Confeſſiones excepit & ipſo mortis die pro Concione obitum ſive verìùs abitum in alteram vitam prædixit. (Anno 1516.)

Hinc eſt *Amandus de Ziricſæa* Chronicorum noſtratium Auctor. (Ex Gonzag. id eſt Treatro, & Willotto & libris defunctorum loci.)

Martinus vander Reele, qui de vita contemplativa & 7. donis ſpiritûs.

Nicolaus de Aſca, qui in Epiſtolas Pauli & Eſaiam.

Martinus Thurhout, qui in 4. ſententiarum commentatus.

Hinc B. F. *Titelmannus.*

Joannes Mahuſius electus in Epiſcopum Daventriæ.

Levinus Brechtus felix & pius Poëta.

Arnoldus Mermannus, qui de converſione gentium ſcripſit, aliique plures.

Habent bibliothecam inſignem & eâ colunt.

Manuſcriptos plures aſſervant numquam editos. Numerus eorum his iniquis temporibus numquam ſexagenario minor eſt, quod dandum vigilantiæ A. ab Iſca Guardiani, Viri à ſcriptis, pietate, prudentia notiſſimi.

Ejuſdem Franciſci aſſeclæ ſed paulò rigidioris vitę à Capucio nomen habentes, privatorum eleëmoſynis & primùm Jacobi Baii Doctoris Theologi, locum erigendo Cœnobio & templo obtinuerunt. Et ſcio ex eorum numero fuiſſe ſanctitate conſpicuos, de quibus ſtupenda referre poſſem, ſed parco viventibus adhuc.

Alexiani funeribus curandis operam navantes & hìc & alibi in Brabantia cœperunt apparere. (Anno 1342.) Erant autem viri laïci operibus miſericordiæ ſe conſecrantes, dicti tum *Lollardi* & *Matemans*. (Ex veteri Diario quod habeo, ubi rythmo vernaculo id expreſſum.) Placuit horum obſequium in curandis ægris, phreneticis, mortuis, publicè & privatim omnibus, datuſque oïs è publico locus.

Et denique viſum conſultius 3. D. Franciſci regulam eis præſcribere, quod factum. (Anno 1483.)

Alterius ſexus, id eſt Virginum, Lovanii Collegia ſunt.

Beginarum Curia major quæ cœpit. (Anno 1205.) Templum autem privatis earum opibus exſtrui cœptum. (Anno 1334. Ex lapidis vetuſti titulo in Eccleſia.)

Reparatum ornatumque curâ Mariæ Dominæ Servienſis & Arſcotanę.

Numerus Virginum fuit olim, ut diſco ex veteri regiſtro, octingentę.

Nunc etſi temporum injurię urgeant, tamen excedunt ſexagenarium.

Curia Beginarum minor, & quod puto, antiquior, licet Templi & locorum publicorum Fundatorem agnoſcat *Ægidium Lieſenſoene* Decanum D. Petri (Ex Archivis loci quorum copiam fecit D. Boon.)

Curia

Anno 1310.

Cura *Beginarum de Hovis* Lovanii à Duce olim commiſſa Abbæ Villarienſi, quam puto eſſe majorem portę Hovenſi vicinam.

Anno 1518.

Ex Litteris Epiſcopi & Capituli Generalis hac de re datis & per Antiſtitam mihi communicatis.

Anno 1522.

Eſt ſubjecta Caſtro quoad ſitum Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia, quę initia ſua debet Gualtero Tympelio Equiti & Catharinę Oppendorpię, diciturque *Vinea B. Mariæ*. Virgines primę ex Valteri-Brania advenerunt, allaborarunt circa fundationem Villarienſis, Nizellenſis, & S. Bernardi Abbates. Eccleſia dedicata eſt.

Virgines ſedulę ſunt & pię, & cum ſuperveniens temporum calamitas proventus jam ante tenues effecerint tenuiſſimos, tamen opere manuario Virgines juſto numero rem faciunt.

Ex monumento ejus in medio Chori.

Eſt & Virginum 2. Regulæ Clariſſarum Conventus à ſupradicta Catharina Oppendorpia, Joannis Bleſenſis Equitis vidua ſtructus dotatuſque.

Anno 1516.

Templum dedicatum eſt.

Numerus Aſceticarum non eſt minor ſeptuagenario, & qui modeſtiæ & pietatis nomine optimè ubique audit, & nobiliſſimas ad ſe trahit.

Fuerunt ab antiquo & ante annos 400. quædam titulo & exemplo B. Mariæ Magdalenæ Pœnitentes, hinc inde collectæ & in commune viventes. Quæ mutato vitæ Inſtituto pręſcriptum & habitum B. Victoris aſſumpſerunt, communique impenſâ Sacellum erigendum curarunt.

Anno 1452.

Anno 1458.

Quas liberiùs agentes in ordinem paulò alium conformare juſſus B. Martini Prior; ſed parùm ex ſententiâ. Denique authoritate Epiſcopali compulſæ D. Auguſtini regulam aſſumpſerunt.

Anno 1466.

Anno 1501.

Quo tempore ejuſdem Inſtituti profeſſa nata illuſtri loco Cæcilia *d'Argenteau* Hoyo adveniens potiorem Cœnobii, quod nunc viſitur, partem ſuo ære ſtruxit.

Ex Collectaneo quodam regulis præfixo per D. Janſonium Doctorem concinnato & aliis per Claram van Leyen Præfectam Matris titulo exhibitis.

Anno 1529.

Sunt inſuper Ordinis *Annuntiatarum* Virgines, quarum origo à Joanna Luduvici 12. Francorum Regis uxore, regula ex pręcipuis vitæ D. Virginis virtutibus collecta probantibus Joanne 6. Julio 2. & Leone 10. Pontificibus.

Religioſæ huc Brugis advenerunt, viginti quidem ex primęva inſtitutione, ſed ambientibus locum & ſocietatem optimæ diſciplinæ plurimis nunc 70. plus minus ſunt. Fundatrix eſt Maria Hamalia Arſchotani Principis vidua.

An. 1419. 4. Martii dicatum cœnobium an. 1415. Novemb. datum Fundatricis teſta. an. 1517. regulam Profeſſæ Virgines.

Ex Chronici Bethlemitici l. 4 art. 2. & l. 3. artic. & monumentis loci quorum mihi copiam fecit Margareta Clement Prioriſſa.

Et eſt alius Auguſtinianarum Prioratus cui ſunt initia ab Eliſabeth *de Weſele* vidua Henrici van DUYSBORGH civis honeſti, quæ domum ſuam in media platea ad uſum collegii virginalis reliquit, quod poſtea ratum habuit Martinus 5. Papa an. Pontificatus ſui tertio. Virgines ex prima Inſtitutione in communi vita egiſſent, ſed poſtea regulam & clauſtrum ſub Bethlemitico Priore aſſumpſerunt. Templum Sacrum D. Urſulæ & ejus ſodalitio. Et cum Cœnobii proventus admodum tenues eſſent, manuum labore aſſiduo egeſtatem averterunt. Dum hæc ſcribo, numero ſunt 68. & religioſiſſimè vivunt.

Anno 1418.

Ex Chronico ſupra dicto & litteris Epiſcopalibus quas equidem non vidi, ſed vidiſſe ſe teſtatur Molanus l. 3.

Anno 1462.

Alia quędam Eliſabeth Beginæ habitu Lovanium ex tractu Leodicenſi veniens, domum ſibi comparans, ſociaſque aſſumens, ægrorum ſe cœpit miniſterio mancipare. Unde loco paulatim ampliato & numero aucto, Antiſtes Leodicenſis permiſit & Sacellum extruere & regulam ſub Martiniano Priore profiteri. Templum dedicavit Libertus Epiſcopus Berytenſis.

Anno 1478.

Habet & Lovanium Sorores ab habitu gryſeo dictas & D. Franciſci 3. Regulam ſequentes, de quarum initio nihil habeo niſi quod in tribus diariis legerim Mechliniâ primas adveniſſe. An autem Thenenſes aliquæ poſtea acceſſerint, neſcio. Abbati Gertrudano ante annos 150. commiſſæ ſunt.

Hoſpitalis majoris & Sororum in ea miniſtrantium Inſtitutor Henricus Dux, ut alii primus, ut alii tertius.

Anno 1479.

Ex Chronico Beth l. 6. art. 5. & Carthuſienſi in fundatione Cellæ A.

Virgines ſolutiore modo viventes in ordinem redactæ & Regulam Auguſtini aſſumere compulſæ ſunt urgente imprimis Margareta Caroli Ducis conjuge.

Sacella Lovanii ſed Templis non cedentia ſunt. S. Catharinæ cujus Fundator Valterus de Quercu: occaſio invaleſcens contagio.

Anno 1116.

Ex inſcriptione in lamina ærea Chori.

S. Anthonii quod Facultas Artium & Studioſi pro ſuo habent, ſtructum an. . . . .

Anno 1311.

Ex Archivis loci.

S. Barbaræ, ubi Schola Dominicalis, ad uſus pauperum dicatum.

Anno 1371.

Ex Inſcriptione antiqua.

S. Mariæ forenſis à civium contubernio majore extructum.

Fuit ante an. 260. cum indulgentias obtinuit.

Anno 1457.

S. Crucis maximis ornatum indulgentiis ab altero S. Georgii contubernio habetur, ubi ſenum aliquot refugium & habitatio S. Eligii, ab uno ex civium contuberniis ſtructum.

SS. Laurentii & Geneveſæ Hoſpitalia vetera ſunt quorum fundationem hactenus ſcire non potui.

S. Nicolai Hoſpitale aliquanto recentius.

Sacellum D. Mariæ ex oblationibus ſtructum & à Mechlinienſi Antiſtite ante biennium dedicatum.

Anno 1439.

Ex Regiſtro Eleëmoſynariorum.

Loca ſacris ſimilia ſunt. Domus mediocriter dotata alendis 7. ſenibus à Joanne Camoga Patricio relicta, vulgò ad 7. Dormientes vocant.

Anno 1422.

Ex Monumento ejus in S. Petro.

Aliaque 12. decrepitis ad honorem 12. Apoſtolorum à Petro Heyme Patricio deſtinata.

Anno 1511.

Ex Monumento ejus ibidem & Chronico Carthuſienſi.

Scholaribus qui decenti habitu peragentibus rem divinam ſubſerviunt (quos pueros S. Petri vocant) Henricus Houterlé Scholaſticus providit.

Anno 1439.

Ex Teſtamento per D. Boon communicato.

Domus Expoſititiis educendis educandiſque à Joanne VANDER HEEST ferrario legata.

Præter ſupra nominata Sacella ſunt Lovanii ubi res divina peragitur minoris notę ſacella 24.

Sunt ſacraria lapidea in compitis ſtatuis Chriſti & Divorum inſtructa diverſorum ære & pietate, quædam etiam miraculis illuſtria, 6. in quibus ferè perpetuum nocte lumen.

Statuæ etiam in extremis compitorum luminaribus honorari ſolitæ 12.

DE UNIVERSITATE.

Ad Venerandam Artium Facultatem.

ACADEMIÆ HUJUS,
BELGIO, EUROPA, ORBE TOTO
CANTATISSIMÆ
INITIA, INCREMENTA, LAUDES,
IMMUNITATES, MEMBRA, PARTES
CONCINNAVI:
IMPRIMISQUE TE, TUOS, TUA
CELEBRAVI,
ALMA PARENS, ET VENERANDA
ARTIUM FACULTAS.
TU ACADEMIÆ FUNDAMENTUM,
TU ECCLESIÆ DECOR,
TU JUVENTUTIS ORNAMENTUM.
QUOD ITAQUE
TIBI HOC INSCRIBAM,
TUOS HUC INFERAM,
TUA HIC INSERAM,
OMNIA EXPONAM, LAUDEM;
BENEVOLA SUSCIPE ET ACCIPE
A TUO ADOPTIVO,
PARENS COLENDA.

Ad Studioſam Artium & Philoſophiæ Juventutem.

Et tibi ſermonis ſit portio quantula noſtri
Sacra, Juventutis flos, generoſa cohors.
Imprimiſque tibi quæ noſtro exercita ludo
Doctrinæ partem nos facis eſſe tuæ.
Deinde aliis, qui per Sophiæ ſpinoſa paratis
Vepreta ad veri tendere poſſe roſam.
Pluribus eſt, fateor, verborum obnoxia monſtris
Hæc via, nec laqueis ter ſalebroſa caret.
Eſt aliquid frontem toties quod verberat *ergo*,
Mutum aut mutatum ſæpè tenens juvenem.
Eſt aliquid lictor rudium concluſio, pictor
Ignavi: ut taceam quæ numerare ſolent
Syrtes & ſcopulos portentoſaſque charybdes,
Quot loca quotque locos, tot joca totque jocos.
Mille armata dolis & ſtructa ſophiſmata. Sed quid?
Eſt animis opus & viribus, ô Juvenes.
Non deſunt animi, ſcio. Perſeus, OEdipus Heros,
Pellæus, Theſeus, quod videatis, habent.
Eſſe cruentatum & generoſo pulvere fœdum
Laudi eſt, cum victis hoſtibus ibis ovans.
Amplaque laurigero capiti Capitolia (ſummas
Dico *Facultates*) tota patere ſolent.
Qui colis ingenium, Sophiam cole, qui colis artes
Doctrinamque: eſt cos, janua, præſidium.

DE UNIVERSITATE.

Bulla data 5. Idus Decembris Pontificatus anno 9.

Civium rogatu, Ducis Joannis interventu, Papæ Martini authoritate erecta anno 1426. cantatiſſima tota Orbe Lovanii Univerſitas, infinitis Pontificum Principumque dotata privilegiis. Quorum hæc præcipua. De fructibus beneficiorum percipiendis in abſentia, datum anno 1426.

Ex Bulla data ut ſupra, confirmata anno 1443.

Data & confirmata ut ſupra.

De non cogendo ad ſacros Ordines intra ſeptennium, datum eodem anno.

Data ut ſupra, confirmata an. 1469.

De non trahendo ad ullius judicis tribunal extra muros oppidi, datum eodem anno.

Bulla Sixti IV. cal. Maii, Alexandri Kal. Auguſti data, Confirmata per plures Pontifices.

De nominationibus ad Collatores, Capitula quæcumque totius Belgii à Sixto IV. datum anno 1483. ab Alexandro VI. confirmatum anno 1503.

Diploma Ducis datum 1. Martii.

Pro naturalibus & illegitimis datum anno 1470.

Diploma Joannis Ducis datum 7. Novemb. Bruxell.

De vehenda & revehenda ſcholarium ſupellectili ſine impedimento datum An. 1426.

Diploma ejuſdem datum ut ſupra.

De immunitatibus Civium Lovan. & Brabantiæ, Univerſitati communicatis, datum eodem anno.

Diploma Philipp. datum 5. Januar. confirmat, anno 1460.

De immunitate pedagii, telonii & exactionum, etiam pro venientibus & recedentibus Lovanio anno 1456.

Ejuſdem datum Lovanii 28. Decembris.

De non oppignorandis libris aut ſcholaſtica merce anno 1466.

Diploma Caroli Ducis datum in Martio.

De domibus in uſum Collegiorum emendis & illegitimis in ſtudio decedentibus an. 1470.

Sententia Bruxellæ 21. Julii.

De ſuſpendendo onere quod vulgo Poort-ghelt vocant, datum anno 1497.

Sententia Bruxellæ lata 13. Maii.

De potorio vectigali tollendo & communicatione vini & cereviſiæ, datum anno 1536.

Litteræ D. Margaretæ datæ 19. Septembris.

De exemptione Univerſitatis à contributione Cleri anno 1525.

Sententia lata Mechliniæ 19. Novembris.

De portorio, quod vulgo Werf-ghelt, contra Arendatores Mechlinienſes, datum anno 1552.

Data Bulla per Martinum 5. Idus Sept. Pontif. anno 9.

Horum aliorumque privilegiorum Conſervatorem Pontifex declaravit, ad quem omnes Suppoſitorum cauſæ perſonales & mixtæ devolvuntur, quibus audiendis bis hebdomadatim pro tribunali ſedet ſiſtentibus ſe quibuſvis totâ provinciâ commorantibus, quod privilegium tractus vocant, & Dux Philippus indulſit poſſe executioni litteras mandari non obſtante generali ejuſmet Reſcripto contrario.

Anno 1447.

Cæterùm Univerſitatis caput Rector eſt, quinque Facultatum ſuffragio electus ad trime-

ſtre,

Bulla Alexandri data 15. Kal. Januarii, an. 1501.

ſtre, niſi quod mos obtineat per ſemeſtre continuandi. Quem in refractarios cenſuris uti poſſe Eccleſiaſticis, reſpondit & permiſit Pontifex.

Anno 1426.

In quem Dux Magiſtratus & Capitulum jus juriſdictionemque ſuam transtulerunt.

Ideòque ut fulminis Apoſtolici, ita gladii viâ in reos poteſt animadvertere.

De omnibus & civilibus & criminalibus cognoſcit, bis ordinariè, & cum ſtudiorum vacatio eſt, ſemel inter octiduum pro tribunali ſedet: *Auditores*, *Aſſeſſores*, *Deputatos*, *Judices appellationum* (qui pro Facultatum numero quinque ſunt) *Advocatum Fiſci*, *Syndicum*, *Quæſtorem*, *Secretarium*, *Procuratorem*, *Satellites* cæteroſque *Officiales* habens. Quem privatim domo pedem efferre nefas, niſi paludamento rubro aut violaceo, togâ, pileoque magiſtrali inſignitum, præeunte qui pedum argenteum præferat Accenſo, ſubſequentibus miniſtris.

Publicè aut conſilio intereſſe aut ſupplicationi vetitum, niſi officiariis ſubſequentibus, præeuntibus octo aut etiam amplius *pediferis*, comitante omnium Doctorum cœtu.

Conſtat Univerſitas membris 5. quas *Facultates* vocamus.

Prima & tempore & fundamento Veneranda *Facultas Artium*.

Cujus caput *Decanus*. Senatum habet ex 4. *Nationibus* (ut vocant) Brabantiæ, Flandriæ, Galliæ, Hollandiæ conflatum: quibus ſucceſſivè honores communicantur; ita tamen ut unaquæque *Procuratorem* ſuum ante ordinarios minoris conſilii *Deputatos* habeat.

Bulla Leonis decimi data 13. Kal. Octob. an. 1513.

His *Deputatis* indulto Papali poteſtas nominandi Magiſtros ſuos ad quaſvis quorumque toto Belgio Collationes Beneficiorum; idque quoad capitula ſingulis decenniis, quoad vitam Collatoris cujuſque bis.

Conſtat *Conſilium Facultatis* Viris lectiſſimis in quo vidi eodem tempore Licentiatos Sacræ Theologiæ 5. Utriuſque Juris 7. Canonicos Cathedralium Eccleſiarum 8. omnes ad 40. uſque Artium & Philoſophiæ Doctores.

Habet Decanus ex antiqua conſuetudine etiam ab omni hominum & Scriptorum memoria nota, jus cognoſcendi puniendique ſuorum ſuppoſitorum delicta quantumvis gravia & enormia.

Idem niſi epomide humeris ſuper-injecta prodire, actus publicos non niſi ducente qui Sceptrum præferat Bedello frequentare & primam ſecundùm Doctores ſuperiorum Facultatum Cathedram occupare ſolet & debet.

Pædagogia vulgo.

Subcenſentur huic Facultati quatuor, ubi Artes & Philoſophia prælegunt, Gymnaſia.

Quæ certum eſt triviales anteà ludos fuiſſe, & erectâ Academiâ ſucceſſivè incorporatos, ut loquimur.

Vulgo Lilium inde vocatur. Annus erecti notatur vulgo an. 1347.

Ex eo genere eſt illud quod *Carolus Virulus* ſcholæ ad inſigne Lilii Rector & domûs Profeſſor ad ſtudiorum ſtudioſorumque pauperum uſus reliquit.

Ex teſtamento ejus dato 6. Febr. anno 1453. per D. Stormium Medices Doctorem & Gymnaſiarcham exhibito.

Ex quo noſtrâ & patrum memoriâ in Epiſcopalem Cathedram collocati anteà hìc juventutis formatores novem.

Quorum aliquibus ante annos multos carminibus aliquot luſi, quæ libet aſcribere.

PETRUS CURTIUS, REMIGIUS DRIUTIUS
Brugenſes Epiſcopi.

Curtius & Drutius Grudiorũ lumina quõdam,
Ad Grudiorum æquos culmina ferte pedes.
Hiſtorici certant, Bruga & Lovania certant.
Vincat utra, utra cadat; vos fatis ô Grudii
Nomine & officio ſimiles evecti, & eòdem
De luce ad lucem, de Cathedra ad Cathedrã.

JOANNES DUPLOYCK
Atrebatenſis

Pontifice exultat Atrebas Joanne, ô odora
In tam longinquis Lilia noſtra locis.

HENRICUS CUYKIUS
Ruremundenſis.

Lilia fragrarunt, fragrat Ruremunda, rigavit
Cuykius illa, ſacris hanc regit auſpiciis.

FRANCISCUS BUYSERET
à Montibus Hannoniæ Namurcenſis.

Qui Philoſophum miratur eſſe Principem,
Parùm ſapit.
Qui Philoſophum miratur eſſe Præſulem,
minùs ſapit
Qui Buyſeretum ad alta ferri culmina,
minimùm ſapit.
Et nomen omen & ſpopondit Patriæ,
Fecit Comes virtutis eruditio.

PETRUS PINTAFLOURIUS
Tornacenſis.

Doctore fortes Nervii
Gaudete Pintaflourio;
Qui quondam odorem *Lilio*
Auxerat, & augebit tibi.
Illi eruditio, tibi
Religio, utrique fama ſufficit Viri.

GISLENUS VRONDIUS
Suffraganeus Mechlinienſis.

Vrondius ornatur mitrâ caput, & quis erit qui
Nare neget patulâ Lilia odora trahi.

JOANNES SIXTUS
Audomarenſis.

E Xyſto ad inſulas vocari congruit,
Æquè, ac ſuos meſſem labores conſequi.
E *Lilio* ad Cathedram vocari convenit.
Æquè, ac ſuo florem reponi in hortulo.

Cum civili bello arderet Belgica & Lovanium in cladis communionem veniſſet; Falco alis, Porcus fœtu, virtute Caſtrum privatum deliteſ-

deliteſceret, *Lilium* odoris ſui tenax exules Muſas ſuo recreavit hoſpitio. Planè ut accidiſſe putem, quod ſolet vulneratis; qui licet manus pedeſque trunci, dummodo cor læſionis expers perſeveret, periti curatoris operâ frequenter reviviſcunt. Ita Lilium in meditullio Univerſitatis noſtræ plantatum ſi apparere, certè vivere numquam deſiit. Sed pulsâ bellorum hieme grati ad auras favonii è ſemine & calycibus aſſurgens odorem ſpirat cujus participes eſſe gaudent nobiliores Belgarum Eccleſiæ.

Age verò Flos illibate, non Veneri ſed Minervæ ſacer, ingere te vulgi naribus. Abunde eſt ad famam, abunde ad gloriam. Tu modò dum coleris à viris doctrinâ præſtantibus, altiùs altiùſque erigere, idque aſpirante Magno Deo.

Anno 1430. vulgo Porci. Ex Dorlandi chronico Carthuſienſi. Ex l. 7. actorum noſtræ Facultatis folio 23.

Alterum Gymnaſium ab Henrico de Loe viro doctrinâ & ſanctitate claro primò rectum nomen ex eo habet, quòd Joannes Widoe domum ſuam in platea Præpoſiti ex oppoſito Silveſtris Porci ſitam ad uſus Scholarum reliquerit.

Anno 1516.

Quæ tamen interjecto tempore tranſlatæ ſunt in domum Bergenſem ubi hodièque viſuntur. Ex hujus Collegii Profeſſoribus Pontifex, & Cardinalis, & Archiepiſcopus, & Epiſcopi plures prodierunt. Aliquibus eorum quæ olim inſcripſi Epigrammata adjiciam.

HADRIANUS SEXTUS. P. M.

Trajecti decus Heſperiam recturus utramque,
Progrederis Grudiûm, Magne Hadriane, memor.
Fortunatum adeò Porcũ vocat orbis, ob unum,
Qui datus eſt tanto duxque paterque gregi.

MATHIAS HOVIUS
Archiepiſcopus Mechlinienſis.

Non reor Heſperidum nemus Alcinoiq;roſeta,
Sceptrigerave Cyri culta Mydæque manu,
Sed Chriſto naſcentem hortũ te Præſule cultũ
Credibile eſt nomen conſtituiſſe tibi.

FRANCISCUS SONNIUS
Antverpienſis.

Si quis fortè roget, fuerit quis Sonnius? unum
Dicam: hoc Antverpiæ, ſol quod in urbe fuit.

GUILIELMUS LINDANUS
Ruræmundenſis.

Doctrinæ Virtus, pietas Virtutis alumna,
Omnes Lindanum finxerat ad numeros.
Tali opus eſt, clamant factis & voce Sycambri,
Qui ſcriptis, vitâ, & voce præeſſe queat.

Omen ſcilicet ineſt nomini, obſervatumque ſemper numero hoc Collegium alia ſuperare, ubi ſubindè unius dictata Magiſtri excerpentes etiam his exulceratiſſimis temporibus videre eſt paulò minores ducentis, ab unius Doctoris ore pendentes. Et neſcio, an ullum toto Belgio ſit Canonicorum Collegium, cui non fœtus ſuos Porcus impertierit; an ulla ex vicinis urbs, cui non ex ſuis alumnis aliquos in Senatorium ordinem cooptandos ſubminiſtraverit.

Eſt nimirum, quod Galenus dixit, in carnium genere nulla humano uſui & eſui ſuillâ convenientior, nulla utilior; ut quæ ſecundùm Plinium 50. diverſiſſimis menſam & palatum replere poteſt condimentis.

Nec minore copiâ nec commodo Gymnaſium hoc quaquaverſum ſe effundit & diffundit.

Nec timendum, ut vox vetus ſonat, de pluvia, cum ſus pepererit. Macti itaque animo, quicumque glandes Porco excutitis, in uno animali tot provincias ſaginantes. Vivent laborum veſtrorum fructus quamdiu litteræ: noſcentur quamdiu homines, laudabuntur quamdiu boni.

Tertium quod Caſtro veteri proximum eſt Gymnaſium, Godefridus Gompels primus rexit & regendum poſt ſe poſſidendumque aliis reliquit. Ex cujus gremio, id eſt, ex juvenum curatoribus ad gregis Dominici curam & inſulas vocati noſtrâ memoriâ ſex. Eorum tribus verbis in abitum luſi hæc olim.

Vulgo Castri. Anno 1457. Ex teſtamento ejus dato 10. Octob Ind. 5. per Gymnaſiarcham mihi communicato.

CORNELIUS JANSENIUS
Gandenſis Epiſcopus.

Flandria tolle caput, tuus eſt Janſenius, ille
Qui Caſtri quondam fortis alumnus erat.
Spondeo murus erat, ne Caſtri nomen inane
Reris, dico iterum, murus erit fidei.

MATHIAS LAMBRECHTS
Brugenſis.

Quid triſtes Brugę niſi frigora cruda querũtur;
Mathias venit. Eſt prope Veris honos.

CUNERUS PETRI
Levardienſis.

Serò Phryges ſapiũt, Friſii citò, quando Cunerũ
E Caſtro ad ſolium Pontificale vocant.

PETRUS SIMONIS
Yprenſis.

Præſidium educit veteranis nobile Princeps,
Si quando dubium patria ſentit onus.
Et Petrum Ypra recens orbata Antiſtite Caſtro
Evocat; ô dignum vel Jove conſilium.

GISBERTUS MASIUS
Sylvaducenſis.

Ut ſolo populus ſylveſcat nomine, Præſul
Inauguratur Maſius.
Ut maneat Ducis atque Dei, ſatagitque paratq;
Inauguratus Maſius.

In confinio Tartariæ caſtrum eſt (carcer, niſi mos regionis obſtaret, veriùs) ſeptuplici vallatum muro, excubantibus intra uniuſcujuſque ſepta indices aliquot hominũ millibus. Hæc

Regis

Regis potentiſſimi domus eſt, unde pedem efferri vetitum. Si ludere libet, ego audacter illud noſtro Lovanienſi aut diſtinctiùs Academico contulerim.

Ubi circumſtant Principes Philoſophiæ limen ſeptem à liberis nomen habentes ſcientiæ, excubat intra uniuſcujuſque ſepta juventutis Belgicæ flos. Ipſa Regina ſuo quaſi contenta palatio ſpacia facit per Doctorum auditoria, format tyrones, bene meritis honores decernit. Probatos in diverſas Imperii latè patentis ablegat Provincias. Ex eo genere vos Inclyti viri hinc ad diverſos honores profecti, & veteranorum adinſtar in colonias miſſi: licet ad ſanctiores curas aſſumpti; ſcitote, æquum eſſe in urbe caſtri meminiſſe; jucundum, trita olim arma contemplari; honeſtum, in pace de bello cogitare, quod Philoſophiæ cum inſcitia & ignavia perpetuum eſt.

Opibus opus eſt ad ſtipendia, auxiliis ad gloriam, aurâ ad prælium. Hanc bonus Deus & fertile Doctorum ſeculum abundè ſubminiſtrat. Illa mæcenates ex lectiſſimis ſui tractus ſubmittunt. Iſtas etiam; niſi quod temporum iniquitas imparem faciat Patronorum munificentiis. Deum oro, melius ævum orbi det, Belgio pacatius.

Vulgo FALCONIS. Molanus l. 4. rerum Lovanienſium. Quartum reſtat Pædagogium, quo Auctore cœperit hactenus non legi, & antea nomen *Cacabi* habuiſſe & ſitum loco qui hodièque veteris Falconis nomen ſervat.

Inde temporis lapſu ruinam minitans, cum nemo ſub onere ſuo vellet ſuſcipere,

Ab anno 1543. Ex libro actorum 7. fol. 184, & ſequent. *Facultas*, ne Philoſophiæ quadriga hâc quartâ rotâ deſtitueretur, magnis impenſis ad ſe traxit.

Profeſſores ad Epiſcopatus apicem pronuper vocati 4. Archipræſul unus, de quibus hæc in adoleſcentia mea fuſa carmina ſubjungo.

PETRUS LOMBARDUS
Archiepiſcopus Armacanus Primas Hyberniæ.

Ergo ultra toto diviſos orbe Britannos
Lombardo locus eſt & tibi Falco decus?
Nec timet hybernis loca fœta Aquilonibus inquam
Fæda? (pudendũ etenim ſchiſma tyrãnis alit)
Patria cura metum, pietas vincire tyrannam,
Vincere debebam dicere, ſola poteſt.
Si titubo, facit illud hyems ſi fortean erro
Caligans viſo ſole, quid inde novi?

MARTINUS RITHOVIUS
Yprenſis.

Rithovii manibus contentus Falco volavit,
Rithoviique pedo Illuſtrior Ypra valet.
Grata ergo junctis celebret Brabantia Flandris
Rithovii manes, Rithoviique manus.

ÆGIDIUS DE MONTE
Daventrienſis.

Urbs Daventria qualis eſt, eratque
Cum *de Monte* ſacris præeſſet, almum
Cum de monte Dei pluiſſet imbrem
Doctrinæ, pietatis, & quietis.
At nunc Præſule mortuo triumphans
Cum de monte Dei ciet furorem
Hæreſis rabieſque pravitaſque
Urbs Daventria qualis eſt, eratque.

NICOLAUS A CASTRO
Middelburgenſis.

A *Caſtro* ad Brugum properat, Præſulque Zelandiæ eſt,
Per terram æquè ac per mare Falco volat.

Per hos Belgarum tumultus deſierat Falco volare, imo eſſe, donec paucorum inprimiſque Joannis Vendevilii poſteà Epiſcopi Tornacenſis Viri clariſſimi operâ vitam & decus recuperavit, nulli aliorum inferior ſive ædificium, ſive diſciplinam, ſive ſtudioſorum copiam æſtimes.

Gymnaſiarcham, dum hac ſcribo, habet S. Th. laureâ donatum & pro tempore Academiæ Rectorem. Sub quo majoribus aucte incrementis generoſe ales, i pede libero quò fama & quovis ſcientiarum genere inſtructa juventus auſpiciis tuis imbuta vocat. Tibi & ego fructus tui pars quantulacumque lauream Doctoralem & ſupremam Philoſophiæ meæ impoſitam manum acceptam fero. Et ut ſolent gratiores accidere fructus arboris quam plantavimus, ita & tibi flores ingenii mei quod formaſti.

Ex his 4. velut areis anniverſariam Facultas inſtituens meſſem, ſuperioribus Facultatibus tranſcribit juventutis ſuæ florem, gloriæ materiam & utilitatis, ideoque rarenter annus effluit, quin (mirum temporibus ita iniquis) ultra centenos & tricenos ſiſtat Artium & Philoſophiæ lauro inſigniendos.

Hæc ſunt 4. univerſi noſtri quaſi elementa & ſtudio inter ſe & amplitudine certantia, mente tamen eâdem Eccleſiam & Rempublicam juvandi, Lovanium ornandi.

Hoc tetrachordon Appollinis, hęc lyra Mercurialis. Cujus fides 7. Univerſitatis noſtræ pectori velut jugo obtenſas & feliciſſimorum ingeniorum pectine pulſatas, ô quoties audivimus ſonum edere, quem totus inaudiat orbis! Poſſem exemplis docere nullum Eccleſiaſticæ dignitatis ordinem eſſe, nec gradum, ad quem non aliquot in Philoſophiæ ludo exercitati, imo exercentes adſcenderint à proximis annis quinquaginta. Sed brevitatem profeſſus ſuperſedebo, & ad alia gradum faciam.

Stadium Philoſophicum quod aſpirantem ad honores decurrere oportet, biennii eſt. Logicæ annus, Naturali Scientiæ menſes *6.* Metaphyſicæ trimeſtre, & repetitionibus tantundem impenditur. Studium quotidianum ordinarium in ſcholis eſt horarum ferè quinque, quibus partim dictata excerpunt è Doctoris ore, partim examinantur.

Exer-

Exercitia ſingulis claſſibus propria ſunt, quotidianæ toto biennio diſputationes, in quibus terni quaternive ſeparatim certo quæſtionum numero ſe invicem petunt. Errata notantur & finitâ hebdomadâ vel triduo plurium reus ad inferiorem, minimorum ad ſuperiorem ordinem dimittitur.

Logicis & Phyſicis unius Pædagogii communes ſunt diſputationes per totos ſex menſes bis per hebdomadem, & 2. horis, duobus Logico uno Phyſico uno, certas poſitiones contra quoſvis oppugnare volentes defendentibus, Præſide Magiſtrorum aliquo. Diſputationes 4. Pædagogiis communes ſunt in quadrageſima quidem convenientibus ad Scholam Facultatis Artium omnibus cum Magiſtro ſuo Phyſices auditoribus, & pro gloria cujuſque inter ſe (altero alteri materiam certaminis præſcribente) diſputantibus. Et ſub idem tempus per trimeſtre ferè diebus Dominicis eòdem iidem conveniunt, duo præfixis theſibus, per horas 2. defendunt, & quidem primò à *Priore Baccalaureorum* (ſic vocant & eligunt in ſingulis Pædagogiis unum è doctioribus) argumentis petuntur, tum ab aliis. Aſſident Doctores, & ſicuti neceſſe, formant, juvant, corrigunt. Actus publici Facultatis ſunt in Logica *Determinantiæ*, ubi in celebri totius Univerſitatis conſeſſu ſinguli de quæſtione Ethica ſibi per Præſidem Actus (is eſt ex Profeſſoribus unus) propoſita ſententiam dicunt. In Phyſica poſt trimeſtre ſtudium examinati *Baccalaurei* denuntiantur. Ita tamen ut *forma Baccalaureatus* in publico loco non detur niſi abſoluto Metaphyſices curſu & ubi in Logica & Phyſica itemque Ethicis publicè reſponderint. Kalendis Octob. abſolutâ *repetitione* cum ſolemni ſacro manumittuntur à Magiſtro Licentiæ candidati, & tota eorum cohors in tres claſſes dividitur: doctioribus duodecim (offeruntur è quolibet Gymnaſio tres) primus ordo datur; qui proximi ſunt, pari numero ſecundum obtinent; reliqui omnes ſimul, ordine pro eruditionis qualitate aſſignato, in tertiis cenſentur. Primi horis ferè 3. ſecundi 2. tertii dimidiâ *tentantur*, & ferè totidem *examinantur*. Tentamen prius eſt & eo periculum fit dignine ſint examine.

Illi juniores, huic ſeniores in ordine docendi 4. Pędagogiorum Magiſtri pręſunt: pro utriſque forma eadem, & ſinguli pro libitu ſuo ex libris de anima ſententiam unam ſibi deligunt, in qua primò examinantur, tum è ſingulis Ariſtotelicæ Philoſophiæ libris Profeſſores excepto proprio omnes ex ordine unam proponunt & diſcutiunt quæſtionem. Omnia reſponſa à ſingulis in chartam conjiciuntur & domi juxta illa locus cuique ſuus deſignatur. Vota, priùs depoſito ad manus Decani juramento tam Examinatorum quàm Tentatorum, *Regentes* Pædagogiorum conferunt & ingenioſo artificio reducunt, certumque nec ulli controverſiæ obnoxium ordinem omnibus deſignant. In cujus Pędagogio primus eſt, ibi per triduum noctes dieſque campana pulſatur & ſtudiorum vacatio eſt. Ceremoniæ quæ Academiam hanc inprimis ornant, in *Facultate* ſunt. Nemo docet, niſi togatus & bireto Magiſtrali ornatus. Licentiæ candidati non niſi togati cinctique & ſi ad examen admiſſi ſunt epomide ornati pedem domo efferre poſſunt. Baccalaureandi, Determinantes, Doctorandi, Decanus & Receptor & diſputantes in publicis actibus ſuos proprios ornatus habent.

Licentiæ gradu candidatos omnes donat Cancellarius: Doctores creant Magiſtri ſive Profeſſores. In Pædagogiis tres ſunt in convictu ordines, & prout cujuſque media ferunt pendit. Aſtringuntur omnes ad matutinas ſerotinaſque preces & quotidianum Miſſæ officium. Repetitiones ſuas veſpertinas habent aliaque exercitia, nec niſi monito è rectoribus aliquo pedem efferunt: diebus ſingulis, quid ſtudeant, proficiant, agant, ſpeciatim diſpicitur, planè ut hoc medio vix poſſibile ſit non aſſurgere.

Inter Facultates ſuperiores, Theologia ſe offert prima quidem illa ſi dignitatem, ſed poſtrema ſi ejus in Univerſitate exordiū ſpectes.

Serius quippe & vix ægrè eam doceri Princeps impetravit ab Eugenio Papa anno 1431.

Bulla data nonis Martii Pontificatus anno 1.

In ea dum hæc ſcribo Doctores re & nomine Eximii in urbe agunt quatuordecim.

Collegia huic ſtudio propria ſunt.

Theologicum quod vocant, à Ludovico de RYCKE fundatum anno 1442. variiſque ſubſidiis diverſorum beneficio augmentatum.

Ex Teſtamento ejus, cujus mihi copia eſt facta per D. : lanum S.Th. Doct. & Prof.

Quod creſcente inhabitantium numero viſum pleriſque fuit in duo partiri, prout etiam nunc diviſum videmus.

Anno 1562.

Hujus Collegii propriæ ſunt diſputationes Sabbathinæ, quas ob majus bonum placuit in publicas ſcholas transferri.

Pontificium ab Hadriano VI. ante Pontificatum Theologis deſtinatum & in Pontificatu confirmatum. Præſidem habet I. Janſonium Amſtelrodamenſem cujus extant commentarii in Cantica, Pſalmos, & de Sacrificio Miſſæ.

Anno 1522.

Ex Codicillo ejus per D. Janſonium mihi communicato.

Habuit Michaëlem Bayum virum neſcias an doctiorem an ſanctiorem, cujus extant varia opuſcula.

Archiducale ſive *Regium* formandis ad animarum curam Sacerdotibus à Philippo Hiſpaniarum Monarcha inſtitutum anno 1579. procurante apud Regem Joanne Vendevilio tum Conſiliario, poſt Nerviorum Epiſcopo. Rectorem habuit claræ memoriæ Epiſcopum Middelburgenſem Joannem Stryen.

Ex Diplom. Regio dato Madr. in Martio, per Doctorem Malderum mihi communicato.

Tria hæc utpote primaria Rectorem habent S. Th. Doctorem, & plus minus ſexaginta ſunt in ſingulis longâ veſte & ſtudium & ſpeciem aliquam religionis præ ſe ferentes ſtudioſi.

Huc etiam referendum quatuor Ordinum Mendicantium Seminarium, illud quidem ab annis circiter viginti cogitatum & per Joannem Crabbium *Virum Doctum induſtrium & pruden-*

Ex litteris ultrò citroque à S. Majeſtate & aliis utriuſque Ordinis, & ipſa commiſſione per Ordines ei facta, quam vidi,

prudentem deque Religione Catholica optimè meritum Ordinis D. Auguſtini Provincialem pro cura ſibi à reliquis tribus Ordinibus demandata Suæ Sanctitati, & Catholicæ Majeſtati commendatum, ſed nec hactenus planè perfectum; niſi quod Sereniſſimus Princeps Religionis tuendæ & propagandæ deſiderio & fructus inde ſecuturi ductus, nunc cœperit intendere. Deum rogo Principi bono optimam hanc mentem firmet, continuet, augeat, quod idem omnibus, quibus religio & virtus cordi.

Anno 1571. Ex litteris contractus datis 28. Novembris per Præſidem mihi oſtenſis.

Proxima ſunt à ſuperioribus Præmonſtratenſe: ſtudioſi iſtius Ordinis curâ 3. Abbatum inchoatum, quibus poſteà 4. alii acceſſerunt.

Ubi juſto numero Canonici in commune viventes vitam monaſticam licet extra Monaſterii ſui ſepta agunt.

Carmeliticum eadem ratione Inſtituti ejus profeſſis deſtinatum.

Anno 1491. Teſtamentum datum in Decembri Indict. 9. per Præſidem mihi exhibitum.

Sicut & Cruciferorum, quod Philippus de Volgaia Nobilis Zelandus Cœnobio Namurcenſi reliquit.

Ejuſdemque generis eſſe, putandum eſt Aulas Abbatiales Villarii, Averbodii, Tongerlcti, SS. Bernardi, Trudonis, Bertini &c. non tam Prælatorum hoſpitio, quam juniorum ad ſtudia mittendorum uſui conſecratas.

Ex Monumento ejus ad D. Petri.

Eſt ad extremum Audomarenſibus, Lovanienſibus, Brugenſibus in parte alendis ſubſerviens ab Henrico Houterlé Scholarcha ad D. Petri inchoatum, auctum ab aliis.

Studioſos Theologiæ numeravi aliquando 400. & novi qui numeraverit ante has turbas 1215.

Scriptores & alios Viros illuſtres hìc recenſere poſſem & conſtitueram; ſed quia nec exactè, nec omnes licuit colligere, differam in ſecundas curas. Hoc tantum addam:

Curriculum bravio Theologico deſtinatum ſeptennii eſt. Profeſſores quotidiani tres, iique perpetui, Dominicalis & Feſtivus Catecheſeos unus, Extraordinarii quatuor viciſſim ſinguli per trimeſtre legentes. Exercitia diſputationum publica ſunt hebdomadatim ſeſquihoræ diebus Saturni.

Singulares diſputationes pro duplici Baccalaureatu duæ, pro Licentia quatuor. In omnibus ſex ordine promotionis ſervato unum Candidatum honoris & gradus oppugnant. Examen rigidum per S. Scripturæ & M. ſententiarum libros præmittitur ſemper à Doctoribus. Poſt labores triennales ubi diſputatione & examine præviis ſui ſpecimen dederint, Baccalaurei Biblici renuntiantur, & intra proximum ſeſquiannum ubi idem in libris prioribus ſententiarum præſtiterint, & commentario ſcripto, diſſertatiunculâque in utramque partem publicâ ſe probaverint, Baccalaurei Sententiarum appellantur. Inde uſque in ſeptimum annum ſe comparant ad concinnandum in totos Sententiarum libros perfectum commentarium, & quaternas diſputationes, quatuor Senioribus Facultatis Th. Magiſtris Præſidibus, oppugnantibus quibuſcumque. Quem Priorem Baccalaureorum vocamus, omni publicâ diſputatione in oppugnando primas obtinet, & à Decano Facultatis pro tempore eligitur è doctiſſimis quiſpiam. Hæc publica ſunt, à quibus abeſſe ſtudioſis nefas. Collegialia ſunt Dominicales diſputationes in controverſiis fidei, in Pontificio Collegio; hebdomariæ in D. Thoma in Seminario, & ibidem quotidianæ repetitiones auditorum proximis diebus, itemque caſuum conſcientiæ &c.

Exercitia concionum ibidem & in Theologico, Leodicenſique Collegiis. Veſtis Theologorum talaris eſt cum bireto Magiſtrali (nec enim, exceptis Religioſis, ullum in Artibus non promotum ad gradus admittunt) ſine quo nefas aliquid publicum agi. Diſputaturi non niſi veſte propriâ, cappâque ad margines pellibus munitâ ſe oſtendunt. Inque his omnibus ita curioſi ſunt, ut neſciam an unquam diſſimulatum ſit, quod maximè ornat Academiam.

Succedunt Theologicæ, Facultates ſacrorum Canonum & ſacrarum Legum, Decanos quidem in Concilio ſuos, ſed Priorem alioquin unicum tantùm habentes.

Doctores Juris utriuſque nunc ſunt in Academia decem.

Et ſingulis annis (mirum temporibus ita iniquis) licentiæ gradum adipiſcuntur plus minus 50. Et certè ex ſola civitate Montenſi, cujus Collegio præſum, natos vidi æſtate precedenti ſpacio trium hebdomadarum ſeptem, ſpacio quadrimeſtris quindecim.

Collegia huic ſtudio propria ſunt.

Anno 1483. Teſtamentum datum an. 1484. 25 Auguſti per Doct. Vermy Præſidem exhibitum.

Quod Robertus à Lacu Deiparæ apud Ultrajectinos Decanus extruxit, auxerunt alii, Facultas Juris gubernat.

Ubi Baccalaureorum utriuſque Juris eſt congregatio & diſputationes hebdomadariæ, præſidente proprio Decano communibus votis electo: quorum numerum memini non infra ducentos fuiſſe, nunc rarenter eſt centenario minor. Decanum invenio primum Henricum de Ballirlo poſteà Officialem Tornacenſem.

Reſtauratorem Collegii, & primum à reparatione Decanum Guilielmum de Angelis Antwerpienſem. Et obſervo numquam quatuor Decanos ſibi ſuccedere, quin eorum unus ad Doctoratum, Conſilium Principis aut Patriæ, dignitates Palatinas aut civiles evectus ſit.

Anno 1554. Teſtamentum patris an. 1505. 10. Junii, & filii 7. Martii an. 1554. datum, à Doctore Corſelio Juris Civilis Anteceſſore oſtenſum.

Eſt & aliud per Joannem Winkelium Prothonotarium ejuſque filium ſtudio Juris conſecratum.

Utrique Doctor præeſt, numero habitantium ad quadragenarium fere accedente.

In utroque hebdomadariæ Diſputationes Doctore Præſide ſunt & nunquam interruptâ ſerie continuantur, magno Studiorum fructu.

Ex Conſtitutione reditus & Teſtamento dato 25. Auguſti Indict. 2. & Libro Actorum Facultatis.

Eſt & aliud per Anthonium Haveron fundatum anno 1484., per Joannem Carondeletum Panormitanum Archiepiſcopum, utrumque D. Donatiani Brugenſium Præpoſitum, renova-

renovatum auctumque & dotatum anno 1549.

Collegium Sacello, ædificiis, hortis, bibliothecâ inſigniter ornatum, & magno nonnunquam ſtudioſorum numero inſtructum. Ubi ſimiliter Præſide qui Collegii Rector eſt hebdomadarias Diſputationes fieri leges & conſuetudo jubent.

Stadium Juris ſolet eſſe Lovanii quinquennale, nunc pro temporum & ſtudii ratione tempus certum non obſervatur.

Poſt biennii aut ſeſquianni ſtudium, ubi conſtiterit trium ut minus Doctorum auditores fuiſſe, admittuntur ad examen pro gradu Baccalaureatus, & aſſignatur *Lex* cum *Capitulo* quam impugnantibus Doctoribus tueantur. Quo facto, ſi digni honore cenſeantur, in publicis ſcholis idem præſtantes titulo ornantur. Et tum nomen dare ſolent Baccalaureorum Collegio.

Ad licentiam qui aſperat, ubi ſemel quidem publico loco *diſputaverit*, itemque ſemel *repetierit* aliquam juris materiam contra quoſvis oppugnare volentes, poſtridie examini ſubjicitur, ubi & docet & explicat docturi more; & denique defendit præfixa ex Legum, Decreti, & Decretalium libris. Et ſi placet ſufficitque doctrina, ad Chorum D. Petri à Doctoribus deducitur, & poſt orationem à Cancellario Licentiatus denuntiatur. Quod autem ſolent olim omnes publicè docere poſt adeptum honorem, nunc ferè extra uſum eſt.

Viros hic primæ famæ habuimus *Joannem Wameſium*, cujus Conſilia ſummo cum fructu & applauſu omnium leguntur, creatum an. 1553. *Philippum Zuerium* nuper vitâ functum, creatum anno 1570.

Evocati Doctores Lovanienſes ad Concilium intimum Principis aut Patriæ, recenti memoriâ Arnoldus de Beca Doctor factus anno 1481. Jacobus de Rheno anno 1493. inſuper Decanus Ziricſææ. Marcus de Steenbergis anno 1498. etiam Bruxellæ Decanus. Franciſcus Cranevelza anno 1509. Hermes de Winghe anno 1530. Luduvicus de Pari anno 1447. Chriſtophorus Gendt anno 1550. Joachimus Hopperus anno 1553. Joannes Vendevilius anno 1553. pòſt Nerviorum Epiſcopus, Petrus Peckius, Joannes Malcot anno 1570. Stephanus Craesbekius, Thomas Soeſius eodem. Præſides autem & Cancellarii ex eiſdem fuerunt G. Bont, Everardus de Middelborch creatus an. 1493. Luduvicus Schoor anno 1526. Joannes Molinæus anno 1559. Petrus vander Aa eodem. Præter alios plures qui non ita occurrerunt. Unum addam & mirum ei qui calamitates Belgii ſeriò æſtimabit; intra 50. proximos annos, quibus Brabantia miſerum in modum afflicta eſt, non multò pauciores 50. Doctoratûs inſignia Lovanii accepiſſe. Et didici ab oculatis teſtibus ante has civiles turbas fuiſſe in Academia ultra ſex ſtudioſorum Juris millia; ita ut ſcholæ legentibus Doctoribus pro dimidio capaces non eſſent.

Quinto loco Medicinæ Facultas eſt.

Cui Collegium proprium ære Petri Bruegelii Medici fundatum 1577.

Ex Teſtamento dato 20. Auguſti Indict. 24. per Præſidem oſtenſo.

Præeſt nunc Thomas Fienus, qui de cauteriis opuſculum edidit.

Poſtremùm in re literaria Collegia ſunt. Illud à Franciſco van Nieulant deſtinatum quidem, ſed onere domus valorem excedente ex legatis Joannis de Vaulx cura Jacobi Baii Doctoris Theologi exoneratum, emptum, auctum, dotatumque. Ubi ad Logicem uſque à primis Grammaticæ rudimentis prælectiones fiunt, cum ingenti fructu. Præeſt nunc Ægidius Bajus S. Th. Doctor & magnus eſt ſtudioſorum numerus.

Anno 1578. Ex Teſtamento dato in Maio. Anno 1592. Litteris ceſſionis proviſorum 21. Aprilis & Inſtitutionis 13. Martii anno 1591. factæ per D. Doctorem Baium mihi communicatis.

Trilingue à Jeronimo Buſlidio Præpoſito tum Arienſi lectionibus trium linguarum inſtructum annitente imprimis Eraſmo Roterodamo anno 1517.

Ex fundatione data 23. Junii per Receptorem mihi exhibita.

Ubi Viri Magni Valerius, Langius, Nannius, aliique complures & docuerunt & auditores habuerunt Duces, Principes, Comites tam noſtrates quàm exteros.

Habet bibliothecam inſignem imprimiſque græcam.

Huc inſerenda Hiſtoriarum & latinæ linguæ Profeſſio Principum & Ordinum munificentiâ in Univerſitate fundata; quam æternæ memoriæ Juſtus Lipſius obiit, de quo hoc tantùm dico; alibi aliter & ampliter magis dicturus. Poſt cujus mortem Sereniſſimi Principes me Hiſtoricum ſuum & Provinciarum Belgicarum ſubſtituerunt, denique Ericium Puteanum Virum Eruditum Mediolano evocarunt lectoris officio functurum.

Præter hæc mixti ſtudii varia ſunt Collegia: omnium hæc præcipua.

Atrebatenſe, & *Cameracenſe* per Nicolaum *de la Ruyſtre* ex Præpoſito Sancti Petri Atrebatium Epiſcopum, fundatum anno 1509.

Ex Teſtamento dato an. 1509. per Doctorem Gaudanum Decanum S. Petri Præſidem mihi communicato.

Antverpienſe & *Aloſtanum* ſumptu *Petri vanden Daele* Decani Aloſtenſis, Regiâ Magnificentiâ extructum anno 1569. ubi tunc hoſpitium Principis eſt.

Ex Epitaphio in Sacello domeſtico.

Friſium & *Gandenſe* à Viglio Zwichemio Sancti Bavonis Gandenſium Præpoſito & Conſilii Principum Præſide erectum an. 1569.

Ex vita ejus per ipſummet conſcripta perque Doct. Lyropium Præſidem oſtenſa.

Namurcenſe per *Nicolaum Goblet* Dionantenſem Præpoſitum, affinibus & popularibus ſuis relictum cum aliquali ſubſidio anno 1553.

Ex communicatis per Doct. Witingum Præſidem. Vulgo S. Annæ.

Weſphalium à Joanne *Peltz* Univerſitatis Notario Rechlinchuſianis ſuis deſtinatum anno 1584.

Ex Teſtamento dato 8. Oct. Indict. 10. per Decanom S. Jacobi Præſidem exhibibito.

Campinienſe à Marcelio de Craenedonck ad D. Jocobum Canonico in honorem 5. vulnerum Chriſti dedicatum ad uſus totidem ſtudioſorum anno 1574.

Ex Teſtamento dato 20. Auguſti Indict. 14.

Sabaudicum ab Euſtachio Chappuſio Regum Conſiliario, Cæſarum Legato, Viro inclyto dotatum anno 1551. Aneſſiacenſibus alendis potiſſimùm, & Sabaudis poſteà, cujus Præſes inſignem de Venerabili Euchariſtia Tractatum edidit.

Ex Teſtamento dato 13. Decemb. per Doctorem Jacobum Bayum mihi oſtenſo.

Caſtetenſe

Ex Teſtamento dato 28. Julii & Epitaphio ejus in S. Petro.

Caſteienſe per Michaëlem Driutium Doctorem Juris Utriuſque, Decanum Sancti Petri ac Leodicenſium Officialem, inſtitutum anno 1559.

Ex Teſtamento quod penes me eſt.

Hannomontanum à Joanne Bieven Juris Utriuſque Doctore relictum anno 1595.

Anno 1579. Ex Teſtamento dato 6. Febr. per Doctorem Clarium mihi communicato.

Bruxellenſe à Gregorio Divæo nuper donatum dotatumque.

Ultrajectinum teſtamento D. Ryneveldii inchoatum, ſed necdum perfectum.

Leodicenſe, quod nunc ingenti impenſâ & fructu extruitur auſpiciis & curâ Principis Bavariæ Electoris Colonienſis, & Antiſtitis Leodini cui vita & felicitas.

Ultimo loco adjiciam Collegium & nomen & initia & Inſtituta debens Joanni Standonck Viro incomparabili. Qui religionis, & litteraturæ melioris bono Seminarium & Pariſiis & Lovanii inſtituit, ubi Inſtituto inter monaſticum & ſeculare medio juvenes ad omnium virtutum & ſcientiarum decora formarentur.

Victus iis in Collegio è piſcibus, amictus chlamydibus cum capucio gryſio: præter Sacrum quotidianum, preces quotidiè horarias exolvunt, olim quidem majores canonicas, nunc B. Virginis minores. Admittitur ad Collegium qui modeſtiâ & eruditione inter concurrentes potior eſt, (concurſus annui tempus affixâ ad valvas ſchædulâ omnibus indicatur.) Admiſſus per trimeſtre & loci & morum & diſciplinæ facit periculum & unà ſui. Si placent omnia, quaſi voto publicè concepto veſte donatur. Illud eſt, Patri domûs (ſic meritò ſuum Rectorem vocant, à quo filiorum inſtar habentur) ſe obedituros, diſciplinam & regulas ſervaturos, rem Collegii ſemper promoturos; & volunt hanc promiſſionem inſtar medii voti obligare. Quoad ſtudia; in iis haud dubiè maximo cum fructu verſantur. Utpote ſemper cùm à ludo redierint, in oculis Magiſtrorum agentes, quotidiana & hebdomadaria exercitia, diſputationes, examina habentes, & de ſingulis perperam actis ſingulis feriis ſextis rationem reddentes.

Hæc deſumpſi ex Bulla Papali & diplom. Georgii de

Hanc vivendi ſtudendique regulam Pontifex, Cardinales, Epiſcopi non probarunt tantùm, ſed & maximis ornarunt privilegiis.

Ambaſia Cardinalis S. Sixti dato an. 1502. quorum copia mihi per Patrem facta.

Conceſſum in domibus templa & oratoria ſtruere. Sacerdotibus domeſticis, ubi à Patre idonei judicati fuerint, & confeſſiones excipere, & caſus Diœceſano reſervatos abſolvere permiſſum.

Pater cuivis Antiſtiti Catholico ſine dimiſſoriis & Beneficio præſentat ſuos alumnos ad ſacros ordines.

Idem aut pro eo conſervator ſicut inutiles Collegio pellere, ita ſine licentia exeuntes per cenſuras Eccleſiaſticas revocare poſſunt, appellatione quâvis poſtpoſitâ.

Domum in Sedis Apoſtolicæ protectionem accepit Alexander ejuſque ſucceſſu Pontifices.

Ex qua quanti fructus ad Eccleſiam & rempublicam redierint ipſe teſtatur. *Intra paucos nimirum annos pluſquam trecentos ad reformatas religiones tranſiiſſe, alioſque maximo numero ad regendas publicas ſcholas & alia S. Eccleſiæ munera obeunda directos.* Atque hoc in exordio hujus inſtitutionis, & vivo adhuc fundatore. Quid ergo poſteà latè propagatis hujus Inſtituti Collegiis? Quivis æſtimet. Ego ſcio quos noſtra Lovanienſis domus viros produxerit.

In uno concludam. Vulgò & verè dictum, hanc Standonicam domum Minoritarum & Carthuſianorum eſſe Seminarium; addo ego Paſtorum & Theologorum. Sola Antverpia non ita pridem habuit è Standonicis, quos ſcio, Paſtores octo, Duacum Doctores & Profeſſores Theologiæ quatuor, Lovanium plures. Et neſcio an unquam Collegium Porcenſe fuerit ſine aliquot è domo Standonica primæ notæ Profeſſoribus, unquam promotio in Artibus ſine aliquot inter primos Standonicis.

Ut in hoc ita in præcipuis Academiæ Collegiis Sacella ſunt domeſtica, ubi quotidiè res divina peragitur, & pluribus locis veſperæ cum Miſſa diebus Feſtivis ſolemniter decantantur, ferè muſicè.

Ita planè ut in hac Academia non eruditio tantùm & boni mores, ſed vel maximè pietas imbibatur.

SUBURBANUM LOVANIENSE.

IN Urbis Lovanienſis Suburbano, hoc eſt intra primum ab Urbe lapidem pro ratione 7. portarum, totidem viſuntur cœnobia.

Porta Dieſtenſi.

Inter quæ & antiquitatis & ordinis & meriti jure primum Vlierbacenſe.

Verba ſunt litterarum fundationis datarum an 1125. Lovaniæ, Indictione 3. quæ mihi communicatæ ſunt per R. loci Abbatem Libertum Scallonium.

Godefridus quippe Dux conſiderans mundi gloriam inſtar fluminis raptim præterfluere, & omnes amatores ſuos ſubitò vacuos relinquere, utile fore perſpiciens ſi de divitiis Divinâ ſibi largitate conceſſis aliqua ſervis Dei vivens impertiretur quæ moriens integra inveniret, locum Fliderbeka dictum ab omni tam ſua quam Eccleſiæ Lovanienſis juriſdictione liberum Abbati Affligimienſi obtulit in Monaſterii Benedictini formam coaptandum; cui Advocatus ſit in perpetuum idem qui Lovaniæ Comes.

Ex litteris ejus datis anno 1158. Indictione 6. quarum copiam idem Abbas mihi fecit.

Cæterùm Godeſcalcus Abbas Affligimienſis promovendis novi Monaſterii rebus altarium & oblationum aliquot fructus indulſit, Præpoſitumque & Religioſos ex ſuis in novam tranſcripſit Coloniam anno 1158.

Ex litteris ejus datis anno 1173. ubi plures aliæ exprimuntur conditiones.

Cujus Succeſſor Arnulphus ad preces Ducis & aliorum Vlierbacenſibus Abbatem permiſit eligendum, tamen ſolùm ex profeſſis Affligimienſibus.

Ex Bulla data 7. Maii per Victorem Papam ad Abbatem Affligimienſem, & Alexandri data ad Lateranum 3. nonas Januarii Pontificatus an. 3. ad Abbam Parcenſem inquiſitorem negotii futurum, & alia ejuſdem ad Vlierbacenſes.

Cum autem bona Cœnobii, neſcio quo malo imminui obſervarentur, Alexandri IV. Pontificis juſſu abſoluti Vliderbacenſes ab omni, quo Affligimienſibus obligabantur, ſubjectione, conceſſumque Abbatem ex ſuis juxta præſcriptum regulæ & morem alibi ſervatum eligere an. 1259.

Templum Vlierbacenſe auctum & potior Conventûs pars extructa ſub an. 1170.

Ex Regiſtro veteri.

Domus Abbatialis perfecta poſt an. 1260. Templum à parte auſtrali informatum anno 1472.

Patet ex litteris contractus cum Trudonopolitanis de quibus poſtea.

Utraque ſub initia turbarum in Belgio ab hæreticis ferro & igne propemodum in cineres redacta anno 1532. in Septemb.

Ex Annali præfixo Bibliis Cœnobii ſcriptis an. 1206.

Cùm anteà domus refugii Vlierbacenſium Lovanii fortuito igne, cum omnibus Cœnobii monumentis & litteris abſumpta eſſet anno 1532. in Septemb.

Ex litteris contractus & permutationis domus Trudonopolitanæ cum Vlierbacenſi, quarum mihi copiam fecit D. Prælatus.

Poſt vaſtatum ergo Cœnobium Religioſi aliquamdiu in Trudonopolitano, quod emerant, hoſpitio, egerunt.

Donec, authoritate Apoſtolicâ Bogardorum Cœnobium (Ordinem Benedicti aſſumentibus qui inibi ſupererant Religioſis) eis conceſſum eſt anno 1590.

ENCOMIUM
Abbatiæ Vlierbacenſis.

QUà pietas patefecit iter, queruli ſingultus
Ite, & tu in lachrymas ingenioſe dolor.
Ad hunc animo, ad illas oculis eſſe convenit dolentibus ei, qui Vlierbacenſis Abbatiæ rudera, & triſtes ſacri Collegii ruinas veniet contemplaturus. Illa, illa Palatii olim, nunc Univerſitatis Suburbana voluptas, Principum quondam, denique Muſarum delitiæ, Affligimienſis Abbatiæ primogenita, Benedicti Ordinis hoc in diſtrictu prima Colonia
Immeritas ſenſit Martis mortiſque ſecures.

Templum iſtud quod ſepulturæ locum Weſemalii Barones duo, Roterelarii 4. Toparchæ ex vicinis Lovanio complures magna ambitione optaverunt, ubi quina olim fumabant altaria, Sanctorum non contemnendæ coruſcabant reliquiæ, à Ducibus dotatum, ornatum, frequentatum, nunc rudis eſt & indigeſta moles. Cœnobium ubi illuſtri loco nati (non dubito) plures, denique viri doctrinâ & ſanctitate ſuſpiciendi aſſiduas Deo laudes pangere ſolent, nunc ſeges eſt. Et quid aliud in eo quam Troiam aut Troia oriundam Romam poſt Gallorum rabiem liceat repræſentare, ſi fas eſſet conferre virgulta cupreſſis, ſacra profanis miſcere.

Libet interim ruinas aſpicere, & (ſi quid fatalis ille regnorum urbiumque carnifex Mars & Vulcanus nobis reliquum fecerunt) ipſas vetuſtatis cicatrices eruere. Erit fortè quod recreabit, erit quod placebit. Ex Abbatum numero primus & ordine & merito *Everhardus*, regularis diſciplinæ tenax obſervator, nec minùs rerum quæ ſeculum tangunt providus. *Wigerus* alter ab hoc veſtigiis deceſſoris ſui inſiſtens. *Theodoricus* ſucceſſit, Cardinalis & Legati Papalis manu in Cathedrali Leodicenſi initiatus anno 1188. cum inſuper Chriſtiani Principes ſacræ militiæ nomen darent, mortuus 3. nonas Aprilis anno 1235. Cujus Succeſſores *Godeſcalcus*, obiit ſecundo nonas Maii... *Arnoldus*, obiit anno 1276. Reliquos injuria temporum invidit; etſi nomina in Martyrologio & ſchædis veteribus repererim, tamen quia nunc ordinem nec tempus vitæ ſcio, ſuperfluum putavi eis paginam replere.

Quo anno, ſubticetur.

Vide Seriem Abbatum in Brabantia Sanderi.

Vigeſimus in ordine fuit vir undequaque magnus & Principibus acceptus *Rodulphus Caſaris* fato functus anno 1424. Abbatem poſt ſe habuit *Robertum à Marthem* claro loco natum morte præventum pridiè Kalend. Aprilis anno 1456. Poſt quem *Leonardus Griboval* Decretorum Doctor vigore mandati Apoſtolici benedicitur. Cui anno 1484. è vivis ſublato *Joannes de Langrode* ſuffectus, cujus ævo per S. Jacobi Leodicenſium Abbam & Sanctæ Sedis Commiſſarium invecta eſt Burſfeldienſis in hunc locum reformatio. Is in vivis numerari deſiit anno 1519. & ſurrogatus *Joannes Panhuys* qui primus inſulas à Romano

mano Pontifice impetravit, viam univerſæ carnis ingreſſus anno 1543. Et deinde *Joannes Marotelle* vir ſive genus, ſive doctrinam, ſive prudentiam ſpectes, eximius, ad alteram vitam vocatus anno 1567. 10. Kal. Maii.

Quo ſurrogatus *Joannes Houtaert* anno 1571. animam efflans, ne afflictionem domûs ſuæ videre cogeretur. *Petrus* enim *Coels* vix inauguratus videre debuit ſanctum Dei impuris atheorum manibus profanatum, everſum religionis conciliabulum, integritatis aſylum. Nec hoc ſatis; ipſe vinculis mancipatus parum abſuit, quin inter luporum manus animam efflare debuerit, Cœnobium interim poſt ſe relinquens multis obnoxium calamitatibus. Quod anno 1586. *Liberto Scalonio* ab Hulsberch claris orto natalibus, & Prioris munere diu apud Trudonopolim functo committitur, cujus induſtriâ aliquantulum reſpirat temporum iniquitate oppreſſum Cœnobium.

Huffla.

Haud procul ab hoc Cœnobio *Huffla* eſt Patritiæ Lovanienſis peculium & nomen, unde primum in Senatu invenio Ægidium anno 1354. & celebrem Joannem octies Conſulem.

Porta Bruxellenſi.

Anno 1517.

Eſt inſuper in Suburbano, ſub ditione Baronatus Heverlenſis Virginale Collegium; eſt regulâ utens propriâ, ut alibi dicam, ad Auguſtinianam tamen accedente, & ſubjectum Ciſtercienſi Abbæ in Villario. Fundator hujus Henricus primus, promotor Dominus Heverleæ & alii, finis leprâ infectos judicare, judicatos (ſiquidem Cives Lovanii, aut Heverleenſes ſint) recipere & alere. Numerus olim incertus, denique à Duce definitus anno 1422. novenarius. Cœnobium pronuper exuſtum ſenſim reparatur. Antè illud Icon eſt & ara, ad quam inaugurandus Brabantiæ Dux primum ſolet juramentum edere & precibus nuncupatis dono aliquo honeſtare.

Porta Hovenſi.

Haud procul hinc Cœnobium Cæleſtinorum eſt de quo in Heverlea dixi.

ENCOMIUM

Prioratus B. Mariæ in Bethleem in Suburbano Lovanienſi, quà Mechliniam iter eſt, & unà reformationis Canonicorum Regularium ultimæ.

Porta Mechlinienſi, eſt ditione Hezentenſi.

Ludus ad nomen Parochiæ ſive capellæ ſub qua & in qua cœnobium fundatum dictæ Oſterheym, id eſt Orientis domus.

TRanſeamus uſque in Bethleem & videamus quod factum eſt. Deus ab Auſtro veniet & in Oriente firmabit ſedem ſuam. Labis & ſordium expertes cum Angelis: potentes doctrinâ, opibus, honore cum Regibus: plebei & reliqua turba cum Paſtoribus adeſte viſuri Mariam in continentiæ, Joſephum in paupertatis, Jeſum in obedientiæ regularis voto triplici tres oblectatos, adumbratos, & ad vivum expreſſos.

Erat regiæ & metropoli Judæorum Bethleem orientalis contigua, noſtra occidentalis regiæ & metropoli Brabantorum.

Locus ſive capella antea à Scholaſtico S. Bartholomæi Leodicenſium dependebat.

Illa regiæ, hæc Apoſtolicæ tribus peculium. Illa Judaïcæ, hæc Auguſtinianæ decus familiæ. Illa legalis, hæc Regularis æmula obſervantiæ. In illa tugurio concluſus in urbe locum non reperiens Chriſtus, in hac Chriſtiani in orbe requiem animabus ſuis non invenientes, novo auſteritatis genere *perpetuæ incluſionis profeſſi regulam*, ultimam Auguſtiniano Ordini perfectionis notam adjecerunt. In illa linteolo panniſque involutus Jehova vagitu ſuo velut claſſico ſalutis noſtræ glorioſum cum inferno duellum auſpicatur, in hac & pelle & lineis amicti fratres pſalmodiis velut buccina poteſtatum infernarum & mundi Principem ad generoſum inceſſanter provocant certamen. Nequaquam ergo ut illa ita & hæc minima dicenda inter Eremos Brabantiæ, ex qua quinquaginta & amplius Cœnobia toto Belgio, reclusionis ſuæ exemplum, normam, exordium acceperunt. Qua autem id ratione, & à quo & quando factum, accipite. Annus agebatur à redempto orbe ſupra milleſimum trecenteſimum nonageſimus tertius, cum Paſtoralis curæ onus in Oſterheym commiſſum Godefrido de Curia (quem Canonicum Nivellenſe & Sylvæducenſe Decanum & Cantorem Lovanienſe Collegium habuiſſe glorietur) S. Th. Baccalaureatum Pariſiis adepto. Et id temporis in Oſterheym Recluſa (utar vulgari nomenclatura) tertiam Franciſci Regulam profeſſa. Poſt cujus obitum Catharina *Borſbekia* Antverpiana in locum ſurrogari obtinuit; & amplius humanæ, fæmineæ, ſuæ conſcia imbecillitatis, planè plenèque optans mundo nuntium remittere, in cellulam numquam egreſſura concluditur. Quin imò frequens Godefrido hortatrix erat, ſimilis Inſtituti ut Cœnobium extrueret.

Veſtis illa Eremitarum olim, nunc Regularium.

Ex chronico Bethlemitarum p. 2. articulo 1.

Anno 1412.

Articulo 2.

Articulo 3.

Nomen ei Margareta de Sichenis quæ ob. an. 1354.

Joannes Winninghen Dominicanus Doct. S. Th. & Profeſſor dialogum, Heymericus Doctor epiſtolam pro incluſione Regularium ſcripſerunt, quos conſule.

Audit ille & re tantiſper in ſeriam cogitationem admiſſâ proximo anno in natali ſolo cœpit Monaſterium ſtruere & Regulares S. Auguſtini ſub Jacobo de Vrieſem Priore delecto congregare, qui non multò poſt *incluſionem expreſſa profeſſione* promittentes, authoritatem faciente Petro de Alliaco Cardinale & Leodiorum Antiſtite, exemplum dederunt quod virorum in Belgis collegia, paucis poſt annis 27. fæminarum pænè omnia imitari voluerunt. Adeò ut ex tunc Collegiorum Virginalium ſpecialis cura, viſitatio & reformatio pluſquam viginti trium Cœnobiarchæ Bethleemitico committeretur, onus omnino impar humeris ejus qui ſolitudinem in delitiis habebat.

Obiit illa anno 1406.

Ex litteris Jacobi de Veniy Scholaſtici S. Bartholomæi & Patroni 4. Capellæ de Oſterheym locum & conſenſum dantis.

Anno 1414. 1. Septemb.

Ex diplom. ejus dato anno 1421. 4. Martii cujus exemplar eſt in chronico.

Quod non obſcurè advertens Antiſtes Leodienſis authoritate ſua onus viſitationis in diverſa Monaſteria partitus, pauca Bethleemitico reliqua fecit anno 1432. 4. Novembris. Cæterum hoc uno verbo annotandum,

Barlandus in Brabantia ait Cameraci Epiſcopum factum.

Ea nominaſſem niſi putaſſem ſupervacaneum, cum ſuis ſingula locis dicenda ſint.

Diploma ejus extat ibidem.

Priores hujus domus uſque ad annum 1500. certatim omnes aliquam Cœnobii notabilem partem feciſſe aut perfeciſſe. Invenio Cœnobium hoc aliis Priores ſubminiſtraſſe diverſis temporibus... Sanctitate & revelationibus conſpicuos hîc vixiſſe 3. Ut non immeritò mihi

Numerus non exprimitur.

 gratuler

gratuler illius me Collegii membrum eſſe cui talis præfuerit, ea me in urbe natum, unde tanta prodierint.

ENCOMIUM
Parcenſis Abbatiæ.

Porta Parcenſi.

IN nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora, Dii cœptis, etenim mutaſtis & iſtas,
Aſpirate meis.

Sic ferè olim Poëta quàm civis felicior: ego nunc ſpecioſam, ſed certam relaturus Metamorphoſin quâ ſubſtitutos feris homines; factum ex ſpelæo ſacrarium; rude caſtrum cœleſtis odeii habitum aſſumpſiſſe; cornibus æra campana; clamoribus hymnos; venatoribus canonicos; ſterilitati ubertatem; voluptati religionem; mundo cœlum ſucceſſiſſe cum fructu liceat contemplari. Adeſte generosâ ſtirpe & indole, quibus animus eſt

Exercere feras & fallere retibus apros.

In nemus eſt iter, ſed nemus nemini, niſi qui affectat ad Superos iter, parens patenſque: nemus non Dianæ ſed Deiparæ inſcriptum.

Nec vos aurem avertite nec mentem, terræ filii quibuſcum ſylva jam olim aliquid habuit commune: maturate gradum; hæc officina eſt, ubi nullo malleorum ſtrepitu in quiete & ſilentio aptantur lapides cœleſti Hieruſalem coaptandi. Et denique, ô! quibus in libris & litteris eſt animus, advertite, & invenietis

Seceſſus gratos & amata Muſis otia.

Non illos quidem ſuperbæ eruditioni & eruditæ ſuperbiæ, ſed doctæ pietati & pientiſſimæ doctrinæ conſecratos; hæc non Muſis, ſed Myſtis ornata; non Sororibus, ſed ſanctiore titulo Fratribus dicata; non morti ſed vitæ deſtinata & tranſcripta. Juvabit fortaſſe nemoris hujus transformationem ab ovo cognoſcere & ſacri hujus Collegii fundamenta incrementaque examinare. Curabo ſanè & totum velut in tabula depingam.

Verba literarum Ducis datarum anno 1129. Indictione 7.
Ex literis conſenſus per ipſum datis an. 1131. quæ extant c. 1. parte 2. Codicis.
Ex verſu veteri ad ſiniſtram Chori in pariete.

Locum in Auſtrali parte Lovaniæ feris ſylveſtribus deputatum ab antiquo Godefridus Dux I. Gultero Abbati Laudunenſi donavit ad uſum Monaſterii Præmonſtratenſis ibi construcți, authoritatem faciente Alexandro Epiſcopo Leodicenſi.

Eccleſiæ pars illa, ubi nunc odeium viſitur, ex ruderibus caſtri veteris ſtructa, & Virgini Matri, Divoque Evangeliſtæ inſcripta eſt anno 1128. Aprilis 22.

Ex veteri inſcriptione unius feneſtræ.

Anteriorem verò Eccleſiæ partem longo poſt tempore Alardus de Fura Abbas ſuperaddidit circa annum 1280.

Ex marmore ſepulchro ejus ſuper impoſito.
Ex Inſignibus & Epigraphe ejus diverſis locis.

Cœnobium paulatim à tenuibus initiis extructum, ab Gerardo Abbate 21. muris cinctum amplioribus ſub an. 1425. Portam mediam cum ædificiis contiguis, itemque loca ad meridiem & occidentem Theodorici 23. Abbæ opera adjunxit anno 1480. aut circiter.

Ex ſuperliminari & pictura patronum ejus referente.

Quibus in ordine Prælatorum 25. Ambroſius anteriorem cum ſuis ædificiis portam egregio opere præfixit poſt annum 1500.

Ex Inſignibus & oculatorum teſtium relatu.

Aulam porrò Abbatialem refecit ſucceſſor Luduvicus anno 1550. plus minus.

Totam Abbatiam denique vitio temporum collapſam noſtrâ memoriâ Franciſcus 29. Abbas reſtituit pro magna parte.

Ex Abbatibus primi ferè Lauduno advenerunt 23. Theodoricus infulas primus obtinuit.

Ex litteris ejus datis anno 1141. regnante Conrardo II. quæ extant c. 2. parte 2. Codicis.
Ex Diplomate dato Bononiæ anno 1144. 16. Kalendas Julii.

Series omnium hæc eſt. *Simon* rigandæ novæ in Brabantis plantationi anno 1132. Lauduno miſſus, ab Alexandro itemque Alberone Leodiorum Epiſcopis immunitatem & confirmationem obtinuit, obiitque anno 1142. *Philippus*, cujus & fratrum rogatu Fredericus Romanorum Rex Advocatum ſuo loco declaravit Godefridum Ducem & ejus ſucceſſores. Receſſit Laudunum ſurrogoto *Thoma*, qui ob. anno 1166. Succeſſerunt *Philippus*, *Daniel*, *Sebaſtianus*, de quibus pauca reperio.

Ex Molano & Divæo in rebus Lovanienſium qui cathalogum Abbatum habent.
Ex Epitaphio ejus in ſanctuario.

Denique *Ivanus* claro Bierbacenſium Baronum genere natus, ob. 1226. *Henricus à Bruxella* non inferior nobilitate, pietate & induſtriâ par Lauduno accitus, obiit an. 1242. Denique *Alardus à Fura* magno loco natus & habitus, obiit anno 1289. *Wilhelmus de Libbeke* & ipſe natalium ſplendore & vitæ integritate æquè illuſtris, obiit anno 1306. *Sigerus de Vinkeboſch* pietate dubites an doctrinâ magis celebris, obiit anno 1314. *Guilielmus de Herent* natalium ſplendore & vitâ ſuſpiciendus ſi longiorem Deus vitam non invidiſſet, obiit an. 1316. *Godefridus de Atrode* notæ apud Belgas ſtirpis, obiit anno 1332. *Henricus de Rodingem* Patriciâ & Equeſtri oriundus familiâ obiit anno 1339. *Joannes de Vinkeboſch* ſuperiori affinis & generis & morum germanitate, obiit anno 1342. *Arnoldus de Weſemale* primariâ in Brabantis natus familiâ, obiit anno 1350. *Nicolaus Boſeret* Nivellenſis, obiit anno 1361. *Stephanus* S. Theologiæ Doctor Eximius, vir nulli ſecundus, obiit anno 1368. *Henricus de Overbeke* obiit anno... *Joannes Namurcenſis*, genere, doctrinâ, virtute clarus, obiit anno 1414. *Gerardus de Goetſenhoven*, ſive progenitores, ſive opera, ſive famam ſpectes, clariſſimus, obiit anno 1434. *Walterus de Beringhen* Patriciis natus, qui impetravit ab Eugenio IV. contra quoſvis invaſores Conſervatorem Præpoſitum D. Andreæ Colonienſis aut D. D. Dionyſii Leodienſis aut Petri Lovanienſis Decanos, obiit anno 1494. *Theodericus de Tuldel* Becanus laureâ utrâque nunc inſignitus vir planè magnus & Infulatorum primus, renuntiavit, abiitque an. 1494. *Arnoldus Weyten* non indignus viri tanti ſucceſſor, obiit anno 1515. *Ambroſius Angelis* Eccleſiæ Cœnobiique formator & reformator eximius, obiit anno 1543. *Luduvicus vanden Berghen* Principibus Belgii ob ſingularem prudentiam unicè carus, obiit anno 1558. *Carolus vander Linden* Ordinibus inprimis acceptus,

Ex Martyrologio veteri ad 25. Martii.
Ex marmore in ejus ſepulchro.
Ex rotula defunctorum in Choro. Divæus l. 1. p. 2. Rerum Brabantiæ
Ex geneal. Weſemaliæ Baronum.
Ex Cathalogo Abbatum Præmonſtrat.
Ex Monumento ejus marmoreo.
Ex Bulla data Ferrariæ anno 1437. 6. Idus Feb. Pontif. anno 7. quæ habetur c. 13. parte 3.
Ex Epitaphio ejus.
Ex Cenotaphio ad latus odeii dextrum.
Ex Chronico Carthuſienſi ad hunc annum.
Ex communi ejus & ſucceſſoris tumulo marmoreo.

Ex Litteris clarorum virorum utriuſque ordinis quorum exemplaria vidi oſtenſa per Mathæum Boſchman Priorem mihi.

tus, obiit anno 1576. *Ambroſius Loots* calamitoſa expertus tempora, fidei tamen Deo Principique datæ & debitæ tenax, gregiſque ſibi commiſſi fidelis cuſtos, obiit anno 1583. *Franciſcus Vlierdenus* S. Th. L. maximo Ordinum & Brabantiæ luctu nuper è vivis ſublatus anno 1601. *Joannem Druſium* nactus eſt ſucceſſorem S. T. Licentiatum, cujus beneficio monumentorum & privilegiorum mihi copia facta eſt.

Ex Epitaphio & Epicedio ejus.

Vidiſtis non vanam nemoris hujus metamorphoſin, ingreſſi Præmonſtratenſis atrium Palatii ſpectatis non

Sed { Fumoſos in imagine vultus,
Famoſas in marmore mitras:

Aut veriùs in memoria viros. Triplici acie in tricipitem humani generis adverſarium proficiſcentes, pietatis, nobilitatis, doctrinæ. In prima conſtituo Abbates ſeptem primos qui ſolida Religionis & arctioris vitæ fundamenta jacientes, non exiguam nobilium copiam permoverunt ad renuntiandum ſeculi pompis. Ex quibus decem ex ordine Prælati ſubſequentes generis claritatem cum vitæ integritate conjungentes in ſui admirationem religioſos, in exemplum Seculares magno numero pertraxerunt. Denique acceſſerunt regularis vitæ deſiderio eruditi complures qui triariorum inſtar agmen claudunt: cujus generis Archimandritæ à præſenti tredecim omnes litteris ſacris in primis probè inſtructi & laureâ ferè inſigniti ad magnas curas Religionis & Reipublicæ aſſumuntur. Hic in Præmonſtratum evocatur Ordini toti præficiendus, ille in regiones longinquas Ordinum Patriæ rogatu ad Regem potentiſſimum mittitur Orator, alter Provinciarum aliquot Circator (ſic Viſitatorem aut Provincialem vocant) inſtituitur, alius ad reformandum collapſæ Religionis ſtatum aſſumitur, alius ad alia.

Stephanus fit 18. Abbas Præmonſtrati.

Carolus 27. ad Hiſpanum R. Legatus.

Franciſcus 29. Brabantiæ & Friſiæ, Joannes 30. Brabantiæ viſitatores.

Idem Franciſcus 4. diverſis locis Monaſteria reformavit.

Adeoque à centum & 50. annis, certiſſimo optimæ diſciplinæ argumento, percurrens Concilii generalis acta obſervabit, annum vix unum abiiſſe, quin Patrum Conſcriptorum auctoritate Abbati Parcenſi aliquod munus Ordinis demandatum ſit, aut Judicis, aut Auditoris, aut Reformatoris Monaſteriorum, Paſtorumque, aut Circatoris. Imo exempla invenio ſeptem Provinciarum (ex quibus regna 3. Ducatus totâ Europâ ampliſſimi tres erant) onus in unius Parcenſis humeros cum fructu rejectum. Quid? quod S. Norberti Tutelaris in album Divorum ſolemnis relatio *Ambroſio Loots* Parcenſi Ordo acceptum ferre debeat.

Anno 1497.

Talibus capitibus miretur membra reſpondere: ita ut tempore quo hæc ſcribo, in magno Religioſorum numero vix ullus ſit, niſi Licentiâ aut Baccalaureatu Theologiæ inſignitus. Ab hominum memoria, præterquam quod vicini Lovanio utantur, fruantur exercitiis, Lectorem domeſticum habuerunt S. Th. Doctorem imò ſæpè ex Doctoribus primum.

Idem ſcriptis mandavit Servatius de Lairuſis Viſitator qui ſcripſit ad regulam S. Auguſtini.

Libet & opes conſiderare, non illas quas rude vulgus ſuſpicit & admiratur, ſed cæleſtes & duraturas. Indulgentias habent Pontificum duorum, Cardinalium 23. Epiſcoporum 30. authoritate & beneficentiâ conceſſas.

De his Bullæ extant, quas longum eſſet referre.

Privilegia habent Pontificum 12. Epiſcoporum 7. Cæſarum 2. Ducum 6. data, aucta, roborata donationibus. Abbas ab antiquo *Ducis Archicapellanus* & *Confeſſor*, & domeſtici religioſi perpetuo novem aut decem Paſtorali curæ deputati quaquaverſum gregi Dominico paſcendo egregiam & utilem navant operam: duo aut tres aſſiduè in Academia commorantes ſacro ſtudio ſolent conſecrari. Scilicet ut ne locus ſit, ne munus ſit in Eccleſia, in quo & ad quod non feras aut venatores ſuos Parcus mittit aut miſerit.

Bullæ extant Codicis parte 3.
Litteræ habentur Codicis parte 2.
Diplomata extant Codicis parte 1.
Id fatetur & confirmat Joannes Dux in Diplom. dato anno 1416. quod extat c. 18. partis 1. quod confirmat Dux anno 1606.
Idque ex Privilegio Joannis Epiſcopi Leod. anno 1233. & Adriani VI. Papæ.

Æquali ferè à Parco & Lovanio, qua Dieſtam iter eſt, ſpacio diſtans Virginum Candidi Ordinis Præpoſitura ſub & à Parco pendens tali propagata initio.

Fundatæ ſunt hue ſæ à Carolo 27. Abbatæ.
Extra portam Thenenſem fundata eſt.

Razo de Udekem 8. filiabus, inſtinctu & authoritate propriis Præmonſtratenſe Inſtitutum amplexis in Pelleberga Cœnobium ſtruxerat: ſed à Parcenſibus aut prohibitus aut non receptus Ducis Henrici dono locum, juxta Ghempam, cui inſula Ducis nomem, obtinuit, in quem tranſlato Cœnobio auctoque Antiſtes Leodinus ex Parcenſibus Præpoſitum aſſignavit. Templum anno 1260. à Suffraganeo Leodicenſi dedicatum. Hinc advocatæ Virgines Vallem Liliorum fundarunt, & alia virginum Cœnobia.

Extra portam Thenenſem fundata eſt.
Divæus in fine vitæ Henrici 1. & Molanus rerum Lovanienſium libro, quamquam alii Reynetum Razonis F. ponunt.
Litteræ ejus hac de re datæ ſunt anno 1219.

Utrique autem Cœnobio Parcenſi & Ghempenſi poteſtas à Duce facta venationis, &c.

Hoc autem cùm Præpoſitum habere ſoleat perpetuum, nunc temporarium dumtaxat habet, à nutu Abbatis pendentem.

Non omittendum etiam in ſuburbano Sacellum cum ſuis ſtationibus 7. ad memoriam itineris acerbiſſimi, quod ſarcinâ peccatorum noſtrorum oneratus Servator noſter in Calvariæ locum ſuſcepit, & dolorum Virginis Matris, quod magnâ hominum frequentiâ viſitari ſolet.

Supereſt Ciſtercienſis Virginum Abbatia ſub Weſemalia quam jam jam dabo.

PRÆFEC-

PRÆFECTURÆ

SUB LOVANIO SEQUUNTUR HÆ.

WESEMALIA BARONATUS.

CElebris hujus loci (quem WESEMAEL & WINSEMAEL nonnumquam video appellari) originationem ſæpiùs inquirens, necdum quod ſolidè placeret reperi. WESE pupillum, WISE ſapientem, WINSEL victoriam ſignificat; MAEL communis plurium locorum, temporum, rerum eſt terminatio, cùmque MAELEN molere ſignificat, & ſciam primum his locis Dominii ſignum fuiſſe jus molendini, adeoque pro ratione molarum diſtinctionem ſubditorum hujus vel illius Dominii olim factam, cogitavi aliquando inde hoc nomen emanaſſe.

Ita DACHMAEL jugerum, AVONTMAEL cœnam, GEMAEL uxorem Sonat.

Weſemalia inſigni curiâ olim inſtructa, fuit aliquando Arſcotani Comitatus appendix, & ſorte obvenit uni ex liberis Arnulphi Comitis, qui ſervato paternorum inſignium ſcuto, colore dumtaxat (mos iſte tunc erat) mutato ad poſteros tranſmiſit, cognomen non ab Arſcot, ſed à Toparcha Weſemaliæ retinentes. Datum autem Arnulphi memoriæ, ut primi ferè iſtius ſtirpis, omnes Arnulphi ſive Arnoldi appellatione gaviſi fuerint. Familia autem Arſcotana quando & qualiter deſierit, neſcio, certus interim Arnoldum de Bernaige Equitem & Lovanienſium Ducem Weſemaliæ Toparcham fuiſſe: ſed an ad poſteros in recta linea ſibi ſuccedentes tranſmiſerit, cum omnes nudo Weſemaliæ cognomento utantur, ſcire non potui. Saltem cum maſcula illorum ſtirps deficere incepiſſet, invenio Carolum Caroleſium Ducis noſtri tum filium, poſteà Succeſſorem Weſemaliam ad ſe traxiſſe, & fortè Joanni Croyo Rodii Domino contradidiſſe, à quo emptionis viâ Guido de Brimeur Hembricurtii Toparcha obtinuit, & denique à Guidonis nepote Carolo Jaſpar Schetz emptum ſuæ reliquit poſteritati.

Anno 1260.

Liber vetus curiæ incipit à Joanne Domino Falaſii.

Liber nonus curiæ feudorum fol. 87.

Anno 1471. Brimæa Stirpe de Megemenſibus de Schetzia in Grobbendonckio. Anno 1561.

Quoad familiam Weſemaliam, conſtat inter primarias ſemper Ducatûs fuiſſe, primos Duci Godefrido Sacramentum dixiſſe, Tutores impuberis Ducis ſecundò, Duces in præcipuis bellis ſemper, Ducum noſtrorum per matrimonia affines aliquoties nobiliſſimarum ſtirpium conjugiis perpetuò felices, præcipuorum in Brabantia Dominiorum hæredes. Teſtes *Gerardus* qui ductâ Ducis nepte Bergas ad Schaldim ſibi & ſuis poſteris accepit poſſidendum anno 1306. *Gerardus* alter qui Merxemum ſuæ ſtirpi aſſeruit, *Joannes* qui Falaſium anno 1380.

Vide Heuterum l. 6. rerum Burgundicarum de hac ſtirpe.

Vide Henninges fol. 397. parte altera 2. & 3. regni in 4. Monarchia.

Vide Codicem feudalem.

Junctus ſtirpi Brimææ anno 1260. Arnoldus, Beaufremontiæ anno 1350. Joannes, ejuſque filii Arenbergicæ & Dieſtanæ, Raſſegemiæ Gerardus ſub idem tempus, Bouterſemiæ Arnoldus anno 1312. Borſeliæ Gerardus anno 1360. Merodiæ Machtildis, Elizabeth Sevenbergenſi circa eadem tempora.

Ex geneis nominatorum apud Henninges, Lazium, Heuterum.

Militiæ decora ſi petis, accipe Arnoldos tres Grimbergano anno 1144. Stadienſi anno 1234. Curtracenſi anno 1302. claros. Ut taceam Gisbertum bello Flandrico anno 1332. & Arnoldum Woringano, anno 1288. alium cujus nomen non inveni in Grimogattenſi anno 1479.

Palatinos etiam honores intereſt annotari; Et quidem, ſi annalibus fides eſt, à Barbati Ducis ævo Weſemalienſis declaratus eſt Brabantiæ Mariſcallus. Ego licet infinita viderim diplomata tum ab ipſiſmet tum ab aliis ſcripta ubi Weſemaliorum aliquis laudabatur, nullum tamen vidi Mariſcalli nomen uſurpaſſe ante Arnoldum qui circa annum 1260 vixit, quod poſt eum omnes imitatos comperio. Joannes autem Weſemaliæ & Falaſii Toparcha primus, quod ſciam, ſe ERF-MAERSCHALCK, id eſt Mariſcallum hæreditarium appellavit anno 1385. nunc Archimariſcallum vocant.

Divæus & Molanus idem tradunt. Et ſi quis aliqua videre optat, Lintrenſe cœnobium adeat.

Eſt privilegium Lovanii datum anno 1385. ubi ſic ſcribit.

Et feudorum codex ab hoc inter beneficia Mariſcallatum recenſet In diplomate per Dominum Gevartium mihi communicato.

Baro Weſemaliæ ut triplicis juſtitiæ potens, ita Senatum & Tribunal ſuo pro arbitrio format.

Satrapam (Droſſardum noſtri vocant) arci præfuiſſe ante Burgundorum Principatum, ex actis publicis diſco.

Ex regiſtro quodam Parcenſi ubi nominatur Joannes quidam.

Sicut & *Prætorem* olim ſeparatum habuiſſe & diſtrictus Lovanienſis *Capitaneum*.

Cætera lege oppidi utitur, & more aliorum pagorum gubernatur.

In re ſacra dependet Eccleſia ab Abbate Averbodii, qui Paſtorem ibi conſtituit.

Et audio, 7. Capellanorum Collegium hìc aliquando fuiſſe & celebrem Beati Jobi memoriam; cujus meritis plura Deum miracula patraſſe, & augendæ fidelium devotioni Pontificem maximas largitum indulgentias vulgo notum eſt.

Ex cathalogo præfecturarum Lovanienſium per Penſionarium mihi communicato.

DE MARISCALLI DIGNITATE NOTATIO.

CIrca Mariſcalli nomen, originem, officium plurimi extremum ingenii ſui occuparunt ut rei veritatem aliquatenus elicerent; ejus Laconicè quantum Brabantiæ intereſt, hæc pauca è multis in chartam conjecimus. MARCK veteribus Gallis equum ſignificaſſe, ſicut hodieque MAIRE Teutonicè equam ſonat, tradit Pauſanias. SCHAL curam habentem aut etiam Magiſtrum quidam interpretantur: ego SCHALCK cautum & peritum

Opinio Caſtelli vero Itali.

Sententia Claudii Fauchet Franci

ritum ſcio & nobis & Germanis eſſe.

Origo an à Francis, an à Germanis, incertum: certè non ante Francorum in Galliis dominatum celebre nomen.

Articulo 13. Conventus Valencenenſis inter Lotharium & Carolum Calvum.

Officium elicere licet, dum leges utriuſque nationis examinamus. Gallicas quidem tempore Caroli Calvi ubi jubet *miſſos ſuos*, id eſt commiſſarios, ſive tempore æſtatis cùm ad granum ducuntur equi, ſive hiemis cùm *Mariſcalli alimenta ſubmittunt*, à rapinis abſtinere: Germanicas autem, ubi *Si*, inquit, *Mariſcallus qui eſt duodecim equis præpoſitus occidatur*, *ſolvet ſolidos* 40. Scriptor Francus probat ex ſuis annalibus & ſchædis publicis, Mariſcallos Franciæ veteres Regiorum equorum curam habuiſſe, ideoque aliis Mariſcallis præfuiſſe, unde mos diu fuerit, ut ab aliis annuum ferramentorum clavorumque quaſi tributum acciperent, & de controverſiis ad hanc ferrariæ fabrilis ſpeciem ſpectantibus pronunciarent. Poſtea cùm officium Coneſtabuli & alia quędam in dignitates & quidem ampliſſimæ juriſdictionis erecta eſſent, etiam Mariſcallo demandata cura ut primam exercitûs turmam ductaret & militi de hoſpitiis provideret.

Titulo 80.

Supradictus Fauchet c. 8. libri de dignit. Franciæ.

Inde Gualterus Poeta in geſtis Frederici Imp. Stabulatorem vocat.

Id factum poſt an. 1250.

Sed & hoc mutatum poſteà & hoſpitiorum deſignatio inferioris ordinis commiſſa pluribus, quorum primarius hodieque Mariſcalli nomen retinet, alii *Fodrarii* corruptè dicuntur à *fodro* dictione Gallo-germanica pabulum ſignificante.

Foriers.

Ad Germanos quod attinet, Mariſcallus Imperii gladium Auguſto ſolet præferre. Noſtri exemplo Francorum hanc dignitatem invexerunt: quod ne quis miretur, noverit non Reges tantùm, ſed & Duces & Abbates, tum in Francia, tum in Germaniis ſuos hæreditarios habuiſſe & habere Mariſcallos. De officio parum mihi liquet, certus nunc tantùm honoris vocabulum eſſe.

Ex regiſtris veteribus per D. Baronem Weſemaliæ mihi exhibitis.

In Brabantia vetus Mariſcalli officium planè militare, & in militia primum, ad quem ſpectabat in milites, ſi deliquiſſent, animadvertere, eorumque controverſias audire, induciis & paci firmandæ præeſſe, à conſiliis Duci in bello eſſe. Et quia in diſtrictu Lovanienſi Weſemalius eo munere fungebatur, ejus erat cives ad bella ituros uſque ad primum ab urbe lapidem ductare & diſciplinæ militaris & commeatûs curam gerere. Proinde quem Regem Ribaldorum vocabant, meretrices, quæ frequenter caſtra ſequi conſueverunt, hebdomadariam ei mulctam pendere; Propolæ, carnium paniſque quotidianum quaſi vectigal exolvere; Abbatiæ, quas tueri debebat, aliæ bovem, aliæ fœnum, aliæ veſtem venatoriam (jus enim venationis habebant, & pręcipua Brabantiæ Cœnobia Abbatiali dignitate illuſtria in ſylvis ſunt) annuatim contribuere honorarii loco. Cedebat eidem quicquid armentorum ab hoſte captum, & triens lytrorum omnium, & pręter liberum in caſtris hoſpitium, menſam Palatinam, pannum ad veſtes, equum à Ducali optimum, candelas, chirothecas, aliaque plura, poſt finem belli lineam ſupellectilem è culina Ducis, & ligneas machinas ſibi ſumebat.

Hæc licet jam extra uſum ſint, tamen juvat ſcire, & maximè ſi conſervantur ad jura vetera Mariſcallorum Franciæ & Germaniæ; ideòque hìc præcipua adſcripſi, factura forſan ad inveſtigandam dignitatis illius veram rationem.

Eſt in Weſemaliç & Rotſclariæ confinio Virginum Ciſtercienſis Inſtituti ab utriuſque Baronibus dotata Abbatia: ſed fundamenta ſua debere volunt cuidam Joanni Hugoni & Beatrici conjugibus *in Parco habitantibus*; (& domus monſtrantur veſtigia,) cui, cùm nullam prolem Deus largiretur, viſum bona in pios uſus convertere. Addunt tum extructum Cœnobium Regularium, dicatumque Sacellum ſub Feſtum Viſitatæ per Mariam Elizabeth. Sed cùm licentiùs viverent Regulares, aiunt, *Reynerum quemdam militem* allaboraſſe & aucto Cœnobii peculiò effeciſſe, ut Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia fundaretur.

Vrouwiperck.

Inde Parcus Dominarum vocatur.

Ex Schædis cœnobii & tradita per manus fide.

Hunc Dux *Proviſorem* vocat in ſuo Diplomate anno 1215.

Dux autem *Henricus in ſpe divinæ clementiæ cultum domûs Domini ampliari deſiderans*, *Abbatiam ſanctimonialium in terra ſua juxta Lovanium ſuis temporibus conſtitutam confirmavit & privilegiis ornavit*, Gregorio Papâ approbante. Cœnobii ſanctitatem & facta & perſonæ illuſtres commendant. Duarum celebris eſt memoria, quarum una cùm ex more Ordinis in matutinis precibus verſum ſola cantare deberet, conſcia imperitiæ ſuæ multum erubuit, progreſſa tamen ad Chori medium, & auditæ unius loco voces duç.

Verba diplomatis cujus copiam in codice mihi fecit Abbatiſſa præſens in ordine 25.

Anno 1216.

Altera cùm orationi vacans puerum Jesum ſinu videretur tenere, cùm ad ſimile opus eundum eſſet, obedientiam victimæ prælatura ſurrexit, & puer brachiis collo circumplexis hæſit. Et memoriæ datur ut Dominicâ quadrageſimæ 3. verſum quartum *Miſertus* &c. & Dominicâ 4. verſum 11. *Cumque intraveritis* &c. binæ præter morem aliorum Cœnobiorum canant.

Quid? quod nunquam Cœnobii ſepta ingredi viſa eſt ab omni hominum memoria Philomela, licet ſuaviſſimo Muſices cantu invitata: quod ſancta quædam, cujus ſilentium cantu ſuo turbaverat, precibus à Deo obtinuit. Plura ejuſmodi locum commendatura poſſem afferre & alibi afferam, ſed hæc hoc loco ſufficiant.

RODIUM S. AGATHÆ

DOMINIUM NOBILE

in Tractu Lovanienſi.

R*Odium* Teutonibus & *Sartum* Gallo-Brabantis frequentium pagorum cognomen ſigni-

ſignificat terram recenter evulſis arboribus agriculturæ adaptatam.

Rodium hoc à Diva Tutelari, cujus eo in loco miraculis clara eſſe ſolet veneratio, nomen habet.

Cura animarum commiſſa Capitulo S. Petri Lovanienſis.

Diploma vide in Archoto. Anno 1198. Anno 1284. 'T HOOGH GERECHTE VAN RODE.

Invenio in donatione Villarienſi teſtem Godonem militem de Rode dictum de Arſcot, ſeculare Dominium inter alia Godefrido Virſonio à Joanne Duce contraditum eſt, ſub nomine

Mox dotis loco cum altera filiarum Virſonii tranſiit in Loſſenſis Comitis familiam. Et denique Gerardus Marchio Juliacenſis ductâ Loſſenſi virgine obtinuit.

Poſt an. 1352.

Ab hujus hærede Reynerus Schoonvorſtanus ex Limburgiæ Ducibus procreatus Rodium emit & longâ ſerie ad poſteros cognomines tranſmiſit.

Anno 1435. Anno 1456. Anno 1513. cœperunt poſſidere. Ex libris curiæ feud. Anno 1539. Anno 1564. Anno 1594. Vendita fuit anno 1564. Martino van den Berge, ſed anno 1565. a Conrardo Gavero recepta.

Et quamvis Catharinâ Wilhelmo Comiti de Zaine enuptâ, aliquantiſper in mariti ſtirpe hæſerit; rediit tamen ad Schoonvorſtanos, manſitque donec Maria Joanni Gavero cogn. de Herines (inclyta in Flandria ſtirps & Principis titulo inſignis eſt) marito ad filios transferendam attulit. Tandem Mariâ & Margaretâ Gaveris cedentibus, Wilhelmus Croyus acquiſivit, idemque Joanni à Scheyfve vendidit, idemque Jodocus de Voigt de Rinevelt ſuo & ſuorum nomine ab hæredibus Joannis acquiſitum à Duce ſuſcepit. Atque hoc quoad unam partem ut puto Dominii. Alteram enim Gaveri licet aliquoties venditam ſemper utpote proximiores ad ſe retraxerunt, hodieque *Carolus Comes de Freſin* obtinet.

Ab anno 1598.

Habebant enim ſuos clientes, armigeros, ephebos, ſatellites, miniſtros concolore ſecum veſte amictos. Exempla vide apud Hembricourtium.

Hìc obſervandum inſero: Equeſtris Ordinis Nobiles tanti fuiſſe olim, quanti nunc ipſi Comites.

Adeoque in diplomatibus antiquis videbis etiam Baronibus præponi Equitum nomina.

In Schædis Divæi lego collectum, ut ait, ex actis opidi anno 1260.

Et vidi veteris ritûs veſtigium in archivis Lovan. ubi cavebatur, ne quis Equeſtri Baltheo cingeretur, niſi tertiò cum Duce ad bellum profectus eſſet.

Exemplum eſt, Guilielmo de Rode collata Equeſtris dignitas, ubi id additur. Earum originale apud Dominicanos eſſe intelligo Lovanii.

Et litteras vidi dignitatis alicui generoſo collatæ, ubi ferè adſcribi numerus expeditionum & inprimis ſacrarum, ſolet.

Adde, Equites vocari ſemper *fideles & amicos*, alios necdum Baltheo militari cinctos *Fideles miniſtros*, (GETROUWE KNAPEN, intellige SCHILT-KNAPEN, id eſt Armigeros) populum verò *Viros bonos* ſive meliores de Lovanio, Bruxella &c. Teutonicè, GOEDE LIEDEN VAN LOVEN &c.

In re ſacra morem non optimum cum Goropio annota. Quod nimirum Brabanti admodum proclives ſint ad contractiones propriorum nominum. Unde frequenter uſu venit, ut cujuſnam Sancti nomen ſit, nequeat inveniri. Ita ACHTEN pro Agatha, PEER pro Petro, JOOST pro Jodoco, & ſic de cæteris leges.

Et hinc quod in noſtrate plura, quàm in aliis invenias idiomatibus monoſyllaba.

Dominio Rodiano vulgo annectuntur pagi ſequentes. Quamquam ego ſciam nec ſemper annexos fuiſſe, imò ratione ſingulorum ſeparatim dicta fuiſſe Duci fidelitatis ſacramenta. Sunt autem hi.

Ercania	In Sacris	Parcenſi Abbate
Nethenis	depen-	Capitulo S.J.Leod.
Ottenborch	dens à	D. Gertrudis Abb.

Vulgo ARQUENNES.
Ottonis Caſtrum ſignificat.

Duo poſteriora nomina invenis in diplomate Arſcotanæ donationis.

Primus arce olim inſtructus fuiſſe creditur & nobili latèque in Gallo-Brabantos propagatæ nomen dediſſe familiæ. Secundum Comites habuiſſe, & ex eorum donatione Capitulum decimas habere audio. Clari certè Dynaſtæ olim fuerunt: unde invenio Henricum anno 1185. in Syria, anno 1287. in Woringano Joannem, anno 1397. in Gelrico Joannem. Primum in Senatu Lovanii invenio Falcardum anno 1176. Valteri Equitis clariſſimi monumentum ex ære Cyprio viſitur in odeio Auguſtinianorum. Nuptias contraxerunt cum Cudicenſibus & Hoochſtratanis. Peculia præter Netheniam habuerunt in agro ſuburbano & Royelam, haud procul urbe notam.

Obiit anno 1351.
In donatione Eccleſiæ Gertrudanæ facta anno 1219.

Tertius vocatur in diplomate antiquo *Nova villa dicta* OTTENBERCH.

In hujus diſtrictu Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia Virginalis eſt nomen Vallis Floridæ exinde ſortita, quòd cùm templi fundamenta jacta eſſent loco qui hodieque *Vetus Abbatia* & PRATUM CAPELLÆ vocatur; divino monitu juſſę locum floribus ſparſum petere & huic rei opportuniorem futurum eligere. Id factum & prout repererant in orbem pictam floribus planitiem, templum extruxerunt. Cœnobii Fundatores Dux noſter & Toparchæ Ottiniaci Nethenarum Boſſuti & Græſii. Benedictinæ primò fuerant & numero 20. extabatque ante ultimam templi ruinam pictura Abbatiſſæ cum virginibus nigro habitu. Ciſtercienſe Inſtitutum amplexæ ſunt. Abbatiſſarum prima Gentina, ipſa Romam profecta & Ordinis & Cœnobii confirmationem impetravit, & crucem Reliquiis Sanctorum exornatam retulit, quæ etiamnunc magno honore aſſervatur.

Le vieulx Abbaye. DE CAPELLE BEMPT.
Ex communicatis mihi per loci Antiſtitam Martinam de Boſſuto.
Anno 1218.

Honorius Papa qui primus Cœnobium ſuâ authoritate munivit *Prioriſſam & Conventum* tàntum vocat, ſecuti Pontifices omnes Abbatiſſam nominant. Henricus Dux primus eas & bona earum in ſuam cepit protectionem.

Ex diplomate dato anno Pontificatus 8.
Anno 1221.

Reformatio arctior invecta eſt per Helwidem Serenem Vallis Ducis Virginem. Primæ Ciſtercienſes cum Beatrice illa celebri apud Lyram Abbatiſſa ex Valle Virginum in Lintris venerunt. Templum vetuſtate partim collapſum, ruinam minitans, pronuper renovari cœpit. Abbatialis domus ante annos plus minus viginti ab hæreticis exuſta eſt.

Ex diplomate ducali cujus cum aliis multis copia mihi facta eſt per Antiſtitam.
Præfuit an. 1496.
Anno 1530.

Vir-

Virgines ante has turbas non multo pauciores 60. fuerunt, optimæ diſciplinæ.

LIBBECANA JURISDICTIO

ſub Lovanio.

Liberti Paludem ſonat.

LIbbeca nobilis olim pagus & Equeſtris cognomen familiæ, in qua in diario Cœnobii Gempenſis Reynerum Equitem invenio ante annos 300. Fundi poſſeſſio ſive Dominium imum nunc in ſeptem partes diviſum totidem curias, quas vocant, cenſuales habet.

Dominium alioquin ſummum mediumque Principis eſt, qui amplius Præfectum vico dat & temporarium juſtitiæ adminiſtrum. Quod muneris nunc obit Richardus van Pulle Eques auratus, ſæpiùs Conſul, decus Civitatis Lovanienſis, Vir prudens & canitie venerandus, qui hæc ipſa mihi communicavit.

Libbecanæ Eccleſiæ cura Cœnobio Parcenſi per Pontificem commiſſa eſt, hodieque per Canonicum Præmonſtratenſem adminiſtratur.

Anno 1561. PELLSBERCH. Montem decorticatum ſonat. HOLSBEECK. Torrentem lignoſum ſonat.

Præfecturæ ſubſunt, in ſacris Præpoſitum Lovanienſem, in tribunali nuper Joachimum *Gielis* Fiſci Ducalis Advocatum cedente Rege, denique Hugonem de *Creton* matris hæredem Dominum agnoſcentes, *Pelleberga* & *Holsbeca*.

WILSELE. Sedem Sylveſtrem ſonat. LYNDEN. A Tyliis videtur nomen ductum. Anno 1507. Anno 1560.

Tommææ gentis nunc peculia *Wiltzela* & *Lynda*. Illa à Greſienſibus olim poſſeſſa & per Razonem Lintrium ad Roelandici ſanguinis nobiles devoluta, ex quibus una Nicolao vander Tommen enupta in illam deduxit familiam Dominium, auctum gladii & ſupremæ juriſdictionis honore. Hæc inclytæ ſtirpis cognomen, unde prælio Baeſwilriano anno 1371. Valterus, Geldulphus Eques Bunsbecæ anno 1400. Joannes Eques Bommalettæ Dominus. Quorum hic ex Catherina Marneffia Baronis Scrainii nepte filios reliquit duos Parci & D. Gertrudis Abbates, & Luduvicum Antwerpiæ Prætorem. Dominium autem Lyndæ per nuptias ad Calſterios, & inde ad Roelandicos Tommæoſque devenit.

CORBEKE. Brevem torrentem ſonat.

Reſtant *Cortbeca* Eccleſiam quidem Parcenſi Abbatiæ incorporatam habens, peculium autem fruticis Calſteriorum, unde primum Senatorem invenio Henricum anno 1282. Tranſiit autem poſteà ad Wittemannos Patriciam ſimiliter ſtirpem, unde ad Vranxios.

LOENBEECK Torrentem Loenſem. Loſſenſem ſive altum ſonat. LOVENJOUL Anno 1562.

Loonbeca vander Vorſtiorum peculium ab annis 100. *Lovaniolum* Lovanienſium haud dubiè colonia, nuper concedente Rege ex Graviis latè per Brabantiam diffuſa gente Dominium accepit ſummæ juriſdictionis compotem.

Hic adjicio de more meo ritus duos. Sacrum quidem, in Ordine inprimis Præmonſtratenſi, numerum Religioſorum alicujus Monaſterii (ita tradita per manus fides credit) Divinitus inſtitutum & diu curiosè obſervatum. Ita Ghempæ ſervatus longo tempore octonarius ob totidem Virgines candidatas, loco ubi poſt Cœnobium ſtructum, viſas: in Valle Liliorum uſque ad noſtra tempora 18. tantùm aſſumpta ob totidem aviculas à Paſtore Hombecano canere & eodem ſemper numero apparere obſervatas.

Deinde nota Principes, ut terram ſuam redderent cultiorem; cùm plebs ſæpe bellis foris diſtineretur, ſolere magnas ſylvas Monaſteriis aſſignare. Quas per ſuos converſos evulſis arboribus ſationi aptas faciebant. Et exempla aſſignare poſſem ubi 50. 100. imò trecenta terræ incultæ jugera unicâ vice, uni Cœnobio contribuebantur. Sed expedit tacere, cùm vulgus nimium proclive ſit ad damnandum Eccleſiaſticas opes, parum memor, bona quæ in ſudore vultus ſui olim pepererunt, æquiſſimo jure parta nunc poſſideri.

PRÆFECTURA *Herentenſis.*

PAgus Herentenſis Equeſtris apud Brabantos familiæ nomen & peculium, cujus veſtigium Curia Herentenſis, illa à 200. annis à Waltero Evelogio & poſteris poſſeſſa, donec Catharina marito ſtirpis de Wyſelet nupta anno 1450. in ejus nomen cum Dominio abiit. Tandem mortuis maribus Margareta van Pede anno 1507. Philippus Watermalius anno 1554. Philippus vander Noot anno 1557. Ægidius Buſleydis anno 1586. in hæc bona ſuccedentes ſuis familiis Curiæ poſſeſſionem communicarunt. Cæterùm pagi ſummum Dominium pronuper emptionis titulo Joannes vander Ee obtinuit anno 1570. & perſeverat in nomine. Res ſacra à Plebano dependet, Plebanus à Capitulo Cameracenſi.

HERENT. 'T HOFF VAN HERENT. Dominii finem ſonat, 4. limes Bruxellenſis & Lovanienſis Comitatus, Cameracenſis & Leodinæ Diœceſeos. Niſi quis malit Herent dicere quaſi exercitus finem 4. huc uſque ſe Normanni diſperſerint.

Sub hujus latè patentis Parochiæ ambitu Cœnobium Bethlemiticum eſt, de quo ſupra, & Thudichemium nomen & peculium inclytæ ſtirpis.

Præfecturæ Herentenſi ſubſunt

NEERYSCHE. Anno 1125.

ISCA inferior, quam *Neriſcam* Sigiberti eſſe puto, ubi mulierem uno partu 4. maſculos enixam refert; Abbatiæ olim Corbeienſis peculium, ubi Foreſtarius (hæreditaria dignitas eſt) agere ſolet, cujus generis olim gentiles *Tſmeyers* nunc affines *Hoffſtadii* ſunt. Gladii jus à Rege obtinuit Anthonius *Tenremonde* & poſt matris Joannæ Tenremundiæ obitum Anthonius de *Gottingnies* cœpit poſſidere.

Vulgo de VORSTERYE VAN NERYSCHE. Anno 1560.

Ritum hic annoto. Si locus aliquis Duci clientelam debens Eccleſiæ donatur, ſolet unus ex ipſius Miniſtris deſignari, qui Sacramentum dicat, eoque mortuo alius ſubſtitui. Quid ergo ſi beneficii ratione ad bella eundum foret? Exempla

habeo, Eccleſiaſticorum ſumptu mercenarios ſubſtitutos.

Iterum obſerva ita profuſam Brabantorum munificentiam in res ſacras & publicas, ut neceſſe fuerit ſæpè publico Ordinum & Principis juſſu vetare: ne quis inconſulto Duce aliquid loco ſacro transſcriberet.

VELTHEM. Domum campeſtrem ſonat.

WINSEL.

Anno 1482.

Reſtant pagi à ſacra Præpoſiti Lovanienſis juriſdictione pendentes. *Velthemium* ſtirpis è Gente Rodæa diductæ peculium, ex qua anno 1356. Luduvicum invenio. *Wincſela* ſimiliter ſtirpi patriciæ nomen fecit, ex quo Senatorem primum invenio Arnoldum an. 1357. & in ea dominantur Canonici Bruxellenſes dono Joannis Archidiaconi Bruxellenſis Nothi Ducis.

CORBEECK OVER DYLE. Brevem Tottentem ſonat.

Vide monumenta Tympeliorum ante aram D. Virginis in S. Petro.

Anno 1562.

Anno 1598.

Corbeca poſſeſſa olim à frutice Gentis Calſteriæ, unde Henricum anno 1282. invenio inter Patricios: inde à Pinoccis, mox à Kerſmakeriis. Quibus affines Tympelii (ex Brabantiæ Ducibus, ſed furtivo concubitu producti, quos anno 1382. in Senatu primùm invenio) ſucceſſerunt anno 1510. Quorum Joannes acceptâ à Rege ſummi juris poteſtate Dominium reddidit illuſtrius, nuper partim decreti partim emptionis viâ à Maximiliano *Scheyfve* occupatum.

TIELDONCK. Fagum è Tylia emergentem ſonat

Tieldonka peculium olim ſtirpis *van Tuydekem* per Mariæ nuptias in Lieminganam an. 1432. tranſlatum familiam. Sed mox Guilielmo Grimbergano anno 1449. Præpoſito venditum, quo contradente Joannes anno 1474. *Heetveldius* accepit & ad poſteros tranſmiſit.

Heetveldii è Patriciis Bruxellæ ſunt & anno 1356. Segerum Prætorem habuerunt. Præter Tieldonck poſſederunt Arnoldus an. 1555. Dominium de SALMSLACHT, Balduinus Rodium Agathæ, Nicolaus anno 1464. Corbacum, Margareta anno 1495. Domina *Caſtergatenſis*, Maria an. 1573. *Craynhemi* audiit. Pulchra Gentis monumenta ſunt in Choro Carmelitarum Bruxellæ itemque in D. Nicolai.

DE PRÆPOSITURIS.

Paulus ad Hebræos cap. 13. Pamelius ad Cypriani epiſt. 4.

In Moguntinenſi Synodo Concilium Aquiſgranenſe c. 138. & c. 139.

Ex Diplom. fundationum.

ET Epiſcopos Præpoſiti nomine ab Apoſtolis & Apoſtolorum ſucceſſoribus appellari, nemo poteſt ignorare. Cùm autem creſcente fidelium multitudine impares oneri eſſent Epiſcopi & plura paſſim dedicarentur Clericorum Collegia neceſſe fuit ad eos in officio continendos Vicarium habere. Is fuit olim *Præpoſitus* qui nunc *Magiſter* nunc *Miniſter* à Canonibus vocatur. Cujus officium erat Canonicos in diſciplina retinere, tueri bona, præbendas diſpenſare. Omnium horum exempla in Brabantia habemus (etſi multum degeneraverimus) Trajecti, Mechliniæ, Antwerpiæ. Nec verò putandum, omnia Collegia antiquitùs habuiſſe Præpoſitos, cum Aycurienſe à 600. ferè annis fundatum immediatè ſemper Epiſcopo ſubfuerit.

Molanus l. 2. c. 4. de Canonicis.

Concilium Colon an. 1549. id ex juramento incumbere Præpoſito ſtatuit.

Exemplum in Antverp.

Cęterum declinante veteri diſciplinâ, verſo in honorem onere, & officio in dignitatem mutato, manſit tamen penes Prępoſitum aliquo tempore communium bonorum gubernatio, defenſio, & diſpenſatio. Tandem eò devenit, ut loco diſpenſationis bonorum collatio præbendarum, loco gubernationis, præeminentia eis conceſſa aut uſurpata ſit. Multa etiam Capitula Præpoſiti potentiam aut noxiam experta aut periculoſam timentia, abrogato eo, Decanum aſſumpſerunt.

De Ciſtercienſi Bernardus in Regula 65. de Præmonſtratenſi. De Benedictino.

De Regulari Sancti Auguſtini.

Ita ut veteris Præpoſitorum officii ne umbra quidem ſit in Clero ſeculari, quam adamuſſim retinent nonnulli Ordines: in quibus ſub Abbatum obedientia ſic vivere vides Præpoſitos, uti olim ſub Epiſcoporum. Sunt autem ii in duplici differentia, alii Virginum Monaſteriis, aut etiam Virorum ſeparatis ab Abbatia præfecti, alii domi ſub Abbate rem gerentes.

Exempla in erectione Capitulorũ Arſcoti & Dieſtæ ubi ante Paſtores erant, cui ſimile de Viennenſi præpoſitura refert Lazius l. 12. cap. 7. comment. reipub. Rom.

Vide Damaſi Epiſtolã 4. poſt quem Pariſienſe Concilium l. 1. Leo Papa epiſtola 18. & Concilium Neocæſarienſe c. 13. Chorepiſcoporũ meminerunt, & eorũ officii, quod arguit eos non ubique locorum extinctos.

Molanus l. 2. c. 32

Acta Univerſitatis ad an. 1435. de Henrico Schatter Chorepiſc. quem acta Baſilienſis Synodi an. 1431. vocant Decanum Traject.

Duo addam in Brabantia & confinio pulchra huc ſpectantia. Primò, cùm certum ſit Præpoſitos olim curam animarum non Capituli tantùm, ſed & Parochiæ habuiſſe antequam Paſtores, quos vocamus, ſubſtituiſſent, Principes aliquot noſtri nova erigentes Canonicorum Collegia quaſi volentes veterem ritum ab inferis revocare, dignitati Præpoſitali, ut ſic loquar, Paræci ſive Paſtoris munus annexuerunt. Secundò, Præpoſitos Trajectenſis Diœceſis (prout ea ante inſtitutos novos Epiſcopatus erat) Chorepiſcopos & Coadjutores Epiſcoporum ſemper habitos, & Archidiaconali dignitate inſignitos, in curarum & gregis Dominici partem aſſumptos. Ubi notari decet, nec Chorepiſcopos hos ex eorum numero eſſe, qui jam inde à Pontificibus damnati ſunt, utpote Epiſcopalis Officii munia temerè ſibi arrogantes; nec Chorepiſcopi nomine eandem ſemper & ubique dignitatem ſignificatam; cùm Coloniæ in Collegiatis Eccleſiis Cantorum primus, Trajecti Decanus ruralis major, alibi Archidiaconus ſic inſcribatur. Quod planiùs Auguſtana Synodus expedit celebrata anno 1548.

Quos, inquiens, *Græcè Chorepiſcopos*, id eſt, *certarum Regiuncularum in qualibet Diœceſi ſpeculatores, alii Archidiaconos, alii Archipreſbyteros vocant, in noſtra Cathedrali Archidiaconi, in reliqua Diœceſi Decanorum ruralium nomine cenſentur.*

Unum addam: quia Capitulum olim gubernare ſoliti lapſu temporum ab eo tanquam externi excluduntur, excogitata in pluribus Eccleſiis noſtris via, & annexa Præpoſituræ præbenda, cujus titulo & locum & vocem in Capitulo habeat Præpoſitus.

FINIS.

THENÆ ET BRABANTIA ULTRA VELPAM, QUÆ OLIM HASBANIÆ PARS.

AMPLISSIMIS VIRIS
AD THENENSIS OPIDI GUBERNACULA
SEDENTIBUS,
ANTIQUITATUM HUJUS TERRITORII
FASCICULUM
LUBENS MERITO CONSECRAT
JOANNES BAPTISTA GRAMAYE.
MERITO DICO, ET VERE DICO:
EA ENIM EST SENATUS PROPENSITAS
IN LITERAS, ERUDITIONEM, PRUDENTIAM;
EA POPULI AFFECTIO
IN PIETATEM, MODESTIAM, VIRTUTEM:
UT NESCIAT, UT NEQUEAT, UT NOLIT
HOC SI NON A LITERATO, ERUDITO, PRUDENTE,
SALTEM A LITERARUM, ERUDITIONIS, PRUDENTIÆ
AMATORE SCRIPTUM
DE SACRIS, MORIBUS, AMPLITUDINE
URBIS THENENSIS,
REJICERE.
HOC FIAT, ET UT FIAT ROGO,
HUMANITATEM VESTRAM EXOSCULANS,
VIRI AMPLISSIMI.

DE HASBANIA COLLECTANEUM.

QUia Thenas Hasbaniæ aggredior, libet hìc quædam generatim præmittere, eò potiſſimùm ut doceam, primos noſtros Principes nihil minùs Brabantiæ titulo uſos.

Hasbaniæ nomen ſic ſatis antiquum eſt, ſi vera narrant Trajectenſes Chronologi Martinum Antiſtitem nominantes qui Hasbanis Divini verbi ſemina ſparſerit. Quicquid ejus ſit, ſi nomen, certè non dignitas Hasbaniæ in ore fuit antè Caroli iſtius ævum qui Hasbanus cognominatus eſt. Cujus filium annales faciunt Carolomannum.

Anno 276.

Floruit anno 580. Hunc annales Brabantiæ Ducem, Genealogici Ducem Tungrorum, chronica Ducem Hasbaniæ vocant.

Hoc certus ſum, Carolomanno natum Pipinum inſignibus uſum Hasbaniæ, id eſt, ſcuto cum faſcià, & ſubnotaſſe diplomata: *Pipinus Major domus Dux Hasbaniæ*. Poſt eum an Hasbaniæ Ducatus ad hæredes tranſmiſſus ſit, an S. Arnulpho (cui ſecundis nuptiis Doda Caroli Hasbani filia uxor fuit) acceſſerit, controverſum eſt.

Anno 623.

In diplom. Dagoberti R. pro cella S. Hilarii dato apud Rogieret,

eſt. Arnulphi certè ſecundogenitum (cui Maria Lotharii Regis & demum Amalberta Carolomanni Principis filiæ conjuges fuerunt) Clodulphum *Divinâ Clementiâ Ducem Auſtriæ Moſellanicæ & Moſelant quæ dicitur Hasbania nobili Francorum Troianorumque ſtirpe natum* ſe appellare invenimus, appenſo ſigillo bipartito ex Pipini, de quo ſupra, & Arnulphi, quod crucem cum carbunculo præferebat, inſignibus conflato. Quo etiam nomine & inſignibus natus Clodulpho Martinus [1] à Sigiberto Rege honoratur, nepos [2] Lambertus à Pipino, pronepos [3] Loherus & abnepos [4] Ferricus à Carolo Magno & denique atnepos [5] Radigerus à Luduvico Pio. Expreſſius omnium ſucceſſor [6] Raginerus in Lotharii Regis reſcripto citatur *Dux Lotharingiæ ſuperioris, Moſellanicæ inferioris, Arduanæ, Buillon, Hasbaniæ Comes Metenſis & Virodunenſis.* Simili modo filius Ricumus ab Ottone [7] Auguſto vocatur *Hasbaniæ Dux è Troianorum reliquiis magni Dardani Ilii Regis deſcendens.* Quo natus Godefridus, quod ſciam, ſuæ ſtirpis Hasbaniæ titulum uſurpavit, vel quod continuis Lovanienſium bellis repulſi Hasbaniæ quodammodo poſſeſſione exciderant, vel certè quod Hasbaniæ loco Brabantiam nominare maluerint ut alibi dixi.

Anno 621. In diplom. dato pro cella S. Eucharii.

(1) In diplom. an. 651. pro S. Modealdo.
(2) In diplom. an. 9. regni pro Viomando.
(3) In diplom. pro eodem datum an. regni 6.
(4) In præcepto pro eodem dato anno regni 8.
(5) In diplom. an. 824 dato pro Vocundo Epiſcopo.
(6) Diploma datum anno regni 1.
(7) In diplom. dato pro cella S. Servatii in gratiam Roberti Epiſcopi. In diplom. Virdunenſi an. 974.

Vulgo eum primogenitum faciunt, quos arguit diploma Auguſtino Tolerenſi datum apud eundem.

Radigerum conſanguineum ſuum ibid. vocat Rex.

Anno 946.

Præter hos Hasbaniæ Duces invenio aliquot Comites de quorum tamen ditione nihil certi habeo, præter ea quæ de Comitibus aliàs ſcripſi. Ejus generis ſunt Agilulphus S. Bavonis pater, & S. Trudo, ille affinis hic conſanguineus Pipini noſtri; præterea Robertus Trudonenſis, Odo Gemblacenſis Cœnobii benefactores.

Hasbaniæ veteris pars Brabanto, pars Namurcæo Principi, reliquum Leodinæ acceſſit ditioni & nomen ſervat.

Nominis veſtigium in pago *Heſpem* circa Landinum, nomen Moſelandiæ integrum perſeverat in tractu Sylvæducenſi.

Molanus ad 1. Octob.
Chronica ad an. 628. quo natus.
Chronicon Trudonenſe p. 1. l. 2. c. 7. ad an. 745.
Chronicon Gemblacenſe ad annum 420.

CENSURA THENENSIS.

Viri Clariſſimi ac Magiſtri JOANNIS BAPTISTÆ GRAMAYE *Juriſconſulti & Chronographi Principum & Provinciarum Belgii Hiſtoriam, quæ antiquitatem, privilegia, ruinas multiplices, & latam Thenenſium Juriſdictionem, aliaque laude digna continet, S. P. Q. T. grato animo amplectitur, pro labore quem in ſingulis perſcrutandis ſuſtinuit, quo magis urbem priſtino reſtituat decori & reviviſcere faciat, publicos ei honores defert, multiſque nominibus ſe eidem devincit. In veritatis ſignum præſentes ſigillo & manu publica ſubſcribi curavimus. Actum Thenis in Senatu prima Julii anno* 1606. Sign. Houthem.

CENSURA LEEUWENSIS, EX TEUTONICO VERSA.

IN veritatis ſignum, eorum quæ Urbem noſtram tangentia collegit Venerabilis D. GRAMAYE, *præſentem paginam ſigillo Urbis juſſimus muniri. Actum* 26. *Junii, anno* 1606.
Sign. Van Meenſel.

CENSURA LANDENSIS.

VEtuſtiſſimæ nobiliſſimæque Urbis dignitas, ne ob præſentis ſtatus calamitatem vileſcat, effectum diligentiâ & induſtriâ Reverendi Doctiſſimique D. JOANNIS BAPTISTÆ GRAMAYE, *cui initio ut gratias refert Senatus Landenſis, ita teſtimonium publicum, quo pateat hic ſcripta cum veritate & Archivis noſtris hiſtoriiſque conſentire. Datum* 20. *Junii anno* 1606. Sign. Van Dyck.

CENSURA ARSCOTANA.

DRoſſardus Prætor Senatus Arſcotanæ Urbis in primis erudito D. JOANNI BAPTISTÆ GRAMAYE *Præpoſito Arnhemenſi publicum honorem & teſtimonium defert ob labores in viſitandis opidi & Ducatus monumentis ſuſceptos, quibus urbs tot bellorum & temporum calamitatibus vexata priſtini decoris ſui ſpeciem agnoſcit, & exteris innoteſcit veteris Arſcoti dignitas. Hæc autem collecta ex ſuis & cœnobiorum Archivis ejus diligentiâ in optimum ordinem redacta ita ſe habere fatentur.* 1. *Auguſti.* 1606. Sign. Standaert.

CENSURA SICHENENSIS.

ANtiquæ Urbis & Superis charæ, jamque ob Virginis Mariæ cultum & miracula etiam remotiſſimis Galliarum populis notæ antiquitates hoc libello expreſſas S. P. Q. Sichenenſis gaudet; & cum infinitis oppreſſa bellorum injuriis in cineres penè abierit, placet tamen ejus famam quodammodo revixiſſe operâ D. JOANNIS BAPTISTÆ GRAMAYE *Hiſtorici, cujus labori & ſcriptorum veritati Gemivolum gratumque dedit teſtimonium.* 1. *Auguſti* 1606. Sign. Van Ogernem.

THENARUM MONS.

THIENEN Teutonicè.
TILLEMONT Gallicè.
M. S. Rubeæ Vallis.
Molanus.
Unum vetus anni 1421. penes me eſt.
Divæus & Lipſius.
M. S. per Comitem Baſſiniacenſem mihi communicatum.

URbis hujus nomen nunc unitatis, nunc multitudinis numero efferri Veteribus obſervo.

Thenas-montem vocant Regiſtra Leodicenſia, *Tillemontem* recentiores noſtrates Hiſtorici, *Thenas Hasbaniæ*, antiqui.

A denario numero inditum nomen, inter priſci noſtrique ævi Literatos ferè convenit.

Eo tamen diſſentientes, quod alii decem domibus aut familiis habitatum locum:

Alii totidem collibus ornatum fuiſſe olim arbitrentur:

Alii, quod frumenta ſecundo flumine huc & hac devehi ſolita decimas hìc jure Herculano penderent.

Et fortè hinc eſt, quòd ſtabulatio, ut vocant, granorum hìc ab antiquo fuerit à Ducibus & conſuetudine inviolata.

Amplius inveni, qui à tiliis, quarum magna in vicino copia, locum dictum opinentur, ſuadente Gallicâ pronunciatione.

Annales noſtri parte 1.
In monte qui S. Crucis vocatur.

Opidi initia plerique ad Juliana tempora referunt, arcemque fuiſſe in acclivi ſecundùm flumen colle extructam.

Ego credere mallem, declinante Romanorum Imperio, locum hunc in Romanæ ditionis (Gallo-Brabantiam intelligo) confinio munitum.

Sub annum 1000.

Denique in opiduli formam mœnibus clauſum anguſtis à Namurci Comite, aut Lotharingo Duce, idque poſt receſſum Normannorum.

Et extant murorum reliquiæ in Cœnobio Franciſcano & Carmelitarum & domo Eleëmoſynaria, quam menſam S. Spiritûs vocant.

Anno 1194.
D'OUDE VESTEN.

Tertiùm producta pomæria versùs Pretorium Wayenbergenſe, unde plateæ quæ à Cabbecana ad Lovanienſem portam ducit, nomen manet veterum mœnium.

Subannum 1300.

Quartùm ampliata Urbs ad portam antiquam & eam quæ Beginaſio proxima eſt.

Anno 1330.

Quintùm à porta Geldonienſi hinc ad Trudonenſem, inde ad Hogardienſem, à lanificibus murum productum accipio.

Sub annum 1450.
EEN SOYDRAGER.

Ad extremum creſcente incolarum numero & famâ, procurante Philippo Bono, civium & mercenariorum operâ (quibus indiem denarius aſſignabatur, inde nomen adeptus) muro foſsâque amplitudine altitudineque eximiis cincta eſt.

Anno 1540.

Deinceps attritâ diverſis cladibus urbe cùm cives tuendæ tantæ vaſtitati impares eſſent, murum inſignem à loco, qui vulgo SLICKSTEEN, ad flumen uſque duxerunt.

Anno 1596. die S. Gregorii.

Et interjecto tempore tumultuarii milites hanc ſedem nacti, mirâ celeritate 3. aggeribus 6. propugnaculis anguſtiorem ſed longè munitiorem effecerunt.

Et intereà Senatûs diligentiâ hinc inde infirmiora loca ſingulis annis muniuntur.

Inprimis autem cùm occupandæ nuper Urbis ſpem tumultuarii concepiſſent, curâ Frederici Comitis Burgenſis variis locis refecta munitaque eſt anno 1604. Anno 1604.

Ita ut nunc Urbs ambitu ſuo complectatur ferè quantum horæ ſpacio obiri poteſt.

Turres in mœnibus numerans complures.

Vias publicas venientibus in numerum minoribus habens ultra ſexaginta.

Pontes lapideos flumini ſuperinpoſitos 12. ligneos plures.

Fontes publicos tres præcipuos, alios quamplurimos ex quibus poſſent infiniti tota urbe derivari.

Fora rerum Venalium ſeptem primaria.

Portas interioris Opidi ſex, exterioris quatuor, quarum pleræque magnifico opere & ſplendido, licet ruinoſæ, veterem Thenarum loquuntur majeſtatem.

Opera Urbis præcipua eſſe & haberi ſolent

Curia ante annos ducentos extructa, & nuper magno Urbis diſpendio exuſta. Anno 1515. 15. April.

Turris ædis primariæ eâdem fortunâ cum tecto & omni ære campano abſumpta igne. Anno 1592. 7. April.

Palatium Principis frequenter ibi ſoliti agere poſt annum 1300. loco ubi nunc ſunt Carmelitæ.

Halla, id eſt textorum & lanificum officina, ſtructa anno 1296. Nunc etiam macello & lanionibus ſubſervit.

Prętorium Wayenbergenſe Houthemiorum peculium.

Prætorium Cabbekenſe in monâſterium tranſiit.

Goſſenſe turri egregiâ exornatum.

Jaceanum ſimiliter, ſed turri exceptâ dirutum.

Emmichovianum, nunc Domini de Heer, ſupereſt.

Hoſpitium Helechemienſe ſtructum, ubi olim Hoxemenſe fuerat, à 21. loci Abbate.

Averbodienſe ante annos 150. ab Archimandritis acquiſitum.

Tongerloenſe ſimiliter. Itemque Parcenſe, & Gertrudanum.

Solent autem olim Thenis extare ampla & magnifica Palatia. Nivellenſe.

Hannonicum ad uſus Abbatis S. Dioniſii, nunc domus Montenacenſis.

Leodicenſe }
Loſſenſe } Fuiſſe ſcio, ſed ubi neſcio.

Itemque nobilium familiarum, & Dynaſtiarum, verbi gratiâ

3. Hout-

3. Houthemenſe,
2. Boutérſemienſe,
5. Melderatenſe,
4. Riveriorum,
1. Naſſovienſe.

Potiora tamen ſupradicta per has bellorum tempeſtates aut everſa ſunt, aut certè multùm imminuta.

Fata ſive calamitates Urbis præcipuæ ſunt.

Ex diario meo veteri.

Ab Aquis anno 1360. & 1436. cùm in immenſum intumeſcens Geta fluvius urbem non uno loco ſecans magnam agris cladem attulit.

A Peſte, præter ea quæ in Lovanio tetigi nihil addo, niſi frequenter & Lovanii & aliis vicinis locis graſſante contagione Thenas immunes perſeveraſſe.

Ex libris Actorum Facultatis noſtræ.

Argumento & exemplo eſt illa Studioſorum & Profeſſorum migratio hinc Thenas olim facta anno 1448. Itemque palatii Principum ob peſtem tranſlatio ſub & à Joanne quarto.

Ex M. S. hiſtoria noſtrate.

Ex regiſtro Eccleſiæ.

A Tempeſtate, cùm turris & teſtudo Eccleſiæ primariæ bis de cœlo tacta uno ſeculo anno 1536. & anno 1592.

Ab Annona rariùs, quàm aliæ urbes, hæc laboravit, ob feracem frumenti agrum ſuburbanum & forum frumentarium ſolenne.

Divæus l. 7. Rerum Lovanienſium.

Ab Hoſte extero grande malum ſenſit, cùm Antiſtes Leodicenſis bonam Urbis & territorii partem devaſtavit anno 1213.

Annales c. 46.

Iterum cùm Flandriæ Comes Brabantiam ſibi vendicare ſtudens, Urbem cepit, ſed mox Duci ſuo reſtitutam pacis interventu an. 1356.

Divæus l. ultimo Rerum Lovanienſium.

Eandem Saxoniæ Dux magnâ civium vicinorumque ſtrage ſuam fecit, mulctavitque Principi minùs obſecundantem anno 1489.

Heuterus & chronicon Leodienſe.

A quibus malis vix reſpirantem Gelriæ Dux occupatam ferro igneque mirum & miſerum in modum fœdavit poſt 13. demum dies deſertam, anno 1507. Feſto S. Michaëlis.

Succeſſerunt his longè pejora & ſenſerunt, ſi ulla umquam & ullibi, Thenæ cum ſuo diſpendio civilis belli cui etiamnum involvimur, calamitates.

Anno 1578. 14. Octobris.

Per hebdomadas 6. omni crudelitatis genere ab hæreticis cruciatæ, multi vitâ, plures amicis, omnes bonis exuti, donec per Joannem Auſtriacum pulſi hoſtes ceſſerunt.

Iterum deſtitutæ præſidio præſidiariis Dieſtenſium anno 1582. 2. Maii.

Et tertiò Bergenſium & Gertrudimontanorum in prædam ceſſerunt an. 1580. 15 Apr.

Anno 1590. 15. Sextilis.

Ad extremum equitum 1000. peditum hoſtilium turmâ ſpoliatæ per dies ſeptem.

Nuper etiam à tumultuariis junctim & hoſtibus oppugnatæ, captâ exteriori urbe, cives & Fredericus Comes Bergenſis cum parvo militum & juſto ruſticorum numero fortiter ſe tuiti hoſtiles conatus eluſerunt anno 1604. 28. Aprilis.

In quo cum & Illuſtriſſimi Gubernatoris fortiſſimique Ducis prudentia & aliorum virtus & conſtantia maximè enituit, utrorumque honori S. P. Q. Thenenſis hâc figurâ lectori ob oculos poni curavit urbis & obſidii ſpeciem.

Quoad civitatem & reipublicæ ſtatum. Eam conſtat, ex quo Brabantiæ aſſcripta fuit, longo tempore quartam in Ducatus quadriga rotam conſtituiſſe, & in Ordinum conſeſſu ante Sylvam-Ducis ſententiam dixiſſe.

Nunc aliter eſt. Hoc tamen habet, ut Thenæ minorum Brabantiæ Urbium Caput & ſecundi ordinis Metropolis cenſeatur.

Ejus caput ab antiquo Dux Lotharingiæ, etiam cum Lovanium rebelle Ducum excuſſiſſet jugum & proprios Comites agnoſceret.

Et libenter crederem, tum temporis urbem hanc Lovanii in locum Lotharingiæ inferæ Metropolim fuiſſe, indeque eſſe inſignia, exceptis coloribus, eadem huic cum Lotharingia & Lovanio.

Inſignia autem altera Opidi Agnum Dei prçferentia, licet aliqui ad Joannis Ducis tempora rejiciant, equidem arbitror à Godefrido Bullonio eſſe, qui hunc locum cum Marchia Antverpienſi poſſedit.

Cæterùm quòd nonnulli credunt & ſcribunt Thenas Marchiam aliquando fuiſſe, vel exinde eſt quòd Marchioni Antverpiano, ut dixi, paruerit, vel quòd in limite ſita ſit & fuerit hasbaniæ, Brabantiæque.

Poſt Duces Comites pono Thenarum poſſeſſores ſub Ducibus.

Primum quidem Albertum Namurcenſem qui cum Ermengarda Caroli Ducis (ex Bona Moſellanica) filia dotales accepit & ad poſteros tranſmiſit.

Ex M. S. hiſtoria noſtrate.

Et quia Thenæ Namurcenſium fuerunt, inde eſt quòd in territorio Thenenſi plurima ſint nobilium familiarum peculia, quæ beneficio Comitis Namurci poſſidentur, imò quòd Wangenſis Dynaſta ſit ex Paribus Comitatûs.

Adde quod SITTAERT pagus Namurcenſis Thenarum ſigna in bello ſequi debeat & ſoleat.

Ut Comites Lovanienſes, ita & iidem ad Ducatûs apicem provecti variâ fortunâ cum Namurcenſibus præliati ſunt.

Nominatim pro 500. marcis auri loca quædam Namurceſii cum Thenis Hasbaniæ Henrico Duci noſtro oppignorata ſunt.

Anno 1188.

Et Dux Clarebaldo Alterivenſi & Henrico Merlemontano in fidem acceptis Floreffiæ, Lernuto & Merlemonti præſidia imponit. Cæſar componendi diſſidii causâ, quod brevi in novum bellum videbatur erupturum, Ducem cum Hannone Werdam evocat ad comitia.

Venit uterque, ille 300. equitum lectiſſimorum inſtructus comitatu: dicuntur leges pacis, adjudicantur Duci Thenæ & Lernutum; alia Hannoni reſtituuntur, exſoluturo inſuper 700. marcas. Sed dum protrahitur ſolutio, res denuò in bellum erumpit, quod interventu Flandrorum Reguli & Antiſtitis Ubiorum ſopitum, damnatuſque Hanno in 1200. marcas, addictâ Duci Lembecâ, abdicaturo interim quidquid in Namurceſio juris prætendebat.

Ne

Anno 1192.

Ne ſic quidem conſtans fuit pax, & arma jam per totam Flandriam provecta. Ventum tandem ad pacis conditiones, quibus 1200. aurei, Thenæ & Rupes inter alia Duci in perpetuum adjudicata, Imperatore Trajecti pactionem confirmante.

Ex hoc tempore manſit penes Duces Lotharingiæ & Brabantiæ Thenarum poſſeſſio.

Prætor eſt ferè ex prima nobilitate aſſumi ſolitus, dignitas à Duce prima.

Thienen. Leeuw. Landen. Halen.

Qui jus gladii in 72. plus minus pagis habet, Urbibus 4.

Ejus generis fuerunt nobiliſſimi olim ex gentilibus de Houthem, Straesborch, Merode, vander Noot.

Divæus l. 9. rerum Lovanienſium.

Reſpublica olim minùs prudenter adminiſtrata, adeòque ad inopiam vergens, per Lovanienſes Bruxellenſibus junctos in ordinem redacta legitur anno 1401.

Exinde ea regitur per Conſules duos, Scabinos 7. Senatores 8. ſingulis annis ab aliquo Principum Commiſſario mutari conſtituique ſolitos.

Au Meyer vocatur Gulderkins vulgo. Masn Meyer vulgo.

Hi Conſules junctim deſignant Senatorii Magiſtratûs qui rebus pondere, numero & menſurâ conſtantibus præeſt, caput: Scabini unum ſinguli collegam addunt.

Præter hos eſſe ſolet quoddam genus Prætoris, cujus erat commonefacere Senatum ut ſententiam dicat, aut promoveat.

Rysenvorster vulgo.

Præter Prætorem eſt alius qui arreſta, ut loquimur, imponit & detinet captivos non reos capitis.

Tolcamer Erfflaten.

Eſt Thenis Camera Vectigalis per Quæſtorem & perpetuos Manſionarios Ducis adminiſtrata, cujus eſt dominium Ducis tangentia curare, flumina, aquæductus, vias regias obſervare. Jus eſt in omnes fundos cenſuales & extenditur etiam Arſcotum, Leeuwas, Dieſtam & ad alia minoris notæ opida.

Leeringhe. vocant.

Hi ſententias ſibi & ſoli dicunt. Aliæ Cenſuales Curiæ quæ Thenis ſunt bene multæ, & proprios cum Senatoribus Prætores habent, ex dictamine Senatûs opidani jus dicunt.

Solet & moneta Ducalis hic cudi, & vidi nummos cum inſcriptione Thenarum.

Privilegia Urbis præcipua ſunt. Data primariò Senatui. Ut omnis coram ſe debitum profeſſus citari poſſit, & perſonaliter comparere cogatur.

Data ſecundariò Senatui. Ut de debitis liquidis interpellatus inſcriptionem demandet, & latæ ſententiæ niſi obediatur, per Prætorem loci ubi reus agit tradi jubet, alioquin Prætorem Urbanum & civium contubernia ad executiones faciendas invocaturus.

Et patet hoc jus per magnam Gallobrabantiæ *Namurcenſis* agri partem.

Die Veneris etiam forum eſt, ſed non liberum.

Data Urbi, præter ſtabulationem granorum de qua ante, fora privilegiata & libera hebdomadatim die Martis, annuatim Dominicâ antè feſtum S. Joannis.

Data civibus, ut à telonio totâ Brabantiâ immunes ſint.

Dividitur civitas in Patricios & Plebem. Patriciæ & Nobiles familiæ & Equeſtres hic floruerunt ex Lovanienſibus Limingani, Wiliani, Berthemii.

Ex Bruxellanis, Oyebrugani & Bruſſelii. Ex Arſcotanis Riverii. Ex popularibus Thenarum Montenacenſes, Oliverii, Houthemii &c. Exteri Strasburgii, Merodii, Emichovii Thenis quodammodo inſiti fuerunt.

Plebs quæſtum facere ſolet nundinationibus frumentariis. Textrinæ etiam & lanificio olim multùm occupabatur. Inprimis autem ſellariæ ſe ſediſſe ex eo manifeſtum evadit, quòd à fide digno accepi 100. unâ vice ſellarios in opido habitaſſe.

Nobilior civium pars nomen dare ſolet alicui ex contuberniis Baliſtariorum.

Prius titulo S. Georgii arcûs chalybei habuit Præfectos aliquando Phalaſiæ Goetſenhoviæque Dynaſtas. Hoofstadt Godegoven.

Alterum titulo S. Sebaſtiani arcûs ænei oblongi Toparchas Montenacenſes & Liſmaliæ habuit.

Tertium Sclopetariorum titulo D. Barbaræ Houthemios & Wayenbergæ Dominos per annos ferè 200. Præfectos habuit. Vander Straeten.

Rhetorum Collegia duo titulo fontis & floris frumentarei.

Plebs reliqua artificum opificumque collegia habet 23. inque ea dividitur.

Quæ olim fuerit Thenenſis populi amplitudo, vel nobis tacentibus ipſa loquuntur mænia, & æſtimatione facta loci, quem olim conſtat habitatum, haud dubiè numerus civium exceſſit 40000.

Certè uno tempore lanificio præfectos 400. fuiſſe conſtat.

Lanios 61. Coctores cereviſiarios 51. Pelliones 48. Sutores 57. Sartores junctim 112. Textores 286. Lineones 34. Pannificos 60. Piſtores 57. Alutarios 53. Molitores 40. Lignarios 67. Ex aliis non hic nominatis opificiis numerum 300.

Atque hi omnes operarum præfecti & quaſi coryphæi erant. Quid ergo ſi famulos, ſi familiam, ſi liberos, ſi tyrones opificiorum addideris? Denique ſi juventutem urbanam & ſuburbanam propria ſigna ſequi ſolitam adjeceris? Demum ſi nobilitatem cum ſuis clientibus & familia, & contubernia lectiſſimorum civium ſupputes, vide an non ad numerum quem ſupra poſui accedes.

Quoad rem ſacram. Eſt Thenis Eccleſia Parochialis unica D. Germano inſcripta, cujus reliquias à G. Bulonio huc tranſlatas fama tenet.

In ea Icones duæ ſunt miraculis claræ, altera S. Crucis à Hieroſolimitanis peregrinis frequentari, & nautis implorari ſolita; altera Virginis Matris in quam hæretici igne, ſecuribus, & alio crudelitatis genere deſævierunt, nec tamen deſtrui tum potuit, nec apparent ulla nunc ſectionum veſtigia. Hæc peſtis tempore proceſſionatim deferri ſolet & experientia docuit luem ſe remittere. Nominatim anno 1597.

Ex diplom. Robetti Epiſcopi lato feria 6. ante omnium Sanctorum.

In hac Eccleſia *Perſonatus* eſſe ſolet & *Inveſtitus* vocabatur ejus Rector.

Anno 1243.

Denique facta per Epiſcopum Inveſtiturarum diviſio, & loco unius duo inſtituti.

Qui nunc alternis hebdomadabus paſtoralia exercere debent.

Ex literis hac de re datis 2. Decembris.

In hac eadem Eccleſia Collegium eſt 12. Canonicorum ab Henrico Brabantiæ Duce inſtitutum anno 1210. libertatibus & immunitate à Senatu donatum anno 1225. Decanorum primus Gualterus à Kerckum Frater Majoris Palatii Ducalis, Vir dubites an genere an virtute clarior.

Ex literis quibus ipſemet ſubſignavit.

Prima Capituli Viſitatio facta eſt teſte & præſente D. Thomâ Aquinate anno 1243.

Feria 6. ante omnium Sanctorum.

Capituli Patronus Dux & per Ducem olim Abbas S. Dionyſii prope Montes ad quem Inveſtiti ſpectabat conſtitutio, & neſcio an non ad Inveſtitos collationes.

Anno 1479.
Ex Bulla data 16. Julii.

Poſteà tamen Collegium Canonicorum D. Joannis in Urbe Leodicenſi impetravit incorporationem, ejuſque vigore confert præbendas. Decani aliquot primi nominis hìc fuerunt, interque alios hi: Libertus Houthemius. Joannes Winde claro loco nati. Henricus Capparts, Joannes Caſtels pietate inſignes. Utroque excellit præſens J. van Roeyde Grazen Vir prudentiâ & humanitate eximius, cui & ego, & tu mecum Lector, accepta feres hæc ſacra diplomata.

Anno 1257.
Ex regiſtro capituli peruntiquo.

Cantoria Eccleſiæ erecta invenitur per Petrum Cambitorem & Aſſellam ejus uxorem.

Præter Canonicos & tria privilegiata Canonicorum inſtar beneficia, ſunt in Eccleſia hac beneficiati ſecundi ordinis numero 10. juſto.

Muſicam habent & ad rem divinam adhibent, ut liberè dicam, inſignem & quam pleræque Urbes majores mirarentur.

Ludum literarium habere ſolent & hodieque habent nulli vicinarum urbium facilè ceſſurum, ubi Cornelius Valerius aliique primi nominis viri docuerunt.

Sunt Thenis nobilioris ſexus monaſteria hęc.

Ex Gonzaga.
Anno 1228.

D. Franciſci nomen & Inſtituta ſequentium Senatûs & privatorum operâ extructum.

Qui cum ex genere eorum eſſent, qui reditibus gaudent & Gaudentes ideo vocantur, ſpontaneo zelo bona ſua pauperibus transſcribentes ſpontaneam paupertatem amplexi

Anno 1540.

ſunt, & denique Obſervantibus adſcripti.

Ex inſcriptione ſuperliminari portæ Cœnobii.
Anno 1372.

Unde Viri doctrinâ & ſanctitate clari prodierunt, Fratribus de Monte Carmeli locum habitationis in Palatio ſuo aſſignavit & dotavit ampliter Brabantiæ Dux.

Obiit anno 1476.
Ex Boſtio & Dorlando.

Ubi floruit Joannes Beets qui in 10. præcepta ſcripſit, Joannes Meierus Gelenſis Do-

Obiit anno 1575.

ctor facundiſſimus & linguarum peritus, cujus extant ſermones.

Obiit anno 1580.

Petrus Lupus Godſenovienſis Mechliniæ Prior ſcriptis & concionibus inſignis.

Anno 1414.

Bogardorum laicorum olim Conventus paulatim donatus à tenuibus initiis cœpit.

Alexiani curandis funeribus vacantes cœperunt hìc anno 1383. & combuſto ſuo per hoſtes Cœnobio anno 1578. Domum S. Trinitatis habitant.

Alterius ſexus Cœnobia ſunt: Ampla, opportuna, opulenta, religioſa Beginarum Curia, olim extra Urbem & commiſſa Abbæ Villarienſi.

Quam annos ante 400. extitiſſe tumuli Eccleſiæ docent & confirmant ſcripta.

Rectrices ex privilegio forum judiciale exercent, jus dicunt, arreſta imponunt.

Numerus earum exceſſit aliquando trecentas.

Sunt Canonici Ordinis Auguſtiniani Virgines in tribus hìc monaſteriis.

Unum *Vallem Barbaræ* vocant, quod licet dotatores ſuos agnoſcat Joannem Bout Cancellarium Brabantiæ, Criſtinam Frankenies Abbatiſſam Nivellenſem & Dominum de Sul, tamen ex Chronicis patet antiquius eſſe.

BARBARENDAEL.
Ita ex ſuis monumentis referunt Virgines.

Confirmavit Antiſtes Leodinus fundationem. Virgines primæ ex Lenſio S. Remigii venerunt, Duce Henrico de Horen Priore ibidem fundum eæ emerunt & Subprioriſſam è ſuis legerunt. Non multò poſt abſolutus à Prioratu Henricus & Subprioriſſa Prioriſſæ (utar vocabulis notis) titulo donatur. Templum novum cum curia dedicatum.

Anno 1389.
Anno 1349.
Ex Chronico Bethlimitico l. 2. art. 8.
Anno 1401.

Verùm cum tertia in ordine Prioriſſa Gallicæ ſolùm gnara Teutonicam addiſcere nequiret, cum 6. reverſa eſt Lenſium.

Anno 1403.

Et reliquæ ſub Priore Korſendoncano clauſtrum perpetuum profeſſæ, primæ in Belgio ejus rei exemplum & laudem reportarunt.

Anno 1410.

Alterum *Cabbecanum* ex eo vocant quod Joannes Raetshovius & Maria van Meerhoudt conjuges Prætorium Cabbekenſe emerint ad uſus Virginum ſub 3. D. Franciſci regula viventium. Quæ tamen aſſenſu ipſorum & Epiſcopi hortatu Inſtitutum Auguſtini amplexæ ſunt. Et demum ſub Bethlemitico Priore clauſtri perpetui votum emiſerunt.

CABBEKE.
Ex teſtamento dato Novemb. & literis Epiſcopi per Decanum Chriſtianitatis ibi Patrem mihi tranſmiſſis.
Anno 1414.
Anno 1416.
Ex chronico Bethlemit. l. 3. artic. 3

Tertium *Albarum* vocant, quæ ab antiquo Pœnitentes erant titulo & exemplo B. Magdalenæ, poſteà D. Victoris regulam amplexæ, deniqueadAuguſtinianam ſe componere juſſę, ut in Lovanio dixi.

Fuerunt anno 1251.

Cœnobium per tumultuarios nuper exuſtum reſtauratur piorum eleëmoſynis, curâ Ermelendis van Bruſſel virginum maximæ.

Hoſpitale Urbis majus & opulentum jam inde à 400. annis fundatum, auctum ſenſim, nuper curâ Antiſtitis Mechlinienſis, ductu Eliſabethæ Dyckiæ reformatum eſt.

Anno 1544.
die S. Lucæ.

Gryſiæ Sorores tertiam D. Franciſci regulam amplexæ cum & ſub Bogardis cœperunt & coaluerunt.

Xenodocheium D. Laurentii, Capitulum Nobileſque aliquot habet fundatores.

Anno 1325.
Ex regiſtris Capituli.

Domus S. Trinitatis ad fovendos ſenes debileſque olim dotata ſub annum 1484.

Ex regiſtris menſæ S. Spiritus.

Inter Capellas celeberrima totius Brabantiæ

Ex M. S. Hiſtoria

B. Marię

belli facti in Rubea Valle. Anno 1175.

B. Mariç de lacu, cujus initia ſunt à ſtudioſo quodam Theodorico Campenſi, miraculoſè eſt hìc reperta.

Anno 1240. in Junio. Ex tabula in choro Capellæ pendente.

Ceterum Dux miraculorum famâ motus & Iconis B. Virginem repręſentantis ibi collocatæ Sacellum auxit & perfecit, dedicatum anno ſequente 3. Julii.

Hìc Clericorum eſt Collegium, in quo & Eccleſiaſtici & cælibes & conjugati exceptis bigamis recipiuntur.

Capella B. Barbaræ ex antiquiſſimis opidi putatur.

S. Jacobi in Wayenberch caſtralis eſt. S. Spiritus in longa platea. S. Ewaldi in via Hogardenſi. S. Martini in Avendoren quam Parochiali titulo donandam antiqui cenſent ex decimarum nuncupatione & communione munii Paſtoralis antè productâ Urbis pomeria.

Anno 1248. obiit. Agvologus Brabant. vita 38.

Natales ſuos debent Thenis B. Beatrix prima Abbatiſſa in Nazareth cum patre.

Joanna Duciſſa Brabantiæ.

Educatus edoctuſque hìc Adrianus VI. Papa.

Edmundus à Thenis Poëta non incelebris.

Ab Urbe ad Suburbanum gradum facio, cujus ager frugum fructuumque ferax, lapidum fodinis vineiſque nobilis, paſcuorum ubertate, fluviorum commoditate. Et quâcumque pedem portâ efferſ, intra primum ferè ab Urbe lapidem habes aliquid quod te moveat Dei & pietatis.

Danebroeck.

Portâ Lovanienſi conſpicis rudera dejecti per has turbas Monaſterii Danebrocani, ubi Virgines bonis natæ leproſorum curam habent, & extitiſſe conſtat hoc Cœnobium an. 1306. Religioſæ nunc Urbem habitant cis D. Barbaræ.

Portâ Diſtenſi eremus eſſe ſolet & Anachoreta unus ſtipe collatitiâ victitans.

Portâ Lintrenſi Abbatia eſt Ciſtercienſis Inſtituti, quæ civi Thenenſi accepta fert ſua initia.

Portâ Hakendovienſi Sacellum eſt leproſorum, & tres tumbæ, ubi tres Virgines ſepultas fama tenet.

Fundatum hoc ab Alpaide Pipini pellice. Fundatum anno 1144. à Joanne de Hoxen Leod. aſſenſu G. de Verneborch Scholaſtici Colonienſis.

Portâ Geldonienſi & *Hogardienſi* duo ſunt Canonicorum Collegia, Hogardienſe & Hoxemienſe, quæ, quia Leodicenſem patriam tangunt, hìc prætereo.

Grypda. Porta Hakendovienſis.

Portâ Hakendovienſi Grympda eſt pagus hoc nomine celebris quod ibi vexillum bellicum Thenenſe, clavem D. Petri præferens quieſcat, gaudentque incolæ jure Suburbani, & Hogardienſes *Leodinæ*, Sittardienſes *Namurcææ* ditionis obnoxios habet.

Sequuntur Præfecturæ Urbeſque quæ ſub Thenis.

PRÆFECTURA

Cumptichensis.

HÆc nomen habet ab illuſtri olim pago, unde nobilis per Haſbaniam familia nomen & originem habet. Cujus Eccleſia Abbatiæ Indenſi incorporata, & Hoſpitale primi nominis ad ægros & peregrinos excipiendos eſſe ſolet.

Indenſes etiam Dominii partem habent.

Anno 1561.

Dominium ſummum cedente tantiſper Rege Joannes Lieminganus obtinuit, ſicut & vicinæ *Willebringæ*, ubi jus ſacrum ab Archimandrita Vlierbacenſi dependet.

Willenbringen.

Bouterſheym. Valteri domum ſonat. Opvelp. Butsel. Anno 1561. Anno 1561.

Huic Præfecturæ ſubcenſentur *Bouterſemia* cum vicis ſuis *Velpa ſupera* & *Butſela* eundem Dominum agnoſcentibus, quarum hanc quoad ſummam juſtitiam Joannes Wittemius, illam Robertus à Bergis à Rege obtinuerunt & utriuſque hæres Baro Bouterſemius modò.

Bouterſemienſes Dynaſtæ fuerunt habiti olim inter 18. Primates Brabantiæ, quos noſtri vocant Barones, itemque habiti inter Equeſtres Toparchas & 8. Pares Brabantiæ.

Ridderlycken Gasillen vulgo

Imprimis autem celebrari cœperunt ex quo Bergarum ad Schaldim dominio potiti ſunt. Ceterum Henricus Bouterſemium vendidit N. Monlojo. Poſt quem lego Dominos Gerardum de Heyden, Joannem de Wittham anno 1422. à quo tempore manſit in ea ſtirpe Bergarum ad Schaldim.

Anno 1203. Sub an. 1106. Anno 1372. Vide ſtemma apud Henninges anno 1265. Henricus Bouterſ. conſanguineus Ducum datus tutor filiis Henrici III. Divæo teſte. 1213. Joannes in Synam.

Arx eſt antiqua & olim inter hujus tractus pulcherrima. Eccleſia eſt Patronatus Domini, & Capellam ſub ſe habet pagi Vertrycenſis (dominium hujus pagi fuit ab anno 1561. penes gentiles de Houthem) Eccleſia.

Vertyck. Sub hoc eſt curia Steenwegia Heetveldiorum dudum peculium & per alias aliaſque ſtirpes devolutum & Ara Quabekia.

Velpa autem duplex hìc loci eſt, *ſupera* & *infera*, utraque à flumine veteris Brabantiæ termino dicta; illa à Cœnobio Lintrenſi, hæc à Prioratu Bierbecano in ſacris dependens. Alterutra inclytæ & per nuptias Liminganorum patriciis Lovanii aſſcriptæ nomen dedit familiæ.

Ex qua primum Senatorem invenio Valterum anno 1347. Clarumque ſub idem ferè tempus Henricum qui Luduvicum Flandriæ Comitem hoſpitio excipere ſolitus.

Inferæ dominium ſupremum Thomas Rollema exemptionis viâ acquiſivit anno 1589. Cujus uxore Annâ Spaens defunctâ Joannes Gerbrandtnoordt cœpit poſſidere anno 1595.

Deſiit dominari hæc ſtirps cum an. 1434. Georgius de Velpe vendidit dominium Luduvico Pinocco, & poſſedit idem anno 1502. Zwanus de Cortebach & anno 1504. Leo de Coulterean, denique Anthonius D. Bergarum & hæredes.

Hic obſerva, diebus Dominicis veteres Monachos communicaſſe, quod etiam hodie ubique ferè obſervatur quoad perceptionem ſacræ Synaxeos, in Carthuſiis etiam ubi diebus feriatis ſoli agunt & edunt, quoad communem in refectorio cibi ſumptionem.

Ex Caſſiano collat. 23. cap. ultimo.

In aliis addo Pinoccorum gentem ex occidentali Flandriâ eſſe, Calſteriis Lovanii inſitam. Et invenio primum in Senatu anno 1312. Luduvicum, Henricum Equitem in prælio Baeſwilriano anno 1371. Henricum cum ſuis vindicem acerrimum cædis Patriciorum an. 1331. Luduvicos tres, quorum unus octavum anno 1311. alter quintum, an. 1441. Conſul, tertius per annos 44. Prætor, vir ſui temporis clariſſimus, de quo alibi dixi.

Gentis hujus peculia fuerunt *Velpa* & *Horſta*. Monumenta celebria ſunt in Sacello proprio æde D. Petri Lovanii.

Alterum tradidit nomen inclytæ ſtirpi, ex qua Joannem invenio anno 1206.

Sequuntur *Lintriæ* duę, pagi ob id nominati quod incolę hortorum arborumque cultores inſitoreſque periti eſſent quaſi *Abelinters*.

Utriuſque & ſuperioris & inferioris dominium celebre fuit olim; illius ob Abbatiam fœmineam Ciſtercienſis Inſtituti; hujus ob Dominos recenſitos inter 8. Toparchas Equeſtres & Pares Brabantiæ.

Ex vita D. Beatricis M. S. & literis Henrici Ducis anno 1232. Arnoldi Weſemalii anno 1244. & aliorum.

Ædificio exuſto ad hortum, Maria Hoyenſis anno 1330. fecit. Abbatiam Maria Happaert poſt annum 1570. dormitorium & clauſtrum Maria Lyſkenrodia.

Abbatia Virginibus claro genere natis olim tantùm patens extructa anno 1220. per Bartholomęum *Vleyshouwers* civem Thenenſem, loco, decimis & proventibus ampliſſimis per DD. Weſemaliæ dotata ante annos 50. ædificiis ſplendidis multùm exornata. Virginum numerus nunc eſt tricenario major. Virginum maxima nunc eſt Cat. Sylvia, cujus beneficio vetera diplomata inſpexi & examinavi.

Fuerunt olim claro loco natæ Sutta Waenrodia an. 1359. Catherina Bergenſis an. 1362. Eliſabeth Hermeys anno 1415. Gertrudis Becana anno 1451. Ida Pinnoccia anno 1466. Vandenbergicæ Catharina anno 1483. Eliſabeth an. 1525. Maria Lyſkenrodia an. 1554.

Dominium loci partim fuit penes Algidomontanos, partim penes Berlarios. A Maria autem Berlaria Heverleæ Domina devenit ad Henricum Redingem anno 1448. qui idem Lamberto Wingano vendidit anno 1487. à quo emit Martinus Wilrianus anno 1508. & poſt eum nepos Luduvicus van Tommen ejus potitur, & potiuntur poſteri cognomines.

Invenio an. 1422. Simonem de Overborch D. Oplintriæ.

Inferioris Lintriæ Dominium ubi defecit vetus Gens, à Riveriis cœpit poſſideri, & eorum hæredes per matrimonium Gentiles de Baillet poſteà, nunc per uxorem nobiles de Hontoy ejus pro parte potiuntur. Eccleſia ſolet olim Capellanos 11. numerare, & pagi jus & Parochiæ ad miliarium facilè extenditur.

Anno 1267. invenio Joannem Brine D. Lintriæ, ſed neſcio utrius. Anno 1372. Razonem invenio Riverium.

Dum legis, Abbatem, Præpoſitum vel Decanum, licet non Sacerdotes, benedicere *ſolitos olim, obſerva Sacerdotium ad has dignitates olim non fuiſſe neceſſarium*.

Decretum hoc in Agnenſi conventu anno 817.

Tommæa Gens Bruxellenſis eſt origine: in Senatu Lovanienſi primum celebrem invenio Joannem Equitem IV. Coſ. Peculia & Dominia familiæ præter Lintriam ſunt Linda & Wilſulæ.

ROOSBEECK. DYCBEECK.

Reſtant vici nomine *Paludis Roſarum* & *Angularis*: ille Indenſis, hic Fliderbacenſis Abbatiæ in ſacris ſubditus.

KERKEN. Domum templi ſonat. BINKEN.

Kerkemum Indenſis Abbatiæ, *Bikennum* Equitum Jeroſolimitanorum Eccleſiam habens: illud ob Abbatiam Ciſtercienſem olim fundatam & in Rameiam poſtea tranſlatam; hoc ob Commendatorem ibi reſidere ſolitum notius evadit. In hoc jus juriſdictionemque ſummam Franciſcus Baillet cedente Rege obtinuit an. 1562. & Bailletiæ matri Florentius Hoon in hæc bona ſucceſſit an. 1596.

Anno adhuc floruit Stirps Binkemenſis, cum Renerus & Guilielmus fratres vixerunt.

In illo Indenſes ſuum habent peculium.

Sluyſa Joannem Argenteau Toparcham nuper accepit anno 1561.

SLUYSE. Cataractam ſonat.

Budingemium Oyebrugganos Meldariæ Dominos.

BUEDINGE

Mulſteria....

MULSTEDE. Muli locum ſonat

Meldaria autem in ſacris Capitulo S. Bartholomæi obnoxia, olim pars fuit Comitatus Turinenſis ab Alpaide Hogardienſibus donati. Denique Durachienſes Dynaſtæ cœperunt poſſidere, & per unicæ hæredis nuptias cum Durachio tranſiit in familiam Oyebrugganam & perſeverat in eadem ab annis ducentis.

MELDERT. Milaert fundum liberale ſonat.

Vide de hac Grimbergana.

Meldrecem olim dictum & in inſula ſitum creditur, notum ob S. Hermelindis miracula.

Molanus ad 29. Octobris.

Quæ cum duodennis virginitate Superis conſecratâ à fratribus in Bevetum exagitaretur, Angeli monitu huc juſſa fugere, in ſolitudine vitam cælibem ſanctiſſimo fine coronavit poſt 40. annos à Pipino Duce in tumulum auguſtiorem relata.

Agyologus Brabant. parte 8. vit. 43.

Qui idem in confini loco Virginum ſtruxit Collegium, & in monte à vitulis nomen ſortito Presbyteros ad ſacra peragenda ex D. Bavonis Gandenſium evocatos. Neutrum Cœnobium nunc extat Normannorum, ut credo, manibus everſum.

Arx eſt hìc loci magna gaudens immunitate. Strips ab hac nomen habet inclyta inſita Patriciis Lovanii, unde Conſulem invenio Libertum anno 1436.

Henacum Petri hujus loci eſt, de quo alibi.

Hoc tantùm, eſſe in hoc tractu locum, quem Blancardi Campum *vocant, unde Stirpem illam Liminganis Lovanii inſitam libens edicerem, quæ anno 1196. Reginaldum habuit in expeditione Syriaca; in Senatu primum anno 1300. Coſ. Valterum, anno 1264. Prætorem Equitem clariſſimum & caput factionis adverſæ Clavariis.*

BLANCAERTS VELT.

In ſacris illud ex Aquiſgranenſi collatione noto: cùm pręcipitur ut Monachi pro neceſſitate baculos habeant, quod nunc ex more fit, olim ex pręcepto factum.

LEONIA SIVE LEEWÆ.

URbis hujus nomen uniformiter Veteres pronuntiarunt, ut manifeſta appareat nominis derivatio à Leone.

SOUTLEEU.

Originem hiſtoriæ noſtrates ad Juliana (& ſibi gratulantur de tanto auctore) tempora referunt, & ob communem huic cum Brabantiæ inſignibus vocem, antiquiorem faciunt provinciæ.

Marcus Vaernewyck c. 27. folio 63.

Si cui libet fidem adhibere, per me quidem licet: hoc interim non taciturus ſum, videri à Godefrido Duce ex orientalibus bellis reduce, ſi non fundatam certè reſtitutam.

Hoc certum, quo tempore contra Trudonenſes Duci noſtro bellum fuit, arcem Leeuwæ munitam.

Poſt annum 1505. Ex Chronico Trudonenſi veteri.

Arx

Arx ergo fuit, vel arcis nomine intelligenda civitas.

Ex regiſtris opidi.

Cujus pomeria extenſa in duplum accipio anno 1330.

Exterior autem urbs ante annos 270. adjecta; ſed ea pro bona parte à Trudonenſibus deſtructa.

Ultimum autem urbis incrementum ab ânnis 50. eſt, exiguum illud & unâ tantùm parte.

Munimenta ferè à tumultuante milite hìc ſedem nacta ſunt.

Ita ut nunc urbs exigua quidem ſed elegans ſit, aquis undique cincta & potens retentis obicibus fluvii agros adjacentes inundare. Portas majores habet quatuor, minorem unam, plateas....... pontes lapideos tam Getæ flumini, quam torrenti urbem maximo cum nundinantium Mechliniæ, Dieſtæ, Areſcoti, Sichenis commodo perlabentibus injectos novem habet, Fora rerum venalium tria.

Pręcipua urbis opera ſunt.

Curia vetus extructa poſt annum 1233. Hoſpitium Helencemienſe ubi multos annos exules à ſuo Monaſterio hęſerunt Religioſi.

Fata urbis pręcipua ſunt. A peſte pręter ea quæ in Lovanio dixi, ſenſit grande malum, cum ex 400. qui initio fuerant, vix 18. legitimi conjuges juncti ſupereſſent.

Anno 1578.

Divæus l. 7. rerum Brabant.

Ab hoſte. Cum eam Epiſcopus Leodiorum expugnatam ſpoliavit anno 1213.

Annales c. 40. Divæus l. 4. rerum Lovan.

Cum Flandriæ Comes occupavit an. 1356. Cum exules Lovanienſes oppreſſerunt anno 1382. ſed ſemper & mox Duci ſuo reſtitutam.

Quoad Rempublicam, ejus facies pęnè eadem cum Thenenſi. Deſignantur quotannis Conſules & Senatores itemque Decani quinque, & Quęſtor, omnes ex Tribubus Patriciis, quas audio fuiſſe olim viginti. Equeſtris certè ordinis familiæ alibi natæ hìc inſitæ ſunt ex Bruxellenſibus Lyſſkenrodii, ex tractu Leod. Argentealenſes, Hallenſes, alii.

Ex domeſticis ſunt Gentiles Sabels, Vilters, Wagemans, Kerckhove.

Ex vicinis Toparchis Grazenſes, Boenhovienſes, qui & Huwagen, Dormalienſes, alii.

Anno 1416. Ex diplom. Philippi Ducis, cujus copiam fecit Senatus.

Privilegia Urbi data ſunt maxima. Prima hæc. Cùm Dux permittit Leewenſibus, poſſe poſt Senatûs ſententiam omnes totâ Brabantiâ, (exceptis Urbibus quatuor primariis) habitantes citare de triduo in triduum; & coguntur Prætores aliorum locorum auxilio eſſe & tradere reos.

Amplius, ſi quis fundum elocaverit nec ei fiat ſatis, licitum eſt creditori etiam nullâ ſententiâ prævia animalia debitoris abducere ex agro illo & vendere niſi ſatisfiat.

Ex diplom. Henrici anno 1271. Joannis an. 1342. Eduardi Regis an. regiminis 12.

Immunes ſunt Leewenſes à vectigali granario per omnes 17. Provincias, gaudentes etiam in Anglia immunitatibus ex beneficio Eduardi Regis.

Nobilior civium pars dividitur in 4. contubernia, vilior in certa opificum Collegia.

Cives hoc commendat, quòd nemo umquam his iniquis temporibus nomine hæreſeos vel inſimulatus ſit vel ſuſpectus fuerit.

Solet olim Leewis etiam minoris notæ moneta cudi, & exemplo ſint nummi quos leones appellant.

Cives re lanariâ ſolent occupari & nundinatione frumenti & leguminum: nunc laudi eſt & aliò defertur cereviſia Leewenſis.

Quoad rem ſacram, ſolet unica eſſe Parochia, olim quidem loco ubi Bogardorum Cœnobium nunc eſt, aucto autem Urbis ambitu tranſlata in Ædem D. Leonardi. Anno 1231.

Ea ex collatitia ſtipe & eleëmoſynis accurrentium ad famam miraculorum interventu iſtius Divi patratorum, aucta & multùm exornata eſt, adeo ut hebdomadatim adhuc 24. ſextaria frumenti in pauperes ex proventibus fabricæ erogentur.

Ex literis fundationis datis apud Hoyum feria 5. poſt Feſtum B. Mariæ Hyemalis.

Erant hìc ſenſim fundatæ Capellæ plures, ex quibus duodecim Canonicorum Collegium autoritate Epiſcopali conſtitutum eſt an. 1338. quibus ſubſerviunt Sacellani quinque. Decanorum primus Robertus de Cortenaken, 8. Joannes de Liſkenrode magno loco nati. 2. Petrus Tilmanni qui feſtum Tutelaris Divi Leonardi tanquam duplex primæ claſſis celebrandum inſtituit, cujus beneficio hæc mihi communicata.

Obiit anno 1415.

Spectat ad hanc Eccleſiam domus cum Bibliotheca recipiendis Sacerdotibus Ordinum Mendicantium, & Concionatoribus relicta ab Ægidio van Haughen. Anno 1565.

Eſt in Urbe Prioratus magni olim nominis Ordinis Vallis Scholarum Pariſiis inchoati, cujus Priorem ad Comitia Brabantiæ venire ſolitum ſcio. Religioſis advocatis Eccleſia Parochialis vetus aſſignata à Canonicis S. Dioniſii Leod. Anno 1232.

Eſt & Bogardorum 3. Regulæ D. Franciſci Cœnobium Capituli Zepperenſis membrum fundatum anno 1327. Ex literis datis 3 Julii.

Eſt & Capella Clericorum noſtræ Dominę, duodecim Eccleſiaſticis totidemque Secularibus conſtans Prębendatis, fundata anno 1297.

Alterius ſexûs eſt ampla Beginarum Curia olim extra Urbem fundata nunc per turbas in Urbem tranſlata. Anno 1237.

Eſt & Ordinis Divi Auguſtini Clauſtrum, Cœnobii Lenſienſis traduxerunt è colonia, fundatum anno 1483.

Sunt & pauperum, ſunt & peregrinorum receptacula cum capellis ſuis mediocriter dotata.

Ad ſuburbanum ſi gradum facias, erit etiam ibi quod placeat.

Portâ Trudonopolitanâ in conſpectu Urbis ſtagnum eſt 1000. ferè paſſius ambitu ſuo complectens, & in vicino Sacellum Deiparæ miraculis clarum & ex eleëmoſynis peregrinorum nuper erectum. Onse lieve Vrou op den Ossenberch. Anno 1536.

 Portâ

Portâ Vaccarum Leproſarium eſt cum Sacello & Curatoribus utriuſque.

OSMAEL. Uni fundum ſonat.

Urbis appendices vici ſunt ſex, ex quibus *Orſmalia* cum Prętorio veteri, *Petræa* (TEN STEENE) peculium olim Meldriæ Dominorum & proinde Oyenbrugicorum Duraſſi Toparcharum. A Jodoco autem de Oyenbrugge dicto de Coelhem Duraſſi Domino obtinuit Catherina Vilain viâ permutationis cum peculio de Buedingen. Contra quam Joanni Argentealenſi elocatam obtinuit Joannes Herthoge de Oiſterhoudt & ad poſteros cognomines tranſmiſit.

Anno 1473.

HELLEN TEN BOSCH.

Eccleſia Juris Patronatus eſt, à qua dependet Eccleſia pagi Helenſis & Capella ſilveſtris olim nota ob recluſorium vetus ſanctarum aliquot Virginum receptaculum.

Ex Chronico Bethlemitico.

LANDA HASBANIÆ.

LANDEN. LANDEN nobis ſonant terras, HOVE aulam, HOOFT caput. Inde inſignia ei cum Brabantia eadem.

VEtuſtiſſimum hoc Brabantiæ opidum ex eo habetur, quod Pipini primi regia fuerit. *Landam* Veteres, mox *Landenum*, nunc *Landinum* vocarunt, & crederem dictam olim *Landenoviam* (quod nomen in veteri Regiſtro inveni) id eſt palatium terrarum, (ſubaudi Auſtraſiæ) ſive caput terrarum; unde lapſu temporis abſciſſa poſteriore parte effectum ſit LANDEN.

Ob fontium Landæ ſalubritatem addunt, valetudinarium Cæſaris hic fuiſſe.

Urbis initium annales ad Juliana tempora referunt, & Romanorum veſtigium eſſe contendunt pagum vulgo RUMSDORP, id eſt vicum Romanum.

Annales an. 473. Landonem Ducem volunt urbem ſtruxiſſe.

Secundam huc Coloniam Gallorum ductam addunt, & ſupereſſe nomen in pago *Waelhoviæ*.

Tertiam à Pipino cujus palatium monſtrant ubi nunc D. Gertrudis fanum.

Ceterum Urbem ampliſſimam fuiſſe ex conjecturis & nominibus pagorum adjacentium colligunt.

AL TEN HOVE ſonat omnes Palatini.

Attenhoviam Palatinorum nobilium habitationem fuiſſe. *Raetshoviam*, Curiam ſive Senatum fuiſſe.

Hautemiam militum equitumque locum fuiſſe, juxta quam via eſt hodieque dicta RIDDERSPAT, id eſt trames equitum, & ſic de ceteris.

Quicquid ejus ſit, Urbs poſt Normanorum tempora viluit in anguſtam formam redacta. Portas 3. turres in mænibus 5. plateas 12. fontes 2. uberrimos habet.

Fata ejus à bellis ſunt.

Ex chronico Gemblacenſi.

Cum vaſtata eſt à Normannis anno 835. iterumque à Godefrido Arduennate an. 1012.

Anno 1188. uſque ad an. 1192. Ex Chronico Brabant.

Iterumque à Namurcenſi Comite & Duce pluries.

Ex M. S. veteri per Cornelium Dyckium ſuppeditato.

Denique, Poſt biduum Pauli tum LANDEN victa fuiſti. Anno 1235.

Ex eodem.

Demum ſuperata totaque incendio fœdata anno 1482.

Nec multo poſt iterum à Saxonum Duce ingens malum ſenſit.

Quoad Rempublicam & Senatum, ea pendet à Duce.

Ex his duo eſſe debent Raetshovienſes.

Prætor Provinciæ Getenſis cum Scabinis ſeptem juri dicendo præeſt.

Vulgo GULDEKENS. Ex his etiam duo ſunt Raetshovienſes.

Prætor etiam cum totidem Scabinis aliis cauſas ponderum & menſurarum agitat.

HOFFSCHE PENEN dicunt.

Vicequæſtor Dominiorum Ducis in tractu Thenenſi cum aliis pari numero res & controverſias fundorum, bonorumque audiunt.

Privilegia Urbi à Principibus data, à Maxæmiliano Imperatore confirmata ſunt.

Cives ubique à vectigali & thelonio liberos eſſe.

Nuſquam ratione debiti totâ Brabantiâ detineri poſſe, niſi in 7. opidis capitalibus.

Senatui poteſtas facta quaſlibet pœnas mulctaſque infligendi, Potorium vectigal conſtituendi.

Sunt ea tria.

Contuberniis Sagittariorum permiſſum 24. ex pagis Præfecturæ Getenſis aſſumere gaudentes immunitate vectigalium & civitatis jure.

Inde Signa urbis vetera tabula cum Inſcriptione: *Pater noſter.*

Quoad rem ſacram, conſtans Scriptorum & hominum opinio eſt *Landam*, primam religionis Chriſtianæ participem fuiſſe.

Anno 689.

Parochialis ejus eſt extra Urbem D. Gertrudi inſcripta à S. Amando dedicata & miraculis interventu S. Virginis clara.

Eſt in Urbe Sacellum Virginis Matris ſed modicè dotatum. Fuit Sororum mendicantium, titulo Jeruſalem Conventus, ſed à piis civibus mediocriter dotatus, cujus bona pronuper Bethanienſi apud Leewenſes Cœnobio aſſcripta intelligo.

PRÆFECTURÆ
Getenſi ſubeſt

DORMAEL. Siccum prædium ſonat. Hinc orta gens Lieminganis inſita è qua invenio an. 1144. Gerardum Equitem.

VIcecomitatus olim, nunc etiam Baronatus *Dormaliæ*.

Eſt hæc in limite ultimo Leodicenſi, & arcem habet extructam, ut reor, contra Trudonenſes. Arcis cuſtodiam ſive Caſtri Comitatum olim *Schoonhoviæ* gentis fuiſſe invenio, & denique per Affinem Dorotheam Amelricum *Swerte* obtinuiſſe.

Anno 1442.

Anno 1570. Anno 1584.

Dormaliæ tam ſuperæ quam inferæ Dominium à Rege acceperat Georgius van Linden, ſed ſuperæ jus Joanni Drencquartio transſcripſit, inferæ retinent filii affines mei.

EZEMAEL.

Ejuſdem cum hac terminationis eſt *Ezemalia*, cujus ad Collationem Præpoſiti Hoyenſis ſpectat Eccleſia.

WULMERSEM. WOMMERSEM. Wulmari domum ſonat.

Sunt inſuper ejuſdem terminationis pagi hìc plures, *Wolmerſemium* & *Wulmerſemium*, alterum Parci Dominarum, alterum Capituli noſtri Eccleſiam habens. Illud quoad dominium cœpit agnoſcere Franciſcam Charles cedente Rege, & eâ mortuâ Franciſcam *Sgroets* filiam, ad extremum Arnoldum Baerts Doctorem & Conſiliarium Mechliniæ per mortem Annæ *Sgroets* primæ uxoris.

Anno 1561. Anno 1574. Anno 1592.

HAKENDOEVEL.

Wulmerſemium autem appendix eſt *Hakendoviæ* pagi magni & celebris, cujus Eccleſia

à Fli-

à Fliderbeca dependens traditur manibus non humanis dicata, & eſt annua ad memoriam ſupplicatio & Salvatoris veneratio miraculis clara.

ELISEM. Eliæ domum ſonat. Hinc ſtirps eſt cognomento de Bock, qua Gerardus anno 1373. Anno 1565. Anno 1595. OPHELECHEM. NEERHELCHEM.

Eliſhemium in ſacris quidem Abbam Fliderbacenſem, in tribunali cedente Rege Arnoldum à *Moers* agnovit, & denique Petrum Ruyſſchen,qui à ſuperioris vidua Maria Straesbergica emit.

Et denique duplex *Helechemium* ſuperum & inferum. Hoc Floenenſem, illud ſui Monaſterii Abbatem in ſacris agnoſcens.

Anno 1506. Hi pagi ante annos 100. ſupremæ juſtitię compotem Dominum acceperunt Segerum Nicolai, ſed temporarium, & reſtitutâ, quam erogaverat in uſum Principis, certâ pecuniæ ſummâ cedere coactum.

ENCOMIUM
Abbatiæ Præmonſtratenſis in Helechem.

HELECHEYM. domum ſanctam ſonat.

SAlve ſancta domus venerabilis ordine toto,
Quem datus à Diva Virgine candor amat.

Domus Domini benè fundata ſuper firmam petram, cujus origo à piis, incrementum à ſanctis eſt, deſinit in beatam æternitatem terminus.

Reynerus quippe *Miles, ob peccatorum veniam promerendam, Eccleſiam in honorem S. Dei Genetricis Mariæ in proprio Allodio quod Helencium dicitur conſtruxit, ut juxta D. Auguſtini regulam & formam Religionis Fratrum Floreffienſium omnipotenti Deo inibi ſerviatur*, confirmante idipſum Innocentio Papa. Ità miſſi Floreffia Præmonſtratenſis Regulæ Canonici cum Abbate Ermenrico. Cui ſucceſſor datus eſt Gerardus, & denique Albertus; quorum induſtriâ res Cœnobii famâ aſpirante mirum in modum crevit, & pietas Religioſorum quaquaverſum ſe diffundens Principum favorem abundantem meruit. Inde ſunt Eugenii & Alexandri Pontificum privilegia, inde Godefridi Ducis munificentia & aliorum plurium. Archimandritæ autem qui Alberto ſucceſſerunt Adam, Everardus, Franco, Ægidius, Joannes vitæ innocenter actæ laudem reportarunt, aliàs nomine ſolo noti.

Anno 1133. Verba diplom. dati 5. Nonas Mali Pontificatus anno 6. Anno 1144. Anno 1178. Anno 1172. Ex Bullis & diplom. per D. Prælatum mihi exhibitis.

Jacobus de Bomelia, Simon de Motta, Joannes de Scluſa, Joannes de Bergenis, Arnoldus de Bunsbeeck, nomine ſuo inclytum produnt genus & tumulis præſtantiores genere virtutes. Utriuſque æmuli qui mortuis ſurrogati ſunt, Henricus Forve *nulli pietate ſecundus*, Joannes Hollenioul *magnanimus magnus veluti leo, mitis ut agnus.* Jacobus Forve anno 1417. ſuperiori ut ſanguinis ita morum affinitate par. Henricus Montenaken anno 1437. ex milite miles, olim ſeculi poſteà Chriſti, ſemper ſtrenuus. Sigerus Nicolai à Moers anno 1457. Joannes Beudem anno 1500. ambo celebres & Principibus grati. Gulielmus à Molendino anno 1507. qui jus mitræ & inſulas primus obtinuit & opere magnifico domum Abbatialem extruxit. Reynerus Paniſgreve anno 1544. qui templum reædificavit & ſedilia tanto artificio, ut neſciam an Brabantia habuerit præſtantiora. Embertus Niveleer anno 1553. Ægidius Bernardi Braes anno 1557. Balthazar Lovens anno 1582. incuriâ Pharmacopolæ qui non optimè habenti potitionem miſcuerat, intoxicatus. Cui ſurrogatus eſt anno 1588. Joannes Braes Vir eruditione, prudentiâ, pietate eximius, qui iniquis hiſce temporibus cum ruina & ruderibus toties incenſi Monaſterii luctatur, animo tamen ſemper erecto, & nunc quidem 33. optimæ diſciplinæ Religioſos alens, duos in Academia, quatuordecim in Paſtoratibus.

Cœnobium hoc quia in limite Leodino ſitum, frequenter orto bello vaſtatum & primos ferè impetus excipere ſolitum. Nuper autem aliquoties voracibus flammis abſumptum graves ſenſit calamitatum turbines. Semel quidem à Geldris vicina omnia infeſtantibus. Anno 1507.

Iterum per Francos Templum, & denique fortuito igne potior Abbatię pars correpta teſtes reliquit incendii ruinas. Abbatiæ huic ſubeſt Lanquadenſis prope Coloniam Prępoſitura, & plures Viri magni & ſcriptis editis clari hinc prodierunt. Anno 1568. Anno 1583.

GUSSENHOVEN. GOEDTSENHOVEN. Gozilonis & Gozonis curiam ſonat. Peculium fuit ſtirpis nobilis & extat tumulus Goſwini in Parco: venit autem poſt in Kersbecanam ſtirpem hæreditas, unde Valterus vixit anno 1422. Heſpem videtur Hasbaniæ nomen referre. Anno 1562. NEERHESPEN. OVERHESPEN. RAUCOURT. Domum conſilii ſonat. WAELHOVEN. Ex cognomine ſtirpe anno 1312. ſunt Joannes duo Equites, aliique plures poſtea, & Calſteriis ſunt iuſti Lovanii.

Sequuntur pagi ferè cognomines *Gutſenhovia* & *Goedſenhovia*, illa Abbatem S. Laurentii, hæc Decanum S. Dionyſii habet Eccleſię proſpicientem.

Hæc ex nobilibus VAN LINDEN, illa gentiles DE SWITTEN Dominos habuit habetque. Swittenii autem unà cedente & concedente Rege Dominium utriuſque *Heſpeni* acquiſierunt, ex quibus *Superum* in ſacris habet Preſbyterum Ordinis Equitum Melitenſium, *Inferum* eo utitur quem Paſtor Gudſenhoviæ utpote Matris Eccleſiæ Rector conſtituit.

Raetshovia in ſacris Eccleſiæ, in profanis olim Urbis Landinenſis ſubdita, indeque gaudens adhuc jure Opidi.

Waelhovia peculium ſtirpis cognominis, quod anno 1554. Balduinus de Wavre per & poſt matrem obtinuit.

Hic dominatos Bollenbornios Liemingenorum fruticem variis conjecturis diſco. Ex quibus anno 1110. Arnoldum in Syriam iviſſe lego. Simonem anno 1211. in Senatu Lovanii primum invenio.

Reſtant *Wangia*, licet in ſacris Eccleſiam habens ſecundariam, tamen dominium & Dominos primæ notæ habuit. Ex quibus aliquot Seneſcalli Brabantiæ fuerunt, ut plures Comitatûs Namurcenſis. Stirps primæva & illuſtris illa cùm defeciſſet, ſucceſſit noviſſimè Liemingana Patricia primaria Lovanienſis, & Dominus Baronis titulo gaudet.

Winda utraque, *Supera* à Capitulo S. Dionyſii, *Infera*, à Collegio Audenenſi in ſacris dependens.

Laria

Laria à Trudonenſi Abbatia.

Walsberga celebris ob Santrainii Commendatoris peculium.

Ad extremum pagi qui olim partim Eccleſiæ, partim urbis pars fuerunt, ſunt

Waeſmontium filia Landinenſis Parochiæ.

Landinum inferius in ſacris Abbatiæ Gertrudanæ peculium, olim ut apparet Opidi pars aut Suburbani.

HALENUM.

URbs vetus ſed miſera, & de qua nihil admodum habeo quod memoriam mereatur.

Bella Leodicenſia & Geldrica effecerunt, ut numquam potuerit à malis ſuis reſpirare, aut caput erigere.

Arce inſtructa fuit olim, ſed ſæpius vaſtatâ, & denique per has turbas reſtitutâ.

Clades Urbis nihil neceſſe recenſere: tot fuerunt, quot ſunt bella. Ultima fuit ex qua non ſe recollegit.

Anno 1484.

Prætorium, Curia, Noſocomium, cum Virginali Collegio eſſe ſolent, nunc nihil admodum reliquum eſt.

In Eccleſia Perſonatus eſt & matrix plurium pagorum.

PRÆFECTURÆ
Halenſi ſubcenſentur

De banck van de Capellen. Atrot. Wevere. Meensel. Zuerbeeck. Hi duo pagi iterum oppignorati Houthemiis. Anno 1506.

CApella cum pagis ſuis. *Atrodia* & *Wevera* Indenſis Abbatiæ ſacrum peculium, ſicut & *Meenſelia*, *Amarum pratum* & *Glabbeca* Helechemienſis Abbæ Eccleſia. Omnes hi pagi ante annos 100. cedente Rege Dominum acceperant ſupremæ juriſdictionis compotem, ſed poſtea reſtitutâ pecuniâ redierunt ad Regem. *Doerna* humilis vicus nunc. *Webbeckemum* tetigi in Dieſta.

Vide Helechemium.

Betſia Parochiam habet à Perſona Leeuwenſi dependentem.

Beets.

Winga Dominum accepit pronuper Paulum Carondelet anno 1561. & peculium fuit ſtirpis Udechemiæ.

Anno 1561. Ex ſtirpe veteri Gildulphus in Curtracenſi cæſus & Valterus anno 1313. D. de Peerſele.

Kersbeca peculium in parte fuit inclytæ ſtirpis de Elderen, ubi gladii jus cedente Rege obtinuit Jodocus Steenwegius anno 1561. à quo Guilielmus Merodius emit anno 1587. ſed propior viſa eſt Barbara Steenwegia quæ Dominium in ſe tranſtulit anno 1588.

Torrentem cæſorum ſonat. Ex hac ſtirpe orta quæ aliquot Gotlenboviæ Dominos protulit.

Cortenacum ſolo nomine mihi innotuit.

Kieſekemium Eccleſiæ & rei ſacræ adminiſtrum habet unum ex Crucigerorum Melitenſium numero; juſtitiæ autem Adrianum vander Noot accepit, & perſeverat in familia, dominium.

Anno 1567.

Pagos aliquot juris Thenenſis quære in Appendice ad Dieſtam.

Supereſt inſuper Thenis Toparchia & Baronatus titulo nonnumquam inſignis de Houthem.

Joannes de Houthem primus Baro declaratus ob merita in Fredericum & Maximilianum Imp.

Quæ in familiam Straesborgicam tranſiit Margaretâ Joanni enuptâ. Et nuper emptionis viâ acquiſivit Joannes à Moins.

Anno 1500. Anno 1560.

Huic accenſeri ſolent *Bunsbeca* Abbæ Helechimienſis Eccleſia, & *Stockemium* & denique *Henakum* quod in hoc tractu duplex eſt, alterum Petri quod Joannem Houthemium & denique Anthonium Liminganum Dominum accepit, & in ſacris è Tongerloa Canonicum Paſtorem accipit.

Bunsbeeck. Stockem. Wissenaken. Hic habitaſſe & ortos gentiles vander Linden aſſerit Divæus. Anno 1569.

Alterum Martini ſive Hemelini, à S. Rumoldi Affine, qui febre correptus vitæ innocenter actæ finem facere coactus hic loci ſepulchrum nactus miraculis teſtatum fecit ſuam ſanctitatem.

Molanus in Martyrologio.

FINIS
Antiquitatum Thenarum & Leoniæ.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

ARSCO-

ARSCOTUM
DUCATUS
CUM SUIS BARONATIBUS.

Illuſtriſſimo Excellentiſſimoque Heroi
DUCI CROYO ET ARSCOTANO;
S. R. I. Principi; Aurei Velleris Equiti
CAROLO,
Literarum Mæcenati unico.

Tranſlatus in aliam vitam & meliorem J. Lipſius. Ita Deo viſum; &, ſi Chriſtiano liceret, adderem, fata nobis tantam lucem invidiſſe. Mihi imprimis, qui tot annis retro-actis auditor, octennio jam ferè & ſtudiorum comes, & profeſſionis collega. Sed enim; quantum lenta ad viburna cupreſſi, ita ego ad Virum tantum. Cucurri in eodem Hiſtoriarum ſtadio, docui, ſcripſi; ſecutus, licet certus numquam aſſequi vel umbram majeſtatis Lipſianæ. Eſt tamen aliquò prodire tenus, & licet effectum natura & melior naturâ Deus negaverit, conari. Hoc facio & eum quem Maximus Vir & Phœnix Europæ noſtræ Patronum ſibi legit, amavit, expertus eſt; lego, amavi, experiar. Et ducit me ad Illuſtriſſimas Excellentiæ tuæ fores ratio, ſpem facit ſolita quam non ſemel ſenſi humanitas, auget ipſa ſcriptionis materia. Nec enim eſt ut quæram, nec erit ut inveniam Principem cui Literæ, Hiſtoria, Antiquitates magìs curæ, magìs cordi. Et cui gratam accidiſſe ſcio de Lovanio ſcriptionem, non ingratum fore confido, de Arſcoto & ejus Baronatibus commentarium. Excuſſi locorum plurium Archivia, collegi quæ vides; Princeps Maxime, partim etiam tuo mihi communicata beneficio in ordinem redegi. Hoc reſtat, ut rogem digneris rudi huic Scripto Serenitatis Tuæ benevolentiam tantiſper impartiri; donec Hannoniæ Tuæ Antiquitates percurrens aliquid majus & oculis tuis dignius depromam. Ita te Deus ad Reipublicæ Chriſtianæ & Belgii imprimis noſtri decus & columen diutiſſimè ad præ & conſervet. Quod vovet

Illuſtriſſimæ Excellentiæ Tuæ Devinctus Cliens

J. B. Gramaye.

INter potentes Maxime Principes,
Regale germen, progenies Ducum,
Germaniæque Galliæque
Pannoniæque decus coronæ.
Utramque cujus Heſperiam decor
Pervaſit & jam triplice Galliâ
Illuſtriora dedicavit
Croyacæ monumenta Gentis.
Te Principem Germania & Hannones,
Brabantia atque Gallia te Ducem
(Nolo Toparchæ vel Baronis
Vel Comitis numerare nomen)
Amat, ſalutat, & reveretur, &
Ego inter illos officii memor
(Ex more Perſis uſitato)
Munere cum duplici ſalutem
Veni daturus, munere quo tui
Res Areſcoti inſcripta, ſimul meæ
Inſculpta mentis promptitudo
Obſequii ſtudioſa veſtri.
Tu ſcripta, ſculpta, Maxime Principum,
Sumens clientis de manibus tui,
Fave, ſerenatoque vultu
Fer, refer in numerum tuorum.

ARSCOTI DUCATUS

IN COGNOMINE BRABANTIÆ OPPIDO.

1. In diplom. Affliginii, quæ poſt ſpeciatim dabo.
2. Id dictum ſcriptumque à Juſto Lipſio c. 3. Virginis Sichemenſis.
3. In diplom Godefridi Virſonii ſic lego.

VIDEO hujus Urbis & loci vocabulum pronunciatum, ſcriptumque [1] Arſchotum, Areſcotum, [2] Arſcotum, nunc [3] Aerſchotum, ſive Aerſchotiam.

Communicata mihi carmina hæc per Henricum Riveren Decanum Arſcotenſem eademque manuſcriptis Curiæ Bruxellenſis recitat.

ARENS-SCOET nobis ſonat Aquilæ jactum ſive confixionem.

Annales noſtri, ut nomen ita originem ad Julium Cæſarem referunt, & vidi veteris Codicis rythmos excerptos (niſi mentitur titulus) ex Archivis apud Vilvordiam, continentes rei geſtæ hiſtoriam: Volantem nimirum hic loci Aquilam ab Octaviano Juvene confixam Cæſare applaudente, & ſtructâ Arce loco nomen & initia dante.

C. 3. Sichemenſis Divæ.

ARENS-COT Belgis idem eſt quod antrum Aquilæ.

Chariſſimus Lipſius paulò aliter dictum, ductumque oppidi nomen putat, quaſi Aquilæ ſedem, repoſitorium, quod nimirum exercitu in vicinis agente, Romani hìc Aquilam ſuam conſtituerint. Optimè: niſi in antiquiſſimis diplomatibus viderem per aſpirationem ſcribi Arſchot, & mallem ſi à Romanis petendum vocis initium, id Romanâ voce, & Romanâ originatione fieri, quàm noſtrate Teutonicâ. Ideoque dum de etymo agitur, & moderna Arſcoti inſignia Lilium video præferre, inducor ad Francos, unde omnis Belgii noſtri profluxit nobilitas, reſpicere. Et juvant locorum quorumdam nomenclaturę, è Galliis, ut apparet, profectæ, nominatim Turris excelſæ, & quaquaverſum è mœnibus conſpicuæ, cui ab Aureliano Galliæ Oppido nomen eſt, & Agri Suburbani, cui à Pariſiis, & paludis, cui nomen feciſſe videtur Mectenſe oppidum.

Vulgò DEN ORLEANS THOREN.
Vulgò HET PARIS VELT.
Vulgò METS-GRACHT.

Ceterum cùm AERT æqualiter Aquilam & Arnoldum ſignificet; Ab Arnoldo Auſgiſi filio, viro illuſtri, & Marchione limitis Antverpiani, hìc loci nato, & fortè nato derivarem: cujus memoriæ datum ut inter veteres Arſcotiæ Dynaſtas tam multi inveniantur Arnoldi, vel Arnulphi.

Locus quando oppidi jure donatus ſit, necdum ſcire potui; fuiſſe tamen & villę nomine appellatum à 400. circiter annis, conſtat ex diplomate D. Gertrudis Lovanienſis.

Et libenter crederem, ſub aut paulò ante tempora Godefridi Virzonii portas pleraſque cum foſſis, & aggere urbem cingente ſtrui cœptas, quo nimirum tempore per Ducis diploma deſcripti ſunt limites libertatis Arſcotanæ.

Anno 1283.

Muros, qui hodieque conſpiciuntur, tantam vetuſtatem non præferre periti talium fatentur. Ego diploma inveni Joannis Haricurtii *Domini de Arſcot in Brabantia* concedentis oppido ſuo certas immunitates ob id potiſſimum, quòd per bella varias calamitates ſuſtinuerint, & urbem cœperint mœnire, rem aggreſſi operoſam, & ſumptuoſam.

Diplo. datum in Feſto S. Nicolai, Anno 1357.

Ulterius per has temporum, & bellorum injurias deformatam urbem reſtituere incipiunt, & fortalitio in editiore urbis parte ad flumen exſtructo, ſubitis incurſibus minùs obnoxiam cives reddiderunt.

Præcipua urbis opera fuerunt, ſed fuerunt tantùm, nunc vix ruinas majeſtatis ſuæ teſtes relinquentia.

Curia (ut volunt) tempore Mariæ (quæ Virzonii filia fuit) extructa circa an. 1321.

Halla textorum temporibus Joannis Harecurtii & cœpta, & perfecta poſt an. 1360.

Prætorium Ducale ab Anthonio Croyo extructum ſub. an. 1470. ubi beneficium profiteri ſolent vaſalli.

Hoſpitium Gertrudanum ab annis 150. pulchriori opere exædificatum.

Poſt an. 1462.

Ex omnibus poſteriores duæ domus dumtaxat ſuperſunt, nec ſuperſunt, ſed poſſeſſorum curâ in ruderibus aliarum incenſarum extructæ ſunt.

Præcipua urbis fata, ſive calamitates ſunt.

Ab Aquis: Cum ſubitò ripas ſuas egreſſus Demera fluvius Arſcotum alluens, magnam & aggeri & domibus cladem intulit. Et iterum cum ſolutâ de repente hybernâ nive, & accedente aliquot dierum pluviâ intumeſcens, pontemque ſuperans magno civibus fuit incommodo.

Anno 1570. 6. Febr. Ex Diario Curiæ Arſcotanæ.
Anno 1472. Ex indiculo Heinſii.

A Tempeſtate: Ventorum quidem, cùm ædes ſuburbanæ plures, cum parte cœnobii Arſcotenſis die natalis Domini disjicerentur. Tonitrui autem, cum inſuper fulmine icta primarii templi turris à ſummo ad ipſa penè fundamenta exuſta eſt.

Anno 1596. Ex ſcripto Cœnobii per Virginum Antiſtitem communicato.
Ex Codice Eccleſiæ. Anno 1572. 29. Octob.

A Peſte: Præter ea quæ in vicinis urbibus dixi nihil addam, niſi quod anno proximè præcedenti graviùs civitatem lues iſta afflixerit.

Anno 1605.

Ab Igne: Cùm die ſacro S. Apoloniæ magna Beginagii pars abſumpta eſt, & nuper ſæpius, fortuito incendio, plures vici domuſque diverſis vicibus exuſtæ ſunt.

Anno 1543. Ex Diario Curiæ.

Ab Hoſte: Etſi non dubitem ſępius captam, aut tentatam urbem præcedentibus ſeculis, maximè cùm damnorum à civibus perpeſſorum frequenter meminerint diplomata; quia tamen nominatim nihil legi, ſufficiat hoc generaliter dixiſſe.

Ante

Anno 1506.

Ante annos centum, cùm & ædificiis & civibus & opibus multùm exornata triumpharet civitas, nato inter Principem noſtrum & Gelros bello, capta, ferroque, & flammâ, & prædis exhauſta, de priſtino ſtatu multum remiſit.

Heuterus in geſtis anni hujus, & alii Belgarum Scriptores.

Anno 1342. Ex Diario Curiæ & actis iſtius anni

Obſeſſa, & tormentis petita à Martino Roſſemio, multùmque in pagis & ſuburbanis ædibus læſa.

Anno 1578. in Januario. Supplementum Surii ad hunc annum.

Denique nuperis turbis, cum ab Ordinum partibus ſtaret, à Joannis Auſtriaci milite obſidio cincta, & in gratiam recepta, & aliquali præſidio contra adverſariorũ impetus munita.

In Auguſto. Ex oculatorum teſtium fide hæc accepi, & nominatim ejus qui urbi tum præfuit.

Sed enim eodem anno ab Ordinum milite capta ſpoliataque, & ne Regiis amplius uſui foret, tota quanta erat flammis ſubjecta deſeritur, & longo tempore vix ulli habitata fuit ſolitudo.

Senſim autem (trahit enim qua neſcio natale ſolum dulcedine cunctos) reverſis ad ruinas ſuas civibus, urbs & muniri præſidio, & opere cœpit

Anno 1587. 3. Novemb.

Non tamen ita, quin aliquoties hoſti inſidiis ſæpius locum petenti patuerit, præſertim, cùm unius ex complicibus ſuis ob proditionis crimen in crucem acti fortunam indignantes ex Lilloenſi præſidio 40. ſummo mane portas vix apertas invadentes *Joannem Suetrix* Conſ. cum aliis aliquot obtruncarunt, antequam cives in armis eſſent, ad ſua reverſi.

Anno 1210. Diplom. in ſacris quæſt.

De urbe dixi, gradum facio ad civitatem quæ cum ſuo toto territorio fuit olim *Allodium Lotharingiæ Ducis*, quod doceo ex diplomate Henrici Ducis id ipſum aſſerentis.

Ducem autem antiquitus ſemper ſummum dominium in oppido habuiſſe planè mihi perſuadeo uſque ad tempora Virzonii, qui id à fratre Duce accepit.

Poſt Ducem, Comites pono Areſcoti, qui tum, quales, & quantæ poteſtatis fuerint, definire non poſſum.

Certus peculium ſuum (peculium puto habuiſſe, non autem dominium ſummum) habuiſſe, & in urbe & in pagis, prout paulo poſt patebit. Comites autem, & hiſtoriæ, & diplomata, & familiæ ſuperſtites nobis oſtendunt: hiſtoriæ quidem noſtræ omnes, quæ Arnulphum nominant *Comitem ampliſſimæ hæreditatis poſſeſſorem* circa Godefridi Barbati tempora; quæ in filios plures diviſa oblitterato quidem nomine Comitis, produxerit tamen Rotchelariæ, & Weſemaliæ Barones, Schoonhoviæ, & Riveriæ dominos.

Ad annum 1147.

Sed ſi fortaſſis diſplicent noſtrates hiſtoriæ, addo exteros. Francorum quidem Chronologum, qui nominat Bodgem Arſcoti Comitem tempore Luduvici pii & Dodechinum qui ſupplementum Marini Schoti ſcripſit, & nominat Comitem *de Areſcot in expeditione ſacra in Hiſpanias profectum auxilio*, cum navibus 200. ferè Anglicis, & Flandricis & juſto militum numero. Sed certiora his ſunt diplomata, & rationes. Prima quidem quod ſupra nominati Barones & Domini inſignia exceptis coloribus eadem ab antiquo prætulerint.

Secunda, quod Schoonhovii, & Riverii ab antiquo ſemper, aut nomen, aut cognomen de Arſcot habuerint.

Anno 1281. Diplom. eſt in Codice Arſcotano.

Tertia; quod in diplom. Joannis Ducis continente ſeparationem Arſcoti, Joannes de Rivera dictus ſcribatur deſcendiſſe ab antiquis Comitibus de Arſcot.

Anno 1125. Diplo. mihi communicatum per Gevartjum.

Et ſi hoc quis putaret ex fama dumtaxat profectum, ſaltem fidem adhibebit diplomati Affligimienſi, in quo Godefridus Dux confirmat donationem de Buggenhout cœnobio factam per *Arnulphum Comitem de Arſcot*, eò quod ibi filius ejus Joannes Monachum induiſſet.

Quomodo ergo, dices & quare Comitis titulo abſoleto Domini appellari cœperunt & maluerunt? Cauſa non una reddi poteſt.

Inprimis conſtat evecto ad Ducatum Lotharingiæ Godefrido Barbato, multos ejuſmodi Dynaſtas eſſe deſiiſſe.

Deinde multos Comitatus, aut defectu hæredis, aut jure belli, aut aliter à potentioris tituli Domino occupatos, titulum honoris amiſiſſe.

Vide Hiſtoriam.

Ita nimirum, Nivella Bruxellæ, Bruxella Lovanio, Lovanium Lotharingiæ adjectum Comitatûs titulum perdidit.

Fieri etiam potuit; diviſo in plures filios Comitatûs proventu, cùm opes ſingulorum ad Comitis dignitatem ſufficere non judicarentur, ſingulos abdicato Comitis nomine Domini appellatione contentos fuiſſe, prout in Comitatu [1] Turmenſi, [2] Grezienſi, [3] Durachienſi accidiſſe certus ſum. Nec *Adynaton* eſt Comitem demerito ſuo honoris titulum amiſiſſe, quod [4] Cukano evenit.

1. Patet ex monumentis Hogardiæ. 2. Opinio Molani. 3. Teſtis copioſius hujus rei Hembricurtius. 4. Annales noſtri parte 2.

Ad extremum evenire potuit, Comites illos Arſcoti ex genere eorum fuiſſe, qui judiciis præerant, ut virtutis merito Comitivam adepti ſint.

De hoc genere vide Dyæſtam.

Ab his Comitibus, qualeſcumque tandem illi fuerint, producti inter primi nominis nobiles ſemper habiti ſunt.

Anno 1135. Anno 1147.

Ex quibus Godefridus, & Arnulphus; ille Averbodienſis, hic Affligimienſis fundationis fautor, & teſtis.

Anno 1205. Anno 1243. Anno 1214. Anno 1264.

Arnulphus, & Carolus milites, itemque Arnoldus, Joannes; Illi Tongerloenſis, hi Gertrudanæ Abbatiarum Patroni.

Anno 1224. Anno 1295.

Nec omittendi Joannes de Arſcot, dictus à *Pulchra Curia*, & alter Joannes dictus VAN SCHOONHOVE, hic in Villarienſi, ille in Averbodienſi Diplomate.

Anno 1147.

Itemque Carolus de Arſcot dictus de *Ruver* in Diplomate Arſcotano.

Atque hæc quidem ſatis ſunto de Comitibus & prima Areſcoti poſſeſſorum ſtirpe.

Succedit ſecunda Ducalis, id eſt à recta Ducum Brabantiæ ſtirpe procedens.

Henricus enim III. Brabantiæ Dux filio

ſuo minori Godefrido Areſcotum hæreditariæ portionis loco, cum aliis multis pagis aſſignavit, non Comitis, ſed Domini titulo poſſidendum; de quo Diplom. extat Joannis primi Ducis, qui Henrico filius, Godefrido frater fuit.

Datum an. 1271. Diplomatis copia eſt in Archivis data die martis poſt Catharinæ.

Ceterum hic Godefridus Comitis Virzonii (locus eſt in regione Barenſi, & Avaricum Cæſaris quidam eſſe volunt) gener, & denique hæres factus in Francia ferè ætatem egit, cum filio Joanne in Cortracenſi prælio necatus, qui Joannes vivo patre ſe *Dominum Maziriæ, & Mortaniæ & Caſtellanum Cortracenſem* inſcribere ſolebat.

Anno 1302. Mayerus l. 10. Teſtatur diplom. anni 1300. per Ægidium Voecht communicatum.

Sed enim poſt annos aliquot à morte Godefridi Virzonii quidam Jacobus de Geſtella, & facie, & corporis diſpoſitione defuncto perſimilis, Godefridum ſe eſſe publicè cœpit perſuadere, equeſtri baltheo ornatus Bruxellæ, clypeum funebrem, & arma gentilitia in Franciſcanorum æde ſuſpenſa revellere, in Dominiis & Comitatu Virzonio Senatum formare: Donec tandem fraude detectâ Pariſios dilapſus multa tamen morte licet inglorius oppetiit.

Ex M. S. Chronico Leodienſi, quod eſt Averbodii, & hæc refert ex Joannis Hoelen ſcriptis qui oculatus teſtis fuit.

Quoad Godefridi Virzonii poſteros, vereor ut multi errent, nec ego mihi plenè ſatisfacio; dabo interim quæ ex Diplomatum fide conquirere potui.

Hiſtorici noſtri vulgo duas ei filias aſſignant, Joannam Harecurtio, & Mariam Loſſenſi Comiti nuptam, illam Areſcoti, hanc Sichenarum hæredem. Mihi aliquid amplius, & aliud Diplomata ſuggerunt.

Primum quidem *Mariam de Brabantia Comitiſſam Juliacenſem* (quia Comiti nupſerat) *Dominam de Arſcot, & Vierſon* (obſerva cum Vierſonii Comitatus ſit, eam tamen Dominam tantum vocari) ipſo quo pater mortuus eſt anno appellari, & filium Godefridum ibi teſtem citari.

In diplo. quodam Averbodienſi anno 1313.

Obſerva denique, interjecto aliquot annorum tempore, Elizabetham ſororem *Mariæ de Brabantia*, (ſic enim ſe vocat) Comitiſſam Juliacenſem, cum Gerardo Comite & Guilielmo de Bronckhorſt filio tamquam proximam hæredem Mariæ futuram confirmare bona Averbodienſibus Canonicis relicta, quibus utpote veriſſimis præcognitis non video quomodo noſtrorum Hiſtoricorum ſcripta poſſint conciliari.

Diplom. datum an. 1320.

Ad rem Arſcotanam quod attinet certum eſt aut neptim, aut filiam Virzonii Comiti Harecurtio enuptam in ejus familiam tranſtuliſſe Arſcotum, & libens crederem Mariam illam de qua ſupra, ſecundis nuptiis, & mortuo, quem ex priore marito ſuſtulerat, filio, uxorem veniſſe Harecurtio.

Sed cùm diplomata non habeam id probantia, libens cedam, & concedam, ſi quis certiora attulerit.

Harecurtio Comiti nomen facit chronicon Franciæ Normannus, & filium dat Luduvicum de quo poſteà.

Alter ait Gottofredum Harecurtii Comitis filium multas in Brabantia poſſeſſiones habuiſſe, ſed Arſcoti non meminit. Ego inter diplomata, primum invenio Joannem Harecurtium Dominum de *Arſcot in Brabantia*, locum poſſediſſe & ornaſſe.

Troſſardus l. 1.

Anno 1357. In privilegio vectigalium oppidi dato in Feſto S. Nicolai.

Quem mortuum colligo anno 1362. quo & ipſe certum de juſtitia adminiſtranda civibus ſuis dat diploma, & eodem anno Luduvicus de Harecourt aliud dat tamquam Dominus civibus privilegium, qui alibi ſe Harecurtii Comitem, Vice-Comitem Caſtri Heraldi, Dominum de Waelbeke (Divæus vult legendum Beirbeke) & de Arſcot appellat.

In diplom. Venceſlai Ducis dato an. 1377. & alio quodam Averbodienſi.

Ulteriùs invenio Philippum Harecurtium civibus ſuis Arſcotanis dantem privilegia anno 1388.

Ad hęc, conſtat Luduvicum Harecurtium Epiſcopum Rotomagenſem Arſcoti Dominum, inter Brabantiæ Barones citatum anno 1422.

Diploma eſt in Codice Sanctionum Urbis Bruxellenſis.

Hoc mirum, ſequenti mox anno viduam Geldriæ Ducis Renaldi tamquam proximam Luduvici hæredem Joanne IV. Duce inveſtitam.

Ex computibus oppidi ad annum 1423. teſte Divæo.

Quicquid ejus ſit ego ſcio anno 1427. Luduvicum Harecurtium Dominum Arſcoti adhuc vixiſſe, quo mortuo in alias ſtirpes hoc modo tranſiit.

Joannes Harecurtius ex Maria Caroli VI. Aurelianorum Ducis filia alteram Mariam ſuſtulit Antonio Lotharingo Vadanimontis & Guſiæ Comiti enuptam.

Ex quo Matrimonio nata inter alios Margareta, Antonio Croyo Portiano Comiti in dotem attulit Arſcotum ad parentes devolutum.

Ita planè per Illuſtres Brabantię Ducum liberos Regum & Principum affines, traducta Arſcoti Dynaſtia, tandem in illuſtriſſima ex Hongarorum Palatiis Franciæ, ex Francia Belgio inſita Croyorum requieſcit familia.

Antequam progredior, libet tribus verbis lapides aliquot removere, avidum antiquitatis lectorem in Arſcotanæ hiſtoriæ fortè turbaturos, eò quod diplomata & ſcripta invenerim & quivis invenire poterit, ubi legis Robertum de Bellomonte Dominum de *Poency* uxorem habuiſſe *Dominam de Arſcot*.

Id legis in libitinatio codice Averbodienſi, ad 4. Kal Oct.

Denique Rogerium de Leſſdalle *Dominum de Arſcot*, & *Peercke* in diplomate per eum & alios aliquot Barones dato.

Anno 1326. Diploma eſt in codice Lovanienſi

Ad extremum, inveniri Ægidium de Juliaco *Dominum de Arſcot* intitulari anno 1272.

Diplomatis hujus me monuit Ægidius Voeght.

Ad primum dico, Dominam vocari, quia Domini de Arſcot filia.

Dico ad ſecundum, errorem eſſe in ſcriptura, eo quod Rogerium iſtum, & poſteros & majores conſtet Dominos fuiſſe non Arſcoti, ſed Orſcoti in Cempinia.

Teſtis Codex feudorum.

Ad tertium, puto Juliacenſes numquam quidem Arſcotum poſſediſſe, ſed occaſione nuptiarum Mariæ, aut alterius, cenſus aliquos in

Arſcoto

Arſcoto obtinuiſſe, quorum ratione Domini de Arſcoto dicti, pro eo quod nunc dicimus Dominus in Arſcot: &, niſi fallor, fuit in territorio Arſcotano Curia quædam nomine Juliacenſis.

Vulgò t'Hoff van Gulick.

Ad Croyacos quod attinet, Arſcoti Dominus ex iis Guilielmus Cæſareæ juventutis formator cum Maria Hamelia inauguratus eſt Baro, & Dominus Arſcoti, ſummo omnium applauſu anno 1504.

Cujus merito datum ut in Marchionatum eveheretur Arſcoti Baronatus anno 1507. Nec multò poſt Illuſtri Ducatûs titulo inſignitus anno 1533.

Ex diplomate dato 18. Auguſti.

Ex diplom. Cæſ. dato 17. Martii.

Philippus primus Dux proclamatus eſt anno 1540. Cui ſucceſſit tertio loco (ſecundus enim ad quem devoluta erat Ducatûs hæreditas ante inaugurationem morte præventus) ejuſdem nominis Dux.

Inauguratus anno 1551.

Ultimò Carolus paternæ, avitæque hæreditatis poſſeſſionem adiit anno 1596.

Quoad Dominos Arſcoti generatim obſerva, illos ſubinde titulum & officium Seneſchalli Brabantiæ obtinuiſſe.

Nominatim Anno 1313.

Et nunc quidem Duces amplam ſub ſe ditionem habere, quæ complectitur Baronatus quatuor, pagos ultra 20. & vaſſalorum ſub ſe habet pluſquam quatuor millia.

Proxima à Duce dignitas eſt Satrapæ, ſive *Droſſardi*, quem, & nomine, & officio in uſu fuiſſe ante annos 200. ſcio, cùm citetur Philippus VANDER ELST in diplomate Ducali eo titulo.

Dato anno 1400.

Et cùm inveniam in diverſis litteris appellari, citarique ante Prætorem & Senatum, quemdam *Seneſchalli* nomine, putavi illud idem eſſe cum noſtro *Droſſardo*.

Eo nunc munere fungitur Laurentius ab *Eynatten* Vir nobilis, & ante eum ſemper obſervo primariæ nobilitatis Viros fuiſſe.

Ejus eſt jus Principis ſui curare, & in criminalibus juſtitiæ rationem habere.

Illud partim verſatur circa Bannos, ſeu Cornedas, teutonicè CUEREN, quas Joannes Dux Arſcoti Domino tranſcripſit anno 1301.

Ex diplom. Ducali hac de re dato.

Juſtitiam adminiſtrat hic, non in oppido tantùm, ſed in territorio.

Poſt hunc Prætor Urbanus eſt, civilium cauſarum promotor, quem olim appellatum *Villicum* non dubito, inveniens *Godardum Villicum de Arſcot* teſtem donationis factæ Tongerloenſibus anno 1209.

Succedit Senatus, cujus eligendi formam Maria de Brabantia præſcripſit.

Ex diplom. dato Feſto Petri & Pauli.

Erat autem Conſul tum dumtaxat unus, quem civitatis Magiſtrum vocabant.

Vulgò STADT-MEESTER.

Creandi alterum Conſulem poteſtatem fecit Joannes Harecurtius.

Anno 1360.

Senatores ſeptem ſunt, & deſignantur à Domino, populo interim 14. viros offerente ex quibus 7. eliguntur.

Atque hoc quidem primum Senatus membrum eſt.

Alterum conſtituunt Decani duo, Jurati quatuor, & Signatores duo, Hallæ pannificum.

Ex diplom. die vigiliâ Purificationis.

Tertium Opifices in 10. plus minus diviſi collegia.

Primum membrum ex profeſſo pupillorum tutelam habet, & recurrente quolibet Veneris die pupillaribus cauſis decidendis vacat.

Alterum à Joanne Harecurtio initia accepit, & à Duce eadem cum Lovanienſibus ferè privilegia.

Solet etiam olim inter primarias Arſcoti dignitates eſſe *Capitaneus*, quo nimirum tempore ſuos ſingula oppida cives ad bella mittebant, cujus generis plures, & claris natos natalibus invenio.

Nobilior civium pars in tria Sagittariorum collegia dividitur, & duo Rhetorum. Horum alteri inſigne eſt *Pampinus*, & ſymbolum *Fomentum amoris*. Alteri inſigne eſt *Tritici flos* ſive *Pollen*, & ſymbolum, *Fomentum animæ*.

Partem vectigalium urbis Schoonhovii & Riverii ſolent habere: ſed [1] Joannes de Schoonhoven & [2] Carolus de Riveria, jus quiſque ſuum urbi tranſcripſit; nuper utrumque urbs Domino. Poteſtatem in fodinas lapidum urbi dedit Philippus Harecurtius. Loca communia Godefridus Virzonius.

1. Ex diplomate dato die Jovis poſt Palmarum. 2. Ex diplomate dato in Feſto S. Luciæ. Anno 1361. Anno 1347. Anno 1382. Anno 1294.

Libertatem primam Joannes Dux definivit.

Anno 1292.

Ad ſocietatem autem cum reliquis Brabantiæ receptam teſtantur Scabini Lovanienſes.

Anno 1261.

Ad libertatem autem Caſtrenſis operis de Antverpia ſpectare totam villam, teſtantur Scultetus, & Burgenſes univerſi de Antverpia.

Ex diplo. dato in craſtino Feſti S. Agathæ.

Inſignia urbis fuerunt ab antiquo caſtrum vetus ſimplex, cum inſcriptione: Sigillum Villæ de Arſcot, aut Burgenſium de Arſcot.

Anno 1287.

Inſignia Dominorum primæ ſtirpis fuiſſe puto, Lilium iſtud, quod nunc etiam urbs pro ſuo agnoſcit.

Anno 1301. ad huc illis inſignibus uſi ſunt. Tale diplom. vidi datum an. 1262. in Archivis Gertrudianis.

Et quod inſignibus aquilam ſuperimponant, Annales noſtri ad fabulam de Julio Cæſare quam ſupra tetigi referunt: ego puto ob id eſſe, quod ſupra dixi de libertate Caſtri Antverpienſis.

Hæc Senatum & privilegia urbis tangentia communicata mihi ſunt ex diplomatibus, & Archivis oppidi per GUILIELMUM HOFFSTADT Prætorem, & JOANNEM KERCKHOVEN & JOANNEM SUTRIX Conſſ. Quorum humanitati hæc lector accepta feret.

Pridie Kal. Aprilis anno 1600. cum eo fine eò vocatus veniſſem.

Liberum forum die Jovis Antonius Croyus oppido conceſſit.

Anno 1462. 16. Septemb.

Nundinas annuas in Martio, & Octobri, Carolum V. indulſiſſe intelligo.

Cives nunc agriculturâ, & paſcuis; nuper lignariis nundinationibus; olim re textoria multùm valuerunt, ut audiam multa textorum centena ante annos 150. in urbe & ſuburbano, familiæ & fortunarum ſuarum domicilium conſtituiſſe.

Quoad rem ſacram, erat Arſcotum Leodienſis, nunc eſt Mechlinienſis Diœceſis.

Eccleſiam habet Parochialem unicam Virgini Matri inſcriptam.

Cujus icon olim miraculis clara frequenti peregrinorum concurſu viſebatur.

Dux autem Henricus *conſiderans ante tribunal diſtricti judicis omnes ſimul aſtituros, de diſpenſatione Domini bonorum in terris relicta rationem reddituros, & idcirco diem illam diligenti ordinatione oportere prævenire ut diſtricti examinis redargutionem miſericorditer declinare valeamus, Eccleſiam de Arſcot cum aliis multis cœnobio S. Gertrudis in Lovanio aſſignat*, aut veriùs confirmat anno 1231.

Ex diplom. cujus & aliquot ſequentium copiam mihi fecit Reverendus Abbas Gertrudanus.

Ante annos enim aliquot Dux Eccleſiam de Arſcot ſitam in illo allodio Gertrudanis dederat, ut Perſonâ, & clericis ſecularibus ibi tum ſacra peragentibus, mortuis, S. Gertrudis Prælatus, ſive is Abbas ſive Præpoſitus eſſet, liberam haberet ſuos Canonicos introducendi poteſtatem.

Datum anno 1210.

Eccleſia in duplum aucta eſt, adjecto celebri odeio anno 1337.

Ex verſibus ante Theſaurariam inſcriptis.

Cujus Turris olim elegans, & inter reliquas Brabantiæ eminentiſſimas haberi ſolet, probatumque quoad altitudinem exceſſiſſe illam quæ Mechliniæ conſpicitur.

Probatum id anno 1540.
Ex veteri Codice Eccleſiæ Arſcotenſis per Decanum mihi communicato.

Quæ vi tempeſtatis ſuperæ abſumpta eſt, & ſubſtituta duobus poſt annis illa quam nunc conſpicimus.

Anno 1572.

Inſtructa eſt Eccleſia inſigni Canonicorum collegio, curâ Antonii Croy & Margaretæ Lotharingiæ conjugum, & dominorum, anno 1462.

Ex Bulla erectionis per Epiſcopū Leod. data 30. Octob.

Cui ex familia Gertrudana Præpoſitus datur.

Præpoſiti primæ nobilitatis ſemper fuerunt utpote ex Gertrudanis.

In hac Eccleſia ab aliquo tempore cenſetur & eſt Decanatus, complures ſub ſe pagos complectens.

In Capitulo tres dignitates ſunt, & vulgo *tres Domini* vocantur.

Eſt in urbe inſuper *Bogardorum* (laici erant olim textrinis operam dantes) cœnobium, curâ publicâ, & privatorum aliquot eleemoſynis inſtitutum.

Anno 1283.

Cujus Religioſi procurante Domina tertiam divi Franciſci Regulam aſſumpſerunt.

Anno 1323. 1. Maii.
Ex indiculo Eccleſiæ.

Alterius ſexus eſt ampla, & celebris Beginarum curia initium ſuum acceptum ferens Henrico & Aleidi Ducibus Brabantiæ, qui Virginibus, jam inde congregatis, horreum ſuum aſſignarunt cum ampla hæreditate, & Abbam Gertrudanum Patronum dederunt.

Anno 1259.
Ex diplom. cujus exemplar eſt in Codice Curiæ.

Templum ante has turbas pulchrum fuit, & Virginum numerus ad centenarium acceſſit; nunc Lovanii agunt, militi præſidiario tantiſper cedentes, & paucæ numero.

Eſt & aliud cœnobium titulo *Montis S. Nicolai*, cujus tale initium.

Quædam Gertrudis *Brant* Virgo piiſſima duabus comitata ex Tranſyſulanæ regionis oppido Daventria veniens, locum ad famulandum Deo quærebat. Evenit Nicolaum de Aernhem Eccleſiæ ſacellanum pias virgines videre, hoſpitio excipere, & de propoſito interrogare, obſervatoque earum zelo domum iis cum exigua hæreditate, ad ſacros uſus convertendam relinquere.

Anno 1445.
Ex Chronico Betlimitico l. 5. an. 11.

Illæ itaque opera manuaria exercentes, & numero auctæ, tertiam D. Franciſci Regulam amplexæ ſunt anno 1451. 15. Feb.

Sed denique poſt triennium facultatem faciente Leodino Antiſtite S. Auguſtini Regulam, & Clauſtrum perpetuum ſub Martiniano apud Lovanienſes Priore profeſſę ſunt anno 1454. 15. Januarii.

Ex litteris Epiſcopalibus, & Regiſtro Martinianorum.

Templum quod incendio urbis ſuperfuit, auxilio Domini Servienſis conſtructum anno 1506.

Loca inferiùs concamerata, & pulchris columnis fulta, facta, aut ſaltem perfecta ſunt an. 1562.

Ambitus, & aliæ partes Monaſterii ſubveniente Dominâ Bleſenſi extructę ſunt ante annum 1500.

Ex relatu Antiſtitis Virginum & ſcriptis Monaſterii.

Virginum numerus ante has turbas ſeptuagenarium nonnumquam exceſſit.

Eſt ad extremum Arſcoti Noſocomium vetus & mediocriter dotatum.

Ab Urbe ad Suburbia pergo, pluribus olim extructa ædificiis, & variis Sacellis.

Inſuper ſolent urbem coronare 7. Equeſtris Ordinis Heroum Prętoria, ex quibus ſunt *Riveria* à fluvio dicta, ubi ab antiquo ſoleant Domini portorium vectigal exigere, unde in diplomatibus frequenter vocantur ERFFTOLLENAER, id eſt hæreditarius perceptor vectigalis nautici.

Dominium poſt mortem Henrici de Riveren tranſiit in familiam *Diſtanam* per nuptias filiæ, & traditionem: mortuâ autem Eliſâ *Diſtenſi*, ex teſtamento ſucceſſit Luduvicus de *Mailly* Dominus de *Oudeville* & *Stalle*; & denique per uxorem Jodocam de *Mailly* Jacobus de la *Dauwe* cœpit poſſidere & ad filios tranſmittere anno 1522.

Anno 1465.
Ex libro Feudorum Ducalium.

Anno 1522.

Pulchra Curia re & nomine ſuccedit, inſigne Palatium, & in urbis conſpectu, cujus in vicino Sacellum vetus nomine WEERDE, quod volunt olim, & Arſcoti, & Pagorum aliquot fuiſſe Parochiam.

Extra portam Aquaticam.
Vulgò SCHOONHOVEN.
Hoc Sacellum à Judæis habitatum & extructum quidam volunt.

Certè ut de hujus veritate nihil contendam, certus ſum, ſtructuram prę ſe ferre aliquam antiquitatem, conſtantem ex lapide rudi, & impolito. Amplius verò Patronatum hujus Eccleſiæ, Abbatiæ S. Gertrudis conceſſum didici à Godefrido & Arnoldo filiis de *Stade* ex Arſcotanis deſcendentibus.

Anno 1259.
Ex diplom. dato in craſtino converſionis S. Pauli.

STADE autem extra Arſcotum etiam Curia eſt, & dominium, quod pronuper Rotſelarii obtinuerunt, denique Gentiles de *Coutreau*.

Ab an. 1481. quo Joannes de Coutreau beneficium profeſſus eſt.

Extra portam *Boomwycanam* ſolet eſſe Sacellum, & in ſacello campana, quâ ſub veſperam, & prandium ſolent avocari è textrinis operarii.

In vicino mons eſt, ubi ante bellum Gelricum fuiſſe volunt cœnobium Minoritarum, & lo-

& locutus ſum diverſis qui teſtantur ſe vidiſſe litteras venditionis aliquot agrorum in ſuburbio, quibus confinia ſcribebantur eſſe prædia Minoritarum Arſcoti, & extant adhuc nomina pontis Monachorum, & paludis Monachorum in vicino, quæ nomina ne quis arbitretur à Regularibus Sylvæ Soniç, qui prædia ſua hìc in vicino habent eſſe, ſciat ita hæc loca vocata fuiſſe, antequam ullum ex ullis hiſce Cœnobiis extructum foret.

Patet ex decimarum, & limitum diverſis libellis, ante 200. annos ſcriptis in Abbatia Gertrudana, & alii.

Cœnobii (ſi quod fuit) ne minimum quidem ſupereſt veſtigium.

Extra portam quæ à cœpis nomen habet Leproſarium eſſe ſolet, ſed exiguum, quod diſco ex veteri quodam regiſtro Cœnobii.

Vulgò Schaleeun poorte.

Extra alteram quæ à communi terra (quam oppidanis dedit Virſonius) nomen habet, heremus eſſe ſolet exigua, & ab uno quopiam laïco habitari ſolita.

Vulgò Braecke poorte.

Appendices urbis nuncupantur *Flavum Rodium*, & *Haeerbeca*, denique *Balenum cum Sacellis duobus*.

Geelrode. Balen op 't nieu goet.

In territorio Arſcotano inprimis eſt *Rillaria*, quę appendix eſſe ſolet, nunc filia eſt Parochiæ urbanæ, in qua Hofſtadii Gentiles habent peculium, & Curia eſt *Leeſdalienſis*, Capellanorum S. Petri hæreditas.

Rillaert.

Hìc obſerva, in ſacris nomen & dignitatem Decani Chriſtianitatis *veterem eſſe, & hìc in uſu, quod diſco ex donatione patronatûs de Weert Gertrudanis facta, ut teſtatur Reinerus* Decanus Chriſtianitatis *in Lovanio.*

In profanis colligo *Receptoris redituum* Brabantiæ nomen & dignitatem antiquam, eamque à primæ notæ Nobilibus adminiſtratam, cujus generis invenio Joannem DE HULDEBERGHE, & *Arnoldum Walhemium*.

Anno 1383. Anno 1384.

Succedunt *Longus pagus*, & *Beteghemium*, in ſacris utrumque ab Abbatia Gertrudana dependens; ille ex dono Godefridi & Arnoldi filiorum de Stade; hoc ex venditione Caroli militis de Arſcot.

Langdorp. Betecom. Anno 1259. Anno 1243. Ex litteris datis in craſtino converſionis S. Pauli. Ex litteris Ducalibus datis in caſtro prope Lovan.

Quorum complexu continetur Dominium *Pontis* cum Prætorio ſuo, itemque *Lapidis*; illud à Joanne VAN BRUGGEN Equite Joannes SCHOEFF emit, & Carolus *Hincart* nuper mortuâ matre pro una parte obtinet.

Te Brugge. Ten Steen. Anno 1593.

Hoc *Witthemii* pronuper Guilielmo *Stradio* vendiderunt.

Nec omittendum alterum Stadienſe Dominium quod Paulus Oliverius à Joanne Ægidii emerat, nuper Laurentius ab Eynatten duas trientes ſibi cœpit vendicare.

Anno 1414. Anno 1575.

Hìc adſcribo, diverſi olim generis Vicarios in Eccleſiis tam Regularibus, quàm Secularibus fuiſſe, quorum alii quidem Vicarii Eccleſiæ, *id eſt Canonicorum, alii* Vicarii Capellarum, *id eſt Deſervitores, vocabantur.*

Sic nominantur in diplom. Præpoſiti Lovanienſis, dato anno 1200. ubi Capellam S. Gertrudis dant Religioſis.

Denique memineris, pagos ſupra nominatos, ab antiquo & Villicum & Scabinos ſuos habuiſſe, prout alii ferè omnes, quod percurrenti Monaſteriorum diplomata obvium eſt.

Reſtant *Theſtelia* & *Meſſelbroecka* Eccleſia olim una, nunc duæ, in quarum nominibus hunc de Arſcoto tractatum concludam, ſi ex occaſione hunc de Ducibus tractatum adjecero.

DE DUCIBUS.

Ducis Romanum à ducendo nomen, ab exercitu origo, dignitas Tribunitiâ major; cùm huic quatuor, illi ſex milites ante ambulones Romani aſſignent apparitorum loco.

Lampridius in Alexandro.

Clariſſimi titulum cum Legato Præfectiſque Prætorio communem ſemper obtinuiſſe conſtat, credo quia ex Patricio ordine ferè aſſumebatur. Unde tanquam inſolens de Conſtantino ſcribitur, neminem *ſub eo Ducem cum Clariſſimatu provectum eſſe*. Ceterum Duces exercitui præfuiſſe & ſingulis bellis renovatos, loca duo abundè oſtendunt.

Ammianus l. 21.

Ordines diu duxit, inquit in Peſcennino Spartianus, *multiſque ducatibus pervenit, ut exercitus Syriacos juſſu Commodi regeret. Tribuno ſignum petenti*, ait in & de Pertinace Capitolinus, *dedit*, MILITEMUS, *quod quidem in omnibus ducatibus dederat*. Ergò præerant militi, & plures in uno exercitu erant, forte eidem cum Chiliarchis Græcorum. Hujuſmodi Ducum quos militares Lazius appellat, in Francia & Belgio Brabantiaque noſtra habuimus. De veteribus alibi oſtendi. Familiare exemplum hìc addo, Duces Lovanienſium, Bruxellenſium &c. officii militaris nomen ſolitum notæ virtutis hominibus, & nonniſi cum bellandum foret contribui à Duce, urbe, plebe; ſingulorum enim exempla ad manum ſunt.

Opinio Lazii l. 2. c. 9. Reip. Romanæ, ex quo plura hoc capite ſumpſi.

Hoc genus dignitatis cum virtute ſepultum eſt, ex quo accitis mercenariis à militia quodam modo excluſa eſt noſtra nobilitas.

Lazius Metropolitas hos Græcis eſſe vult.

Alterum Ducum genus Provincialium qui militi in urbe, provincia, flumine, limite, orbis parte præerant,*nec titulo,nec proventu, nec tempore eodem. Ita Ducem Moguntiacenſem, Armeniæ, Euphratenſem, Limitis Africani, Orientis legas. Trebellius in Claudio: *Dux totius Illyrici habet in poteſtate ſua Thracas, Maſos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus*. Et paulò poſt: *Viro illi ſummo* (Ducem intelligit) *tantum a nobis decretum eſt ſalarii quantum habet Ægypti Præfectus, tantum veſtium quantum Proconſulatui Aſiæ detulimus, tantum argenti quantum accepit Curator Illyrici*. Vide & ſalarium & veſtes & argentum &c. pro libitu Imperatoris Ducibus decerni. Declinante Romanorum Imperio & diutius & ad vitam collatos & continuatos Ducatus opinio eſt plurimorum, idque primo in locis confinibus Barbaro aut hoſti, ubi nempe magis noxia erat mutatio.

*Alii nempe Duces abſolutè, alii Duces cum additione verbi totius declarati, & hi illis longè majores. Amoti à Ducatu vel elapſo tempore eis præfixo, Exduces vocabantur. Liber Notitiarum meminit. Lampridius in Diadumeno. Codex Præfecturarum. Vopiſcus in Firmo. Lazium vide ubi ſupra.

Exemplum & primum ponunt quidam Ducem limitis Rhætici. Hęreditarios autem Duces ſub Romanis fuiſſe legi, niſi quod Auguſti frequenter ob parentum bene merita, pater-

Vide Caſſiodorum 6. & 7. Variarum de hoc.

nos

nos filiis honores ſoleant communicare.

Ad Francos venio ſimias hac in parte Romanorum, & eorum exemplo omnia ferè Reipublicæ fundamenta ſuç componentes. Ut autem ratio Ducum ante Pipini noſtri ævum innoteſcat, ex legibus antiquis quas Ribuarias vocant, quædam libet excerpere.

Si quis Dux habens filium contumacem &c. & is hoſtiliter ſurrexerit contra patrem ſuum, dum adhuc pater ejus potens eſt & utilitatem Regi poteſt facere, & exercitum gubernare, equum aſcendere &c. & filius eum vult diſhonorare, aut per raptum poſſidere, non obtineat quod inchoavit. Et ſi pater eum vicerit, aut & ſi apprehendere potuerit, aut eum exiliet è Provincia, aut eum Domino ſuo Regi tranſmittat. Item ſi quis Dux exercitum ordinaverit, & in illo fiſco aliquid furatus fuerit, tres novigeldos ſolvat: & ſi jurare voluerit, ſecundùm qualitatem pecuniæ juret. Item, ſi quis contra Ducem quem Rex conſtituerit in illa Provincia, aut populus ſibi elegerit Ducem &c. Item, ſi quis ſigillum Ducis neglexerit, aut mandatum vel ſignum qualecumque mandaverit, decem ſolidis culpabilis eſto. Item, ſi quis homo gentem exteram in Provinciam invitaverit &c. & ille ex hoc probatus fuit, aut vitam perdat, aut in exilium exeat ubi Dux miſerit. Undè colligitur apud veteres Francos Duces partim à Rege, partim à populo aſſumptos Provincias habuiſſe regendas tuendaſque, juri & juſtitiæ præfuiſſe, exercitum ordinaſſe, interim Regis à nutu pendentes & rationi rerum gerendarum reddendæ obnoxios fuiſſe.

Ceterum cum paulatim & potentia Ducum in Galliis & animi augerentur ſumpto ex ignavia Regum irritamento, eò res progreſſa eſt, ut Regis jugum excutere præſumerent, & feciſſent niſi tempori Carolingorum noſtrorum virtute in ordinem redacti fuiſſent cum vitæ aut bonorum jactura. Qui cum in ſuam diadema Franciæ tranſtuliſſent familiam etiam Duces præfecerunt Provinciis, ſed multùm imminutâ eorum poteſtate temporaneos. Unde lego Duces qui exercitum Guntrani Regis infeliciter duxerant, coactos itineris ſui rationem reddere. Et quoſdam ejectos à *Primatu Ducatus* per Regem.

Gregorius Turonenſis l. 6. c. 30. Item l. 19. c. 12.

Ducatus autem nomen regio accipiebat à Gubernatore; non, ut nunc, Gubernator ſive poſſeſſor à regione.

Ita nimirum Aquitania nunc Ducatus, id eſt ſub Eudone; nunc regnum, id eſt ſub Carolo Magno fuit. Nec omittendum in duplici differentia Duces tum fuiſſe, alios quidem Gubernatores tantùm, alios poſſeſſores etiam, utroſque ſed aliter beneficiarios Regum. Ita Taſſilonem (inquit Theodulphus) in Ducatu Boiariorum collocavit per ſuum beneficium. Pipinus autem Rex tenuit placitum ſuum in compendio cum Francis.

Theodolphum quidem ego non vidi, ſed hæc inter alia exſcripſi recitante Stephano Paſquerio l. 2.

Ibique Taſſilo venit in vaſſalico ſe commendans, ſacramento jurans, multas & innumerabiles reliquias per manus imponens, & fidelitatem Regi Pipino promiſit, & filiis ejus, ſcilicet vaſſum recta mente & firma devotione.

Tempore Luduvici Pii Grimoaldum obſervo Ducem Beneventi quotannis Imperatori pependiſſe 7000. ſcutorum, & Sapone Spoleti Duce mortuo eundem Luduvicum Atalardum Palatii ſui Comitem ſurrogaſſe. Quæ exempla liberi, tributarii, & beneficiarii propriè dicti Ducis. Ceterum cum Regis inepta Imperio ætas contemptui eſſe inciperet ſub Carolo inprimis ſimplice, iterum cornua ſua Duces & alii Dynaſtæ erexerunt; nec multùm abſimili modo quo nuper. Donec ex Duce Franciæ in regnum ſe intrudens Hugo Capetus eorum faſtus novâ arte retudit, nec ullum paſſus, quantum in ſe fuit, ſimili majeſtatis umbrâ rebellionem machinari.

Ex Annonio l. 4.

Et licet bene multi Comites & Principes ſupereſſent mediante contractu Regis beneficiarii, tamen non ceſſarunt ſecuti Capetum Reges donec Ducatus omnes tum belli tum nuptiarum titulo Coronæ reſtituiſſent.

Quod proclive fuit facere potiore nobilium parte ſacris tranſmarinis bellis occupatâ.

Hac incorporatione, ut ſic loquar, mirum quantùm res Francica crevit, nec faciles fuerunt Reges ad communicandum alicui dignitatis tantæ excellentiam.

Interim, ut eſt genus hominum honoris appetens, ſuccurrere volentes inquietæ ambitioni, & virtutem reſque fortiter geſtas ſine ſuo diſpendio remunerari, urbes & loca pretii non maximi à nobilibus poſſeſſa Toparchæ aut Baronis titulo in Ducatus erexerunt, ita ut Ducis titulo & inſignibus fruatur quicumque talis loci poſſeſſor eſt.

Id fieri ceptum poſt an. 1500.

Nunc Brabantiam videamus & in ea ad vivum expreſſam Franciæ imaginem. Duces noſtri ſive Haſbaniæ, ſive Lotharingiæ nunquam titulares, ſemper veri regionis poſſeſſores fuerunt. Nec in eos utpote in confinio Franciæ Germaniæque ſitos cadere potuit frequens illa & varia Francorum dominatio. Et Godefridus noſter ab initio formati Ducatûs exemplo Francorum non conquievit, donec omnes ſuæ ditionis Dynaſtas Sacramento ſibi obligatos teneret. Hinc longum iſtud & difficile bellum cum Bertoldis. Denique gratum acceptum æquumque rati bene de ſe meritos honore proſequi, plura caſtra villaſque Ducis Comitiſque titulo nuper inſignierunt. Poſtremò quod tradunt plærique, Regem non eſſe niſi duodecim Patricios ſubjectos habeat; (reſpectu Francorum Regis excogitatum eſt.) Patricium niſi Duces quatuor; (illud verum fuit aliquando in Francia.) Ducem niſi Comites quatuor; id nec modò nec olim verum fuit generatim, cum legam Griffonem more Ducum duodecim Comitatibus donatum, & hodièque ſint in Francia Duces ſub ſe habentes Comites quindecim & amplius.

Comi-

Comitem niſi Barones quatuor (hoc de Ducibus modernis verum eſſe putant) Baronem niſi Caſtellanos... (id neſcio an alibi, certè hic verum non eſt) Caſtellanum Vaſallos totidem (quod facilè conceſſerim) ſpeciatim alibi declarabimus. Hæc in præſenti ſat ſunto, ut Ducum aliqualem afferant cupidò Lectori notitiam.

ROCHELARIA

Baronatus ſub Arſcoto, olim ſub Lovanio.

ROchelariam ſcribunt ferè omnes noſtrarum rerum Scriptores, cùm tamen, ſi Teutonicæ vocis ratio habenda ſit, Rothelaria dicenda foret. Nomen pagi & Toparcharum in ore & honore fuit jam inde à Godefridi primi tempore, & ſi credendum Hiſtoricis, diſtributis à Duce Godefrido Palatinis dignitatibus, Dapiferi munus Rotſelario attributum.

Anno 1180. In diplom. Lyrano per Gevartium communicato.

Ego quantum diplomata docent invenio ſub initio Ducatus Godefridi noſtri *Arnoldum de Rotſelaer Dapiferum.*

Quæ appellationis formula communis fuit, & per duo amplius ſecula uſurpata.

Anno 1215. Diplom. per eundem mihi tranſmiſſum.

Primus quem inveni Seneſcalli nomine uſum Arnulphus fuit in diplom. Affligimienſi ſubſcribens titulo *Seneſcalli de Rotſelaer.* Nec tamen deſiit ideo Dapiferi nomen, cum inveniam *Arnoldum Dapiferum de Rotſelaer* & *Gerardum de Rotſelaer militem Dapiferum Brabantiæ.* Primus quem legerim *Droſſardi Brabantiæ* titulo uſum, Gerardus fuit.

In donat. Villar. ſub titulo Fellepiæ. Anno 1362. Anno 1292. In charta Cortebergenſi. Anno 1312.

Primus qui ſe ERF-DROSSAERT id eſt hæreditarium Droſſardum vocat, Joannes fuit. Non tamen ita ut veteres appellationes planè omiſerint.

Anno 1385. In contractu Joannæ D. cum Ordinibus.

Lego enim anno 1339. Joannem Rotſelarium Seneſcallum Brabantiæ vocari. Liber Feudorum ab annis 200. recitat eos HET DROSSAERTSCHAP, id eſt *Seneſcallatum* Brabantiæ beneficiario titulo accipientes.

In fœdere cum Flandriæ Comite.

Prima Dominorum Stirps putatur argumento inſignium ab Arſcotanis deſcendere, & celeberrimos habuit Dynaſtas.

Pietate quidem conſpicuos Rodolphum & Gerardum ad S. Gertrudem Lovanii religionem amplexos.

Anno 1400. Anno 1414.

Ut taceam Arnoldos tres, Affligimienſis, Villarienſis, Gertrudanæ Abbatiarum Patronos & dotatores.

Anno 1248. Anno 1362.

Titulis potentes Joannem *Advocatum* Trajecti, Henricum Roeſti, Joannem Vorſelariæ & Rhetii conſilio & armis nobiles, Guilielmum, Joannem an. 1383. alioſque innumeros.

Anno 1385. Anno 1420. Anno 1425. Anno 1301.

Duravit hæc ſtirps per aliquot ſecula, & Rotſelariam poſſedit nunquam deficiente, ut reor, maſculo hærede uſque ad annum 1445.

Cum cedente Joanne patre Joanna Comiti Salmenſi in dotem attulit. Sed haud multò poſt Salmenſes Reguli ſuperioris hæredes Michaëli Croyo (qui alioquin uxoris Eliſabethæ titulo Rotſelariis affinis erat) juſto pretio intervenien- te vendiderunt, in cujus hodieque poſteris perſeverat.

Anno 1515. Liber feudorum fol. 72.

Libet hic paucis de nomine, dignitate, officio Seneſcalli & Dapiferi diſſerere. Nomen à Francis eſt & interpretatur Turnebus quaſi *Seniorem Caballi*, id eſt Principem Equitum. Quod mihi perſuadere nequeo, obſervans etiam quoſdam ſervilis conditionis homines privatorum dominorum miniſtros hoc nomine vocari. Probat lex Alemannica his verbis: *Si Seneſcallus cujuſpiam ſervus conditione necatus eſt, & Magiſter ejus talis eſt, qui in domo ſua duodecim vaſallos habeat, ſolvet duodecim ſolidos de compoſitione.* Quo loco Seneſcallus non aliud eſt à coquo, prout patet ex eodem titulo 5. Ego magis crederem à SCHALCK voce Germanicâ quę peritum ſive magiſtrum ſonat & *Sinis* quod voce Barbaricâ cibum ſignificat, derivari.

Titulo 12. de eo qui Paſtores aut artifices occidit.

Officium fuit primum & præcipuum, menſæ Regalis curam gerere. Unde paſſim Scalco aut Seniſcalco *Dapifer*, *Præpoſitus menſæ*, *Princeps coquorum* vocatur Francis Scriptoribus. Deinde Regium portare vexillum, cujus rei exemplum dat Robertus Abbas. Solet & Regi à Conſiliis eſſe teſte Chronico Montiniacenſi, quod Anſelinum vocat Dapiferum & Conſiliarium Regis. Solet & Palatinorum miniſtrorum curam habere nominante Froſſardo Thomam de Percy qui fuerit longo tempore *Eſcuier de l'hôtel du Roy &c.* quem Franci vocant *Magiſtrum* & *Seneſcallum*; quia, inquit, totus palatii ordo ab eo pendebat.

Exemplum vide apud Fauchetum c. 10. l. 1. Hiſtoriarum l. 4. Voluminis 4. c. 32.

Invenias etiam ubi equum Regi Seneſcallus præſentaverit, & hoſpitium eidem præparaverit.

Fauchet id ex ſuis Rythmis probat.

Dignitas Seneſcalli non ſemper eadem fuit. Hiſtorici plerique Ebroinum Seneſcallum vocantes & id nomen cum Palatii magiſtro confundentes, primam regni faciunt dignitatem.

Accedit Tyrius: *Alexius Mega*, inquiens, *Domeſtici dignitate (quem nos majorem Seneſcallum vocamus) fungeretur, officio ab Imperatore ſecundus.*

L. 4. c. 5.

Certiùs diplomata, quibus primo loco ferè ſemper Dapifer ſubſcribit.

Exemplum Luduvici Regis certas ſuis Francis nundinationes concedentis, anno 1170. *Aſtantibus in Palatio noſtro* (verba diplomatis ſunt) *quorum nomina ſubſcripta ſunt, & ſigna S. id eſt ſignum Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri, S. Mathæi Camerarii, S. Guidonis Buticularii, Radulphi Conſtabularii data per manum Hugonis Cancellarii.* Imo verò tanti habita Seneſcalli præſentia, ut, ſi dignitas ea vacaret, expreſsè additum inveniam in litteris *Dapifero nullo.* Exemplum in diplomate Philippi Auguſti, ubi ait: *Præſentem paginam ſigilli noſtri authoritate, & Regii nominis charactere inferiùs annotato confirmantes. Actum apud Loriacum anno 1200. Regni noſtri 21. Aſtantibus &c. Dapifero nullo &c.* Et ſub finem, *vacante Cancellaria.*

Diploma extat in libro antiquitatum Pariſienſium. Habetur ibidem.

Anno 1150. Refert Fauchetius ex veteri Codice Abbatiæ S. Albani Ad an. 1170.

Apparet autem ex deductione litis cujuſdam ſub Luduvico Rege, & Henrico II. ejus filio, Seneſcallum eundem fuiſſe cum Majore Palatii. Diſcitur etiam ex Segiberto, Seneſcalli dignitatem beneficiario titulo ab Avinionenſibus Comitibus poſſeſſam; à quibus ad Veromanduorum Regulos devenit. Hæc ſunt quæ de Seneſcalli officio è Francorum ſcriptis petere potui, cum noſtro Seneſcallo ad amuſſim convenientia.

Centum vidi diplomata ubi & inter primos Rotſelarius Dapifer ſubſcribit. Vexillum etiam Ducale geſtaſſe, exemplo non uno doceri poſſet. Et licet plures invenerim Dapiferos; hunc tamen & hereditarium & perpetuum Ducis Dapiſerum vocari invenio; & quantum Codices feudorum meminerunt, accipit tamquam cliens fiduciarius à Duce HET DROSSAERTSCHAP VAN BRABANT, id eſt Præfecturam Brabantiæ. Unde colligo, *Droſſardum* idem eſſe cum *Seneſcallo*, *Seneſcallum* ferè idem cum *Dapifero*. Hoc addam, videri plures in Brabantia Dapiferos fuiſſe olim, cum legentes ab omni antiquitate Rotſelarios eam dignitatem obtinuiſſe, nihilominus inveniamus Toparchas de *Iſca* & *Wanghe*, illum anno 1260. hunc annò 1279. *Dapiferos* in diplomatibus vocari.

Quam rem dum in ſeriam adhibeo cogitationem, ſuſpicor aut diverſis locis diverſos Dapiferos habuiſſe, puta Lovanii Rotſelarium, Bruxellæ Iſcanum, in Hasbania Wangenſem: aut plures quidem officio Dapiferos temporarios fuiſſe, unum autem dignitate & perpetuum & hæreditarium; aut certè Rotſelarium tempore, quo hi Dapiferi inveniuntur, gratiâ Ducis excidiſſe, & ad tempus officio privatum. Sed in conjecturis liberum eſto cuique judicium.

In Rotſelaria pendet ab Averbodio Eccleſia, & quia inde Præmonſtratenſis Inſtituti Canonici aliquot huc ſolent ad curam animarum & rem divinam peragendam ablegari, ideo fama ſubinde tenuit, imò plebeiorum memoriæ annotant, Rotſelariæ Canonicos ſive Canonicatus eſſe.

WERCHTER. HAECHT. WACKERZEEL.

In locis Rotſelariæ ſolitis ſubcenſeri Gertrudanus Abbas ferè jus ſacrum obtinet. Sunt autem *Werchtra*, ubi Dylia Demeræ miſcetur, & *Haechta*, & denique parvi momenti *Wackerſalia*. Quia autem olim hæc Dominia fuiſſe invenio Clivenſium, opinor per nuptias veniſſe ad gentem Rotſelariam, maximè cùm hodieque ſeparatim horum ratione Duci Dominus beneficium profiteatur.

Hic annotare libet, in Cœnobiis ita amantes poſterorum fuiſſe Religioſos Brabantiæ, ut geſta ſuorum non memoriæ tantùm, ſed & ſcriptis mandarent. Ita nimirum in antiquis omnibus Monaſteriis invenire eſt paſſim Chronica à Monachis conſcripta.

Nec Eccleſiaſtici tantùm, ſed & populares curioſi erant rerum memorabilium, quarum ſumma capita ſolebant in libellos conjicere annotatis die & anno, quos proinde diaria appellare ſoleo, & iis multum me adjutum Lector obſervabit.

HEVERLE

Dominium & Baronatus.

Ejus nominis cum plures in Brabantia pagos eſſe ſciam, ſollicitè inquiſivi de Etymo, ſed nihil quod placeret reperi. Hoc certum, Heverlam & Heverlas accuſandi caſu, ſed diverſo numero olim ſcriptum, Teutonicè HEVERLE, HEVERLEYS, HEVERLES, & corruptè HEVEREN.

Ex Archivis oppidi ad an. 1358.

Juriſdictio ejus olim quàm nunc amplior: cujus pars cum agro ſuo nunc urbs, & urbis eſt; illa nimirùm ubi Sancti Quintini fanum eſt, & Beginarum Curia. Crucem quam in ſcutis præferunt domini, crediderim expeditionis ſacræ à Goſwino quondam Heverlenſi domino ſuſceptæ monumentum eſſe, aut certè ejus quod referunt D. Lambertum converſioni infidelium operam daturum hìc loci erecto ſacello rem divinam peregiſſe.

Annales noſtri & M. S. omnes eum nominant in expeditione Godefridi III.

Chronicon Leod. vetus id refert, & tradita per manus fides confirmat.

Domini ejus nominantur inter Vaſallos Comitis Lovanienſis, & Comitibus ad Ducalem evectis dignitatem Camerarii (dignitatis id primariæ nomen eſt) Brabantiæ Ducis hæreditarii cenſentur.

Id hiſtoriæ & Divæus referunt; diplomata autem pauca eum titulum dant Heverlenſi.

Dominos primævæ ſtirpis, quæ à loco nomen habebat, plures nominare poſſem diverſis in diplomatibus teſtes uſque ad annum 1369. poſt quem an emptionis, an affinitatis aut matrimonii titulo neſcio, Dominium in Calſteriam Lovanii nobilem tranſit familiam. Ex qua Joannes ſubſcripſit privilegio Venceſlai Ducis anno 1372. Henricus inſuper Lintriæ ſuperæ Dominus obiit anno 1430.

Extat in Codice privileg. Lovanienſium

Teſte regiſtro Lintrenſi.

Et tum Razo de Gravio deficientibus liberis Henrici gener in Bona ſucceſſit Maleniæ Dominus *Familiâ in Gallo-Brabantis nobili* oriundus, à quo emit Nicolaus Roulinus Burgundiæ Cancellarius anno 1446. Qui Antonio Croyo Regiâ Hungarorum ſtirpe edito eadem vendidit, in cujus Dominium perſeverat poſteritate nuper Baronatûs titulo inſignitum, dum ad Ducatûs apicem proveheretur Arſcotum, cui Heverlas licet ſubcenſere.

Ex feudorum Codice.

Supradictis Dominis Henricus interveniente certâ pecuniæ ſummâ Lovanienſibus permiſit navigationem Wavrienſem anno 1422. eiſdemque poteſtatem fecit potorium vectigal ſuo in Dominio conſtituendi.

Lego inſuper Carolum Audacem dominium (quod Leodini juris antea fuiſſe quidam tradunt) fiſco addixiſſe. Et cùm Lovanienſes ſæpe conati dominium ad ſe trahere, ob non ſolutos aliquot annorum annui cenſus canones jure id uſurpare ſperarent, lite etiam conceptâ, Dux extincto cenſu Heverlas cum adhærentiis ſuis anno 1468. Appendicem urbis eſſe juſſit,

Anno 1468.

Et civibus quoad onera & plæraque emolumenta parem. Quod etiamnum ſervatur. Croyi autem locum egregiè exornarunt. Ar-

Arcem in ſupercilio Dyliæ ſitu amœnitate, amplitudine nulli ex vicinis facilè ceſſuram Herviæ Dominus Guilielmus inchoavit; perfecit Arſchoti Dux primus; ornavit circumductoque flumine reddidit auguſtiorem præſens Arſchoti Dux quartus.

Quorum hic portentoſo opere perfoſſis montibus latam Lovanio viam deduxit, hortos eximio vultu, & diſpoſitione direxit, omnia denique ex veteribus nova fecit aut refecit.

Præter Parochialem veterem, Heverlis Cœnobium exſtruxit Cæleſtinorum & dotavit advocatis ex Francia Religioſis Maria Guilielmi Croy uxor, pietatis exemplar unicum.

Sub an. 1517.

Quod à priſtini rigoris obſervantia declinans, ut reſtitueretur veteri diſciplinæ commiſſum lego Abbati Gemblacenſi.

Sub an. 1560. Ex chronico Gemblacenſi in vita Lamberti Hanckaert.

Cujuſque iterum injuriâ temporum parum ſollicitè viventis reformationem intelligo Illuſtriſſimo Duci utpote Patrono cordi eſſe.

In hac Eccleſia planè plenèque renovata rem toto non Belgio ſed Europâ ſuſpiciendam & admirandam Illuſtriſſimus Dux molitur, Principes Croyos & affines ſingulos marmoreis repræſentans monumentis: ut non immeritò Mauſolæum Croyacum liceat appellare.

Poſt an. 1596.

Ad commendationem hujus Baronatûs facit loci ſitus inter arvos paſcuoſque agros, inter nemora & fontium ſcaturigines, ad flumen & rivulum, juxta Brabantiæ Metropolin & Muſarum ſedem Lovanium.

Adde veteres Dominos pace belloque clariſſimos. Pace quidem Henricus & Joannes intimorum Ducis conſiliorum participes; Valterus author conventionis inter Lovanienſes & Coutercllum Prætorem; Goſwinus author & teſtis fundationis in Banco.

Anno 1290. Anno 1372. Anno 1369. Anno 1216. Signat immediatè poſt Ducem.

Bello autem Goſwinus de quo ſupra in Paleſtina, & eodem tempore Sigerus & Rambaldus Equites.

Anno 1138. ejuſdem nominis eſt in diplomate quodam Parcenſi. De his Divæus.

Denique ex quo in alias ſtirpes tranſiit, ſemper nobiliſſimos, potentiſſimos, celeberrimoſque habuit Toparchas.

Qui ab omni Scriptorum memoria à Duce beneficium acceperunt *Camerarii* dignitatem.

Res ſacra dependet ab Eccleſia *Veteris Heverleæ* (ſic enim appellandum diplomata docent, non HOUT HEVERLE id eſt ſilvarum Heverlea, nec *Hault Heverle* id eſt alta Heverlea) qui pagus eſt ad ingreſſum Merendalienſis ſylvæ & quoad temporalia Baronatui annexus, quoad ſacra à Scholaſtico D. Bartholomæi Leodicenſium dependens.

OUT-HEVERLE.

MEERDAEL quod nomen aliqui ab equo Bayardi derivant, MEER enim equum, DAL vallem denotat,

Hic antequam progrediar, è ſacris antiquitatibus dabo Apoſtolos Brabantiæ Martinum Tongrorum Antiſtitem qui Hasbanos ad Auſtrum, Lambertum Leodiorum Præſulem qui Taxandros ad orientem religionis noſtræ participes fecit.

Unde ad noſtra uſque tempora totus ille tractus uſque ad Lovanium incluſivè fuit Leodinæ diœceſios. Willebrordus ad Aquilonem Campanos ad ſaniorem mentem revocavit: hinc Silva Ducis olim Ultrajectina cathedræ obnoxia fuit. Levinus denique ad occidentem Andoverpos & alia Flandriam verſus Brabantiæ loca divini verbi luce perfudit. Hinc iſta pars Cameracenſi cathedræ adhæſit & ſubfuit.

In aliis inquirendum quid *Camerarii* dignitas ſibi velit. Et licèt Romani aliæque gentes ſuos à cubiculis miniſtros habuerint, dignitatem tamen hanc ego non altiùs quàm à Francis petam.

Apud quos jam olim id muneris uſitatum fuiſſe docet *Carreſigilus Cubicularius* apud Turonenſem. Et primi nominis fuiſſe docet Bernardus ille, qui & frater Judithæ Reginæ uxoris Luduvici pii fuit, & unà *cubicularius*.

L. 4. c. 21.

Teſte Sacerio ex Chronicis Franciæ.

Officium magni Camerarii Franciæ colligit Francus Scriptor, fores cubiculi Regii cuſtodire, theſauro Regio præeſſe, menſam ſupellectile aurea inſtruere, denique (quod notandum) *in menſa Regia geſta virorum fortium & hiſtorias legere.*

Vide eumdem l. 1. c. 12. prolixe hæc probantem.

Hæc apud nos in parte fuerunt & moris veſtigia ſuperſunt. Et ſicut in Francia Duces Tancarvillæ, & denique Longevillæ, tandem Guiſiæ quaſi beneficiario titulo poſſident Dignitatem Camerarii; ita & hìc ab omni Scriptorum memoria factum, manſitque penes Heverleæ Toparchas.

Dominio Heverlenſi ſubjiciuntur *Heverlea vetus*, quam licèt aliqui ob confines voces Gallicas & Teutonicas, HOUT id eſt lignum, & *hault* id eſt altum, aliter appellent, tamen ex diplomatibus ad unum omnibus conſtat OUT id eſt veterem dicendam. Cui accedit ratio quòd ante cœptam coli modernam Heverleam hìc capella tantùm, parochia autem in veteri ſemper fuerit. Quæ dependet à Scholaſtico S. Bartholomæi Leodicenſium. *Belandia* olim nobilis familiæ peculium, cujus titulum Heverlenſi ſubjunxiſſe primum obſervo Razonem Gravium.

OUDT HEVERLE vel ut nunc loquuntur HOUT HEVERLE.

BELANDEN Vicinum territorium ſonat. Ex codice feudorum Bierbaci.

Sicut & *Waelbeca* quæ neſcio an eadem ſit cum illa, quam olim inſigni inſtructam arce invenio. Et diplomata vidi Baronum Arſcoti data in caſtro Waelbecano, & ubi titulum Waelbecæ Arſcoto præponerent.

WAELBEECK Torrentem Walonum ſonat.

Beneficio autem Heverlenſis Toparchæ poſſidentur hujus Præfecturæ pagi

Beerſemum *Buekena* *Aſſent.*	*Quoad temporalia eoſdem diu cum Lintria Dominos habentia,*	Appendix Campenhouti. Cœnobii Bankenſis....	*Quoad Sacra.*	Domum montis ſonat ſive urſi. A fagis dicta videtur,

Heverlenſis Toparcha ad extremum Dominus eſt *Eygenhoviæ* & *Berthemi*, credo tanquam Advocatus Abbatiæ Corbeienſis, cujus hi pagi fuerunt peculia.

EYGHENHOVEN, BERTHEM,

Illa quidem vel nomine, quod Allodium ſive villam propriam ſonat, antiquitatem prodente, olim Senatum ſuum & Tribunal habuit privilegiatum. Hoc idem ſignificat quod Equi domum à fabuloſo Bayardi Equo, quem quatuor Haymonis filios geſtantem pro inſigni pagus habet,

& aiunt in vicina Meerdalia, quæ & ipſa quaſi equi vallis dicta videtur, ſylva præſepis monſtrari veſtigia.

Hoc conſtat, ſylvam hanc veteris Arduennæ partem fuiſſe; Haymonem illum Arduennæ Principem quatuor filiorum parentem fuiſſe.

Henningea folio 120. Monarchiæ 4. regni 3. & 4.

Quorum major natu (etſi pictura Berthemenſis minorem faciat) Adelardus peculium hìc loci ſuum Abbatiæ Corbeienſi donavit.

Anno 802. Meierus ad hunc annum.

Quæ non ita pridem initâ permutatione bonorum & hæc & alia per Belgium alienavit.

Anno 1562.

Berthemum & Curiam, ubi olim Corbeiâ miſſi Religioſi agere ſolent, cum Patronatu loci nunc poſſidet J. B. Ferdimondus Berthi ex Lucebergenſi Brabantiæ Conſiliarius affinis meus.

BIERBECA

Baronatus ſub Arſcoto.

M. S. D. Baſſ.

PRæterquam quod inſignia mutatis (qui mos veterum eſſe ſolet) coloribus eadem cum Lovanio habeat, conformiter tradunt hiſtoriæ Primos Bierbacenſes Dominos à Comitibus Lovaniæ deſcendere & nominatim à Raginerio fratre Lamberti Balderici & Henrici Comitum. Defecit tandem prima illa à Toparchia nomen habens, & ſubinde à Lovanio cognomen ſumens, ſtirps. Et Joannes Dux inter alia Bierbecam Godefrido fratri portionis hæreditariæ loco aſſignavit, manſitque per aliquot ſecula penes Godefridi poſteros Arſcoto conjuncta.

Anno 1273. Ex diplomate dato Martis poſt Catharinæ.

Ad extremum in illuſtrem Croyorum familiam tranſiit & hodieque permanet.

Primorum etſi ſeriem connectere nequeam, nomina tamen dabo.

1 Raginerius Montenſis vitâ functus anno 1015.

2 Henricus de Bierbeeck vixit anno 1096.

3 Joannes & Henricus vixerunt anno 1125. *& fortè is eſt qui obiit anno 1144. in Grimbergano.*

4 Henricus teſtis ſubſcribit anno 1173.

5 Walterus laudatur à Duce anno 1217. *& videndum an idem ſit Monachus factus in Hermerode, cujus vitam vide in M. S. Rubeæ vallis.*

6 Theodoricus inter teſtes refertur anno 1261.

7 Thomas nominatur & ſubſcribit an. 1269.

Reliqua quære in Arſcoto.

1. M S. hiſtoriæ noſtratis qui eſt in Archivis Ordinum per D. de Baſſegnies mihi communicatur.
2. Citatur in diplo. Idæ Bolonienſis, quod eſt in Archivis Affligimienſium.
3. Subſcripſerunt fundationi Vlierbacenſi.
4. In diplo. Godefridi III. cujus copia eſt apud Petrum de Thymo.
5. In diplo. Henrici pro Lovanienſibus dato.
6. Ab Henrico III. Duce in privilegio quodam Gemblacenſi.
7. In diplo. Leonii de Aa per Gevartium mihi communicato.

Quoad rem ſacram dependet Eccleſia & animarum cura à Prioratu Benedictinorum ibidem fundato *per Arnulphum militem de Geſt.* Qui ſacræ expeditioni nomen dans Leodii primum, mox Romæ, quæcumque in Birbaco poſſidebat, B. Nicaſio Rhemenſi obtulit, ad uſum Monaſterii ab Abbate S. Nicaſii dependentis conſtruendi.

Anno 1044. Ex literis Epiſcopi Leodienſis, Innocentii Papæ, Nicolai Abbatis deſuper confectis quas vidi & ſervantur in Archivis Theologicæ Facultatis Lovanii.

Quod factum, miſſique è Francis Monachi cum Priore rem divinam facturi.

Qui pro temporum uſu & morum exigentia ſubinde ex Monachis Canonici, & iterum ex Canonicis Monachi facti ſunt.

Et tandem juſtâ ratione motus Paulus IV. Pontifex eundem Prioratum ſub certo onere Facultati Theologicæ Univerſitatis Lovanienſis incorporavit.

Dux etiam Godefridus & Immania uxor, bona in Birbaco Canonicis S. Sepulchri ad uſum Monaſterii tranſcripſerant; ſed cùm locus parum conveniens videretur & ſumptui impares ſe ſentirent, Conrardus Præpoſitus in TENKENDORP pro authoritate ab Ordine ſibi conceſſa eadem Ciſtercienſibus de Villario donavit.

Anno 1204. Ex literis ejus datis Epacta 28 Indict. 8. quæ extant Codicis titulo 1. folio 4. de Feleppa.

Curiæ ſunt ſub Bierbeca nobiles aliquot non tacendæ. *Wilriana* quidem à Villarienſibus empta anno 1483. ſed vendita nuper Joanni Gevartio J. U. Doctori quæ per has turbas monachorum longo tempore refugium fuit & olim Patriciæ tribus fuit cognomentum.

WILDERE. Anno 1585.

Lathemenſis ſimiliter inclytæ ſtirpis peculium & nomen, à Joanne vendita Jodoco van Cruninghen. *Belandica* cum ſua capella, Parcenſis cœnobii.

Anno 1458.

Beneficia Birbecæ ſunt Dominia Gallicanæ Brabantiæ *Birbacum*, *Wayſium Longi campi* & alia alibi plura.

Eſt & in Bierbecano Agro

VAllis Ducis in confinio Merdaliæ ſilvæ Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia. Henrico Duci accepta fert ſua & initia & incrementa. Is enim cum Deo virginale collegium ſe dedicaturum, ſiquidem ullius ex conjuge prolis pater effectus eſſet, promiſiſſet, voti reus hunc locum Abbatis Ciſtercienſis ad manus obtulit cum juſto prædiorum & vectigalium numero, Gregorio IX. Papa, & Capitulo Generali ordinis aſſenſum præbente. Structum itaque & oratorium & conventus paulatim auctus.

Ex Henrici Ducis diplomate, ubi primitiva bona exprimuntur, dato in craſtino Nativitatis Mariæ anno 1235. Id factum anno 1231. Ex Bulla data anno 1236. Pontificatus anno 10. 6. Kal. Maii, ubi Cœnobium in ſuam accipit protectionem. Factum id anno 1245. cum taxatæ fuerunt pro ratione proventuũ perſonæ, quæ tamen taxatio pro temporum qualitate ſæpe mutata.

Novum Sacerdotalem chorum Catherina de Goedſenhoeven (obiit an. 1420. regiminis 18.) cum Dormitorii parte, cujus reliquum cum novo porticu Gertrudis ejus ſoror & in dignitate ſuccedens extruxit.

Circa an. 1460.

Reliqua ad ornatum templi & clauſtri Margareta Calabers & Helwigis Greven fecerunt aut refecerunt.

Electa an. 1472. Ex M. S. Chronico ubi Cœnobii initia & progreſſus continebantur, per Eliſabetham Uterhellicht Antiſtitam mihi communicato.

Ceterum cum diſciplinæ & clauſtri non ita tenaces Virgines liberiùs agerent, introducta, ut magno cum labore ita maximo cum fructu, reformatio per Abbatem, allaborante Duciſſa Brabantiæ, Capitulo Generali jubente.

Anno 1460. 10. Decemb.

Cujus rei fama & fructus ita latè innotuit ut certatim arctioris ejus vitæ deſiderio ex monaſteriis Brabantiæ, Flandriæ, Arteſiæ, Leodicenſis Tractus, imo Picardiæ advenirent, tum ut harum cætui aggregarentur, tum ut cum his aliquandiu conſueſcentes ſacrum reformationis modum ad ſuas docti reportarent. Et amplius 15. cœnobiorum petitioni ſubſcribentes, ex ſuo gremio aliquas emiſerunt quæ diverſis regionibus ſacri moris ſeminarium introducerent.

Nec Ciſtercienſes tantùm hac gaviſi, ſed & Bene-

Benedictinæ, cum Henricum de Bergis Cameracenſem Epiſcopum legam ſummis precibus impetraſſe, ut duæ ex Gilingemienſi ſuæ Diœceſeos monaſterio huc miſſæ, ſanctæ reformationi per tempus aſſuefactæ eandem reverſæ ſuis communicarent.

> Anno 1480.

Qui ipſe ſuas viſum veniens inſtantiſſimis precibus deſideravit, particeps ut fieri poſſet meritorum hujus ſodalitii. Conceſſum id à virginibus non gravatè, & Antiſtes viciſſim de theſauris Eccleſiæ illuſtres eis indulſit indulgentias. Cœnobium eſt etiam hodie inſigniter formatum; & quamvis commune omnibus belli hujus civilis malum ſenſerit, tamen Lovanium profugæ Virgines nihil de veteris diſciplinæ rigore remiſerunt.

Hic obſerva, morem in Brabantia & Canonicis & Benedictinis & aliis Ordinibus familiarem fuiſſe, juxta proventus monaſterii æſtimandi perſonarum numerum. Ita nimirùm factum Antverpiæ à Canonicis, cùm ſuas opes auctas obſervarent; ita Bruxellis ab Epiſcopo, pro redituum copia numerum Clericorum augente; ita Gemblaci factum à proprio Abbate; Vlierbecæ, ab Affligimienſi utpote ſuperiore. Ejus quoque exemplum tum alibi tum hìc habes, ubi auctoritate Capituli generalis quater pro temporum exigentia mutatus eſt perſonarum numerus. Et ampliùs exempla dare poſſem in omni genere Clericorum Monachorumque, ubi primævæ fundationes numerum expreſſerunt aſſumendorum ad religionem.

Spectant ad Bierbeca Toparchiam pagi

Hamma	In diplomate Arſcotano.	*Ham*	In ſacris dependent à	Bitbacenſi Prioratu.
Milla		*Mellin*		Turinenſi Eccleſiæ.
S Georgii Weerda.		*werde.*		Capitulo S. Pauli Leodii.

Hammæ adjacet ſupradicta Abbatia, *Milla* continet *Hazebergam* & *Weys* Curias Schoranorum inclytæ apud Lovanienſes ſtirpis nunc poſſeſſionem.

FINIS

Antiquitatum Arſcoti.

SICHENÆ

Urbs & Dominium Brabantiæ quod proprium Dominium habet Beneficio Ducis.

> 1. Sic leges in Joannis Ducis donatione Godefrido fratri ſuo facta an. 1283.
> 2. Sic legis in vetuſtiſſimo oppidi privilegio.
> 3. Sic ſcriptum in computu anni 1306. qui eſt in Archivis S. Petri.
> 4. Sic effert chronicon Bethlemiticum in fundatione Cœnobii ibidem.
> 5. Ita Lipſio ſcribitur.
> 6. Lipſius c. 3. Virginis Aſpricollis.
> 7. Eccleſiaſtici penultimo & alibi.

Nomen urbis olim ſcriptum video [1] *Sichene*, [2] *Sichenes*; Latinè [3] *Sichenam* [4] *Sicheniam*: quod nunc & vulgò efferunt [5] *Sichemium.*

Rationem nominis alii aliam & aliundè educere conantur.

Eſt qui [6] SIGH-HEYM, id eſt Victoriæ domum ex collatione originum Arcſcoti & Dieſtemii, interpretatur.

[7] Eſt qui SIECK-HEYM, id eſt Valetudinarium ſive Ægrorum receptaculum, vult dici, ſignificato nec à Sichen (id Hebræis laborantem & pœnitentem ſonat.) Cananæorum in Veteri Teſtamento, abhorrente: nec ab hodierno, cum huc ægri omnes ad Deiparæ confluunt auxilium, ſtatu procul remoto.

> Id ipſum Amandus à Zeticſea & Annales noſtri & nos alibi non abſimile vero eſſe docuimus.

Eſt qui Sichen quaſi SIET-OM, id eſt circumſpice, appellat, eo quòd, cùm omnia aut potiora quæ nunc ultra flumen conſpiciuntur, aquis tegerentur, hìc ob voragines & vortices circumſpiciendum monerent: cui rei facere volunt turrim pervetuſtam ubi hodieque annuli ad illigandum naves conſpiciuntur.

> Illam conjecturam D. Godefridus Paſtor loci mihi ſuggeſſit.

Denique eſt qui putat, multa hinc inde loca Brabantiæ ad ſimilitudinem aut memoriam piorum Veteris Teſtamenti locorum, Nazerethi, Jericuntis, Bethaniæ, Thaboris, Bethlemi, &c. nomine dicta videns, eâdem ratione Sichen ad veteris illius morem dictam vel ob paſcuorum utrobique ſimilitudinem, vel ob memoriam punitorum ob peccata Sichenitarum ne illis idem obveniat.

> De veteri vide Geneſis cap. 37. de noſtro docet locus qui hodieque 't Wey-velt vocatur.

Poſtremò qui Triſtani Dieſtenſis narratiunculam tuentur, Sichem quaſi SIET-HEM, id eſt vide illum, dictum eſſe arbitrantur. Liberum eſto cuique judicium.

> Vulgo den MARIEN TOREN.

Ante urbem probabile eſt hoc loco ad Agricolarum perfugia Arcem fuiſſe ſive turrim, quæ hodieque conſpicitur; à Deipara (cujus inibi Icon conſpicitur) nomen obtinens, muro altiſſimo pæne inexpugnabilem, & ſæpe caſtro perdito profugis aſylum factum his iniquis temporibus.

> Sunt tamen qui putent ſerius aliquanto & poſt ipſam urbem extructam hanc turrim.
> Craſſities muri eſt 12. pedum.
> Ex oculari inſpectione plurium fide dignorum.

Etſi autem Annales nobis perſuadere conentur antiquiſſimam hanc Brabantiæ urbem eſſe; tamen ego ex privilegiorum perlectione firmiter mihi perſuadeo jus municipii non ante Joannis primi ævum habuiſſe.

> Parte 2. c. 9. & part. 1. c. 1. Confer ea quæ de republica collegi.
> Ipſe enim in ſupra citato diplo. pagum vocat.

Hoc ſcio, mœnia demùm effoſſa, portaſque clauſas tempore & permiſſu Reyneri Schoonvorſtii Toparchæ.

Qui idem & ante eum alii caſtrum in Sichenis habitaſſe leguntur. Ita ut credam fuiſſe quidem alicujus caſtri, ante Schoonvorſtiorum principatum Sichenis veſtigia, ſed ea magnifico appara-

> Ex literis conſenſus datis 3. Julii quæ in Archivis ſervantur, & actis ſub Coſſ. Amelrico Stomme & Adamo van Loo.
> Ex literis redituum directiſſ. aſſignatorum ad compenſationem terræ eis ablatæ

in perfectionem foſſarum caſtri. datis Maii. Anno 1300.

apparatu, ædificiis, turribus, foſſis exornata per hunc Reynerum. Ita ſenſim inſignis oppidi ſpeciem induit Sichenia, ad Boream naturâ loci & trium fluminum, per hiemem cùm prata vicina inundantur inprimis munita, ad Auſtrum & zephyrum præaltis foſſis inſtructa, portis tribus patens, ſuburbana quatuor pulcherrima olim habuit.

Ex Conſtitutione hac de re facta in Maio per Secretarium mihi oſtenſa ex Regiſtro oppidi.

Pulcherrima urbis opera fuerunt olim Hallæ tripartitæ ad uſus lanionum, pannificii, & campſorum opus Reyneri ſupradicti, collapſæ.

Anno 1306. perfecta.

An. 1536. Feſto S. Annæ.

Vulgo DE LATEERNEN TOREN.

Turris quoque inſtar Phari Demeræ impendens duplici cochlea furvo ex lapide egregio opere extructa, cujus reliquiæ adhuc cum voluptate & admiratione viſuntur.

Curia & Domus menſæ S. Spiritûs ab hoſte nuper exuſtæ annô 1599.

Curia Dominorum S. Petri Lovanienſis ſcio quòd fuerit & inſigni opere, ſed ubi ſita, necdum potui intelligere. Fata urbis præcipua ſunt:

A peſte: cùm exhauſta per contagionem urbs triennio deſolata, domorumque oſtia vepres & ſpinæ obſediſſent anno 1499. & 1478.

Refert id Engelbertus Naſſovius in privilegio quodam lanificiis conceſſo quod eſt in Archivis.

Et nunc ob frequentes infectorum in Aſpricollem peregrinationes graviter cum peſte luctatur anno 1604.

A terræ motu: qui ingenti ruina turres caſtri labefactavit anno 1580. in Octav. Paſchæ.

Ab aquis: cùm limites ſuos egreſſus Demera magnam ſuburbanis cladem intulit anno 1482.

Ab igne: qui ab hoſte immiſſus dimidium urbis aſſumpſit anno 1578.

Ex diverſis diariis & oculatorum teſtimonio.

Et iterum, ab hæreticis plurimas, quæ ruinæ ſuperfuerant, ædes anno 1585.

Denique cum malè cuſtoditæ inſignem lateritiam caſtri turrim flammæ ſolo æquarunt an. 1593.

Ad extremum quicquid publicarum, ſacrarum, privatarum ædium has civiles turbas evaſerat, ab hoſte procuratum ſtirpitùs fædavit incendium anno 1599. 29. Octobris.

A tempeſtate: cum horrendo fulmine Eccleſiæ turris à ſummo deorſum rupta maximum paſſa eſt detrimentum anno 1595.

Ab annonæ caritate: bis, quod ſciam, grande malum ſenſit anno 1315. & 1587.

Præter relationem ſeniorum & traditam per manus fidem, id refertur in veteri quodam Prothocollo Eccleſiæ, & diario quod eſt penes eum qui oppidi à ſecretis eſt.

Ab hoſte: Bello Francico (Gelrico bello alii id accidiſſe credunt) cùm relictâ Dieſtâ hoſtis agrum Sichenenſem ferro & flammâ depopularetur, & relictâ cives urbe profugiſſent, inbellis fœminarum turba ad preces converſa, Euſtachii Tutelaris ſui ſtatuam lucernis præeuntibus, proſequente puerorum grege regionatim circumferre, & ecce armatorum turma ingens ab hoſtibus viſa obſtupefactos in fugam vertit, opidum periculo ſubtraxit. Unde mos obtinet, ad victoriæ & miraculi memoriam ejuſdem Divi ſtatuam recurrente ſingulis annis die vicatim à Clero & plebe circumferri.

An. 1578. Feſto Cathedræ S. Petri.

Sub initia harum turbarum expugnata cum arce civitas temerè Regi rebellans, vitio *Joannis de Liere* temerarii nimis *Villici*, & *Judoci Steenwegii*, & *Centurionis* cujuſdam Galli. Qui ipſi ex caſtri turribus ſuſpenſi ignominioſo vitam laqueo finierunt, cæſis ſupra centum civibus.

Feſto S. Bartholomæi.

Eodemque anno Scotorum perfidiâ rem divinam peragens Parœcus apprehenſus, & urbi certiſſima clades impendebat, niſi caſtrenſe præſidium tempori ſuccurriſſet.

An. 1580. pridie Kalend. Maias.

Nec multò poſt ab hæreticis ex WESTERLO venientibus urbs capta, ſpoliata, ſacra ſuppellex omnis ablata in prædam & cachinnum ceſſit impiis.

Intra octavam Sacramenti.

Cùmque eodem anno Dieſta ab hoſte capta eſſet, metu conſternati cives alius aliò dilapſi, Sacerdotes in ſpontaneum profecti exilium, Franciſcus *de la Rue* Prætor caſtrum relinquens Lovanii eapropter ad laqueum pœnalem adactus eſt.

Reſtitutâ autem Regi & Religioni Sicheniâ non uno malo graviter afflicta anno 1583.

Anno 1594.

Demum ab Italis ob non ſoluta ſtipendia ſecedentibus capta ingenti damno, quod tamen majus futurum erat, niſi ab Hiſpanis Præfecto D. Luduvico *Velaſquio* victi & tandem compoſiti fuiſſent.

Anno 1599. 17. Octobris.

Ad extremum à milite Hollandico per noctis ſilentium oppreſſa, prædis exhauſta, abactis ſupra 200. pecoribus, incendio tota quanta erat fædata, facta eſt pago quàm urbi ſimilior.

Ex diplom. donationis quod vidi in Arſcoto.

Dixi de urbe, ad civitatem progredior, quæ peculium fuit nobilis olim familiæ à loco dictæ.

Dominium Brabantiæ Ducis beneficio primus quod ſciam, Godefridus Virzonius Joannis I. frater obtinuit anno 1284.

Anno 1302. quo obiit Virſonios.

Cujus filia Arnoldo Comiti Loſſenſi,

Sub annum 1330.

Neptis ex Arnoldo, Gerardi Comiti Juliacenſi nupta, ambę Sichenam in maritorum tranſcripſerunt familiam.

Inſtrumentum venditionis intelligo in Archivis Principis Auriaci eſſe quamquam non viderim.

Infars vocabant in vulgo.

Fuit Reineri monumentum apud Minores Dieſtæ. De Schoonvorſtiis vide Rodium S. Agathæ.

Gerardi filius Guilielmus Reinero Schoonvorſtano vendidit, hac propter. Venceſlao Duci à Carolo IV. Cæſare viarum publicarum circa Germaniam cura demandata erat; cùmque prædones certi itinera omnia infeſta tenentes in caſtrum quoddam ditionis Juliacenſis divertere obſervarent, Dux Comitis in Brabantia tamdiu bona uſurpare decrevit, donec de damno ſatis dediſſet.

Poſt an. 1385.

Quo animadverſo Comes veritus inſuper ne fiſco addicerentur eadem Schoonvorſtio vendidit.

Liber antiquus curiæ feud. fol. 112.

Cujus filius ejuſdem nominis ob controverſiam eidem obvenientem Dieſtenſi Baroni jus & Dominium quod in Sichenas habebat tranſſcripſit.

Ex quo tempore Dieſtenſi conjunctum Dominio Sichenienſe manſit, manetque adhuc.

Ex Decreto Gerardi Comitis Juliacenſis dato an. 1420 Sabb. poſt Octavam Paſchæ. apud Rode.

Hi Domini ab ultima antiquitate *Caſtellanum Prætoremque* pagis omnibus jus & juſtitiam adminiſtrantem, non tamen niſi præſente

Satrapâ

Satrapâ Dieſtenſi, ſeptem denique Senatores ex tribubus olim deſumptos ſolent urbi deſignare annuatim.

Vigilia Joannis Baptiſtæ.

Anno 1320. Ex diplom. anno 1399. dato Cœnobio Averbodienſi.

Senatoribus denique Dominus poteſtatem fecit eligendi duos Conſules, qui STADTS-MEESTERS, id eſt, urbis Magiſtros ſe vocabant.

Vulgo HEYLICH. GHEEST MEESTERS.

Qui junctim ſex alios eligunt qui bini templi, Xenodochii, Eleëmoſynarum curam habent.

Vulgo COER-MEESTERS.

Tres etiam pro ratione regionum urbis qui pondera & menſuras examinent hebdomadatim.

Præter quos habet Ducis dono Capitulum S. Petri Lovanienſe ſuum Prætorem, & ſeptem Scabinos ſuam juriſdictionem habentes & partem Senatûs conſtituentes.

Anno 1302. Vulgo CUEREN ENDE BRUEKEN. Ex datis Lovanii Feſto Converſ. S. Pauli.

Senatui & Villico mulctas & dedit & definivit Godefridus Virzonius. Lege Lovanienſi & urbs & pagi utuntur & viâ appellationis in civilibus ad Senatum Lovanienſem deveniunt.

Anno 1364. Martii data eis Privilegia.

Nobilior civium pars in contubernia tria Arcûs duplicis & Rhetorum dividi ſolet.

Vilior in opificia, quorum nobiliſſimum olim pannificii, adeò celebris, ut legam eodem tempore in urbe fuiſſe textrinas 350.

Uſitatiſſimum eorum qui naves adverſo flumine Dieſtam tendentes funibus protrahunt.

Anno 1483.

Et ne præſens vaſtitas laudem urbis queat offuſcare, legi in bello Hoyenſi, Sichenas proprio ſumptu 143. ex ſuis civibus Duci auxilio miſiſſe, quorum virtuti urbis expugnatio non immeritò adſcribitur.

Privilegia urbi data ſunt ab Imperatore

Jus nundinationis Francofurdianæ.

Anno 1398. Literæ Joannæ datæ 26. Auguſt.

A Duce confirmata ſtatuta & conſuetudines oppidi.

Ex datis à Schoonvorſtano 20. Junii anno 1383.

A Dominis datum oppido jus omne tributi & vectigalis tam potorii quàm cibarii tam in quàm extra urbem.

Ex datis per eundem eodem.

Item Dominium fundi ultra flumen, tractus qui inter terram de Teſſenderloe, terram de Herſſel, Arſcot, & Caggevin ſuburbanum Dieſtenſe interjacet.

Datæ à Raenutio Calaritano, Adulpho Conſtantienſi, Baſilio Neapolitano Archiepiſcopis.
Ex teſtamento Joannis de Lapidea via legantis eo fine libram groſſorum fabricæ.

Quoad rem ſacram, unicam habet parochialem Eccleſiam D. Euſtathio inſcriptam, extructam anno 1300. ut colligi poteſt ex Indulgentiis per Hugonem Epiſcopum Leod. confirmatis. Cujus chorus perfectus eſt poſt annum 1387.

Paſtores gregis Dominici obſervo hìc fuiſſe viros inſignes nec vulgariter eruditos.

Nunc Godefridus *van Thuyn-Winckele* vir prudens & adverſa multa per has civiles turbas paſſus egregiam rei Chriſtianæ navat operam, cujus auxilio in his dirigendis multum uſus ſum.

Uſque an. 1578.

Solet hìc ſeptem Capellanorum à diverſis diverſo tempore fundatorum eſſe Collegium, & Horas Canonicas decantare.

Vulgo ONSE L. VROUWE ELSE. Tumulus extat Beginæ. Ex communicatis per loci Antiſtitem.

Eſt & in urbe cœnobium ſub *Alveti Mariani* nomine. Quod ante annos 200. Beginarum Curia fuit, per Helwigem *Coels*, Margaretam *Raes*, Catharinam *Beckevorde* fundata.

Ceterum Joannes Moens Paſtor vir non multo minor centenario induxit ſuas tertiam D. Franciſci regulam amplecti. Quæ iterùm Epiſcopo & Capitulo D. Petri conſentientibus mutatâ vitæ formâ regulam S. Auguſtini profeſſæ ſunt. Cœnobium licèt pauperculum, triginta tamen & ampliùs olim velatas virgines aluiſſe invenio.

An. 1468. 18. Maii. Ex chronico Bethlemitico.

An. 1474. 28. Julii.

Præterea à Schoonvorſtanis inſtitutum excipiendis & ægris & viatoribus egenis deſtinatum Hoſpitale.

Itemque aliud S. Trinitati dedicatum, tribus ſenibus alendis à Servatio *Swittenio* relictum anno 1560.

Ex fundatione per Magiſtros Fabricæ mihi communicata.

Viri clari Sichenis ortum ſuum debent

EUſtathius Prior Prædicatorum Lovanii qui confutationem Lutheri ſcripſit, Franciſcus Minorita Mechliniæ qui de ſeptem verbis Domini ſcripſit.

Ob an. 1518. Sixtus Senenſis eum nominat.

Suburbanum Sichenenſe & parochia olim amplum & quadrifariam illud diviſum ſolet, præter villas majores, complecti familias 140.

Ubi Hoſpitale vetus jam ab aliquot ſeculis authoritate Ducali Cœnobio Parcenſi attributum: unde ſeptem cum uno, qui ſacris operaretur, presbytero fratres mitti ſolent, pro operum miſericordiæ quibus vacant, & donorum S. Spiritûs quæ merentur, numero.

Ubi inſuper cantatiſſimus totâ Europâ Collis de quo juvat ex Viro Clariſſimo Juſto Lipſio caput adſcribere initia ejus & incrementa complectens.

In ejus opidi (Sichemii) *finibus, medio illinc milliari,* COLLIS *exſurgit, leni faſtigio: quem* ACUTUM *vulgo dicunt, non quia in verticem talem aut conum deſinat* (*imò æquabili ferè planicie eſt, & ſatis latâ:*) *ſed quia idiotiſmo ruſtico & metaphorâ, terram ſcabram, aridam, horridam,* Acutam *etiam dicunt: quam Latinè* Aſperam, *verè & pro ingenio loci reddas. Ita enim eſt. Exſuccum, macrum, amarum ibi ſolum, frugum & penè herbæ vacuum, arbuſtis quàm arboribus gaudet. In ejus parte verruca ſive colliculus fuit, & in eo quercus: & in hac* DIVÆ VIRGINIS *adfixa iconcula: quæ culta accolis à tali initio fertur. Aiunt ante annos centum* (*& conſtans ita fama habet*) *fuiſſe paſtorem, qui oves in eo tractu paſceret: atque is repertam, neſcio quo caſu, humi imaginem ſuſtulit, in ſinum condidit, certus eam domum ſecum auferre. Parva enim erat, & privato cultui videbatur opportuna. Sed dum agitat, ecce membra ejus omnia ſtupere, pedes utique non movere, & quaſi frutex aut ſtipes ibi ſtare. Ipſe mirari, & animo quoque ſtupere, nec ad cauſſam adſurgere: herus autem villicus abſens, requirere paſtorem ſuum & gregem: nam horâ jam reditui lapsâ, & ſole remoto nox propinquabat. Itaque infortunii anxius, eò accurrit: & repperit defixum ſtantem, & quæ geſta ſimpliciter narrantem. At ille mentis melior, imaginem ſtatim recipit, & timidâ religione in veteri ſua ſede & quercu reponit.*

Eo-

Eoque facto, paſtor velut vinculis liberatur: & venerati uterque Numen domum abeunt, rem denarrant, & viciniam totam religionis implent.

Ab hoc deinde miraculo, in famâ jam multa & cultu imago fuit: & auxit, quòd morbis, & præſertim febri, ſollennis ac penè certa ibi medicina. Confluebant undique Sichemio, Dieſthemio, Arcſcoto, *locis finitimis, cives, pagani, milites, & ſalutarem illic opem poſcebant, & ferebant. Hoc qui vivunt boni ſenes, aut nuper vixerunt, ex fide teſtati ſunt: & liquet communi ſuffragio, ante hos viginti annos ſic fuiſſe. Itaque locus frequens & celeber, ut dixi. Sed enim evenit, & candidè fatendum eſt, ut dicta imago illa ſive ſtatua perierit; incertum quâ vi, aut caſu, niſi quòd ſuſpicio prædones culpat, in iis luſtris aſſiduos per hæc bella, non ſolùm crebros. Ea amiſſio incidit circa annum* M D. LXXX. *ut aiunt: & conſpici ibi* DIVA *deſiit, ſed non coli. Veniebant enim nihilo ſegniùs ad locum loculumque vacuum: & opem ac ſolatium etiam inveniebant. Quis miretur, aut culpet? Perſæ Regis ſui cellam venerati ſunt, quia majeſtas illa inſediſſet, & attactu velut ſacraſſet: cur non liceat piis loca Numini electa, & conſecrata? Nec tamen quercum illam (nemo cenſeat) ob ipſam, ſed in ea ſtatuam, in ſtatua* DIVAM, *in hac* DEUM *venerati ſunt, & adorarunt. Nec in ſtatua ſanè propriè vis aut virtus: quòd res hìc docuit eâ amiſſâ, & mox mutatâ. Nam poſt annos ſeptem, id eſt anno* MD.LXXXVI. *religioſus quidam ſenior & Senator Sichemienſis, conſpectâ affluentium multitudine & ardore, qui inter ſicarios & tela prædonum non abſiſtebant locum hunc petere; ſuffecit imaginem arculæ ligneæ impoſitam, & quercui ibidem affixit. Manſit, donec anno* MDCII. *majore indies concurſu,* Godefridus *Paſtor Sichemienſis, venerationi augendæ, detractam arbore, in Sacello modico, quod è tabulis juxta ſtruxerat, ritè & piè collocavit. Sed enimverò, cum id anguſtum turbis (ita loquendum eſt, & ſine numero jam concurrebant) eſſet: Sacellum è lapide ſecto inchoatum abſolutumque eſt, & Divæ dicatum ſacratumque ab Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo* Matthia Hovio *Mechlinienſi Archiepiſcopo; tanto hominum, è diſſitis etiam locis, conventu, ut id quoque inter Miranda, ſi non Miracula, cenſeri mereatur. Hoc factum anno iſto* M. D. CIV. *Idibus Junii, die qui SS. Trinitati eſt ſacer: & ex eo, ipſa illa* IMAGUNCULA *ibi perſeverat. At quercus paulò ante, conſilio & decreto, à ſtirpe exciſa eſt: idque vel ideò, quòd trunco variè ſciſſo & imminuto, cum fragmenta & aſſulas quiſque ſibi peteret, caſum jam minabatur. Exciſa itaque, & Sichemium, quod ejus ſuperfuit tranſlatum. Unde quidam, & iconculas ſibi fecêre, & piè colunt: alii fruſtulis in potu uſi: & conſtat, quòd cùm morborum medelâ.*

Territorium Sichenenſe.

WAENRODE. NIEUROD. IN hoc tractu ſunt & Sichenis ſubſunt *Waenrodium* & *Novum Rodium*, utrumque jam inde Schoonhoviæ Gentis peculium, illud Zelemi beneficium.

Tiletum Mariæ ſacri Abbatiæ Gertrudanæ juris, inde dictum quod Icon iſtic Deiparæ fuerit & ſit frequenti peregrinorum concurſu honorata & miraculis clara. TILET.

Houdertum & *Miskemium* pagi etiam non ultimi nominis & famę. HOUDERT. MISKUM.

Wersbeca & *Molebeca* ſimiliter.

Et ad extremum *Beckevoirt* (ſic enim ſeribit diploma Virzonii) celebris ob veterem inibi Commendariam Equitum Teutonicorum, aut veriùs Præceptoriam Commendariæ Trajectenſi ſubjectam, à quodam *J. de Beckevort milite* ante annos 300. dotatam. Cujus occaſione libet ſubjungere breve de horum & ſimilium Equitum exordio tractatum.

DE ORDINIBUS EQUITUM
ſub Auguſtini Regula militantibus.

QUod alibi de Melitenſibus dixi eorumque fine, exordio, qualitate, nihil attinet hìc repetere. Hìc de iis qui ab antiquo & ſine controverſia Auguſtiniani ſunt. Ex quo genere Ordo S. Jacobi in Hiſpaniis à Canonicis S. Eligii Regulam, ut vias publicas peregrinorum concurſu frequentatas tuerentur, amplexis inchoatus, veſte albâ, cruce rubeâ gladii in morem conformatâ. Eodem ſpectat in Pruſſia Germania celebris ſed ortus in terra ſancta. Cùm Henricus de Walpot curam ſauciorum ad Ptolomaida & peregrinorum habens ex nobilibus plures ad ſimile pietatis obſequium invitavit & Regulam inter Templariorum & Hoſpitaliariorum Statuta mediam præſcripſit, authoritatem faciente Henrico Imperatore & Cœleſtino III. Papâ, qui veſtem & ſcutum album nigrâ cruce inſignitum dedit, poteſtate cum Regibus æquatâ creandi Equites. *Vide Geldoniam.* Anno 1158.

Hi Fratres ejecti à Saracenis, cùm ab infidelibus & Prutinis Polonia vexaretur, eò vocati ſedem acceperunt, & eis ceſſit quicquid acquiſitum in Pruſſia & Boruſſia: donec XXXIV. Magiſter Ordinis Albertus Marchio Brandeburgenſis à Sigiſmundo Polonorum Rege Dux Boruſſiæ dictus hæreditariam fecit & ſecularem, &, quod dolendum maximè, à Catholica Fide alienam dignitatem. Anno 1217. Anno 1525.

Huc etiam ſpectat Gladiferorum in Livonia Ordo ab Innocentio III. confirmatus. Cujus Fratres valuerunt cum Crucigeris Pruſſiæ, eorum habitu accepto, Magiſtrum tamen ſeparatum habentes; donec Gothardus à Ketter à Sigiſmundo Auguſto obliterato Magiſtri nomine Dux Curlandiæ appellatus eſt. Anno 1204. Anno 1538. Anno 1561.

In omnibus ſupradictis pagis Toparcha Sichenarum dominatur, in pluribus etiam mediam juſtitiam habet & Dominium fundi.

Alii qui à Sichenis pendent pagi in Dieſta habentur.

DIESTA

J. B. GRAMAYE.

DIESTA

Baronatus Duci Brabantiæ Beneficiarius.

PErcurrens veteres Cœnobiorum ſchædas, & in Archivis oppidorum hiſtoriæ & antiquitatum fragmenta conquirens, obſervo DIST [1] *Dieſt* [2] *Dieſtum.* [3] *Dyſtum*, [4] *Dieſtam* ſcribi, & ſemel [5] *Tyſtam ad Temerem fluvium*, quam nunc vulgo *Diſthemium* vocant.

1. Sic habet Arnoldi Diploma dati anno 1200. per D. Voeght mihi ſuggeſtum.
2. Ita ſubſignatū in fundatione Abbatiæ Vlierbacen.
3. In catalogo urbium præfixo manuſcriptis Rubeæ Vallis.
4. Ita paſſim in antiquiſſimis Actorum noſtræ Facultatis libris lego.
5. In Codice Gemblacenſi antiquiſſimo ſic lego ſcript.
6. Annales p. 2. c. 3. & M. S. c. 34.
7. Lipſius c. 3. Virginis Aſpricoll.
8. Occo Scarlenſis & Sifridus Petri clarius id apud Friſios eſſe docent.

Nomen ingenioſi [6] annalium compilatores à neſcio quo Triſtano derivant, qui, cum potior Campiniæ pars aquis obruta eſſet, arcem montanam incolens portorium vectigal exigere ſoleret. Addunt *betrieſtem* Teutonicam vocem ſiſti aut arreſtari ſignificantem inde eſſe, & ut fabulæ fides ſit, arcis monſtrant fundamenta & reliquias.

Eſt alius [7] qui *Dinſthum* noſtrate [8] linguâ Martem ſonare memor, *Dienſthum* quaſi DIENST-HEYM, id eſt, Martis domum putat appellari.

Extant hodieque pons & foſſæ, & vocantur *antiqua mœnia* extra portam Lovanienſem : ſed an ea fuerit an tantùm concepta fuerit urbis amplitudo, incertum.

Locus autem quando urbis ſpeciem induerit, aut mœnia ſtructa, aut promœria extenſa, necdum præciſè ſcire potui.

Literæ datæ Dominicâ qua cantatur *Eſto mihi*, ſunt in Archivis.
Per Penſionarium mihi tranſmiſſæ.
Ex diplomate id petitum Ægidius Voecht mihi ſuggeſſit.

Non Ignarus tamen primam ſuper libertate Diſtenſi chartam ab Henrico Duce conceſſam anno 1228. permiſſumque, ut forum lapidibus ſterneretur anno 1355. Etiam ſi intelligam anno 1289. fori lignorum & an. 1296. platearum ferè quæ nunc ſunt, omnium fieri mentionem.

Hoc ſcio : urbem, prout nunc eſt, ambitu mœnium cingi quantus ſpacio horæ obiri poteſt; majoribus portis quatuor, totidem minoribus, quà in prata iter eſt, patere; Turres in muris oſtentare complures ultra triginta. Quarum una major aliquot paſſuum milia conſpicua vigili perpetuo locus eſt, unde ſereno cœlo Antverpiam conſpici aiunt. Alia item vera Martis officina pulveris tormentarii mola.

Vulgo KAKENBORCHT.

Vias regias habere ultra 30. Fora rerum venalium 8. Pontes lapideos flumini inſtratos 7. ligneos duos, notum.

Præcipua urbis ædificia ſunt & opera.

Curia vetuſtatem aliquam præ ſe ferens extructa anno .....

Ex literis conſenſus an. 1346. dati. Nunc loco Hallæ ludus literatius eſt.

Nemus Principis ſub & à Naſſoviis, ut puto, inſtructum. Halla major, ut loquuntur, ſub Henrico cœpta Principe, Lovanienſi non cedens.

Curia ſive Palatium Riviriorum à 350. annis ibi celebris. Templum primarium, cujus ſtructura pluribus fuit & eſt admirationi, quod bis circa fornices obiri poteſt.

Fata & adverſitates urbi obvenerunt hæc inprimis.

Ab igne : cùm fortè tertia ſuburbani pars exuſta fuit. Sub annum 1362.

Ab aquis : anniverſarium pęne, cùm prata quaquaverſus innudant, patitur malum.

A tempeſtate : cùm turres in mœnibus duas fulmen disjecit.

A peſte, *Ab annona*, *Ab hoſte*, } eandem ferè cum vicino Lovanio aleam ſubiit. Tempore Gerardi Toparchæ.

Cùm Dux Juliaci factione quorundam occupato oppido plures Dominium ejus detrectantes necavit. An. 1495. 1. Octob. Ex Georgii Munteri rapſodiis.

Sub initia harum turbarum à rebellibus Regi & Religioni capta, ſed paulò poſt hoſte fugâ dilapſo deſerta. An. 1572. 1. Septembris.

Ex Archivis oppidi & Actis annorum aliquot, & oculatorum teſtium fide hæc mihi tranſmiſſa ſunt a J. van Goedenhuyſen urbis Penſionario viro prudenti & humano.

Donec iterum proditione Strepini Gubernatoris Principi Auraico in prædam ceſſit anno 1580. coacta ſalutem & bona 60. florenorum millibus redimere, quod Duci potius quàm Domino adhæſiſſet. Demùm biennio elapſo per Alexandrum Farneſium recuperata & non parum munita anno 1583.

Ita ut deinceps ab hoſte quidem tuta, ſed alteratorum, ut vocant, militum ob tardata ſtipendia ſecedentium importunitate multùm oppreſſa fuerit.

Nominatim cùm legio Hiſpanica hìc ſtationem ſuam nacta eſſet. Anno 1590. in Decembri.

Ceterum ne quis in civibus hac propter aut virtutem aut diligentiam deſideret, noverit & ſæpius & majore animo ſolùm Dieſtam quàm ulla Brabantiæ pars, eorum conatibus obviam iviſſe.

Nominatim ante annos 12. cùm Itali, & anno præcedenti cùm pars cohortis Tſchorenbergianæ abſente in Arteſia Duce ſuo, cauſata debitum non numerari ſtipendium, intempeſtâ nocte forum & curiam occupans & lymphata per urbem diſcurrens rebellionis claſſicum caneret, cives tripartito agmine & templum majus & portas duas munientes præſens totius Brabantiæ periculum ſuâ audaciâ averterunt. Anno 1604. & anno 1591.

De urbe dixi, gradum facio ad civitatem.

Cujus caput Baro ſive Princeps,

Qui an ut nunc, ita & ſemper fuerit Ducum Beneficiarius, cùm Curiæ Feudalis libri trecentos abhinc annos non excedant, aſſerere non poſſem.

Ex diplomate mihi ſuggeſtum per D. Ægidium Vorchi Can. Averbodienſem ſerium noſtræ antiquitatis ſcrutatorem.

Hoc certius, *Arnoldum Dei gratiâ Principem de Dieſt Eccleſiaſticæ Religioni devotum* ſe ſcripſiſſe anno 1200.

Alios in diplomatibus citatos non Baronis, ſed Domini vocabulo, aut utroque omiſſo, Dieſtæ cognomine ubilibet obſervabis, niſi quòd annis abhinc 200. Baronum prætulerint appellationem.

Waſſeburgenſis & ex eo Neoterici aliquot.

Horum primævam ſtirpem ſunt qui ob inſignium affinitatem ex Lotharingia ſuperiore aut Lutzeburgo educant.

Marius Niger id tradit apud Stephanum de Urbibus.

Nonnemo ad Barbaros reſpicit, eò quòd legerit hodieque Tartaros ſeipſos *Dinſt* vocare & Biſſai populi circa Contum olim nominati inveniantur.

Vide Gregorium Turonenſem l. 4. & Ortelii Theſaurum littera D.

Alii ex Germania, ubi *Dietz*. Comitatus; alii ex Gallia, ubi Decentium apud canalem qui *Diez* interpretatur, repetunt primorum Principum origines: omnes ingenioſâ magis quàm certâ aut etiam verâ originatione.

Rem itaque in medio relinquentes dicamus primam, quæ quidem noſtrate hiſtoriâ innotuit, Dieſtenſium familiam à loco nomen habentem, auctam diverſis titulis continuâ ſerie perſeveraſſe.

[1] Donec per nuptias in Haynsbergicam anno 1436.

[2] Et denique in Naſſoviam anno 1457.

[3] Tandemque in Juliacenſem Comitum Illuſtres transfertur familias anno 1473.

Ceterum [4] Guilielmus Juliæ Dux metuens ne ob immeritam aliquot civium cædem, & frequentes alioquin cum Duce Brabantino controverſias fiſco addiceretur Dominium, idem permutationis viâ cum Mille, Gangel, Vuecht, Engelberto Comiti Naſſovio [5] transſcripſit in cujus hodieque manet poſteris.

[6] Non omittendum interim annales noſtros tradere, magnâ pecuniæ vi Naſſovium emiſſe Dieſtam, quod neſcio an probare quis poſſet, videns in libris curiæ ſcribi (BY OVERGEVEN VAN DEN HERTOCH VAN GULICK.)

[7] Inſuper hìc annota, quo tempore in Heinsbergica Dieſtum fuit familia, ſolere ejus titulum primogenitos Ducum ſuperſtite patre uſurpare.

[8] Et denique me plura vidiſſe diplomata, in quibus Dieſtenſis Baro inter teſtes primo loco inter Barones ſubſcribit.

Titulus quem ab Antverpia Dieſtenſes Dynaſtæ habent, diverſimodè uſurpatus invenitur.

[9] Si diplomatum ſequamur fidem, in iis Gerardus ſe ſcribere obſervabitur *Caſtellanum de Antverpia* anno 1326.

[10] Primus Thomas loco Caſtellani *Burggravium* (quod Caſtri Comitem) ſe appellavit. Nunc vulgo *Vice-Comitem* appellamus.

[11] Facit inſuper ad Domini & Dominii majeſtatem, quod jus omne telonii & vectigalium Dominus habeat.

[12] Et quòd Senatus de cauſis beneficiariis ejuſdem nullatenus cognoſcat.

Amplius quòd Lotharingiæ Dux Gerardum Dominum *conſanguineum ſuum* vocet.

1 Sic annotat liber Curiæ Feud.

2 Ex Actis opidi ad diem 1. Septemb.

3 Lib. Curiæ Feudalis fol. 1.

4 Illic, mortuâ eredo uxore homagiũ Duci feciſſe invenitur anno 1480. per Bertramum de Pletenberch legatum.

5 Ex Actis urbis & Annalibus noſtris ad hunc annum. Alii permutationem cum Heinſberga factam contendunt: non rectè cum an. 1473. in diplomate mihi per Ægidium Voecht oſtenſo ſe vocet Heinsbergæ inter alia Dominum, & Dieſtæ.

6 Lib. Curiæ notat an. 1459. & Codex Dieſtenſis oppidi 1497. malè ut opinor. Heuterus in Auſtriacis ſuis & ante eum Divæus p. 1.

7 Id ex proximè ſuperiori vide 2. diplomate ubi cum Gerardo Duce patre Guilielmus filius ita ſubſignat 10. Junii.

8 Nominatim an. 1326 in diplom. Ducali quod eſt in Archivis Lovan.

9 Hiſtorici omnes hæc videntur confundere: malè ut aliàs docebo.

10 Anno 1429. Ab hoc l. Curiæ Feudalis incipit & Burggravium vocat.

11 Ex diplom. Ducis dato an. 1289. per Droſſardum ex Archivis Principis oſtenſum.

12 Ex diplom. Ducis dato an. 1307. Nivellæ.

Libet hìc paucis Baronum Dieſtæ ſeriem recenſere, & geſta velut digito tangere.

Primus quem invenio [1] Arnoldus ſive [2] Arnulphus ex tutoribus Godefridi III. Ducis glorioſam pro patria mortem oppetiit in prœlio Grimbergano, & præter [3] Gerardum Helwigem & Hillegondem, filium reliquit [4] Arnoldum [5] Clementiæ maritum.

[6] Nepotem ejuſdem nominis, qui ſororem habuit [7] Philippam Roberto Henſdæ Regulo enuptam, uxorem [8] Aleydem, & ex ea filios Everardum [9] Præpoſitum Daventrienſem, & [10] Arnoldum [11] filiâ Burggravii Antverpienſis (ut puto) in uxorem ductâ nobilem. Ex quo matrimonio [12] quintus in ordine Arnoldus Eliſabethæ de Brithania maritus prodiit. Obiit hic anno 1271. Illa anno 1317. ad Minores cùm marito ſepulta.

Arnoldo quinto plures fuerunt liberi, ex quibus majori quidem Dominium indiviſum; aliis verò portiones [13] hæreditariæ, loco cenſus annui, aſſignabantur. Holentis nupta Domino Lumenſi in Haſbania, [14] Arnoldus de Weſemale dictus eſt & alter Arnoldus per uxorem Rumenſis Dominus unicam dumtaxat filiam reliquit hæredem: Atqui hi quidem minores natu, maximus autem Gerardus [15] Comitum Loſſenſis & Flandriæ ſucceſſivè gener improlis obiit: Secundò genitus [16] Joannes Cameraci Canonicus & Trajecti Epiſcopus fuit: Tertius Thomas fratribus ſuperſtes, ac proinde hæres duarum maritus, ex N. de [17] Boxtel Domini Wemdebergenſis filia unicam Eliſabetham ſuſtulit: ex Joanna Domini Geſterlenſis filia Henricum, Arnoldum, Joannam & alios.

[18] Henrico ex Elizabetha Hornana filiæ Maria & Elza, hæc Joanni Schoonhovio, illa Rotſelario nupta: filii Joannes, Guilielmus Argentinæ Epiſcopus, bis conatus ſed fruſtra Dominium occupare,

Itemque Thomas, qui [19] Sichenas acquiſivit ex Catherina de Vivariis pater factus [20] Joannis, qui licet ante patrem obierit, hæredem tamen reliquit, quæ avo ſuccederet Joannam, Joanni Heinsbergico elocatam, ex quo ejuſdem nominis Joannam reliquit hæredem utriuſque parentis.

Quæ Joanni Naſſovio ampliſſimam dotem tulit.

[21] Succeſſit Eliſabeth de Naſſoie, Guilielmo Ducis Juliæ filio in matrimonium data. Qui Dux ſopitâ, quæ ei cum Joanna Naſſovia Joanni Bavaro nupta erat, contentione, transſcripſit Engilberto Naſſovio, ut dixi, hæc Dominia.

Qui inauguratus eſt 22. Septemb. an. 1499. Henricus ejus nepos anno 1504. Auguſti 24. Claudia de Chalon ſecunda ejus uxor an. 1516. 11. Junii, Renatus Aurantii Princeps ejus filius anno 1539. & anno 1544. ejus teſtamento uxor Anna de Loreyne uſufructuaria fit, mortua anno 1568. cum Guilielmus ex patruo Renati

Anno 1302.

1. Citatur in diplomate Gembiacenſi dato anno 1130.

2. Aliis Henricus vocatur, & fortè ejus uxor aut filia eſt Oda Averbodii ſepulta anno 1142.

3. Omnes hos nominat Arnoldus II. in Donatione Tongerloenſibus facta anno 1163.

4. Vixit adhuc an. 1200.

5. An fortè hæc Veſemalienſis ſepulta Averbodii.

6. Hæc petita ex Archivis oppidi & citatur an. 1213.

7. Factum anno 1302.

8. Ob. an. 1230. ſepulta Averbodii

9. Id ab Heutero traditum qui Archiva Daventriæ pervidit.

10. Ob. an. 1258.

11. In Privilegiis Beginaſii an. 1253. citatur.

12. Ex monumentis Cœnobii Minorum.

13. Ex diviſione hæreditatis quam inſpiciendam dedit Graphiarius. Weſemalius obiit an. 1382. Rumenſis anno 1359.

14 Hunc ſicut & Thomam Hiſtorici faciunt Gerardi filios, quem tamen Archiva aiunt improlem obiiſſe. Anno 1334.

15 Prior Maria an. 1385. Poſterior Joanna poſt mortem mariti Domino de Cuyck nupſit, eam alii Mariam vocant.

16 Ob. an. 1340.

17 Ob. an. 1345. Inde maritus in privilegio Dieſtenſi an. 1349. vocat ſe Dominum Widebergenſem, & D. Boxtelenſis ideo liberorum tutor & affinis vocatur.

18 Ob. an. 1385. Ex codice Curiæ Feudalis.

19 Ob. an. 1432. Ex hiſtoria noſtrate & noſtra in Sichenis. Huic uxores dant diverſi diverſas, Mariam de Perweys, Eliſabeth Schoonvoeſt, Joannam Hornanam & omnes parum ex fide.

20 Ob. an. 1430.

21 Ex codice ubi diſs notati quibus juramentum Dieſtæ præſtiterunt.

Renati nepos ſucceſſit,& ſupervenientibus turbis civilibus Philippus Secundus Hiſpaniarum Monarcha Dieſtam cum ſuis fiſco addixit, reſtitutam demum Guilielmi ſuperioris filio ex Hiſpaniis reduci.

Poſt Ducem Brabantiæ Protectorem, & Baronem Dominum Dieſtæ, Senatus eſt à cujus ſententia, non Lovanium ut in aliis ſecundariis urbibus, ſed immediatè ad Conſilium Brabantiæ appellatur.

Ad quam (quod notandum) in Loſſenſi Comitatu à Scabinorum Loſſenſis juris ſententia mediatè ſaltem recurritur.

Solent antiquitus in Dieſta eſſe Domini fundi, cujus generis Walterus de Rode nominatur & Joannes de Halen *Judex ex parte Domini fundi*. Id Dominium neſcio an non ad Tongerloënſem Abbam tranſlatum ſit, qui hodieque & curiam & Prætorem ſuum cum Scabinis hìc habet.

Anno 1298.

Eſt Dieſtæ judicum S. Collegium, qui conferre, judicare, arbitrari & æſtimare ſolent omnia lanificum, & pannos concernentia, ita tamen, ut ab eorum ſententia ad Senatum appelletur. His Prætorem unum Dominus Dieſtæ proprium dedit quem ideo *monitorem* vocant, quod niſi eo monito alicui litem non liceret intentare. Nunc etiam Lanificio ceſſante Magiſtratus interim manet, & exoticos pannos antequam vænum proſtituantur, ſolet notare plumbeto.

Baronis ſive Toparchæ Dieſtenſis vicarius eſt quem *Droſſardum* vocant, apud quem in caſtro urbano beneficia profiteri mos obtinuit. Qui & judiciis præeſt, & quà territorium Sichemenſe ſe extendit, non niſi eo præſente & teſte extremo quiſpiam ſupplicio afficitur.

Qui mos (uti ex diverſorum relatu intelligo) invaluit, quòd minùs rectè examinatum, nec planè nocentem, reum Prætor Sichemenſis capitis aliquando damnaverit.

De hac Senatûs forma decretum eſt anni 1219.

Præter Droſſardum Prætor eſt, & Conſules duo, cum ſeptem Scabinis, à Principe conſtituti. Decemviros, qui à conſiliis urbi ſunt, & appellantur, plebs elegit, olim in 22. opificia diviſa.

Nobilior civium pars in tria Sagittariorum collegia dividitur, præter quæ ſunt ſacræ civium ſocietates quatuor.

Unum cui Lychnis coronaria nomen, inſtitutum anno 1302.

Ab his Dieſtenſes vulgo FAXENAERS, iſt eſt Ludiones dicti.

Edita Antverpiæ anno 1546.

Poëtarum Collegia duo, totâ Brabantiâ celeberrima, & frequenter in ſolemni omnium Brabanticarum urbium concurſu palmam adepta, quorum opus eſt (ut unum è multis arripiam) *Homuli tragædia* à Chriſtiano Iſchyrio verſa Graphicè Chriſtiani hominis vitam depingens.

Ferrariâ fabrili arte cives olim excelluiſſe, vetus S. Eligii Capella indicat. Cultrarios etiam celebres ante annos 200. Dieſtæ fuiſſe ex eo colligo, quòd in veteribus inventariis cultellos Dieſtenſes nominatos inveniam.

Dyeſtenſes olim non exiguo præeminentiæ argumento monetæ cudendæ jus habuiſſe docet frequens mentio *floreni cenſualis Dyeſtenſis*, itemque *libræ groſſorum Dyeſtenſium*. Menſuras proprias, nec ejuſdem cum ulla urbe capacitatis, hodieque habet.

Curia ſacra Leodicenſis, & aliàs ſæpè, & nominatim Dyeſtam tranſlata anno 1393. aliquandiu ibi hæſit. Et iterum, potiorque pars Facultatis Artium Academiæ Lovanienſis, ob graſſantem luem dilapſa Dyeſtam ſe contulit ibique actus ſuos Lilienſe & Falconenſe Pædagogium celebrarunt.

Ex Divæo.

Anno 1458.
Ex libris Actorum Facultatis Artium.

Viri Clari Dieſtæ nati.

Nicolaus Tacitus, Segerus Minorita qui caſtigationes novi Teſtamenti & notas in Evangelia edidit.

Anno 1555.

Nicolaus Cleonardus (quem falſo Sixtus Senenſis Mechlinienſem facit, cùm ſoror ejus adhuc ſuperſtes Dieſtæ contrarium teſtetur) linguarum literarumque peritiſſimus, qui Græcam primus in Brabantiam advexit.

Arnoldus Streyters Abbas, qui celeberrima per totam Brabantiam extruxit Tongerloi Templum & Bibliothecam.

Anno 1540.

Arnoldus Sanſius Paſtor Beginaſii, Mathematicus inſignis.

Quoad Rem ſacram habet Dieſta Parochias tres, olim Leodinæ, nunc Mechlinienſis Diœceſis.

Antiquiſſima Baptiſtæ Joannis cujus Paſtor in diplomatibus *Plebanus* vocatur, cùm Sulpitianus tantùm *Inveſtitus* nuncupetur. Et fuit vetus caſtri Eccleſia, quò advectas ex Italia Sanctorum Reliquias Gerardus Baro tranſtulit & Collegium duodecim Canonicorum inſtituit.

Anno 1297. Feſt. Aſſump. Mariæ.
Ex communicatis mihi per Joannẽ de Gronendonck Decanum.

Ubi Joannes Tipotius Vir celebris primò Decanalem dignitatem obiit.

Et poſt eum Joannes Halbier ſigillifer Leodicenſis. Ubi annua poſt natalem Baptiſtæ eſſe ſolet ſupplicatio comitante Senatu & Beginis; coctoribus cereviſiariis, quod notandum, ſacram Baptiſtæ Effigiem ferentibus.

Anno 1550.

Nunc poſt Viſitatæ per Mariam Eliſabethæ feſtum ſolemnis hæc eſt ſupplicatio.

Altera Parochia D. Sulpitii nunc primaria & urbana, commiſſa olim Tongerloenſi Abbæ.

Ad Henrici autem Tongerloenſis Archimandritæ preces Luduvicus Borbonius converſis in uſus 13. Canonicorum totidem Sacellaniis, Præpoſitum inſtituit à Pontifice confirmandum, & munere Paſtorali functurum.

Anno 1457.

Præter quos intelligo ante has turbas ſupra 15. Beneficiatos in hac Eccleſia reſediſſe.

Ceterùm cùm frequentiâ populi impar unius Paſtoris humero onus fieret, diviſa S. Sulpitii Parochia.

Anno 1252.

Et in Sacellum D. Virginis auctum dedicatumque tranſlata curæ pars.

Anno 1255.

Sunt inſuper hìc loci virilis ſexûs Monaſteria hæc.

Ex Gonzagæ theatro & communicatis per ipſum Cœnobii Guardianum.

Franciſcanum ab Arnoldo V. Toparcha extructum anno 1270. ubi plurium Baronum tumuli & monumenta olim conſpiciebantur; nunc feralis ille regnorum & urbium carnifex Mars monſtrante viam impietate omnia obliteravit; Cœnobium tamen militari eleëmoſynâ aliquantulùm reparatum. Hic Provinciale Ordinis Capitulum bis conſeſſu ducentorum & amplius Fratrum ornatum fuiſſe lego.

Anno 1292. & 1364.

Et cùm anteà conventuales eſſent, obſervantiam amplexi quarto poſt anno, ut loquuntur, Patribus aliis ſe univerunt.

Anno 1502. Feſto Bartholomæi.

Bogardorum qui tertiam Franciſci Regulam amplexi ſunt Cœnobium fundatum........ Everſum nuper hæreticorum furore.

Anno 1580.

Alexianorum, qui funeribus curandis operam ſuam locant, Monaſterium cœptum publicis, ut credo, ſumptibus.

Alterius ſexûs eſt Beginarum Curia elegans olim ſub Parochia Webbecana & in patrimonio S. Trudonis ab Arnoldo IV. ſtructa dotata & privilegiis ornata an. 1252. ſitu, diſpoſitione, diſciplinâ nulli totius Brabantiæ facilè ceſſura; Quibus Eugenius & Innocentius IV. privilegia dedit Lugduni. In Eccleſia vetus pictura eſt anni 1305.

Ex Privilegio dato an 1265. craſtino Natalis Baptiſtæ & aliis diplom. per Magiſtros mihi exhibitis.

Et cùm anteà ſparſim & liberè agerent Beginæ, Nicolaus Eſchius, & ſepta & ædificia ferè quæ conſpicimus erigi & diſponi curavit, cujus extant Exercitia, & Margarita Evangelica. E cujus domo Laurentius Surius, Joannes Molanus, Fredericus Lummius tres illuſtres Belgæ prodierunt.

Ob. an. 1578. Vide Præfationem in Tauletum.

Prioratus porrò, quem *Vallem B. Mariæ & Eliſabeth* vocant, Arnoldo Ouverlants, & Elizæ Nys conjugibus initia ſua debet, Priori Bethlemitico Ordinis Regularium circa Lovanium jam inde commiſſus. Sub quo piæ Virgines perpetuæ recluſionis legem lubentes acceperunt. In partitione poſtmodum per Leodinum Antiſtitem facta Priori Endoviano commiſſæ ſed parum feliciter, nec quieſcentes nec ſecuræ donec ad prioris Prioris gremium connivente Epiſcopo reverterunt, unde jam vitio temporum exciderunt.

Anno 1419. 2. Decemb. Ex literis conſenſus Epiſcopi datis anno 1422. 23. Aug. quarum exemplar eſt cum literis Sebinalibus in Chronico Bethlemit. l. 4. art. 2. Anno 1423. die S. Laurentii. Anno 1432. Anno 1460.

Hic quandam Margaretam Traziniacam fuiſſe & præfuiſſe lego virginem eximiæ ſanctitatis.

Cœnobium *Gryſiarum* olim à Bogardenſi dependens fundatum ante annum 1366. cujus alumnæ utilem & neceſſariam opem infirmis etiam contage laborantibus impendunt. *Vallem S. Annæ* vulgus vocat. Cujus injuriâ temporum pereuntis renovatio facta per Nicolaum Eſchium Paſtorem & quatuor Rectrices Beginaſii. Et ſorores quindecim præeunte crucis vexillo Beginaſium egreſſæ ad locum ſibi aſſignatum vitam hodieque agunt exemplarem. Rectores ex eo tempore habuerunt Albertum Gerbrandi, Jacobum à Caſtro Amſtelrodamenſes. Petrum Hinſenium Juliacenſem. Engelbertum Hennephoven Hagienſem. Omnes S. Theol. Licentiatos & inclytæ Averbodienſis Abbatiæ Lectores.

Ex communicatis per Georgium Grietens S. Theol. Baccalaureum Cœnobii Rectorem. Anno 1550.

Præter hæc numeras Dieſtæ Sacella minora ſex, Collegia ſtudioſorum duo, piorum munificentiâ adornata.

Hoſpitalia partim ægris partim ſenibus & pauperculis alendis aut fovendis deſtinata ſex, præter unum iſtud majus, quod urbis eſt & ſplendidum & mediocriter dotatum.

Cui Conſules oppidi ſolent quatuor Præfectos dare annuatim.

Suburbanum Dieſtenſe ipſa urbe antiquius amplum olim fuit, vicos octo & 900. amplius domos complexum ex actis oppidi conſtat. Proprium habet ab antiquo Senatum, & Prætorem, & ne aliquid contra urbem tentetur ex Senatoriis viris urbis conſtituuntur in Senatu Suburbano.

Vulgo Kaerrewin vocatur.

In agro ſuburbano, qui quaquaverſus latè ſe extendit, Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia eſt, *Vallem D. Bernardi* vocant, ab Arnoldo Domino de Dieſt, authoritatem facientibus Gregorio Papa & Henrico Duce, inſtituta anno 1235. & ejuſdem nominis virili Abbatiæ apud Antverpiam ſubjecta. Monaſterium per ſollicitas Virgines egregiè ædificiis & ſupellectili exornatum hoſtium furore in flammas abiit.

Ex Bulla data an. 1238. 6. Kal. Maii Indict. 12. Ex literis ejus datis apud Bruxellam an. 1255. die SS. Felicitatis & Perpetuæ, mihi per Antiſtitam Virginum; oſtenſis. Anno 1577. 21. Februar.

Virgines Dieſtam profugæ diu cum paupertate colluctantes nunc Lovanii agunt, aliquandiu eadem mecum domo uſæ.

Ab an. 1601.

Eſt & aliud ejuſdem Inſtituti Abbatiale titulo illuſtri à tenuibus initiis auctum ante annos fere 400. ſed de cujus fundatione licet omnia tentans nec labori nec ſumptui parcens, nihil tamen potui intelligere.

Vulgo Rotthem.

ZELEMI COMITATUS

ſive Dominium Dieſtæ appendix.

Quibus Triſtani Dieſtenſis fabula arridet, locum hunc ex Teutonico dictum volunt, quaſi Zeil-om, id eſt circumnaviga.

Nomen & locus in ore ab annis amplius mille, cùm legam D. Trudonis Haſbani matrem Adelam hic vitam cum morte commutaſſe & miraculis claruiſſe.

Interjecto tempore Dominos habuiſſe qui Comitis titulo uſi ſunt, ex Archivis oppidi Dieſtenſis docetur.

Juris olim fuiſſe parentum S. Trudonis certum eſt.

Quò autem & quomodo devenerit poſteà, certò aſſerere nequeo. Etſi lucem aliquam afferre poſſent diplomata, hæreo interim, gnarus ejuſdem nominis pagum circa Trajectum inveniri, ignarus utri tribuendum.

Dabo tamen pauca quædam, eaque partim diplomatibus, partim conjecturis ſtabilita.

Invenio Henricum militem dictum Berthout Dominum Duffelæ, Gelæ, & Zelemi cum uxore Marchtilde, & Ottonem de Cuyck Dominum de Zelem.

Anno 1292. Anno 1310.

Illum hujus, hunc Trajectenſis Zelemi Toparcham

parcham fuiſſe arbitror, quòd Bertoudorum huic, Cucanorum alteri proximæ fuerint dominationes.

Anno 1281. extat conventio inter Ducem & Arnoldum Dieſtenſem ſuper Dominio hoc.

Primus certè Dieſtenſium (ſic urbis annales tradunt) qui Zelemum poſſedit Thomas fuit, quo titulo, neſcio.

Suſpicor tamen quòd dotali & beneficio Comitis Loſſenſis.

An autem Dominium continuatâ poſſeſſione penes Thomæ poſteros manſerit, non aſſero.

Hoc ſcio, ab hominum & Scriptorum memoria ſic tradi, & Principem Auraicum nuper eneficiario titulo poſſidendum Zelemum conceſſiſſe Roberto Moens fidelis ſervitii præmiū.

Quoad rem ſacram, Parochiale jus Abbati Ciſtercienſi ad Schaldim commiſſum eſt.

Ex diplom. dato Indict. 12. Febr. 1. per Priorem mihi tranſmiſſo.

Eſt hic Ordinis Carthuſienſis Cœnobium à Gerardo Toparcha Dieſtenſi inſtitutum an. 1328. celebre olim *& primi nominis*. Exuſtum an. 1582. ab hæreticis Dieſtam occupantibus.

Unde ad aliorum Ordinum viſitationes, reformationes & fundationes ſæpiſſimè advocatos ſcio Religioſos.

Ita nimirum Heverlenſe Celeſtinorum viſitandum, reformandum Leewenſe Scolarium, fundandum Regularium Lovanii Cœnobium hujus Priori demandatum lego.

Quod ne cui mirum ſit, aliquot Priores annotavi, ex quorum præſtantia liceat alios æſtimare.

De eo Dorlandus l. 8. Coronæ Carthuſianæ.

Everardus. Quâ fuerit pietate, in libellis quos de remediis tentationum, de interna pace, de converſione cordis ad Deum ſcripſit, in ſermonibus denique & epiſtolis abundè declaravit.

Trithemius de Viris Illuſtribus & ſcripto.

Henricus de Piro qui conſiliorum ſuper Inſtitutis libros quotuor, denique ad novitios, de candore virginis, & ſermones per totum annum edidit, & quatuor Cœnobiis cum laude præfuit. Goſwinus illuſtri loco natus, hinc in Scalotenſem Epiſcopum aſſumptus, cùm interim nihil de prioris vitæ rigore remitteret, ne ſic tamen ſibi ſatis faciens abdicato honore in Cœnobio conſenuit.

Boſtius de Viris Illuſtribus Carthuſianis.

Quibus adjungendus æternâ dignus memoriâ Petrus Dorlandus qui & vitæ ſanctitate & ſcriptis editis æternum ſibi, Ordini, & Monaſterio decus peperit. Cathalogum operum hujus Viri vidi & numerus ad centenarium accedit, quædam etiam legi ad rem noſtram facientia. Cujus occaſione, ut arborem cognoſcas unde fructus collegi, Dieſtæ ſubnectam de Ordinis Carthuſiani exordio Collectaneum.

Intra limites Zelemi Dominium eſt de *Loeboſch* olim nobile. Sunt & alia Zelemo beneficiaria, ſed alibi commodiùs referenda.

DE COMITATIBUS

MINORUM GENTIUM.

SIc voco loca & Dominia, quædam tam in Brabantia quàm alibi, in quibus cùm nec arcium nec juriſdictionis, nec ulla antiquæ Majeſtatis appareant veſtigia; tamen ex diplomatibus & ſchedis veteribus apparet, aut locum Comitatûs, aut Dominos titulo uſos Comitis. Tale in tractu Dieſtenſi Zelemum; tale in ditione Weſterloana Cœlemum; talę apud Limburgenſes Eſneu.

Quid de his cenſendum ſit, equidem non definio. Sunt qui putent in ſimilibus nomen Comitis Socium ſignificare, nec eſſe dignitatis vocabulum. Alii opinantur loca ejuſmodi poſſeſſa olim à Comitibus titularibus, id eſt ab aliquo, qui virtutibus aut rei benè geſtæ merito Comitis titulo donatus fuerit, etiamſi Comitatum non habuerit, ſed Dominium dumtaxat exiguum, unde defectu alterius nomen ſumpſerit. Denique alii ſunt, qui ut Duces & Principes ita & Comites in duplici ponunt differentia: alios majorum Gentium, alios minorum, addentes ampliùs Comites minorum Gentium infra Dominos fuiſſe. Et ne in Comitibus id mirum videatur, videntur id hodièque admittere illi, qui hujuſmodi Comitatûs nomine inſignitos poſſident pagos, cùm Comitis titulum Baronis & Domini etiam poſthabeant appellationibus, quod alioquin ridiculum foret.

Ducatûs minorum gentium exemplum eſto Lovanium antequã Godefridus Dux Lothaingiæ declararetur, de quo vide hiſtoriam.

Principatus minnr eſt notus apud Nivellas de Rebecques.

APPENDICES

DIESTENSES.

BAronatui Dieſtenſi quamvis & Divæus & noſtri annales certos aliquos pagos ſubjiciant, tamen revera nihil ad Dieſtam ſpectat aut Dieſtenſe territorium præter ampla illa & magnifica olim ſuburbana de quibus ſupra.

Pagi autem quos vulgaris calculus Dieſtæ ſubjicit hi ſunt.

Fuit olim Holedia peculium Arnoldi de Wyere & cœpit Diſtenſium eſſe poſt mortem Catharinæ. Primumque ejus potitus eſt Arnoldus de Dieſt per Catharinam matrem. In libro veteri Curiæ Feudorum folio 22.

HOLEDIA.

Peculium quondam nobiliſſimæ Gentis de Vinariis (quam alibi ſcriptam lego de Wyere, & nonnulli eandem faciunt cum familia de Wyngaerden) quod dotis loco cum uxore Thomæ Dieſtenſi acceſſit, & Thomæ poſteritas id beneficium coram Duce Brabantiæ profeſſã legitur.

Subcenſentur Thenenſi præfecturæ. Uſque ad an. 1456.

LUMPNIS.

Comitatus titulo ante annos 500. inſignis cujus Dominii pars tertia à Dieſtenſi cœpit poſſideri, credo ex quo tempore per Jolentidis Dieſtiæ, quæ ſoror Gerardi Baronis fuit, nuptias contracta cum Lummenſi Toparcha affinitas.

Plura de his in Thenenſibus dabo

Ceterum cùm pagus, quatenus duas trientes ejus poſſidet Comes Marcanus, ſit Loſſenſis juris, tamen ne pro reſiduo quidem triente Dieſtenſi ſed Thenenſi ſubcenſetur territorio.

Sicut & *Webbecum* nihil cum Dieſtenſi commune habens, niſi quòd à Duce noſtro Arnoldus III. Toparcha obtinuerit in ea Advocati jus & cętera Trudonenſis Abbatię peculium ut pote à Sanctiſſimo Trudonis patre Webbone (qui

Ex diplom. Henrici per Penſionarium Dieſtentem mihi communicato. Anno 1213.

Chronicon Trudonenſe lib. 1.

(qui & in Eccleſia pagi tumulatus eſt) profectum.

Ex communicatis per ſupra & ſæpe laudatum Penſionatium. Anno 1296.

Hic Sacellum vetus *Clericorum noſtræ Dominæ* à Gerardo Toparcha Dieſtenſi loco opportuno conſtitutum.

Literas incorporationis hujus in Archivo commendatiæ Lovanienſis vidi, ſed annus mihi excidit.

Eſt & in urbis conſpectu Sacellum & appendix Commendariæ Santrainenſis, ſed cum aliis urbem undique coronantibus per nuperas turbas everſum.

Sylvam lacus vel maris ſonat. Subcenſetur præfecturæ Sichenenſi. Anno 1281. extat conventio inter D. Dieſtenſem & Ducem quoad decimas Villæ de Meerhoudt.

Meerhout in ſacris Abbatiſſæ Lintrenſi conceſſum, quod licet aliqui à vicino lacu derivent; cùm tamen ericeta ibi, quam ſilvæ, ſint potiora, mallem ego dicere aſpiratione omiſſâ Meer-out, id eſt vetus mare.

Alii denique Mierode in donatione Godefridi Virſonii per Joannem Ducem facta nominatum, idem eſſe cum Meerhout, quod mihi non ſit veriſimile, ut qui potius exiſtimem eo loco Nieurode, quæ Arſchotanæ juriſdictionis villa eſt, ſcribendum aut intelligendum.

Hic loci ſeptem olim Dominos ampliſſima poſſediſſe latifundia, quorum alicui ſingula habitatores & poſſeſſiones pagi erant obnoxia, præter traditam per manus fidem docent & magnificæ ædium ruinæ & foſſarum veſtigia & curiæ feudorum hodieque ſuis circumſcriptæ terminis & nominibus diſtinctæ.

Quomodo autem Sichenenſi Dominio hoc acceſſerit, cùm nuſquam, licet variè quęſitum, invenerim, ſuſpicor à Reynero Schoon-vorſtano, qui & Epiſcopi Leodicenſis Engelberti Marcani & denique Juliacenſis Ducis Mariſcallus fuit, acquiſitum aut dotis aut alio titulo. Cum autem Dieſtenſi Sichenenſe Dominium junctum eſſet, fortè commoditatis gratiâ hic & ſequens pagus Dieſtæ adjuncti ſunt; unde error natus & inter utramque urbem controverſia. Hoc ſuſpicor, utpote ſæpius factum, donec aliter conſtabit.

Subjiciendum Diſtæ Zichenis.

Vorst Averbodienſis Abbatiæ Canonicum habet Eccleſiæ præfectum.

Arcis & hìc veteris ſunt veſtigia, & ſæpe inter Brabantiæ nobiles Vorſtiorum occurrit cognomen, ſed an huc referendum neſcio, cùm plures ejus appellationis pagi inveniantur.

ENCOMIUM
Abbatiæ Averbodiensis,
Quæ in Confinio Sichenarum.

Originationes Averbodii tres è fonte Latino, Gallico & Teutonico petitas ſuggeſſit mihi D. Ægidius Voecht loci Canonicus & Paſtor.

* Verd-Bois.

A *Verbo Dei* cœli firmati ſunt & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum, dicebat olim Regius Pſaltes.

*Averbodii *Silvæ* formatæ ſunt, & gratia floris ejus omnis viror eorum, dicat nunc plebeius Encomiaſtes. Mihi certè, ſi redivivus Sampſon, Leoninum illud Ænigma,

De forti egreſſa eſt dulcedo,

objiceret; Pepo ſim, ſi Averbodium aſpiciens hęſitem aut aberrem. Si daretur eos, qui fatalem ſomnum jam per aliquot ſęcula dormierunt, in Microcoſmon tantiſper remeare, & Averbodium vetus nobis in tabula delineare: videre eſſet hinc

----------------Frendentem dentibus aprum:
Inde
---------------Robora ſylvæ
Infabricata fugæ ſtudio: --------------------
alibi
----------Speluncam vaſto ſubmotam receſſu
Solis inacceſſam radiis, & cæde recenti,
Et ſpoliis pinguem.

Amplius videre eſſet ſubitâ metamorphoſi effractis, obturatis, everſis Latronum ergaſtulis, ſpelæis, conciliabulis, candidos Præmonſtratenſis hortuli flores, in ſylvæ medio plantatos, aſpirante ſacri pneumatis Favonio, piâ quatuor (qui Monaſterium quaquaverſus cingunt) Dominorum munificentiâ irrigatos, odorem edere toti ſuſpiciendum Brabantiæ, fructum edere quinque Epiſcoporum Diœceſes paſcentem, ſpectaculo dubites an jucundo, an utili, an neceſſario magis.

Aerſchotani, Zichenenſis, Gelenſis & Loſſenſis.

Leodienſis, Mechlinienſis, Antwerpienſis, Sylvæducenſis & Ruremundenſis.

Ex Chronico Trudonenſi ubi literæ conſenſus Waleſami Ducis & Advocati eorum citantur.

Quod futurum prævidentes Radulphus Trudonopoleos Abbas, & Arnulphi duo, alter Dieſtæ, Aerſchoti alter Baro, jus quod in Everbodium, ſive Everardi fundum habebant, Monaſterio S. Michaëlis, per beatiſſimum Norbertum Antverpiæ nuper inſtituto (cujus filia, & ut ſic dicam, tradux eſt Averbodium) lubentes volentes tranſſcripſerunt. Unde miſſos Notenum, Hugonem, Ludovicum, Arnulphum, cum Andrea primo Averbodii Abbate, gratanter excipiens† ArnoldusLoſſenſis Comes in allodii ſui parte *Cœnobium extruxit. Hanc novellam plantationem felicibus incrementis propagari obſervantes cum Pontificibus Principes, certatim ſui affectûs teſtem, & munificentię participem eſſe voluerunt. Ita nimirum Innocentius II. Alexander III. ſuâ, novi Monaſterii fundamenta, munierunt authoritate. Epiſcopi quoque octo Leodiorum (cui in ſacris ſubjacet Monaſterium) diverſa privilegia, immunitates, beneficia, Collegio Averbodienſi contulerunt. Nominatim, ut Abbates, ſimul ac conſecrantur, illuſtris Collegii & Capituli S. Lamberti pars & Canonici vocentur & cenſeantur.

Anno 1130.

* Anno 1133. Ex literis per eum & Ludovicum filium datis & confirmatione Innocentii Papæ datis anno 1139.

† In diplomate Papæ Arnolphus vocatur ſive Arnulphus III. eo nomine.

Bulla incipit: Authoritate Sedis Apoſtolicæ inducimur.

Alexander anno... Henricus an. 1147 Albertus an. 1199. Alexander anno 1166. Hugo anno 1210. Joannes an. 1233. Robertus an. 1241. & alii.

Comites Loſſenſes non contenti hanc ſanctitatis officinam ſuo in territorio dedicaſſe; Abbam inſuper perpetuum ſibi *familiæque ſuæ Capellanum* ſive Curatum in omnibus ſpiritualibus, *Conſiliarium* inſuper & Sigilliferum Loſſenſis Reguli ordinarunt.

Ex literis Ludovici Comitis, & Hugonis Epiſcopi datis anno 1212.

Ex literis Arnoldi Comitis hac de re datis anno 1295.

Duces Brabantiæ nihilo ſegniores, cùm Abbatiales domus, & quædam ampliati Cœnobii portio intra ſuæ Juriſdictionis terminos antea extitiſſent, eatenus ſuperiores, inſignibus ornatam privilegiis domum, in ſuam recipere tutelam perpetuam voluerunt, confirmatis aliorum donationibus, & auctis.

Godefridus III. an 1188. Henricus I. an. 1201. & anno 1218. Joannes II. an. 1292. Johanna Wenceſlao nupta an. 1355. Anthonius anno 1404. & alii.

Advocati Averbodienſes Comes Loſſenſis & Dux Brabantiæ uterque pro parte.

Ita ſenſim aſpirante Dei, & piorum, & Principum patrocinio, ex parvis initiis aſſurrexit, inque vicem humilis Sacelli, Templum à Wal-

Anno 1154.

tero

tero, Rothomagenſi Antiſtite dedicatum Virgini matri, & Prodromo Chriſti anno 1154. Quod auctum, aut certè poſt ruinam denuo extructum ſubſidio eleëmoſynarum aliquot, admodum credo an. 1226.

Ex literis Henrici Epiſcopi magnæ Troiæ & aliorum dantium Indulgentias conferentibus ſubſidiſi ad reparationem.

Anno 1493. Vigilia D. Criſpini & Criſpiniani.

Senſit autem & calamitates ſuas Everbodium gravi incendio patrum memoriâ, quoad templum, & majorem Clauſtri partem afflictum, reſtauratumque D. Gerardi Vander Schaeſt de Hogelon incredibilis diſcretionis œconomiæque Abbatis ſollicitâ diligentiâ. Communis Belgarum belli videbatur evaſiſſe furorem: cùm ecce incuriâ Regiorum militum aliquot Erneſti Archiducis harum Provinciarum ſupremi Gubernatoris juſſu iſtic caſtrametantium, ad coërcendam alteratorum militum, qui ſe magno numero in Zichen receperant munierantque proterviam: totum quantum erat vulcano in prædam ceſſit, Religioſorum dubites an doctorum majore diſpendio: abſumpta nimirum cum Abbatia, illuſtri Bibliothecâ. Aberat tum fortè Conventus, ut eorum voce utar, & ſemel expertus Caſimiriani militis rapinas & ferociam, per quinquennium vagus multis in Abbatia Belli Reditus Leodici, aliis in caſtro Hammenſi, nonnullis Tungris, Breæque Eburonum commorantibus: ut omittam eos, quos ardens ſtudium partim Coloniam, Pariſios partim & Duacum impulerat; denique Dieſtæ ipſo recuperatæ Civitatis initio à D. Arnoldo vander Heyden Haſſelenſi Viro de Monaſterio optimè merito, nunc Priore, poſtmodum verò Abbate ſollicitâ curâ eſt recollectus, & ibidem per viginti unum annos exulans, ſupraque quadraginta ſeptem ingenuos Adoleſcentes toto eo tempore ſuſcipiens, quos ſuave, latèque olens, domeſticæ diſciplinæ, indefeſſique Theologici ſtudii odor virorque attraxerat, tandem ad propria rediit, admodum Reverendo Viro D. Mathiâ Valentini Coerſelio, moderno Abbate, Joſue adinſtar ſuos reducente, præeunteque, & ſeriam ſtupendamque hactenus, ut Religionis conſervationem, ita & ædificiorum omnium reſtaurationem procurante.

Anno 1594. 21. Decembr. ipſo D. Thomæ Apoſtoli.

Anno 1578. ipſo D. Bartholomæo.

Anno 1584.

Anno 1604. ipſo D. Dionyſii.

Sed erit qui deſiderabit Cœnobiarchas & Abbates hujus adeo inclyti loci ſeriatim legere. Leget profectò, & quidem ſine mora.

Abbas primus fuit Andreas.
Stephanus.
Sibertus.
Alexander.
Eggericus.
Godefridus, uſque ad annum 1211. Viri pietate eximiâ, legum & diſciplinæ tenaces, in œconomia etiam boni, & quales novellæ plantationi utiles erant & neceſſarii.
Balduinus.
Robertus.
Joannes de Boſſuto, uſque ad annum 1292. Poſt quem Viri genere nobiles bene multi fuerunt & præfuerunt.
Arnoldus de Weſemale.
Godefridus de Teſtelt.
Joannes de Tieldonc.
Otto de Lovanio.
Joannes de Rotſelaer.
Joannes Quiſtwater qui obiit anno 1359.
Joannes de Lovanio obiit anno 1354.
Reynerus de Aerſchot.
Arnoldus de Venlo, obiit anno 1360.
Henricus de Winczele, obiit anno 1368.
Arnoldus de Tuldel, primus à Sede Apoſtolica confirmatus.
Joannes Multoris.
Daniel Laermans.
Joannes Balduini, Abbatiæ S. Nicolai Furnenſis in Flandria Religioſus S. Th. Doctor, à Duce introductus, obiit anno 1460.
Arnoldus de Valgaet, obiit anno 1483.
Bartholomæus de Valgaet, qui geſtandæ mitræ jus à Pontifice impetravit, obiit anno 1501.

Gerardus vander Schaeſt de Hoegheloen Juris Utriuſque Licentiatus, Vir hic non modò Deum timens, ſed prudens diſcretuſque admodum fuit. Cujus œconomia admirabilis laudatiſſimaque vitæ parcitas cum pari modeſtia conjuncta. Templum exędificavit, Ambitum cum Dormitorio, inſignique Bibliotheca & omnis generis libris reſtituit, Organa compoſuit, Sedilia in odeio ſtatuit quantivis pretii, Libros Cantuales ante exuſtos in pargameno conſcribi curavit. Novam, eamque egregiam domum, à ſuo cognomine nomen ſortitam, à fundamentis extruxit, atque idem ita Adriano VI. Pontifici charus ut eum fratrem compellaret, cui proinde ſucceſſoribuſque ſuis facultatem conceſſit Eccleſias & Cæmeteria reconciliandi, Altaria cum Calicibus conſecrandi. Obiit in ſenectute bona, magno ſui relicto deſiderio anno 1532. poſtquam triginta & uno annis, quaſi oliva pullulans, & cypreſſus in altitudinem ſe extollens, uti alter Simon Oniæ filius, Abbatiam ſuam rexiſſet.

Eccleſiaſtici 50.

Dionyſius vander Schaeſt, cognatæ virtutis æmulator egregius, obiit anno 1541.

Quare magnificam ex alabaſtro tumbam ſibi à poſteris poni meritus eſt.

Paulus Gielmans, qui confratres ſuos mirâ pietate rexiſſe legitur.

Jeronimus Smets obiit anno 1546.

Matheus Suolders à Rethy, omni laude digniſſimus, ob innatam ſuavem morum gravitatem & adminiſtrandi dexteritatem. Quo factum eſt, lubenter Ampliſſimos Brabantiæ Ordines ejus operâ uti ſolere. Cujus etiam ſumptibus Averbodium ante has belli calamitates, aureâ, argenteâque ſacrâ ſupellectili, & quantivis pretii ciathis, ſacriſque veſtibus excelluit, obiit anno 1565.

Ægidius Heyns, Ihelius, vir zelo diſciplinæque monaſticæ amore exuberans. Cujus curæ omnes in eo erant poſitæ, ut non modò in ſua Abbatia, verùm etiam in cæteris candidi iſtius Præmonſtratenſis Inſtituti Abbatiis, Canonici,

nonici, verè Præmonſtratenſes, hoc eſt, aliis viam Præmonſtrantes, videri poſſent. Unde multum laborem adhibuit ad laudabilis in Academia Lovanienſi Pręmonſtratenſis Collegii erectionem. Obiit anno 1574. vacavit ſedes uſque ad annum 1585. quo electus

Arnoldus vander Heyden Haſſelenſis, patrię Leodienſis, vir ab iiſdem laudibus quibus ejus prædeceſſores æſtimandus. Qui rebus licet arctiſſimis, ſtatim à ſua electione, de nova Congregatione colligenda cogitavit. Pauco illo quo præfuit tempore quatuordecim ingenuos optimèque in pietate emeritos Adoleſcentes ſuſcipiens præter tres venerabilis Abbatiæ Diligemenſis Religioſos, quos à Monaſterio proprio exulantes humaniſſimè multis menſibus aluit. Obiit Dieſtæ anno 1588. ſepultus ante majus Altare in Eccleſia S. Sulpitii. Et poſt triennium, concordi Religioſorum omnium conſenſu iiſque plaudentibus ſuffectus eſt

Anno 1591. ipſo D. Catherinæ.

Mathias Valentini Coerſelius, vir prudens & pius, eaque dignitate digniſſimus triceſimus tertius hujus Monaſterii Archimandrita. Cujus Deus conatum ſecundet longævi & diu valentis.

Ecce tibi Patres patratos Averbodii, quos ſi pagina iſta vivos repræſentaret, relucentem ex fronte modeſtiam, habitantem in vultu religionem, in labris prudentiam, in toto corpore majeſtatem liceret contemplari. Ne miremur talibus capitibus evocatos hinc frequenter, qui aliis darentur Abbatiis moderatores. Ut Davidem qui Abbatiæ Belli Reditus in urbe Leodicenſi, Joannem qui Tongerleto, Amilium qui Diligemio, cum fructu præfuerunt. Ut taceam præpoſitos S. Gerlaci duos & Gempenſis Monaſterii unum, hinc petitos. Paſtores diverſis locis tres qui dum ad gregem ſuum excubant, à Latronibus trucidati, puriſſimum Deo ſpiritum obtulerunt. Viros illuſtres, ſi genus, ſed longè illuſtriores ſi virtutem æſtimes, Balduinum Comitis Loſſani Pincernam, Goſuinum de Horne, Comitis Geldriæ affinem, Gerardum de Simot Dominum de Blaerdone & Varenrit, hìc Religionem profeſſos. Aliquot Dieſtæ & Weſemaliæ Barones hìc ſepultos. Abbatiam unam in Monte S. Joannis prope Maſecam, unam illuſtrem nobilium virginum Præpoſituram Nemus Cęſareum, ſive Reyserbosch dictam, apud Rurimundam Geldrię urbem, ſub tractu Hornenſi Averbodium fundaſſe. Scilicet ut quaquaverſus odorem ſuum ſpargere candidus iſte Præmonſtratenſis hortuli flos, omnique in virtutum genere & gradu vires ſuas poſſit explorare. Atque hæc quidem illa *dulcedo* Ordini, Religioni, Brabantiæ inſtillata, & velut dixi, è forti piiſſimorum Comitum anniſu *egreſſa*, è duro ſilvarum receſſu emergens in ſterili ericeto ſagaciſſimarum curâ apum locata.

Adrianus de Bergis Paſtor in Vorſt.

Walterus Schuyttens Paſtor in Suetendael Engelbertus Beets Paſtor in Rummen.

Statim in ipſo ortu, vix nata interiit.

Nemus Cæſareum dicitur vulgo Reyserbosch.

Ex literis Henrici Epiſcopi magnæ Troyæ datis anno 1220.

Quoad præſentem Averbodii ſtatum, locus inter ſilvas deſertus, &, ſi temporum iniquitas non vetaret, quietiſſimus, ob adjacens ſtagnum, prataque non ita procul poſita mirè delectabilis. Religioſi magno numero ſunt & ferè ſexaginta. Viginti ſeptem quaquaverſus animarum curam habent; ſubſunt enim Abbatiæ Paſtoratus viginti ſeptem. Inter quos Weſemalenſis & Venloenſis primas tenent. Aliquot ſemper Lovanii Theologicis operam dant. Scilicet memores Ordinem Præmonſtratenſem Paſtorum olim Seminarium appellatum, verèque eſſe. Et Cœnobiarcham ſuum Ægidium erigendi Præmonſtratenſis Collegii in Lovanienſi Academia Authorem extitiſſe. Utrique rei æquè conantur honori conſultum, & officio ſatisfactum ire. Præter hæc Lectorem domeſticum jam inde ſemper habuerunt. Cujus generis omnes, quoad meminiſſe poſſumus, aut ad Doctoralem Lauream Lovanium, aut ad conſolationem Fidelium in Hollandias profecti ſunt.

Floruit hìc ſuperioribus annis D. Henricus vander Schaeſt J. U. L. & trium linguarum peritiſſimus, qui florentibus adhuc annis ereptus eſt.

Ex inſcriptione Sarcophagi ipſius.

Floret etiamnum D. Joannes Miſcum, poëmatibus editis doctrinâque clarus ex Subpriore Paſtor in Hechſtel vitæ exemplaris. Hujus quoque Eccleſiæ Canonicus eſt D. Joannes de Reſimont noto apud Leodios genere natus, Vir eruditus, pius & zeloſus Blericanus apud Venlonam Paſtor, qui in conciliandis Principi militibus, qui tardationem ſtipendiorum cauſati, ad caſtrum Hooghſtratanum primò receſſerant, & inde, fœdere cum Hollandis inito, ab iis Gravienſe oppidum obtinuerant, operam toti Belgio impendit, cujus ſingularis in rebus agendis induſtria, variarumque linguarum peritia, conciliaverat authoritatem apud milites, favorem apud Antiſtites, gratiam apud Principes. A quibus rogatus, ut Provincia ab ulteriore ruina ſervaretur, maximo cum vitæ periculo, rem, quam omnes mirentur, tentavit, & mirabuntur omnes, perfecit, & ſuâ prudentiâ laboreque Hannoniam à flammis, Flandriam à periculo, Brabantiam à metu liberavit. Agit hìc etiam Paſtorem D. Ægidius Voecht, ſtudioſus & prudens (quantùm ſacræ & publicę occupationes permittunt) Antiquitatum Brabantiæ noſtræ Indagator, cujus beneficio plurima adeptus ſum diplomata.

Ex literis diverſorum utriuſque ordinis hæc referentium etiam ad verbum.

FINIS.

EPITOME
RERUM MEMORABILIUM,
Quæ in Antiquitatibus Lovanienſibus continentur.

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

LOVANIUM BRABANTIÆ METROPOLIS.

Lovanii *priſca nomina*, *& Etymon*. pag. 1. col. 1. & 2.
Oppidum quando ſtrui cœptum.
Portæ & turres.
Fora rerum venalium, & præcipua urbis opera. ibid. 2.
Patriciæ domus & vicinorum Dynaſtarum hoſpitia. 3. 1.
Calamitates quæ Urbi præcipuæ advenerunt, ab aquis. ibid.
Ab igne.
A tempeſtate.
A peſte.
A bellis & hoſte externo. ibid. & 4. 1. 2. 5. 1.
Ab hoſte Domeſtico & ſeditionibus. 5. 2.
Duces ſive Comites Lovanienſes. ibid. & 6. 1. 2. 7. 1.
Diſtrictus Lovanienſis. 7. 1. 2.
Veterum Comitum Curia. ibid.
Vice-comes & Prætor. ibid.
Prætorum ſeries. ibid. & 8. 1.
Succedunt Prætori Conſules duo. 8. 1.
Ratio Senatus legendi & ejus deſcriptio. 8. 1. & 2.
Septem tribus Patritiæ. ibid. 2. & 9. 1.
Earum Nobilitas, origo & Privilegia. 9. 1. 2. *& ſeqq.*
Sagittariorum & Poetarum Collegia. 12. 2.
Eorum Ludi & Laus. ibid. & 13. 1.
Leges & Privilegia civium. 13. 1. & 2.
Equitum Majeſtas, Potentia &c. ibid. & 14. 1.
Opificum Collegia. ibid.
De Textrino & multitudine plebis. ibid.
Sanctitate, virtute & eruditione illuſtres Lovanii nati. ibid. 1. 2.
Idololatria & origo Chriſtianæ Religionis. ibid. & 15. 1.
Eccleſiæ Parochiales.
Collegium Canonicorum in Baſilica D. Petri.
Ejus origo & incrementum.
Præeſt Decanus.
Decanorum & Præpoſitorum illuſtriorum ſeries. ibid. & 16. 1.
Capellarum Vicarii. ibid.
Abbatia D. Gertrudis. ibid. 1. 2.
Ejuſdem Abbates & Præpoſiti. ibid.
Prioratus S. Martini. ibid. & 17. 1.
Viri quos produxit pietate & doctrina illuſtres.
Carthuſia.
Beggardi.
Commendaria Equitum Melitenſium.
Collegium PP. Societatis Jeſu.
Qui ibidem claruerunt.
Eremitæ D. Auguſtini. ibid. & 18. 1.
Qui & ibidem claruerunt. ibid.
Dominicani & qui inter eos Sanctitate & doctrina claruerunt. ibid.
Franciſcani, eorum Martyres, ſanctitate & ſcriptis illuſtres.
Capucini.
Alexiani.
Begginarum Curia major & minor.
Abbatia monialium ſub Caſtro. 19. 1.
Clariſſarum Conventus.
Ordinis Annuntiatarum Virgines.
Auguſtinianarum Prioratus.
Sacella & loca ſacra. 19. 2.

DE UNIVERSITATE.

Erectio & præcipua Pontificum & Principum Privilegia. pag. 20. 1. 2.
Privilegiorum *Conſervator.* ibid.
Rector in quem Dux, Magiſtratus, & Capitulum juriſdictionem ſuam tranſtulerunt. ibid. & 21. 1.
Facultas Artium & ejus deſcriptio.
Pædagogium Lilii, novem ex hujus Collegii Profeſſoribus Epiſcopi. 21. 2.
Eorum encomium. ibid.
Lilii laus. 22. 1.
Gymnaſium Porci.
Ex hujus Collegii Profeſſoribus Pontifex, Cardinalis, Archiepiſcopi plures prodierunt.
Eorum Epigrammata.
Porci laus. 22. 1. & 2.
Gymnaſium Caſtri.
Ex ejus Profeſſoribus Epiſcopi ſex & eorum epigrammata.
Caſtri laus. 23. 1.
Pædagogium Falconis.
Profeſſores quatuor ad Epiſcopatum vocati.
Eorum Epigrammata. 23. 1. & 2.
Encomium 4. *Pædagogiorum*
Artium Curſus, Diſputationes, Baccalaureatus, Tentamen, Examen, Licentiæ & Doctoralis Gradus. 24. 1. 2.
Facultas Theologica. 24. 2.
Ejuſdem Facultatis ſtudio propria Collegia, & quatuor Ordinum mendicantium Seminarium, ſed imperfectum. ibid. & 25. 1
Aliorum Ordinum Collegia & Domus.
Curſus Theologicus. 25. 1. & 2.
Facultates Juris Canonici & Civilis.
Collegia huic ſtudio propria.
Stadium Juris Lovanii 26. 1
Viri primæ famæ. ibid.
Doctores Lovanienſes ad Concilium intimum Principis aut Patriæ evocati. ibid.
Facultas Medica. 26. 2
Huic Collegium proprium P. Bruegelii. ibid.
Collegia in Re. litteraria. ibid. & 27. 1
Nomen initium & Inſtituta Collegii Standonici, privile-

K

privile-

privilegia, *& protectio S Sedis.* ibid. 1. & 2.
Ejuſdem laus. ibid.

SUBURBANUM LOVANIENSE.

COEnobium Vlierbacenſe. 28. 1
Encomium Abbatiæ Vlierbacenſis & ejus Abbates. ibid 1. 2. & 29. 1
Collegium Virginale vulgo Terbanck.
Encomium B. Mariæ in Bethleem. 29. 1. 2.
Ejus origo.
Encomium Abbatiæ Parcenſis. 30. 1
Ejus fundamenta & incrementa.
Abbates. ibid. 2. & 31
Varii inter illos virtute illuſtres.
Cœnobium & Præpoſitura Gempenſis.
Sacellum Montis Calvariæ.

PRÆFECTURÆ SUB LOVANIO.

Weſemalia Baronatus, de origine nominis diſquiſitio. 32. 1
Fuit Arſchotani Comitatus appendix.
Familia hujus nominis ſemper fuit inter Primarias Brabantiæ Ducatus.
Ducibus & Primariis familiis juncta.
A quo tempore Mariſcalli hæreditarii. 32. 2

De Mariſcalli dignitate.

Nominis incerta origo. 32. 2. 33. 1
Officium quale ſit in Gallia.
Poſtea mutatum.
Quale in Germania.
Quale Vetus in Brabantia.
Abbatiæ in Parco Dominarum origo. ibid. 2
Cœnobii ſanctitatem facta & perſonæ illuſtres commendant.

RODIUM S. AGATHÆ.

Nominis origo. ibid. & 34. 1
Rodii Poſſeſſores.
Equeſtris Ordinis Nobiles tanti erant olim, quanti nunc Comites.
Pagi qui Dominio Rodiano annectuntur. 34. 2
Abbatia Vallis Floridæ.

LIBBECANA JURISDICTIO.

Dominium imum in ſeptem diviſum. 35. 1
Summum apud Principem eſt.
Pagi qui huic præfecturæ ſubcenſentur.

PRÆFECTURA HERENTENSIS.

Pagus Herentenſis à quibus olim poſſeſſus. 35. 2
Pagi qui Præfecturæ Herentenſi ſubſunt. 36. 1

DE PRÆPOSITURIS.

Præpoſitus quis, & quale ejus officium. 36. 1. & 2
Quomodo & quando mutatum.

THENÆ,

Et Brabantia ultra Velpam quæ olim Haſbaniæ Pars.

Thenarum Mons. De urbis & nominis origine. 39. 1.
Conditores.
Turres, fontes, fora. 39. 2.
Præcipua urbis opera.
Nobilium Familiarum & Dynaſtarum Palatia. ibid & 40. 1.
Calamitates urbis ab aquis. 40. 1
A peſte frequenter immunis fuit.
A tempeſtate.
Ab annona rarius laboravit.
Ab hoſte externo.
Civitatis & Reipublicæ ſtatus. 40. 2
Inſignia.
Thenarum Poſſeſſores.
Prætor ejuſque Juriſdictio. 41 1
Reipublicæ adminiſtratio.
Urbis Privilegia.
Diviſio Civitatis inter Patricios & plebeios.
Contubernia Baliſtariorum & Rhetorum Collegia.
Opificum Collegia & plebis multitudo ibid
Eccleſia Parochialis & in ea Icones duæ miraculis claræ.
In Eccleſia olim Perſonatus, nunc Curati duo. 42. 1
Item Duodecim Canonicorum Collegium.
Capituli Patronus.
Decani ejuſdem primi nominis.
Nobilioris ſexus Monaſteria; & qui in illis claruerunt.
Alterius ſexus Cœnobia. 42. 2
Hoſpitale Urbis.
Xenodochium.
Capellæ. ibid. & 43
Clericorum collegium.
Monaſteria & Sacella extra portas.

PRÆFECTURA CUMTICHENSIS.

Nominis origo. 43 2
Pagi qui ſubcenſentur huic præfecturæ.
Eorum Dynaſtæ & poſſeſſores.
Lyntriæ Abbatiæ Encomium & perſonæ illuſtres. 44. 1
Utriuſque Lyntriæ & variorum pagorum qui præfecturæ huic ſubſunt deſcriptio & poſſeſſores. 44. 1. & 2
Blancardi Campus.

LEONIA ſive LEEWÆ.

NOmen Urbis & origo. 44. 2.
Præcipua ejus opera. 45
Fata urbis præcipua.
Reſpublica.
Privilegia.
Res Sacra.
Parochia S. Leonardi & in ea Collegium Canonicorum.
Cœnobium Bogardorum.
Capella Clericorum.
Beginaſium.
Hoſpitalia.
Notanda in Suburbano.
Urbis Appendices. 46. 1

LANDA HASBANIÆ.

Nomen Urbis olim varium. 46. 1. & 2
Origo Urbis.
Olim Urbs ampla, ſed fatis deſtructa.
Reſpublica & Senatus.
Privilegia.
Contubernia Sagittariorum.
Res Sacra.

Parochia S. Gertrudis.
Sacellum D. Virginis.
Præfecturæ Getenſi ſubeſt *Dormalia.* 46. 2
Arx Dormaliæ, ejuſque Domini.
Alii ejuſdem Præfecturæ Pagi. 46. & 47. 1
Encomium Abbatiæ Præmonſtratenſis in Helechem.
Ejus Fundator. 47. 1
Abbates. ibid 1. & 2
Ruinæ & vaſtationes.
Viri clari.
Cæteri pagi, & eorum Toparchæ, Præfecturæ Getenſis. ibid. 2. & 48. 1
HALENUM.
Urbs vetus, ſed devaſtata. 48. 1
Ejus Arx.
Prætorium, Curia, Noſocomium olim.
Pagi, qui Præfecturæ Halenſi ſubcenſentur, & eorum Domini. 48. 1. & 2.
ARSCHOTI DUCATUS.
Urbis hujus nomen varium. pag. 50 1
Urbis origo & etymon.
Arſchotum quando jure Opidi donatum.
Portæ & muri. ibid 1 & 2
Munimenta.
Præcipua Urbis opera.
Urbis fata ſive calamitates.
Obſidiones 51 1
Dux olim ejus Dominus,
Deinde Comites, & quid juris in Urbe & pagis habuerint. 51. 1
Origo Rotchelariæ & Weſemaliæ Baronum, item Schoonhoviæ & Riveriæ Dominorum, à Comitibus Arſcotanis ibid 1. & 2
Cur titulo Comitis *obſoleto,* Domini *appellari cœperint & maluerint* 51. 2
Comites aliquot illuſtres primæ Arſcoti poſſeſſorum ſtirpis
De ſecunda, eaque Ducali Arſcoti poſſeſſorum ſtirpe ibid & 52. 1
Godefridus Henrici III. Brabantiæ Ducis filius Arſcoti Dominus
Fraus Jacobi de Geſtella
De Virzonio ejuſque poſteris diſſertatio
Harecurtii Comites de Arſcot 52 2
Quomodo Areſcotum ad Croyos devenerit.
Notanda circa hiſtoriam Arſcotanam
Arſcoti Baronatus quando in Marchionatum, & quando in Ducatum evectus? 53. 1
Arſcoti Domini olim Seneſchalli Brabantiæ
Senatus Urbis, ejuſque membra
Urbis Privilegia & Inſignia, item Inſignia Dominorum 53. 2
Civium negotiatio
Arſcotum olim Leodinæ, nunc Mechlinienſis diœceſis.
Parochia unica Gertrudanis Lovanii à Duce conceſſa cum poteſtate Canonicos inſtituendi. 54. 1
Turris olim altior Mechlinienſi
Præpoſitus ex Gertrudanis Lovanii
Decanatus ruralis
Cœnobium Bogardorum
Beginaſium
Cœnobium Montis S. Nicolai 54. 1 & 2
Noſocomium
Suburbium, & in eo 7. prætoria ibid. & 55 1
Appendices Urbis
Pagi ſub territorio. Eorum Domini
Dignitas Decani Chriſtianitatis
Receptor redituum Brabantiæ dignitas antiqua
DE DUCIBUS
Ducis etymon & dignitas ſub Romanis 55 2
Dignitas hæc ceſſavit cum venit mercenaria militia
Aliud genus Ducum
Duces hereditarii
Franci ſimiæ Romanorum, Duces Francorum 56 1
Ducatus temporarii.
Dux, alius liber, alius Tributarius, alius Beneficiarius. 56 2
Hugo Capetus Ducatus repreſſit.
Ducatus in Francia Coronæ annexi.
Toparchia in Ducatum erigi cœpta.
Duces in Brabantia nunquam Titulares.
Notandum circa requiſita ad Reges, Patricios, Duces, Comites, Barones
ROCHELARIA
Baronatus ſub Arſcoto, olim ſub Lovanio. 57
Nominis varietas & origo.
Barones Rochelariæ olim Dapiferi, Seneſchalli, Droſſardi Ducis Brabantiæ. 57 1
Prima ſtirps ab Arſcotanis, eorum celebriores recenſentur.
Quid Seneſchallus, quid Dapifer. 57 2 & 58 1
Rotſelariæ Eccleſia Averbodienſi, locorum quæ Rotſelariæ ſubcenſentur, Gertrudano Abbati obnoxiæ.
HEVERLE
Heverlæa, Dominium & Baronatus.
Heverlææ Nomen olim varium. 58 2
Juriſdictio qualis olim & nunc.
Domini Primævæ ſtirpis, & eorum dignitas.
Quando ad Croyos devenerit, & Baronatus titulo inſignita
Arx à quo inchoata, à quo perfecta. 59 1
Via ſpacioſa & horti.
Parochia. ibid
Cœnobium, & in ejus Eccleſia marmorea Ducum monumenta.
Loci ſitus. ibid
Primævæ ſtirpis valor.
Apoſtoli Brabantiæ. ibid
Quid Camerarii dignitas. 59 2
Heverlæa vetus, Oudt Heverle.
Belandia, Belanden. ibid
Waelbeca, Waelbeeck. ibid
Eyghenhovia, Eyghenhoven.
Berthemum, Berthem ibid
Sylva Meerdalia 60 1
BIERBECA
Baronatus ſub Arſchoto
Comites Lovanienſes Domini Bierbecæ olim, 60 1
Nunc Croyaci
Series primorum Dominorum
Res Sacra Bierbecæ ibid
Curiæ ſub Bierbeca, 60 2
Wilriana

INDEX RERUM

Lathemenſis
Belandica
Eſt & in Bierbecano Agro Vallis Ducis Abbatia Monialium 60 2
Ejus deſcriptio ibid & 61 1
In Cœnobiis juxta proventus numerus perſonarum conſiderandus 61 1 & 2
Pagi ſub Bierbeca 61 2

SICHENÆ

Urbs & dominium Brabantiæ, quod proprium Dominium habet beneficio Ducis.
Nomen Sichenæ olim varium 61 1
Etymon
Arx ante Urbem. Urbs quando mœnita
Urbis opera 62 1
Fata Urbis & calamitates
Sichenæ Domini olim & nunc
Magiſtratus 63 1
Utitur Lege Lovanienſi
Privilegia
Immunitates
Res ſacra
Cœnobium Monialium
Hoſpitale 63 2
Viri clari Sichenis orti
Sacellum D. Virginis Aſpri-collenſis.
Ejus initia & incrementa. 63. 2. 64. 1

TERRITORIUM SICHENENSE

Pagi, qui Territorio Sichenenſi ſubcenſentur, 64 2.
Tileti, Icon B. mariæ miraculis clara.
Commendaria Equitum Teutonicorum Beckevoirt.
De Ordinibus Equitum ſub Auguſtini Regula militantibus
Ordo Sancti Jacobi 64 2
Ordo in Pruſſia
Ordo Gladiferorum

DIESTA

Baroratus Duci Brabantiæ Beneficiarius
Nomen Dieſtæ varium 65 1
Ejus origo
Mœnia quando ſtructa, neſcitur.
Viæ Regiæ quando lapidibus ſtratæ.
Urbis opera
Templum 65 2
Fata Urbis & calamitates
Ejus caput, Baro ſive Princeps ibid & 66 1
Origo varia nominis Dieſt
Stirps primæva
Nunc Naſſovii Domini
Dieſtæ Domini olim Caſtellani, *dein* Burggravii, *nunc* Vice-Comites *Antverpiæ.*
Series Baronum Dieſtenſium. 66. 2. & 67. 1
Tribunal Lanificum
Droſſardus
Magiſtratus
Opificia
Præeminentia Dieſtenſium 67. 2
Viri clari Dieſtæ nati 67. 2
Collegium 12. Canonicorum.
Monaſteria Monachorum 68 1
Beginaſium ibid
Cœnobia Monialium
Hoſpitalia 68 2
Suburbanum ibid
Cœnobium Vallis Divi Bernardi
Cœnobium vulgò Rottem ibid

ZELEMI COMITATUS

Sive Dominium Dieſtæ Appendix
Nominis origo 68 2
Olim Comitatus
Quinam nunc Domini 69 1
Carthuſiani
Eorum Priores aliquot
Dominium de Loeboſch

De Comitatibus minorum Gentium

Quinam eo nomine cenſeantur 69 1
Quid de his Comitatibus cenſendum 69 2

Appendices Dieſtenſes

Pagi quos vulgaris calculus Dieſtæ ſubjicit, reverà tamen ad Dieſtam non ſpectant 69 2

ENCOMIUM

Abbatiæ Averbodienſis, quæ in Confinio Sichenarum
Alluſio ad nomen 70 1
Cœnobii origo 70 2
Calamitates 71 1
Series Abbatum 71 1 & 2 & 72 1 & 2
Præſens Averbodii ſtatus
Quinam Averbodii floruerint.

F I N I S.

J. B. GRAMAYE

BRUXELLA

CUM

SUO COMITATU.

REGIÆ URBIS
QUI AD GUBERNACULA SEDETIS
CONSULES,
SENATORES, TRIBUNI,
PATRICII INCLYTI;
BRUXELLAM VOBIS VESTRAM,
LUSTRATAM, ILLUSTRATAM,
LAUDATAM,
UT OPORTUIT, UT DECUIT,
CONSECRAT
J. B. GRAMAYE
ANIMI TESTEM, ET LABORIS INDICEM.
VOS EAM ET EUM,
AD NOMINIS VESTRA AMPLISSIMI
PATROCINIA CONFUGIENTEM
SUSCIPITE, FOVETE, AMATE,
PRO EA QUA SOLETIS OMNES
LITTERARUM ET VIRTUTIS AMANTES
CLEMENTIA PRÆVENIRE.
ITA VOS
MAGNUS DEUS
LONGÆVOS ET FELICES SUPERESSE
JUBEAT
REIPUBLICÆ ET ECCLESIÆ
BONO.

CENSURA
SENATUS BRUXELLENSIS.

SÆpius expetita quidem, ſed nondum à quopiam particularis & accurata Civitatis noſtræ Bruxellenſis eſt conſcripta Hiſtoria. Eam nunc ſummo labore, ſtudio, induſtriâ, variâque lectione collegit *Clariſſimus Vir D. J. B. Gramaye Principum noſtrorum Hiſtoricus.* Qui ut exactior narrationi conſtaret veritas, Capituli, Cœnobiorum, & Civitatis hujus manuſcriptos codices & monumenta ex Archivis ei communicata diligenter examinavit, accuratiſſimèque ex iiſdem annotavit, quæ ad ſingularem & veram Hiſtoriæ noſtræ cognitionem facere prodeſſeque poſſunt. Cujus rei lubens meritò Senatus Bruxellenſis hoc publicum teſtimonium eidem dedit. Actum 26. Julii. 1606.

Signat. ex mandato Senatûs,

Numannus.

INDEX LOCORUM

In quo prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

A

AA 34 1
Aderlecht 10 1
Aſſche 36 2

B

BAeſrode 36 2
Berchem 34 1
Blaeſvelt 15 2 36 2
Berchem 18 2 22 1
Bootendael 17 2
Bockerzeel 21 1
Bollenbeeck 16 1 36 1
Brixiſroy 36 1
Bodegem 34 1
Bocholt 27 1
Boetsfort 17 1
Boortmerbeeck 21 2
Bygaerden 33 2
Bruſegem 36 1
Buggenhout 36 2
Buſeghem 18 1

C

CAmpenhout 19 2
Capellen 31 2
Colen 32 1
Cobbegem 15 2
Crainhem 18 2
Cortenberg 21 2
Crukenborgh 18 1

D

DIegem 31 2
Dielbeeck 34 1
Diligem 14 1
Droetbeeck 11 1
Duysborg 31 2

E

EElwyt 22 1
Elſe 11 1
Eppegem 36 1
Erps 31 2
Everne 21 2
Eversbergh 21 2
Eyſinghem 18 1

F

Filvorden 26 1

G

GAesbeecK 32 1
Goyck 34 1
Grimbergen 35 1

H

HAmme 16 1
Halsbergen 17 1
Haren 22 1
Heembeeck 15 1
Heymbeeck 32 1
Hemelgem 21 2
Holaert 29 2
Huldeberg 30 2
Huyſinghem 18 1

I

ISke 29 1
Jette 14 1
Itterbeeck 18 2 34 1
Imbde 15 1
Joos-ten-hoy 11 2

L

LAken 9 1
Leeſel 15 1
Leefdael 28 1
Leeuwe 33 2
Lennick 34 1
Lieſel 36 2
Lindebeeck 18 2
Lippeloo 15 1 36 2
Loenbeeck 30 2
Lombeeck 18 1 34 1
Londerſeel 36 1

M

MAlder 36 2
Machelen 31 1
Maize 36 1
Melsbroeck 19 2
Merbeeck 18 1 21 2
Merchtem 14 1
Molenbeeck 11 1
Mollem 36 1
Mueſegem 15 1

N

NEerockerzeel 21 1
Neeraſſent 22 1
Neerhem 15 1
Nieuroy 36 1

O

OPhem 31 1
Oſſele 16 1 36 1
Op-Bruſſel 16 2
Oſſegem 11 1
Oudergem 16 2
Oudenaken 34 1

P

PAmel 34 1
Pierck 22 1
Poety 19 2
Puers 32 1

Q

Quarebbe 31 2

R

RAnsberg 21 2
Ranſem 31 2
Raemſdonck 32 1
Relegem 15 2
Rode 16 1
Royclooſter 16 2
Rumpſt 36 2
Ruysbroeck 36 2

S

SAventhem 31 1
Sterbeeck 21 2
Steenockerzeel 21 1
Steen-Uſſel 15 1
Streythem 34 1
Scharenbeeck 11 2
Schoete 11 2

T

TEmpſt 36 2
Ternat 18 1
Tieſſelt 36 2

V

VLeſenbeeck 34 1
Vorſt 9 1
Vuren 28 1
Uccle 17 2
Ulricx Capelle 18 2

W

WAtermael 16 1
Wambeeck 18 1
Wemmel 15 2
Weſenbeeck 31 1
Willebroeck 36 2
Woluwe S. Stevens 18 2 31 1
Weerde 32 1
Wolverthem 15 1
Wolfhagen 34 1

Z

ZEmpſt 32 1
Zellick 15 2

INDEX
ANTIQUITATUM GENERALIUM.

IN QUO

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

A

ABbates quomodo ſe olim vocaverint 15 2
Archivenatores Brabantiæ. 28 2
Ablutio pedum in uſu. 18 1

B

BArones qui & unde dicti. 29 2
Bona Monachorum à Cœnobiis exclusa. 29 2

C

CAppa & Cucullæ Monachorum, quales. 31 2
Canonicorum Ordo & initia. 11 2
Canonici unde dicti. 11 2 15 2
Capellæ Domeſticæ uſitatæ. 18 1
Cancellariæ Inſtitutio. 21 2
Carmelitarum exordium. 20 1
Cortebergæ Concilium quale. 22 1
Coneſtabuli initia. 15 2 in fine.
Crux in turribus unde. 14 1

D

DE Decanatu. 13 1
Domini & Domicelli diſtinctio. 30 2 in fine.
Dominia obligata. 15 1
Domus Ducum beneficia. 17 2

E

ERemitarum S. Auguſtini Ordo. 18 2
Eſcuier unde dictus. 14 1

F

FÆminarum Inſignia qualia. 15 2

G

GAllus in turribus unde. 14 1
Germanis addicti Brabanti. 18 1 in fine.
GEDEYLTEN quid ſonet. 34 1

H

HOſpitalium frequentia. 8 2

I

INſignium apparatus tam fœminarum quàm Virorum. 15 2

L

LUdi populares diverſi. 28 2 29 1

M

MAtricularius quis & unde. 15 1
Monachi manibus Abbatis veſtiti. 30 2

N

NEmoris Zoniæ magnitudo. 17 2

O

OFficialis Ducis quis. 21 2

P

PAſtores Canonicorum Vicarii. 22 1
Pagi qui olim. 31 2
Prælati & Plebani. 22 1
Pupillorum cura quanta. 21 2

R

REligioſorum in ſylva Sogneſiacenſi quantus olim numerus. 17 2

S

SEptem Patriciæ Tribus unde. 22 1

T

TRibuum decora. 22 2 & ſeq.
Tymbri mos in Inſignibus unde? 18 1

V

VIcarius Generalis Epiſcopi. 21 1
Venationis jus Cœnobiis & Oppidis à Ducibus datum. 22 1
Venatores Brabantiæ. 28 2
Viſitationes Eccleſiarum ab Epiſcopis factæ. 28 2

FINIS.

INDEX FA-

INDEX FAMILIARUM

Quarum hìc ſparſim mentio

Primus numerus paginam, ſecundus columnam aſſignat.

A

AA *de* pag. 10. col. 1. & 2. p. 23. c. 1. p. 35. c. 1
Aa *vander* 31. 1
Abſcoude 32. 2
Alemans 31. 1
Amſtorff 31. 1
Anthonii 5. 2
Arenberg 27. 2. 33. 1
Aſch 9. 2. 11. 1. 23. 2. 24. 1
Aſcha *de* 15. 1
Aſſonville 27. 2

B

BAeſrode 34. 1
Ballegem 33. 2
Balloeul 21. 2
Barlamont 22. 2
Beer *de* 14. 2
Bellefort 9. 2
Benthem 33. 1
Bergis *à* 5. 2. 11. 1. 22. 2
Berlegem 33. 1
Bernaige 18. 2. 22. 1
Bertout 23. 1. 32. 1. 35. 1
Blioul 35. 2
Bochius 13. 2
Boet 34. 2
Boiſot 18. 1. 27. 1
Bollenbeke 10. 2
Bomalia 6. 2
Bonecroy 6. 2
Bont 5. 2
Boot 31. 1
Borchius 13. 2
Borſel 21. 2. 34. 2
Boſſche *vanden* 28. 2
Bouchaut 3. 2. 9. 2. 31. 1 35. 2
Bouchold 26. 1. 27. 1
Brant 23. 2
Brecht 24. 1. 31. 2
Bredycke 17. 1
Broecke 17. 1
Bruele *van* 7. 2
Bruer 6. 1
Bruxella *de* 10. 2. 31. 1
Buderick 16. 2
Bure 33. 1
Buſco *de* 29. 2
Buſinghem 18. 1
Buſleyden 5. 2
Buyſſegem 35. 2

C

CAlido Campo *de* 7. 2
Campenhout 35. 2
Carthinius 7. 1
Caſtro *à* 6. 2
Catharinæ 6. 1
Chimay 33. 1
Cleef 28. 1. 33. 1
Cleutinx 21. 2
Clutring 13. 2
Cockelberg 23. 2
Collay 7. 2
Coninck 24. 1
Cortebach 28. 2
Coultereau 15. 2. 36. 2
Coudenberghs 4. 1
Couwenberch 6. 1. 15. 1. 24. 1
Craes 15. 1
Crane 15. 1. 24. 2
Croy 34. 2
Crukenburg 18. 1
Cruningen 34. 2
Crupelant 15. 1
Culenburg 21. 2
Cuperus 7. 1
Cuſtos 6. 1
Cuyck 22. 2. 23. 1. 31. 1

D

DAmantius 5. 2
Danys 14. 2
Dieſt *de* 6. 1
Didligem 14. 2
Dohyen 33. 1
Dongelberg 26. 1
Drencquart 34. 1
Duffel 24. 1
Duvenvoirde 10. 2
Dynterus 6. 1

E

EE *vander* 36. 1
Eggloy 23. 2
Egmont 11. 1. 32. 1. 34. 2
Embden 22. 2
Emmichoven 24. 1
Ereſt 6. 1
Eſau *d'* 8. 1
Eſſenen 22. 2
Eyken *vander* 14. 1. 21. 2 24. 2
Eynatten 5. 2

F

FAber 21 2
Fraye *de* 6. 1
Fremellis *de* 3. 1
Fura *de* 6. 1
Furneau 18. 1

G

GAesbeeck 10. 1. & 2. 34. 2
Geldre 28. 1
Geneve *de* 32. 2
Ghyn *de* 18. 1
Gielemans 16. 2
Glimes 21. 2. 23. 2. 32 1.
Goedenhove 27. 1
Goes *vander* 15. 1
Gottignies 31. 1
Grimberg 11. 1. 22. 2. 23. 2. 28. 1
Groelſt 32. 1
Groot 30. 2

H

HAlletz 29. 1
Halſtboſch 17. 1
Hammans 32. 1
Haſenbroeck 21. 2
Hauchinus 5. 2
Haultkerken 33. 1
Heck 15. 1
Heetvelt 13. 2. 31. 1
Hennin 23. 2
Herent 15. 1
Hinkaert 6. 1. 7. 2. 22. 1. 28. 2
Hoeſden 9. 2
Hoochſtraten 11. 1
Hoots 32. 1
Horne 22. 2. 29. 1. 32 2 33. 1. & 2. 34. 2
Houthem 30. 2
Hove *van* 35. 2
Huffle 7. 2

I

IMmerſel 36. 1
Iſca 9. 2. 11. 1. 29. 1.
Ittre 18. 1

K

KAmpener 35. 2
Kelen *vander* 26. 1

L

LAlain 11. 1. 14. 1. 34. 2
Landas 15. 2

INDEX FAMILIARUM.

Lanoy 23. 1. 34. 2
Lathen 34. 1
Leefdael 28. 1
Leeuwe 33. 2
Lennike 15. 1
Lettres *de* 34. 1
Liekerken 3. 2. 7. 2. 9. 2. 28. 1
Liemingen 31. 2
Ligni 11. 1
Lilleboom 6. 2
Liſmale 22. 2. 23. 2
Lockingen 19. 2
Locquengien 2. 2
Loe *de* 11. 2
Lombeke 6. 1. 23. 2
Longyn 18. 1
Loots 22. 1
Lovanio *à* 33. 2. 34. 1
Loz 28. 1. 33. 1
Lullin 32. 2
Lupus 15. 1
Lutſenburg 22. 2

M

MAhieu 15. 1
Malfaida 20. 2
Mansfelt 36. 1
Marbais 3. 2. 23. 1
Marca 3. 2. 27. 2. 35. 2
Marche *de la* 6. 1
Marchinez 23. 1
Marie 6. 1
Mechlinia *de* 35. 2
Meerte 23. 2
Meldart 23. 2
Melin 28. 2
Meren *vander* 21. 2. 31. 1
Merode 15. 1. 28. 1. 32. 1
Metzius 5. 2
Mey *de* 10. 2
Micault 18. 1. 36. 1
Middelborch *de* 15. 1
Miræus 5. 2
Mol *de* 32. 1
Molendino *de* 35. 2
Monbeliart 33. 1
Monte *de* 33. 2
Montenaken 21. 2
Montmorency 34. 2
Morienſart 15. 1
Morillon 5. 2
Mours 24. 2. 33. 1

N

NAſſau 28. 1. 35. 1
Nigri 5. 2
Noot *vander* 13. 2. 14. 1. 16. 1. 23. 2
Noye *de la* 21. 1
Numannus 13. 2

O

OFfhuys 32. 1
Ophem 31. 1
Ordingen 30. 2
Oſy *de* 23. 2
Oudaert 26. 1. 31. 2
Oyebrugge 15. 2. 35. 2. 36. 1

P

PAmelius 5. 2
Pape 35. 2
Parwe 27. 1
Pede 6. 1. 35. 2
Penin *de* 11. 1
Perſoons 35. 2
Petit cambray 9. 2
Pipenpoy 14. 1. 23. 1. 32. 1
Platea *de* 6. 1. 35. 2
Poddegem 35. 2
Pontanus 7. 1
Prant 36. 2
Prickere 35. 2
Puteo *de* 14. 2. 15. 1
Pyn 22. 1
Pyquet 15. 1

Q

QUercu *de* 15. 1. 24. 2

R

RApelborch 6. 1
Rauberge 35. 2
Raveſteyn 6. 2
Regnoberto 19. 2
Rienevelt 7. 2
Rivo *de* 6. 2
Rodoan 33. 1
Rolants 29. 1
Roodenbecks 4. 1. 24. 2
Roſebeca *de* 35. 2
Rota *de* 5. 2
Rotſelaer 22. 2. 29. 1
Rubempré 21. 2. 23. 2
Rubra *de* 6. 1
Ruysbroeck 24. 2. 30. 1. & 2

S

SAmme *de la* 9. 1
Sanders 15. 1
Saveneels 34. 1
Saventhem 14. 2
Schoonvorſt 24. 1
Segers 6. 2. 9. 2
Senna *à* 24. 2
Seraernts 31. 2
Sleeuws 4. 1. 22. 2
Slofs 7. 2
Smols 11. 1
Soetkens 8. 2
Solm 29. 2
Soredt 19. 2
Sottengien 14. 2
Spiekart 6. 1
Spira *de* 35. 2
Spout *vanden* 23. 2
Spruyt 32. 2.
Staekenbroeck 17. 1
Steenweghs 4. 1
Steeuwege 23. 2
Steinbroeck 8. 1
Straesborch 30. 2
Strael 6. 1
Sucre *de* 21. 2
Sweerts 4. 1. 24. 2. 31. 1
Sypen *vander* 15. 1

T

TAnclaer 30. 2
Taſſis 11. 1
Tay 13. 2. 15. 2. 24. 1. 34. 1
Tengerle 15. 1
Trazignies 9. 2
Tſerclaes 7. 2. 13. 2. 18. 1. 21. 1. 22. 2. 32. 2
Tſerarnts 23. 1
Tſerhuygs 4. 1. 23. 1
Tſerroelofs 4. 1. 23. 2
Tsherenberg 28. 1
Tumba *de* 6. 1

V

VAlkenaer 9. 1
Verreyken 36. 1
Vilain 34. 2
Vilan 23. 2
Vos 35. 2
Vorſt *Vander* 30. 2
Vranx 35. 2
Urſe 36. 1
Vyt *de* 34. 2

W

WAerſegger 34. 1
Walem 24. 1. & 2
Walen 23. 1
Waltero *à* 14. 1
Wange *de* 29. 1
Wavera *de* 22. 1
Wayenberg 35. 2
Weerdt *de* 21. 2
Weſemael 27. 1
Willems 9. 1
Wilre 30. 2
Wittem 16. 1. 17. 1. 28. 1 & 2. 29. 1. 30. 2.
Woude *de* 21. 2

Z

Zwichem 15. 2

BRUXEL-

B R U X E L L A,

Q U A M

Dux poſſidet tanquam Comes, regit ut Dux Lotharingiæ.

BROSELLAM [1] antiquitus & [2] *Bruſolam* ſcriptam pronunciatamque lego, & denique [3] *Bruſſelam*, [4] *Bruſſeliam*, [5] *Bruxellam*.

Nomen & originem à [6] Brenno & [7] Senonibus ducunt Annalium compilatores. Alii à [8] paludibus, quarum magna in vicino copia. Alii à lacu ſive voragine in ſylva Zoniæ. [9] Alii à Ruſſis. Et quia [10] montem haud procul Lovanio norunt à [11] Ruſſis dictum, putant locum hunc nomen accepiſſe BY-RUS-SEL, id eſt, apud Ruſſorum ſellam ſitus. Alii ob frequentes fontium ſcaturigines & proinde cavitates terræ BRUSSEL, quaſi RUYSEL, id eſt, ſedem ſeu locum tumultuantem, vel RUYSHOL, id eſt, antrum murmurans, dictum opinantur.

1. Vita D. Vindiciani. 2. Meierus ad annum 974. 3. Agyologus in vita B. Idæ. 4. Cantipratenſis M. S. 5. Hugo Tullenſis & Chronicon Hannoniæ. 6. BRUSSEL quaſi Brenſel, id eſt Brennii ſedem. 7. Inde Sennæ flumini nomen. 8. Broeck ſonat paludem Belgis. 9. Reynerus Scholaſtica in Poëmate de initio Urbis. Vir doctus id mihi privatim ſuggeſſit. 10. Vulgò DEN ROESSENBERCH 11. Locus in urbe adhuc nomine RUYSBROECK.

Loco ubi nunc Urbs, Coloniam Tungrorum Duce Leone Annales noſtri, Anglorum Senatum Annales Hannonum ductum fuiſſe volunt.

Lucius Tungrenſis meminit. Parte prima. L. 3. Utrumque ante natum Chriſtum.

Ego ſcio Caſtrum fuiſſe prius, quod licet quidam in frigido monte, alii in Opbruxella ſitum fuiſſe olim contendunt, tamen ego videns nomen hodieque circa D. Gaugerici extare BORCHWAL, id eſt, Vallis caſtrenſis, puto ibi, id eſt Sennæ inſula, fuiſſe.

Et fuiſſe à Cæſaribus frequentatum: quod me docet diploma Ottonis Auguſti datum apud Bruſolam 12. Kal. Februarii, Indictione 2. regni 13. Imperii anno 4.

Anno 974. Citatur à Meiero datum pro Cœnobio S. Petri Gandenſis.

Et fuiſſe à Comitibus habitatum Hiſtoricis narrantibus. Et datum ei Cuſtodem quem Vice-comitem Latini ſive Caſtri Comitem, noſtrates Burgravium vocant.

In vita Caroli Ducis.

Teſtis Feudorum Codex.

Producta autem Veteris Caſtri pomeria, ſtructaque, quæ nunc interiora vocantur, invenio ſub Lamberto II. Comite.

Poſt an. 1 40. Ex indiculo veteri ubi id rythmo Teutonico expreſſum.

Patuitque tum opidum portis 8. munitum turribus pluſquam 24.

Noviſſimè extenſo ambitu in duplum, muro & aggere præaltis, foſſis etiam amplioribus cinctum fuit.

Anno 1257. Ex diariis diverſis

Huic operi ſupremam manum impoſitam lego perfectâ turrium ultimâ anno 1379. portarum ultimâ anno 1383. pulchro opere extructâ.

Ex Guicciardino.

Ita ut nunc circuitu ſuo (non autem formâ) æqualis ferè ſit Lovanio, comprehendens, quantum duarum horarum ſpatio obiri poteſt, formâ exactè cordis humani ſpeciem referente.

Numerans Turres in mœnibus (ſi veniant in numerum minores) 74. ex quibus plures vetuſtate & bello collapſæ: Pontes lapideos ſuperinjectos 12. Vias Regias 160. Fora rerum venalium majora 7. minora 6. Fontes publicos ſplendido opere variis opidi partibus olim 7. nunc 12. & plures. Portas Dorico opere & magnifico extructas 7.

Illaquam operam perditam vocant, ſtructa an. 1461.

Et ſolent olim propriam unaquæque ambulationem habere, & ducere. Lovanienſis ad aucupium, Algidomontana ad piſcationem, Opbruxellenſis ad venationem, Anderlechtenſis ad agros, Flandrica ad paſcua, Lakenſis ad fontes & vineas, Mechlinienſis ad hortos.

INDE COELSCHE POORTE dicitur à caulibus non à Colonia. Tabula veſtigalis viarum huic affixæ an. 1420. Huic affixæ anno 1418. Huic affixæ anno 1421.

Dividitur urbs in regiones 40. & ſingulis olim ſolet eſſe & præeſſe Centurio, nunc quaternię unius ſigna ſequuntur.

Præcipua urbis opera ſunt

Curia *eximio opere*, curâ publicâ urbis & Princi-

Ex indiculo Fr. Swertii.

Principis ſtrui cœpta anno 1402.

Ex Archivis oppidi per D. Numanrum mihi communicatis.

Cujus turris re & nomine præferens Archangelum Michaëlem urbis tutelarem ſtatuâ verſatili æneâ pedum 15. perfectâ anno 1434.

Anno 1361. Alii anno 1267. initium collapſam tradunt.

Turris D. Nicolai in qua bannalis oppidi campana, collapſa olim, ſed pulchriùs reſtituta & nuper inſigni horologio & præludio Muſicali inſtructa, ingenti impensâ è publico ſuppeditatâ.

Horologium impoſitum anno 1362. reſtauratum nuper anno 1605.

Forum piſcium à Joanne Duce locatum an. 1280. ab Alberto Archiduce in oportuniorem locum tranſlatum eſt.

Anno 1353. Anno 1517. Anno 1440.

Halla nova extructa reperitur. Domus à panibus nuncupata. Septem illæ magnificæ forum coronantes ædes extructæ.

Anno 1449.

Frumentaria domus vetus eſt, de cujus initio nihil reperi. Empta à Duce Macellum & Menſurationibus ſubſerviens domus, pronuper recenti memoriâ extrui cœperunt, veteribus ob ſenium aut deformitatem dejectis.

Ex M. S. hiſtoriæ noſtratis, diatio veteri, & lamina ærea ad latus Sacelli. Sub annum 1452 quo lego perfectã aulam ab Urbe, Ab eo Sacellum factum. Sub an. 1450. Anno 1451.

Atque hæc quidem civitatis ad uſum ædificia, præter quæ in editiori urbis parte Palatium ſuum Princeps habet, inchoatum à Joanne III. renovatum perfectumque à Philippo Bono, auctum à Carolo Quinto, enovatum denuò à Sereniſſimo Archiduce Alberto.

Ad latus Palatii nemus eſt & labyrinthus à Burgundis Principibus adornata, à Senatu coemptis aliquot hæreditatibus muro cincta.

Ubi feris, piſcibus, volatilibus aſſervandis, itemque obambulationi, pilæ ludo, epulis ſua ſunt loca deputata.

Viſuntur apud Palatium ruinæ, ubi Vicecomitis ædes fuiſſe quidam contendunt.

Ex diplom. dato an. 1370. ubi ejus mentio.

Erat & olim Monetaria Ducis circa D. Laurentii ſacellum.

Ex veteri Schæda per Gillemannum conſcripta de initio Urbis. Op Cantersteen. Maximiliaens steen. 'T Southuys. 'T Paeyhuys. Serhuychs-steen. Schoenbeeck.

Præter hæc ſolent inter ceteras eminere domus 7. Tribuum Patriciarum. Quarum prima ſita fuit ad lapidem angularem in acclivi Montis Frigidi. Secunda in angulo Vici Montenſis loco qui Saxum Maximiliani dicitur. Tertia, quarta & quinta circa forum, locis quæ nunc Domus Salaria, & alia à decidendis litibus dicta, itemque Hugonis Saxum nominantur. Sexta apud Torrentem Calceariorum loco qui Falcoburgum vocatur. Septima in platea equeſtri. Sunt inſuper Principum Palatia plurima: eminent hæc.

Anno 1459.

Arſcotanum, ex adverſo Palatii Principum.

Auriacum in acclivi Collis Palatini.

Clivenſe & Hoochſtratanum haud procul à Palatio ad latus.

Barlamontanum & Arenbergicum Havreum.

Mansfeldicum & Egmondanum ſecus oppidi muros.

Soranum cum aliis aliquot circa planitiem arenaceam.

Anno 1605.

Cameracenſe nunc in Collegium Societatis Jeſu verſum.

Ut uno verbo dicam, ſolent Provinciæ Belgarum plures, Abbatiæ ferè omnes, Urbes pleræque ſua Bruxellis habere Palatia ſive hoſpitia.

Solent & familiæ nobiles ædificia habere.

Ad extremum privatæ civium ædes plurimæ ſplendent, & amplitudine, & ſpecie, & commoditate fontium imprimis & hortorum ingenti.

Fontium in privatis ædibus decem ſubinde diverſis locis erumpentem aquam obſervabis.

Hortorum non amœnitas, ſed luxus eſt, & invenies qui flores ſuos ſeptem aut octo florenorum millibus æſtimet, exiguo in hortulo natos.

Post domos inſignis eſt ad quinque miliaria ſe extendens aquæductus incredibili Antverpiæ nundinantium commodo defoſſus. Cujus inventor & ſuſcitator primarius Joannes de Locquengien urbis Prætor. Ubi quinque locis aqua ad ſervandam profunditatem certis retinaculis continetur, ita ut à primo limine quod eſt Bruxellæ, uſque ad ultimum quod eſt apud Willebroeck, 42. pedum differat altitudine. Cœptus an. 1549. Perfectus anno 1561.

Ceterum cum tota aquæ moles ibi ſuſtineatur, ad ſingulas tamen ſtationes pro navigantium commodo immitti vel emitti, augeri vel minui poteſt.

Præcipua urbis fata ſeu calamitates ſunt.

A Lue, quam ſudorem Anglicum vocabant, quæ cum graviter urbem affligeret, Gubernatricis juſſu indicto jejunio & votivâ ſupplicatione ſe remiſit. Anno 1529.

A Peſte: Cùm ad 33. hominum millia abſumerentur anno 1489. Et iterum cum à clade Gemblacenſi abſumpta 27000. anno 1578. Ex Diario Minorum ubi Theodorici de Munster mentio.

Ab Igne: Qui exortus in Sabulone 2400. domos abſumpſit anno 1326. Et iterum circa Capellam die Veneris ſancto inchoatus textrinas 1500. incendit. Ex Indiculo M. Frederici Henſeni. Ex Opmerii Diario.

A Bellis: Primùm & plurimùm inteſtinis.

Cùm plebem in Patricios concitatam eorumque potentiam & opes ſugillantem, bona & domus invadentem Joannes Dux vix armatâ manu minitans in ordinem redegit. Vetitumque decreto Ducis, ne quis deinceps textor (ii tumultûs authores erant) in urbe pernoctaret ſub pœna capitis. Anno 1306. Ex datis Dominica poſt Barnabæ quarum exemplar eſt inter ſanctiones Urbis.

Iterum cùm per laniones factioſum genus hominum & potens aliquot dierum tumultus excitatus. Anno 1340.

Denique communi quaſi plurium civitatum conſpiratione etiam hic plebs in Senatum conſurrexit, interque primos lapidicidæ. Anno 1476.

Ampliùs natâ ſed mox ſopitâ inter urbem & Eccleſiaſticos diſcordiâ anno 1515. Anno 1525. hæc lis repullulavit & inde vetitum Cœnobio exercere opera manua ſive mœchanica.

Ulteriùs ob formatam Rempublicam præter & contra voluntatem *Nationum* quas vocant. Anno 1531.

Et ſequenti anno ob leges aliquas frumentarias.

Seditionis in Principem concitatæ etiam exempla licet obſervare, præſertim ſub Joanne III. & Wenceſlao Ducibus.

Omnium verò maximè cum Anthonius Brabantiæ non Dux ſed Tutor Prætorem Bruxellanum Genappæ incarcerandum curaſſet, quòd ſe

ſe inconſulto ſententiam aliquam, coactus à civibus probaſſet.

Cives hâc re exaſperati Joannem de Fremellis Ducis Conſiliarium ſimiliter manciparunt. Unde ad iram provocatus Princeps arma in rebelles expedivit. Quorum metu ut primum ſupplices facti & obvii 8. aureorum millibus pacem redimere compulſi ſunt.

Anno 1404. Exemplar pacificationis habetur in Codice fol. 19.

Ad extremum cùm fatalis illa vis, quæ paſſim per univerſum Belgium magnam rerum attulit converſionem, Bruxellenſes etiam urgeret, qui jam ante fortiter & egregiè obſtiterant novatoribus & Iconoclaſtis, tandem prævalente præſidiariorum & reproborum numero oppreſſi cum Patriciorum & bonorum gemitu viderunt excuſſo Regis & Religionis jugo nihil non à militari inſolentia intus & foris deſignari.

Anno 1567.
Anno 1580.

Controverſiæ Bruxellenſibus fuerunt. Cum Lovanio ob præcedentiam ut loquuntur, ſed ſopita interventu Ducis, decretumque Lovanienſes dextrum obtinerent, quoties iter aut bellum Duci eſſet in Flandriam aut Hannones, Bruxellenſes quoties in Leodios aut tranſmoſana.

Anno 1340. Decretum datum in Auguſto eſt in Codice Lovan. & Bruxellenſi.

Cum Antverpia & Mechlinia ob nundinas & mercatum nata poſt annos aliquot ſopita eſt.

Anno 1432.

Cum Mechlinia etiam communem cum aliis litem fovit Bruxella, in conſeſſu Ordinum utriuſque provinciæ ſopitam, promittentibus ſe cum Brabanto ad arma profecturos Mechlinienſibus non obligandis tamen ad Brabantiæ aut Ducis debita.

Anno 1330. Literæ concordiæ datæ 12. Maii in Codice ſunt.

Cum eadem ob novi aquæductus effoſſionem nata controverſia, eò quòd Malinates vectigali ſuo in Heſſene (ubi Zenna in Rupelam influit navigabant Bruxellenſes) præjudicari affirmarent, Caroli V. ſententiâ repreſſi.

Obſeſſa à Flandris Bruxella & Bruxellæ Dux, capienda illa profectò niſi conſulto hìc Franco renunciaſſet amicitiam, Flandro adhæſiſſet.

Anno 1213. Ex Annalibus.

Eadem capta ab eodem dotalem Brabantiam contra Venceſlaum repetente. Sed brevi reſtituta ſuo Principi Everardi Tſerclaes operâ, qui noctu ſcalis urbi admotis, cum paucis urbem ingreſſus curiâ occupatâ ad Ducis, quod erexerat, vexillum plurimis accurrentibus Flandros ejecit.

Anno 1356.

Ad extremum cùm temporis calamitas, & militaris rabies malis ſuis etiam Bruxellam implicaſſet, & profanatis Divorum aris nihil non deſignaret; Alexander Farneſius captis vicinis locis ita urbem coarctavit, ut de pacis legibus egerit, præſidium urbe exceſſerit, & cum eo cives reprobi totius rebellionis & perduellionis authores.

Anno 1580.
Anno 1585.

Atque hæc quidem ſat ſunto de urbe, ejus partibus & calamitatibus.

Vide Nauclerum vol. 2. in fine gen. 32.

Ad Civitatem & Rempublicam gradum facio. Primoque occurrit *Comes Bruxellenſis*, unus haud dubiè ex Comitibus terræ Brachbantenſis & Lotharingiæ inferioris.

Rogieres hiſt. 40.

Cujus ditionem antiquam definire haud facilè poſſem, niſi quod illas juris Bruxellani Præfecturas credam aliquod eſſe ejus veſtigium.

Dux anno 1394. promittit ſe ſex illas Præfecturas Bruxellenſes non alienaturum nec oppignoraturum.

Comitatui Bruxellano alii ſubjectos, alii annexos fuiſſe volunt Nivigellenſem & Sogneſiacenſem.

Nomen Comitis Bruxellenſis in uſu eſſe deſiit, poſtquam Bruxella Lovanio juncta fuit.

Et quamvis Hiſtoriæ noſtræ Comites omnes ante Barbatum, nunc Bruxellenſes, nunc Lovanienſes vocent; tamen diplomata poſt Gerbergæ nuptias cum Lamberto Lovanienſi nullius Bruxellenſis meminerunt.

Comitis interim Bruxellenſis titulo (an titulo tantùm, an etiam jure & poſſeſſione dubito) filios Ducum ſubinde honoratos lego.

Hagyologus Brabant. p. 1. vita 41. ait Gertrudem Roberti Flandri filiam enuptam Henrico Comiti Bruxellenſi.

Proximum à Comite munus eſt Vicecomitis. Quo functos nominare poſſem ab an. 1100. uſque ad annum 1300. quo beneficiario poſſeſſum titulo in Marbacenſi nobiliſſima Namurcenſium aliquamdiu hæſit familia. Inde in Bouchautanam Brabanticæ originis, & mox in Marcanam & Arduennâ illuſtrem domum tranſlatum, inde devolutum ad Liekerkanos.

Burggravius vulgo olim Caſtellanus dictus.
Ex libris Curiæ feudalis.

Succedit his Prætor Urbanus juſtitiæ adminiſter, de cujus officio decretum extat an. 1292.

Amannus vulgo. Apud P. de Thymo p. 5. titulo 1. c. 7.

A quo rogati Senatores tenentur jus dicere & reos judicare.

Decretum anno 1335.

Prætores obſervo ſemper primi nominis & nobilitatis Bruxellis fuiſſe.

Ex reſcriptio Ducis dato Lunæ poſt Martini.

Quoad Senatum ejus forma alia nunc, alia olim fuit.

Diplomata vetera nominant Judices, Scabinos, Juratos.

Henricus Dux definivit ſeptem Scabinorum pro Tribuum ratione, & tres juratorum (alii legunt 16.) Senatum annuum legendum octavo ante natalem Joannis Baptiſtæ.

Diploma datum feria 2. ante Palmarum.
Anno 1234.
Nunc in uſu eſt dies 11. ante Joannis.

Sed an hoc obſervatum neſcio, cùm idem decreverit ſervandum Joannes Dux anno 1306. qui inſuper ortâ inter patricios & plebem contentione, electus à partibus arbiter abrogavit genus quoddam magiſtratus, qui *Communitatis Magiſtri* & *Communitas vocabatur*.

Diploma datum Dominicâ poſt Barnabæ.

Ut ut ſit, ſeries Senatorum & Faſti auſpicantur ab anno 1336.

De modo autem eligendi & ordine Tribuum non eodem ſemper ſed annuatim diverſo decretum extat.

Scabinales datæ 8. Novemb. Anno 1356.

Interjecto tempore additi Scabinis Conſules duo & Conſiliarii è Plebe ſex quos juratorum in locum arbitror ſucceſſiſſe.

Coss. cum Scabinis juri juſtitiæque præſunt eorumque ſententias ratas ſe habiturum non ſemel Dux promiſit.

Nominatim anno 1290. Joannes dato Joannis poſt D. Mathiæ.

Succedunt his Quæſtores quos nonnunquam quatuor, poſtea duo, iterum quatuor, nunc ſex eſſe obſervo; binos è Patriciis, quaternos è plebe.

Anno 1419.

Omnes hos annuatim mutandos, rationique reddendæ obnoxios, nec niſi intra ſexennium ad idem munus aſpirare ſancitum diverſo tempore accepi, etſi nunc aliter obſervari ſciam.

Decretum anno 1334.
Ex Diplom. Ducali & Decreto Scabinali dato Martis ante Petri & Pauli.

Sequitur Collegium pannificii duobus Decanis,

Id Statutum anno 1306.

canis, Aſſeſſoribus octo mediatim Patricio mediatim plebeio genere conſtans.

Anno 1343. Ex diplom. dato 27. Septemb.

Præter hos inſtituti decem viri ad controverſias ob pugnas & vulnera natas ſopiendas: nunc octo ſunt tantùm.

Frequenter enim legas Commiſſarios ſive Duumviros Reip. componendæ causâ datos ad dies, menſes, annum.

Majus oppidi conſilium conſtat membris tribus. In quorum primò Senatus. Secundo omnes Viri Conſulares, Senatorii, Quæſtorii, & Decanatu pannificum functi, excluſis plebeis. Tertio Decani ſive Præfecti Collegiorum ex opificibus conflatorum.

Conceſſum id an. 1326. Ex diplom. Ducis dato in die S. Joannis.

Qui poſtremi, judicandi de rebus artis ſuæ habent authoritatem.

Anno 1306. Ex diplom. Ducis dato Dominicâ poſt Barnabæ.

Tamen ob frequentes tumultus vetitum fuiſſe lego ullam opificum fieri congregationem, ullum eos niſi conſentiente Senatu ærarium habere.

Populi pars illuſtrior in ſeptem Stirpes Patricias dividitur.

Sleeuws (Leonem ſonat quem in Scutis circumferunt.)

Sweerts (à gladio aut hoſpite ductum nomen.)

Tserroelofs (Herois Rodolphi poſteros ſignificat.)

Steenweghs (viam lapideam denotat.)

Tserhuyghs (ab Heroë quopiam Hugone dicta & ducta ſtirps.)

Roodenbecks & Coudenberghs (illa à Suburbano, hæc ab Urbano loco dicta.)

Vulgò Gulden. Vulgò Retorycke. Olim 8. erant Gul dæ & dicebantur, ſed illæ alterius quam hæ, generis.

Opulentiores Cives contuberniis, quæ numero quinque ſunt, nomen dare ſolent, aut uni è tribus Rhetorum Collegiis.

Arcûs chalibei majus cœpit ante annum 1381. minus anno 1388. Sagittariorum anno 1422. Sclopetariorum anno 1477. Gladiatorum anno 1480.

Ut autem multitudinis aliqua haberi poſſit ratio, obſervo nuper inſtituto vectigali caminario inventa (non venientibus in numerum caminis pauperum & aliàs ab ejuſmodi onere exemptorum) 20048. caminorum.

Cetera plebs in opificum claſſes 52. dividitur, quę in novem diviſæ ad honores aſcendunt & conſilium.

Ubi libet annotare ludos Bruxellæ celebratos, aut alibi Bruxellenſibus cum præmio reverſis.

Anno 1441.

Haſtiludia 225. nobilium indicta & celebrata.

Anno 1444.

Et quadriennio poſt advocata præcipua Belgii contubernia arcu decertarunt.

Ut taceam ludos annorum 1429. 1493. à Rhetoribus indictos, 1500. à Baliſtariis, itemque 1516.

Anno 1594.

Bruxellenſes Tornaci in 48. Urbium conventu, pulcherrimi introitûs, ut loquuntur, præmium retulerunt. Ludis Mechlinienſibus primâ honorati laureâ redierunt.

Anno 1458. Ex diplom. dato in Junio.

Leges de injuriis & mulctis Henricus Dux urbi dedit.

Anno 1229. Anno 1272. Anno 1306. Anno 1327. Anno 1553.

Joannes III. præcipua dedit privilegia à ſucceſſoribus confirmata. Sanctiones de Matrimoniis & ſucceſſionibus à Senatu ſunt, & leges lanionibus præfixæ.

Præcipua urbis Privilegia ſunt.

Anno 1338. Ex diplom. Eduardi R. dato 18. Augusti.

Datum ab Angliæ Rege ne cives in ſuo regno liceat arreſtare.

Anno 1375. Exemplar eſt apud P. de Thymo p. 5. titulo 4. c. 40.

A Franco datæ immunitates per totum regnum maximæ.

Ab Hiſpano Rege } cõfirmatę conſuetudines,
Ab Imperatore } jura, privilegia.

Anno 1270. Fœderis tabula data intra actavas Paſchæ.

A Colonienſibus certæ poſt initum fœdus datæ civibus immunitates.

A Duce obtinuerunt, ne liceat in civis corpus aut bona niſi convicti manum injicere. Idque non niſi per juratos Prætoris (qui 6. olim, nunc ſunt 17.) Satellites, ſi capiendus; non niſi in Vrunte (locus eſt & carcer publicus) ſi vinciendus; non niſi per diem, niſi ultimo damnandus ſupplicio.

Conceſſum anno 1328. Vigiliâ Pentecoſtes.

Denique ne ob parentis demeritum bonis exuatur filius: & ne quis à creditore, ut loquimur, arreſtatus, ullius authoritate poſſit dimitti, & ſi diffugerit, exulet.

Anno 1290. Anno 1289. Diploma datum Joannis poſt Mathiæ.

Joannis primi dono obtinuit Urbs jus portorii & ponderum, & reditus mœnium portarumque. Forum liberum annuatim datum 1487. Societatem iniiſſe Bruxellenſes ſolemnem lego cum Civitatibus Brabantiæ anno 1361. cum aliarum Provinciarum Ordinibus anno 1360. Cum Flandris anno 1339. Comitia Belgii ingenti apparatu celebrata Bruxellæ anno 1487.

Ordinis Aurei Velleris annis 1435. 1501. 1596. 1605.

Ordinum Brabantiæ ſub Burgundis & Auſtriacis Principibus ſæpius in una Bruxella, quàm in reliquis omnibus opidis.

Stabilem habuit hic ſedem Conſilium Brabantiæ majus ab anno 1494.

Anno 1510.

Niſi quod Bruxellâ partium ſtudiis diſtractâ Lovanii hæſerit poſt ſex annos reverſum,

Ab an. 1494.

Inſuper ſuprema Feudorum Curia hic perſeveravit.

Denique Conſilium Status de ſumma omnium pacis bellique cum Principe agens, hic ferè manet quando & quia Princeps.

Sicut & Privatum & Financiarum, opum & patrimonii Principum curam habens; & Camera Rationum, quam vocant, ſuprema.

Tolcamer. 'T Gericht van den hoven. 'T Woutrecht.

Ad extremum Camera Vectigalium, & Tribunal Venatorium utrumque Principis & per Vicarium ejus adminiſtratum, Quæſtorem & 12. Juratos mediatim Patricios, mediatim plebeos.

De Bruxella *autem Carmen à me olim exaratum aſcribam.*

Regia Belgiadum, Majeſtatiſque Cathedra,
Fontibus excellens, cincta palude ſuâ.
Virgo patrociniſ, Tutelâ Archangelus, omnes
Cui Duci dederunt munera quiſque ſua.
Dis

Dis conceſſit opes, vires Mars, regnaque Juno,
  Ornatum Charites munera quiſque ſua.
Læta polo, populoque frequens, fœcunda ſoloq;
  Lætè vicinis quæ dominatur agris.
O quam te vocitem Bruxella! id Belgicus orbis
  Non capit aut referet, quod capis urbe tuâ.

Quoad rem ſacram. Religionis noſtræ initia hoc loco fundata à SS. Vindiciano, Eligio, Gaugerico crederem, quod illos hìc aut mortuos, aut vixiſſe, aut ab omni antiquitate cultos obſervem.

Habet Bruxella quatuor curæ animarum deſtinatas Eccleſias, etiamſi vulgò ſeptem numerentur: tres enim poſteriores in onere Paſtorali quoad nonnulla communicant, non tamen quoad omnia. Eæ ſunt inſcripta

D. Gaugerico Antiſtiti antiquiſſima illa & Sacellum Ducale olim, quo Carolus Lotharingus D. Gudulæ corpus ex Morſella, ubi negligentiùs & contemptim habebatur, advectum tranſtulit.

Nunc Vicariatus eſt ſub Plebano S. Gudelæ.
Facta eſt Parochia S. Gaugerici circiter anno 1525.

Sita eſt in veteribus oppidi mœnibus & antiquitatem ipſa ſtructura præ ſe fert, inſigni civium Sodalitio inſtructa.

Michaëli Archangelo & Gudulæ Virgini, à Balderico Comite aucta (anno 1047.) & in Parochialem erecta, à Gerardo Cameracenſi dedicata, delato iſthuc Virginis Gudulæ feretro. Cujus *Plebanum non niſi formatum *Theologiæ*, ut loquimur, Baccalaureum fieri † Pontifex decrevit.

Nunc à D. Gudula nomen ſervat.
Ex diplomate ejus dato Indict. 15. cujus copiam ex Archivis mihi fecit D. P. Pantinus Decanus vir undequaque magnus.
* Ei anno 1222. in Febr. aſſignata à Capitulo penſio certa.
† Ex Literis Eugenii Papæ datis Idib. Martii anno 1415. per eundem mihi communicatis.

Templum duabus inſigne turribus ad quas 500. gradibus aſcenditur.

Cujus excelſum pario Jaſpide opere Corinthiaco ſplendens nuper piorum eleemoſynis in templi medio erectum eſt.

Ad latus odei Sacellum conſpicitur ubi tres aſſervantur hoſtiæ à Judæis confixæ, (anno 1396.) purum ſtillantes ſanguinem, quæ hodiéque ingenti hominum frequentiâ viſuntur.

Conſpiciuntur hìc etiam duorum Ducum & Archiducis Erneſti ſepulchra, & aliorum nobilium Cenotaphia infinita.

Fuit hìc ante quinquennium Clementis octavi dono publicatum & celebratum Jubilæum tantâ hominum frequentiâ, ut ſtuporem omnibus injecerit.

Virgini Matri, cujus Capella, aucto hominum numero, aucta & in partem curæ animarum aſſumpta eſt, per Zegerum Archidiaconum Brabantiæ, Robertum Abbatem Affligimenſem, Balduinum Scholaſticum Lovanienſem diviſâ Parochiâ.

Anno 1134. aut anno 1210.
Litteræ datæ in Decembri, quarũ copia extat apud Petrum de Thymo p. 4. titulo 4. c. 13.

Catharinæ Virgini, quæ tamen revera tantùm pars aut Vicaria extat Molebecæ, producto urbis pomerio Parochiali jure donata.

Cujus Paſtor dum hæc ſcribo D. Petrus Vinc Archipresbyter eſt, & ruralium Eccleſiarum curam habet: ubi nuper recluſorium contiguum inſtitutum eſt.

Literæ conventionis quoad collationem Paſtoratus inter Capitulum & Abbatem datæ Indict. 13. epact. 4. ſunt p. 4. titulo 1. c. 9. Vide hoc Molebecam.

His annumerantur vulgo in quibuſdam munii Paſtoralis compotes

S. Jacobi in Caldeberga } Capella { De qua conventum lego cum Capitulo.
D. Nicolai in foro inferiori

Anno 1217.

Ulterius vetus Bruxellæ eſt Canonicorum Collegium in primaria æde.

Sic vocatur in Bulla Alexandri Papæ date an 1174 Indict. 7. 8 Idus Apr. cujus copia extat apud Petrum de Thymo p. 4. tit. 8. c. 8.

In cujus fundatione non admodum conveniunt ſcriptores & ſcripta.

Præriſque placet Lambertum I. Comitem 12. Clericorum præbendas inſtituiſſe: aliis magis videtur Henricum filium id feciſſe.

Ita ſentit Petrus de Thymo p. 3. titulo 2. c. 1.

Ego ut eos in concordiam reducam, concedo Lambertum primum Eccleſiam S. Michaëli & ſtruxiſſe & Clericos ibi conſtituiſſe. Henricum autem à Lietberto Epiſcopo Eccleſiæ immunitatem impetraſſe. Lambertum verò ſecundum, ſive Baldericum, bona quædam aſſignaſſe anno 1047. & *in* 12. *Clericorum* (ſic Canonici vocantur) uſus diſtribuiſſe, authoritatem facientibus Leone Papâ, Henrico Cæſare, Gerardo Antiſtite. Denique Henricum Ducem noſtrum duas Sacerdotales Præbendas addidiſſe an. 1216. Guilielmum Rhemenſem Archiepiſcopum ob frequentes Canonicorum abſentias partitis eorum bonis Vicarios conſtituiſſe, aſſenſu Henrici Ducis an. 1220. qui Dux aucto multum Capituli peculio 10. novos, ſive minores Canonicos ſuperaddidit anno 1226.

Anno 1023.
Id manifeſtum ex diplom. ejus dato Indict. 6. Epiſcopatus an. 23. Regni Henrici 22.
Ex diplom. ſupra citato clare id diſces, quod integrũ hodiéque in Archivis ſervatur.
Ex diplo ejus dato in Octobri cujus exemplar vide apud Petrum de Thymo p. 4. c. 17. titulo 4.
Ex diplom. dato in Octobri quod vide apud eundẽ c. 20. literas datas in Auguſto, vide c. 36.

Quod pronuper Principum Archiducum piâ munificentiâ non parum augmentatum eſt anno 1604.

Evecti ſunt ex hoc Collegio ad Epiſcopalem Cathedram

Anni hic adſcripti ſunt, quibus Canonicatu aut vita defuncti ſunt.

Veſontinam Franciſcus Buſleiden an. 1502.
Mechlinienſem Joannes Hauchinus anno 1579.
Leodinam Maxæmilianus à Bergis anno 1559.
Tornacenſem Maxæmilianus Morillon anno 1579.
Antverpienſem Joannes Miræus anno 1603.
Buſcoducenſem Laurentius Metzius anno 1579.
Brugenſem Jacobus Pamelius anno 1579.
Gandenſem Petrus Damantius.

Ex communicatis mihi per R. Petrum Pantinum Decanum petitis ex Codice mortuario.

Habuit & Antiſtitem Trapezuntinum anno 1353.

Jacobum Anthonii J. U. Doctorem, Vicarium Cameracenſem anno 1503.

Philippum Nigri, Cancellarium Aurei Velleris defunctum an. 1562.

Joannem Eynatten Doctorem, Ultrajectenſem Præpoſitum & Cæſaris Conſiliarium anno 1493.

Joannem Bont Cancellarium Brabantiæ an. 1454.

Paulum de Rota Theſaurarium Cameracenſem anno 1470.

Ut taceam plurimos Ducum Conſiliarios, Sacellanos, Doctores, &c.

Eſt inſuper intra oppidi muros Regularium S. Auguſtini Canonicorum Præpoſitura, ſed abſoluta & à nullo Abbate dependens.

Ex literis ejus datis in Julio & confirmatione Henrici alterius data anno 1256 feria 3. Maii, quæ extant in Codice veteri per Præpoſitum mihi oſtenſo.

Quam licet vulgò credatur & ſcribatur Luduvicum Pium inſtituiſſe, tamen ex diplomatibus ſcio *Henricum Ducem Eccleſiam B. Jacobi de Frigido monte contuliſſe Canonicis Regularibus ibidem Deo famulaturis perpetuò poſſidendam.* An autem ante eum Godefridus Dux Cœnobii jecerit fundamenta, preterquam quod tradunt Hiſtorici, ignoro. Hoc certum, partem ſalutiferæ Crucis ab eo huc tranſlatam eſſe Hieroſolymis allatam. Cujus occaſione inſtituta hìc ſacra civium ſocietas anno 1383.

An. 1228. quo etiam datæ literæ conſenſus Capituli Anno 1230. Divæus l. 5.

Patronatus aliquot Eccleſiarum credo à Duce eſſe, aliàs dotem Cœnobii arbitror per privatos eò diſciplinæ regularis amore confluentes procuratam. Philippus Dux primus Præpoſitum deſignavit *Capellanum ſuum domeſticum.*

Ex diplom. quæ extant in Codice dicto.

Anno 1456.

Templum lapidibus ſtratum anno 1301. in quo Viri inclyti Emundus Dynterus, Oliverius de la Marche (ob. 1501) ſepulturæ locum nacti ſunt. Cæmeterium muro cinctum anno 1430.

Domus Præpoſiti, uti ex inſcriptione patet, extructa ad annum 1466.

Religioſi olim ſeparatim & ſuo peculio victitabant. *Ordinationes de obſervatione Ordinis* factæ ſunt anno 1303.

Quæ ipſæ ad modum regulamque quam nunc ſervant nihil accedunt.

Præpoſitorum primus Gilbertus ordinatus onno 1225. ſucceſſerunt Henricus nòn injuriâ *Pii* nomen adeptus anno 1250.

Leonius *Bruer* Vir prudens anno 1286.

Valterus de *Rubra* Rodenſis Canonicus anteà, anno 1291.

Joannes de *Fura* claris ortus natalibus anno 1302.

Joannes *Catharinæ* anno 1307.

Geſelinus *Hinckaert* Patriciâ ſtirpe natus anno 1329.

Joannes *Bruer* anno 1331.

Hermannus.... anno 1336.

Joannes de *Fraye* anno 1341.

Dionyſius *Ereſt* anno 1342.

Joannes de *Pede* Senatorii Ordinis, anno 1376.

Theodorus *Lombeke* Equeſtri familâ oriundus, anno 1397.

Ægidius *Lombeke* ſuperiori affinis an. 1399.

Gerardus de *Platea* Vir ob vitæ integritatem magnæ exiſtimationis anno 1432.

Henricus *Spiekart* Vir egregiè doctus anno 1454.

Ægidius *Strael* Ducum Conſiliarius quique primus à Pontifice jus mitræ & infularum obtinuit anno 1500.

Hermannus de *Tumba* anno 1535.

Ægidius de *Dieſt* anno 1550.

Nicolaus *Marie* anno 1558.

Joannes *Couwenberch* anno 1564.

Judocus *Cuſtos* anno 1572.

Joannes *Rapelburch* anno 1581.

Quo vitâ functo, ordinatus qui modò præeſt D. Joannes *Bonecroy* anno 1586. cujus beneficio hæc pleraque antiquitatem & laudem loci contingentia obtinui & ex veteribus Cœnobii ſcædis compilavi.

Eſt & alia Benedictinorum à S. Sepulchro Cameracenſi dependens Præpoſitura, olim juxta nunc intra muros oppidi.

Quam Godefridus Dux fundavit & perſpiciens *hominum ſalutem in eleëmoſynarum largitione conſiſtere, Principibus verò hujus ſeculi utpote qui ampliùs acceperunt à Deo, ut retribuant ei, id ipſum magis congruere; Allodium ſuum Bruxellæ oppido adjacens & capellam ad honorem Dominici Sepulchri & Genetricis Mariæ extructam Paruino Abbati & Monachis S. Sepulchri in eleëmoſynam dedit.*

Verba literarum ſunt per D. Præpoſitū mihi tranſmiſſarum.

Et quidem ex hoc tempore ſolet S. Sepulchri Abbas ex ſuis aliquem & nonnumquam aliquos huc dimittere, quorum unus Præpoſiti nomine ornabatur; olim quidem ad placitum Abbatis revocabilis, nunc poſt confirmationem à Duce botentam non niſi perſpectâ causâ amovibilis.

Bogardorum Cœnobium à privatis inchoatum anno 1330. Origo à Pannificum Collegio, qui ſenes ibi ſuos nutricabant.

Quibus à Senatu permiſſum tertiam D. Franciſci regulam aſſumere.

Anno 1359. Literæ 8. Octobris datæ extant in M. S. Sanctionum D. Clarii.

D. Franciſci Regulam profeſſis publico conſenſu & privatarum eleëmoſynis locus aſſignatus ſtructumque Monaſterium.

Anno 1227. Literæ conventionis cum Capitulo datæ anno 1244. extant apud P. de Thymo p. 4. titulo 5. c. 6.

Religioſi per Botendalenſes reformati, Cœnobio & urbe juſſi exulare per hæreticos, à Farneſio Parmenſi Principe in integrum reſtituti ſunt.

Anno 1579.

Ubi Alfonſus à Caſtro ſcriptis contra hæreticos clarus defunctus eſt.

Sicut & Servatius Myricanus qui Enchiridion Regulæ S. Franciſci edidit.

Obiit 1590.

Anno 1406. Extat tamen litera conventionis inter Prædicatores & Capitulum data anno 1150. in P. de Thymo p. 5. titulo 2. c. 37.

Fratribus ad B. Dominici præſcriptum viventibus ab Adolpho Raveſteinio Toparcha Cœnobium ædificatum. Is Adolphus primus Cliviæ Dux natus fuit, cum Anna Philippi Boni filia, uxore in medio chori quod extruxerat, ſepultus. Obiit ille anno 1492. hæc an. 1504. Philippus filius chori lateralis extructor anno 1527. Perfectus Chorus anno 1529. Concameratio Templi anterioris anno 1548. Refectum per hæreticos vaſtatum Cœnobium à Dominico Segers, mortuus is anno 1603. Ex hoc Conventu ſunt Joannes à Bomalia Th. eximius, qui ſuper Threnos Hieremiæ ſcripſit. Hieronimus Lilleboom verbi Dei præco exim. obiit an. 1552. Richardus de Rivo, cujus doctiſſima extant in libros ſententiarum ſcripta. In hoc Conventu eſt Capella & Societas Hiſpanorum inſigni pietate fundata anno 1559.

Ubi Daniel Iſcaſcanus ſanctitate claruit, aliique complures.

Erat ante annos trecentos *Bruxellæ Fratrum tertiæ Regulæ Collegium ſub Miniſtri unius obedientia, à tenuibus initiis duorum puta aut trium ſocietate mediocriter auctum, & tandem Cœnobiis †oppidi aſſociatum.

*Anno 1300. aut circiter.

Anno 1336. extitiſſe patet ex dono cujuſdam domus per Joannem de Cockelberghe iſtis fratribus facto, de quo literas mihi communicavit D. Thomas Gratianus Prior & Provincialis Auguſtinianorum.

† Anno 1406. Litteræ concordiæ inter eos & Capitulum datæ,

Quod

penult. Martii Indict. 3. ſunt in Archivis D. Gudulæ.

Quod nuper aſſumentibus habitum iis qui ſupererant fratribus, Eremitis S. Auguſtini Epiſcopali, Senatoriâ, & Capitulari authoritate accedentibus conceſſum eſt.

Anno 1589.

Qui pronuper à Senatu aliquantulum adjuti Humaniorum diſciplinarum Gymnaſium aperuerunt maximo civium applauſu & emolumento.

Extant literæ receptionis eorum à Capitulo datæ an. 1292. in Auguſto apud Petrum de Thymo p. 5. titulo 1. c. 15. & fundatio prima in ambitu ſupra oſtium extat Simone Stoch Generali conſentiente & Innocentio IV. Papa.

Fratribus à Monte Carmelo & nominis & Ordinis ſui rationem petentibus Brabantiæ Dux in urbe locum procuravit uſibus ſacris & monaſticis convenientem. Ubi & Joanna Duciſſa & poſt ipſam Principes alii ſepulturæ locum elegerunt.

Ubi Laurentius Cuperus, qui Mantuani Scripta recognovit, Priorem egit; ſicut & Joannes Carthinius qui Conciones & Commentaria ſacra plura reliquit. Ex Religioſis Roncrum Pontanum Theologum Hiſtoricum habuit.

Poſt an. 1588.

Franciſcanis, qui à Capucio vocantur, rigidiorem vitæ modum amplexis noſtrâ memoriâ extructum Monaſterium eleëmoſynis Hiſpanorum & Italorum potiſſimum.

Ubi ab annis aliquot Novitiatus fuit.

Anno 1174. Literæ datæ Avinione Indict. 7. Pontificatus anno 15. 5. Idus Aprilis extant apud P. de Thymo p. 4. titulo 3. c. 5.

Fuit ab omni hominum & ſcriptorum memoria Hoſpitale S. Nicolai, quod non dubito quin unum ex tribus ſit ab Alexandro Papa civitatis & in ſuam protectionem receptis.

Anno 1251, Literæ Scabinales in Novemb. datæ ſunt in M. S. Sanctionum quod D. Clarius mihi cōmunicavit.

Viſumque fuit Senatui, utpote piarum fundationum protectori, ut *præbendam hic habentes* ſint inſtar Religioſorum *ſcapularium & veſtes gryſias ſive brunas geſtantes.*

Anno 1310. Bulla data Avinione Kalen. Auguſti Pontificatûs an. 4. extat apud Petrum de Thymo p. 5. titulo 2. c. 33. Id in Privilegio Joannis Ducis dato an. 1295. in Januar. refertur.

Qui ab habitu Fratres *Sacci* & aliàs *de pœnitentia Jeſu Chriſti* dicti, cùm ad unum demortui, ordoque extirpatus eſſet, Clemens Papa locum eorū in hoſpitale & Capellaniam convertit. Hi Saccitæ de Tribubus erant rei familiaris inopiâ preſſi & ætatis ingraveſcentis malo, fuêre primitus quatuor, deinde ſeptem, mox aucto ſecundùm opes numero, anno 1397. 15. Junii quatuordecim. Anno autem 1404. decretum ut præbenda vacatura applicaretur ad ſartatecta Sacelli Magdalenæ quod eis proprium erat.

Anno 1462. Ex M. S. Rubeæ vallis f. 323.

Magiſtratus autem interjecto tempore eorum proventus Carthuſianis in SCHOETE loco ſuburbano fundatis aſſignavit.

Ex Codice per D. Priorem mihi cōmunicato. Anno 1582.

Quo noviſſimè per hoc civile bellum diruto Monaſterium aliud tutiori loco in urbe ſtruxerunt ſtruuntque.

Anno 1584.

Patres Societatis Jeſu Bruxellam primò advenerunt ex caſtrenſi peculio ſuſtentati, nunc ex publicis & privatorum eleëmoſynis collecto ære, & Collegium & Scholam aperuerunt,

Anno 1604.

maximo juventutis fructu.

Fuerunt inſuper Bruxellæ Hieronimiani loco ubi nunc Virgines D. Claræ agunt, ſed de quorum fundatione nihil certi habeo, ſolentque etiam recenti memoriâ inſignem ludum literarium habere & 200. ampliùs diſcipulos erudire.

Ex poſtea communicatis diſco, Domum novæ fundationis ſub vocabulo Annuntiationis Beatæ Mariæ (ſic enim vocabatur) ad opus Fratrum in communi viventium fundatam 1422. 15. Maii, per Philippum de Calido Campo, & Catherinam eis dictam Sloſs.

Ex fundatione per Priorem communicata.

Sunt etiam Alexiani ſepulturæ mortuorum operam navantes.

Anno 1361.

A Joanne Collay dotati ſub tutela Eleëmoſynariorum & ipſi ſub tertia D. Franciſci Regula militantes recepti in urbem.

Anno 1340. Teſtamentum prioris datum 10. Octobris, & inſtitutio poſterioris ſunt in Archivis D. Gudulæ & Petro de Thymo p. 3. titulo 4. c. 53.

Scholares autem illi quos *bonos pueros* vocant & eorum Collegium à Petro de Huſſle deſtinatum, à Joanne Tſerclaes Canonico tunc, poſtea Epiſcopo fundatum eſt ex legatis potiſſimum ſupradicti Petri.

Anno 1477.

Virginum Cœnobia in urbe Bruxellenſi ſunt.

Beginarum Curia loci amplitudine & amœnitate totius Brabantiæ facilè prima à tenuibus initiis ante annos 350. inchoata.

Anno 1296. Literæ datæ Jovis ante Pentecoſtem extant in Codice M. S. D. Clarii. Ex literis Nicolai Epiſcopi conſenſum Capituli approbantis. Anno 1252. in Octob.

Lego certè, quod arguit eas magno tum numero fuiſſe, virgines Beginaſii vulgò *Vinea* dicti & Curatum & quatuor Magiſtras habuiſſe, & quoad operas ſuas manuales certum cum Decanis opificiorum iniiſſe contractum. Receptæ autem ſunt à Capitulo permiſſumque eis in Molenbeca habitare; datuſque eis protector Abbas S. Bernardi anno 1274. ſtructumque ad uſum infirmarum ædificium à Duce an. 1294.

Nunc trecentarum numerum excedunt virgines, olim millinarium longè exceſſiſſe ſcio.

In diplom. vocatur B. Mariæ in monte Sion vulgo S. Eliſabethæ Cœnobium. Anno 1420. & 1422. Virginibus conceſſo. Ex ſcripto quodam veteri de origine Cœnobii extante præfixo Codici redituum per Antiſtitam Virginum mihi communicato.

Prioratus Regularium Bruxellæ tali initio propagatus eſt.

Loco, cui palus olerum nomen erat, cis B. Laurentii Sacellum recluſæ aliquot Virgines Deo famulabantur, impetrato per Sacerdotem Religioſum Arnoldum van Rienevelt ab Hinckartiis.

28. Junii anno 1432. ædificium inchoatum. Literæ conſenſus Capituli datæ anno 1417. 1. Auguſti extant in Archivis ejuſdem, Epiſcopales datæ anno 1414. 17. Auguſti ſunt in Archivis Cœnobii.

Donec Margareta van Bruele ſub tertia D. Franciſci Regula ibidem Deo militans pio religionem propagandi tacta deſiderio inſtitit ut Cellaria hæc in Cœnobium Virginum recluſarum mutarentur, adeoque rem ope & favore ſuo Eliſabetha Portugalenſis Philippi Ducis conjux adjuvabat, Joannes Likerkius Cameraci Antiſtes Regulam S. Auguſtini præſcribebat.

Nunc florentiſſimum, ſi integritatem vitæ ſpectes, habetur Monaſterium ubi ultra 70. Virgines Deo vitam & virginitatem ſuam profeſſæ nunc agunt, in duplum plures futuræ, ſi locus & media paterentur.

Anno 1258. receptæ. Vocatæ Virgines de Cluſa Zoniæ. Literæ Epiſcopales concordiæ inter eas & Capitulum quibus permiſſum eas ibi habitare, datæ in Novembri extant apud P. de Thymo p. 4. titulo 5. c. 3. Anno 1424.

Ejuſdem Inſtituti Veſtales in urbe ſunt locum nactæ quem olim Victorinæ *alba Domina ſive ſorores de porta S. Catherinæ* dictæ, obtinebant, quarum hæc origo.

Ex Chronico Bethlemitico l. 4. artic. 2. c. 11. Ex eodem l. 6. art. 8. c. 14. Anno 1455. id factum. Vulgo JERICHO vocatur.

Recluſæ 3. in Zonia ad juſtum auctæ numerum ab Epiſcopo obtinuerunt jus regulam S. Auguſtini ſub Prioribus Rubeæ & Viridis Vallium amplectendi. Et denique earum cura Cœnobiarchæ in Throno commiſſa. Cùmque ſupra dictæ Victorinæ ſolutiùs, quam par erat, viverent, facilè impetratum ut hæ illarum in locum ſurrogarentur, qui vulgo dictus *Roſæ B. Mariæ in Jericho.* Virginum numerus ante turbas has major eſſe ſolet quinquagenario.

Accedit

Anno 1599.

Accedit his Anglicarum Virginum ſub Regula D. Benedicti nuper inſtitutus privatorum ſumptu & auxilio Principum noſtrorum Conventus.

Vulgo DE ARRME CLEREN. Ex informatione per loci Abbatiſſam mihi facta.

Anno 1502.

Inſuper primam Regulam D. Claræ paupertate & abſtinentiâ ſequentium Abbatia (ſic vulgo vocant) ante annos 100. cœpit loco, ubi anteà longo tempore Tertiariæ Collectæ vixerant, arctius hoc vitæ genus volentes lubentes amplexæ, adjuvante conatus pios Domino d'Eſau. Numerus Virginum eſt 50. major.

Vulgo RYCKE CLEREN. Vide Op-Bruxellam.

Aliarum autem quæ regulâ & nomine eiſdem, ſed non rigore, ſecundo à ſuperioribus gradu cenſentur, Collegium ex Opbruxellâ in urbem tranſlatum eſt occupato Hieronymianorum Cœnobio, accedente ad preces Senatûs Pontificiâ auctoritate.

Vulgo S. PEETERS TE SIEKELIENS.

Ex Privilegio veteri & diplom. ubi earum ſe advocatum Dux declarat dato anno 1269. per Margaretam de Bethem Amiſtitam mihi communicatis.

Vulgo SWERTE SUSTERS.

Ex relatu Præfectæ, nec enim diplom. ſuperſunt.

Ad hæc Virginale Collegium eſt in urbis parte remotiore D. Petro inſcriptum, à Duce & oppido anno 1213. donatum, ut leprâ infecti cives inibi à Veſtalibus foveantur. Numerus earum nunc 7. nunc 9. fuit, Auguſtini Regulam amplexæ ſunt. Amplius Auguſtini ex præſcripto viventes, quas *Nigras* ſorores vocant, ægris operam ſuam totâ urbe locantes Bruxellæ extitiſſe probantur ab annis 300. & initium à ſex, quæ & Habitum & Regulam poſt aſſumpſerunt, Virginibus habent. Ex præſcripto Papę Alexandri anno 1503. clauſæ.

Anno 1506. Ex teſtamento cujus copia extat in Codice Capitulari per D. Pantinum mihi ſuppeditato.

Et denique titulo & exemplo Mariæ Magdalenæ ad meliorem frugem converſæ mulieres ſuum habent Collegium. Cujus initia debentur Marco STEINBROECK Plebano & Canonico D. Gudulæ relinquenti ad uſus pios domum ſuam, accedente ad hoc & oppidi & Capituli voluntate. Ceterum Pœnitentes quæ huc ex magno animæ naufragio evaſerunt, primò certam ad cujus præſcripta viverent, Regulam non habuerunt, auctæ numero certam legem vivendi acceperunt, & denique Inſtitutum S. Auguſtini reformatæ ſuſceperunt.

Anno 1174. Literæ datæ Avenione Pontificatus anno 13. Indict. 7. 5. Idus Apriles. Extant apud P. de Thymo p. 4. titulo 3. c. 5.

Hoſpitalia in urbe tria in ſuam protectionem recipit Alexander Papa anno 1174. ſed quænam illa ſint, definire non poſſem.

Id ſequens diploma refert.

Anno 1211. Literæ datæ in Octobri extant apud P. de Thymo p. 4. titulo 4. c. 14.

Hoc ſcio, Noſocomium publicum D. Joanni inſcriptum (ubi omnes omnis generis ægri curâ & ære publico per Medicum & Chirurgum peculiares foventur curanturque) *ab Henrico Duce inſtitutum* & dotatum non mediocriter: cujus templum anno 1131. à Pontifice aſtantibus pluribus Epiſcopis dedicatum.

Ubi utriuſque ſexûs homines *Fratres* & *Sorores* dicti infirmis ſubſervientes olim, certas à Joanne Cameracenſium Epiſcopo vitæ leges, quas ſequerentur, acceperunt. Regulaque eis confirmata ab Epiſcopo anno 1220. Nunc ſolę Sorores ſed magno numero ægris ſubſerviunt.

Anno 1138. Confirmat Dux hanc donationem, & videre eſt apud P. de Thymo p. 4. titulo 1. c. 10.

Cùm Riſeldis Virgo locum ſuum atrio D. Gudulæ vicinum Alberto Parochiano in pios uſus contuliſſet, is domum *Hoſpitalitatis Beatæ Mariæ & duodecim Apoſtolorum* ibi fundavit.

An. 1255. ubi vocat Hoſpitale D. Gudulæ.

Quibus etiam vivendi Regulam Epiſcopus præſcripſit: ubi magno fervore Religioſa quædam pauperibus & ægris ſubſerviens, peculiari veneratione D. Urſulam & ſacrum ejus Sodalitium proſequebatur. Adeoque defuncta per horas aliquot, ſub Veſperarum tempus revixit, advocatis Sororibus confeſſa ſe Urſulæ & Divarum Virginum interventu à pœnis purgatorii ereptam juſſamque idipſum ſuis denunciare. Quo facto, iterùm ad mortem ſe compoſuit: & equidem puto exinde hujus Divæ venerationem hoc in hoſpitali receptam, cujus hodieque nomen ſervat. Nunc contigua duo ſunt Collegia, quorum in altero Virgines Religioſæ, altero Vetulæ diverſantur.

Literæ in Februario datæ extant in Archivis D. Gudulæ.

Circa an. 1260. Ex Thomæ Cantipratenſis libro Apum qui in eodem hoſpitali plures ſanctas virgines ſe noviſſe teſtatur. Vide etiam annalium noſtrorum partem 1. c. 34.

Sunt inſuper Bruxellæ quatuor excipiendis hoſpitibus & peregrinis deſtinata domicilia, ubi unicuique advenæ, triduum hærere permittitur. Puta

S. Giſleni.
S. Jacobi.
S. Laurentii.
S. Cornelii.

Præter quæ ſcio Bruxellis eſſe ultra triginta domos diverſo tempore à diverſis opulentioribus fundatas in uſus pauperum, aut ſenum, aut ægrorum.

Nec pauciora his (non venientibus in numerum iis quæ ſupradictorum Monaſteriorum alicui annectuntur) ſacella ſunt, partim publica, partim Principum, aut Procerum, qui ferè domeſtica ſacra habent.

Addo quindecim diverſis in locis templiſque ſacras civium Societates erectas, ad augendam populi pietatem mirè conducentes.

Inter publica ſive ſitum, ſive amplitudinem, ſive ornatum inſpicias, primum eſt nec omittendum *D. Virginis in Zabulone*, quod civium collegia pro ſuo & proprio habent. Quoad altaria intellige: aliàs Sacellum ſolius eſt Contubernii civium majoris.

Literæ concordiæ Guldarum cum Capitulo ſub Venceſlao Duce factæ extant apud P. de Thymo p. 5. titulo 4. c. 32.

Anno 1584. Ex manuſcripto Rubeæ vallis, quibus audio conſentire acta urbis, quamquam non viderim.

Huc tranſlata Deiparæ Icon à quadam Beatrice *Soetkens* ex templo Antverpienſi ſublata, ſed monente per ſomnium Mariâ, & monitum duplici miraculo confirmante. Cùm & Sacriſta Antverpianus reſiſtere parans immobilis hæſit, & navis à portu donec tam ſacri pignoris bajula adventaſſet, nullâ arte potuit dimoveri. Ad famam rei itum à Bruxellenſibus obviam, & Dux ipſe humeris exceptam ſtatuam in Zabulonem detulit: ubi miraculis clarum hodieque conſpicitur; & aſſervatur corpus S. Julianæ Nicomedienſis Virginis. Ubi, dum hæc ſcribo, extructo propriis ſumptibus Recluſorio Margareta ſoror mea unica vitam anachoreticam amplectitur, cui Deus bene velit & cœpta ſecundet.

Ingreſſa an. 1606. converſionis Paulinæ Feſto.

Loca ſacris ſimilia ſunt

Anno 1367. Literæ datæ 20. Julii ſunt in Archivis.

Schola publica optimo exemplo à Capitulo, coëmpta domo, inſtituta.

Schola Capellæ non parvâ immunitate gaudens per Eccleſiæ præfectos & Præpoſitum non multò poſt inſtituta.

Præter quas & ſupradictas Societatis Jeſu & Auguſtinianorum in urbe (venientibus in numerum

merum ubi pictura & peregrini idiomatis docetur ſumma) eſſe intelligo ſupra 45. ludos.

Anno 1596.

Nuper etiam Anna ſoror mea, & Maria de la Samme ad D. Catherinæ honorem coëmerunt, adornarunt, & partim fundarunt Collegium puellare, ubi juſto numero 30. & amplius Virgines habitant, aluntur, docentur pietatem, modeſtiam, opera manuaria idque gratis. Earum Deus zelum adjuvet, & vos quibus ampla res domi eſt.

Huc referenda inſignis publico ære ſtructa coërcendis qui in phreneſin inciderunt, honeſto loco natis. De quibus fovendis Decretum extat anni 1461.

Per litteras 11. Decembris datas quibus hujus diſpoſitio Eleëmoſynariis permittitur Heylig-Geest-huysen Vulgo. Per Nicolaum IV. approbatæ anno 2048.

Et alia expoſitiis infantibus nutricandis dedicata per Nicolaum *Valkenaer* & Catherinam *Wilhems* anno 1568.

Denique ſolent olim ſeptem in oppido eſſe eleëmoſynarum Diſpenſatoria, quæ *S. Spiritûs* nomine vulgo vocant.

Extra portam Lakenſem.

Ex urbe ad ſuburbanum progredior, & obſervabit mecum Lector, quacumque egredior porta, me Religionem offendere.

Data ei an. 1390. Literas hac de re vide apud P. de Thymo p. 5. titulo 5. c. 16.

Ex M. S. Rubeæ Vallis folio 308.

Inter pagos, qui libertate & jure oppidi gaudent, lakenſis eſt, ubi miraculis innumeris clara eſt Virginis Matris Eccleſia. De cujus initio legi bello Flandrico cæſum nobilem quemdam à ſororibus illic tumulatum, quæ & ipſæ, ut tutiùs orationi vacarent fortunarum ſuarum ſedem eo transferentes ſacellum extruxerunt. Sed cùm famâ miraculorum frequens concurſus hominum eſſet, & de extruenda majori Eccleſia cogitaretur, adeòque chori fundamenta de more ad orientem jacta eſſent, eluſâ ternis vicibus fabrorum operâ & diſſipato opere, Virgo ipſa per noctis ſilentium viſa apparere & filo cælitus dimiſſo formam ſtructuræ præſcripſit, & ſeptemtrionem verſus juſſit opus diſponi, & perfectam ædem humanis manibus vetuit dedicari; ſe enim locum elegiſſe, filum benedixiſſe.

Non plura de hoc loco adſcribam ſperans fore ut ſeparato opere totam & hiſtoriæ & miraculorum ſeriem deſcribam.

Ter Vorst Vulgo.

Data eis libertas an. 1393. de quo vide P. de Thymo p. 5. tit. 5. c. 20.

Eodem jure gaudent Foreſtenſes, in quorum tractu Abbatia eſt Virginum ſub Regula D. Benedicti viventium, de cujus initio variant ſcripta.

Anno 1096. Indictione 4.

Sic Chronicon Affligimenſe refert.

Eſt qui ſcribit Gillebertum militem, filium Balduini Aloſtani, Fulgentio Abbæ Affligimienſi locum tradidiſſe haud procul Aloſto ubi & mater Oda & ſoror ejus Lutgardis & aliæ complures Deo dicatæ vixerint.

M. S. per D. Comitem de Baſſegnies mihi communicatus poſteriorem probat ſententiam & annum ponit 1106.

Ceterum cum ſacræ in Orientem expeditioni nomen dediſſet Gillebertus, nec monaſterio admodum conveniens locus judicaretur, Abbatem in Eccleſiam Foreſtenſem ſibi ab Odone Cameracenſi Epiſcopo donatam virgines tranſtuliſſe anno 1105.

Sic Balduinus Ninovenſis in Chronico.

Anno 1096. ut ſupra.

Alius refert, Fulgentium Abbam in loco qui Merchtem dicitur, virgines congregaſſe, eaſdemque in Foſeſtum ſibi à Francone Caſtellano Bruxellenſi donatum tranſtuliſſe, Cluniacenſis reformationis Inſtitutum ſecuturas; eundemque Franconem Berthildem addunt primam Prioriſſam conſtituiſſe.

Olim B. Mariæ ad Lacum nunc B. Mariæ in Foreſto vocatur.

Hoc certum, à [1]Calixto & [2]Eugenio III. Pontificibus migrationem illam ratam habitam.

1. Datæ anno 1119.

2. Datæ an. 1147. communicatæ mihi ex archivis cœnobii per D. Miræum & Balivum loci.

Et cum ex primæva inſtitutione Prioratus eſſet Affligimio ſubjectus, Guido Epiſcopus certâ ratione ductus eundem ſeparavit, binâ per annum viſitatione Abbati relictâ, correctione Epiſcopo reſervata anno 1128.

Anno 1129. creata.

Ex diplom. ipſius per Balivum Foreſti mihi oſtenſo.

Prima Abbatiſſa *Petronilla Segeri* Templarii Equeſtris Ordinis Caſtellani Gandenſis filia, Cameraci benedicta.

Anno 1508.

Prima quæ reformationem & arctius vitæ genus cum perpetuo clauſtro invexit, fuit *Margareta Liekerkana*.

M. S. Hiſtoriæ S. Alenæ.

Anno 1240.

Anno 1481.

Ex inſcriptione ad murum feneſtræ medii templi.

Templum Foreſti à B. Amando dedicatum eſt, auctum ex eleëmoſynis peregrinorum ad D. Alenæ reliquias confluentium, exornatum & fornicibus deſuper tectum.

Nuper occupatâ (anno 1582.) per hæreticos Bruxellâ, combuſtum cum toto ferè monaſterio, ſpoliatumque omni ſupellectile, paulatim reſtauratur curâ Adrianæ de *Petit Cambray* Antiſtitæ fæminæ prudentis, piæ & humanæ, quæ omnium & locorum & diplomatum & antiquitatum mihi dedit inſpectionem.

In templo Crux eſt, & eſt per omnes has turbas intacta. Et confeſſi ſunt Mechliniæ perduelles & impii quidam, ſæpe ſe malleis funibuſque tentaſſe ut dejicerent aut mutilarent, ſed ſemper fruſtra.

Situs ipſe Cœnobii peramænus, hinc Sennæ fluminis allapſu, inde pulchris fontium ſcaturiginibus, alibi nemore, alibi pratis piſciniſque cinctus.

Ex tabula ubi Abbatiſſarum ſeries cum inſignibus eſt expreſſa.

Virgines hìc fuerunt & præfuerunt, Machtildis Aſcana 4. Catharina Bellefortia 7. Joolenta Iſcana 10. Joanna Hoeſdana 11. Maria Traziniaca 14. Catharina Bouchautana 19. omnes illuſtri loco natæ Abbatiſſæ.

Et ne nominibus paginam expleam, omnes ex prima fundatione jubentur eſſe, nec aſſumi, niſi *Nobiles & Militari familiâ natæ*.

Virginum numerus ab antiquo inſtitutus 23. ſed creſcentibus opibus & nominatim ante has turbas duplo plures fuerunt, & nunc tricenarium excedunt.

Inter ſacram ſuppellectilem inveni tapetia vetera duobus ornata inſignibus, altero leones tres, altero crucem erectam præferente. Inveni & manuſcriptum Codicem Bibliorum picturis auroque exornatum quantivis pretii, cum hac inſcriptione:

Omnibus exuta, tua juſſa Sibilla ſecuta,
Ut ſibi ſit lumen, dedit hoc tibi Chriſte volumen.

Addebant Virgines, fuiſſe ante has turbas argentea thuribula, candelabra aliaque Regalis magnificentiæ dona, eaque omnia ex Anglia eſſe tranſmiſſa, ob liberatam ſecùs altare Foreſtanum filii Regis Angliæ animam à morte purgatoriis ſuppliciis addictam.

B Viſitur

Al. Helena. Molanus ante 18. Junii. M.S. Rubeæ vallis p. 1. M.S. Latinus vitæ ejus editus anno 1603. Gallicè & Teutonicè.

Viſitur hìc B. Alenæ Martyris tumulus, multis & recentibus clarus miraculis. Erat illa Reguli Dielbecani Ethnici filia, & dum Foreſtum devotionis causâ ſub noctem iret furtivas Deo noſtro preces fuſura, à Satellitibus patris deprehenſa extracto è viventis corpore brachio Martyrum palmam adepta eſt. Brachium ab Angelis in altare repoſitum, corpus inter abſtruſas ſylvas repertum in crypta reconditum, à Godeſcalco Abba Affligimienſi elevatum, iterumque ab Adriano Epiſcopo Roſſenſi viſitatum, noviſſimè per Antiſtitem Mechlinienſem dijudicatum magno honore aſſervatur.

Anno 1193. Anno 1523. Ex litteris Roberti Croyaci Epiſcopi datis 3. Jan. Anno 1601. Ex litteris ejus datis 14. Febr.

Nux Avellana in cœmeterio monſtratur, ab ipſa Virgine plantata, cujus fructus ſæpè laborantibus fuit ſalutaris.

Extra portam quæ nomen ſervat.

Gaudent & jure civium Bruxellæ Anderlechtenſes, etſi in partem ſacri politicique peculii veniat Baro Gaesbecanus.

Ubi vetus & celebre octodecim Cononicorum Collegium ſenſim auctum & numero & opibus.

Cujus initia hactenùs præcisè ſcire nequeo, certus ante annos ferè ſexcentos & Canonicos & Decanum & Capitulum fuiſſe.

Docet me vita B. Guidonis, quem manuſcriptus Anderlaci & Rubeæ Vallis codex ſe *comitem adjunxiſſe Beato Wenedulpho Decano Anderlechtenſi in pago Brachbantenſi, in peregrinatione Hieroſolimitana*, & ejus in reditu obitûs & miraculorum nuntium attuliſſe *Vicedecano & Canonicis Anderlechtenſibus* unà cum *annulo defuncti*, prout ipſe ante mortem Wenedulphus juſſerat.

Ad 12. Septemb. Ad Martyrologium.

Et licèt Molanus imò & Baronius B. Guidonis mortem rejiciant in annum 1112. tamen manuſcriptus codex & diplomata arguunt, errorem facilè unius ſeculi eſſe.

Codex quidem in annum 1012. & feſtum Natalis Joannis Baptiſtæ rejiciens ejus elevationem.

Diplomata verò donationum conſentientia.

Ad fundationem Eccleſiæ quod attinet, ea fuit ab antiquo exile D. Petri Sacellum, ad uſus Canonicorum ibi ſacris operantium. Ceterum percrebreſcente miraculorum D. Guidonis famâ tranſlatoque in ſublimius feretrum corpore, ex eleëmoſynis peregrinorum Gerardus Epiſcopus Cameracenſis juſſit illuſtrius, prout nunc viſitur, templum exædificari. Quod in Parochiale erectum eſt Joanne Præpoſito, Adamo Decano & Capitulo Cameracenſi Perſonatum cum decimis ad eundem ſpectantibus conferente.

Anno 1195.

Fundatorum Capituli primorum nomina cur ignorentur, cauſam affert codex vetuſtiſſimus his verbis: *Conſumptis per guerras quæ dudum inter Brabantinos & Flandrenſes fuerant rebus Eccleſiæ Beati Petri Anderlecht. Cameracenſis Diœceſis, depoſt anno videlicet* 1180. *Capitulum dictæ Eccleſiæ medio Ducis Lotharingiæ & D. Walteri de Aa ipſius Eccleſiæ principalis Patroni collegerunt bona ex tunc ad ipſam Eccleſiam ſpectantia, &c.*

Ex diplom. munito ſigillis Ducis, Archidiaconi, capituli, & Patroni.

Ceterum longo poſt Honorius III. donationes omnes Capitulo factas ratas habuit, & *Perſonas* ipſamque *Eccleſiam, in qua Divino* erant *obſequio mancipati, ſua ſub protectione & B. Petri accipit & ſpecialiter Eccleſiam cum pertinentiis ſuis à Capitulo Cameracenſi liberaliter conceſſam, &c.*

Ex Bulla data Pontificatûs ejus anno 6.

Patroni Eccleſiæ & Collatores beneficiorum ſunt Dux Brabantiæ, credo ob donationes ab Henrico Duce anno 1195. & ab ejus filio anno 1228. factas, aut etiam ob diverſa privilegia & immunitates Capitulo conceſſas: inter quas eſt, ne quem teneantur ad reſidentiam, ut vocant, admittere, niſi in ſacris conſtitutum.

Secundus Collator eſt D. Gaesbecanus, utpotè & tamquam Dominus de Walcourt, idque, ut credo, ob donationes à Waltero de Aa an. 1233. & matre ejus Mahilde an. 1175. & Lamberto fratre an. 1195. factas.

Eſt autem Dominium de Aa beneficium partim Gaesbecæ, & ſupradicti omnes ſe ſcribunt Patronos Eccleſiæ.

Tertio loco inter Collatores eſt Oppidum Bruxellenſe; neſcio an quia Anderlechtenſes ſui fori fecit participes, an potius quia ſucceſſit in jus Gentilium *de Bruxella*, quos conſtat è primis & præcipuis Patronis & Fundatoribus fuiſſe. Nominatim Walterus an. 1175. Mahildis Leonii uxor eodem anno, Leonius an. 1215. Extat tamen in Archivis emptio Dominii de Walcourt, ab Ottone de Mey dicto van Bollenbeke cum jure patronatûs trium præbendarum.

Nec omittendi qui etiam hujus Eccleſiæ Patronatu gloriantur in diplomatibus Sottenghemii. Ex quibus Oliverius an. 1207. Henricus & Ægidius an. 1225. & an. 1230. Ceterum in choro ab omni hominum & Scriptorum memoria tanquam Patroni commendantur ſoli Leonius de Bruxella & Walterus de Aa: & libenter crederem in hujus jus Gaesbecanum, in illius Urbem veniſſe.

Collegii dignitas unica eſt Decanatus ad Collationem Principis ſpectans, ea nunc fungitur D. C. Clemens Anglus Vir & doctrinâ & pietate & humanitate eximius, & ſcriptis editus in luce; cujus beneficio hæc ex Collegii Archivis depromta accepta feret lector.

Eſt ampliùs privilegiorum Urbanorum particeps *Superior Bruxella* Senatui Urbano olim ſubjecta. Sed cùm alia omnia urbem quaquaversùm cingentia ad ſpatium 100. paſſuum loca ſolerent commune cum oppido vectigal pendere; hujus unius vectigal ſolere Principi cedere diploma vetus oſtendit anno 1295. datum.

Op-Brussel. Anno 1295. Ex diplom. dato Dominicâ poſt Invocavit, quod eſt apud P. de Thymo. Ex diplom. dato ipſo Luciæ, quod eſt in libro Sanctionum.

Hic Guilielmus Duvenvoirde Oſterhouti Toparcha ſecundæ Regulæ D. Franciſci Virginibus Monaſterium ſuo ære ſtruxit & dotavit anno 1343.

Ex marmore Sepulchrali & communicatis per loci Antiſtitam.

Cujus Templum à Matthia Epiſcopo Trapezuntis dedicatum eſt anno 1346.

Virgines funditus everſo earum Cœnobio per has turbas in urbe à Senatu obtentum Monaſterium Hieronimianorum habitant.

Huc

Huc etiam referenda Molenbeca ampla & latè ſecundùm Sennæ Fluvii decurſum protenſa Parochia à collatione Capituli dependens.

Ex diplom. Papæ Alexandri citato ſæpius.

Ceterum cùm producto urbis pomærio potior incolarum pars mœnibus clauderetur, permiſſum ut in ſacellum urbanum D. Catharinæ fons transferretur aut veriùs communicaretur Baptiſmalis cum Sacramentis, ita ut Paræcus quidem ad D. Catherinæ reſideat, Vicarium interim ſuum foris habens.

Ossegem. Droetbeeck.

Sunt etiam Appendices Urbanæ Offegemium & Droetebeca.

Ter Else. Extra portam Algido-montanam.

Eſt denique in ſuburbano Bruxellenſi *Elſennum*, ob celebre ſalutiferæ Crucis memoriâ Sacellum à magna hominum frequentia adiri ſolitum.

Bunsbecam vocat Chronicon Villarienſe.

Cujus in vicino *Pennebeca* & Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia Virginalis, quam vocant *Cameram D. Virginis*.

Erat Bruxellæ ad D.Benedicti Præſcriptum vivens *Giſla* quædam, cum deſiderio tamen Ciſterciense Inſtitutum amplectendi, quod demum ſub Carolo Villarienſi Abbate perfecit, & unà locum ab Henrico Duce ad extruendum Cœnobium impetravit anno 1201.

Chronicon Villarienſe in 46. Abb.

Ex Diplom. Ducis per Abbatiſſam mihi tranſmiſſo.

Quod à tenuibus, ut fit, initiis auctum pulcherrimis ædificiis exornatum nuper incendio abſumptum eſt, igne per milites regios injecto, eò quod Virginibus jam ante egreſſis hoſti refugium & præſidium perpetuum eſſet.

Anno 1581. 10. Septemb.

Ex communicatis mihi per F. Ægidium Tsiggart Confeſſorem.

Virgines autem, quæ centenarium tunc numerum excedebant, in urbem profugæ, per annos plures multùm cum paupertate & iniquitate temporum colluctatæ, induſtriâ Barbaræ *Taſſiæ* Abbatiſſæ ita conſervatæ ſunt, ut ne una quidem è tanto numero ſepararetur. Nunc autem ad ſuum poſtliminio reverſæ Cœnobium ruinas habitant & paulatim reſtituunt & reſtituuntur.

Anno 1509. 27. Auguſti.

Reformatio aut potius ſtrictior illa vivendi regula introducta per Mariam *Smols* Antiſtitam.

Ob. anno 1475.

Præter quam fuerunt & genere & inprimis virtutibus illuſtres Abbatiſſæ. Eliſabeth Iſcana 11. Maria de *Ligni* obiit anno 1444. Catharina Aſcana anno 1475. Eliſabeth de Bergis anno 1556. 34. Nunc præeſt Joanna de Penin. Præter quas fuit Prioriſſa Anna Lalana, eſt modò Maria Grimbergana Antiſtitis Cameraceni ſoror.

Magdalenæ Comitis Hoochſtratani filiæ.

Egit monacham hìc nuper Maria Egmondani Comitis filia, agunt nunc Magdalenæ Comitis Hoochſtratani filiæ, aliæque claro loco natæ complures.

Mortuus eſt hìc Capellanus Godefridus, cujus in morte Angelorum cantus exauditos refert Cantipratenſis.

Lib. 2. c. 40.

Vitam ejus I.d'Affignies ſcripſit ex M. S. Codice ibi ſervato.

Hujus alumna fuit Aleydis de Scarebeca, Virgo, cujus ſanctitatem à morte Deus miraculis oſtendit.

Molanus 19. Feb. Anno 1600. die Nativitatis D. Joannis.

Hìc ſepulturæ locum nactus eſt D. Bonifacius Lauſanenſis Epiſcopus, cujus reliquiæ à Cambronenſi & Altimontenſi Abbatibus nuper elevatæ ſunt.

Extra portam Lovanienſem.

Succedit ſuburbanum à S. Jodoco & ejus inibi Sacello frequentibus peregrinorum votis peti ſolito nomen ſervans.

Ubi magnificę Principum aliquot & imprimis Arſcotani Ducis ędes viſuntur, fontibus, piſcinis, & omni quod ad voluptatem facere poſſet inſtructæ apparatu.

Extrà portam Mechlinienſem.

Succedit *Scarebeca* famoſo olim ornata recluſorio, quod vitio temporis deſolatum, nuper reſtitutum habitatur à Virgine piiſſima.

Scheut. Extra portam Flandricam. Eſt ſub Parochiâ Anderlechtenſi.

Nec omittenda in ſuburbano Carthuſia in *Schoete* tali initio propagata. Secus viam regiam in confinio trium hæreditatum exigua quędam & amæna erat planities, ubi iter facientes ferè quieſcere ſolebant. Quorum uſibus Petrus de Aſca ſimplex ſed pius agricola & quercum plantavit umbras æſtivo ſole maceratis facturam, & quercui iconculam Deiparæ ligneam tribus denariis coëmptam impoſuit, quieſcentibus ſubinde aliquid pię cogitationis daturam. Evenit, die ſacro Pentecoſtes circa arboris cacumen ingentis lucis ſplendorem à pluribus videri, &, ut fit, magnam hominum multitudinem ad famam concurrere, & eleëmoſynas conferre.

Ex M. S. Rubeæ Vallis fol. 313.

Anno 1450.

Ad 10000. uno die accurriſſe aiunt.

Quibus colligendis cùm Joannes Anghianus Caſtergatenſis Dominus Prætor Bruxellenſis Cives duos deputaſſet, aucto in immenſum ſacro peculio Sacellum curavit erigendum, dictum vulgò D. Virginis de Gratia.

Anno 1462.

Denique cùm locus Monaſterio opportunus videretur, Carthuſianis è publico ſtructum, & conceſſa à Senatu bona extinctorum nuper ſeptem Fratrum ſacrorum.

Ex Corona Carthuſiana Dorlandi. Teſte Boſtio in Viris claris Ordinis.

Ubi Henricus de Loë ex Fundatore Pædagogii Porcenſis Lovanii factus Prior & Viſitator per octennium, ſanctitate claruit & ſcriptis. Extat ejus Commentarius in *Ethica Ariſtotelis ad Nicomachum*, habentur M. S. *Sermones* & annotata *in duas Pſalmorum quinquagenas*.

Ob. an. 1481. cum 40. annis in Ordine fuiſſet.

Hinc evocati aliquot ad alia alibi Cœnobia regenda, interque alios Guilielmus Apſellus hinc ad regendum Brugenſe Cœnobium vocatus. Qui pulchro opere per omnes Rhetorum flores *de D. Virgine* ſcripſit.

Teſte Boſtio & Dorlando. Ob. an. 1471.

Carmine etiam commentatus *ſuper Oratione Dominica*, opus etiam *de Officio Marthæ*, *vitam S. Ægidii*, & *Epiſtolas* eruditionis ſuæ Teſtamenta reliquit.

DE
CANONICORUM
ORDINE.

QUod ante nos liberiore ſtylo Molanus fecit, id modò, quatenùs Brabantiam noſtram contingit, breviter, additis quæ in rem facient nonnullis, tentabo, Canonicorum antiquitates ob oculos poſiturus.

Officii, operis, militiæ Clericalis nomen eſt Canonicus, eò quod Apoſtolica vita Canonem ſectetur, aut ſub Canonica authoritate in domibus ſacris Chriſto ſerviat, dictus.

Verbà Guilielmi Epiſcopi Pariſien. de Collatione Beneficiorum. Vide 14. Octob. in vita Donatiani Archid Verdunenſis l. 1. de Antiquit, Bel.

Ex fundatione Collegii Antwerpienſis patet, etiā ante 500. annos appellatos fuiſſe in diplomat. Canonicos.
Vide Pamelium in Cyprianum epiſt. 8.
In Conſtitutionibus editis Baſileæ anno 1547.
De hoc vide Hieronymum Epiſtolâ ad Nepotianum.
Exemplum in fundatione Præbendarum Bruxellenſium.

Nomen præcisè, quando inditum, neſcio; probabile eſt, cùm Apoſtolicæ & communis vitæ olim omni Chriſtiano communis fervor tepeſceret, adeoque ex Clericis plurimi eſſent ſibi viventes, qui priſcæ ſanctitatis tenaces cum Epiſcopis vivebant, Canonicos cœpiſſe nuncupari. Qui ad *Clericatum* accedunt, quod nos vocamus *Canonicam* vitam (ait Carolus Magnus) volumus, ut illi *Canonici* ſecundùm *Regulam ſuam* vivant, & Epiſcopus illorum regat vitam, ſicut Abbas Monachorum. Ubi nota, Clerici nomen olim generale omnibus ad Eccleſiæ ſacra munera aſſumptis, propriè Canonicis attribui, utpote peculiariter in ſortem Dei ab Epiſcopo aſſumptis.

Tertullianus in Apologetico.

Qui, *quòd unum Patrem Deum agnoſcerent, unum ſpiritum biberent ſanctitatis, de uno ignorantiæ utero ad unam lucem expiraverint veritatis*, olim commune omnibus Chriſtianis *Fratrum* nomen multis ſeculis retinuerunt.

1. Vide in Nivelicenſibus.
2. Sic S. Gertrudis Canonicos appellari invenies.
3. Sic loquitur Henricus Dux in donatione Geldonienſi anno 1211. noſtro Capitulo facta.
4. Ita lego in donatione de Lake & Illis Ultrajecti duobus Capitulis facta ab Ottone I. an. 944.
5. Godebaldus Epiſcopus in donat. villæ de Medenblica ſic Canonicos Cathedralis Eccleſiæ vocat.
6. In fundatione Altaris S. Andreæ anno 1164. ſic noſtri Canonici vocantur.
7. Apud Zozomenum l. 6. c. 31.
8. Pius V. in privilegio Canonicis Lateranenſibus dato.

Ita *Fratres* [1] *S. Rumoldi*, addito Divi Tutelaris nomine; *Fratres* [2] *Nivelli Cœnobii* expreſſo urbis nomine; [3] *Fratres Conventûs S. Petri in Lovanio* utroque addito; [4] *Fratres in duobus Monaſteriis Salvatoris noſtri & Beatiſſimi Martini*; & iterum [5] *Fratres Eccleſiæ aut Pontificalis Cathedræ S. Martini* aliter ſpecificato officio; & denique *Fratres* [6] abſolutè pro Canonicos leges appellari.

[7] Ne verò quis miretur Canonicalem vitam *Apoſtolorum Ordinem*, & B. Auguſtinum *primum* [8] *Apoſtolici Ordinis reformatorem* appellari, ſciat non aliudè poſſe nec debere peti vitæ hujus (à qua, proh dolor! nimium quantùm declinavimus) initia & exemplum. Ut enim nemini dubium quin communem cum Clero & ampliùs cum aliis Chriſtianis vitam egerint, ita neminem in veterū ſcriptis verſatum latere poteſt, idem ſtatim poſt Chriſtianos plures obſervaſſe, inprimis autem Epiſcopos, qui juſtum ex Clero numerum habere ſatagebant, quibuſcum & vitam communem & diſciplinam juxta præſcripta Apoſtolorum haberent, quoſque in ſuæ functionis curarumque partem aſſumerent. Teſtis in Africa Auguſtinus, in Galliis Proſper, Romæ & in Anglia Gregorius. Ceterum non uno omnes modo vixerunt, utpote alii ab Epiſcopo, cui ſuberant, ſuſtentati, alii pro ſua qualitate aut neceſſitate * *Sportulas* accipientes, puta panes, pulmentum, partes eleëmoſynarum, &c. Inde *Sportulantes Fratres* Cypriano Ep. 66. vocantur.

Philone teſte de vita ſupplicum quem laudat l. 2. c. 16. Euſebius.
In ſermonibus duobus de communi vita Clericorum.
De vita contemplativa c. 2. & 9. uſque ad c. 25.
Ad quæſtiones Auguſtini Anglorum Epiſcopi.
Vide de his Auguſtinum.
* De his Cyprianus epiſt. 34. Concilium Aquiſgran. c. 112. Vide id à Molano probatum in Tractatu de Canonicis.

Hoc etiam obſerva, non indifferenter nec niſi cum dimiſſoriis Epiſcopi & commendatitiis (quas *formatas* vocabant) litteris aliquem in Canonicum ſolere aſſumi, aſſumptos ſub obedientia Epiſcopi *dormitorio, refectorio communibus, victu & veſtitu juxta facultates Epiſcopi* honeſto & eodem omnes uſos, *lectionem matutinam & menſalem* habuiſſe, clauſtro, unde egredi non liceret, concluſos, ut ex Canonibus Conciliorum liquet.

Ex Synodi Moguntinæ Decretis tomo 3. Concil. c. 9. & Treverenſi Concilio c. 23. & Aquiſgranenſi c. 117. quibus adde Decretum Leonis IX. cauſa 12. q. 1. & Alexandri II. diſtinct. 32. cap. Præter hoc.

Et quamvis voto triplici religionis ſolemni inſtar Monachorum ſe non obligarent, tamen paupertatem utpote nihil proprium habentes: caſtitatem, utpote loco mulieribus inacceſſo, & mixtis juniorum ſeniorumque lectulis ſimul cubantes: obedientiam, utpote ad nutum Epiſcopo aut ejus Vicario parentes ſervarunt. Canones ſive regulam habebant ab Apoſtolis, Conciliis, Pontificibus præſcriptam diverſiſque auctam temporibus, & pro ratione temporum & locorum in unaquaque Diœceſi mutatam formatamque. Hæc in Synodo & aliàs ſæpius legebatur, & quotidie tempore Primæ unum caput regulæ poſt Martyrologium & memoriam defunctorum.

Vide Molanum
Poſſidius c. 26. de S. Auguſtino.
Id probatum Molano l. 1. c. 18. ex Hieronymo & aliis.
Vide Conſtitutiones Caroli Magni de quibus ſupra.
Ita factum in Synodo Rhemenſi anno 813. & vide c. 8.
Vide Molanum c. 14. de Martyrologio & Statutum 9. Concilii Moguntini.

Regulam ſi quis tranſgreſſus eſſet, in quotidiano illo Capitulo coram Fratribus ſui erat accuſator & ab Epiſcopo aut Decano caſtigabatur pro ſuo demerito & delicti qualitate. Pœnæ erant *genuflexiones*, vigiliæ, jejunia *quadragena*, id eſt 40. *dierum in pane & aqua pœnitentia*, *diſciplina*, id eſt dorſi ad flagrum excipiendum nudatio, *carcer*, id eſt *locus intra clauſtra*, in quem magni facinoris rei detrudebantur.

In Regula S. Auguſtini.
Burchardus l. 19. c. 5. Cantipratenſis l. 2. Apum c. 19. Synod. Moguntina c. 134.

Habitus veterum Canonicorum quis fuerit, difficilè foret definire. Accuratè probat Baronius, Clericos non atro aut candido ſed violaceo colore amictos. Hoc certum eſt, alio planè veſtitos fuiſſe modo quam erant monachi, citra tamen luxum & ſordes honeſtè. Et quidem in Belgio toga oblonga à bellatoribus quales olim omnes ferè nigrâ vulgo, & nobilitate quæ olim ſemper coloratis aut picturatis utebatur, ſeparat; linea, & qualis olim ab Epiſcopis & ei cooperantibus legitur uſurpata, officii Canonicos ſui jubet meminiſſe qui Senatores Eccleſiæ & opitulatores Pontificię ſolicitudinis ſunt, ſemperque fuerunt. *Almutia* verò quas alii beſſas vocant, & ſcio interpretari in teſtamento quodam in Archivis noſtris BONTE MUTSEN, id eſt pellicea pilea, haud dubiè non ab amiciendo dicta aut nota ſunt, ſed ex eo quod humilitatis quâdam ſpecie caput ſuum cis obvelabant. Quo ſpectat illud Concilii Decretum jubentis Canonicos *Eccleſias ingredi Byrreta ſive Almucias tenentes*. Hiemalis verò veſtis quam lacernam nigram cum cucullione vocat & deſcribit Bayfius, veteris pallii quo Chriſtianos omnes communiter uſos conſtat, veſtigium eſt.

Ad annum 391.
Inde hodieque Antwerpiæ & alibi violaceis biretis utuntur Canonici.
Ex Concilii Aquiſgran. c. 125 certò patet. Ibidem cap. 124. Ex Regula Auguſtini c. 22.
Ita Effraim S. Baſilium ſtolatum & Clerum ejus vidit candidiſſimum.
Concilium Tridentinum Seſſ. 24 cap. 12.
Radulphi Cotsbout Decani anno 1389. qui duo legavit talia.
Goropius dicta vult quaſi ALDEMUTSEN, id eſt vetera pilea; alii reticula ab ALMOESE, id eſt eleëmoſyna derivant.
Bayſius de re veſtiaria c. 16.
Vide l. 3. Clem. titulo 10. de Statu Monachorum.
Baſileenſe Seſſ. 21.
Vide Tertullianum de Pallio.

Atque hæc quidem eſt priſca illa Canonicorum & Apoſtolica vita à qua lapſu temporum planè plenèque receſſerunt, Treverenſes quidem ſub Theodorico, Colonienſes ſub Philippo, Leodicenſes ſub Alberone, Trajectenſes ſub Godebaldo, Cameracenſes ſub ... Atque hos utpote capita brevi alia per totam Brabantiam Collegia ſecuta ſe in libertatem vindicarunt.

Trithem. in chro. ad an. 975. chron. Colonienſe ſub annum 1070.
Sub annum 1140.

Et quamvis zelo pietatis ducti tam Antiſtites quàm inferioris ordinis Eccleſiaſtici conati fuerunt noxiam ſæpe licentiam tantiſper coërcere, tamen numquam in Brabantia bellis frequentibus occupata aliquod operæ pretium fecerunt. Hoc

Vide c. 20. vitæ S. Wolfangi quæ eſt 31. Octo. & Lamberti le Begghe Leod. ſub Radulpho concionantes quam 1. Fredericus Lumnius fusè deſcripſit anno 1150.

Hoc non prætereundum, tempore quo & Nivellenſes, & Bruxellenſes, & Antverpienſes, & quod puto Mechlinienſes Canonici à veteri Inſtituto receſſerant, noſtræ Eccleſiæ Fratres in antiquo perſeveraſſe, quibus *Dux ad communem refectionem decimam Geldonienſem legavit.*

Anno 1210. Ex diplom. Ducis Henrici quod exſcripſit Molanus l. 1. cap. 2.

Ab hac ſeceſſione de communi vita ad privatam neceſſariò ſequitur etiam onerum quæ olim indiſcreta erant & indiviſa, partitio: onera voco quæ vulgo honores putamus, ut ſunt Paſtoris, Theſaurarii, Cantoris, Scholaſtici &c.

DE DECANATU.

Exodi 18.

NOmen & exemplum Decanorum à Moyſe, quamvis temporibus primitivæ Eccleſiæ cum Epiſcopi per ſe vigilarent incognita, poſteriùs tamen innotuerunt tam in [1] heremo quàm in [2] Monachorum & [3] Clericorum Collegiis. Eligebantur autem ſi major eſſet congregatio & neceſſe foret Abbatem partiri onera ſua, & præerant Decaniis ſuis plures in eodem Cœnobio.

1. Caſſianus l. 4. cap. 7.
2. Benedictus Reg. c. 21.
3. Auguſtinus l. 1. c. 31. de Moribus Eccleſiæ contra Manich.

In Belgio & Brabantia noſtra quid de Decanis olim fuerit, necdum plenè ſcio, eo quod necdum licuerit Leodina, Trajecti & Cameracenſia Archivia excutere. Ceterum hoc conſtat, ſemper, ex quo Decani hic eſſe cœperunt, fuiſſe Caput Collegii, Paſtores inferioris Cleri, animarum curam habentes.

Molanus putat Lovanii & alibi ſeniorem Canonicum Decani munere functum ante annum 1100.

Ita definit Lateranenſe Concilii c. 1. & Trident. Seſſ. 24. c. 12.

Qui adeò Capitulum, ut loquimur, indicere, contra Canones aut Regulam peccantes corrigere, nullius tituli aut perſonæ habitâ ratione, ſolet. De quo eſt memorabile exemplum apud Cantipratenſem l. 2. c. 39. de Decano Rhemenſi, qui Henricum regali ortum genere, tum quidem Archidiaconum ſed electum in Catalauno Epiſcopum, eo quod ſine habitu Canonicali funus Alberti Leodiorum Epiſcopi proſequeretur, convocatis Canonicis flagro ſubjecit.

Quod exſcripſit Molanus l. 1. c. 22.

Ubi neſcias quid mirari magis conveniat, an electi humilem patientiam, an Decani zeloſam audaciam. Jam verò quòd in Brabantia Decanum ſacris operantem præire ſolet Virgarius pedum ſive ſceptrum argenteum præferens in ſignum & Dominii quod penes Capitulum eſt, obſervo ſic ſatis antiquum eſſe, niſi quòd ex Clericorum inferioris ordinis aliquem id muneris habuiſſe colligam ex veteri computu.

In Archivis noſtris vocatur Baſilarius voce ex gallico corrupta.

BRUXELLÆ
Natales ſuos debent.

BEatus Arnulphus Cornibout converſus Villarienſis. — Ob. an. 1228. Vide Genappiam. Vide ſuburbanum Bruxellenſe.

Giſla Fundatrix Abbatiæ Cameracenſis,

Joanna in Parco Dominarum, Gudula in Florida Valle ſanctitate celebres, aliæque de quibus Cantipratenſis.

Henricus & Joannes Canonici ſanctitate & ſcriptis noti.

Anthonius Philippi Boni primogenitus anno 1430. — Heuterus l. 4. Meierus.

Margareta Burgunda anno 1479. — Guicciardinus.

Maria Caroli quinti ſoror anno 1505. — Diarium Opmeeri Trithemio teste.

Altera Maximiliani conjux.

Mortui Bruxellæ Catherina Caroli Francorum Regis filia Caroli Audacis uxor. — Heuterus l. 4.

Itemque ex Gubernatoribus Patriæ Erneſtus Auſtriacus Rodolphi II. Imperatoris frater. — Anno 1595. Mercurius Gallo-Belgicus.

Denique Luduvicus Requeſius Commendator. — Appendix Surii. Anno 1576.

Produxit etiam Bruxella Theologum Ægidium Fabri Carmelitam eruditum. Juriſperitos Hieronimum & Adolphum vander Noot Cancellarios Brabantiæ. Variè doctos, Jacobum Tay Præſidem Trium Linguarum peritiſſimum. P. Numannum qui urbi à ſecretis eſt & varia edidit poëmata. Borchium à ſecretis ſimiliter. Bochium Antverpiæ à ſecretis, feliciſſimum quod ſcriptis prodit Poëtam. Adrianum Ludimagiſtrum cujus plura vidi manuſcripta poëmata. Equites Bello claros Patriciis inſertos per nuptias familiis edidit Bruxella. Ex *Clutringis* Joannem Gallicanæ Brabantiæ Balivum in bello Baliacenſi clarum. Itemque Joannem Toparcham Marchianenſem vitâ functum. Ex *Tſerclaeſiis* Everardum libertatis Bruxellanæ vindicem. Venceſlaum rebus in Pruſſia geſtis clarum. Ex *Heetveldiis* Sigerum in bello Juliacenſi celebrem. Nicolaum, Petrum Equites.

Ob. an. 1506. Trithemius. — Ex Guicciardino. — Anno 1410. In Codice Lovanii Carthuſiæ. — Divæus l. 7. Anno 1371. Anno 1351. Anno 1356. Ex monum. in Oudeighem. Vide hiſtoriam noſtram. Anno 1426. Anno 1371. Caſtergatenſi nominatur.

Denique obſervò ad 300. nominari claris hinc natalibus ortos & in ſacram diverſo tempore profectos militiam. — Ex monumento apud Carmelitas.

Ulteriùs docet Conſularium & Senatorum index, nunquam ſine Equeſtris ordinis aliquot viris fuiſſe Senatum.

Cives ſunt opulenti & magno numero ad multa nimirum millia.

Et ob frequentem exterorum adventum diverſarum linguarum periti.

FINIS

PRÆFECTURÆ
SUB BRUXELLA.

PRÆFECTURA
MERCHTEMENSIS.

Merchtem.

MERCHTEMUM inter nobiliora Brabantiæ municipia recenſitum ante annos 400. & ſigillo vetus caſtrum præferente diplomata muniviſſe ſcio.

Nundinas ſuas habet ..... & forum ...... Fuit, & eſt diverſorum nobilium peculium, ſupremæ autem juriſdictionis honorem à Rege obtinuit pronuper Petrus Pipenpoy, à Pipenpoyis autem noviſſimè emit Emanuël de Lalaing Marchio de Renty, nunc opinor ad Principem rediiſſe.

Anno 1563. Ex Codice feudorum. Anno 1590.

Ceterum Gentiles de *Pipenpoy* antequam jus gladii à Rege obtinerent, curiam inſignem cum Dominio habebant emptam à Vander-Nootiis per Joannem à Waltero, cujus majores ab annis ampliùs 200. poſſediſſe eam obſervantur.

Anno 1540. Liber feudorum fol. 48.

Hic obſerva, morem ornandi ſumma turrium ſacrarum Cruce *&* Gallo *à Gothis eſſe, quibus id inſigne bellicum fuit.*

Denique nomen Gallicum noſtris uſitatum *Eſcuier*, quod *Scutiferum* ſive *Armigerum* ſignificat (erat Armiger proximus à Milite, id eſt Equite, gradus) non à *cuyr*, quod Gallis corium ſonat, quia coriaceis ſcutis uſi fuerint, derivatum; ſed à voce Latino-Gallica *ſcuria*, quæ ſtabulum ſignificabat. Lex Salica teſtis eſt. *Si quis* (inquiens) *ſcudem* (vide unde Belgicum *cudde*, quod gregem ſonat, veniat) *cum porcis ſcuriam cum animalibus aut ſimile incenderit, &c.*

Titulo 18, art. 3.

Jetta, cedente Rege, accepit ſummæ compotem juſtitiæ Dominum Cornelium VANDER EYKEN, à quo Toparchiam emit Joannes de Marſeylle.

Anno 1558. Anno 1538.

Res ſacra hujus pagi dependet à Præmonſtratenſium Abbatia, cujus hoc eſt Encomium.

Vulgo Diligem.

ENCOMIUM
ABBATIÆ JETTENSIS.

In calamo eſt carmen, amor eſt mihi cauſa canendi,
Quo ligat affectum Candidus Ordo meum.
In vultu dolor eſt, amor eſt mihi cauſa dolendi,
Alba videns nigro tecta colore tegi.
Spes tamen eſt animo ſperandi, amor eſt quoq; cauſa,
Reſtituenda brevi, quæ cecidêre, videns.

Inſignia Cœnobii Pellicanus aureus.

Diligam te DILIGEM & mecum quicunque Præmonſtrati candorem, Auguſtini fœcunditatem, Norberti fructus, ſerius Indagator aliquando æſtimavit. Hic ſcilicet locus eſt ubi Bruxellenſis Comitatus nobilis munificentiæ ſuæ teſtamenta; quò alia quaquaverſus ejuſdem Inſtituti Cœnobia lectiſſimos ſui gregis Paſtores ſubmiſerunt; unde ad aliorum Cœnobiorum gubernacula plures evocati. Teſtes Joannes *de Beer*, Godefridus *Danys* aliique in Præpoſitos Vallis Liliorum aſſumpti, Joannes *de Puteo* ad formandos in Præmonſtrato Tyrones & Novitios accerſitus.

Ob. an. 1500.

Teſtis Reginaldus Polus Angliæ decus, & Patrum Purpuratorum Romanæ urbis Lumen, Julii III. Legatus, qui non tam amœnitate, quàm quiete & reverentiâ loci oblectatus hoc Cœnobium & exilii & legationis tempore hoſpitio ſuo dignatus.

Anno 1554. Hinc indulgentiæ Jettenſis Eccleſiæ perpetuò duraturæ per populum impetratæ.

Sanctitatem loci non uno titulo commendatum ire poſſem, cùm & Religioſorum integritas, & glorioſi Martyris Blaſii Reliquiæ per Joannem Ducem ex Anglia huc delatæ & frequentibus claræ miraculis omnibus fecerint commendatiſſimum.

Sed ſuperſedeo pluribus, & quod inſtituti mei eſt, Cœnobii antiquitates percurram.

Fundamenta Monaſterii jecit Inclytus Eques Onulphus Dominus de WOLVERTHEM, ſed Monaſterii Regularium S. Auguſtini, ſub Waltelmo Priore. Qui cum ſuis non multò poſt & Habitum & Reformationem Præmonſtratenſem amplexus eſt, advocatis è Truncinio Religioſis formatis.

Anno 1140. Ex Bulla Eugenii III. data an. 1147. hanc mutationem confirmante.

Fundatores primarii pręter ſupradictum fuerunt Henricus Dux, Oliverius de SOTTENGIEN Eques, Goſwinus de SAVENTHOM, itemque Guilielmus filius Nicolai de DILIGEM.

Anno 1127. Anno 1128. Ab hoc nomen putant Cœnobio inditum.

Templum dedicatum ab Odone Cameracenſi Epiſcopo inſcriptumque Virgini Matri & Evangeliſtæ Joanni. Planè ut omnia & nomen & inſignia & horum Divorum conjunctio amorem referant.

Anno 1112. 10. Kal. Octob.

Eccleſiam Abbatialem tertius Abbas, (Sub an. 1172.)
Cœnaculum quintus perfecit. (Anno 1190.)
Dormitorium Abbas decimus. (Sub an. 1240.)
Odeium exornavit decimus tertius. (Anno 1270.)
Supellectilem ſacram quantivis pretii vigeſimus octavus Cœnobiarcha reliquit. (Anno 1440.)
Inſulas trigeſimus quartus Archimandrita impetravit. (Anno 1530.)

Cœnobium per has temporum injurias flammis prædiſque exhauſtum trigeſimus nonus, qui nunc præeſt, reſtituit.

Hiſtoriam & res geſtas Cœnobii quartus Prælatus congeſſit.

Lectorem S. Theologiæ modernus Lovanio advocatum ſuis Canonicis primus curavit.

Omnium nomina hæc ſunt: Waltelmus obiit anno 1139. Vir pientiſſimus. Hillebrandus, Theodoricus, Henricus è Truncinio evocati. Sigerus, Wennemarus, Egericus, Amelius Aver-

Averbodio, Henricus Lauduno acceſſiti. Gervinus, Daniël Ninoviæ, Walterus Grimbergæ profeſſi. Godeſcalcus cujus obitus notatur ad annum 1272. Onulphus Ninoviâ, Ægidius Truncinio miſſi. Henricus hìc, Gerardus in Parco Religioſi. Petrus, Euſtathius, Joannes Craene, Joannes Crupelant mortuus an. 1338. Theodoricus an. 1365. Joannes de Aſcha anno 1377. Nicolaus de Herent anno 1383. Joannes de Middelborch an. 1400. Giſilbertus Lupus an. 1424. Joannes Jacobi huc ex Viridis Vallis Profeſſo amore regularis diſciplinæ delatus. Wilhelmus Craes, Joannes de Quercu, Joannes de Lennike, Rolandus Pyquet, Rolandus Sanders è Truncinio vocatus, Petrus vander Sypen è Grimberga obiitque an. 1512. Cornelius vander Goes è Middelburgenſi Cœnobio accitus obiit an. 1530. Joannes de Tengerle obiit an. 1538. Joannes de Puteo obiit an. 1540. Arnoldus Mahieu obiit an. 1574. Levinus van Couwenberge obiit an. 1603. Martinus Heckius Teſſenderloënſis nunc præeſt, Vir induſtrius & prudens, trubulentis hiſce temporibus inprimis neceſſarius, cujus beneficio hæc ex monumentis & archivis Cœnobii mihi tranſmiſſa ſunt.

Op-Heembeeck. Neer-Heembeeck. Paludem domeſticam ſonat.

Ab hujus Abbatiæ Archimandrita Curatorem animarum accipiunt hujus Præfecturæ pagi *Jetta*, de qua Supera *Heembeca* utraque *Supera* & *Infera*. Ubi S. Landrici Abbatis, cui Gallus appingitur, celebris eſt veneratio, & ejuſdem in vicino fons febricitantibus ſæpe viſus afferre medelam, juxta palatium pronuper à Domino de Morienſart extructum.

Wolverthem. Domum luporum ſonat. 1. Ejuſdem nominis in Germania locus eſt. 2. Domum infernam ſonat. 3 Domum murium ſonat. Anno 1564.

Et denique *Wolverthemium*, quod cum appendicibus [1] Imbda, [2] Neerhemio & [3] Mueſingemio &c. nuper Toparcham cedente Rege acceperat Henricum de Merode.

Fuſius hæc apud Molanum c. 36. l. 2.

Hìc inſero Matricularium *genus dignitatis Eccleſiaſticæ fuiſſe, & ſub ſe habuiſſe* Cuſtodem *ſive* Foſſarium, *quem Onuphrius* Manſionarium *vocat & matricula ab eo ſervabatur, cui inſcripta omnium parochianorum nomina: de quo latiùs Concilium Agathenſe. Apud nos certè eum morem obtinuiſſe conſtat, & equidem vidi Hogardiæ & alibi veteres indices quibus inſcripta omnium Parochianorum nomina.*

Adde duo in Brabantia tempora, cùm nobilitas cœpit multis locis gaudere jure gladii; interveniente nimirum certa pecuniæ ſumma Princeps tamdiu ſupremæ juriſdictionis honorem indulgebat ſuis clientibus, donec eandem refudiſſet. Id factum ſub Rege Caſtiliæ & Hiſpaniarum poſt annum 1505. & 1550.

Subcenſentur huic Præfecturæ pagi aliquot, quos partim beneficio Ducis Grimbergani Barones, partim beneficio Grimberganorum alii poſſident. Primi generis ſunt *Offalia Petræa*, (Steen-Uffel.)

Lippeleum (Lippeloo.)
Liſalia (Lirsel.) } Affligimienſis Abbatiæ Eccleſiæ.
* *Malderia* (Malder.)

Veniente in juris & dominii communionem Principe.

* Modium ſonat menſuræ frumentariæ genus.

Ubi diverſa à diverſis privatis caſtra, prætoria, ædificia ad voluptatem & opum oſtentationem conſpiciuntur, alibi recenſenda.

Blaesvelt. A campo & ſtaré nomen derivatur.

Secundi generis eſt *Blaesfeldia* Perſonatus ab antiquo.

Prantiorum jam diu peculium, de qua alibi magis ampliter.

Hìc obſerva Canonicos nomen ſuum non à proventu ſive Canone annuo habere, ſed à Regula; quia nimirum à Canone annuo Canonicarii non Canonici dicuntur. Inde apud Caſſiodorum nomina Canonicarii Thuſciæ, & *Venetiarum. Nec ſanè in Brabantia noſtra Canonici* minores *à proventibus tantùm dicuntur, cùm & minores ſint tempore, & inſtitutione, & dignitate, quia aliorum Vicarii, eandem tamen olim cum majoribus legem & diſciplinam ſubeuntes, ideoque Canonici æquali titulo nuncupati.*

Ne quis putet novum eſſe in inſignibus fœminas noſtrates formâ rotundâ, viros formâ ſcutum referente uti, noverit etiam ante annos 400. ejus rei exempla haberi, non quidem ubi rotunda, ſed ubi triangulari forma ſua gentilitia arma aut ferebant, aut imprimebant.

Exempla ſunt in Valle Ducis, & Grimbergæ.

Reſtant *Cobbegemium*. (Cobbegem.)

Wemmelia Abbatiæ Grimbergenſis. (Wemmelia.) Illud cum ampla poteſtate Dominum concedente Principe accepit Jodocum *Oyebruganum*. (Anno 1561.) A quo per redemptionem venit Toparchia ad Lamoralem *Landas*, (Anno 1598.) & denique ad Wilhelmum de Coultereau. (Anno 1600.)

Hæc ab omni hominum & ſcriptorum memoria fuit penes inclytæ ſtirpis Tayos acquiſitum à Duce peculium virtutis merito in expeditione ſacra exercitæ, (Anno 1559.) auctum nuper ſummâ juriſdictione, inſigni ornatum prætorio.

Rellegemium (plures ſunt hujus nominis pagi) (Anno 1571.) Wemmeliæ appendix, Joannem *de Coultereau* accepit Dominum habuitque Aſcanos deinceps Toparchas.

Selleka (Zellick.) ſacri profanique juris Gandavenſis, quorum illud quidem ex dono Cameracenſis Epiſcopi obvenit, hoc per Clariſſimum Viglium *Zwichemium* Præpoſitum D. Bavonis à (Anno 1559.) Rege emptum Capitulo relictum eſt. (Anno 1577.)

Hìc obſerva Monachorum olim humilitatem, qui licet Abbatiali dignitate ornati, tamen in diplom. abſolutè ſe Abbates non ſcribebant, nomen iſtud Paternitatis ſibi non arrogantes. Ita inter Præmonſtratenſes ſe ſcribit Heſcebo Dei miſeratione dictum Abbatem de Grimberges. *Inter Benedictinos* Erluinus humilem miniſtrum S. Petri Gemblacenſis. *Inter Ciſtercienſes* Gerardus humilem Abbatem Villarii.

In permutatione quadam anni 1171. In diplom. quodam anno 1009. In diplom. anno 1187.

Libet hìc tantiſper excurrere circa nomen & dignitatem Coneſtabuli, quæ licèt in Brabantia

tia non ſit in uſu apud Principem, eſt tamen in omnibus oppidis notum nomen, & apud Romanos in uſu fuit, cum legamus & Juſtinianum infenſum Beliſario eum *Comitem Stabuli* creaſſe, & conſtitutum in Palatio Græci Imp. unum aliquem *Megalos Coneſtabulos* dictum. Sub Francis eam dignitatem è primis fuiſſe docent Aymonis verba. Lendegiſilus, inquiens, Regalium Præpoſitus equorum, quem vulgò Comiſtabilem vocant, quemque Rex ei præfecerat expeditioni &c. Idemque de Carolo Magno legis, qui Buchardum Coneſtabilem maritimæ expeditioni præfecit. Inter Palatinos & Domeſticos Regis fuiſſe teſtantur diplomata, ubi ſæpiùs ultimo loco, ſemper tamen aliquo inter teſtes ſubſcribit *Conſtabularius*. Interjecto autem tempore eò potentiæ hoc nomen evectum eſt, ut tota juſtitiæ bellicæ ſumma Conneſtabulo committeretur. Nec omittendum, olim præter illum Regalem, de quo hactenùs, plures eo nomine fuiſſe vocatos, ita ut vulgò apud Poëtas aut veteres Chronicos *Conſtabiliatus* pro turma aut cohorte militum ſumeretur. Ad nos quod attinet, nobilior civium pars ſolet in Sagittariorum aliquot Collegia dividi, quæ olim, antequam mercenario milite Dux uteretur, inſtar Prætorianorum, & è cuſtodia Ducis eſſe ſolent. Singula autem habent ſuos Coneſtabulos, hodièque & illos ex præcipuis & primi nominis. Nec dubito, quin hi olim in militia noſtrate quid ſimile Franciæ Coneſtabulis habuerint.

Turonenſis l. 3. cap. 32.

Teſte Cedreno.

Exempla plura vide apud Faucetiũ l. 2. cap. 7.

OSSELEN. HAMME.

Superſunt Archiëpiſcopi Mechlinienſis utpote Abbatis Affligimienſis Eccleſiæ, *Oſſelia* & *Hamma*, illa Epiſcopi denique *Bevera* & *Bollenbeca*. Hæc Foreſtanæ Abbatiſſæ obnoxiam habens Eccleſiam. In quibus hanc Præfecturam concludo.

PRÆFECTURA
RODENSIS.

NOmen hæc Præfectura habet à Rodio cis Halſebergam amplo olim & divite Pago. Quem ſcio inter municipia Brabantiæ ſanctionibus ſubſcripſiſſe non ſemel.

Nominatim anno 1371.

Et turrim vetuſtam inſignium loco habere.

Rodenſes autem illi qui in bello Grimbergano nominantur, hinc eſſe non dubito.

Anno 1591.

Maria Nancia Wittemia cœpit ſupremæ jurisdictionis titulo frui, & fruuntur hæredes.

Præfecturæ Rodenſi ſubcenſentur, quæ ſequuntur loca.

WATERMAEL ab aquis verum ſortitur nomen. Dominum nuper accepit ſupremæ jurisdictionis compotem Petrum VANDER NOOT: cui appendicis loco ſubjungam diverſi ſexûs Monaſteria duo cum ſuis pagis.

Anno 1556.

OUDERGEM (ſenum domum ſonat) ubi Virginum D. Dominici Inſtituta ſequentium Henricus III. Dux & Adela ejus conjux Cœnobium extruxerunt; ubi nobilium plurium monumenta viſuntur & Virgines genere & ſanctitate illuſtres vixerunt.

Sub annum 1264.

RUBEA VALLIS, Regularium S. Auguſtini Prioratus. De quo hæc pauca.

ENCOMIUM
RUBEÆ VALLIS.

ET vitæ & belli color eſt rubeus; & humilis & tutus locus eſt, vallis, ut ex fortuitò impoſita nomenclatura occultum eruamus myſterium. Vivitur hìc Chriſto, pugnatur cum antiquo ſerpente; & quanto profundior in Religioſo humilitas, tanto tutior Monaſteriis conſervatio; quo remotior à mundi faſtu, hoc cœlis propinquior. [1] Prœviderat illud æternâ dignus memoria [2] Guilielmus Daniëlis ad Divæ Gudulæ Bruxellenſium ſacellanus, frequenter in Soniæ [3] receſſus ſe conferre ſolitus colloquii & pietatis ergò, nec contentus donec idem cum Inſtructore ſuo Ægidio Oliverii vitæ genus amplexus, adhibito ad uſum miniſterii Laïco Fratre, ſeculo nuntium miſit. Nec multo poſt animo majore felix hæc Anachoretarum trias cœpit & [4] Sacellum ad rem divinam & habitacula novem aliis in vitæ & Religionis ſocietatem recipiendis extruere, ut hierarchiæ adinſtar Angelicæ, æquali cum puriſſimis illis ſpiritibus, ut numero ita & contentione aſſiduam Creatori ſuo Hymnorum & mentium repræſentarent modulationem.

Nomen vulgo inditum ob rubricatos parietes & ad diſtinctionem vicinæ Viridis Vallis.

1 Ex M.S. Rubeæ Vallis fol. 263. ubi initium Cœnobii habetur, & Chronico Bethl. fol. 1. & Chron. Windeſemenſi.

2 Natus erat in Boendaele.

3 Vocabatur reclusorium vulgo BRUGSKEUR CLUSE.

Ex literis Joannæ Duciſſæ quæ locum dictum Benedem de Claborsborre eis dedit, quò Clauſam ante hic in loco dicto 'T CALVEREN-ZEALE habitatam transferrent.

4 An. 1368. Conſecratum an. 1369. Feſto Decollationis S. Joannis à Jacobo Croacenſi Epiſcopo.

[5] Et denique regularis obſervantiæ amore ducti D. Auguſtini Inſtitutum amplexi, authoritatem faciente Cameraceno Antiſtite, Guilielmum Priorem acceperunt. [6] Juncti Capitulo Viridis Vallis inſtituto per Epiſcopum, [7] uniti Windeſemienſibus non multò poſt, [8] clauſtri perpetui votum amplexi anno poſt fundationem 98.

Ex literis conſenſus Vicarii Roberti Camerac. Epiſcopi, quæ ſicut & ſuperiores in Cœnobio habentur, & Abbatiſſæ de Oudergem in cujus patronatu locus erat.

5 Anno 1373. Januarii 18.

Ex literis Joan. t'Serclaes Archidiaconi Hannoniæ, qui juſſu Epiſcopi ordinem & habitum eis dedit.

6 Anno 1401. Chron. Bethlemiticum art. 6.

7 Anno 1411. Idem articulo 11.

8 Anno 1447. Feſto Innocentum. Idem l. 3. art. 3.

Hæc arbor eſt fœcundis Guilielmi manibus plantata, quam ex fructibus licet cognoſcere & æſtimare, fructibus doctrinæ & ſanctitatis. Doctrinæ quantum ſe dederint, Arnoldus Buderick ex Prothonotario & Bonifacii IX. Papæ Legato Monachus & Joannes Gielemans teſtantur, quorum ille ſacris profaniſque litteris, ſolutâ & vinctâ oratione, æquè inſtructus Odarum de laude Dei libros duodecim, Tractatus in Pſalmum 70. tredecim, aliaque multa ſcripſit opuſcula. Hic viginti & ampliùs ingentia manu deſcripſit volumina, quorum partem ego cum voluptate & admiratione vidi & legi. Sanctitate primos novellæ plantationis colonos ferè omnes claruiſſe obſervo. Prophetico ſpiritu Winandus quidam cocus, & Gielemans de quo ſuprà, claruerunt. In hujus etiam divina peragentis manu viſus puerulus, in capite Joannis cujuſdam qui *Sapientiæ* cognominatus immenſum fulgure lumen ſæpiùs obſervatum.

Ob. an. 1413. Epitaphium ejus adhuc exſtat.

Joan-

Joannes *Staekenbroeck* ob vitæ innocenter actę opinionem aſſumptus, qui Cœnobium Paradiſi juxta Romers-walam Zelandiæ fundaret formaretque. Arnoldus ſupranominatus ad Elzingemii juxta Aldenardam fundationem promovendum electus. Sed intranea eſſe hæc quis dixerit: addam Antiſtitis magni teſtimonium, Cameracenſem intelligo ſolitum frequenter ſine Comitibus ad audiendum Guilielmi Broecke Prioris tertii Sacrum adventare, & peractâ re Divinâ, nemine ſalutato Bruxellam redire. Dicebat enim ſe ſanctiſſimi in Brabantia hominum precibus excitari.

Ab an. 1578.

Monaſterium per has turbas longo tempore deſertum, Religioſi Bruxellam delati rem divinam hactenus in Sabulonis Eccleſia agunt, Priorem nunc habentes Ordini toti prefectum, qui Capitulum generale à 30. & amplius annis prætermiſſum Lovanii celebravit.

Anno 1505.

Watermaliæ ad & ni fallor, ſubjacet Boetsfort, ubi Ducale nemus & ſtatio ardearum.

Vulgo Halsberghem.
Ex Molano & M. S. Rubeæ Vallis fol. 311.

Alſenbergæ pagus ob Deiparæ cultum & frequentia miracula celebris. Cujus templum tradunt D. Eliſabetham Regis Hungariæ filiam permittente Duce, loco ab Angelis deſignato extruxiſſe, & amplius monitas, quarum fundus erat lino viridi conſitus, à cœlo virgines Virgini Matri eundem obtuliſſe optantes ſolùm tantiſper differri dum linum maturuiſſet. Quod præter naturæ ordinem poſtridie factum compererunt & filum ſericum expanſum ea longitudine quæ templi futura erat.

Anno 1230.

Ulterius Joannem III. à Saracenis captum, addunt liberatum voto concepto ſe chorum templi perfecturum. Quod facere cœpit conſummarunt hæredes.

Sub annum 1150.

Dominium ſupremum hìc ut in pago Rodenſi Maria Nancia Wittemia à Rege obtinuit.

Anno 1591.

Adjacet Alsbergæ Prioratus Regularium Canonicorum. Initium Prioratus ſeptem fontium in Zonia. Ecce elongavi fugiens & manſi in ſolicitudine, cecinit David, cogitavit Ægidius de *Bredycke* Presbyter. [1] Qui cum ſeptem Fratribus relicto Bruxellanæ urbis & orbis univerſi contagio novum cœlo ornamentum, mundo intulit lumen; & tamquam lignum quod plantatum eſt ſecus decerſus aquarum fructum dedit in tempore opportuno. [2] Indulto Joannæ Ducis locum habitationi & quieti convenientem circa fontium ſeptem ſcaturigines obtinuerunt, Epiſcopalis [3] Vicarii permiſſu & habitum & Regulam S. Auguſtini ſub Prælato Ægidio profeſſi. Capitulo [4] Viridis Vallis uniti & poſt [5] Windeſemienſi. Et denique [6] Clauſtri profeſſionem fecerunt: ex quibus alia duo Cœnobia Boſci Iſaac & B. Mariæ prope Gandavum quaſi coloniæ quædam religioſæ profluxerunt.

1. Ex M S. Rubeæ Vallis & Chronico Bethlemetico l. 2. art. 4.
2. In literis locus deſcribitur inter 7. fontes & bona Guilielmi quondam Comitis & Joannis de Dietfrode.
3. Ex literis Thomæ de Biſdomme Præpoſiti Sonegienſis & Vicarii de hac re datis. Anno 1388, in Aprili.
4. Anno 1401.
5. Anno 1411.
6. Anno 1442.

Religioſi Cœnobio per has turbas deformato in vicina arce Berſelia ſe continent.

Adſcribam hìc duo, alterum ex veteri diario, alterum ex M. S. Curiæ Bruxellenſis. In ſacris quidem tempore Cantipratenſis fuiſſe in ſylva Sogneſiacenſi Religioſorum & Anachoretarum ultra mille. Et ne cui id mirum videatur, noverit ante annos amplius centum Religioſos in hoc nemore fuiſſe non pauciores ſexcentis.

In aliis continere ſylvam ſupradictam circa Bruxellas terræ jugera 8257. ex quibus tamen 2752. non ſunt arboribus ordinatis conſita, ſed adhuc inculta.

Ex P. de Thymo.

Uccle pagus maximè celebris ob tribunal privilegiatum & leges quibus plurium pagorum diverſi utuntur Magiſtratus. Res ſacra à Foreſtenſi Abbatia pendet.

Poſt nuperas turbas Senatores Ucclenſes ad quos à centum plus minus pagis cauſę volvuntur, in urbe jus dicunt, ſeptem numero Patricii omnes & ad vitam.

Bootendale (Vallem pœnitentiæ nunciorum aut navium ſonat) olim ob recluſoria aliquot, nunc ob Franciſcanorum inſigne Collegium notus pagus, ſub & adjacet ſuperiori. Franciſcani rigidioris diſciplinæ, quos Obſervantes vocant, hìc ſedem fixerunt.

Ex M. S. Rubeæ Vallis.

Anno 1458.
Ex Gonzagæ Theatro Ordinis Seraphici.

Quibus reformationes Monaſteria totius ferè Brabantiæ ſuaſ acceptas ferunt.

Monaſterium hæreticorum furore everſum funditus, nuper Principis & privatorum aliquot eleëmoſynâ reſtitutum ultimæ reformationis eorum, quos *Recollectos* vocant, accepit Religioſos.

Anno 1579.

Produxit Viros vitę ſanctimonia celebres, & ſcriptis in lucem editis claros complures.

Eſt & ſub Bootendalia Sacellum Deiparæ & Adriani Martyris. Guilielmus enim Halſt-Boſch D. Gudulæ Canonicus hìc in natali ſolo iconem Virginis Matris capſæ incluſam ſuſpenderat, quo ob nonnulla Virginis interventu patrata miracula confluens multitudo, cum loci fama percrebreſceret, primò lignea demùm lapidea ædes extructa eſt, prout adhuc videre eſt.

Vulgo Boondale id eſt vallis fabarum an. 1458.
Ex M. S. Rubeæ Vallis ubi fundatio habetur ad longum.

Anno 1466.
Anno 1474.

Quod Pontifex indies, Principes noſtri ſemel idque die jovis ſacro faciunt, 12. pauperibus cibum ſubminiſtrando, ut veræ pietatis pulchrum exemplum, ita vetus eſt. Walonem enim Epiſcopum Leodienſem refert chronicon vetus ſolere indies in *proprio refectorio Fratrum*, id eſt Canonicorum, 12. pauperibus alimenta providere.

Solere Ducem pluribus in locis tempore belli domus ſtruere, eaſque beneficiario titulo poſſidendas clientibus ſuis permittere; ea lege ut ſemper venienti paterent, diſco ex feudorum codice.

Exemplum vide in Dominio de Oſs ſub Silva-Ducis.

Sequuntur Bigardenſium pecuIia, ipſum quidem *Bigardium* tam quoad illuſtrium Dominorum ſtirpem, quam Benedictinam Virginum Abbatiam celeberrimam.

Bigaerden. Horro vicinum ſonat.

Godefridus enim Dux locum tunc deſertum Vivinæ & Embrinæ ſanctitate claris Virginibus habitandum conceſſerat, & Cœnobium

Anno 1133.
M. S. Rubeæ Vallis p. 2. vita 26.
Ex diplom. Ducali dato Indict. 11

per D. Miræum mihi communicato.

Affligimienſi Abbati ſubjecerat. A quo tamen exemptę Abbatiſſam habere cœperunt poſtmodum.

Hujus etiam loci eſt Dominium Crukenburgenſe poſſeſſum olim à Bigardenſibus, inclytâ juxta Bruxellam ſtirpe, inde per unicę hæredis nuptias devolutum ad Tſerclaſios. Quorum ſucceſſio cùm in Mariam ſolam ex magno liberorum numero ſuperſtitem deveniſſet, illa marito N. de Ghyn Mariæ Hungaricæ Gubernatricis Theſaurario tradita, traditum unà Dominium; ſed brevi per filię horum Mariæ Matrimonium cum Carolo de Furneau, ab ea cœptum poſſideri Familia. Ceterum cùm Rolandus Longyn Eques à Rege ſummæ juriſdictionis honorem obtinuiſſet, interveniente Mariâ de Ghyn ad ſe & ſuos hęredes tituli quoque iſtius honorem perduxit.

Anno 1597. Maria matre mortuâ Joannes profeſſus eſt an. 1557

Anno 1559.

Arx eſt hìc vetus opere & ſacello eximiis ab Everardo Tſerclaes exornata. Ubi videre eſt Familiæ iſtius egregia monumenta.

Subjacent Dominio huic pagi quatuor.

Wambeca ubi Perſonatus ab antiquo fuit.

Lombeca Catherinæ à Decanatu Hallenſi,	}	*Dependens Eccleſia.*
Merbeca ab Affligimienſi Cœnobio,		
Ter Nath à R. Archiepiſcopo		

Hiſtoria Tripar. l. 1. c. 9. L. 5. c. 72. Sanctionum ejus.

Hic quæro, an, quod legimus Conſtantinum Magnum in Regalibus ſuis *ſtruxiſſe* tabernaculum, *& Carolum Magnum* Capellam *habuiſſe, & in eam diverſos aſſumpſiſſe, veſtigium ſit antiquitatis ſacellorum domeſticorum in palatiis?*

Deinde unde mos profluxerit tymbrorum, quos vocant in inſignibus. An non à Gothis?

Sequuntur pagi ut ſitu & terminatione ita Dominio planè affines.

Buſinghemium,	} Cujus Eccleſiæ proſpicit.	{	Perſona.
Huyſeghemium,			....
Eyleghemium.			....

Quoad Dominium, invenio ante annos 100. Joannem Buſingemium Ducis ratione *Domûs*, id eſt Curiæ ſive Arcis ſuæ hìc loci beneficiarium.

Anno 1507.

Denique Lupum d'Ittre per ceſſionem Buſegemiorum hujus, & Regis aliorum duorum pagorum adiiſſe poſſeſſionem. A quo Petrus Boilot Eques emit & ad poſteros cognomines tranſmiſit ſupremæ juriſdictionis auctum honore. Tandem Leonardus Micaultius per matrem ejus potitur.

Anno 1514. Anno 1557. Anno 1590.

Morem abluendi pedes inferioribus, hoſpitibus, pauperibus in Cœnobiis noſtratibus uſitatum, ut à Chriſti exemplo eſſe nemo dubitat; ita veteribus uſitatum nemo dubitabit legens in hoſpitali per quadrageſimam lavaſſe pauperum pedes.

Concil. Aquenſe c. 141. meminit.

Ducem Brabantiæ Germaniæ ſemper quàm Franciæ magìs addictum præter alia docet, quòd in comitiis frequens Elector Imperatoris aliquoties fuerit, utpote ex nobilioribus exiſtens Germaniæ.

Reſtant pagi à Torrente dicti *Linkebeca*, & *Itterbeca*: hæc S. Sepulchri, illa Abbatiſſæ de Foreſtò Eccleſia, ſicut & *Wolva Petri.*

LINKEBEECK. ITTERBEECK. S. PEETERS WOLUWE.

Fanum autem *Ulrici* ab Archimandrita S. Sepulchri Curatorem animarum accipit, *Berchemium Agathæ* à Grimbergenſi.

S. ULRICX CAPELLE. BERCHEM.

Crayenheymium Perſonatum habet, ſed Paſtoratui incorporatum, & quantum codices meminerunt Gentiles de *Bernaige* Dominos habuit. Ex quibus Joannes ſummæ juriſdictionis honorem à Rege obtinuit. Hoc addam, Toparchas veteres ſemper primi apud Duces nominis fuiſſe & inter Barones diplomatibus ſubſcripſiſſe.

CRAINHEM. Anno 1560.

Sunt & alii aliquot hujus Præfecturæ pagi, ſed de quibus præter nomen hactenùs nihil habeo.

Subjungam hìc ad paſcendum varietate Lectoris animum diſſertatiunculam de initio Ordinis Eremitarum S Auguſtini.

DE ORDINE
Eremitarum Sancti Auguſtini Diſſertatiuncula.

SCriptorum chorus omnis amat nemus & fugit urbes. Et nos dum ornamenta urbium, ſtabilimenta religionis, exempla virtutum indagamus, dicamus oportet cum Pſalte Regio: *Ecce elongavi fugiens & manſi in ſolitudine.* Equidem dum verſicolores in Eccleſiæ horto florum ſpecies radicitus quærere egredior, nunquam niſi peragrata Eremo voti compos efficior. De Eremitis aliàs dixi, nunc de iis qui perfectionis ſuæ ſummam Auguſtino debent agendum. Ille ejuratis, quos tumens perpererat ingenium erroribus, cum vitam in melius formare decreviſſet, in ſecretum Caſcati (id ruri nomen manet hodieque) horti angulum fortunarum ſuarum tranſtulit domicilium. Ubi amariſſimè ſecum loquens inter ſingultus & lachrymas, intervulſum capillum percuſſamque frontem & conſertis digitis amplexum genu & quæcumque magnus ſanctuſque dolor elicit, tandem de ſe ſtatuit, unde in perpetuum exultaret.

Petrarcha l. 2 c. 5. tract. 3. de vita ſolitaria fatetur, cui aſſentiuur Vincentius, Sabellicus, Æneas Sylvius, Antonius & alii contra eos qui ipſum Auguſtinum Eremitam fuiſſe & Eremitas inſtituiſſe negant.

Denique per omnem vitam quiete & inter cætera Piſani montis otio delectatus monaſtico habitu, non † Religioſum tantùm & *Monachum, ſed & Heremitam & omnium Inſtitutorem ſe profeſſus eſt.

Ceterum cum ad Epiſcopatus apicem eveheretur, nec per ſacras occupationes liceret Anachoretam agere, nihilominus eoſdem Fratres nuper ſuos & ſcriptis & exemplo ſemper confirmavit: ita planè ut per totam Italiam Africamque latè ſacri hujus Inſtituti propagarentur

In Piſano monte an. 390. Eremitarum Ordinis Initium, approbatus an. 406. ab Innocentio I.

Calixtus Serm. 6. de ejus converſione id teſtatur.

† Ipſe in manuali antiquos Monachos ſuos Patres vocat quos imitari volt.

* Ipſe l. 3. cap. 4. contra literas Petiliani Donatiſtæ fatetur.

rentur ſodalitia. Sed enim tranſlato in alteram vitam Auguſtino ſuperveniens Wandalorum rabies in ſacros Monachorum cœtus ſacrilego furore armata Sanctiſſimi Antiſtitis Auguſtini ſectatores totâ Africâ profligavit. Quorum pars in vicinas Lybiæ ſolitudines & Æthiopiæ deſerta confugiens, *Inſtitutoris ſui nomen præferens* per multa ſecula ibidem continua ſucceſſione acceptam à majoribus vivendi regulam firmavit. Pars eorum in Angliam, Hiſpaniam, Germaniam, & Belgium evaſit. Potior autem in Italia ad ejuſdem voti Fratres, apud quos Auguſtini recentior erat memoria diverterunt. Vivebant autem hi extra urbes ferè, & vel in *Monaſteriis* vel in *Cœnobiis*, ut Caſſiani utar diſtinctione, id eſt vel ſoli in eremo, vel ſoli in cellis pluribus ad unam congregationem ſpectantibus, cui unus quiſpiam præficitur. Et exemplo ſunt Londinenſe in Anglia, Burgenſe in Hiſpania, Rodenſe in Belgio, Colonienſe in Germania, Narbonenſe in Gallia ſub Auguſtini nomine dicata Monaſteria, illos ante annum 1000. aut circa urbes habitaſſe, & longè Concilium Lateranenſe præceſſiſſe, quod eos vult in ſolido ſtatu permanere.

Sabellicus in Alexandro 6. refert id ex relatu Monach. Æthiopiæ.

An. 1059. An. 1149. An. 1042. An. 1161. An. 1220. } extructa.

Amplius ab annis 800. aut circiter Virgines collegialiter ſub Auguſtini Regula vixiſſe docet Buchonienſe Cœnobium ab Adelheyde ſorore Hildegardis Carolo Magno deſponſatæ extructum. *Habitum* etiam *Ordinis* habuiſſe (quamquam non ubique loci eundem) & *Votum emiſſe* & à *Priore* gubernatos; ex Innocentii III. manifeſtum evadit epiſtolis.

Ex Odone Abbate id traditur.

Libro 1. & 2. Vixit an. 1198.

In Italia tam uberes Aureliana Arbor fructus edidit, ut nec habitu, nec colore, nec nomine, nec vivendi modo conſentientes, omnes tamen eamdem vitæ Monaſticæ ſpeciem præ ſe ferentes quaquaverſus conſpicerentur. Et ſi, ut fit, Barbarorum, temporum, hominum vitio à priſtini rigoris obſervantia declinaſſent, nunquam defuerunt qui antiquo decori ordinem reſtituerunt.

Ita Albertinus Veronenſis cum ſociis in Anglia; S. Guilielmus in Galliis & Germania; Joannes Bonus & ſequaces in Italia. Hic ut certiori viâ decus Ordinis procuraretur, Generalis Collegiorum Italiæ declaratus eſt; & poſt eum alii ſucceſſivè id muneris obierunt, ſinguli non exiguum religioni facientes operæ pretium. Denique Innocentius IV. non obſcurè videns Ordinem hunc floreſcere, ex eo potiſſimum quod Franciſci & Dominici ſectatores in medio urbium verbis & exemplis nimium quantum proficerent, ſtatuit quod Succeſſor Alexander confecit, omnes titulo D. Auguſtini Eremitas ſub unius Prioris Generalis obedientia colligere, Cardinalem protectorem dare, eiſdem diverſarum aliarum ſocietatum Religioſos adjungere, omnibus ab Ordinariorum poteſtate exemptis titulum, habitum, Regulam eadem, cum poteſtate ubivis templa ſtruendi, rem divinam peragendi, & mendicantium more in urbibus diverſandi. Generalis conſtitutus Lanfrancus Septalanus Mediolanenſis. Congregationes Eremitarum Auguſtino lucrifactæ ſunt. *Fratrum de pœnitentia Jeſu Chriſti* quos in Brabantia fuiſſe & cæruleis amictos ſcio: S. Guilielmi de quo alibi: Vallis Hirſutæ & Turris palmarum à locis: S. Joannis Boni & Blaſii de Britinis ab auctoribus: S. Trinitatis Centumcellis: Jacobi de Molinio: Benedicti de Monte Fabali: Mariæ de Mirceto & de Cupacono à tutelaribus ordinum & reformationum appellatæ. His acceſſionibus & novo pietatis obſequio quo homines juvabantur tanta brevi ordo ſumpſit incrementa, ut referat Sabellicus tempore Alexandri VI. Papæ monaſteriorum 2000. initiatorum 30000. extitiſſe. Ad Brabantiam quod attinet, ſeriùs quidem huc ſacer ille ordo pervenit, ſed tanto cum fructu, ut nulli mendicantium numero aut progreſſu ceſſerit. Cœnobia quæ nunc ſunt, Colonienſi Provinciæ ſubcenſentur, & ad optimæ diſciplinæ normam ſe componunt ſummis imiſque gratiſſimi Aſcetæ.

Anno 1256.

Ex Baptiſta Alouiſiano Ravennate Doctore Theol.

PRÆFECTURA

CAMPENHOUTANA.

CAMPENHOUT, pagum, (unde Præfecturæ nomen) nomen habere volunt à pugna inter Malinates & Hunnos commiſſa.

Sylvam belli ſonat.

Præfecturæ ſubcenſentur pagi hi.

Huic præfecturæ ſubcenſentur pagi * *Poetiacum* & † *Melsbroecka* ambo eundem nuper cedente Rege Toparcham nacti Joannem de Lockingen, hęc capituli Bruxellenſis Eccleſia.

POETY. MELSBROECK. * Neſcio an à POETERS quod cives ſignificat, an à POOTEN quod plantare dictum. † Melchioris Paludem ſonat.

Illud ob Vilvordienſe Beginaſium celebre. Quod, ſi non primum, ſaltem è primis eſt totius Brabantiæ ante annos amplius 500. fundatum. Unde Mechlinienſe & Bruxellenſe aliaque nunc maximè nota Beginaſia quaſi ſacræ quædam Coloniæ ductæ profluxerunt. Ubi aliquando 200. eodem tempore Virgines Deo famulatas invenio.

Anno 1564.

Ex regiſtro Viſitationum quod habeo.

Celebris autem hìc loci memoria Deiparæ, ob Iconem ſacram & multis claram miraculis, ideòque *Mariæ Conſolatricis* vocatam, à Sophia (ſoror fuit Matildis Henrico Duci nuptę) Hungarica eò delatam.

ONSE LIEVE VROU TEN TROOSTE. Anno 1267. Lipſius c. 2. Virginis Hallenſis.

Ceterum cùm in ſuburbano Leodienſi ad portam S. Leonardi fundatum Ordinis Carmelitarum virginale Cœnobium per bellorum injurias planè exuſtum eſſet, Monialibus dilapſis nec ſumptui ferendo paribus; Religioſus P. Gabriël Regnoberto cum duodecim Virginibus Vilvordiam delatus eſt. Quarum inopiam miſeratus Gabriël *Soredt* Generalis inſtitit, Carolus Dux quo erat ad promovendum Divini cultûs honorem affectu, Beginaſium Vilvordienſe hìc loci ſitum cis aſſignavit. Ita partito æqualiter loco pars Beginis relicta, pars ad uſum Monaſterii præparata eſt. Ubi aucto numero ſex Virgines (ſex etenim aliæ finito bello ad Leodienſe Cœnobium reverſæ erant)

Anno 1458.

Ex communicatis mihi Archivis per Antiſtitam Virginum.

Anno 1468.

optimæ diſciplinæ collegium & ædificiis mediocriter exornatum extruxerunt.

Anno 1578.

Deſtructo autem & funditus everſo per nuperas turbas tam Beginarum quàm harum Monaſterio, utrꝗue in urbem receptæ ſunt.

Anno 1586.

Hâc occaſione libet hìc inſerere parvam de Carmelitarum initio diſſertatiunculam.

DE ORDINE
Fratrum B. Mariæ de Monte Carmelo diſſertatiuncula.

Verba Joannis XXII. in privilegio Carmelitis dato quod confirmat Canonem 13. l. 6. Decretalium ſimulque explicat.
1. Sententia Caſſanæi in Cathalogo gloriæ mundi argumento 4. conſil. 70.
2. Abbas Vercelenſis id probat explicans Cant. c. 7. ℣. 5 *Caput tuum ut Carmelus.*
3. Verba Trithemii in libro de Laude Ordinis anno 11.

SAcer Ordo hic in agro Domini *Divinâ diſpoſitione plantatus, & titulo Beatiſſimæ Virginis Mariæ ſpecialiter inſignitus* [1] *jure aliis omnibus præferendus,* [2] *qui de ejus plenitudine acceperunt.* [3] *Hic aromatum hortus, quem dextera Dei plantavit in Monte, Vatum ſchola, norma diſciplinæ, monaſticæ prænuncia unitatis, ſub lege gratiam, ſub gratia prædicans pietatem. Verè caſtra Dei ſunt hæc, in quibus vita Apoſtolica ipſos longè præceſſit Apoſtolos.* Sed deſino tam meis quàm alienis verbis Panegyrim texere, ne audire cogar, quod neſcio quis Rabula apud Plutarchum, ut facile ita ridiculum eſſe rem per ſe laudatam laudandam ſuſcipere. Tantùm, quatenùs Belgii intereſt, obiter hujus Ordinis exordia attingam.

Sunt qui tradunt, non à Carmelo Syriæ, ſed à Phœniciæ Monte; nec ab Elia Propheta, ſed ab Elia quodam Ægypto Carmelitas deſcendiſſe, quos refutat abunde in Apologia ſua P. Lucius.

Notus & ſacris & profanis litteris in Syria mons eſt Carmeli nomine, cujus in præcipitio *ſpecus* viſitur Magni *Eliæ, cùm fugeret à facie Jeſabel,* receptaculum, & in vicino *fons circa quem habitabant filii Prophetarum.* Borchardus in peregrinatione terræ ſanctæ 1. part. cap. 8.

Vide Jodocum Badium in comment. ſuper 2. l. primæ partis Mantuani.

Vide Hierón. Ep. ad Paulin. de Inſtit. Monachi.

Hic mons ab Elia electus, ubi ſemotos à reliquo vulgo Eremitas, colligeret, ab Eliſæo confirmatus, à filiis Prophetarum continuâ habitatione ſtabilitus. Ceterum cùm Anachoretæ hi ante incarnati Verbi tempus expectantes promiſſum Patris ſummâ in auſteritate vixiſſent, Apoſtolos Euangelicę veritatis lucem ſpargentes audierunt, & *Baptizati Prophetarum Eliæ & Eliſæi imitatores, coadjutores facti* Apoſtolorum, *per Samariam & Galilæam fidem Chriſti conſtantiſſimè annuntiarunt, inque Virginis Mariæ honorem in montis declivio fabricantes oratorium Salvatoris Matri ſpecialiſſimè ſervierunt, ab ea nomen etiam Apoſtolicâ authoritate* retinuerunt.

Sigibertus in chronico. Joannes Antiochenus in Speculo c. 12. & 72. quod confirmat Ferdinandus de Caſtillo in hiſtoria Dominicana p. 1. l. 2. c. 65.
Sunt qui non à Deipara ſed à Maria Ægyptiaca eos deducunt, quos confutat Trithemius.
Vide Sixti IV. diploma, egregiè ſuum ordinem commendans apud Lucium.

Deinde plurimorum acceſſionę in immenſum aucti numero Carmelitæ *Perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, habentes gratiam ad omnem plebem, veritatis Evangelicæ nuncii fideles & Religionis Chriſtianæ legitimi Confeſſores legitimè effecti ſunt,* ut non immerito Hierapolitanus Abbas:

Philippus.

O Carmelitarum Religio quàm magna facta es in domo Domini. Nunquid non olim à modico fonte Eliæ principium habuiſti? Et ecce nunc in flumen magnum excreviſti.

Trithemius c. 1. aſſerere videtur, poſt Chriſtum natum Carmelitas in urbibus habitare cœpiſſe, & an. 619 à Barbaris coactos ad heremum rediiſſe, ubi manſerint uſque ad annum 1238.

Olim plantata in heremo, facta es civitas plena populo &c. Cum autem diſperſi per ambitum Carmeli Anachoretæ ad amuſſim Evangelicæ perfectionis regulam ſecuti vixiſſent, evenit Bertholdum à Malfaida nobili Solomonis Hungariæ Regis ſanguine procreatum cum occidentalibus Principibus arma pro recuperandis terræ ſanctæ locis induere, voto concepto, ſiquidem id ceſſiſſet ex ſententia, ſe perpetuò cum Fratribus Carmeli Montis Propheticam vitam amplexurum. Voti compos factus, Monachum (nec putandum aut Benedictum aut Baſilium primos Monachorum parentes, cùm longè antè S. Dionyſius Papa factus ſit ex patre Monacho Syriæ Carmelita haud dubiè natus) induit, adeoque collectis more occidentalium Monachorum, qui ante ſeparatim habitabant Carmelitis in Archiphilacem ſive Primatem datus eſt ſub annum 1140. ab Aymerico Antiocheno Patriarcha.

Anno 267.
Ita tradit Iſidorus junior teſte P. Lucio. Sabellicus l. 5. Venetarum rerum.
Polidorus l. 3. c. 7. de inventione rerum.
Nunc Generalem vocant Priorem.

Nec multò poſt ſanctitate conſpicuus Brocardus Ordinis curam agens, ab Alberto Jeroſolimorum Antiſtite impetravit ſibi & *ceteris Heremitis qui ſub obedientia juxta fontem Eliæ in Monte Carmeli morantur* certam vivendi Regulam præſcribi, quam hodieque omnes ejus Inſtituti ſervant; niſi quod temporum ratio & urbana habitatio effecerit ut Apoſtolicâ authoritate canonis & regulæ auſteritas nonnihil laxaretur.

Diploma datum Acone Idibus Januarii
Anno 1171.
Id factum anno 1247.
Leander Albertus in l. 3. de Viris Illuſtribus Dominicanis f. 116.

Ceterum cùm à tempore Eliæ per bis mille ducentos & 21. annos (ſi rectè computat Carthuſianus) mellifluum montem incoluiſſent, Acone per Saracenos deſtructâ Monaſterium Deiferæ Mariæ ad quatuor miliaria urbi vicinum crematur, Fratribus trucidatis.

In faſciculo temporum ad annum 1291.

Ordinem Carmeliticum etſi necdum certis vivendi regulis circumſcriptum Pontifices Romanos laudaſſe & approbaſſe cenſendum eſt, cùm Leo IV. Adrianus II. Stephanus V. Sergius III. largiſſimas de theſauris Eccleſiæ indulgentias contulerint Carmelitarum benefactoribus: Concilium etiam Lateranenſe, cùm *Carmelitarum Ordinem ipſo Concilio priorem in ſolido ſtatu jubet permanere.*

Anno 848.
Anno 867.
Anno 885.
Anno 902.
6. Decretalium cap. 13.
Anno 1216.

Quem cujuſque regulam privilegiis ornatam Alexander, Innocentius, Honorius tertii iſtorum nominum Papæ ſuâ muniverunt authoritate. Quoad veſtem, conſtat pallium quod Carmelitæ geſtant, rotundum & totum à collo ad tibias corpus tegens ad exemplum Elię & Prophetarum eſſe; color ut puri à labe corporis monitor, ita Virginis Matris cultori apprimè conveniens; Cucullio concolor ex heremo ad Monaſteria deſcendit; Toga atri coloris reliquiæ ſunt Saracenicæ perſecutionis. Cùm enim Barbari illi terram ſanctam occupaſſent, eò quòd Satrapas ſolùm ſuos candidis veſtiri vellent, coëgerunt Heremitas veſtem mutare.

Trithemius c. 5.

Et quidem ſcio Fratres in Monte Carmelo cappas virgulatas aſſumpſiſſe, coloris alternatim albi & nigri, quem habitum (priſco pallio reſumpto, ne exoticâ veſte Europæis ludibrio eſſent) ex oriente pulſi reliquerunt:

Trithemius c. 6.

non

non ignarus alios per Aſiam & Africam diſperſos & ſubinde in Europa conſpectos Carmelitanæ Religionis atratos fuiſſe.

Supereſt videre, quo modo in Europam ſacer ille Ordo migraverit, & ſuâ fœcunditate Belgium inprimis ornaverit. Tempore primi Saracenorum in Oriente Imperii Carmelitas quoſdam in Europam divertiſſe, unicum S.
Anno 797. Lucius ex Annalibus Senarum.
Nicolai ſacellum in urbe Senenſi, quod à Carmelitis ſtructum perhibent, teſtatur. Secundâ
Anno 1238. Trithemius c. 8.
autem dominatione, cùm tyrannos graves experirentur, coacto in unum totius Ordinis Concilio in monte Carmeli multi de Conſilio Fratrum & Prioris conſenſu in Europam cum Regula & ordinario ſuo profecti, variis locis
Mantuanus l. 9. Faſtorum ad 8. Septemb.
Cœnobia obtinuerunt, & Cyprios primum ſe in agros, inde in Siciliam Italiamque magno cum fructu ſe extenderunt; adeoque cùm Lauretana domus ab Angelis in Italiam delata eſſet, & Carmelitæ ſufficienter docuiſſent ejus ædis curam in Aſia ſibi ſemper propriam fuiſſe,
Turſelinus hiſtoriæ Lauret l. 2. c. 3. & c. 8. Sub. an. 1500.
Cardinalis Ruboreus in eadem functione eos voluit perſeverare, ſed quâ, lue contagioſâ ſuperveniente, exciderunt, in ſalubriorem locum tranſlati. Ceterum cùm exules è Terra Sancta
Ex Monaſteriorũ fundationibus æſtima, ſtatim poſt adventum in Europam eos in Belgio receptos.
per Europam latè ſpargerentur; ſi ullibi, certè in Belgio & inprimis Brabantiâ humaniter habiti, Principum munificentiâ, populi favore uberes in agro Dominico fructus fecerunt in majoribus Brabantiç oppidis (unicum excipio Lovanium) amplâ & Regali magnificentiâ extructa habitantes Monaſteria. Planè ut verè Trithemius inclamet Apoſtolos Judæâ pulſos multitudinem gentium convertiſſe; Carmelitas unius Provinciæ termino excluſos totius Europæ locum ad manſionem recepiſſe. Unius ergo montis deſolatio multarum regionum eſt ædificatio.

NEEROCKERZEEL. STEENOCKERZEEL.

Ockerſalia infera & *Petræa*, illa Abbatiam Antverpienſem, hæc Collegium Metropolitanæ Mechlinienſis in ſacris agnoſcit, & ſupra jus ſacrum, amplum habet hìc utraque pe-
Anno 1290. Ex diplom. quod vidi in Archivis D. Mich.
culium. Illa ex dono Joannis Brabantiæ Ducis & Judicem & Scabinos in loco ſeptem permittentis. Hæc ex Toparchæ beneficio. Cùm enim Beatiſſimi Antiſtitis Rumoldi corpus ob metum bellorum eo delatum, & humi defoſſum pluribus annis latuiſſet, prodentibus
Ex vita Divi Rumoldi edita. Anno 1479.
miraculis agnitum magnâ & ſolenni pompâ à Cameraceno Antiſtite in urbem relatum eſt.

Eſt in Petræa celebre ob peregrinorum concurſus D. Pharaildis ſacellum, & D. Bernardi ſacra memoria.

Nec omittendum in Ockerſalia infera pulchrum fuiſſe Cœnobii Michaëlitici Prætorium, & Tſerclaſios hìc ſupremæ juriſdictionis honorem, Rege cedente, tantiſper obtinere. In
Anno 1562.
Petrea Carolus de la Noye pronuper & Principes Salmonæ ejuſdem hæredes obtinuerunt, à
Anno 1577.
quibus emit Catharina Brandeburgica ſicut & vicinum *Hemelgemium* perſonatu inſigne.

BOCKERSEEL. Anno 1561.
Huc etiam referenda Bockerſalia in ſacris Bigardenſis Abbatiæ curia quæ Dominum nuper accepit Cornelium vander Eycken, ſed qui mox vendiderit jus ſuum Joanni van Haſenbroeck.

Hìc quæro quæ dignitatum vocabula ſint Vicarius Generalis Epiſcopi tam in ſpiritualibus quam temporalibus; Diplo. anni 1156 talem nominat in Archivis S. Michaelis.

Item *Officialis Ducis in Antverpia*; An iſte cum Vicariis modernis, hic cum Commiſſariis aliquid habeat commune? Vide exemplum in Antwerpia.

EVERE.
Cognomines pagi ſunt *Everna & Everardi mons*: in ſacris hæc à Magiſtra Hoſpitalis Lovanienſis dependens, illa Capitulo Sogneſiacenſi, & Falcoburgenſium fuit olim peculium; cujus ratione poſtea beneficium profeſſam invenio Margaretam Franconis Cleutinx uxorem, & Dominum denique fuiſſe Joannem de Woude, mox Glymæos, tum Franconem Borſelium matris Glimææ hæredem, tandem Jaſparem Culenbergium Eleonoræ materteræ Anno 1456.
ſuccedentem. Ultimo Anthonium Balloeul. Anno 1546.
Mons Everardi ſive Evernenſis inclytæ ſtirpis de MONTENAKEN jam inde peculium, à Ab an. 1428.
qua devenit ad Illuſtres ex Hungariæ Regibus deſcendentes de *Rubempré* nuptâ Carolo Anno 1498.
Mariâ. Et quamvis cedente illo
Andreas de Sucre affinis obtinuiſſet, mortuâ Anno 1508.
tamen Joannâ ejus ſtirpis rediit ad affinem Anthonium de Rubempré Virum primi nominis, Anno 1461.
& magnâ apud Principes gratiâ, hæreditas.
Eſt utrobique inſignis arx ad ſilvæ ingreſſum, & Dominus è Palatinis Venatoris Magni Brabantiæ munus obit.

Hìc obſerva privilegio & conſuetudine urbis omnis Senatum, hoſpitalium, pauperum, pupillorum curatorem tutoremque eſſe. Exempla in ſingulis pene urbibus

Et amplius *Cancellariam* quam vocant, id eſt Ducatus Concilium ſummum, exemplo francorum hìc introductam à Philippo Duce & Comite S. Pauli.

Reſtant à Torrentibus dicti pagi. *Sterbeka* STERREBECK.
in ſacris Epiſcopo ſoli obnoxia, olim nobilium Dominorum & ſtirpium nutrix. Et quibus Joannes Faber inter primos Parci Dominarum Anno 1296.
fundatores illic inſigni illatus tumulo. Poſtea dudum eoſdem cum Saventhemio Dominos habuit. Nuper ſupremi juris compotem accepit Philippum VANDER MEREN. Ornatur Anno 1565.
Arcibus duabus. *Merbeca* & *Bortmerbeca*, hæc MERBEEK. BOORTMEERBEECK.
nuper Dominum agnoſcens Philippum de WEERDT.

A montibus dicuntur *Ransberga* & *Corteberga*, hæc vario nota & omnium ore celebrata RANSBERCH. CORTENBERCH.
titulo: tum quod ibi Prætorium olim Ducale & plurium fuerint palatia; tum quod cantatiſſimum illud totius Brabantiæ Concilium hìc celebratum; tum verò maximè ob Benedictinam virginum Abbatiam,

Quæ olim ſtructa in colle vicino, & origo ejus à Recluſa ob vitæ integritatem in ſanctis Ex communicatis mihi per Antiſtitam.
habita.

Ex Inſcrip. columnæ quæ tamen nunc deleta eſt. habitâ Templum, cujus reliquiæ ſuperſunt, extructum anno 1222.

Anno 1105. Et anno 1129. Odo & Burchardus Epiſcopi Cameracenſes primi videntes virginum pietatem Eccleſias aliquot contulerunt.

Anno 1572. Virgines exuſto nuperis turbis Monaſterio & templo anno 1584. Coloniam profugæ multum cum temporum injuria colluctatæ tandem Lovanium, tandem ad ruinas Monaſterii ſui redierunt, & vivunt vitam religioſam numero ad quinquagenarium accedente.

Anno 1352. *Canonicorum Vicarios eſſe Paſtores, præter ea quæ vulgò nota ſunt, docet fundatio Hougardienſis, ubi hæc verba legis :* Canonici erant Plebani, & Prælatus Inceptor Horarum.

Ex diplom. Joannis Ducis dato Lunæ poſt Aſſumpt. Conſilium, de quo ſuprà, tradidi inſtitutum à Duce; ut ſcilicet Equites quatuor cum duodecim Patriciis ex ſingulis tribubus, convenirent ſingulis tribus ſeptimanis jus dicturi. Eorum poteſtas ampla & ferè abſoluta. Cauſâ inſtitutionis tumultus, qui ob regionem magno ære alieno obſtrictam, & ut putabant, malè gubernatam, exoriebatur. Et ſanè per hoc invecta alia planè Reipublicæ facies, quæ diu perſeveravit & in parte perſeverat adhuc.

Eelwyt. Pierck. Anno 1419. Reſtant Elwita & Parcus. Eundem nunc Dominum habent; olim penes Gentiles de *Wavera* poſſeſſa, & per Catherinæ nuptias cum Joanne de *Bernaige* in illam tranſlata ſtirpem.

Neerassent. Haren. Anno 1559. *Aſca inferior* & *Harenum*. De illa aliàs, hoc Dominum accepit Rumoldum Loots, à cujus filio emit Anthonius Pyn anno 1569.

Berchem. *Berga* Franciſcum Hinckartium Toparcham nacta anno 1560.

Exempla in Parco, Vilario, Foreſto. *Hìc obſerva liberalitatem Ducum, qui omnibus circa ſylvam ſitis Cœnobiis venationis jus ferè communicarunt.*

Quin imo oppidis idem dederunt, Lovanio quidem verſus Thenas & Halenum, ultra
An. 1312. datum. An. 1290. datum. Tyliam, Bruxellis in Sogneſiacenſi ſilva.

DE SEPTEM PATRICIIS *Stirpibus.*

Antequam hunc Comitatum miſſum faciam, libet aliquot ramos ex ſingulis tribubus oppidi Bruxellenſis in exemplum aſſerere. Septem quidem illæ principes, quas alii urbanum rus olim habitaſſe, ego etiam poſſediſſe credo, & Dominas proinde appellarem, ferè vices ſuas habuerunt. Superſunt tamen aliæ aliundè advectæ, & deficientibus antiquis quaſi inſitæ, quæ antiquarum in ſe decus tranſtulerunt. Ego paucas tantùm dabo in exemplum, ut dixi, plures daturus, ſi licuiſſet plenam plurium habere cognitionem. Ideòque nolim, quiſquam ſe velut iniquè præteritum queratur, nie velut injurium culpet. Collegi quæ potui ex publicis: ſi quid apud privatos latet, me latet. Nec ordinem in his recenſendis ſervavi, nec ſervare debui, ſingula prout occurrerunt calamo committens.

Eſto itaque Tribus prima *Leonum.*

SLEEWS.

Originem & nominis & ſtirpis boni noſtri annales, à neſcio quo, Tungrorum Rege, Brabantorum Principe, Bruxellarum conditore Leone petunt. Ego Leonem illum gentilitium arbitror aut fortitudinis ſymbolum, aut fortiter geſti memoriam, aut belli tranſmarini ſacri teſtimonium eſſe libenter crederem. Nec tacebo celeberrimum ad ſecundum ab urbe lapidem vicum ejuſdem nominis extare.

Hinc propagati ſuperſunt ab Heroë quopiam Nicolao nominati.

TSERCLAES,

ID EST

DES HEEREN CLAES GESLACHTE.

Hos ex Bohemia eſſe ſuſtinent nonnulli, & primùm in Friſiis ampla poſſediſſe latifundia, ut ſunt *Beringa*, *Oſterlea*, *Marienhovia* Ab an. 1062.
per ſecula aliquot à Tſerclaſiis poſſeſſa. Nec hìc tantùm ſed & in Flandria, Namurceſio, Brabantia Gallicante, diverſa obtinuerunt Dominia. Tyliacenſe quidem à ducentis ampliùs annis acquiſitum in ſtirpe perſeverat adhuc. Bigardenſe ante annos tercentum cœpit ab iiſdem poſſideri, Crukenburgenſe tribus & amplis conſtans vicis circa idem tempus.

Per nuptias poſſedit ſubinde hæc Gens *Fle-* Anno 1500.
maliam, *Gentinas*, *Soyam* Joanna, *Balaſtriam* Anno 1480.
& *nemus Irpinum* Joannæ Jacobus Patruus.
Non multò ante Beatrix Joanni Grimbergano Anno 1460.
Aſcæ Domino enupſit, & Arnoldus cum uxore Catherina *Dielbecam* accepit, & Arnoldi patruelis Michaël cum ſua *Ooſtkerkam*. Arnoldi pater Erneſtus dotali titulo *Santvlietam*,
patruus Joannes eodem *Meurenvillam*. Ut ta- Anno 1230.
ceam Deſiderium *Dyrachii* in Anglia Domi- Anno 1180.
num, Waldradum *Crainhemii* olim Toparcham, & nunc quidem *Ockerſaliæ inferæ* Toparchiam Abtincti Horrenſii & Bachtemi.

Primus quem inter Patricios hìc reperi, eſt Everardus ſub annum 1337. Præcipua Familiæ monumenta ſunt Marienhoviæ & Krukenburgi. Præcipuæ quibus olim juncti fuerunt, Familiæ ſunt: cùm Joannes Gertrudem
Angianam, Maria Erneſtum *Cucanum* conju- Anno 1076.
gem habuit. Magdalena Joannem *Bergenſem*,
Anthonius Beatricem *Luſenburgicam*, Geor- Sub annum 1350.
gius Margaretam *Liſmaliam* duxerunt. Et paulo poſt Guilielmus Corneliam *Hornanam*:
pronuper autem Everardus Beatricem De Eſ- Anno 1200.
ſenen; unde natus Joannes Joannam *Barlamontiam* ſecundis nuptiis M. *Rotſelariæ* ſororem uxorem habuit. Nunc ſupereſt Jacobus Eques Dorotheæ Comitis Embdani filiæ maritus. Habuerunt *Tſerclaſii* Joannem Epiſcopum Camera-

Anno 1200. meracenſem & S. Imperii Principem. Habuerunt Severinum Ultrajecti Canonicum, & plures ante aliquot ſecula Andennis, & alibi in Regalibus Collegiis Canonicas.

Ad hanc radicem etiam ſpectat Gens ab Heroë Arnoldo nuncupata.

TSERARNTS,

ID EST

DES HEEREN AERTS,

SUPPLE

GESLACHTE.

Anno 1136. EX quibus Melchior *Crubecam*, ut *Altenam* & dotalem *Kerbergam* poſſidens. Sororem habuit *Rodii Agathe* & *Glymea* Dominam, Anno 1182. filium Henricum *Luponia* & *Lembeca*, nepotes Gildolphum *Goetſenhovia* & *S. Marci in Arena*. Philippum *CleerStalli*, neptim Gertrudem Anno 1311. *Marca*, *Edelhovia*, *Broeckia* Dominam. Ut taceam, quæ noſtris ſunt viciniora Anno 1315. temporibus, Catherinam *Daemſdonckia* & *Lintria ſupera*, Aleydem *HaiSta*; *RouSta*, & *Calkeni*, Corneliam *Villa Florida* & *Goyka*, Mechtildem Anno 1382. *Schoonhovia*, *Poliaria*, *Mœreni*, Joannam *Gavera* & *Bomelia*, Amelbergam *Hilverenbeca*, Anno 1482. Mariam *vander Duſſen*, Idam *Fani D. Ulrici* ſimiliter ſuis temporibus Dominas.

Patrum denique memoriâ Henricus Eques Dominus *de Aa* audiit, Adolpha Baronis Haultkerkani uxor Domina de *Stalle* & *Rivirie*. Planè ut videre ſit pulcherrimas in Brabantia, Flandria & alibi, tam nuptiarum, quam ſuo titulo, Toparchias à Tſerarntiis poſſeſſas.

Quorum peculium, quod ſciam, antiquiſſimum in *Erps*. Primus quem inter Patricios Bruxellæ inveni, fuit anno 1322.

Pulcherrima ſtirpis monumenta Anderlaci Anno 1316. in D. Guidonis Sacello, & Bruxellæ apud Minores. Majores quibus matrimonio olim juncti fuerunt, Gertrudis *Bertoutia* prætacto Melchiori enupta & horum neptis Gertrudis Alardo Cucano elocata. Aliàs ferè ſemper ſui generis, id eſt, Nobilibus & Patritiis matrimonio juncti obſervantur.

Sequitur Gens ab Hugone dicto *Cluetinck* nominata ex Principibus una.

TSERHUYGS

ID EST,

DES HEEREN HUYGS GESLACHTE.

EX quibus invenio Ægidium *Diegemii* Dominum, & Margaretam D. *Heverlea*, Joannem Anno 1390. D. de *Marchinez* Mariſcallum Ducis Joannæ. *Marbaſiis*, *Waleniis*, *Cucanis* & *Lanoyis* junctos obſervo, & ſunt qui volunt lilia illa gentilitia Arſcotanæ originis indicium eſſe. Ad hanc ſtirpem ſpectant

PIPENPOY

Anno 1301. A potu ductum agnomen. Qui ante annos trecentos Prœturam Bruxellæ geſſerunt, & per longum tempus *Merchemi* Dominium obtinuerunt, Ab an. 1438. & in Choro D. Gudulæ primario inſignia habent.

EGGLOY.

Grimberganis & *Aſca* Dominis juncti ante 300. annos Senatorii.

MEERTE.

Vilanis & *Lombeca*, *Meldariaque* Dominis juncti etiam Patritii ante annos 300. fuerunt.

VANDEN SPOUT.

E quibus pronuper Bernardi duo alter cum uxore Maria Dominum de *Herines*, alter cum Anno 1257. Margaretâ Liſmaliam obtinuit & hic filias reli- Anno 1413. quit tres Berſeliæ, Bigardiæ, Huldebergæ & Honthemii Toparchis collocatas. Et longè ante ex his Annam Jodoco Liſmalienſi D. *Amelia*, Margaretam Martino de Glymes D. Gentina- Anno 1307. rum enuptas, Bernardum Gertrudis Cockelbergicæ D. Pamelienſis, Bernardum Arnoldi de Oſy D. Bouſeval & parvi Rodii.

Pulchrum ante Chorum templi Capellarum habent Sarcophagum. Fuerunt in Patriciis celebres à tempore Gorgonii qui Clementiam Anno 1204. Clivenſem duxit. Et ſub idem tempus habuerunt Wilhelmum & Cornelium ordinis Teu- Anno 1225. tonici Milites. Junctus Margaretæ *Brantia* Wilhelmus, Philibertus Clementiæ *Hennina*, Anno 1235. Jodocus Emerentiæ de *Rubempré*, Anthonius Anno 1339. Beatrici Aſcanæ, Mathias Clementiæ Grimberganæ. Ut quivis facilè obſervet è primis habitos Nobilibus. Anno 1394.

Sequitur Tribus à Rodolpho Heroe & nomen & initia petens.

TSERROELOFS,

ID EST

DES HEEREN ROELOFS GESLACHTE.

E Quibus invenio Ægidium Scabinum, nec amplius quod memoriam mereatur.

Sequitur Tribus viæ lapideæ,

STEENWEGE.

Quæ licet diu interciderit, tamen reliquit affines varios. Imprimis

VANDERNOOT

Nomen adeptos à loco ſuburbano extra portam Lovanienſem, quorum monumenta ſpecioſa ſunt in vitris templi Ruysbrocani, in choro B. Mariæ apud Carmelitas & alibi. Habuerunt in Nobilibus Abbatiis Margare- Ob. an. 1451. tam *Cortenberga* Abbatiſſam, in Foreſto Religioſam Aleydem ſub idem tempus. Habuerunt Cancellarios Brabantiæ aliquot, quos alibi recenſui.

Ex iis poſſedit *Oſſendrechtum* Adrianus, Valterus *Ryſtam* & *Steenvorſtam* & dotalem *Wooſtweſaliam*, quibus ejuſdem nominis filius *Moorchoviam* adjunxit, Maximiliana neptis

D. Sa-

D. *Saventhemii* & *Stertbecæ* enupſit. Ut taceam Idam Domino *Diegemenſi* collocatam, & alios *Kieſegemiæ*, *Riſoriæ* Dominos.

Juncti fuerunt olim *Schoonvoſtanis*, *Aſcanis*, Gentilibus de *Emmichoven*, *Brechtanis*, *Duffelenſibus*, *Walemiis*.

CONINCK, id eſt, *Regii.*

Huc ſpectant, qui in Foreſto plures Abbatiſſas habuerunt, certiſſimo generis Equeſtris indicio.

Sequitur Tribus Algido-montata.

VAN COUWENBERGHE.

Unde profluxerunt complures qui nunc in ore & honore ſunt, ut

TAYE.

Ex tractu, ut opinor, Gaesbecano oriundi & virtutis merito aliquot nacti Dominia quæ in ſtirpe hodieque perſeverant, ut ſunt *Ruyſbrokæ*, *Wemmaliæ* & *Goykæ Eelwytæ*. Primus
Anno 1234. in Senatoriis mihi occurrit Wilhelmus. Monumenta ſtirpis in ſupradictis pagis plurima, virtutis in hiſtoria ſubinde, maximè ob expeditiones aliquot ſacras & ibi fortiter geſtas Chronicon meum Henrici meminit Equitis. Anno 1204.

Huc etiam ſpectant familiæ à *Senna* & *Pede* dicta. Illius antiquiſſimum inter Patricios invenio Joannem, hujus Gerardum in bello Grim- Anno 1340.
bergenſi. Anno 1145.

Sequitur Tribus à Rubea aut Rodenſi palude dicta.

RODEBEKE.

Cujus propago ſunt *Mourſii* & à quercu dicti VAN EYKE. Illi floruerunt inprimis cùm Reynerum OEconomum Ducis, Legatum ad Regem Romanorum & unum ex II. tutori- Anno 1417.
bus Ducis impuberis habuerunt.

Hi Dominis *Ruysbroekanis* & *Walemiis* jun- Anno 1445.
cti: utique ante annos 250. Senatorii Ordinis fuiſſe probantur.

Sequuntur Hoſpites aut Gladiferi.

SWEERTS.

Ex quibus familiæ ſuperſunt *S. Gaugerici*, Anno 1341.
ex qua primum Joannem. *Crane*, ex qua Anno 1298.
Leonium Senatores invenio.

FINIS

VILVOR-

VILVORDIA
Cum Pagis Comitatûs ſive Territorii Bruxellenſis.

QUÆ INSCRIBIT

Illuſtriſſimo Excellentiſſimoque Domino GERARDO HORNANO, Comiti Bauſſigniacenſi, Baroni Boxtelenſi, Toparchæ Iſcano, Domino in Arquennes, &c.

J. B. Gramayus Principum Hiſtoricus.

ECce Tibi libellum, cujus fronti tua inſculpta, foliis Tuorum inſperſa, utrobique animi mei teſtata inſignia, Heros Illuſtriſſime. *Veniam dabis audaciùs fortè occupatas fores pulſanti, & illuſtrem humanitatis tuæ auram venanti. Non aliter licuit, non aliter decuit. Habes hìc Comitatûs illius Antiquitates in quo peculia tua & Tuorum primam cathedram obtinent; Urbis iſtius amplitudinem in qua Tu Brabantiæ Ordinum perpetuus tanto tempore Delegatus ſtabilem Reipublicæ noſtræ regendæ causâ ſedem fixiſti. Illa tibi offero & grata futura ſpopondit Illuſtris tui Nominis tot Hiſtoriis, tot ſeculis nota Serenitas, quam virtus tua reddidit auguſtiorem.* HORNANOS *novit omnis Germaniæ, Franciæ & noſtras hiſtoria, & ego audacter in primariis Provinciæ noſtræ repono primos. Vis antiquitatem? Ecce Tibi cùm omnis Germaniæ quammodo cenſeretur nobilitas tempore Henrici I. Jaſparem & Paulum* HORNANOS *in haſtiludio primos ſe ſiſtere, & tempore Henrici IV. Venatoris Cæſarei dignitate exornari: & ego libenter credidiſſem, ex tam auguſto fonte cornua illa veſtra Gentilitia promanaſſe, niſi Francus ſcriptor longè ante recenſeret ſub annum* 848. *inſtructum familiæ veſtræ inſignibus* Ercenbaldum *inter Majores Palatii Francorum. Vis connubia? Ea fuerunt ſemper cum Illuſtriſſimis Belgii. Bis Ducum noſtrorum liberis juncti* HORNANI *exinde poſſederunt Baronatus nobiliſſimos, à Brabantiæ corpore avulſos, ut Filiorum Ducalium eſſent peculia: ut quibus natalium ordo aditum ad Ducatus apicem negaverat, horum latifundiorum tituli eſſent ad colendam Brabantici Nominis majeſtatem. Ut taceam* GUILIELMUM *ductâ Principis Cliviæ (quæ ex Alberti Cæſaris filia procreata erat) filiâ, nobilem, adeòque jus in Cliviæ Comitatum ſuis relinquentem; niſi Marcanorum prævaluiſſet potentia. Unde tamen nec eſt quod fortunam gravem fuiſſe querantur* HORNANI, *nec ipſa Clivia. Affinibus illi ſuis conceſſerunt, hæc nomen non ſtirpem Dominorum mutavit. Non vulgari enim virtutis indicio & gratiæ exemplo* ADOLPHUM & EVERARDUM HORNANOS *ſub annum* 1112. *à Cæſare dono accepiſſe Aldeburgenſem & Altenacenſem Comitatus notum eſt, unde Bergenſibus & Marcanis origo. Habuiſtis alios Monbeliartii, Wirtebergæ, Loſſenſis, Juliæ aliorumque Principum affines generos aut ſoceros, & alia virtutum chariſmata illuſtrem familiam in hominum memoria & ſcriptorum ſervatura. Quibus non reſpondens modo, ſed & par, ſed & ſuperior prudentiæ tuæ exempla variis Legationibus reliquiſti, tum affectum in literas & literatos omnibus exhibes. Cujus mihi locuples teſtis æternæ memoriæ J. Lipſius, pluries mihi profeſſus è paucis & raris Te eſſe, qui ſtudiorum cauſam ſuſcipiunt æſtimantque. Quod & ego non externo tantùm monitore, ſed ipsâ doctus experientiâ audaciùs me inſinuo, petoque affectus tui partem operi huic meo impartiaris,*

Mihique Clienti

ILLUSTRISSIME COMES

TUO J. B. GRAMAYE.

VILVORDIA.

VILVORDEN.

NOMEN hujus oppidi diplomata & ſcripta vetera ad unum omnia per F utrobique ſcribunt & T *Filfortiam* & *Filfortium*. Volunt curioſi quidam, ex Gallico, id eſt, Latino vitiato eſſe dictam *Vilfordiam* quaſi *Villam fortem*.

M. S. L. 1. c. 6. Eo adhuc in an. 1371. ex diplom. oppidi Lovan. diſco.

Initium urbi eſſe à Caſtro veteri præterquam quod annales tradunt, vetera urbis perſuadent inſignia, quæ erant *Caſtrum cum duobus utrimque vexillis*.

L. 1. rerum Brabant.

Mœnia & ambitus ille murorum cum foſſis juſtæ altitudinis à Duce Wenceſlao perfectus putatur à Divæo, & aliis.

Meierus. Anno 1575.

Arx munitiſſima parte, quæ Bruxellam reſpicit, ab eodem, ſi non cœpta, quod nonnulli arbitrantur, ſaltem quoquomodo perfecta eſt illo ære, quod ob editas anno 1362. pacis tabulas à Lovanienſibus expreſſerat.

Structa autem potiſſimum ad coërcendos aut continendos aliquatenùs Bruxellenſes, qui motus aliquot concitaverant.

Ita ut hinc Sennæ fluminis curſum objectâ ligneâ mole ſiſtere, & prata agroſque omnes Bruxellam uſque poſſint inundare.

In hac arce Brabantiæ Archiva Nivellis allata aſſervantur.

Habetur denique pro carcere Regio & Principis.

Ejus Caſtellanus ſolet pronuper eſſe ex primaria Nobilium ſtirpe, imò Aurei Velleris Equites hoc munere functos conſtat.

Vilvordia, ut nunc eſt, ambitu eſt mediocri, portas quatuor, turres in mœnibus ultra viginti quinque, plateas plus minùs viginti ſex habens.

Præcipua ejus opera fuerunt Curia ante annos centum & ampliùs, captâ per Bruxellenſes urbe, exuſta, ſtructa tempore Wenceſlai Ducis.

Prætorium cum Dominio *Herlarienſi* in ipſo oppido, quod Joanni naturali Joannis Burgundi filio olim donatum, nunc emptionis titulo, niſi fallor, Dongelbergii acquiſierunt.

Anno 1447. Anno 1508.

Fuit etiam, ſed extra muros, Prætorium *Conincxloënſe* olim quidem Bocholdiorum, ſed per Danièlem venditum Cornelio VANDER KELEN, in cujus poſteris hæſit, donec id à Joanne emit Catharina OUDAERT.

Quoad civitatem ea ſolet olim tota ab arbitrio Bruxellenſium pendere.

Ceterum cùm illam à partibus Maximiliani Auſtrii ſtantem, adverſi Bruxellenſes clam ingreſſi oppreſſiſſent, curiâ exuſtâ, & magnâ civibus clade illatâ; Victor Dux ad compenſandam illati damni injuriam, & remunerandam fidelitatem, liberos deinceps à Bruxellenſium imperio eſſe juſſit cives.

Ita ipſe quotannis Dux per Commiſſarium format Senatum 7. Scabinis, quorum primus Conſul vocatur, conſtantem, adhibitis in conſilii & electionis partem Prætore & Caſtellano. Nobilior civium pars in duo Sagittariorum ſub Joanne IV. inſtituta, aut unum Rhetorum Collegia ſe refert.

Vilior in Tribus mechanicas 7. 8. plus minus pro temporum ratione dividitur.

Et olim quidem Lanificio quæſtum facere ſolet inſignem.

Nunc exſiccandis ad ſolem lineis pannis rem faciunt.

Dies nundinationum hebdomadalium incidit in diem Mercurii.

Monetariam officinam diu Vilvordiæ fuiſſe indicant diverſiſſimæ quæ adhuc nomen ſervant pecuniæ in indicibus & hiſtoriis citatæ.

Imò Brabantiæ Ducis Monetariam hic permanſiſſe ex eo patet, quòd hiſtoriæ referant eam à Duce Lovanium eſſe relatam. Divæus L. ultimo Rerum Brabant. Anno 1395.

Calamitates urbi advenerunt ab hoſte primum & inprimis.

Cùm Grimbergani eam incendio fœdarunt vi ſemel iterumque captam, ſed paulò poſt Duci reſtitutam. Vide Grimbergam. Anno 1143.

Denique cùm à Bruxellenſibus Maximilianum admittere recuſantibus.

Ad extremum cùm res totius Brabantiæ ad rebellionem tenderet, occupata à militibus Ordinum arx.

Eam tamen cum urbe miſſus à Gubernatore Mansfeldius recepit. Anno 1584.

Noviſſimè per hoſtes ſubitò irrumpentes mirum miſerumque in modum ſpoliata.

Quoad rem ſacram. Eccleſia una eſt ex eis, quas Carolus Magnus Aquiſgranenſi Capitulo aſſignavit, fuitque ſemper ſub clientela Canonicorum, donec illi certo interveniente contractu Abbatiæ Ciſtercienſi *Cameræ* jus ſuum transſcripſerunt. Ex communicatis mihi per D. Cornelium Camerarium Paræcum virum literatum & mihi amicum.

Eſt in ea celebre Sacellanorum Collegium & intelligo ex oculatorum teſtium relatu, uno hìc tempore ſacra peragere ſolitos non pauciores vicenis Sacerdotibus.

Sunt in templo vitreæ inſignes quæ Duces Burgundiæ authores loquuntur, ſemper in Eccleſiam à ſuis ſtructam Majoribus propenſos. Viſuntur & monumenta aliquot Prætorum in templi odeio. Eas confractas Sereniſſimi Principes repararunt.

Solet etiam hìc Archibresbyter plurium curator pagorum reſidere. Fuit tempore Venceſlai, ſed à quo fundatum neſcio.

Præter Parochialem eſt inſigne & dives olim hìc Noſocomium, ubi juſto numero Virgines ad præſcripta D. Auguſtini viventes ægris ſubveniunt.

Eſt

Eſt & vetus D. Nicolai Sacellum, in quod Virgines Carmeliticæ, exuſto earum Cœnobio, tranſlatę ſunt, ſtructumque curâ Fr. Henrici Goedenhove Patris & Catherinę Boiſot Prioriſſæ Cœnobium quò tranſlata Virginis Conſolatricis, diligenter & anxiè aſſervata Icon, à frequenti hominum multitudine viſitur.

Beginę etiam parum ex re futurum videntes hoc incerto bellorum eventu foris ædificare, coëmptam domum in formam Curiæ adornarunt.

Sunt etiam in urbe, quæ foris eſſe ſolent, ſeptem Mariæ Virginis dolorum ſtationes in ſacrariis repræſentatæ juſto ab invicem intervallo.

Solent in ſuburbano eſſe leproſaria & laneonum officinæ magno numero.

Nunc omnia perierunt, ut vix ſui veſtigium reliquerint.

BOCHOLDIA.

BARONATUS.

Buzchout. Sylvam fagorum ſonat.

NOmen loci hujus licèt nonnulli à fagis deducunt, certiùs tamen & rectius illi qui ab origine ipſa arcis petunt nomenclaturam. Cùm enim pretium fidæ operæ atque opis Theoderico Flandrorum Comiti Dux noſter Teneramundam contradidiſſet, opportuno loco in limite ditionis ſuæ arcem ſtruxit, Flandrorum excurſiones intercepturam; & quia præſidium in perpetua, ut ſic dicam, ſpecula, ſtructæ nomen fecit *Boòcholt*, id eſt, Arcum tene. Hæc licèt portio ſit Parochiæ Meizenſis, ejuſque Toparcha in Meizenſi pago ſuum habeat Dominium; tamen quia, non Grimbergæ, ſed Ducis beneficio poſſidetur, & Baronatûs titulo inſignitur, huc adſcribenda.

Ex M. S. hiſtoriæ Flandricæ, & hiſtoria Grimbergana.

Ejus Toparchas à loco nomen adeptos, virtute ſuâ inter primos Brabantiæ claruiſſe, bella comprobant ſacra inprimis.

Ex Divæo & Annalibus.

Teſtis ſub Godefrido Duce Walterus, ſub Henrico Joannes, ſub altero Henrico Godefridus, qui rebus in Syria geſtis famam ſibi pepererunt. Boucholtanos autem Illuſtres ab omni hominum & Scriptorum memoria fuiſſe, quatuor Comitum teſtimonia nuper aſſeruerunt, probant & monumenta in Dominicanorũ æde Lovanii Tumulus ſplendidus. In Aula Aquiſgranenſi inſignia. Inter alia Comitum & Aſſeclarum Cæſaris: probant & Matrimonia, quæ eis ſemper fuerunt cum Nobiliſſimis Brabantiæ. Exemploque ſint Joanna Weſemalio an. 1445. Clementia Parwetano anno 1489. Baronibus enuptæ. Probant ad extremum diplomata, ubi Bocholtanus ſemper inter, ſubinde ante primarios patriæ Barones ſubſcribit. Quę rationes Principem Sereniſſimum moverunt Bocholdiam Baronatum veterem declarare, & neglectum aut incuriâ ſepultum honoris titulum ei reſtituere. Superſunt adhuc ex veteri Bocholdiorum ſtirpe aliqui. Ceterum Baronatus poſt mortem Margaretæ anno 1476. acceſſit Everardo Marcano. Poſſeſſus à Marcanis aliquamdiu, donec Robertus Arenbergæ Regulus Maxæmiliano Tranſilvano Equiti tranſſcripſit.

In admiſſione Comitis de Mandeiſcheyt in Canonicum Coloniæ anno 1605. 11. Martii.

Ex teſtimonio hujuſce rei publico dato an. 1603. 26. Septembris per D. Aſſonvillium Baronem mihi exhibito.

Ex genecis noſtratibus.

In diplom. anno 1384. ponitur quartus in ordine Baronum Joannes.

Anno 1510. Ex libro Curiæ feud.

Hodie ab Illuſtri Viro Chriſtophoro Aſſonvillio, Equite Aurato, Altevillæ Domino, olim Regis Philippi nunc Archiducum Statûs, & Concilii Privati Conſiliario primario poſſidetur, & is locus ita cultus, caſtri & villæ ædificia ſic reparata & ornata, ut inter pulcherrimas arces ſive ſitum loci, ſive munitionem, ſive amœnitatem æſtimes, nulli facilè cedat.

Locus inter Flandriæ urbes & Brabantiæ loca medius de utriuſque bonis & fœcunditate participans. Munitur alibi aquis triplicibus, turribus quinque ita ſibi invicem oppoſitis, ut alteram altera muniat, ponte ſublicio mirę longitudinis, muris craſſitie immensâ, cubicula perampla, perlucida, lętos circumquaque campos, lętum nemus proſpicientia. Ut neſciam, quid intus, foris, in propè proculque diſſitis domûs Dominiique partibus poſſit deſiderari. Sacellum in arce eſt D. Gregorio ſacrum, itemque aliud D. Annę inſcriptum, in confinio Dominiorum Meizenſium extructum ſumptu Baronis moderni. Quæ, dum ſummâ cum animi recreatione contuerer, ex tempore hos verſus luſi.

Ut non immerito Flandriæ Comes profugus hic ſe potiſſimum ſervarit.

DUm ſe offert oculis procul arx *Bocholdia* purum
Vertice diſtinguens aërâ quintuplici;
Tum ſe offert oculis *majeſtas*, quam Ducis auget
Auctoris nomen famaque nota loci.
Dum ſe offert pedibus propior *Bocholdia*, lętas
Cum pratis ſegetes atque ſacella ferens;
Tum ſe offert animo *pietas* & *copia cornu*;
Nam placet hæc Domino, nam placet illa Deo.
Progredere ulteriùs, viridiaria, paſcua, ſylvas,
Piſcinas, hortos grande videbis opus.
Graminaque arboribus, grege paſcua, ſylva feris fert
Obſita naturę luxuriantis opes.
Nec verò reticendus Olor, nec garrulus Anſer,
Indica nec volucris, nec fluvialis Anas.
Dum pergo æripedum loca balantumque boantumque
Aſpicienſque domum, Villice fide, tuam;
Quæque in quincuncem longè diſponitur arbos,
Et qui perpetuas fons jaculatur aquas.
Progredior, ſupero recubantem fornicæ pōtem
Multiplici atque arcis limina prima peto.
Dicam & mecum omnes, Diana, Napæa, Cereſque,
Naiades, Dryades, Oreades, Satyri
Circum habitant. Arcis *Virtus* cum *Robore* jecit
Fundamenta, loco, Dux Lotharinge, tuo.
Conſtruxit Bellona ſuum comitata Gradivum,
Perfecit Juno, cuncta probante Jove.

Juro, ſi Superis Jupiter convivia cunctis
Inſtruat, haud alium poſſe placere locum.
Juro, ſi cœnas Heroïbus Alma pararet
Juno, non alio velle parare loco.
Juro, ſi genio juvet indulgere Dynaſtas,
Non fore, quæ placeant his magis, ulla loca.

Filfortenſi Præfecturæ ſubcenſentur pagi ſubſequentes.

LEEFDAEL. Dominum vitæ ſonat. In Codice Palat. inſcribunt domum Leefdaliæ in Imbda.

LEvedalia, unde Barones Nobiliſſimi & Familia longè latèque per totam Provinciam clariſſima honoris & originis repetunt fundamenta.

1. Ita ſignat diploma Lovanienſe dat. anno 1317. 2.3.4. Ex annalibus oppidi ad an. 1244. 1323. 1346. 5. Teſtis eſt fœderis inter Ducem & Flandrum an. 1339. 6. Laudatur in Privilegio Lovan. dato anno 1326. Anno 1346. obiit prout ex Libitinario Oorſcotano patet.

Nobiliſſimos dico, quia jàm inde à & ante Godefridi Barbati ævum celebres, ampliſſimis functi honoribus, ut Seneſcalli Brabantiæ [1] Rogerius, Caſtellani Bruxellenſis [2] Henricus, [3] Rogerius, [4] Joannes.

Primariis potiti Dominiis, ut Boxteliæ [5] Joannes, Oorſcoti & Perci [6] Rogerius, itemque Beccæ Taxandrorum Joannes.

Primatibus gaviſi Matrimoniis juncti affinitate Grimberganis, Liekerkanis, Naſſoviis, Loſſenſibus, Cliviæ, Gelriæque Comitibus.

Is obiit an. 1370. ſepultus ad D. Gudulæ Bruxellenſium.

Stirps iſta ſi non deperiit, certè multùm declinavit, præſertim ex quo *Levedaliæ* Toparchia in aliam tranſiit familiam. Quod factum fuit cùm Rogerii ex Agnete Clivenſi proles maſculę Joannes & Luduvicus improles obiiſſent, & devoluta ad ſororem Agnetem hęreditas per ejus cum Joanne Grimbergano Aſchæ Domino nuptias, in mariti tranſiit nomen.

Fol. 39.

Inde quò devenerit non ſatis intelligo, Codices beneficiarii initium ſumunt à Joanne Domino de Pieterſem (anno tamen non expreſſo) cui filios & ordine ſucceſſores adſcribunt Wilhelmum & Rogerium. Hunc ego reperio inter Brabantiæ Barones recenſeri. Rogerio autem diverſi ſexus proles duas conſtat ſucceſſiſſe Joannem & Beatricem quæ nupta Merodio & Peterſemii & Levedaliæ titulos filiis ſuis communicavit. Tandem vitâ functo Joanne Merodio Margareta Joannis filia Bergarum inſuper ad Schaldim hæres Joanni Wittemio, & Maria Nancia Wittemia Hermanno Tsherenbergio utraque marito ampliſſimam dotem attulit.

In diplom. Joannis 4. pro Abbatia Villarienſi. Anno 1422.

Anno 1445. profeſſum.

Anno 1449. Anno 1564. profeſſo.

Inſigne Leo ſcandens Furenſibus fuit anno 1371.

Fura municipium ſacris æquè ac profanis titulis nobile, & neſcias utris nobilius.

Caſtrum hìc vetus &, ſi fides hiſtoriæ, tempore belli Grimbergani; ſi fides traditioni, à Normannorum ævo. Quod ſumptu & opere magnifico Margareta Edoardi Regis filia Joannis II. uxor exornans ex arce palacium fecit, inſigni ambulacro, hortis & nemoribus conſpicuum.

Hìc frequenter & Principem & cum Principe Conſilium commorari ſolitum, indicant frequentia hìc exarata & ſubnotata diplomata.

Hìc Burggravium, quem alii Vicecomitem ſive Caſtellanum vocant, ab antiquo fuiſſe notius eſt quam ut verbis ad faciendam fidem opus ſit.

Ceterum ex quo munus hoc Borchgravii ex temporario perpetuum & hæreditarium eſſe cœpit, à primæ nobilitatis hominibus poſſidetur.

Ante annos tercentum inclyta & primi ſubſellii apud Gallo-Brabantos familia Melinio-rum, ejus potita. Teſtis pulchro apud Parcenſes noſtros tumulo illatus Arnoldus Joannem nactus hęredem. Quo ad mortem vocato Arnoldus vanden Boſſche Eques claro loco natus obtinuit. Et uſque ad Pronepotem Joannem continuâ ſerie perſeveravit penes poſteros cognomines. A Joanne autem Boſſchio Joannes Hinckaert Patricio genere & Equeſtri apud Andoverpos natus intervenientè certa pecuniæ ſumma accepit, quod uxoris titulo Joannæ Hinckartiæ haud multo poſt Henricus Witthemius profeſſus eſt. Exciderunt autem eo Witthemii cum Joannes Cortebachius tanquam Joannæ Hinckartiæ aviæ hæres miſſus eſt in poſſeſſionem, quam Henricus Witthemius dotali titulo recepit.

Anno 1415. Anno 1468. aut ut alius Codex anno 1473. De Cortebaciis vide Helmondam. Anno 1524. Anno 1568.

Hìc obſervo, Furanos Vice-Comites antiquitus cornu & venabulo Illuſtres Archi-venatoris Brabantiæ dignitatem occupaſſe.

Inſuper Inſtitutum à Joanne IV. Duce certamen annuum ad quod legibus & præmio præfixis Bruxellenſes cum Lovanienſibus convenirent.

Quoad rem ſacram celebris hìc S. Huberti memoria, quem & Furæ mortuum omnes fatentur, & præter locum & frequentatam ab exteris diem cornu aſſervant ejus.

Anno 735. Placentius & chronicon Leodicenſe ad 3. Novemb.

Unde evenit, ut Duces perpetuò ad eliciendam generoſæ mentis indolem bellis dediti, ſive in hoſtes ſive in feras armati hìc potiſſimum hibernare & æſtivare optaverint, & locum quem in vita carum habuerant, ſepulturâ ſuâ honorare. Ita nimirùm Ducum hìc videre eſt noſtrorum trium Mauſolæa, Uxoris & Liberorum Ducalium plures tumulos: Vexilla & alia plurima Nobilium monumenta.

Eccleſia Abbatiæ Parcenſi commiſſa eſt. Quam antequam miſſam faciam, libet hìc morem nunquam ſatis laudatum annotare & commendare.

Tantam nimirùm gregis ſui & Diœceſeos curam priſcos Antiſtites habuiſſe, ut certis temporibus per ſe, aut per ſuę Cathedralis Eccleſiæ Primates obirent ſingulas omninò Parochias ubivis ſitas, annotarent patrimonium ſacrum, audirent querelas, media bonis, remedia malis adhiberent. Exempla vultis? Generatim dicam, omnes penè Eccleſiarum aut *Altarium* (ſic enim loquebantur) Donationes Monaſteriis factæ olim, ab Epiſcopo viſitante factæ ſunt. Et eſto exempli loco Odo & Bur-

Anno 1105. & 1129.

Burchardus Cameracenſes, quorum ille Grimbergæ circa limitem Taxandricum, hìc Cortebergæ prope Lovanium, uterque in finibus ſuæ Diœceſeos Provinciam luſtrans pietatis Monaſticæ fructu obſervato munificentiæ ſuæ teſtamenta reliquerunt. Sicut & S. Hubertus Leodicenſis Furæ cùm Diœceſim obit à febre præventus diem clauſit. Sed quia vetera hæc nimium videntur, dabo novitia.

Anno 1473.

Vidi acta viſitationis per Campiniam à Bernardo Comite Solmenſi, Theodorico de Sanctis Decretorum, & Joanne Rolants Legum Doctoribus factæ, & alterius per Franciſcum Halletz Epiſcopum Calciodorenſem

Anno 1509.

perſonaliter factæ. Scilicet exiſtimabant boni Antiſtites, Viris nonniſi integerrimis & præcipuis vindicandum Eccleſiæ peculium committi debere.

Iſca municipium nobile & olim in Brabantiæ Conventu adeſſe ſolitum, & ſigillo diplomata munire, præferente Epiſcopum Sole & Lunâ ſtipatum.

In diplom. per Averbodienſes mihi communicato. Anno 1262.

Peculium fuit inclytæ ſtirpis & opum & dignitatis primariæ. Invenio enim *G. de Iſcha Dapiferum Domini Ducis*, & eodem anno *Abſolonem Dapiferum.*

Ceterum cùm undeviginti annis poſt, *Franconem* de Wange, & proximo mox anno Gerardum Rotſelarium Brabantiæ Dapiferos videam inſcribi, neceſſariò fatendum aut plures eodem tempore, aut plures diverſis locis, aut unum hæreditarium alios aſſumptitios fuiſſe.

Anno 1369. Extat inſtrumentum in Codice Lovanienſi.

Ad Iſcanos redeo. E quibus invenio Henricum pacis inter Ducem & Lovanienſes prudentem Sequeſtrum.

Peculia Iſcæ ſua & Curias, Nobiles Patriciique diverſi olim habuerunt. Ex his nota mihi Rodæa Clariſſimi Juſti Lipſii, qui & huic loco natales debet, nunc hæreditas à majoribus per manus accepta. Ex illis celeberrima Beerſelia ad Witthemios devoluta, qui in flagrante apud Principes noſtros gratia intuitu virtutis & meritorum ſupremæ juriſdictionis titulum à Rege obtinuerunt, & coëmentes minores aliquot Curias latè nunc in Iſca dominantur. Et nunc quidem Honorima Witthemia Iſcæ hæres Hornano nupta in illuſtrem illam transfert ſua dominia familiam. Witthemii autem à naturali Ducum noſtrorum ſemine ſunt, nomen ab arce ultra Moſam adepti, & adepti in Brabantia nobiliſſimas Toparchias, Baronatus, dignitates, nulli familiarum facilè ceſſuri.

Anno 1317. Lipſius l. 2. c. 5. Lovanii.

Solent viciharum urbium ſagittarii Iſcam ad certamen convenire, & exemplo eſt cum præmium (cervum puta vivum) Lovanienſes abſtulerunt.

Solent etiam hebdomadarium itemque annuum forum privilegiis ornatum habere.

Accepi ex relatu viri magni, patrum memoriâ ſeptem Equites primi nominis Iſcæ familiæ & fortunarum ſedem aſſiduè habuiſſe, præter Nobilium juſtam multitudinem.

Quoad rem ſacram, Eccleſiæ decimam Henricus Dux Abbatiæ Vallis-Ducis aſſignavit in partem dotis filiæ ſuæ quæ inibi Monaſticem profeſſa erat.

Præterque Parochialem habet Hoſpitale vetus cum Noſocomio & Beginarum Curia ſive Monaſteriolo, cujus tamen initia hactenus mihi ſcire non contigit.

Ne quis ut profanum æſtimet diploma Principum noſtrorum, quo interdicitur, niſi conſcio Principe, aliquid bonorum immobilium Cœnobio relinquere, ſciat olim generaliter à Monaſteriis excluſa Monachorum bona omnia.

Teſte Caſſiano l. 4. c. 4.

Baronis nomen apud Romanos magnis & fortibus attributum Ciceronis epiſtolæ arguunt. Apud noſtrates olim Principibus rei Bellicæ gloriâ illuſtribus conceſſum, poſtea creſcente inani titulorum luxu, inferioris ordinis Nobilitati, ſed Nobilitati tantùm, manſit appellatio. Apud Francos Barones proximi à Rege Nobilitatem ſub ſignis habebant, quorum potentiam Hugo Capetus repreſſit invectis aliis dignitatibus.

Cicero ad Attic.

In Rythmis noſtratibus Carolus M. & Pipinus Nobiles Barones vocantur.

Iſidorus l. 8. c. 4. à Baros derivat quod gravem ſive fortem ſonat.

Holaria vicus in ſacris à Prioratu dependens, de quo hæc ſequentia.

HOOLAERT.

ENCOMIUM

Prioratus Canonicorum Regularium VIRIDIS VALLIS.

I Quater & mille, ter C, tunc floruit ille
Qui Viridem Vallem fundavit ad æthera callem.

Ille Ducum affinis, contemptor Palatii, Magnatum hæres, ſed opum repudiator. Faſtidiebat ſcilicet interioris animæ oculus fumoſarum tenebras imaginum non niſi fœcundæ viridiario ſolitudinis recreandus.

Meminerat Joannes de Buſco (ſic vocabatur) & nomini ſuo omen, & prænomini ineſſe exemplum.

Nec longioris moræ patiens inſtar Prodromi Baptiſtæ vox clamantis in deſerto paravit viam Domino, affinibus, palatio, mundo valere juſſis, feceſſit in Soniæ ſilvæ penetralia, in apricam & arboribus undique conſitam vallem ſibi à Duce aſſignatam, ſucceſſit tugurio, & pietatis ſemina cum fœnore olim fructum redditura generavit. Huic enim defuncto repente, alter magnâ ambitione impetravit ſurrogari Arnoldus Dieſtenſis nomine, vitę innocenter actæ merito futurorum præſcius, adeoque ſpiritu præſagiente doctus & clarè profeſſus,

Locum hunc olim habitandum *à Viris Deo devotis, qui vitâ & moribus exemplares Deo fideliter miniſtrabunt in fœcundam ſanctæ Religionis germinationem.* Tertius in Ordine Anachoreta Lambertus emiſſo paupertatis voto omnem vitæ ſolicitudinem in eum, cui cura

Verba Prophetiæ ejus ante mortem, cum rationem daret, cur in cella ſua vellet ſepeliri.

 eſt

eſt de omnibus, rejiciens, magnâ ſanctitatis opinione vixit.

Interim, flacceſcente inter Canonicos ſeculares rigore, uno omnes doceri exemplo volens Deus, tres ex inclyto D. Gudulæ Collegio Bruxellis elegit, per quos reliquorum defectui excogitaretur remedium. Tres, inquam, diverſi gradûs, ejuſdem tamen Ordinis Joannes Gerelmi primi, Franco Algido-Montanus ſecundi Subſellii Canonicus, Joannes Ruysbroeckius Vicarius, primus opibus & prudentiâ, alter eruditione, poſtremus pietate jam inde noti & nobiles.

Alias Guicharuius.

Hæc beata Trias licentiorem Canonicorum vitam exoſa cœpit novo zeli genere primo opibus, quas bonus Deus largiebatur in commune collatis vivere, & de ſuperfluo pauperum egeſtati ſubvenire. Et ne ſic quidem genio & affectui ſuo factum ſatis videns, urbe poſthabita in ſolitudinem abſceſſit. Placuit inter omnia Viridis Vallis, quam cedente in aliud oppido vicinius recluſorium Lamberto amplioribus etiam terminis circumſcriptum à Duce impetrarunt. Sacellum extruitur & ab Antiſtite Cameraceno in paræcialem erigitur.

Anno 1344. 15. Martii.

Verùm enimverò cùm Presbyteri ſeculares ſuo placito vitam componentes pluribus ſcandalo eſſent, viſum fuit communibus votis Inſtitutum aliquod à Sancta Sede approbatum amplecti, nec viſum convenientius Auguſtiniano. Adhibitus in conſilium Petrus Antiſtes Cameracenſis, authoritate ſuâ ratum habuit quod animo conceperant Religioſi, & tranſlatâ in præpoſitum (is Fratrum ſuffragio electus eſt Franco) paræciæ curâ, ſub ejus obedientia permiſit omnes Regulam S. Auguſtini profiteri.

Anno 1349. 10. Martii.

Ita auctus & numero & pietate Sacer Cœtus omnium in ſe oculos convertit, & velut fœcunda parens & munifica plures ex ſe filias edidit, plures formavit colonias.

Unde effectum, ut Epiſcopi aſſenſu ex tribus quibus alia poſt acceſſêre, Cœnobiis ſub unius Capitis reverentia inſtitueretur Capitulum. Sed cùm Windeſemienſe apud Batavos Cœnobium, & Capitulum Apoſtolicâ roboratum authoritate ad famam veniret, non contenti Viridis Vallis incolę, niſi ſummum Canonicæ vicæ apicem attigiſſent, ſe Windeſemio univerent. Et denique cum Bethlemitæ circa Lovanium novam perfectionis notam Ordini adjunxiſſent perpetuæ incluſionis votum nec illâ ſe privatos hi voluerunt, eandem magno fervoris indicio amplexi.

Anno 1404.

L. 1. anno 11.

Anno 1411. & 1418.

L. H. art. 3.

Anno 1447. 23. Junii.

Videor in hujus Cœnobii deſcriptione ſingularem perfectionis notam obſervare, ad quam ſemper aſpiravit, & frequens in actis ternarius omen mihi offert.

Anno 1504. dum hæc colligo, tria ſecula abierunt, ex quo ſacris uſibus hic locus deputatur. Tres Anachoretæ eundem habitarunt, antequam Cœnobii in formam redigeretur. Tres Præpoſitos tantùm habuit, & tum Prioris titulo contenti eſſe cœperunt. Triumviri Religionis Monaſterio initium dederunt.

Tres amplexi reformationes ſunt Cœnobitæ ſui nimirùm Capituli, Windeſemienſis, Bethlemitici.

Tria potiſſimum fata ſubierunt, calumniatorum, qui Franconem Præpoſitum apud Ducem proditionis inſimulaverant; flammarum, quæ coctoris cereviſiarii incuriâ totum cum Templo Cœnobium abſumpſerunt, nunquam reædificandum niſi ad preces Pontifex ampliſſimas eis indulgentias conceſſiſſet, quorum operâ & opibus hoc pietatis domicilium integritati reſtitueretur: denique calamitatum, quæ non ſimplices hoc turbulento tempore coëgerunt Religioſos Cœnobium relinquere, & amatæ ſolitudinis delicias poſthabere.

L. 5. art. 3. Anno 1435. ultima Aprilis.

Ceterum, Bruxellâ per Parmenſem recuperatâ, aſſignatum profugis Magdalenæ Sacellum, ubi hactenùs rem Divinam fecerunt ante menſes paucos ad ruinoſas Monaſterii reliquias poſtliminio reverſi. Fuit hìc olim illuſtris manuſcriptorum Bibliotheca, fuerunt Viri pietate & doctrinâ illuſtres. Interque alios, ſcriptis editis, clariſſimus Joannes Ruysbrockius, de quo teſtatur Bernardus Tanclaer Ordinis Dominicanorum, Pariſiis S. Theologiæ Profeſſor, *Se hominem majoris zeli nunquam vidiſſe*; & Joannes Groot cantatiſſimus Ordidinis Aureliani Reformator profeſſus ſe *nec ſanctiorem in vita, nec religioſiorem in ſcriptis unquam meminiſſe.*

Ab Hæreticis diſſipata.

Tali Priore exorſa, ô benedicta Vallis! virorem ſanctorum operum lauri inſtar aſſiduè præfer in ſacro Religionum choro. Nec te concutiant inamœnæ hujus ſeculi hyemes, appropinquat, quod brevem brumam excipiet ver æternum, cui vos & veſtra ſervatur integritas.

Ab hoc Prioratu in ſacris etiam pendet *Huldeberga* nobiliſſimæ nomen & peculium Familiæ, cujus Dominium inter Equeſtres Toparchas, & Pares Brabantiæ olim recenſitum invenio.

HULDEBERCH. Olim fuit Abbatiæ Corbeienſis.

Cùm autem ad unicam Catherinam devolutum eſſet Dominium, per ejus cum Arnoldo ab *Ordingen* nuptias, ab ea cœpit ſtirpe poſſideri.

Huldebergici inter Patricios Lovan. habentur, eorumque primum Henricum invenio in Senatu anno 1262.

Et iterum Catherinâ Ordingeniâ matre defunctâ, Henricus Wittemius, qui Joanni ab Houthem Equiti & Cancellario Brabantiæ vendidit. Denique cùm per matrem Adeliciam Joannes à Straesborch idem obtineret, Anthonius Hauthemius, ut in nomine perſeveraret, ab eo redemit.

Anno 1458. Anno 1490. Anno 1548.

Sub Huldeberga aliqui cenſent *Loenbecam* Wilrianæ olim ſtirpis, denique Huldebergicorum, nunc vander Vorſtiorum.

LOENBEECK. Ab an. 1441.

Manibus Abbatis Tyronem Monachum veſtitu Religionis indui, ut nunc ita olim uſitatum.

Teſte Caſſiano l. 4. c. 5.

Obſerva Domini nomen aut Dominæ veteres non obiter uſurpaſſe, niſi aut Matrimonio juncti,

juncti, aut Equites facti. Ita in actis oppidi Lovanienſis legi, Mariam hæredem Belgii Patre defuncto *Domicellam* dumtaxat vocari, & Guilielmum Hollandiæ Comitem antequam Equeſtri Baltheo ornatus eſſet, Domicellum & Armigerum.

Teſte Becano in vita.

Sunt in hoc tractu pagi à Capitulo Cameracenſi in ſacris dependentes *Saventhemium* & *Wolva Stephani*. Illud Cucanos olim, & Bouchoutanos habuit Dominos, denique Henricum vander Meren Equitem titulo emptionis accepit.

Hæc *Stephani* vocatur à Divo Tutelari; cùm altera ſit hìc *Wolva Lamberti* Decanum D. Gudulæ in ſacris agnoſcens. Aliàs Philibertum de Bruxella, cedente Rege, Toparcham accepit, & poſt eum Franciſcum vander Aa hæredem & Wilhelmum van Amſtorff Franciſcæ filium.

Anno 1561.
Anno 1574.

A Capitulo autem D. Gudulæ dependent *Machela D. Gertrudis*, Ægidium de Gottignies nuper Dominum nacta, & *Weſenbeca* Gentilium de *Sweerts* olim, nunc *de Boot* Dominium. Sub quo *Ophemium* (ſtirpis inclytæ cognomentum) notum ob Regulæ inibi tertiæ D. Franciſci Bogardorum Cœnobium à Valtero Heetveldio Equite fundatum, inſtinctu Wilhelmi *Alemans* profeſſi Villarienſis docti piique Conventûs hujus primi Formatoris.

Anno 1474.

Cujus occaſione breviter de Bogardorum initio diſputabo, quos veri nominis Religioſos eſſe, nec ex genere eorum qui in Concilio Viennenſi à Clemente Papa damnati ſunt, veri nominis & ſubſtantialia vota emittere, Sedi Apoſtolicæ olim immediatè ſubfuiſſe, à S. Franciſco inſtitutum fuiſſe, privilegiis & gratiis Ordinum mendicantium gaudere, diverſi Pontifices & reſponderunt & decreverunt. Ceterum cùm nomen à Begga Duciſſa Brabantiæ & ab ea originem ſibi eſſe velint Bogardi; tamen codices eorum initia referunt in annum 1215. cùm opinor primùm tertiam D. Franciſci Regulam aſſumpſerunt, ſub qua probati ſunt à Nicolao IV. Gregorio XI. & aliis Pontificibus.

Ex Bulla Joannis 23. data an. 1319. 7. Martii Avenione.
Ex Bulla Sixti data anno 1513.
Ex diplom. Joannis Epiſcopi Leod. dato anno 1372.
Ex Bulla Nicolai V. data an. 1449.
Ex Bulla Sixti IV. data anno 1484. Pontificatus anno 13.

Capitulum autem ſive Congregatio Zepperenſis (à Cœnobio circa Trudonopolim nomen hoc inditum) à Nicolao V. formata & Habitus Ordini certus deſignatus, conſtitutuſque Miniſter generalis ad viſitandum.

Anno 1449.
Confœderatio 17. conventuum data anno 1346. 29. Sept.

Cujus juriſdictio ſe extendit in omnes Brabantiæ Conventus utriuſque ſexûs & vicinos aliquot.

Et quamvis contigerit poſtea aliquot ex eis (inter quos Middelburgenſis, Lovanienſis) ob enatas quaſdam diſſenſiones Zepperenſis Capituli obedientiâ fuiſſe abſolutos; tamen non multò poſt viſum fuit expedientius iterùm coadunari, quod factum anno 1529. Religioſis virilis ſexûs olim gryſius erat habitus, ſed in genere gryſei coloris non omnes eandem ſpeciem habebant. Quam deformitatem ſublatam audio non ita pridem, decretumque in Capitulo uti niger ab omnibus ſervatur. Virgines autem tertiæ Regulæ priſtinum gryſeum ſervant, indeque nomen reſervant. Duo addam & Ordinem hunc nuper cum privilegiis ſuis à Clemente VIII. confirmatum & eundem viris magnis abundaſſe. Quod nec tacuit Dionyſius Carthuſianus, qui ejus ſectatores Divinos & Angelicos viros appellat, cujus Regulam multi præclari & illuſtres profeſſi ſint & inpoſterùm profitebuntur, eo quòd utriuſque ſexûs & ſtatus perſonas indifferenter accipiat.

Anno 1516.
Per Bullam datam Kal. Martii Pontif. anno 4.
Per Bullam Clementis datam 4. Kal. Maii.
Anno 1602.
Ex Bulla ejus quæ ſicut & omnes ſupra citatæ mihi per Priorem Opheymenſem ſunt communicatæ.

Reſtant pagi *Duyſburgum* à Præpoſito Frigidi Montis Bruxellæ parœcum accipiens & aliàs municipali jure gaudens. *Diedegemium* perſonatus celebre cujus Toparchiam à Rege accepit Carolus VAN BRECHT, & poſt eum Carolus OUDAERT nepos poſſedit.

Arcem Germanorum ſonat.
Solet olim cum municipiis ſubſcribere cum ſigillo caſtrum præferente & duo vexilla.
Annò 1561.
Anno 1596.

Erpſium Abbatiæ Cortebergenſis ſacrum peculium à quo nomen habet Patricia Lovanii ſtirps Lieminganis inſita, ex qua Radulphum Equitem invenio anno 1144. Radulphum Scabinum primum, ſub quo *Ranſemium* & *Quaderebba*, ubi Gentilium de SERAERNTS ampla peculia. Hæc Equeſtris nomen Familiæ, cujus monumenta ſunt Lovanii in choris D. Jacobi & Beginaſii. Viri celebres Equeſtris Ordinis.

Anno 1451.

Anglicis & Gallicis bellis etiam Froſſardo nominati. Primus quem in Senatu invenio Henricus anno 1339.

Dum legis veterum Monachorum cucullos in menſura duorum cubitorum conſiſtere, cappas diffuſas præter villoſas habuiſſe, memineris horum in Cœnobiis aliquibus ſupereſſe veſtigia.

In collatione Abbatum anno 817. Aquiſ.

Pagos Romani vocabant certam agri partem ædificiis coloniiſque inſtructam, præfectum unum, ſacra eadem, fontem etiam, aut puteum communem habentibus. Francorum tempore certa regio aut regionis pars ita dicebatur. Et licet aliqui Pagum eundem cum Comitatu fuiſſe putent, tamen cum infinitos nominent Pagos diplomata in quibus ne unus quidem Comes, plures etiam & diverſis à Pagis titulis in uno eodemque Pago reperiantur, jure inducor ut putem nihil Comitatui cum Pago commune fuiſſe, & ſi quando Pagi nomen Comes induere videatur, magis credo titulum illum honorarium, & opum, virtutis, generis ergò à Rege aut Ducibus conceſſum, quàm quod totius Pagi dominium poſſederint.

Sigonius l. 1 c. 2. de jure Civium Romanorum.
Iſidorus l. 15. cap. 2. Orig.
Idem cap. 3.
Idem cap. 8.
Feſtus è Græco derivat.
Divæus & Molanus.
Exempla pete à Meiero ad ann. 956. 974. & alibi.
Exemplum apud eundem ad annum 878.

JURISDICTIO CAPELLENSIS.

TRactus hic à Pago principe nomen ſervat quem *Capellam Silveſtram* olim & ſemper dictam invenio. Cauſam dum inquiro, reſponſum à nonnullis vetuſtiſſimum anguſtæ Brabantiæ (ſic enim vulgo hæc & his vicina inſcri-

Solet cum municipiis ſubſcribere & S. Cornelium cum Leone in ſigni præferre.

inſcribuntur loca) hîc Sacellum fuiſſe à D. Levino dedicatum.

Hiſtorici noſtrates volunt aut beneficium fuiſſe, aut alioquin ſub. fuiſſe Capellam Grimbergæ.

Peculium fuit nobilis olim familiæ ſed diù intermortuæ. Conſtat Joannem Pipenpoyum (notum eſt inter Patricios Bruxellenſes nomen) Joanni Hammans vendidiſſe, nec multo poſt Gabriëlem Offhuys, & denique Joannem Groelſt, Anthonium Hoots, tandem Anthonium de Merode, eodem, id eſt emptionis titulo ad ſe & ſuas hoc dominium traxiſſe familias, quod nunc à Philiberto de Mol poſſidetur & inſigni exornatur prætorio.

Anno 1439. Anno 1455. Anno 1478. Anno 1513. Anno 15[illegible].

RAEMDONCK.

Rameldonka Odonis Cameraceni Antiſtitis dono in ſacris ad & ſubjecta Cœnobio Grimbergenſi. Summum juſtitiæ honorem nuper, oppignorante Rege, obtinuit Bernardus de Merode, nunc idem Philibertus de Mol obtinet.

Anno 1559.

HEYMBEECK.

Vicina eſt Heymbeca Arebergani Principis Dynaſtia, niſi fallor, beneficium Capituli Mechlinienſis.

ZEMP. WEERDE.

Zempſa & *Weerda*.

Ferrici de Glymes Toparchia, ex quo tempore Rex, interveniente certâ pecuniæ ſummâ, ceſſit & conceſſit.

Puderſe in Eccleſia Affligimienſis, in foro & tribunali locis S. Bernardi Abbatum à juriſdictione dependens. Ubi adeò Religioſorum S. Bernardi à tempore civilium turbarum ordinaria fuit reſidentia. Quorum Abbatia primitus in Vrende prope Lyram fundata, Duce Henrico eleëmoſynas per Ægidium Berthout Abbati Villarienſi factas ad uſum novi Monaſterii approbante.

Anno 1235.

Ceterum cùm minùs conveniens Religioni locus videretur, per ſecundum Abbatem tranſlato in Hemilchem cis Schaldim ſacro Collegio, ibi & opibus & ædificiis ad ſtuporem omnium creſcens, noviſſimè per nefarios quoſdam immiſſo igne tota in cineres abiit. Cœnobitæ jam, antea ad ſacrilegæ clangorem buccinæ attoniti, & ſubinde diſperſi, tandem locô, qui *Coelheym* olim dictus, egregiè exculto juſto numero perſeverant. Encomium Abbatiæ alibi dabo.

Anno 1245. Anno 1582.

GAESBECA BARONATUS.

SOLET hæc olim Bruxellæ magis ſubcenſeri quàm ſubeſſe.

Anno 1393. In diplom. Joan. dato ult. Maii ubi promittit ſe 5. Præfecturas non obligaturum.

Deinceps videô diminuto Præfecturarum Bruxellenſium numero Gaesbecam in diplomatibus Bruxellani diſtrictus præteriri.

Baronatus dignitatem arguunt inſignia quæ Leonem parum à Brabantico differentem circumferunt.

Primorum Baronum ut genus ita nomina ignorantur, certum tamen è primis Brabantiæ fuiſſe.

In ſecundo ordine reponendi, qui deficiente priore ſtirpe ſucceſſerunt Ducum noſtrorum poſteri.

Et nominatim Henrici primi filiorum Godefridus qui Herſtalli & Gaesbecæ titulos, cognomen à Lovanio habuit, & ad hæredes tranſmiſit. Anno 1210.

Quomodo autem hæc linea Ducalis defecerit, necdum plenè ſcio.

Hoc conſtat, mortuo Henrico Barone ultimo anno 1312. filias ſolas hæredes ſuperfuiſſe. Hiſtorici nominant *Beatricem* quondam Gerardo Hornano nuptam, diplomata nominant Joannam eidem nuptam Perwiſii & Herlarii hæredem; (non exprimunt Gaesbecæ) ita ut planè differant. Dubium interim non eſt Gerardum ſupradictum Gaesbecam poſſeſſam ad hæredes tranſmiſiſſe.

In contractu antenuptiali cum 3. uxore Gulielmus Gerardi hujus filius tradit filio ſuo Gerardo bona in Heze & Leende ſicut ea poſſederat Beatrix de Lovanio D. Harſtalli & Gaesbecæ cognata ſua. Datũ anno 1542. Dominica poſt Remigii.

Et quidem Odam de Hornes, Giſberto de Abſcoude, illuſtri apud Batavos loco nato dotalem attuliſſe. In cujus ſtirpe perſeveravit, donec deficiente maſculâ Abſcoudiorum prole proximi in bona Hornani redierunt, nominatim Philippus Baro Bauſſigniaci & Haultkerckæ Comes. Cujus pronepos Martinus Gaesbecam vendidit Lamorali Egmondano. Vendidit quidem: ſed Egmondani quod venditionis jure cœperant poſſidere dotalitio ſervarunt, Mariâ Martini filiâ, Philippo Egmondano, & Leonorâ Lamorali Egmondani filiâ, Georgio Martini filio junctis.

Ceterum Maria ſupradicta ſecundis nuptiis elocata Gaſpari Marchioni de Lullin, clarâ Genevenſium apud Sabaudos ſtirpe edito hæredem inſtituit Sabinam Georgii & Leonoræ ſupradictorum filiam; quæ cum marito Cleriado de Geneve Barone *de la Baſtie* ſupradicti Marchionis filio Gaesbecam nunc obtinet.

Arx Gaesbecæ olim fuit pulcherrima ſtructa à Joanne Baronum Brabanticæ ſtirpis ſecundo.

Ea ſub Abſcoudiis capta, diruta, & ſolo æquata eſt hâc occaſione: Anno 1387. Annales cap. 2.

Suederus erat Odæ Hornanæ ex Giſberto filius Joannæ Principi noſtræ acceptiſſimus, à qua pagorum aliquot Bruxellanæ juriſdictionis Dominium Senatu reclamante conatur impetrare. Balivus ejus Everardum T'ſerclaes Patricium in hoc negotio Gaesbecani capitalem adverſarium in via deprehenſum exſectâ linguâ ſemineœm relinquens ad inauditæ crudelitatis facinus vindicandum cives & vicinos concitavit. Divæus lib. 4.

Qui raptim poſt quinque hebdomadarum obſidionem arce Gaesbecanâ potiti, eam ſolo æquant; vitam tamen & bona Baroni facti invidiam à ſe removenti integra ſervantes.

Non multò poſt tamen alio loco arx non minori quàm prior erat ſplendore ædificata eſt per Philippum Hornanum Baronem, ut puto. Quæ pro una parte ante aliquot annos igne abſumpta eſt fortuitò. Eam in Icone repræſentari curavit Thomas Spruyt Santflietę D. Gaesbecæ Balivus, qui in radice montis, in quo caſtrum conſpicitur, domum turribus & Anno 1566.

foſſis

foſſis munitam recenter exædificavit, cui aliud nomen datum eſt, quòd nimium vicina ſit caſtro Gaesbecano. Eodem loco D. de Berlegem Familiâ de Rodoan domum aquis cinctam habet, Rammekenſem dictam.

Eccleſia Gaesbecana dependet à Patrono Barone. Præter quam in caſtro fundati ſunt à Baronibus Sacellani quinque.

Ad laudem Dominorum non parùm facit, quod non niſi è Nobiliſſimis Familiis fuerint.

De Brabantica ſæpè dictum: de Egmundana, & Abſcoudia in Batavicis oportuniùs dicemus: de Hornanis ſic quædam pauca: eò quòd Brabantiæ deberi exiſtimem, legens paſſim in noſtrate hiſtoria Dynaſtas Hornanos antiquitùs Duci noſtro Sacramentum clientelare dixiſſe, & ordinariè Ducum noſtrorum caſtra ſecutos.

Conſideremus itaque tria, quæ laudem merentur in nobilitate, opes, conjugia, dignitates.

Opes non illas quas rude vulgus ſuſcipit, ſed honoratas, Baronatus puta, & Dynaſtias.

Poſſeſſa ab iis Gaesbeca 17. pagorum caput: Parwiſium 4. vicos complectens; illa ad Flandricum & Haginonienſem; hæc ad Namurcæum limitem nobilis Toparchia: Boxtelia in Taxandris: Cantecroya in Atvaticis: Duffela in Malinatibus, Bauſciniacum, & Moncornetum in Galliis nobiles Baronatus. Ut taceam Toparchias nobiles in Batavis Altenaenſem à Gulielmo per Margaretæ unicæ heredis nuptias acquiſitum, & ad poſteros tranſmiſſum, qui ipſi novâ ſemper acceſſione peculium ſuæ familię propagarunt.

Filius Engelbertus Bruheſam, pronepos Gerardus inter alia Herlariam, abnepos Guilhelmus Gelam primi ordinis Dominia acquiſierunt.

Puttem & Streyn Gerardo nati poſſiderunt iidemque Heze & Geldorp. Nepotes addiderunt alia decem quæ volens prætereo.

Quanti autem aliis hæc ſtirps fuerit, teſtantur nobiliores Galliarum, Hollandiæ, Germaniæque familiæ per conjugii vinculum Hornanis innexæ.

Bis Ducum noſtrorum affines fuiſſe ſupra docui. Ante annos quadringentos Guilhelmus Hornanus Comitis Monbeliartii gener filium reliquit Engelbertum Comitis Benthemenſis item generum.

Cujus pronepos Guilhelmus Loſſenſis Reguli gener, ſocer fuit Verneburgici, Jacobus Frederici Cæſaris beneficio primus Hornæ Comes, Moerſenſis Reguli gener, Neoarſii ſocer nepotes habuit ductis filiabus Comitum Moerſii Arebergæ, Buræ, Cymachi & naturali Sabaudæ Ducis hærede Cypri nobiles.

Et rursùm Guilielmus, de quo dixi, Clyviæ Comitis gener, & per eum Alberti Cæſaris affinis, ſocer Comitis Dohyen, nepotem reliquit Filiæ Haultkerkani Comitis Matrimonio nobilem, pronepotem Ryferſcheytii generum, proneptem Aſfredani uxorem. Planè, ut cum annis gloria, cum nuptiis dignitas, cum affinitatibus creſcat Hornanæ Gentis amplitudo.

Dignitates Palatinas quid memorem? In Germania Venatoris Cæſarii munus obiiſſe Hornanos certum eſt: in Francia Otto ſupremus maris Præfectus fuit: Joannes apud Philippum Imperii Belgici Conditorem eâdem functus dignitate glorioſam pro Patria mortem, ſed tanto Viro indignam perpeſſus. *Tempore Henrici IV.* *Anno 1342.*

Vultis & ſacra? Prępoſitura Sylvæ Imperialis, Commendaria Schalmenſis, aliaque duo Cœnobia Hornanis debent initia ſua, plurima iiſdem ſua accepta ferunt incrementa.

Habuerunt Theodorum Oſnaburgenſem an. 1376. Arnoldum anno 1373. & Joannem anno 1483. Leodiorum Antiſtites, & Theodoricum electum an. 1389. & Arnoldum etiam Trajecti Superioris Epiſcopum anno 1370. Engelbertum Archidiaconum Ultrajecti, anno 1303. Theodoricum ibidem S. Salvatoris Præpoſitum anno 1294. Hermannum Majoris Colonienſis Decanum, pronuper. Et in altero ſexu habuerunt anno 1209. Gelam in Regali Collegio Montibus Canonicam, in Nivellenſi anno 1214. Odam Præpoſitam. Habuerunt Jacobum, qui raro pietatis exemplo ex tanto Comite, ejuratis mundi vanitatibus, fieri amavit humilis Franciſci ſectator, in quo finio.

Juriſdictio Gaesbecana continere ſolet omnes Comitatûs Aloſtani pagos, nunc quindecim duntaxat, de quibus infrà, complectitur, non veniente in numerum Anderlaco; ubi Baro Gaesbecæ etiam triplicis juſtitiæ compos eſt. *Teſte Divæo.* *Vide ſuburbanum Bruxellenſe.*

Eam commodè dividam in tres partes, Diſtrictum puta Leewenſem ſive vetus territorium, Beltanum ſive novum territorium, & Toparchias.

In primo ordine eſt *Leewva* pagus, Dominium, familia ex Brabantiæ antiquiſſimis. Docent hæc urbs ejus nominis ad limitem Hasbanicum antiquiſſima, Familia inter Bruxellenſes primaria, inſignia Brabantiæ eadem. Ampliùs quòd primi Barones Gaesbecæ titulum Leewæ ſoleant Gaesbecano pręponere, & quòd moderni Barones primùm à Leewenſibus recipi & ibi juramentum fidelitatis dare & accipere ſoleant. Denique quòd hîc tribunal ſit, ad quod plures pagi appellant. Facit etiam ad loci commendationem Archipresbyteratus huic Eccleſiæ annexus, quæ à Præpoſito Frigidi Montis pendet. *Leeuwa.*

Pagus appendices habet ſeptem, è quibus Cœnobii nobiliſſima Bigardia ob Prioratûm ibidem Ordinis Benedictinorum, qui fundatus primo in monte D. Mariæ prope Pepingam per Joannem de Monte Equitem; ſed poſtea Dux ad augmentum, ut opinor, prioris Conventus fatetur ſe conceſſiſſe cuidam de Ballegem poteſtatem ædificandi domum Monialium. *Anno 1134.*

Quæ tranſlata & mediocriter dotata per Godefridum à Lovanio D. de Leeuwe Henrici II. Ducis fratrem, in locum de *Opbigardis*,

eo quod in priore loco aquæ penuriâ laborarent. Viſitur in Eccleſia tumulus Joannis à Lovanio, qui filius Godefridi fuit. Erant virgines antea Ciſtercienſes, ſed cum ab ordinis Generali non reciperentur, Henrico Epiſcopo authoritatem faciente Benedicti regulam aſſumpſerunt. Anno 1253.

Leeuwenſe tribunal agnoſcunt pagi hi.

Vlesenbeeck. Torrentem lini ſonat. *Vleſenbeca* in ſacris Præpoſiti Capellæ:

Oudenaken. Veterem aquam ſonat. *Oudenacum* S. Sepulchri Cameracenſis:

Berchem. Montis domum ſonat. *Berchemium Laurentii* Affligimienſis Abbatiæ Eccleſiam habens.

In hoc diſtrictu ſub Leeuwis Domus & dominium de Aa celebratur.

Wolfhagen. Sepem Lupi ſonat. Itemque *Wolfshagia* aquis & alio ornatu ſic ſatis cincta domus.

In profanis invenio Thomam Cantipratenſem qui Leeuwenſis patriâ fuit, vocatum à viro docto *Leontinum*.

Het nieu lant van Gaesbeeck. Diſtrictus novi territorii pagos qui Leeuwas appellant hos numerant.

Dielbeeck. Torrentem celerem ſonat. *Dielbecam* in ſacris à Capitulo Anderlechtenſi pendentem, notam ob D. Alenæ memoriam, cujus pater Dielbeccæ Regulus vocatur.

Itterbeeck. Torrentem Itterii ſonat. *Itterbecam* Præpoſiti Capellæ Eccleſiam.

Bodegem. Domum Nuncii ſonat. *Bodegemium* Perſonatu celebre.

Hos pagos aliqui volunt acquiſitos à Suedero Barone, dono Joannæ Ducis, alii emptionis, alii dotis loco cum Walcourtana quadam aſſignatos volunt; in quorum primo Prætorium eſt Cameracenſis Epiſcopi peculium.

Aliaque Ten Bisdom dicta Dñi de Lettres.

Caſſianus lib. 4. cap. 36. Obſerva, ut nunc, ita & olim in Cœnobiis Profeſſionem Deo & Angelis factam, antequam novitius 10. diebus præ foribus Cœnobii lachrymans orabat admitti.

Diplom. an. 1260. vocat alle onse landen ende gedeylten. Obſerva item portionis ſive partitionis nomen, quod nos Gedeylten vocamus, proprium fuiſſe dominiis illis, quæ à corpore Ducatus avulſa Ducum liberis data.

Toparchiæ in Gaesbecano tractu ſunt, quarum alias poſſidet Baro, alias Baronis beneficio alii. S. Mertens ende S. Quintens Lennick. Prioris generis ſunt *Ligniaca* duo Quintini & Martini. Illud Capituli Nivellenſis, hoc Præpoſiti Frigidimontis habens Eccleſiam. Illud forum hebdomadale cum ſolemni granorum ſtapula, hoc nundinas annuas circa ferias Tutelaris ſui habet. Illud Capellam Eyſeringanam, hoc Pedanam & Seeplakiam ſub ſe habet.

Illud domus notatu dignas habet, alteram Ten Ham. Theſaurarii Drencquartii, alteram Martini Ten Broeck. Saveneels dicti Waerſegger Patricii Lovanienſis peculium; hoc alias aliquot minoris notæ.

Streythem. Domum pugnæ ſonat. Ons Lieve Vrouwe van Lombeeck. Accedit his *Streythemium* Abbatis Ninovienſis & *Lombeka Mariæ* Capituli Nivellenſis ſacrum peculium; in illo conſpicitur vallata, ornataque domus Lathenyorum.

Goyke. Pamel. Alterius generis ſunt *Goyka* & *Pamelia*; illa perſonatu inſignis, hæc ab Archimandrita Ninovenſi pendentem habens Eccleſiam. Illam Gentiles de Taye longo tempore poſſederunt. Quorum Henricus primus ratione uxoris Catherinæ van Baeſrode Beneficium profeſſus eſt. Pameliam verò Montmorencii nunc poſſident. Anno 1430.

Hâc occaſione tribus verbis de Gente Montmorencia dicam, cujus decora proſequi majoris operæ & chartæ foret, ut quæ per omnes Galliarum angulos diſperſa, omnium hiſtoriarum paginis commendata, omnium ſeculorum geſtis communicata. Anno 1200. Mathæus Pontieveu Comes fuit. Origo Genti à Galliæ Baronibus, illis dico, qui poſt imminutam ab Hugone Capeto nobilitatis potentiam veteres titulos retinuerunt. Comitis dignitate noti ante quatuor ſecula, Ducis nomine nuper celebrari cœperunt.

Nec ulla ex dignitatibus primæ notæ palatii Regalis, quam non frequenter aliqui hujus ſtirpis obierint.

Matthæus anno 1224. Coneſtabilis, & alter ejuſdem nominis anno 1295. Admiralius, Jacobus anno 1347. Camerarius, Carolus haud multò poſt Mariſchallus Regni Franciæ; quæ dignitates nunc partim in Montmorenciâ familia conquieſcunt, partim ſępius noſtrâ & patrum memoria conquieverunt. Ut hæc prætеream; ſufficiat noviſſe Gentem hanc affinitate & amicitiâ junctam ab aliquot ſeculis cum primis totius Belgii Principibus. Et argumento eſt Laurentia Balduini Honnoniæ Comitis filia Bochardo Montmorencio ſub annum 1137. elocata. Et argumento ſunt Hannoniæ, Arteſiæ, Flandriæ, Brabantiæ noſtræ ſtirpes per connubii leges his junctæ. Teſtes Croyi, Lalani, Egmondani, Lanoii, Hornani.

Teſtes qui in auguſtiſſimum Aurei Velleris Ordinem cooptati.

Teſtes qui hodieque ad ſummas curas patriæ & Palatii delecti, in fragrante apud Principes gratia, apud populum veneratione.

Hæc ante duo ſecula quemdam Everardum Boet invenitur Toparcham habuiſſe, à quo emptionis titulo Nicolaus de Vyt acquiſivit. Anno autem 1439. dotali titulo Joannes Vilain. Anno 1454. eodem Joannes Cruningen cœpit poſſidere. Cruningii autem Florentio Borſelio transſcripſerunt anno 1501.

Devenit inde ad Croyos perque nuptias Croyacæ Nicolaus illuſtriſſimâ Montmorentiorum ſtirpe editus, ærarii Principum nunc Præfectus poſſidet ſupremæ compos juriſdictionis, cum Barone Gaesbecano indiviſim.

Non omittendum hîc, Crukenburgenſe dominium cum tribus pagis, itemque Saventhemium, Sterbekam, & alios ad tribunal Gaesbecanum viâ appellationis recurrere, manifeſto argumento, quòd aliquando à Gaesbecanis poſſeſſa fuerint.

Deinde eam ſoli Gaesbecani fœcunditatem eſſe, ut meritò penu Curiæ Bruxellenſis vocetur; eam incolarum copiam, ut hoc exulcerato tempore ad tria armatorum millia producere ex tempore poſſit. Quorum virtutem & Principes experti ſæpiùs & patria. Ambitum habet juſtum, & complectitur ad quinque paſſuum millium nulla alterius Domini interveniente juriſdictione.

GRIM-

GRIMBERGA BARONATUS.

HUic loco verum nomen fecit fœcunditas ſoli; quod enim modò Grimbergam dicimus, olim *Greinbergam*, id eſt granorum ſive ſegetis montem dicebant.

Domini primæ ſtirpis argumento inſignium putantur à Lovaniæ Comitibus aut Lotharingiæ Ducibus deſcendere. Nomen eis Bertoldi fuit notum à pluribus ſeculis, cùm ſub annum 804. nominetur ſtrenuus *Bertoldus domicellus de Greinberges habitans & reſidens in Troja ſive Xantis*, *Præfectus ibidem Caroli Magni*, maritus Iringardis, quæ ſoror Archiæ Colo-
Anno 1259. nienſis erat *nobilis Domina*. Defecit hoc ſtemma in Gerardo, qui duas filias hæredes reliquit, alteram Comiti Vianenſi junctam, in cujus bona Naſſovii ſucceſſerunt, alteram Leonio de Aa, cujus poſteri Bergenſibus juncti in illam ſtirpem tranſtulerunt portionem hæreditatis ſuæ.
Vide Mechliniam Seriem hanc & geſta Dominorum Grimbergenſium alibi commodiùs dabo & fuſiùs. Hìc tantùm, maximè ad decus horum facere, quòd tam amplis donati privilegiis, tam ſplendidis ornati titulis inter Brabantiæ primos eluceſcant. In diplomate anni 1109. Valterus Berthout *Nobilis Princeps*, in diplomate anni 1201. *Nobiliſſimus Grimbergenſium Princeps*, an. 1214. Gerardus *Dei patientiâ dictus de Grimberges Princeps inclytus*, & an. 1292. Godefridus à Duce *Nepos*, & anno 1384. Gallico Idiomate Joannes *Syre de Grimberges*.

In ipſo Grimbergano pago præter arcem Baronis plura ſunt caſtella. E primis hæc ſunt, *Poddegemium*, Craynhemenſis Toparchæ, *Sceplakia*, olim Immerſeliorum, Linth-Wingiorum nunc Tommenum Buſlidianorum hæreditas.

Viſitur & locus arcis Grimberganæ veteris cum ſua vicinia gaudens propriâ libertate, ubi Sacellum Salvatoris celebre.

Eccleſia pagi ab Abbatia Præmonſtratenſi dependet, & reperitur diviſio Parochiç à Cœnobio quoad officii Divini celebrationem facta anno 1280.

ENCOMIUM

ABBATIÆ GRIMBERGENSIS.

MOns ceteris flavet, candet Grimberga, Solumque
Fœcundũ, cœlumne notet ſine nube ſecundum?
Non malè: ſed melius, decus aurum nobilitatis,
Præmonſtratenſis candor decus Ordinis eſſet.
Aurum foſſilibus primũq; coloribus album eſt:
Ordo tuus Grimberga, tui Grimberga Barones
Ante alios interq; tenent loca prima Brabantos.

Cœnobium illud tuum in Regiæ urbis Bruxellanæ conſpectu, Abbas tuus in medio Familiæ ſuæ, Paſtores circumquaque gregi Dominico paſcendo operam navantes intuetur, voluptate dubites an fructu uberiore.

Hæc illa eſt ipſius Norberti Colonia, Præmonſtrati felix filia, S. Nicolai Furnenſis Abbatiæ fœcunda parens.

Hic locus quem Regulares Canonici colere, Monachi habitare cœperant, ſed ſucceſſu parum fortunato.

Deus nimirum in partibus erat, qui locum nobiliſſimum nonniſi à nobiliſſimo ordine poſſideri cum fructu poſſe prænoverat. Aliis temporum iniquitas, aliis res anguſta domi obſtaculo erat; Præmonſtratenſes à Norberto & Auguſtino docti utraque hæc præ Divini cultûs amore floccifaciebant. Primus qui veræ pietatis ſemina & religionis fundamenta hic jecit, Heribertus (anno 1132. dedicatâ per Lietardum Epiſcopum Eccleſiâ) cui ſucceſſerunt anno 1153. Theodoricus, anno 1170. Eghbertus, anno 1179. Simon, anno 1196. Heſcelo, anno 1222. Guilielmus, anno 1229. Franco, anno 1245. Valterus de Roſebeca, anno 1259. Goſwinus, anno 1270. Valterus de Marca, anno 1303. Anſelmus, anno 1314. Joannes de Poddegem, anno 1320. Gerardus de Iſca, anno 1337. Valterus de Marca, anno 1354. Godefridus Vos, anno 1371. Joannes van Hove, anno 1392. Joannes de Buyſſegem, anno 1393. Ægidius Pape, anno 1396. Balduinus Prickere, anno 1403. Ægidius de Bouchout, anno 1416. Cornelius de Kampener, anno 1446. Joannes Vranx, anno 1465. Joannes de Mechlinia, anno 1476. Joannes de Molendino, anno 1477. Marcus de Platea, anno 1489. Arnoldus Perſoons, anno 1507. Petrus de Wayenberch, anno 1540. Franciſcus de Blioul, anno 1543. Nicolaus de Spira, anno 1568. Gerardus à Campenhout, anno 1577. Anthonius de Oyenbrugge, anno 1594. Philippus à Rauberge.

Ex his pietatis titulo multùm primi commendantur, œconomiæ laudibus Abbas 10. ambitus partem cum Abbatiali domo veteri, 21. chorum, granariam domum, portamque anteriorem, 22. Inſignia Abbatialia primus promulgavit, 25. reformationem invexit, 27. mitram impetravit, 28. primus ex nominatione Principis inauguratus eſt, ſub 29. omnia vitio temporum & bellorum collapſa, 32. qui nunc præeſt refecit, cui Deus vitam longam det. Hæc capita fuerunt tam celebris Cœnobii unde evocati frequenter, qui aliis Cœnobiis darentur Rectores, puta Diligemio, Furnenſi, Inſulæ B. Mariæ & alibi, de quibus hoc tantùm dicam, *Felicem Religioſis Grimbergam, felices Religioſos Grimbergæ.*

Ditionem Grimberganam commodè divi-

dam in peculia duorum Dominorum, beneficia eorundem, & appendices.

Peculia Auraici Principis ratione Baronatus ſui ſunt Vici ſequentes:

MEIRE. *Manſio* (inde enim ei nomen) tam ſacris quam profanis titulis celebratus pagus.

Eccleſia ejus per Odonem Epiſcopum Abbatiæ Grimberganæ donata *cum appendiciis* (verba literarum ſunt) *Strombeca* & *Grimberga* quæ nunc ſunt Parochiæ ſeparatæ. Ceterum OPHEM. Sacella *Ophemii*, & utriuſque *Rodii* hodieque ab Eccleſia dependent, *Opheymium* quidem ſicut & pars *Mollemii* & *Bollenbeca*, alias BRUSEGEM. ſubcenſentur *Bruſegemio* etiam hujus loci pago. BRIXISROY. *Rodium* autem *Brixii* celebre eſt ob vetus ibi NIEUROY. ſagittariorum contubernium, *Novum Rodium* ob Præpoſituram Virginum Inſtituti Præmonſtratenſis ibi fundatam ante annum 1177. cum Alardus *Epiſcopus Sororibus in Novo Sarto altare de Ruysbroka aſſignavit*.

Cœnobii reliquiæ adhuc ſuperſunt, bona Grimberganis acceſſerunt.

Plures hujus pagi ſunt Toparchæ, plura Prætoria. Præcipua caſtrum Bocholtiæ de quo alibi, & alia Prætoria duo Dominorum Luduvici Verreycken Audientiarii, & Vander Ee Prętoris Bruxellani.

Hìc quæro, an non à pago hoc nomen & initia repetant privilegiati illi, Petermannorum inſtar, quos MEISENIERS. *Manſionarios Grimbergenſes* vocant, qui niſi coram Grimbergano Domino in criminalibus conveniri nequeunt, ei ſoli obnoxii, quorumque jura certa & inviolata, ubivis intra Brabantiam. Inter alia hoc proprium in hæreditatibus, ut peculium familiæ maneat penes diutius viventem.

Dux anno 1297. confirmat Privilegium eorum.

EPPEGEM. Reſtant pagi *Eppegemium* ubi arx *Indevelda* peculium Micaultiorum, & *Impla* Oyebruganorum. EELWYT. Cui ſubcenſentur pars *Eelwyta* ubi Prætorium Principis Mansfeldicæ vulgo TEN BEYGEM. STEENE; *Beygemium* ubi *Obberganum* Domini Fontinenſis, & *Dorna* aliquando Immerſeliorum OSSTLEN. LONDERSEEL. peculia. *Oſſelia* & *Londerſalia* ſub qua pars *Raemeldoncka* cenſetur & Houthemium arx, complectiturque locum *Caſtri* nomine dictum & aliud *Aſgrechtum* Urſeniorum peculium.

Atque hi quidem pagi à Principe Auraico dependentes ſolo.

A Bergenſibus pro altera parte Baronatum poſſidentibus dependent *Temſica*, *Teſtalia*, & portio *Buggenhouti* TEMPST. TIELSTELT. BUGGENHOUT. (altera enim pars, quæ Bipontini Ducis arx & peculium, ab Auraico dependet) cui accenſentur partes *Maldera*, *Liſalia*, *Lippeloi*, MALDER. LIPPELO. LISEL. & vici *à S. Amando* ob id dicti quod alteram BAESRODEN. medietatem Abbas S. Amandi poſſideat, de quo diploma vidi cujus initium: *Robertus Comitis Flandriæ primogenitus, Atrebatenſis Advocatus, Bethuniæ & Teneramundæ Dominus, & Frater N. Dei permiſſione Abbas S. Amandi in Pabula, & Leonius de A miles ſalutem & noſcere veritatem. Quæ geruntur in tempore ne labantur cum fuga temporis, ſolent ſcripturarum memoriæ commendari &c. Datum anno 1266. in Octobri.* Quo diplomate dant ambo in villa de Baſerode ad ſe ſpectante legem perpetuò daturam.

Beneficia Baronum Grimbergæ ſunt plurima, quorum alia ab utroque ſimul, alia ab altero dependent. Primaria Auraici ſunt *Blaeſveldia* BLAESVELT. Prantiorum Dominium, & *Rumpſta* RUMPST. pagi non ultimæ notæ.

Bergenſis beneficia ſunt *Ruysbroecka* & RUYSBROECK. *Willebroca* pagi à paludibus dicti. WILLEBROECK.

Atque hęc ſatis de Grimberganis, reliqua in Mechlinia dabimus.

ASCANUM
DOMINIUM.

Habetur hoc inter nobiliora Brabantiæ Dominia, & complectitur pagos ſeptem, & Leonem ſcandentem in inſigni circumferre ſolet. Forum hebdomadarium die Martis hìc eſt, ſicut Noſſegemii, nundinæ annuæ Martis poſt Paſcha.

Emortuâ veteri Dominorum ſtirpe ſucceſſerunt Grimbergano, pronuper Gentiles de Coultreau acquiſierunt. Solentque Domini Labarum Ducalem aſſervare & circumferre.

Sub hujus Dominii diſtrictu cenſetur Ducalis Affligimii Abbatia Benedictina inchoata Anno 1083 à ſex militibus prædicatione Wetherici Monachi converſis, auctoritatem & auxilium præbente Adelâ Comitiſsâ & interjectis aliquot annis Godefrido Duce. Hujus Abbatię, quam ego libenter principem Brabantiæ vocarem, decora & encomium ſecundis curis dabo, cùm ejus Archiva non uno loco diſperſa inſpicere non licuerit hactenus.

FINIS

J. B. GRAMAYE

GALLO-BRABANTIÆ

ANTIQUITATES.

INDEX FAMILIARUM

Quarum mentio in Antiquitatibus Gallo-Brabantiæ.

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

A

d'Arquennes. *pag.* 8. 1.
d'Anguien. 8. 2. & 31. 1. & 35. 1
d'Argenton. 17. 1
d'Argenteau. 21. 1. & 23. 1. & 35. 1. & 43. 2.
d'Aishove. 31. 1
d'Aleyn. 31. 1
d'Aymeries. 22. 2
d'Aſpremont. 27. 1
d'Albe. 45. 1
d'Aſprimont. 16. 2

B

Baillet. 9. 1
Bayus. 22. 2
Bare *del* 27. 2. & 28. 2
Bailliencourt. 8. 2
Barndburg *de* 34. 2
Bauſſigny. 30. 1
Barre *de* 34 1
Berſel. 8. 1
Berghe *vanden* 9. 1
Beſuts. 13. 2. & 21. 2
Bergen *de* 30. 2. & 32. 2. & 36. 2
Berchen *de* 34. 1
Bertrach. 46. 2
Bellefort. 47. 1
Bertholt. 47. 2
Bierkeeck. 16. 2
Blaton *de* 20. 2
Blois. 34. 1
Bourgeois. 6. 2
Boler. 9. 1
Boiſot. 13. 2. & 21. 2
Boſſunes *de* 28. 2
Borbon. 33. 2
Borchoven. 35. 2
Bomal. 42. 2
Bouſſies *de* 21. 2
Briſeteſte *de* 35. 2
Brant. 22. 1
Brabançon. 22. 2
Brandenburgh. 36. 2
Bronio *de* 28. 2
Bruxella *de* 19. 1
Buſco *de* 22. 2
Buſco-ducis *de* 22. 2
Burgundia. 47. 2
Buſerette. 7. 1. & 37. 2

C

Caverel. 28. 2
Carniers *de* 28. 2
Campernoille *de* 20. 2
Cambré. 38. 1
Carondelet *de* 35. 2
Caſtris *de* 28. 2
Chauſtre *de* 35. 2
Cheſne *de* 13. 2. & 21. 2
Cleve *de* 24. 1
Cortebec *de* 16. 2
Corvibout. 18. 1
Corſwarem. 23. 1 & 45. 1
Coultreau *de* 48. 2
Croy. 32. 2. & 46. 2. & 36. 2
Crehen *de* 45. 1
Culenburgh. 13. 1

D

Dabor. 44. 1
Davre *de* 26. 1. & 27. 2. & 28. 2. & 33. 2. 36. 2. & 37. 1. & 43. 2. & 46. 2. & 48. 2
Divion. 16. 2
Dion *de* 36. 1
Donghelbert. 16. 2. & 22. 2. & 23. 1
Dommartim. 13. 1. & 31. 1
Drenquaert. 9. 1
Duffel. 22. 2
Duras *de* 39. 2

E

Ercain. 16. 2

F

Fabri. 45. 1
Feriet. 28. 2
Floreff *de* 28. 2

G

Gages *de* 20. 2
Gavre *de* 22. 1. & 31. 1
Gasbeeck *de* 36. 2
Geldonia *de* 23. 1. & 39. 2. & 40. 1
Gemblours *de* 27. 1
Geneſſe *de* 13. 2
Geſt *de* 17. 1
Gloceſter. 44. 2
Glimeloth. 7. 2
Glymes *de* 9. 1. & 10. 2. & 16. 2. & 21. 1. & 27. 2. & 31. 1. & 33. 1. & 2. & 34. 1. & 38. 1. & 39. 2 & 40. 1. & 2
Grambais. 9. 1
Grez *de* 9. 1
Grave *van* 16. 2. & 23. 1. & 33. 2
Grimberghen. 48. 2

H

Hancaert. 28. 2
Hamal *de* 22. 1
Haye *de la* 21. 1
Hautain *de* 20. 1
Hareton *de* 30. 2
d'Hawans 36. 2
d'Hanut 44. 1
Hennin *de* 6. 1
Hembricourt 14. 1. & 31. 1
Heſdain *de* 20. 1
Herlar 48. 2
*Ts*Herenbergh 24. 1
Hinkaert 37. 1. & 38. 2
Hircain 41. 2
Hoen 43. 2
Honsbroek *de* 6. 1
Hun *de* 8. 2
Huldenberghe 37. 1
Horne *de* 24. 1

I

Iandraigne *de* 47. 2
Iauche *de* 23. 1. & 42. 2. & 48. 1. 2. & 47. 2
Iſca *ab* 17. 2
d'Inre 8. 2. & 28. 2
Juppleux *de* 35. 1

L

Laleus *de* 8. 6
Labourlotte *de* 13. 2
Lalain *de* 14. 1. & 33. 2
Lerine 33. 1
Leſte *de* 37. 1
Ligny *de* 21. 1. & 35. 1
Liroux *de* 28. 2

Limi-

INDEX FAMILIARUM.

Limilette *de* 13. 1
Loon *de* 48. 1
Loſs *de* 31. 1
Lovanio *de* 17. 1
Lopugne *dè* 13.2.& 22. 1

M

MArbais 13. 1.& 21. 2.& 22.2.
Malcto *de* 17. 1
Malre *de* 17. 1
Maleve *de* 17.1.& 43. 2
Marque *de la* 31. 1. & 35.1.& 36.1.
Malaiſe *de* 23. 1
Melolyre *de* 17. 1
Meſbroeck *de.* 17. 1
Merode *de* 24. 1. & 43.2. & 46.2.
Melin *de* 21. 1
Meeuwe *de* 23. 1
Mirabelle *de* 24. 1
Mieulx 31. 2
Montigny *de* 35. 1
Mongaliart 37.1.& 2
Mombeeck 44.2.& 45.1
Monte *de* 28. 2
Moriazarth *de* 17. 1
Mol *dè* 13. 2
Montenaken *de* 13.1.& 16.2. & 23.1.& 46.2.
Moſchus. 7. 2
Montfort *de* 21. 2
Mont S. Vibert *de* 17. 1
Mollenbais *de* 20.2. & 43. 2

N

NAſſauw 35.2. & 46.2
Namurco *de* 17. 1
Nivella *de* 7.1.& 2
Nivigellatus 22. 1
Noyelle *de* 21. 2

O

OFfhuys 22. 2
Overyſſche 13. 2
*d'*Ognies 7.1.&2.& 28.2.
*d'*Orley 8.2.& 35.1
*d'*Ooghe 8. 2
*d'*Opprebais 17.1.& 22.2.& 33.2
*d'*Orbais 34.1.&2.& 35.2
Ophain *de* 38. 1

P

PApin 28. 2
Parwé 30.2.& 14.1
Pertherbu 7. 1
Petri 7. 2
Plancelot *de* 17. 2
Podio *de* 41. 2
Phallaix vel Faller *de* 47. 1
Polhain *de* 47. 2
Pondelours *de* 22. 6

Q

QUercu *de* 9. 1

R

RAnſt *Van* 13. 1.& 20. 1
Recourt *de* 36. 1
Rimerſwal *de* 38. 1
Rifflaert 8. 2
Roels 4. 2
Rode *de* 20. 1
Rotſelaer *de* 24. 1
Roſiers *de* 28. 2
Rochefort *de* 31. 1
Rubenpré *de* 8.2.& 13. 1. & 21. 2. & 35. 1. & 46. 2.
Rupemont *de* 28. 2

S

SAlms 34. 2
Seraing *de* 31.1. & 44. 2
Schoonvorſt. 46. 2
Seyve *de* 16. 2
Seſſées 33. 2
*t'*Serclaes. 14.1.& 36.2
Sombreff 13.1.& 16.2 & 17.1.& 20.2.& 34.1. & 35.1.& 2.& 36.1. & 2.& 38.1.& 43.2.& 44 2
Solre *de* 14. 1
Solbronecq *de* 28. 2
Sombeck 28. 2
Spontin 21.2.& 32.2
Stalle *de* 34. 1
Steenkerken 8. 2
Stradius 23. 1

T

TErmonde 33. 1
Tellinas *de* 51. 2
Thy *de* 14. 1
Thylli *de* 20.1. & 33.2
Tinture *dè* 7. 2
Trazegnies *de* 7.1.&2. & 9.1.& 22.1.& 37.1
Tour *de la* 21. 2
Trudonois *de* 23. 1

V

VAlhain *de* 27.1.&2. & 30.2.& 31. 1.& 33.2.& 34.1.& 2
Velhette 6. 2
Verneburgh 13.1.& 35. 2.& 36.2
Vertain 8.1.& 2
Vitriacus 22. 1
Vianen 24. 1
Vianden *de* 35. 2
Vivario *de* 28. 2
*d'*Urſel 35. 2

W

WAha 33. 1
Waillet 46. 2
Wafflaert 22. 2
Walhainio *de* 28. 2
Warfeſé *de* 14. 1
Wayes *de* 13. 2
Walloncapelle *à* 6. 2
Walcourt *de* 22. 1. & 2
Weſſen 37. 1
Weſemael *de* 17.1.& 47. 2
Willot 6. 2
Wittem 8.2.& 24.1. & 36.2.& 38.2. & 46.2
Widoe *de* 48. 2
Woude *de* 21. 1

Z

ZOete *de* 20. 1

FINIS.

J. B.

J. B. GRAMAYE
GALLO-BRABANTIA

ILLUSTRISSIMO REVERENDISSIMOQUE

DOMINO,

FRANCISCO BUISSERET

NAMURCENSIUM ET GALLO-BRABANTIÆ

EPISCOPO,

DOMINO MEO SALUTEM DICO.

GEMMAM *hanc Brabantiæ noſtræ, Diœceſeos tuæ, quantùm ingenii mei & temporum ratio paſſa eſt, exquiſivi, inter patriæ noſtræ decora non ultimo loco reponendam; purgavi ignorantiæ tenebris hactenus fœdatam; expolivi, liberiore vultu, liberaliore fronte omnium oculos ſubituram. A pedibus, id eſt, fundamento omnium tam in ſacris quàm profanis memorabilium auſpicatus, quomodo rectiùs, quomodo certiùs, quàm in caput deſinam, cujus induſtriâ tota inferior moles gubernatur? Atqui Tu caput es,* Antiſtes Maxime, *tua iſthæc filia, tuarum curarum pars non infima. Quam ego præ reliqua Brabantia felicem undiquè ſemper exiſtimavi. Si Religionem inſpicio & rem ſacram, nuſquam tot Abbatiæ, tot Cœnobia, tot Sacella ruralia, tot celebrium Divorum memoriæ; nuſquam minùs virulentum ſemen ſuum hæreſis evomuit, minùs incolæ infecti ſunt aut fuerunt. Si Nobilitatem, fateor quidem eam multùm nunc de priſtino ornatu remiſiſſe; ſunt tamen & plures, cæteris paribus, quàm ullibi. Si ſoli clementiam, ſciunt omnes quanto hæc ditio aliis beatior ſit. Fuſiùs hæc & his plura in opere hoc toto digeſſi; nec opus fucum orationis accedere, ubi nativa & omnibus obvia patet dignitas. Ad Te quod attinet,* Præſul Inclyte, *præter id quod Gallo-Brabantia, inprimiſque Nivella, tuis nuper auſpiciis mirum in modum honorata, ſuo quaſi jure ad tui Nominis confugit patrocinium; privatim etiam ego cur id facere debuerim rationes habeo. Collegii iſtius Rector, quod inter alia vel maximè fautorem Te agnoſcit; Academiæ iſtius pars, in qua annos plures juventuti formandæ Te conſecraſti, & unde Cameracum, tanquam in coloniam miſſus, cunctas propemodum dignitatum functiones obiviſti, in Epiſcopali nunc Infulâ conquieſcens; ornante interim excelſam Amplitudinis tuæ Cathedram humanitate nunquam ſatis laudatâ. Quâ præveniente ſpero, imò confido futurum, ut hoc clientelaris obſequii teſtamentum quod profiteor publico hoc Scripto, benigniorem in partem interpreteris. Erit Deus qui Te,* Illuſtriſſime Reverendiſſimeque Domine, *ad Eccleſiæ ſuæ clavum ſedere diu jubebit. Erit qui id unum orat vovetque*

Cliens tuus

J. B. GRAMAYE.

A CENSU-

CENSURA URBIUM

Quarum hoc opere Antiquitates digeſſi, imprimiſque

OPPIDI NIVELLENSIS.

CLariſſimum Virum J. B. Gramaye indefeſſo labore Gallo-Brabantiam noſtram peragraſſe, & quæ ad eam illuſtrandam facere poſſent collegiſſe, ſcimus & gaudemus : Et quidem quoad Oppidum Nivellenſe teſtamur & noſtra & Capituli Archiva pervidiſſe, & ſummâ prudentiâ, ordineque optimo ex eis collecta diſpoſuiſſe. Quo nomine eidem S.P.Q. Nivellenſis gratus & memor futurus omnium nomine publicum honorem & teſtimonium defert. Actum Nivellis 20. Martii anni 1606.

CENSURA

ABBATIS GEMBLACENSIS

Luduvici Sombechi.

FElix Gemblacum, felix Cœnobium, cui poſt tot ruinas & vaſtitates contigit eſſe redivivum operâ Illuſtris Clariſſimique Viri J. B. Gramaye, qui inauditâ diligentiâ ex ruderibus & ultima temporum fuligine eruit, quicquid ad laudem & admirationem loci facere poſſet.

Quod teſtor, qui ei Archiva lubens volens communicavi, & unà hoc de Gemblaco Scriptum omni honore proſequor & omnibus commendo. Datum Gemblaci in noſtro Cœnobio 3. Kal. Februarii anno 1606.

CENSURA

OPPIDI HANUTENSIS.

HIſtoriam Clariſſimi Viri Domini ac Magiſtri Joannis Gramaye Juriſconſulti & Profeſſoris in Academia Lovanienſi, eſſe vitæ noſtræ & Patrum noſtrorum Oppidi Hanutenſis ejuſque Territorii verè Magiſtram, fatetur S. P. Q. H. quem Clariſſimus Dominus ſciat ſe ſemper habere devinctiſſimum & obligatum ad antidora. In cujus rei teſtimonium hanc præſentem Cenſuram ſigillo noſtro & nomine Nobilis & Generoſi Viri Joannis a Mombeeck J.U.L. & Conſulis vigilantiſſimi curavimus muniri hac... Aprilis anno 1606.

CENSURA

Vice-Comitis Geldonienſis Caroli de Glymes, *& Paſtoris Divi Medardi.*

LUcubrationes Doctiſſimi Viri J. B. Gramaye J. U. Licentiati optimè de Republica meriti & Clariſſimi, de Antiquitate noſtri Oppidi Geldonienſis retroactis temporibus hìc & alibi repertas omnibus ritè perlectis grati amplectimur, & ut ulteriori teſtimonio fulciamur, præſentes unà cum Generoſo & Nobili Vicecomite ſignavimus hac 10. Aprilis 1606.

NIVELLA.

NIVELLA.

Cui Brabantiæ Dux, partim tanquam Advocatus, partim tanquam Comes præeſt.

Galli ab antiquo Nivelles, Germani Nivele, Belgæ Nivell ab antiquo & nunc dixerunt.
1. Sic deſcribitur in Bulla Clementis II. poſt citanda.
2. In diplomate Henrici I. ſic deſcribitur.
3. Id nominis loco dat M. S. Divæ Gertrudis vita paſſim.
4. Unico l. ſcribit Ottonis Auguſti diploma poſt afferendum.
5. Zuentebaldi diplom. ſic urbem indigetat videndum poſtea.
6. In Privilegio Frederici Imper. Gemblacenſibus dato ita legi.
7. Supra laudatum Henrici I. diploma ſic habet.
8. Sic nunc vulgo loquuntur.
9. Sigibertus & Moringus in vita S. Viberti.
10. Chronicon Villarienſe c. 2.

Locum hunc [1] *confinem ubi Lotharingii junguntur Francigenis* [2] *in Brachbanto* ſitum olim [3] Nivigellam, [4] Nivigelam, [5] Nivialum, denique [6] Nivelliam, [7] Niviellam, & Nivellam [8] unitatis numero, & Nivellas [9] multitudinis numero accuſandi caſu video appellari.

Nomen unde deductum ſit, nec legi uſquam, nec facilè conjecturâ aſſequar.

Locum olim ſylveſtrem fuiſſe unica glorioſæ Gertrudis vita abundè docet.

Nec olim tantùm, ſed & venientibus ad famam Lovaniæ Comitibus anno 950.

Et amplius iiſdem Ducatûs Lotharingici [10] titulum adeptis, Nivellam uſque ingentes ſylvæ erant anno 1147.

Planè ut crederem Romanos Francis Barbarorum metu junctos, & junctim in ſylvarum interiora, relictis urbibus, dilapſos Nivigellenſe caſtrum ſubitos hoſtium impetus facilè propulſaturum extruxiſſe ſub annum 500. & nominaſſe Nieu, id eſt novum, selle id eſt ſedem, aut al aut geheel id eſt totum; niſi Henrici Imperatoris diploma traderet, *locum propriis Divæ Gertrudis manibus excultum*.

Ex diplo. dato an. 1040. Epiſcoporum 9. ſigillis munito.

Cujus partem eſſe firmiter mihi perſuadeo, locum turri ædis primariæ ſubjectum, ubi hodieque dat & recipit primum in inauguratione fidelitatis juramentum Abbatiſſa: monumentorum, ſtructuræ, & cubiculi vicini, de quo poſt, ductus argumento.

Patet ex diplom. Henrici Imp. dato an. 1041. Regni ejus an. 13. ubi hæc ſpecificantur ſingula.

Caſtro ſubjecta erat *Villa* ſive *Burgus* ab omni antiquitate jus *telonii*, *mercatûs*, *monetæ* habens.

Quando primò mœnibus cincta fuerit, definire necdum poſſum. Ligneis ante Normannorum in Gallias adventum cinctam fuiſſe, ſunt qui putent. Lapideis, authoritatem faciente Duce & Cæſare, munitam & foſſis inſtructam credo.

Poſt annum C. 800.
Divæus l. 2. de Antiquitatibus Belgii id credit.
Ante annum 1220.

Anno 1231.

Et ampliùs, longè majore quàm nunc conſpicitur ambitu urbem, aut ſuburbana ſaltem (cùm veſtigia mœnium nuſquam appareant) ſe extendiſſe; quippe undecim, ut poſt dicam, Parochias comprehendentem, quarum aliquot nunc extra urbem viſuntur.

Ex literis Joannis Epiſcopi Leodienſis hac de re datis in Maio.

Nolim autem aſſerere mœnia, quæ nunc conſpiciuntur, ita vetera eſſe, ſed bellorum injuriis vaſtata putarem à 200. duntaxat annis reſtituta: cùm legam ex portis aliquot & nominatim Salicenſem poſt annum 1417. exſtructam.

Ex libro [illegible] urbis in geſtis anni 1417.

Ita ut nunc urbs portis ſex patens, vias publicas quinquaginta & ampliùs numerans, præter alios rivulos Thienam amnem ex cognomini pago lapſum excipiens, vicorum, domuumque nitore, hortorum amœnitate nulli vicinarum urbium facilè cedat.

Ædes operaque publica, quæ notari mereantur, pauca ſunt, imminutâ multùm per hos bellorum turbines urbis majeſtate.

Quoad civitatem & jus regimenque urbis, fateor quædam controverſa eſſe, quæ nec meum decidere, nec fortaſſis penitùs rimari. Dicam ergò tantùm, quæ ex veterum hiſtoriarum & diplomatum fide didici, nec harum nec illarum, niſi quà veritas cogit, partium.

Primo itaque loco *Comites* pono, non quòd ullos hoc titulo ſolo uſos noverim; ſed quod lego *Comitatum Nivigellenſem* nominari in dote Gerbergæ utriuſque, & ejus quæ Carolo Duci Mater fuit, & ejus quæ Lamberto Comiti Lovanienſi enupſit.

Anno 996.
Vide hiſtoriæ noſtræ c. 7.
Anno 1015.
Vide hiſtoriæ c. 9.

Rogieres id docet ex Francorum Annalibus.

Æmelius autem inter Marchionatus Antwerpiani urbes hanc numerat, & eum ſecutus Bertius & Guicciardinus.

Hinc eſt, quod nonnulli tradunt hunc à Bruxellenſi dependiſſe, quia nimirùm Carolus, quem dixi, Bruxellam nativitate, habitatione & Regiâ ſuâ ornaſſe, & Nivellæ tacito calculo prætuliſſe dignoſcitur.

In M. S. Hiſtoria vitæ ejus.

Ex diplo. Ottonis & Henrici Imp. poſt citando.

Unde manifeſtum, Comitatum D. Gertrudi, quæ *Domina* tantùm *Nivellarum* vocatur, non contraditum permanſiſſe penes Lovanienſes, & devolutum ad eorum hæredes Brabantiæ Duces: quorum fuit *defendere potiùs, quàm poſſidere Nivellam.*

An autem, ſicut *Comes* ita & *Vice-comes* Nivellenſis fuerit, vellem poſſe liquidò probare.

Aliqui putant, Gentiles à Nivella dictos fuiſſe Vice-Comites, aut ibi ſaltem natos.

Quamquam ego non ambigam *Præfectum* hìc olim Ducalem fuiſſe, qui limitaneæ arcis, ut ſuprà docui, aut arce in Monaſterium converſâ, *limitis Francici* curam ageret.

Poſt Comitem tempore & titulo priorem Domina eſt jure & poſſeſſione aliàs major conſtituenda.

An autem D. Gertrudis inter alia Nivellam hæreditariæ portionis loco nacta Dominium ad ſucceſſuras ſibi Abbatiſſas tranſmiſerit; & rursùs an utile, an directum, ut J. C. loquuntur, meritiſſimò dubito.

* Ex diplomate hac de re dato an. Regni ejus 13.

* Ex Bulla data 12. Kal. Junii Pontificatus an. 9. Anno 1239.

* Ex diplomate hac de re dato Indictione 12.

* A Philippo Auguſto in datis anno 1204. Confluentiæ 2. Idus Novembris Indictione 8.

* Ex Clementis II. datis Indict. 2. Urbani datis Id. Junii Pontif. an. 1. & aliorum pluriſ.

* Ex Imp. Henrici datis Idib. Junii Indict. 3.

* Ex Sigiſmundi Imp. datis an. 1418. 6 Febr. ubi id refert.

* Literarum exempla 4. in Codice reperi ante Venceſlai Ducis tempora.

* Nominatim ex Odonis Epiſcopi reſcripto dato anno 1227.

Hoc ſcio, Henricum primum Cæſarem *Burgi jus* Abbatiſſæ donaſſe an. 1041. confirmante id ipſum Clemente II. Romanæ urbis Antiſtite.

Invenio deinceps donationem urbis Nivellenſis Henrico Lotharingiæ Duci factam, à Conrardo Imperatore revocatam, profitente non licere dependentes ab Imperio tractus alienare.

Ita jus in urbem ſummum manſit maneteque nulli obnoxium penes ſecularis Collegii Abbatiſſam.

Quam & cujus bona juraque Romani Pontifices immediatè ſuam in tutelam ſuſceperunt.

Sicut & Imperatores expreſsè liberam eſſe voluerunt *Imperii Principem* omnique Principum gaudentem prærogativâ. Adeòque Regalia ab ipſis ſolent Cæſaribus de more accipere.

Niſi quòd frequentia exempla habeam, ab Auguſtis id demandatum Lotharingiæ ſive Brabantiæ Duci ob itinerum difficultates & ſexûs teneritudinem.

* Ex Henrici Imp. Decreto dato 3. Idus Junii anno Regni 3.

Quia autem *Brabantiæ Duci* (verba diplomatis ſunt) *non ſubeſt Nivella, ideo ſi diris Eccleſiaſticis illa involvatur, hanc non teneri* plurium Pontificum reſponſa declararunt.

*Ex libello in forma ſupplicis oblato Abbatiſſæ à Joanna Duce an. 1397. Aug. 22.

*Ex diplo. Joannis Ducis an. 1272. ubi fatetur ſe tributa aſſenſu Dominæ impoſuiſſe.

Eadem-propter ſi quando Duci bellum aut belli metus erat, eidem Nivellenſes non implicabantur, nec Duci niſi permittente Abbatiſsâ licebat campanæ æris ſonitu cives armare aut militem conſcribere, aut tributa imponere.

Ceterum cùm Patronatus ſui jus Cęſar in Ducem nuper transfuderit, exinde & Regalia ab eo & confirmationem obtineri mos obtinet.

* Nominatim ex Benedicti I data 6. Kal. Febr. Pontif. an. 7.

* Nominatim ex Caroli V, data Bruxellæ an. 1549. 27. Novembris.

* Id Clemens II. Papa teſtatur & confirmat in datis Indict. 2.

Cùm autem Dominam ab omni tributo & exactione liberam 3. Pontificum, 5. Imperatorum, Ducum fere omnium fecerint privilegia, ob hæc & alia tuendę Abbatiſſæ & Collegio Henricorum Cæſarum primi & ſecundi indulto permiſſum, quem vellet *Advocatum* eligendi.

* Ex diplomate Henrici Ducis an. 1225. dato ubi ſic ſe vocat.

* Ex Formula juramenti Gallicâ linguâ in ſacro quodam Codice deſcripti.

Electum ſcio, etſi temporis incertus, Ducem Lotharingiæ ſive Brabantiæ qui hunc *terrarum Eccleſiæ*, nunc *Eccleſiæ Nivellenſis* ſcribere ſe ſolet olim, hodieque in juramento ſolenni, quod ad Aram Gertrudis Virginis præſtat, appellat *Advocatum.*

Vulgo MAIEUR.

* Fatetur id Henricus Dux literis an. 1225. datis.

* Per Ottonem Auguſtum anno 980. Indict. 7. dati.

Proximo poſt Advocatum gradu *Villicus* eſt ab antiquo per Dominam conſtitui ſolitus. Judex & Executor juris juſtitiæque triplicis, imò *Banni Imperiales* Collegio olim donati; qui inſuper in pagos, paucis exceptis, omnes ditionis Nivellanæ aliquid juris habet.

Eo, dum hæc ſcribimus, ſummo omnium applauſu fungitur officio Paulus Roelſius Vir humanus & peritus rerum noſtrarum, cujus ex Muſæo aliquot manuſcriptorum habui uſum & inſpectionem quos hoc † ſigno ab aliis ſecernam.

Hic cum *Scabinis*, ita Senatores vocant, primum civitatis aut veriùs Senatûs tripartiti membrum conſtituit.

Ex Regiſtro oppidi antiquo ad annum 1200.

Fatetur id Dux in datis an. 1324. Decembris 3.

Anno 1296.

Fatetur ſuo conſenſu id factum Dux Joannes datis Lunæ ante Feſtum Laurentii.

Scabinos olim quatuor fuiſſe lego, ex totidem Tribubus Patriciis id eſt nobiliori civium parte lectos à Domina, ut credo, nec Duci aliquatenus obligatos, nec ulli Domino.

Ceterum cùm hic Magiſtratus perpetuus & ad vitam eſſet, ob ſeditiones abrogatus, & conſtitutum ſeptem Scabinorum à Domina Collegium, quod hodieque perſeverat.

Hujuſce rei exempla centum invenio in actorum libris, ſed nulla ante an. 1300.

Alterum Curiæ membrum faciunt *Quæſtores* & *jurati*, utrique à Duce creati ad vectigalia potiſſimùm regenda; illi ad manus *Balivi Brabantiæ & Deputatorum*, hi ad *Commiſſariorum* fidelitatis juramentum deponentes.

Vulgo RENTIERS.

Ex Regiſtris oppidi 300. abhinc annis.

Quæſtores incerto numero fuerunt olim 4. mox 3. veniente olim in numerum *Penſionario* & *Clerico.*

In diplom. Venceſlai de vectigalibus.

Hos *Burgi-Magiſtros* appellatos video ex eo, quòd claves oppidi ſub horum ſint cuſtodia.

Jurati etiam numero non eodem extiterunt olim decem, nunc octo, ſæpè plures, raro pauciores.

Venceſlaus anno 1370.

Joanna anno 1385.

Joannes anno 1418.

Philippus anno 1438.

Venceſlaus an. 1366.

In actis an. 1531. & 1540.

Damnati ad Peregrinationem S. Jacobi.

Ex ſententia lata an. 1510.

Hi duo junctim Jurati & Quæſtores, quidquid veſtigalia, tributa, exactiones aut jus Principis tangit, ſolent & poſſunt curare, ordinare, elocare ad 40. pedum in urbe, 100. extra ſpatium, reluctantes coërcere, punire &c. idque diverſorum Principum ex lege. Adeoque exempla ſunt mulctatorum per hos qui executoribus eorum reluctabantur.

Quod ſi his cum Domina oriatur aliquid controverſum, in Brabantiæ Conſilio volunt decidi debere.

Jurati autem duo cum uno Quæſtore, Pacificatores, ut eorum voce utar, ſunt & vocantur.

Cete-

Anno 1260. cum omnes Brabantiæ urbes & municipia diploma Ducis ſubſcripſerunt, ſola Nivella deeſt.

Ceterum invenio ſigillum antiquitus urbi nullum fuiſſe, adeoque in negotiis urbium Brabantię rarius Nivellenſes ſubſcripſiſſe; aut ſi ſubſcripſerint Abbatem Gemblaci aut alium rogaſſe, qui defectum ſigilli Nivellenſis ſuo ſuppleret.

In conventione inter Ducem & Luduvicum Flandrum anno 1339. quæ eſt in diplomatum Bruxellenſium libro.

* Ex litera pacificationis data in diviſionis Apoſtol. Feſto.

* Amplius cùm per tumultum communitas junctis contra Dominam capitibus ſigillum ſibi proprium aſſumpſiſſet, interdicto Leodienſi & Ducis authoritate, juſſa ſigillum obliterare.

Ex Decreto Curiæ & Ducis hac de re edito.

Anno 1534.

Et noviſſimè cùm ſcutum urbis (Pedum Abbatiale præferens) inſignibus Brabantiæ ornaſſent, Ducali ſententiâ coërciti ſunt; quod retinuerunt aliquatenus mutatum quæſtores cum epigraphe tali: *Sigillum Receptorum & Juratorum Ducis Brabantiæ ad cauſam.*

Nominatim anno 1310.

Nec omittendum quod obſervo, præter hunc rei Principis intendentem Magiſtratum, Procuratorem Generalem viarum publicarum & refectionis earum curam habuiſſe.

Ex literis datis anno 1454. ſuper hac re.

Magnum etiam Brabantiæ Balivum ſtatis diebus, ut nundinis, citari ſolitum ad providendum tuendumque jus Ducis.

Ex actis annotis ex oppoſito citatorum, & literis Jucundi adventus ſingulorum.

Inſuper ſolere Duces in Nivellenſi Curia juramentum pręſtare, & præſtitiſſe Burgundici ſanguinis Duces Anthonium an. 1406. Joannem an. 1418. Philippum an. 1427. Carolum an. 1478. Philippum. an. 1486.

Ex actis an. 1427 cum diplom. Brabantiæ (vulgo Chartres) hic viſitata.

Ulteriùs ſolere Brabantiæ Archiva, antequam Vilvordiam transferrentur, hìc cuſtodiri.

Ex regiſtris veteribus oppidi.

Et Nivellam inter ſecundi ordinis urbes loco tertio in Ordinum conſilio advocari, & præſto eſſe.

Tertium in Senatu ordinem faciunt Decani ſexdecim annales ex plebe & ſingulis opificum collegiis bini, quos eligit plebs & Decani defuncti, confirmant reliqua duo membra.

Magiſtratui ſubjicitur civitas ſive cives, quorum pars opulentior in tribus juratis Sagittariorum contuberniis uni nomen dat, aut etiam duobus Poëtarum Collegiis, quæ jam prope interierunt.

Vilior in certa opificum collegia, ex quibus octo dumtaxat ſunt quibus aditus eſt ad Senatum. In omnes juridicè citatos non niſi poſt triduum agere licet.

† Ex Ducis privilegio dato anno 1355. circa S. Michaelis.

Anno 1416.

Qui nundinas annuatim liberas, & Hallam, ut vocant, à Principe obtinuerunt.

Ex vita D. Gertrudis ibidem manuſcripta.

Fata ſive adverſitates præcipuæ obvenerunt Nivellis ab igne: cùm fortuito incendio *Clauſtrum* cum *Burgi* parte abſumeretur, viſa à quibuſdam glorioſa Gertrudis peplo ſuo flammarum impetus avertere.

Anno 1580.

Ex oculatorum teſtimonio.

Et noviſſimè bellis civilibus combuſto undique ſuburbio.

Ex veteri pictura hujus rei in Sacello M. Magdalenæ.

A Peſte. Cùm tantum ſerperet contages, ut mortuis efferendis vivi non ſufficerent an. 1336

P. de Thymo parte 5. c. 6. cives ob non adminiſtratam juſtitiam Duci conqueſtos & Ducē remedium adhibuiſſe.

A Bellis inteſtinis quidem ſæpiùs, civitate Dominarum & Capituli Imperium gravatim ferente, nominatim anno 1263.

Ex bellis illuſtribus quæ in Hiſtoriis vide.

Vicinorum Hannoniæ quater, Flandriæ ter, Namurci ſemel ſenſerunt Nivellæ injurias notabiles.

Anno 1156. Divæus l. 5. rerum Lovan.

Captaque adeò Nivella à Flandro Brabantiam ſibi vendicante, ſed mox Duci reſtituta.

Anno 1489. Idem l. 8. rerum Lovan.

Iterumque à Saxonum Duce tumultuantes Brabantos ulturo.

Anno 1580. Ex diario parvo Orivallenſi & relatu diverſorum.

Noviſſimè in communi Belgarum naufragio à Bruxellenſibus Regi & Religioni rebellibus circumventa, ſacris profanatis, ſuburbiis vaſtatis, tandem advenienti Joanni Auſtriaco victas manus dedit Regi ſuo conciliata an. 1588.

17. Septembris.

Eodemque anno à Caſimiri milite iterum ſpoliata & profanata & exhauſta multum de priſtino remiſit ſplendore; ut ex relatu diverſorum intellexerim, ultra duo ædium millia in ſuburbano everſa.

Rei ſacræ & Religionis apud Nivellas initium non altius quàm ab Antiſtite Amando & Itta Pipini primi conjuge.

Meierus ad annum 650.

Illius conſilio hæc *Nivigellenſem Cellam* ſive Cœnobium exſtruxit, exſtructoque Gertrudem filiam præfecit.

Ceterum ubi Monaſterium illud vetus fuerit, & cujuſmodi in eo Religioſę, æquè controverſum eſt.

Sunt qui primitus extructum putent Abbatiam loco qui adhuc nomen retinet in pago vicino & ſubjecto Nivellis.

Vulgo Monstraul.

Alii ex cubiculo D. Gertrudis quod in æde urbis primaria viſitur ſolenni peregrinorum concurſu aliter conjiciunt.

*In diplo. Caroli M. confirmantis eorum bona 7 Idus Julii Indict. 10. an. Regni 13. Imperii 2. In Bulla Urbani Papæ data Idibus, ubi eas in ſuam recipit protectionem.

Quoad Religioſarum qualitatem hoc diſco ex diplomatibus, utriuſque ſexus ab antiquo fuiſſe Collegiū, dictos *Fratres & Sorores Nivelli Cœnobii*, & alibi *Beginas* ſolas *de Nivella* tamquam prius & potius Capituli membrum nominari.

Nec mirum videri debet, cùm Beginæ nomen olim auguſtum & Nobilibus medium illud vitę genus inter Cœnobiticam & ſecularem profeſſis proprium fuiſſe docere poſſim.

Quod interjecto tempore, velut obliteratum, Leodii à quodam cui *le Begge* cognomen fuit, reſumptum fuit, inſtituto ad hoc non Collegio, ut olim vocabatur, ſed Curiâ Beginarum.

In diplom. Henrici Regis Rom. dato 3. Idus Junii Indict. 3. ubi ipſam in ſuam recipit protectionem.

Addam hoc, etiamſi D. Gertudis votum caſtitatis emiſiſſe legatur, non videri tamen id univerſale omnibus Canonicabus (utar hoc ad diſtinctionem vocabulo) fuiſſe; cùm in vetuſtis diplomatibus appelletur ſemper *Abbatiſſa ſecularis Collegii Nivellenſis & Princeps Imperii.*

† Ex concordia inter Capitulum & Abbatiſſam, quâ harum refectio Abbatiſſæ tribuitur anno 1417.

Certus interim & Abbatiſſam cum ſuo Collegio & bona & vitam & habitationem communem habuiſſe. Cujus rei veſtigia in litteris & memoria ſuperſunt, nomina & loca dormitorii, cęnaculi, clauſtri, ambitus, &c. & regula ex diverſis collecta quam eas habuiſſe teſtatur Molanus.

Et quod in actis D. Gertrudis lego, profugiſſe ex Clauſtro incendii graſſantis metu & periculo Virgines.

* In confirmatoria Carol. V. data an. 1549. Novemb.

Quibus Carolus M., Henrici tres, Ottones duo Auguſti, bona, immunitates, privigelia, dede-

27. hi & horum dona recenſentur. Data Kal. Julii Pontif. an. 1. data an. 966.

dederunt, auxerunt, confirmarunt; accedente permiſſu Clementis II. Leonis, Urbani, Innocentii, Gregorii Pontificum.

Anno 1136. * Diplomatis verba dati Aquiſgrani Indict. 14.

Eſto itaque hic primus Collegii hujus Virginalis ſtatus: quod juriſdictionem ſuam temporalem & tribunal Abbatiſſæ in totum tranſcripſit: adeòque *rogatus Lotharius Imperator bona congregationis, Abbatiſſæ & Præpoſiti Capellani ſui perpetui à Clericorum* (ſic tum dicti qui antè Fratres) *& Sanctimonialium bonis ſeparavit.*

Anno 1251.
Anno 1237.

Quod magis ſpeciatim factum & exinde ſervatum, Abbatiſſæ & Præpoſito ſuâ legitimâ, ut ſic dicam, aſſignatâ. Abbatiſſa, dum hæc ſcribo, Margareta de Hennin. Præpoſita Catharina de Honsbroeck; quarum beneficio & codicis antiqui & diplomatum inſpectionem habui, quę hoc (*) ſigno ſeparabo ab aliis, quæ ex Archivo oppidi per Penſionarium mihi ſunt communicata, quæque (†) ſic prænotabo.

Interjecto tempore ex *Fratribus* & *Clericis* factum Canonicorum Collegium, à Virginali non niſi ſexu diviſum & choro.

* Ex Bulla data Pontificatûs an. 1. Indict. 2. Anno 1332. 22. Junii. * Data 1330. 26. Auguſti intra octavam Aſſumptionis.

Invenio inſtitutionem presbyteralium præbendarum factam à Capitulo, Benedicti Pontificis accedente conſenſu. Cùm biennio antè Decani per Adulphum Epiſcopum Leodicenſem inveniatur confirmatio.

Ita ut nunc univerſim promiſcui ſexûs in Eccleſia Nivellenſi ſint præbendæ ſeptuaginta duæ.

Anno 1229.

Quarum poſſeſſoribus Abbas Ciſtercienſis totius Ordinis ſui merita communicavit.

Ad laudem hujus Collegii facit, quod nullum totâ Gallo-Brabantiâ Cœnobium ſit, quod non inter Fundatores ſuos Abbatiſſam Nivellenſem debeat numerare: ut taceam & Thenis, & in Leodienſi patria exempla ejuſmodi infinita.

Ex verſiculo qui extat in veteri codice in ſacriſtia patet quod in ſexcenteno quinquageno duodeno ſiunt Nivellæ, Gertrudis clauſtra puellæ. * In diplom. Ottonis dato an. 997. Indict. 15. anno 3. Zuendebaldi Regia pro his dato.

Parochiam ſive curæ animarum deſtinatam Eccleſiam unicam ab antiquo Nivella habuit Virgini Matri inſcriptam.

Et hinc eſt, quod in diplomate Caroli Magni & alibi leges Cœnobium conditum in honorem S. Mariæ, ubi glorioſæ *Gertrudis corpus requieſcit*, quamquam aliàs illud ipſum *Cœnobium Sancto Petro dicatum* ſcribatur, aliàs Gertrudi.

Thomas Cantipratenſis æqualis horum temporum l. 2. Apum. c. 50. & 53. * Ex Joannis Epiſcopi, Joannis Abbæ Floreffienſis, & Hugonis Scholaſtici S. Pauli diviſorum Parochiæ literis. * Ex literis Epiſcopi anno 1229. datis. * Ex diplom. dato an. 1291. ubi agitur de reditibus ad fabricam ſpectantibus.

Ceterum cùm loci & ſanctitatis famâ in infinitum creſceret incolarum multitudo; ita ut alibi legam in *Beginaſio Nivellenſi fuiſſe Virginum duo millia*; neceſſe fuit, partito animarum onere, plures inſtitui Parochias; inſtitutæ undecim anno 1231.

Gotaliæ } S. Cyri } Nunc in ſuburbano conſpiciuntur, ſed dirutæ per has turbas.

Thienes extra urbem adhuc perſeverat.

Apoſtolorum	Joannis, Andreę, Jacobi	In urbe nunc ſunt, & ſolæ ſunt Parochiæ ab anno ....
Martyrum	Mauritii, Georgii	
Antiſtitis	Nicolai	

S. Sepulchri nunc Parochia eſſe deſiit.

Ex Fr. Gonzagæ Theatro Seraphici Ordinis.

Ulteriùs publicâ & privatorum aliquot munificentiâ Franciſcanis Fratribus Templum & Cœnobium extructum anno 1248.

Ex communicatis mihi per loci Guardianum & Actis Concilii Provincialis Leodii eo anno celebrati.

Qui, procurante D. Margaretâ Gubernatrice, reformati *Obſervantiæ*, quam vocant, Regulam aſſumpſerunt anno 1524.

Et iterum, collapſo aliquantiſper temporum licentiâ fervore, nuper reſumpto ſpiritu *Recollectarum* Inſtituta ſecuti ſunt anno 1598. in quo etiamnum triginta & ampliùs Fratres perſeverant.

Innotuit Conventus iſte potiſſimùm inter alios Provinciæ Flandriæ ob ſtudium Theologicum illic doceri ſolitum.

De eo Vellotius & Athenæ orthodox. l. 143. Anno 1540.

Denique ob Alumnos ſuos P. Franciſcum qui per quindecim annos à ſacris concionibus fuit Carolo V. Author perfecti egregio opere Templi.

An. 1573. ob. Idem ibid. l. 105.

Et Petrum qui Reginarum duarum Franciæ & Hungariæ Leonoræ & Mariæ Confeſſor extitit.

Et Franciſcum à *Walloncapelle*, qui, parato D. Joanne Auſtriaco, inſignem urbis cladem ſuâ avertit prudentiâ. Et Henricum *Willot* qui evectus ad Epiſcopalem Cathedram Namurci.

Cujus Diœceſeos nunc eſt Nivella, olim Leodienſi ſubdita Epiſcopo.

* Ex Decreto per Dominam dato feria 6. poſt Epipha.

Inſuper fuit olim promiſcui ſexûs collegium ſervientium in Xenodochio pauperibus, qui certo olim numero ad ſenarium viri, ad quaternarium fœminæ ſunt reductæ.

Anno 1296.

* In diplom. Caroli M. ubi ei bona & decimæ aſſignantur. Vulgo Le Baiard.

Hoc Xenodochium Nivellenſe propriè vocatur D. Nicolao ſacrum, ubi hodieque à Martinalibus uſque ad Bacchanalia idque à quinta matutina ad nonam uſque ſerotinam luculentus ad uſum quorumcumque pauperum focus extruitur, pro quo omne Hoſpitalis peculium obligatum invenio.

Anno 1452. Ex ſententia & literis hac de re datis 5. Martii.

Ex diplom. dato Veneris poſt Magdalenæ.

Præterea in tractu S. Cyri Beginæ olim, nunc pauperculæ, coëmptam in urbe domum habitant, inſtitutæ cùm Dux eis permittit acquirere proventus ad ſummam uſque 100. librarum Lovanii.

Anno 1262. Vocatur Hoſpitale S. Spiritûs, ut puto, in diplo 1289.

* Ex diplom. dato an. 1300. Octavâ Petri & Pauli. Aliàs Hoſpitale de Gontiſial anno 1297. vocatur.

Similes ſed quæ olim pauperes cognominatę ſunt in *Gothalia* per Beatricem *Velhette* primùm dotatæ. Eſt & aliud receptaculum pauperum & Beginarum S. Sepulchri.

* Datum 4. Nonas Martii Pontif. anno. 12.

Invenio & auctoritate Gregorii Papæ confirmata bona *Hoſpitalis Frigidi Montis* in Nivella.

Vulgo Charitatem an. 1277. vocant. * Ex Inſtrumento Abbatiſſæ dato in Maio.

Amplius in uſu & ore eſt urbis Hoſpitale cui ſecundum Senatûs membrum præeſt, de quo litteras & conſtitutiones inveni.

Anno 1480. † Ex Actis Curiæ ad hunc annum. Anno 1505. 7. Julii. Ex Tabula Indulgentiarum ad lævam chori affixa.

Locus autem ubi exiguum Hoſpitale Betphages titulo olim erat, Virginibus tertiam D. Franciſci profeſſis Regulam Bruſſeto advenientibus à Senatu permiſſus eſt, templumque Joannes *Bourgeois* Chorepiſcopus Leodienſis dedicavit Virgini Matri & Sodalitio Urſulano, Martyrique Chriſtophoro.

Integritatis nomine Virgines optimè ſolent audire, adeoque per has Geldonienſe Cœnobium fundatum eſt.

Præter

Præter hæc primæ notæ templa, ſunt variis Divis inſcripta Nivellis Sacella quatuor, Cryptæ tres, inter quæ Sacellum Curiæ dedicatum 19. Martii anno 1455. Magdalenæ anno 1240.

Ex Actis Concilii Diœceſani impreſſis apud Rivium an. 1504. & eis quæ ipſe coram inſpexi.

Eſt poſtremò Nivellis auſpicio Franciſci Buſeretti Namurcæi Antiſtitis, ope Cleri erectum loco per loci Magiſtratum eo fine donato Diœceſanum virtutis & bonarum artium Seminarium, brevi, ut ſpero perficiendum eo ſplendore; ut neſciam an Lovanium aut Brabantia ſimile habeat. Cui, dum hæc ſcribo, moderator datus eſt Franciſcus Lantkartius Sacræ Theologiæ Licentiatus, amicus noſter, cujus humanitate & curâ huic de Nivella tractationi multum acceſſit momenti.

Deus Antiſtitem pium longævum eſſe jubeat, quod ego & mecum boni omnes orant obſecrantque.

Anno 1501.

Et ne exiſtimes mœnibus concluſam cum pietate religionem, quâcumque pedem portâ effers, offendes quod te tui & Dei & virtutis jubeat meminiſſe.

Illud cum peculio Novæ Plateæ an. 1174. donatum eſt eis. Id per Epiſcopum Camerac. De Berges volunt inſtitutum, etſi certas non viderim literas. Renovatæ anno 1596. Ante 200. annos fundatum.

Portâ Namurcenſi: Præcurſoris Dominici & Ordinis Melitenſis Sacellum nuper eleganti opere à Commendatore Sanctrainio reſtitutum. Itemque 7. Virginis Matris Dolorum pientiſſimæ ſtationes, cum ſacrariis ſuis certo intervallo, & æde ſacra, ubi honeſtiſſimorum civium ſacra ſocietas.

Et denique Virginis Matris *de Robbiet* Hoſpitale ſimili civium ornatum ſodalitio.

Portâ Salicenſi: Fanum Apoſtolorum Principis à civibus qui Apoſtolorum limina viſerunt ſtructum olim, nuper reſtitutum, unde Paſcalibus feriis Sacrum Chriſma peti ſolet, non vano antiquitatis argumento.

M. S. Vitæ ejus.

Portâ Montenſi: Leproſarium cum ſuo templo, ubi Maria Ogniacenſis ægris fertur ſubſerviiſſe.

Sic dictam aiunt ab incendio de quo ſupra.

Portâ Calidæ Plateæ: Gulielmitarum Prioratus tale habens exordium.

Ex Chronico Beverenſi. Anno 1270. Ex literis Joannis Prioris Provinciæ datis in Novembri. Anno 1276. Ex literis Marci Generalis datis in Maio.

Cùm Burgenſis quidam in urbe domum extruendo Cœnobio reliquiſſet, opponente ſe Dominâ & Capitulo, alium ex dono D. de Traſegnies extra portas locum obtinuerunt, ubi certis intervenientibus pactis permiſſum, ut extrueretur Monaſterium, ubi Capitulum Generale Ordinis habitum.

Anno 1580. Anno 1558. Ex communicatis mihi per loci Priorem.

Quod furore hæreticorum funditus everſum eleëmoſynis Nobilium aliquot, curâ Nicolai *Pertherbu* Prioris reſtauratum eſt.

Eſt in Dominio Novæ Plateæ quæ ſubeſt Domino d'Arquennes Comiti de Baucignies.

Porta S. Annæ à Divæ iſtius Sacello nomen retinet, ubi clara miraculis ingenti veneratione colitur, lectiſſimorum ad hoc civium Confraternitate inſtituta.

Portâ Bruxellenſi: Sogneſiacenſis ſylva Monaſteriorum fœcunda propagatrix, de qua alibi fuſiùs.

Nivellæ nati illuſtres ſanctitate, virtute, doctrinâ.

Molanus ex Cantiprat. l. 2. Annales noſtri c. 24. ex eodem. Iidem c. 29. ex eodem.

Joannes de Nivella Doctor Theologiæ qui relicto Decanatu Ogniaci Monachum induit. Obiit anno 1213.

Maria quæ vulgo Ogniacenſis, hic nata. Ob. an. 1213.

Trithemius de Viris Illuſtribus. Ex M. S. Carthuſiæ Lovanienſis.

Ida Nivellenſis Ramayæ Monialis: omnes ſanctitate & miraculis clari. Joannes Tinturius variè doctus, Muſicus etiam & pictor eximius.

Anno 1484.

Jacobus Petri Ludimagiſter Bruxellæ, Poëmatibus aliquot editis notus. Franciſcus Moſchus Poëta, Juriſconſultus, Hiſtoricus inſignis, Armenteriæ Curio, & Siclinii Canonicus.

Chronicon Villarienſe.

Diedela Virgo celebris, quæ nocte natalis Domini Chriſtum ſpecie infantis apparentem ſinu excepit, cumque planè ſe gaviſuram negaret niſi lætitiæ particeps Monachus Villarienſis (quem in ſpiritu noverat ſanctum & pium) efficeretur, ſubitò Villarium delata Monacho ſacra peragenti ſe cum puero præbuit videndam, iterumque clauſtro ſuo reſtituta ſubitò in pace obdormivit. *Glimeloth* etiam Begina non omittenda, quæ Goberto Comiti author fuit converſionis.

COMITATUS
NIVELLENSIS.

SUnt in territorio hoc patrimonia ſacra Equitum Jeroſolymitanorum *Thienes*. Ubi Cœnobium olim loco quo nunc eſt Prætorium Vallipontenſe. VALIENPONT.

Anno 1220.

Vidi donationem Ottonis *De Traſegnies* qui nemus quoddam aſſignat *Fratribus de Valianpont juxta Nivellam*, aliaſque plures ubi fratres Hoſpitalarii hoc vocantur nomine.

MONSTREUL.

Monſtrolium Abbatiſſæ Nivellenſis, nomen neſcio an non à Monaſterio formatum. Quippe loci quem vulgo credunt veteris Abbatiæ fuiſſe, eo quod hodieque Villicus domum Abbatialem incolens Abbas vocetur, & loca monſtrentur & veſtigia Palatii veteris ubi & natum Pipinum, & D. Gertrudem diverſatam à quibuſdam credatur & legatur.

BOURNEVAL. Anno 1602. Ex Archivis Eccleſiæ.

Hujus Parochiæ pars eſſe ſolet *Prætorium Burgivallenſe*, olim Comitatûs S. Pauli appendix, nuper in partem eminentiæ Parochialis receptum.

BAULEZ. PETIT REUX.

Pulchrum Lezium & Parvum Rodium cis Braniam Capituli peculia ſunt Nivellenſis.

Anno 1280. Ab. an. 1323.

Ita tamen quòd illud ex donatione cum medii, hoc ex emptione cum ſummi dominii juriſdictione & Advocati titulo poſſideat.

PONT A CELLE. SOUVERET.

Pons Cellæ inter alios Dominos pro triente agnoſcit Abbam Parcenſem. *Souveria* ex toto Abbam Bonæ Spei, utpotè Gemblacenſis olim Cœnobii peculium, ſed alienatum.

Joannes Niderus de Varietate Religionum.

Hic tribus verbis diſquiram, quid ſentiendum de Canonicarum ſecularium initio. Eſt qui putet eas antiquitus omnes Religioſas fuiſſe, paucis nobilium collegiis nuper inſtitutis exceptis. Id Nivellenſes difficulter patientur ſibi perſuaderi, aliæque ſimiles. Sed nec ego planè poſſim credere, cum in omnibus

Ponti-

Pontificum diplomatibus ubi Abbatiſſæ ſit mentio, ſemper adjiciatur nomen ſecularis *haud dubiè ſignificans aliud quid*

Ad annum 820.

à monaſtico. Et Sigibertus Clericales Moniales *vocat Nivellenſes, quibus à Paſchali II. certa vitæ forma præſcripta ſit ſine voto Religionis, in vita tamen communi. An ergo ejuſmodi vita à Sancta Sede unquam fuerit approbata, merito dubites. Diploma unum Nivellenſe hanc habet clauſulam Sanctam Sedem nec ad nec improbare. Ceterum S. Meynulphus à Carolomanno nuper Rege in Canonicum & Archidiaconum Paderbornenſem aſſumptus in ſuo patrimonio Budiſenſi* Congregationem Secularium Canonicarum *inſtituiſſe legitur, additurque: quarum Ordo in Concilio Provinciali apud Aquiſgranum recens erat inſtitutus. A quo non multùm recedit aliorum opinio qui ſub Luduvico Pio volunt id genus Virginum inſtitutum, id eſt approbatum, antiquitus eſſe.*

Gobelinus ad 5. Octobris.

In Gobelino ubi ſupra.

Hac occaſione, cùm legis fundationem Budiſenſem *ſuo annulo obſignaſſe* Regem, ritum annota veterem & non negligendum.

Sub Abbatis bonæ ſpei apud Hannones patrocinio ſunt Eccleſiæ pagorum *Gozii* ſuper Pietonem (fluvii nomen eſt) & *Familiarici*. Quorum illud Angianorum fuit de peculio, hoc ſuos à loco nomen ſumentes Toparchas habuit. A Familiariacenſibus Joannes Vertainii Toparcha emit. Quo vitâ functo Joannes de Hun & Jacobus Itterius hæredes Dominium tranſtulerunt in Jacobum de Laleus. His adjiciam *Parvum Rodium* cis Nivellam, olim inclytæ Familiæ *d'Arquennes* peculium, unde ad Wittemios Berſeliæ Toparchas, & deniquc Iſabella Berſelia Philippo d'Orley marito dotem attulit, ille Franciſcæ Filiæ, hæc Annæ Rubepratenſi ceſſit.

Gout sur le Pieton. Familleræux.

Anno 1502.

Petit Reux. Anno 1508.

Anno 1515.

Anno 1533.

Anno 1584.

Hìc aſcribo: ut Decanos Rurales olim Archipresbyteri *nomine vocatos conſtat, ita eorum in Brabantia nomen & munus notum fuiſſe ſcio.*

Ex l. 7. Decretal. tit. 25.

Ex vita B. Walteri Onhanienſis in M. S. Rubeæ Vallis.

Libet hìc adſcribere antiqui diplomatis verba: *Rothildum liberæ conditionis ſe D. Petro tradidiſſe pro uno denario cenſus capitis &c. qui nullum placetum, nullum precarium debentes, nullum adventum habituri, tantùm cuſtodi de cenſu reſponſuri:* & ſi ducere quis poſterorum ejus volet uxorem id fiet conſenſu Eccleſiæ &c.

Diploma eſt in Aicurtenſi Eccleſ. datum an. 1108. ab Abbate S. Laurentii Berengario.

Sunt his locis plura juris Brabantici Angianorum Dominia hìc obiter inſerenda, in Angia Hannoniæ fuſiùs examinanda.

Ejus generis ſunt *Rebekia, Hanewirium, Ronckierium*. Primum à ..... ſecundum ab Abbatiſſa Nivellenſi, tertium ab Abbate Cambronenſi Paſtorem accipiens. Primum *Principatûs* titulo ornant Indiculi veteres, ſecundum Dominium inter Nivellenſes & Baronem Angianum longo tempore fuit controverſum, tertium ſacra D. Virginis Icone olim ornatum fuit.

Rebecque, Hanswiers, Roncquieres.

Primum habuiſſe een Gasthuys van Nonnen, id eſt Xenodochium Virginum, in veteribus curiæ regiſtris ſcribitur. Secundum nomen eſſe ab Hannonum clade, volunt hiſtorici. Huc ſpectat etiam *Thubiſia*, ubi Angiani ſolent ſummam, mediam Nivellenſes habere dominationem. *Seneſſia* Abbæ quidem Bonæ Spei in ſacris obnoxia, ſed aliàs Angianorum olim Toparchia: niſi quod in *Tyberii Campo* Vertanii ſoleant dominari, & in *Buyſereto* alii aliquot domicelli. *Baſſa Itria* alibi Angianos, alibi Gentiles à loco dictos cum ampla juriſdictione agnoſcit. Defecit porrò Itteriorum ſtirps cùm Joanna de *Balliencourt* Annæ *d'Itre*, Martinus *Riſſlaert* Joannæ *Baliencurtiæ* Matri quiſque ſuæ quoad hoc Dominium ſucceſſit. In quorum alia pulchra, tum *Facuenſe Caſtrum*, cujus poſſeſſio per nuptias Catherinæ Steenkerkanæ tranſiit in ipſammet Familiam Angianam, manſitque, donec id Engelbertus filiæ ſuæ naturali Margaretæ Paulo d'Ooghe deſponſatæ in dotem dedit: nunc poſſident hæredes & nomini induerunt.

Thubize. Seneffe. Tyberchamps. Buisseret. Ittre. Anno 1535. Anno 1582. Liber Feudorum fol. 10. Facuwez. Idem fol. 30. Anno 1510.

Cetera, quę hìc deſiderare poſſes, ampliter dabo in Angianis.

Hìc tantum inſeram, Scholaſticum (*quæ in aliquibus Capitulis dignitas eſt, aliquibus non*) *quem* ſcholarium & ſcholarum *non ſcholæ* Magiſtrum *Decretales & Diplomata vocant, in uſu hìc fuiſſe tam in Capitulis, quam Cœnobiis. Primum doceo ex Concilio ubi dicitur de* Fratre qui ſcholæ præeſt. *Alterum ex conſtitutione qua vetatur* ſcholam in Monaſterio eſſe niſi eorum qui oblati ſunt.

Probatum à Molano l. 2. c. 10. de Canonicis.

Aquiſgranenſi cap. 135.

Aquiſgranenſi an. 817. 6. Idus Julii.

Ut maledictionem contravenientibus, ita præmium ſervantibus præcepta in diplomatibus addi ſolere docet Aicurienſe diploma, cujus verba ſunt: Quod ſi præſens teſtimonium ſolvere vel infirmare quis tentaverit, & manum ſuam ſuper eos (intelligit Miniſtros mancipatos Eccleſiæ) levaverit, humerus eorum à junctura ſua cadat, & brachium cum ſuis oſſibus confringatur; qui autem ſteterint ut eos ab injuſto ſervitio defendant, verè liberi ſint & veritas liberet eos.

Berengarius Abbas an. 1108. in teſtimonio pro Rothildo.

Reſtant

ARQUENNES.

Reſtant *Arcania* plures pro parte Toparchas habens, in ſacris Cœnobiarcham S. Foliani agnoſcens aut ab eo miſſum.

GRAMBAIS.

Grambaſium inclytæ nomen & peculium familiæ alibi declarandæ.

ORIVAL.

In cujus confinio *Aurea Vallis* eſt Ordinis SS. Trinitatis de redemptione captivorum, Divæ Barbaræ dicatum Cœnobium.

Ex literis orig. per F. Chriſtophorum Lambertum Miniſtrum mihi communicatis.

Quod primò Otto *Trazegnies* & Godefridus Caſtellanus Bruxellenſis fratres ſylvâ, cui nunc à Cœnobio nomen eſt, donatâ dotarunt.

Ex ipſis Diplom. & Kalendario, ubi menſtrua præcipiuntur fieri pro Ducibus ſacra.

Joannes & Philippus Anthonio nati Duces magnis ornarunt privilegiis, quæ ſecuti Duces partim auxerunt, partim confirmarunt. Habendi etiam ex Fundatorum numero Grambaſiii.

Anno 1448. Ex Diario defunctorum.

Ex quibus Petrus de Quercu in odeii medio tumulatus conſpicitur.

Anno 1430. Literæ datæ 16. Febr. in Caſtro Lovanienſi.

Nec omittendum, Cœnobio per Ducem Philippum poteſtatem factam juſtitiæ mediæ, & conſtituendi loco vicino Senatum.

Anno 1578. 13. Sept. & die S. Lamberti.

Denique & hoc inter alia, ſenſiſſe gravem belli civilis tempeſtatem, uno bis anno à Joannis Auſtriaci milite & Caſimirianis ſpoliatum, vaſtatumque, nunc ſenſim reparari cœptum. Ab an 1586.

Hic adſcribo: ſicut Regula Romanæ Eccleſiæ ait, nomina dantium decimas in Altari ſolere poni: ita noſtrates Religioſi olim in Diario Chorali *ad ſingulos, prout mortui ſunt, dies nomina adſcibere ſolent. Exemplo ſunt omnium ferè Cænobiorum codices.*

Quàm ſanctè extremam voluntatem ſuam voluerint ſervatam veteres, verba quantivis ponderis teſtamento ſubnecti ſolita docent. Exemplum in teſtamento Radulphi Fundatoris Aicuriani. Si quis inquit, contra hoc Decretum fecerit, non remittatur ei peccatum, nec in hoc ſeculo, nec in futuro; ſed condemnetur cum diabolo & angelis ejus in die judicii.

PRÆFECTURA GRESIENSIS.

Grez Gallis, Teutonibus Grave.

G*Reizium* illuſtre municipium, amplum, potens, nobile.

Sub Godefrido 3. Duce.

Olim Comitatûs titulo inſigne, quod docet *Garnerius Comes de Grez*, in expeditione ſacra celebratus.

Olim nundinas ſuas, leges & tribunal proprium, & quindecim in circuitu prætoria ab Equitibus habitata habebat.

Toparchæ ex prima ſemper nobilitate fuerunt, omnibus ferè bellis nominati; Dominia in ſuam ſtirpem ampliſſima tranſtulerunt, interque alia Lintrenſe.

Vide Lintras in Thenenſibus.

Et ex quo per filias Greiſium cœpit in alias ſtirpes transferri, eoſdem ſemper cum Lintria Dominos habuit.

NODEBAIS

Complectitur *Franciſia*, quam vocant, *Nodebaſium*.

CHAPELLE S. LAURENT.

Præfectura *Fanum Laurentii* Haſterienſis Abbatiæ peculium.

BOSSUYT,

Boſſutum, niſi quod Schoonvorſtani & eorum heredes aliquid juris alibi poſſident, fuit ſemper Dominorum Greiſii, ſupremæ juriſdictionis honore auctum ſub Franciſco *Baillet*.

Anno 1565.

A quo eodem anno id Martinus *vanden Berghe* emit, venditum denique J. Drencquaert.

Anno 1590.

BOULER LE SURTRAIN, & BOULER LE SOUSTRAIN.

Bolerium utrumque ſuperum & inferum, illud Gentiles de *Glymes*, hoc de *Boler* agnovit.

BIERGES.

Ultimò *Allodium de Bierges* etiam ante annos 100. adhuc penes Greiſii Toparchas fuit.

Atque hæc quidem Comitatûs olim, nunc Præfecturæ Greſienſis membra ſunt.

Concludam Ritibus duobus; Sacro quidem: Quod obſervem Cantorem *dignitatis Eccleſiaſticæ nomen in omnibus fere noſtris tam Regularibus quam Secularibus Capitulis olim fuiſſe.*

Initium eorum, ut puto, ab Hilario Papa, qui conſtituit in Urbe Miniſteriales Clericos qui circumirent conſtitutas ſtationes miniſtrando ſacris & pſallendo. Teſte in ejus vita Bibliothecario.

Meminit autem cantûs & cantorum in vita B. Gregorii Diaconus. Lib. 2. cap. 6.

Onufrius autem planiſſimè: In ſchola cantorum, ait, *communibus ſumptibus vivebant habebantque magnæ exiſtimationis & dignitatis Præfectum qui* Primicerius *aut* Prior ſcholæ cantorum *vocabatur.*

Quid ſi hic idem cum noſtro Cantore? Ut ut eſt, diſtinctum ab hoc nomen & officium Præcentoris *fuiſſe, diploma Lugdunenſe à Molano citatum, ubi poſt Decanum & Archidiaconum ſignat Cantor & Præcentor, oſtendit.*

Libet hìc addere quædam pauca originem, & munus Magni Brabantiæ Balivi explicatura. *Bailivi* nomen & origo à Gallis eſt. Nomen quidem pro Tutore, *Baillie* autem veteri Gallico idiomate patrocinium ſignificare fatentur Franci. Officium longo tempore in uſu fuit, licet alia ſub nomenclatura, *Miſſorum* puta. Cùm enim Comites ſuis ſinguli locis juri dicundo in Galliis præeſſent, Paſquerius l. 2. cap. 8.

ſent, mos obtinuit ſtatis temporibus aliquem mitti à Rege in vitam & acta illorum ſeriò inveſtigaturum, & populi querelas auditurum &c. Clariſſimè id traditum ab Annonio & Turonenſi. Lib. 4. cap. 15.

Hi olim *Miſſi* appellati ſive *Legati*, poſtmodum Balivi, cùm nimirum evectis ad ſtatum eminentiorem Comitibus in onus ſucceſſerunt in Galliis Præpoſiti, hìc *Majores* ſive *Prætores*. Interjecto demum tempore cœperunt ex temporariis & diverſæ juriſdictionis & non eorumdem limitum Balivis, ſtabiles quidam & niſi demerito ſuo amoveri eos intereſſet, perpetui eſſe: iiſque unus ſingulis in Regionibus præerat, quem alibi, puta in Normannia Seneſcallum, alibi Archi-Balivum vocarunt. Hæc omnia Franci Scriptores ex ſuis probant manuſcriptis hiſtoriis, & nos in noſtra Gallo-Brabantia ad oculum videmus. PREVOSTS MAIEURS.

Habent ſinguli ſæpè pagi ſuum Prætorem. Prætores ſinguli ſubcenſentur uni Præfecturæ ſive *Majori* ut loquuntur. *Majores* ſive *Prætores* illi *Prætorum* ſubſunt Magno Brabantiæ Balivo.

Qui nomine Principis ubique ferè (excipio nobiliora & primæ notæ Dominia) ſupremæ adminiſter & director eſt juſtitiæ, ſolet judiciis præeſſe, ſubſidiorum Principis & onerum rationem habere, ſi quid interſit Principem ſcire, id ei aut Senatui Palatino denunciare.

Quæ omnia ſolent veteres *Miſſi*, & denique *Saneſcallus* Normanniæ, & denique *Balivi Franciæ*.

Hoc addam, vel dignitatem hanc in hoc Brabantiæ tractu & non alibi notam indicio eſſe poſſe diverſitatis, quæ neceſſariò facienda eſt Hiſtorico inter Brabantiæ & Lotharingiæ Ducatum.

Ceterum Magni Brabantiæ Balivi longo tempore dignitas hæſit penes Glymæos.

Et eſt, ut erat olim, ob locorum diſtantiam & muneris amplitudinem ambulatoria.

Non quòd exiſtimem, M. Balivum certum Prætorium aut ſedem non habuiſſe, gnarus ſub Venceſlao Genappiæ egiſſe & Caſtellanum inſuper egiſſe.

Nec multo poſt Hannuti habitaſſe & urbi unà præfuiſſe.

Denique ſub Philippo Rege Caſtiliæ Nivellis conſediſſe, nunc Geldoniæ.

Imo omnibus in opidis Hoſpitium ſuum olim habuiſſe.

Ad extremum lego in Indiculis veteribus, tempore apparatûs bellici M. Balivo commiſſum *le ſon de la cloche*, id eſt ſonum campanæ ad vocandos ſub ſigna cives & turbam agreſtem, quos M. Balivi erat adducere, & ſæpe in exercitu ductare. In quo finio.

FINIS.

GENAP.

J. B. GRAMAYE
GENAPPIA.

ADMODUM REVERENDO IN CHRISTO
PATRI AC DOMINO
D. ROBERTO HENRYONIO
SACRI VILLARIENSIS CÆNOBII
ARCHIMANDRITÆ DIGNISSIMO
ET
Ordinis Ciſtercienſis in hac Provincia Vicario Generali,
Domino ſuo.

HISTORICI *Fœtus mei natalis eſt hodiè: luſtricus erit, ſi Tu*, AMPLISSIME PRÆSUL, *illum ſuſceperis, & nomen ei de tuo feceris; ſi vilitatem ejus* Villarienſis *majeſtas compenſet, robur à* ROBERTO, *patrocinium ab* ABBATIS *ſentiens dignitate contra laſcivos æmulorum dentes. Te autem voluit, Te debuit unum interpellare Codex iſte; monente, quæ virtutum tuarum inſigne decus eſt, tuâ humanitate; movente Scripti materiâ, in qua* VILLARIUM *tuum primam facit paginam; quod ego tanquam exemplar priſcæ integritatis omnibus Cœnobiis propoſui, aliis explicavi. Omnibus dico & verè dico. Abſit enim & aberit ab adulta hiſtoriarum luce adulationis fucatæ nebula. Alia enim Monaſteria aut Martem fatalem regnorum urbiumque carnificem, aut hæreſim exitialem Religionis peſtem graves experta: alia Scriptores rerum ſuarum non habentia vix ullam priſcæ pietatis memoriam retinuerunt.* VILLARE *Scriptores habuit quibus ſit vivax virtus, experſque ſepulchri. Ex quibus ego velut florilegium concinnavi, hujus loci deſiderium & amorem toti Brabantiæ concitaturus. Et felicem me, felicem meam Gallo-Brabantiam, cui talis Mœcenas obvenerit. Soleo ego ut in homine perfecto unitam corpori animam, ita in* PRÆLATO *junctam pietati prudentiam æſtimare. Anima in cordis penetrali latens per ſenſuum feneſtras vim ſuam ejaculatur. Pietas in ſecreto religioſi pectoris abdita, per actuum exercitia ſuam teſtatur præſentiam. Corpus animæ obſequens omnibus ſui partibus proſpicit, ſuccurrit, medetur. Prudentia finem vitæ Aſceticæ ob oculos habens, ſemper ſibi, ſuiſque providet, ſubvenit, reformat. Talem Te clientes norunt, Monachi experiuntur, Cœnobium ipſum vel tacente me loquitur. Qui templum ingreditur, qui Religioſos pari cum cæleſtibus hierarchiis contentione ſacra peragentes audit, qui tam domi, quàm in Palæſtra forenſi (Virginum Cœnobia intelligo) ſupra ætatis modum diverſantes videt, illud pleno ore fatebitur. Talem Te* VILLARIUM *tuum, Ordo tuus, Brabantia tua (tua meritò vocem ad quorum ſedes gubernacula,* ABBAS, VICARIUS GENERALIS, *Ordinum primi ordinis membrum) fatentur: illud à ruina per has temporum clades impendentem præſervatum, reſtauratumque: Hic ad formanda tot Virginum Cœnobia Te adſcribens: Hæc ad graves Reipublicæ curas non ſemel Te deligens, ſemper reſervans. Quibus ego ſupernumerarius precator accedens, & Te,* AMPLISSIME ANTISTES, *ut hoc chartaceum ſyntagma eâ fronte digneris ſuſcipere, quâ literatos & literarum amantes omnes ſoles prævenire; & Deum rogo, jubeat* VILLARII *columen, Ciſtertii ornamentum, Brabantiæ noſtræ decus diu ſupereſſe viventem valentemque.*

Lovanii prid. Kalendas anni 1606.

GENAPPIA.

Hinc eſt quod ſigillum ejus Caſtrum vetus, & altera parte Leo fuerit, prout ex diplo. anni 1378. didici.

Ex diplom. diverſis ad pagos miſſis cum inſcrip.

Vide Jac. Aug. Thuanum Hiſtoriarum parte 1. lib. 8.

LOcus veteri & munitâ inſtructus arce non uno titulo innotuit, quem uſque ad tempora Venceſlai *Genepiæ* dictum ſcio.

Quam antiquitùs Lothariam dictam, & Lotharingiæ inferiori nomen communicaſſe Annales tradunt.

Addit vulgus, Regiam Ducum fuiſſe & Mauſolæa aliquot monſtrari per has turbas obliterata.

Id Lud. Guicciardinus tradit.

Hoc traditur, Curiam judiciariam ſupremam in arce fuiſſe. Ubi Cæſarem, Regem, Duces, Cancellarium Brabantiæ inter Romanæ ditionis (ſic non malè Gallo-Brabantiam vocant) Proceres pro tribunali ſediſſe exemplis doceri poſſet.

Id probavi in Geldonia.

Vidi ego ſententias per Joannem III. Venceſlaum, Henricum Duces linguâ Gallicâ, contra morem reliquæ Brabantiæ quæ Latinâ utebatur, pronunciatas, teſtibus iſtius tractûs Nobilibus.

Vidi leges antiquas, ubi pœnæ, mulctæ, earumque modus ad quævis facinora præſcribebantur, quas hodièque in criminalibus plures pagi ſervant.

Nomen huic *Curiæ* faciunt Scriptores *la Chambre de Lothier*, id eſt Lotharienſe Prætorium; & volunt definitivâ ſententiâ pronunciari, & decidi controverſias.

Curiam certè *Allodialem* (ſic olim appellatam ex ſententiis & actis publicis didici) ſive Feudalem, ad quam omnis ferè Gallo-Brabantiæ recurrit Nobilitas, hìc ab antiquo fuiſſe conſtat; quam tamen nuper judicatum eſt ſupremæ Feudorum apud Brabantos Curiæ ſubeſſe, & reformabilem eſſe.

Arcem Genappæ ob aëris clementiam Dux noſter Luduvico Delphino Franciæ per quinquennium inhabitandam conceſſit.

Eandem ob munitionem loci Judæis qui exitiali bello à fanaticis quibuſdam petebantur, indulſit.

Anno 1196.

Ex diplomate ejus dato Indictone 4. quod eſt in Archivis Affligimli.

Eccleſiam de Genappa Ida Bolonienſis Comitiſſa novo Monaſterio *de Haffligem Trajecti donavit* præſentibus reliquiis Divæ Gertrudis eo fine eò allatis. *Quod notandum in ritu ſacro. Et invenies aliàs ſæpè præſente D. Lamberti, Servatii, Gudulæ aut aliorum indigetum Divorum feretro à Principibus fœdus initum, vota concepta, donationes publicas.*

Quoad ritus profanos hìc opportunè quæram, quid *Ducis Lotharingiæ* titulus noſtris Principibus in uſu ſibi velit. Regnum Auſtraſiæ à Lothario nomen induiſſe, & primò Reges, poſteà Duces habuiſſe, in confeſſo eſt, & comprehendiſſe Brachbantum ex Annonio evadit manifeſtum. An autem Brabantia, ſive Brachbantum, poſteà ſeparata fuerit à corpore Lotharingico, univerſim probare nequeo, cùm Comites Lovanienſes utpote rectâ & maſculinâ lineâ à veteribus Francorum Regibus & Clodione Crinito deſcendentes ſemper non in Lotharingiam tantùm, ſed & in Franciam jus aliquod prætendere potuerint vigore Legis Salicæ. De Gallo-Brabantia certus ſum ſemper Lotharingiæ partem fuiſſe, & doceo diplomate Clementis II. qui vixit anno 1044. & in privilegio quodam Nivellam dicit ſitam *loco ubi Lotharingii junguntur Francigenis.* Unde certum fit, tractum hunc è Lotharingia fuiſſe. Et cùm Henricus Imperator Godefrido Duci noſtro Lotharingiam Limburgenſi ablatam aſſignaſſet, abſolutè id fecit nullâ additâ reſtrictione. Dux autem, cùm reliquas Lotharingiæ partes à Comitibus Ducibuſque diverſis poſſeſſas recuperandi exigua ſpes affulgeret, hoc tractu contentus, ſemper tamen ſe non *Lotharingiæ Inferioris*, ut malè ſcribunt Hiſtorici, ſed *Lotharingiæ* ſimpliciter Ducem appellavit. Dices, Lotharingiam idem eſſe cum Brabantia. Contrarium docent *Henricus Comes Lovanienſis* (qui Dux Lotharingiæ non fuit) qui *ſe terræ Brachbantenſis Comitem* appellat. Et certiùs ipſe Godefridus in diplomate donationis factæ Equitibus Jeroſolimitanis vocat ſe Ducem *Lotharingiæ, & Comitem Brabantiæ*, quod poſterius idem apparet eſſe cum *Comite Lovanienſi*, quo titulo idem ipſe alibi utitur. Unde liquet, Brabantiæ titulum aliud quid fuiſſe quam Lotharingiæ. Et quod Hiſtorici tradunt, Henricum Ducem Lotharingiæ titulum cum Brabantiæ titulo mutaſſe eò quòd ille Ducibus ſuperioris ad Moſellam Provinciæ proprius videretur, puto erroneum eſſe, & factum puto inprimis ſine auctore, & ob

Vide diploma in Nivella.

In fundatione Affligimienſi data anno 1086.

Anno 1140.

Vide originale in Archivis Santainiæ.

ob cauſam hìc non dicendam, adeoque ipſorum Scriptorum Francorum teſtimoniis decorem Lotrichii & Lotharingiæ nomen ante aliquot ſecula magis propriè hæſiſſe penes noſtros Duces, quàm penes Duces Superioris Lotharingiæ ſeu verius Loraniæ.

Vieulx Genappe.

Veteris Genappæ Parochia, latè quaquaverſum patet, portio cenſetur nomine *Franciſiæ* & gaudet immunitate non contemnenda.

Promelles.

Promelia Præpoſitum Nivellenſem in parte, *Genoperelia* Ranſtios olim Dominos agnoſcere ſolet.

PRÆFECTURÆ

Genappenſi ſubcenſentur Baronatus duo

Sombreffe. Revez.

Sombreffia & *Ravizia*. Illa Abbati Bonæ Spei, hæc Abbatiſſæ Aquirienſi in ſacris obnoxia. Illa cum Marbaſiis eodem, hæc ſcuto mediatim rubri & candidi coloris, pro inſigni utitur.

Illa Coloniæ Agrippinæ, hæc vicinæ Nivellæ legem in judiciis ſequitur. Utriuſque Toparcha triplicis (ut vocant) juſtitiæ adminiſter eſt, & nomen Baronis neſcio an ante 100. annos uſurpavit.

Uterque immunitate & privilegiis gaudens ampliſſimis.

Sombreffiæ Dominos (qui in codicibus & literis ſolum loci cognomen aſſumunt,) veteres intelligo ex Marbaſiis (illuſtri apud Namurcenſes ſtirpe) eſſe & ampla poſſediſſe latifundia. Duravit autem non interrupta ſerie hæc familia, donec Margareta Jacobi Sombreffienſis filia cedente fratre Comiti Verneburgico Roberto in dotem attulit. Et Verneburgici hæredes Iſabellæ Culeburgicæ, Hoochſtratanę Comiti vendiderunt.

Anno 1447. Codex feudorum Brabantiæ. f. 43.

Anno 1543.

Codex feudorum fol. 21.

Raviæ Domini ab annis 300. ejuſdem ſtirpis ſibi invicem ſucceſſerunt, donec Maria Everardo nata in uxorem obvenit Godefrido Montenacenſi (Illuſtre eſt in limite Haſbanico cognomen Gentis è Francia & quidem Comitibus de Dommartim productæ.) A Montenacenſibus ad Rubrepratenſes (ex Regibus Hungariæ deſcendere ſcribuntur) devoluta tandem dominia provenerunt.

Sombreffiæ Prætorium amplitudine & ſpecie nulli facilè ceſſurum, niſi ante decennium fortuito igne abſumptum muros tantùm majeſtatis ſuæ teſtes reliquiſſet.

Pagi pars potior Comitatûs Namurcenſis eſt.

Habet ſub ſe Baro Beneficiarios Dominos plus minùs viginti, ſuis locis annotandos.

Ravia ſimiliter ſuum habet Prætorium & beneficia magno numero.

Hìc obſerva Brabantos, interque eos maximè, qui Gallicanam habitant, ſemel ereptos à jugo Francorum, alieniſſimos ſemper à Francis fuiſſe, in Germanos & Ariſtocratiam ipſorum propenſiores. Hinc illud quod obſervas aliquos pagos Colonienſi jure & legibus, plurimos Leodicenſibus uſos ſemper: ad quas Genappenſes conſtitutiones proximè accedunt.

In ſacris, lauda priſcam pietatem, quod in Religioſas familias ita munifici erant, ut ſicubi novi Cœnobii fundamenta jacerentur, vix opus eſſet ſolicitos eſſe de ſumptu perficiendi, nedum dotandi. Mos ille vetus eſt & in Ægypto quidem *Diaconiæ præpoſitus* recipiebat oblationes. Apud nos tam in Cœnobiis quàm aliis templis invenio officii nomen *Collectorem ſacrarum largitionum*. In Villari id muneris *Præpoſito hoſpitalis* demandabatur, quia ſcilicet ex *eleëmoſynis ſua pauperibus portio aſſignabatur.*

Teſte Caſſiano collat. 2. cap. 1.

Probat id Molanus l. 6. c. 5.

Id ſtatutum anno 817. in concilio Abbatum Aquiſgranenſi.

Ways & Loupoigne.

Ex Viſitatione Concilii Florucenſis.

Confines ſunt hinc inde Genappæ *Wayſium* & *Luponia*. Illud à Villarienſi & Aquirienſi, hæc ab Aquirienſi & Affligimienſi Curatorem animarum accipiens.

Et Nobiles ab utroque ſtirpes originem ſuam agnoſcunt.

Exemplum hujus *Henricus de Lupun* inter teſtes à Godefrido Duce laudatus & quidem primo loco, & quidem ante Aſcanum, Dongelbergenſem, Bierbacenſem, & Crainhemienſem, quos notum eſt ex primaria nobilitate fuiſſe & Ducum affines. Ut taceam *Balduinum militem de Lopugne* inter primos naſcentis Villarii patronos & dotatores, & alios plures.

Anno 1140. Extat & vidi in Archivis Santrainiæ.

Anno 1180. Ex diplomate Donationis in Codice de Tyl. per R. D. mihi communicato.

Ceterum longo tempore hęc ſtirps intermortua, quos habuerit hæredes, me latet.

Codex feudorum à *Philippo de Cheſne* Domino Equite auſpicatur, cujus nepte Joannâ poſt fratris obitum hærede defunctâ, *Rolandus de Mol* ſucceſſit. Rolandi iterum neptis filiam *Joannam Tranſilanam* ſibi juſſit ſurrogari. Joanna ſibi maritum *Franciſcum de Geneſſe*. Qui Claudio de Labourlotte Chiliarchæ ſtrenuiſſimo idem transſcripſit. Nunc poſſidet adhuc vidua, ornatum Prætorio ſatis inſigni recenter multùm exornato.

Folio 61.

Anno 1446. profeſſo.

Anno 1516.

Anno 1585.

Anno 1594.

Wayſium autem inter Gemblaci & Villarii benefactores habet *Raſonem militem Wayz* an 1078. & *Goſwinum de Wayes* anno 1203. Nec plura de hac ſtirpe obſervavi. Peculium autem diviſum duos agnovit Dominos, unumquemque pro ſua parte, neutrum tamen ſupremæ juriſdictionis participem. Quam Petrus Boiſot Eques à Rege impetravit. Et ab ejus hærede Philippus Beſuts redemit.

Alterum Gemblaci & alterum Villarii annotavi.

Anno 1558.

Anno 1557.

 Tri-

Conſtitutio Aquenſis ſæpe citata hoc mandat.

Tribus hìc verbis ritus duos de more meo apponam: Monachos in his partibus veteres Feſtis tantùm ſolennibus bis refici *ſolere.*

Legem à Ducibus ante aliquot ſecula latam: *Ne caupona neve taberna poſt veſpertini æris ſignum pateret.* Utrumque memorià dignum licet illud in parte hoc in toto exoletum.

Excerpſit eam ex Divæo Lipſius V. C. in Lovanio l. 2. cap. 7.

Pagi tres ſunt ferè cognomines *Thyacum*, *Thylium*, & *Thyliacum*, quæ olim ſcripta invenio *Thyes*, *Tillz* & *Thellier*; in quibus Eccleſiaſtes parœcus conſtituitur præſentantibus.

Gentilium *de Thy* ſtirps (ſed neſcio an illa antiqua) duravit ad noſtra uſque tempora. Ex qua Carolus ſupremæ juriſdictionis acceſſione Dominium reddidit illuſtrius.

Anno 1560. Codex feudorum Ducis Arſchotani.

Tilium (unde flumini nomen qui cis Wavriam rectà Lovaniū fertur, inde Mechliniam tortuoſo fluxu delatus apud Rupelmondam, multis auctior rivulis intumeſcens in ſchaldim ſe exonerat.) Parwetanorum olim peculium liberum nec ulli beneficiariam clientelam ſolvens. Quod *Godefridus miles Dominus de Perwe Ducis nepos* Abbatiæ Villarienſi donavit.

Anno 1232. Ex literis ejus datis in Februario.

Tyliacum etiam antiquæ ſtirpis cognomen, ſed diu intermortuæ Dominium in plura diviſum membra, & Valhainius, & Melinius Toparchæ, & Nivellenſis, & Villarienſis Abbatiæ ſua habent cum juribus peculia.

Potior autem pars cum Prætorio & arce ornatiſſimâ ante annos amplius 300. fuit penes *Warfezææ*, ſtirpem olim totius Hasbaniæ ampliſſimam & à qua Hembricurtius totius ſuæ accipit exordium. *Robertus* porro de *Warfeze Gerardo Marbaſio* tranſcripſit. Ab illo *Joannes de Limilette*, (nota eſt hoc tractu familia & locus) & denique *Samſon de Lalain* (inclytum & Comitatus titulo illuſtre apud Hannones nomen eſt) obtinuit. Qui Joanni Tſerclaes patriciâ imprimiſque nobili apud Bruxellam ſtirpe edito, Dominium *altum & baſſum* tradidit.

Annò 1389. Per literas tranſportus datas 29. Octob. per D. Tyliacenſem mihi oſtenſas.

Anno 1448. Per literas 25. Junii datas ab eodem mihi communicatas.

Joannes autem, cùm antea nulli obnoxium eſſet, à Duce id primus beneficiario poſſidendum titulo accepit. Qualiter etiamnum poſſidet *Jacobus Tſerclaes* Eques Cæſari à conſiliis belli, rebus contra Turcam fortiter geſtis, & conjuge Comitis Friſiæ filia inclytus, Vir & prudentià & humanitate eximius, cujus favore & beneficio pluries me profeciſſe libens fateor.

Anno 1459.

Hìc obſervandum adſcribam: veteribus hoc tractu Cœnobiis has officiorum potius quàm dignitatum voces fuiſſe. Abbas, Præpoſitus, Senior Decanorum (*plures enim pro Religioſorum numero erant Decani*) Cellarius, Portarius, &c.

Cùm Curiæ Allodialis nomen & res olim in hoc tractu fuerit, nec ullibi totâ Brabantià tot Allodia quam hìc, fidem facientibus omnium Cœnobiorum diplomatibus; libet hìc de voce initioque Allodiorum inquirere. Nomen haud dubiè à *Leudes*, quod idem eſt cum aſſecla, procedit. Unde Turonenſis in fœdere Guntchramni Aurelianorū & Childeberti Metenſium Regis. *Similiter*, ait, *convenit ut nullus alterius Leudes nec ſollicitet, nec venientes recipiat.* Et Annonius: *Fuit Gotranus in bonitate præcipuus, Leudis ſuis benevolus, gentibus externis pacatus.* Et alio flexu Turonenſis. *D. ut credo alicujus ex Leudibus noſtris ſit filius.* De nomine dixi, res hæc fuit. Primitus cùm à Francis more Romano certæ terræ militibus & alioquin bene meritis in feudum darentur ad vitam poſſidendæ tantùm, quædam etiam ad hæredes traſmittendæ, quæ Allodia dicta, quaſi bona familiis propria permittebantur. An ergo Allodiales illi Sacramentum clientelare præſtabant? Planè ita. Et docet uno loco Turonenſis. *Leudes illi*, inquiens, *qui Domno Gontrano poſt tranſitum Domni Clotarii Sacramenta præſtiterunt, ſi poſteà convincuntur ſe in parte alia tradidiſſe, de locis ubi manere videntur convenit eos removeri.* Exemplum propius dabo. Cœnobium de Lerines fundatū, ſtructū in Allodio, tamen Dux locū per diploma ſuum liberat à clientela ſibi debita. Viden & Leudes & Allodia Principi obligata? Quædam ſaltem. Quid ergo, inquies, cùm lapſu temporis feuda ad hæredes tranſmitti cœperunt, nullane inter ea & Allodium fuit deſtinctio? Imo verò maxima. Cùm enim feuda fere cenſum Domino penderent, Allodia nihil admodum; imo ſæpè ne beneficium quidem profitebantur, interim ad militiam ſi neceſſitas eſſet [1] obligati. Allodia denique pro libitu diviſa, [2] ſi plures eſſent filii, & ſæpè pluribus diverſarum partium poſſeſſoribus [3] totius Dominii titulus communicatus, quod in feudis non ita frequentatum. Horum omnium exempla ſuppetit ſola Gallo-Brabantia.

Gregorius Hiſtoriæ lib. 9.

Annonius lib. 3. cap. 8.

Gregorius.

Lib. 9.

Vide in Gemblaco.

1. Exemplum in Tylienſi.
2. Patet ex præfecturis non alio ſine diſtinctis.
3. Exemplum in Tyliacenſi, & omnibus ferè pagis.
4. Exemplum in Opperbaſio cujus titulum 2. eodem tempore geſſerunt.

In diſtrictu hoc pro prima & bona ſui parte ſitum eſt VILLARE Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia, cujus hoc eſt Encomium.

ENCO-

ENCOMIUM

ABBATIÆ VILLARIENSIS.

——— Quem tegit omnis
Lucus, & obſcuris cingunt convallibus umbræ,
Aureus & foliis & lento vimine ramus.

VIllare eſt Brabantiæ noſtrę decus, Religionis officina, integritatis ſeminarium, Claræ Vallis in Belgio primogenita, Ciſtercienſis Inſtituti his locis parens, Benedicti Ordinis Felix Colonia. De qua veriùs, quod nonnemo de Carthagine ſcriptum reliquit, tacere ſatius foret, quàm pauca loqui. Si juvat breviter loci initia & incrementum, parcè ſanctitatem & laudes velut digito deſignanti aurem accommodare:

Ibimus in lucos, ubi pinguem dives opacat
Ramus humum ———

Ramus fœcundis Bernardi manibus Brabantiæ inſitus, irrigatuſque. Ille Laurentium quemdam 12. Fratrum, ſervatoris adinſtar, comitatu inſtructum in Brabantiæ ſolitudines ablegaverat. Qui in Boveria (locum vidi & antiquitatem & ſanctitatem exoſculatus in eo) ad aquę leve caput ſacræ ſuis & divinis uſibus domum rudi operâ extruxerant. Sed enim ipſe Bernardus huc peregrinatus, & loco opportuniore delectatus, relinquens priorem ſedem in interiora ſylvæ progreſſus Villare (id loci ab antiquo nomen) fontium ſcaturiginibus & fluminis Tyliæ allapſu peropportunum delegit.

Ad fontem Goddiach.

Molanus in Martyrologio ad diem 20. Auguſti.

Oratorium lapideum ante annos aliquot demolitum ejus opus fuiſſe per manus tradita fama credit. Ædificia officinaſque alias ex ſtramineis lapidea feciſſe Carolum Abbam lego. Chorum Fratrum cum nova porta Jacobo Cœnobiarchæ adſcribunt.

Sub annum 1197.

Poſt annum 1280

Aulam ſuperiorem & ſub ea ægrorum receptacula, ſtructuramque novi clauſtri (utar vocabulis loco notis) ante refectorium, Roberti opus eſſe fatentur. Jacobumque addunt anteriorem portam muro cinxiſſe. Quæ omnia vitio temporum collapſa, Dionyſius ad Abbatialem evectus apicem reſtituit, & alter ejuſdem nominis ſucceſſor Abbatiali domo ornavit. Robertus modernus Abbas Templo Cœnobioque toto plurimum auctis, reſtitutis, exornatis reddidit auguſtiora.

Circa annum 1287.

Anno 1302.

Circiter annum 1540.

Omnium Prælatorum ſeries hæc eſt.

Laurentius ipſius Bernardi calculo probatus electuſque anno 1147.

Sicut & *Gyraldus* an. 1148. qui loco [1] à Florinenſibus accepto ſecundam Bernardi auſpiciis deduxit Coloniam [2] Eugenio Papâ authoritatem addente.

Fraſtrardus an. 1151. à ſanctiſſimo Bernardo viſitatus.

Odelinus an. 1154. Antiſtiti [3] Leodino & Godefrido Duci acceptiſſimus.

1. Ex literis Waſſelini Abbæ Florinenſis.

2. Bulla Eugenii III. data an. 1147. Indict. 10 3. Nonas Maii.

3. Ex diplo. Henrici Epiſc. & Godefridi III. Ducis bona Villario confirmantium.

Ulricus Alemannus [4] *Vir plenus dierum & famæ ſuave-olentis* an. 1160.

4. Elogium Joannis Epiſc. Cameracenſis de eo.

Gerardus homo miræ abſtinentiæ an. 1185.

Guilielmus an. 1191. [5] multùm à Cæſario commendatus.

5. Verba Chronici de eo.

[6] *Carolus* an. 1197. Vir dubites nobilior an humilior, prudentior an ſanctior.

6. Vitam ejus Jo. d'Aſſignies Rel. Cambronenſis deſcripſit.

Conrardus an. 1209. [7] *Vir nobiliſſimus* ſanctiſſimuſque, Ordinis Eccleſiæque totius Lumen.

7. Verba Cantipratenſis l. 1. c. 9.

Valterus à Trajecto plurium in diœceſi Leodina Cœnobiorum Plantator an. 1214.

Wilhelmus de Bruxella an. 1221. *qui in pauperes largus ut pius extitit.*

Verba ejuſdem l. 2. cap. 25.

Nicolaus anno 1236. homo *devotus & Vir ſenſatus.*

Teſtimonium publicum de eo in vita expreſſum.

Arnulphus de Lovanio an. 1240. quem Dux in Procerum ſuorum conſeſſu ſanctitatis merito honorare & *chariſſimum Patrem* compellare ſolebat.

Chronicon loci & nos alia poſt exempla fidem facturâ dabimus.

Valterus à Geldonia an. 1250.

Nicolaus de Harunt anno 1258.

Joannes Sengery anno 1259.

Bernardus de monte S. Viberti anno 1264.

Amelricus anno 1268. brevis ævi Paſtores.

Arnulphus de Gheſtele anno 1271. Vir per omnia ſummus, qui ſupremam Templo operam impoſuit, crucem puta inauratam & Sanctorum Reliquiis decoratam, quadringentorum & ampliùs Deo famulantium Rector, tantæ Vir moderationis ut numquam niſi publicâ causâ in publico & extra Cœnobii ſepta conſpiceretur.

Honorificam ejus mentionem facit Chronicon Gemblacenſe.

Jacobus de Somalia an. 1276. Præco verbi Dei eximius.

Robertus de Boquery an. 1283. ut genere (erat Ottiniacenſis Toparchæ filius) ita moribus nulli facilè ceſſurus.

Nicolaus de Geſt Ducis affinis anno 1303.

Raduardus de Mechlinia anno 1308.

Jacobus de Plancenot anno 1310.

Joannes de Malre anno 1315. Theologus & mirè facundus.

Jacobus de Plancenot an. 1317. ſecundò.

Gerardus de Moſtier an. 1329. homo manſuetus & humilis.

Henricus de Faux anno 1330.

Deſiderius de Brigode anno 1330.

Joannes de Bruxella S. Theologiæ Doctor an. 1333. qui *libros, grana, nemus Monachis diviſit amœnus.*

Ex Epitaph. ejus in Sacello ſub litera D. propè Sacrarium.

Joannes de Steenberge anno 1334.

Albericus à Genappia Miles nuper ſtrenuus, qui obiit anno 1347.

Ex Epitaphio ejus in Capitulo.

Joannes de Franea anno 1349.

Nicolaus de Brigode anno 1358. moribus ornatus præclaris, natu generoſus.

Ex Epitaphio ejus ibidem.

Martinus de Hojó oriundus *Sacroſanctæ* Theologiæ Baccalaureus anno 1380.

Joannes de Hole anno 1383.

Otto anno 1393. Vir reſtituendæ Cœnobii œconomiæ aptiſſimus.

Ex Epitaphio ante Altare S. Pauli.

Ægidius de Lovanio anno 1424.

Gerar-

Epitaph. ejus in Capitulo.

Gerardus de Lovanio anno 1433. magnificus exornator Templi & Cœnobii.

Monumentum ejus ibidem.

Valterus de Aſca anno 1446. cujus opus pulchra reſonant in Templo organa.

Monumentum ejus ibidem.

Franco Calaber anno 1460. *Magnus, ſubtilis, doctus, nitidus, facundus, moribus, exemplo, vitâ, dogmate, verbo.* Obiit anno 1484.

Joannes de Campernoille anno 1486.

Joannes Regnaldus de Maleto anno 1503.

Epitaphium in Choro medio.

Dionyſius à Zeverdonc anno 1524. qui auream primus induens mitram, cuncta innovavit, mutavit ſtatim vetera novis, illegitima legitimis.

Epitap. ejus in Sacello laterali.

Dionyſius à Spina anno 1545.

Epitap. in introitu Chori.

Mathias Hortebeeck anno 1556.

Franciſcus Vleyshouwers anno 1570. cui an. 1587. vitâ functo ſucceſſit *Robertus Henrion* & monumentum poſuit in templi medio cum tali Epigraphe:

Hac jacet Antiſtes Franciſcus clauſus in urna,
Qua modò calatis eſt decorata notis.
Præſulis hoc opus eſt Roberti, vivida ponit
Prædiſceſſori qui monumenta ſuo.

Quinies, prout colligere potui, temporum calamitati cedentes Monaſterium deſerere compulſi ſunt Villarienſes. A ſeculis aliquot ſemel quidem cùm exactionibus tuto- (Anno 1311.) rum impùberis Ducis impares, & iterum cùm (Anno 1317.) lues contagioſa Monaſterium inquinaſſet, alius aliò dilapſi non multo poſt ad ſua redierunt.

Noviſſimè noſtrâ & patrum memoriâ Roſ- (Anno 1542.) ſemio Brabantiam pervagante, Bruxellam, & Francis omnia infeſta tenentibus juxta Lova- (Anno 1554.) nium ſe receperunt. Denique nuperis turbis per annos ferè ſedecim exules ingentia damna paſſi ſunt.

Vidiſtis & exordium & progreſſum & fata: vultis & Laconicam panegyrim? Cujus olim tanta ſanctitas, tanta ſanctitatis opinio, ut Duces tres, Comites duo, Barones quinque, Equites Nobileſque innumeri, ſi quando à turba forenſi ſecedendum ad ſanctiores curas, hìc aſyli; ſi ex hac in alteram vitam migrandum, hic quietis & ſepulturæ locum delegerint. Currentes in odorem ſuavitatis ejus ex diverſis etiam procul diſſitis aliorum Ordinum Monaſteriis huc delati, portum ſe ſalutis & perfectionis faſtigium attigiſſe opinabantur.

Exemplo ſint quintus decimus & 44. Abbates: hic ex Capitulo Lyrenſi, ille ex Sancti Joannis Valencenenſis huc tranſlati. Godefri- (Cæſarius lib. 1. Dialog. cap. 135.) dus ex Monaſterio S. Panthaleonis in Colonia ſacriſta piiſſimus Villarii ita magnas de cœlo ſenſit conſolationes, ut niſi à fide dignis in ſcripta relatum eſſet, fidei periculum adirent. Aſpexit Virginem Matrem odeium pſallente conventu obeuntem, Chriſtum ipſum ſenſit & cogentem ut invito pedes ablueret. Plura non dicam. Stupenda ſunt hæc & meritò cum quadam interioris hominis erectione ſcribenda, legenda. Confugerunt etiam ad aſylum Villarienſe ex Gemblaco Nicolaus, ex Affligimio Godefridus de Cortebec, aliique plures; omnes ſanctitate conſpicui.

Quid referam Equeſtris Ordinis & primæ Nobilitatis Heroës, qui vitæ in melius mutandæ locum non alibi quàm in Villario delegerunt. Ex Comitibus de Seyve octavus & nonus Abbates, hic filius, ille frater Comitis, Gobertus Aſperi-Montis Comes, tres ob vitæ ſanctitatem meritò in Divos referendi, ex Birbacenſibus Henricus, Dongelbertiis Gulielmus, Sombreffiis Oliverius, Ercanienſibus Franco, Graviis Gerardus, Glymæis Jacobus, Divionenſibus Ægidius. Vicecomites duo Montiniacenſis & Cortracenſis. Omnes Equeſtris Ordinis & à militia clari, à genere clariſſimi.

Addam Authores magnos. Vaticinium Bernardi ſanctiſſimi, *In hac valle multæ animæ ſalvabuntur.* Teſtimonium Cantipratani Prædica- (Libro 2. cap. 28.) toris. Qui cum Abbatem *Religioſiſſimum* appellavit, *Videmus*, inquit, *in Villari ſanctos multos & pleroſque qui ſpiritu Prophetico & miraculis claruerunt.* Vox Henrici Ducis. Qui volentibus ad Eccleſiam eum deducere ſacra viſurum: *Sufficit*, inquit, *oſſa fratrum contemplari, qui in monte ſepulti ſunt: ibi enim latent reliquiæ multùm mihi charæ.* Quid? quod idem Dux tunicam quotannis unam ex panno Villarienſi conficere ſolitus erat, quâ intrepidus ad quævis vitæ diſcrimina progrederetur. Nec immeritò: reconditos enim ſciebat hìc inæſtimabiles theſauros non aliunde petitos, ſed in Brabantia natos ornatoſque. Certè 12. diverſi (Anno 1270.) ordinis ſanctorum corpora in unum locum retro primariam aram depoſita accepi. Unde in Sacellum proprium transferenda nuper curavit divini cultus promotor eximius Robertus Abbas. Tumulus ex nigro marmore lucido & fa- (Verba F. Moſchi in vita B. Arnulphia.) bre polito ad margines concavato triplici ſtructurâ ſeu ſerie. Ad caput exiſtunt tres columnæ ex Jaſpide, ſuperpoſitis capitellis marmoreis, clauſo ſacelli latere per 8. clathros ex orichalcho, addita in media quadrata ex marmore columna, cujus ſuperficies intrinſecus roſis & floſculis egregiè ſculptis deaurata conſpicitur.

Opus mehercle perquam artificioſum & magnificum & decumano ſumptu; ſupernè pro titulo legitur: *Laudate Dominum in Sanctis ejus. Pſal.* 150. Pro coronide inſignia memorati Abbæ ex flammis & ſtellis conſtantia, ſuperaddito ſymbolo: *Utrumque æternum.*

Ante altare Sacelli in ipſo pavimento, opere teſſulato, pulchrè variegato quadripartita viſitur hiſtoria filii prodigi. Sed pergo ad alia. Ex Abbatibus 3. ſanctimoniâ vitæ eximios, miraculis claruiſſe invenio. 8. 9. 10. 11. & 13. Ex quibus ſecundus ad Portuenſem Cathedram evectus & Patrum Purpuratorum adſcitus Collegium parùm à Pontificatu ſummo abfuit, & morti vicinus in hæc verba erupit.

Utinam

Utinam uſque in hanc horam in Villari ſub diſciplina vixiſſem regulari, & cùm coquinæ hebdomadariis ſcutellas abluiſſem. Ex Monachis his Joannes de Maleto Epiſcopus Megarenſis audiit. Arnulphus de Lovanio, & Nicolaus de Geſt intimorum Ducis conſiliorum participes. Joannes de Malre totius Ordinis Romæ cum laude egit negotium.

Henricus de Meſbroeck à Duce ad Anglum Regem miſſus, Matrimonium inter utriuſque liberos conciliaturus.

Aſſumpti ex Villarienſibus qui Clarevallem gubernarent, duo; qui Ciſtercium, unus. Ad Abbatialem in Grandiprato dignitatem hinc vocati ſeptem; ad locum S. Bernardi tres; in Vallem Dei duo; in Vallem S. Lamberti unus: ſcilicet piæ Matris officio functa Villarienſis domus alumnis ſuis & filiabus, aſſidua proſpiciens alimenta. Nec ignari etiam Principes vigentis hìc diſciplinæ, hinc potiſſimùm aſſumendos judicabant, qui collapſum alibi ſtatum reformarent, prout Franconi in Valle Ducis, Dionyſio in Binderis commiſſum conſtat. Ita Beginaſia Lovanienſe, Thenenſe, & Aicurienſe Abbati diverſis vicibus concredita.

Tantuſque Virginalium Cœnobiorum numerus, ut oneri impares vix magnâ prece impetraverint ab Epiſcopis abſolutionem. Ita uno tempore ab octo in ſola Leodicenſi patria Cœnobiorum onere liberatus eſt ab Epiſcopo decimus Archimandrita.

Ut autem magìs ampliter conſtet de Nobilium in Villare & Cleri populique affectu; ſubjiciam nomina eorum, qui Sacella quaquaversùs Templum coronantia dotarunt ibidem ferè ſepulti.

Primi Fundator eſt Gertrudis de Moriazarth, ſecundi Rixa de Sombreffe, tertii Clementia de Malevia, quarti Hermannus Canonicus Cracovienſis, quinti Hugo de Melolyre, ſexti Joannes de Solre, ſeptimi Thomas de Namurco, octavi Maria de Monte S. Viberti, noni Gobertus de Argenton eodem ferè omnes tempore.

Arnoldus & Clementia de Weſemael, itemque Guilielmus de Oprebaſio neceſſaria ad rem Divinam ſuppeditarunt.

Anno 1231. Populi & Cleri animum docet, cùm prima in Grandipratum duceretur Colonia, 12. Fratribus eò tendentibus, Clerus cum populo Namurcenſi proceſſionatim obviam factus: & ex

Anno 1231. altera parte ſecundam ducturis prope Lyram Dux Brabantiæ cum ingenti multitudine occurrens, crucem deferens non vulgaris reverentiæ & pietatis exemplum poſteris commendavit.

Exempla dedi & teſtimonia ex ſacerrimo Virtutum Virorumque fonte originem petentia. Virtutum dico, ut ne unam in toto earum choro reperias, cujus non illuſtria toti mundo Villarium ſufficit documenta. Virorum dico, nec ullius ordinis, dignitatis, conditionis homines in aliqua religioſa familia queas dare, qui non vitæ ſuę normam velut in ſpeculo poſſent contemplari. Majoris operę & operis foret ſingula percenſere: dabo quædam ſumma capita (ex quibus velut ungue Leonem quivis æſtimet) triplicium quaſi acie in hoc religionis campo conſtituta, Prælatorum (quo nomine Abbates & Priores complectar) Nonnorum (ſic Religioſos ſacris initiatos aut deſtinatos vocant) & Converſorum, id eſt Fratrum coadjutorum. *Fuga honoris in honore eſt?* Prodeat Carolus Abbas: ille de electionę ſua factus certior, latebras quæſivit, profeſſus *ſe ad flendum peccata ſua Monachum induiſſe:* nec unquam, niſi Generalis Capituli mandato, perſuaderi ſibi paſſus fuiſſet, ut infulas aſſumeret. Ut taceam Joannem de Plancelot, qui bis electus, bis Abbas, bis inſtantiſſimis precibus à Clarevallenſi Abbate obtinuit exonerari, & alios ſex qui idem humilitatis causâ fecerunt.

Conſtitutio Aquenſis ſæpè à me citata præcipit, ut Monachi Nonni vocentur.

Prodeat Magnus ille Pachomius in tantùm honoratas functiones exoſus, ut ſummis precibus orare ſoleret, ut intitularetur ad culinæ ſordida munia obeunda, quæ tamen ad ſe utpote Hypodiaconum minùs ſpectabant.

Prodeat tertiò Hermannus ille converſus Divinarum conſolationum Interpres maximus, qui, cùm ſublimes perſonas plures Chriſto lucrifeciſſet, omnibus pietatis merito ſuſpiciendus, ſolebat verbo, geſtu, ſigno ſalutantes, aut aliquod reverentię ſignum exhibentes ſurdâ aure præterire. *Monachum in veſtitu ſibi complacere dedecet?* Walterus Abbas X. cùm fortè de Veſtiario (vide quàm in commune tum vivebant) cucullam aſſumpſiſſet, quam appoſitè corpori ejus convenire quidam amicus dicebat, mox exutam in flumen demerſit, madentemque & omnis nitoris expertem reſumens, & ſibi ſuperbiæ & aliis ſcandali præſcidit occaſionem. Succedat in ſecundo Ordine Daniël ab Iſca ex claro Equite ſimplex Monachus, qui oblatas ab amicis quantivis pretii veſtes repudians, aliis illas Fratribus impartiens, ipſe rudi & tritâ oblectabatur. Tertii ordinis Hermannus eſto. Qui corpore prorſum incultus animo animæque excolendis intendebat, certus futile eſſe quicquid moli carneæ fulciendæ impendatur. *Caſtitatis & continentiæ virtus in Religioſo, velut gemma in annulo relucet?* Ea quantum Guilielmo XI. Abbæ placuerit, celebri poſt mortem Deus miraculo patefecit. Cùm enim defuncti corpus ex more Ordinis ablueretur, tanta circa partes genitales claritas omnibus circumſtantibus apparuit, ut Solis ſplendorem adultâ luce faciliùs quis pertuliſſet, quàm ſacri corporis fulgorem oculos carnales reverberantem. Nec in præfato loco aliquod membri veſtigium, ſed ſola planities clara, plana, munda, oculos intuentium nimiâ claritate perſtringens. Res ſtupenda, plurium oculatorum teſtium fide probata. Accedat ad eundem Monacho-

rum Lumen Abundus, quicum familiariſſimè B. Virgo diverſata non ſemel ad manuum imò oris oſculum admiſit, viſibiliter oranti apparens, idque ſolius merito continentiæ. Ex Converſis Henricus de Bruxella & alii aliquot Deiparę & undecim millium Virginum conſolationes in vita & agone mortis experti ob ſanctæ Virginitatis communem eis obſervantiam. *Munificentiam in pauperes laudamus in Cœnobiis?* Tanta ea ſubinde fuit hìc loci, ut 2000. panes ſingulis hebdomadibus in pauperes erogarentur. Sed exempla dabo. Guilielmus Abbas XI. miræ largitatis fuit, & cùm fortè uterum gerens paupercula extraneo quodam appetitu ferretur in eſum carnis bovillæ, & diſtinctim bovis pulcherrimi quem in curia de Hex Villarienſes habebant: re ad Abbatem delatâ, præcepit is animal mactari, ſalutem hominis præferendam inquiens beſtiæ. Paret lanio, mactat, dividit, excoriat bovem, mittit gravidæ partem, quâ guſtatâ, ſubitò reſpirat à morbo paupercula. Poſtridie Frater ille, qui bovem immolaverat, ex præcepto Abbæ in agrum prodiens, offendit illum ipſum aratro implicatum. Recurrit ad villam, nec bovem, nec pellem, nec carnes, nec ſanguinem quidem ſparſum reperit, ſtupendo Divinæ Majeſtatis judicio remuneratâ boni Abbatis liberalitate. In altera acie inclytus ſe ſiſtat Gobertus Comes. Qui cùm ad negotia foras miſſus eſſet, & impetratam ad uſus pauperum portionem erogaſſet, ſeminudum offendit veſtimenta orantem. Quid agat ambiguus? luctante cum piæ miſerationis affectu obedientiæ præſcripto, quo vetitum veſtes ſuas non ſuas alienare. Impatiens tamen languebat fraternæ egeſtatis aſpectu vulneratus animus, & cum ſuccurrere nequit, compati ſaltem tentat: exutiſque pro bona parte veſtibus & domi repoſitis (erat autem hyems intenſiſſima) ſeminudus egrediebatur, mirantibus reſpondens: Non ferre oculos ſuos membra Dei ſui Crucifixi tot defectus ſuſtinere, & quia opitulator eſſe nequeat, decere ut compatiendo ſuo ſubſerviat Creatori. Agmen claudat B. Arnulphus, qui, impetratâ licentiâ panes quadraginta duos egenis diſtribuendi, eâ cauſâ à Fratribus reprehenſus tanquam tranſgreſſor Ordinis, maluit Monaſterio excluſus publicâ affici ignominiâ, quàm licentiam ſuam aliis indicare, veritus ne ſi proderet, minùs facilem deinceps in conſentiendo Abbam eſſet habiturus. *Laboris indefeſſi* exempla ſint Walteri duo, alter XIV. alter XL. Abbates: ille in Valteri-Brania, hic in Parco Dominarum, dum viſitationi intendunt, vitâ functi. Ad quos Gobertus accedat pro Gemblacenſi Cœnobio, quod alibi dixi, incommoda infinita paſſus. Et denique Daniël ab Iſca aſſiduè Grangias, id eſt Villas viſere ſolitus, aquâ interim & communi cum Fratribus eſcâ ſemper oblectatus.

Anno 1222. id factum.

Jejunii Doctores ſint Jacobus XX. & alii aliquot Cœnobiarchæ, qui licèt eâ opum eſſent affluentiâ ut poſſent, eâ dignitate ut licitè & ſine ſcandalo poſſent, nunquam tamen niſi eiſdem cum reliquo Conventu dormitorio, cœnaculo, exercitiis & abſtinentiâ utebantur. Adjungatur Abbati Monachus Arnoldus jejuniis ita maceratus, ut cibi inſolentiâ infrigidatus ſtomachus nihil admodùm nutrimenti admitteret. Quo in ſtatu, cùm vix à mortuo differret, Maria Magdalena ſub noctem viſa languentem manu demulcere ventriculum, & poſtridie ſanitati integræ ſubitò reſtitutus apparuit. Nicolaus è Converſis ovium Paſtor annos plures tranſegit, unicâ eâque modicâ contentus refectione. *Solitudinem & ſilentium & ſimilia monaſticæ perfectionis chariſmata* commendabunt Gregorius Prior, qui vix unquam ex ſuis ullum paſſus eſt foris divagari, ob rationem à Godefrido de Cortebeke verè dictam roganti: Cur amicos (erat enim affinitatibus in ſeculo potens) rariùs viſeret? Quia nimirùm, inquit, vereor, ut tanta cum puritate revertar, quanta exivi. Quid dicam de *Everardo* Agricola? Qui ita conſtanter ſilentium obſervare ſolitus, ut nemini niſi fortè de itinere percunctanti verbum reſponderet. Cujus rei periculum facturus eques fortè tranſiens cum parerga ſibi roganti reſponſum non iri indignaretur, alapam miſero impegit. Sed cùm ne ſic quidem vocem eliceret, & ampliùs Frater cædendam alteram maxillam offerret, & aſcenſuro equum opem ferret, obſtupefactus miles, & veniâ petitâ de ſalute ſua propiùs cœpit cogitare. *De pœnitentia quid dicam?* Elogium Abbatis illius, cui erant delitiæ in cilicio, teſtimonio ſit. Conſuetudo Reineri fratris B. Pachomii, qui & ſe baptizare in lachrymis ſolebat & dorſum flagro admovere, ita ut, cùm corpus defuncti ablueretur, ne digito quidem locus fuiſſet vibicibus vacuus. Inprimis verò *B. Arnulphus Corvibout* quotidiè (Feſtis exceptis) ſolitus in ſuam carnem ſævire virgis, ruſco, urticis, cingi-zonâ ex ſetis equorum nodis interpolatâ.

Nec umquam ob frigus deſidiæ omittebat, quin terram corporis ſui araret vomere diſciplinæ, ne cum pigris mendicare in venturi æſtate judicii cogeretur. Alter ejuſdem Ordinis Petrus carnem flagellis laniatam pellibus hircinis tegere, inter vepres & urticas volutari, humi cubare ſolebat. Et, quod mirum, ut aſſidua paſſionis Dominicæ menti obveniret cogitatio, ferrum candens in latus intruſit, & ne vulnus occluderetur funem immiſerat ex equorum ſetis contextum. *Vultis glorioſos aliquot in vita?* Conrardi IX. Abbæ digiti immaculatum ſoliti agnum contrectare, per noctem candelarum inſtar lucebant, & infiniti hujus rei teſtes fuerunt. Quid de illo referam qui an. 1240. Rei Divinæ vacare viſus, & cùm à confeſſione Sacrum auſpicaretur, viſum totum corpus diaphanum,

&

& Angeli duo conſecranti aſſiſtere. Ulricus item alter cujus celebrantis caput globus igneus occupare viſus.

Addamne conſolationes Divinas? Nunquid non Guilielmum in Ordine Abbatem decimum ſuper receptione Arnulphi adoleſcentis hæſitaturum confirmavit D. Virgo, fore prædicens, ut columen Ordinis & Villarii idem efficeretur: quod evenit. Nunquid non Leproſus ille ob morbi impatientiam ſeipſum præcipitem dare præſumens à Virgine Matre in lectulum repoſitus & confortatus eſt? Nunquid non Henricus ille ſpurius ex phantaſmate conſpiciens ſibi natalium obſcænitatem obfore ad ſalutem, eruditus eſt monſtrante Deo & per viſum repræſentante ingentem hominum multitudinem, quam addebat ex legitimis & reprobis conſtare, uno Henrico Dempto? Majora dicam & ſtupenda.

Cùm Abbatem ſupra-dictum ſacra peracturum miniſter rogaſſet, dignaretur ei ſacram ſynaxin impartiri, & blandis verbis id Abbas negaſſet, eò quòd juxta præſcriptum Ordinis Dominicâ proximè præcedenti Corpus Dominicum ſumpſiſſet, ecce tibi diviſâ, ut fit, in partes tres Sacrâ Hoſtiâ, pars tertia ſubitò deſiit apparere vi Divinâ ad paſcendum pii adoleſcentis deſiderium per Angelos ſubminiſtrata. Magìs mirandum de Sacriſtis duobus, quorum alter poſt abſolutas preces horarias à pluribus viſus cum Servatore noſtro obambulare. Et ſpecies Chriſti, qualis apparebat in imagine ad vivum delineata, & viæ candido lapide diſtinctæ utriuſque pedibus calcatæ conſpiciuntur. Alter Godefridus nomine familiares ſibi Chriſtum Divoſque habens, in quotidiano mentis exceſſu mirabilia Dei contemplabatur, &, (procul ô procul eſte profani) viſibili ſpecie eâ quâ ultimum cum diſcipulis Paſcha ſumens & ſe ad profundæ humilitatis obſequium accingens, lintheo cinctus & pelvi oneratus occurrit, & evenit Godefrido quod olim Petro. Lavit invito Deus pedes, interminans ſe cum eo partem non habiturum niſi patiatur. Abundus alter eò felicitatis devenit, ut ſubinde raptus ſurſum gaudiorum in partem cœleſtium admitteretur. Raviſius quondam miles æger aliquando vidiſſe ſe teſtatus Supremi Judicis tribunal; cùmque expaveſceret, vires ſuppeditaſſe Virginem Matrem. *Prophetiæ ſpiritu clari fuerunt*, Valterus X. Abbas: cui non futura tantùm, ſed ſecretiſſima cordium humanorum abſcondita Deus patefecit. Henricus de Bruxella alterque piſtor officio: ille ex Deiparæ & 11000. Virginum, hic ex ipſius Chriſti relatu de mortis hora redditus certior, & fidem utrique fecit reſpondens eventus. Hanc loci & inhabitantium ſanctitatem qui præſciet, non mirabitur plures cum exultatione & tripudio advenientem mortis horam exſpectaſſe. Cæſarius Prior cum verbis illis: *Cantabo cum cantantibus, pſallam Deo meo quamdiu fuero*, animam efflavit. Ulricus Colonienſis optat Abbatis ſui moribundus præſentiam, ut congaudere poſſit in patriam proficiſcenti. Franco itemque Reynerus Pachomii frater cantando pſalmodiam cygnæâ voce & more redemptionem ex carcere mortis hujus ad ultimum halitum expectabant.

Deficit calamus & conſcia imbecillitatis ſuæ mens portum clamat, ne longiùs provecta in profundum Divinæ Majeſtatis abyſſum demergatur. Date veniam poſteri, majus volumen, felicius admiranda illa requirunt ingenium. Hoc ſufficiat, ut per umbram dignitatis ſuæ ſplendorem agnoſcat in Villario Brabantia. Et ne de fide quis mea dubitet, noverit ex Cæſarii Dialogis, Thomæ Cantipratenſis libro apum, libro cui titulus Univerſale Bonum, Chronico vetuſtiſſimo per Joannem Sacriſtam Virum Sanctum, de cujus fide nefas putem dubitare, hæc omnia hauſiſſe, plura reliquiſſe.

Ceterùm quia juvat præſentem Cœnobii ſtatum cognoſcere, eum tribus verbis dabo. Ambitus murorum, qui locum ferè cingunt, maximus eſt. Offerunt ſe ad primum ingreſſum plures officinæ cum ſuis operariis, granaria, horrea aliaque publicis uſibus deſtinata. Inter alia ſpectabile opus columnis fultum, & vetuſtatem referens coctioni cerviſiariæ deputatum, quod aiunt miraculosè exigui temporis ſpacio extructum, cæmentariis aliquot incognitis, & poſtea nuſquam viſis in operarum partem ſponte venientibus. Ulteriùs progreſſis offert ſe Templum altitudine, quantam non arbitror eſſe ullius in Brabantia Cœnobii, fornicibus pulchro ordine & opere tectum, ſerie columnarum hinc inde duplici longitudine pedum ferè quadringentorum. Templum ingreſſis ad lævam varia & Epitaphiis & picturis & Indulgentiis ornata Sacella. Primum in Ordine continet ſpecioſa monumenta tria à Roberto Abbate præſenti conſtituta. In Sacello littera C. Abbatis XXX. tumulùs cum inſcriptione cujus finis eſt:

Sex videlicet hebdomadarum uti olim intelleximus.

90. plurium pedum.

Unum in quo recondita jacent beatorum N N. oſſa, alia duo Parentibus ſuis &c.

Fac benè quod ſuper eſt, erimus quandoque quod hic eſt.

In odeii medio & ad lævam tumuli duorum Ducum, ſed nullæ in ſaxis litteræ, funeralia tantùm aliquot carmine & inſcriptiones nudæ. Unius diſtichon poſtremum eſt:

Ergò precor, dic, dum mea vis monumenta tueri,
Chriſtus dignetur Ducis Henrici miſereri.

Ad lævam fons eſt perennis duobus ſtillans orificiis, receptaculo & tecturâ nigro marmore adornatus curâ Roberti Abbatis. Ex oppoſito gradus ſunt & iter ad dormitorium vetus & priſcam ipſo in aditu referens ſanctitatem. Juxta deſcenditur ad ambitum (ſic vocant locum concameratum, unâ parte aëri per magnas vitreas expoſitum, alterâ Cœnobii ædificiis, ornatum Bibliothecâ, refectorio, culina, penu) ubi conſpicuus D. Goberti tumulus, quem non niſi inclinato capite Fratres tranſeunt; & alter Comitis Lovanienſis.

Cum ratione Generalis Vicariatus, tum ratione proprii Monaſterii.

Numerus Religioſorum nunc ſexagenario major eſt. Commiſſa ſunt curæ Abbatis omnia ferè Brabantiæ Virginum Monaſteria, & non pauciores viginti Religioſis occupantur foris in dirigendis variorum Cœnobiorum ſacris.

Viller le Vil. Holeer.

Ex relatu Incolarum & Toparchæ Tyliacenſis.

Villaria & *Sarta* aliquot ſunt hìc loci. *Villarienſis Villa* appendix Marbaſii *Holerium* ſub ſe habet, liberum & immunem ab omni onere & exactione locum, niſi quòd proficiſcente in expeditionem oppido Gandenſi (ut mirum, ita notandum) duos teneatur è ſuis incolis viros ſubmittere. Dominium nunc eſt Toparchæ Heſdainienſis.

Villers. Perwin.

Anno 1423. Ex diplom Henrici Valhainii D. de Vaux & Vilier.

Villare parvum (ſic vocat Chronicon Villarienſe) aut *Parwetanum*, nunc eoſdem, niſi fallor, cum Melinio Toparchas habens ante annos ducentos Valhainios, qui & ſylvæ vicinæ Dominium Villario donaverunt.

Sart St. Gillam Sart Dam-Aveline.

Sartum Domini Guilielmi & Dominæ Avelinæ appendices tantùm in ſacris; illud ab Heroë Tyliacenſi nominatum, hoc ab Heroïna Houtanienſi, adeòque quantùm codices meminerunt ab Houtanii campeſtris Domino poſſeſſum.

Houtain le Mont & le Val.

Houtanium porrò hìc loci duplex, *montanum* & *campeſtre*, utrumque quà ſacræ gubernationis præſentatio, & temporalis ſe extendit juriſdictio, à Dominis ſuis pendens.

Qui fuerunt ante annos ter centum ex inclyta *Ranſtiorum* familia.

Eorumque hæreditas, cùm ad unicam Joannam devoluta eſſet, per ejus nuptias ad N.... *de Zoete* & natos inde filios devenit.

Chronicon Leodicenſe cap. 43.

Teſtis Bernardus in vita Malachiæ.

Simile exemplum quære in Monſtrolio Nivellenſis Præfecturæ pa. 50.

Hìc quæro, quid titulus Abbatis (quem ſecularem aliqui vocant) in Collegio Canonicorum Mechliniæ olim uſitatus ſibi voluerit? An umbratilis tantùm, qualiter deſtructo à pyratis Buchorenſi Cœnobio manſit Abbatis nomen penes eum qui locum cum proventibus tenebat? An verò veſtigium eſt, fuiſſe olim illo loco Monachos? Neutro modo, ut arbitror. Et docet me Pariſienſe Concilium (monens Abbates Canonicorum attendere debere ad quid Abbates vocentur &c.) *etiam Canonicos quoſdam ſub Abbate fuiſſe. Quid autem muneris aut oneris Abbati demandatum erat? Dicam quæ ad nos ſpectant, & ex noſtris petita ſunt. Nominat vetus Chronicon duodecim in Diœceſi Leodina Abbates ſeculares omnes Præſides Eccleſiarum peculiariter* D. Virgini ſacrarum. *Addit Rigarium Antiſtitem multas Eccleſias reædificaſſe, inque eis Canonicos inſtituiſſe, & ex eis uni* hoſpitalitatem commiſiſſe, *quem* Abbatem nominavit. *Quæ notanda, utpote dignitatem hanc aliquatenus oſtenſura. Manet certè penes Abbates ſeculares, qui adhuc ex duodecim ſupradictis reſtant, beneficiorum & præbendarum Eccleſiæ diſpoſitio.*

Obſerva fatalem, ſi dicere liceret, familiarum Nobilium eſſe periodum annos trecentos. Et docet Hembricurtius ex 800. totâ Haſbaniâ nobiliſſimis ſtirpibus, quæ ante tria ſecula fuerant, & floruerant, ſuo tempore 80. non ſuperfuiſſe.

Coulture St. Germain. Maransart. Sauvagemont.

Succedit *Cultura S. Germani* cum vicis *Sarto Mariano* & *Monte Ferarum*, quà ſacrum quà temporale jus patet, Abbatiæ Aquirienſis peculium.

Aloux.

Ex ſchædis & monumentis Cœnobii quæ incendiũ reliqua fecit, per Philippum Lembor, qui 11. annis Cœnobio Confeſſor fuit, communicatis.

Illa quidem primo in Auiria Principatûs & Diocœſcos Leodinæ pago fundata an. 1210. ſed emergentibus cum Comite Namurcço bellis (an. 1210.) in Gallicanam Brabantiam propè Nivellas in pago * Allodienſi primò, mox huc tranſlatæ, confluente juſto Virginum numero accedente nobilium vicinorum aliquot munificentiâ.

Subjicitur Cœnobium Alnenſi Prælato. Religionis vitio temporum collapſæ reparationem acceptam ferunt Catherinæ de *Campernoille* Abbatiſſæ. Templi & ſacræ ſuppellectilis ſplendorem Annæ de *Bernaige*. Anno 1502. Præfuit an. 1505.

Ædificii & Cœnobii totius per hæc bella ad nihilum propè redacti reſtaurationem Luduvicæ de *Bluton* quam Deus diu jubeat ſupereſſe. Præfuit ab anno 1591.

Hoſpitium Abbatiale fortuito igne abſumptum. Anno 1539.

Virgines audito belli noſtri civilis claſſico, in diverſa dilapſæ per annos 12. vacuum reliquerunt Monaſterium, converſum in ſpeluncam latronum. Eas dum Nivellenſe præſidium inſequitur, confugientes ad dormitorium, nec ſe dedere volentes, ignis domui admovetur. Quo unicum quod antiquam teſtari poterat majeſtatem, opus in cineres abiit. Anno 1579.

Molanus ad 16. Junii.

Chronicon Dominicanorum in vita Jordanis.

M. S. Rubeæ vallis parte 2.

Cantipratenſis l. 2. c. 30. & l. 3. c. 19.

Hìc & Monacham egit, & vixit, & ſepulta miraculis claruit *B. Lutgardis*, cujus vitam Cantipratenſis tribus libris eleganter conſcripſit. Obiit anno 1246. Cujus viſitur cum honore tumulus; cujus familiarem *Sybillam de Gages* etiam vitæ ſanctimoniâ claram tenet Aquiria.

Ex diario obituum Anno 1226.

Quæ eadem Abbatiæ virginalis de Marquetta meritò cenſeatur parens, cui Bertham de Mollenbais primam ſuppeditavit Abbatiſſam.

Anno 1563.

Anno 1540.

Ubi religionem profeſſa Anna Comitis Rodii filia ex Croyaciis, Margareta ex Sombreffiis, aliæque plures natalium ſplendore illuſtres.

Locus nunc ædificiis ſic ſatis ſplendidus ad fauces ſylvæ & viæ quæ Waveram ducit, *juſto Veſtalium numero inſtructus*.

Baysies. Lanne. Frasne.

Succedunt pagi *Bayſium* Capituli, *Lanna* Præpoſiti Nivellenſis peculium, *Franeſia* Abbatiæ Affligimienſis peculium. Prius ab Aquirienſi Cœnobio Parçcum accipiens, altera ſupremæ

premæ juriſdictionis honore aucta per Joannem Barlamontium Præpoſitum.

Poſtrema Leodienſi lege utitur & fruitur.

Anno 1188. Diploma eſt in Archivis Sarrainii ſicut & confirmatio Epiſcopi data 10. Kal. Junii.

Hìc quero : Qui ſint illi Monachi S. Mariæ, *qui in donatione Godefridi Ducis Equitibus Hieroſolimitanis facta nominantur. Dantur enim eis* manſi ad Laniæ flumen verſus terram monachorum S. Mariæ*: an Villarienſes, an Wavrienſes ? cùm utrobique celebris Deiparæ memoria : & utrique circa Lanam flumen ſua habeant prædia juncta prædiis Hieroſolimitanorum.*

Obſervo, antea tamen annotatum ex & à Gallo Scriptore, nomen *Vallet* (nomen nunc vile & calonibus proprium ferè) olim idem fuiſſe quod nunc Ephebus, cum hiſtoricus Franciæ vocet Auguſti filium *le Vallet de Conſtantinopole.*

Melin. Ligny.

Celeberrima in hoc tractu ſunt Dominia *Melini* & *Ligniaci*. Utrumque nobilis & latè per Hasbaniam diſperſæ cognomentum familiæ, utrumque veteri inſtructum arce & prætorio, utrumque clientelis & beneficiis potens.

Anno 1221. Anno 1180.

Illud inter dotatores naſcentis Villarii Arnoldum, Fautores florentis Gemblaci Joannem, Advocatos Rameienſis & Lerinenſis Cœnobiorum aliquot. Mortuo autem Francone Melinio vigore literarum Scabinalium Oppidi Bruxellenſis Henricus de Woude Dominium ſibi ceperat arrogare; ſed mox Glymæi prævaluerunt, in quorum ſtirpe 200. amplius annis hæſit.

Codex feudorum fol. 41.

Hoc *Tongrinas Queningaſque* ſibi annexas habens, quomodo ſe antiquitus habuerit, dicere non poſſem, certus Alvarum * *Fons* primum in publicis codicibus reperiri, qui beneficium profeſſus ſit. Cujus poſteri nomen loci induerunt, & quidem longo poſt intervallo, Caroli de *Ligny* hæres Franciſcus *de la Haye* ſucceſſit. Denique dotali titulo cum Franciſca *de la Haye* uxore Joannes *d'Argenteau* in ſuam Dominia tranſtulit Familiam.

Codex feudorum Bitbacenſium. * Alfonso. Anno 1514. Anno 1567.

Ex Chonico Villarienſi id patet.

Quod Præfectos Monialium nunc Patres *vocemus, imò verò quod Sacerdotes olim omnes curam aliquam ſacram habentes Brabanti vulgò Patres vocare ſoleant, ab antiquo eſt : & præter id quod ex Auguſtino & Hieronimo diſcimus, Chriſtianis antiquitus, ex Sidonio & Fortunato in Galliis paſſim morem fuiſſe quoſdam Presbyteros Epiſcopos, omnes Patres, Primarios eorum* Papas, *id eſt, Patres magnos, ſive Patres Patrum vocare : ita familiare hujus in Trajectenſi Eccleſia exemplum de Gregorio, qui poſt S. Bonifacium Epiſcopus fuit.*

Teſte Hucbaldo.

Cum frequentur in donationibus antiquis occurrat mentio *Francorum hominum*; addo ex archivis Vallarii nomen loci *Novile Francorum hominum*, in Gallo-Brabantia & quidem hoc tractu ſitum.

Ex diplom. anno 1223. ubi bona loci confirmantur.

Reſtant *Vallis Bonſia* & *Francorum*, itemque *Glabbiacum :* hoc Abbatiæ *Affligimienſis* in ſacris Eccleſia. Illa....

Bousval. Waufranchies Glabbais.

Hoc plures minoris notæ Domicellos habet; quà *Glabbiolum* ſe extendit nuper cedente Rege ſupremæ compotem juriſdictionis accepit Petrum Boiſot Equitem, ab eoque aut ſaltem hæredibus Philippus Beſuts emit.

Glabisoul. Anno 1558. Anno 1597.

Vallis Bonſia Spontinos longo tempore habuit Dominos, niſi quà Bordeala pars Parochiæ proprios habuit Toparchas, cujus titulum à Rege Philippus *de Cheſne* Eques nuper acceperat.

Anno 1550.

Altera Monfortium aliquando habuit Dominum, ſed neſcio quem nunc habeat.

Anno 1513.

Verſiculum Gloria Patri &c. *Pſalmis ſubnecti ſolitum ex Caſſiano diſco, quem* Glorificationem *vocabant, prout etiam vocare ſolent noſtrates Monachi, uti ex chronico Villarienſi diſco.*

L. 2. c. 8. de Inſtit. Mona.

Solent in donationibus antiquis qualitatem & donantis & doni exprimere ſemper, eò quod ſervis poteſtas dandi non eſſet : idque vocibus *Liber* aut *Ingenuus*.

Huc adſcribenda *Traziniacum* & *Goſcelia :* illud à Floreffienſi, hæc à Lætienſi Abbatia Paſtorem accipiens.

Goſcelia municipium controverſi quidem juris cum Namurcenſi Regulo; interim Ducis, ut reperio, noſtri beneficium & quidem antiquitus à ſtirpe Marbaſia poſſeſſum invenio: unde (mortuâ nimirùm Mariâ Leonii filiâ) Godefridus *de la Tour* cœpit poſſidere; ſed mox cedere Petro de *Bouſſies* cognomento *Vertaing*, ex quo tempore hæſit Dominium penes Vertaniç Toparchas, & denique ad Rubepratenſes devenit, & nominatim Joannem. Et perſeverat in poſteris, niſi quod nuper dotali titulo Dominus de *Noyelle* ex Nobilitate Artheſiana Dominus de Bourſe, eo cœpit gaudere. De municipio cetera inquire in Namurcenſibus : hìc tantùm, *Libertiniacum* dominium aut beneficium hujus ſemper fuiſſe, Noſocomio inſtructum. *Traziniacum* licèt Hannonii ſuum faciant, conſtat tamen veteres ejus Toparchas Ducum affines fuiſſe, & beneficiarios, tam domi quàm in Syria geſtis

Ante an. 1442. Quo Joannes filius ejus profeſſus eſt beneficium. Anno 1545.

rebus illuſtres. Liber feudorum auſpicatur ab Ottonibus duobus, quorum priorem vixiſſe ſub annum 1300. poſterioris ex Arnaldo filio neptem Annam Arnoldo de *Hamal* nuptam in mariti Traziniacum familiam tranſtuliſſe æquè certum eſt.

Poſtremò hìc inferenda *Aiſa* in extremis Brabantiæ limitibus ditiuncula pagis aliquot conſtans, peculium olim illuſtris Familiæ de *Luponia*, ex qua Balduinus cum Oda conjuge & fautor & dotator primus extitit Cœnobii Oigniacenſis. Ceterum interjecto tempore, Brabantiæ Dux filio ſuo naturali, (cui & poſteris cognomentum *Brant* fuit) Dominium hoc tradidit beneficiario titulo poſſidendum. Nunc A. de Gavre Filius Comitis de *Beaurieu* obtinet cum ampla poſſeſſione.

OIGNIES. Locus eſt arce & prætorio veteri inſtructus & in ſacris ferè ab illuſtri Regularium Canonicorum Monaſterio dependens, cui nomen Oigniacum.

Anno 1142. Id fundamenta ſua debet Ægidio à Wallecuria presbytero, incrementa Joanni Nivigellati Theol. Doctori, & Jacobo Vitriaco qui hinc ad Epiſcopatum Aconenſem, & inde ad Tuſculanum,& Patrum purpuratorum evectus eſt collegium. Monaſterio naſcenti Toparcha quem ſupra nominavi immunitatem, dotemque auxit, villæ Rodienſis decimas, agrum Curtoriolum & patronatum Molugnicenſem &c. dans

Ex ſacrario D. Nicolai Templum factum Hugo à Petra-ponte Epiſcopus eidem dedicavit.

Ægidius & Baldowinus Barbançonius primi duo Cœnobiarchę ad vitam fuerunt: exinde uſque ad 14. fuerunt Prælati duodennales.

Beginaſium ex oppoſito Monaſterii Petrus Albanenſis Epiſcopus Sedis Apoſtolicæ Legatus, dirutâ cujuſlibet morientis domo, juſſit ut conuelleretur.

Xenodocheium Alardus à *Pondelours* 6. Antiſtes conſtruxit, Joannes à *Walcuria* 8. quæſtoratum & Nundinas, Jaſpar *Offhuys* 25. collapſum vitio temporum religioſæ vitæ ſtatum reparavit, Cœnobium Henrici Francorum Regis ab exercitu devaſtatum Joannes *Wafflaert* 27. reſtituit, & ſecuti eum Priores perfecerunt.

Præcipuæ Monachis calamitates obvenerunt à Comite Namurcenſi ob controverſiam ſuper Allodiis Tamiſienſibus, & iterum ab eodem illatas Fleruco injurias per Toparcham Aiſanum ulturo.

Viri generis ſplendore clari hìc egerunt Joannes duo d'Aymeries 17. & 18. Cœnobiarchæ, ille ab ipſo Gregorio Papa XI. confirmatus, Joannes Duffel 26. Joannes à Marbaſio 24. Bavo ex Antiſtite 7. ad Abbatiam novi caſtri evectus. Celebris hìc frequenti peregrinorum concurſu Mariæ tumulus cujus vitam Vitriacus egregiè deſcripſit, In ſylva vicina fons eſt, cujus aqua febricitantibus ſæpè viſa eſt eſſe ſalutaris. Vulgò Oigniacenſis.

DISTRICTUS,

SIVE

PRÆFECTURA AINCURTENSIS.

AYNCOURT. M S. vitæ S. Raginulphæ, qui eſt in S. Jacobo Lovanii.

A*Donis-curia* ab Adone Geldonienſi Comite nomen haud dubiè ſervat.

Quem eundem eſſe volunt cum Radulpho *Viro Nobili & potenti* patre S. Raginulphæ. Hic cùm nullam ex Giſla uxore prolem reliquam haberet, defunctâ (quæ virginitatis ſervandæ, & vitam ſanctiorem amplectendi gratiâ relictis parentibus in ſecreta ſylvarum profugerat, ubi Deus vitæ ejus ſanctitatem poſt mortem miraculis confirmavit) Raginulphâ, Eccleſiam ſuo in allodio ſtruxit, quæcumque in vicino poſſidebat ad aram S. Lamberti Leodicenſium obtulit, idque in uſum duodecim Canonicorum.

Anno 1039. Ex diplom. Reynardi Epiſcopi dato Indict. 3. pridie Kal. Decemb. an. Regni Conrardi 14. in urbe Legia, id eſt Legia pro quo Molanus Lurgia ſcribit.

Juſto interim tempore elapſo & necdum executioni mandatâ piorum voluntate conjugum, Antiſtes Leodiorum conſcientiæ urgenti ſatisfacere viſus relictam hæreditatem partitus eſt; ita ut altera ejus pars Abbatiæ S. Laurentii aſſignaretur, altera Cononicorum Collegio, quod ipſum à Patrono Abbate dependeret. Vixerunt hìc Canonici olim regulariter, & denique factâ partitione cenſus ſinguli ſuos habere cœperunt anno 1205.

Anno 1179. Ex diplom. Henrici Epiſcopi Leodienſis.

Statuta autem quæ hodieque in uſu ſunt capitulariter inſtituta ſunt anno 1335. Ex præfatione eis præfixâ.

Quæ Capitulumque totum Eugenius Papa confirmavit anno 1444.

Nicolaus Lovanium in S. Jacobi Parochialem Eccleſiam tranſtulit anno 1454.

Libertatem ampliſſimam Obertus Epiſcopus primus dedit anno 1142.

Ex bullis hæc de re datis per Theſaurarium Capituli, ut alia omnia, mihi oſtenſis.

Reynardus Henricum Comitem Lovanienſem dedit Advocatum anno 1036.

Capitulum magno loco natos olim plures habuit. Ex Opperbaſiis Daniëlem Decanum, Anno 1396. Theſaurarium Franconem Dongelbertium. Anno 1302. Doctrinâ celebres habuit Jacobum Bayum S. Theologiæ Doctorem eximium nuper, Simonem de Buſco olim Canonicum, cujus vidi Speculum virtutis.

Fuit hìc olim celebre Beginaſium Abbæ Villarienſi commiſſum, fuit & Noſocomium inſigne & Sacella in circuitu aliquot.

Gaviſa

Gaviſa fuit olim Aincuria jure municipii, unde lego in teſtamento D. de Dongelbert *Heſchevins del francke vil de Aioncourt.*

Anno 1417.

Hìc obſerva, Hebdomadarios *perpetuos id eſt ad vitam fuiſſe, & inter dignitates fuiſſe in Capitulis olim. Unde legis teſtamentum* Petri de Buſco-Ducis Presbyteri Hebdomadarii Eccleſiæ Aicurienſis.

Anno 1414.

Walterus de Trudonois homo liber dat liberâ donatione per manum Godefridi Ducis (nota: etſi liber, tamen quia vaſallus opus erat Patroni auctoritate) *ad altare S. Petri in Ayuncurth partem prædii &c.* quod annotandum, utpote phraſi & more antiquo.

Anno 1125. Ex literis Alberonis Epiſcopi hanc donationem ratam habentis.

Sunt in hoc tractu Dominia primæ notæ *Malevia* & *Dongelberga,* utraque veteri Prætorio inſignis. Illa Abbate Villarienſi præſentante Curatorem animarum accipit. Et celebres habuit Toparchas, maximè ex quo in Graviam & Jacenſem familias nuptiarum titulo tranſiit. Razo autem Gravius & Ægidius Jacenſis Arnoldo *de Corſwarem* ex Baronibus Hasbaniæ tranſſcripſerunt. Cujus filius aut nepos Gulielmo *Stradio* vendidit, & Stradiorum è gente Luduvicus à Rege ſupremę juriſdictionis titulum acquiſivit.

Ex libro Feudorum.
Anno 1448.
Anno 1498.
Anno 1560.

Dongelberga, Equitum Hieroſolimitanorum Eccleſia, illuſtris & latè per Brabantiam diſperſæ cognomentum familiæ. Cæterum cum in fundatione Capituli Aicurienſis legam à Radulpho inter alia *Eccleſiam in Comitatu de Dongelbert,* ſuſpicari quis poſſet fuiſſe Comitatûs titulo illuſtrem. Hoc certum, arcem hìc veterem conſpici, & Joannem *de Meewe* naturalem Ducis Brabantiæ Dongelbergam Toparchæ titulo poſſediſſe, quam adeò poſteri tanquam proprium omiſſo nomini *de Meewe* ſubſtituerunt. Mortuis pronepotibus ſupradicti Joannis anno 1470. Joannes de Malaiſe utpote proximior ſucceſſit, & denique Franciſcâ Malayſiâ aviâ defunctâ Joannes de Argenteau ſibi & familiæ poſteriſque ſuis Dominium acquiſivit.

DONGELBERT. Dono Everardi de Cuthovio anno 1178. approbante Rodulpho Eccleſiæ Leodien. Miniſtro, ſic ſe vocat Epiſcopus.

Facit ad decus familiæ Dongelbergæ, quòd in donatione anni 1140. facta Equit. Hieroſolim. Wilhelmus de Dongelberghe teſtis præponatur Bierbacenſi & aliis Baronibus.

Anno 1572.

Reſtant *Fanum Mariæ* in ſacris Villario obnoxium. *Petribaſium* Eccleſiæ de *Latuto* filiaque, ideo à Paræco Latutenſi dependens. Illud Graviorum, hoc Montenacenſium peculium.

SAINTE MARIE.
PIETERBAIS.

Rodium ſpeculi in ſacris Capitulo Aicurienſi obnoxium, quod lego aliàs proprio Prætori & diſtincto ab Aincurtenſibus ſubfuiſſe. Peculium olim familiæ quæ à Geldonia nomen ſortitur. Cui ſubjungenda *Gottechemium*, ubi Decimas Wilhelmus de Dongelberch Capitulo Aincurtenſi aſſignavit.

ROUXMIROIR.
GOTTECHIEN. Anno 1126.

Thorenbaſium duplex: alterum à S. Joanne, alterum à Beginis nomen obtinens.

THORENBAIS S. TRON. THORENBAIS LE BEGIN.

Hujus Dominium Villarienſis Abbatia obtinet, ſed veteris Beginaſii reliquiæ, ſunt anus aliquot ex proventibus conventûs portionem capientes.

Glattiniacum quod olim proprium habuiſſe & diſtinctum ab Aincurtenſi Prætorem invenio.

GLATTEGNIES. Ex indiculo per Penſionarium Lovanienſem mihi communicato.

Opperbaſium & *Turbaſiolum* hujus præfecturæ partes quære in Valhainio.

Abominationem literis Papalibus annectunt hanc ferè: Qui his contravenerit ſciat ſe iram omnipotentis Dei & Apoſtolorum Petri & Pauli incurſurum. *Olim autem & aliter nec ſemper eodem modo dici ſolere docent noſtra diplomata. Nivellenſe Leonis IX. ſic:* Qui &c. infirmare præſumpſerit, pro benedictione hæreditariè intolerabilem poſſideat gehennæ ardorem, & æternaliter pereat cum Abiron & Dathan, deglutiat eum Beelzebuth & Leviathan, ut ſit in perpetuum damnatus cum Anania & ſaphira & cum ipſis traditoribus Domini Pilato & Juda nequiſſimo. Fiat, fiat, fiat. Datum 6. Kal. Auguſti per manus Petri Diaconi Bibliothecarii & Cancellarii &c.

Cum legis Walterum in donatione prædii Velmich in Comitatu Hoyenſi, *eleëmoſynæ ſuæ advocatiam juſtitiæ Eccleſiaſticæ omnino relinquere liberam; ſed ſi pro elata & contumaci præſumptione comprimenda ſecularis quoque poteſtas fuerit adhibenda, erit legitimus Aicuriæ Advocatus interpellandus:* Obſerva & eleëmoſynis ſeu bonis privatim datis eligi ſolere advocatum.

Parwiſium nobiliſſimum totius Brabantiæ Gallicantis municipium hujus loci eſt. Si antiquitatem æſtimes, Perviciacum Antonini eſſe putatur. Si juriſdictionem, eâ gaviſi ſunt triplici omnes ab omni ævo Toparchæ. Si amplitudinem, complectitur *Roſaria* duo (nomina pagorum ſunt) à Divis Maria & Simphoriano nominata: illud à Walciodorenſi, hoc à Capitulo Evangeliſtæ Joannis Paſtorem accipiens. Si ſitum, is eſt in Brabantiæ & Namurci finibus, loco Germanis Leodiiſque mercatoribus opportuno. Si privilegia, prǫter nundinas annuas & ſeptimanales aliaque oppidi jura, poteſt Dominus malefactores ſuos, ſuâ ſententiâ toto Brabantiæ Ducatu excludere. Si incolarum numerum, fuit is ante has turbas ingens, ita ut ultra duo ædium millia intelligam his trinis vicibus, quibus cladem ſenſit ingentem hæc ditio, exuſta everſaque. Si Dominos, ii fuerunt ex illuſtribus, ſi qui ſint toto Ducatu. Prima ſtrips fuit Ducalis. Godefridus enim III. Lotharingiæ Dux cognomini

PARWEIS nunc, olim PERUWELX.
ROSIERES.

mini filio Parwetum cum aliis pluribus tranſcripſit; cujus poſteri Villarii, Argentonæ, Rameyæ Cœnobiorum dotatores eximii fuerunt.
Anno 1257. Signat literas fœderis inter Flandrum & Brabantum. Superioris abnepos Gerardus vixit, & ferè eodem tempore Oda Comitiſſa Vianenſis Domina de Perwes inſcribitur.
Anno 1265. Anno 1359. Et interjecto fere ſeculo Simon de Mirabele D. de Perwes. Sed enim nolo fucum facere & perſuadere aut mihi aut Lectori hos noſtri Parwiſii Dominos fuiſſe, cum alium ejuſdem nominis pagum in Campinia noſcam.
Anno 1290. Hoc certum Eliſabetham Theodorici Cliviæ filiam Baroni Parweſiano enuptam filium poſt ſe hæredem reliquiſſe. Denique Ermengardem de Cleve ratione Parwiſii beneficium profeſſam,
Signat an. 1355. diploma Joannis Ducis. & paulò poſt Theodoricum Hornanum, qui ipſe in Comitatum Clivenſem aliquod jus arrogavit. Unde manifeſtum per Clivenſes in Hornanam ſtirpem veniſſe Parwiſium, in qua perſeveravit, donec Iſabella
Anno 1484. Joanni Rotſclario Baroni dotale attulit: denique cum Rotſclarii hæredes defeciſſent, Joannes
Anno 1424. de Merode ab Aleyde ſorore Iſabellæ deſcendens ſucceſſit, & à Merodiis ad Wittemios, ab his ad Tsherenbergicos itum, ut aliàs dixi.
Vide Valhainium. Res Sacra hìc loci commiſſa eſt Helechemenſi Abbæ.

De Ordinibus mixti coloris Benedictinis, imprimiſque Ciſtercienſi.

ORdini huic nomen eſt à Ciſtercio Cabilonenſis Diœceſis Burgundiæ loco: ini- Anno 1098.
tium à Roberto Moliſmenſi, aut quod alii tradunt Roberto Anglo, incrementum à Beatiſſi- Anno 1113. aut ut alii 1120.
mo Bernardo Claræyallenſi Abba. Quo loco hìc Ordo habendus, dicent Jacobus Arragoniæ Rex, Henricus Caroli Craſſi Imp. frater, Ob. anno 1177.
Ferdinandus Arragoniæ Regis filius hujus ha- Anno 1278. ob.
bitum & regulam aſſumentes. Dicent Pontifices quatuor, Cardinales ſedecim, Epiſcopi plures hinc aſſumpti. Dicent omnes totius Europæ Provinciæ, in quibus ante annos 100. ad quatuor monaſteriorum millia hujus Inſtituti fuiſſe, ex veteri Rameyæ tabula didici. Loquuntur infinita huic præ aliis Ordinibus conceſſa à Pontificibus, Principibuſque privilegia. Ordinis totius quatuor ſunt quaſi metropoles, id eſt Monaſteria quatuor, unde in diverſas partes ductæ immediatè dependent coloniæ. Omnium caput eſt Abbas Ciſtercienſis, qui & Vicarios ſuos in Provinciis conſtituit in Capitulo Generali quod ſingulis trienniis ſolet celebrari.

FINIS.

GEMBLA-

J. B. GRAMAYE GEMBLACUM.

VENERABILI IN CHRISTO

PATRI

D. LUDUVICO SOMBECHO

IMPERIALIS MONASTERII GEMBLACENSIS

ABBATI,

Eoque nomine Comiti Darnuenſi, Baroni Gemblacenſi, & Brabanticæ Nobilitatis Primati ſalus & gratiæ.

UBi Philoſophi regnant, aut Reges Philoſophantur, beatam dixit Plato Rempublicam. Ego Monaſterium in quo literati aut diſcentes. Tu ille es qui quicquid à Religioſæ vitæ exercitiis otii nanciſceris, id totum ſtudio ſoles conſecrare. Aurea illa, ubi olim omnium ſcientiarum arcana extudebantur, eſt Bibliotheca tuis auſpiciis per annos plures recta, ornata & ad uſus publicos communicata. Viri Illuſtres Molanus, Eraſmus, Heuterus tuo beneficio hinc hauſerunt quo ſitibundam paſcerent poſteritatem. Et ego ſi non Doctorum ſaltem doctrinam amantium pars quantulacumque & tuis & Cœnobii tui ſcriptis factus doctior, publicè beneficium profiteor. Erunt poſteri, ſi quos fama laboris noſtri attigerit, qui cum frequenti gratiarum actione mentem ſuam teſtabuntur. Erit tempus, quo lucubrationibus tuis piis, doctis, elegantibus fruentur, doctrinam exoſculabuntur, laborem mirabuntur. Erit cùm dicent, quod nos modo: Det Deus Virum Eccleſiæ, Reipublicæ, eruditioni longævum eſſe. Quod vovet iterum iterumque

R. P. T.

Devotus gratuſque

J. B. Gramaye.

Lovanio Kal. primis anni 6. ſupra ſeſquimilleſ. centeſ.

GEMBLACUM.

1. In omnibus ad unum antiquis diplomatibus.
2. Diplomata data poſt an. 1200. hoc nomine utuntur.
3. Noviſſium nomen, & neſcio an ante 150. annos auditum.

LOcum iſtum antiquitus [1] *Gemmelaus*, mox [2] *Gemblaus* aut *Gemblays*; denique per euphoniam [3] *Gemblours* dictum conſtat, quod poſtremum hodie invaluit.

Ex diverſis voluminibus & chartis ad me Gemblaco miſſis per loci Prælatum cujus beneficio plura mihi communicata quæ hoc (†) ſigno annotabo.

Ut Vlierbeeck, Corbeeck, Bierbeeck, quæ licet alii à Beeck (ſic Flandri torrentem vocant) derivent, conſtat tamen mihi, à Gallis per ays ſcripta fuiſſe.

Nominis originem certam & quæ ſolidè placeret hactenus non reperi, certus interim frequentia urbium pagorumque vocabula vulgò fingi aut efferri latinâ ſi non voce ſaltem terminatione in *acum*, quæ, collatâ veterum chartarum fide cum præſenti appellatione, Teutonicè per EECK, Gallicè per *aus*, *ays* vel *us* efferuntur. Ex quorum genere Gemmelacum; de quo nihil admodum quod dem habeo, niſi me reſpexiſſe interdum ad Germanicum HAUS quod domum ſonat, & cogitaſſe de Gemmelio milite, cujus nomen in geneis veterum Ducum reperi.

Annales noſtri & Hannonum. Ante Chriſti natalem.

Poſt an. 500.

Locum Romanorum temporibus notum & arce inſtructum fuiſſe ſunt qui tradunt, ſunt qui credunt, quos tradere & credere mallem à Francis munitum, adeoque iis rerum potientibus nomen inter horridas ſilvas inveniſſe.

† Ex diplomate Ottonis Auguſti & Henrici Ducis.

Hoc conſtat, † Lotharici Regni partem & fortè Comitatui Darnuenſi ſub aut accenſitum fuiſſe.

Ex diplomate Cæſareo quo antiqua Monaſterii bona continentur dato Leodii 12. Kalen. Oct. Imp. 20.11.

Sub annum 946.

ARCEM autem ſive VILLAM (utrumque legis) vetera in BASILICAM mutavit D. Guibertus & poteſtatem faciente Ottone Auguſto IN FORMAM CASTELLI (ſic verba ſonant) munivit, ut tuti à Barbaris & prædonibus habitarent Religioſi.

Anno 1153. Ex literis Friderici Imp. datis Trevilis an. 1153. & Conradi Regis Rom. & Pontificum Innocentii an. 1137. Eugenii an. 1145.

Arnulphus Abbas Imperatorum Ducumque Pontificumque favore & privilegiis auctior urbem munivit, mœnivit muro foſſaque altitudine non contemnendis.

Joannes Abbas 100. ſiliginis modios civibus dedit onus ſternendi plateas in ſe ſuſcepturis anno 1414.

Ex Chronico & Geſtis Abbatum authoribus Joanne de Paſture & Luduvico Sombecho Abbate.

Opera urbis vix ulla memoratu digna. Turrim Gemblacenſis horarii Otto de Davre, & portam majorem anno 1470. Braxatorium urbis unicum Papinius ſtruxit anno 1530.

Fata urbis & adverſitates præcipuæ ſunt hæ:

An. 950. aut circiter. Sigibertus in vita Guiberti. Moringus in eadẽ. Chronicon Lobienſe in Erluini vita.

Heribrandus Bratuſpantium Comes D. Guiberti ſororius jus aliquod in Comitatum Gemmelacenſem ſibi arrogans armatâque manu occupans naſcentis Monaſterii exordia turbabat, ſed accurenti ad famam Guiberto ceſſit tantiſper hominis motus reverentiâ.

Vitæ & geſta Abbatum loci cap. 5. An. 960. aut circiter. Annales Hanoniæ p. 2.

Quæ eadem Hunnorum laxatis per Arnulphi Imperatoris mortem audaciæ habenis Belgium fœdâ populatione vaſtantium à Gemmelaco impuras manus avertit.

Anno 965. Iidem qui ſupra & inſuper

M. S. Agyologi Brabantinorum parte 1. vita 46. in Rubeæ Vallis Bibliotheca.

Chronicon Leodienſe. Molanus ad 23. Maii.

Poſt mortem verò Guiberti Heribrandus, quem dixi, hactenus & ſenis & affinis ſui reveritus ſanctitatem, modò nec Cæſaris authoritatem, nec Pontificis diras formidans, oppidum & quæcumque in eo, ſui juris facit, attractis in conſilii & armorum ſocietatem Namurcenſi Comite & Florinenſi Toparchâ, & aliis etiam aliquâ ſanguinis communione Guibertum tangentibus. Nec ad pacis leges devenire potuerunt, licet tot fracti malis Gemblacenſes, niſi † Ottone Auguſtino annitente, Duce procurante, idque cum dimidia ferè bonorum jactura.

† Per litteras ejus datas anno 964. quas vidi.

Circa an. 1100. Joannes Paſture in vita & geſtis Abbatum.

Domicilium autem Abbatiale bello & igne inſuper conſumptum, Lietardus Abbas reſtituit.

Anno 1130. Sciptores omnes rerum ab Abbatibus geſtarum, & auctarium Sigiberti ab oculato horum teſte ſcript.

Poſteà diſſidentibus inter ſe ob noni & novi Abbatis electionem Godefrido Lovanienſi & cognomine Namurci Comitibus, per hunc & ejus complices municipium Gemblacenſe flammis abſumptum eſt, bibliothecâ & templo Abbatiæ per miraculum illæſis.

Anno 1185. Ex ſupra citatis & epiſtola Guiberti Monachi eruditi ad Gertrudẽ Virg. & Meieri l. 6. an. 1186.

Interjectoque aliquot annorum intervallo, nato aliapropter inter Brabantenſem & Namurcæum bello, obſeſſum ab hoc Gemblacum, unaque parte ſuppoſitos ignes vento juvante totum in cineres quodammodo abiit.

Anno 1185. Ex Divæo & noſtris Annalibus & Bulla Luciana ad Epiſc. Leodienſem.

Iterum ab eodem Hannonum auxiliis adjuto ex improviſo occupatum prædiſque, ut nihil reliquum manſerit, exhauſtum eſt. Unde Namurci ditio Lucii Papæ ſuppoſita interdicto, donec Religioſos in integrum reſtituiſſet.

Sub an. 1200. Ex ipſiuſmet epiſtola de reſignatione ſua.

Urbs & Cœnobium hoc modo deformata per Guibertum Abbatem ferè reſtaurata ſunt.

Anno 1489. Ex Collectaneis D. Luduvici Sombechi & hiſtoria noſtrate.

Bello Belgarum inteſtino incenſæ à præſidiariis omnes ſuburbanæ domus, ne hoſti commodæ eſſent: obſeſſum ab hoſte Gemblacum ipſâ Palmarum, ſed poſt triduum receſſum ab urbe, ferroque & flammâ in vicinos agros graſſatum.

Anno 1548. Ex iiſdem & oculatorum teſtium fide.

Belli Francici tempore & Gemblacum & Argentona ab hoſte incendio abſumpta fuiſſent, niſi Prior loci vadem ſe pro 1700. Carolinis præbuiſſet: qui tamen vetante Gubernatrice ſoluti non ſunt.

Anno 1563.

A rebellibus Regi, Auraico Duce, ſpoliatum, & pretioſâ ſupellectili orbatum.

Anno 1568.

Non multò poſt incendio fortuito pro bona ſui parte deformatum ipſo feſto undecim Virginum millibus ſacro.

Anno 1578. Ex diverſorum relatu inprimiſque D. Prælati & Prioris.

Cùmque profugi ad mille quingentos ex pugna qua Ordinum exercitus cum Joanne Auſtriaco congreſſus ſuccubuerat, Gemblacum divertiſſent, jamque res ad obſidionem vergeret, Lambertus Abbas per literas primò tum per ſe factum purgans, & ſe & urbem & profugos ſervavit à damno & indignatione Principis.

Nec multò poſt tum Auraici tum contagioſæ

gioſæ luis metu diſperſi Religioſi, alius aliò exulatum profecti, paulatim unus poſt alium redierunt.

1. Patet ex eo quod Imp. D. Guibertum citaverit, quia ſe inconſulto Gemblacum alienaſſet.
2. Sic vocat in vita Guibertum Sombechus ex archivis Cœnobii.
3. Sic noſtri Annalea vulgò.
4. Moringus in in vita Guiberti.

Quoad civitatem: Ejus Dominium [1] beneficio Imperatorum, aut Franciæ Lotharingiæque Regum penes [2] Comites, aut ut alii [3] Barones fuit ex nobiliſſima [4] Auſtraſiæ Ducum ſtirpe procreatos.

Ex quibus fuit inclytus Rothingus, aliàs Rodingus.

Cui ex Giſla hæres fuit Litoldus, aliàs Lyctoldus anno 910.

Ex teſtamento ejus aut potius donatione inter vivos.

Litoldi ex Osburga filius Guibertus & Gemblacum & ab eo dependentia Monaſterio ſuo ibidem tranſſcripſit.

Ex literis Ottonis Imp. datis anno 947. & Friderici datis an. 1221.

Ex quo tempore non poſſeſſionem tantùm ſed & Dominium abſolutum nulli obligatum, çum immunitate à tributis & cudendæ monetæ aliiſque privilegiis Abbates Erluini à Guiberto conſtituti ſucceſſores acquiſierunt.

Ex ordinis ſervati in epulo ſolemni Bruxellenſi poſt inauguratum Ducẽ memoriali.

Qui etiamnum Comitum honore inſignes primum in Ordinum Brabantiæ conſeſſu Cathedram obtinent.

Ex diplomate ejus ſupra citato & Friderici dato anno 1153.

Quibus ab Ottone permiſſum *Cancellarium ex ſuis* ſibi adſciſcere, & *Advocatum* quem vellent aſſumere.

Anno 925.
Subſignant chartã Donationis prædii d'Orp. an. 944.

Electos dein video Aletranum qui Archigrammatei, *Goderannum Virum inclytum* qui Patroni munus obirent.

Subſcripſit præſtationis chartam de villa So heia.
Anno 944.

Huic ſucceſſiſſe videtur Ausfridus D. Guiberti conſanguineus, niſi quis dicere malit plures eodem tempore, quod licebat, Advocatos electos.

Ex Divæi l. 1. Rerum Lov. & Sigiberto ipſiuſque Ottonis diplom. de quo ſupra.
An. 947. Demum ejus nomen reperio, cum longè ante conſtitutus ſit.

Ceterum, credo ut tutorem haberent magìs potentem & adverſariis formidandum, Abbatis & Fratrum rogatu Otto Imperator declaravit Lambertum Lovanii Comitem & Succeſſores ejus Gemblaci Advocatos.

Ex lite in Curia mota contra D. Valhaini & ſententia Philippi Ducis data 17. Aug. 1451.

Quorum erat Religioſos tueri, & nihil *præter gallinam unam, denarium unum, ſextarium avenæ unum ſingularum domuum ratione* quotannis recipiendum in urbe aut territorio juris habere.

Anno 1257.
Ex Chronico Villarienſi in vita S. Goberti & ſcripto D. Sombechi ex veteribus Schædis

Peccatum contra prius aliquoties; nominatim, cum Aleydis Henrici III. conjux authoritate in Gemblacum ſuâ abuteretur, Gobertus ex Comite Aſperi Montis Villarienſis Monachus equum raptim conſcendens excuſſuſque fortè & graviter læſus, ita cruentatus coram Duce apparuit; rogatuſque Authorem cùm in ipſam D. Petri Gemblacenſis oppugnatricem retorqueret culpam, Ducem ab iniquitate, Monachos à moleſtia liberavit.

Ante an. 1200.
Ex literis Philippi Ducis & proceſſu ſupra citato.

Jus hoc, aut veriùs proventus Patronatûs Gemblacenſis hæredes Comitum Lovanienſium Brabantiæ Duces, in vicinos Valhayni Regulos tranſtulerunt, certo pretio interveniente, qui in publicis ſcriptis tantùm *Subadvocati* dicuntur.

Anno 1217.
Ex literis Henrici Ducis dat. Gemblaci menſe Sept.

Ex quibus Wilhelmus, cùm plus urbi quàm tueri debebat, importunus eſſet, Ducali præſentiâ & authoritate repreſſus eſt.

Anno 1288.
Ex literis Ducalibus roboratis 20. Nobilium ſigillo.

Iterùm Wilhelmi hæredes præter fas & morem multa à territorio exigentes, plura minantes Joannes Dux coërcuit.

Anno 1348.
Ex Edicto Joannis Ducis dato in Julio.

Sed paulò poſt ad antiquum rediens Valhaini Toparcha, cùm Gemblacenſes ſub ſignis ſuis vellet ad bellum proficiſci, ſententiâ Principis iterum cedere juſſus eſt.

Anno 1423.
Ex vita Joan. de Walhaino Abbatis apud Paſture & Sombechum, itemque ex Actis in Curia

Interjecto tempore, Abbas contra eoſdem longam ſed indeciſam litem ſuſcepit ob captivos quoſdam in *Bandeſet* per Officiales Gemblacenſes, quos ipſos præter ordinem, donec res per curiam decideretur, coactus eſt Abbas miſſos facere, Duce Gemblacenſis terræ confiſcationem interminante.

Anno 1451.
Per acta & conſultationes & ſententiam Philippi Ducis datam 17. Auguſti.

Nec multò poſt, eo quòd G. de Glymes Valhaini Dominus à quodam ſubdito Gemblacenſis Prælati rogatus, cogere vellet Prætorem ad exequendum jus, lis in Concilio provinciali mota & definita pro Gemblacenſibus.

Id refertur & confirmatur in literis Venceſlai & Joannæ Ducum dat. an. 1393.

Poſt Advocatum proxima imò ſumma oppidi dignitas Villicus & Scabini, per quos Prælati judicio conſtitutos & ab eodem pendentes urbs ab antiquo gubernata.

Cives olim & majore numero & per opificum collegia aliquot diſperſi.

Ex literis ejus & juramenti præſtiti formula.

Ex quorum parte nobiliori Otto de Davre arcus oblongi lignei inſtituit ſocietatem.

Anno 1470.
Ex literis & legibus contubernii quarum copias habui.

Arcûs æreï, quem pedalem vocant, contubernium Joannes Del Bare anno 1400.

Anno 1548.

Catapultariorum autem collegium à Papinio Abbate exordium habet.

Solent & poliendis ingeniis poëtarum habere conventicula, quæ, ut alia multa, temporum vitio evanuerunt.

Ad rem Sacram pergo, cujus incrementum ſi non initia accepta ferat neceſſe eſt Guiberto ſuo Gemblacum.

Ejus opus eſt Eccleſia Parochialis, quæ in urbe unica eſt. Olim Monachis ad Sacra peragenda frequentata.

Ex Bulla Indulgentiarum Durandi Epiſc. data 3. Id. Auguſt.

Donec ab Olberto Abbate altera in vicino extructa eſt anno 1020.

Qui idem Oratoria Doctoris gentium, Archangelorum Coryphæi, Joannis Evangeliſtæ erexit.

Ex Indice Feſtorũ loci & Schædis annexis Chronico Joan. de Paſture.

Cryptam Virgini Matri inſcriptam Tietmarus anno 1080.

Sacellum S. Martini Guibertus an. 1200.

Ex Auctario Sigiberti.

Ceterùm Parochialis ſemel cum reliqua urbe flammis abſumpta eſt anno 1130.

Anno 1462.
Ex literis Pii II. Papæ & Luduvici Borbonii Epiſc.

Pontificis auctoritate Monaſterio annexa per unum ex Fratribus adminiſtranda.

Denique viſum conſultius animarum curæ ſtabilem & ſecularem Parœcum aſſumi, quod hodieque ſervatur.

Annectitur ab antiquo Parochiali curæ Archi-Preſbyteratus 62. olim Paſtores & quidem ipſius oppidi Namurcenſis quatuor ſuæ juriſdictionis habens, quorum nunc vix medium ſervat.

Anno 1512. die S. Bernardi.
Ex Regiſtro Eccleſiæ.

Collapſa fortè & ſibi & ſacris reſtituta.

 Abba-

* Ex literis conſenſûs Gedeonis Epiſc. Caſterienſis Suffraganei Leod. datis Dominicâ Aſcenſionis. Anno 1533.

Abbatialis autem Eccleſia in parte, quæ Presbyterium complectitur, profanata, cùm forte teſtudo lapidea corruiſſet, nemine, quod miraculi inſtar eſt, læſo omnibus in odeio præſentibus.

Anno 946.

* Sacris reſtituta per Anthonium Abbatem.

Ex Bulla Innocentii Papæ ubi idipſum permittitur & plura continentur privilegia.

Abbates porrò qui huic Collegio præſunt jam inde à prima ſui inſtitutione infulis & mitrâ uſi; niſi quòd Lambertus Abbas baculum eburneum, quo olim utebantur, in pedum mutaſſe argenteum perhibeatur.

Anno 1350.

Decret. l. 5. titulo 33. de Privilegiis capitulo 12. & Bullis Innocentiorum duorum & Eugenii datis.

Immediatè Sedi Apoſtolicæ † ſubjecti; ideoque quamvis olim Leodienſis nunc Namurcenſis Diœceſis ſit Gemblacum, tamen viſitationem Epiſcopi numquam paſſi ſunt Religioſi.

Anno 1213. Ex Chronico Leodienſi & Bulla Urbani Papæ data 15 Kal. Martii Pontificatus an. 8. & altera Gregorii II.

Hoc contigit tempore Lamberti Abbatis Liroux.

Adeoque cùm Joannes ab Erkel Epiſcopus eò quòd Gemblacenſes viſitaturum ipſum in urbem admittere recuſaſſent, armatâ manu eos invadere putaret, res per ſententias Principum & Pontificis Decretum ſopita eſt.

Anno 1477. Ex diplom. Papali ad Joannem Carniers Abbatem Gemblacenſem.

Amplius ut eſſet qui in ſpiritualibus Monaſterii negotium ageret, Pontifex S. Petri Lovanienſium Decanum Conſervatorem declaravit privilegiorum loci, adjungens D. Gudulæ Bruxellenſis Decanum & S. Jacobi Leodicenſium Abbam.

Ex lit. Lamberti Abbatis datis an. 1349. craſtino Circumciſionis.

Societatem cum 29. & amplius Eccleſiis jam olim Gemblacenſis inivit, inchoatam à S. Viberto & Erluino & ſubinde ampliatam.

Ex vita ejus & literis ultro citroque miſſis.

Anno 1236.

Quod autem dixi ſolum Pontificem Gemblacenſes agnoſcere, poſtea mutatum eſt; cùm Joannes de Bronio, ſpe obtinendi ab eo auxilii, ſe & ſuos Epiſcopo Leodienſi & ejus viſitationi permiſerit.

Anno 1503. Ex literis conſenſus Philippi Regis datis an. 1505. Martii, Sylvæducis.

Et poſteà majoris boni intuitu Arnoldus Abbas Capitulo Bruſfeldienſi in Saxonia & eorum viſitationi ſuum Monaſterum ſubjecerit.

ABBATES

Utrâque poteſtate illuſtres hoc ordine ſibi invicem ſucceſſerunt.

Erluinus Abbas inſuper & reformator Lobienſis, obiit anno 986. regiminis 63.

Heriwardus frater ejus, obiit anno 989.

Erluinus ſuperiorum affinis, obiit anno 1012.

Olbertus Ledernenſis neſcias an doctrinæ an ſanctitatis merito illuſtrior, D. Jacobi Leodicenſium & Fundator & primus Abbas, obiit anno 1048.

Miſach ſuperiori ut ſanguine junctus, ita laborum comes, obiit anno 1071.

Tietmarus dubites an nobilior an prudentior, obiit anno 1093.

Lietardus cujus operâ clarum miraculis D. Guiberti corpus è terra in ſublimius feretrum elevatum, obiit anno 1115.

Anſelmus vario ſcientiarum genere inſtructus, obiit anno 1138.

Arnulphus ex S. Nicaſii Rhemenſium Monacho advocatus, obiit anno 1155.

Petrus, obiit anno 1156.

Odo Duci noſtro charus, obiit anno 1159.

Joannes titulo, ut volunt, non optimo dignitatem adeptus, plurium teſtis calamitatum, obiit anno 1198.

Guibertus ante Florinenſis Abbas, doctrinâ, ſanctitate & ſcriptis clarus, obiit anno 1208.

Wilhelmus Concilio Lateranenſi interfuit, obiit anno 1229.

Henricus Vir ſummè induſtrius, obiit anno 1233.

Arnulphus, *Wilhelmus*, *Godefridus* brevis ævi Abbates.

Joannes ex Affligimienſi Abba huc tranſlatus, obiit anno 1240.

Joannes de Bronio Vir prudens & inclytus, obiit anno 1259.

Radulphus ex Haſbanica Nobilitate, obiit anno 1268.

Arnulphus de Caſtris protector Monaſterii eximius, obiit anno 1300.

Godefridus, obiit anno 1323.

Arnoldus de Roſiers, obiit anno 1346.

Lambertus de Liroux, obiit anno 1379.

Nicolaus de Rupemont, obiit anno 1399.

Joannes del Bare, obiit anno 1421. omnes claro ſtemmate nati.

Joannes de Walhaino illuſtri Comitum Baronumque ſemine oriundus, obiit anno 1440.

Luduvicus de Oignies, anteà S. Urſmari Abbas, Vir undequaque magnus & reformandæ Religioni aptiſſimus, obiit anno 1457.

Otto de Davre Toparchæ Mirlemontani filius clarâ Vicecomitum ſtirpe natus, obiit anno 1477.

Joannes de Carniers, obiit anno 1495.

Joannes d'Itre, obiit anno 1500. Poſt quem electi ſucceſſivè

Otto de Vivario & *Anthonius de Boſſunes* uterque ante inaugurationem vitâ functi. Ita ut aſſumptus

Arnoldus de Solbronecq Athenſis anteà Jardineti Abbas, qui collabentem aliquatenus Monaſterii ſtatum egregiè reformavit, obiit anno 1511.

Mattheus à Floreffia, obiit anno 1517.

Antonius Papinius litteratus admodum nec minùs pius, obiit anno 1541. ultimus eorum qui libero Collegii ſuffragio aſſumpti. Poſt quem Cæſareâ præſentatione

Arnoldus de Monte, obiit anno 1549.

Bernardus Feriet, obiit anno 1557.

Lambertus Hancaert Athenſis vir apprimè eruditus & Sacræ Theologiæ valdè ſtudioſus & amans, & qui ſarcophagum Divi Guiberti affabrè fieri fecit, obiit anno 1578.

Joannes Caverel ex Monacho S. Vedaſti, ob. anno 1588.

Luduvicus Sombechus non vulgaris eruditionis & humanitatis Vir, cujus beneficio pleraque hujus loci antiquitatem tangentia mihi communicata ſunt, libri, ſcedæ, diplomata ex quibus ſuperiora compilavi.

ENCO-

ENCOMIUM

Abbatiæ Gemblacenſis.

GEmmam iſtam in Brabantiæ noſtræ angulo, annulo dicere debebam, latentem in horum temporum ſino Gallis noſtris minùs fortaſsè ac par eſt æſtimatam libet ad bilancis examen revocare; & collatis quæ admirationi eſſe ſolent dotibus, veram cum poſteris & præſentibus pretii rationem inire.

Locus is eſt quem Exuperii Mariique Martyrum, Magloni Antiſtitis, Guiberti Fundatoris, unius item ex Parthenio Regalis Urſulæ Sodalitio, unius ex illuſtri Gereonis Collegio corpora reddunt omnibus ſuſpiciendum.

Is eſt quem *SS. Fortunati*, *Nocolai*, *Martini* & aliorum reliquiæ commendant. Is eſt quem hoſpitio ſuo & hoſpitii prœmio caſulâ inclytus honoravit Bernardus. Quem exilii tranquillioris ſedem Epiſcopus unus, Prælati plures; vitæ quietioris portum Abbates tres poſitis infulis, Præpoſiti totidem, Canonici Eccleſiarum Cathedralium diverſi eligerunt. Cujus immediatè olim Pontificibus Romanis ſubjecti curam Romanorum Reges, Protectionem Brabantiæ Duces, Tutelam nobiliſſimi Belgarum Principes ſuſcipere poſſe inter gloriæ ſuæ inſignia tituloſque referebant. Hæc Brabantiæ prima adyta, ubi Religio illa ſecretior & ſanctior quam monaſticam vocamus primum ſibi Princepſque delegit habitaculum. Unde tanquam ex virtutum integritatiſque omnis diverſorio ſingulis pæne ſeculis evocati qui aliorum quaquaverſus Monaſteriorum declinantem ſtatum ſuo conformarent.

Ita Erluinus ex Palatino Cæſaris Canonicus, ex familiari D. Guiberto naſcentis Monaſterii conſtitutus Gubernator, à Raginerio Montenſi Comite, ut Lobienſis Cœnobii res componeret & diſciplinam evocatus, primùm Præpoſiti mox Abbatis titulo & poteſtate: illa in functione invidiam, convitia, cruciatus diverſos, ad extremum oculis privari à diſcolis (quos generis ſplendor ſupra Religioſæ vitæ modum elatos & freni impatientes in præceps agegat) ſuſtinuit, repulſuſque ad ſuos ſenio & morbo gravis animam nihil inferior Martyre efflavit. Ita Olbertus ab Antiſtite Leodino multis precibus adductus Abbatiæ S. Jacobi in inſula primus extitit Fundator formatorque. Ita Guiberti curâ Florinenſes, Joannis induſtriâ Affligimienſes ad meliorem frugem revocati ſunt, aut certè in bona conſervati.

Ita Mathæo S. Andreæ propè Brugas, Anthonio Trudonopolitanum, Lamberto noſtrâ memoriâ Heverlenſe Monaſterium per aliquot ex ſuis in ordinem redigendum Principes aut Antiſtites commiſerunt. Numerat hic locus ex Abbatibus quatuor, qui binis eodem tempore Abbatiis præfecti onus cum admiratione dubites an fructu majore expleverint: Papinium Clarevalenſis, Wilhelmum Lateraſis Synodorum teſtes: Arnulphum ipſius Papæ Innocentii manibus Romæ inauguratum. Ut taceam Guiberto fundatori à Carolo ſimplice (teſtatur Richardus Archidiaconus Virdunenſis l. 3. Antiquitatum Belgii) Leodicenſem Epiſcopatum, majori gloriâ dubites an oblatum an contemptum.

De ſacris dixi, addo quaſi ſacra. Vetus ſacrarium Muſarum, eruditionis ſcrinium, Belgicæ antiquitatis fontem Gemblacum meritò appellari. Cujus alumnis acceptum ferimus, quod popularium Sanctorum res geſtas tenemus, Comitum antiquorum facta imò & nomina habeamus, ſacros codices fide optimâ exaratos videamus.

Erat ſcilicet ab annis ſexcentis extructa Gemblaci Bibliotheca, erant qui ſcriberent, erant qui dictarent. Quoad res ſacras infinita ſunt volumina, quoad mixtos unus inſtar omnium Sigibertus, cui unius ſæculi vitam ſuam debet Belgica. Poëtas etiam non ignobiles fuiſſe docent varia hinc inde monumenta, quæ & ego & mecum alii cum voluptate percurrerunt.

Oratores, non qui in pulpitis tonare aut vulgi aures demulcere ſoleant, ſed Regum animis, Provinciarum cauſis agendis aptiſſimi. Quales Arnulphus diſertiſſimâ apud Philippum Pulchrum Regem Franciæ pro Comite Flandriæ uſus oratione, & Lambertus operoſâ apud Hiſpanum Regem pro Nobilitate Brabantorum functus legatione. Jam quod Gemblacenſium mores, diſciplinam, ſcientiam haberent probata, frequenter ad diverſa Cœnobia, diverſoſque Magnates erudiendos Monachi hinc evocati. Teſtis Olbertus poſtea Abbas qui Vormatienſis, Miſach qui Leodienſis Epiſcoporum extiterunt inſtructores. Anſelmus in Altevillarenſi & Latiniaco, Vibertus in Florinenſi Abbatiis Tyronum facti moderatores.

Si libet & alia perſpicere: Abbates Comitum titulo Brabantiæ primi immunitate gaudent duorum Cæſarum, trium Regum, Ducum quinque privilegiis & authoritate roboratâ: Monachi olim claris natalibus bene multi: Prælati per 200. ferè annos nulli niſi illuſtri loco nati, Principibus chari, Ordinibus accepti. Opes olim planè Regiæ nunc temporum vitio ne umbram antiqui ſplendoris referentes. Locus olim ſolitarius & ſecretiori vitæ opportunus, nunc haud inelegans, quem nec apricum nemus, nec paſcua læta, nec fœcundus ager deſtituat. Numerus Monachorum ſubinde major centenario fuit, ex quibus gregi Dominico præclaram navant operam aſſiduè tredecim. Addam viri magni elogium ante has civiles turbas enunciatum. Ait ille: *Vis cum moribus optimis pietatem imbibere? Gemblacum vade. Vis erudita commercia & ſacram ſupellectilem tractare? Gemblacum vade.* In quo finio.

COMITATUS
GEMBLACENSIS.

QUod hujus Comitatus partes in triplum plures faciam, quàm nunc ſit Gemblacenſis terræ, ne quis arbitretur me ſine authore facere, noverit me nomina ſingulorum ex M.S. Codice habere, cujus mihi copiam fecit Illuſtriſſimus Comes Bauſſigniacenſis; noverit etiam ante me P. Divæum hanc Comitatûs Gemblaceni amplitudinem probaſſe. Et certè, ut meam opinionem dicam, licet exiſtimem ſcriptores illos potuiſſe in errorem trahi ex eo, quod videntes Montis Vibertini Dominium penes Gemblacenſes eſſe, crediderint omnes qui præfecturæ dicti Montis ſubcenſentur pagos eòdem ſpectare; tamen negare nolim magnam eorum partem è B. Guiberti patrimonio eſſe, certus pluſquam dimidia bonorum parte per importunitatem affinium D. Guiberti Gemblacenſes olim excidiſſe. Primo loco hìc adſcribam quæ & fuerunt & adhuc cenſentur partes Dominii Gemblacenſis. Quæ ſunt:

VAUL VICENET. LIBERCHAMP & LIBEROULX.

Vallis Vicennis, *Liberti-Campus*, & *Liberolium*.

Prætorem Paræcumque * Urbanos habent.

MANYS. *Ex Regiſtro viſitationum per D. Decanum Gemblacenſem mihi communicato.

Maniacum duplex, in ſacris alterum Lezii, alterum oppidi appendix, ſuos Prætorem & Scabinos habent.

ERNAIGE. COURTYS. SAULVENIERS.

Ernagia, *Curtile* ſive *Curtiacum* & *Savanella* licet appendices curæ Urbanæ, ſeparatos tamen Paſtores habent.

Quorum Poſterior immunitate à tributis & contributionibus gaudet. Cujus privilegii dum cauſam curioſè indago, intellexi Venceſlao Duci in Brabantiam primò venienti ab incolis itum obviam cum tympanis & apparatu ſpecioſo, Ducemque remuneraturum hoc eis indulſiſſe.

Ex relatu diverſorum utriuſque ordinis.

Simili & ob ſimilem cauſam gaudet *Lonzea* beneficio, in ſacris Gemblacenſis Eccleſiæ filia, ubi Argentona Ciſtercienſis Inſtituti fœminea Abbatia tali initio propagata.

Guilielmus de Hareton & Ida conjuges advocatis è Grandi Valle virginibus Cœnobium Inſtituti Ciſtercienſis fundarunt, aſſignatis ei quæcumque in Argenton poſſidebant agro, villâ, cenſibus, authoritatem faciente Parwetano Toparchâ.

Anno 1229. Ex literis Fundat. in Maio datis per Prælatum Gemblacenſem mihi tranſmiſſis.

Anno 1232. Ex diplom. dato feria 3. poſt Dionyſii.

Ubi numerus virginum juſtus olim fuit, & diſciplinæ regularis obſervantia maxima. Adeoque hoc Cœnobium per duos Confeſſores Villarienſes directum & exempla & initium dedit ſaluberrimæ reformationi per omnia loca invectæ. Anno 1480.

Per has turbas incendio abſumptum, profectis in exilium Veſtalibus. Quæ licet plurimùm cum paupertate luctantes, nihil tamen de veteris obſervantiæ diſciplina remiſerunt. Anno 1580.

Hìc obſerva: Virgines olim in Brabantia plures vel ſolas, vel parvo numero in privatis domibus vixiſſe ex præſcripto aut Auguſtini aut † Benedicti, nulli aut ſubjectas aut obligatas.*

*Exempla in Cœnobio Nigrarum Lovanii & Bruxellæ.

† Exemplum ſit Giſla de qua in fundatione Cameræ propè Bruxellam.

In profanis nota liberalitatem Principum noſtrorum in privilegiis concedendis, & in ea Brabantiæ noſtræ genium lauda, quæ cives ſemper tales habuit qui nihil non obſequii ſuis Ducibus præſtarent, Duces tales qui etiam cum patrimonii ſui imminutione noſſent gratuitam ſubditorum benevolentiam occupare & proſequi.

MONS S. VIBERTI.

Anno 1116. Ex diplom. Godefridi & Joannis Ducũ per D. Gemblacenſem mihi tranſmiſſis.

Anno 1307.

MOns prope Villam Pelerius, à B. Guiberto nomen ſervat ex eo quod Divi illius corpus ad preces Ducis eo allatum pluribus claruerit miraculis. Ceterùm Dux montem cum appendiciis ſuis Gemblaco adjunxit ejus lege privilegioque deinceps gaviſurum. Joannes autem Dux totius loci Dominium Abbatiæ tranſſcripſit.

Ubi nunc templum eſt, vetus Ducum Curia fuit, & ſpectantur hodieque in vicino palatiorum rudera manifeſto indicio loci olim celebratiſſimi.

Præfecturæ Montanæ ſubcenſentur Valhainium cum pagis ſuis.

VALHAINIUM.

Vallem Hainæ ſive Hannonum ſonat aut domum Walonum.

LOci hujus jam inde à quingentis annis noti etymon non à wallis ſive walonibus (quo nomine exteros & peregrinos deſignari tam noſtrates quàm aliarum † gentium fatentur Hiſtorici) repeterem, quod ante me alios feciſſe video; ſed potius ab Hainis ſive Hannonibus vicinis. Et perſuadet vetus nominis ſcriptura * per V ſimplex, & alia in hoc tractu ejuſdem terminationis loca. Meminiſtis quot & quanta Hannones ante & circa Principatum Godefridi Ducis bella hìc geſſerint, per Nivellæ ſanguinem & Gemblaci cineres. Quid ſi tunc hæc nomen ſuum loca invenerunt? Si tamen magis arridet Gallicam illam terminationem in *Hain* eandem eſſe cum Germanico HEYM, non diſplicet.

† Buchenæus in Scholica hiſtoria.

*In diplomatibus fere omnibus antiquis Gemblacl. Ut OPHAIN, OHAIN &c.

Caſtrum Valhainii vetus eſt duplici cinctum foſſâ, à Marchione Berghenſi magnifico opere cœptum reparari.

Ita loci genio munitum, ita fidei Deo Ducique datæ & debitæ tenaces habens incolas, ut

exiguo

exiguo adjuti præſidiariorum Namurcenſium numero, his iniquis temporibus & Bruxellenſium & alias rebellium manus evaſerint, conatum eluſerint.

Peculium fuit olim Illuſtris, ſi quæ apud Gallo-Brabantos fuit, familiæ: undè ferè ſemper obſervo aliquos Ducum lateri adhæſiſſe, & bellis tam ſacris quam profanis inſignem navaſſe operam.

Ex Hembricurtio & Gemblaci diplom.

Primum ejus generis invenio Jacobum ante annos fere quingentos ampliſſimam in hoc tractu hæreditatem ad filios tranſmittere. Quorum alter Corbaci, alter Bolerii, tertius & natu grandior & ejuſdem cum patre nominis Valhaini Dynaſta factus eſt, ſocero Ottone de Dommartin Warfeſææ Toparcha dives plurium exſtitit pater liberorum * Guilhelmi, & † Arnoldi & aliorum. Alterutrius filius fuit Arnoldus Gener Guilhelmi Hembricurtii. Cui hęres filia * Joanni Loſſenſi Arnoldi Comitis ex fratre nepoti Dynaſtæ Agimontio nupta dotale attulit Valhaynium, relinquens cognominem marito filium avitæ patriæque hæreditatis poſſeſſorem, & ductâ Baronis d'Aishove & Herines unicâ hærede ex ſtemmate Gaverorum * nobilem. Hujus Joannis breve ſtemma ſubjungam, ut ex eo pateat qualiter Valhainii Dominium in alias ſtirpes devenerit.

* De eo vide Gemblacenſia.
† Citatur à Joanne primo an. 1289.
* Citatur in charta Cortebergenſi an. 1312.
* Laudatur à Venceſlao Duce an. 1372.

Joanni II. Loſſenſi Dynaſtæ Agimontio hæredes fuerunt

Iſabella quæ Joanni Rochefortio dotem attulit Agimontium, Aishoviam, Herines, æqualiter in filios diviſam.

Joannem Rochefortii & Agimontii D. ex felicitate D. d'Oupey & Herſtal patrem	Theodorum.	Razonem.

Engelbertum an. 1409. per ceſſionem Joannis de Namur. & mortuo eo Mariam anno 1420. beneficium profeſſam, Liber Feudorum tradit.

Joannis qui gener fuit Hugonis D. d'Aleyn Seneſcalli Lucceburgenſis.

Maria altera Joannis filia Theodorico Toparchæ de Scraing elocata Valhainium obtinuit duarum mater filiarum,

Joannæ quæ Gerardo Anghiano D. d'Havrez & de Bievene dotem attulit Serainium & Warfeſæam.

Mariæ, quæ Engelbertum Marcanum Lovervallæ Dominum maritum habuit, & Valhainium cum & poſt maritum poſſedit.

Poſt mortem Engelberti Marcani Joanna ex impari conjuge Joannis Brabantiæ Ducis neptis nupta Joanni à Glymes inter alia Valhainium dotale attulit, ſi hiſtoriis & Heutero fides eſt.

Folio 50. in Gallo-Brab.

Ceterum Feudalis Codex decreto opidi Bruxellenſis tradit Antonium de Glymes ſecundogenitum Joannæ id obtinuiſſe.

Anno 1434.

Hoc conſtat, ex eo tempore penes Glymæos & hæredes Bergarum ad Schaldim Dominos Valhainium perſeveraſſe, & ferè ſecundo-geniti peculium.

Nuper Comitatûs titulo inſignitum cùm in Marchionatum Bergæ eveherentur. Cui ſeptemdecim vario titulo jam ante acquiſiti pagi ſubjiciuntur.

Hoc pulchrum videtur, Dominos hos triplicis ſemper juſtitiæ participes, Regalis Abbatiæ Gemblacenſis & Cœnobii Ferinenſis Advocatos à Ducibus electos.

Dominium hoc in ſtirpibus Comitum ſemper ferè in filiorum naturalium Brabantiæ Ducis diverſis ſtirpibus ter conquieviſſe, à duobus poſſeſſum Epiſcopis, à pluribus * Marchionibus, tandem in amplum & divitem deſiiſſe Comitatum.

* Vide ſtemma Betghenſe apud Heuterum.

Quoad rem ſacram, ea tota à patrono Comite dependet utpote ejus fundata auctaque beneficio.

Eſt præter Parochialem Caſtrale & re & nomine Sacellum titulo ſancti ſepulchri, credo ob memoriam ſacræ expeditionis à Dominis ſuſceptæ.

Sunt & alia Sacella ſeptem. Ex quibus eſt ad orientem vetus titulo & miraculis Deiparæ ante annos 100. frequentatum, ſacro ſub Virginis tutela ornatum ſodalitio, in quod prope proculque diſſiti ſua ſolent dare nomina; quod licet ad ſtuporem omnium nuperos Iconoclaſtarum evaſerit furores, vetuſtatis tamen vitio caſui vicinum, nuper ex liqueo in lapideum operâ G. Mieulx Decani Gemblacenſis & piorum eleëmoſinâ transformatum eſt.

Vulgo ad tres filias, an. 1454. dedicationis fuit anniverſarium.
Ex Regiſtro viſitationum & communicatis mihi per D. Decanum Gemblacenſem, virum eruditum & pium.

Anno 1604.

Ex altera pagi parte ad ſylvam quæ verum à Cuniculis nomen induit, ad honorem & exemplum Otrodromi Baptiſtæ Sacellum eſt, & Heremita unus, cui hebdomadariam ſtipem ab antiquo largiuntur vicini Valhainienſes.

Hic mecum ad rem ſacram obſerva, Toparchas aut alioquin poſſeſſores alicujus loci, Eccleſias *ſive* Altaria (*ſic enim loquebantur pro eo, quod nunc Paræcias aut Sacella dicimus*) *in eo ſita ſui juris habuiſſe & pro libitu Cænobiis tranſcripſiſſe. Et ſi quando aut Sedis Apoſtolicæ aut Epiſcopi accedebat conſenſus, id magis fiebat, ut ſecuri & à ſeculari poteſtate liberi eſſent Religioſi, quàm quod neceſſitas urgeret.*

In profanis ſubjiciam de veterum Comitum ratione quædam pauca. Nomen Romanum & * naſcente Imperio obiter notum, & dignitas *Comitatus Cæſaris* ſub Adriano Auguſto in ore fuit. Sub Conſtantino autem & deinceps ita increbuerat hæc appellatio, ut cuivis generi

* Suetonius in Galbam meminit.

neri officiorum applicaretur. Ita Comites ſacrarum & privatarum largitionum, Palatii, Stabuli, Provinciæ, Orientis, &c. Franci porrò in Gallias progreſſi an ejuſmodi Comites undique invenerint & ſervaverint non auſim affirmare. De Comitibus regni & ſtabuli certum eſt & alibi docui. De Comitibus regionum urbiumque leges Caroli M. & Luduvici Pii liquent, ubi juris juſtitiæque omnis ratio à Comitibus exigitur. Et ſanè nominat Chronicon S. Dionyſii in Francia conſtitutos à Carolo Magno Comites ad juſtitiam exequendam plurimos. Comites autem illi ordinariè Ducibus ſuberant, aliàs à *Miſſis*, id eſt Commiſſariis Regiis viſitabantur, ſicubi partes ſuas minùs exequerentur. De his alibi dicam. De Ducibus unus Gregorii locus ſufficit: qui ait Ennodium Turonum & Pictonum Ducem à Childeberto Rege amotum dignitate ad inſtantiam Comitum ſuorum &c. Et percurrenti hiſtoriam Francorum facile eſt obſervare Comites hos nec hæreditarios nec locorum poſſeſſores fuiſſe. Quoad poſterius, id longo tempore in Anglia perſeveravit, à Guilielmo Conquæſtore invectum. Quoad prius, id volunt Franci ſub annum 880. mutari cœpiſſe. Ut ad Brabantiæ Comites deſcendam, fuerunt illi olim plurimi & diverſis nominibus, potentiâ, titulo. Ceterum Godefrido ad Lotharingiæ Ducatum evecto interciderunt omnes, donec pronuper à Cæſare evecti aliquot Toparchæ Comitis dignitatem obtinuerunt.

In Codice & Digeſtis hominum obvia mentio.

Apud Fauchetium l. 2. c. 4.

Turonenſis l. 9. c. 7.

COMITATUS VALHAINENSIS.

Avera (ſic enim ſcriptum olim) celeberrimum totius Brabantiæ Gallicantis municipium, de cujus nomine libenter aliquid definientes audirem, cùm alibi ejuſdem nomenclaturæ pagos ſit invenire, qui cùm à Deipara aut Diva Catherina cognomentum ad diſtinctionem aſſumant, hanc invenio Monachorum Waveram ſubinde nuncupatam.

Gallis WAVRE Teutonibus WAVEREN.

In Regiſtro veteri Commendatiæ Chantrainenſis.

Jure oppidi donata jam inde à Godefridi Virzonii ævo, ſed munificentiâ Principum Joannis Ducis, Philippi Regis Caſtiliæ, & Caroli V. Cæſaris ita nobilitata, ut quoad privilegia nobiliſſimis Brabantorum urbibus vix ſit ceſſura.

Nundinas liberas annuatim habet poſtridie Matthæi & Aſſumptionis, hebdomadatim diebus Mercurii & Sabbathi.

Prætorem habet & Senatum proprium; habere ſolet Tribus ſuas Patricias, regiones municipii nunc tres, nunc quatuor, nunc plures.

Caſtro ornari ſolet diruto nuper per Marchionem Berghenſem, credo ut vicinum ornaret Valhainium.

Vias lapidibus ſtratas habet plures, pontes flumini ſuperinjectos aliquot.

Domuum ante annos centum, id eſt bello Geldrico, intelligo fuiſſe ultra duo millia.

Senſit autem pluries Martem fatalem illum regnorum urbiumque carnificem, incendio, fœdè vaſtata, nominatim bello Geldrico. Anno 1505.

Denique ferro flammâque vaſtata à Gallis anno 1542. ſpoliata ſub initia harum turbarum iterum iterumque anno 1578. anno 1586. anno 1594. & ultimò anno 1604. à milite qui dilatæ ſtipendiorum ſolutionis causâ ſeceſſerat.

Eccleſiam de Wavera Godefridus Dux Abbatiæ Affligimienſi donavit. Anno 1118.

Ubi intelligo Sacellanos aliquando undecim eodem tempore habitantes Rem Divinam peregiſſe, & audio hodieque aliquot hominum millia intereſſe.

Præter Parochialem autem authoritate Julii Papæ Prioratui incorporatam & Archiepiſcopatui Mechlinienſi, jam ſecundò flammis omnino deformatam, ſunt Waveræ ægrorum & pauperum receptacula plura.

Inter alia unum excipiendis hoſpitio Sacerdotibus iter facientibus deputatum cum Sacello Caſtrali à Spontinis, ut audio, dotatum.

Subjectus Wavriæ Prioratus Ordinis S. Benedicti Affligimio ſubjectus, quia in loco Eccleſiaſtici juris Affligimienſium fundatus, idque ratione Iconis cœlitus delapſæ & miraculis clariſſimæ, & vocis à magna hominum turba exauditæ. *Hanc Vallem inhabitabo quoniam elegi eam.* Tum enim ædes ſacris & Religioſorum uſibus ſtrui cœpta. Quam temporum vitio collapſam Carolus Croyacus Epiſcopus reſtituit & alia eximio opere ſuperaddidit ædificia.

De hoc Prioratu pauca dico, quod ſperem opere proprio aliquando hoc tractare.

Viſitur in templo Tumulus ex nigro marmore Godefridi Ducis filii. Prior autem in loco vicino Senatum & tribunal ſuum habet.

Obſerva: Sicut Religioſi ſuos Prælatos Reverendos *nunc & olim* Domnos *abſolutè vocabant*,

Ita Ducem in veteribus computibus *Dominum* nullo adjecto ſcribebant.

Sarta in hoc tractu plura ſunt. Duo hìc inprimis annectam, alterum à vicino Valhaino alterum à Liberto heroë nomen habens illud conſtituente Abbate Villarienſi Paſtorem accipiens.

SART-LEZ WALHAIN & LIBERSART. Ex Viſitatione Concilii Gemblacenſis.

Utrumque lege Leodicenſi Jus & Juſtitiam exercens, & domicellos aliquot ſubalternos agnoſcens.

Hic adſcribo: Uti apud veteres Ægypti

Caſſianus coll. 2. c. 5.

Exemplum vide in Metbaco.

gypti Monachos mos obtinuit pro mortuis *oblationes* fieri, *ita Duces, Nobiles, Ingenui, ſi quando Cœnobiis aliqua donarent, id faciebant* pro animæ ſuæ & parentum ſuorum ſalute aut refrigerio, *phraſi piâ & priſcam pietatem referente.*

Diplom. an. 1116. datum pro Gemblacenſibus ſigno tali præfixo. ✠

Ne cui novum videatur, aut literas, aut libros à ſigno crucis auſpicari, noveritis veterum Principum & Pontificum diplomata omnia ferè crucis ſignum præferentia, addito ferè verbo: *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.* Ego Godefridus Dux. &c.

TOURINNE LES OURDONS.

Turinum Sulci in ſacris olim Gemblacenſis, nunc Helechemenſis Abbæ cura.

† Nominantur à Ptolomeo.
* Sic Marcellinus vocat qui Cæſati Turonenſes nunc TOURROIS dicuntur.

Nomen cùm alibi & ſæpius his locis extet, neſcio an non ad † Turonos Germaniæ, aut * Turinos Galliæ poſſemus referre, certi frequentes ex utraque gente colonias in Belgio ſupereſſe.

Ex litteris Ducalibus ubi immunitatem dat loco & gratiam facit beneficii.
Itemque Papali & Epiſcopali bulla per H. de Vos Miniſtrum mihi tranſmiſſa.

Peculium fuit Glymææ dudum ſtirpis quæ & ſummę juriſdictionis compos eſt. Alibi tamen Domicelli minores ſuum habent, interque alios Miniſter Cœnobii Sanctiſſimę Trinitatis hìc loco qui *Lerinez* dicitur fundati per Ægidium de Lerine Equitem Ducis affinem anno 1215.

* Obiit an. 1248. 9. Kal. Octob.

Qui bellis ſacris per ſeptennium vacans, fortè in manus Saracenorum devenit, & opibus Fratrum *Ordinis Sanctiſſimæ Trinitatis de redemptione captivorum* ereptus è ſervitute, aſſenſu Petronillæ de Waha * conjugis, auctoritatem faciente Duce, ſuo in *Allodio* Cœnobium extruxit.

Ex Epitaphiis Petronillæ & Gulielmi, Ægidius enim iterum interram ſanctam profectus ibi periit.

Extructoque Leodinum Antiſtitem in ſacris, in aliis Walhainium, Parwetanum & Orbaſium Dynaſtas dedit Protectores, filiumque Guilielmum Miniſtrum præfecit: obiit anno 1260. feſto Aſſumptæ Virginis.

* Verba Epitaphii ejus in chori medio.

Interjecto tempore Cœnobio cladibus bellorum attrito Henricus Termundus pręfuit: * *Per quem quæ ruerat, ſtat reparata domus*; obiit anno 1561.

Nota hìc pietatem Brabantinorum, & hoc inprimis, quòd præcipuorum qui in Eccleſia celebrantur, Ordinum exordia in Brabantia plantata ſint, vel ab ipſis Ordinum Inſtitutoribus, vel certè paulò poſt Ordinis inſtitutionem. Id percurrenti ſingulos obvium erit. In Ordine autem SS. Trinitatis mirum ante confirmatum à Sancta Sede Ordinis Inſtitutum, hìc fuiſſe fundatum Cœnobium, & in Gallo-Brabantia una & parvula duo ejuſdem Inſtituti extare Collegia.

In aliis: Ex monumento Lerinenſi, ubi legis *Monſieur & Seigneur Gillis &c.* collige ante annos 400. utraque hæc nomina in uſu fuiſſe, & unum altero majus, aut ſaltem ab altero diſtinctum fuiſſe; cùm alioquin nugatorium foret eidem perſonæ utrumque attribuere.

THOREMBAIS, SAINT TRON & OPPREBAIS, & hoc quidem vulgo Aincurienſi Præfecturæ adſcribitur.

Thorenbaſium & Opperbaſium (paludem turrium & paludem ſuperam ſonant) illud ab Archimandrita Bonæ Spei apud Hannones, hoc à Capitulo S. Petri Aincurienſis Parœcum accipit. Ab illo eſt * Torbaſioli nomen & dominium olim à Razone Gravio anno 1372. poſſeſſum & Balduino filio tranſſcriptum, denique ad Valhainios reductum.

* TOURBISOUL.

Ab illo veteris & inclytæ ſtirpis cognomen latè hoc tractu potentis & notæ.

Et quamvis titulo Domini Operbaſienſis diverſos & diverſarum familiarum nobiles inveniam inſignitos, ut Samſonis de *Lalain*, Anno 1448.
Joannis de *Tylli* poſteà, & G. de *Davre* & Anno 1460.
aliorum: tamen Curiæ Feudalis Codex folio 128. exorditur & nominat tantùm Joannem *d'Opperbais* cedentem Roberto de *Seſſees* Dominium. Anno 1486.
Ceterum & illo & aliis aliiſque cedentibus intra exigui temporis ſpacium, tandem Anthonius Borbonius eo potitus Joanni Glymæo Valhaini Domino vendidit, in cujus hodieque poſteris perſeverat veteri ornatum arce.

Ex Conſtitutione Aquenſi an. 819. per Abbates facta.

Hìc accipe, Monachos olim primo id eſt probationis anno non ſolere ad Monaſterium admitti; ſed foris ſubſervire hoſpitibus, nec niſi poſt elapſum annum tonderi aut habitum mutare; quæ omnia partim nunc ſervantur. In Villario & alibi ſolent Novitii Religioſi non in dormitorio, ſed loco inferiùs ſeparato, Converſi circa hoſpitale exerceri. Ubique ferè licet habitum religionis Novitii induant, tamen eum non niſi profeſſi plenum & integrum.

Chronicon Franciæ vocat eos MISSAGIERS, id eſt nuncios.

Commiſſarius nomen eſt ad diverſa modò officia applicari ſolitum, quo loco olim *Miſſi* vocabantur nomine & ſignificato convenientibus perſonæ. Erant enim a Principe ablegati ad inſpiciendas curandaſve res, qui ob id aliis * *Legati*, itemque *Fideles* † & *Creditarii à latere* vocantur. De eis eſt conſtitutio talis: Ut in domibus Eccleſiarum, neque Miſſus, neque Comes vel Judex publicus quaſi pro conſuetudine placitum teneant, ſed in publicis locis domos conſtituant &c. Ex quo pars officii Miſſorum patet. Scilicet judiciis præerant, ſi quid minus be-

* Annonio l. 3. c. 100.
† Eidem l. 4. c. 16.
Decret. c. 2. titulo de Immunitate Eccleſiæ.
Ex legibus Caroli & Luduvici patet.

nè à Comitibus factum aut judicatum, emendabant, aut Regi aut Parlamento denunciabant. Hoc officium olim *Miſſaticum* dictum & quoad rem modo exolevit: ſucceſſerunt autem (ſicut Præpoſiti in Francia, apud nos Prætores ruſticani Comitibus) in parte Miſſis Balivi & Miſſorum Primo Balivus quem ob id Magnum vocamus.

Apud Annonium l. 4 c. 15. exemplum vide.

Prevost.

Corbacum & *Birbacum*: illud in ſacris Nivellenſis Eccleſiæ ſubditum; hoc *Hevillerii* appendix & cum eo Helechimenſis Abbatiæ alumnum Evangeliſtam agnoſcens.

Birbais & Corbais. Brevem paludem & proximam paludem ſonat.

Illud Valhainiorum ante annos 400. peculium ſaltem pro parte, (pro una enim portione legi Bloſios gentiles poſſediſſe.) Hoc, quantùm Codex feudorum cognominis in Brabantia Baronatûs meminit, ſemper penes Valhainii Toparchas fuit, veteri inſtructum arce; unde plærorumque opinio fuit Bibractum Cæſaris eſſe.

Hemricurtius citat unum ex Jacobi Valhainii liberis anonymum Corbaci Dominum. Anno 1518.

Hìc obſerva: Monachis antiquitus indictum, ut in Natalitiis & Paſcalibus tantùm veſcerentur volatilibus. Ut æſtimemus aliquo ex fundamento eſſe, quòd noſtri Brabanti in Pentecoſtes & Aſcenſionis feriis etiam veſcantur Volatilibus.

In Conſtitutione Aquenſi an. 817

Aliàs obſerva ex Epitaphiis paſſim & Rythmis hiſtoriæ noſtratis veteribus, in eo Poëtas noſtros tam Latinos quam Vernaculos conveniſſe, ut verſus, quos Leoninos vocant Grammatici, ſcriberent & non alios.

Reſtant *Vilrutum* & *Fanum S. Pauli*, hoc à cognomine apud Leodienſes Canonicorum Collegio & nomen & Paſtorem & jus in parte accipiens, cætera Valhainiorum, & ingenuorum de BRANDBURG ab antiquo peculium: illùd præſentante Santrainii Commendatore gaudet Paſtore crucifero Ordinis S. Joannis Hieroſolymitani.

Vilroux & S. Pol. Rubeam Villam ſonat.

In foro plures numerans Domicellos.

E quibus gentiles à loco nomen ſortiti fuerunt adhuc anno 1518. Orbaſius Toparcha, Salmenſis Comes, aliique aliquot ſuas cum Senatu curias ſolent habere.

Atque hæc quidem ſunt Comitatûs Valhainenſis loca. Alia quæ deſiderare poſſes, omiſſa hìc, quære Velpam in Thenenſibus, Glymeam in Geldonia.

Beaury & *Suſry* appendices ſunt Curiæ S. Stephani, Novum ſartum Coreti majoris, *Haize* Nigellæ S. Martini in ſequentibus.

Partes reliquæ Comitatûs veteris Gemblacenſis

SIVE

PRÆFECTURÆ MONTANÆ.

A Divis nomen mutuant *Fanum Gangerici* & *Lamberti* & *Curia Stephani*.

Saint Gery S. Lambert. Cour S. Estienne.

Prius fuit olim aut appendix aut beneficium Toparchæ Sombreffienſis, niſi quod alicubi Abbatia Villarienſis & Domini Orbaſienſes ſuam habent portionem. Olim fuit Valhainiorum. Alterum ſacrum patrimonium & Patronatus eſt Abbatiæ de *Salſines*.

Ex Codice Feudali DD. Sombreffiæ

Anno 1280. Ægidius. Donominantur Hemricurtio. Ex Viſitat. Gemblacenſi.

Ultima, ubi in præſentationis Paſtoralis communionem cum Domino Temporali venit Abbas Gemblaſenſis.

Ex eadem.

Quia autem longè latèque hujus ſe pagi extendit ambitus, plures etiam ſunt Domicelli.

Locus *Belli* & *Superi Rivi* Glymæos & eorum poſteros Valhaini hæredes Dominos majoris juſtitiæ compotes agnoſcit. Alibi ſunt & villæ & prætorea à gentibus de Barre, Berchen, Stalle, poſſeſſa & tranſmiſſa.

Beaury & Susry.

Anno 1518.

Morem ſacrum cum Molano hìc annotabo creandi quotannis inter pueros Epiſcopum qui in choro & benedicit & poſtremum, id eſt honoratiorem, in proceſſione locum obtinet. Morem tuetur Bernardi ſententia. Feſtinavi, *ait*, hodie, & noſipſi præter conſuetudinem ceterarum facturi proceſſionem, &c. *Ceterùm Synodus* 8. Aulas graciæ damnat, ubi *certis diebus quidam Epiſcopalibus inducebantur ad oblectationem, ſimiliter Concilium Baſilienſe. Et Joannes Gerſon de* 8. *Epiphaniæ, quam ſtultorum vocat feſtum, ob id tractatum ſcripſit.*

Sermone 2. de Purificat.

Seſſ. 24. ubi pulchrè depingit morem illum.

Paulò planius Durandi verba hunc morem exponunt. Qui feſto Prothomartyris Stephani Diaconos, Joannis Presbyteros, Innocentium pueros, octava Epiphaniæ vulgum ſolere benedictiones facere docet & reprehendit. Noſtra autem conſuetudo, etſi quædam, non tamen omnia habet cum illis communia: & ſit vel piè facti alicujus memoriâ ab Athanaſio, Nicolao, aut aliis Epiſ-

L. 7. Rationalis c. 42.

copis; vel ad innocentis ætatulæ diei iſtius occaſione dignitatem oſtendendam.

Anno 1004. Anno 1173.

In profanis quæro: An quod paſſim omnia Diaria & Indiculi imò Annales annotant, primò ſaltatores in Brabantiam veniſſe, & iterum tempore interjecto apparuiſſe, intelligendum ſit de eis qui ad cantum & numeros certâ ratione pedes dirigunt, an de iis Lymphaticis quorum meminit Chronicon Trudonenſe.

BLANMONT NORMONT SCAILLEMONT.

MONTES hic ſunt *Albus*, *Niger*, *Calvus*, Lezii, Monaſterii ad Tyliam, Principis beneficium: Priores undequaque ab arbitrio Domini pendent, qui nunc idem eſt cum Ligniacenſi: fuit anteà inclytæ ſtirpis de *Jupleux:* fuit antiquitus Valhainiorum.

Teſte Hemricurtio.

Codex Feudorum fol. 11. Sub an. 1400.

Poſterior quantùm Codices meminerunt ex Montigniaca ſtirpe Dominos habuit, ſibi invicem ſuccedentes. Donec Otto Marcanus id à Michaële Montiniaco obtentum Engelberto Angiano vendidit. In cujus poſteris hæſit uſque ad mortem Luduvici Equitis. Tunc enim Franciſca *d'Argenteau* cum Bernardo *d'Orley* Equite beneficium profeſſa. Quod idem mortuâ Franciſcâ *d'Orley* fecit hæres Anna *de Rubenpré*.

Anno 1487. Anno 1560.

Tomo 2. fol. 205. id probat.

Hic obſerva ex Baronio, Monachos olim omnes pullis ſive nigris uſos veſtibus; quod idem hic obſervatum.

Et amplius antiquitus in diplomatibus Duces pronomine *Ego* ſuam perſonam expreſſiſſe.

Joannem primum primò vidi uſum numero multitudinis *Nos*, licet Henrici ante eum in Teutonico *Wy* ſubinde dicant.

NIEL SAINT MARTIN NIEL L'ABBESSE. Nominis rationem pete in Nivella.

Sunt in hoc *Nigellæ* aliquot, primariæ duæ à Tutelaribus Divis Martino & Vincentio nomen ſortitæ, & illa quidem in Sacris Abbæ Gemblacenſi, hæc Abbatiſſæ de Salſines obnoxia.

* Codex Feudorum fol. 45.

In foro illa partim Valhainios, quoad Dominium puta Haizenſe, partim * Sombreffios, partim Gemblacenſem Abbam agnoſcit agnovitque ab omni patrum avorumque memoria.

NIEL LA PIERREUSE.

Hæc alibi Priorem Gerardo-Sartenſem, alibi Dominos habet, quà nimirum patet Nigella petroſa.

Id prob. Baronius tom. 2. ad annum 356. Exemplum in pictura Ducis Villerii.

Hoc inſeram: Quia niger color teſſera quædam eſt Chriſtianæ Philoſophiæ, Duces & heroës noſtrates qui vulgò & ſemper coloratis utebantur, cum ſecederent ad ſanctiores curas, nigras induebant.

Labrum in Galliis Regium; in Brabantia Ducale, quo in gravioribus bellis uſi Principes, aliquid ſimile ſacro fuiſſe ex eo patet, quod illud in Abbatia *S. Dionyſii, hoc in † Affligimienſi aſſervatum legam; & illud nonniſi ab ipſo olim Rege ſacra exomologeſi expiato & ſynaxi munito transferri ſolitum.

* Probat id Fauchet l. 2. de Militia Franco. † Ex M S. Belli Stadienſis, quem habeo.

CONROY LE GRAND, CONROY LE CHASTEAU.

Sunt etiam *Conrodia* ſive *Coréta* duo, unum à Caſtro veteri, alterum ab amplitudine nominis ſortitur appellationem.

Illud Abbates Gemblaci, Villarii, Floreffiæ, Abbatiſſam Monaſterii ad Sabim & Paſtorem Velrutenſem Eccleſiæ Patronos habet: hoc Capitulum Apoſtolorum Principis Leodicenſium.

Codex Feud. f. 51

Et ab eodem Senatum accipit hoc, illud à Comitibus de Vianden & Naſſavia ſtirpe ab annis 200. & ampliùs poſſidetur triplicis juriſdictionis viâ.

Huic ſubcenſetur utrumque *Sartum novum* & *vetus:* hoc Sombreffiæ, illud Valhainii Toparcharum poſſeſſio fuit.

CHAUSTRE ALERNE.

Eodem referenda *Caſtrum Dominæ Alernæ* Abbatiæ Gemblacenſi ad & ſubjectum.

CHAUSTRE LE BOULE.

Caſtrum Globi ejuſdem peculium, niſi quà Sombreffienſes ſolent in partem venire.

LE CHAUSTRE.

Caſtrum item unde familiæ nobili nomen & origo eſt, cujus reliquiæ ante annos 100. adhuc alibi ſuperfuerunt.

Probat Baronius tom. 4. ad an. 393.

Hic in memoriam reducendum: dum alibi in Brabantia Canonicos pileis violaceis, alibi choraules epomide aut togâ vides violaceâ, reliquias eſſe veteris Sacerdotum ſecularium amictûs, qui erat violaceus.

Ex Fauchetii l. 1. de Orig. armorum.

Et iterum: Vocabulum *Damoiſel* (ut nunc,) fæminis aut virginibus non attributum olim, ſed adoleſcentibus Magnatum filiis.

LIMALE & LIMALETTE. Anno 1318.

Limalia & *Limaliola*. Illa utriuſque juriſdictionis participes habet Capitulum Cameracenſe & Toparcham loci, qui multo tempore idem fuit cum Orbaſienſi.

Hæc à Monaſterii ad Tyliam Paſtore Paſtorem accipit. Dominos habuit ſemper quibus Limaliola cognomen, agnomen *Briſeteſte*.

Anno 1500.

Quibus poſt longi temporis ſpatium Ægidius *de Borchoven* mortuâ matre, cui hæc dos erat, ſucceſſit & eodem anno Dominium Urſeliis nobili & Equeſtri apud Antverpianos familiâ oriundis vendidit.

MOUSTY SUR THY. Anno 1544.

Monaſterium autem *ad Tyliam* pagus eſt & Dominium beneficiarium Toparchæ Tiliacenſi, à Sombreffiis poſſeſſum olim, quod vendens Sombreffiam Verneburgicus Comes Annæ naturali ſuæ reliquit nuptæ Paulo de Ca-

 rondelet,

Anno 1573.

rondelet. Qui acceſſione ſupremi juris gladii à Rege acquiſitâ dominium reddidit auguſtius.

Lipſius l. 2. c. 7. Lovanii meminit.

Legem hìc inſero antiquiſſimam in Brabantia ab Henrico primo latam: Templo ædibuſque ſacris honos eſto, & ne quis pilam, neve trochum in area aut circum illa ludito.

Ex obſervatis Fauchetii.

Nomen *Paige*, quod nos gallizantes Ephebis Principum & nobilium attribuimus, olim vile erat ei proprium & qui Domino aut Magnati cuipiam à pedibus erat.

Dion le Mont & Dion le Val, Grand Lez & Petit Lez. In majore Diviono Gemblacenſis, in minore Alnenſis Abbates Paſtorem conſtituunt.

Reſtant utrumque *Divionum* montanum & campeſtre, & utrumque *Lezium* majus & minus. Priora Abbam Gemblacenſem & ſtirpem quæ à loco nomen habet, agnoſcunt. Poſteriora à Canonico Floreffienſi in ſacris paſci regique ſolita; & majus quidem à Sombreffiis olim, nunc à Marcano Comite: minus autem à Valhainiis olim & gentilibus de Recourt ſolet poſſideri.

1 In Conſtit. Aquenſi anno 817.
2 In Carthuſiis ſolet ſervari.
3 Apud Annunciatas tacent diebus 10.

[1] *Quod legimus ſtatutum, ut Monachorum capita poſt profeſſionem*[2] *triduo cappâ velentur, & ſilentium*[3] *imperetur, apud nos partim olim ſolet, partim nunc ſervatur.*

Ne quis noctu perſonatus, neve mutatâ veſte obambularet, optima veterum Ducum lex fuit.

Ottignies & Meleey.

Sequuntur *Ottiniacum* & *Melioriacum Berga* & *Genetina*. Priorum Eccleſia à Dominis pendet qui ſunt hujus quidem Abbas Gemblacenſis (à quo nuper Villarienſes emerunt;) illius ab omni hominum & ſcriptorum memoria Sombreffiæ Domini.

Poſteriores Affligimienſis illa, Bonę Spei hæc Abbatiæ Collegium in Eccleſia agnoſcit. Hæc tum alios plures tum in primis Dauriancę ſtirpis Dominos habuit, & per Mariæ nuptias cum Joanne *Tserclaes* in mariti & natorum tranſiit nomen hæreditas.

Horum neptis Franciſco d'Hawans elocata in eam familiam tranſtulerat, ſed mox venditum Annæ Brandeburgicæ Dominium.

Illa Sombreffiorum peculium pro parte: quod Conrardus Verneburgicus Euſtathio Croyo anno 1536. Croyus Anthonio Marchioni Bergarum tranſſcripſit anno 1538.

Legunt in Conventu nocturno 12. Pſalmos & lectiones teſtamenti, ait de Monachis Ægypti Caſſianus. Unde diſco Matutinarum precum noſtrarum veterem uſum. L. 2. Inſtit. c. 6.

Gradus Judæorum Bruxellæ, Mons Judæorum Antverpiæ, Vicus Judæorum Mechliniæ, plateæ & loca à Judæis dicta in omnibus ferè urbibus docent quantus eorum hìc olim numerus fuerit. Unde ergo ita extincta hæc natio? Arma in eos etiam invito Duce ſemel ſuſcepit vulgus, & bis perſecuti ſunt eos ad extremum uſque juncti animis & votis populares. Cauſam puto nefaria & ſacrilega quædam in noſtram Religionem tentata.

Anno 1371. & anno 1347.

Atque hæ quidem ſunt potiores Præfecturæ Montanæ partes, quas omnes Comitatui Gemblacenſi adjungit is quem in initio laudavi manuſcriptus, fides penes auctorem eſto, penes lectorem arbitrium.

PRÆFECTURA HULPENSIS.

Ter Hulpen.

HUlpenum & amplæ juriſdictionis & primæ famæ hìc loci municipium, ab Henrico Duce, niſi fallor, oppidi jure donatum. Certè ante annos ter-centum inter oppida ſolitum ad comitia vocari & chartis ſubſcribere.

Forum habet ſingulis Martis diebus.

Sunt in hoc tractu plures molæ, ubi ex pannis ad nihil utilibus charta conficitur.

Wauti-Brain. Braine Lalleu.

Sunt his locis *Braniæ* aliquot, una *Comitis* (puta Hannoniæ) altera *Caſtri* (id hodieque ibi viſitur) tertia *Walteri* (ab heroë ejus olim poſſeſſore,) quarta *Allodii* (de hac voce ſupra dixi) nomen referunt: poſteriores duæ huc referendæ.

† Annales noſtri & Hannonum.
* Polidorus l. 1. eum Anglum facit ſed Gallorum Ducem.

Ceterum has appellationes volunt à † Brenno Gallorum * Duce, omnibus Romanam Hiſtoriam vel obiter adeuntibus notiſſimo eſſe: non improbabiliter; cùm inſuper Senonum in Senna flumine veſtigia videamus & plures * Brennos in Hiſtoriis ſit invenire, & facilè fuerit ab uno eorum hæc nomina eſſe.

*Vide Juſtinum l. 24. & noſtram Galaciam.

Anno 1518.

Ad rem noſtram quod facit; *Walteriana* in ſacris *Perſonatum* habet, aliàs Capituli Nivellenſis & Baroniis Gaesbecani peculium eſſe ſolet. In quem autem Gaesbecani ſuam tranſtulerint curiam nondum intellexi.

Allodialis ad fauces Sylvæ Sogneſiacenſis fertili agro conſtituta Eccleſiæ Cameracenſis clientela in ſacris, in foro Wittemiorum (inclyta ex naturali Ducum ſemine originem, & ſpecioſo ultra Moſam caſtro nomen refert familia) Toparchia jam inde ab Henrici Wittemii tempore, qui id à Principe obtinuit, ſupremæ juriſdictionis titulo honoratum & pluribus auctum privilegiis.

Anno 1482. Codex Feudorum fol. 69.

Walte-

Walteriana ab Equite illuſtri nomen habet, qui in fundo ſuo ante annos 500. pluſminus, Ciſtercienſis Inſtituti fœmineam extruxit Abbatiam, celebrem illam & Cantipratenſis tempore *Sanctarum Altricem Virginum & integræ pietatis hoſpitium*. Cœnobium ante annos 28. flammis abſumptum partim Catherinæ *de Leſte* repari cœptum, partim Joannæ *Weſſen* Abbatiſſarum induſtriâ reſtauratur.

Ex communicatis mihi per loci Prælatam ex Archivis Monaſterii.

Allodialis inter prima Brabantiæ Gallicantis loca recenſeri ſolita, oppidi jure donata à Joanne Duce, nundinas ſuas habens ſingulis ſeptimanis incidentes in diem Martis.

Gallicè DAMP.

Tumulus Lintris & in Parco talis eſt.

Hic obſervo; ſicut Dompnus *Abbatem, aut ſeniorem olim*, Nonnus *aliàs Monachum ſignificabat, ita* Dompnas & Monnas *genere fœmineo uſurpatas, quod tumuli aliquot & diaria defunctorum ubique teſtantur.*

Et quæro: Unde mos fluxerit, quod in Nundinis Gemblaci (quæ in feſtum DD. Huberti & Magdalenæ incidunt) apparitores Namurcenſes ſolerent ad portas oppidi excubare, auxilio futuri ſicubi tumultus oriretur? An fortè ob injurias Monaſterio recens extructo illatas ad hoc ſervitutis genus damnati ſunt? An priſcæ juriſdictionis aliquod eſt veſtigium?

OPHAIN.
OHAIN.

Sunt cognatæ terminationis *Ophanium* & *Ooſthanium*, quaſi dicas Superum & Orientale Haynium, utrumque à Collegio Metropolitanæ Cameracenſis Parœcum accipiens, utrumque Ucclenſi lege jus juſtitiamque procurans.

Hoc quantum Codices meminerunt Patritiæ Antverpienſis Hinckartiorum familiæ peculium fuit: illud olim Trazeniacenſium, denique Huldebergicorum, ultimò per unicæ hæredis nuptias cum J. de Davre in illam tranſiit familiam & etiamnum perſeverat, plena totius juriſdictionis ſupremæ auctum poteſtate per Hectorem de Davre.

Anno 1460.

Anno 1560.

In cujus Dominii fundo ſita eſt Ordinis Ciſtercienſis Abbatia virilis, cujus Encomium ſequitur.

ENCOMIUM
ABBATIÆ NIZELLENSIS.

Anno 1502. & 1577. combuſta Nizella.

Nomine, dote, ſitu ſacræ Nizella Nivellæ,
Proxima, tolle caput bis redivina tuum.
Jam bis pauperie, bis flammis obruta, ſurges
Sub Mongaliarti tuta patrocinio.
Secula nunc abiere duo, cum exile Sacellum
Ædes Chriſtiparæ ſacra Nizella foret.
Ædes, exiguoque propinqua Colonia fructu,
Unius appendix una Monaſterii.

Nizella villa Abbatiæ Molinenſis anno 1405. in Abbatiam erigi cœpta.

Quod Namurcæi vulgata voce Molinas
Dicunt Moſani littoris in nemore.
Hinc paucos numero ſolet ablegare quotannis
Providus è Monachis Cænobiarcha ſuis.
Qui rem divinam peragant, parvoque potentes
Paupertatis onus, Relligionis opus
Nizellæ tolerant. Illi dum juſſa faceſſunt,
Fœcundum ornant Omnipotentis agrum.
Et placet in tenera vires tentare inventa,
Et pietate rudem & moribus & ſtudio
Formare, & monſtrare viam quà detur in altum
Surgere. Fit fructus, conſiliumque juvat.
Et multi (multorum etenim fœcunda nutrix eſt
Nobilium hæc regio) queis opulenta domi
Res erat, officii memores, gratique ſtudebant
Munificâ affectum prodere poſſe manu.
Primus in his ſuperæ poſſeſſor nobilis Haynæ
Augendis numero fratribus auxit opes.
Denique *Roſoriam* Princeps Nivellica villam
Adjiciens fructus obſequiique memor
Impetrat Abbatis titulos: Ita nempe duorum
Aucta opibus tollit mite Nizella caput.
Mantua ſed miſeræ nimium vicina Cremonæ,
Immeritò ſortem & fata aliena tulit.
Dum Gallos equites Hallenſis turma gradatim
Inſequitur, profugos ſola Nizella capit
Sola Nizella capit, capiturq; & deniq; flammis
Subjicitur vitio non rea facta ſuo.
Nec ſat erat ſemel in flammas abiiſſe, ſuumque
Poſt annos aliquot vix reparaſſe decus.
Ni furor hìc etiam ſcelerum monumenta ſuorũ
Civilis belli conſtituiſſet. Ad hæc
Plures incultam, bellis gliſcentibus, annos
Buyſerette domum reſtituiſſe paras.
Sed bellũ & comes armorũ prohibebat egeſtas
Sperati metam tangere conſilii.
Donec Evangelii facundus Præco, jubente
Principe, lapſuram ſuſcipit Abbatiam.
Cui reparare, ornare & ſacris uſibus aptum
Reddere ſola locum ſolicitudo manet.
Amplius hoc agitur, quæ Nobilium fuit olim,
Ordinis ut fiat totius una ſchola.
Quiſquis es, ante annos aliquot vidiſſe Niſellã
Qui memor es, propera, grande videbis opus.
Hortos Alcinoi cum Dædaleo Labyrintho
Aſpicies, & ſi vixeris aſpicies
Nil quod Niſellæ referatque oleatque ruinas,
Voce *Niſella* olim, re *nova ſella* modò eſt.

Nizella Nobilium adoleſcentum ſchola.

D. de Ophain primus Cœnobii Fundator, J. de Huldeberge.

Abbatiſſa Nivellenſis altera Fundatrix quæ ex Prioratu fecit Abbatiam.

Anno 1577. à præſidiariis Hallenſibus incenſa.

Anno 1502. fortuito incendio exuſta & ex eleëmoſynis oppidatim collatis reparata Carolo V. permittente.

Hugo Buyſeret an. 1589. Oratorium Nizellenſe reparat.

Bernardus Mongallartius Principum Evangeliſtes an. 1602. hic Abbas fit.

Nizella Seminario Ciſtercienſi deſtinatur.

Hic obſerva, propriè noſtrates carmen Chronicon vocare Incarnationem, *quia nimirum annum numerat & auſpicatur ab Incarnato Dei Verbo. Et cùm ſolerent olim in Diæceſi Leodina annos Chriſtianos in Paſchate inchoare, invenio denique ſtatutum ut eoſdem inciperent à die natali Servatoris noſtri ſupputare.*

Anno 1324. Ex Chronico Leodien. & Indiculo Opmeerii.

Quæro, an fidem mereatur quod omnes uno ore annales noſtri & ſcriptores tradunt, *Joannem de Temporibus* Equitem

tem Carolo Magno militaſſe & 361 annos vixiſſe, mortuumque anno 1134.

OOSTERERE. GENEVAL.

Anno 1519.

Anno 1532.

Sequitur *Fanum Auſtrale* & *Vallis Juniperi*, pagi duo undique ab arbitrio Dominorum gubernati. Hæc peculium Sombreffiorum olim fuit, illud Glymææ ſtirpis Joannædos, quæ in Rimerſwalios ex ſe natos tranſmiſit.

CHAPELLE S. LAMBERT. Anno 1566.

Quibus accedit *Fanum Lamberti* etiam à Sombreffiis poſſeſſum nuper, ubi ſupremæ juriſdictionis Andreas *Cambré* titulum cedente Rege acquiſivit.

Hìc obſerva, ut minori negotio jus ſacrum adminiſtraretur, ſolere in Brabantia Epiſcopos ſuum habere Officialem, Cameracenſis ferè Bruxellæ, Leodinus Lovanii. Et quia privilegia Brabantiæ vetant quempiam extra patriam ad judicium trahi, hodieque Mechlinienſis Antiſtes in pago juris Brabantici circa Mechliniam, Namurcenſis Præſul Gemblaci ſuum cenſetur habere Tribunal.

Anno 1419. In Indiculo veteri ex Archivis Antverpiæ petito.

Quod legitur alibi, *Ægyptiacos primò in Brabantia viſos*, an intelligendum de fanaticis illis & veridicis, ut aiunt, qui ſubinde conſpiciuntur?

WITTERSIES.

Reſtant *Witterſiacum* in ſacris Miniſtrum Aureæ Vallis, in foro eoſdem dudum cum Ophanio Toparchas habens.

L'HEREMITE. LE LOZ. PLANCHENOIR.

Heremus Hincartiorum ab antiquo peculium, *Allodium* Collegii Nivellenſis, *Plancenotta* Capitulo Cameracenſi in ſacris obnoxia, aliàs à Wittemiis poſſeſſa.

Hìc nota, Leodienſibus ita ſemper probatam fuiſſe Brabantorum pietatem, ut nuſquam ſæpius & citius confugerent, ſi quando moles aliqua ſuæ impenderet Eccleſiæ. Canonici Leodicenſes aliquoties Lovanii reſederunt; Cœnobia Virginum quatuor leges relictâ Leodicenſi ditione in Brabantia quietis locum elegiſſe, & permanère adhuc.

Obſerva generalia quædam quaſi fata plurium regionum & urbium eodem tempore.

Anno 1309. & poſt annum 1474.

Bis in pleriſque alicujus momenti oppidis plebs quaſi collatis capitibus in Senatum conſurrexit. In Belgio, Francia, Anglia & alibi plures poſt Cortracenſium pugnam audaculi interfectorum ibi Principum & Nobilium perſonam aſſumere & vulgo illudere præſumpſerunt. Atque hæc quidem hoc loco ſufficiant.

FINIS.

Antiquitatum Tractûs Gemblacenſis.

GELDO-

J. B. GRAMAYE.

GELDONIA.

Jodoigne Gallicè, Geldenaken Teutonicè.

Jodoigne idem eſt quod me dedo.

LOci hujus & nominis rationem annalium noſtrorum ridiculi compilatores à Romanis petere audent.

Addunt alii fucum fabulæ, appellationem ex eo manere quod venienti in Belgium Julio ſe dedentes incolæ, meruerint immunitatem, & amplius Romanorum appellari & eſſe colonia.

Hoc certum, ab omni hominum & ſcriptorum memoria tractum cujus Geldonia caput, & linguâ uti è Latino corruptâ, & *Romain pays* id eſt, ditio Romana nuncupari.

Quid? quod hodièque qui Geldonicè loquuntur, Romanè loqui vulgo dicantur.

Parte 2. vita 42. Agyologi Brabantinorum.

Manuſcriptus Rubeæ Vallis, vocat *Geldoniam locum Hasbaniæ ad villam Brunbaſium.*

Inde eſt urbis inſigne Leo cum 2. turribus, vel ut olim caſtrum.

Arx ab antiquo fuit eminenti illa urbis ſita loco, lætos circumquaque campos latè proſpectans, à Godefrido III., ut opinor, Duce ædificiis aucta & exornata.

Id etiam notatum à Lud. Guicciardino.

Ubi propter cœli ſolique clementiam filios Ducales educi educarique ſolitos tradunt; addo ego, impuberes annos exigere.

Cingunt undique muri prælti, unâ etiam parte ingentes foſſæ. In aditu Turris munitiſſima & ſub turri porta. Quà tranſeuntibus offert ſe amœna planities ædificiis ad uſum Principis & Palatinorum egregiè inſtructa.

Ruinas vidi: Tota enim moles incredibili omnium vicinorum, qui theſauros & privilegia ſua eò detulerant, incommodo per Auraicarum partium milites ſuccenſa in cineres abiit anno 1578.

Loco, ubi nunc urbs eſt, conſtanter omnes quos adii & audivi putant nemus fuiſſe Palatio ſubjectum, argumento foſſarum & antri unius reperti.

Urbem autem longè majori ambitu cinctam veſtigia foſſarum ultra fanum Medardi videntur perſuadere & Parochiæ duæ Urbanæ.

Et ne quis credat, id rationis parum eſſe, noverit alteram iſtarum D. Lamberti domos quaſdam habere ſuæ juriſdictionis in altera & remotiori parte ſuburbani; ita ut inter illas & Eccleſiam urbs moderna interjecta ſit.

Cæterùm urbis quæ nunc conſpiciuntur, mœnia, etſi neſciam quo tempore extructa ſint, ſtructura tamen arguit trecentorum annorum ætatem tuliſſe, & libenter crederem, eodem, quo caſtrum reſtauratum tempore, id eſt, ſub Godefrido III.

Urbis opera fuerunt ante nuperam cladem, Curia, Hallæ, Prætorium, Palatium Vice-Comitum, &c.

Portæ tres, Viæ publicæ octodecim, Contubernia civium olim tria.

Fata urbi & calamitates præcipuæ advenerunt.

Sub anno 1155. Chonicon Leodicenſe.

Cùm eam Godefridus Dux noſter ſui juris fecit. Et uno verbo quoties cum Leodiis aut Namurco Ducibus noſtris res fuit, ſenſit vicinum malum Geldonia.

Divæus l. 8. Rerum Brabant.

Noviſſimè oppreſſa à Saxonum Duce anno 1489.

Et per has turbas ſemel quidem tota à milite Auriacenſi propemodum incendio fœdata anno 1578.

Pauloque poſt à Bredano præſidio occupata anno 1588.

Et nuper bis à milite ſolutionis dilatæ causâ ſecedente & tumultuante ſpoliata annis 1602. & 1604.

Vixit ſub an. 658. M.S. Rubeæ Vallis pag. 1. vita 42. Agyologi Brab.

Ad civitatem quod attinet: Comitem Geldoniæ olim fuiſſe certum eſt, ſi vera eſt D. Raginulphæ hiſtoria, cujus parens Ado Comes Geldinienſis vocatur.

Vixit ſub annum 700.

Ex cujus poſteris an fuerit Alpais Pipini pellex, neſcio, certus eam hiſtoricis Comitiſſam appellari, & Geldoniam poſſediſſe. Et cùm potiorem patrimonii ſui partem Eccleſiæ transſcriberet, *Geldoniam* etiam *donaſſe à Duce Brabantiæ tanquam Hogardienſis Collegii Advocato poſſidendam.* Hæc ex archivis Hogardiæ.

Ex litteris fundationis per Waltherum Scharens Apoſt. Notarium anno 1102. teſtibus Eccleſiæ Capellanis transſcriptis per D. Melderatenſem mihi datis.

Id Chronicon M. S. per D. Comitem Bauſigniacenſem mihi utendo datum, & Leodicenſe tradunt.

Hemricurtius ait à Gilberto Comite ultimo Duraſſi venditam Geldoniam, tempore Alexandri Epiſcopi Leod.

Cæterùm cùm indubitatum ſit Geldoniam poſt receſſum Normannorum & ſub initia reducti Ducatus Lotharingiæ ad Comites Lovaniæ, penes Comites Duratenſes fuiſſe, ſuſpicor eos tanquam *ſubadvocatos Hogardiæ* id juris habuiſſe. Et cùm inter Ægidium Comitem Duraſſi & Ducem noſtrum ob leves cauſas nata controverſia in bellum erumperet, Dux armorum jure occupavit, &, quod credo, per leges pacis dictas retinuit.

Sub annum 1160.

Tunc temporis autem Allodium fuiſſe non feudum, ex chronici verbis videor colligere. Ubi traditur Ægidius Comes Duraſſi, Clermonti Dominus &c. *Fratribus Cononi & Petro Feuda ſua tranſſcripſiſſe, Geldoniam ſibi ſervaſſe.*

Proxima & affinis Comiti dignitas *Vice-Comitis* quam ante 300. annos in uſu fuiſſe comperio.

Immunitate gaudet ampliſſimâ, & de more priſco primam è pratis Ducalibus fœni quadrigam ſibi aufert.

Id muneris nunc eſt penes Glymæos: ex quibus Jacobus Vir à militia clarus, nec minus in litteris verſatus; cujus humanitate uſus & beneficio, loca Geldoniæ perluſtravi.

Guber-

Gubernator urbis à Senatu per Ducem conſtituto in ſingulos annos. Juſtitiæ adminiſter eſt Balivus.

Utuntur conſuetudine Lovanienſi, & Lovanium appellant.

Gaudent privilegiis non paucis; ita ut olim magno numero vicini Nobiles in civium album ſua nomina referri magnâ ambitione optarent.

Hebdomadarium diebus Saturni forum, annuum ter, lunæ poſt octavas Paſchæ, & natalem Martyris Dionyſii; itemque feriis D. Lamberti. Quo tempore libertatis ſymbolum *ſtella lignea ex fune* per medium forum deducto ſuſpenditur.

Godefridus ſub Henrico I. in bello ſacro clarus.

Nec tacendum nobilem olim cognomento à *Geldonia* ſtirpem inter Brabantiæ Proceres recenſitam.

Ut autem ex ungue Leonem æſtimes, ſufficit unum quod legis, Geldoniam Joanni Duci ſuppeditaſſe cives 300. manente adhuc juſto ad tutamen arcis præſidio.

Quoad rem ſacram: intra mœnia, ut nunc ſunt, ſolum Virginis Matris Sacellum eſt à civium contuberniis extructum, & nuper ſacro Roſarii Sodalitio per Namurcęum Antiſtitem honoratum.

Anno 1605.

Eſt & Noſocomium per Principis commiſſarios hactenus adminiſtrari ſolitum.

Ex monumentis & relatu Virginis primariæ.

Et Virginum tertiæ Regulæ D. Franciſci Collegium, quibus Nivellâ advocatis ſumptu inclyti Viri Jacobi de Glymes & conjugis domus adornata & Sacellum Antiſtitis Nicolai ad ſacros uſus permiſſum. Numerus earum aliquando à vigeſimo parum abſuit, nunc pauciores ſunt.

Sub an. 1516.

Haud procul à portis in edito colle vetus D. Medardi fanum eſt, Parochiale totius oppidi.

Illud, ut fama tenet, extrui cœptum loco qui hodieque veteris cæmeterii appellationem ſervat, ſed tranſlatis miraculo in collem hunc lapidibus & cæmentario apparatu, hìc perfectum.

Anno 1175. Ex diplomate originali ubi hæc Dux confirmat, quod eſt in Archivis de Chantrain Lovanii. Anno 1180.

Guilielmus autem *quondam Comes Durathienſis ſtatuit in* hac *Eccleſia Fratres Hieroſolimitanos dans eis præbendam Eccleſiæ, & Comitiſſa Erlendis decimam de Hupain adjecit, auxerunt ſecuti Comites Ægidius & Giſbertus.*

Olim certè plures hujus Ordinis Equites, Sacerdotes, coadjutores hìc reſediſſe conſtat.

Cæterum Paræcus & Eccleſia immediatè olim ſubeſſe ſolet *Præceptori domuum in Brabantia & Haſbanio*, cujus generis Gerardum invenio. Nunc Commendator Santrainius præeſt. Quem obſervo ante annos 200. ſemper ferè ex intimo Ducum conſilio fuiſſe.

Anno 1252.

Æquali ferè ab urbe ſpacio D. Lamberti templum à Canonicis S. Pauli Leodicenſium dependens & ſuburbanum totum ferè ſui juris habens quoad Sacramentorum perceptionem.

Ad hoc & hujus Rectorem ſpectat Cura Beginaſii veteris, ubi tamen ab hominum memoria vetulę dumtaxat aliquot foventur.

Nec procul hinc leproſarium dives & opulentum à Glymæis dotatum, Ante annos 150.

Solet etiam avorum memoriâ hìc eſſe Recluſorium unius qui ſtipe collatâ vitam ſuſtinebat: nunc omnia interierunt.

Suburbanum Geldonienſe amplum olim, & ædificiis, quod rudera oſtendunt, undique cinctum, alibi ad 500. ab urbe paſſus.

Appendices Urbanæ plures, & inter alias *Hupania*, de qua ſupra. Hupain & Molenbaisoul.

Molenbaſiolum caſtro veteri conſpicuum.

Geſtum Marianum, de quo poſtea.

Sciendum etiam ante erectionem novorum Epiſcopatuum Geldoniæ Decanatum fuiſſe, plures ſub ſe pagorum Eccleſias habentem.

Comitatûs olim, nunc Præfecturæ Geldonienſis membra ſunt

G*Eldonia ſuperior*, fortè à ſitu. Hinc enim Geta fluvius in urbem delabitur. Et dubitavi aliquando an non à Getæ aquis Geldenacum ſortiatur appellationem: cum Aquas germanicæ AKEN efferri doceat Aquenſis urbs, & cætera non longè à mente recedant & etymo. Non diſſimulandum tamen in veteribus regiſtris appellari hanc quidem *Jodoigne la ſouveraine:* urbem verò *Jodoigne le marché ville & franchiſe*, id eſt Geldonia fori aut municipium. Illius res ſacra à Collegio D. Petri Leod. pendet, profana etiam, niſi quà Glymenſes ſuos habent terminos. Jodoigne la Souveraine.

Hic diſce, Matricularium ſive Sacriſtam inter prima Eccleſiæ munia fuiſſe. Vidi enim ubi G. Cuſtos *poſt Prælatum Prioremque, &* Godefridus campanator *inter primos teſtes ſolenni diplomati ſubſcribit.*

In charta addita Reliquiis in ara majori S. Gertrudis Lovanii repertis.
In Donatione Ægidii Duratenſis facta Equitibus Jeroſol. an. 1180.

Ritum & Phraſin antiquam ſubijciam. *In præſentia Baronum, nobilium, liberorum, & meliorum hominum* donationes factas, qui & nomina & ſigna rogati appendebant.

Anno 1140. Godefridus Dux Lotha. & Comes Brabantiæ in Donatione facta Jeroſolimit. ſic loquitur & alibi ſæpe.

Glymea inclitæ & illuſtris apud noſtrates Familiæ cognomen, origo, & peculium. Glymes.

Cujus vetuſtatem arguit diploma Aicurienſe ubi ante annos 500. & amplius ejus memoria.

Perſeverat Dominium, licet aliquoties & longo tempore in alias ſtirpes tranſlatum, in veteri nomine. Cæterum licet latè per Brabantiam nomen illud & amplis titulis vagetur, non tamen exiſtimandum omnes primævæ ſtirpis poſteros; cum certum ſit, Ducem Joannem uni ex naturalibus ſuis, (neſcio qualiter acquiſitum) Dominium de Glymes aſſignaſſe, quod nomini induerunt.

Hic

Hic notanda Epiſcoporum olim huma-
Anno 1178. In confirmatione decimæ de Dongelbert facta Hieroſolimitanis fratribus. *nitas, qui ſe Eccleſiæ Miniſtros appellant. Ut* Radulphus *Epiſcopus ſe ſcribens* Eccleſiæ Leodienſis Miniſtrum.

Ne quis putet, quia in veteribus ſchædis *Milites* vocari videt Nobiles equeſtri baltheo cinctos, ideo Equitis appellationem omninò novam: Ecce unum
Eſt uti ſuperiores litteræ in archivis Santiainii Lovanii. Anno 1203. exemplum, ubi Henricus Dux confirmat donationem *Goſwini Equitis de Wavra.*

DE ORDINIBUS

Equitum ſacris, & maximè Melitenſi.

DIverſiſſimis nomine, habitu, initio plures in Eccleſia Equitum ſocietates invenimus in hoc ferè convenientes, quòd nonniſi claro loco natos adſciſcant. Finis omnium aut loca Chriſtianis debita Barbaris eripere, aut eadem erepta tueri, aut denique Chriſti, Sanctorumque reliquiis exornatas regiones viſitaturis auxilio eſſe. Ita exorti ad tutelam ſacri Hieroſolimorum Templi milites exinde nomen adepti. Quibus ad immenſas opes evectis, & uno omnes tempore internecione deletis, variis hinc indè ſocietatibus natis, ex horum patrimonio proſpectum. In Brabantia noſtra etiam amplas poſſeſſiones habuiſſe, & loca hodieque nomen retinentia, & diplomata teſtantur. Et ſicut in Galliis & apud nos
Anno 1317. in locum & opes ferè Templariorum ſucceſſerunt Melitenſes, ita in regno Valentiæ Ordo Monteſiæ, & in Luſitania Ordo Jeſu Chriſti ſub idem ferè tempus exorti. Et ibidem
Anno 1147. cum Ebora ab Alphonſo occupata militibus
Anno 1181. & Ordini Ciſtercienſi contributa eſſet, illi Magiſtrum ſibi eligentes, & caſtro Aviſio donati, inde nomen reſervant, cruce uſi ru-
Anno 1213. beâ, cui albus denique habitus acceſſit, & formula Ordinis conſtituta, ad extremum Ca-
Anno 1490. latranenſibus uniti. Calatranenſes autem à loco
Anno 1164. dicti, qui Templariis datus, cùm validè à Mauris oppugnaretur, ab aliis pro derelicto habitus, per duos Ciſtercienſes Monachos defenſus eſt.

Illi autem ad præſcripta Regulæ viventes
Anno 1540. Alexandrum III. probatorem habuerunt, & nuper impetrarunt ut unâ vice matrimonio jungerentur. Ex his profluxerunt Alcantaren-
Anno 1214. ſes à loco Mauris erepto nuncupati, olim quidem cucullione & rubeâ ornati faſciâ, Benedicti III. permiſſu viridem crucem aſſumpſerunt.

De Equitibus S. Jacobi & Teutonicis utpote ad Auguſtini Regulam ſpectantibus alibi dicam. Hi certè omnes etſi nunc eandem ſervent, aut magis ſervent quàm Benedictinam; tamen olim certum eſt Benedicti Sectatores fuiſſe.

De Templariis perſuadere videtur Epiſtola Bernardi ad Milites Templi; de Melitenſibus Tyrius l. 18. c. 5. & diplomata, quæ convincunt Canenſes Benedictinos eorum eſſe Fundatores. Ut ut ſit, fateor eos nunc merè Auguſtinianos eſſe, & de eorum initio hæc habeo ſcribenda.

Xenodocheii (ſic enim vocant) ſauciis in bello, ægris, peregrinis, pauperibus fovendis Hieroſolimis extructi, exemplum à Joanne Hircano, nomen à loco ubi S. Joannis Baptiſtæ parens ſacrorum causâ Templum aſcenſurus moram traxiſſe perhibetur, initium à Giraldo; qui loca Chriſti calcata pedibus, & ſanguine conſperſa viſens, novo fervoris genere ædem ad peregrinorum uſus extruxit, attractiſque in conſilii ſocietatem nobilibus aliquot, Inſtituti ſui probatorem & Patronum invenit Lucium II. Papam. Ceterùm Conſtitutiones, ſive mavis Regulas appellare, primæ quæ extant, à Raymundo de Podio (is primus Ordinis formati Miniſter fuit) ſunt, qui ſe in initio vocat *Servum pauperum Chriſti & hoſpitalis Hierusalem Cuſtodem:* & addit: *de conſilio Capituli Fratrum* ſe ibi digeſtas ſanctiones conſtituiſſe. Ordo autem tanta brevi ſumpſit incrementa, ut Princeps in Europa non fuerit unus, quin authoritate ſuâ eum exemerit, dotaverit, defenderit. Ego certè codicem habeo ſtatutorum & præfixa 88. Pontificum privilegia. Cœnobia Ordinis rariora ſunt, bona in omnibus fere Provinciis. Quod nihil mirum ei videbitur, qui ſciet Innocentii Papæ & aliorum munitos diplomate olim omnia Chriſtianis habitata loca obiviſſe, & pro *Confratriis ſuis*, ſic ſodalitatis Bulla vocat, eleëmoſynas undique corraſiſſe. Vetant autem ſtatuta quemquam niſi *Gentil-hominibus* natum recipi; recipiebantur etiam fœminæ; quod mirum. Dividebantur olim in linguas octo, id eſt Provincias.

Omnibus præeſt *Magiſter Magnus* olim Rhodi poſt expulſionem è terra ſancta, nunc Melitæ poſt captam Rhodon reſidens. Qui cum ſuo conſilio *Priores* & *Pajulivos* quaquaverſum conſtituit. *Priores* in ſuo tractu *Præceptores*, Conſilii membra ſunt majoris. *Magnus Præceptor*, *Mareſcallus*, cui omnes milites armorum parent, *Hoſpitalarius*, *Admiratus* qui claſſi præeſt, *Draperius*, *Turcupulerius*, qui Bailivi conventuales dicuntur, ad quos accedit *Cancellarius.*

A primo pendet rei ſacræ diſpoſitio, à ſecundò *Confanarius*, id eſt, Vexillifer major, à tertio *Infirmarius*, à quarto negotiatores veſtimentorum inprimis, à quinto viſitatio Inſulæ Rhodi nunc Melitæ pendet.

Atque hæc quidem Ordinis totâ Europâ pulcherrimi, qui in Brabantia multùm auctus eſt & dilatatus: & bona cum privilegiis Templariorum per Duces noſtros eis aſſignata, quos in tutelam *ab avo patreque ſuſceptos* Godefridus Dux libertate omni donavit.

PRÆFECTURÆ GESTANÆ.

HAs optimo jure licet & oportet Comitatui Geldonienſi ſubjicere, cùm manifeſtè pateat ex archivis & diplomate fundationis Hogardienſis, Alpaidem Pipini pellicem *Geldoniam cum tribus Geſtis* Duci noſtro tranſſcripſiſſe, ut Collegii Hogardenſis eſſet *fidelis Advocatus*.

Tria Geſta intelligo Divorum Joannis, Mariæ, Remigii. *Geeſt* autem ſpiritum noſtrate linguâ ſonat, & credo, cùm primitus Evangelii lumen hæc regio acciperet, à Sacellis certorum Divorum quos ſibi Chriſtiano more adſciſcebant tutelares, nomina hæſiſſe.

S. MARIGEEST. *Geſtum Marianum* urbanæ nunc Præfecturæ membrum, in ſacris capitulo Hogardenſi obnoxium.

S. JEANGEEST. *Geſtum Joannis* nunc Præfectura ſeparata complectens ſequentes Villas, omnes ſolius fere Principis Dominia.

S. REMYGEEST. Imprimis *Joannis* & *Remigii Geſta* Aquirienſi & Laurentianæ apud Leodios Abbatiæ Paſtoratus, illud in foro Jacenſis Baronatus in parte ſolet eſſe appendix, hoc merè Principis *Domanium*, ſicut & *Herbaſium & Petraniolum*. HERBAIS. PETRANIOUL.

Hìc annoto, Brabantos ab antiquo Virginis Matris & Apoſtolorum Principis cultores eximios fuiſſe. Doceo prius ex eo, quod Urbem vix ullam mihi dabis in qua non ſpeciale aliquod Chriſtiparæ titulo ſacellum ſit extructum, pagos totâ Brabantiâ vix decem ex ordine percurres, quin unus Tutelarem illam habeat. Taceo ſocietates civium tam ſacras, id eſt, augendo ſacrificio Divino erectas Mariano titulo, quàm profanas Baliſtariorum qui ferè ubique ab ea nominari delectantur. Taceo ſpecioſas & pias ſupplicationes ingenti apparatu adornatas, Lovanii ſeptem dolorum *ſeptennalem*, Recollectionis feſtorum D. Virginis *annuam*, Capellenſem *Bruxellæ*, Aſſumptionis *Antverpiæ*, Conſolationis *Vilvordiæ*, *& ſic in aliis & omnibus ferè oppidis. Poſterius doceo, quod vetuſtiſſima Templa & Cœnobia ſub honore S. Petri extructa occurrant. Exempla ſint Lovanienſe, & Aicurienſe templa, Gemblacenſe & Affligimienſe Monaſteria. Ut omittam celebre* Petermannorum *nomen & Privilegia, Urbis Lovanienſis vetus inſigne, quod S. Petrum ſedentem in Pontificali ſolet præferre, & Gemblacenſis quod duas, more Pontificum Rom. claves ſolet circumferre, omnia affectus & honoris in Divum iſtum indicia.*

Deindè in diplomate anni 1371. omnium Brabantiæ oppidorum & municipiorum roborato ſigillis video pluſquam tertiam eorum partem in ſcutis caſtrum præferre, interque alia ipſum Lovanium. Communicatum mihi ipſum originale ex archivis Lovanii per D. Boon.

Geſtum ad pontem Geronis nunc Præfectura ſeparata ſub qua pagi ſequentes. GEST A GERONPONT.

Geſtum & *Fuzium*, utrumque Principis, illud in ſacris à .... hoc ab Abba Villarienſi dependens.

Illud municipali jure ab antiquo gaviſum, hoc Comitatûs, ut aiunt, titulo olim inſigne.

Ubi caverna ſubterranea, ad mille, ut volunt, paſſus protendens oſtenditur, caverna alibi intercolumniis & fornicibus fulta, rivulo etiam alibi præterlabente. Quam ſine noxa ingredi datur, & agricolæ frequenter cum armentis, & ruſtica ſuppellectile, eò confugiunt.

Deum multa Brabantiæ loca delegiſſe, miracula patrata confirmant. Et ſanè deſignarem ultra 40. ſolius Deiparæ beneficiis illuſtrata.

Quibus adde Templum Floridæ Vallis, Parci Dominarum, Geldonienſe, Waverenſe, & alia locis cœlitus deſignatis conſtituta.

Et Duces & Epiſcopos & Nobiles olim in diplomatibus nominis ſui literam primam ſolùm ſcribere ſolere quivis obſervabit, & exemplum quære in fundatione Capituli Antverpienſis.

Ramilia cui in ſacris proſpicit Abbas Villarienſis. RAMELIES.

In aliis partim Princeps, partim Jacheæ Baro ſolet ſummi, imi, medii juris compos eſſe.

Ejuſdem Baronis & Domicelli Bomalienſis peculium eſſe ſolet vicina *Hedinia*. HEDINGE.

Pietatem Brabantinorum ex eo etiam æſtimare licet, quod legimus tranſlato Trajectum D. Gertrudis corpore, & in montem peregrinorum D. Guiberti feretro, tantam hominum multitudinem ad ea occurriſſe, ut viæ capaces non eſſent: quibus adde exemplum Ducis quod retuli in Villario. Ex m. ſ. utriuſque vita Nivellis & Gemblaci.

Obſervo in confirmationibus Cœnobiorum phraſin uſitatam, *ut quicquid in Allodio, feudo, hæreditate, pignore* poſſident, Dux in ſuam protectionem accipiat.

PRÆ-

J. B. GRAMAYE.

PRÆFECTURA ORPIENSIS.

ORPIUM locus ab antiquo & non uno titulo notus.

Anno 698. 17. Septemb.

Quia nimirum Alpais Pipini pellex ob ſanctiſſimi Antiſtitis Lamberti cædem malè ſibi conſcia & adeo gravi mœrore confecta in monaſterium hic extructum ſe concluſit, & protervæ libidinis triumphum perpetui clauſtri aſperitate penſavit. Tumulum ejus & inſcriptionem *Alpaidis Comitiſſa, contoralis Pipini Ducis* ante has turbas fuiſſe accepi in Eccleſia majori, ſed nunc ne veſtigium quidem eſt.

† Vide Molanum ad 25. Maii.

Manuſcriptus Rubeæ Vallis parte 2. vita 3.

Præter Alpaidem celebris eſt Orpii memoria S. Adiliæ, quam † D. Bavonis ſororem ſuſpicor; licet m. ſ. codices patre Adelrico Duce; avo Lintherico Majore domus Franciæ natam tradunt. Ut ut eſt, Sanctimonialibus hìc præfuit & hoſpitalitati; & cum ob difficilem montis (in cujus præcipitio ſitum erat Cœnobium) aſcenſum rariores adventarent peregrini, mutato ipſa domicilio in valle ædem D. Martino (alii tradunt, Joanni) dedicans miſericordiæ operibus totum vitæ ſpacium impendit, poſt mortem miraculis clara.

Nec hujus nec ſuperioris Monaſterii ulla extant veſtigia, celebris tantum S. Adiliæ fons, cujus aqua epota multis opem tulit cum morbo luctantibus.

NODEBAY. MAREZ. PELAINES, LIBERTINGES.

† Collatio Abbæ Helecbemenſis.

Ut *Orpium* majus, ita *Nodebaſium*, *Mareſium*: † *Pelania*, *Libertiniacum* villæ in hoc tractu alium à Principe Dominum non habent: *Orpium* autem *minus* Sombreffiorum eſſe ſolet peculium, nunc puto Maleviæ Dominos hìc præeſſe. * *Linſania* verò & *Linſemalia* & ſuo & familiarum ſuarum nomine illuſtres Toparchiæ. Illa quantum codices meminerunt à Merodiis poſſeſſa: Hæc ante annos fere 400. ex inclyta Molembaſiorum ſtirpe Toparchas habuit, & quidem Arnoldum qui unà cum filio caſtrum quod hodieque vetus ibi conſpicitur extruxit. Pronuper in affines *de Davre* tranſlatum Dominium perſeveravit donec Hermannus Hoen cum Maria uxore dotale obtinuit. Tandemque Joannes d'Argenteau poſt matrem Evam ejus ratione beneficium Principi profeſſus eſt, & manet ſupremæ juriſdictionis titulo honoratum.

* Collatio Paſtoratus Capituli S. Bartholomæi Leodii.
Linſain.
Linſmeaulx.
Ex Hembricurtio.
Ex codice feudorum Ducis Brabantiæ & Aiſcotani.
Warnerus de Divre anno 1440. mortuus matre profeſſus eſt.
Anno 1516.
Anno 1589.
Anno 1505.

Hic obſerva, conſilium Epiſcopi ordinarium fuiſſe Archidiaconos, ex diplom. Aicurienſi: ubi Obertus Epiſcopus ſedens in portis ſuæ Eccleſiæ, id eſt, in conſeſſu ſuo generali Archidiaconorum, dat libertatem &c.

Anno 1112.

Et amplius conſilium & cuſtodiam Ducis fuiſſe ex nobilibus patriæ, qui mos uſque ad Principum Burgundiæ tempora duravit.

HANUTUM

Urbs Gallo-Brabantiæ.

Comitatum Dabor fuiſſe, chronicon Leodienſe & Hannoniæ teſtantur, & Guicciardinus.

LOCUM hunc Hasbaniæ olim, mox Lotharingiæ, nunc Gallo-Brabantiæ in Namurcæi, & Loſſenſis Comitatuum, & Leodinæ Diœceſeos confinio, *Dabor* antiquitus dictum, & annales; & indiculi veteres, & tradita per manus fides conſtanter affirmant. Addentes & rei & nominis veſtigia; menſuræ nimirum vulgaris & ab hominum memoria oppido uſurpatæ genus *Daboris* nomine, monetam etiam argenteam peculiarem Comitis non uno loco repertam, cum inſcriptione *Moneta villa Hanutenſis*, & equitis armati effigie ſignoq; B.R.

Diverſis locutus ſum, qui eam vidiſſe ſe aſſerunt, quod mihi hactenus licet multum ſollicito non contigit.

Hanutum quaſi terram nudam interpretantur, re quam etymo veriore. Ego ſcio, HAN-WT idem Teutonibus eſſe, quod apage aut hinc recede.

Nomen porrò modernum ex eo natum volunt, quòd in extremis Brabantiæ finibus expoſitum tribus Brabantini nominis infenſiſſimis hoſtibus primos ferè impetus excipere ſolitum, frequenter ab incolis deſereretur.

Caſtrum antiquitus fuit, & fuit ante urbem; illud triplici inſignitum turri, ut ſpendidum ita potens ad quoſvis ſubitos impetus. Ruinæ extantes teſtantur.

Ex indiculo memorabilium per D. Carondelet Præpoſitum Leodienſem communicato loquor.

Mœnia oppidi prima ſub Henrico primo Duce arbitror extructa.

Ex privilegiis poſtea laudandis evadit manifeſtum.
Ante an. 1200.
Sub an. 1400.

Diruta autem frequentibus bellis ſub Venceſlao & Joanne III. Ducibus reſtituta. Nunc aggeres ſoli reſtant, muri demoliti ſunt.

Non omittendum tamen, licet non probem, quod nonnulli aſtruunt, urbem olim quadruplo ampliorem fuiſſe, ita ut pagus & Cœnobiũ Bertracenſe mœnibus concluderetur.

Nunc certè exiguis limitibus murorum ejus, & foſſarum ductus circumſcribitur. Portis tribus patens ſplendidè olim extructis. Quæ ſunt: *Curulis*, quod merces Brabantiæ in & evehcrentur: *Tumbaria*, à colle ſuburbano cognomine, Namurcum verſus, ubi fortè tropæum aliquod vetus.

Vulgo la porte de Cheraulx.
Vulgo la porte de Tombeu.

Vulgo la porte de Hove.

Hortenſis ſive *Hoyenſis*, ab oppido quò ducit, quæ ſola ex tribus, cladibus ſupereſt.

Ex ruinis & relatu diverſorum, qui id ab oculatis teſtibus didiciſſe retulerunt.

Anno 1501. noƈte Natalis Dominici.

Anno 1560.

Opera urbis fuerunt olim, ſed fuerunt, eximia. Nominatim Arx, de qua ſupra, in editiori urbis parte, & Prætorium in meditullio, Curia denique Sombreffienſis, & D. Lamberti, omnia nupero incendio ante annos 100. abſumpta. Repertæ autem non vano antiquitatis documento in ruderibus caſtri claves deauratæ quatuor, & nummi de quibus ſupra.

Dixi de Urbe, ſequitur Civitas,

Cujus Dominium penes Comitem olim fuit.

Et audio Comitis Daborenſis poſteros aliquot in Herkenrodia tumulatos.

Ceterum (an deficiente eorum ſtirpe, an belli, an affinitatis jure, incertum) firmiter mihi perſuadeo Hanutum olim à Namurci Comite poſſeſſum. Argumento eſt, quòd bellis graviſſimis quæ inter Namurcenſes & Ducem noſtrum pluribus annis durarunt, cùm legamus & Gemblacum & Viberti Montem, & ipſam imò Nivellam ferro flammâque pæne exciſas, nulla tamen Hanuti aut læſi aut oppreſſi extet mentió, quæ utpote finitima Namurceſio primos impetus debebat excipere. Quando ergo, dices, Dux Lotharingiæ & Brabantiæ juriſdiƈtionem, quam in urbem pagoſque omnem ſummam habet, tam in criminalibus, quàm in civilibus, & quo titulo obtinuit? Niſi monumenta vetera partim cum Hanutenſi, partim cum Geldonienſi caſtro ubi aſſervabantur, interiiſſent, certiora darem. Nunc ex conjeƈturis hæc ſubjiciam.

Anno 1188.

Henrico I. Duce loca quædam Namurceſii cum Thenis Hasbaniæ oppignorata pro 500. auri, eodemque anno per leges pacis Werdæ Cæſaris à Cæſare diƈtas ferè Duci attributa & noſtri & vicinarum gentium annales fatentur.

Inter loca illa nominantur ab Hiſtoricis Thenæ (quod hodieque Brabantici juris eſt) & Lernutum : pro quo aliqui Ternutum legunt imò ſcribunt, & ego libenter Hanutum legerem, niſi *Lernutum* Pagum haud procul *Parweto* extare ſcirem, qui nunc Comitatûs Namurcenſis eſt portio.

† In diplomate dato anno 1315. ſub Henrico primo.

Quod de Comite ſupra dixi probat Vice-Comitis dignitas olim Hanuti uſitata, cujus unicum invenio Gemblaci exemplum, ubi laudatur *Godo Caſtellanus Hanutenſis*, Renerus † Vice-Comes, & Arnoldus Hanutenſis Eques.

Ceterum quæ fuerit Hanutenſis Reipublicæ vetus forma, ignoro ; certus eam quæ nunc eſt à Joanna Duciſſa inſtitutam.

Anno 1402.

Quæ & poteſtatem fecit eligendi pridiè Natalis J. Baptiſtæ Senatum annuatim mutandum. Conſtituit Prætorem qui in civilibus urbi præeſt ; ſupremum enim & hìc & in territorio toto gladii uſum Magno Gallo-Brabantiæ Balivo reſervavit.

Le Bailly.

Inſignia Urbi dedit caſtrum tribus inſigne turribus, cum inſcriptione *Le ſeel des Eſchevins de Hannut*, aut confirmavit veriùs, cum longè antè oppidi Hanutenſis inſignia viderim caſtrum vetus.

Balivi dignitatem obtinet Gulielmus, Conſulis Joannes Mombeeckii fratres : ille poſt honoratam armis generoſæ indolem adoleſcentiæ, hic poſt decurſum Lovanii utriuſque juris ſtadium, uterque & familiæ honos & urbis columen, quorum beneficio ſtatum & privilegia urbis tangentia conſecutus ſum.

Ex nomenclatura pagorum per Toparcham Tyliacēſem communicata ex Archivis Genappiæ.

Ad Senatum urbanum pagi ſubjeƈti controverſias ſuas viâ appellationis deferunt, qui ut lege Lovanienſi ubique utuntur, ita Lovanium appellant.

Ex Codice feudali Baronis Sombreffiæ per Balivum mihi tradito.

Excipio Prætorium Sombreffienſe quod & legem & tribunal Sombreffiæ ſequitur & ſuum habet Senatum. Sub eo autem tota ferè Hanutanæ urbis poſſeſſio ſive Dominium latet. Quod beneficiario titulo à Sombreffiæ Baronibus acceptum poſſident Mombeckani, loco & ſtirpe prope Haſſeletum noti ortique ; poſſederunt antea, niſi fallor, nobiles de Serain.

Ex litteris Joannæ Ducis datis 1402.

Anno 1518. Ex diplomate dato 18. Junii.

Præſtantior & leƈtior civium pars numero triginta ſex coöptatur à Balivo in collegium Sagittariorum, eoque titulo à tributis & molario veƈtigali eximuntur. Auxit poſteà Dux hoc beneficium, permiſitque Prætori alios ſex ex territorio aſſumere eâdem gaviſuros immunitate.

Prima anno 1402. à Joanna Duciſſa data, anno 1414. ab Anthonio. an. 1418. à Joanne, an. 1434. à Philippo, an. 1518. à Carolo V. & nuper, à Ducibus noſtris partim confirmata partim auƈta.

† Vulgo la Louce.

Privilegia urbi intuitu calamitatum diverſis vicibus paſſarum, hæc dedit præcipua Dux.

Ab onere Telonii, Winagii, & † Menſuræ eos totâ Brabantiâ eximens.

Ne ullibi niſi coram ſuo Senatu conveniri, bona arreſtari, &c.

Et ſi quis alterum aut læſiſſet, aut occidiſſet extra patriam, tutò Hanuti agere & ſine ullo vitæ aut fortunarum periculo conceſſit.

Forum hebdomadarium frequens, recurrente quolibet Saturni die, nundinas annales circa D. Jacobi idem indulſit.

Cives olim re frumentariâ quæſtum facere ſolebant ingentem.

Et ut florentem oppidi ſtatum aliquatenùs liceat colligere, invenio in bello, quod contra Gloceſtrum Ducem noſter geſſit, ad Nivellam in armis fuiſſe Hanutenſium quingentos ſexaginta viros, & ex territorio pari numero.

Calamitates urbis vix opus recenſere, toties enim quoties cum Namurcenſi aut Leodiis bellum fuit, malo ſemper obnoxia fuit.

Anno 1336. Annales noſtri c. 41.

Inprimis autem, cùm Regis Bohemi auxilio omnes in Brabantiam vicini Principes conſpiràſſent, Hanutum ab eis planè exuſtum eſt.

Divæus l. 7. Brabanticarum. Ex Chron. Leod.

Bello Leodienſi arx Hanuti & capta, & ſolo æquata anno 1213. & urbs reparata, & in parvi oppiduli formam redaƈta an. 1230.

Anno 1505. Ex inſcript. lapidis in templo Villa-tienſi vicino.

Bello Geldrico occupatum, cum arce & portis duabus pænè totum in cineres abiit, ita ut deinceps nihil priſtini decoris aut virium remanſerit, & cogatur haƈtenùs potentiorum ſequi volens nolens fortunam.

Anno 1570.

Eccleſia in urbe unica eſt eaque appendix Bertrayenſis, niſi quòd Havetius Antiſtes Namurci

murci primus (ut indecens ita minùs commodum videns in urbe, Parochiâ carêre) proſpexit, & abſolutam Baptiſterio & Chriſmate aliiſque Parochiarum juribus donavit Eccleſiam.

Cujus rei in oppidis inſolitæ cogitatio me ſubinde invitat credere, urbem ſeriùs & fortè à temporibus Joannæ Ducis extructam, idque occaſione arcis ibi veteris & opportunæ.

Templum per has turbas planè vaſtatum, & alia in vicinô ſacra, operâ & curâ Joannis Mombeekii & Joannis Fabri Conſulum egregiè & gnaviter reſtituuntur.

Anno 1604. & 1605.

Suburbana Hanuti ampliſſima olim fuerunt, ampla ſunt hodièque, ager fœcundus & lætus pulcherrimis arborum fructiferarum cujuſvis generis ornatu umbratilis, & dolet militum, quibus aſſiduè patet tractus Hanutenſis, importunitate nuper tantum damni illatum. Alioquin ob harum, itemque domorum copiam nulli ſe urbs præbet eminus aſpiciendam. Inter has ſunt pleræque ſacris, pleræque nobilium, aliæ agricolarum uſibus.

Anno 1558.

Primi generis Xenodocheium fidum olim tam ægris quàm peregrinis receptaculum, ubi utriuſque ſexus religioſos operibus miſericordiæ vacaſſe accipio.

Ex Viſitatione per Epiſcopi Leod. Vicarium factâ an. 1480.

Secundi generis eſt *Turris* re & nomine inclytæ ſtirpis de *Crehen*, Dominium denique prætorium olim Corſwaremiæ, nunc per nuptias, Mombecanæ peculium familię, primum Ducis Albani in Brabantia hoſpitium, nuper fortuito igne abſumptum, ſed magnâ impenſâ reſtitutum.

Vocantur D. de la Tour.
Ab anno 1546.
Anno 1567.
Anno 1578.

COMITATUS
SIVE
PRÆFECTURA HANUTENSIS.

IN omnibus hoc tractu pagis Princeps ſupremæ juriſdictionis honorem ſuo Balivô transſcribit. Jus dicitur ex lege Lovanienſi. Pagi autem hi ſunt.

Lenſium utrumque D. Servatii apud Trajectenſes peculium, unde alterum retinet nomen, alterum ad diſtinctionem nunc Divi Tutelaris Remigii, nunc Beginarum nomen induit. Quia nimirum vetus ibi & celebre Beginaſium quod à tenuibus initiis ante annos 400. ibi coaluit. Ceterùm cùm ſecurius videretur Virginibus ad Regulæ alicujus præſcriptum vitam ſuam componere, Engelberto Marcano Epiſcopo, & Rogerio Archidiacono Hasbaniæ authoritatem facientibus, tertiam D. Franciſci cum gryſeâ veſte profeſſæ ſunt. Sed non multò poſt Joannes Epiſcopus & habitu & Regulâ mutatis permiſit Auguſtini canones ſequi, quod hodieque obſervant, Priorem ſuum ad ſacra peragenda agnoſcentes, & titulum *B. Magdalenæ de Bethania*. Cœnobium nunc viget & diſciplinâ & numero Religioſarum.

Advocatus hujus eſt D. de Querre.
Per litteras utriuſque datas 17. Auguſti per Prioriſſam mihi communicatas.
Anno 1351.
Anno 1372.

Hìc cùm legam in conſtitutione Cœnobii ab Epiſcopo aſſignatam Virginibus campanam 20. librarum, *obſerva uſum campanarum ſerius ad Brabantiæ Monaſteria veniſſe. Quomodo ergo, inquies, horarias preces obſervabant? Alibi per diem ex ſolis, per noctem ex ſtellarum curſu, & unus per ordinem & vices* pervigil *Fratres convocabat, & excitabat. In Villarienſi Cœnobio ante annos* 200. *plus minus mos erat, in tabula ſignum dare ſi Fratres convocandi erant.*

Anno 1372.
Hunc morem annotat Caſſianus l. 2. c. 17. in Ægypto fuiſſe.
Chronicon Villarienſe par. 3. vita penultima.

Quoad alia mecum laudabis, Lector, Principes noſtros de ſanctitate majorum ſuorum magis quam de aliis honorum titulis gloriatos. Ita ſe vocat [1] *Sophia B. Eliſabeth filiam* &c. *quondam Duxiſſam Brabantiæ.* [2] Arnulphus *nepotem Anſberti Ducis & ſancti, alii Duces* [3] *Affines & poſteros D. Gertrudis &c.*

Anno 1264.
1 In diplomate per Voechtium Averbodii mihi communicato.
Anno 899.
2 In diplom. quondam Virdunenſi apud Rogerium.
3 Exempla hujus vide in Nivella.

Lenſium Silveſtre eoſdem cum ſuperioribus Dominos agnoſcit Canonicos D. Servatii Trajectenſis; curâ incorporatâ Monaſterio Crucis Lenſii.

BOISLEENS.

Hìc, dum Canonici nomen repeto, occurrit dicendum id nominis etiam in uſu fuiſſe apud Monachos & Anachoretas. Ita legis in heremo nominari Canonicum Synaxeos, *in Ordine Benedictinorum* Canonicum celſæ menſæ, oblationum, *credo pro Ordinatore aut Promotore talium rerum.*

Caſſianus collatione 10. c. 10. ab eo ſe ait excitatum.

Dum feſtam frondem apud Virgilium l. 4. ornatas fores apud Senecam Epiſt. 78. laureis adumbratos poſtes apud Tertullianum legimus, non eſt quod morem Brabanticum, quo limina frondibus ornare in ſupplicationum aut alioquin lætis diebus ſolent, ut nuper inventum admiremur. Maximè cùm ex Evangelio pateat à Judæis, ex Chryſoſtomo à Chriſtianis id ſubinde factum.

Oratione de Kal. Januar.

Ligniacum & *Mocheronia* Dominos, excepto Principe, nullos habent.

LIGNEY & MOCHERON.

Miratus aliquando, cur in veteribus picturis ſemper Monachos baculo innixos, aut codicem manu tenentes inveniam. Quoad prius aliquouſque mihi ſatisfit, dum lego veterum Monachorum proprium geſtamen fuiſſe baculum & peram. *Poſterioris rationes cùm plures ſint, una ex Brabantia ſufficiat, ubi cùm Principes, Nobilitas, & lector*

Teſtis Caſſianus Collatione 11. c. 3.

ctior civium pars armis, iiſque ſolis vacaret, Eruditio, *teſte proverbio*, apud Monachos recondita erat.

Denique reminiſci convenit linguam noſtratem, ut pleraque alia, ita maximè propriè beneficii nomen exprimere, quod vocat EEN LEEN, quod verbotenùs ſonat aliquid mutuò aut commodatò acceptum. Et donationes feudorum exprimebant ſimiliter hoc modo: WY LEENEN WATER OFT WINDT OM EENEN MOLEN TE KEEREN, &c. id eſt, commodatò damus aquam aut ventum ad molæ uſum, &c.

CRAS-AVERNAS & AVERNAS LE BALDUIN.

Avernaſium utrumque *Craſſi* & *Balduini* hæreditas Abbatiæ S. Laurentii apud Leodios, quæ utrobique & Prætorem, & Senatum juri dicundo deſignat.

Ut frequens, ita non negligendum: in Brabantia ſæpè Milites & Nobiles, qui licentiorem in ſeculo vitam egerant, ad meliorem frugem converſos Monaſteriis ſe incluſiſſe. Et gloria eſt Afligenio, à latronibus exordium repetere, & Villario, ſeptem unâ die Milites *nobiliſſimos* converſi *cucullâ induiſſe.*

Regula Serapionis & Macharii per H. Cuyckium edita.

Et lex Monaſterii vetus eſt, Clericum vulneratum, *id eſt peccantem*, recipiendum, ut in Cœnobio humilitatis medicinâ ſanetur.

L. 17. L. 14. Apud Procopium. Ammianus l. 17. Gentil hommes Eſcuyers.

Gentiles & *Scutarii* (hoc è profano ritu habe) nomina, quæ nunc & hactenùs noſtram nobilitatem diſtinguunt, à Francis ſunt, nec Romanis ignoti. Ita Ammianus de Salvio & Lupicino: *Scutarius unus, alter è ſchola Gentilium:* & alibi nominat Scudilonem Scutariorum Rectorem. Et legis Scutatos viginti duos, Vandalos trecentos viciſſe. Et Julianum Senas aggreſſum confidenter, quòd nec *Scutarios*, nec *Gentiles adeſſe didiciſſet*. Quæ ſingula notanda.

VELLERS LE PETIT FLIER.

Villarium populare ab arborum inibi copiâ, peculium Abbatiæ Trudonopolitanæ, in ſacris Capituli S. Pauli Leodicenſis.

Laudamus votum Henrici Ducis, & quòd filiam vix natam Cœnobio Vallis-Ducis incluſit ibi Deo famulaturam.

Addam ego, antiquitùs non frequens tantùm, ſed & perpetuum fuiſſe, pueros in Monaſteriis offerre. Extat conſtitutio, ut parentes id facientes in Altari petitionem pro puero coram Laïcis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili ipſe puer confirmet. *Scilicet intereſſe putabant à teneris aſſueſcere.*

In collatione Abbatum anno 817. Aquis facta ſub Luduvico Rege l. 2. annorum.

Claudius Fauchet id probat ex diario Angatienſi.

Bipennes, quas Secures Romanas Junius vocat, à Germanis & ſeriùs in Gallias veniſſe opinio eſt. Cùm Luduvicus XI. legatur primus curâſſe in oppidis ſuis nova ferramenta belli dicta Halbardæ, &c.

Halbarde. Anno 1475.

PUTCEY. Poteum ſonat gallis & in regiſt. Puceum vocatur.

Putcæum Merodiæ gentis peculium & Bertracenſium.

Hìc mihi neſcio, an dolendum, an gratulandum ſit Brabantiæ, cujus latifundia nobiliſſimæ Germanorum Gallorumque Familiæ velut inſitæ tenent. Exemplo ſint Naſſovii & Merodii è Germanis, Croyi, Rubepratenſes ex Hungaris, Schoenvorſtani, Wittemii è Limburgo, Davriani & Montenacenſes è Francis, omnes illuſtri loco oriundi, hìc fortunarum & honoris generis ſui domicilium ſtatuerunt.

In ſacris hoc habe vetus, pro ratione precum Officiique Divini multiplicari prævios campanarum ſonitus. Lego enim decretum, ut ad ſextam, tertiam, nonam horas duo tantùm ſigna pulſentur.

Collatione ſupra citata.

BERTREES.

Bertriacum, tam in ſacris quàm politicis à Prioratu dependens, qui ante annos trecentos hìc fundatus eſt, appendix Abbatiæ Cluniacenſis in Francia Ordinis D. Benedicti, authoritate Pontificiâ nuper Epiſcopatui Namurcenſi incorporatus.

Anno 1561.

Ea fuit Religioſorum pietas, ut Abbatia non ſit in Brabantia, cui non proprium fuerit olim hoſpitale ægris & peregrinis fovendis. Quod tanti majores fecerunt, ut Tyrones & Candidati Religionis non alibi, quàm in Hoſpitali exercerentur, ibi Ordinis & ſui periculum facientes.

Mercenarius in Brabantia miles ante Burgundorum Principum tempora non fuit, Carolus Dux primus eum traditur invexiſſe, tempore ferè eodem quo in Franciam Luduvicus Rex.

Halerium utrumque, majus quidem Decani Majoris Leodienſis, & Abbatiſſæ Lintrenſis, minus familiæ nobilis *Waillet* peculium.

Gemblaci & Fliersbecæ. Anno 817.

Anniverſariam in precibus benefactorum ſuorum memoriam Eccleſiaſticos habere antiquum eſt, & vidi Calendaria ante quadringentos ferè annos inchoata. Et quòd Religioſi Abbatum ſuorum anniverſaria celebrent, & diem obitûs annotent, ex conſtitutione antiqua eſt.

Id probat Sigonius & Lazius.

Uti apud Romanos Tribus ruſticæ urbanis honeſtiores cenſebantur, ita apud noſtrates primaria nobilitas extra urbes in agris ſua habebant palatia. Scilicet militari animo opportunius, generoſo honeſtius occupari in ſylvis, quàm deſidere in oppido.

CRAHAINC.

Crahenia D. Lamberti allodium & patriæ Leo-

Leodienſis pagus, hìc inſerendus; eo quòd Balivus Hanutenſis aliquid in reos juris habet, quos *magno* loci *Advocato* vinctos tradit, ab eoque mox recipit plectendos.

Olim Phallaix, poſteà Fallais, nunc Fallez.

Huc adſcribendum *Phallaſium*, Ducis noſtri beneficium, in finibus Eburonum.

Ubi arx & palatium cui ſimile non habet tota Gallo-Brabantia, ſive ſitum, ſive ſpeciem, ſive potentiam æſtimes. Cingunt juſtæ latitudinis & capacitatis aquâ plenæ foſſæ unâ parte tres, alterâ duæ; aquam autem ſufficit Mahania fluvius qui in cognomine pago ditionis Namurcenſis exortus, admiſſiſque aliquot rivulis intumeſcens caſtrum alluit & ſeſquimilliario abhinc in ſuburbano Hoyenſi in Moſam ſe exonerat. Vallant muri in ambitu craſſitie & altitudine ingenti, & in eis turres aliquot ſplendido opere munitæ. Quarum una monetariam continet officinam; jus enim ſignandæ pecuniæ ab antiquo habuit Phalaſius Toparcha. Prætorium ingens & magnificum, de quo hoc dictum ſufficiat, vel ibi ſolum relucere Burgundicæ Majeſtatis veſtigium.

Inter Ays & Neufvil 3. miliaribus à Namurco.

Gaudet autem Phalaſium aſyli jure, & Dominus confugientes ad ſui nominis patrocinium tam Brabantos, quàm Leodicenſes reos à vi tuetur.

Ex communicatis mihi per ipſummet Baronem.

Idem immunitate gaudet ampliſſimâ, nec, etiam ex quo tempore cliens fiduciarius Brabanti Ducis eſt, tamen ad belli onera aut ſubſidia in rem Brabanticam præſtanda obligatur, ne urgetur quidem.

Toparchæ, quos Leodicenſe chronicon *Barones* vocat, veteres unde orti fuerint, non ſat ſcio.

Invenio in diplomatibus *Odonem de Falas* militem, itemque *Gerthardum de Phallaix*.

Anno 1164. Diploma donationis Gemblaci. Teſtis eſt in diplomate Villarii. Anno 1180.

Et ſunt qui putent hanc primævam ſtirpem è Limburgi Ducibus eſſe, alii ex Arduennæ Principibus, quod magis credo.

Deficiente autem illâ ſtirpe devenit hæreditas ad Bellefortenſes (notus eſt in ſupercilio Moſæ locus, & celebris † in Namurceſio familia) ampliſſima. Ex quibus Richardus ob interfectum ex ſuis furem quemdam contra datam fidem à Condruſiorum Prætore, Condruſios auxilio fratrum ultus & fœdâ populatione omnia Cynacum uſque pervagatus, viciſſim à Leodinæ Diœceſeos * Interrege obſidetur, profectus ad auxilia cogenda Namurcum in itinere à Condruſiis obtruncatur.

† Hemricurtius in cenſu nobilitatis Hasbanicæ.

Anno 1274.

Chronicon Leodienſe in bibliotheca Wanſeſiana in vita 42. Epiſcopi.

Majus Chronicon Leod. vol. 3. ad an. 1375. per D. Crupetenſem mihi ſubminiſtratum

*Mamburnum vocant.

Filius Rigaldus imparem ſe ſentiens tanto hoſti Joannis Brabantiæ Ducis beneficiarium ſe profeſſus auxiliariam manum impetrat, & ſolvendæ obſidioni, & vindicandis injuriis. Vario demum Marte pugnatum, donec Franci Regis interventu res ad pacem devenit, quâ *definitum, ut Phalaſius ditiones ſuas à Leodino Antiſtite beneficiarias acciperet.

Annales Hannoniæ ad eundem annum.

Collectanea quædam huc ſpectantia ex ipſo fallaſio mihi miſſa.

Codex dictæ Leodicenſis per D. Carondeletum Præpoſ. Leodicenſem ſuppeditatus.

*Anno 1285. in Septemb.

Quod factum, licet, ut fit, levibus ex cauſis natæ ſubinde controverſiæ nonnunquam in bellum eruperint. Citò natum citò ſopitum: ita tamen ut clientelam hanc Brabantiæ Dux ad ſe iterum retraxerit.

Annales noſtri c. 35. Chronicon Trudonopolitanſi meminit etiam.

Quod ex eo evadit manifeſtum, quod mortuo Joanne Fallaſio cùm ſtirpem ex ſe maſculam non ſuſtuliſſet, Joannes Weſemalius ratione uxoris unicæ hæredis Dominium conſecutus, tHooch Ghericht van Faleys, id eſt, ſummam juſtitiam Falaſienſem à Duce accepit. Ubi licet annus non addatur, ego tamen ſcio Joannem illum * vixiſſe & cognominem filium habuiſſe † hæredem.

Verba vetuſti Codicis Feudorum Brabantiæ f. 17.

* Anno 1385. Teſtis eſt in fœdere inter Ducem Joannem & Brabantiam inito.

† Anno 1420. Laudatur in confœderatione Lovanienſi eo anno facta.

Intelligo demum à Weſemaliis devolutum ad Comitem Buchanienſem, ab eoque ad Wolfardum de Polhain. Qui id Maximiliano Imperatori tranſcripſit, de quorum familiis, quia obiter hìc & non diu hæſerunt, nihil addo: de Weſemalia aliàs dixi. Imperator autem, quem dixi, Balduino Burgundo Philippi Ducis ex impari conjuge filio, operæ diverſis bellis navatæ præmium contulit, in cujus etiamnum hæret poſteritate.

Liber Feudorum nominat his omiſſis Joannem de Gavre an. 1430.

Anno 1502.

Meminit m. ſ. vitæ Philippi Boni per Conſiliarium Berthii mihi ſuppeditatus.

Vir illuſtris Hermannus à Burgundia, dum hæc ſcribo, præeſt, cujus beneficio nonnulla huc ſpectantia cognovi, ei tu lector gratiam habe, ego felicitatem apprecor & vitam longam.

Habet Falaſium jus municipale, forum hebdomadarium diebus jovis frequens, & annale quod jam in uſu eſſe deſiit.

Gaudent autem incolæ omnes immunitate omni quarumvis exactionum, tributorum, onerum & ſubſidiorum, non tantùm in pago, ſed etiam quòcumque libuerit merces convehere aut nundinari per Brabantiam aut Leodinam Diœceſim.

PRÆFECTURA
Jandranienſis.

Jandranium quod vulgus ſciolorum *Jandracum* vocat, & annectit vocationi fabellam. Fuiſſe nimirum his locis tyrannum aut certè prædonem egregium ob efferos mores Draconis nomine celebratum, qui adeò ſerpentis iſtius effigiem ſcuto & oſtio ſuis inſcriptam præferebat, & denique animo & vitâ in melius mutatis munificus in vicinum palatio Cœnobium, inſuper fanum Apoſtolorum Principi ſuo ære, ſuo in prædio conſtituit.

Ex relatu ſeniorum, ex traditione & codice vetere illhic mihi oſtenſo, veſtigiiſque Palatii, &c.

Etiamſi inveniam Nobiles quoſdam cognomine de *Jandraigne* in annalibus noſtris, tamen quantum Archiva curiæ referunt, Dominium pagi penes Principem manſit (& lege Lovanienſi utitur,) niſi quà vicinus Jacheæ Baro Senatum conſtituit & tribunal medii juris. Paſtorem dat Abbas Helechemenſis.

Monachos indifferenter omnes ab eſu carnium abſtinuiſſe, præterquam quod ſingulorum diſpenſationes poſtea conceſſa doceant, etiam vetus aſtruit conſtitutio, quâ prohibetur etiam pueris oblatis, niſi infirmentur, carnes apponi.

Collatione Abbatum Aquis facta ſub Ludovico Pio. Anno 817.

Draconem ob ſanguinei coloris communionem crudelitatis ſymbolum eſſe, præter id quod ſupra ex fama retuli, notiſſimum eſt ex hiſtoria. Bertoldo cognomen *Barbæ Draconis* inditum ob feri-

Vide Mechliniam & Grimbergam de hoc.

tatem

tatem & aſperos mores. Ubi amplius ſolere apud noſtros & Francos ſimilia Viris magnis indi cognomina. Ita ut ex Regibus Francorum & noſtris Ducibus nullus careat cognomento.

Jandraignoul Marilles & Aymines.

Jandraniolum, *Marilia*, & *Amynium* Principis ſunt, in ſacris Abbam Helechemenſem, Abbatiſſam Rameënſem, Capitulum Foſſenſe patronos habentia.

Eſt in conſtitutione ſupradicta. Teſtis Caſſianus l. 2. c. 18.

Nota: ſtatutum hìc obſervatum de non flectendo genua hebdomade Pentecoſtes &c. ex more priſco eſſe, cùm Monachi nunquam ſabbatho aut Dominicis flecterent, nec nos quidem Dominicis preces *horis annexas genuflexi legimus.*

Nota ampliùs: Sigilla Ducum ante annos quadringentos non nuda, ut nunc, arma gentilitia, ſed Equitis armati ornatique effigiem prætuliſſe.

Idem quod Moelenbeeck teutonicum, id eſt palus molarum.

Mollebaſium S. Petri etiam Principem undequaque agnoſcit, niſi quà Dominus Linſemalienſis ſolet ſuum cum juriſdictione offerre peculium.

Eccleſiæ Abbas Helechemenſis providet.

L. 2. c. 11. de vita mona.

Dum veterum Monachorum orandi modum Caſſianus explicat, ait: Plauſu ſenioris qui manu ſedem ſuam pulſat jubentur Monachi ſurgere à meditatione *& cantum proſequi. Idipſum videmus in Cœnobiis aliquot fieri, dum* Pater noſter *ſecretè dicitur in choro ante cantum.*

Ne quis fallatur dum in veteribus indicibus nomen *Vil* legit pręponi alicui loco, noverit illo nomine non ſemper municipium aut oppidum ſignificari, ſed etiam & ſæpius Villam, id eſt, portionem alicujus pagi domibus aliquot comprehenſam.

GIACHEA
BARONATUS.

Gallis Jauche Teutonibus Gheete vocatur.

TOparchiæ huic à cognomine fluvio inditum nomen.

Diploma eſt donationis Genappienſis Affligino factæ. Anno 1096. Maierus ad annum 1252.

Toparchas inter Brabantiæ & Primates Hasbaniæ fuiſſe, & quidem non ultimi nominis, arguit Idæ Bolonienſis diploma, ubi inter teſtes & quidem nobiles & quidem primos recenſetur *Godſchalcus de Ghiace*.

Bellis illuſtres fuiſſe docet Gerardus Jaccanus ſub Godefrido Barbato, & alter ejuſdem nominis. Conſilio Gerardus & Robertus tempore Joannis I. Ado ſub Godefrido III. an. 1156.

Ceterum, ut eſt obſcura omnis antiquitas, & inprimis noſtra, an in una ſtirpe permanſerint uſque ad annum 1312. definire nequeo, cùm de more Brabantico nomini Chriſtiano ſolum Dominii ſubjungant cognomen.

Anno 1372. Ex diplomate Lovanienſi cujus meminit Divæus.

Primus, cujus hactenùs familiam diſcernere potui, Joannes de *Loon* D. de *Agmont*, & Walem (fortè Valhain) Baro Jacheæ.

Libri curiæ feudalis paulò poſt incipiunt ab Ægidio Ægidii Jacenſis quondam Domini de Hierge filio, anno tamen non addito quem tamen facilè eſt colligere, cùm legamus teſtem laudari *Ægidium de Jauche*.

Anno 1422. In Privilegio Urbi Thenenſi dato. Itemque Lovanienſi.

Denique perſeveravit & defecit hìc loci ſtemma hoc modo:

Jacobo de Jache Ægidius (ita patet ex curiæ feudorum codice) pater fuit, aut (ut Genearum Collectores) Jacobus alter, mater Dympna Grimbergenſis, frater Razo ad D. Lamberti Leodiorum Canonicus, ſoror Joanna *Wilhelmo* Domino *de Widoe* nupta, uxor Margareta Herlaria, proles Anna, & Joannes, qui Baronatum vendere inſtituit; ſed intervenientibus liberis Joannæ.

Anno 1457. Profeſſus eſt beneficium.

Anno 1505.

Quorum Margareta Joanni de Coultreau, altera Godefrido de Davre Domino de Liſmael. Illa cum filio Michaële beneficium profeſſa ſtirpem hanc in jus & poſſeſſionem Dominii transtulit.

Anno 1517.

Prætorium Jacheæ fuit olim inſigne & mediocriter munitum, per hæc bella devaſtatum.

Labitur hìc fluvius ejuſdem nominis, qui juſto hinc ſpacio oritur, & Hogardiam Thenaſque ſecans, Leewam dividit, & ulteriùs in Demeram ſe effundit.

Jacheæ tam quoad ſitum, quàm nomen affines pagi *Mons Jachea* & *Jachiola*. Ille ſuum agnoſcens Toparcham.

Ex regiſtro veteri, Libello diplomatum, Diario defunctorum, & aliis per D. Virginum Antiſtitam mihi communicatis. Pagus eſt ſeſquimiliari à Lovanio.

Huc referenda Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia fœminea. Illa quidem primitus in KERKUM loco ab Abbate S. Cornelii Indenſis (ſic arbitror, quia ei etiam nunc cenſum pendit) accepto fundata, ubi veteris Cœnobii & murorum veſtigia conſpiciuntur. Sed cùm aucto Virginum numero, & aquæ defectu locus ineptus judicaretur, loco per Helwidem Abbatiſſam Nivellenſem, & Gerardum Toparcham donato, clauſtrum cum Eccleſia extruxerunt.

An. 1215. obiit. An. 1216. obiit.

Virgines, cùm antea more aliarum liberiùs & ferè ſeorſim viverent, rigidiorem diſciplinæ modum amplexę ſunt.

Anno 1501.

Cœnobium hoc nulli totâ Brabantiâ facilè ceſſurum; ſive amplitudinem ſpectes, ſive ſitum, ſive quid aliud commendabile. Locus in ſylvæ ſecreto ſacris uſibus convenienti. Ædificia ab annis 100 amplitudine & ſpecie eximia adornari cœpta, porticibus, officinis, fontibus eleganter inſtructa. Numerus Virginum excedit hoc exulcerato tempore ſexagenarium.

Molanus ad 11. Decembris, qui ait ob Ignorantiam linguæ Teutonicæ eam occaſionem dediſſe transferendi Cœnobii.

Sanctimoniales vitæ ſanctitate & miraculis claræ fuerunt Ida Nivellenſis, & altera Ida Leewenſis, inſuper Beatrix illa Nazarethi prope Lyram Fundatrix.

Tumulo illati hìc Barones aliquot, & extant ſaxa ſepulchralia & Tumulus unus, ſed literę ob vetuſtatem & epigraphe periit.

FINIS.

J. B. GRAMAYE.

TRAZINIACUM

Municipium & Baronatus cum appendicibus in limite Brabantico, Hannonico, Leodicenſi ſitus.

Ad Illuſtriſſimum CAROLUM TRAZINIACI BARONEM, *Hannoniæ Parem, Seneſcallum hæreditarium Leodicenſis Principatûs, in Brabantia, Flandria, Namurceſio, ſed & alibi Dynaſtam aut Toparcham*

VOTUM.

REmitto Tibi TRAZINIACUM, Tu mihi debitum remitte,
Quo obligavit aliàs immerentem tua Humanitas.
TRAZINIACUM Gallicantis appendicem eſſe juſſi Brabantiæ,
Quomodo gemma ſolet monili appendere.
TRAZINIACUM lege, libertate, laude eximium
Exiguo circumſcripſi & deſcripſi charactere:
Ita ſolent, qui terras ingentes in mappam projiciunt.
Tui candoris erit quale quale ſuſcipere.
Quâque es nobilitate ſupra ceteros,
Humanitate ſupra æquales,
Virtute inter paucos,
Amoreque in literas,
Hoc Scriptum, hoc chartaceum munus
De manu ejus ſume,
Qui Te poſt dicatam Patriæ & Principi juventutem,
Familiam poſt tot pace belloque parta decora,
Liberos in ſpem Generis adoleſcentes,
Et paterno exemplo virtutem, monitu eruditionem amantes,
Optat, orat, diu feliciter eſſe & ſupereſſe,
Ad Brabantiæ, Hannoniæ, Belgii decus.

Illud voveo etiam atque etiam

Tuus

ILLUSTRISSIME BARO,

devinctus devotus.

J. B. GRAMAYE.

VERBA GUICCIARDINI
IN HANNONIA.

TRazegnies eſt aſſy pres de la chauſſée, qui va à Maeſtrecht, loing de Bins deux lieues, eſt très-beau Chaſteau avec un bon Village, lieu très-noble pour l'ancienneté de la race de ces Seigneurs, leſquels plus de ſix cens ans paſſez y ſont protecteurs, & ſe ſont tousjours tenus en la meſme Seigneurie, dont ſont iſſus perſonnages fort renommez, & plus freſchement le Seigneur Jean de Trazegnie Chevalier, & Doyen de l'Ordre de la Toyſon d'or, lequel eſpouſa pour Charles V. Iſabella de Portugal, à qui ſucceda Charles ſon filz modernement Seigneur dudict lieu, homme de grande qualité & reputatiou.

J. B. GRAMAYE
TRAZINIACUM.

QUia beneficio Illuſtris Toparchæ Traziniacenſis aditus mihi factus ad Archiva, ad decus Belgii facere putavi, ſingula alibi à me poſita diplomatibus confirmare, augere & ordinare. Traziniacum nec Hannoniis adjudicavi nec Brabantiæ ſubjeci, adjeci tantùm: & ita faciendum docet Magnus Cæſar in diplomate anni 1544. 23. Julii vocans *Toparchiam liberam & francam, ſitam inter limites Brabantiæ, Leodiorum, Hannonum, & Namurci.* Optimè *liberam*, cùm ab exactionibus, *juriſdictione, talliis omnique onerum & gravaminum genere* immunes ſemper fuiſſe, & etiam eſſe ejus incolas, Dux pronuntiaverit anno 1324. in Februario. Hinc eſt, quòd non tantùm municipali jure (nundinas circa D. Lamberti Feſtum, forum hebdomodarium die Veneris habent) ſed & civium libertate, & *franciſiarum* privilegio incolæ gaudeant, quibus & leges & ſanctionum chartam Otto præſcripſit anno 1220. Privilegio autem & juribus hujus loci fruuntur incolæ de Rognon circa Rebeccam Nivellenſis territorii: *cujus libera feuda* Traziniaco annexa per Ducem anno 1307. Martis poſt Lamberti. Fruitur & pagus Capellæ Harlemontanæ, cujus parochia ab Archimandrita Floreffienſi dependet, & Inſtituti Præmonſtratenſis habet Prioratum anno 1289. à Traziniacis fundatum. Quorum nomen deductum nonnulli putant à Gallico Traize-nez, quod Tredecim natos ſonat. Addunt alii, Auſbertum Anzegeſi Ducis noſtri parentem totidem filiorum patrem, inter quos Trazinia Veſtalis ſanctitatis merito in Divos relata. Alii Sadigerum Juſtum Arduennæ Comitem nato ſibi decimo-tertio fratre ad rei memoriam arci hìc ſtructæ nomen reliquiſſe credunt. Vixit ille anno Chriſtiano 560. hic anno 850. Mihi non improbabile fit, locum hunc aut à Normannorum ævo, aut Brunonis Archiducis tempore munitum eſſe. Certè in eo Prætorium amplitudine, ſitu, turri, propugnaculo eximiis, & ſi temporum non invideret iniquitas, inter primi ordinis arces cenſendum, foſſæ, murique altitudine ſpectabili circa, Sacellum ſplendidè dotatum intra, hortus juxta neſcio cui ceſſurus, ſive ſpecies, ſive diſpoſitas in quincuncem arbores, ſive viridaria, ſive ambulacra 400. pedes ampliùs longa vinctis implexiſque ſibi fagis & aliis arboribus altiſſimis umbram perpetuam facientia ſpectes, quem dum admirabundus unà cum R^do^ Patre Nicolao de Tellinas Auguſtiniani Inſtituti, planiſſimè meo, contemplarer, in hos verſus duxi:

Quid video, quid non video? Parnaſſia teſtor
Numina, mens oculis ebria facta ſuis.
Flora, Camœna, Venus, Driades, Nymphæque, Napeæque
Elegêre ſibi, vel peperêre locum.

Ad Dominos quod attinet, à Ducibus & Principibus vicinis varios honorum titulos obtinuerunt, hodièque obtinent. Inter Leodicos quidem *Seneſcalli hæreditarii* dignitate fruuntur. In Brabantia Principes minorum gentium ratione feudorum de Rognon. In Hannonia tertii inter Pares recenſentur ratione Dominii Sillyenſis. Dux noſter alibi Joannem Traziniacum indigetat *Noble homme, Seigneur, Monſeigneur, &c.* Id eſt, Nobilis vir, Dominus, & Dominus meus, &c. datum anno 1324. Hanno in Cathalogo Nobilium qui Ægidii Traziniacenſis ſigna ſecuti ſunt, in expeditione ſacra primum locum ei aſſignat ante omnes, qui nunc in Comites Principeſque ſublimati ſunt. Et quid precor, deſiderare poſſes? Opes? Amplæ illæ fuerunt ſemper & illuſtres, Athum Hannoniæ ab eis poſſeſſum, ab Ægidio tranſcriptum Comiti Balduino anno 1100. Alter ejuſdem nominis cum uxore Bolerium poſſedit, & poſſedit poſteritas in Hannonia Silliacum, Otrebiam;

biam ; in Brabantia Rognonum , Maniacum ; in Flandria Algidum montem, Sluſam ; in Namurceſio Rocuriam, Eppiniacum ; in Zelandia Armudam ; in Galliis Everdingam , Longamvillam ; & alibi alia primæ notæ Dominia. Vultis Matrimonia? Ea ſemper fuerunt cum nobiliſſimis Patriæ. Ægidius quidem Hannoniæ Comitis adfinis fuit anno 1096. & alter ejuſdem nominis ſub annum 1100. Godefridi Ducis, & tertius ejuſdem nominis gener Comitis Oſtrovandiæ, ſororiuſque Comitis Buchanenſis, & alteris nuptiis Gratianæ quæ Soldani Babiloniæ filia fuit, maritus magnifico tumulo, ſed per has turbas diruto, apud Olivas Hannoniæ Monaſterium ſepultus. Carolus Reguli Culemburgici gener. Virtutem vultis? Vix bellum ſacrum fuit in quo non aliquis Traziniacus, vix veterum Traziniacorum aliquis qui non bello famam peperit; unde arbitror umbram illam Leonis eos adduxiſſe in ſcutis præferendam, ut exemplo ſint Ægidius anno 1096. Otto 1187. Sigerus anno 1200. in terram ſanctam profecti, Joannes anno 1144. in prælio Grimbergano, & noſtra memoria Toparchæ tres omnium ferè expeditionum Principis teſtes. Nominatim Carolus, qui nunc ſupereſt, ubi primùm per ætatem licuit, Ducis Parmenſis caſtra propriis impendiis ſectatus eſt, Vir ab humanitate & adfectu in literas & literatos jure commendandus. Vultis & Palatinas dignitates? Ægidius an. 1258. Franciæ Conneſtabilis. Præſens Baro Avum habuit Joannem Aurei Velleris Equitem, imò Decanum, & honorarium Eleonoræ Reginæ Comitem Hannoniæ Gubernatorem, quin & Præfectum generalem, & Caput Belli in Brabantia & vicinis anno 1521. à Cæſare conſtitutum. Vultis & pietatem? Loquuntur Abbatiæ Cambronenſis ab Anſelmo anno 1148. Bellopratenſis ab Aleide anno 1228. Orivallenſe ab Ottone anno 1213. Cœnobium Harlemontanum ab Ægidio anno 1289. Sacella, Hallenſe anno 1340. Athenſe anno 1540. aucta fundataque, ut taceam dotationes ampliſſimas Abbatiis Bonæ-ſpei, anno 1236. Villarienſi, anno 1228. Viconienſi ſub idem tempus factas. Addam alia: Sigerus poſt glorioſam in Syria militiam apud Minoritas Valencenenſes Monachum induit ſub annum 1240. & recenti exemplo habet modernus Toparcha & Baro ſorores tres Mariam in Gilingenſi Cœnobio Religionis vota profeſſam, Annam primò Canonicam in Regali Virginum Divæ Waldetrudis Collegio, dein Regularem in paupercula Athenſis oppidi Cœnobiolo, Magdalenam, quæ raro pietatis exemplo poſt non frequentata, ſed habitata Principum noſtrorum Palatia, ex domeſtica Comite Ser.mæ Hiſpaniarum Infantis, abjuratis mundi vanitatibus, & ſolitariam Gandavi vitam amplexata eſt, neſcias an majori Principum noſtrorum laude, qui paucorum menſium ſpatio tres è ſuo Comitatu ad Religiones arctiſſimas emiſerunt; an domus Traziniacæ quæ tres eodem ferè tempore religioſas aliis nobilium Familiis exemplo emiſit. Unum addam & concludam: ſub annum 1242. indictum fuiſſe Traziniaci ab Ægidio Toparcha haſtiludium, quod omnes Hannoniæ, Flandriæ, Brabantiæ Principum cœtus & nobilitas honoravit.

FINIS.

EPITOME
RERUM MEMORABILIUM,
Quæ in Antiquitatibus GALLO-BRABANTIÆ continentur.

NIVELLA.

Nivellæ nomen varium. pag. 3
Origo Caſtri Nivigellenſis.
Villa ſive Burgus, habens jus telonii, mercatus, monetæ.
Quando mœnibus cincta?
Regimen Urbis.
Ejus Comitatus.
Burgi jus Abbatiſſæ habent, nulli obnoxium, & ſunt urbis Dominæ.
Sunt Principes Imperii.
Nivella non ſuberat Brabantiæ Duci.
Domina libera ab omni tributo & exactione eligebat Advocatum.
Dux Brabantiæ in Advocatum electus.
Domina conſtituit Villicum.
Scabini, olim quatuor, dein ſeptem.
Quæſtores & Jurati.
Burgimagiſtri.
Eorum officium.
Sigillum Urbis. Ejus variatio.
Duces in Nivellenſi Curia juramentum præſtitere.
Archiva Brabantiæ hic cuſtodita antequam Vilvordiam transferrentur.
Decani ſedecim annales.
Contubernia Sagittariorum.
Opificum collegia.
Nundinæ.
Fata Urbis ab igne, & D. Gertrudis miraculum.
A peſte. A Bellis.
Res Sacra & Religionis origo.
D. Gertrudis prima Abbatiſſa.
Olim Collegium erat Fratrum & Sororum quas Beginas nominabant.
Abbatiæ immunitates & privilegia.
Separatio Fratrum à Sororibus quoad bona.
Ex Fratribus factum Collegium Canonicorum.
Promiſcui ſexus prabendæ 72.
Abbatiſſæ Fundatrices variorum Cœnobiorum.
Nivellæ Parochia unica olim, poſtea undecim.
Reſtant ſex.
Monaſterium Franciſcanorum clarum ob ſtudium Theologicum.
Nivella Diœceſis Namurcenſis, anteà Leodienſis.
XEnodochium.
Hoſpitale S. Spiritus.
Hoſpitale de Gontiſſal.
Hoſpitale Frigidis Montis.
Hoſpitale Urbis, vulgò Charitas.
Hoſpitale Betphages *olim, nunc Moniales S. Franciſci.*
Templa, Sacella, Criptæ, minoris notæ.
Seminarium.
Loca Sacra extra Urbem. Extra portam Namurcenſem. *Sacellum S. Joannis Bapt. & Ordinis Melitenſis. Item Stationes 7. dolorum D. Virginis.*
Extra Salicenſem *Sacellum S. Petri.*
Extra Montenſem *Leproſarium cum ſuo templo.*
Extra portam calidæ plateæ *Prioratus Guilielmitarum.*
Extra portam S. Annæ *Sacellum S. Annæ.*
Extra Bruxellenſem *Sylva Segneſiacenſis plena Monaſteriis.*
Illuſtres ſanctitate, virtute, doctrinâ, Nivellæ nati.

COMITATUS NIVELLENSIS. pag. 7

Thienes, *Patrimonia Equitum Jeroſolymitanorum*
Monſtrolium, Monſtreul.
Pratorium Burgivallenſe, Bournival.
Pulchrum Lezium, Baulez.
Parvum Rodium cis Braniam, Petit Reux.
Pons Cellæ, Pont à Celle.
Souveria, Souvercz.
Diſquiſitio de Canonicarum ſæcularium initio.
Gozium ſuper Pietonem, Gouy ſur le Pieton.
Familiaricum, Familleroux.
Parvum Rodium cis Nivellam, Petit Reux.
Rebekia, Rebecque, *olim Principatus, & ibidem Xenodochium.*
Hanewirium, Hanewieres.
Ronckierium, Roncquieres.
Thubiſia, Thubiſe.
Seneſſia, Seneſſe.
Tyberii Campus, Tyberchamps.
Buyſeretum, Buiſſeret.
Baſſa Ittria, Ittre.
Facuenſe Caſtrum, Facuwez.
Arcania, Arquennes.
Grambaſium, Grambais.
Aurea Vallis, Orival *Cœnobium SS. Trinitatis de Redemptione captivorum.*

PRÆFECTURA GRESIENSIS.

Greiſium, Gallis Grez *Teutonibus* Grave, *olim Comitatus Prætoriis & Toparchis clarus.* 9
Nodebaſium, Nodebais.
Fanum Laurentii, Chapelle S. Laurent.
Boſſutum, Boſſuyt.
Bolerium utrumque Bouler le Surtrain & Bouler le Souſtrain.
Allodium de Bierges.
De Cantore, Primicerio, Præcentore, *Notatio.*
De Bailivo, Majore *ſive* Prætore, *Notatio.*

GENAPPIA. pag. 12.

Ejus origo, & Arx.
Curia olim ſuprema in Arce, la Chambre de Lothier, *dein ſubjecta Curiæ Feudali Brabantiæ.*
Salubritas aëris.
Delphinus ob hanc in arce moratus.
Notandum in donatione Eccleſiæ de Genappia.
Gallo-Brabantia Lotharingiæ pars.
Diverſitas inter Brabantiam & Lotharingiam.
Veteris Genappæ Parochia, Vieulx Genappe.
Promelia, Promelles.
Genoperelia.

PRÆFECTURÆ GENAPPENSI

Subcenſentur Sombreffia, Sombreffe. pag. 13

Ravizia, Revez.
Eorum Privilegia. Triplex Juſtitia.
Sombreſſiæ Prætorium.
Ejus Beneficiarii.
Raviæ Prætorium.
Brabanti, maximè Gallicani, à jugo Francico ſemel erepti, alieniſſimi ſemper à Francis fuerunt.
Munificentia priſcorum in Religioſas Familias.
Confinia Genappæ, Wayſium Ways.
Luponia, Loupoigne, *ejus Prætorium.*
Thyacum, Thyes.
Thylium, Tille.
Thyliacum, Thellier.
Unde Flumini Thyliæ nomen?
Tylii Domini.
Inquiſitio de voce & initio Allodiorum.

ABBATIA VILLARIENSIS.

Villaris laus. fol. 15
Origo à S. Bernardo.
Oratorium, Chorus.
Series Prælatorum.
Villarienſes quinies clauſtrum deſerere coacti.
Cœnobii Sanctitas authoritatibus probata.
Templi nitor.
Qui è Villario aliis Cœnobiis præfecti.
Nomina eorum qui ex Illuſtribus familiis Villarium dotarunt.
Abbatum Humilitas.
Villarii munificentia in Pauperes.
Labor indefeſſus, Jejunium,
Solitudo & ſilentium,
Pœnitentia.
Glorioſi aliquot in vita.
Conſolationes divinæ.
Phophetiæ ſpiritu clari.
Villarii præſens ſtatus deſcribitur.
Numerus Religioſorum.
Villaria *aliquot &* Sarta *prope Villarium.* pag. 20
Villarienſis villa, Viller le vil.
Holerium, Holeer.
Villare parvum aut Parvetanum, Villers Perwin.
Sartum domini Guilielmi, Sart Sr. Gillam.
Sartum dominæ Avelinæ, Sart Dam Aveline.
Houtanium Montanum & Campeſtre, Houtain le Mont & le Val.
De Abbate Sæculari, *Notatio.*
Cultura S. Germani, Coulture St. Germain.
Sartum Marianum, Maranſart.
Mons ferarum, Sauvagemont.
Abbatiæ Aquirienſis deſcriptio.
Pagi. *Bayſium*, Bayſies.
Lanna, Lanne.
Franeſia, Fraſne.
Dominia. *Melinum*, Melin.
Ligniacum, Ligny.
Cur præfecti Monialium vocentur Patres.
Vallis Bouſia, Bouſeval.
Vallis Francorum, Waufranchies.
Glabbiacum, Glabbais.
Glabbiolum, Glabiſoul.
Traziniacum, Trazegnies.
Goſcelia.
Libertiniacum.
Aiſa, ejus Arx & Prætorium.
Cœnobium ibi Oigniacenſe.
Olim ex oppoſito Beginaſium, nunc dirutum.
Xenodochium.
Cœnobii Calamitates, Viri Clari.

PRÆFECTURA AINCURTENSIS. pag. 22

ADonis Curia, Ayncourt, *unde dicta.*
Ibi Capitulum 12. Canonicorum, nunc Lovanium tranſlatum.
S. Raginulpha Capituli Patrona.
Beginaſium. Noſocomium.
Aincuria olim Municipium.
Dominia hic primæ notæ, Malevia.
Dongelberga, olim Comitatus.
Fanum Mariæ, Sainte Marie.
Petribaſium, Pieterbais.
Rodium Speculi, Rouxmiroir.
Gottechemium, Gottechien.
Thorenbaſium à S. Joanne, Thorenbais S. Tron.
Thorenbaſium à Beginis, Thorenbais le Begin.
Glattiniacum, Glattegnies.
Opperbaſium, Opperbais.
Turbaſiolum.
Parwiſium, Parweis, *olim* Peruwelx.
Ejus antiquitas, amplitudo, ſitus, privilegia.
Duo pagi ſub eo, Roſarium S. Mariæ, & S. Symphoriani, Roſieres.
Encomium Ordinis Benedictinorum, imprimiſque Ciſtercienſis.

GEMBLACUM.

GEmblaci varium nomen. pag. 26
Gemblacum à quibus munitum.
Lotharici Regni pars fuit.
Arx ſeu Villa, in Baſilicam mutata, & à quo.
Urbs à quo mœnita?
Platea quando ſtrata?
Præcipua Urbis opera.
Fata à bellis, & igne.
Gemblacum à quibus olim poſſeſſum?
Quis Gemblacum cum ab eo dependentibus Monaſterio tranſſcripſerit.
Gemblaci immunitates & privilegia.
Abbatum prærogativa.
Advocati Gemblacenſes olim ab Abbate electi.
Dein Lovanii Comites Gemblaci Advocatos perpetuos Imperator conſtituit, & quare?
Hi Jus Advocatiæ Valhainii Regulis tranſſcripſerunt.
Varii exceſſus Valhainiorum, circa hanc Advocatiam, repreſſi.
Urbis Villicus & Scabini.
Opificum Collegia.
Rei Sacræ incrementum à Guiberto.
Eccleſia Parochialis.
Parochiali Curæ Archipresbyteratus annexus.
Abbatia immediate Papæ ſubjecta.
Conſervatores Privilegiorum Gemblaci.
Series Abbatum Gemblacenſium. fol. 28
Encomium Abbatiæ Gemblacenſis. fol. 29
A Sanctis, & Sanctorum Reliquiis.
A diſciplina.
A reſtauratione regulæ aliorum Monaſteriorum.
A Scripto-

A Scriptoribus, *Bibliotheca*, *Scientia*.
Ab Opibus.

COMITATUS GEMBLACENSIS.

Olim major quam nunc. pag. 30
Partes Dominii Gemblacenſis ſunt & olim fuerunt
Vallis Vicennis, Vaul Vicenet.
Liberti-Campus, Liberchamp.
Liberolium, Liberoulx.
Maniacum duplex, Manys.
Ernagia, Ernaige.
Curtile, Courtys.
Savanella, Saulveniers.
Lonzea. Abbatia hîc Monialium d'Argenton.

MONS S. VIBERTI. pag. 30

A B. Guiberto nomen habet.
Ubi nunc templum, olim Ducum Curia fuit.
Subcenſetur huic Præfecturæ Valhainium, Valhain. *Ejus Etymon.*
Caſtrum Valhainii. Incolarum fidelitas.
Nunc Comitatus cum triplici juſtitia.
Valhainii Domini Abbatiæ Gemblacenſis & Cœnobii Ferinenſis Advocati.
Res Sacra.
Eccleſia Parochialis.
Sacellum Caſtrale.
Alia Sacella ſeptem.
Eremita.
De Jure olim Toparcharum in Eccleſias ſui territorii, *Notatio.*
De Comitibus & Ducibus *Notatio.*

COMITATUS VALHAINENSIS.

Wavera, Wavre. *Municipium.*
Jure Oppidi donatum, & quando.
Nundinæ liberæ.
Prætor, Senatus, Tribus Patritiæ.
Caſtrum ibidem, nunc dirutum.
Via lapidea.
Fata à bellis, & igne.
Eccleſia Parochialis.
Sacellum Caſtrale.
Wavera inferior.
Prioratus S. Benedicti.
D. Virgo miraculis clara.
Sarta, Sart lez Walhain & Lieberſart.
De Oblationibus pro mortuis, *Notatio.*
De Crucis ſigno, *Notatio.*
Turinum Sulci, Turinne les Ourdons.
Cœnobium Lerinez.
Quid Monſieur & Seigneur.
Thorenbaſium, Thorembais.
Opperbaſium, Opprebais.
Torbaſiolum, Tourbiſoul.
De Novitiatu priſcorum Monachorum, *Notatio.*
Quid Commiſſarius, Legatus, Balivus?
Corbacum, Corbais.
Bierbacum, Bierbais, *olim arce inſtructum.*
De Verſibus Leonius, *Notatio.*
Vilrutum, Vilroux.
Fanum S. Pauli, S. Pol.

Partes reliquæ Comitatus veteris Gemblacenſis, ſive Præfecturæ Montanæ. 34

Fanum Gaugerici, Saint Gery.
Fanum S. Lamberti, S. Lambert.
Curia Stephani, Cour S. Eſtienne.
Abbatia de Salzines.
Locus Belli & Superi Rivi, Beaury & Suſry.
De antiquo more ſacro die Innocentium ſervato, *Notatio.*
De Saltatoribus *Notatio.*
Mons Albus, Blanmont.
Mons niger, Normont.
Mons Calvus, Scaillemont.
De antiquo Monachorum more utendi nigris, *Notatio.*
Nigella S. Martini, Niel S. Martin.
Nigella S. Vincentii, Niel l'Abbeſſe.
Nigella Petroſa, Niel la piereuſe.
Heroës nigris utebantur, cum ad ſanctiores curas ſecederent, & quare.
De Labro Regio & Ducali, *Notatio.*
Conrodia duo, Conroy le grand, Conroy le chaſteau.
Sartum novum, Neuf Sart.
Sartum vetus, Vieu Sart.
Caſtrum Dominæ Alernæ, Chauſtre Alerne.
Caſtrum Globi, Chauſtre le Boule.
Caſtrum, le Chauſtre.
Color violaceus olim proprius Canonicorum.
Limalia, Limale.
Monaſterium ad Tyliam, Mouſty ſur Thy.
De nomine Paige, *Notatio.*
Divionum Montanum, Dion le Mont.
Divionum Campeſtre, Dion le Val.
Lezium Majus, Grand Lez.
Lezium Minus, Petit Lez.
Ottiniacum, Ottignies.
Melioriacum, Melery.
Berga, Genetina.
Judæi olim in Brabantia plurimi: quando, & quare extincti?

PRÆFECTURA HULPENSIS. pag. 36

Hulpenum, Ter Hulpen, *celebre Municipium. Olim Oppidi jure donatum, & ad Comitia vocatum.*
Plures hîc molæ, ubi charta conficitur.
Braniæ item aliquot: Comitis, Caſtri, Walteri Wauty-Brain, *Allodii* Braine Lalleu.
Braniæ nomen à quo?
Brania Walteriana *perſonatu, & Cœnobio inſignis.*
Allodialis *privilegiis & Oppidi Jure donata.*
De Dompno & Dompna, Nonno & Nonna, *Notatio.*
De Nundinis Gemblacenſibus, *Notatio.*
Ophanium, Ophain.
Ooſthanium, Ohain.
Encomium Abbatiæ Nizellenſis.
De Carmine Chronico, *Notatio.*
De Joanne de Temporibus, *Notatio.*
Fanum Auſtrale, Ooſtkerke.
Vallis Juniperi, Geneval.
Fanum Lamberti, Chapelle S. Lambert.
De Officiali Mechlinienſi & Namurcenſi, *Notatio.*
De Ægyptiis *in Brabantia*, *Notatio.*

Witterſiacum, Witterſies.
Heremus, l'Heremite.
Allodium, Le Loz.
Plancenotta, Plancenoit.
De Brabantorum Pietate *Notatio*.

GELDONIA.

Geldonia, Jodoigne *Gallicè*, Geldenaken *Teutonicè*.
Nominis origo fabuloſè petitur à Romanis.
Quædam Romanæ antiquitatis indicia.
Arx ibi olim, in qua Ducis filii, impuberes annos tranſigebant.
Arcis, ut olim fuit, deſcriptio.
Arx cum privilegiis eò delatis combuſta.
Locus, ubi nunc Urbs, olim nemus fuit.
Urbem ambitu cinctam fuiſſe, variè probatur.
Urbs quando mœnita.
Urbis opera.
Fata & calamitates Urbis præcipuæ.
Penes quos fuerit Urbis Dominium.
Geldoniæ Vicecomites & eorum immunitas.
Urbs à quibus gubernetur. Privilegia, Fora.
Loca ſacra.
Comitum piæ Donationes.
Eccleſia Parochialis, Ejuſque Patroni.
Suburbanum Geldonienſe.
Ejus appendices, Hupania Hupin, *Molenbaſiolum* Molenbiſoul, *Geſtum Marianum.*

Comitatus olim, nunc Præfecturæ Geldonienſis membra.
Geldonia Superior, Jodoigne la Souveraine.
De Matriculario & Cuſtode, *Notatio*.
Glymea, Glymes.
Gentis Glymeæ antiquitas.
De Epiſcoporum olim humanitate, *Notatio*.
De Milite & Equite, *Notatio*.
De Ordinibus Equitum ſacris, maximè Melitenſi.

PRÆFECTURA GESTANA. pag. 42

Tria Geſta Comitatui Geldonienſi ſubjecta.
Geſtum Marianum, S. Marigeeſt.
Geſtum Joannis, S. Jeangeeſt.
Geſtum Remigii, S. Remygeeſt.
Herbaſium, Herbais.
Petraniolum, Petranioul.
Geſtum ad Pontem Geronis, Geſt à Geronpont, *nunc Præfectura ſeparata, ſub qua* Geſtum & Fuzium.
Ramelia, Ramelies.
Hedinia, Hedinge.

PRÆFECTURA ORPIENSIS.

ORPIUM *celebre ab habitatione & ſepultura* Alpaidis *pellicis Pipini.*
Item à Miraculis & fonte S. Adiliæ.
Hoc tractu ad Principem pertinent Orpium Majus, *Nodebaſium* Nodebay, *Marezium* Marez, *Pelania* Pelaines, *Libertiniacum* Libertinges.
Orpium minus, *Linſania* Linſain, *Linſemalia* Linſemaulx, *quos habeant Toparchas.*
De Conſilio Epiſcoporum & Ducum, *Notatio*.

HANUTUM. pag. 43

HAnutum *olim* Dabor *dictum, & quare.*
Hanuti *nomen unde natum?*
Primò Arx fuit, deinde Urbs, olim ampla, nunc anguſtior.
Mœnia quando ſtructa, quando diruta.
Urbis opera, nunc incendio abſumpta.
Penes quos fuerit Dominium Hanuti.
Reip. Hanutenſis forma, Urbis inſignia, Privilegia.
Urbis calamitates.
Hanuti Suburbana.

COMITATUS ſive PRÆFECTURA HANUTENSIS.

Balivo Principis in omnibus hoc tractu pagis ſuprema eſt juriſdictio.
Pagi. Lenſium *utrumque*, Servatii & Remigii.
Lenſium Silveſtre, Boislens.
Ligniacum & Mecheronia, Ligney & Mecheron
Avernaſium Craſſi, Cras-Avernas.
Avernaſium Balduini, Avernas le Balduin.
Villarium Populare, Villers le Peuplier.
Puteaum, Putcey.
Bertriacum, Bertrées.
Halerium utrumque.
De Anniverſariorum antiquitate, *Notatio*.
De Nobilium Palatiis extra urbem, *Notatio*.
Crahenia, Crehaing.
Phallaſium, Fallez, *Arce*, *Palatio*, *Jure aſyli*, *& variis privilegiis celebre.*

PRÆFECTURA JANDRANIENSIS. pag. 47

VUlgus Jandracum *vocat: fabuloſè.*
Princeps Jandranii Dominus.
Quid juris hic competat Baroni Jacheæ?
De eſu carnium Monachorum, *Notatio*.
Draco *Symbolum crudelitatis.*
Jandraniolum, Jandraignoul.
Marilia, Marilles.
Amynium, Aymines.
Mollebaſium S. Petri, Molenbeeck.
De modo orandi veterum Monachorum, *Notatio*.
Varia ſignificatio Vocis Vil.

GIACHEA BARONATUS. pag. 48

Giacheæ nomen à fluvio Ghete, *Gallis* Jauche.
Illuſtres Giacheæ Toparchæ.
Prætorium olim inſigne.
Pagi affines Mons Jacheæ, Jachiola.
Cænobium ibi Monialium.
Moniales aliquot miraculis claræ.
Tumulus Baronum.

TRAZINIACUM.

Traziniacum, Trazegnies, *Toparchia* libera & franca, *nec Hannoniis nec Brabantiæ ſubjecta.*
Ejus antiquitas, Privilegia.
Dominorum Nobilitas, honorum tituli, opes, Dominia, Matrimonia, Virtutes, Palatinæ dignitates breviter deſcripta.

FINIS.

J. B. GRAMAYE
ANTVERPIÆ
ANTIQUITATES,
ET
OPIDORUM, MUNICIPIORUM, PAGORUM, DOMINIORUM
QUÆ SUB EA.

MAGNIS PRINCIPIBUS

ALBERTO ET ISABELLÆ

VETERRIMORUM

UTELONIS, HUGBALTI, ASOPERTI &c.

SANCTISSIMORUM

AUSBERTI, BEGGÆ, PIPINI &c.

POTENTISSIMORUM

CAROLI, LUDUVICI, GODEFRIDI &c.

MARCHIONUM SACRI IMPERII

NEPOTIBUS,

ET

UT NOBILITATIS, FORTUNÆ, MAJESTATIS,

ITA VIRTUTUM, PIETATIS, FAMÆ

EORUMDEM HEREDIBUS

IN VITA LONGA, PERPES SANITAS.

ET TIBI

OCELLE URBIUM, GEMMA ORBIS

ANTVERPIA,

TALIUM SUB MARCHIONUM TUTELA

EX VOTO PERPETE LONGA FELICITAS.

FIAT FIAT.

AMPLISSIMI, NOBILISSIMI,

PRUDENTISSIMI

REIPUBLICÆ ANTVERPIANÆ

MODERATORES,

CONSULES, SENATORES,

JURATI.

BIENNIUM *abiit, ex quo ut munus, ita animus fuit Brabantiam pede luſtratam, manu illuſtrare: feci utrumque, ſed non ſine metu, non ſine virium diffidentia, quæ licet Brabanticæ antiquitati eruendæ pares, Antverpianæ tamen Majeſtati depingendæ ſunt inferiores. Eam enim quod in corona pactili Limniſcus, quantum in annuli principalis palo Smaragdus, hoc & tantum in Ducatu, in Belgica imò, lucere nôrunt, qui orbem Chriſtianum alicubi nôrunt: adeo ut non parum oculos perſtrinxerit Urbis ſplendor, terruerit rerum amplitas, tenuerit interim deſperantem*

Quod immemores non ſinit eſſe ſui,

Natalis ſoli amor, erexerit amplius clariſſimi veſtri conceſſûs nulli unquam aut ingenio aut conatui denegatus favor. Cujus velut alarum remigio elevatus, quod ad tenebras damnaveram, volumen, produxi, illud non præſentis opidi dignitatem, quam fœlicioribus ingeniis laudandam relinquo, ſed veteris ſtatum & antiquitatis rudeta exhibiturum, rudi & veternum olente ſtylo. Non ſunt illa quidem Majeſtati veſtræ conformia, ſed nec urbis, ſed nec populi, ſed nec votis aut deſiderio meo: ſufficit ſi talia ſunt quæ docere poſſint, non ignavum me ſi alibi ignarum antiquitatis Patriæ inveſtigatorem fuiſſe. Et ſi quid minus aptè apertèque innotuerit, communi id noſtræ Belgicæ fato adſcribendum, ſcribendùmque nonnunquam uti jaculandum antequam ſcopum attingamus, & verò ut peritiores provocemus. Ita habete Magnifici Viri, & hunc antiquitatis faſciculum ſerenâ fronte accipite

De manu Civis & Clientis veſtri

J. B. GRAMAYE.

INDEX FA-

INDEX FAMILIARUM
Quarum mentio in Antiquitatibus Antverpienſium.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam notat.

A

Amelius 14. 1
Arenberg 38. 2
Argenton 39. 1
Arſcot *de* 39. 1 & 2
Aſca *de* 39. 1
Aſch 29. 1

B

Back 31. 1 & 2
Baeck 33. 2
Baerlaer 31. 2
Balvart 39. 2
Bau *de* 29. 1
Beckevoirt 31. 2
Berchem 42. 1
Bergis *de* 14. 2. 16. 2. 29. 1. 36. 1
Berlaer 39. 1
Berlo 29. 1
Berthold 33. 2. 35. 1 & 2. 36. 2
Berthout 29. 1
Bieſt *Vander* 18. 2
Blyleven 39. 2
Bochold 30. 2
Boot 35. 1
Borſel 37. 2 38. 2
Boſſu 28. 2
Brant 35. 1
Brecht 35. 1
Breda *de* 39. 2
Buggenhout 39. 1
Buren 37. 2

C

Caldris *de* 31. 2
Clarus 16. 1
Cleves 35. 1
Cleys 41. 2
Clocmans 40. 2
Cluſa *de* 42. 1
Comptich 31. 2
Cops 39. 2
Corſwarem 32. 1
Cortenbach 29. 1 38. 2. 42. 1
Cortes 33. 2
Coultreau 35. 1
Crabbeels 32. 1
Crait 39. 2
Crayenhem 30. 1. 35. 1
Culeburg 37. 2

D

Dale *van* 31. 1
Diedegem 35. 1
Diepenbeek 39. 2
Donc *de* 39. 2
Douza 28. 2
Dreyman 39. 2
Dunganus 44. 1

E

Eckeren *van* 35. 1
Einchove 22. 1
Elſt *van* 35. 1
Erp *van* 34. 1
Everardi 42. 2

F

Feyts 15. 1
Fierkens 15. 1
Fugger 10. 2

G

Gevart 41. 2
Gielis 17. 2
Giſtellos 36. 1
Glimes 42. 1
Goey 34. 1
Gorcum *de* 39. 2
Graſen *van* 32. 2
Grave *de* 31. 1
Gravia *de* 31. 2
Grimbergen 31. 2
Grebbendonck 39. 1
Groſſe *de* 39. 2
Gyerle *de* 30. 1 41. 2

H

Haeren 31. 2
Hallar. 31. 1
Halle *de* 32. 1
Halmale 22. 1
Hemricurt 36. 2
Henichoven 39. 1
Heyden *vander* 18. 2
Heyms 35. 2
Hilderniſſe 31. 2
Hoboken *de* 39. 1
Hollander *de* 17. 2
Honsbroeck 30. 2
Horne 35. 1 36. 2 39. 1
Houtappel 35. 1
Houterle 38. 2

I

Iacobi 16. 1 35. 2
Iagere *de* 17. 1
Immerſeel 29. 1 35. 1 38. 2
Iſca *de* 30. 1

K

Knapius 42. 2
Kemminagie 32. 2
Kerman 29. 1
Kinſcot 32. 1 41. 2
Kuyck 37. 1 & 2. 38. 2. 42. 1

L

Lalain 37. 2
Lanius 34. 1
Leefdael 39. 1
Leemputte 38. 1
Loemel 43. 2
Lonæus 42. 1
Luceburg 37. 2
Lummen 43. 2
Luna *de* 31. 1
Lyre *de* 22. 1

M

Malhyſen 43. 2
Malſchot 42. 1
Marbeſio *de* 39. 1
Maſtain 35. 1
Mazius 35. 1
Meltbruck 39. 2
Mera *de* 15. 1
Meren *vander* 29. 1 39. 2
Merode 35. 1. & 2. 36. 1. & 2
Metius 32. 1
Migelberge 22. 1
Miræus 14. 2. 33. 2. 41. 1
Moreaux 18. 2
Mortere *de* 39. 2
Munnincx 32. 2
Mutzaert 32. 1 42. 2

N

Naſſau 39. 1
Nievenhuyſen 44. 2
Nigrius 14. 2
Nile *de* 39. 2
Niſpen 29. 1
Noot *vander* 29. 1

O

Oorshagen 42. 1
Opdorp 39. 1
Oudaert 35. 1
Oudergem 39. 1

P

Perrenot 28. 2 29. 1 30. 2
Perweys *de* 39. 1
Polanus 31. 1
Pontaillier 28. 2
Potz 15. 2
Puderſe 39. 1
Pulle 39. 2

R

Ranſt 28. 2
Rechtergem 14. 1
Reysberge 31. 1
Robyns 34. 1
Roeſt 31. 2
Ruysbroeck 39. 2
Ryt 35. 1

S

Saffenborch 40. 2
Santfliet 39. 2
Schetz 28. 2 35. 1
Schoenbeken *van* 18. 2
Schoonhoven 28. 2
Schrubeck 8. 2
Scott 28. 2 30. 2
Sgroeten 32. 1
Sgroets 31. 1
Smeyers 35. 2
Sombeeck 29. 1
Sonnius 14. 2 32. 1
Stalpaerts 32. 1

Ste-

INDEX FAMILIARUM.

Stecop 43. 1
Steenberch 39. 2
Sterck 31. 1
Stets 42. 1
Steyvort 39. 1
Stouts 43. 2
Stralen 28. 2 35. 1
Streyters 31. 1 32. 1
Suyderman 16. 1 18. 1
Swaven 43. 2

T

Taye 39. 1
Torrentius 14. 2
Toulen 42. 2
Turnout 39. 2

V

Valckeniſſe 39. 1
Varitz 35. 1
Veltacker 32. 1
Verhoeven 43. 2
Vervooren 31. 2.
Vorſſelaer 39. 1
Vrieſel 36. 2

W

Walem 39. 1. & 2
Wauwere *vanden* 34. 1
Werthuſa *de* 43. 1
Werve *vande* 29. 1
Weſalius 35. 1
Weſele *de* 39. 2
Weſemael 36. 2
Weſterhove 31. 1
32. 1
Weſterlaken 43. 2
Wiele 22. 1
Wilmaer 22. 1
Winckele *vanden* 17. 2
Winegem 39. 1
Wingaerde *de* 38. 2. 39. 1
Winkens 41. 2
Witthem 17. 2
Wynegem 28. 2
Wytfliet 43. 1

Z

Zichenis *de* 31. 1 & 2

CENSURA ANTVERPIENSIS.

VIdit & laudavit Senatus Urbis Antwerpienſis Hiſtoriam & Antiquitates Antwerpiæ ex Archivis tam Curiæ quam Cœnobiorum collectas à Clariſſimo Viro J. B. GRAMAYE, cui idcirco libens hoc publicum dedit teſtimonium 10. Aprilis 1607.

De mandato Senatûs. KIEBOOM.

CENSURA OPPIDI LYRANI.

ANtiquitates & Deſcriptionem, Rempublicam, & quicquid rarum in hac Urbe Lyrana, eleganti contextu deſcripſit R. & I. L. Belgii Hiſtoricus J. B. GRAMAYE, qui & digeſtos in ordinem labores ſuos Senatui hujus Urbis communicavit, quorum veritati & Authoris diligentiæ teſtimonium publicum hoc juſſit idem ſigillo Urbis & manu Secretarii firmari hâc 20. Junii anno 1607. Et ſubſcriptum

Ex mandato prædicto Senatûs. COURTOYS.

CENSURA HERENTALDENSIS.

GRatus & delectans eſt labor egregii Hiſtoriographi J. B. GRAMAYE J. C. Profeſſoris Academici quo Civitatem & Rempublicam Herentaldenſem tam quoad priſtini decoris, quam quoad præſentium calamitatum & ruinarum faciem vivaci veraci ſtylo & narratione depinxit pro tanto quantum ſcripturalis inſtructio quorundam qui nos præceſſerunt & verbalis adhuc viventium ſuggerere potuit. In cujus ſignum hoc publicum teſtimonium munivimus ſigillo & manu Secretarii 3 Septembris Anni 1607.

CENSURA TURNOUTANA.

MUnicipium Turnhoutanum quondam aſſiduitate & cultu Principum nobile, ſed cum tot annorum belli pene inter rudera ſua collapſum, ſtylo Doctiſſimi Viri Johannis GRAMAYE rurſus cœpit attollere caput magnâ ſpe fore, ut ejuſdem commendatione Principes noſtri Archiduces illud tanquam Patrimonium ſuum poſtliminio agnoſcant ſuâque rurſus præſentiâ augeant, ornent, atque antiquo ſplendore redonent: quod faxit Deus, ut hoc beneficio & auctoribus ſuis Principibus æternas gratias debeamus & ipſius quoque Topographi operę ſemper memores ſimus quod nomine totius Municipii ſpondeo. WERTENUS.

Ut atteſtor tanquam Secretarius. G. PROOST.

CENSURA ARENDONCANA.

MInutum deſcriptionis hujus municipii cum Privilegiis ejuſdem à Clariſſimo J. B. GRAMAYE accepimus & legimus, & quantum nobis conſtat veritati conſentire fatemur, in quorum fidem has ſigillo Municipali firmavimus 9. Januarii. 1610.

S. VIVARIUS.

CENSURA WELDENSIS.

DIligens ſtudium & indefeſſum laborem Doctiſſimi Clariſſimique Domini J. B. Gramaye J. U. Licentiati, optimè de hac noſtra Patria meriti & de antiquitatibus noſtri Municipii elapſis temporibus tam in Archivis Vilvordiæ quam in aliis locis repertis iiſque omnibus accuratè perlectis ſumma cum benevolentia complectimur & in hoc inſatiabili negotio nos Doctiſſimo Domino omni officiorum genere quamplurimum devinctos fatemur & (una cum ſubſignatura Doctiſſimi noſtri Paſtoris Zeberti Dungæi, J. U. L.) commune ſigillum hujus Municipii his duximus ſupprimendum Weldæ 9. Januarii. 1610.

Et ſignatum ita eſt

Z. DUNGÆUS & LEMNIUS Secret.

ANTVER-

ANTVERPIA.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM

De Advaticis, & Ambivaritis Antverpienſium progenitoribus inquirit: de eorum ſedibus varias Scriptorum opiniones affert: eòque Cæſaris, Dionis, Taciti, Ciceronis, Ptolomæi loca profert.

NEMINEM fugit quantum lucis Plinii Tacitique Præfecturæ, Prolomæi & Anthonini itinera, Cæſaris victoriæ, Dionis Hiſtoria attulerit Galliæ & Belgio univerſo: neminem etiam latet quantum iidem campum aperuerint exercendis curioſorum ingeniis, quæ ſicubi populum à Dione dictum, à Tacito non tacitum, ab Anthonino aut ab aliis nominatum, ſed ita nominatum, ut certa ejus ſedes colligi nequeat, inveniunt; rem honoremque ſuæ quilibet patriæ ſomniat; quaſi eximium ſit ſuffocari, ſed ab Hercule; comburi, ſed teſte Alexandro; cædi, ſed à Cæſare; vinci, ſed à Romano. Planè ut aſpicientibus è longinquo ruinæ magnarum molium apparent Urbes, Caſtella, Turres, ita retroflectenti oculos per tot ſeculorum decurſus, æquè mortes ac Martes, tam cædes quàm ſedes obſervantur, tam nomen quàm omen in lucro ponitur. Eadempropter tam *Ambivaritos* quam *Atvaticos* (de quibus nos tantummodo agemus) diverſæ ſibi Urbes, diverſi ſuis Scriptores arrogant. Nos utrorumque ſententiam & ſententiæ fundamentum breviter, antequam ad Antverpiæ deſcriptionem accingamur, diducemus. Ambivaritos Goropius contendit habitaſſe regiunculam Antverpiæ vicinam, quæ nunc Comitatus *Rienſis* nomine cenſetur, ductus, ut apparet, vocis affinitate, etymo nominis reſpondente ad unguem genio loci, ſubindicans, quod alii liberiùs aſſerunt, oppida Brabanticæ ditionis ſupra Antverpiam terminata in *Bergen* veteres *Ambivaritorum* ſedes obtinere. Petrus Divæus & alii paulò latiùs extendentes hoc nomen etiam Buſcumducis & Graviam comprehendunt, ducti conjecturâ ex quarto belli Gallici petitâ: ubi non obſcurè innuit Cæſar Ambivaritos inter Moſam & Schaldim habitaſſe, cum is de Germanis agens: *Cognoverat enim* (inquit) *magnam partem equitatus ab iis aliquot diebus ante prædandi frumentandique cauſa ad Ambivaritos trans Moſam miſſam: hos expectari equites atque ejus rei cauſâ moram interponi arbitrabatur.* Atque hęc quidem de Ambivaritis. Atvatici authoribus Cæſare & Dione ex Teutonum Cimbrorumque reliquiis erant, qui in Italiam cogitantes ſex hominum millia cum impedimentis ſtatuerunt, quæ poſt longas altercationes tandem habitationis locum ſortita ſunt inter Nervios & Eburones, eoque potentiæ deneverunt ut Eburones ſtipendiarios fecerint, narrante idipſum Ambiorige apud Cæſarem libro quinto, multaque & oppida & caſtella & vicos poſſederint, unumque inter alia Cæſari libro ſecundo *oppidum* omnibus in circuitu partibus altiſſimas rupes, deſpectuſque habens, Dioni libro 39. caſtellum. Oppidum hoc Goropius in tractu Gaesbecano invenire videtur, ſitu loci, & dimenſione, nominibus etiam ſic ſatis correſpondentibus. Atvaticos autem totum illum ab Antverpia tractum habitaſſe, qui poſtmodum Cameracenſis Diœceſeos permanſit uſque ad erectionem novorum in Belgio Epiſcopatuum. Divæus paulo aliter Gallicanam Brabantiæ, Hannoniæ, Haſbaniæ, &

Namurci partem antiquis Advaticorum ſedibus reſpondere contendit, ob hoc ut opinor, quod altiſſimas ibi rupes prout à Cæſare nominantur, inveniat, magis quam in tractu Gaesbecano. Et ſanè quamvis extant hodièque in Namurceſio plurima Romanæ originis vocabula, quæ manifeſtè convincunt iſtic frequenter egiſſe; tamen ſcriptos, putarique à Beato Rhenano Atvas apud Ciceronem vocari in Epiſtola ad Atticum, qua voce cum haud dubio populus ſignificetur, is ipſe quæ oppida & qualiter nuncupata coluerit memoriæ proditum non eſt, niſi quod nonnulli in itinerario Anthonini invenientes *Advaticum Tongrorum*, & in Ptolomæi libro ſecundo capite nono Atvacum, opinentur vocis affinitate, hæc Advaticorum oppida; de quibus tamen fuſius diſputabo in meis Tongrenſibus: nec enim hìc viſum fuit alia ingerere ad ſpartam quam colere inſtituimus non facturam. Ceterum ne quis opinetur, aut Divæum Ambivaritos, aut Goropium primum Advaticos Antverpienſium progenitores dixiſſe, noverit longè antè, Ædigium Virginis ſcriptorem Hiſtoriæ Leodienſis Advaticos collocare circa Antverpiam & Lyram, Joannem autem Monachum Ambivaritos dicere Antverpienſes, dictoſque quaſi Amptuartenſes voce lapſu ævi corrupta. Opinionem de his ut meam Verſu ſubjicio.

Andowerporum vult unus progenitores
Ambivaritos, Advaticos alius.
Et ſibi quiſque placet, quia ſeſquipedalia verba
Credit & antiquam ſe reperiſſe fidem.
Nil opus ampullis, ſuſpectis nil, dubiis nil,
Ambivaritis nil, nil opus Advaticis.
Andwerpum ſtat mole ſua, quodcumque loquaris,
Eſt minus, effingas quidlibet, inferius.

CAPUT II.

Nomen urbis ex diverſarum gentium & ætatum Authoribus ſtabilitur. Caſtrum Andoverp, Andoverpi *Populi*, Andoverpia *Urbs*, Andoverp *Diſtrictus*, *Villa* Anturpia, Antverpha *Civitas*, Andoverpum *Oppidum*, Antwerp *Comitatus*, Anvers *Portus*, *obiterque emendatus ex Werdenenſi Codice Annonius, notatum novitium nomen* Antwerpen.

QUi varia legit, legit variè torqueri, ceſpitare, hallucinari circa nominum propriorum radices etiam non vulgariter eruditos, adeoque verum eſſe quod noſtri ævi Phænix dicere ſolebat: in labiis bonorum veterum labes inveniri rariores, quàm in litteris lituras, cùm verba auribus excepta animo fideliter repræſententur, eadem papyro credita, & blattarum, invidorum, ignarorum imperio obnoxia ſæpè adulterentur, concidantur, concidant. Unde fit ut huic litterarum & eruditionis jacturæ docti complures occurrant in expurgando, expugnandoque quæ vitio & incuriâ temporum irrepſerunt, toti, ut emaculatos veterum codices anhelæ donent poſteritati. Hoc exemplo nos quoque origines clariſſimæ urbium edituri primò adhibitis omnium ætatum & gentium Scriptoribus diverſa ejus nomina colligemus, ne diſtincta illa nomenclatura alibi occurrens avidum antiquitatis lectorem poſſit remorari. Vixit S. Willebrordus, Meiero referente, anno 656. qui in ſuo apud Epternacenſes ſervari ſolito teſtamento inter alia nominat *Eccleſiam in Andoverpo Caſtro*, quam Rodingus donaverat. Audœnus qui vitam Divi Eligii ante annos propemodum mille ſcripſit, de eo loquens: *Jugi* (inquit) *conſtantiâ in Andoverpis pugnavit.* Fragmentum Joannis Monachi coætanei D. Amando, miraculo 3. in hæc verba ſcripſit: Et veniens per medios Toxandrorum fines multum fatigatus videt *Andoverpam* & lætatus eſt valde. Eginhartus Caroli Magni Cancellarius alibi meminit *Andoverpi* in maritima regione. Heda laudat diploma Luduvici Pii deſignantis Turninum Villam in diſtrictu de *Andoverp*, ubi clarus miraculorum gloriâ S. Fridigandus quieſcat, datum Aquis in Palatio anno 813. Annonius l. 5. capite 25. diviſionem hæreditatis filiorum Lotharii Regis narrans *Antverpiæ* non meminit, niſi quod unus codex Werdennenſis Cœnobii legat: *In Brabanto Comitatus quatuor, Antavienſem, Hanionenſem, Lovinienſem*, & potuit facilè pro Antwerpenſem ſcriptum fuiſſe Antavienſem, quæ lectio ſanior videri poſſit: nec enim probabile, repetitum hìc Cameracenſem Comitatum (prout alii legunt) cùm ſupra Annonius nominarit Cameracum. Liber miraculorum Sancti Trudonis ante quatuor ſæcula collatus: *In Anturpia*, ait, *villa, fæmina erat &c.* ſed opinor deſcriptorem hujus Codicis loco circumflexi, cujus vis eſt eadem quæ Ver, u ſimplex poſuiſſe: vixit autem deſcriptor ante annos 200. Lambertus Schaffnaburgenſis, paulò poſt de Gotilone Duce ſcribit: Cùm eſſet in vicinia Lotharingæ & Flandriæ, in Civitate quæ dicitur *Antverpha* occiſus eſt. Sigibertus ad annum 837. Normannos refert *Andowerpum* devaſtaſſe. Donatio Henrici I. Cæſaris ad Baldricum Epiſcopum à Goropio libro 1. citata; Waneram ſylvam ſitam ait in *Comitatu Gotilonis* qui *Antwerp* dicebatur anno 1008. Rogerus Anglus ad annum 1204. Rex Richardus venit è Germania ad Portum de *Anvers*, qui eſt in terra Ducis de Luvain. Iſacius qui vixit ſub annum 1120. in Hiſpania ſua libro 3. Et venientes, ait, in virtute magna ad Flandriæ Portum qui *Amorf* dicitur, omnes occiderunt in ore gladii. Diplomata Cœnobii Michaëlitici ab anno 1200. & deinceps nominant *Antverpiam* nunc ſimplici, nunc gemino V. Nec ante annum 1400. ullum vidi, qui ſcripſerit primâ aſpiratâ *Hantverpiam.* Attuli hucuſque ex noſtrate & externa hiſtoriis omniumque retro ſeculorum gentiumque præcipuarum Scriptoribus variè ſcriptam dictamque Antverpiam: ſed ideo attuli ut certius rectiuſque nominis ratio elici, diverſitas agnoſci, ſcriptura poſſit intelligi: ne quis opinetur novitium

tium eſſe, & ſine auctore Gallicum *Anvers*, Italicum *Anverſa*, Anglicum, *Anwerp*, Hiſpanicum *Enveres*, Germanicum *Antorff*, Belgicum *Antwerpia*, ſicut & vernaculum *Hantwerpen*. Scripſit de nomine Antverpiæ elegiam Cornelius Graphæus, Epigramma Bochius, ſubjiciam & ego compoſitum à me puero Carmen.

Cum lingua me omnes habeant, habitentque, colantque,
Cur me aliter vocitat Teuto, Britanus, Iber?
Anne quia imbutam me linguâ, moribus atque
Dotibus obſervans Teuto, Britanus, Iber,
Quiſque ſuam reputat, nec diverſo aëre natam
Me putat, aut aliam Teuto, Britanus, Iber?

CAPUT III.

Etymon Atvaticorum, Ambivaritorum, Antverpiæ, *poſt & contra Goropium inveſtigatur: excutitur Gigantis fabula ex Dione & Cæſare: præteritis* Adverſæ, Averſæque *dirivationibus, itemque* Verpi *cultu, vulgata veraque nominis ratio aſſeritur cum ratione & omine.*

ETſi firmo fixoque pede circa prima vocum cunabula ambulare non liceat, libet tamen vel titubando progredi, & curioſorum noſtri ævi opiniones excutere. Ambivaritos derivat Goropius ab *Ampt* id eſt munus, *Vaer* id eſt vehi, *Riten* id eſt canales navigabiles. Etymon ex ingenio promptum, & promptè loci, ubi Ambivaritos ſuos collocat ille, genio reſpondens. Ego tamen cum offerente ſe vocabulo ſimplici extra rem eſſe putem ex jejunis partibus mixtum facere, & malim, dum ejus ſit copia, nominum originem ab hominibus, quam ab humo petere, cogitavi ſubinde an non dicti forent corruptè à Romanis noſtri idiomatis expertibus Ambivariti, quaſi *Ombevarten*, id eſt intrepidi, maximè cùm id nullatenus immutatâ voce ſonet vocabulum, & notum ſit quàm frequenter dialecto Flandricâ & Geldricâ a & o vocales confundantur. Atvaticos ſimiliter Becanus nominat à *Hatvat*, id eſt acceptum tene aut ſerva, monito ad virtutem majorem exercitandam in poſteris convenienti. Sed quid ſi eos tanquam *Aenvattichers*, id eſt apprehenſores, aut *Aenvaſtdyckers*, id eſt aggeris firmatores appellemus? Liberum unicuique quod libitum ſentire. De Antverpiæ Etymo ſic Cornelius Graphæus cecinit:

Projecta fecere manus, rigidique tributum
Antigoni magnum tibi, magna Antverpia, nomen.

Ita uno ore noſtrates hiſtoriæ, ſed parum ſibi, minùs veritati conformiter aſſerentes, quemdam *Druonem Antigonum* portentoſæ molis gygantem adverſam hanc Schaldis ripam tenuiſſe, qui manus (ut alii dextram) hàc iter facientibus loco vectigalis (ut alii portorium pendere recuſantibus) amputaret; ac veniſſe tandem Cæſaris commilitonem Brabonem, qui inito certamine belluam ſuperarit, talionemque reddens dextram reciſam quanta vi poſſet in flumen conjecerit. Hinc extructo per Julium caſtro à manibus projectis nomen hæſiſſe. Hinc manuum urbi inſignia. Hinc gygantis & filiorum ejus amburbalia pegmata reſtare, domum ejus nominari, oſſa ingentia in curiæ pronao ſpectari & coloſſum qui terribili vultu forum reſpicit memoriam ſervare. Ingeniosè hæc omnia & ad morem priſcum. Ne ſcilicet Brabantis integrum ſit Clionem privilegiatam habere, aut gloriari quod exemplo ne Romanis quidem aut Græcis permiſſo, lucem habeant ſine nube, ignem ſine fumo, imaginem ſine fuco, id eſt hiſtoriam ſine fabula. Ego ad hæc, ut nolim Goropio in ſua Gygantomachia militare, aut Divæo aliiſque ſubſcribere noſtrates narratiunculas ita dedignantibus, ut exiſtiment inter eas & anicularum deliramenta nihil intereſſe, hoc popularibus fabulis largior, quod alii veteribus, quas aut explicandæ rerum naturæ, aut firmandæ virtuti, formandis moribus, aut fundamento ex rebus verè geſtis capto concinnatas fatentur. Et quidem in Gygante noſtro Antverpiano eo libentiùs occupabor, quod legam etiam ante quinque ſecula traditam creditamque ejus hiſtoriam. Chronicon Trudonenſe ante annos 500. ſcribi cœptum, refert: In Taxandria villa repertam urnam tempore Radulphi Abbatis plenam manibus arefactis, creditumque illas ibi repoſitas à tempore Druonis Gygantis, qui Antverpiæ transfretantibus manus abſcindebat. Joannes Monachus qui vitas aliquorum Sanctorum in Stabuleto ante annos 300. ſcripſit, in D. Lamberti vita, agens de Tyrannis ait: Qualis etiam impius ille, qui non erubuit à prætereuntibus manuum vectigal petere, ipſius naturæ inimicus. Hemricurtii ante 200. annos florentis exemplar Auriani (in aliis enim hunc tractatum non vidi) verbis à me in latinum verſis ait: Et habet domina Schaldis Antverpia in ſcuto ſuo caſtrum Gygantis & manus à victore Cæſare in flumen projectas. Omitto hìc vetuſtiſſimos hiſtoriæ rythmos in Curia Bruxellenſi & alibi extantes, plenoque ore duellum & geſta noſtri Antigoni buccinantes; è quibus hoc ſolum docere conſtitui, fabulam hanc non eſſe novitiam, nec hujus ævi, ſed nec portentoſam; cum longè majora crudelitatis exempla, Herodotus, Plutarchus, & Poëtæ nobis offerant: & amplius Anſibariæ leges ſtatuant: *Negati Regibus honoris reum naſo, tributi manu, homagii capite truncandum.* Nolim tamen quis putet me ita credulum, ut fabulæ ſæpè dictæ fidem addam, quam ſolum ex fundamentis hiſtoriæ petitam & involucris ad gratiam aurium veſtitam docere opto, præeunte Cæſare. Qui libro 2. Gallici ubi de bello contra Advaticos (hi nomen induiſſe Antverpienſium putantur poſteà) non obſcurè innuit, & robore & ſtaturâ fuiſſe maximâ, *plerumque*, inquiens, *omnibus Gallis præ magnitudine corporum parvitas noſtra contemptui eſt.* Ergo magni Atvatici & fortè Dux illorum inter magnos maximus, quem Antigonum poſteritas vocavit, quia Romanorum Antigoniſta, cum Druon appellaretur à fidelitate: *Trouons* enim

fidum nobis ſonat. Idem Cæſar cùm oppidis caſtelliſque deſertis Advaticos omnia ſua in unum *egregiè munitum oppidum*, aut ut Dio refert, *caſtellum* contuliſſe ſcribit, docet & latè dominatos, & caſtella plura habuiſſe. Quod autem caſtella ad flumen habuerint & vectigal à præternavigantibus petierint, ex Dione licet colligere, qui aſſerit eos *& genere & moribus Cymbros* fuiſſe. Si genere, ergo nonniſi navigio in hanc Belgicæ oram delati; ſi moribus, ergo ad tributa imperandum non rudes ſolum, ſed & crudeles, ut à Plutarcho & aliis depinguntur. Quis porro Brabon ille Antigoni victor? Quis niſi Cæſareanæ cohortis Dux, urbis ſubactæ author, quem Belgæ *Bracbont*, id eſt fædifragum ob id vocarunt, quod contra datam obſeſſis fidem cunctos ſub jugum mitteret, illi parum memores ſe rebellione id ſua procuraſſe. Nec manus truncatio aliud, quam libertatis: id enim vinctæ poſt terga manus, mileſque ſub haſtam miſſus & in domini tranſlata potentia flagrum indicat. Atque hæc quidem de noſtrate fabula noſtra eſt ſententia: fabula quam de more meo everrere malui, quam evertere. Sed non ideo toti ſubſcribo narratiunculæ, litem non dirimens quam Goropius contra omnem Gygantum hiſtoriam ſuſcepit, imo verò totam Caſſiani Gygantopeiam Goropianę Gygantomachiæ opponens. Scio interim domum, quam vulgo Gygantęam vocant, affinitate nominis *Rues* quod Gygantem & *Ruſſ* quod Ruthenum ſignificat errorem augente, fuiſſe ab aliquot ſeculis, hodieque eſſe Ruthenorum: nec ambigo pegmata illa Encænialia, itemque coloſſum è veteri fabula reliquias eſſe: nec repugno, quin eſſe poſſint oſſa illa omnibus ſtuporem ſolita injicere Elephantis, qualem Salonino filio miſſum à Galieno conjicit Becanus, allegans ſimilia apud Vilvordiam pronuper reperta. De inſignibus poſteà dicemus. Ad alia pergo: Graphæus urbi Antverpianæ à ſecretis pronuper in quadam de nomine Urbis Elegia

Ille, ait, *quod adverſum Schaldai fluminis amnem*
Conſiſto, Adverſæ *nomen ineſſe putat.*

Et poſtea:

Hinc ſatius, quinto vocitabor nomine tandem
Adjectæ: *id nomen dii poſuère mihi.*

Sed hic, licet non extra propoſitum, luſus eſt Poëtæ ignoſcendus mage quam in hiſtorico agnoſcendus, cùm futile ſit urbium Gallicarum à Latinis Etymon petere. Cujus generis eſt illud:

Cur Averſa vocer, ſi neſcis, aſpice Jani
Dextram, Mercurii cum pede, certus eris.

Quoad *Verpum*, quo nomine cultum his locis Priapum & nominatam urbem contendunt aliqui, rejicit Becanus, non memor apud Romanos illo cognomento Deum fuiſſe. Sed quid ſi Cimbris, quid ſi Belgis ita vocatus ſit dictione, ſi Etymon inſpicias, ſatis appoſita? Ego nihil definio, & libenter recipio vulgatam originationem à *Werp*, quod projectum ſonat, ut urbi nomen manſerit ab aggeſtu terræ, quo accolæ littoris & flumen anguſtius & alveum ejus reddiderunt profundiorem; manente adhuc nominis veſtigio in ripa juxta arcem veterem, quæ *Werve* nuncupatur. Hæc nominis Antwerpiani vis, nec vanum myſterium. Quid enim Gygas niſi magnum, manus niſi potentem, vectigal niſi divitias, arx niſi robur, Priapus niſi fœcunditatem, projectum niſi imperialem præſagiat? Ut quæ indomito Neptuni brachio compedes injiciens, inter medias fortunæ & adverſitatum procellas nihil de animo, parum de majeſtate, etſi aliquid de potentia remiſerit.

CAPUT IV.

Pauca quædam Anverpiæ cognomina citantur.

A Nomine ad cognomina pergo, non illa quidem omnia, ne Hiſtorici loco videar Encomiaſten agere, ſed nec præcipua: illa duntaxat quę vulgo ſunt, & tractantur à popularibus, cujuſmodi verſiculus ille tabernarius ſic latio donatus habet:

Pulchra Malina placet, opulenta Antwerpa *triumphat*,
Bruxella Auguſta eſt, Lovaniumque ſapit.

Quod diſticho nonnihil cultiore Moræus expreſſit.

Mercurium Andoverpa, Jovem Bruſſelia, Phœbum
Lovania, & Venerem pulchra Malina colit.

Ideo enim opulenta quia *Mercurii filia*, & hinc eſt quod Chriſtophorus Stella Hiſpanus vocet, *Totius terrarum orbis forum nundinarium:* tanta enim hìc omnium gentium confluentia, tanta mercium omnigenarum copia, ut orbem quis in urbe contemplari videatur. Boterus Italus *Emporium non orbis tantum Chriſtiani, ſed & Barbarici cantatiſſimum* deſcribit, quod ex omnibus pæne terrarum angulis ad ſe velut centrum ſocietatis humanæ concurrentes recipiat, foveat, conſervet. Gulielmus Britannus verbis ex Anglico tranſlatis ait de Antverpia: eſſe *Gemmam inferioris Germaniæ*, cujus dignitas æſtimari, majeſtas deſcribi, felicitas nequeat niſi cum admiratione cogitari. Sive enim conſideres quod natura loco dedit, ſive quod ars adjecit, ſive quod fama ſuperaddidit, omnia ſupra fidem, & ferè ſupra hominum vota. Thevetus & alii Gallorum Scriptores libenter & liberaliter Antverpiæ cathedram è primis largiuntur in aureo Cyllenii fano. Quę exterorum teſtimonia in rem noſtram attuli probatura nec falsò nec à noſtris Antverpię cognomen inditum. Quod tamen quando cœperit, & quando ædium, opum, civium creverit numerus, poſtea explicabo. Hic tantùm per compendium nonnulla adjiciam, è diverſorum tam noſtri quàm præcedentis ævi ſcriptis carptim petita. Hem ricur-

ricurtius Leodicenſis ut dixi, *Dominam Schaldis*, Bertelius Luceburgenſis *Emporii omnibus numeris abſoluti exemplar*, Guiſianus Hanno *ſplendidum in ſpacioſiſſimo oceani brachio opidum*, Heda Batavus *Belgii noſtri Corynthum* cui nec triplex Gallia, nec utraque Heſperia parem habet. Becanus Rheno-Trajectinus *Gemmam* B. Willebrordi manibus è ſterculinio aſſumptam, cœnoque deterſo ſplendentem, Suffridus Friſo *famoſiſſimum toto orbe propolium*, Vrintzius Flander *Dei munus*, naturæ beneficium, fortunæ miraculum, Lipſius Brabantus aliàs *ocellum urbium*, aliàs *pulcherrimum orbis*, *perfectiſſimum Reipublicæ exemplar* nuncupat. Talemque Guicciardinus & Boterus Itali, Scribonius Germanus lib. de nundinis, Belleforeſtus & Thevetus Galli, Buchenanus Scotus, Gomezius Hiſpanus, depingunt noſtram Antwerpiam, ut neſciam quid ad pulcherrimæ urbis majeſtatem manus aut mens videatur poſſe deſiderare. Omitto enim præcipua noſtratium encomia, ne propriæ laudis deſiderio ferri videar. Prætereo illos qui urbem urbium, orbis compendium, Paradiſum voluptatis, Mercurii & Gratiarum fabricam indigetant, & concludo in Epigrammate ſuccincto Poëtæ noſtro ævo clariſſimi, Maximiliani Vrintzii, quod extat in deliciis itinerum Chriſtiani orbis recenter evulgatis à Franciſco Swertzio Viro clariſſimo.

Regia Mercurii, fortis domus, area Martis,
Merce vigens, opibus turgida, cive potens.
Legibus æqua, ſuperba foro, admiranda penate,
Turre ſtupenda ſacra, mole timenda ſua,
Meta hoſti, vindex Liræ, caſo inclyta Gallo,
Apta ſalo, cælo grata, benigna ſolo.
Orbis miraclum, famæ ſtupor, unica Phœnix,
Vix præſente oculo, vix capienda fide.
Neſcio quam dicam, minor & vox omnis, at ipſa
Se validè Antverpham dicere ſola poteſt.

CAPUT V.

Situs veteris & noſtræ Antwerpiæ docetur, inter Atvatos, Tongros, in limite Armorico, marca Danica, pago Teſſendrico, Renenſi, Friſia maritima, Comitatu, Ducatuque Lotharingiæ in Imperio, dimenſio ejus geometrica variaque ab oceano diſtantia.

QUàm multus in depingenda noſtra Antwerpia Guicciardinus, tam ego parcus paucuſque: & ideo paucus quòd is narratione ſuâ accuratâ curioſorum ſitim videatur reſtrinxiſſe: Ideò parcus quòd inſtituti mei ſit, non tam res ipſas ut nunc ſunt, quàm origines ſingularum prodere. Situm itaque veteris Antverpiæ, ſive veriùs caſtelli, ponamus licet aut cum Divæo inter Ambivaritos, aut cum Goropio inter Advaticos. Debellatis à Cæſare Atvaticis, & obſcurato nonnihil gentis nomine, Tongris attributum Ptolomæi videtur tabula inſinuare, nominans *Atvaticum Tongrorum*. Declinante autem Romanorum in Galliis imperio *Caſtellum* ſive *cuſtodia limitis Armorici* habitum fuit, dictumque, ſi Lazio credimus. Paulò poſt Francis rerum potientibus, marca ſive *limes Danicus* nonnumquam etiam Anglicus dici cœpit, attribuitque Andowerpum caſtrum *pago Teſſendrico* prout docebimus ubi hiſtoriarum curſus ad Utelonem Marchionem deducit. Tempore D. Willebrordi, cùm ſolidato ſchaldis aggere, alibi populus vicatim habitaret, pars hæc pagi Taxandrenſis, proprio cœpit nomine appellari *Renenſis* ſive *Ryenſis*, ab æſtuariis prout derivat Goropius. Et ita Theofridus Abbas Epternacenſis in vita D. Willebrordi deſcribit Andowerpi ſitum *in pago Renenſium*. Eginharti autem hiſtoria quo loco *Schaltemum* nominat (quod noſtrum *Schelde* eſſe putatur vicus ſupra Antverpiam) ſitum in maritima Friſiorum regione, colligere liceret Antwerpiam Caroli magni ævo Friſiæ maritimæ attributam, quæ diviſione hæreditatis nepotum & pronepotum ejuſdem Caroli acceſſit Lotharingiæ. Ita nimirum, quod ante me notavit Goropius, Diploma Henrici Cæſaris anno 1008. datum, nominat Comitatum Gotilonis qui *Antwerf* dicebatur: erat autem Gotelo ſive Gozelo Lotharingiæ Dux. Nec multò poſt ſub an. 1190. ut ſupra dixi, *portum de Anvers* Rogerius ſcribit ſitum in *terra Ducis de Lovin* eodem ſenſu, quo Henricus Brabantiæ Dux in donatione quâdam Eccleſiam S. Michaëlis Antwerpienſis ſcribit in ſuo Ducatu ſitam, quia nimirum Cæſaris beneficio Marchiam Antwerpienſem Brabantiæ Dux poſſidebat. Quamvis autem, ut infrà videbitur, Flandrici juris nonnunquam fuerit Antverpia, & nunc unam in Brabanticarum urbium quadriga rotam conſtituat, tamen nunquam, pura puta, fuit aut Flandria, aut Brabantia, aliquid Cæſareorum inſignium & Imperialis tituli præter alias conſortes obtinens. Atque hæc de ſitu, quem ipſum ſi libet conſiderare ad eorum regulam qui cæleſtium circulorum inclinatione & ſiderum ortu terrarum intervalla metiuntur, novimus Mathematicos peritiores Gemmæ Friſii calculum ferè ſequi, qui Antverpiæ ultra unum & quinquaginta latitudinis gradus, ſcrupulos octo & viginti aſſcripſit, longitudinem autem ſex & viginti temporum partibus, ſex & triginta minutiis primis terminavit. Occupat autem dextram ſchaldis ripam longo mœnium turriumque tractu, ab Oceano ſecundum flumen quindecim circiter paſſuum milibus diſtans. Si terreſtre compendium petas, quinque in quorum ſingula tantum ſpatii in terra complectuntur, quantum ſi expeditus pes, ſtato & ordinario gradu, intra horam unam abſolvat, & laboris ſatis ſit habiturus & non nimium difficultatis. Nec tamen hæc ab Oceano diſtantia eadem ſemper fuit, ſi vera referunt & noſtri & vicinorum Annales; noſtri quidem conſcripti, Druonis iſtius fabuloſi arcem juxta mare collocantes. Trajectenſes autem cùm totam Campaniam noſtram ante D. Servatii ævum pelago tectam aſſerant, non obſcurè innuentes, longè propinquiorem ejus alveo fuiſſe Antverpiam. Ut taceam etiam à viris doctis non vulgariter receptam opinionem

opinionem quod Flandros à Zelandis olim mare non ſeparaverit. Quæ omnia fidem facere poſſent ejus quod dixi, aliter olim Antverpiam ab Oceano fuiſſe diſtinctam. Et

Quam propriè Oceano quadret Andoverpia, dicat,
Qui vivit, vidit proxima luſtra decem.
Quique triumphantem declinantemque notavit,
Oceanumque tot hàc ire redire vias.
Creſcunt decreſcunt ambo, Spoliantur, abundant:
Mobilis eſt hic & hac, hic variatur & hac.
Et velut Oceanus licet undam ſæpè reſorbens,
Mox revomit tamen & littora nuda legit:
Sic Antwerpa quidem voluiſſe perire putetur,
Non tamen ſatis poſſe perire datum eſt.
Ut premitur & opprimitur, ut creditur, illa
Non cadit, & frontem ſortis utramque capit.
Urbis in exitium ſpirarunt Mulciber & Mars,
Reſtitit atque bonum, ſors bona reſtituit.

CAPUT VI.

Caſtrum fundatur, ejus ſitus inter aquas, & paludes, ſtructura, antiquitas, portus, privilegia, nomen, Borcht Borgers, *&c.*

PRogredior & primum Antwerpienſis Caſtri jacio fundamentum, quod, ſive *Advaticum* Goropii ſive *Aivaca* Antonini, ſive *Catuacum* Divæi dictum fuerit, undique aquis includebatur; hinc ſchaldis, hinc paludes, & ſcaldula, quo nomine parvulus quidem rivus urbem antiquam cingens, vocatus, ait Becanus. Addo ego traductis ex ſchaldi aquis videri poſſe derivatum, aut naturæ, aut hominum artificio, hunc rivulum, pari modo quo apud Cameracenſes *Scaldula* rivulus urbem ſecans, tradux majoris, qui mœnia urbis lambit *Schaldæ*. Omnia igitur longè latèque, quæ circum erant loca ſtagnabant aut cæno & paludibus fœda erant; ita ut nec vectoribus ob aquas & altam uliginem, nec navibus ob vadorum brevitatem acceſſus daretur: inſigne illud quidem ad muniendam arcem citra grandes impenſas adjumentum, ſed commerciis hominum, rebuſque neceſſariis importandis non exiguum impedimentum. Quamobrem utrique acceſſui & navali & terreſtri tum cùm jam altis mœnibus, firmiſque, nec non foſſis latis tuti eſſent, conſulendum eſſe rati ingentes primum ſublicas, magno fiſtucarum pondere, ſtagnantibus paludoſiſque ripis impegerunt, quarum multas vidimus dum fundamentis curiæ jaciendis altè humus effoderetur. Stabant enim hactenus ingentes ſub profunda terra trabes erectæ, quæ diuturno ſeculorum decurſu, vi frigoris & imbibiti humoris ab atro cœno, cui erant infixæ Ebeni tum colorem, tum duritiem contraxerant: documento, quì in hac regione Ebenum poſſimus imitari, quod illi noverunt, qui vermiculata è lignorum diverſitate opera componunt. Inter has fiſtucas multâ omnis generis materiâ, quæ ad aggeres ducendos muniendoſque, uti ſolemus, ingeſtâ, firmatâque hoc conſecuti ſunt, ut ripam haberent ſolidam & tam altè in flumen projectam, ut naves commodè appellerent, hic *portus* & hoc *Telonium*, cujus aliàs meminimus, quodque amplius Beatus Willebrordus in ſuo teſtamento nominat. Strabo portum ad Pharum majorem deſcribit tam profundum eſſe, ut maxima navis ad ipſos uſque gradus quibus ad mare deſcendebatur ſtationem habere poſſet. Quod igitur Straboni mirabile videbatur ut maxima navis ad ſcalas ſtare poſſet, id Antwerpiæ quotidianum eſt, ubi maximæ holcadum ita ripam contingunt, ut manibus liceat onera in terram deponere, quod nuſquam alibi tanto à mari intervallo eſt videre. Hoc caſtrum eſt ante annos mille celebratum, cujus pomæria licet ſæpiùs extenſa, manet tamen hinc primigenium jus, ita ut extra illud nemo civitate donetur, nemo morti adjudicetur. Cum autem pagi prope proculque diſſiti, aut potius Principes pagorum domini ſua putarent intereſſe arcem tam opportuno ſitam loco contra Barbaros hoſteſque defendi, ad refectionem mænium foſſarumque plurimi Taxandriæ, Geldriæ, Brabantiæque pagi obligabantur, qui in diplomatibus *ſpectare dicti ad opus caſtrenſe de Antwerpia*, & vidi codicem antiquum ſcriptum anno 1241. in Martio, ubi recenſentur loca, aut potius limites hujus privilegii. Et ſolet, niſi quod incuria temporum, fortè etiam incuria exactorum plures exemerit, à ſingulis pagis tributum hoc fine pendi. Hæc de caſtro antiqua ferè reperio, cujus facies ab annis 100. nonnihil immutata eſt, facta poteſtate Senatoribus, *foſſam Caſtrenſem*, partim replendi, partim muniendi vicina loca permiſſu Cæſaris & Ducis anno 1514. Unum adjiciam, auctâ urbe Antverpienſi caſtro veteri nomen *Borcht* inditum ab occulendo latendoque intra vallum, aut veriùs à credito, quod civium fidei commiſſum foret hoc primæ famæ propugnaculum, qui ob id *Borgers* quaſi *Borchheren* aut *Borchthair*, id eſt domini, aut cohors caſtri nuncupantur, *Borgen* autem credere nobis ſonat, uti *Borch* vadem. Civis à cocundo olim dixêre Latini, à defendendo Flander, uter melius?

CAPUT VII.

Primæ urbis initia deſcribit. Aendyck, Kipdorp, *unde dicta: de tempore hujus ſtructuræ diſputatum, de ambitu portiſque & munimentis.*

CAſtrum ſtruximus, ſuccedat urbs, quam ante annos mille exordium ſumpſiſſe nolim dubitare. Cùm enim ripa arci adjecta (quàm *Werp* ſive ut nunc loquimur, *Werf* dictam diximus eo quod jactâ mole conſtaret) cœpiſſent commorari qui commerciis agitandis victitabant, paulatim creſcente hominum multitudine neceſſe fuit pluſculum loci adjicere. E ſtagnis & paludibus aquas in canales navium capaces corrivarunt, quo humus deſiccata tum hominibus locum habitandi ampliorem, tum pecori paſcua ſuppeditaret lætiora. Hinc factum (verba ſunt Becani) ut quod arci adjectum ad ripam Advaticorum vocaretur

Aent Atnatz-werp, ac deinde brevius *Antwerp*. Poſt cùm acceſſio hæc multitudine & numero hominum longè arcem ſuperaret, arcem quidem, ut dixi *Borgt*, totam verò urbem *Antwerp* nominarunt. Porrò ſicut ſublicio opere & navali ingreſſui & habitationi laxiori circa arcem conſuluerunt: ita terreſtri quoque itineri aggerem per paludes eduxerunt, cui ab uſu *Engaendyc* nomen datum, id eſt agger factus ad adeundum, quod deinde per conciſionem in *Aendyc* mutatum eſt, ut gens noſtra, & longè quam ipſi Lacones, brevitatis in loquendo ſtudioſior. Solent enim ad hanc itinerum neceſſitatem aggeres per paludes & fœdas camporum uligines duci, quos Tacitus pontes longos nominavit, definitione additâ anguſtos eos tramites eſſe inter vaſtas paludes, quod genus Lucius Domitius olim in finibus Cheruſcorum exaggeravit. Ad hunc aggerem ad introeundum exeundumque per infida pedibus loca congeſtum vicus quidam ſuburbanus enatus eſt: qui quòd extra Schaldulam eſſet, quo tum rivo Antverpia tota cingebatur, Kipdorp eſt appellatus, id eſt pagus ab ovo excluſus, eò quòd primus hic eſſet fœtus Antverpiæ, è ſinu Civitatis velut ex ovo emiſſus. Hucuſque Goropius, qui nec addit tempus quo hæc evenerunt. Et ſanè illa eſt hiſtoriarum noſtrarum & antiquitatis obſcuritas, ut frequenter in ea ne ſuſpicari quidem aut ſuſpicere liceat. Popularis rythmus à me in latinum verſus ſic habet:

Cum Clodio armatam tibi claſſem Belgica mittit,
Occupat Antverpam Endoviamque ruit.

Ridiculum hoc quidem & ſine auctore, ſed quod veriſimile videri poſſet niſi ſubjiceretur.

Et rediens Schaldim ſtatuit munire ſuperbis
Turribus, ingentes circumdans undique muros.

Ego ut hanc fabulam fabulæ loco habeam, nolo tamen diffiteri quin ante annum à redempto orbe ſexcenteſimum locus hic extra arcem habitus ſit, & imò ante Normannorum irruptiones foſſa mœnibus per ambitum cinctus, ſed terreis, ſed ligneis Gallorum more. Profligatis autem ab Arnulpho Imperatore Barbaris lapideos ſubſtitui cœptos, ita ut mœnia protenderentur ab arcis muro ad pontem, qui à ſpeculando *Luycbrugge* (non ab aliis *Loocbrugge* ut nunc perperam pronunciant) nuncupatus eſt: inde ſecundùm curiam, ut nunc ſunt res, pertinuiſſe ad domum Aquenſem, & denique per pontem à vicinis paludibus dictum, portamque vaccarum ad Aquæ ductum inde veteris nomen ſervantem. Talem primam urbem fuiſſe & monumenta loquuntur & auctor Speculi Belgici libro quarto capite 64. ex Archivis tradit. Erantque, quod opinor, tres ad urbem aditus ex aggere, pratis ſive paludibus & ripâ, quorum poſterior turrim habebat, nunc carceri publico deſtinatam, dictamque, non à piſtoribus ſed à cocto latere, quo ſuperior ejus pars conſtabat, renovata anno 1304. Quando etiam hæc mœnia extructa non definio: forte ab aliquo Ducum Lotharingiæ, qui Marchiam poſſiderunt, forte à Gibbolo Duce hic interfecto, ut author eſt Sigibertus, forte à Cæſare, quem fatetur vetus Leodienſe chronicon anno 1104. *Antwerpiam fortiter & conſtanter muniviſſe.*

Atque hæc ſunt urbis fundamina parvula tanta,
Sic è grano arbos creſcit, crocodilus ab ovo.

CAPUT VIII

Producta ter pomæria deſcribuntur cum portis & ambitu, obiterque notatus mos nominandi portas ab urbe Epiſcopali, & coronandi eaſdem in oppidis limitaneis.

Nimium anguſta erat hæc area auguſto fortunæ templo: nimium exiguus campus, in quo Mercurii, Junonis, Martis, in una vires ſuas experturorum labor concluderetur. Liberati ab inteſtinis, vicinisque bellis tantiſper Brabanti ad pacis ſtudia, & belli ſi uſus foret munimenta ſe comparabant. Videbant Antwerpiani cives Lovanium, Bruxellamque augeri, Herentaldum, Sylvamducis, Bergas mœnibus inſtrui, Bredam etiam & Vilvordiam turribus: ſupplices itaque facti Henrico Duci authoritatem fieri poſtularunt, producendi urbis pomerium. Conſentit Dux haud gravatè obicem futurum ratus vicinæ, unde ſibi timebat, Bataviæ. Diploma exſtat anno 1201. quo etiam manum operi applicantes intra annos quindecim urbis ambitum pulcherrimo opere abſolverunt. Ductum à canali, qui *novus* exinde vocatus per portas quæ à *vaccis* & *vineis*, Divis *Catharina* & *Joanne*, quorum in vicino Sacella, locis *Mera* & *Cameraco* nomina ſortiuntur. Ubi nota ſolemne noſtris civitatibus fere ſemper fuiſſe ex portis viciſque unam quæ proxima ab urbe cathedrali nominare, licet longo ab illa diſtarent intervallo. Ita Mechliniæ itemque Lovanii unam portam à Leodio denominatam, Bruxellis & Antwerpiæ alteram à Cameraco licet obſervare. Hic urbis circulus capax eſſe poterat civibus, non tamen advenis, ſufficere neceſſitati, non item famæ cui inter prima ſtudendum putabant Mercuriales indigenæ. Majus itaque opus moliuntur, maximè ex quo invitati Ducum privilegiis, & civium humanitate exteri mercatores portum cœperunt frequentare: Angli imprimis & Italiæ Danicæque triremes. Itaque deſcripto ampliori circulo viſum eſt ſuburbanam multitudinem, quæ frequens extra mœnia habitabat, muro concludere, quod factum ſub annum 1304. Duce ipſo unius portæ primum fundamenti lapidem pangente. Receptique in oppidum vici Kipdorpenſis incolæ, in cujus aditu porta eſt deſignata quæ poſtmodum, id eſt an. 1553. novo opere exornata à vicino D. Jacobi templo cœpit appellari. Præter quam circa Præmonſtratenſe D. Michaëlis Monaſterium alia patuit *Cronenburgica* nomen ſortita à diademate Imperiali in ejus olim faſtigio. Ubi obſervandum ex ritu antiquo eſſe portis urbium limitanearum aut por-

portarum turribus, Imperii Romani aut ſigno, aut ſcripto titulum deſignare. Scripti exemplum Noviomagi Geldrorum extat teſtis & Aquileus. Signi Antwerpia, Daventria, Colonia exemplum ſuppeditabunt. Amplius circa fanum D. Georgii porta ſtructa, reſtructa anno 43. ſupra ſeſquimilleſimum ob id Cæſareæ nomen adepta quod Carolus eam quintus anno 1545. primùm ingreſſus perhibeatur teſte inſcriptione. Eam hìc cum altera pictam in exemplum do. Reſtant portæ ſub idem ferè tempus apertæ, *Ciſternenſis* pronuper loco ſuo mota & nomen & pæne locum quem *Lutea* obtinuerat habens *Bergenſis*, ab urbe quam reſpicit dici ſolita, *Rubea* appellationem adepta, quod minio tinctum ejus frontiſſpicium. His incrementis pulcherrimæ ſpeciem induit Antwerpia, famâ, Deoque auſpicibus, in eam creſcens magnitudinem, ut urbe licet frequenter habitatâ, ſuburbanum nihilominus aliquot ædium millia complectatur. Hinc itaque melioris fortunæ beneficio obviam ituri, egregium & pænè Regium opus moliuntur, novum à ſeptemtrione oppidum adjicere anno 1543. Et circa eadem tempora, ut planior pleniorque unius corporis facies appareret, veteris oppidi portas amoliti ſunt. Muris etiam alibi dejectis tractus reliquæ civitati conformis appareret. Et ſi annorum quis curioſus foret, dejecta fuit *Vaccarum* anno 19 *D. Catharinæ* an. 20. *D. Joannis* anno 81 *Vinearum* anno 21. *Meræ* denique *porta* 41. præcedentis anno ſæculi. Omitto hìc *Beginarum portam* ſtructo caſtro occluſam. Omitto varios versùs flumen aditus mercatorum commoditati ſubſervientes. Utque hæc urbis incrementa è plano videantur, ecce quam publico ære in æs incidi Senatus curavit Iconem.

In qua quadruplices videas in imagine muros,
Et plateas & fana Deûm, variosque canales.
Cetera picttoris calamus neglexit, eo quod
Et ſuperent artem atque fidem.

CAPUT IX.

Exterior urbis ornatus deſcribitur, mœnia, muri propugnacula; de Werve, het Bierhoot, Maygat, Xanders-gat, Hoy-kay, Haut-kay, Engelſche-kay, Mee-kay.

PLanè ut ambitu nunc ſuo contemplectatur Antwerpia 4812. paſſuum quam ornant extrinſecus muri, & agger conſtipatâ terrâ ceſpitibus latitudine eximiâ præaltis, & aquâ partim ſtagnante, partim ductili plenis cinctus, cujus firmitati dubites an civium oblectamento majori conducunt, arborum æquali intervallo & quintuplici frequenter ſerie digeſtarum continuata plantaria. Cujus munimento decem diverſis locis ſtructa ſerviunt propugnacula, in quibus molas pneumaticas, præter eas quæ in caſtro, numeravi undecim. Docent autem rationes urbis, poſt receſſum Martini Roſſemii anno 1542. ſumptu, ut ſupputat Guicciardinus, milionem excedente curaſſe Senatum ſtructo quod videmus murorum opere latus iſtud oppidi alioquin infirmius egregiè muniendum: propugnacula à tempore Ducis Albani excogitata, arboreta ab annis 25. ordinari cœpta. Molæ etiam, niſi quod earum uſum & ſitum in mœnibus aut aggere ſolemnem fuiſſe didicerim ex Diplomate quodam anno 1256. Atque hæc quidem terreſtri itinere Antwerpiam venientibus oculos perſtringunt. Nec minus eleganter aut commodè proviſum urbis parti, quæ flumen reſpicit; ubi recenti memoria ſub annum 1596. Senatus ſecundum D. Michaëlis ædem inſignem flumini murum objecit, loco quem etiam olim muniviſſe ex diplomatie Ducali patet jubente læſos aliquâ parte Monachos in integrum reſtitui. Datum anno 1299. Januarii decima. Projecta hìc videre eſt plurima, quorum unum primariumque, quod *Wervam* vocant, ab antiquo eſt, ut diximus, ubi moles quædam ingenioſo artificio onera & merces etiam maximi ponderis levi manu è navibus ſublatas in littus reponens; quam aut factam, aut refectam anno 1369. docere videtur indiculus illo anno portorii & vectigalium modos pręſcribens. Similemque juxta D. Michaëlis molem anno 1518. repoſitam ex memoriis veteribus didici, præter quas & tertia eſt, ſed de cujus exordio nihildum legere me contigit. Loca exonerandis navibus vectoriis, pontonibus & hippagonibus propria, & parata, aggeribus aut alia mole lapidea ad temperandum fluminis impetum congeſta noſtrates *hoot* vocant quòd velut caput & principium littoris in aqua prominеant, hujuſmodi eſt Antwerpiæ, quod ab Anglica cereviſia illuc primum expoſita *Birkody* ſervat cognomen ſi vera refert chronicon rythmo vernaculo extans in Biblioteca Opmerii. Hoc caput ut ſic appellem, voce à latio non aliena, tempore Caroli quinti ſaxo quadrato cinctum eſt tramesque gradatim & leviter declivis à porta in flumen conſtratus, ut quovis marini æſtus receſſu acceſſuque commodum foret Naucleris onera ſua exponere, & pede non offenſo nec ſordidato urbem introire. Reſtant præter aquæductus de quibus poſtea, duo aquatica itinera navibus in urbem recipiendis à proximo ſeſquiſeculo adornata, authorumque Mariæ & Alexandri nomen referentia. Ad extremum quatuor ſunt eodem fine projecta & detorto à latinis vocabulo *Caias* vocant, quorum illæ à fæno ligniſque vulgò nuncupatæ anno 1497. conſtructæ perhibentur, illa quæ Anglos authores referre videtur, ab annis ferè ducentis eorum negotiationi deſtinata fuit, pronuper renovata. De quarta nihil hactenus reperio. Cetera quæ ad ornatum tam littoris quàm mœnium novæ urbis ſummâ cum admiratione exteri conſpiciunt, imò ſuſpiciunt, intra annos plus minus viginti publico ære & cura acceſſerunt; ſuggerente & ſæpiùs ſuccurrente Gilberti Schrubeckii induſtriâ, qui obiit anno trigeſimo octavo Chriſti 1556. de quo hoc diſtichon legi.

Torrens pulcher erat, tot derivare per urbem
Qui potuit fluvios, tot ſternere claſſibus æquor.

CA-

CAPUT X.

Interior urbs generatim deſcribitur, plateæ, portus, regiones, domus, & diverſa rerum ante facies.

EXteriorem urbis ornatum leviter percurrimus, portas nunc ingredi libet, & ſumma pulchritudinis ejus intrinſecæ capita in theatrum producere. Dividitur in regiones 13. prout Servilius tradit in Geldrogallicis. Pontes lapideos 74. diverſis temporibus extructos, Vias publicas lapidibus ſtratas ſuo ævo numerat Guicciardinus 212. Domos 13600. loco adhuc pro 1501. deſignato. Fora diverſis deputata nundinationibus ampla & opportunis locis octo, loca ampla & ſpacioſa variis deſtinata uſibus intra muros 22. Et cum Becano verè dicat: Tanta urbis elegantia, tanta ſuburbanorum amænitas, tantus vicorum ſplendor, tanta domorum commoditas, & ornatus, tanta ſupellectilis & copia & mundicies, & ædificiorum in iis magnificentia, ut Regum non civium eſſe videantur; in quorum hortis creſcentium varietatem ſi deſcribendam mihi ſumerem, integrum naturalis hiſtoriæ volumen eſſet implendum, cùm nihil ferè uſquam ſit herbarum, quod hìc non ſtudioſè, non à Pharmacopolis modò, ſed ab aliis etiam civibus cultum reperiatur, non exiguo id quidem ſumptu, nec ad aliud, quàm ad oblectamentum è plantarum contemplatione percipiendum. Sed tam inſana propè eſt cognoſcendi genti huic cupido, ut ea in parte omnes alias nationes ſuperare videatur. Hæc ille & nos verè ut res ſunt florentis Antwerpiæ demum ſub Maximiliano & Philippo Principibus ad hoc opulentiæ faſtigium evectæ, cùm in ſcripta retulerit Divæus vidiſſe ſe codicem cenſualem ab annis ducentis referentem duo duntaxat domorum millia, caſis etiam in numerum venientibus Antwerpiæ & in toto tractu Ryenſi qui duodecim pagorum ambitu deſcribebatur, fuiſſe. Liber miraculorum D. Huberti. *In villa*, ait, *Antwerp duo pontes ſunt, lapideus alter, alter ligneus, ex quo delapſa mulier Heluidis nomine, graviter in capite vulnerata in phreneſin incidit &c.* Colligitur autem hoc factum ab annis necdum ducentis. Populares rythmi aliquoties à me laudati diſertis verbis aiunt; anno 1306. cœptum Antwerpiæ lapidibus plateas ſternere. Et ſanè, niſi me fallunt memoriæ veteres, pulcherrimæ quæ civitatem commendant plateæ longè ſerius lapideo pavimento veſtitæ perhibentur. *Kipdorpenſis* quidem anno 1378. *Longanova* anno 1472. *Cæſarea* non multo poſt, *Cameracenſis* & *Alta* ab annis 140. *Ærariorum* & *Coriariorum* à centum annis, *Meræ* recenti adhuc memoriâ. Cujuſmodi autem domus? Paucæ lapideæ, argillaceæ verò plurimæ, frontiſpicia veſtiebant vites, quod abrogatum publico Senatus decreto anno 1456. & meritò interjecto tempore ſancitum, ne ulla niſi marmore ſaxo aut ſaltem latere domus extrueretur. Loca vacua ante ducentos annos erant plurima, & ante centum annos regionatim magis quam plateatim urbs habitabatur teſte Carmelitarum Archivo. Foſſæ autem ſive canales ferendis navibus apti & aptati octo in urbem derivantur: maxima centum & amplius navium capax cum duabus in nova urbe circa Caroli quinti tempora effoſſa, reliquas ex foſſis antiquorum mœnium meliores ad uſus cooptaverunt, coaptaruntque, quæ hoc pariunt commodi ut viliſſimo tutiſſimoque compendio ante mercatorum ædes mercimonia exponantur.

Sic facilè, ut nullà poſſit magis illud in orbe,
Sic tuto ut nulla tutius orbe queat.

CAPUT XI.

Deſcribuntur Curiæ, Tribunal, Carcer, Macellum, Valetudinarinm, Halla: obſervati ritus curiarum loco eminentiori, forma quadrata, judicia ſub dio.

AD opera urbis præcipua non utique deſcribenda, quod alterius operæ & operis foret, ſed deſignanda pergo, primaſque do illis, quæ cives & rempublicam tangunt. Curia juri dicendo ab antiquo fuit, ad fori majoris angulum, quam marmoreis intercolumniis, quadrato opere à fundamentis renovari curavit Senatus an. 1560. ſed infelici caſu haud multò poſt exuſtam anno 76. idem Senatus ſplendidiori ſchæmate reſtituit, cujus hìc formam Lectori conſpiciendam præbemus. Ex Livio diſces veteris Romæ curiam ſublimiori loco fuiſſe, ad quam gradibus aſcenderetur, ut ſcilicet Patrum authoritas ipſo etiam ſitu extolleretur: idem apud nos olim factum omnes urbium curiæ loquuntur, & ne quis opinetur commoditatis id gratia nuper inventum, ut ſubjectæ cameris caveæ ad pennarios uſus eſſent, docebit vetus Antwerpienſis ſolido in ſolo nullis ſuffoſſo cuniculis ſtructa ubi locus adhuc ſupereſt, ſed & nomen, ædificium autem aliò tranſlatum, ut nunc videmus. Quid? Quod ipſa forma quadrata licet non æquilatera videatur noſtratibus curiis propria fuiſſe, quarum tribunal in quatuor iſtius microcoſmi plagas diſtendebatur, forma Græcorum legiſlatoribus commendata. A Themidis fano ad Aſtreæ ſacrarium tendo 1. Domum triumviralibus, ut ſic dicam, judiciis deputatam, ubi res capitis, evictiones & ſimilia Regiæ juriſdictionis merique Imperii aguntur, eſtque intra veteris caſtri ambitum anno 1539. renovata. Et notandum occurrit, judicia, quod de Germanis narrat Tacitus, hìc ſub dio agi, niſi quod ad avertendum cœli injurias non ita pridem tectum Tribunali impendeat. Scilicet æſtimabant boni veteres in Deorum manu vitas, præſentia mortes eſſe debere, quorum æquitatem ſibi in naturam quodammodo peccantibus volebant ſubvenire. Haud procul hinc carcer publicus eſt ſub annum 1520. à fundamentis reſtauratus. Atque hæc quidem ſunt juris & juſtitiæ loca; ſuccedunt quæ uſibus civium ſacra ſunt. E quo genere eſt olim deſtinata cum officinis domus panum, carnium,

frumenti nundinationibus quam anno 1249. Dux conſtrui permiſit. Ceterum cùm incolarum creſcente numero, tantis impar locus eſſet commerciis, ſenſim diviſo onere, opereque multiplicato ſeparatim hæc ſingula cœperunt vænire. Tabernarum macelli autem jus Dux an. 1290. urbi tranſcripſit. Macellumque elegans anno ſeculari quingenteſimo ſtrui cœptum & triennio perfectum referunt memoriæ veteres. Eodem modo cùm ponderum & menſurarum jus urbi anno 1521. Princeps confirmaſſet, inſignem à fundamentis domum eo fine ſtruxerunt circa Franciſcanos anno ut præfert titulus 1549. Eam hìc infero cum altera quæ ante ſeptennium ſecus urbis muros ædificata recipiendis peſte infectis. Nec tacendum receptaculum illud aquarum admirabile ubi aqua ex foſſis oppidi & rivulo derivata longo tractu per lebetes rotæ inſertos, equo gyrante ſurſum attrahitur in lacum, unde per fiſtulas & canales omnibus (qui ſunt ferè cereviſiarii coctores) illam novæ urbis partem habitantibus largè diſpenſatur. Factum ante annos 60. factumque illo compendio, ut coctores quotquot in media ſparſim urbe habitabant in hunc ejus angulum ſe receperint; Senatu non parum his mediis ſerenitati potioris oppidi & civium providente, nec minùs publicis ærarium emolumentis magnâ vectigalis acceſſione locupletantes. Nec prætereunda Ariadnes aut Minervæ tentoria (Hallam à ſervando vocant, aut inferendo pannos venditioni exponendos, Baſilicam vertit Lipſius) quam anno 1317. à Comite Flandrorum tum urbis Domino urbs redemit.

IN CURIAM LUSUS.

Curia cur tam culta mihi ſit, quæritis, & cur
Curarum Pario marmore tecta parens?
Eſt qui deformes rugis & pulvere curas
Non niſi cœnoſum ſyrma decere putat.
Eſt alius duris animo durantibus imo
Marmora qui ſolum dura placere putat.
Ambo malè: Ecquid enim commune volantibus, atq;
Triſtibus æterno perpetuoque lare?
Neſcio an à curis habitantibus ulla Senatum
Oppida voce vocent luxuriante ſuum.
Certè non ego: quæ vinclis victaſque rebellem
In nuda patior vix fore ferre pedem.
Peccas? Tollo reum. Lis eſt? Definio. Plebs eſt
Sollicita? Ipſa metum tollo ſimulque malum.
Nec mihi cura magis nomen dedit anxia quam lux
Luco, vel mundo mundities luteo.
Nec magis à curis dicor quam ſi voces à ſe
Æripedem claudus, credite, ſeſſor equum.

CAPUT XII.

Burſæ origo & fabrica, Domus nationum, Teutonicæ, Germanicæ, Anglicæ, Hiſpanicæ &c. Item mercatorum & opificum: Ritus conventiculorum notatus & mos vendentium porticibus aut periciclis.

HÆc ferè civium ſunt univerſim, ſunt & alia publicè certas, alia privatim aliquas incolarum familias tangentia eaque in duplici differentia. Primò Porticus quadrata eſt meridianis ſerotiniſque deſtinata conventiculis quam Vives *Janimedium*, Marchantius *forum mercatorum*, Lipſius *Baſilicam*, vulgus *Burſam vocat*, nomine Londini, Brugis & alibi recepto, & indito ab ædibus, ut volunt, hìc loci ſplendidis familiæ *Burſæ*, tres Burſas, ſive marſupia in inſignibus & ſupra ædium fores oſtentantis. Sed neſcio an non verius Fachetius ſcribat nomen Burſæ ſive marſupii ideo his locis manſiſſe, quod in Italiis cambiorum invaleſcente uſu, gratoque nundinantium compendio excogitato, hujuſce rei gratia Venetiis itemque Neapoli indictus communi mercatorum ſuffragio congreſſus nomine *Burſæ communis*, è qua ſi quis ſe ſubduceret fidei periculum adibat, quod hodieque ſervatur. Quicquid ejus ſit, Antwerpianam noſtram anno 1533. cœptam extrui diſco, & 22. Februarii anno 1583. incendio abſumptam, ſed mox curâ Senatus reſtitutam docet epigraphe. Cujus ſplendorem hìc in imagine exhibemus. Tantæ verò celebritatis hoc fuit emporium ut viginti duarum nationum Tribus ſua hìc haberent & habitarent palatia; è quibus eminet *Domus Hanſæ Teutonicæ* quam vulgus *Auſtriacam* nuncupat, quadrato opere æquilatero, inter duos novæ urbis canales extructa ab 175. oppidis communi impenſa, & uſui idque anno 1557. ut lapidibus in areæ medio expreſſum legitur. Ædificii hujus latus unum conſpiciendum hìc præbeo. Fuggeri ſunt primæ notæ ab annis 60. ampliter famam fortunamque adepti; ii hoſpitium cum horto eleganti coëmerunt anno .... Portugalenſibus autem anno .... Heſſis verò opportunum exponendis mercibus ædificium anno.... adornatum, Anglis autem anno 1558. domus, quæ Lyranorum olim fuerat, aſſignata, nunc collegio Societatis Jeſu applicata; atque hæc præcipua nationum; ut vocant, & illuſtriora hoſpitia. Sunt mercium, ſunt opificiorum alia. Ita Aulæopolæ anno 1551. porticum officinis utrimque ſuis inſtructam concinnarunt. Ita vitriarium operæ variis ornatas privilegiis fornaces noſtra memoria deputarunt. Ita ærariis, ita aurifabris ſuas ædes deſtinarunt. Nec novum illud, aut hujus ſeculi, merces in porticibus venum exponere, cùm ejus exemplum ante tria ſecula Lovanii, ante duo Bruxellis, imo etiam Antwerpiæ inveniamus, extructam ſcilicet anno 1460. novam circa D. Virginis porticum ad uſus mercatorum. Eratque, licet deſierit nunc eſſe, ubi nunc torneonum & lignariorum tabernæ viſuntur. Omitto hìc proprias urbibus maximis domus, cujuſmodi *Aquenſis:* Cœnobiis, cujuſmodi *Tongerletenſis, Bernardina, Averbodienſis:* Prælatis, cujuſmodi *Cameracenſis, Tornacenſis:* Familiis, cujuſmodi *Leccana, Hobocana, Liſtana, Lyrana*, &c. Prætereo ſplendidas regali magnificentia privatorum ædes quæ omnibus Antwerpiam videntibus ſtupori eſſe conſueverunt.

BURSÆ ELOGIUM.

Qui Jani tabulam, Saturni Archiva, libellos
Mercurii uno optat poſſe notare loco:
Ditis opes, fortunæ animos, ludibria famæ
Obtutu qui uno poſſe videre velit:
Neptuni furias, Junonis regna, Jovisque
Alternantis opus qui didiciſſe cupit:
Me videat, Divum omnium opus, nec, credite mirum eſt.
Omnium enim hìc hominum eſt quodlibet hoſpitium:
Et quamvis media dumtaxat luce frequenter,
Do, quis ut & mediis luceat in tenebris.

IN DOMUM HANSÆ TEUTONICÆ.

Auſtriacam urbe domum qua non eſt pulchrior aiunt,
Nec toto Auſtriaca eſt pulchrior orbe Domus.
Omen ineſt voci; vivat Germania, vivat.
Et quod in urbe domus, id ſit in orbe caput.

CAPUT XIII

De calamitatibus agitur ab aqua, terra, aëre, igne.

AB AQUA.

Civitate ſtructâ, qui deſtruxerint videndum, eundumque eodem cum natura gradu, ab inanimis ad animata, à ſimplicibus ad mixta, à vicinis ad remota. Quæ itaque annotaverunt memoriæ veteres de inundationibus & periculis damniſque ab aqua, recenſebo numeris Arabicis. Diploma Michaëlitici Cœnobii diſertis verbis refert ita Schaldim excreviſſe ut Lilloenſes agri aggeribus ruptis tegerentur, datum anno 1288. Idemque ibidem anno 1300. eveniſſe tradit Diarium Opmerii: quæ cauſa, cur anno 1340. decretum ſit de exaggerando molibus firmioribus iſto latere; ulterius de inundatione anno 1320. die S. Eliſabethę tale extat chronicon.

Eliſabeth ſævit, mare crevit, Hollandia flevit.

De altera anno 1446 Aprilis 15. extat Teutonicum. De altera anno 1462. tale habet Indiculus Heinſii:

Si Schalda creſcit, ager & rus omne paveſcit.

Aliam anno 1468. & feriis Divæ Urſulæ intempeſtâ nocte ortam tempeſtatem docet rythmus ſequens:

DIE ZEE DIE BROCHT DE LANDEN VERLIES,
ALS ALLE DIE MAECHDEN FEESTE WIES.

Meminit etiam Codex Lummii ad annum 1477. calamitatis quam excedens aggeres ſuos flumen ſuburbano intulit. De illo autem ante 172. pagorum jactura & oppreſſione penſato cataclyſmo anno 1532. cujus damna ſenſerunt Antwerpienſes, tale chronicon feci.

Quot clades pecori, vicis, mortalibus atro
Sola parat pelago vis, parit una dies.

Adjiciam hìc annos quibus gelu extra morem & modum aſtrictum flumen admirationi fuit, quos ex diverſorum memoriis collegi. Anno 1383. 1401. 1405. 1442. 1447. 1463 aut ut alii volunt, anno 1464. 1466. 1478. 1482. 1491. 1494. 1511. 1517. 1523. 1533. 1551. 1566. 1574. 1608.

A TERRA.

Terræ motus quantum legere memini Antwerpiam afflixit anno 1382. cùm concuſſæ in campis ædes, molæque mole ingenti ſolo proſternerentur, & anno 1395. cùm ne patinæ quidem aut crateres in menſam depoſiti hærerent, tradente codice Opmeriano.

AB AERE.

Ad Aërem ut veniam, quia communis propemodum cum Lovanio (ubi annos notavi) ventorum fuit calamitas, non hìc repeto: famem tantùm, & famis aſſeclam peſtem aëris infecti effecta ſubjiciam.

Codex Ortelii annotat anno 1315. tantam fuiſſe caritatem annonæ, ut menſura frumenti 12. florenis væniret. Anno 1363. novem florenis. Anno 1439. modius 23. aureis vix emeretur. Anni denique 1477. & 1522. & 1557. ob ſimiles calamitates celebrantur.

AB IGNE.

Claudat hoc caput Ignis nimium frequenter Antwerpiæ moleſtus, quem anno 1263. argentariorum utrimque vicum, & anno 1263. lanificum plateam, anno 1397. Kipdorpenſem & novam vias invaſiſſe maxima cum ædium ruina lego. Et amplius in vico ſuperiore annis 1456. & 1443. & 99. multum damni intuliſſe. Ut non omittam illud exortum anno 1541. aut 61. circa Dominicanos, & illa quæ recenti memoria anno 1546. circa novam Burſam, & quadriennio poſt circa Hallam exorta incendia omnes in vicino ædes abſumpſerunt. Subjicienda hìc forent incommoda ab hoſte tam domeſtico quàm externo; ſed viſum ea commodius in aliud caput rejicere.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

De Mavortis cultu, æde, nomine: item de VValburgis fano, Priapi nomine ſtatua, templo: Veneris veneratione, & nominis veſtigio: Mercurii etiam: id eſt de Idolis Advaticorum.

UT lucis Evangelicæ ſuavior oculis noſtris radius appareat, libet paucula quædam ſuperſtitionis gentilitiæ & tenebrarum veſtigia præmittere. Annales noſtri Goropio applaudente tradunt, Atvaticos Antwerpienſium progenitores naturæ & ſortis ſuæ gnaros, nec ſe poſſe in otio deliteſcere, nec inter tot bellicoſas gentes quietè dominaturos, Mavorti armorum præſidi fanum tribus ab arce ſtadiis dedicaſſe, eo potiſſimum loco quem Nerviis objectum divinâ ope muniendum putabant. Et amplius Martis nomen ille noſter originum ſcriptor ex Cymbricæ noſtræque linguæ fontibus derivat. Ego ut nihil refutem, cùm tamen nullum Martii nominis veſtigium Antwerpiæ repererim, cœpi aliò oculos flectere. Diploma vidi datum anno 1240. continens donationem cujuſdam prati dicti HET DIENSTVELT factam à *Gerardo milite de werpa* ad uſum Beginarum, & diu multumque indagans didici ſitum ejus haud procul ab arce, ut nunc ſunt res. Hoc arbitror Martis ſupereſſe veſtigium, quem noſtrates *Dinſtum* Cymbrico Saxonicoque exemplo vocarunt, fidem faciente die hebdomadis ſecunda, quam Martis latini, *Dinſdach* Belgæ vocant, & inditum iſti roboris & fortunæ miniſtro nomen à ſerviendo, quod hodieque retinemus cum militiam non aliter quam *Dynſt*, militare *Dienen* appellamus. Hoc numen limiti tuendo munimen ingens credula finxit antiquitas, & eo amplius tutelarem arcis mœniumque elegit Palladem, cui *Walburgis* nomine (quod vallis & burgis id eſt oppidis, arcibuſque tegendæ protegendæque multitudini aptis præeſſet, dictæ) in ipſo arcis vallo ædem ſtruxerant, nomen, licet aucta ſit renovataque, ſervantem. Amplius quod intelligerent vires civitatis nullas eſſe manſuras, niſi continuata liberorum generatione conſervaretur, Priapum intra mœnia colendum ſanxerunt, dictum vernaculis *Ters* quæ vox retrogrado lecta ordine, proprium Ityphalli exprimit officium, monſtraturque exigua hactenus ſtatua circa D. Walburgis, quæ faſcinum olim, non ita pridem ob verecundiam detractum, prætendebat ſertis ornari ſolitum à ſtulta mulierculárum turba, & conjicit Goropius ad ſiniſtram urbis partem, quo loco viſuntur quædam delubri veteris ruinæ, fuiſſe ejus templum. Norunt ſanè grandiores natu quam ſolemne fuerit Antwerpianis in vulgo mulierculis; novi ego quam familiare ſit in Geldriæ aliquot locis illud *Terſi* nihil minus quam terſum nomen, quoties vel luſus in gyro, pes in paſſu, vel actus errat in opere. Ulterius quia hæc omnia ſine mutui amoris vinculo non conſtabant, Veneri etiam rem ſacram fieri viſum bonum: cui in Urbis conſpectu ædiculam inter arborum umbras conſecrarunt. Non illo loco qui hodieque ab interſignio, vel ab alia non hujus loci cauſa Veneris platea dicitur, ſed vicino Cathedrali, qui olim *Lyſkens-houck*, id eſt amoris ſive Veneris angulus dicebatur. Quod autem ait noſtri ævi Poëta:

Qui procul Oceano fluxum lambente ſuperbas
Aſpicitis turres, mœnia, valla, domos,
Et fortaſſe juvat, quidnam ſit noſcere; dicam
Eſt Antwerpa ſolo nata, natanſque ſalo.
Quænam olim fuerit, ſi forſan ſcire juvabit.
Dicam etiam verbis hoc, mora nulla, tribus.
Palladis hìc fanum, Martis fuerat quoque fanum,
Mercuriique ædes juncta duobus erat.
Juncta duobus erat, & erat minor illa duobus,
Sed quæ nunc potior poſteriorque manet.

Hoc inquam Poëtam magis ſapit quam Hiſtoricum Poëtam, qui triumphanti negotiationibus ſuis Antwerpiæ abblandiri voluiſſe videtur. Pro coronide ſubjunxiſſem hìc Icones noſtri Terſi & Veneris, ſed oculis caſtioribus vereor injuriam facere, Martem itaque ſolum patiar prodire, cujus exemplar ad me miſſum ex Bibliotheca Utenhoviana cum epigraphe indicante talem, talique forma juxta portæ Croneburgicæ valvas olim pictum fuiſſe.

CAPUT II.

Apoſtolos Antwerpienſium recenſet Eligium, Gaugericum, Vindicianum, Humbertum, Fredegandum, Willebrordum; extirpationem idolatriæ & ſeminaria fidei veræ. Itemque de diæceſi & imagine D. Michaëlis, nova quædam annotata, obiterque explicatus codex vetus.

ABunde hactenus idolis dolíſque datum, ad veræ fidei lucem aſpirare moneor, cujus præcurſorem elegit Deus Eligium. Sed juvat paulo altius hæc repetere & ab ovo, ut aiunt. Cameraceno Antiſtiti Antwerpienſes ab antiquo fuerunt ſubjecti, & per Cameracenſem Rhemenſi Metropolitano obnoxii, non ob vicinitatem, cùm Leodicenſi Cathedrali Antwerpia longè ſit vicinior, nec ob eorum qui vulgo horum locorum Apoſtoli habentur ſedem, cum ferè Hiberni aut

Angli

Angli fuerint, Eligius factus Tornacenſium, Humbertus & Fredegandus, ille Abilenſis hic Dublini Epiſcopus: nec etiam ob donationem ab aliquo caſtri poſſeſſore factam, cùm Willebrordus Eccleſiæ Antwerpienſis, ut dixi, poſſeſſor dono Rothingi, fuerit Ultrajectenſium Epiſcopus. Becanus cùm Atvaticos ab ultima Schaldis ripa profectos longo tractu per ſylvas inter Eburones & Nervios ad Rhemorum uſque fines imperium extendiſſe variis conjecturis probaſſet, addit nihil mirum videri quod ſuperiores illi Atvatici Romanorum armis coacti neglecto vernaculo linguam ſonare quam victor docuiſſet, Cameracenſibus poſt receptam Chriſtianæ legis doctrinam & denique Rhemenſibus contribuantur, quemadmodum ipſa Antwerpia, licet priſci ſermonis tenax & ſeriùs ad Evangelii lumen perducta, ejuſdem tamen habita eſt Diœceſeos cujus alii ſuperiores fuiſſent. Chriſtiani enim ſumma prudentia, periculoſas in republica mutationes gnari, nihil in Romanorum diſtributione judicarunt immutandum, quod Anacletus ad Epiſcopos Italiæ latiùs declarat. Addam ego etiam aliud quiddam ejuſdem farinæ. Codex vitæ S. Gaugerici ait, eum diœceſeos ſuæ limites obeuntem fidei dogmata ad *Tennam* & *Schandam* fluvios propagaſſe. Per *Tennam* ego libenter Teneram intelligerem, & nomine *Scandæ* Scaldim, præeunte m. ſ. vitæ D. Gummari apud Liranos, ubi idem fluvius *Schinda* vocatur verbis à Molano exſcriptis ad 17. Julii. Hinc colligo, ſaltem circa Antwerpiam à D. Gaugerico annuntiatam fidem, quod confirmat Meierus ex Chronico Cameracenſi aſſerens ſucceſſorem in Epiſcopatu D. Vindicianum apud *Broſellam* (nunc Bruxellam) mortuum, dum diœceſin viſitat. Bruxella autem Antwerpiæ vicina. Refertque & adeo præfert D. Gaugerici titulum vetus Bruxellæ Parochialis, & alia in tractu Ryenſi, illæ forſan à D. Vindiciano dedicatæ. Atque hos libenter facerem cum Eligio Atvaticorum ad extrema Schaldis Apoſtolos. Poſt quos D. Humbertus B. Amandi laborum, peregrinationis, & fortè Epiſcopii ſocius huc fortè delatus conſpecto Mavortis delubro videns non facilè poſſe veteris Idololatriæ incolas oblivisci, ſtratagemate Evangeliſtis noſtris admodum familiari, quo perverſi dæmonis cultus in pium uſum tranſirent, venerationis ritum in Michaëlem Archangelum tranſtulit. Hunc bellis præſidere, ſine quibus iſta gens vincere non conſueſſet. Hunc cęleſtis exercitus Archiſtrategum invocari, colique debere. Quem ob id, ut Marti antiquo ſimilior eſſet, tam Antwerpiani quam Bruxellenſes ſpecie armati juvenis draconem prementis non alatum, ut nunc, delineant. Et fuit olim talis in veteri Bruxellenſium curia Icon cum inſcriptione circa caput.

Sancte Michaël Archangele
Qui draconem ſternis ſtipite.

Cetera legi non poterant, & gerebat dextra ſalutiferam crucem. Extat autem adhuc Sacelli Michaëlis intra ſeptum Cœnobii Antwerpienſis documentum & inſcriptos alibi hos verſus laudat Molanus ad 25 Martii.

Inclite qui meritis fulges Humberte coruſcis,
Cujus ad exemplum vitæ & moderamina quondam
Barbara doctrinam nacta eſt Antwerpia Chriſti.

Et quæ ſequuntur. Vixit Humbertus paulò antequam cum D. Foliano ex Scotia profectus B. Fredegandus apud Ambivaritos Evangelium promulgavit, & abrogato Neptuni cultu apud Turninum (*Doorne* modò vocatur) fundamenta jecit ſolidæ religionis, ſubinde in vicum vicinæ excurrens Antwerpiæ, habituſque à nonnullis Antwerpienſium Tutelaris, quod ipſum Monaſterienſes ad Sabin, apud quos traſlatum Turnino corpus aſſervatur, profitentur. De SS. Eligio & Willebrordo magis certum, cùm Audoenus libro ſecundo capite tertio & octavo diſertis verbis tradit Andoverpos ab eo ſacris noſtræ religionis imbutos, & alibi, eum jugi conſtantiâ cum Andoverpis decertaſſe. Et ſanè pro ſingulari quam is Antiſtes tam Tornaci quàm Noviomagi exhibuit V. Matris cultu libenter crederem hunc pro Venereo Marianum Templum inchoaſſe. Ad extremum D. Willebrordus in eadem vinea necdum ſatis exculta laboraturus, inveteratum animis gentilium profanæ Walburgis cultum extirpare conatus, ſed diu fruſtra, tandem hoc ſolo rem ſe facturum exiſtimabat, ſi nomen falſæ Deæ in S. Virginis nomen tranſtuliſſet; ut quemadmodum ante & perperam Walburgim lapideam orabant & honorabant, ita deinceps rectè & citra religionis veræ noxam Virginem Chriſtianam integritatis merito in Divos tranſlatam venerarentur. Ita periit profanæ Walburgis idololatria, ſed non ita citò mulierum quæ cæteris tenaciores, animis evulſa Priapi obſcæna memoria, cui fæcunditatem & delitias ſuas acceptas referre didicerant. Fana quidem omnia Willebrordi curâ meliores in uſus converſa erant, Eccleſiamque in caſtro Rothingus Vir potens & caſtri poſſeſſor Pio Antiſtiti donaverat (prout ipſe in ſuo teſtatur teſtamento Willebrordus) ſed idoli perſeverabat ſtatua & ſtatuæ ſtati honores, cui malo obviam iturus poſt aliquot ſecula Godefridus Bullonius ex Marchione Antwerpiano Rex Jeroſolimorum, particulam præputii Dominici à circumciſi corpore infantis reſectam huc miſit, cui ſtulta opinionum ſuarum cultrix plebecula neglecto infamis monſtri verpo pares divinis honores impenderet. Hoc factum anno 1024. & interjecto tempore ſplendidi operis in Mariana æde Sacellum circumciſo Servatori dedicatum, ſacraque piorum civium eodem titulo ſocietas. De Antwerpienſium Apoſtolis hæc diſticha ex Moræo noſtro adſcribam.

ELIGIUS.

Subdere me Chriſto atque alios, votum fuit unum,
Hinc voti & Chriſti ſum modò compos ego.

GAUGERICUS.

Erodium natale, Cameracum eſt thronus,
Thronus alter, & natalis alter eſt polus.

VINDICIANUS.

Eligii vivus fuerat veſtigia ſectans,
Et montem elegit mortuus Eligii.

HUMBERTUS.

Dedi maritimos colere Chriſtum Antverpios,
Apud Maricolas & ſepulchrum ſors dedit.

FREDEGANDUS.

Dormio pone Sabim, ſed me ad Schaldim vigilaſſe,
Antverpum dicet, voci quod præbuit aurem.

CAPUT III.

Cathedralis deſcribuntur initia, Templi ornatus, Cleri incrementa, & imitationes, Diœceſeos amplitudo, Epiſcoporum ordo.

CAthedralis Antwerpienſis decora leviter proſequuturus, nec illa tacebo quæ codices antiqui licet ſine authore nobis reliquerunt. Inſcripta eſt Virgini Matri, cujus Icunculam referunt poſt receſſum Normannorum inter ſuburbani pomærii arbores repertam, multiſque nobilitatam miraculis, dictamque vulgo *Mariam ad arborem*. Hæc inquam referunt quoad Auguſtiſſimi hujus Templi redivivi initia, de quibus ut nihil controvertam hoc certo & didici & docere poſſum, jam inde ab annis retro quadringentis locum hunc à peregrinis frequentari & cultui Mariano ſolenniter dedicatum fuiſſe. Lego inſuper anno 1418. decretum de circumferenda proceſſionatim ſacra Imagine. Pulchrum autem iſtud ejuſdem honori dicatum ad latus Eccleſiæ Sacellum, poſt reductam nuper urbem mormoreis ſtatuis & intercolumniis adornatum, ſacram habet civium ſocietatem à Nicolao Rechtergemio, prout ante nos Guicciardinus annotavit, inſtitutam. Amplius cùm eximia ſalutiferæ crucis portio per Fredericum Imperatorem Eccleſiæ donata eſſet, anno 1375. triginta partim Laicorum, partim Eccleſiaſticorum inſtituta ſodalitas. Præter quam ſimiles aliæ civium pietatem non vano argumento docentes. Omitto ſingula opificiorum contubernia, quæ proprium in hac Cathredrali Sacellum habent, & ad invidiam ornant marmore, ſtatuis, picturis, & id genus ſacrâ ſupellectile. Ædificium ipſius Templi ſplendidum eſt, nec alterum ſimile in Belgio facilè reperies, quod anno 1533. turri choroque exceptis conflagravit, inſequenti anno pulchriori ſpecie cœptum reſtaurari: unde extat elegans Cornelii Graphæi carmen. Turris, de qua ago, mirâ altitudine, & quam meritò Ortelius Argentinenſi aliiſque confert, & imò præfert, extrui cœpta publico ſumptu anno 1422. directore operis quodam Joanne Amelio Architecto primi nominis, perfecta longe poſt, Anno 1517. inſtructa erat campanis pæne ſexaginta, quarum maxima anno 1440. ſolemni & recepto Chriſtianis ritu expiata eſt. Præambulum autem horarium muſico plurium campanarum concentu horam præveniens anno 1540. adornatum, artificio apud Aloſtanos reperto anno 1481. & quidem per hominem parum ſani cerebri, prout narrat Diarium Ortelii. Chorum ſive odeium elegans, & altaribus ſacelliſque coronatum undique ex ſecto lapide marmoreo & jaſpidino exornari ante decennium vidimus. Nec tacendum quod anno 1521. 18. Julii Cæſare & Danorum rege primum fundamenti lapidem ponentibus cœperint alium ab oriente chorum, ſed hactenus imperfectum. Annotanda hic fuiſſent quantivis pretii monumenta & epitaphia omnibus Eccleſiæ angulis lucentia, ſed quia præcipua vir clariſſimus Franciſcus Suertius ſeparato opuſculo edidit, hic ſuperſedeo & iconem ædis Marianæ inſerens abſolvam hoc caput, ſi quædam pauca de Clero ejus annotavero. Collegium 12. Canonicorum ad honorem cætus Apoſtolici inſtituiſſe traditur in D. Michaëlis Templo Godefridus Bullonius ſacræ in orientem expeditionis primitias Antwerpiæ colligens ante ann. 1100. & 1092. Vidi ego, & hoc ſolum ſupereſſe puto, reſcriptum Godefridi Ducis Lotharingiæ jubentis Canonicos Antwerpienſes à Bullonio fundatos & à Lymburgenſi Duce oppreſſos in integrum reſtitui. Certiora ſunt quæ ſequuntur, Canonicos hos D. Norberto, ut poſtea dicam, Templum ſuum cum bonorum portione tranſcripſiſſe, ſeque in ædem D. Virginis recepiſſe anno 1124. authoritatem faciente Buchardo Cameracenſium Epiſcopo. Deinde anno 1211. cùm bonorum civium munificentiâ peculium hujus collegiatæ multum augeretur, raro exemplo numerum ipſi ſuum in duplum auxerunt, quod iterum ſed non pari ſucceſſu anno.... tentaverant, uſque ad quadragenarium numerum ſe extendere parati, niſi ſuperveniens neſcio quę calamitas conatus optimos intercepiſſet. Dignitas erat olim Præpoſiti primaria, quo frequentius abſente cùm ſacra res & officii Divini ratio langueſceret, Præpoſito abdicante electus communi ſuffragio *Decanus*, quod hodièque perſeverat. Hæc collegiata in Cathedralem anno 1559. erecta eſt, detractâ partim Leodienſibus partim Cameracenis portione quæ nunc diœceſeos Antwerpianę titulo cenſetur, continetque præter Antwerpiam, Bredam, Herentaldum, Liram, Bergas, oppida primæ notæ, pagos univerſim 180. in quibus perſonatus 12. Collegia Canonicorum 7. Abbatiæ utriuſque ſexus 6. Prioratus ſive Præpoſituræ Monachales & alia non ultimi nominis Cœnobia 42. Hoſpitalia tam ægris quam peregrinis ultra 50. venientibus etiam in numerum, quæ recenter aut incorporata ſunt, aut tranſlata, aut deperdita. Et cenſentur hoc ambitu Marchionatus duo, Comitatus majorum gentium tres, minorum quatuor, Baronatus totidem. Epiſcoporum primus deſignatus erat Philippus Nigrius, ſed qui ante inaugurationem morte præventus locum fecerit Franciſco Sonnio Theologo Lovanienſi inter pullulantes alibi hæreſes glorioſum certamen adorto, ut non immerito malleus hęreticorum vocaretur. Obiit anno 1576. Succeſſorem habuit Lęvinum Torrentium virum litteratum etiam libris editis notum anno 1595. defunctum, poſt quem Gulielmus de Bergis ex Baronibus de Grimbergen ſubſtituitur, ſed haud multo poſt ad Metropolim Cameracenſem evocatus ſucceſſorem invenit Joannem Miræum, virum undequaque maximum, qui ut diu

&

& feliciter imperet, orant mecum omnes boni.

Sol tenebris, Torrens ſitienti erat, atque humili Mons,
Sed Torrens, Sol, Mons hinc abiere diu.
Quid facies? Quid habebis egens Antverpia? Mira.
Plurima promittit mira Miraus enim.
Et quod Sol fuerat, quod Mons, quod denique Torrens,
unicus hic, nec res mira, Miraus erit.

CAPUT IV.

Depingitur Abbatia Sancti Michaëlis Ordinis Præmonſtratenſis; ejus dotatio, ſtructura, Viri clari aliquot.

AD Abbatiam candidi Ordinis me confero, ab ipſo Ordinis Patriarcha Norberto fundatam. Cùm enim Tanchelinus libidinem ſuam quâdam ſanctitatis opinione tegens & protegens credulam plebem in errores traheret, Canonici, ut dixi, advocato D. Norberto (quem venerabilem Dei præconem & cœleſtem fiſtulam D. Bernardus vocat) Templum ſuum Archangelo Michaëli inſcriptum permiſerunt, cum capellis 3. & 4. præbendis anno 1124. Is comitatus aliquot ſociis, quos Baccalaureos Theologiæ facit Chronicon Bethlemiticum, Tanchelino ſuperato populum eloquentiâ & concionibus ſuis ad viam reduxit, relictiſque apud Antverpiam Fratribus, celeberrimi hujus Cœnobii jecit fundamenta. Cujus dos prima debetur Canonicis, altera Duci, qui anno 1202. & aliàs munificus exſtitit in Religioſos, *quorum odor velut agri pleni & proferentis fructum centuplum* (verba ſunt diplomatis) *ſpirat coram Domino.* Denique Senatus Populuſque Antwerpienſis, inter Fundatores habendus & quidem primos, ut qui jam inde ab anno 1140. frequentes etiam collegialiter eleëmoſynas contulerit. Diplomatum partes alibi inſeram fidem facturas. Ædificium Abbatiæ elegans eſt & ſervit hoſpitio Principum. In Eccleſia viſitur tumulus Iſabellæ uxoris Caroli Ducis anno 1465. vitâ functæ. Turrim Templi anno 1262. concidiſſe fundamentorum vitio, eamdemque anno 1501. & anno 1528. conflagraſſe, ex archivis diſco. Joannes Fierkens anno 1476 defunctus infulas à ſancta Sede obtinuit. Cornelius de Mera poſt annum 1520. in ornando Cœnobio multum laboravit. Sanctitatis hìc merito celebrantur Gemelinus calculo D. Norberti probatus, Arnoldus in Bonam Spem Hannoniæ Cænobium tranſlatus. Nunc præeſt Dionyſius Feyts, cui vita ſit longæva, & proſpera. Abbatum elogia, Abbatiæ decora ad calcem operis adjiciam, Cænobii Iconem hìc infero.

CAPUT V.

Parochiales deſcribuntur, D. Virginis, Walburgis, Georgii, Jacobi, Andreæ.

AD Parochias ſive animarum curæ deſtinatas Eccleſias ut me comparem, primò occurrit illa ipſa ſuperius deſcripta Virginis Matris, quæ Plebanum habet & aſſiſtentes duos. Legoque antiquitus hoc munere functum ex Canonicis aliquem, qui ob id *Canonicus inveſtitus* vocabatur. Altare autem Officio Curali proprium anno 1491. dedicatum refert codex Opmerii. Fons Baptiſmatis æneus anno 1465. dedicatus eſt teſte Hemſiano codice. Aliæ tres Eccleſiæ anno 1378. in communionem oneris Paſtoralis aſſumptæ perhibentur, è quibus eſt vetuſtiſſima D. Walburgis renovata anno 1259. pronao addito aucta anno 1505. Pulcherrima autem Jacobi Apoſtoli, cujus turris anno 1491. chorus 1327. extructa leguntur, & curioſi annotarunt anno 1498. decretum cantandas hac in Eccleſia horas Canonicas. Reſtat Georgii Martyris, cujus odeium anno 1326. eleganti opere inchoatum. Ad extremum Divi Andreæ Apoſtoli, quamquam ab aliquibus ſcribatur eodem cum aliis anno jus Parochiæ obtinuiſſe, tamen rectiùs opinor poſt receſſum Auguſtinianorum anno 1529. in partem Curæ aſſumptam. Atque hæ quidem Parochiales ſuis ſingulæ dotibus commendandæ, ſuo ornatu, ſuorum pietate. Vides in ſingulis juſto numero ad rem Divinam Sacellanos, alibi ſacras diverſorum Divorum honori ſocietates, alibi non uno titulo ſtata votivaque ſacra, feſta, ſupplicationes, ubique ſplendida epitaphia, altaria, ſacellaque tam proprio quàm aſcititio ornatu ſplendida, præſertim ſi Tutelaris feſtivitas, anniverſaria dedicati loci memoria, aut aliud quiddam occurrit.

Tum gemmis auroque graves conſpexeris aras,
Veſtiri aulæis muros, lapidaria lychnis,
Bracteolíſque baſes, atque atria longa corollis,
Floribus inſterni pavimentum atque oſtia ramis.
Et quidquid natura dedit, ars addidit, illud
In Templi videas quaſi conſpiraſſe decorem.

CAPUT VI.

Deſcribit Prioratum S. Salvatoris, Bogardorum & Alexianorum Collegia, & de utrorumque initiis diſputat, itemque de Patribus Societatis.

NObilioris ſexûs Monaſteria habemus Antwerpiæ plurima: è quibus eſt Prioratus Ordinis Ciſtercienſis ſub invocatione S. Salvatoris per *Petrum Potz* mercatorem Virum integerrimæ vitę fundatus, Gregorio Pontifice & Philippo Duce authoritatem facientibus. Variant in anno memoriæ veteres: ego quoad inſtructionem Sacelli vidi litteras Ducis Bruxellæ undecimâ Octobris anno 1340. datas: quoad Cœnobii donationem alias multas anno 1447. datas. Et ſciendum familiam *Pottiam* è Patriciis Antwerpienſibus eſſe ab inſignibus quæ ollam præferunt nominatam. *Bogardorum*, ſive ut ipſi vocant *Beggardorum* (qui Laici olim & ferè textores erant) Collegium ab anno 1128. & ævo Godefridi Barbati Ducis fuiſſe indicat vetus ibidem tabula. Cùmque

que *Fratres de pœnitentia Jeſu Chriſti* vocarentur, & exleges viverent, anno 1460. Statuta quædam communis vitæ, & tandem anno 1468. tertiam Divi Franciſci Regulam cum veſte Monachali receperunt, Nicolao V. Pontifice jubente. Templum eorum anno 1477. Julii 13. dedicatum, hæreticorum furore funditus everſum, anno 1591. 25. Martii reſtitutum Lucenſium mercatorum imprimis auxilio. Habet bibliothecam inſignem & produxit Viros aliquot primi nominis ad dignitates Abbatiales & munera Curiæ Romanæ aſſumptos. *Alexiani* qui funeribus curandis operam impendunt, Antwerpiæ ſua debent exordia, ubi poſt annum 1300. collecti probi aliquot piique Laïci à parcimonia vitaque tam modeſtè quàm moderatè inſtituta dicti *Matemanni*, & à funerum obſequiis *Lollardi*. Hi cùm ſparſim habitarent, anno 1342. collecti & tertio poſt anno locum Cœnobio extruendo obtinuerunt dono Henrici Suydermanni, & anno poſt, aut ut alii tertio, duodecim illorum aſſumptâ D. Franciſci Regulâ votum emiſerunt. Exinde à cellulis *Fratres Cellitæ* dicti. Sacellum eorum anno 93. dedicatum: unde in locum quem hodieque occupant, Inſtituto ipſorum opportuniorem anno 1546 commigrarunt. Habuerunt Joannem Clarum & Petrum Jacobi Viros è Patriarchis ſuis illuſtres & ſanctitate nobiles. *Patres Societatis Jeſu* circa initia turbarum huc delati anno 1562. & concionibus vacantes, tandem circa domum Aquenſem illamque quæ Schetſiorum vocabatur, obtinuêre collegium, ſed ipſo dum hæc ſcribimus anno inſignem ædificiis Anglicę nationis vulgo dictam domum decreto Senatus ingreſſi adaptant maximo cum fructu juventuti formandæ operam dantes. Vidi hìc plures vario ſcientiarum genere eruditos, quorum opera omnium manibus teruntur, nec facilè quis dicat quanto eos favore Senatus, fructu ipſi Rempublicam proſequantur.

CAPUT VII.

De Cœnobiis Ordinum mendicantium, Franciſcano, Carmelitico, Dominicano, Auguſtiniano, & Viris ubique claris, & item de Capucinis.

TRia Ordinum mendicantium paria anno 1236. Antwerpiam veniſſe tradit codex Ortelii: quod ſi ita eſt, peregrini illuc aut ierunt aut traſierunt, nec à tam alto initio petenda horum fundamenta, prout ex ſingulorum archivis nunc doctum eo. Anno quippe 1243. Patres Ordinis ſancti Dominici Provincię Germaniæ ſuperioris apud Argentinam congregati, litteriſque Henrici Lotharingiæ Ducis & Senatus Antwerpienſis rogati, miſerunt è ſuis qui Cœnobio Antwerpiæ extruendo prǫeſſent, quod factum anno 1245. Templumque manibus Alberti Magni dedicatum, ambitu pulcherrimo & officinis choroque inſigni ornatum intra paucos annos poſt annum 1341. ubi Generale celebratum Ordinis Capitulum anno 1401. & 2.; devaſtatum autem bello civili Belgico Cœnobium nonnihil de priſtino decore remiſit. Produxit poſt reformationem anno ſeculari quingenteſimo factam Viros illuſtres Theologos primi nominis *Antonium Wellenium* diſciplinę reductę authorem, *Joannem de Beca* in Legatione Romana ad Alexandrum VI. nomine Maximiliani ſecundi ſuſcepta mortuum, *Petrum Piſcatoris* clarum ſcriptis, ſicut & *Damianum Alegio* profeſſorem Duacenſem. Nec tacendi recentis memorię *Antonius Faber* ab hęreticis ſupplicio affectus, & *Balthaſar Dreſſelius* ab iiſdem, niſi divinâ ope liberatus foret, igni deſtinatus. Poſſem & alios plures nominare, qui in Academiis Lovanienſi & Duacenſi ſumma cum laude Theologiam profeſſi, alios qui ad Provincię gubernacula promoti famam & laudem pepererunt. Carmelitę ſeriùs aliquantulum recepti. Statuerat quidem Maria Belgicarum ditionum hęres Caroli Ducis filia, ad honorem Intemeratę Virginis Fratribus de Monte Carmelo Cœnobium extruere, ſed rebus non ita feliciter cedentibus, voluntas executioni mandata non eſt, donec tandem anno 1443. auſpiciis Philippi tum Archiducis dedicatum Templum, authoritate Innocentii octavi & Henrici de Bergis Cameracenſium Epiſcopi accedente, evocatiſque Mechliniâ Religioſis, *Joannes Cattendikius* Eccleſiam occidentalem cum vicina domo & fundis adornavit, ſucceſſor autem *Ægidius de Merica* ſtructuram chori & ambitûs inchoavit, ubi rem divinam facere cœperunt anno 1501. Alia porrò ſplendidi operis ædificia *Sebaſtianus Crais* anno 28 mortuus extruxit. Sedilia autem pulcherrimæ nationis Arragonicæ mercatores haud multo poſt procurarunt. Produxit hic Conventus quatuor diverſos Epiſcopos, habuit *Joannem Meyerium* Conventus Thenenſis, Virum ita Græcè verſatum, ut non Thenis ſed Athenis enutritum diceres; ita Latinè eruditum ut in Capitulo Placentino anni 75. omnium in ſe ora & oculos converterit. Habuit *Arnoldum Coel* & *Henricum à Fine* milites Hieroſolomitanos aliosque plures Doctores celeberrimos. Templi pars anterior cœpta olim ab *Arnoldo Coel*, ſed collapſa auxilio Senatûs & civium, curâ *Joannis Aſcani* Prioris ſumptuosè perficitur. Quoad Franciſcanos exhibuit mihi R. P. Henricus Sedulius Guardianus & Provincialis vir inſignis doctrinę & prudentię & ſcriptis editis notus Bullam Nicolai Pontificis an. 1441. 2. Martii datam de Cœnobio Inſtituti *Fratrum de obſervantia* fundato ſuper frigidum montem. Notant autem ſchædæ veteres an. 1340. veniſſe ex Flandria Religoſos, an. autem 1448. Cœnobium extructũ. Quod quia ſitum videretur loco ſacris uſibus inconvenientiore, tranſlatum eſt Philippo Bono Burgundionum Duce procurante, qui ob id in diplomate Philippi Archiducis Bruxellæ dato anno 1505. penultimâ Martii *Archifundator* appellatur. Religioſi obſervantes, ut nomine ita re fuerunt ſemper, pulſi, per Farneſium captâ Urbe in integrum reſtituti. Fueruntque ex iis aliquot Evangeliſtæ & Theologi celebres. Eſt in Eccleſia

ſia inſigne D. Didaci Sacellum à Joanne Miræo Antiſtite dedicatum, itemque Archiconfraternitas cordigerorum, illud munificentiâ Nationis Hiſpanicæ & inprimis J. B. Forcoſi & Fr. Bernardini Caſſini anno 1574. fundatum. Præter hos ab anno 1586. prout deſignat tabula quædam Eccleſiæ, *Capucini* partim publico, partim privatorum ſumptu & eleemoſynis Monaſterium ædificarunt. Ad extremum fuerunt Eremitæ D. Auguſtini, ſed ex genere eorum qui unionis Saxonicæ dicebantur, nec Provincialis viſitationi, nec mandato erant obnoxii, recepti in urbem anno 1514. in D. Andreæ rem ſacram peregerunt, & quadriennio poſt Cœnobium ſtruere cœperunt; ſed anno 1523. ob quædam nec ferenda nec referenda pulſi, nec reverſi deinceps, niſi quod modò Ampliſſimus urbis Senatus de fructu, quem in erudienda juventute Bruxellis faciunt ejuſdem Regulæ ſed non unionis Auguſtiniani, edoctus incipiat de Cœnobio Gymnaſioque erigendis cogitare. Et

Macte animo Aureli ſoboles genuina, juventam
Formate, aſpirant zephyri, lætiſſima meſſis
Urget agrum, ad currus rota dum bis bina recurrit.

CAPUT VIII.

De Beginarum nomine, & initio diſputatum; & denique de fundatione & tranſlatione Antwerpienſium.

ALterius ſexûs Cœnobia in tres claſſes viſum diſtribuere, in liberas, Franciſcani & Auguſtiniani Inſtituti. Prioris generis ſunt *Beginæ*, quarum nomen etiam in Pandectis noſtris notum, etſi quidam inditum velint à lineo capitis velamine Beccam, id eſt recurvum quid & prominens oſtentante, genus earum idem aſſerentes cum illis in Synodo ob hæreſes damnatis; aliiſque originem earum à Lamberto le Begge ante annos quadringentos Leodici Eccleſiaſticorum mores reformante petant; tamen ego, ut prius concedam, addam ampliùs ex diplomatibus me ſcire, & diverſis Pontificum reſcriptis alias eſſe noſtras Belgicas à Germanicis illis damnatis, & ampliùs nomen earum Nivellis & Andennæ etiam duobus ſeculis ante Lambertum le Begge in uſu & ore fuiſſe, à D. Begga Canonicarum ſecularium nobilium Fundatrice inditum, ut volunt noſtri annales. Libens interim fateor Beginas, quæ tam frequentes noſtram incolunt Brabantiam, ab exemplo Leodicenſium profectas, cùm non legerim ullam earum fundationem ante annum 1002. Videatur Scriptum Auberti Miræi de harum Inſtituto nuper editum. Noſtras Antwerpienſes Anno 1285. Dux in ſuam accepit protectionem; etſi longè ante ſuburbanum habitaverint, loco circa arcem ubi porta nomen ſervat. Ubi Templum *Wilhelmo de Jagere* Conſulari Viro primum ſolemniter ædificii lapidem pangente anno 1468. 7. Martii extrui cœptum; quod anno 1480. aut ut alii 94. incendio deformatum, & denique Roſſemio graſſante anno 1542. transfertur, reſtaurationem ſuam Rectricis cujuſdam *Catherinæ vanden Winckele* vigilantiæ debens. Numerus Virginum nunc centenario major eſt, quibus præfuit non ita pridem Fredericus Lommius vir pietate & doctrinâ non vulgari, cujus ſcriptis non ſemel uſus ſum in hac mea ſcriptione. Habuerunt etiam è majoribus noſtris Parœcum Joannem Ægidium, cujus Epitaphium tale in veteri Beginarum Eccleſia fuit:

Hic ſepultus jacet Reverendus Dominus Joannes Gielis *Paſtor bonus & timens Deum. Qui, quomodo in vita ſua placuit Altiſſimo, poſt mortem repoſitus eſt inter amicos ejus. Ita ſperamus. Ita oramus.*

Et circa caput erat ſcriptum:

Obiit ANNO 1502. 1. *Maii.*

CAPUT IX.

Deſcribuntur Auguſtiniana Cœnobia. Ter Fakens, ter Siecken, ter Nonnen, & *obiter de Nonnæ vocabulo, & Leproſariarum Regula dicitur.*

EX genere Auguſtinianarum ſunt, quæ *Fakenenſes* dicuntur, quarum fundationem petii ex chronico Bethlemitico circa Lovanium libro 4. articulo 2. paragrapho 12. & ſic ſe habet: Domum quamdam Magiſtri Falconis (Canonici & Ducalis monetæ præfecti) fiſco addictam, & à Joanne Witthem Barone Bouterſemo anno 1420. redemptam, ſex tertiam D. Franciſci Regulam amplexuræ Virgines obtinuerunt; ſed mutato conſilio ſatiùs judicarunt, clauſtrum & D. Auguſtini leges aſſumere. Factum id probante Epiſcopo, inditumque nomen congregationi *Vallis Beatæ Mariæ*, & 11. *millium Virginum in Falkenborch.* Virgines adverſam in exordio ſuæ fundationis fortunam, nec Senatum Capitulumque ſatis propitios nactæ, diligentiâ ſuâ provectæ ſunt, & juſto numero & bonæ famæ ſunt, & id integritatis & diſciplinæ meritò. Hujus etiam loci ſunt leproſorum curam habentes tali propagatæ exordio: *Henricus de Hollander* cruce ſignatus, cùm votum peregrinationis Hieroſolimitanæ non valeret explere, ſervitio infirmorum, leprâ infectorum inprimis, ſe mancipavit, Sacellumque S. Lazari extruxit anno 1235. memoriæ tamen variant in anno, Codex Opmerii 36. Urſelii 32. Bogardorum 37. citat. Fundationem autem unà cum Fundatoris nomine ſuppeditavit mihi diploma Abbatiæ S. Michaëlis 24. Novembris anno 1447. datum, per Antiſtitam Virginum mihi exhibitum. Ceterum ægris primò fratres ſubſerviiſſe, poſtea eoſdem cum ſororibus, demùm virgines ſolas leproſis aſſiſtere ex monumentis loci diſco. Quibus velum ac Regulam S. Auguſtini Petrus, Inſtituta peculiaria Henricus Cameracenſes Epiſcopi præſcripſerunt. Cœnobium elegans extra urbem tempore Roſſemii vaſtatum, & virgines à Senatu locum alteri extruendo obtinuerunt circa caſtri planitiem. Ad extremum revocandæ ad

hanc claſſem *Victorinæ* (quas ſpeciali titulo Nonnas vocabulo in Regula D. Benedicti noto vocant) per Margaretam Henrici II. Ducis filiam fundatæ, ad Sacellum D. Willebrordi in ſuburbano. Vidi litteras Officialis Ultrajectini anno 1224. datas rogatu Decani & Scabinorum Antwerpienſium ad Abbatiſſam in Bezelingem Zelandiæ Ordinis D. Victoris, quæ ſuas in hanc Coloniam miſit Religioſas. Diarium Opmerii notat anno 1200. aliud meum anno 1282. ſtructam *Vallem S. Margaretæ*, ſic enim vocatur, deſtructam anno 1542. Virginibus intra muros profugis, & circa Sacellum Nominis Jesu coëmptis ædibus Cœnobium coaptantibus. Atqui

Quot Monachos, Monachas, Mars Martinuſque coëgit,
Ad latebras & ad exilium, triſteſque ruinas!

CAPUT X.

Franciſcana percurrit Cœnobia Te Cleren, Ten derden Oirden, Bekeerde Sonders, *obiterque de Hieronimianis & Annunciatis.*

UT præteream Cœnobii fundamenta jacientes Annunciatas, inter Franciſcanas primæ Inſtituti & rigoris merito ſunt pauperculæ per Iſabellam Portugalenſem Philippi Ducis uxorem anno 1454. fundatæ Calixto III. probante. Teſtibus Ducalibus literis eodem anno ad 7. Idus Junii datis. Virgines primas Treveris advocatas & ſummo civitatis applauſu anno 1461. introductas accepi, & quæ cùm eleëmoſynis civium vivant, hæreticorum turbarumque tempore profugæ in Germaniam ſe receperunt, anno 1508. revocatę maximo numero & optimæ diſciplinæ. Cùmque diverſæ ſint titulo D. Franciſci, Regulam quæ *tertia* dicitur nec ad aſperitatem aliarum accedit, ſequentes, quę Tertiarię ob id vocantur, fundatæ ſunt per *Henricum Suydermans* Alemannum virum integerrimæ vitæ anno 1354. quo datas Scabinales litteras primâ Aprilis exhibuit mihi Virginum maxima. Sunt etiam hæ juſto numero, & Confeſſores habuerunt Minoritas ſcriptis claros, quod vide apud Willotium in Athæneo Seraphico. Adjiciam his etſi Regulæ paululùm diverſæ Virgines Converſas, quæ abjurato lubricitatis & incontinentiæ ſtatu ad aſylum Religionis confugerunt, de quibus invenio diploma Joannis Ducis profitentis anno 1312. feriâ tertiâ ante natalem Joannis Baptiſtæ, domum fratris Gerardi in honorem S. Crucis fundatam patratricibus ad meliorem mentem & frugem converſis conceſſiſſe. Traditumque per manus hìc loci antea Hieronimianos Monachos egiſſe, licèt de eis nihil in ſcripta relatum ſit. Sed nec recolunt peculiarem S. Crucis memoriam Virgines quod allegatum diploma videtur dicere, ſolùm uti exemplo ita patrocinio Mariam Magdalenam referentes: itaque

Clara apud Antverpos numerat ter clara Sorores
Prima, Secunda, Tertiaque Regula.

CAPUT XI.

Annotat Hoſpitalia, & Noſocomia. Swarte Suſters, Groot Gaſt-huys, Maskens-huys, Knechtkens-huys, Vondeling-huys, Dul-huys, *& Sacella plura & Hoſpitalia.*

CLaudo hìc ſacrum agmen Hoſpitalibus Sacelliſque, & præmitto ſorores Auguſtini ferè ad præſcripta viventes, ab amicto nigrarum nomen adeptas, ægris curandis operam locantes, quarum origo cum Brabantica ſit & paulò poſt Beginarum Collegia pluribus locis invecta, Antwerpiæ etiam ſub annum 1404. cœpit applaudente Senatu ſed & juvante Cænobium. Succedat Noſocomium majus de cujus initio cùm nihil certi inter ſchædas loci repererim, conjecturis tamen inducor, ut credam ſub Henrico Duce ſtructum juxta D. Virginis. Unde in locum oportuniorem circa Divi Georgii tranſlatum; Templumque à Guidone Epiſcopo Cameracenſi conſecratum anno 1274. (quamquam alii 86 & alii 38. annotent) didici ex codice vetuſto per Chriſtianum Meuriet Virginum Confeſſorem mihi exhibito. Obſervo autem ex ſcripto Cœnobii Einhamenſis anno 1204. utriuſque ſexus Religioſas morbidis vacaſſe quamquam ſub unius obedientia Prioriſſæ, quod poſterius videor colligere ex diplomate Michaëlitico; ubi Domina Prioriſſa totuſque Conventus ſcribitur, nullâ virorum factâ mentione. Educendis educandiſque puellis inopibus, uſque dum per ætatem & artem ſibi ſufficiant, domum ſuo ære fundavit anno 1562. defunctus Joannes vander Meren teſte inſcriptione ſuperliminari. Adoleſcentibus ſimiliter quibus ad vitam civilem facultas deeſt docendis formandiſque domum coëmit anno 1528. Joanna van Schoenbeken vidua Hugonis de Moreaux. Expoſititiis alendis erecta domus anno 1530. Mente captis & phreneticis aſſervandis anno 1555. prout & eleëmoſynariorum rationes & inſcripſitiones alibi in vitreis conſpicuæ teſtantur. Cùm autem plurima ſint Antwerpiæ titulo & fine diverſis Hieræcia & Sacella, ego quædam dumtaxat velut in exemplum adjiciam. Anno 1505. per Petrum aut ut alibi Joannem vander Bieſt relicta domus ad uſus pauperum; eodemque cœptum, ſeptem *dolorum Virginis Matris* totidem vetulis alendis Hoſpitale, hoc per Michaëlem vander Heyden anno 1540. tranſlatum in eam qua nunc conſpicitur domum. *Sacellum gratiæ* cum ſubſidio fovendis aliquot mercatoribus fortunæ vitio ad inopiam redactis anno 1506 inſtitutum. *Conventus noſtræ Dominæ*, quem vocant, ſenibus nutricandis anno 1342. deſignatus. Simili modo decrepitis, quos à veſte *Cæruleos Fratres* vocant, ad portam Vaccarum locus deſtinatus anno 1378. aut ſecundùm alios 1380. In pulverario vico dicto de Stoff-ſtraete anno 1454. erectum hoſpitale. Excipiendis peregrinis, quorum frequentia inſignis erat, plures Antwerpia domos oſtendit. E quibus

bus D. *Juliani* titulum præferentium anno 1303. inſtitutum lego. Ex Sacellis celebrioribus illud quod vico & titulo Alutariorum innotuit, an. 1419. conſecratum eſt. Illud in vico Cæſareo annò 1505. Alia aliàs. Laboravi certè non parum ut Gerontocomiorum & id genus ædicularum (quæ numerum accedunt quadragenarium) erectiones intelligerem. Sed in re alioquin facili non ita faciles reperi Curatores locorum & pauperum, quod velim excuſet Lector, ſecundis curis ea ipſa expectaturus.

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Antwerpiam Imperialem eſſe, magis tamen fuiſſe, diverſarum ætatum ſcriptis, Cæſarum reſcriptis probatur: ita tamen ut in Provinciæ & Ducis titulo locum obtineat.

ANtwerpiam noſtram ſtruximus, eamque diviniore ſui parte, id eſt Religione inſtruximus: ſupereſt Rempublicam inſpicere & quæ circa eam ſunt ad rem aut honorem Urbis clariſſimæ breviter enucleare; & quod in facie fronti, in acie Duci, hoc inſcriptione noſtrâ atque adeò Rep. Domino elargiri, ut primas teneat. Dominum dico in primis Cæſarem, qui ab omni Scriptorum memoria ſui juris agnovit Antwerpiam: & quamvis negare nolim Francos rerum potitos eam ſuo & armorum jure nonnunquam poſſediſſe, tantùm libet à potiori potentiorique parte rationis deſumere vocabulum. Unde apud Theofridum *Marca regni*, & in antiquis Diplomatibus *Marca Imperii* ſemper nuncupatur. Niſi quòd unicum inveni apud Trudonenſes reſcriptum quod *Marchiam apud Andoerpam* exprimat anno nongenteſimo nonageſimo ſecundò. Et ne quis ſuſpicari poſſit idipſum Barbati Ducis nunc mutatum, exempla adferam è ſingulis pæne ſeculis quæ Imperatorem doceant jus in hanc urbem ſibi arrogaſſe. In Archivo Cœnobii Michaëlitici extat diploma Frederici Imperatoris, cujus initium tale: *H. Duci & fidelibus ſuis civibus Antverpienſibus ſuam gratiam. Fidelitati veſtræ plurimas & maximas agimus gratias, quod unanimiter pro augendo & conſervando Imperialis coronæ ſolio laboratis, & Marchiam ad honorem noſtrum & Imperii, quod nobis eſt gratiſſimum, defenditis & conſervatis, &c.* Aliud vidi in Codice Privilegiorum urbis, datum anno 1232. quo Cæſar Marchiæ Imperialis titulum ſoli Imperio obnoxium, Schaldim juris Cæſarei eſſe contendit. Ulterius idipſum luce clarius evadit ex reſcripto anni 1309. & altero anni 1415. quibus Imperatores Henricus & Sigiſmundus Privilegium fori & nundinarum largiuntur. Idem noviſſimè declarat Breviculus in Comitiis Wormatienſibus anno 1495. inter alias Imperii urbes Antverpiam conſtituens. Et quamvis per conſtitutionem Carolinam videatur cum aliis Antverpia Cæſaris poteſtati planè ſubtracta & quodammodo emancipata, tamen ſervat adhuc & bene multa antiqui ſtatûs monumenta & munimenta, ut quæ nec exciderit Privilegiis Imperialium oppidorum, nec renuntiaverit fœderi aut pactis aliarum urbium. Et quamvis ita Brabantiæ unita videatur ut tertiam in Ordinum quadriga totam conſtituat, tamen peculiarem Duci Brabantiæ honoris titulum elargitur, quod nulli intra fines alterius Provinciæ ſito loco commune eſt.

De quo Epigramma.

Imperialis ego non ultima Marca coronæ,
Auguſtum titulò ſplendidiore ſequor.
Illa egò Lotharici appendix extremà Ducatus;
Nec minor appendix corpore pene ſuo.
Illa Brabantinas inter famoſior urbes
Tertia, ſed quamvis ordine, prima ſitu.
Ornamenta trium ſic in me transfero, gaudens
Auguſti titulo, proſperitate Ducum.

CAPUT II

Ad Marchiones deſcendit. Et quando quibuſque authoribus cæperit hæc Marchia, & qualiter dicta, diſputat; conciliatis diverſorum ſententiis, additiſque duobus Epitaphiis.

DEbitum Cæſari honorem vindicavimus, urbi vendicavimus, quæ non Imperialis tantùm ſed & Marchia Imperii & quidem ex antiquioribus & majoris momenti: unde mos fuit Cæſaribus non niſi primæ nobilitatis Præfectum huc ablegare, quod limiti ſive Marchiæ præeſſet *Marchionem* nuncupatum. Marchionis verò nomen probante Lazio Libri primi cap. ſecundo, & ſecundi cap. nono de tranſmigratione gentium, functionis Belgicæ magis quàm honoris fuit, lapſuque ævi in temporariam, & denique indulgentiâ Regum in hæreditariam tranſiit dignitatem. Hæc noſtrà de qua agimus *Præfectura limitis Armorici, Danici, Anglicani* à Scriptoribus vocatur Schaffnaburgenſi, Beda, Divæo. Ob id nimirum, quod venientibus è Britannia & Septemtrione objiceretur. Inſtitutam nonnemo putat petitque à Tungris, alii à Romanis, nonnemo ab Imperatoribus Francis, plures à Juſtiniano aut Othone. Ego ut omnes in concordiam reducam, medium quoddam iter ingrediar, nec fabulis, etiam queis vivere alii dederunt, invidebo. Demus itaque Lucio Tungrorum Hiſtorico tertium in ordine Tungrenſem Regulum vallo latus hoc littuſque

Oceani verſus Flandriam muniviſſe, eò quòd authore Ptolomæo & Plinio *Advaticum* videatur Tungrorum Imperio ſubfuiſſe. Demus ob remanentem Germanicæ originis nomenclaturam, tam loco quàm dignitati ab origine Belgarum aut Francos aliquod dediſſe initium. Credamus etiam perſuadente Gygantis Antverpiani fabulâ ſuperiùs in ordinem Hiſtoricæ veritatis à me reductâ, Romanos & Cæſarem hucuſque victoriam & gloriȩ ſuæ alas extendiſſe, Brabonique limitis cuſtodiam crediſiſſe. Nec diffiteamur hiſtoriarum fide edocti, quin declinante in Galliis Romanorum Imperio frequenter Dani, aliique Septentrionales Barbari hunc portum invecti Provincias laceraverint. Unde inter primas curas fuerit arcem hanc limitaneam præſidio, præſidium Præfecto committere. Cujus generis fuit Utelo ſub annum 516. victoriâ contra Cochlearici Danorum Regis claſſem potitus præmiumque à Theodoberto Rege Leontii Francorum Ducis filii accepiſſe ſororem, ut vult Goropius libro 7. ut alii filiæ matrimonium & limitis hujus cuſtodiam. Meminerunt hujus Marchionis Henninges & Turonenſis, hoc ſolo diverſi, quòd ille Francum vocet Theodoricum, hic Danum Chochilarchum. Utelonis cœnotaphium tale ex Moræo noſtro exſcripſi.

Terror eram ratis arctoæ Danicique tyranni,
Iſta cui ſedem terra dat arcta ratam.
Quem nec Mars, nec ſors telis Utelona petebat,
Oppreſſit telo Mors violenta ſuo.

Poſt Utelonem, uti ex Aventino recitat Lazius lib. 3. præfuit Marchiæ *Hugobertus* (aliis Hugobrechtus, aliis Hugobaldus vocatur). & ſucceſſorem invenit *Ansbertum* ſive Anſelbertum *Romanæ urbis Senatorem*; quo titulo citatur in reſcripto Suentebaldi Regis dato 899. pro Radbodo Epiſcopo. Stemma apud Henningem & Rogerium reperies & in noſtris Brabanticis. Res autem ſe habuit hoc modo: cùm inter magni Clodovæi nepotes ex ambitione, ut fit, nata diſcordia in bellum eruptura videretur, Carolus Hasbanus Dux, magnificâ apud Juſtinianum Cæſarem legatione functus, ut hero ſuo Theodoberto contra æmulos auxilia compararet, impetravit, ut affini Ansberto ſuarum partium heroi limitis cuſtodia demandaretur. Ita Rogerius hiſtoria 46. & Chronicon Trudonopolitanum, niſi quod loco Juſtiniani Zenonem legat Imperatorem. Ansberti Epitaphium annales Bertinici recitant:

Ansbertus hic jacet qui Superis placet.
Unus erat ex optimis, ſummis gratus & imis.
Regnum caleſte rapuit peccata qui non habuit.
Exemplum capiant Principes, licet paucorum ſit ſpes.

Manſit deinceps ad hæredes tranſmiſſa dignitas Marchionum, quorum ſeriem & geſta vide Capite tertio Hiſtoriæ noſtræ Brabanticæ.

CAPUT III

Proſequitur Marchionatûs Lotharingiæ uniti, & demum Brabantiæ, & demum Flandriæ poſſeſſores: item de Marchionum titulo, familiis & provincia.

CÆterum cum Ansberti poſteritas ad Franciæ diadema perveniſſet, ſub Pipino, Carolo & Luduvico Regibus nolim dubitare, quin alteri inferioris notȩ hoc muneris demandatum ſit. Sicuti nec de eo quod poſt Lotharii Regis mortem anno 981. aut ut alii 986. Ducatui Lotharingiæ fuerit conjunctum. Recedente autem in Paleſtinam Bullonio, ad Comitem Godefridum Ducem Brabantiȩ, & denique ad Flandriæ, nominatim Philippum Elſatium devenit & hæredes, tandemque Marchiam regioni, quæ poſt Brabantiæ nomen ſumpſit, in perpetuum annexuit Imperator, manſitque adeo penes Duces uſque ad annum 1356. Cum inter Joannis tertii generos Luduvicum Flandrum & Wenceſlaum Bohemum de Ducatu Brabantiæ nata controverſia, convenit, ut Flander Antverpiam obtineret. Obtinuit, & poſt eum Flandriæ Reguli aliquot, donec Anthonio ſuo Philippus Burgundus Ducatum procuraturus Antverpiam à Flandria ſeparatam Brabantiȩ reſtituit. Promiſſum anno 1403. factum 1406. teſtibus Heutero rerum Burgundicarum lib. 4. Meiero, Divæo & aliis. Duo cum dixero, concludam: unum ex Molano: ſolere antiquitus Antverpiæ poſſeſſores propter titulum aut *Marchionis* abſolutè aut *Marchionis Imperii*, aut Marchionis Regni nomine ſcribi, rariùs autem Marchiones Antverpienſes, quo titulo unicum ſolum Trudonopoli diploma vidi. Alterum ex Divæo qui diſputat, quæ Marchionum & quàm latè patens fuerit juriſdictio, adducens nonnullos ejus opinionis, ut putaverint tredecim dumtaxat pagorum ambitu qui hodieque in pago Rienſi habentur circumſcriptam fuiſſe: alios qui Lovanium uſque potentiæ ſuæ alas extendiſſe. Ego nec hoc nec illud ut credam facilis ſum, faciliùs exiſtimaturus aut pro arbitrio Imperatorum Marchionumve potentia limites patuiſſe, aut caſtri vallo & pomærii dumtaxat concluſam: quod manifeſtius, cum infra Ryenſem comitatum à Marchionatu diſtinctum docebo, evadet.

Nam Marcha honor eſt in tuendo limite
Comitiva territorio: clavum tenet,
Hac, illa clavem. Una medium, finem altera.

CAPUT IV

De Paribus Caſtri Antverpienſis, nova quædam ex manuſcripto codice, adfert, itemque de Caſtellani dignitate, eminentiâ, & utrique qualiter & quando potiti Dyeſtenſes.

MOs è Galliis tranſlatus invaluit ferè omnibus Belgii locis per Francos olim inceſſis, ut ſic ubi vetera extruxerint caſtella, iiſdem Senatum

natum aliquem militarem aſſignarent nomine *parium Caſtri* numero ad exemplum regni ferè duodenario. Hi antiquitus controverſias omnes decidebant, pro tribunali ſedentes, quod oneris interjecto tempore ad *Scabinos* inferioris notæ vicarios tranſlatum nudum honorarii tituli reliquam fecit appellationem. Ejuſmodi *pares* caſtrum Antverpum habuiſſe ex manuſcriptis codicibus reperi Comites quatuor, Barones totidem, & pari numero milites: Comites quidem Arſcoti & Vorſchoti, Zelemi & Remi: Barones autem Brædæ, Bergarum, Gelæ & Lyræ: Milites verò, Turnini, Weſaliæ, Zanthoviæ, & Bochoviæ. Ubi amplius aſſignantur ſingulis Palatinæ, Belgicæ & Urbanæ dignitates. Ita ut Arſchotanus à cubiculis, Vorſchotanus à poculis, Oelemius Palatii, Zelemius caſtri præfectus haberetur Marchioni Antverpiano. Sicuti Mariſchalli, Seneſchalli, Coneſtabuli, & Amirali munus apud eundem obirent Barones quaterni, ſicut milites aggerum, aquationum, annonæ, & delectus præfectura honorabantur. Hæc omnia an ficta nolim diſputare, ſcripta certè exſtitere, & mihi dictorum locorum archiva excutienti nihil aliud occurrit, quàm veteres illorum dominos Comitum, Baronum, Militumque in numero olim habitos ſed non additur quòd talibus apud Antverpum muniis fungerentur. Unicum excipio Zelemenſem, cujus hæreditas cùm dotali titulo ante quatuor ferè ſecula ad vicinos Dieſtæ Barones devoluta eſſet, ſequuti Arnoldum tertium Dynaſtæ *Caſtellani Antverpienſis* titulo in diplomatis uſu reperiuntur teſtibus Averbodii archivis & ex eo tempore degenerans à fama veteri Zelemum ut poſſeſſionem ſui ita titulum Caſtellani videtur Dyeſtenſibus tranſſcripſiſſe, qui in hodiernum uſque diem eo utuntur, & certis eapropter privilegiis fruuntur & emolumentis. Unum hic addam, etſi Lovanium primatu, Bruxella dignitate, alia caſtra ſplendore aut etiam antiquitate certare & præferri velle viderentur, tamen Vicecomiti Antverpiano id honoris citra controverſiam ſemper datum eſt ut alios totius Brabantiæ antecederet.

Cur dixere Pares titulo qui tam varii ſunt?
Hic etenim Comes eſt, Miles hic, ille Baro
An quia diverſi, tamen id conantur & unum,
Antverpæ & Caſtri multiplicare decus.

CAPUT V

Veteris Senatûs normam inquirit: quod Tribunus, Amannus, Decani, Scabini, tam ingenui, quàm miniſteriales fuerint, itemque de numero eorum diverſo, & eligendi ratione.

VEterem Antverpiæ Rempublicam ex Principum reſcriptis alibi perſeverantibus elicere operæ pretium videatur: & primùm ex Godefridi Ducis & Philippi Comitis Flandriæ reſcriptis patet Scabinorum conſtitutionem fuiſſe ante quatuor ſecula penes Michaëliticos Cœnobitas, quod poſtea immutatum. Suſpicor juris & juſtitiæ Præfectos fuiſſe Tribunum & Amannum, quorum hic nomen retinet, ille Schulteti (criminis aut debiti exactorem ſonat) videtur appellationem induiſſe. Quod dixi, docet Michaëlitici Cœnobii diploma ſcriptum anno 1146. à Duce eleëmoſynam confirmante *Judicum Scabinorum de Antverpia, teſtibus*, Gerungo Tribuno, Aloldo Amanno, Becchone Decano: videnturque tres hæ perſonæ trium in Republica ordinum membra repræſentare, per Præfectos criminalem, civilem, plebeium. Hìc ampliùs diſco Judicum nomine Scabinos appellaſſe, & Scabinorum Judices, quos ex duplici hominum genere conflatos doceat vetuſtiſſimum Marianæ ædis apud Antverpiam diploma præferens à Duce miſſum ante quinque ſecula *Be, Tribuno & omnibus Antverpienſibus tam majoribus quàm minoribus*, id eſt tam Patriciis quàm plebeis. Manifeſtiùs autem id exprimat donatio Norbertinis facta anno 1140. jubens chartam muniri, & munitam referens ſigillis *ingenuorum & miniſterialium* de Senatu Antverpiæ. Expreſſiſſimè autem omnium confirmatio Allodii Felſaten anno 1147. facta per Ducem & ſubſcribente Senatu nominatim, id eſt quinque nobilibus, & totidem miniſterialibus: planè ut colligere videar ex duobus his Senatum conſtare ſolere, quod interjecto tempore mutatum, effectumque, ut ex lectiori civium parte dumtaxat Scabini eligerentur, numero olim ſæpiùs ſeptenario id eſt familiari Belgis noſtris in ejuſmodi concilio. Sæpiùs autem dico, quòd habeam exempla decem & plurium & paucorum eodem tempore Scabinorum. Imò etiam dignitas, quæ nunc eſt annua, fuit nonnunquam perpetua ad vitam, quod à Flandrorum Comite abrogatum imminuere hâc viâ Senatûs authoritatem & potentiam volente: numerus autem ad certum eumque duodenarium revocatus eſt decimâ quintâ Februarii anno 1340. & de eorum conventibus anno trigeſimo quinto ſupra quadringenteſimum milleſimum extat ſanctio. Ceterum cùm indies augeretur & hominum & negotiorum in urbe numerus, Præfectos etiam multiplicari neceſſe fuit, quod factum, niſi mentitur Codex *Opmerii*, anno 1477. cùm de quindecim Scabinis decretum. Hoc extra dubium eſt fidem facientibus oppidi regiſtris anno 1490. 26. Novembris, numerum denuò auctum uſq; ad ſedecim, & iterum uſq; ad octodecim 1556. quod hodièque ſervatur electionis normâ tali: recurrente Maio Senatus octodecim è Patritiorum numero aſſumit; Præfecti regionum urbis totidem alios adjungunt, & nomina ſingulorum unà cum nominibus Scabinorum finientis anni tranſmittuntur ad Principem, qui ex triginta ſex nominatis octodecim deſignat, & per legatos duos (hi ſunt Cancellarius Brabantiæ cum aliquo è prima dignitate Ducatûs) curat denuntiari eo ipſo juriſdictionis ampliſſimæ compotes efficiens, ut qui cùm alios inferioris ſubſellii Magiſtratus, tum ipſos Conſules, licet electioni ferè Principis ſecundantes, eligant, & ne annalis iſta mutatio ignorantiam præteritorum poſſit invehere, habent perpetuos à Conſiliis duos legum & Juris

 peri-

periti, Viros Clariſſimos, è quibus recenti memoriâ adſcitos vidimus ad conſilia Principum ſanctiora, & alias notæ grandioris dignitates.

CAPUT VI

Initia Burgimagiſtrorum & Communitatis refert: quid & qualiter circa eos Antverpiæ mutatum; fuiſſe Officialem & Advocatum Ducis antiquitus.

ANte annos plus minus ducentos, urbes Brabantiæ una poſt aliam cœperunt ſibi per tumultum genus quoddam Reipublicæ aut veriùs concilii introducere, quòd communitatem vocabant, eratque firmandæ authoritati & opibus congruentiſſimum. Qui præerant, *communitatis Magiſtri* & interjecto tempore *Burgimagiſtri* dicebantur, Conſules Latini nec malè vocant. Hæc res brevi magna ſumens incrementa maximo cum Ducalis Imperii præjudicio graviter habuit Principem, qui tandem reſtincturus latè propagatum incendium, reſtrinxit authoritatem, immutatâ nonnihil plebei reginiinis formâ, ſublatâque *communitate*, Conſulibus in ſpeciem relictis. Et quamvis Diaria quædam annotent permiſſum Antverpienſibus anno 1406. Conſules ſibi creare, tamen diploma hâc de re datum inveni quadriennio poſt; interjectoque tempore cùm, neſcio quapropter, exacerbata plebs Senatorios aliquot viros in vincula per tumultum conjeciſſet anno 1486. non verita etiam quoſdam ex iis in equuleum agere, & quæſtionibus ſubjicere, metu majoris mali Princeps legatos Reipublicæ formandæ miſit Jacobum Wiele & Joannem Halmalium, ſtatutique Conſules duo, *forenſis* alter, alter *intraneus*, itemque Scabini quindecim. Ita ad longum Codex Opmerii captorum nomina ſpeciatim recenſens. Electio horum Conſulum tunc penes Senatum erat, qui cùm Patritiis ferè conſtaret, decretum anno 1355. adjicerentur ex Tribubus *Conſiliarii* ſex, poſtea definitum de duodecim Conſiliariis ex opificum numero in Senatum cooptandis anno 1435. Atque hæc ſunt, Conſules dico Scabinos & Conſiliarios, ſumma Reipublicæ capita & moderatores, qui junctim diebus Lunæ conveniunt de ſumma gubernationis urbanæ diſpicientes. Fuiſſe tamen olim & alterius juris in oppido *tribunal Ducis*, cui præerat quem *Officialem* vocabant, unus ferè ex Scabinorum collegio, aſſiſtebat *Advocatus Ducis*, intererant Beneficiarii & Allodiales tantùm, ex diplomatibus Cœnobii Michaëlitici diſco, in uno quidem anno 1196. Gulielmus de Lyre *Officialis Ducis in Antverpia* cum Scabinis Ducis duobus invenitur, in altero anno 1279. Hendricus de Migelberghe Advocatus Ducis cum iiſdem, in alio anno 1280. Wilmaer & Gulielmus Einchove Scabini Antverpienſes & homines Allodiales, in alio denique anno 1155. aſſiſtunt tranſactioni ſeptem *homines Ducis*, id eſt feudatarii Ducis, ſic enim mutatâ veterum ſervitiorum formulâ exprimunt noſtrates beneficiarium. Conſulum faſtos hìc dare conſtitueram, ſed diſtuli in occaſionem meliorem.

CAPUT VII

De tribus Urbium Privilegiis inter quæ Sigillum: hujus forma vetus & Antverpiani origo, obiterque de manibus Caſtro adjectis: & de duplici Sigillo & ſigilli cuſtodia.

LIbertatis urbanæ ſignum & eminentiæ civilis Sigillum eſt, ideòque Principibus vicum aliquem municipali honore dignantibus ſolemne verbum *Keuram*, *Scabinagium* & *Signetum* aſſignandi, id eſt Leges Senatum & Inſignia concedendi, tres oppidorum prærogativas. Etſi enim nunc videamus pagos pleroſque, imò pagorum appendices, imò prætoria villaſque ſingulares, Senatum legemque propriam, ſignum etiam ad muniendum chartas habere, tamen longè aliter ſe res olim habuit, Dominis locorum loco ſubditæ & habitantis plebeculæ ſpondentibus, reſpondentibus, ſignantibus: & hinc quod nullum ullius pagi ſigillum reperias (municipales ſemper excipio hâc parte urbibus pares) quin à Dominorum primogeniis ſtirpibus mutuatum, & è gentis nota in communitatis, *uſurpationis titulo*, ſit mutatum. Quemadmodùm autem Principes equitis formam, Epiſcopi ſpeciem infulati flaminis ſine ullo adjectitio in ceram imprimebant, ita antiquæ urbes caſtri figuram, id eſt quilibet gloriæ ſuæ initium. Ita Auguſtæ Atrebatum, Morinorum, Nerviorum, in Abbatiis Vedaſtina, Sithivenſi, Martinica. Ita Gandæ, Montium, Inſulæ, in Archivis inſignia conſpicor. Ita denique Lovanii, Bruxellarum, Antverpiæ ſcuta non ſemel vidi (cùm tamen aliter ſignent) ſolitariam biturremque arcem præferentia, nec niſi literariâ Limbi epigraphe diſtincta: ſolitariam dixi, & tali ſitu exemplum in Michaëlitico Cœnobio, Lovanienſi Archivo, & alibi offendes ſigillum Antverpiæ: cui demùm à tribus ſeculis binæ deſuper manus appoſitæ ad memoriam fabulæ gyganteæ, ut volunt Annales, aut duplicis indicio poteſtatis Regiæ puta & Imperialis, aut bipartitæ gubernationis, Nobilium & miniſterialium, ut ſuprà dixi, aut denique monito ad fortitudinem convenienti, ut ſint

Cladem inferre pares & propulſare parati.

Ad extremum cum aliis in urbibus duplicis tam formæ quàm differentiæ ſigilla ſint, inſcripta ferè conformiter, *Sigillum Scabinorum de N.* & *Sigillum Burgenſium N. ad cauſas*, alterius uſu in Judiciis Litteriſque, alterius in gravaminibus aut negotiis univerſitatem oppidi tangentibus ſolemni: Antverpiani in omnibus majeſtatis ſuæ memores hoc vocare ſolent *Sigillum Monarchiæ ſuæ*, quia nimirùm Monarchici, id eſt Imperiales habeantur. Romani militaria ſigna, Principes Belgæ annulos ſignatorios, Nobiles ſcuta ſua tamquam rem ſemiſacram in Templis ſolent dedicare: Belgæ his affinia urbium ſigilla pro ſacris habent

habent adhuc, nec temerè ulli olim licitum circa ea tentare quicquam, innovare, mutare, citra expreſſum Principis indultum. Imo ſi quo belli, ignis aut fortunæ vitio periiſſent, aut lapſu ævi detrita hebeſcerent, video imploratam Principis authoritatem ad reſtituendum aut reponendum, prout anno 1469. Antverpiæ impetratum ex actis Scabinalibus diſco. Ecce autem tibi repræſentatam utriuſque ſigilli utramque faciem, quorum majus arcæ incluſum quatuor clavibus partim à plebeis partim à Senatoriis primatibus ſervari ſolitum, minus quotidiano uſui penes Secretarios.

CAPUT VIII.

Urbis peculium trifariam conſiderat, & quando acquiſita tam Urbis quam Suburbani dominia: item de vectigalium initio & incremento notabili, item de Quæſtoribus eorum adminiſtratione & varia electionis forma & quæ circa illam ſunt.

URbis peculium partim in juriſdictione, cenſibus, poſſeſſione, dominicis, partim in vectigalibus & tributis mulctis multiſque ſimilibus ex accidenti conſiſtit. Juriſdictio tam citra quàm circa muros decem vicorum dominatu concluditur non uno tempore acquiſitorum. Cùm enim Marchiones ſoli Arci, ut ſic dicam, antiquitus ſoli imperarent, creſcente populari multitudine Scabinos Vicarios quodammodo ſuos in communionem Dominii aſſumpſerunt. Ita tamen ut quidquid intra vallum eſſet ſibi reſervarent. Aucto deinceps pomærio neceſſe fuit vicos ex ſuburbanis urbanos factos coëmere: quomodo *Buteburgum* (locus erat intra veteres foſſas circa turrim piſtorum anno 1148. à Godefrido Duce Senatui tranſſcriptum, quomodo poſt ſecundam mœnium extenſionem anno 1249. vicos *Opſtal*, & anno 1304. *Craywickam* & *Loeckburgam* coëmerunt: & quia ſupererant nonnulla alibi loca necdum ſuperioribus aſſociata, creſcenti & ſumma petenti oppido ceſſit Princeps anno 1311. quæcumque muris portiſque claudebantur. Unde iterum iterumque ampliatis mœnibus dicti vigore Privilegii *Kipdorpia*, quam primum urbis fœtum primamque coloniam civium vocat Goropius, *Croniburgum*, vicus Jacobæus, Willebrordicus, paluſtris, & alii in Senatus poteſtatem conceſſere. Quâ minimè contentus præcedentis ſeculi anno 42. *Kielam* à Carthuſianis poſſeſſoribus redemit, Turninum, nemus Burgenſe, Imperium Sylveſtre, Wulmari Mottam (*Wilmerdonck*) orientalem agrum (*Ooſterweele*) qui ſunt pagorum in Suburbano nomina, ſibi vendicavit. In ipſa autem urbe officinas, domos, hortos complures proprios habet & habendas aut habitandas ex conducto civibus interveniente certo pretio permittit, aut cenſu perpetuo oneratas quaſi emancipat. Atque hæc prioris generis ſunt emolumenta conficere ſolita annuatim non contemnendam ſummam. Producere vult Guicciardinus talium curioſus, ducenta & quinquaginta millia ſcutatorum reſultantia partim ex potorio cibarioque vectigali, partim in minoris taxæ acceſſoriis. Illud quod accedit ſupra pretium rei *acciſum* vocant tanti quæſtus ut octuaginta Scutatorum millia è vinis, totidem ducatorum millia è cereviſia poſſe confici, ſupputet Guicciardinus. Inventum vetus eſt, & commune omnibus propemodum, & nominatim rationes publicæ docent an. 1548. excreviſſe hoc ad 228 3000. Illud 97000. cum tamen exiguum quid in vaſa ſingula penderetur. Unde in codiculo trium retro ſæculorum frequenter incidunt nomina *Accyſmeeſters* & *Rent-meeſters*, id eſt Magiſtrorum Acciſiæ & redituum, ſive ut latiniùs efferam Redemptorum, Quæſtorumque aut mancipum. Invenio autem in reſcriptis anni 1453. privilegio Ducis permiſſum Senatui vectigalia ejuſmodi creare ad uſus publicos, & anno 1241. leges portoriorum latas, anno 1475. & 1495. conceptas circa adminiſtrationem peculii urbani quæſtoriæ dignitati obnoxiam, quâ antiquitus ornari ſolet aliquis è Scabinorum collegio, donec anno 1435. ut murmuri plebeio obviam iretur, decretum eſt deinceps è conſiliariorum plebei ordinis numero aſſumendos. Anno 1372. duo erant numero & eminebant inter & ſubinde ante Scabinos, ſed creatis Conſulibus declinavit nimium quantum hic ſplendor, auctus interim ſupradicto 35. anno numerus in duplum. Poſt quadraginta autem annos abhinc iterum diminuto numero ſed mutato munere & ordine viſum tres ſufficere, preſcriptuſque ſequentis illum noſtrum præcedentis ſeculi anno undeſexageſimo nominum & functionis modus talis: Senatores è Senatoriis Viros tres Decanis Opificum, Decani totidem è ſuis contribulibus Senatui repræſentant & alter ex alterius triade Theſaurarii nomine (Tribunum ærarium bene vertas) deſignat, ad triennium proximum, parique modo tertius ſed *Receptoris* ſive quæſtoris ærarii titulo aſſumitur, eſtque illorum ærario publico & proventibus annuis proſpicere & ſolutiones huic imperare, hujus illorum mandatis ſubeſſe & inſuper pecuniam publicam colligere & diſpenſare. Ad rem autem pecuniariam facit rei monetariæ proprietas ante Neſtoris annos nota Antwerpiæ, ut in reſcriptis Principum ſignarentur vulgo *denarii* cum additione non *monetæ Brabanticæ* aut *Ducalis* ut nunc ſunt, ſed monetæ *Antverpienſis*. Exemplum ſuppeditat codex Michaëliticus in donatione Luduvici Comitis Loſſenſis 1180. facta nominans 12. denarios monetæ Antverpienſis. Imò verò privilegia hujus loci monetariis conceſſa ab anno 1291. in Julio obtinent, quibus non aliud colligo quàm propriam Marchionatus pecuniam fuiſſe & aliam à Brabannica, cùm nunc aurea argenteaque totius Ducatus quodam Jure Antverpiam commigraſſe videatur, æream alibi adhuc cudere permiſſo.

CA-

CAPUT IX

De negotiatione exterorum tractat, & quid ſingulæ gentes vænum Antverpiam deferant, quando item præcipuè tota Europa nundinari hìc cœperit, & de ultimo à Bergarum Brugarumque caſu Antverpienſium incremento.

EXterorum negotiationes famam & opes parere in confeſſo eſt, nec ſibi vivens oppidum niſi ſordidè vivere poſſe, ideoque ſcriptores dum Antverpiæ palmam carpere volunt aliunde quam ex hoc trunco carpere nolunt. Italicarum vario mercium genere officinas Antverpienſes inſtruat ut ſunt panni Cymatites, quos Camelottos & Grogreinos vocant, ex ſubtili caprarum pilo in fila deducto contexti, tergora bubalina, fila aurea, argenteaque, Margaritæ, viva exotica, alumen, ſulphur, oleum, aromata, mitridaticum, Rabarbarum, mumia, ſenæ folia, caſſia, turia, &c. Tum verò incredibile percipiunt emolumentum, ita ut putet & ſupputet Guicciardinus, ex ſolis aureæ argenteæ & ſericę materiæ pannis tres ſcutatorum myriades annuatim confici. Francia autem cùm ſal crudum, lintea Britannica, oleum, papyrum, vinaque ſuppeditet, eorum tres dumtaxat ſpecies invehi item tradit pretio 886000. ſcutatorum, Anglicaſque merces, lanam, plumbum, ſtannum, cereviſiam, ęſtimari duodecim coronarum milionibus, non veniente ad calculum Hyberniæ aut Scotiæ pellium quantivis pretii nundinatione. Germania cùm ſeptentrionalibus Provinciis mel, certum frumentum, ſalnitrum, canas, vitra, pelles, argentum vivum, ligna architectonica, arma, vina, inferens pretio annuatim duorum millionum & 6800. coronarum. Hiſpania cum indicas merces, metalla, ſericum, lignum Craiacum, ſalſam parillam, uniones, aromata tranſmittat, poſtrema ſola millionis valore æſtimantur. Obſtupeſcunt exteri cùm hęc mercimonia in tantum aſcendere fuſiùs deducente Guicciardino intelligunt, atque ego eò magìs quòd luſum hunc ſortis & induſtriæ vix ſecularem apud Antverpienſes extitiſſe ſciam. Nec mirum, cùm exinde nuſquam gentium plus honoris exterorum pręſentiæ, libertatis moribus, utilitatis communi vitæ tribuatur. Secularem dico, & doceo: quamvis enim ſciam prima Mercurii claſſica anno 1249. ſonuiſſe, cùm tutum omnibus Chriſtiani Orbis mercatoribus iter & ingreſſum Dux fecit, ſciam primas cum Anglis pactiones Antverpiam concepiſſe anno 1305. primas è Septentrione triremes ternas ejuſdem ſeculi anno 19. in portu conſpectas, ſciam ſub idem tempus Germanorum onerarias appuliſſe, ſciam ſequentis centenarii anno nono cum Hanſæ Teutonicæ urbibus auctum fœdus & trigeſimo ſeptimo Venetos cum Siculis frequentaſſe; Hiſpanos autem anno ſeculari abhinc altero: ſcio, inquam hæc, ſed unà ſcio extitiſſe nihilominùs emporium unum è multis, non ut nunc, unum præ multis imò omnibus, quæ nunc eſt qualiſque habere cœpit ævo Cæſaris Caroli, & Brugæ Bergæque declinantium fortunam in ſe tranſtuliſſe. Ut porrò pateat ad oculum opulentiæ incrementum, ſubjiciam in tabella quantùm in præſidio Principibus conſignato reſpectu aliarum Brabantiæ urbium & olim & nunc Antverpia contulerit ſub finem Capituli ſequentis.

CAPUT X.

De Nundinis & merce domeſticâ, æſtimata denique civium multitudo vetus & nova, additumq́ de Decanis opificum eorumq́ eligendi ratione. Et denique ſubjectus index collati ſubſidii à Brabantica Tretapoli.

DIxi de exterorum negotiatione, ſed quid noſtrates? Quid imò noſtri cives? Æmulatur omnia urbs, & quicquid arte aut manu magiſtra alibi fabricatum conſpicit, conſpicit in ſe. Ita nimirùm cryſtallum Venetam, tapetia Aſiæ, byſſum Italam, telam Britannię, arma Germaniæ, Antverpienſes civitate donarunt felices omnium nationum ſimii facti, ſed non ita pridem facti, cùm officinas vitrorum anno 1541. tapetiorum 1544. & alias circa idem ferè tempus cœpiſſe didicerim. Ut autem tutiora Antverpiæ prope proculque diſſiti annuatim & hebdomadatim haberent, nundinas ab arreſtis liberas conceſsêre Principes, Sigiſmundus quidem Cæſar diplomate 15. Januarii anno 1415. dato binas in Auguſto & poſt ferias Pentecoſtales, Hendricus ante eum anno 1309. Stabulationem ſalis, avenæ, piſcium urbi confirmavit, quod longi cum Mechlinienſibus idem ſibi arrogantibus diſſidii ſeminarium fuit. Ad extremum anno 1298. diebus Saturni celebrem equorum mercatum obtinuiſſe accepi. Et cùm hic in chartis quàm in uſu ſit potior, illa tanto hominum concurſu frequentatur, ut ex una Bruxellenſi civitate ſciam ſubinde duodecim hominum millia adveniſſe. Quod ad Mæchanicos oppidi, ut ex eo populi frequentia aliquouſque poſſit æſtimari, accipiam anni 1564. & 1397. cenſum, unde cujuſque Magiſtrorum numerus liquidò poſſit æſtimari, Magiſtros dico, qui de triplo ſuperantur à miniſtris & ſecundę notę operariis necdum rude donatis. Erant autem piſtores 165. qui ante quindecim dumtaxat erant. Lanii 72. qui ante octo ſolùm erant, Piſcarii univerſim centum & tres qui ante quadraginta erant cum Piſcatoribus. Barbitonſores & Chyrurgi 90. ſed quanto fuerint numero ante, non annotat meus index. Sartores ferè ſexcenti, qui ante quindecim erant, Pictores Sculptoreſque trecenti cùm ante dumtaxat quinque eſſent. Cereviſiarii Coctores ferè ducenti, qui ante ſex dumtaxat erant. E diverſo autem erant anno 1396. Textores ducenti, quorum nunc ad inſignem paucitatem redactus eſt numerus, manet tamen veteris ſtatûs monumentum & quotannis à Senatu creantur duo Decani cum totidem Æſtimatoribus & Scabinis ſep-

ſeptem ad Tribunal Hallæ, excutientes cognoſcenteſque quidquid rem lanariam tangit. Olim omnes mercenarii, nunc ex nobilitate ferè aſſumpti; quomodo bini annuatim è Senatoriis cum tertio per Principem adjuncti appellantur *Ædiles Curules*, annonæ potiſſimùm intendentes & cereviſiæ, frumenti, panum pretia ponduſque definientes, & ante tria ferè ſecula ſed non è Senatoriis electi. De aliis mercimoniorum injuriæ aut fraudi minùs obnoxiorum cenſoribus fruſtrà dicam.: habent enim ſuos ſingula opificia, quæ univerſim revocantur ad 27. claſſes & ſingulis duo annales per Senatum præfecti, quos *Decanos* vocant, dantur ex decreto anni 1457. iique quartum civitatis membrum repræſentantes majori interſunt conſilio, & cum aliis de ſumma rerum publicarum diſpiciunt. Electi ſex per unumquodque opificii collegium Senatui hoc fine offerendi. Ex integro autem Decanorum decedentium cœtu ad politiæ adminiſtrationem idem Senatus duodecim coöptat Conſiliarios indifferenter omni ex Tribu. Ita tamen ut nautæ propolæ & hortularii unum ſemper ex conſuetudine habeant, quippe ceteris potentiores. Hæc omnia longè aliter olim habuêre, cùm anno 1355. ſancitum fuerit de ſex plebeis ad Conſilium Senatui adjungendis, & demùm anno 1435. revocatis ad duodenarium. Ampliùs anno 1369. videri quindecim dumtaxat opificum diverſas Tribus extitiſſe: nec enim in laudato ſuperiùs indiculo plurium extat mentio. Nunc reſtat, adjiciam indiculum unde quis facili negotio æſtimare poſſit, quando Antverpia & quantum creverit, eſt autem continens quantum ſingula Brabantiæ oppida in ſubſidium commune Principis aut patriæ contribuerint. Anno nimirùm 1421. cùm Lovanium penderet 29166. & Bruxella tantundem, Sylvaducis autem 7318. Antverpia ſolvebat 9723. Anno autem 1465. cùm Lovanium 2282. Bruxella 4250. Sylvaducis 1830. Antverpia 2184. Anno denique 1474. cùm Lovanium 10361. Bruxella 12480. Sylvaducis 7138. Antverpia 13361. Anno 1537. cùm Lovanium 5693. Bruxella 9954. Sylvaducis 6606. Antverpia 15760. Anno 1540. cùm Lovanium 1879. Bruxella 3258. Sylvaducis 2181. Antverpia 5200. An. 1553. cùm Lovanium 19849. Bruxella 34707. Sylvaducis 23133. Antverpia 54944. Anno 1558. cùm Lovanium 3733. Bruxella 13136. Sylvaducis 1816. Antverpia 40789. Anno 1564. cùm Lovanium 2733. Bruxella 8604. Sylvaducis 1119. Antverpia 29406. Anno 1571. cùm Lovanium 1812. Bruxella 6378. Sylvaducis 839. Antverpia 19804.

CAPUT XI.

De Privilegiis Antverpienſium & legibus, & utrorumque præſtantia: ſubjunctum de Conſiliariis & Secretariis, utrorumque tam munere quam initio.

Ut Juſtitiæ clementiæque duabus velut alis Reſpublica in famæ campum evolet, in honoris theatrum evehatur, Sanctiones & Privilegia Principes dedere quibus & præmia bene pœna malè merentibus definitur. Utriuſque generis copiam Dux Antverpiæ fecit cùm anno 1292. leges & delinquentibus mulctas tam æris quam pellis præſcripſit, læſos in integrum reſtitui conſuetudineſque aliquas ratas eſſe juſſit. In quo obſervare eſt nec ullas Brabantiæ aut Flandriæ conſuetudines ad normam Imperialis cameræ propiùs, nec leges tribunitias ullibi ad juris ſcripti codices probiùs, nec mulctas pœnales ad æquitatis trutinam certiùs accedere; & amplius paucas tantum amatas, toties ornatas privilegiis reperiri. Ita nimirum ne temerè & fraudulenter bonis quiſpiam ſuis excidat, vetitum immobiles res niſi coram Senatu, quem ut minùs Scabinorum aliquis cum Secretario repræſentat, diſtrahere; & permiſſum citra authoritatem Principis omnis generis poſſeſſionem etiam feuda ipſa vadari & divendere, literis anni 1404. Ne fidentiùs peccent malevoli, integrum judicibus & dono Ducali anno 1409. criminis reum non urbe tantùm ſed & toto Ducatu excludere. Ne præcipitanter civium aut corpori aut bonis manus injiciantur, cautum anno 1282. citandum prius debitorem, examinandum à judice debitum, & ſi liquidum ſit tum demum mittendos qui annotent & quantum videtur ſufficere interjectâ ſemper legitimi temporis morâ vendant, antequam ad caput debitoris perveniatur. Ne Mercuriales iſti fortunæ nepotuli, ut eſt ſuſpicax & meticuloſum genus hominum mulier, ægriùs ad lautas nuptias perveniant, grandia uxoribus Princeps indulſit Privilegia, quæ cùm in ſuorum debitorum etiam ante ſponſalia contractorum ſocietatem maritum trahunt, ad mariti debita tamen non tenentur. Et imò ſi maritus bonis cedat, creditoribus quibuſcumque anteferuntur, exceptis quæ proprio marte negotiantur & quodammodo emancipatæ cenſentur. Nec imo ſi quæ delinimentis thori inducta particeps onerum fieri optaret & creditoribus ſe aut ſua obligare, niſi pro tribunali & aſſiſtente aſſentienteque curatorum aliquo per Scabinos delegato nihil ſolidum conficitur, ex lege per Sigiſmundum Cæſarem lata. Ne querulum vulgus ſumptuoſâ litium levi de cauſa natarum fabricâ exagitetur, circa annum 1356. deſignari per Scabinos quatuor cœperunt qui ſopiendis ex pugna, litigio aut injuria natis controverſiis præeſſent, eiſque auditis decidunt, ſtatutis hoc fine quibuſdam anno 1439. promulgatis. Ne denique plurium pondere occupationum Scabini pupillorum alias & viduarum tutores legibus conſtituti, minùs privato huic oneri vacent, ab anno 1495. quatuor viri & partim à Senatu deliguntur hebdomadatim jus orphanis orbiſque dicentes. Ceterum cum Scabini in juris juſtitiæque miniſterio quotidiani ſint, ſemel hebdomadatim cum Tribunis quos *Conſiliarios* vocant, atque Decanis quos numero certo quotannis eligunt, juncti res publicas & Reipub. tractant, ex norma anno 1435. poſita. Et ſubſerviunt utriſque Graphiarii quatuor & totidem Secretarii: hi inſtrumenta contractuum venditionum & ſimilium conficiunt & criminalibus actis ſubnotant; abſentium

ſæpe Penſionariorum vicarii: illi acta Senatus excerpunt & redigunt, civilium cauſarum res ſuæ commiſſas curæ aſſervant libelliſque ſupplicibus intendunt.

CAPUT XII

Cives partitur regionatim, & per Guldas: inſuper deſignata harum ſex Antiquitas & Majeſtas.

CUm non vulgari cives gaudeant prærogativa, ne quis temerè elabatur, ea Lege civem cum uxore citra Conſulis authoritatem foris ſpatio ſex hebdomadum habitantem privant: ne ſcilicet frequenti plurium evagatione ut viris ita viribus urbs deſtituatur. Adeoque totam urbem in regiones 13. partitus ſinguliſque ad biennium (ita tamen ut annuatim medietas renovetur) duos præficit Senatus vicomagiſtros, ut utar eodem quo illi vocabulo, pro ſuis in majori conſilio tertium civitatis membrum conficientes, & ſui tractus homines patrocinio ſuo prævenientes ope imprimis duorum nobilium ſingulis vicis aſſiſtentium & quatuor Capitaneorum omnibus generatim à Senatu aſſignatorum, accedente. Numerus hic regionum urbis quanto olim minor fuerit docui libro primo, & proinde pauciores vicani Centuriones, quorum munus inter alia civibus ducatum præbere, ad arma foras aut excubias domi tendentibus. Ex lectiore autem civium parte ſex conflantur collegia tempore, exercitio, munere diverſis inſtituta & privilegiis ornata. Vetuſtate inter omnes eminet arcu chalybeo exerceri ſolitorum, numero quadragenario olim, poſtea centenario, celebrium jam inde ab ævo Luduvici Maleani, & juramento Conſulibus obſtrictorum poſt obitum Caroli Pugnacis, cùm etiam aucto collegarum numero ejuſdem armaturæ ſecundarium velut ſuperioris tradux ad privilegii communionem aſſumptum eſt & minoris nomine cenſitum. Pari modo quo arcus oblongi cornei ſocietas ejuſdem Malani tempore florens anno 1485. ſimilem ſibi, ut ſic dicam, progenuit fœtum. Quaterna hæc licet duplici dumtaxat differentia, pluries invitatis primarum Belgii urbium collegis ludos palæſtricos & jaculares indixere, pluries indictis alibi interfuere primis donata præmiis. Ita nimirum anno 1344. ſolenni pompa haſtiludium Antverpienſes publicavere accurrentibus Guldarum (ſic enim vocantur ejuſmodi collegia) 25. confratribus. Ita ejuſdem ſæculi anno 13. præſente & una certante, quod glorioſum, Duce alterum celebratum eſt. Ita ſub annum 1507. curatore Philippo Archiduce certantibus tota è nobilitate lectiſſimis viſum eſt. Ita in quadraginta octo urbium certamine apud Neroios anno 1395. Antverpienſes numero millenarium excedente affuere, & non inhonorati redicere. Ita anno ſæculari quingenteſimo Bruxellis primas reportantes non dubitavere in ſequentem annum omnes urbium municipiorumque Tribus provocare. Ita anno 1458. primas in palæſtra triginta quatuor oppidorum præripuere. Ut taceam hîc licet ſeriùs ad famam evecta reliqua duo contubernia Sclopetariorum quidem anno 1480. & Gladiatorum decennio poſt, authoritate Principis inſtituta peritiſſimis juſto numero talium conſtantia. Omnia autem ut Regem jaculandi dexteritate primum, ita ſuffragiis Decanos duos annuatim nobilemque patronum ad pilum duo poſtrema, alia conſules anni labentis diviſim accipiunt.

CAPUT XIII.

Genium, ingenium, dotes, & virtutes Antverpienſium breviter laudat, & inſuper artium virtutumque exercitia quædam annotat, diverſorum ætatis, ſexûs, & conditionis uſui.

CUm alibi alia ſint in admiratione & ſingulis ferè civitatibus dotes ſint peculiares, hîc omnium eorum quæ toto orbe naſcuntur vel arte fiunt, ſpectaculum & copia offertur. Adeo ut quamdiu pax & bonæ leges viguerunt nuſquam gentium beatior jucundiorque vita potuerit inveniri. Habes hîc honeſtam & ſine noxa ſuavitatem, eum in convictu candorem, in candore hilaritatem, ut ſenectam nemo Brabantorum gravem experiatur. Erga exteros nuſquam gentium major hoſpitalitas, nuſquam frequentior, nuſquam dulcior inter ipſos converſatio. In qua nec leporis nec joci, nec fabularum, nec cantionum, nec chorearum, condimenta deſiderantur. Nec ullius regionis homines libentiùs varias longaſque peregrinationes ſuſcipiunt, idque ſolum ad regionum diverſitatem & hominum mores coram intuendos. Nam lubenter (cum Becano loquor) Italis par ſtudium mercaturæ ejuſque cauſa longinquas etiam peregrinationes concedimus, ſed negamus eos evagari ad liberalem variarum rerum cognitionem, quam privato quodam jure nobis vindicamus, apud quos extra eos qui Mercatores vocantur, nemo ferè ingenuus invenitur qui non tres, quinque, aut plures linguas perdidicerit. Qua in re mirari ſolent exteri tantam enuntiandi dexteritatem, ut in peregrino ſermone non ſolœciſmos, ſed genuinam ſervent & dictionem & pronuntiationem. Huc accedit quod Hanno non ita pridem breviter & verè dixit: Antverpiam ut urbium principem ita amantiſſimam & ſcientiſſimam litterarum: nimirum addens, uti negotiatores aurum gemmaſque lanariis ſaccis aut vinariis vaſis includunt & tranſvehunt itinerum periculis declinandis: ita inter eos plurimi bonarum artium Myſtæ vocabulo mercatorum, hoc ipſo invidiæ immunes, laudis & titulorum ſecuri. Nec mirum, cùm ſolemne ſit civibus cujuſvis etiam fortunæ aut ſortis à teneris ſobolem ſuam aut foras aut domi ad mercatum bonarum artium ablegare tam liberalium quàm ſervilium, ut qui non ignorent permagni referre quâ potiſſimum ratione primum ætatis tyrocinium erudiatur, inſtar lanæ quem primo colorem imbibat in panni carnem pertinaciſſimè tranſmittentis. Unde fit ut variarum artium gymnaſia

ſia ferè centum in oppido, numerentur formandæ pueritiæ, quorum pars lectior id eſt litterarum, & linguarum doctiores collegiatim Scolarchæ Cathedralis Eccleſiæ obnoxii ab annis circiter centum ſexaginta beneficio Romanæ Sedis Indulgentias impetrarunt viſitaturis, feſto Divorum Tutelarium Caſſiani & Ambroſii, quam in ædis maximæ perodio aram habent peculiarem. Rurſus cùm experientia fidem faciat ſementem primæ etiam notæ agris injectam niſi diligenter culturâ paſtinetur in deterius abire & degenerare, pari modo in mollibus animorum arvis uſu venire eo promptius quod mollior & ſequacior ibi materia. Habes inſuper Antverpię juvenum exercitia armorum in hortis Guldarum ferialibus, muſices utriuſque tam vocalis quàm inſtrumentalis, chorearum, ſcriptionis tam ſtylo quàm filo, ænigmatum, picturę, & verbo dicam ſingularum pœne artium. Habes exercitia humaniorum diſciplinarum tam perſonata quàm papyracea in gymnaſio Societatis Jeſu frequentia, ipſo etiam Senatu & Nobilitate juventutis animos parante præſentia, muneribus, authoritate ſuâ. Habes ibidem Theologiæ prælectiones, diſceptatiunculas Academicis non ceſſuras ſi titulo ornarentur. Habes ad noſcendum compendio Orbis pene totius ſtatum hebdomadales internuntios collecta Italiæ communicantes. Habes ad extremum publicâ Senatûs & privatorum munificentiâ adornatam ipſo quo hęc ſcribimus anno Bibliothecam magno paſſu creſcentem ſub Curatore Auberto Miræo Cathedrali Canonico & Scolarcha Viro clariſſimo. Concludam in Elogio Viri noſtro ævo doctiſſimi tradentis cives Antverpianos à puero indole liberali & niſi parentum indulgentia adulteret candidos & artium capaces, in veſte curioſos magis quàm ſplendidos, in ſupellectile elegantes, in menſa lautos & lętos, in amicitiis conciliandis faciles, in publico magnificos, privatim nec tenaces nec prodigos, ſed in hanc partem occaſione aliquâ ſolemni oblatâ procliviores, & in iis eſſe viros Mercuriales, induſtrios, ſolertes, fęminas tenaciores, ſedulas, familiares cum aliquo tamen faſtu: pueros tenellos educatione magis quàm natalibus, ad quidvis tamen formabiles: puellas lepiduſculas, comptulas, donec marito in manum dentur, nec operoſas nec otioſas nimiùm, plurimùm pallidulas & graciles. In quo finiam pro coronide annectens verſum Poëtæ noſtro ævo non infelicis in Antverpiam bifrontem è duplici, prout ſe exhibet Schaldi & terra appropinquantibus, figura pictam.

Dic mihi cur unam diverſa in imagine pictor
Finxit, an audendi quidlibet eſt animus?
An potius, quia ſit Jani tutela bifrontis,
An potius quia ſit duplice magna gradu?
An potius, quia qui parte urbem viderit una,
Deinde alia, haud unam crederet eſſe polim?

LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

HActenus antiquitatem & decora Antwerpiæ quatenus mœnibus concluditur perſtrinximus, nunc ad ejus Juriſdictionem & Territorium pari gradu progreſſuri. Et quidem ne tenebras captemus diſtinguam obnoxia Antwerpiæ loca quadrifariam, in ea nimirum quæ ad opus Caſtrenſe dicebantur ſpectare, in ea quæ urbem quaquaverſum ambiunt, in ea quæ Comitatus Reyenſis nomine cenſebantur Marchioni immediatè ſubjecta, & poſtremo in ea quæ Antwerpiam velut tertiam Brabantiæ Metropolim ſequuntur. Primi generis indiculum ſuppeditat codex vetuſtiſſimus ſcriptionis ſuæ annum 1241. præferens aſſervatus in Curia Antwerpienſi, unde colligas inſignem amplitudinem Imperii Antwerpiani, & obligatos fuiſſe Taxandros, Ambivaritos, alioſque plures. Ait enim opus Caſtrenſe ſe extendere unâ parte uſque in *Oſſendrecht*, addens antiquitus etiam Inſulam *Steenbergenſem* huc ſpectaſſe. Ulterius ait pertinuiſſe uſque ad *Dinbrugge* (locus eſt versùs Bredam) indeque in *Turnhoutervoert*, & ulterius in *Molregrave*, & ſic recta verſùs *Teſſelt in damere* (*Tiſſelt opden demer* nunc vocant) inde Arſchotum *Werchtras*, *Wiſplaer* & *Ledesberch* in Scaldi, indeque in *Ridurenvliet* in *Deſſide* & *Hucinde*, quæ poſtrema loca necdum mihi planè innotuerunt. Addit denique eodem ſpectaſſe *Loebroeck* & *Scheynbroeck*, & *Linnick op de Rure met negen Velt-dorpen*, id eſt noven vicis ruralibus, ex quibus manifeſtum evadit, quanti olim momenti hujuſce Caſtri & fabrica & cuſtodia fuerit, ad cujus refectionem tam latè habitantes voluerint obligari Imperatores. Et ſane mihi Taxandriam obeunti audientique omnes cis Aderam pagos, etiamſi nunc Sylvæducis olim Lovanio obnoxios, tamen ab antiquo jus petere Antwerpiâ, ambigere cœpi an non hoc veteris Imperii remanſerit veſtigium. Sed nunc ad ſecundum membrum & Suburbium Antwerpienſe progredior.

SUBURBANUM.

CAPUT II.

PRæurbium Antwerpienſe quà flumen alluit nullum eſt; qua ſolum, omnibus latè portis extenditur, Sacella, Cœnobia, vicos & arces plurimas, in aliquibus urbanæ libertatis participes numerans. Portâ Cronenburgicâ Beginaſium erat ampliſſimum, Capella Deiparæ & vicus *Kielæ*, KIEL. ob Carthuſiam vallis S. Catherinæ ad annum 1328. fundatam authore quodam Urbis Dancardo voti

reo celebris. Cumque anno 1542. tam Beginaſium quam Carthuſia Roſſemiani exercitus impetu periiſſent & Religioſi deſperato reditu aliud Lyræ Cœnobium conſtruerent, Dominium loco tam remoto parum utile Senatui Antwerpiano vendiderunt anno 1544. Porta Georgiana exeuntibus occurrebat illuſtre Hierocomium & Curialis Apoſtoli Willebrordi ad annum 1388. pul-
BERCHEM. chro ſchæmate extructa. Et ulterius Berchemium (quaſi montanam domum diceres) proximum eſt, Prætorio eleganti ornatum & Dominio gentis eodem nomine ante quatuor & amplius ſecula in-
LUYTHAGEN. ter Equeſtres habitæ, Cœnobio etiam ad Lutgardis dumum inchoato ad annum 1496. evocatis ex Cœnobio Pirenenſi apud Loſſenſes quinque Sororibus cum Præfecta *Maria van Zuerenberch*.
BORGERHOUT. Porta Kipdorpenſi civium Nemus pagus eſt re & nomine civium ſuburbanæ delitiæ. Porta Bergenſi
DAMBRUGGE. alter pontis aggerum nomen adeptus, nec ille inelegans ędium & ambulationis vicinę commoditate.

COMITATUS RYENSIS.

CAPUT III.

DIxi ſupra, Scholtetum, ſive ut vulgo vocant Marcgravium Terræ Ryenſis Antwerpiæ præſidentem Juſtitiæ etiam in pagis Ryenſis Comitatûs vice Principis rationem habere: de illis itaque proximè agendum erit. Theofridus in vita Willebrordi *Pagum Renenſem*, Chronicon Trudonopolitanum parte 2. l. 10. c. 4. donata quædam allegat in Territorio de Andegverp & mox alia in pago de Rin haud longè à Caſtro Andogverp. Diplomate apud Hedam & Heuterum Ausfridus Ryenſem Comitem ſe indigetat. Ex quibus clarum evadit, Comitatum Ryenſem diſtinctum quid à Marchia fuiſſe & proprios habuiſſe Dynaſtas, etſi poſt Ausfridum videatur Lotharingiæ acceſſiſſe & à Caſtro Marchiaque ſubinde appellatum, prout docet Goropio laudatum diploma nominans Comitatum Gotilonis (is Dux Lotharingiæ erat) qui Andoverp dicitur anno 1006. Nomen Rye ab arundinibus aliqui deducunt, quorum in paluſtri ſolo copia: alii ab equis, quorum olim ad limitis cuſtodiam hìc ſtatio. Utrique à Goropio rejecti. Lazius à Rylando primo Marchione nomen hæſiſſe opinatur, Goropius ab æſtuariis retationibus, & optimè. Pars erat pagi Teſſendrici olim, ab eoque poſtea ſeparatus fuit titulo non tamen ſitu, docente Ottonis reſcripto apud Meyerum, ubi donati citantur Gandenſibus vici Bocholt in Ryenſi, & Edeghem in Teſſendrico Pago ſiti, qui ut nunc res ſunt, ſunt contigui.

TURNINUM OPPIDUM.

CAPUT IV.

DOORNE. INter vicos terræ Ryenſis antiquitatis merito primas tenet Turninum à turribus (ne quis Turnum aut Troianum aliquem ſomniet) dictum. Urbs olim & quidem ante Antwerpiam Fredegandi Epiſcopi prædicatione, miraculis tumuloque ornata, cujus corpus (ingruente Normannorum tyrannide) in Monaſterium ad Sabim tranſlatum, ibidem requieſcit in Canonicarum nobilium Collegio. Urbs autem (tradente codice vitæ & tranſlationis S. Gummari) ob iniquitatem habitantium merita vindictam Dei, abſente Apoſtoli ſui corpore, viribus deſtituta, Normannis per Schindam flumen in Bratuspantium irruentibus, in prædam ceſſit funditus everſa. Ab hac clade reſpirantibus vicinis Turninum etiam revixit caſtro inſtructum, & Abbatiâ Benedictinâ à Ducibus Lotharingiæ fundatâ, ſed an. 1063. Eynhamum tranſlatâ. Collegiata autem 12. Canonicorum & duo item diverſi ſexus Cœnobia in Chronico veteri notata perierunt, dote Canonicis Antwerpiæ fundatis aſſignatâ per Duces, decimâ per Michaëliticos Cœnobitas anno 1318. acquiſitâ, Dominio per Antwerpienſes quod Schoonhoviorum & Straliorum ante fuerat redempto, qui etiam Wiltricæ (Regnum Sylveſtre ſonat) Toparchiam anno 1585. ſuam fece- WILRICK.
runt & Wilmerdoncum, & Weſalium occiden- WILMERDONCK.
tale, quæ cum Turnino & Nemore civico penta- BORGERHOUT.
polim quaſi ſeparatam conſtituunt. Sunt autem intra ambitum hujus pentapolis Prætoria aliquot, Turnini quidem mediocre, Wilricæ autem fa- OISTERWEEL.
moſum ornatu interiori trabibus auro, pavimentis marmore cedroque veſtitis olim Jaſparis Douzæ, nunc Sivillæ viri potentis & nobilis. Fuerunt alia duo ſplendida alterum Stabroucani Toparchæ, alterum Wilmerdoncæ. Nec procul hinc eſt inclytæ gentis à Winando nuncupatæ WYNEGEM.
cognomentum Pagus, Caſtello non inelegan- ti ornatus, Schetziorum & Boſſutanorum nuper hæreditas.

COMITATUS CANTECROY.

CAPUT V.

CAntecroya Caſtri nomen eſt, hoc eodem tra- CANTECROY.
ctu ſub Philippo Burgundione eleganter inædificata, & noviſſimè anno 1570. Comitatûs titulo donata. Fuerat cum pagis aliquot circumjacentibus Ranſtię gentis olim, denique anno 1547. Henrici de Pontaillier Toparchæ de Flagy, à quo & ſororibus redemptam biennio poſt Nicolaus Perrenotus ad poſteros tranſmiſit, nominatim Antonium S.R.E. Cardinalem & Mechliniæ primum Archiepiſcopum, adjunctis aliquot pagorum dominiis ad Comitatûs amplitudinem erigendi viam ſternentem. Res ſacra pagorum acquiſitorum Lobienſis Eccleſiæ erat ante ex dono Luduvici Pii Imperatoris, adeòque Præpoſituram habere ſolet ab Antwerpia vicina denominatam, ſed nunc ſacrum & Dominicale jus Pontificio conſenſu acceſſit Comitibus Cantecroyanis. Pagi autem his ſunt nominibus: *Domus Adonis* Ec- ADEGEM oft EGGEM.
cleſiam veteri inſignem Perſonatu monſtrans: *Ag-* BOCHOLT.
ger Conrardi Immerſelio Caſtro inſignis Scot- CONTICH.
tiorum aliquando hæreditas: *Fagetum* dono Ot-
tonis

tonis Auguſti, ut ſupra dixi cum Meyero ad Cœ-
nobium Gandenſe devolutum, in tribunali aliàs
Sombekios, & anno 1508. Immerſelios agnoſce-
Ter Hove re ſolens: Curia eorundem poſſeſſio antequam
Mortzel. anno 1566. à Perenottis acquireretur: Mortſela
Prætorio olim inſtructa jam pridem deſtructo.
Bornsbeeck. Hujus etiam Comitatûs laciniæ ſunt, licèt alteri
Rethy. Præfecturæ ſubjiciantur, *Fonti Torrentum*, *Retia-*
Waerloos. *cum*, *Waerlozium*. Præter Berchemum, de quo ſu-
pra, prætoriis duobus ornatum altero Domini, alte-
Roy. ro familiæ *van Niſpen*, Eſcam & Calmpthoutum
ignobiles vicos, marinum quid nomine olentes,
Schilde. ſuperſunt in tractu Ryenſi Scaldia inſtructa Caſtro,
gentilium *vande Werve* nuper Toparchia. We-
s'Graven Wesel. ſalia occidua (ita dicitur ad differentiam alterius
poſſeſſoris Comitis nomen indutę, Arceque pul-
West Wesel. chrâ ornatæ, & Dominio Sombecanorum veteri)
olim Bergenſes nacta Dominos & morte Cornelii
à Bergis anno 1447. Dignam Aſcanam invenio,
deinceps & Jaceæ Baronem dotali titulo anno
1560. *Valterum vander Noot* anno 1596. *Philip-*
pum vander Meren Canonicum Cathedralem, eo-
que defuncto affinem Carolum Berlo Canonicum
etiam Lyranum beneficium profeſſos. Vicus Pe-
Vremde. regrinum indutus nomen, Abbatiæ apud Came-
racenſes Aubertinæ ante quatuor ſecula erat in
ſacris obnoxius, aliàs gentilium de Immerſeel,
quibus acquiſivit anno 1560. Jacobus hæres Eliſa-
bethæ de Cortenbach. Ante Cortenbachios au-
tem poſſederunt gentiles de Kerman & de Bau.
Intra cujus Pareciæ ambitum fundata primitùs ab
Ægidio Berthout an. 1235. & Henrico Duce Lo-
tharingiæ Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia virilis ti-
tulo Vallis S. Bernardi, unde ſecundus Abbas an.
1245. in Heimiſſem locum Scaldis allapſu oppor-
tuniorem tranſtulit Religioſos, ædificatis iſthic
interjecto aliquot ſæculorum curriculo tanto
ſumptu & elegantiâ officinis, Templo, Cœno-
bio, ut vix toto Ducatu extiterit ſuperbius Mo-
naſterium, fidem facturis aſpecturo parietinis &
ruinis quæ ab incendio Anno 1582. ſuperſunt.
Artselaer. Abbatum & Fundatorum nomina alibi dabo, con-
Cleydael. cludens hunc tractum in vicino Artſelario, & ſpe-
ctabilis formæ Prætorio Vallis Argillaceæ vo-
cabulo.

HERENTALDUM.

CAPUT VI.

Herentaldi origines inveſtigaturo magni-
fica omnia, progreſſus & incrementa per-
quirenti ſplendida occurrunt, ſed (ut ſæpiùs ven-
tis agitatur ingens pinus & feriunt celſos fulmi-
na montes) declinavit majeſtas, imminutus eſt
ſplendor fortunâ ſiniſtrorſum volante, Marte dex-
trorſum volente. Ante annos mille heroum hìc
erant ſylveſtres delitiæ, & hinc etiam nomina
Regionis Ducum, Vallis, Sylvæ, Nemoris,
Furstelant. Sedis Heroum, hìc loci. Ceterum intra limites
Herental. Caſtri de Antwerpia ſitum erat Herentaldum,
Herenthout. ad ejuſque cenſebatur opus ſpectare, teſtibus ip-
Herseel. ſorum Antwerpienſium litteris anni 1316. datis,
adeòque obnoxia Flandrò Antwerpia Marcgra-
vios hìc tribunal ſuum & ſedem fixiſſe, imò
Marcgravios Hærentaldenſes ſe inſcripſiſſe notum
eſt & exemplis Dominorum Aſcæ, Immerſelii
& Ranſtiæ doceri poſſet, quæ in controverſia
anno 1531. contra Lyranos producta ſunt, ad
probandum Ryenſis Provinciæ urbem primariam
Herentaldum eſſe. Videntur autem hoc tractu
à Principibus aſſignata patrimonia Regiarum
Virginum Gertrudis verſus Taxandriam: ubi Ca-
ſtellum erat feſſis venatoribus lætum receptacu-
lum, loci nomina ſervantibus, *Alti Burgi* & *Le-* Hoechtborch.
timontis; nemus etiam cujus umbram hodiè- Straet.
que inſignia oppidi præferunt. Et quia ab an- Blienberch.
tiquo in honorem Divæ Waldetrudis extru-
cta Eccleſia perſonatu inſignis, hinc eſt quod
in veteribus reſcriptis nonniſi caſtri & nemoris
D. Waldetrudis Urbs vocabulo innotuerit, ſer-
vantibus hodieque Canonicis nobilibus eodem ti-
tulo Montibus in ea aliquale Dominium & Ma-
jorem cum 7. Scabinorum collegio: ita tamen ut
Advocati nomine Marchio Antwerpienſis ſive
Dux Lotharingiæ ſupremi Dominii & juſtitiæ
compos ſit. Lotharingiæ enim ſemper, non Bra-
bantiæ portionem hanc urbem eſſe contenderunt
cives. Quippe quam civium libertate donârit anno
1209. Henricus Dux Lotharingiæ, mœnibus
foſſiſque vallatam, & Lotharingiæ (quod litte-
ræ anni 1221. profitentur) in perpetuum anne-
xam. Murorum ſtructura paulò eſt poſterior, ut-
pote temporibus Joannis I. Ducis perfecta, am-
pliata & portis elegantibus inciſa poſt annum 1400.
ita ut dimenſione per *Matheum van Leemputte*
anno 1542. facta, reperiatur mille in circuitu vir-
gas habuiſſe, pontes lapideos quinque, ligneos
plures Nethæ urbem ſecanti inſtratos, & vicos
27. Nethæ autem commoditas & nitor uti non pa-
rum emolumenti indies, ita nonnunquam non mi-
nus incommodi attulit limites ſuos egreſſus: & no-
tantur clade celebres anni 1468. cùm lapides ipſos
plateares circa molendinum vis aquæ in profun-
dum raperet, anno 1526. cùm ruptis aggeribus
circa portam floridam ſuburbanum inundaret,
anno 1532. cùm ſaxa platearum paſſim aquis o-
perirentur, anno 1571. cùm agger molendini
diſruptus omnia vicina repleret. Sed hoc ut cito
factum cito refectum majore metu mali quàm
malo. Veſtiebantur porro vici coronâ pulcher-
rimarum ædium & ut veſtirentur non vulgaria
Duces addiderunt privilegia. Joannes quidem jus
tractus ſive inſcriptionis intra tertium ab urbe la-
pidem, ita ut debitum coram duobus Herental-
di civibus profitens cogatur citatus ſe ſiſtere &
juri ſtare: ſi etiam Civium aliquis forte illo tractu
apprehendatur poſſit ad judicem ſuum ſive Se-
natum revocari. Henricus immunitatem à telonio.
Joannes Lanificii prærogativam inter 13. opifi-
cia oppidi primas tenere ſoliti. Alii forum heb-
domadale & nundinas annales addidêre. Formata
etiam ab Henrico Senatus ratio nunc conſtans Re-
ceptore, Conſulibus duobus circa Calendas Januarii
renovatis qui & in creatione ſeptem Scabinorum
& Juratorum communitatis cum Delegatis

Principum concurrunt adhibito etiam Curionis ſuffragio aut conſilio. Confirmata à Maximiliano Sagittariorum qui de præferentia ut aiebant pluribus annis cum Lyranis certarunt, contubernia: & ab Antwerpianis probata Rhetorum Collegia ſub idem tempus,ut nihil ad laudem Reipublicæ facturum videretur deſiderari. Nec ædificia tam publica quam ſacra decrant. Curia vetus poſt incendium anni 1512. reſtaurata & turri excelſa ad ſpeculandum utili an. 1534. ornata, præambulo horario grato Campanarum concentu an. 1541. inſtructa. Parochia creſcentibus cleri & oppidi rebus an. 1417.augmentari cœpta choro inſigni ad an. 1449. concameratione perfecta & quadriennio poſt ſimili opere Templi alia parte adornata, in qua Petrus Epiſcopus litteris an. 1366. 1. Martii Indict. 5. datis Collegium Canonicorum erexit probante Wenceſlao Duce, quod qualiter interciderit necdum ſcire potui, certus perſonatum Eccleſiæ Capitulo Hoochſtratano incorporatum diu poſtea. Monachis D. Franciſci, ut alia proſequar, nomen & Inſtituta ſequentibus atrium & loca ad ſtructuram Cœnobii Senatus aſſignat anno 1452. ſed Cameracenſis Antiſtes ſe inconſulto id tentatum indignatus tantiſper Fratrum conatus remoratur, donec civium affectu victus anno 1474. Templum dicavit.Ubi ſcriptis claruit Thomas Herentaldius Speculi vitæ Chriſtianæ Auctor. Erat ante quatuor ſæcula vicinum mœnibus aucto pomerio incluſum & imminuta urbe denuo excluſum Beginaſium, ſed recenter anno 1597. reſtauratum alio loco tutiore, Templo poſt annos duos perfecto. Hortus concluſus B. Mariæ, Virginum Parthenone eſt, ab Arnoldo Crayenhemio Grobbendonckii Domino & Elizabetha Steyvortia conjugibus fundata anno 1411. Erant Regulares antea Valtero de Gyerle Corſendonckano fundationi coöperante, ſed pòſt Regulam Præmonſtatenſem aſſumpsêre. Idemque Arnoldus triennio poſt in ſuburbano alterius ſexus Canonicorum Regularium evocatis è Corſendonca fratribus fundavit Titulo Throni Mariani, qui anno 1419. fundatore inſpiciente rigidioris vitæ & clauſtri perpetui vota emiſerunt. Erant titulo Sanctorum Petri, Annæ, Magdalenæ, Trinitatis, Gorонticomia quatuor, terna viris, unum mulieribus cum ſenio luctantibus deſtinata, quintumque puerorum, qui togati, tonſique inſuper ſacris aſſiſtunt, ſed de quorum fundatione nihil admodum reſcire potui. Hæc partim ſunt, omnia fuerunt per has civilium bellorum furias multum fœdata.Ut enim diſſimulem incendia anno 1338. cum amplius 400. ædes, anno 1427. cum plateæ 4. & potior ædium optimarum pars, anno 1511. cum potiora cis Curiam, anno 1527. cum celebris portio civitatis, anno 1538. cum platearum 6. latera & duæ trientes ædificiorum abſumerentur fortuitò. Cum anno 1566. novatoribus Cives ſe fortiter oppoſuiſſent, anno 1580. ſequenti ab iis oppreſſi ſunt Beginaſio vaſtato, templo majori pulcherrima ſui parte & ruinis à reliqua parte muri objectu diſtinctis, Cœnobiis & imprimis Franciſcano everſis, ſacellis profanatis & quia tantæ calamitati minor murorum ambitus ſufficere videbantur, mœnibus inciſis anguſtiorem (prout nunc videmus) circulum oppidi reddiderunt, poſt annum 1584. demum deſerto quod prædis & flammis exhauſerunt excedentes, quod vel tum reſpirare & ad ſe redire potuiſſet niſi perpetuo militum & præſidii ad cuſtodiendum Brabantiæ limitem neceſſarii hoſpitio afflictum fuiſſet, ut non immeritò noſtri ævi Poëta ad vocis Teutonicæ affinitatem ludens ſcripſerit:

Quòd ſit Herentaldum Vallis Mavortia, certum:
Quòd fuerit Vallis Dominorum aliquando putatis?
Credo tibi: Miles Dominus quòd ſit, mihi crede.

Solent ante turbas quaternis portis totidem reſpondere ſuburbia & ſuis ornata ſacellis. Portam ſuperiorem reſpiciebat hierocomium cum ædicula S. Joannis. Portam vaccarum ſpectabat Sacellum Deiparæ in colle vigilum aliàs Deiparæ ad arenam, & Crucis in colle civico Cappellæ omnes everſę. Celebris eſſe ſolet etiam 5. Februarii memoria Euchariſtiæ anno 1413. miraculo inter ſepes repertæ à quodam Joanne Longeſtein ibi abditæ. Cùm autem Prætor Urbanus ibi ſuperintendat in urbe criminalibus tum etiam præſidet pagis Molno, Balenſi, Deſſelio, & Caſtrenſi de quibus mox agemus. Præfecturæ enim Herenthaldenſis vicos auſpicabor ab eis qui ſunt Dioceſeos Sylveducenſis & Decanatus Mollenſis ſive Gelenſis. Molla à talpis nomen, à terra eorum nutritia laudem, ejuſque fœcunditate famam in vulgo habens, Peculium ſacrum Corbeienſis Abbatiæ dono Suentebaldi Regis & ejus nonnunquam Præpoſitura fuit: donec à quinquaginta retrò annis Grevenbroucani Bocholdicæ ſtirpis Dynaſtæ & per eos *Hermannus Hoensbroeck* Hammæ Dominus bonis fruitur & Patronatu Curialis B. Petro ſacræ, cui aſſident Sacella duo, vetus Willebrordi Taxandrorum Apoſtoli, & recentius Appoloniæ à procul advenis viſitari ſolitum. Sodalitia etiam ſacra Matris Annæ & Deiparæ, hoc largiter indulgentiis Pontificis dotatum & frequenter populoſum. Balenum Averbodienſis Abbatiæ Henrici Epiſcopi Leodicenſis dono Curialem habens titulo B. Andreæ & Coſmæ Damianique Martyrum dedicatam, turri inter omnes Campiniæ Proverbium faciente, quo dicunt verbis in verſum Latinum à me coactis:

Deſſelium cum opibus, animo cum Rheta carebit,
Mollaque frumento, Balenum turre, palude
Arendoncka, & ruricolis Commelia, mundi
Machina ſolvetur.

Eſt in Baleno Sacellum Thomæ Cantuarienſi dicatum ab incolis, ſub eodem ſecundaria Deſſelienſis paræcia creſcente incolarum numero ſeparata. Rheta porrò, cujus ibi mentio, vicus eſt, olim populoſus, nunc etiam non contemnendus, à retationibus apertum nomen habens, quas eatenùs pertinuiſſe probat Goropius. Eccleſiam curat Tongerleti Abbas, Dominium à Franciſco Scotto redemptum, Antonius Perenotus ſuæ

Cante-

Cantecroyæ annexuit. Caſterli ad extremum
CASTERLO Eccleſiam D. Willebrordo dicatam procurant Cameracenſes, dominium obtinuerunt Gentiles de *Sterck*, & per eos Vandalii.

TONGERLETUM ABBATIA.

CAPUT VII.

HUc etiam ſpectat Tongerletum, quod manifeſtè Coloniam Tungrorum ſonat, & nonnullis putatur Advaticum Tungrorum eſſe Ptolomæo notatum, fortaſſe quod hic limes Imperii eorum & Provinciæ, ſicut fuit ante annum 1549. Epiſcopatuum Leodini & Cameracenſis collimitium. Vicus dependet ab illuſtri & auguſtiſſima totius Brabantię Abbatia candidi Ordinis, traduce & ut verbo eorum utar filia Cœnobii Antwerpienſis & verò Paſtorum ſeminario; cùm ſoleat ad animarum curam & gregis Dominici paſcua dimittere paulò minùs quadraginta Sacerdotes, ad Theologiæ Philoſophiæque prælectiones & exercitia quotidiana non pauciores triginta alere, præter eos qui velut emancipati ad Academiam deſtinantur modò quatuor. Regia hæc Religionis à tenuibus initiis cœpit ad annum 1134. opibus Giſelberti & Engelberti privatorum, crevit munificentiâ Godefridi Ducis Lotharingiæ, Arnulphi Brabantini, Berneri de Reysberge, Philippi Polani Principum Virorum. Ex Abbatibus illuſtres habuit *Joannem de Grave* ob impetratas Romæ infulas: *Joannem de Zichenus* ob fundatas Dyeſtæ Canonicales prębendas, quarum poſſeſſores ob id albam è collo aciculam duos treſve digitos latam præferre ſolent: *Walterum de Hallar* ob extructum Abbatiale palatium: *Arnoldum Streyters* ob auctum Templum & Bibliothecam ab Antonio Sgroets inchoata. *Joannem de Weſterhove* ob inſignem in pauperes liberalitatem: *Hubertum Back* ob dotis & ædificiorum ampliationem. Pulcherrimi autem hujus Monaſterii deſcriptionem verbis non meis ſubjiciam ad calcem & Elogia Abbatum ex Moræo noſtro.

ABBATES
Cœnobii Tongerletensis.

HEnricus mortem mortuus anno 1101.
Vitæ ultimus mihi primus annus ſeculi eſt,
Vitæ ſed idem primus alterius mihi eſt.

Hubertus oppetiit anno 1157.
Huic bis luſtra decem fuêre honoris,
Et ter luſtra decem fuêre vitæ.

Wibertus deſerit vitam anno 1175.
Quorum honori onerique ſurrogatur,
Horum dotibus uſque & uſque par eſt.

Hermannus defungitur anno 1188.
Quæris pedum cur vox finitima ſit pedi?
A me docere: Abbas ſit humilis eſt opus.

Engelramus obiit anno 1210.
Cui nomen omen cui dedit Angelus,
Sic vixit & ſic rexit ut Angelus.

Wernerus vivere deſiit anno 1220.
Feliciter defunctus ille,
Vixit enim ut moriturus ille.

Egericus fatis conceſſit anno 1222.
Annis Cœnobio non ita multis
Præfuit, & multum profuit unus.

Joannes diem obiit anno 1230.
Prudens ille fuit, candidus & fuit:
Abbæ id cura jubet & Monachi color.

Franco inter vivos eſſe deſiit anno 1260.
Dat mihi libertas nomen qua fruar uſque,
Sed ſervitute graviter functus gravi.

Joannes Episcopi ex morbo periit anno 1266.
Epiſcopi cur nuncuper fruſtra rogas,
Epiſcopatu dignior me non fuit.

Petrus naturæ debitum ſolvit anno 12...
Abba placent ſuperis, mihi amor, mihi candida veſtis,
Candida mens placuit, candidus Ordo ſimul.

Joannes de Baerlaer migravit ex vita 1270.
Magnus amicitiis, major virtutibus hic eſt;
Adita obitaque dignitate maximus.

Joannes de Luna ultimum diem clauſit ...
Sors, mors ut raperet, Abbam dedit, ô ter inanis
Res & ſpes hominum dubiæque ſimillima lunæ.

Wilhelmus de Caldris in mortem conceſſit anno 1291.
Ad Præmonſtrati qui bene normam
Vixit, non alibi dignus erat mori.

Reynerus ultimum vitæ annum habuit 129...
Natale Herentaldum fuit puero mihi,
Fatale Herenbergum fuit viro mihi.

Godefridus de Roest vitam reliquit 1300.
Abbas quod fuerim, ſcitis; ſed quis fuerim, non:
Hoc ſufficit, vixi Deo, vixi mihi.

Arnoldus de Grimbergen in alteram vitam vocatur anno 1304.
Grimberga magnum nomen eſt, virtus facit:
Quam ſi removeas, fumus aut fumo eſt minus.

Hubertus Back à miniſtris occiditur 1338.
Ideo novavi vetera, reparavi omnia,
Serva ut perirem nobilis Præſul manu?

Henricus Beckevoirt vitam exuit 13...
Monachus fui & quidem bonus,
Abbas fui & quidem optimus.

Walterus Back obdormivit in Domino 1365.
Collapſum reparare, vetus renovare ſategi,
Servare unus erat integra cuncta labor.

Ægidius de Hildernisse denatus eſt 1577.
Hic jacet Ægidius primi olim nominis Abbas,
Sic jacet atque cadet quod fuit eſt & erit.

Wilhelmus de Comptich è ſeculo migrat anno 1385.
Dicat poſteritas: dormit Guilielmus, & ultra
ne quere, æternum peperit qui nomen agendo.

Joannes de Gravia ſepelitur anno 1399.
Nil prodeſt caput infulis revinctum, &
Romam viſere: mors domi eſt ubique.

Joannes de Zichenis cœlo tranſcribitur 1428.
Mihi Canonico Canonicos curæ fuit
Facere, Dyeſta teſtis eſt.

Theodoricus de Haeren repoſitus eſt ad patres ſuos anno 1447.
Conſilio valuit, valuit prudentiâ & actu;
Quod valuit voluit, quod voluit potuit.

Henricus Vervooren corpus reliquit 1458.

Urna

Urna tegit cineres; animus toto extitit orbe,
Exempla vitæ gloriam & famam tenet.

Henricus de Kemminagie viam univerſæ carnis ingreditur anno 1469.
Gratus Principibus, patriæ utilis extitit ille,
Hoc ſequere ſi vis morte victa vivere

Joannes Kinscot inter vivos numerari deſiit anno 1477.
Prima Turnoutum, poſtrema Duffela lucem
Dedit: ad quid hoc? vitæ bonæ mors eſt bona.

Wernerus de Halle oculos morti clauſit anno 1487.
Alibi functus & Mechliniæ defunctus vita;
Tantundem eſt ad ſuperos undique & unum iter.

Petrus de Westerhove reliquit ſui deſiderium anno 1504.
Quæ deceſſori tulerat Mechlinia mortem,
Hæc ſucceſſori fata ſuprema tulit.

Anthonius Sgroeten è vivis, non memoriâ, abiit anno 1529.
Gemma Abbatum, flos Cœnobii,
Et honos Ordinis, & hoc amplius.

Arnoldus Streyters ſublatus è medio 1560.
Virtutum exemplique tenax templa inclyta ſtruxi,
Det mihi propitius ſacra ſuperna Deus.

Joannes de Westerhove febre abreptus eſt anno 1501.
Innumeros pavi, fovique, nec æſtimet ullus,
Fruſtra patrem me nuncupari pauperum.

Jacobus Veltacker electus deceſſit 1583.
Nil fratrum mihi vota, nihil ſuffragia proſunt,
Privato mihi bis mors inopina venit.

Walterus a Corswaremia adminiſtrator expirat anno ....
Peculii adminiſter hic monaſtici,
Fidelis abſque quolibet titulo, fuit.

Franciscus Zonnius Epiſcopus abdicat 1568.
Qui Cathedram Sylvæ tenuit cum laude Ducalis,
Huic Tongerletum dos tituluſque fuit.

Laurentius Metius Epiſcopus animam efflavit anno ....
Præſule Sylvaducis, Prælato Tongerloa
Me directa fuit, utraque recta fuit.

Clemens Crabbeels Epiſcopus animâ corpus deſerente intumulatur anno 1598.
Poſtremus hic Epiſcoporum Abbas fuit,
Epiſcopo laus, Tongerloæ gaudium eſt.

Nicolaus Mutzaert ſucceſſori locum facit anno 1608.
In alterum abiit iſte mundum jam ſenex,
Poſt glorioſæ rupta vitæ ſtamina.

Adrianus Stalpaerts ſupereſt, & ut diu bono Religionis, Ordinis, Cœnobii ſuperſit, orant omnes boni

LYRA.

CAPUT VIII.

Ut prætercam veteris fabulæ deliramenta & Lucii Tungrenſis ſomnia apud *Marcum Varnewyck* lib. 2. cap. 8. paginam facientia & lectoris apud Guiſianum velamine primo, quorum ille Lyro Britannorum Principi exulanti, hic Lupo Albanorum Duci in Coloniam profecto oppidi hujus acceptam referunt nominis originem; à ſacris auſpicabor. Ante annos admodum mille intra Nethæ ambitum Penenſem pagum Taxandriæ ſeparantis Villa erat Gummari illuſtris laïci & Regum conſanguinei, & nominatim Pipini Regis, quo donante Enochi villam apud Batavos poſſedit & Grimnariam generis quam morum gratiâ clariorem duxit. Et hinc Enchuſiani apud Batavos, quem Dominum agnoverant, ab obitu Sanctorum cathalogo aſſcriptum tutelarem primi invocarunt, ſoliti ad noſtra uſque tempora gregatim quotannis Divi ſui tumulum viſitare & prærogativâ quâdam feretrum in ſupplicatione amburbialium ipſi bajulare. Grimnaria crudeli ingenio mulier & ſuperba, marito totum novennium Pipini in Barbaros caſtra ſecuto ſubditis importuna erat, oblitaque naturę cogebat ſub jugum miſeros & pro jumentis ad vecturas & aratra abutebatur. Monſtrant indigenæ agrum ſuburbanum hujus tyrannidis teſtem; & addunt joculare, cunctas Xantippes in eo portionem jure capitis adipiſci. Monſtrant etiam paluſtrem puteum ubi dimerſa fuerit hæc bona corpore nuſquam reperto. Palatium porrò Gummari erat in vico antiqui poſſeſſoris Embelini nomen habente, ubi Sacellum habebat Prætorio contiguum: ibi fontem ſcipione in terram depreſſo excitaverat levandæ ſiti meſſorum, qui hodiéque limpidiſſimus fidem dictis facit, inædificatâ eleganti ædiculâ. Ceterum cum redux è bello vir Dei iter Romanum meditaretur, loco ad Nethę fluminis ripas ex paluſtribus recenter vindicato, indeque Novæ Doucæ vocabulo nacto, Oratorium dedicavit Deiparæ & Apoſtolorum Principi. Cùmque ad ſtructionem neceſſarios aliquot aſſeres inſcio Gummaro perquirens operarius, ruſtici cujuſdam quercum præcidiſſet, hâc propter multùm indignantis, collecta fragmenta Gummarus cingulo jungens, effecit ut recreſcerent. Locus hoc miraculo honoratus frequentatur admodùm, cui anno 1262. Sacellum & ſeculo ſequenti Recluſorium (inde nomen retinet) ſuperſtructum, choro anno 1466. renovato, quod vitio temporis collapſum, repoſitâ illic anno 1605. Icunculâ (ex ligno arboris in qua Aſpricollis reperta eſt) Deiparæ nunc nitidiuſculè reſtauratur, annitente imprimis Richardo *van Graſen* Viro Conſulari & Joanna Munninx conjugibus, ſuccurrente piorum eleëmoſynâ. Arbor ferrea affabrè facta medium Sacelli occupat & locus ubi miraculo prior ſuccreverat, ſaxo notatur, cujus in ambitu hæc inſculpta leguntur.

Embelhem.

Nivesdonc.

De clusie.

Dit

DIT IS DE PLAETSE TER GOEDER TROUWEN
DAER S. GUMMAER DEDE DEN BOOM AF-
HAUWEN.

Cingulum etiam inter ſacra aſſervant Canonici coreaceum duos digitos latum, & fibula rudi armatum. Ponè Oratorium Divi Petri Anachoreticam Gummarus diu vixit & Rumoldum Mechliniæ agentem ſæpiculè viſit, traditque Scriptor vitæ, itinere inter Lyram Mechliniamque medio, ubi convenire ſolebant, ex rigidis ſcipionibus terræ infixis quercus enatas multa poſt ſecula adhuc ſuperſtites, loco à Sanctorum quercubus *Santeyck*, nunc corruptè *Scadeneyck* appellato. Viſitur in dicto Oratorio ſub ara tumulus Gummari, quò monitu Angelico delatum cadaver per quadraginta annos jacuit, nec ampliùs coruſcante miraculorum gloriâ jacere aut latere paſsâ elevatur in feretrum, Cujus viſitationem invenio factam anno 1344. & 1369. & 1406. Octobris 3. cùm adhuc lintheum involutum exanimi conſepultum illæſum repererunt. Thecâ autem per hæreticos direptâ initio turbarum, oſſa à piis recollecta ſervantur adhuc & clarent miraculis in Collegiata. Tempore vaſtationis Normannicæ pervenit etiam huc armorum furor, & cohors una Malinis veniens ad Monaſterium Ledo (de geſtis Francorum c. 5. c. 25. Ledi vocant) Fredegerum Sacerdotem ad aram trucidarunt, Templo idola ſua intulerunt, Cœnobio ignem injecerunt, ſed quem pro ſuis pugnans Gummarus averterit, & imò receſſus Barbarorum campanarum hìc loci ſpontaneo ſonitu divinitus eſt deſignatus. Unde in hodiernum diem obtinet, die Jovis ante Adventum Domini (quo die populus gregatim Sacellum hoc viſit) Campanarum æs pulſari lætitiæ & gratitudinis indicio. Municipes etiam Sacellum hoc renovaturi, ad illuſionem gentilium parietibus monſtroſas idolorum effigies inſeruere quæ adhuc alibi apparent. Sed quid? è Villa S. Gummari Niveſdonck antea & nunc Ledo dictam Lyram? Ita planè; nec id à cantionibus avicularum propinquo nemore frequentium, ſed à maris receſſu, quem hoc vocabulo Gothis dictum docet Auguſtinus. Ex Ledo autem facilè potuit lapſu ævi fieri Lido, ſeu *Lidero*, & demùm Lyra: niſi quis malit credere vulgatum illud ad Trajectum Notham antiquitùs celebre diverſorium cum interſignio Lyra urbi ſecundæ originem & loco novum nomen indidiſſe. In ultimo autem hoc Oceani regreſſu & littore reciprocantibus undis obnoxio oppidum erat non ignobile à Ledo *Lederſtadt* dictum, aut à conditore. Ducatûs, qui poſt Brabantiæ nomen obtinuit, Domino *Landerſtadt*, & perſeveravit vocabulum & vicus caſtro ornatus, ſed urbis nulla veſtigia per Barbaros everſæ, & vicinis ſuis vicinam Lyram promoventibus. Lyram dico, ubi tempore Gerardi Epiſcopi Cameracenſium Monaſterium erat & Municipium ſive villa ruralis, tradente Chronographo Gerardi Sacellano, poſt Maſlinas. Nec procul hinc eſt Monaſterium Canonicorum, quod ex propriis prædiis vir Dei Gummarus illuſtris laicus ſtruxit, ibique ſepultus diem reſurrectionis expectat. Huic Canonicorum Collegio reformato Henricus Dux Decanum & peculia aliquot dedit, exinde in communionem collationum veniens, & poſt annum 1326. ſplendido opere aucta ex adverſo Sacelli ſupradicti Eccleſia Curioni & Canonicis æquè deſerviens, cujus major turris anno 1454. perfecta, anno 1609. fulmine tacta, minor anno 1475. & cruciata, anno 1480. ad ſeptentrionem, ubi quinquennio poſt Epiſcopus Borbonius feneſtram hodièque conſpicuam poſuit. Anno 1212. Lyra jam inde inter Brabantiæ urbes cenſebatur muro concluſas, & libenter crederem Duces Henricum & Joannem primum acquiſito loci dominio à Bertholdis interiorem foſſarum ambitum duxiſſe & cives privilegiis exornaſſe, cùm inveniam ob navatam à civibus bello Leodicenſi ſtrenuam Duci operam anno 1213. immunes à telonio & oneribus totâ Brabantiâ declaratos: Nundinas annales & ſtapulam armentorum anno 1309. conceſſam, aliaque privilegia. Ita ut frequenter advenæ illecti beneficiis hiſce civium confluxerint, & neceſſe fuerit pomærium ejus dilatare, quod factum circa annum 1385. decennio poſt portis ſuperbo opere adjectis, nominatim Liſperanâ, cujus munitio nuper civibus ſaluti fuit ad annum 1416. Perfecta eſt ejuſdem ſæculi anno octavo turris Pettendoncana circa Lovanienſem portam, triennio poſt cataracta major, anno duodecimo portæ Antwerpienſis tectorium, anno decimo ſeptimo macellum, anno quadrageſimo ſeptimo molæ fluviatiles binæ in mœnibus adornatæ ſunt, prout ex rationibus oppidi me docuit *Joannes Courtoys* Licentiatus, & jam quadrageſimum ſextum annum Senatui ab actis & conſiliis, & Reip. utiliſſimus ob rerum cognitionem & cognitioni junctam prudentiam. Hoc porrò circuitu quicquid rerum ſacrarum aut publicarum memorabile eſt aut fuit, breviter ediſſeram. Beginarum inſignis Curia & ex antiquioribus tribus Brabantiæ anno 1289. in ſuburbano erat, demum muris incluſa. Alexiani funeribus curandis operam locantes Antwerpiâ per Senatum vocati habitarunt, primò ubi nunc ædes Dynaſtæ Giſtellani anno 1460. & ſubinde in locum, ubi nunc viſuntur, commigrarunt. Noſocomium D. Eliſabethæ anno 1236. cœpit, deſervientibus utriuſque ſexûs Religioſis: ſed interjecto ducentorum ferè annorum curriculo, virgines quę tum ſolæ erant Regulam amplexæ, noviſſimè anno 1608. curante Joanne Myræo Antwerpienſium Antiſtite ad morem Antwerpienſium reformatæ ſunt. Ejuſdem penè ęvi eſt Xenodocheium D. Jacobi olim à fratribus habitari ſolitum, prout me docuit Bulla Innocentii Papę, eorum bona in protectionem S. Sedis accipientis. *RABAUTS GASTHUYS.* Aliud D. Antonii pari numero vetulas cęlibes excipiens anno 1380. deſtinatum eſt, dotatum quidem tenuiter, ſed vigilantiâ Gulielmi Corteſii Viri Conſularis egregiè reſurgens & reſtauratum. Aliud D. Barbarę ejuſdem Inſtituti mulieribus definito numero patens anno 1473. exordium ſumpſit. *HET SUYTE GASTHUYS.* Aliud ad paria conjugatorum cùm ætate & egeſtate luctantium excipienda ad honorem D. Annæ fundavit anno 1598. Gummarus Baeck Civis

honoratus. Parthenone Virginum tertiæ Regulæ Senatu permittente, *Henrico van Erp* Minorum Mechliniǫ Guardiano annitente, *Elizabethâ Robyns* & ſociabus petentibus, anno 1469. inſtituta eſt Syonis titulo. Sunt inſuper ægris ſubſervientes Franciſcanæ vulgò nigræ, ſed quando advenerint incertum; certum tamen ſeculo antiquiores eſſe, & habitare locum ubi anno 1350. ſeptem vetularum erat hoſpitale. Huc etiam referenda elegantis fabricæ Carthuſia, ex ſuburbano Antwerpienſi, ubi anno 1324. ſtructa, 1542. deſtructa fuerat, huc tranſlata, primum fundamenti lapidem ſolenniter pangente *Joanne Goey* Priore Gertrudimontano maximi animi Viro. 12. Martii anno 1544. Cappella per Martinum Calcedonenſem dedicata, altero Sacello interiori cum ædificiis poſt adjecto. Eodem ſpectat Nazarenum, ex ſuburbano tranſlata Ciſtercienſis Inſtituti Abbatia virginalis primitus ad Septentrionalem oppidi plagam fundata ubi locus nomen ſervat veteris Monaſterii, inde ad ripas Nethǫ in vallem Kyl dictam tranſlatum an. 1236. per Bartholomeum Lanium auſpiciis Ducum & Dominorum Mechliniæ, primâ Virginum Antiſtitâ Beatrice merito integritatis inter beatos relatâ Monaſterium elegans 3. Martii anno .... incendio abſumptum eſt, & Veſtales domum refugii habitant, & inter ſacros theſauros aſſervant linteum ex Burgundia relatum, portionem ejus cui exanime Salvatoris corpus involutum accepimus, litteræ inſcriptæ continent illud divinè allatum. Huc etiam referendæ Regulares Montis Pacis, fundatæ ſub an. 1472. extra muros Bredanos per Engelbertum Naſſovium & Mariam ejus conjugem, quæ vaſtato Cœnobio, circa an. 1572. Bredæ aliquamdiu hæſerunt, & nunc accedente Principum Belgii & Auraici authoritate anno 1610. Lyram ſe contulerunt, *Annâ van den Wamwere* Præfectâ ſtructuræ Cœnobii intendente.

'T CLOOSTER VAN SYON.

Sacra percurri, Publica ſuccedant. Subcenſetur quidem hæc Civitas Antwerpiæ, nec ſolet diverſum ab ejus Sculteto ſive Maregravio Sententiarum criminalium executorem habere: nihilominus ſingulari quadam majeſtate ſancivit Dux anno 1335. in bello Lyrenſes Lovanienſia caſtra ſequi debere ducturos ſub ſignis omnem Santhovianæ Præfecturæ ditionem. Et ſicut annotant memoriæ veteres, anno 1489. Ordinum Brabantiæ Conſilii & totius Nobilitatis celebrem conventum affuiſſe, ita anno 1595. Regales nuptiæ Philippi Archiducis cum Joanna Arragonica hìc potiſſimùm celebratǫ ſunt, quòd ædium amplitas & platearum nitor maximè placerent; ab incendio anno 1485. cùm ducentis plures domus circa portam Lovanienſem periêre, egregiè reſtitutus. Et quia tam Prætorem perpetuum in civilibus Juſtitiæ adminiſtrum quàm Senatum Dux quotannis renovat circa ferias natalitias D. Joannis, idcirco mos obtinet, eo fine delegatos è conſilio Principum mitti, fingentes quòd olim bini, terni, aut majori numero Equites primarii ſolebant, Scabinale ſeptem virorum oppidi & ſuburbani Collegium, Decarchos item duos cum totidem miniſtris è ſeptem ſenioribus pannificii, omnes præſentantibus Prætore Quæſtoribus & Secretariis, etſi anno 1486. 1503. 1504. & aliis ſubinde poteſtas facta fuerit Juratis opificum Senatores eligere. Opificum autem Tribus ſunt 17. ſicut Sagittariorum Collegia terna Antonii Ducis munita privilegiis, tantam peritiæ famam adepta, ut ſubinde primo inter conſortes præmio omnes ex palæſtris redierint, ipſique anno 1466. omnibus Provinciarum oppidis ludos præparaverint. Rhetorum etiam ſocietates duǫ anno 1497. Antwerpianis certaminibus palmam 52. cameris præripuêre. Olim in pretio fuêre Gymnaſia etiam linguarum & litterarum: plura erant, & multa Adoleſcentum è remotiſſimis ad hunc ſcientiæ mercatum partibus centena mittebantur, ita ut non mediocriter eruditi ſecundam hanc Brabantiæ Academiam indigetarent: ſed Muſas Gradivus profligavit, & ſuperveniens belli claſſicum virgines quieti aſſuetas terruit: nec facilè fuit clavi & clauſtro Antwerpiǫ perpetuis firmando præſidiis etiam in jactura totius venuſtatis ad pacis iſta ornamenta redire. Cladis autem Gelricæ captâ urbe anno 1507, acceptæ calamitatis anno 1582. ſpoliatâ intromiſſis Regiarum partium militibus à Chiliarcha eorum Scoto tardiorem ſtipendii ſolutionem indignante, metus anno 1595. cùm urbe potitos hoſtes Alphonſus à Luna Gubernator cum civibus & præſidio Lyſperanǫ portæ clauſtra tenens & tuens donec Antwerpienſium & Mechlinienſium auxilia advenirent, fugam arripere coëgit. Tempus hæc deſcribunt Chronica.

Clauſtris Scotorum reſeratis arte ſecunda,
Hei dolor! Auguſti ſic Lyra præda ſtetit.
En decimo quarto Octobris, quod fata tulerunt,
Hoſtibus expulſis capta recepta Lyra eſt.

Suburbanum Lyrenſe ante turbas vario ſacellorum ordine ſolet eſſe exornatum, & prætoriis aliquot Nobilium, inter quæ eminebant Arx Anderſtadii & elegans Geſtellæ Prætorium. Subcenſentur etiam oppido vici tres, ſed nulla re memorandâ Nobiles.

PRÆFECTURA SANTHOVIENSIS.

CAPUT IX.

Santhovia vicus eſt celebratus ob Privilegiatum inibi Tribunal, ad quod plurium pagorum recurrunt ſententiæ, cujuſque ſtatuta inaugurandus Princeps juramento ſolet ſtabilire. Cauſas hujus eminentiæ ſæpiùs ſed fruſtrà conatus ſum indagare, nec tamen aliud occurrit quàm fuiſſe antiquitus hìc loci Regium Litteralem Taxandriæ, ubi ventilabatur quicquid agros & aggeres concernebat. Cùm autem Marchia Antwerpienſi & Taxandria Brabantiæ junctis Santhoviani frequenter in comitiis Urbium Brabantiæ & expeditionibus de loco quererentur, anno 1335. diplomate Ducali definitum eſt, illos cum Lyranis non Antwerpienſium ſed Lovanienſium ſigna ſequi debere. Territorii

SANTHOVEN.

torii porrò Santhoviani Prætor cum ſuis Senatoribus (quemadmodum etiam Beſſerenſis Curiæ ſimilis judices) nunc in oppido Lyrano jus dicunt, iniquitate temporum jubente. Ceterum in ipſo vico egregia erat olim Curia & ſubcenſebantur uti GROBBEN-DONCK. nunc loca ſequentia, in primis Grobbendonca Baronatus titulo anno 1602. exornata, prætorioque inſtructa eleganti; cujus dominium ante duo ſæcula poſſidebatur ab illuſtri viro & duorum fundatore Monaſteriorum Arnoldo Crayenhemio. Anno autem 1435. *Arnoldum Brant* video beneficium profiteri, & anno 1509. Philippum Clivium Raveſtenii Dynaſtam celeberrimum, qui adeo Florentiæ ſuæ Andream de Maſtain virum Nobilem maritum nactæ transſcripſit, poſſeſſum donec anno 1545. Eraſmus Schetz vir primi nominis acquiſivit, cujus affines & poſteri Toparchiæ nomen induti pluribus locis in hoc tractu dominantur, PULLE. nominatim Pullę & Ouweni. Poſſident etiam jam OUWEN. OELEGEM. inde ab anno 1559. Toparchiam Oelegemi & BROECHEM Broeckhemi cum eleganti Prætorio Gentiles de Ryt, ubi ante duo ſęcula dominatos video Weſalios, & denique anno 1446. Joannem Diedegemium, RANST. & poſt eum Brechtanos. Ranſtium etiam Prætorio & perſonatu Eccleſię inſigne, video acquiſitum à Nicolao Oudaert, & anno 1591. elapſo, transſcriptum Guilielmo Mazio, & nunc Prętoria monſtrare duorum ex æquo dominii participum, Varitiorum & Houtapelliorum. HALLE. Hallam ſimiliter ab Erardo Coultreau acquiſitam, WOMEL-GEM. Womelgemium Caſtro Immerſeliorum olim ſpectabile & nunc etiam Prætorium familiæ de Boot video exhibere. Reſtant à ſitu nuncupati pagi WEST-MAEL. Weſtmalia & Oeſtmalia, hæc Cœnobio virginali OOSTMAEL. SCHOOTEN exornata. Scotenum duplex, alterum Abbatiæ Villarienſis partim Dominium, Prætoriis ornatum duobus, alterò *op den Horſt* dicto, altero ad Gentiles *van Eeckeren* ſpectante. VOOR-SCHOOTEN Monſtrat etiam Scotenum anterius, Caſtri olim inſignis rudera, ſicut adjacens Merxemum reliquias Caſtri Gentilium *van Straelen*. Ad extremum ſpectat ad hanc Præ- DUFFEL. fecturam Duffela celeberrimus Merodiæ Gentis Baronatus ſacro profanoque titulo nobilis & municipali gaudens libertate, ubi conſpicuum eſt non contemnendum Prætorium Abbatiæ Tongerletenſis, quæ ratione perſonatus Eccleſiæ ſibi contraditi rem ſacram procurat. Arx inſuper Domini viſitur qui duplici nunc latè patentis Dominii gaudet majeſtate, partim ut Advocatus, partim ut Baro. Advocatiam jam inde ab anno 1360. Renaldum Merodium video poſſidere, Dominium autem Bertholdici ſanguinis Principes olim poſſediſſe, è quibus Catherina Theodorico Hornano enupta ſub annum 1355. hanc dotem attulit. Deſiit autem maſcula Hornæorum ſtirps in Theodorici nepote Joanne anno 1448. cujus filia Aleidis Joanni Merodio uxor facta totius Dynaſtiæ amplitudinem marito attulit. Nunc ejus potitur Oirſchoti Dynaſta & privilegiis unà & vicini Municipii Waelhemenſis, duplici commoditate. Intra ROSEN-DAEL. cujus ambitum celeberrima titulo Vallis Roſarum à Baronibus extructa Abbatia, nunc Mechliniam quodammodo tranſlata eſt, prout aliàs docui.

BARONATUS ET DISTRICTUS GELÆ.

CAPUT X.

HActenus Urbes & Territoria deſcripſimus, aliquatenus nunc aut olim obnoxia Marchiæ Antwerpienſi: nunc capitibus tribus daturi loca illa quæ olim fuere Bertholdorum Mechliniæ dominantium, ut ſunt Baronatus Gelæ, Comitatus Hoochſtrati, Dynaſtia Turnhouti: à Gela itaque incipiam. Baronatus hic eſt ex 18. antiquioribus Brabantiæ, Territorium ex ampliſſimis, GELE. Municipium ex antiquiſſimis. Municipium dico, hoc etenim vocabulo locum dignati jam inde à quatuor ſeculis Henricus Dux, & libertates vitio temporum obliteratas aut oblitas renovavit Cæſar Carolus. Poſt annum ſexcenteſimum adveniente Dympna Regia Virgine obſcænum Patrem fugiente & fugæ præſidium hic nacta, locus hic excolebatur, ſed raro habitatore, quindecim duntaxat ædibus ruſticanis & quidem ob Silvarum denſitates ad ſex millia paſſuum diſſitis & circum ſeptis: Villæ autem (verba ſunt hiſtoriæ) antiquum nomen *Gela* erat inpoſitum, à flavo colore ut apparet, cujus regiones undecim ut nunc res ſunt, ordine percurram, & quod in ſingulis rarum aut memorabile, annotabo. Regio templi Curialem habet haud inelegantem D. Amando inſcrip- KERCK-HOF. tam, & proximè forum juſtæ amplitudinis ad nundinas hebdomadales diebus Saturni, & annales Sabbato ante Dominicam in Albis, Palmarum, vigiliæ Natalis Dominici & decimo quinto die ſequenti, quas litteris confirmatoriis anni 1559. Philippus Rex ait ab 200. ampliùs annis celebres fuiſſe. Curia etiam in vicino eſt, ubi annales per Baronem circa natalitia Baptiſtæ Scabini creantur, & jus dicunt & Rempublicam adminiſtrant, aſſiſtentibus ex quaque municipii regione duobus juratis, juxta præſcripta & leges à Joanne Merodio anno 1517. latas & authoritate Cęſareâ publicatas. Nec procul hinc Gymnaſium litterarum olim florentiſſimum, unde Viri lectiſſimi prodière: hi inprimis etiam hic nati, A. Heyms laudatiſſimus Averbodii Archimandrita, Joannes Philippi Smeyers Carmelitarum Provincialis eruditus, Joannes Jacobæus Dyeſtæ Præpoſitus, & alii complures. Hadſcotum celebre eſt Xenodocheio HADSCOT. D. Eliſabethæ per Henricum Bertholdum fundato, extantibus litteris Gulielmi Epiſcopi Cameracenſis anno 1286. menſe Auguſto factum probantis. Erant primitus fratres in communi vita, mox ad normam tertiæ Regulæ Franciſcanæ, denique ab quinquaginta quatuor circiter annis ſubſtitutæ Auguſtiniani Inſtituti Virgines evocatæ Mechliniâ. Juxta Eccleſiam viſitur locus, ubi impius pater & naturam impudicitiâ ſepultam calcans, feralem gladium in filiæ cervicem vibravit. Ex adverſo hujus titulo, ſepulturâ, Reliquiis S. Dympnæ clara Eccleſia magnifica & ampla, in qua Joannes Merodius Baro Collegium Vicariale ad peragendum rem divinam fundavit, probante

bante litteris anni 1536. Paulo III. Pontifice, quod authoritatem faciente anno 1562. Maxemiliano à Bergis Cameracenſi Epiſcopo Henricus ſucceſſor in Baronatu mutavit in Capitulum Canonicale. Et cùm phrenetici obſeſſi etiam & aliis affecti aut afflicti languoribus ad opem D. Dympnæ recurrentes opem ſæpiſſimè experiantur, eorum hoſpitio & curæ deſervit contiguum Templo Xenodocheium largiter à Joanne prædicto & prædiſceſſoribus dotatum. Ne etiam domeſtici cum paupertate luctantes ſuffragiis deſtituantur, Joannes Baro ad annum 1497. vitâ functus & hìc ante Deiparæ aram ſepultus, ſeptingentorum annuatim & ultra florenorum eleëmoſynam reliquit erogandam tam Gelæ quàm Weſterloæ. Viſitur in chori medio ſplendidum & artificio nulli in vicinis provinciis ceſſurum monumentum cum tali inſcriptione:

D. O. M. S.

Inclyto Baroni D. Joanni ditionum de Merode, Perwez, Duffel, Leefdaele, *de* Walem, Gheele *&* Weſterloo *Domino, viro Heroïcis planè virtutibus ac munificâ pietate inſigni, nimirùm qui cùm in ceteros omnes, tum maximè erga ſuos domeſticos & officiarios, inprimis autem erga Chriſti egenos tantâ fuit beneficentiâ, ut hos quidem in cuncta mobilia ſua bona teſtamentariâ diſpoſitione hæredes inſtituerit, illis verò ſingulis juxta cujuſque meritum de vitali penſione benignè providerit, executores ultima ejus voluntatis, perpetuæ illius memoriæ ergò fieri curarunt. Vixit an. 53. menſes novem, dies 14. deceſſit 18. Jan. anno Chriſt. nat.* M. D. L. *Prænobili item Matronæ D. Annæ à Giſtellos ſuaviſſimæ tanti herois conjugi pari pietatis munere decoratæ. Vixit annos fermè 30. obiit 27. Martii anno à Chriſto nato* M. D. XXXIII.

Aſſervatur in eadem Eccleſia caput Herberni Sacerdotis Martyris, qui confeſſor & comes Divæ Dympnæ, ab ejus parente decollari juſſus, corpore Sonsbecam tranſlato. Aſſervatur etiam triplici concluſum feretro corpus B.Dympnæ à Metſio Antiſtite nuper viſitatum, reperto ſupra pectus Virginis lapide cum inſcripto nomine. Refert autem hiſtoria, cæſorum Virginis & Presbyteri corpora volatilibus objecta, in ſpecu à vicinis ſepulta, haud multo poſt reperta in ſarcophagis nive candidioribus, & cum illa in regione niſi fuligine nigriores lapides non reperirent, creditum ab Angelis ſepultorum caſtitatem teſtaturis id factum. Capremontium, D. Martino ſacram Ædem oſtendit reſtitutam, quo loco vetus tempore Virginis Dympnę fuerat Eccleſia teſte hiſtoria, ubi lanificum textrinæ magno numero eſſe ſolent & ſolemnis pannorum mercatura teſtibus litteris Bruxellenſium datis anno 1533. Angularia, Gerontocomium, à privatis ante ſeſquiſeculum habuit inchoatum. Altum Orientale, ſacellum elegans Virginis Luciæ à Domina loci dotatum, Bombardariorum privilegiatam Societatem & caſtellum vetus foſſa duplice auctum ad Netæ ripas, opportunum inſtructione turribus & aularum commoditate, Satrapæ ſeu Quæſtoris nunc, olim Baronis ſedem, ubi beneficia clientes ſua profitentur, & feudales controverſię deciduntur. Dominorum ſtirpes tres tantùm reperio, Bertoldicam è Mechlinienſibus Dominis natam, Hornanam, & Merodæam quæ hodieque rerum potitur. Ita nimirum Catharina Bertholdia, Henrici & Beatricis Weſemaliæ filia, nupta Hornano Perwiſii Domino, Dominium ſecum traxit, cujus abnepote Henrico ſine liberis defuncto, hæres Eliſabetha ſoror Joanni Rotzelario Domino in *Vorſſelaer*, *Rethi* & *Lichtert* (qui pagi exinde Baronibus acceſſerunt) Gelam attulit. Horum denique nepotibus vita functis ſine prole, devoluta eſt hæreditas ad Merodios ex Aleide Hornana Henrici ſupradicti Sorore procreatos. Zammalia ab arenis nuncupata, quaſi *Zantmail*, Curialem D. Laurentii, ſodalitatem armatorum monſtrat, & locum ubi beatum illud ſæpe dictum par cellulam ſtruxit & trimeſtre totum vigiliis & orationibus vacans vitam egit Angelicam. Milonis domicilium etiam Curialem habet, ſed Deiparæ & Odradæ Virginis noſtratis titulo dedicatam, ab eaque vivente olim frequentatam. Bella itidem Curialem Lamberto ſacram, prout præcedentes à Canonicis Gelenſibus dono Dominorum pendens. Alardi domicilium, ædiculam Marianam non inelegantem habens etſi non antiquam. Liſalia Beginagium, etſi nunc nulla ſuperſint veſtigia, habere ſolens, unde fuit notata Marta Begina de Geel in Libitinario S. Bernardi. Atque his ſi addideris Ravelini Curiam, Eliſæ domum, Poyel & Stelen nomine mihi ſolo nota loca, reperies Gelenſis municipii amplitudinem 4. paræciis 11. Regionibus in agros latè excurrentem. Adeo ut plura domorum millia numerarentur incendiis quatuor & expilationibus ternis multùm immunita. Ceterùm ſicut à ſententia Scabinorum Municipii ad Beſſeranum tribunal appellatur, ita à ſubalternis pagorum territorii curiis ad Municipale recurritur. Pagos intelligo in ſacris ferè Præmonſtratenſibus obnoxios partim beneficio Baronis Dominium habentes, partim alium à Barone neminem agnoſcentes. Prioris generis eſt Tilianum gentis Vrieſeliæ olim. Vicus meridionalis Buſlidianorum, prætorio ornatus, Retiacum denique. Poſterioris ſunt pagi ab armentis & inſitionibus appellationem ſortiti Averbodienſium; Littoria Tongerletenſium, Sorilia, Lucia & Ditis palus de quibus alibi. Ad extremum hìc ſubjiendus eſt Vicus ab Olla habitatrice denominatus, qui etſi nunc ignobilis, antiqui Comitatus titulum habuit, & titulo uſum video Ansfridum Comitem. Cujus dono & hic & alter occidentalis ſplendidiſſima inſtructus Arce, & vicini aliquot acceſſere Cathedrali Ultrajectinæ olim in Emphyteuſim traditi Baronibus Gelæ. Inveni diploma Caroli Ducis anno 1474. datum, dantis Megano Comiti ex Hemricurtiis ad incrementum Comitatus Megani, Comitatum de Oelem cum Dominiis *Weſterloo*, *Herſel*, *Hulshoudt*, *Quaebeeck*, *Zoerle*, *Glinde & Berchem*. Sed non videtur donatio hæc effectum ſortita, eò quòd Gelano Baronatui in hunc uſque diem quodammodo adhæreat, & peculiarem Baroni titulum ſubminiſtret Weſterloa, certè adveniente Dympna Virgine vicus erat ruralis, cujus diverſorium proditæ patri Virginis fuit occaſio. Aſ-

ſervat

Marginal notes: Kinry-mont. Winkelum. Oosterlo. Zammael. Millegem. Belle. Larem. Lisel. Ravelshoven. Elsen. Poyel. Stelen. Tilen. Norderwyck. Veerle. Eyndthoudt. Soerle. Oevelo. Lichtert. Eckerpoel. Oelem. Westerlo.

ſervat Paræcia inſignem crucis Dominicæ portionem à Dominis relictam, monſtrat reliquias Hoſpitalis anno 1377. à Domino fundati, jactat Arcem Taxandriæ munitiſſimam, ſi non exarmata fuiſſet vallo & propugnaculis ſuis & mœnibus, ædificia nunc nuda, ſed quarum ſtructura ſit admirationi, exhibens.

HOOGHSTRATUM
COMITATUS.
CAPUT XI.

ANtiquitate, amplitudine, titulis vix parem habet ex recentioribus Comitatus iſte, quod mecum fatebitur quiſquis farraginem hanc meam ex vaſta Archivorum mole collectam ſeriò æſtimaverit. Arx prima loci ab Hunnis eorumque Duce Gelmelio ſtructa perhibetur, illa per Joannem Cucanum à fundamentis reſtituta, per Anthonium Comitem à fundamentis renovata & regio apparatu, turribus, porticibus, aquis, plantariis perfecta: ut parem perfectam, audacter dicam, Belgium non habuerit. Et vel me tacente rudera fidem facient ab incendio fortuito anni 1581. & vaſtatione anni 1502. per tumultuantes reliqua. Ex diplomate anni 1210. apud Michaëliticos Antwerpiæ, diſco jam tum Hoochſtratum (id enim nomen eminens inter paluſtria ſtratum Vico dedit) *Villæ* jura, *legem* & *Scabinos ſigillumque*, quæ urbium ſunt propria, habuiſſe. Ex diplomate Ducali anno 1213. eandem inter novas urbes cum Herentaldo & Turnouto cenſeri. *Baronatûs* etiam titulo innotuiſſe, ex quo Barones Cucani, Comitum nepotes, Ducum affines & poſteri Dominio potiti titulum natalem & naturalem ſecum traxerunt, unde factum, ut *Joannes de Cuyck Hoochſtratæ* Dynaſta inter & ante complures Barones reperiatur Sanctiones Ducum, & Donationes Principum ſubnotaſſe. Vixit eo nomine ſub annum 1330. Ottonis Cucii frater, inter Palatinos Joannis Ducis, itemque alius anno 1370. Idemque aut tertius eâdem appellatione inter naſcentis Cœnobii Corſendoncani fautores magnifico ibidem tumulo illatus anno 1422. cujus Sarcophagum in ædem maximam Turnouti tranſlatum tali cum inſcriptione legi.

Hier leghet begraven Heer Johan van Kuyc Riddere Heere van Hoechſtraten, die de Borch tot Gelmen heef doen maeken, fond.... den beginſel der Canoſien van Hoechſtraten, die ſtarf int iaer ons Heeren Duſent CCCC. ende XLII. 15 daghe in Junio. Id eſt:

Hìc tumulata jacent pia de Cuyc oſſa Joannis
Militis, Hochſtratæ Domini, Burgum benè Gelmen
Qui fundavit, & incepit fundamina Cleri,
Defunctus Junii ter quinta luce.

Burgum Gelmel intellige arcem, cujus nomen etſi velut adventu majoris lucis offuſcatum ſit modò, perſeverat tamen in platea verſus caſtrum tendente, & decima ad pios uſus à Dynaſtis contributa. Per Cleri initia puta Sacellanias quatuor, quarum fundationem à Joanne *Nobili Barone*, ita vocatur à Pontifice, factam anno 1422. ratam habet Sancta Sedes. Hujus Joannis, qui penultimus ſuæ ſtirpis, ævo, platea illa elegans ſpecioſo domorum ordine ſtipata lapidibus ſtrata eſt, animum & occaſionem præbente fori nundinarii celebritate, & litteris Ducalibus. Vocatum invenio DIE POORTE ENDE VRYHEYT VAN HOOCHSTRAET, id eſt, Oppidum & libertas Hoochſtratæ, cujus res & opera publica, ut majori paſſu augmentarentur, vectigal ipſe quoddam viarium advectitiis mercibus imponendum, & pro arbitrio augendum minuendumque Senatui permiſit, conſuetudines etiam ad meliorem æqui & recti normam reformavit, non immeritò primus Majeſtatis Hoochſtratanæ ſtabilitor dicendus. Tranſiit deinde Dominium in familiam Borſelam Comitum Bataviæ propaginem, unde video Franciſcum Oſtervantii Dominum anno 1433. Hooghſtratæ, Ewikii & Dodendalæ titulos uſurpaſſe, cujus imperio Beginaſium, quod jam inde ex privatarum aliquot conventiculis coaluerta, formari cœpit. Vidi litteras Eugenii Pontificis aſſenſum præbentis ad inſtantiam Florentii Curionis Doctoris (rarum hoc illo ævo, & non parum ad laudem faciens) Canonum, & Joannis Cucani, datas anno 1431. Vidi altaris unius anno poſt quarto dedicationem & impetratas indulgentias. Joannes hic ſecundus Cucanus in Codice feudorum legitur Franconi ſive Franciſco Dominium ceſſiſſe, cujus ſoror & hæres Leonora Joanni Burano ex Gelriæ Principibus oriundo & orto Hoochſtratum dotem attulit, & communis & unica filia Eliſabeth Gerardo ſecundo Culeburgi Regulo apportavit uxor marito, licet demum ab obitu aviæ poſſeſſum è Jaſpare filio. Horum temporibus Sacellum & Xenodochium D. Judoci vetus invenio, è cineribus elevatum & pulchriori ſchemate refectum. Parthenonem Virginum Urbaniſtarum excitatam, permittente (litteris anni 1490. 24. Novembris) collectis aliquot intra limites Baronatûs ſui domum cum fundo *Corona* dicto acquirere, Innocentio autem Pontifice authoritatem faciente, eodem anno 4. Kalendas Maii, Virgines ad præſcripta Regulæ Franciſcanæ per Urbanum IV. publicatæ victuras (quas ex Treveri ait veniſſe) Cœnobium ædificare. Quod factum pro modulo ejus ævi & paupertatis, receptæque à Provincia Colonienſi anno 1596. Virgines integritatis merito famam pepere tantam, ut Boxtellanæ, quæ nunc regidioris vitæ ſunt, non aliunde putaverint Fundatrices ſuas evocandas. Ad illuſtriora venio: Jaſparis Culeburgici filia Iſabella Hoochſtratæ hæres, primis nuptiis Joanni Luceburgico (ſtirps eſt à Ducibus undique ut notiſſima ita clariſſima) ſecundis Anthonio Lalano dotem attulit & hæreditatem, ſub quo dignitatis faſtigium locus hic attigit, quà ſacra, quà publica, quà municipalis res patet. Eccleſia Curialis

rialis Virgini Catherinæ nuncupata exilis videbatur, auxit 1544. turri excelsâ, faſtigio annum 1546. notante, odeio auguſtiore, orcheſtrâ ſplendidiore, ornamentis & veſtibus rei Divinæ ſumptuoſiſſimis. Collegiata etiam octo Canonicorum inſtructa 1523. & partim dotata, adjectis ad augmentum quatuor Cucanis Sacellaniis, impetratiſque à Capitulo Antverpienſi quatuor beneficiis veteribus (quo fit, ut hoc in communionem Collationis præbendarum veniat) probante factum anno 1531. Clemente Papâ. Nec ſegnior Domina Clarani Cœnobii pomeria extendit, ędificia à ſolo renovavit, dotem auxit, Templum majus ſtruxit, altera Fundatrix meritò cenſenda. Sacellum Apolloniæ ad extremum municipii exornavit, Beginaſium muro cinxit, Orphanotrophium & pupillorum duodecim ædem cum Directore Sacelloque anno 1557. fundavit, unde provectus *Hubertus van Leemputte* Canonicus & Parœcus ſimile diverſorium puellis cum egeſtate luctantibus & parentum curâ aut fortunâ deſtitutis adornavit. Platea, quæ municipio nomen fœneravit, lapſu ævi intercidebat, ea ſub annum 1532. publicis impendiis reparata, & Cæſareâ authoritate munitum hebdomale diebus Mercurii forum, compulſis totius territorii incolis, ad merces hìc primæ venditioni exponendas, nundinæ inſuper annales primâ Mercuriali poſt ferias Divæ Tutelaris Catherinę, & primâ Joviali poſt Paſcha libertatibus exornatæ. Ne civibus exercitia pietatis & virtutis & ingenii deeſſent, revocatæ in uſum & litteris Dominorum roboratæ Sagittariorum Gildæ binæ, hortis ad exercitia ſingularum coaptatis, Poëtarum rythmicorum etiam ſocietas Antverpienſium Camerarum teſtimonio renovata; aucta etiam numero & Indulgentiis Epiſcoporum ſodalitia titulis Venerabilis Sacramenti, Deiparæ, Jacobi, Catherinæ olim inchoata. Et ut peculiari quodam opificum genere locus excelleret, Hallam ſtabilivit Comes pannilaniorum, quibus leges, jus ſignaturæ, & Senàtum ſeptem virorum largitus eſt, Inſtituto hodièque, licèt lanificium declinarit, perſeverante, & aſſumptis annuatim ſeptem viris cum Decano; & eſt hìc ferè Conſulatu recenter defunctus, illorum duo Sigillatores, quinque Seniores, & utrorumque duo Senatorii. Præter hos autem, ſunt inſuper aliis opificum tribubus ſua capita, è quibus univerſim velut ad conſilium Scabini Juratos eligunt. Scabini dico, quorum ſunt tribunalia duo: domeſticum quidem, unde more urbium Antverpiam appellant, quo omnes pagi Comitatûs in criminalibus recurrunt, & forenſe pagis uno excepto omnibus jus dicens & Santhoviano obnoxium. Et conſtituuntur à Comite (ſicut Conſules bini à defungentibus Senatu) annuatim, quorum conſeſſui ille toties mihi celebrandus Antonius Curiam inſignem extruxit pone Eccleſiam. Nec omittendum, municipes immunitate à telonio toto Ducatu, aliiſque prærogativis gaudere, & produxiſſe Jacobum diſputationibus contra Lutherum habitis notum, & Henricum Houterle Scholarcham & Fundatorem Collegii Theologici in Academia Lovanienſi, Emericum etiam Abbam S. Michaëlis, & Radualdum S. Bernardi.

Ad Comitatum venio ſub annum 1532. à Carolo Imperatore erectum, annexis Mechlinienſi & Bruxellenſi palatiis, coadunatis aliquot in ambitu Toparchiis non uno tempore acquiſitis, quos memoriæ gratiâ verſus hic licèt claudicans exprimit latinitate donatus:

Rana, Radix, Merula, Lignum minus, Alta platea. Et mare.

Intelligens *Vorſſelariam* Richardi, ubi Eccleſiam dono Epiſcopi Cameracenſis Antverpiani Canonici procurant, Prætorium non contemnendum Comes habet & Tribunal forenſi Hoochſtratano non ſubjectum, & Dominium venditum quidem olim Nicolao *van Elſt* per Henricum Cucanum, ſed per Franconem Borſelium vindicatum & Hoochſtrato reunitum. *Wortelanum* ejuſdem Collegiatæ Antverpienſis dono Nicolai Epiſcopi anni 1155. decimatio. *Mierleum* nemore conſpicuum, *Minderholtum* venationes vel ipſo præferens nomine, & *Meerenum*, poſtrema duo ſacra Tongerletenſium peculia. In ipſo autem Hoochſtrati municipio admirationi eſſe ſolent exteris tapetia, caſulæ & dalmaticæ à Comitibus, Eccleſiaſticis uſibus relictæ & etiamnum in parte ſuperſtites, Tumuli itidem & monumenta Comitum, Anthonii quidem & Iſabellæ in medio chori marmore pario affabrè & magnificè elevatum, ad latus autem Philippi II. Comitis & aliorum. Spectari etiam ſolet cum voluptate pulcherrimarum ædium hinc inde corona, & ducentis ad caſtrum viæ plantaria bina ſeriatim ordinata, ſed illarum trientem Gertrudimontanorum una, tumultuantium altera impreſſio, incendiumque anni 1604. abſumpſit; horum radicitus extirpatæ arbores incredibili jactura loci genium & Dominum læſerunt. Inter alia oculati teſtes mihi aſſerunt, quercus duas ibi fuiſſe, trunco tam ingenti, ut alterius fiſſi in duo medium quadrigæ tranſitum daret fęno onuſtæ, alterius excavati ſpatium aram D. Anthonio Sacram & Sacerdotem ſacris operantem cum octo auditoribus admitteret. Uti Dominium Comitis, præter ſupradictos pagos, etiam ſe extendit in Mercxplaſium, & Brechtum, de quibus alibi, ita tractus ſive quarterium Hoochſtratenſe plures numero vicos complectitur ſuis parentes Dominis. E quibus vicus Altæ Inſulæ, Arenofluenti, Weſaliæ orientalis. Angulariæ & Urſi prædium deſcribentur nobis in peregrinatione Bergenſi: hìc duntaxat nominabuntur, Diverticulum montanum gentis Cortenbacchiæ non ultimi nominis Dominium, Idæ Domicilium perſonatu ſed Canonicis D. Gaugerici apud Cameracenſes incorporato celebre, Immerſeliorum vetus Dynaſtia. Altum Nemus prætorio Comitis Arenbergici notum, & Dominio veteri gentilium de *Wingaerde*, qui ex Germaniis & Palatinatu oriundi creduntur & Baronatum eodem nomine apud Spiram poſſediſſe, unde hodieq; inſignia in templis, & adeo portis Brettenſibus conſpicua ſunt: primuſque horum Sigiſmundus cum Wenceſlao Duce in Brabantiam delatus in Taxandria

RYCKEVORSEL. WORTELEN. MIERLE. MINDERHOUT. MEER. LILLO. ZANTVLIET. OISTERWEEL. EKEREM. BIRENDRECHT. KEERBERGEN. ITEGHEM. LEENHOUT

xandria familiæ & fortunarum fixit domicilium, & poſteri Præturis Sylducenſi & Bredana ſæpius functi, Sacelli Venerabilis Sacramenti apud Bredanos Fundatores & Cœnobiorum in ſuburbano dotatores extitêre, ampliter ſub Carolo Cæſare honorem virtuti debitum nacti. Claruerunt armis recenter Joannes & Jacobus, ille locum tenens Chiliarcha Cæſaris, hic Martini Roſſemii, & denique Chiliarcha glorioſam apud Metas mortem mortuus, ut taceam veteres illos Equeſtris Ordins Henricum in Brunſwicenſi & Vormatienſi anno 1209. & alium eodem nomine in Elingenſi anno 1374. Erneſtun in Derinſtatenſi anno 1405. Wolfgangum Heilbrunenſi anno 1408. Haſtiludiis & conflictationibus præſentes Equites utique clariſſimos & Fidei in Religionem Catholicam & Principes inconcuſſæ. Nec togâ minus inclaruerunt, qui recenti memoria nunquam ſatis laudatum nec laudandum habuerunt Eccleſiæ Leodienſis Præpoſitum Winandum, qui nominis virtutum & dignitatis hæredem hodieque habet ſummis imiſque acceptiſſimum. Vidi Antiſtitæ cujuſdam marmoreum apud Salſinenſes epitaphium, ubi ſtemmata & inſignia gentis ad oculum licet intueri. Quæ ideo refero, ut gratuler noſtræ Brabantiæ, quæ plures hujuſmodi ex nobiliſſimis totius Europæ familias diverſis temporibus hoſpitio excepit & fœcundæ matris inſtar cum fœnore remittit. Denique hujus loci eſt Baronatus ante novennium inſtitutus à Principibus Altofategi nomine, cujus Eccleſia per Lietardum Epiſcopum anno 1135 Canonicis Antwerpienſibus eſt attributa, olim inſignis ob ſalutiferæ Crucis memoriam: Toparchia à Principibus Naſſoviis derivata eſt ad Grobbendoncanos, & nunc habet legatione Anglicanâ aliiſque publicis muneribus magnificè functum Baronem, Caſtri veteris inſuper poſſeſſorem. Adjacet pago amœna quæ & proverbio locum fecit Erica re nomine, & alia parte ad Schaldim vergit Domus Haymonis, Dominium ab Henicghoviis ad *Nicolaum van Valckeniſſe* devolutum, Eccleſia Abbatiæ Divi Bernardi ad Schaldim per Fundatores aſſignata. Ubi conſpicua ſunt dictæ illuſtris Abbatiæ Vallis S. Bernardi ex Vrembde olim tranſlatæ, ut dixi, rudera ab incendio & vaſtatione anni 1583. reliqua; Cujus Epiſcopo Antwerpienſi nunc addictæ Fundatores & Prælatos hic ſubjiciam.

Hoboc-ken.

Hemes-hem.

Jac. le Roy in Notitia Marchionatûs S. R. I. f. 381. hæc reprehendit.

Benefactores præter Brabantiæ Duces, nominantur in Libitinario:

Ex Bertholdis, Luduvicus, Ægidius Miles, Joannes Berlaer cum Maria uxore, Walterus junior & alter Joannes.

Ex Bredanis, Arnoldus, Henrici duo, Eliſabeth, Sophia.

Ex vicinis Nobilibus, Anthonius de Puderſe, Joanna & Eva de Opdorp, Helwigis de Hornes, Joannes de Oudergem, Walterus de Argenton, Joannes de Arſcot, Arnoldus de Vorſelaer, Aleydis de Hoboken, Walterus de Iſca, Rogerius de Leefdael, Ida & Oda de Walem, Nicolaus de Winegem, Gizilbertus Taye, Henricus de Aſca, Sabella de Bughenhout, Gerardus de Marbeſio, Walterus de Ruysbroeck, Felicitas de Perweys cum aliis, quorum memoria recolitur.

Abbatum porrò ſeries hæc eſt cum monoſtichis ex Moræo noſtro:

Villario transfert fratres & Religionem.	Laurentius.
Cœnobium transfert, loca Schaldi proxima ſectans.	Goſwinus.
Templi fundamenta jacit, pietate probatus.	Balduinus.
Incepit Clauſtrum, & fratrum ſimul uſibus ædes.	Quartus.
Præfuit hic numero bis centum Relligioſis.	Arnulphus.
Ortu clarus erat, ſed longè clarior actu.	Gulielmus. Diepenbeeck.
Conſul Brabanti Ducis & Confeſſor habetur,	Henricus Meltbruck.
Bertholdorum ortus de ſanguine clarus avito.	Jacobus de Walem.
Qualis erat, ſcio: ſed cujus, ſed neſcio, cujas.	Radualdus.
Reſtituit læſam Vulcani fulmine Villam.	Henricus de Pulle.
Neſcio quis ſit, ſed bene qui latuit, bene vixit.	Undecimus
Stemmate magnus erat, major lare, maximus agro.	Joannes de Steenberch
Quod Monacho deërat, ſupplet virtutibus Abbas.	Henricus de Balvart.
Moribus & vitâ fratres ornavit avitâ.	Goſwinus Dryeman.
Cœnobium muro cingens excluſit agreſtes.	Guilielmus de Mottere
Diſciplinæ auctor gnavus fuit ille reductæ.	Joannes de Weſele.
Clarum nomen id eſt, ſed nomine clarius omen.	Jord. de Arichot.
Sufficit, appelles. Tanti & tantus fuit Abbas.	Joannes de Turnout.
Petra Petruſque fuit, ſtabilivit, multaque junxit.	Petrus de Santfliet.
Et virtus, animuſque illi & nomen fuit idem.	Petrus dé Gorcum.
Breda cui natalis erat, polus eſt modo præda.	Petrus de Breda.
Templum ornaſſe fuit curæ, fuit idem & honori.	Gerardus de Donc.
Infula quo capiti donatur Præſule ſplendens.	Martinus Byleven.
Conſilio præſtans naturæ & dotibus ille.	Rumoldus de Nile.
Ingenio valuit, doctrinâ & moribus ille.	Gulielmus de Groſſe.
Hic quoque ſe dignum tituloque locoque probavit.	Petrus Cops
Gratus erat Summis, imiſque acceptus erat vir.	Mart. Craie.
Struxit hic illuſtreſque domos & ſplendida tecta.	Jacob. vander Meren.
Quæ dolor heu! rabies hoſtis proſtravit acerbi.	An. 1583.

Denique Abbatiâ hâc everſâ Religioſi Villam in Puderſe ſuam in Cœnobii formam coaptarunt, niſi quod Reverendiſſimus Antwerpiæ Epiſcopus Miræus nunc in reſtaurando veteri loco totus incumbat.

TURNHOUTUM, ARENDONCKA ET WELDA.

CAPUT XII.

Municipium hoc omnium totius Brabantiæ primas tenet antiquitate, amplitudine, ſplendore, privilegiis & ornamentis, quæ ſingula doctum eo. Nomen invenit à Silva occidentalem ejus plagam occupante, maxima olim, ſed & nunc ut re ita nomine magna & inter ſex *Francas Warandias* Ducatûs, ut loquebantur olim, cenſita, verſus occaſum dico in medium diem porrecta hodierni Turnhouti. Vetus enim hodierno ad ortum confine paludibus ferè & myricis illâ parte & ſeptentrionali

Groot-hout.

Out Turnhout.

Schoonbroeck. Broecksyde. Dycsyde. Medyck. Seversdonck. Dorisdonck. Schovort. Papenbrug.

tentrionali olim concludebatur, unde reliqua perſeverant tot vicorum nomina in *Broeck* quod paludem, *Dyck* quod aggerem, *Donck* quod locum è paluſtribus emergentem, & *voort* & *brug* quod fluentem & pontem ſignificat, manifeſto ſitus & ſtatus priſci argumento.

Ante adventum Normannorum *Silva Thoroldi* vocabatur Abbatiæ Bavonicæ peculium, dono Luduvici Pii, quod licèt Flandri ad Thoraldum ſuum trahant, tamen ego certus ibi nihil unquam Bavonicos illo ævo habuiſſe, & Sacra ejus Villæ ad Abbatiam iſthic ſitam ſpectaſſe, veriſimili conjecturæ ſuffragio videor huc poſſe trahere, & hinc eſſe quòd veteris Turnouti Parœcia recenter Collegiatæ incorporata Bavonem reſervet Tutelarem. Dilapſis autem Barbaris nemus vicinum venationi aptiſſimum à Ducibus frequentari, Vicus arce inſtrui, & Caſtellano cœpit; ſed an illo quo aliam videmus loco fuerit Arx, an alio, incertum. Et hinc ad initium veteris ſilvæ verſus myricam, agger Caſtellano aſſignatus ſervat nomen. Hinc oppidi inſignia, cervum faſcia diviſum velut quodam Dianæ vinculo præferentia, cum inſcriptione *Sigillum Scabinorum oppidi Turnoutenſis*, quod alterum Sigillum ad cauſas clarius monſtrat, venatorem cane & cervo comitatum exhibente. Ita ſenſim & ſparſim habitari cœpit vicinia, invitante ruſticanam incolarum multitudinem Ducis & Palatinorum frequenti commercio, ita ut ante ævum Joannis primi eo nomine Ducis recens oppidorum privilegio per Godefridum III. honorata quinque velut lacinias habuerit & angulos nomen primogenium ſervantes, quorum bini verſus ſilvam & occaſum, alter ad meridiem & Meridiam (*Mierden*) à molendino nuncupatur, quartus ad orientem ab Eleëmoſynario dicitur, quintus inter hunc & Septentrionem à terra ibi firma & ſolida. Tempore Joannis Brabantiæ Ducis anno 1331. limites libertatis dantis, Curias circa vetus Turnoutum hinc inde duas privati inſtruxêre, Curias dico ruſticanas à ſitu, frictione ceſpitum, colore laterum, & infantibus diverſam, ut fit, ſortitas appellationem, Unamque ex adverſo à poſſeſſoribus credo nomen retinentem, ita ut his angulis & locis vetuſtatem ſapientibus, de quibus ſuprà in numerum venientibus, regiones ſive excreſcentias, ut nunc vocant, Turnoutum habeat 21. Et reſpondet Amplitudini ſplendor, Antiquitati dignitas. Communes agros verſus Arendoncam habet longè ampliſſimos anno 1331. per Ducem venditos, ſtatutis ſeptem hinc inde definitoribus. Plateas habet lapide perpetuo ſtratas ad quingentos alibi à foro paſſus: quarum conſervationi Tributum quoddam viarium anno 1309. Dux conceſſit. Forum habet regionum in circuitu velut centrum, Parochialem D. Petri mediam amplâ planitie cingens, cujus nundinationes hebdomadarias anno 1338. Joannes Dux, annales medio Maii & ineunte ſeptimanâ poſt Ferias Lucæ anno 1488. Archidux Maxemilianus indulſit privilegio & immunitate ab arreſtis adjecta. Hallam habet pannificum, cui quatuor viros annuatim Senatus

Stoct. Heystde. Casteelein.

Winckel ende Stocteynde. Moleneynde. Brootseynde. Hertzeynde.

Oost-hoven. Schuerhoven. Rory.

Lokeren.

Hoecken oft Wtganck.

Weghchelt.

Wettige knape.

Dekens. Oudermans.

præficit ex præſcripto & permiſſu Mariæ Dominæ anno 1373. & vocabantur olim *Miniſtri judiciales*, tribunal Senatui ſubalternum conſcendentes, nunc duo *Decani*, duo *Seniores* appellantur, quorum juriſdictio eſt circa pannos, operas, ſignaturam, & appellant ad Senatum: cui anno 1401. permiſit Dux ſtatuere leges, mulctas delinquentibus infligere. Et quia lapſu ævi textrina hæc variè cœpit multiplicari, litteris anni 1551 permiſit Cæſar *Scolteto* & *Scabinis* pari numero eligere Cenſores & Judices ſignatoreſq; coriaciorum & telarum levidenſium, quarum ita ſolennis fuit olim, nec omnino deſiit, textrina, ut propriam Antwerpiæ officinam habuerit. Macellum habet poſt incendium anno 1436. pulchrius erectum, & non uno loco plantaria, cùm anno ejuſdem ſæculi 18. Dux poteſtatem fecerit unicuique intra fundi ſui limites 60. pedum ſpatio arbores fructiferas aut glandiferas diſponendi. Hortos habet exercitiis Sagittariorum ſubſervientes, quorum contubernia litteris anni 1386. Maria Duciſſa approbavit, ſicut & Cameras Poëtarum. Et videre eſt plura ex ludis & certaminibus reportata præmia, varioſque honores, & cubicula ſingulorum conciliabulis deputata in ſuperiore Ædificii Curialis parte. Habet & Caſtrum elegans, & munitum, à Maria Gelrenſi ædificatum, ab Antonio Duce alterâ concameratione auctum, à Maria Hungariæ Regina uſufructuaria renovatum, turribus quatuor cinctum, *Horto*, *fonte* qui adhuc Reginæ cognominantur ornatum. Quod initio tumultûs Belgici præſidio Gallorum ab Antwerpianis defenſum, à Mansfeldio Comite expugnatur & civium fidei committitur uſque ad annum 86. quo creditum eſt militibus ductu *Philippi Clocmans*. Anno demum 91. proditione ſuum ſecerunt Bredani præſidiarii, ſed recuperatum 20. Quintilis ſequentis à Mondragonio, & licet nonnihil exarmatum, cuſtoditum tamen, ita ut anno 94. centum ferè tormentorum ictibus ab hoſte petitum reſtiterit viriliter, nec niſi anno 97. & poſt memorabilem in agro vicino pugnam Comitis Waraſſii & 454. militum cæde & totidem aliorum captivitate æſtimatam in poteſtatem venit, haud multò poſt fortuito ut volunt incendio totum quantum erat everſum, parietinis & alibi fornicibus extantibus. Ex quo tempore jacet in ruinis, & gemitum excitat doloremque oculorum aſpicienti. Pons etiam, & Curia interior in fundamentis ſepulta eſt; fons cujus derivatio in paluſtri & ericetoſo ſolo admirationi erat, obſepto aditu & ſecreto canalium meatu eſſe deſiit, horti ſqualent, Ardearum ſedes & nemoris aprica ambulatio muris disjectis communis eſt ſed triſtis aſpectu. Curiam habet à Domino de Saſſenborch exuſtam, quod litteris anni 1247. Wenceſlaus Dux abſumpta ſimul privilegia renovans fatetur, & ſecundò cum macello Hallaque concrematam, unde Philippus anno 1537. permittit agros communes ſub annuo cenſu aliquos diſtrahere ad ejus refectionem. Hic ſeptemviri annales jus dicunt & circa Purificatæ Virginis feſtum renovantur, Scabinis abdicaturis ſeptem pari ſecum numero aſſumentibus poſtridie Theophanio-

De Hallemeesters Cuermeesters van tycken ende lakenen.

Koninckinnen-hof.

phaniorum, & cum eis junctim pro tribunali ſedentibus, uſque ad Purificationem, cùm Prætor adminiſter juſtitiæ & Principis Vicarius ex 14. illis duos eligit Scabinos, electi duo reliquos uſque ad ſeptem, remanentibus ſeptem reliquis velut à conſilio, qui jurati communitatis vocantur. Senatus deinceps creat Ædiles, Eleëmoſynorios, & Præfectos Xenodochio. Conſul diſpenſator eſt peculii municipalis inſtitutus an. ..... Actuarii munus anno 1469. Princeps Senatui ceſſit, qui exinde providet. Quæſtoris regionarii ſubſidiorum Principis anno 1521. munus video definitum. A ſententia autem Scabinorum Antwerpiam appellari uſus obtinuit, quorum alioquin non contemnenda eſt authoritas. Illi enim poteſtate per Cæſarem facta anno 47. vectigal pocularium, id eſt rerum argillâ & teſtaceo factarum ſtatuunt. De Xenodochio diſponunt, (prout anno 1440. factum decreta docent) anno 1608. per Joannem Miræum Antiſtitem Antwerpienſem in Noſocomium mutato, & ædificiis aucto, & domiciliis inprimis ad ægros etiam contage laborantes fovendos. Sæpe enim iſti malo fuêre obnoxii cives, fidem faciente cantione vulgari quæ memorabilem anno 71. cladem & deſolationem, gramine plateas veſtiente, celebrat: litteris etiam an. 48. & 21. ejuſdem ſæculi præcedentem morbum referentibus. Xenodochium porrò, quod dixi, privatorum opibus inchoatum, munificentiâ Principum emerſit ad inſignem majeſtatem. Ut enim prædia taceam, quæ Maria Dux anno 1388. & aliis intervallis largiebatur, Regale donum eſt & Principe dignum, Joannis Ducis erogantis ad pauperum uſus in perpetuum animalia juventa, intra tertium à municipio lapidem, apes, boves, equos &c. quod privilegium à Ducibus ſubinde confirmatum in uſu eſt. Et permiſit Cæſar anno 1535. tam Proviſoribus hujus loci quàm Eleëmoſynariis ſive *Menſæ S. Spiritus*, ut vocant, *reditus acquirere*, liberos eſſe declarans à mortuæ manus ſervitute & meliore catallo. Hierocomium etiam Senatus curare ſolet dotatum mediocriter, ſed injuriâ temporum deperditis pluribus pæne annihilatum. Habetur etiam hìc Collegiata 13. Canonicorum ex Sacellanis partim formata, dotem augente eâdem Mariâ anno 1392. Templi autem odeium altaribus circumdatum anno 1485. ſtructum, & pronai fornices anno ſequentis ſeculi 17. quod inſcriptio clarum facit. Capacitas eſt juſta, turris olim, quàm nunc, excelſior, ornamenta Sacrorum ſplendida, inter quæ eſt tapes acu picta ante ſummum altare propendens ipſius Mariæ manu confecta eleganti & antiquo opere, præferens D. Petrum in Cathedra ſedentem cinctum hincinde Johannę & Maria geniculantibus habens epigraphum hoc: *Sancte Petre peccatorum ſolve vincula poteſtate tibi traditâ:* vitreæ veteres Ducum Burgundiæ & Auſtriæ Principum effigiebus incoctis, Tumuli Nobilium aliquot, Picturæ etiam non inelegantes, plures futuræ, ſi Iconoclaſtarum manus ſibi temperaſſent. Beginaſium inſuper eſt amplum auſpiciis ejuſdem Mariæ toties mihi nominandæ anno ſui ſæculi 72. fundatum, Curione anno 99. munificentiâ ejuſdem dotato, Templo poſtea ſolenniter aucto, ubi tumulus Valteri Winkens primi, quod aiunt, Confeſſoris anno 1433. mortem mortui. Nec tacendum D. Theobaldi Sacellum juris Patronatus, nec Gymnaſium politioris literaturæ olim famoſum; quo factum, ut plures doctrinâ claros Turnoutum habuerit cives, inter alios M. N. Johannem Driedonem Profeſſorem Lovanii S. Theologiæ celeberrimum, Jaſparem Steynen cauſarum Patronum ob relicta Lovanii ſtudiorum ſubſidia popularibus ſuis notum, Robertum anno 1338. Poſtellæ Prælatum, J. Gevartium Officialem Antwerp. Henricum Kinſcot celebrem Bruxellis Juriſconſultum. Promiſſis ſteti, ſi de privilegiis pauca dixero. Fœdus cum primariis Brabantiæ urbibus Turnoutum pepigit urbs ipſa dicta anno 1262. & maluit oblata mœnium ſub Carolo V. concluſione primatum inter municipia, quam inferiores inter opida partes tenere. Cives totâ immunes Brabantiâ declarat Wenceſlaus litteris anno 1327. Cereviſias & ceſpites extra territorium duci niſi ſolutis juribus vetuit anno 1569. Princeps. Alitum volatiliumque genus nuſquam per ſubditos ditionis Turnoutanæ licet primæ venditioni exponere, præterquam hìc, ex lege per Joannem Ducem anno 1338. lata. Nec cuipiam niſi nato aut habitanti his gaudere, nec habitare niſi exſolutis juribus permiſſum. Nec Quæſtor hujus loci aut Metropolitanis aut Generali Ducatûs eſt obnoxius, ſed ſui velut juris. Prætor autem poſt Metropoliticos quatuor Ducatûs in conſeſſu eſt Officiatorum tertius. Et cùm à Diana auſpicium olim, nunc ornamentum acceperit locus, in ejus tribunali apud Turnoutanos ſtabili concludo: controverſiæ enim omnes Aucupium tangentes ab antiquo hìc deciduntur, & venatoriæ etiam antiquitus ex lege per Anthonium Ducem dicta. Cùm autem belli ſacri à 40. retro annis inteſtina calamitas in tantum municipio huic nocuerit, ut pares ferè annorum numero non cohortes, ſed exercitus ſuſtinere debuerit, cum jactura fortunarum & ædium pro dimidio, tum etiam vicini Cœnobii Canonicorum Regularium direptio, deſertio, deſtructio maximè eſt deploranda. Eſt illud Buſcoducenſis Diœceſeos, intra limites Paræcię veteris Turnouti, quæ Antverpianæ Diœceſis, in nemore Corſendoncano, à viſis per noctis ſilentium luminibus ſic dicto, fundatum ab illa ipſa Maria Joannis Ducis Brabantiæ filia, Reinaldi Gelriæ Ducis vidua. Oratorium eorum dicatum 12. Maii Divę Agneti anno 1398. Et Valterus de Gierle Prior primus, & Arnoldus Cleys cum aliis, 16. Junii ad manus Abbæ Averbodienſis vota emiſerunt; paulò poſt, curante Fundatrice, Capitulo Windeſimienſi uniti, & ſequentis ſæculi anno 32. Clauſtrum perpetuum profeſſi, quod chronicon Bethlemiticum l. 3. articulo 3. & l. 1. articulo 5. refert. Valterus ſupradictus uti Huenſis Cœnobii anno 1315. reformationem curavit, ita fundationes Cœnobiorum Endovienſis, Herentalenſis, Antverpienſis, Dieſtenſis, Trudonenſis & Tongrenſis (quo fit ut Corſendoncani apud hos civium jure

QUICKEES-TEN ENDE ALLE PEN-NEWEERD.

CORSEN-DONC.

jure gaudeant) mortuus in longa ſenectute anno 1464. Præter hunc autem celebres fuêre Henricus Oorshagen, Petrus Malſchot, Petrus Berchem, Hubertus Dextratius ob curatam ſeriò rem Monaſticam, ſtructa ædificia, diſciplinam obſervatam; Henricus Lonæus ſcriptis clarus, Anthonius de Cluſa, Nicolaus Stets ſanctitatis titulo, Joannes de Cortenbachiis pietate illuſtres. Numerare ſolent quatuor in oppidorum ambitu nobilioris ſexus colonias, Betlemi apud Lovanium, Dumi apud Endoviam, Throni apud Herentaldum, Compaſſionis apud Tongros: duæ etiam ſubjacere his ſolent Virginum Parthenones Zichenenſis & Thenenſis. Sepulturæ hìc locum inter alios nactus eſt Joannes de Cuyck Hoochſtratæ Dynaſta, cujus ſepulchrale marmor in ædem maximam Turnouti tranſlatum eſt. Ditio Turnoutana complectitur municipia duo & vicos decem, Diſtrictus ſive Quarterium inſuper Dynaſtias quinque
Rumpst. Boom. ſequentes, Rumpſtam Perſonatu inſignem à Scetſiis unà cum Booma acquiſitum nuper Do-
Stabrouck. minium, Stabroucam Glymæorum Dynaſtiam
Wilmersdonck à Marchionibus Bergarum devolutam, Wilma-
Borchvliet. ridoncam & Burgifluentum, de quibus ſupra.

ARENDONCKA MUNICIPIUM.

QUid *donck* noſtratibus ſonet aliàs docui, quid *Arent* norunt omnes, Aquilam nempe Romanorum inſigne, & hujus municipii, propter Romanorum aliquando ſtativa ad vaſtam ericeti ſolitudinem. Et amabant profectò tutiores hoſce receſſus, & vulgo inacceſſa itinera, inter tot feras & barbaras gentes: ut nihil mirum eſſe debeat quatuor & pluribus circa myricetum Poſtellenſe & paludem Taxandriæ locis, Romanæ diverſationis veſtigia & numiſmatum reliquias inveniri, prout ſuis locis oſtendi. *Arendonckam* quod atti-
Heyblommen. net, ejus inſignia Aquilam tribus ericiis impendentibus videns, de ratione nunquam ambiget, antiquitate enim excellit, & ſitu circa myricam. Inſcriptio ſigilli autem hæc eſt: *Sigillum Municipii de Arendoncq.* Optimè municipii: illo enim & honore & libertate Godefridus Dux initio aditi Marchionatus locum dignatus eſt ante quatuor ſæcula, & hinc non tantùm apud Turnoutum & Gelam & Herentaldum ditionis Antwerpianæ, ſed etiam apud Lovanium telonii immunitatem ab antiquo habent. Sicut autem Godefrido Duci felicitatis ſuæ exordia ferunt Arendoncani accepta, ita Joanni primo Duci honoris incrementa, qui per Taxandriam Marchiæ obnoxiam immunes eſſe
Gemeynten. voluit, & communes agros anno 1331. tranſcrip-
Hertgangen. ſit, & 7. regionibus vicum circumſcripſit, & vetuit cives reos tribunal domeſticum appellantes aliò trahi. Cæterum cum belli Batavici Gelricique injuriæ frequentes ad inopiam municipes redegiſſent, ſemper tamen inter oppida non mœnita conſeſſus Ordinum frequentare & diplomatibus ſubſcribere ſolitos, à Ducibus Burgundiæ ſeriò laboratum ut poſſent reviviſcere. Invecta itaque privilegio Du-
Tyken. cali anni 1460. ſolennis lectiſterniorum & telæ ſolutioris qua plumæ lectorum concluduntur textrina, cum authoritate ſigilli ad notandum peculiaris, & fructu famâque tantâ, ut Antwerpiæ Hallam ſuæ nundinationi propriam haberent, & linificio ejuſmodi nomen darent per excellentiam ſuum. Vidi ſanè frequenter in libellis rationum honorificam mentionem telarum Arendoncanarum: viderunt alii pro foribus Antwerpiæ id ſcriptum ut eo titulo mercatores invitarentur. Nec ſatis hoc, ejuſdem ſæculi anno 82. forum hebdomadale die Jovis & Nundinas annales recurrentes diebus poſt Dominicam primam quinquageſimæ, poſt ferias Antiſtitis Martini, & Calendas Maias Dux indulſit; cum immunitate à meridie diei Martialis uſque ad veſperam Venerei; & quo cultius & elegantius evaderet municipium, anno 1449. permiſſum ad 60. pedes intra fundum plantare arbores inprimis glandiferas: & quia incendio perierant privilegiorum chartæ, ad renovandam libertatis teloniariæ memoriam miſſi Lovanium anno 1597. Herentaldum & aliò 1598. qui teſtimonia retulerunt publica. De Scabinis octo etiam per Prætorem eligi ſolitis hac ratione ut ipſe primos duos adſciſcat, adſciti totidem Collegas ſibi adjungant, & quatuor hi tres reliquos adjiciant: & juratorum totidem per Scabinos annuatim renovandorum conſuetudine extat decretum anni 1464. De Baliſtariorum contubernio S. Georgium venerantium extabat reſcriptum vetus, itemque de Sagittariorum D. Sebaſtiani, ſed perierunt noviſſimè. Nec deerant Poëtarum ſodalitia, nec aliud quicquam quod in municipio poſſit deſiderari. Curialis Deiparę & B. Jobo ſacra per Ducem Henricum Abbæ Floreffienſi commiſſa eleganter erat exornata, & duo communicantium millia ſubinde numeravit. Ædes erant adhuc nuper plures trecentis, & populi pars circa textrinulam non occupata paluſtri ceſpitum nundinationi vacabat. Et præter celebrem 10. Maii peregrinorum ad D. Jobi aram concurſum, indulgentiis honoratam ſodalitatem domeſtica cives pietate fovebant. Cùm ſuperveniens contages & contage pejor belli Belgici tumultus municipium ita preſſit ut tantum non oppreſſerit. Centum ferè ædificia periere, evanuit telarum mercatura, municipes ad paucitatem redacti. Templum profanatum, Archiva violata, villa an. 1584. præcedenti dudum deſerta, ſed non ideo laudibus ſuis deſtituenda. Vires enim reſumit, ædificia reficit, templum reponit, Arcus coraci ſodales anno 1608. à Lovanienſibus renovati, Bombardarii titulo S. Jobi anno 1596. à Rege inſtituti. Datum etiam anno 1573. jus dicere poſſe, etſi è ſeptemviris quatuor dumtaxat præſentes eſſent. Et cum ingenio cives ſint optimo nec à litteris alieno, produxerunt noſtrâ memoriâ Embertum Everardi Doctorem & Profeſſorem Theologiæ Lovanii & Plebanum D. Petri, Marcellum Toulen Conſiliarium Brabantiæ, Arnoldum Mutſaert, The. Franciſcum Kanapium Franciſcanę familiæ Guardianum Herentaldenſem. Unum monebo & movebo lapidem lectoris alibi pedes fortè offenſurum. Cùm Joannes Dux communes agros Turnoutanis & Arendoncanis anno 1331. ut dixi, tranſſcripſiſſet poteſtate facta 7. definitores ad hoc deligendi, tres ex

ex his, quatuor ex illis; concordiæ leges anno 1408. inter utroſque leguntur initæ, inter dico *Die vryheyt van Turnout ende het dorp van Arendonc*, id eſt municipium Turnouti & pagum Arendoncæ (ita verba ſonant) quæ *communitates recenter ſeparata à recepteria Herentaldenſi proprium* acceperunt quæſtorem. Hoc reſcriptum unicum & neſcio an vitio ſcriptoris in voce pagi hallucinans, ne quem turbet, certos eſſe & ſecuros jubeo lectores, etiam duobus ante ſæculis titulo & jure municipii Arendoncanos uſos, niſi quis fortè redarguat, ideo factum, quod Turnoutum capitale municipium ſit & metropolis ut ſic dicam ditionis unius, cujus Arendonca membrum ſit, ideo pagi ſolùm nomine honorata. Ubi non tacebo antequam ditio hæc Turnoutana adſcitis vicinis tribunalibus ad dotem Mariæ Gelrenſis conflaretur, Arendoncam ſui juris fuiſſe, & imo Præfecturæ Campanienſi aliquando ſubcenſitam, quod litteræ Poſtellenſes me docuerunt anni 1204.

WELDA MUNICIPIUM.

TRiadem vicorum uno hoc miſſu inferre parem unius tribunalis & ſortis. Corvicuria *Ravelshoff* veteribus dicta, nunc acciſa terminatione *Ravels*, in ſacris dono Epiſcopi Tongerletenſium, & eorum cedente nuper Rege in tribunali Dominium, rupto ſocietatis antiquę vinculo anno 1559. jam inde ſeparatum à conſortibus. Popularia moris tenacior Scabinagio Weldenſi hodieque adhærens Servatium & Tongerloenſes in ſacris, & *Welda* ab Averbodienſi Archimandrita Curatorem animarum accipiens, decimas percipiente, quas ſolebat olim Margareta loci Domina & Arnoldus *Stecop* ejus pater & Henricus de Werthuſa filius anno 1260. poſſeſſor ultimus, eorumque majores qui Archangelo Michaëli Eccleſiam dedicaverant, quòd Bruxellâ eſſent oriundi, ubi eundem habent Tutelarem. Weldæ prima libertas à Joanne Duce conceſſa, jam tum definito & Baronum & Municipiorum Brabantiæ ad comitia citandorum numero, quæ cauſa cur non ita reperias hanc inter alia ſignare & ratum habere ſanctiones. Idem Dux anno 1296. Homines ſuos de *Welde*, *Poppels*, *Ravels*, ratione pontis de *Rovart ab omni onere & reparatione aggerum*, *Sculteria de Buſcoducis liberos & quitos eſſe* decrevit. De Buſcoducis dicit: illi ſuberant, & quidem *quarterio*, ut loquuntur, Ooſtervicano. Et demum anno 1479. mandatum Prætori Ooſtervicano deinceps non gravare Weldanos & Poppelenſes (*apparet* tum Ravelſios ſeparatos) collaturos cum Turnoutanis in diſtrictu Antverpienſi. Erant ſanè textrina populari & habitatorum nobilitate celebres olim hi pagi, & eminebant in altero Curia re & nomine alta, natalis & hereditas Doctoris Bartholomæi Wytfliet Medici celeberrimi, ſed incendio deformatus eſt vicus numeralibus hujus verſus licet claudicantis expreſſo:

RAVELS. POPPELS. WELDE. HET HOOGHUYS TOT POPPEL.

Ex fumo Villa Poppel crux cadit in illa,

Quem in veteri miſſario legi: In altero Arces duæ duorum antea fratrum Werici & Gerardi peculia

WELDE.

pone Eccleſiam erant conſpicuæ, ubi duplicis aquæ foſſatum ſupereſt, & fundamenta erui viderunt ſeniores, ſed everſæ ſunt cum jactura omnium pene privilegiorum, gliſcentibus apud Brabantos factionibus Houkiorum & Cabellaviorum. Et habuit dono Philippi Ducis forum die Veneris & nundinas binas nunc iniquitate temporum obſoletas. Habuit ab eodem anno 1449. confirmatas communitates olim per Joannem anno 1331. aſſignatas. Habuit ab eodem anno 1350. privilegium plantationis arborum ad 80. pedes circa fundum proprium. Habet ab ejus cognomine Philippo anno 1504. Interdictum, ne liceat municipes ad Prætorem aut Warandiæ magiſtrum Turnoutanum aut Satrapam Brabantiæ evocare, ſi Scabinorum ſuorum judicio ſtare malint. Habet à Maximiliano confirmatas binas Sagittariorum ſodalitates, quibus hoc laudi eſt, quod omnibus etiam turbatiſſimis temporibus Venerabile Sacramentum proceſſionatim nunquam deſeruerint. Celebris inter alias Anthonii, Catherinæ, Barbaræ veneratio: & hoc pulchrum, quod pietati augendæ ſtudentes Curionem de more Præfectum habeant & albis onerati dextram virgis velut ſervitutis indicio Divis ſe repræſentent, fundataque eſt hęc ſodalitas à Domino Gualtero Stouts Paſtore quondam Weldano. Habet Xenodochium peregrinis oportunum Epiſcopali authoritate anno 1490. munitum; præter Eleëmoſynarium à Joanne Cornelio ad uſus pauperum Weldenſium ſic ſatis dotatum, & Sacellum D. Joannis hoc Inſtituto commendabile, quod ibi ad rem divinam flamen quovis die juridico ſacris operatur, & ſi deficiat ipſe proventibus beneficii privandus, ſi auditores Scabini abſint, mulctantur, fundatus ipſe à Domino Henrico Swaven Sacellano Domini Joannis de Locmel & Senatu. Habet memoriam Godeſcalci & Bartholomæi Nievenhuſiorum, illius apud Dieſtenſes Præpoſiti, hujus Bruntruti Rectoris Societates virorum doctiſſimorum, ob relicta ſtudioſis ſubſidia. Habet beneficia Joannis de Lummen ex Paſtore hìc Archidiaconi Famennæ in Eccleſia Leodicenſi, ſtudioſis conſanguineis & popularibus relicta in Pædagogio Porcenſi, & domo Standonica Lovanii, ibidemque in Beginaſio ad opus decem puellarum. Floruit anno 1529. Ut enim litterarum ſemper cultores & in educendis ad ſtudia filiis prompti, ita pauperum & Religionis ſemper fuêre auxiliarii & defenſores, etiam cum fortunarum & vitæ diſpendio, quod anno 1573. notatum, cum Batholomęus Verhovius Prætor, Joannes Malhyſen ab Eerſel Secretarius hac propter cum 13. aliis oppetiêre. Ædificia habebat plurima, ſed injuria belli ferè medietas concidit, maximè poſt incendium & ſpoliationem anni 1590. per Bergenſes milites curatam. Turris Parochialis fundamenta anno 1529. poni viderunt anno hoc 1609. ſuperſtites, alii 94. alii 104. alii plures ætatis annos numerantes, quod non rarum apud Weldanos ſitus & convictus propitia facilitate longam incolis ſenectutem conciliante. Paræcum hìc agit Zebertus *van Weſterlaken* J. U. Licentiatus

tiatus popularis & nutricius magni illius Henrici Dungani Pœnitentiarii Apoſtolici inter alios plures operâ illius evectos eminens, in cujus nomine concludam, licet poſſem nominare Weldenſes ex coætaneis meis 25. poſt feliciter abſoluta ſtudiorum curricula Sacerdotes gregi Dominico curando vacantes aut immortuos. Obnoxios reliquos Turnouto pagos uno verbo ſubjiciam. Cœnobii Michaëlitici apud Antverpienſes ceſſione Canonicorum, conceſſione Epiſcopi Parœcias Marcxplaſium (quaſi Marchiæ locum dicas) Dominium poſt & per Michaëliticos Hoochſtratæ Comitem agnoſcens. Beerſiam & Vorſelariam ab Urſis & Ranis dictos pagos, Reneſſiorum ceſſione Regiâ Toparchias, nominatim Ooſtmaliæ Domini. Abbatiæ Imperialis Thorenſis, fundatricis dono Ecleſiam in Barelia, ſic enim dicebatur olim, quæ nunc *Baerle* ex noto apud nautas *Baren*. Cameracenſis Metropolitanæ Curialem Lillam (Gallis Inſulam ſonat) cum Vechelio & Vlimmerio Grobbendoncanis, & nominatim Hobocano Baroni Hingæ Domino ſubjectam, & denique Geriliam Perſonatu inſignem.

Merckplas. Beerz. Vorselaer. Baerle. Lille. Vechel. Vlimmeren. Gheerle.

FINIS.

ANTIQUITATUM

ANTVERPIENSIUM.

APPENDIX AD LIBRI TERTII CAPUT ULTIMUM,

Ubi recenſiti aliquot Viri & Familiæ Illuſtres.

EXempla requiritis iſtius genii & ingenii fidem factura etiam Minervæ, etiam Junoni & aliis Divis locum fuiſſe in Mercuriali Gynecæo? Noſtis Theologi populares noſtros ſcriptis editis claros; è Societate Jeſu Adrianum Adriani, & Martinum Antonium del Rium: Juriſconſulti Philippum Zuerium Anteceſſorem Lovanii, Mathæum Weſenbekium, Balthazarem Ayalam: Philippum Voeſels, & Jacobum Malinæum, ex Senatu Antverpiæ in Summum Brabantiæ cooptatos. Medici Joannem & Thomam Fienos, Ægidium Everardum: Mathematici inſuper Joachimum Fortium, Machaëlem Cognatum: Coſmographi Abrahamum Ortelium, Cornelium de Jode: Hiſtorici Luduvicum Nonnium Medicum, Joannem Clericum, Emanuëlem Demetrium, Cornelium Servilium, Joannem Florianum: Poëtæ Cornelium Graphæum, Cornelium Giſtelium, Melchiorem Barlæum, Annam Binſiam Poætriam, Joannem Bochium: Philologi Joannem Scalcum Ordinis Bogardorum, Abrahamum Gorlæum, Andream Schottum è Societate Theo. Eliam Putſchium, Janum Gruterum, Franciſcum Swertium, J. Wouerium, Petrum Ægidium alioſque ad amuſſim recenſitos in Epitaphiis Brabantiæ Fr. Swertii, ſicut Pictores famigerati accuratè à Guicciardino nominantur, niſi quod adjici interſit, Rubenum & Voſſium ſuperſtites, prioribus non cedentes. Nobiles familias etiam noſſe juvat, ſunt illæ illuſtres & multæ nunc, pauciores olim exteræ, domeſticæ &, ut ſic dicam, Aborigenes paucæ ſuperſunt. Famam habuerunt ante quatuor ſecula ſtirpes plebeiæ quatuor, & Scaccorum Patriciæ 7, illæ à primis aut primariis Caſtri habitatoribus, hæ à præcipuis territorii Caſtro adjacentis poſſeſſoribus procreatæ: illæ ab eventu nomina adeptæ (teſte vetuſto Codice Opmeriano) *de Bacx*, *de Byen*, *de Blox*, *de Meengaerts:* hę ſymbolum gentis uno è fonte deſcendentis, id eſt quadratâ in longum duplici ſerie colorum alternatim albi & nigri, ſcutis inſculpentes, ab authoribus familiarum aut locis Dominii nuncupantur, *Wilmaerts*, *de Bode*, *Spaps*, *van Hoboken*, *Aleyn*, *Volcaerts*, *Impegem*. Et invenias, ne quis vulgare aliquid imaginetur, ex Volcartiis anno 1230. (VOLCARTS.) Arnoldum Wynegemii, anno 1250. Gulielmum Cantecroyæ Dynaſtas, anno 1270. Valterum & Nicolaum affines Bertholdorum Mechliniæ dominantium, & illum Ducis Brabantiæ Palatinum Prætoremque Antverpiæ, Laurentium pugnâ Woroncanâ, Valterum Chiliarcham Lyranum an. 1312. omnes Equeſtri balthco ornatos. Ex Wilmariis Joannem an 1289. Ex Bodiis Joannem an. 1277. Ex Spapiis Joannem an. 1261. Ex Hobokiis Petrum an. 1306. Ex Aleyniis Arnoldum an 1230. Ex Impegemiis Petrum eodem anno Senatores Antwerpiæ & Equites: quæ ſolùm in exemplum attuliſſe ſufficiat; & hoc addere, videre ſolis his olim ad munia publica additum fuiſſe, cò maximè quod inveniantur pæne omnes ante ducentos annos Senatoriæ ſtirpes (de Nobilibus ago non de miniſterialibus) affinitate aut conſanguinitate junctæ alicui harum. Cæterum cum plurimæ ſint ex diverſis regionibus & agris oriundæ ſtirpes, quæ turbatis, ut fit, rebus hic fortunarum ſedem elegerunt & natalium prærogativâ & virtutis merito ad publica civitatis munia evectos progenuere; ego ne immenſum hoc laudum pelagus & velo meæ orationis impar temerè intrem, unum è ſingulis gentibus unius familiæ exemplum afferam, hoc ſolum agens ut doceam hic loci nobilitatem non minus quam alibi vivere, vigere, & regere: Nec ideo velim à quopiam inſimulari. Unum duntaxat nomen è multis, prout occurrit, arripui, nec ordinem ſervavi, nec gradus metior, ſed virtutem æſtimo accedente generis claritate illuſtriorem: & ideo virtute claros licet natalium ſplendore minus fortè nobiles tamen cum nobiliſſimis compono. A remotiſſimis itaque exorſus ab Hiſpanis educo gentiles de *Beſar*, qui hodieque ſuperſtites habent Equeſtris Ordinis Virum Conſularem prudentiæ ſingularis. (BESAR.) Ex Italis prodiit ſtirps de Robiano habens recenter ex Senatorio Antwerpiano aſſumptum Principis Theſaurarium Balthaſarum Equitem, Virum integerrimum Juriſquè & litterarum ut ſcientiſſimum ita amantiſſimum. (ROBIANO.) Roccoxii, qui noſtrâ memoriâ Nicolaos duos habuerunt Conſulares Viros lectiſſimos, & Reipublicæ utiles, ex Patriciis Germaniæ provenerunt. (ROCCOX.) Maſii qui nuper habuerunt Jacobum ex Penſionario aſſumptum ad Conſilium Brabantiæ, & nunc habent Carolum Iprenſem Epiſcopum laudatiſſimum ex Decano, Engelbertum Arcani Conſiliarium ex Penſionario Antwerpienſi, Joannem B. Fiſci Advocatum, Philippum Brabantiæ Ordinum Conſiliarium, Viros undecumque maximos, ex tractu Colonienſi venerunt. (MAES.) Varicii, qui Marcgravium nunc habent Virum Clariſſimum Henricum, ex Gelrica ſunt Nobilitate. (VARICX.) Scheyffi, qui Cancellarium Brabantiæ ex Senatore Urbano aſſump- (SCHEYFF.)

ſump-

ſumptum habuerunt legatione Anglicanâ clarum, Angli ſunt origine. **AYALA.** Ayalæ, qui Gregorium ex Senatore hîc Conſiliarium Brabantiæ, & Philippum ex Penſionario Legatum in Galliam & Commiſſarium Ærarii Principum, Viros Clariſſimos, Celtiberi ſunt. **SCHETZ.** Schetſii, qui habuerunt nuper publicis functos muneribus Jaſparem, Baltaſarem, Melchiorem, & nunc Baronem Weſemaliæ, Deputatum Brabantiæ Ordinum; Hobocæ in Angliam Legatum; Grobbendoncæ Gubernatorem Sylviducenſem, Viros celeberrimos, Guicciardino dicuntur Trajecto oriundi, & habuiſſe Theſaurarium Principis, & plurium Dynaſtiarum compotes fuiſſe. **STERCK.** Sterkii etiam Guicciardino dicuntur Leodico profecti & habuiſſe Godmarum Amannum Urbis & Cenſorem Cæſareum, & Andream militiâ clarum. **VAN STRALEN.** Straleni Juliaco putantur oriundi, ſciunturque habuiſſe Anthonium Merxemi, & Dambruggæ Dominum, Commiſſarium militarem Ordinum Belgii, & Joannem paternis inſiſtentem virtutibus & honoribus. Familiæ ferè cognomines alioquin inſignibus diverſæ **VAN DILFT. VANDER DELFT.** Dilſtiorum & Delſtiorum Batavicæ ſunt, è quibus Domini de Ghyſſenborch & Nieukerca in territorio Brederodenſi, Joannes ductâ filiâ Dynaſtæ Bergenſis Dominus de Borchvliet & Hogerheiden, & alter eo nomine Conſul anno 1498. & Franciſcus Cæſaris in Angliam Legatus, Eduardus pluries Conſul nuper defunctus & Henricus E. adhuc ſuperſtes. **HALMAEL.** Halmalii gentilium de Langdris in Haſbania propago civilium turbarum pertæſi ſub annum 1325. ex avito prope Trudonopolim prædio huc ſe contulerunt, nominatim Henricus Eques cum Meldertana uxore. Floruerunt Equites ex his anno 1396. Joannes in bello Friſico, anno 1425 Coſtinus, in haſtiludiis anno 1477 Joannes & Coſtinus fratres, ille ob Legationem ad Maximilianum Auſtriacum, hic ob geſtas cum laude vicennium pœne integrum dignitates Conſularem aut Senatoriam notiſſimi, Coſtinus anno 1538 florens expeditionum variarum Caroli V. aſſecla & Senatorio Ordini immortuus relictis virtutum hæredibus Coſtino Viro militari Capitaneo apud Noveſium cæſo, & Henrico, qui utrumque Conſulatum jam inde adminiſtravit. **HAPPAERT.** Happartii è ditione Gaesbecana advenerunt, quamquam primitiva origo & nominis & gentis debeatur Honnoniæ, ubi Arx Bieven Happaert, quod cognomentum in haſtiludiis Andennenſibus ſub Henrico Im. inditum Gerelmo Militi de Bieven ſtandardum ferenti, ut vult Chronicon vetus. Habuerunt inter dotatores Abbatiæ Bonæ Spei Joannem, Petrum & Henricum anno 1230 florentes, Henricum Equeſtri Baltheo donatum prælio Worongano per Ducem, Henricum anno 1350 diviſioni Gaesbecanæ ſubſcribentem, Joannem & Gerolinum in haſtiludio anno 1427. Senatorios ante duo ſæcula tam Bruxellis quàm Antverpiæ plures, interque alios Ægidium Senatorem ſex filiorum ferè ſuperſtitum patrem, quorum duo hoc ipſo anno munera publica adminiſtrant. **VAN ETTEN.** Etteni Bredanæ originis ſunt claro ubi loco, & habuerunt patrum memoriâ Henricum Conſulem; habent hodieque Chriſtophorum Cauwerbergi Dominum, & Henricum E. Præfectum Cameræ Rationum, utrumque eruditionis & litterarum amantiſſimum. **VAN URSEL.** Urſelii ditionis Grimberganæ ſunt; ubi in vico Londerſalio domus ſtemmatis illorum cognomento de *Screyhen*. Habuerunt illo bello clarum Pincardum van Urſene Eq. anno 1286. comitem & à Conſilio Joannis Ducis in expeditione Arragonica; Joannem anno 1466. Conſulem, Reinerum, Ladiſlaum & alios; & ſupereſt hujus filius Philippus Hallæ Scabinus. **VANDE WERVE.** Wervii creduntur è Lutzeburgo eſſe, etſi ante tria ſecula Senatores reperiantur hîc fuiſſe, aliàs de Werpa dicti, quæ nominis conformitas cauſa eſt cur autochtonas hos quidam opinantur. Habuerunt Joannem Equitem anno 1218. & alterum eodem nomine anno 1404. Theodoricum Conſularem pronuper, Luduvicum Senatorium recenter, & hodieque plures in ſpem magnam creſcentes. **BERCHEM. VAN RANST.** Berchemii & Ranſtii ejuſdem trunci duo Rami ſunt argumento inſignium crediti à Bertholdis Mechliniæ Dominis deſcendere. Poſſederunt ampla dominia variis locis, produxerunt Equites in præliis Worongano, Baeſwiliano & Gelrenſi claros: ſupereſt Anthonius Senatorii ordinis, & Berchemi cognominis pagi herus Graviæ & ditionis Cucanæ Satrapa, vir prudens & induſtrius. **VAN BRECHT.** Brechtii nomen à municipio celebri, natales à naturalibus Ducum haud obſcuros repetunt, & habuerunt Diegemii, Verduſſeni & alibi Dominos, Prætores hîc & Silvæducis, Equeſtris ordinis plurimos à ducentis retrò annis, habent etiam nunc Philippum Silvæducis Prætorem, Joannem Senatorii ordinis in patria, ſenio & virtute venerabilem. Claudant denique agmen hîc nati & à 400. annis noti Gentiles **VAN LYRE. VAN IMMERSEEL.** Lyrani & Immerſelii gens eadem, è quibus ſuperſunt inter alios Dynaſta vici Immerſelii, Aimericus Gubernator Willemſtadii; claruerunt in pugna Worongana Guilielmus Lyranus miles cum duobus fratribus Armigeris, Arnoldus Coſſ. ante 2. ſecula, Arnoldus Eq. decimum quintum Conſul, Joannes Clariſſimus militiæ Dux junctus matrimonio virgini Manderſceitiæ Comitibus natæ, Joannes Immerſelius Dominus de Boudries ſummi Prætoris munere laudabiliter functus. In quo finio, ſat habens exemplis hiſce ex Hiſpania, Italia, Germania, Colonia, Gelria, Anglia, Celtiberia, Traiecto, Leodico, Juliaco, Batavia, Haſbania, Hannonia, Taxandria, Grimberga, Lutzenburgo, Mechlinia, Brabantia & ipſa Antverpia productis docuiſſe quantum virtutis & nobilitatis confluvium ſit Imperialis noſtra & Ducalis Reſpublica.

INDEX

INDEX
Rerum quæ Antverpiæ Antiquitatibus diſſeruntur.
LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.
1 Ambivaritorum *ſedes juxta Goropium & Divæum.*
2 Atvatici *Teutonum, Cimbrorumque reliquiæ.*
3 *Ubi ſedem fixerint.*
4 *Affinitas vocum* Ambivariti, Atvatici, *variis opinionem injecit de Antverpienſium origine.*

CAPUT II.
1 *In Teſtamento S. Willibrordi, mentio Eccleſiæ in* Andoverpo Caſtro.
2 *Audœnus, citat* in Andoverpis.
3 *Joannes Monachus, & Eginhartus,* Andoverpam, & Andoverpos.
4 *Diploma Ludovici Pii* Andoverp.
5 *Codex Werdenenſis,* Comitatum Antavienſem.
6 *Liber miraculorum S. Trudonis,* Anturpiam.
7 *Lambertus Schaffnaburgenſis,* Antverpham.
8 *Sigibertus,* Andowerpum.
9 *Donatio Henrici I,* Antwerp.
10 *Rogerus Anglus,* Anvers.
11 *Iſacius,* Antorf.
12 *Diplomata Cœnobii Michaëlitici* Antverpiam.
13 *Varia* Antverpiæ *nomina, pro varietate idiomatum.*

CAPUT III.
1 *Etymon vocum* Ambivariti, Atvatici.
2 *Druonis Gigantis, manuum truncatoris fabula.*
3 *A Brabone, Cæſaris commilitone, pœnâ talionis Druo mulctatus.*
4 *Chronicon Trudonenſe illi fabulæ ſuffragatur,*
5 *Et Joannes Monachus,*
6 *Et Hemricurtius, & antiqui rythmi.*
7 *Atvaticorum gens procera teſte Cæſare.*
8 *Latè dominati, & tributi à præternavigantibus exactores.*
9 *Quis Brabon, & ejus nominis etymon.*
10 *Sententia auctoris de domo gigantica, & oſſibus portentoſis.*
11 *Etymon adjecti* Werp.

CAPUT IV.
1 *Chriſtophori Stellæ, encomium Antverpiæ.*
2 *Boſeri,*
3 *Guilielmi Britanni,*
4 *Theveti & aliorum &c.*

CAPUT V.
1 *Antverpia variis populis olim attributa.*
2 *Flandrici quondam juris, nunc Brabantici,*
3 *Mixti tamen cum Imperiali.*
4 *Antverpiæ longitudo & latitudo Aſtronomica*
5 *Ejus ab Oceano diſtantia,*
6 *Non ſemper eadem.*
7 *Flandria & Zelandia olim juncta.*

CAPUT VI.
1 *Caſtri Antverpienſis veteris ſitus.*
2 *Agger quomodo firmatus.*
3 *Trabes ſub terra inventæ, dum Curiæ fundamenta jacta ſunt.*
4 *S. Willibrordus, in ſuo teſtamento meminit hujus portûs & telonii.*
5 *Caſtrum hoc ante* 1000 *annos celebre.*
6 *Plurimi pagi ad ejus refectionem obligati.*
7 *Et modò tributum hoc ſine penditur.*
8 *Facies ejus nunc immutata.*
9 *Unde* Borcht *vocatum ſit.*

CAPUT VII.
1 *Quo tempore urbs cœperit.*
2 *Qui primæ incolæ.*
3 *Unde nomen* Antwerp & Aendyk.
4 *Qui* pontes longi *Tacito, & Lucio Domitio.*
5 *Unde nomen* Kipdorp.
6 *Ante Normannorum irruptiones ſtructa mœnia; ſed terrea & lignea.*
7 *Lapidea quando ædificari cœpta.*
8 *Unde nomen* Loocbrugge.
9 *Porta vaccarum.*
10 *Tres ad urbem ex aggere aditus.*
11 *Turris mœnium, nunc carcer.*
12 *Ejus nomen à latere coctilo. Renovata* 1304.
13 *Auctoris opinio de vetuſtate horum mœnium.*

CAPUT VIII.
1 *Impetrant Antverpienſes ab Henrico Duce authoritatem dilatandi Urbis Pomœria, anno* 1201.
2 *Spatio* 15 *annorum completum opus.*
3 *Canalis novus.*
4 *Unde variarum portarum nomina.*
5 *A proxima urbe Cathedrali, in variis civitatibus nomina portarum.*
6 *Angli, Dani, Itali, ob mercaturam Antverpiam primò confluunt.*
7 *Novorum mœnium ampliorum inſtauratio, anno* 1304.
8 *Kipdorpenſes intra mœnia incluſi, ad portam S. Jacobi.*
9 *Item Monaſterium S. Michaëlis, ad portam Cronenburgicam.*
10 *Mos priſcus Imperii Romani ſigna portis inſculpere.*
11 *Porta S. Georgii, quare dicta Cæſarea.*
12 *Porta Ciſternenſis, ſive Bergenſis.*
13 *Porta rubea.*
14 *Incrementa Antverpiæ.*
15 *Novum Oppidum à ſeptemtrione adjectum anno* 1543.
16 *Plures veteres dejectæ portæ & quando.*

CAPUT IX.
1 *Ambitus urbis moderna.*
2 *Munimenta, & mœnium amœnitas.*
3 *Molæ pneumaticæ plurimæ.*
4 *Poſt receſſum Roſſemii anno* 1542. *magno ſumptu urbs validius munita.*
5 *Propugnacula ab Albani tempore excogitata.*

6 *Munitiones à parte fluminis.*
7 *De* Werve, *ubi moles ad exponendum merces.*
8 *Duæ ſimiles moles alibi.*
9 *Moles lapideæ adverſus impetus aquarum Belgis* hoot *dictæ.*
10 *Het* Bierhoot: *ejus operis deſcriptio.*
11 Maygat, Xanderſgat *(vocum etymon) canales recipiendis in urbem navibus.*
12 Hoykay, Hautkay, Engelſe kay, Meekay, *unde dicta.*
13 *Plura alia ſpatio 20. annorum ejuſmodi addita, curâ Gilberti Schrubeckii.*

CAPUT X.

1 *Urbs in 13. regiones diviſa.*
2 *Pontes lapidei 74.*
3 *Guicciardinus ſuo ævo numerat 212. vias ſtratas.*
4 *Domos 13600. Fora 22.*
5 *Becani Elogium Antverpiæ.*
6 *Hortorum & herbarum ſumma ibidem cultura.*
7 *A quo tempore numerus domorum ſic excreverit.*
8 *Anno 1306. cœptum eſt plateas ſternere:*
9 *Etiam ſeriùs præcipuas.*
10 *Veteres domus argillaceæ; ſed Senatûs decreto deinceps abrogatum.*
11 *Olim multa loca vacua, nec ipſæ domus plateatim diſtinctæ.*
12 *Canales plurimi in urbem derivantur.*
13 *Tempore Caroli V. tres novi effoſſi, maximus 100. navium capax.*

CAPUT XI.

1 *Curia, ejus ſitus, bis renovata.*
2 *Ex priſco more ad Curias gradibus aſcenditur, & quare.*
3 *Noſtratibus curiis propria forma quadrata.*
4 *Domus Triumviralis judiciis deputata, intra veteris caſtri ambitum, anno 1539. renovata.*
5 *Judicia ibi ſub dio acta ex priſco Germanorum more, & quare.*
6 *Carcer publicus ſub annum 1520. reſtauratus.*
7 *Macellum ad rerum eſualium nundinationes ſtructum 1249.*
8 *Jus Macelli urbi tranſcriptum.*
9 *Triennii ſpatio novum ædificatum anno 1500.*
10 *Jure ponderum & menſurarum urbi tranſcripto an. 1549, domus eo fine ædificata.*
11 *Domus pro peſte infectis.*
12 *Aquarum receptaculum pro braxatoribus.*
13 *Unde circa iſtum locum omnes ſe receperunt.*
14 *Hallam textorum à Comite Flandriæ Urbs redimit.*

CAPUT XII.

1 *Burſa, ejus forma, nominis ratio.*
2 *Anno 1533. ſtrui cœpta. Poſtea incendio conſumpta. Dein reſtaurata.*
3 *Nationes 22. ſua habuerunt Antverpiæ Palatia.*
4 *Domus Hanſæ Teutonicæ impenſâ oppidorum Germaniæ quando ſtructa.*
5 *Fuggerorum domus.*
6 *Luſitanorum. Heſſorum.*
7 *Anglorum, quæ antea Lyranorum, nunc Collegium Jeſuitarum.*
8 *Domus aulæopolarum, porticibus adornata.*
9 *Domus Vitriariorum. Ærariorum. Aurifabrorum.*
10 *Merces in porticibus venales exponere moris antiqui eſt, Lovanii, Bruxellis.*
11 *Antverpiæ hujuſmodi porticus circa Templum D. Virginis ſtructa 1460. quo loco olim ſita.*
12 *Domus Civitatis Aquenſis.*
13 *Domus Monaſteriorum Tongerloënſis, Bernardina, Averbodienſis.*
14 *Domus Prælatorum Cameracenſis, Tornacenſis.*
15 *Domus Familiarum, Leccana, Hobocana, Liſtana, Lyrana.*

CAPUT XIII.

1 *Prima Urbis calamitas ab aquarum inundatione, anno* 1288.
2 *2. anno* 1300.
3 *3. anno* 1320.
4 *4. anno* 1446.
5 *5. anno* 1462.
6 *6. anno* 1468.
7 *7. anno* 1477.
8 *8. anno 1532. cum 172. Pagorum ruina.*
9 *Anni inclementis gelu, varii adnotati.*
10 *A terræ motu calamitas cum molarum everſione, anno* 1382.
11 *Item anno 1395. à violentiori.*
12 *A vento.*
13 *Ob caritatem annonæ varii anni atro ſigno notati.*
14 *Ob ignem itidem.*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

1 *Atvatici Antverpienſium progenitores fanum Marci tribus ab arce ſtadiis dicarunt. Ita Goropius,*
2 *Qui Martis nomen à Cymbrica lingua conatur derivare.*
3 *Auctoris nota ad donationem veterem cujuſdam prati* het Dienſtvelt.
4 *Inde* Dinſtdag, *Latinis dies Martis.*
5 *Culta etiam Pallas ſub nomine Walburgis, ædes priſcum nomen ſervat.*
6 *Cultus Priapus. Extat modò ejus ſtatua.*
7 *Vernaculis dictus* Ters, *illius vocis veſtigia.*
8 *Goropii de ejus delubro conjectura.*
10 *Veneris cultus, in loco dicto* Liefkenshoeck.
11 *Martis ſimulacrum.*

C A-

INDEX RERUM.

CAPUT II.

1 *Antverpienſes olim Cameracenſi, & Rhemenſi Metropoli ſubjecti.*
2 *Cujus ratio exhibetur, quamvis Leodio eſſet vicinior.*
3 *Primi gentis Apoſtoli Angli aut Hiberni.*
4 *Codex vitæ S. Gaugerici refert eum uſque ad* Tennam & Schandam *fidem propagaſſe.*
5 Tenna & Schanda, *fortè Tenera & Schaldis, qui in vita S. Gummari* Schinda *vocatur.*
6 *S. Gaugericus circa Antverpiam Chriſtum prædicavit: confirmante Meiero.*
7 *Cujus ſucceſſor Vindicianus, apud Bruxellam mortuus.*
8 *Hinc Eccleſia S. Gaugerici Bruxellis, fortè à Vindiciano dedicata.*
9 *Eligius, Gaugericus, Vindicianus, Humbertus, primi Atvaticorum Apoſtoli.*
10 *S. Humbertus uſus ſtratagemate, cultum Martis in Michaëlem Archangelum tranſtulit.*
11 *Ejus icon in veteri curia Bruxellis, cum inſcriptione.*
12 *Inde Sacellum S. Michaëlis in Cœnobio Antverpienſi cum veteri inſcriptione.*
13 *SS. Folianus & Fredegandus, apud ambivaritos Evangelii præcones, cultum Neptuni, apud Turninum (nunc* Doorne*) evertunt.*
14 *S. Fredegandus, Antverpiæ Tutelaris. Corpus ejus Turnino tranſlatum.*
15 *Andoverpi à SS. Eligio & Willibrordo, Religione imbuti.*
16 *Opinio Auctoris: Willibrordum pro fano Veneris, Templum Deiparæ inchoaſſe.*
17 *Walburgi Idolo, Virginem Chriſtianam ejuſdem nominis ſubſtituit.*
18 *Rothingus, Eccleſiam in Caſtro donat Willebrordo; ſed nondum plenè extirpatâ idololatriâ.*
19 *Godefridus Bullonius anno 1024. miſsâ Antverpiam particulâ præputii Chriſti, cultum Priapi in meliorem venerationem convertit.*
20 *Hac occaſione ſtructum Sacellum in Templo Mariano.*

CAPUT III.

1 *Templum Marianum.*
2 *Virginis icon inter arbores reperta.*
3 *Ab annis 400 locus ille Virgini Sacer, & frequentatus.*
4 *Decretum de circumferenda imagine.*
5 *Sacellum Deiparæ in Eccleſia dedicatum.*
6 *Inſtituta Civium confraternitas.*
7 *Item alia ob donatam Eccleſiæ S. Crucis particulam.*
8 *Singula opificia, propria habent in Cathedrali Sacella, & ornatiſſima.*
9 *Ædificium Templi ſplendidum.*
10 *Anno 1533. cum flagraſſet, pulchriùs reſtauratum.*
11 *Turris quando ſtructa.*
12 *Campanarum numerus, & concentus.*
13 *Chori ornatus.*
14 *Alius inchoatus, hactenus imperfectus.*
15 *Epitaphia Templi collegit Swertius.*
16 *Collegium 12. Canonicorum in Templo S. Michaëlis inſtitutum à Godefrido Bullonio.*
17 *Reſcriptum Godefridi, Ducis Lotharingiæ, in favorem ejus Collegii.*
18 *Templum ſuum donarunt Norbertinis, & ad Templum Deiparæ tranſlati.*
19 *Numerum ipſi ſuum raro exemplo auxerunt.*
20 *Primaria dignitas Præpoſiti olim, nunc Decani eſt.*
21 *Eccleſia in Cathedralem erecta, & quando.*
22 *Quæ Oppida, Collegia, Abbatiæ, Monaſteria, &c. Diœceſi ſubjecta.*
23 *Comitatus item 7. Marchionatus. 2. Baronatus. 7.*
24 *Epiſcoporum ſeries.*

CAPUT IV.

1 *Abbatia Præmonſtratenſis à S. Norberto fundata.*
2 *Qui Tanchelinum hæreticum ibi vicit.*
3 *Cœnobium à quibus dotatum.*
4 *Abbatia Principum hoſpitium.*
5 *Tumulus Iſabellæ conjugis Caroli Ducis.*
6 *Turris quando conciderit, exin deflagrarit.*
7 *Primus Abbas infulatus.*
8 *Viri Sanctitate celebres.*

CAPUT V.

1 *Plebanus Cathedralis ex quibus olim aſſumptus.*
2 *Fons Baptiſmalis.*
3 *Aliæ Eccleſiæ in Curam Paſtoralem aſſumtæ & quando.*
4 *Vetuſtiſſima S. Walburgis.*
5 *S. Jacobi.*
6 *S. Georgii.*
7 *S. Andreæ.*
8 *Earum interior, exteriorque ornatus.*

CAPUT VI.

1 *Prioratus S. Salvatoris fundatus per Petrum* Potz, *& quando.*
2 *Familia Potz Patricia.*
3 *Bogardi quando fuerint Antverpiæ.*
4 *Viventes exleges, coacti S. Franciſci Regulam amplecti, & quando.*
5 *Eorum Templum ab hæreticis everſum & reſtitutum.*
6 *Alexianorum inſtitutio quando cœperit Antverpiæ.*
7 *Quomodo primitus vocati.*
8 *Cœnobium extruunt aſſumptâ Regulâ Franciſcanâ & quando*
9 *In alium urbis locum migrarunt.*
10 *Inter quos Viri Illuſtres & Sancti.*
11 *PP. Societatis quando Antverpiam delati.*
12 *Eorum Collegium circa domum Aquenſem.*
13 *Obtinent à Senatu domum Anglicæ nationis.*

CAPUT VII.

1 *Ordinum mendicantium tria paria eodem anno Antverpiam veniſſe, putat Ortelius.*
2 *Dominicani ex Germania evocati, quando.*
3 *Templum manibus Alberti Magni dedicatum.*

INDEX RERUM.

4 Capitulum generale ibi celebratum.
5 Bello Belgico civili vaſtatum.
6 Viri celebres ejus Cœnobii.
7 Carmelitæ quando recepti.
8 Eorum Templum & ædificia.
9 ejus Conventûs Viri celebres.
10 Templum collapſum reſtauratum.
11 Cœnobium Franciſcanorum fundatum in frigido monte, & quando.
12 Dein aliò tranſlatum à Philippo Archiduce.
13 Pulſi Franciſcani à Farneſio reſtituti.
14 Sacellum S. Didaci.
15 Capucini admiſſi.
16 Auguſtiniani unionis Saxonicæ recepti in S. Andreæ Templo.
17 Eorum Cœnobium quando cœptum.
18 Pulſi tandem ob quædam non ferenda, nec amplius Auguſtiniani iſtius unionis reverſi.

CAPUT VIII.

1 Begginarum origo, & nominis ratio.
2 Diverſæ ab illis quæ ob hæreſim damnatæ.
3 Annales noſtri earum originem à S. Begga repetunt.
4 Earum Templum ubi primò ſtructum
5 Incenſum, dein tranſlatum.

CAPUT IX.

1 Cœnobii Ter Fakens primordia.
2 Auguſtini Regula ibi introducta.
3 Origo Cœnobii Ter Siecken
4 Diploma fundationis
5 Primò Fratrum fuit, dein ſimul & Virginum, nunc Sororum tantùm.
6 Auguſtini iis Regulâ præſcripta.
7 Cœnobio vaſtato, aliud circa Caſtri planitiem cœptum.
8 Fundatio Nonnarum Victorinarum in ſuburbano.
9 Deſtructo Monaſterio, intra muros receptæ.

CAPUT X.

1 Monaſterium Te Cleren quando fundatum.
2 Virgines Treveris advocatæ.
3 Turbarum tempore profugæ, dein revocatæ.
4 Fundatio Monaſterii Tertiariarum, à quo & quando.
5 Fundatio Monaſterii Converſarum,
6 Quod antè fuerat Hieronymianorum.

CAPUT XI.

1 Sorores nigræ, undè ſic dictæ. Earum munus.
2 Antverpiæ quando admiſſæ.
3 De initio majoris Noſocomii authoris conjectura.
4 circa D. Georgii nunc tranſlatum.
5 Templum quando conſecratum.
6 Religioſi utriuſque ſexûs olim ibi miniſtrarunt.
7 Het Meyskens Huys à quo & quando fundatum.
8 Item het Knegtiens Huys.
9 Item het Dulhuys.
10 Fundatio Hoſpitalis 7. dolorum vetulis alendis.
11 Fundatio Sacelli gratiæ,
12 Conventûs noſtræ Dominæ,
13 Fratrum cæruleorum ad portam vaccarum,
14 Hoſpitalis S. Juliani excipiendis peregrinis,
15 Sacelli in vico Alutariorum.

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

1 Antverpia juris Cæſarei, quamvis à Gallis quandoque poſſeſſa.
2 Hinc Marca Regni & Imperii dicta,
3 Quod ex variis Diplomatibus probatur.
4 Cui non obſtat Conſtitutio Carolina.

CAPUT II.

1 Antverpia Marchia Imperii.
2 Primæ nobilitatis præfecti huc ablegati.
3 Quare Marchiones vocati.
4 Præfectura in hæreditariam tranſiit dignitatem
5 Qualiter à veteribus nominata.
6 Auctoris ſententia diſſidentes concilians.
7 Utelo Marchiæ Præfectus. Ejus cænotaphium.
8 Succedit Hugobertus.
9 Hugoberto Anſbertus.
10 Quâ occaſione id factum.
11 Anſberti Epitaphium.

CAPUT III.

1 Marchia Antverpiæ Lotharingiæ conjuncta.
2 Dein Flandriæ.
3 Dein Brabantiæ.
4 Quâ ratione id factum.
5 Antverpiæ poſſeſſores Marchiones Imperii dicti.
6 Divæi & aliorum opinio refellitur.

CAPUT IV.

1 Mos priſcus Francorum conſtituendi Pares Caſtri.
2 Illuſtres perſonæ Caſtri Antverpienſis Pares.
3 Per Parem Zelemenſem titulus Caſtellani Dieſtenſibus tranſcriptus.
4 Præeminentia Vicecomitis Antverpiani.

CAPUT V.

1 Ad Michaëliticos Cœnobitas ſpectavit olim Scabinorum conſtitutio.
2 Juſtitiæ præfecti Tribunus & Amannus.
3 Scabini electi Patricii & Plebeii.
4 Quod ex antiquis Diplomatibis probatur.
5 Scabini dein ex lectiori tantum civium parte aſſumpti, numero ſæpè ſeptenario.
6 Quæ dignitas nonnunquam ad vitam collata.
7 Poſteà numerus duodecim fixus eſt.
8 Paulatim demum auctus uſque ad 18.
9 Forma electionis modernæ.
10 Juriſperiti duo Antverpiæ ſemper à conſiliis.

CAPUT VI.

1 Burgimagiſtrorum in Brabantia Origo.
2 Hæc forma regiminis à Principibus immutata graviter id ferentibus.
3 Permiſſum Antverpienſibus Conſules ſibi creare.

4 *Propter ortum tumultum, Princeps Legatos mittit qui Conſules & Scabinos ſtatuerent.*
5 *Senatui adjuncti Conſiliarii 6, deinde 12, ex opiſicum numero.*
6 *Ducis Tribunal ſpeciale, è quibus perſonis conſtaret.*

CAPUT VII.

1 *Libertatis urbanæ privilegium, ſigillum.*
2 *Quod modò à pagis & villis uſurpatum.*
3 *Veterum ſigillorum forma.*
4 *Cur manus truncatæ in ſigillo Antverpiæ.*
5 *Sigillum in urbibus duplex.*
6 *Sigilla ut ſacra cuſtodita.*

CAPUT VIII.

1 *Urbis Antverpiæ peculium & juriſdictio.*
2 *Olim ad Marchiones ſpectabat, quidquid intra vallum erat.*
3 *Plures vici ſuburbani per ampliationem mœnium urbani facti, & coëmpti.*
4 *Senatui conceſſum quidquid muris portiſque claudebatur.*
5 *Alia item loca extra urbem in Senatûs poteſtatem venerunt.*
6 *Emolumentorum, vectigalium &* acciſi *computus Guiociardini.*
7 *Eorum computus ex rationibus publicis.*
8 *Permiſſum Senatui vectigalia creare.*
9 *Receptores olim ex Scabinorum Collegio.*
10 *Poſteà aſſumpti ex plebeiis.*
11 *Numerus ad tres reductus.*
12 *Ex quibus modò aſſumantur.*
13 *Monetæ cudendæ jus antiquum Antverpienſium*

CAPUT IX.

1 *Merces Italicæ Antverpiæ diſtrahuntur & quæ.*
2 *Gallicæ*
3 *Anglicæ*
4 *Hibernicæ & Scotæ*
5 *Germanicæ*
6 *Hiſpanicæ*
7 *Earum computus ex Guicciardino.*
8 *Quo tempore mercaturæ Antverpiæ cœperint initia.*
9 *Brugarum & Bergarum fortuna eò tranſlata.*

CAPUT X.

1 *Antverpienſes, quidquid alibi fabricatur, imitantur.*
2 *Nundinæ liberæ ab areſtis conceſſæ & quando.*
3 *Stabulatio ſalis origo diſſidii cum Mechlinia.*
4 *Equorum mercatus.*
5 *Mechanicorum operariorum cenſus.*
6 Piſtorum. Lanionum. *Piſcariorum.*
7 *Chirurgorum. Sartorum. Pictorum. Sculptorum.*
8 *Braxatorum. Textorum.*
9 *Decani Laniſicum olim mercenarii, nunc paſſim Nobiles.*
10 *Intendentes annonæ.*
11 *Opificiorum ſingulorum cenſores.*
12 *Forma electionis & eorum authoritas.*
13 *Ex decedentibus Decanis 12. Conſiliarii eliguntur*
14 *Hæc omnia variis temporibus ſæpè immutata.*
15 *Quantum in ſubſidium Patriæ Antverpia contribuerit, reſpectu aliarum Brabantiæ urbium.*

CAPUT XI.

1 *Privilegia* & *leges Antverpienſium proximè ad jus ſcriptum & æquitatem accedunt.*
2 *Bona immobilia tantùm coram Senatu diſtrahere licitum.*
3 *Sed non requiritur authoritas Principis, etiam in feudis.*
4 *Malevolos urbe & Ducatu excludere permiſſum.*
5 *Cautela adhibenda antequam bonis aut corporibus civium manus injiciatur.*
6 *Privilegia feminis conceſſa.*
7 *Conſtitutio ad abbreviandum lites.*
8 *Qualiter pupillis & viduis proviſum.*
9 *Qualiter Scabini cum aſſumptis hebdomadatim de publica re tractent.*
10 *Graphiariorum, Secretariorum & Penſionariorum munus.*

CAPUT XII.

1 *Cives foris habitantes ſex ſeptimanis citrà veniam Conſulis privilegiis exuti.*
2 *Urbs in 13. Regiones partita.*
3 *Vico-Magiſtri, eorumque munus.*
4 *Guldæ ſex.*
5 *Guldæ arcus Chalybei duæ: earum antiquitas. Collegii numerus.*
6 *Guldæ arcus cornei duæ.*
7 *Plura certamina indixere, plures alibi palmas retulere.*
8 *Guldæ Sclopetariorum & Gladiatorum.*

CAPUT XIII.

1 *Antverpienſium candor.*
2 *Hoſpitalitas.*
3 *Studium peregrinandi.*
4 *Studium linguarum.*
5 *Gymnaſia artium prope centum.*
6 *Eorum pars lectior Scholarchæ Cathedrali obnoxia.*
7 *Juventutis varia exercitia.*
8 *Studia humaniorum apud PP. Societatis.*
9 *Bibliotheca publica.*
10 *Summarium encomium Antverpienſium.*

INDEX RERUM.

LIBER QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Quadripartita diviſio diſtrictus Antverpicuſis.
2 Opus Caſtrenſe ſive juriſdictio ad quæ loca ſe extendat.

CAPUT II.

1 Antverpiæ ſuburbana.
2 Begginagium portæ Cronenburgicæ.
3 Qua ratione ejus loci dominium Senatus acquiſierit.
4 Sacellum S. Willebrordi extra portam S. Georgii.
5 Item Berchem Equeſtris gentis dominium.
6 Item Cœnobium Luythagen.
7 Portæ Kipdorpenſis ſuburbanum Borgerhout
8 Portæ Bergenſis Dambrugge.

CAPUT III.

1 Juriſdictio Schalteti Antverpienſis in Comitatum Ryenſem.
2 Diſtinctus tamen Comitatus Ryenſis à Marchia.
3 Etymon nominis Rye.
4 Rye pars olim pagi Teſſendrici, nunc à Teſſendro ſeparatur.

CAPUT IV.

1 Turninum. Etymon nominis
2 Urbs olim, Fredegandus illius Apoſtolus.
3 Corpus ejus inde tranſlatum.
4 Hoc præſidio deſtituta, à Normannis deſtructa.
5 Turninum Caſtro & Abbatiâ (quæ poſteà tranſlata) inſtructum.
6 Collegiata ejus & duo Cœnobia perierunt.
7 Dos Canonicorum & decimæ ad quos devenerint.
8 Ejus dominium cum 4. aliis acquiſitum Antverpienſibus.
9 Dictorum Dominiorum prætoria.

CAPUT V.

1 Cantecroy Comitatus. Caſtrum à quo ædificatum.
2 Dominium quorum olim fuerit.
3 Ad Granvellanum tandem pervenit, adjunctis aliquot Dominiis.
4 Res ſacra olim Lobienſis Eccleſiæ
5 Nunc eſt Comitum Cantecroyanorum.
6 Pagi dicto Comitatui ſubditi. Eorum antiqua Tribunalia
7 Eorum prætoria & arces.
8 Gentiles familiæ ad quas olim ſpectarunt, & ad quas devolutæ.
9 Fundatio Abbatiæ S. Bernardi à quo & quando.
10 Quæ poſteà tranſlata ad Schaldim
11 Ejus ſumptuoſa ædificia. Anno 1582. incenſa.

CAPUT VI.

1 Herentaldi ſplendor ante annos mille, jam declinavit.
2 Situs ejus intra limites Caſtri Antverpienſis.
3 Marcgravii Antverpienſes quando Herentaldi ſedem fixerint.
4 Herentaldum Ryenſis Provinciæ urbs primaria
5 In hoc tractu patrimonium Regiarum Virginum Gertrudis & Waldetrudis.
6 Herentaldum olim dictum Urbs S. Waldetrudis.
7 Unde Capituli Montenſis aliquale in eam hactenus dominium.
8 Herentaldum Lotharingiæ portio, cujus Dux Advocatus.
9 Civitatis jure & mœnibus donatum & quando.
10 Loci dimenſio. Portæ. Pontes.
11 Calamitates urbi illatæ variis annis à fluvio Netha.
12 Varia privilegia urbi à variis Ducibus conceſſa
13 Ratio formandi Magiſtratus.
14 Contubernia Sagittariorum & Rethorum.
15 Curia vetus incenſa, dein reſtaurata: ejus ornatus.
16 Eccleſia & Chorus
17 In qua erectum Collegium Canonicorum poſteà intercidit.
18 Eccleſiæ perſonatus Capitulo Hoochſtratano incorporatus.
19 Franciſcani quando admiſſi.
20 Templi eorum conſecratio.
21 Begginagium.
22 Monaſterium Horti concluſi B. Mariæ à quibus fundatum.
23 Canonici Regulares ibidem, facti poſteà Præmonſtratenſes.
24 Alii Canonici Regulares ibidem quando fundati titulo Throni Mariani.
25 Gerontocomia 4. & unum puerorum.
26 Herentaldi calamitates ab incendio diverſis annis.
27 Gravis ejus ruina tumultuum Belgicorum tempore.
28 Præſidio militari dein afflictum.
29 Suburbia portis reſpondentia & ſacella.
30 Miraculum S. Euchariſtiæ.
31 Præfectus urbanus quibus pagis etiam extra præſideat.
32 Molla pagus unde ſic dictus.
33 Erat olim peculium Abbatiæ Corbeienſis, nunc

nunc

nunc ad alios devenit.
34 *Sacella S. Willebrordi & Apolloniæ.*
35 BALEN *Averbodienſibus donatum.*
36 *Sacellum S. Thomæ Cantuarienſis. Parœcia.*
37 RHETA. *Nominis origo.*
38 *Eccleſia Tongerloënſium eſt: Dominium aliorum.*
39 *Eccleſia* CASTERLÆ *Cameracenſium eſt. Dominium ad alios ſpectat.*

CAPUT VII.

1 TONGERLETUM. *Etymon nominis.*
2 *Vicus dependet ab Abbatia Præmonſtratenſi.*
3 *Quæ Abbatia Seminarium eſt Paſtorum.*
4 *Cujus tenuia initia quando cœperint.*
5 *Canonici Diſthemienſes à Tongerloënſibus fundati.*
6 *Abbates meritis celebriores recenſentur.*
7 *Series eorum ſucceſſiva.*

CAPUT VIII.

1 LYRA. *Veteres fabulæ.*
2 *Villa fuit* Gummari, *Viri Illuſtris, Enochi in Batavis Domini.*
3 *Hinc cultus ejus apud Enchuſianos, & ad tumulum* Lyræ *ſupplicatio.*
4 Grimnariæ *uxoris* Gummari *ſævitia.*
5 *Indigenarum traditio & joculare in malas uxores.*
6 *Palus in quo* Grimnaria *demerſa.*
7 *Palatium* Gummari *& fons miraculoſus.*
8 *Qui Oratorium dedicavit in* Niveſdonck.
9 *Miraculum à* Gummaro *factum.*
10 *Locus miraculi Sacello ornatus, quod dein collapſum, reſtauratum.*
11 *Arboris ferreæ in dicto Sacello inſcriptio.*
12 *Cingulum S. Gummari.*
13 *In loco* Scadeneyck *convenerunt SS. Rumoldus & Gummarus.*
14 *Ubi Gummarus primum ſepultus.*
15 *Poſtea in feretrum elevatur, & viſitatio corporis.*
16 *Theca inter tumultus Belgicos direpta. Oſſa recollecta*
17 *Normannorum furorem Gummarus avertit.*
18 *Campanæ ſponte ſonuêre, cujus rei memoria & modo celebratur.*
18 *Unde Idolorum effigies in Sacello S. Gummari.*
20 Lyra *quomodo à nomine* ledo *deductum.*
21 Lyra *olim municipium cum Monaſterio Canonicorum.*
22 *Eorum aucto peculio ædificata Eccleſia*
23 *Ejus turres quando ſtructæ.*
24 Lyra *quando inter Brabantiæ urbes numerata*
25 *Quâ occaſione foſſis cincta.*
26 *Varia Lyranis conceſſa Privilegia, inter cætera, ſtapula armentorum.*
27 *Pomœrium urbis quando dilatatum.*
28 *Urbis portæ. Cataracta. Macellum. Molæ fluvitiales quando ſtructæ.*
29 *Begginarum Curia, dein muris incluſa.*
30 *Alexiani* Lyram *evocati ex prima habitatione ad aliam migrarunt.*
31 *Noſocomium, primò Religioſorum utriuſque ſexus, nunc Virginum tantùm.*
32 *Xenodochium S. Jacobi*
33 *Item S. Antonii, & aliud S. Barbaræ pro vetulis mulierculis.*
34 *Aliud S. Annæ pro egenis conjugatis. A quibus & quando fundata.*
35 *Inſtitutio Monaſterii* Sion *quando cœperit.*
36 *Monaſterium Franciſcanarum nigrarum.*
37 *Carthuſia elegantis fabricæ. Antverpiâ Lyram quando tranſlata.*
38 Nazarenum. *Abbatia Ciſtercienſis Virginum.*
39 *Quando & quo poſteà tranſlata. Incenſa.*
40 *S. Beatrix prima Antiſtita.*
41 *Pars lintei ſepulchralis Chriſti ibi aſſervata.*
42 *Monaſterium Virginum* Montis Pacis *Bredâ Lyram tranſlatum.*
43 Lyra *ſubcenſetur Antverpiæ, ejuſque Sculteto.*
44 *Sed in Bello ſequitur Caſtra Lovanienſium.*
45 *Ordinum & Nobilium conventus, & Regiæ nuptiæ* Lyræ *celebratæ.*
46 Lyra *incendio* 1485. *deformata.*
47 *Senatus circa natalitium S. Joan. renovatur.*
48 *Forma renovationis & præſentationis.*
49 *Opificum Tribus. Sagittariorum Collegia, & Rhetorum*
50 *Primas ſæpè palmas reportarunt. Ludos publicos inſtruxerunt.*
51 *Gymnaſia litterarum* Lyræ *celeberrima olim.*
52 *Bellorum injuriâ ceſſarunt.*
53 Lyra *capta. Spoliata. Rurſus in gravi metu. Quibus hæc annis.*
54 *Suburbanum Lyrenſe Sacellis & Prætoriis ornatum.*

CAPUT IX.

1 SANTHOVIA. *Ejus Tribunal privilegiatum*
2 *Quâ ratione id obtentum.*
3 Santhoviæ *Prætor,* Lyræ *nunc jus dicit.*
4 Grobbendonca *Baronatus* Santhoviæ *ſubjectus*
5 *Cujus Dominium per varias familias tranſiit.*
6 RANST. *Ejus Prætorium. Toparchæ.*
7 HALLE. WOMELGEM.
8 WESTMAEL. OISTMAEL. SCHOETEN. VOORSCHOETEN. MERXEM. *Prætoria. Toparchæ.*
9 DUFFEL *Baronatus. Perſonatus Eccleſiæ Tongerloënſium.*
10 *Dominium ejus & Advocatia quando ad* Merodios *devenerit.*
11 *In* Duffelæ *diſtrictu olim Abbatia* Rooſendael, *nunc Mechliniam tranſlata.*

CAPUT X.

1 GELA *Baronatus, & Municipium.*

INDEX RERUM.

2 *S. Dympna quo tempore eò venerit, & quis tunc loci ſtatus.*
3 *Unde nomen* Gela.
4 *Templum. Nundinæ hebdomadales & annales.*
5 *Curia. Scabini quomodo & unde aſſumantur.*
6 *Gymnaſium litterarum.*
7 HADSCOT. *Xenodochium S. Eliſabethæ quando ibidem fundatum.*
8 *Olim Fratrum fuit, nunc Virginum eſt.*
9 *Locus Martyrii S. Dympnæ.*
10 *Eccleſia ejus honori & tumulo dedicata.*
11 *Collegium Vicariale ibi fundatum, mutatum poſteà in Canonicale.*
12 *Xenodochium pro phreneticis.*
13 *Xenodochium pro pauperibus. Epitaphium Fundatoris.*
14 *Caput S. Herberni & corpus S. Dympnæ in Eccleſia ſervata.*
15 *Miraculum circa Martyrum corpora.*
16 CAPREMONTIUM. *Ejus Eccleſia. Laniſicum textrinæ.*
17 ANGULARIA WINKELUM. *Ejus Gerontocomium.*
18 OOSTERLO. *ejus Sacellum. Societas Bombardariorum. Caſtellum.*
19 *Familiæ Toparcharum de* Ooſterlo.
20 ZAMMALIA. *Templum. Sodalitas Armatorum. Cella SS. Dympnæ & Herberni.*
21 MILLEGEM. BELLE. *Curiales eorum à Canonicis Gelenſibus pendent.*
22 LAREM. LISEL, *habuit olim Begginagium. Loca quædam ignobiliora*
23 *Gelenſis municipii & diſtrictus amplitudo*
24 *Appellatur à ſententia Gelenſium ad Beſſeranos, & à pagis ad Gelenſes.*
25 *Pagi aliquot Præmonſtratenſibus, alii Baroni, alii aliis Dominis obnoxii.*
26 OELEM *Comitatus arce inſtructus cum quibuſdam aliis dati in emphyteuſim Baronibus.*
27 *Donatio quædam Comiti* Megano *facta non videtur effectum ſortita.*
28 WESTERLOA *peculiaris titulus Baronum.*
29 WESTERLOÆ *Parœcia & arx olim munitiſſima, nunc vallo exarmata.*

CAPUT XI.

1 HOOCHSTRATEN *Comitatus.*
2 *Arx ab Hunnis primò ſtructa. A quo reſtituta. Parem vix habuit Belgium.*
3 *Incenſa. Vaſtata.*
4 Hoochſtrati *leges, Scabini, ſigillum ante annum* 1210.
5 *Urbibus quando annumerata, cum titulo Baronatûs.*
6 *Dynaſtæ ejus gentiles* de Kuyck *Cœnobii Corſendoncani fautores.*
7 Joannis Cucani *tumulus & epitaphium Turnhauti.*
8 *Burgum* Gelmen, *ejus veſtigia*
9 *Initia Cleri Hoochſtratani*
10 *Dicti Joannis Cucani munificentia in Hoochſtratanos.*
11 *Dominium* Hoochſtrati *à Cucanis tranſiit ad Borſelanos.*
12 *Ejus Begginagium quando inſtitutum.*
13 *à Borſelanis dominium venit ad Buranos, dein ad Culeburgicos.*
14 *Xenodochium & Sacellum S. Juduci reſtitutum.*
15 *Monaſterium Virginum Urbàniſtarum quando cœperit.*
16 *Ab his fundatio Monaſterii Boxtellani facta.*
17 *Dominium* Hoochſtrati *tranſiit ad Lalanos*
18 *Sub quibus Hoochſtratanorum res promotæ.*
19 *Templum auctum & ornatum*
20 *Collegio Canonicorum inſtructum*
21 *Unde Capitulum Antverpienſe partem habeat in collatione Præbendarum.*
22 *Munificentia Dominæ Hoochſtratanæ in Cœnobium S. Claræ, Sacellum S. Apolloniæ & Begginagium.*
23 *Quæ & Orphanotrophium fundavit.*
24 *Aliud ſimile à Parocho fundatum.*
25 *Platea unde loco eſt nomen reparata.*
26 *Nundinæ hebdomadales, annales, earum Privilegia*
27 *Gildæ duæ. Societas Poëtarum. Sodalitia ſacra.*
28 *Halla pannificum. Ejus directores.*
29 *Ex Præfectis aliorum opificum eliguntur Jurati.*
30 *Scabinorum duo ſunt Tribunalia qui à Comite conſtituuntur*
31 *Prout & Conſules. Curia. Privilegia Hoochſtratanorum*
32 *Præclari Viri Hoochſtrato oriundi.*
33 *Comitatus Hoochſtratanus à Carolo V. erectus adjunctis aliis Toparchiis*
34 RYCKEVORSEL. *Ejus Eccleſia. Prætorium. Tribunal.*
35 WORTELEN. MIERLE.
36 MINDERHOUT. MEER, *Peculia Tongerloenſium.*
37 *Eccleſiæ Hoochſtratanæ ſacerdotalia ornamenta.*
38 *Tumuli Comitum.*
39 *Municipii ædes pulchræ, & plantaria; ſed incendio & armis deformata*
40 *Quercus duæ trunco prodigioſo.*
41 *Enumeratio vicorum tractûs Hooſtratani*
42 *Gentiles* de Wingaerde *ex Germania oriundi*
43 *Quando in Brabantia ſedem fixerint*
44 *Ex iis Prætores Sylvæducenſes & Bredani, plurumque Bredæ fundationum dotatores & fundatores.*
45 *Chiliarchæ. Equites in variis Principum haſtiludiis præſentes.*
46 *Ex his Præpoſitus Leodienſis* Winandus.
47 *Apud Salſinenſes Epitaphium Antiſtitæ ex eadem familia*
48 HOBOKEN *Baronatus. Ejus Eccleſia Canonicis*

nicis Antverpienſibus donata.

49 Ejus Toparchia à Naſſoviis venit ad Grobbendoncanos

50 HOBOKEN HEYDE. HEMESHEM, ejus Eccleſia Abbatiæ S. Bernardi donata.

51 Priſca rudera Abbatiæ S. Bernardi à calamitate reliqua

52 Ejus Abbatiæ Benefactores ex Nobilitate Belgica recenſentur

53 Series Abbatum in margine.

54 Villa Abbatiæ in Puderſe in Cœnobii formam pro tempore coaptata.

CAPUT XII.

1 TURNHOUTUM primarium Municipium Brabantiæ.

2 Unde nomen.

3 Inter ſex francas Warandias Brabantiæ cenſitum

4 OUT TURNHOUT, unde tot locorum nomina in Broeck, Dyck, Donck, Voort, Brug deſinentia

5 Turnhouti priſcum nomen Sylva Thoroldi, & Abbatiæ Bavonicæ Gandavi peculium.

6 Flandri contendunt hoc de ſuo Thoralto intelligendum. Refutantur.

7 Turnhoutum locus venationis. Arx ejus & Caſtellanus.

8 Oppidi inſignia & ſigillum.

9 Quâ occaſione locus habitari cœperit, poſteà oppidi privilegio honoratus.

10 Quinque ejus laciniæ ſeu anguli.

11 Curiæ circa vetus Turnhoutum. Earum nomina

12 Turnhouti excreſcentiæ & agri communes.

13 Plateæ loci ſtratæ, & tributum pro earum conſervatione

14 Forum. Nundinæ hebdomadales & annales, earum privilegia.

15 Halla pannificum. Ejus Directores, Cenſores, Judices, Signatores, eorum juriſdictio.

16 Macellum. Plantaria. Contubernia Sagittariorum & Poëtarum. Et reportata ab iis præmia.

17 Caſtrum quando ſtructum, auctum, renovatum.

18 Expugnatum & civium fidei commiſſum.

19 A Bredanis captum, poſteà recuperatum, ægrè rurſus redactum.

20 Poſteà incendio miſerè collapſum.

21 Curia & Macellum exuſta.

22 Forma renovationis Scabinorum.

23 Senatus quæ munia conferat

24 Actuarii munus.

25 A Scabinis Turnhoutanis Antverpiam appellatur

26 Scabinorum Turnhoutanorum poteſtas.

27 Municipii calamitas à peſte.

28 Xenodochium, munificentiâ & privilegiis Principum auctum

29 Menſa S. Spiritus. Ejus Privilegium. Hierocomium.

30 Collegium Canonicorum à quo dotatum.

31 Templum. Ejus ornamenta. Feneſtræ. Tumuli.

32 Begginagium quando fundatum.

33 Sacellum S. Theobaldi. Gymnaſium litterarum. Viri celebres qui ex eo prodierunt.

34 Turnhoutum fœdus pepigit cum urbibus Brabantiæ.

35 Maluit eſſe primum municipiorum quàm ultimum oppidorum.

36 Cives ex Privilegio totâ Brabantiâ immunes.

37 Alia eorum Privilegia. Quæſtoris Privilegium.

38 Prætoris Turnhoutani inter alios Brabantiæ quis ordo.

39 Controverſiæ aucupii & venationis Turnhouti deciduntur.

40 Municipii & Corſendoncæ calamitates à bello.

41 CORSENDONCA Cœnobium, cujus Diœceſios. Nominis etymon. Quando fundatum.

42 Oratorium ejus. Cœnobium Windeſemienſibus unitum.

43 Walterus ejus Prior auctor reformationis & aliorum Cœnobiorum fundator

44 Corſendoncanorum Viri celebres, & eorum coloniæ.

45 Ditioni & Quarterio Turnhoutano quæ loca obnoxia.

ARENDONCKA

1 Deductio nominis. Romanorum veſtigia.

2 Inſignia & ſigillum Municipii

3 Privilegia ipſi conceſſa

4 Inter oppida non mœnita conſeſſum habet

5 Opificium textorum (Tyken) Hallam habuit Antverpiæ.

6 Nundinæ hebdomadales & annales.

7 Plantaria

8 Chartæ incendio deperditæ quomodo renovatæ

9 Forma electionis Scabinorum

10 Baliſtariorum, Sagittariorum & Poëtarum ibidem contubernia.

11 Eccleſia. Communicantium & ædium numerus.

12 A peſte & bello totalis municipii calamitas.

13 quo pacto reſtitui cœptum.

14 Viri celebres municipio orti

15 In litteris concordiæ cum Turnhoutanis initæ Arendonck pagus dicitur

16 Non tamen ideo pagis accenſendum

17 Arendoncka olim ſui juris.

WELDA

1 RAVELS, in ſacris Tongerloënſium eſt. Tribunal à conſortibus ſeparatum.

2 POPPEL, Scabinagii Weldenſis. In ſacris Tongerloënſium.

INDEX RERUM.

3 WELDA *Averbodienſium in ſacris, ad quos & decimæ devenerunt*

4 *Templum quare S. Michaëli ſacrum. A quibus ſtructum.*

5 *Privilegia & immunitates Weldenſium.*

6 Welda *Oiſtervicanis ſubſtracta & juncta Turnhoutanis.*

7 *Curia Poppellenſis*

8 *Vicus* Poppel *incendio deformatus.*

9 Weldæ *arces duæ olim, nunc everſæ*

10 *Nundinæ nunc obſoletæ.*

11 *Contubernia. Plantaria. Alia Privilegia. Sagittariorum ſodalitia.*

12 *Sodalitas ſacra. Vetus ejus ritus quidam.*

13 *Xenodochium.*

14 *Sacellum S. Joannis. Sacerdotis ejus Miſſarii & Scabinorum obligatio.*

15 *Memoria* Nievenhuſiorum.

16 *Fundatio Joannis* de Lummen

17 Weldenſium *zelus Religionis*

18 *Ædificia incendio & ſpoliatione collapſa*

19 *Weldenſes longævi*

20 Henricus Dunganus *ſtudiorum fautor*

21 *Alii pagi* Turnhouto *ſubjecti. eorum Toparchæ.*

FINIS

Indicis rerum &c.

J. B. GRAMAYE
TAXANDRIA,
IN QUA
ANTIQUITATES
ET DECORA

Regionum 5, Coloniarum 6, Ducatuum 3, Comitatuum 7, Baronatuum 5, Epiſcopatuum 4;

INITIA, INCREMENTA, PRIVILEGIA, ORNAMENTA

Oppidorum 10, Municipiorum 20, Caſtellorum 50, Dominiorum Pagorumque 150;

FUNDATIONES, MONUMENTA, VIRI, RES NOTATU DIGNÆ

Abbatiarum 5, Eccleſiarum Collegiatarum 9, Cœnobiorum 63, Hoſpitalium 50,

Ex Archivis ſingulorum locorum ipſiuſque Authoris peregrinatione collecta.

CENSURA
SENATUS SYLVÆDUCENSIS.

QUartæ Brabantorum Metropolis Hiſtoriam, quo illa conditore orſa, ſitu munita, inſtitutione formata, religione accenſa, fide præclara, artificiis exculta, privilegiis decorata, virtute bellicâ & ſtudio litterario nobilitata excreverit, Clariſſimi Viri J. B. GRAMAYE operâ elaboratam, maximoque labore digeſtam, Annalibus & antiquis Oppidi Territoriique monumentis, & veritati conformem eſſe atteſtatur Magiſtratus Senatusque Sylvæducenſis: quapropter publico ei nomine gratias agit, & hoc teſtimonium Actuarii ſui ſubſcriptione & ſigillo publico muniri juſſit hâc tertiâ Septembris, anno 1609.

Signatum

J. Vanden Velde.

Sereniſſimis Belgarum Principibus

ALBERTO ET ISABELLÆ

MONARCHARUM,

IMPERATORUM, REGUM

POSTERIS,

ET PER EOS

DUCATUUM

CAMPANIÆ, MOSELANDIÆ, SICAMBRIÆ;

COMITATUUM

PELANDIÆ, TAXANDRIÆ, TISTERBANTII, CUCIÆ;

REGIONUM

AMBIVARITICÆ, PEMANICÆ, TAXANDRICÆ

ET ALIARUM;

COLONIARUM

CYMBRIÆ, ROMANÆ, SALICÆ ET ALIARUM;

REGULIS, DYNASTIS,

POSSESSORIBUS, HÆREDIBUS,

OFFERT J. B. GRAMAYE

Volumen hoc ANTIQUITATUM & ſolennia verba;
Velut è ſtreniæ luco verbenas,

Anno hoc ineunte decimo ſupra ſæcularem ſextum decimum.

JUBE DEUS, FAVETE SUPERI,

UT MAGNIS BELGARUM PRINCIPIBUS,

PATRIÆ PATRIBUS

ALBERTO ET ISABELLÆ,

ANNUS HIC DECIMUS LENITER FLUAT,

ET DECIES DECIMUS TALIS REDEAT,

ET TER ET TER BEATIOR REDEAT,

QUOD UNUM IN VOTIS EST OMNIUM,

QUIBUS PAX, FELICITAS ET BONUM EST CORDI.

NOBILES, ORNATISSIMI, PRUDENTISSIMI REIPUBLICÆ SYLVÆDUCENSIS MODERATORES.

FEfellit deſideria multorum magìs ſerò (ſed non fraudi fuit, quia magìs ſeriò) evulgata noſtra Taxandria. Seriò dixi, quod prudentiæ & humanitatis veſtræ munus eſt, qui impendio & labore maximis, diligentià & fide optimis rudem & indigeſtam archivi veſtri molem mecum excuſſiſtis, & quæ ad animandum Hiſtoriæ noſtræ corpus facere videbantur, elegiſtis, communicaſtis, recognoviſtis, quæ velut illuni nocte ſidus, ubi lux virtutum ad fatalem quaſi veſperam declinare, & priſtinus ſplendor lethæo rore gravis flacceſſere incipit, ſui luminis velut Numinis quodam adminiculo tenebras ignorantiæ, caliginem inſcitiæ, injurias oblivionis ſolet vindicare. Et velut lampadis nocturnæ potior vita debetur fomiti, ita hujus Scripti gratia Vobis, qui nobiliſſimæ Civitatis decora tot nationum votis expetita litteris mandare, neglectas incurià Majorum (qui virtute contenti, extra & ſupra eam nihil mecirum aut mercedis ambiebant) res togâ ſagoque patratas lucem aſpicere paſſi eſtis: lucem intelligo, quæ ab Hiſtoria non tam datur quàm propagatur. Quamvis enim rerum fortiter & benè geſtarum fama lateri quàm latere magis ſoleat, & pleno ore velut die videri; tamen ſuccedentibus diei coſmico naturalibus tenebris, temporum intervalla & locorum ſejunctio etiam fortiſſimorum acta paulatim obſcurat & ſepelit injurioſo quodam oblivio. Cui rerum humanarum diſpendio obviam ituri Majores heroïca facinora chartaceis vinculis in carcere hiſtorico compingentes, velut æternitati conſecrabant, non ita deinceps aut ſaltem non ita temerè evolatura. Perennitatem illam non equidem arrogo; ſed merentur Sylvæducenſium res, quod ut amplius ſciant omnes qui ſciunt, Antiquitates Urbis in publicum do, idque ſub Ampliſſimo Nominis veſtri Patrocinio. Veſtrum erit *Inclytæ Reip. Patres*, qui collatis ad Acta publica & Principum Reſcripta hujus Opuſculi ſcedis, diligentiæ & veritatis mihi teſtes fuiſtis, obſequii mei officiique teſtimonium cum hoc papyraceo munere dignantèr accipere, & habere in veſtris

Ampliſſimi Reipublicæ Sylvæducenſis Moderatores,

Unum vel maximè

J. B. GRAMAYE,

Qui hæc mittit Calendis Septembribus M. DC. X.

INDEX SAN-

INDEX SANCTORUM

In locis Territorii Taxandriæ celebrium.

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

A

Apoſtolus Andreas 9.2.
Agnes 9.2. 10.1. 27.1.
Anthonius. 10.1. 11.1. 12.1. 19.2. 22.2. 24.2. 26.1. 27.1. 29.1.
Anna. 10.1. 16.2. 17.1. 25.1
Agatha. 22.2.

B

Barbara. 10.1. 11.2. 17.1. 27.1.
Brigitta. 16.2. 22.1. 27.1.

C

Catharina. 5.1. 9.1. 26.2. 27.1. 34.2.
Cornelius. 11.2.
Cecilia. 26.2.

D

Dominicus. 8.2.
Dionyſius. 36.1.

E

Elizabeth. 10.1. 37.1.
Eligius. 10.1. & 2.

F

Franciſcus. 8.1.

G

Gertrudis. 10.1.
Georgius. 10.1. 25.1. 29.2.
Guilgefortis. 29.1.
Gondulphus. 26.2.
Genoveva. 21.1.

H

Hubertus. 33.2.
Hilvaris. 36.2.

I

Ioannes. 5.1. & 2. 22.2. 25.2. 27.1. 35.2. 36.1. 37.1.
Jacobus. 5.1. 11.2. 17.1.

L

Lambertus. 22.1. 26.1. 34.2. 35.2.
Lucia. 21.2. 27.1.

M

Magdalena. 10.1.
Maria. 5.1. 7.1. & 2. 16.2. 20.1. 22.1. 24.2. 26.1. & 2. 27.1. 29.1. 31.2. 34.2. 35.1.
Martinus. 22.2. 27.1. 29.2.
Monulphus. 26.2.
Michael. 35.2.

N

Nicolaus. 26.2.

O

Odulphus. 24.1. & 2.
Oldrada. 33.2.
Oda. 19.1.

P

Pancratius. 27.1. 36.1.
Petrus. 22.2. 29.1.
Paulus. 5.1.

S

Severinus. 27.1.
Sophia. 17.1.

T

Trudo. 33.2.

W

Willibrordus. 21.1. 26.1. 27.1. & 2. 29.1. 31.2. 34.2. 38.1

INDEX LOCORUM

Quæ in Antiquitatibus Taxandriæ illuſtrantur.

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

REGIONES.

Ambivaritorum. 19. 1.
Peemanorum. 19. 1.
Taxandrorum. 18. 2.
Tongrorum. 19. 1.
Menapiorum. *parte* 2.
Taxandria. 19. 1.
Campinia. 23. 2.
Tiſterbantium. *parte* 2.
Cuyka. *parte* 2.
Megenum. *parte* 2.

COLONIÆ.

Cymbrica. 23. 1.
Romana. 20. 1. 23. 2. 36. 1.
Attuariorum. 19. 1.
Sicambrorum. 19. 1.
Barbarorum.
Tongrorum. 21. 1.

DUCATUS.

Campinia. 23. 2.
Moſælandia. 31. 2.
Sicambria. *parte* 2.

COMITATUS.

Pelandia. 19. 1.
Rodenſis. 19. 1.

URBES.

Sylvaducis. 1.
Oſs. 31. 2.
Roda. 19. 1.
Loemel. 28. 1.
Helmont. *parte* 2.
Eyndoven. *parte* 2.
Graeve. *parte* 2.
Meghen. *parte* 2.
Raveſteyn. *parte* 2.
Heuſden. *parte* 2.

EPISCOPATUS.

Leodienſis. *parte* 2.
Trajectenſis. *parte* 2.
Sylvæducenſis. *parte* 2.
Ruremundenſis. *parte* 2.

COLLEGIATÆ.

Sylvæducis. 5. 1.
Becæ. 36. 2.
Rodæ. 19. 1.
Oirſchoti. 24. 2.
Boxteliæ. 37. 2.
Heuſdini. *parte* 2.
Graviæ. *parte* 2.
Eyndoviæ. *parte* 2.

ABBATIÆ.

Berne. 7. 1.
Heesbeen. 7. 2.
Corona Mariæ. 7. 2.
Binderen. *parte* 2.

COMMENDARIÆ.

Gemert. 22. 1.
Templi. 20. 1.
Vucht. 38. 1.

INDEX

Cœnobiorum, Hoſpitalium & id genus piorum locorum, quæ ſub TAXANDRIA.

Prior numerus paginam, poſterior columnam notat.

Præpoſituræ D. Benedicti.

CRiſpinienſis 33 1
Trudonenſis. 33 2
Epternacenſis. 31 2

Prioratus Carthuſianorum.

IN Vucht. 17 1
In Ollandt. 19 2
Guihelmitarum. 9 2

Ciſtercienſes Prioratus.

IN Heuſden. 7 2
Ter Donck. 8 1
In Heesbeen. 7 2

Præmonſtratenſes Præpoſituræ.

MIersbergh. 7 2
Monickworden. 7 2
Worcum. 7 2
Poſtel. 39 1
Lyshout. 21 1
Keſſel. *parte* 2

Cœnobia Regulæ S. Auguſtini.

S. Geertruyden. 10 1
S. Bethanien. 10 1
Nazareth. 10 1
Barbarendael. 17 1
Eyckendonck. 17 1
Dominicani. 8 2
Marienwater. 16 2
Annenburgh. 16 2
Dominicanæ. 10 2
Brigittini. 9 2
Ter Haegen. 10 1
Gregoriani. 9 1
Hoeydonck. 21 1
Zoeterbeeck. 21 1
Dumus. 29 2
Waelwyck. 37 1
Helmont. *part.* 2
Heuſden. *part.* 2
Grave. *part.* 2

Franciſcana Cœnobia.

AGnetendael. 27 1
Marienborgh. 9 2
Tolbrugghe. 10 1
Clariſſæ. 10 1
Eliſabethendael. 37 1
Papenhulſt. 10 1
Marienborch. 9 1
Obſervantes. 8 1
Bogardi. 9 1
Alexiani. 9 1
Ommelen. 22 1
Urbaniſtæ. 10 1
Magdalenæ. 10 1
In Ooſterwyck. 34 2
Dommelen. 27 1
Cruysbroeders. 9 1
Fratres. 9 1
Acchelen. *part.* 2
Helmont. *part.* 2
Eindoven. *part.* 2
Heuſden. *part.* 2
Grave. *part.* 2

Beginagia & communis aut liberæ vitæ Collegia.

BEgynhoff. 9 2
Suſteren van Orten. 9 2
Cellebroeders. 9 1
Groot-Gaſthuys. 10 2
Pandocheum paupertati Civium levandæ. 10 2
Weeſenhuys. 10 2
Vundelinghuys. 10 2
Bonenſanten. 10 2
Sinneloos-huys. 10 2
Hierocomium pro Elephantiaſi laborantibus. 10 2
Varia Collegia tam virorum quàm mulierum cum ſenio & paupertate luctantium. 11 1 & 2

INDEX FA-

INDEX FAMILIARUM

De quibus mentio in Antiquitatibus Taxandricis.

Primus numerus paginam, ſecundus columnam notat.

A

ACchelen *ab* 15. 1. 32. 2
Amelroye 19. 2
Amſtel *van* 32. 2
Angelis *ab* 38. 2
Arenbergh 33. 1
Arkel *de* 10. 2

B

BAck 21. 2. 27. 2
Baerle 8. 2. 15. 1
Balduini 27. 2
Balenus 40. 2
Barna *de* 7. 1
Barvitius 15. 1
Baſilea *de* 9. 2
Baſſigny 21. 1 37. 1
Becanus 36. 2
Becka *à* 15. 1
Beeca *à* 15. 1
Beeck 21. 2
Berchem *van* 32. 2
Berckel 11. 2. 20. 1. 21. 1 32. 2
Berge 32. 2
Berghe *vanden* 27. 2
Berlaer 24. 1
Berwotius 11. 1
Betz *de* 35. 1
Beveré 34. 1
Blaſerus 21. 2
Blehaing *van* 40. 1
Blockem 40. 1
Bloomans 37. 2
Blooyman 15. 1. 38. 2
Boerthen 40. 1
Boot 25. 1
Borchgrave 26. 1
Bouſliez 21. 2
Boxtel 8. 2 24. 2
Brant 11. 2. 21. 2
Brecht 31. 2. 40. 2
Brederode 22. 1. 34. 1. 37 1
Bredin 33. 1
Brevoirt 38. 2
Briaulté *de* 38. 2
Broeck *vanden* 11. 2
Brouhuyſen 32. 2
Brugelius 15. 1
Bruninx 27. 1
Buc *de* 10. 2. 17. 1
Buck 15. 1
Buſch 15. 1
Buſco *à* 15. 1
Buyl 39. 1 40. 1
Byrincx 26. 2

C

CAmpis *de* 9. 1
Campo *à* 22. 2
Caters 12. 1
Cluys 27. 1. 29. 1
Cnyf 5. 2
Coenerix 15. 1
Coeſens 24. 2
Colibrant 40. 2
Colle *de* 8. 2
Cortebach 24. 1
Coudenborch 15. 1
Coudenhoven 21. 2
Coverincx 19. 2. 31. 2
Cox 27. 2
Crabbeels 5. 1
Craendonck 29. 2
Cranendonck 32. 2
Croonenburch 7. 2
Croyer 11. 2
Cuyck 22. 2

D

DAemen 21. 2.
Decker 20. 2
Deeſtraten 35. 1
Deems 15. 1
Dickbier 21. 2
Dilenus 15. 2
Dinterus 33. 1
Dobbelſteyn 20. 1
Doren 35. 1
Driel 10. 2
Duncanus 33. 2

E

EEckart 11. 1
Egmont 22. 2
Elſt *vander* 37. 2
Emen 35. 1
Enkevort 15. 1. 21. 2
Erps 20. 2
Es *van* 24. 1. 26. 2. 27. 2
Eſſch 35. 1
Ewerſwin 38. 2. 40. 2
Eyck 20. 2. 21. 1. 26. 1. 39. 1. 40. 1

F

FIne *à* 21. 2
Fladeraeus 25. 1
Fumale *de* 40. 1

G

GEmert *van* 32. 2
Gerwen *van* 20. 1
Ghiſſen 35. 1
Ghyſen 35. 1
Giſtel 24. 2
Goch *de* 7. 2. 8. 1
Gorichem 8. 1
Goropius 36. 2
Gorys 26. 2
Gracht *vander* 9. 2
Gravia 8. 2
Grevenbroeck 21. 2. 24. 1
Grimbergis *à* 15. 1
Grobbendonck 35. 1. 38. 2
Groters 35. 1
Gyſelen 15. 1

H

HAeſtrecht 37. 1
Halmale 20. 1
Halvermylen 26. 2
Hambeke 11. 1
Hanenbergh 15. 1
Hangravius 28. 2
Haſius 15. 1
Haventius 15. 1. 17. 2
Heesbeen 32. 2
Heeren 11. 2
Hemertius 15. 1. 21. 1
Herlaer 17. 2
Heuvel *vanden* 11. 2
Heyms 11. 2
Hezius 22. 2. 31. 2
Hodomont 40. 1
Hols 38. 2
Holtdorp 22. 1
Horne 10. 1. 22. 1. & 2. 29. 1. 33. 2. 34. 2. 37. 1
Hovius 28. 2
Houſſie *del* 40. 1
Hozius 40. 1
Huberti 28. 2
Hulſeman 23. 2

I

IEntſemael 17. 2
Immerſeel 32. 2. 36. 1. 38. 2

K

KErkum *van* 32. 2
Keyts 11. 2
Koens 28. 2

Lam-

INDEX FAMILIARUM.

L

Lamberti 40. 2
Lanen *vander* 22. 1
Langel *de* 8. 1
Leeſdael 37. 1
Leeu *de* 17. 2
Leytenſoen 17. 1
Lochem 8. 2
Loeff 40. 2
Loen *de* 17. 2
Loff 15. 1
Lombaerts 35. 1
Lonæus 15. 1
Louwius 15. 2. 19. 1
Loyer 11. 2
Lyropius 19. 1

M

Macropedius 9. 1. 15. 1. 22. 1
Maliſſem *de* 7. 2. 36. 1
Marinus 15. 1
Marthini 7. 2
Maſius 5. 1
Meelmans 11. 1
Megem 33. 1
Mennius 5. 2
Merhem 37. 1
Merode 19. 2. 24. 1. & 2. 25. 1. 36. 2
Metſius 5. 1
Meynſel 11. 1
Mierde *de* 5. 1
Mierloo 8. 2. 15. 1
Mommine *de* 37. 2
Monen 35. 1
Monninck 9. 1
Montfort 19. 1
Monyns 11. 1
Mutzaert 15. 1
Myerde *de* 11. 1
Mynſchot 12. 1

N

Nagelmaker 27. 2
Nemius 15. 2
Nenius 15. 1
Nopperus 15. 1

O

Odart 24. 2
Oeckel *de* 11. 2
Oiſterhout 8. 2
Ooms 11. 2
Ooſterwyck 5. 2. 8. 2. 11. 1
Oppem 32. 2
Orpio *de* 39. 2
Orthenius 15. 1
Oſs *van* 32. 2
Otto 15. 2
Oudaert 20. 1
Ouden *de* 11. 2
Outelaer 20. 1

P

Paludanus 11. 1
Pannicida 5. 2
Payman 15. 1
Pelgrom 5. 2. 15. 1
Permetani 29. 1
Peterſem 21. 2
Perweys 40. 1
Poll *van* 32. 2
Ponto *de* 8. 2
Prato *de* 9. 2
Provincx *de* 35. 1
Prouveur 24. 1

Q

Quayen 15. 1

R

Ranſt 37. 1
Raſonis 15. 1
Raveſteyn 34. 1
Reez 40. 2
Ribemont 40. 1
Richardus 15. 1
Ried *de* 7. 2
Rikel 17. 1. & 2. 19. 2
Rithovius 15. 1
Riviere *de la* 34. 1
Roeſen 28. 2
Rooſemont 15. 1
Roſæus 25. 1
Roſeval 8. 1
Rotſelaer 7. 2. 32. 2
Rovere 19. 1
Rubempre 21. 2

S

Saventhem 8. 2
Schetz 24. 1
Schilders 11. 2
Schoonvorſt 9. 2. 29. 2
Schoot 26. 2
Scorcels 6. 2
Sgrooten 35. 2
Siareus 24. 2
Simonaert 40. 1
Slootanus 15. 1. 33. 2. 40. 2
Sluyſen *vander* 7. 1
Soerendonc 6. 2
Soetendonc 15. 1
Sole *de* 8. 2
Sonick *van* 24. 2
Sonnius 5. 1. 9. 1. 15. 1. 21. 1
Spierinck 7. 2
Sprenger 8. 2
Spronck 11. 1
Spyckers 11. 2
Stakenborgh 39. 2
Stakenbrouck 19. 1
Stamelaert 31. 2
Steegen *vander* 15. 1
Stryp 40. 1
Swaef 21. 2
Sylvius 15. 2

T

Thomæ 40. 1
Tielmans 8. 2
Torrentius 15. 2
Turnhout *de* 39. 2

V

Uden 10. 2. 31. 2
Veen *van* 34. 1. 35. 1
Veldingen 15. 1
Velt *de* 8. 1
Venius 15. 1
Vercuilen 7. 2. 15. 1
Verepæus 15. 1. 36. 2
Verlenius 15. 1
Vertaing 21. 2
Veſſem 7. 2. 15. 1
Vladdrac 3. 2. 15. 1 & 2. 19. 1. 32. 2. 33. 2. 35. 1.
Vlemincx 27. 1
Vliemen 7. 2
Vlierden 10. 1. 19. 1. 21. 1 & 2. 24. 1
Unckel *van* 35. 1
Vride *de* 17. 2
Vucht 24. 1

W

Wale *de* 38. 2
Walſchaert 35. 1
Warouzeel 40. 1
Water *vande* 17. 2. 19. 2
Weerdt *de* 11. 2
Weerthuſius 15. 1
Wellemans 11. 2
Weſemael 32. 2
Weſſem *de* 11. 2
Wile *vanden* 11. 2
Wiſſe *de* 7. 2
Witenhorſt 21. 1
Wtwyck 39. 1
Wynants 26. 2

Z

Zeger *de* 20. 1
Zellius 15. 1
Zulichem 5. 2

TAXAN-

TAXANDRIA

CAPITULUM PRIMUM.

Nomen Urbis, ſitus, & loci quo condita genium.

QUartam in Brabantiæ quadriga rotam, radiis quaquaverſum ſuis inſtructuro, à nomine opus fuit auſpicari, ne quis laudis, lucis, honorum curioſus in *Orteno* ſordes, in *Sylva* tenebras, in *Vuchta* ignominiam ſomniet. Divæus etenim è divite Belgicarum Antiquitatum pœnu depromit: *Sylvam Ducis Campiniæ Urbem primariam, ab Godefrido Duce ſtructam, dictamque* ORTHEN, *quod hodieque ſervet nomen in ſuburbio* Cœnobium.

Ita planè non Cœnobium tantùm, ſed & ager finitimus nuncupatur, vocabulo nonnihil adulterato, pro quo Schædæ veteres conſtanter *Ortdunum* legunt, & optimè etymo ad veterem loci genium appoſito: uti enim *Oort* limitem, ſive angulum, *Dunen* tumulos arenaceos, maris & ventorũ conſpiratione acervatos dici, omnes norunt, qui Brabanticam; ita frequentes ejuſmodi in Territorio Campinienſi viderunt, qui id viderunt. Magis ſpeciatim hiſtoria Chronico Trudonenſi præfixa, pro Auctore vetuſtatem habens: *In Taxandriæ*, inquit, *finibus nemus eſt, ab Imperatoribus olim Eccleſiæ Trajectenſi donatum, cujus Advocatiam longo tempore obtinuerunt Comites Gelriæ, qui eam Amicis ſuis dederunt, ipſique villam Vucht Henrico Duci Lotharingiæ vendiderunt, qui in aggere de Ort urbem ſtruxit, quæ nunc eſt Sylvaducis.* Hæc ille. Ego donationem hanc & advocatiam alteri loco reſervans, quod de *Vuchta* dicitur, non planè rejecerim, inveniens vicum Sylvæducis ſuburbanum, eâdem appellatione, & traditionem Juliacenſium conformiter aſſerentem, à quatuor ferè ſeculorum decurſu: *Joannem & Walterum Milites de Vucht, è Maeſlandia oriundos urbem ſui cognominis, contra Falcoburgenſium incurſiones muniviſſe & mœniviſſe.* Ex ſupradictis provenit, cur antiquitus Urbs dicta (Principum reſcriptis fidem facientibus) primò *Civitas de Ortduno*, tum *nova civitas apud Ortdunum*; *quæ Sylva dicitur*: Incolæ autem *homines* de nova civitate, apud *Sylvam*, aut prout adhuc anno 1371. ſigillum præferebat *Burgenſes Ducis in Buſco.* Unde non immeritò quis colligat, urbem licèt in paluſtri, & aquis obnoxio, ut apparet, conditam; ob vicinam tamen, editioribus locis & aggeribus Ortdunio, Hinthamico, Petlarico, Vuchtenſi *Sylvam* nomen induiſſe, quo ab aliis *Buſcus* ſive *Buſcum*, ab aliis *Sylva-Ducis*, ab aliquo *Duceſylvia* intitulatur: niſi fortè has voces interpreteris (prout & Græcum Bosky) quamvis ſolitudinem, etiam arboribus deſtitutam. Ne autem quis in noſtrate hiſtoria peregrinus, ad teſtes me vocet dictorum, noverit priora illa ex Archivis oppidi, & diplomatibus annorum 1206. 1260. 1304. & 1371 petita, & recentiora hæc omnibus obvia citra controverſiam eſſe. Ita enim in diſtichis Hamconius ludit: ita Moræus in meis Epigrammatis:

OORTDUYNEN.

VUCHT BY DEN BOSCH.

VUCHT BY GANSEL.

Sylva Ducis Ducis eſt, non eſt tua Batave, cede:
Aut Ducis iratas experiêre manus.
Urbs ſum, Buſcus eram, ſtructore & nomine magnis
Glorior, egregii fabrica prima Ducis,
Qui Buſco buſto præclaram ſtruxerat Urbem,
Deque ſuo dederat, nomine nomen ei.
Sed graviter Diana ferens, urbique minata
Excidium, traxit in ſua vota Jovem.
Qui ſic definit: Buſcus *fuit? ergò manebit.*
Sed Ducis eſt? & erit. Sylva *ſit ergò* Ducis Et Sedulius.
Buſcoducenſe ſolum, diteſque paludibus agri.

Ad extremum P. Nannius Lovanii Profeſſor ſic acutè:

Cur extra Sylvam ſita ſit Duceſylvia *dicta,*
Quæritis? In promptu tertia cauſa mihi eſt.
Et quia muſarum nutrix, ſuperum quia cultrix,
Et quia Sylva fuit, & quia grata Duci.

A Et

Et ominis inſtar, ſolam hanc è Brabantiæ & plurium Provinciarum urbibus quodam quaſi privilegio à *Duce* nominis communionem ſervare, arcano fidelitatis, quâ inter primas ſe probavit olim præſagio, nunc indicio. Invenies quidem *Parcum*, *Vallem*, *Inſulam Ducis*, ſed Cœnobia: invenies *Furam*, *Rupem Ducis*, ſed caſtella: urbem nullam ſi hanc ſuſtuleris. In quo finio, alia ejus cognomenta, quæ ſunt virtutum potius tituli & præconia, iſti loco ſervans, ubi earum tractatio erit.

CAPITULUM II.

Urbs à quo & quando condita.

Inciſa Sylva eſt, non extiſa.
Sulcus ducatur aratro,
Boſque ſuâ cum matre novum deſcribere vallum
Incipiat

ET quidem ut præteream, quæ *Vuchtenſis Villa Ortenſis* Caſtri inveſtigatione conjecturis præeuntibus poſſent aut moneri aut moveri, à verſu ordiar trito, qui litteris numerorum Latinorum ſimiis annum conditæ Sylvæducis exprimit hoc modo:

GODEFRIDVS DVX E SILVA FECIT OPPIDVM.

Annus autem eſt 1184. ut non immeritò erroris arguatur, qui pro *è* legentes *ex*, denarium ſuperiori chronico addunt. Godefridus porrò Lotharingiæ Dux eſt non ſecundus eo (Godefridus in de Wieg.) nomine (ut putat Louwius ad caput 57. Militiæ Sacræ Molani) ſed tertius quem *in cunis* vocant hiſtoriæ, eo quòd in prælio Grimbergenſi re Brabantorum in ſummum deductâ diſcrimen, exemplo Guropii Regis Macedonum, infantem ſalici appenſum, in cunis ante aciem conſtituerint: feruntque ad memoriam ſalicis & victoriæ tum partæ, Duci adulto placitum urbem extruere, nec inventum alibi oportuniorem locum, nemore apud *Ortdunum*, cujus vicinia ſi muniretur, & pacis tempore nundinationibus receptaculum, & belli contra Batavos Gelroſque propugnaculum erat futurum.

Ductum itaque vallum circa aggerem *Ortdunium*, quo advenæ Batavi, & accolæ Rheni, Wahalis, Moſæ fluminum, ut maximorum ita proximorum, antè ſolent commeare, merceſque exponere, diverſoriis ad hoc extructis, ut minore vecturarum ſumptu ad nundinas transferrent. Factum anno 1185. hortatu Henrici filii Godefridi Ducis, quem ob id Urbis authorem nonnemo profitetur. Vallum quod dixi, foſſæque anno 1196. perfectæ, & ob id hunc annum conditæ urbis annotat Divæus, ſed quominus muri & munimenta alia eodem tenore ducerentur, Batavi & Heuſdani obſtitêre, ferro flammaque novorum hoſpitum conatus interturbaturi. Duravit aliquandiu hæc calamitas, plurimis ſolum vertere, aliis ab incepto deſiſtere compulſis, donec Tripolis Brabantiæ non obiter conſiderans quanti hæc Urbs in limite Boreali excubans momenti futura erat, ad muniendum firmandumque, auxiliariis affuerunt. Forma Opidi rotunda, muris cincta, portiſque tribus, à totidem urbibus exornata. Quarum *Lovanienſis* circa forum, ut nunc ſunt res, ver- (Lovensche poorte.) ſus magnum hoſpitale, ſupereſt adhuc, & carceribus publicis ſubſervit.

Bruxellenſis, S. Crucis nomen ob vicinam æ- (Cruys poorte) diculam (quæ nunc in Divæ Gertrudis Cœnobium tranſiit) referebat. *Antwerpienſis ad Vicum Apri* ſita tutelaris Antwerpienſium *D. Mariæ* (Lieve Vrouwe poorte.) nomine dicebatur. Murorum reliquiæ viſuntur, circa forum piſcarium, inter pontem telonii, & forum, & retrò antiquam Curiam. His munimentis fidenter Urbs & hoſti reſiſtere, & incolas ſine fortunarum periculo admittere poterat: unde plurimis, ut fit, advolantibus, proximo ſeculo opus fuit urbis pomæria extendere, quod factum anno 1318. à porta S. Crucis, ad finem plateæ Vuchtiæ aduſque Ortdunum, in- (Vuchter-straet.) deque ad portam Pineam, & eandem S. Crucis, concluſæque hoc ambitu via Hinthamica & Vuchtia, hæc Judæorum antè ab inhabitantibus nuncupata. Et quamvis extent hac de re, tam Ducis quàm Scabinorum litteræ ad annum 1318. datæ, tamen certò conſtat, & antè vallo ſepta fuiſſe variis locis hæc ſuburbia, & non uno poſt anno muros adjectos, adeòque anni 1351. & 52. extant litteræ cedentium certa in confinio Oppidi prædia cum onere parandi reparandique muros. Ad extremum producti iterum fines exemplo Antwerpienſium, & aliorum, adjectæque ſibi invicem ex diametro oppoſitæ partes: evocatis ex quatuor agri Sylvæducenſis partibus foſſorum 5800. per litteras anni 1453. licèt demum ſequentis ſeculi anno 14. Hinthamenſis, & bien- (Hinthamer-eyndt.) nio poſt Vuchtenſis fines legantur muro latericio (Vuchtereyndt) circundati. Hinc verſus Andoverpos inter Meridiem & Occidentem, inde verſus Gravios, inter Aquilonem & Orientem: ita ut nunc longè aliam à primitiva formam ſervans, triquetra potius, tribus in longum ſpatiis excurrens videatur, tanto gyro ut vix ſeſquihoræ ſpatio expeditus pedes circumeat: muros firmitate ſuâ & ſeptem (Platteforme.) propugnacula habens, foſſas altitudine & latitudine eximiis Dommelæ & Aadæ fluviorum allapſu. Portus portaſque totidem aperire ſolet, antequam hoſtis in vicino metus ſuaſit aliquas occludere. Erant autem hæ: *Vuchtenſis* verſus Antwerpiam, antè *Picardorum* dicta, non quod litro (Picker poort.) à Picardis captivis exſoluto extructa ſit, ſed quòd per eam tempore belli Gelrici Picardorum cohors ingreſſa ejectaque ſit; opere eſt eleganti, foſſaque, & duobus pontibus ſublíciis, à vallo murorum diſcreta, de qua jactari ſolet tot feneſtellas baliſtarias habere, ut numerum dierum (Schiet gaten) anni excedant. Altera *Ortenſis* Bomeliam tendentibus ſervire conſuevit. Tertia ad Graviam, à Suburbano *Hinthamenſis*, quo loco prius fuit, ruinæ monſtrantur; anno 1599. tranſlata duobus à muro pontibus ſejungitur. Quarta adaqua-

Coey poort. quationibus patere ſolita à vaccis nuncupari, aut etiam à tutelari Divo Joanne Heuſdinum ducit. Quinta ab ædicula Divi Anthonii, aut vico Dyçk poort. Dunguno, quo dirigitur, appellata inter fluvios oportuna Helmondam, Endoviamque venientibus, tempore obſidionis à Gulielmo Naſſovio, crebris tormentorum ictibus diruta. Fuerunt & aliæ duæ dictę aggeris, initio turbarum clauſæ.

CAPITULUM III.

Urbis Deſcriptio.

POſt ortum, ornatum meæ ſpartæ explicaturus omitto molas ventilares in valle 14, Het Ysergat. aquaticam unam pronuper rivulo injectam: taceo aquæductus canaleſque etiam navium feraces, plurimos, ita ut lapidei in urbe pontes quinquaginta & unus publici, privati 86. lignei 38. Boim poort. numerentur: diſſimulo portam à Septentrione navium ſtatione commodiſſimam, Batavicarum imprimis, loco, non ab arboribus, ſed à carinis navium dicto, vel potius quia inter geminas turres lapideas invicem oppoſitas, Dyſsâ interfluente, præter valvas trabales ferro obductas & acuminatas, percluditur longiſſimâ ponto nauticâ (Boym ſeu Maſtboym vocant) ferreo apice præmunitâ.

Hoc tantùm adjici intereſt, anno 1448. alveum Diſſæ fluminis rectâ derivatum ab urbe verſus pagum de Engelen, per juſtæ latitudinis foſſam, cùm ante flumen longo meatu urbem partim interlaberetur, partim per pontem juxta aggerem Ortdunium, ſe verſus Moſam exoneraret. Itemque auxilio Ducis Cives aggerem Moſæ objectum Caſtello Hemertenſi transfodiſſe, unde tum prius neceſſarium eſſet navigantibus antiquo Moſa ad telonium Heſdin appellere: nunc eo neglecto rectâ per vicum Hedichuſinum in Batavos navigatur, Joanne Hemertio & Jodoco filio equitibus anno 1481. 23. Aprilis in hanc rem conſentientibus. Extant in Archivis litterę & rationes erectæ in foro piſcario molis, ad in & efferendas quantivis ponderis ſarcinas, cui ſuperimpoſita gravis ſtatua nomen fecit, niſi fortè à figura ſuperioris cariculæ id vocabuli repertum, quod vult Divæus. Inter opera etiam urbis primas ſibi vendicant turres ædis primariæ, quarum illa ad annum 1526. extructa Joanne Popelio operis præfecto, quatuor impoſita columnis medio pteromate ædis Divi Joannis eâ altitudine ambulacris 4. & ubi craſſities ejus in faſtigium incipit acuminari, ſpecularibus hinc inde feneſtris latiſſimum oculo campum, 5. Provinciarum urbes, & ipſam immo Antwerpiam repræſentantibus. Quæ fulminis impetu anno 1584. pervigilio D. Jacobi corruit, una cum altera lapidea ingentis ponderis, ut & æs campanum, & eleganti artificio horologium cum præambulo muſico, 18. campanarum, & quatuor indicibus, authore Petro de Zoerendonck: utraque tamen, ſed non in ſplendorem priſtinum turris reſtituta eſt. Libet, ut ſolemnitates noſtratum, & officia majoris campanę quam Banalem vocant, exteris innoteſcant, Ban-clock. & innoteſcat unà morem iſtum jam inde receptum, adſcribere duarum in hac turri campanarum inſcriptiones.

Prioris ad 11000. librarum accedentis hæc erat:

M. C. quater, ſexto decies annoque ſecundo,
Civis Agrippinus me fudit Moor Gobelinus.
Nuncupor ut fert res, Evangeliſta Joannes.
Ex miris rebus pulſor, feſtiſque diebus,
Fulgura, ne populis noceant aut ædibus altis,
Arceo, dæmonibus obvia ſæpe ſono.
Nuntio plectendos pravos, igneſque tuendos,
Gentem turbari, vel in hoſtes arma parari,
Brabantumque Ducem ſuſtinuiſſe necem.
Iſtius Eccleſiæ præcello tympana quæque,
Quin major ac urbis defenſor Buſcoducenſis,
Chriſti virtute qua proteger atque Mariæ.

Alterius ponderis ſeptem millium epigraphe talis:

Anno milleno, C quater, bis quoque quarto,
Buſco ſum nata, cui ſervio Grimma *vocata,*
Nomine ſum Grimma, *ſeu* Margareta *vocata,*
Terreo latrones, pranuntio ſeditiones,
Bellis armari iubeo, flammaſque fugari.
Qui me fundebat Wilhelmus nomen habebat,
De Vechel natus, hâc qui fuit arte probatus.

Nunc harum liquefactarum, ut dixi, vicem ſubit inſignis pondere 14325. cujus clangor ad quatuor millia paſſuum commodè audiri poſſit. Nec omittendum Ducis Brabantiæ Palatium, s'Heeren huys ubi nunc Franciſcani: nec tacenda Curia turri & horologio artificioſoque horarum indice exornata, in quo duo equites catafracti lanceis concurrunt, aliis duobus velut arbitris aſtantibus, qui tanquam opem laturi, equos incitare, & lanceas vibrare conſpiciuntur, quoties hora intonat, jucundo externis ſpectaculo. Forum hæc ſpectat pulcherrimo ædificiorum ordine circumdatum; in quibus eminet gentis Vladdraccorum, ob frequentem in vicino concurſum nundinis hebdomadalibus, ſitu etiam: decem etenim plateis aditur locus tota urbe latiſſimus.

Ut verbo dicam, nitor ædium platearumque æque ac numerus eſſe poſſet admirationi, cùm narret Petrus Chriſtophorus Balenus in ſua urbis deſſcriptione, ad 2000. pulcherrimarum ædium intra muros concludi, non venientibus in numerum caſis, & ſecundi ordinis proletariorum habitaculis. Et dividebant vulgo totum hoc urbis corpus in quatuor, poſtea in novem, nunc in octo vicos, & præſunt ſingulis Capitanei, Signiferi, aliique ad ducendum ſub ſignis civem, ſicut & Ædiles Vicani, Eleemoſynarum quæ in ſingulis diſtribuuntur regionibus, pontium, platearum, puteorum, &c. refectionis curam gerentes.

CAPITULUM IV.

Et jam tempus erit caſus extollere triſtes,
Quos Vulcanus edax, aquarum rector, & ira
Junonis peperit.

VUlcani memoria ſecundo ab hinc ſeculo ſplendida eſt annis decimo nono & ſexageſimo tertio ſupra quadringenteſimum milleſimum, exprimente eam verſu Chronologico:

MVLCIberI pICeas sILVa deVsta Canet.

hanc altero:

tInCtor aCCendIt LVMen In bVsCo.

De priore ſic aliquando ad trivium luſimus:

Apoſtolorum Principum pervigilio
Falco vomit flammas, Hinthamia concipit ignem,
Collegiata, Dominicani, Spiritus
Ædes ſacra ſacri, dolet & Begina, favillas
Dum cernit, Hoſpitale inhoſpitem capit
Ægroto plorante Deum, fora nuda videres,
Et rudera Templis, & ruinas ædibus
Abs inteſtato ſuccedere. Parcite Divi,
Niſi mavelitis ditis eſſe quàm Ducis
Sylvam: & tu Diana, canem quem ſubtrahis igni,
Nec docta laribus aut hominibus parcere,
Vindicta ſatiare gravi, ſine Sylva reſurgat,
Tabulata numen ſingula agnoſcent tuum.

Scilicet exortum ad interſigne *Falconis* in Hinthamenſi vico incendium 112. homines, ædificia circum forum omnia, excepto unico canis effigiem præferente abſumpſit. Alterum autem, ad 13. Junii in platea tinctoria, domo inſignitâ *Cacabo* natum, Curiam cum Archivis maximâ civitatis jacturâ in cineres redegit, unde meum diſtichum:

Aſperſit Sylvam cacabus tinctoris, & omnis
Unâ luce, die lux perit atque dies.

Prætereo hìc alteri loco debita, quæ hoſtium immiſſione urbem deformarunt incendia, aut etiam fulminis ſuperæve tempeſtatis vi anno 1551. Cœnobium Gertrudanum, & 1584. Ædem D. Joannis. Prætereo, inquam, & à contrario ad contrarium flexo curſu Neptunum jubebo claudicanti Lemnio ſuccedere. Qui anno 1315. pluviâ famem & morbos trahente Sylvæducenſibus annum ferè integrum moleſtus, idibus Septembribus

Ruptis invaſit plateas, & compita clauſtris.

Et ampliùs patrummemoriâ 1552. Rheno & Vahali (qui ad tertium ab urbe lapidem in vico Hertwardenſi preterfluit) Moſâ etiam aggeres ſuos excedentibus clades magna tam pecori quàm hominibus illata. Nec prætereundi anni 1445. & 1529. & 1531. cùm eò pervaſit fluviorum evagatio, ut nulla Oppidi platea, nulla domus immunis ſupereſſet à damno non ſimplice, natis ex putrefactione aquarum, quæ aliis ad alveos ſuos revocatis velut inter cutes hæſerant, variis morborum, & denique mortuorum generibus. Annonæ autem caritas, & denique lues, & lues contagioſa, Sylvæducis graſſata celebres annos reddidit 1424. 1436. & 1439. 1442. 1540. & 1546. 1554. & 1558. quâ poſtremo traduntur ſublata quindecim civium in urbe millia. Claudit porrò morbidum hoc agmen annorum 1530. & 40. ingens dyſenteria & 1529. ſudorificus languor infinitos incognito tabis genere conficiens, quæ tamen circumlatis Divorum Mariæ & Joannis tutelarium urbis imaginibus ſe remittere viſa eſt. Subjiciam hic tribus verbis ſumma calamitatum, quæ urbi advenerunt capita, fuſiùs eadem in bellis repetiturus. Seditiones in & à plebe ternas invenio. Anno quidem 1476. poſt Caroli Ducis cædem communi plurium oppidorum tumultu, & exemplo in Senatum & optimates ſævitum, pluribus carceri mancipatis, & turpiter habitis: ſed 26. Maii compoſitæ res authoribus malè mulctatis, anno 1476. aut ut alii 1477. utrique verè, ſed illi Leodienſem, hi Cameracenſem calculum ſecuti. Poſtea anno 1525. iterum plebs in Senatum armata, graviter ferens in ſubſidium Principi conſignata ſacrum Ordinem nihil conferre; ſed prudentiâ Margaretæ Gubernatricis ſopita res, pluraque circa Reipublicę formam immutata. Noviſſimè etiam in communi Belgarum naufragio ſe moverunt reprobi aliquot; ſed citò factum, periit, bonorum virtute & fide omnia vincentibus. In Urbem ad extremum, tam ferro, quàm flammâ graſſatus eſt Theodoricus Hollandiæ Comes anno 1200. Dordraceni anno 1304. ſed urbem necdum ſolidè munitam, qualis nunquam, licèt tentata ſæpiùs, occupata eſt, adeòque decies plurima conantes hoſtes, Dei ope, omniumque virtute repreſſos aut illuſos, poſt docebo.

Planè ut videatur fortuna, & fortunâ melior Deus pluſculum huic quàm aliis Urbibus materiæ hactenùs ſuppeditaſſe, quo illuſtriorem exteris redderet ejus virtutem & conſtantiam.

CAPITULUM V.

Res ſacræ.

MAteriæ præparatæ formam, corpori formato animam infundere conformis naturæ gradus eſt; ita etiam urbi ſtructę religionem & politiam. Et velut cum cordis & cerebri plus eſt, plus ſapere videtur: ita Reſpublica plus poſſe, cui hæc duo magis propria & propiora. Antiquitus agger agerque, nunc Urbis Sylvęducenſis faciem indutus, Parochiali de Ortduno ſubjiciebatur, cujus extenſo murorum ambitu onus partiri

expediens

expediens viſum fuit: & tam Franciſcani, quàm Dominicani, illi quòd Parochialem Oppidi habitarent, hi quòd Mater Eccleſia in Orthen à Cœnobio Oudergemienſi Ordinis ſui dependeret, aliquo tempore ſacra peregerunt paſtoralia, donec D. Joannis Eccleſia ſimplex antea Rectoria, ut loquuntur, in Parochiam erigeretur. Erecta itaque tertia, ut vocant, Capella ſub Ortduno, quę à Franciſcanis denique occupata ſupereſt adhuc: erectum etiam titulo Virginis Matris Sacellum anno 1268. & viſuntur veſtigia, ubi Chorus ejuſdem eſt, contiguus Ædi Divi Joannis poſtea dedicatę. Cujus poſtremo Rectori totius oppidi & animarum in eo cura eſt demandata, & ſoli: donec multitudini Urbanæ conſultum volens Franciſcus Sonnius, primus Sylvæducenſis Epiſcopus, in parochialis curæ communionem recepit anno 1569. Sacella DD. Petri & Pauli, & Catharinæ præter ſuburbanam Dungenenſem, de qua aliàs. Collegiata inſuper unica anno 1366. per Joannem Epiſcopum Leodienſem erecta ad preces Adami de Mierde Inveſtiti ejuſdem Eccleſiæ, & primi Decani 30. beneficiis ſimplicibus cum dote ſua in totidem Canonicatus converſis, incorporatis anno 1413. à Joanne Papa XXIII. Eccleſiis de Ortduno & de Buſcoducis. Hæc Collegiata anno 1559. 4. idus Maii, à Paulo IV. in Cathedralem eſt ſublimata, definitis per ſucceſſorem, ſuccedente anno Diocæſeos limitibus, & Leodicenſi Epiſcopo, & Archidiaconatui ferè Campinienſi ſubtractis Decanatibus tribus, Trajectenſi autem & ferè Archidiacono Arnhemenſi duobus. Primus Infulis honoratus Franciſcus Sonnius, S. Theologiæ Doctor, Canonicus antè Ultrajectinus, anno 1562. hinc ad Antwerpienſem Cathedram tranſlatus, ſurrogato Laurentio Metſio D. Gudulę Bruxellenſium Decano, qui poſt legationem ex parte Ordinum anno 1570. ad Sponſam Regis Catholici Imperatoris filiam magnificè ſuſceptam, celebratam Calendis Maii Synodum Dioceſanam, erectum Epiſcopale Seminarium, ob turbas anno 1577. oborientes Namurcum profugus, partim morbo, partim mandato Pontificio ibi retentus, anno 1580. 18. Septembris vitam exuit in D. Albani ibidem locum ſepulturæ nactus. Poſt eum Clemens Crabbeels exacto quatuor annorum interregno anno 1585. inauguratur, apoplexia anno 1592. 22. Octobris defunctus jacet in D. Joannis. Et cùm Sedes per biennium ferè vacaſſet, omnium applauſu ex Plebano Eccleſiæ Cathedralis in Antiſtitem aſſumitur Giſbertus Maſius, anno 1594. Bruxellæ in Sacello Palatino, & pręſentia Erneſti Archiducis inauguratur, vir facundiæ & prudentiæ ſingularis. Horum Epiſcoporum Dioceſis in decem Decanatus diſtributa eſt, formante Laurentio Metſio, & vicos numerat 205. Urbes 5. inque iis Collegia Canonicorum ſex, Commendarias militum 3. Cœnobia Benedicti olim duo, nunc totidem Ciſtercienſium, Regularium Conventus 12. Franciſcanorum 10. Præmonſtratenſia 2. Brigittinum unum, ſicut & Carthuſianorum, Guilielmitarum, Hieronimitanorum, Cruciferorum, Hoſpitalia 24. de quibus ſuo loco fuſius. Ad Eccleſiam redeo Cathedralem D. Evangeliſtæ inſcriptam, ſtrui cœptam occaſione miraculorum, ſed & auxiliantibus eleëmoſynis peregrinorum, Sacram Deiparæ de Buſco Iconem viſitantium. Extat miraculorum memoria in Cathedrali codice manuſcripto, & invaluit conſuetudo exinde claram Iconem annuatim Dominicâ poſt Natalem Joannis Baptiſtæ Proceſſionatim circumferendi, quod hodieque ſervatur, niſi quod dies in Dominicam proximam à Viſitatione Mariana tranſlata ſit. Memorantur quoque in extruendo auguſtiſſimo Templo, operam inſignem navaſſe viri nobiles Jacobus Zulichemius, & Elias Pannicida. Fundamenta autem jacta anno 1280. Tectum anno 1312. impoſitum. Turres poſteà, ut dixi. Ad laudem porrò inclytæ Reipublicę facit, in re Religionis ita paria Præſulum, Primatum, tum Plebis ſtudia, ut neſcias, cui palmam deferre oporteat. Inter Epiſcopos eſt, qui hæreticorum Malleus vocabatur,

Qui ſemel in Belgis, ſol quod in Orbe fuit.

Alter Religionis columna, auris Cæſarea: alter Bonus Clemens: modernum merito vocemus Oratorem ſalutis, præſidium & murum fidei. Inter Prælatos ſecundi ordinis invenio 4. eodem tempore ex Cœnobiis Sylvæducenſibus, ad Provincialatum ſui ordinis vocatos, Mathiam mennium Carthuſiæ, Simonem Pelgromum Guilielmitici, Adrianum de Ooſterwyck Dominicani, Joannem Cnyffium Franciſcani Cœnobiorum Præfectos. De Senatu & Plebe ſi exempla petam, anni, dieſque numerandi ſint, ſinguli materia pleniſſimi ad concinnandum tam ſpecioſæ laudis faſciculum: de quo pluribus poſteà, cùm hæc ad guſtum duntaxat præmittam, ex ungue Leonem cognoſcituris

CAPITULUM VI.

Deſcriptio Templi Divi Joannis.

TEmplum Divi Joannis, cujus deſcriptionem ex urbe tranſmiſſam libet adjicere, tanta eſt majeſtate, ut cum Ambianenſi non modò conferri poſſit, ſed meritò ei præferri, ſi tam eminenti loco conſiſteret. Sed quia paluſtri ſolo inędificatum eſt, propter ſitus naturam neceſſe fuit baſes columnarum evictâ prius palude ſuper ſabulo injectis ſalſis boum tergoribus ſtructurâ invicem contiguâ ita adnectere, ut una ſine altera ſubſidere non poſſit, tantò labore & ſumptibus, ut ſtereobata inferior pluris conſtiterit, quàm totius operis moles ſuperior, licet altiſſima & ſplendidiſſima. Non huic operi tam magnifico apparatu templum Dianæ Epheſiæ, quantacumque olim celebritate memorabile comparetur: Illud à tota Aſia maxima terrarum

orbis parte 220. annis, hoc minus 50. ab ultima inter quatuor primarias Brabantiæ inferioris Germaniæ Provinciæ unius urbe elaboratum: illud 127. columnis à ſingulis Regibus, hoc 150. vario artificio ab una Repub. conſtructis ſupereminens, eâ tantùm ſimilitudine accedit, quòd illud ne terræ motu quateretur, ſolo quoque paluſtri exſtructum perhibetur, quod in hac humili planitie opus non fuit cavere, ſi præ molis faſtigio turris lignea ſuper quatuor columnis 200. pedum inter pteromata contignata ad nubila pervecto apice 300. pedum à fulmine defendi potuiſſet. Et ut propius tenui Minerva non quantum fert excellentia, cui nec oculus ſufficeret intuendo, hoc opùs attingam: choro 100 pedum eſt longitudo, navi 150, pteromatibus 200, latitudo 50. Pendet tectum lapideum, cum turre latericia ad occidentem 50. columnis, 100. pedum, cujus fornices ſi ſuſpicias, caligant oculi, tam immanis eſt altitudo: hâc in formam crucis exporrectâ ſtructurâ interius mediâ ſublimitate, latera circuit orbita alterna variegata teſtudine, tanto ornatu, ut una alteri operis elegantiâ non cedat, & quanta memoratur excelſitas templi Epheſii à Ptelеatibus conditi. Adjacent prætereà choro & navi Eccleſiæ duo ab utroque latere ambitus 100. columnis 60. pedum, lacunari quoque ſaxeo deſuper imminente arcuato, uni latitudo 25. alteri 20. pedum intercolumnii diſtantia, 15. Toli, Sophori, Eucarpa, Epiſtilia, Telamones & Caryatides tam vario & eximio opere diſtinguuntur, una cum altera certante effigie Acantho & Emblemate, ut quilibet Dedaleus Architectus multo tempore ſatis intueri & admirari ſingula non poſſit. Pari artificio reſpondet Archoeſtra chori, & ſacrarium venerabilis Sacramenti: frontiſpicia pteromatum celaturâ elucent incomparabili, ſub cujus altero etiam propyleum eſt & porticus obambulationi commodus. Sunt inſuper canales exteriores plumbo obtecti, quibus tota amplitudo templi cingitur, & circumitur acroteriis, pinnaculis, & curriculis tantâ multitudine & frequentia diſcrepantibus, ut ſacra illa Deo precibuſque domus argenteus quaſi mons è longinquo appareat. Ut autem Templum Salomonis conditum Scriptura teſtatur ſine malleorum ſonitu, ſic ſaxa omnia totaque materies, vivo lapide petris exciſo antè præparata ex Lotharingia, Lucenborgo, Arduenna, Namurco, & Leodico, per Moſam navigio advecta eſt, ut ſine ulteriori politura operi applicari potuerit. Altaribus 50 Eccleſia exornatur, Praxiteli ſculptura, & Apelli pictura non cedentibus, inter quę precioſiſſimum eſt ſummi chori, Venerabilis Sacramenti, & Divæ Virginis, D. Catharinæ, D. Barbaræ. Altaris ſummi Chori, & Divæ Virginis ſuperioris extant tabulæ ſingulari arte Hieronimi Boſz delineatæ, referentes illud opus Creationis Hexameron mundi, idem hiſtoriam Abigaëlis, quomodo Davidi ſupplex cum muneribus & commeatu offenſam deprecata, & Salomon Berſabeam matrem veneratus eſt. Altari D. Virginis inferioris exhibetur eodem auctore, oblatio munerum trium Regum. Altari S. Michaëlis Archangeli, obſidio Bethulię, cædes Holofernis, fuga & ſtrages exercitus Aſſyriorum, victoria per Juditham obtenta, Mardochæi & Heſteræ, liberatæque gentis Judæorum triumphus. Extat adhuc inſignis pictura de cruce depoſitionis Salvatoris Altari SS. Petri & Pauli Adriano Scorelio Canonico Ultrajectino auctore: pictura itidem artificioſiſſima Crucifixi Salvatoris lineamentis exanimi corporis ita ad vivum expreſſis, ut omnem ſuperet induſtriam. Cernuntur in Choro D. Virginis ſuperiori, artificioſiſſima vitra, quibus exprimitur Nativitas & Circumciſio Salvatoris, Annuntiatio & Aſſumptio D. Virginis. Organa muſica pneumatica ſunt tria excellentiſſima, primum in poſteriori parte navis Eccleſiæ, ſecundum ſuper orcheſtra, tertium in Choro ſuperiori Divæ Virginis. Suggeſtus opere ſculptili viſitur inæſtimabili. Super cœmiterio verſus aquilonem altiſſimâ baſi Crux Salvatoris ex metallo fuſa inſigni artificio apparet, viâ Hinthamicâ tranſeuntibus. Anno 1513. collocatur in Templo D. Joannis Evangeliſtæ ad occidentem prope Chorum D. Virginis inferioris opus admirabilis artificii, in quo velut in Theatro ad vivum repræſentatur extremum Judicium, cujus inventor & auctor fuit Mathias Soerendonc, machina comparanda Archimedis inventioni, de qua Poëta Claudianus:

Jura poli rerumque fidem, legeſque Deorum,
Ecce Syracuſius tranſtulit arte ſenex.
Incluſus variis famulatur ſpiritus aſtris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus ſignifer annum,
Et ſimulata novo Cynthia menſe redit.
Jamque ſuum volvens audax induſtria mundum,
Gaudet, & humana ſydera mente regit.
Quid falſo inſontem tonitru Salmonea miror?
Æmula natura parva reperta manus.

Ita non tantùm aſtrorum & planetarum curſus menſibus & ſtatutis temporibus remeat, ſoliſque & lunę conjunctiones, oppoſitiones, novilunia, incrementa & decrementa inferiori operis parte exhibentur, ſed etiam tres Reges vel Magi ab Oriente in Bethlehem profecti adoraturi novum Regem, Divamque Virginem puerperam ſalutaturi procedunt, inque genua inclinati munera offerunt, uno poſt alterum magnâ humilitate digrediente foribus ultro recluſis. Superiori verò parte antequam valvæ ultro quoque recludantur, duo Angeli utrimque conſpicui tubis vocalibus inſonant, quaſi ab hominibus inflarentur horribili & tremendo clangore, *Surgite mortui, & venite ad judicium*, ſtatimque ultro revolutis valvis apparet artificialis ſcena totius futuri Judicii, Deo Opt. Max. in nubibus cœli apparente cum innumerabili Sanctorum multitudine, exurgentibus à mortuis inferius ad dexteram electis, & ad ſiniſtram repro-

reprobis, qui coloris diverſitate etiam dignoſci & diſtingui poſſent, his trepidantibus, illis conſtanter manus in cœlum erigentibus. Intereà ſupremus Judex pro tribunali ſedens expanſis manibus, & oſtenſis ſtigmatibus clavorum & vulnerum, quæ pro redemptione humani generis pertulit, deſcendere in Angelorum & Beatorum Choro conſpicitur, duobus Angelis dimiſſis, qui ſeorſim vitas electorum cognoſcunt, & inde ad reprobos converſi eorum facta criminaque examinant & dijudicant. Inde Judex ad electos primùm verſus eos ad cœlum invitare & rapere: mox dimiſſis ad reprobos manibus averſario vultu eos condemnare cernitur. Quo facto, Judex cum electis ſurſum aſcendit, & pandit infernus os ſuum ad modum ardentis clibani, & pice & ſulphure aſtante adunato manipulo dœmoniorum ter iterato & retrogrado impetu reprobos ad ſe trahentium unco de filo tam ſubtili & tenui, ut oculorum acie comprehendi non poſſit, quo implicati ſursùm deorsùm pedibus revolutis infernali baratro demerguntur: tum valvæ iterum ultrò clauduntur & concidunt, & duo illi ſuperiores Angeli tubis elevatis concinunt, ut priùs.

Eadem hac in Eccleſia anno 1518. Sodalitas Deiparæ inſtituta peculiari choro ad aquilonem, primum ab Adulpho Leodicenſi Epiſcopo, & Neapolio de filiis Urſi Archidiacono, denique à Martino V. Eugenio IV. & Innocentio VIII. approbata. Nec ad illam ſub juramento admittuntur, niſi Clerici eminentioris gradûs, generis, & dignitatis; ſine juramento, aliàs etiam Laïci digniores, dant nomen, præficiunturque Prępoſiti duo, peculii ſacri, & neceſſariorum ad rem Divinam curam habentes.

SWAENENBROEDERS.

CAPITULUM VII.

De duabus Abbatiis, Præmonſtratenſis Inſtituti altera, altera Ciſtercienſis.

ANtequam ad Cœnobia Oppidi Buſcoducenſis perveniam, libet inſularum merito digniores pręmittere Abbatias duas, quæ licèt primitias & fundamenta ſua Heuſdini Dominis debeant, primumque, ut ſic dicam, vitæ ſpiritum in Heuſdinenſi territorio hauſerint, tamen moleſtam legem præſcribente bellorum tempeſtate, in vicinam Ducis Sylvam, ſe recipere compulſæ ſunt. Eæ ſunt Præmonſtratenſis Inſtituti altera, altera Ciſtercienſis; illam, evocatis ex inſula Mariana Monachis Fulco de Barna, ex Caſtello antea ſuo fundavit, eò quòd in prælio Hemertano Cuyckanas partes ſecutus, cùm fortè à Theodorico Hollandorum Comite propelleretur, nec niſi tranſmiſſo flumine rapidiſſimo evadere poſſet, Virginis Matris implorato patrocinio aquis ſe committeris, Eques Catafractus natatu evaſiſſet: factum anno 1167. Conſpiciuntur hodièque in conſpectu Moſæ parietina Cœnobii ampliſſimi impetu turbarum non ita pridem incenſi. Inveni ad latus Chori tumulum elevatum marmoreum Arnoldi vander Sluyſen, cum tali inſcriptione:

Qui fuerat gratus cunctis; jacet hic tumulatus,
Heuſdenſi natus ex clara ſtirpe, vocatus
Arnoldus Miles de Sluſa, ſpernere viles
Actus hic novit; falſos à ſeque removit.
Fortis, formoſus, prudens erat ac animoſus,
Juſtus, pacificus, probitati ſemper amicus,
Finiit is vitam, morum gravitate politam,
Quarto reddendas à menſe Decembre Calendas,
Anno milleno Domini novieſque noveno,
Et bis centeno, terno quoque dum dico deno,
Gaudeat in cœlis, ut hic oret quiſque fidelis,
Hoc Pater & Flamen ſacrum Natuſque det.
Amen.

Dependebant ab hac Abbatia Præpoſiturę tres, Meersbergenſis circa Amersfortium in Utriceſio, Monickwoordenſis circa Tillam, & tertia circa Wordrichemium; & quamvis videri poſſit, ratione ſoli genitalis Hollandos quàm Brabantos propius reſpicere, tamen ex diplomate anni 1306. apud Dynterum diſco Henrico Brabantorum Duci, ejuſque ſucceſſoribus, advocatiam Bernenſem in perpetuum conceſſam à Frederico Imperatore, approbatam à Gulielmo Hollandiæ Comite, & Romanorum Rege. In Ordine Abbatum 36. Conrardus de Malſſem Infulas à Sancta Sede primus obtinuit. Otto de Rodtſelaer 11. Mitratorum ſucceſſores habuit, Theodoricum Spierinck, Adrianum Vliemium, Arnoldum Veſſemium, Joannem Vercuilen, qui adhuc præeſt ſummâ cum laude & fructu.

Altera porrò Coronæ Marianæ Abbatia in Oppido Heuſdinenſi ante conſtituta, tale habuit exordium. Mechtildis de Ried Heberni Militis vidua, eademque Fundatrix Capituli Heuſdinenſis in vico de Heesbeen Monialibus ex Cœnobio Trajectenſi *Ten Dael* vocatis, locum novæ plantationi inducendę conceſſit. Ab eoque Virginum Cœnobio fons & origo eſt virilis Abbatiæ per Wilhelmum Militem de Croonenburch Caſtellanum Heuſdenſem in urbem tranſlatæ, primis Monachorum è Campenſi circa Geldriam Cœnobio accerſitis, unde elegans fundationis chronicon ex Pſalmis:

benedICes CoronÆ benIgnItatIs tUÆ, et CaMpI tUI repLebUntUr Ubertate.

Abbatum primus Guilielmus de Wiſſe, egregius & conſtans, peculii ſacri contra heredes fundatorum defenſor. Succeſſor Wernerus Saxo promotor fuit & teſtis Gerontocomii duodecim pauperculorum in Heuſdino fundati, & heredem dignitatis habuit Thomam de Geldria, & denique Joannem de Goch, cujus ævo cum 72. pagorum inundatione anno 1421. prope Dordracum plurimum è proventibus Cœnobii periiſſet, conſulto Abbatialem dignitatem ad manus Prælati Campenſis repoſuit, paſſus anno 1426. feriis Sancti Viti, ex Abbatia Prioratum confici. Succeſſores habuit primi nominis Joannem Marthini diſciplinæ regularis maximum zelatorem,

rem, Everardum de Goch recens extructo prope Heuſdinum titulo Donckæ Marianæ Cœnobio, anno 1439. Præfectus Cornelius Nicolai de Velt, primus Pomerii Monaſtici dilatator, Jacobus Theodorici Officinarum, Lambertus de Gorichem ambitus, Franco de Langel domus Abbatialis & Hoſpitalis extructores. Fuit ſic ſatis elegans, ſi fata tuliſſent, hoc Cœnobium, & recenter unitum ſibi impetraverat Donckanum, de quo ſuprà, Monaſterium, & Antiſtitem è Cambronenſibus habebat Luduvicum de Roſeval, S. T. Licentiatum recenter mortuum, ſed nunc ſtatu illius tractus aliam in Religionem magis prono, nimium quantum priſco de vigore amiſit. Sed de his magis ampliter, ubi hiſtoriarum nos curſus in Heuſdinum deduxerit.

CAPITULUM VIII.

De variis Virorum Monaſteriis.

MIrabitur, ſcio, quiſquis hæc collecta in ſeriam admiſerit cogitationem; & ſi beatam dixerit Rempublicam Philoſophus, in qua Religio aurigatur, augurer ego beatiſſimam, quæ maximè eandem non avet modò, ſed & havet. Talis noſtra Sylva, lucus profectò à tanta talique ſacrorum luce majoribus indies incrementis omnes ejus angulos perfundente dicendus, unde inclamem verè: Procul ô procul eſte prophani, divorum hic locus eſt, lucus ſacerrimorum ſpirituum, quorum delubra & flamines hoc manipulo colligemus, & colligabimus, inque primis vetuſtatis merito primos, merito ſuo nihil minus quàm nomen ſuum referentes Fratres Minores, ad Seraphici Doctoris præſcripta viventes. OBSERVANTEN. In umbilico Sylvæ Ortenſis Ducale Caſtrum erat, juxtim area & Sacellum Parœciæ Ortenenſi obnoxium, niſi quà in communionem paſtoralis curę de more, aut jure veniebat: Patroni autem & Domini locorum Duces Brabantiæ, integritatis merito famam, famâ favorem adipiſcentibus Franciſcanis & caſtrum & aream, & delubrum tranſcripſerunt. Sacellum cum ara monſtratur hodièque; area etiam licèt partim circumforaneis ædibus veſtita, nominatim diverſorio Olorem præferente. Caſtri nihil niſi in Chartis reliquum eſt, ubi non ſemel *Curia Ducis* appellatur, Ducis, prout aliàs docebo, Allodium. Extant Alexandri Pontificis litteræ ad Divi Pauli Trajectenſium Abbatem, præcipientes: *Quatenùs nullius Religionis Monaſterium ſeu Oratorium aut Clauſtrum Religioſarum vel ſecularium conſtrui, aut Eccleſiam jam conſtructam in Regularem domum transferri permittat intrà ſpatium trecentarum cannarum, circa omnes fines loco Fratrum Minorum contiguos. Datum Pontificatûs anno decimo, Kalend. Aprilis.*

Adventus porrò eorum in Oppidum referendus non in annum 1228. ut perperàm ſcribunt alii, ſed in 1258. Munus erat aſſenſu Curionis Ortdunii Sacramenta populo adminiſtrare, donec erecto Divi Joannis fano, illuc, & demùm in alias ædiculas tranſlata Paſtoralia. Dos potior à Joanne & Joanna Ducibus, donec ad annum 1490. curante Miniſtro Provinciali Joanne de Ponto reformati, & ſanctiorem Obſervantiæ Regulam amplexi pro dote eleëmoſynas habere cœperunt. Templum majus ut confine ita conforme officiis anno 1259. cœpit ædificari: Henricus Trajecti Epiſcopus anno 1263. *in Dedicatione Altarium ante cancellos indulgentias elargitur.* Joannes Brabantiæ Dux anno 1327. Eccleſiam ultra flumen produci poſſe concedit. Senatus anno 1355. veteres oppidi muros fratribus permittit, conſpicuos adhuc retrò cereviſiariam. Celebris eſt inter alios hoc in phrontiſterio Philippi Ducis memoria, anno 1436. vectigalium onera remittentis, & Luduvici Borbonii exuſtum 13. Junii anno 1463. Cœnobium favore ſublevantis. Viſitur in periciclo clauſtrali ad vivum expreſſa facies Bartholomæi cujuſdam columbinæ ſimplicitatis, quæ & proverbio locum fecit. Viſitur tumulus Lebuini à Dordraco, ob inſigne erga contagione laborantes miniſterium, Martini Saventhemii ob præclarè adminiſtratas plurium Cœnobiorum familias, Adriani Boxtelii ob variarum dotium mnemoſinen, Theodorici Graviæ ob ſingularem in orando facundiam celeberrimi. Viſitur in odeio ſic ſatis eleganti effigies Senatorum ſumptu repræſentata Hermanni Lochemii, qui poſt obita laudabiliter varia, nec uno loco Religionis munia, legatione ad Parmenſem Belgii Proregem honorata, defunctus anno 1596. vivere deſiit, deſiderio ſui relicto. Præeſt nunc Cornelius Tielmans Bruxellenſis & juſto numero Religioſos litteratos, & verbi Dei præcones in meſſem Dominicam emittit, adeòque potiorem Taxandriæ partem Evangeliſtas Buſcoducenſes exornare in confeſſo eſt. PRÆDICHERER.

His accedunt Dominici ſectatores anno quintodecimo Ordinis, 1292. Chriſti, curâ & eleëmoſynis Civium introducti, teſte chronico vetere:

IN BVSCO STRVITVR PRÆCONVM LVX VENERANDA.

Nec ſtruendi Monaſterii locus unde pervenerit, magis conſtat, quàm unde ſtructi dotatio. Suſpicari tamen licet, benefactores licet non primos, certè primarios fuiſſe nobiles tres, Pſittacos rubeos campo argenteo ſtirpis inſignia gerentes, qualia repræſentant tunicę veteres ſacrorum, & tumuli ante quadriennium ſex ſub terra reperti opere eleganter fornicato. Quidquid ejus ſit, extra controverſiam eſt, jacentem ab incendio anni 1419. domum, Joannem de Sole anno 1450. defunctum, diſciplinam Jacobum Sprengerum anno 1483. reſtituiſſe, unde haud multò pòſt prodierunt S. Theologiæ Doctores, Godefridus Mierloo in Epiſcopum Harlemenſem, Adrianus Oſtervicanus in Provincialem ordinis, Joannes de Colle, & Joannes de Baerle in Inquiſitores hæreticæ pravitatis, & Joannes de Oiſterhout inter Profeſſores Academicos electus.

Uti

Uti autem Cœnobium Dominicanum Colonia eſt Lovanienſis, ita Minoritarum Trudonenſis Conventus, utraque civilis belli Belgici turbis anno 1566. diſſipata quidem, ſed paulò pòſt in integrum reſtituta. Par Mendicantium produxi ſurrogaturus aliud Laico-clericorum, qui nimirum ex laicis in communi viventibus

BOGAERDEN. Religioſi effecti, Bogardos intelligo & Alexianos. Illos anno 1319. à textoribus & operâ manuariâ vitam ſuſtinentibus coaleſcentes, qui anno 1398 Petro quodam tinctore, Joanne Nicolai, & aliis tribus viam ſternentibus, domum ſub unius obedientia coëmerunt, ſeculari Presbytero rem Divinam peragente: anno demum 1439. habitum Religionis aſſumpſerunt, & 1515 valere juſſo pannificio vota ex præſcripto D.

CELLEBROE-DERS. Franciſci emiſerunt. Alexiani autem curandis funeribus operam dantes, ultra pontem Gerlaci liberam vitam vixerunt, ex præſcripto Capituli generalis compulſi eamdem Divi Franciſci Regulam complecti, commigrarunt in vicum Trinitatis, ab eorum Sacello ſic nuncupatum anno 1470. Utrumque hoc Cœnobium eſſe nuper deſiit; hoc anno 1560. in orphanotrophium converſum, illud profugis Regularibus de Anneberch anno 1584. conceſſum. Proximi ab his

CRUYSBROE-DERS, prodeant ejuſdem claſſis Crucigeri & Gregoriani; illi authores ſuos Bogardos agnoſcentes, quorum 5. Clerici, 7. Laici, arctioris diſciplinæ deſiderio ſecedentes anno 1470 Cœnobium extruere cœperunt, authoritate ſexennio ante per Ludovicum Borbonium factâ ſuſcipiendi Inſtituta Cruciferorum. Quo fine Peregrinus De Campis, Prior Conventus Hoyenſis, eoque titulo Ordinis caput, huc veniens ratum habuit, novamque ſobolem excepit. Reſidentia (ut verbo illorum utar) recedentium Bogardorum & ſecedentium prima in loco dicto *Den Mortel*, altera interventu Joannis Monninck, à Carolo Duce impetrata retrò D. Georgii vicum. Templum eorum nuper auctum in parochiam D. Catharinæ erectum eſt à Franciſco Sonnio, anno

FRATERS. 1569. Gregorianorum Fratrum domus tradux eſt, & tertia Colonia Conventûs Swollenſis, parens Cœnobiorum Noviomagenſis & Leodicenſis anno 1426. munificentiâ Senatûs inchoatum. Habet ædificium amplitudine inſigni, & ludum litterarium toto celebrem Belgio, cum pluribus Studioſorum ſubſidiis in tres claſſes divitum, mediocrium, & pauperum diſtributis. Produxit Viros doctrinâ & famâ celebres, interque alios Georgium Macropedium Gemertanum, Latinis Græciſque litteris inſtructiſſimum. Qui pluribus annis Gymnaſiarcha Ultrajecti, moriturus huc ſe contulit, ut ubi Religionis ſpiritum & vota conceperat, vitæ ſpiritum & vota deponeret: ante Chorum ſepulturę locum nactus, teſte effigie & epitaphio anno 1562. poſitis. Comico Doctiſſimo Præceptori ſuo pietatis ergò Joannes Lentius Regius Senator poſuit Georgio Macropedio Grammatico & Poëtæ:

Julius expirans Sylvaducis occupat artus
Macropedi tenues, ſpiritus aſtra tenet.

Faciant & Benedictini ſuam paginam virilem, Carthuſiani, de quibus poſteà, & Wilhelmi- CARTHUYSERS.
tæ, illi in Vuchtano ſuburbio, hi in Heeſch IN DEN WINCKEL.
loco anguli nomine vocato, anno 1152. per Winandum de Baſilea primitus fundati, tranſlati anno 1191. in Donck, unde nomen ſervatum: BASELDONCKERS.
anno 1500. per Franciſcum de Prato, Provincialem reformati ſub Regula Divi Benedicti: anno 1545. in urbem delati, novum Cœno- MARIENWATER
bium erexêre, dicatum anno 1549. à Gedeone vander Gracht Suffraganeo. Nec tacendi tamen poſt hos Brigittini & Endovenſes aliundè profu- INDEN HAGHE BUYTEN EINDOVEN.
gi, illi ex Marianis aquis, hi ex Endovia, ubi anno 1419. per Joannem Schoonvorſtanum fundati erant, utrique exuſto Cœnobio, Sylvam-Ducis velut in portum, tantiſper ſe receperunt.

CAPITULUM IX.

De Virginum Cœnobiis

QUaſi ſexus cum ſexu, Ordo cum Ordine, cum ætate ætas certaret, videas tantâ animorum contentione Virgines in oppido Sylvæducenſi, earumque tot familias, ut ambigere ſit, quæ priùs, quæ potiùs deſcribendæ. Gradatim liberioris vitæ primâ facie Beginas in pri- BAOYNENHOOFD
ma acie conſtituam, illas jam inde à quatuor ſeculis privatim conventicula in hac urbe nactas, exemplo à viſitatione Joannis de Lutzemburgo Archidiaconi Campanę à Leodicenſibus petito. Curiam habent Oppido ſimilem, ædificiis plateatim compoſitis, Templo eleganti anno 1304. dedicato (etſi litteræ ſeparationis ab Eccleſia de Ortduno ſint anni 1274.) & denique aucto, valetudinario ab hinc ferè ſeſquiſeculum ſplendidè dotato. Ex fide dignorum relatu didici 300. hìc nonnunquam Virgines cœlibem vitam eodem tempore Deo obtuliſſe, è quibus 40. Horis Canonicis decantandis vacarent. Fuerunt inſuper hujus Inſtituti plura Collegia Sylvæducis, ſed quia incerto fundata peculio, deſierunt eſſe partim, partim aliam Religioſæ vitę Regulam ſunt amplexæ. Ejus generis congregatio Virginum OPDEN ULENBORGH,
anno 1423. in monte noctuarum inchoata, auctore Gualtero de Oeckel, quæ primùm in communi vita tertiam Divi Franciſci Regulam amplexæ, anno 1469. 11 Julii probante Ludovico Borbonio Leodiorum Antiſtite tria Religionis vota emiſerunt. Templum anno 1491. dedicatum, & ſanctimoniales titulo Caſtri Mariani op- MARIENBORCH.
timè audiunt diſciplinæ merito: & quam nomine præferunt, vitâ referunt. Hujus inſuper loci Sorores ſunt de Ortduno anno 1427. collectæ SOSTEREN VAN ORTEN,
in vico Trinitatis, unde in Hinthamenſe delatæ Cœnobium magis congruum à Joanne Epiſcopo impetrarunt facultatem extruendi Sacelli, pannificio vitam ſuſtinentes. Dedicatum Sacellum anno 1435. D. Andreæ & Agneti, adeòque 700. textrinis vacabant, cùm à Senatu vetitum exiſtimante, hâc Virginum diligentiâ opificibus urbanis præjudicatum iri.

Itaque coactæ, ne quæſtus minueretur, ſe-

cedere in Vucht ſuburbanum, ubi extructo oratorio ſub obedientia Antiſtitæ urbanæ, pars earum liberiùs vixit, donec anno 1473. ab urbanæ matris, ut vocant, juriſdictione ſe conatæ ſubducere in Oppidum revocantur, habitatione illarum, & loco Carthuſianis permiſſo. Ejuſdem Inſtituti ſunt Sorores D. Eliſabethæ & Agnetis, *Tolbrugge.* anno 1452. collectæ retrò pontem Telonii, quæ 12. Octobris anno 1459. à Ludovico Borbonio Antiſtite obtinuerunt extruendi Sacelli facultatem. Dos harum prima in monte *Wintmeulenberch.* ventilaris Molæ per Joannam Vlierdenam aſſignata. Concludant hoc Seraphicum agmen *Clarissen.* Claranæ Virgines, rigidiorem vitæ modum amplexæ in platea Hinthamenſi, fundatore Wilhel- *Gherlixbrugge.* mo filio Gerlaci (qui anno 1313. vivens ponti egregio nomen ſuum communicavit) de Buſco Militis, Toparchæ Erpenſis. Is domô, caſtro, & latifundiis pios in uſus relictis, teſtamento 28. Auguſti anno 1335. conditô Franciſcum ſcripſit heredem meritò primus, primaſque tum celebris loci dotator habendus, ſecundum à ſe habens Theodoricum Hornanum Cranenburgi Dynaſtam, Templi harum Virginum anno 1344. extructorem ſedulum. Annus autem quo ſub Regula ab Urbano IV. approbata, victuræ Virgines Cœnobium ingreſſæ ſunt 1359. dies idem qui ſacer S. Mattheo. Succedat nunc agmen Aurelianum, inque prima acie ſtructurâ & loci *Sinte Geertruden.* amplitudine præcipuum D. Gertrudis Cœnobium anno 1455. 22. Auguſti in integrum Conventum erectum à Joanne Epiſcopo. Vixerant quidem hîc congregatæ Sanctimoniales 8. Canoniſſæ, aliquamdiu ad præſcripta D. Dominici, diplomate anno 1448. 17. Decembris poteſtatem faciente, ſed tum normam D. Auguſtini amplexæ, tum auctæ multas claris natalibus virgines ſibi aſſociarunt, interque multas Barbaram Maximiliani Auſtrii Cæſaris naturâ filiam, Walburgini Joannis Hornani Dynaſtæ, Annam Bochonię, Margaretam Hemertii, Dominorum filias. In Choro Eccleſiæ Cor Arnoldi Egmondani Gelriæ Ducis anno 1473. vitâ functi ſepultum eſt, prout in extremis idem petierat, affectûs ſui non vulgari teſtimonio. Ejuſ- *Bethanien* dem Regulæ eſt Betaniæ titulo Cœnobium, anno 1466. 31. Januarii ad honorem D. Magdalenę ſtructum, auctoritatem faciente Ludovico Borbonio Epiſcopo, fundamenta Religionis jacientibus quatuor virginibus, in tractu Vuchtano antea tertiam D. Franciſci Regulam ſecutis. Regulâ & authore eiſdem 12. Novembris 1477. *Swestren.* cœpit Nazarethum, virginibus ab habitu nigro denominatis. In quibus hunc cœtum claudo, ſi addidero par profugarum Franciſcanarum, pri- *Papenhulst.* mæ Regulæ ex Boxtel, tertiæ ex Ooſterwyck, quarum illæ in loco, cui ager Sacerdotum nomen eſt; hę circa D. Georgii, utraeque deſtructo foris Cœnobio aliud, eleemoſynis piorum civium ſubſtituerunt. Prætereo enim hîc Sacella minora quidem, ſed inter minora majora D. Antonii, Cornelii, Georgii, Eligii, Barbaræ, Annæ.

CAPITULUM X.

De variis Collegiis levandæ paupertati deputatis.

CUm, ita diſponente rerum Authore, comparatum ſit, ut his minus, illis plus opum largiente fortunâ, materiam reliquerit, ſacrum illud humanæ ſocietatis vinculum conſervandi, laudanda meritò, quæ ejuſmodi curam ſeriò agit Reſpublica. Qualis hæc, noſtra à primis Oppidi cunabilis diligens ægrorum, egenorum, ſenum, hoſpitumque nutrix. Pandocheum levandæ paupertati bonorum civium hebdomadariâ panis diſtributione anno 1268. inchoatum, curatorem è Senatu habet, ſed prole carentem, à quo nimirùm tam vivente, quàm morituro plus accedere poſſet affectus & effectus in pauperes, quibus patrocinatur. Nec multò poſt hoc, id eſt anno 1277. teſtibus litteris Epiſcopi, erigi cœptum majus à re dictum Noſocomium, in *Groot Gasthuys.* quod utriuſque ſexûs, & conditionis ægri recipiuntur, foventur, arte Medicâ & Chirurgicâ curantur, ſubſervientibus utriuſque ſexûs Religioſis Auguſtini ſectatoribus. Sed anno 1376. Joannes Epiſcopus Leodiorum, reformato nonnihil loco, ſatiùs judicavit excluſis viris virgines ſolas decumbentium ſervitio relinqui, quod hodièque ſervatur. Cappella prope captivorum portam extructa primùm & in parochialis curæ admiſſâ communione, permittente anno 1458. Calixto III. Papâ, in locum, ubi nunc tribus lateribus flumine circumdata conſpicitur, tranſlata eſt.

Orphanotrophium curâ Franciſci de Uden *Weesenhuys.* Presbyteri anno 1568. primo dotatum, ut parentibus orbi uſque ad ætatem diſciplinæ aptioris, educti & demum arte mechanicâ ſive liberali inſtructi poſſent inopem defendere vitam. Hæc res feliciter cum applauſu & fructu inchoata, ſenſim plurium provocavit munificentiam, ita ut poſteà parùm decenter mares eodem cum puellis tecto formari conſiderantes juſtam pecuniæ ſummam ad puellarum ſeparata habitacula conſignaverint. Præter quod alia per Senatum *Vondelinghuys.* deputata pronuper domus expoſitiis infantibus ſub adoptivo patre teneriores annos agentibus. Succedunt his duo Studioſorum pauperum Collegia, alterum in Gregorianorum Cœnobio à duobus ferè ſeculis inchoatum, virorum in omni ſcientiarum genere clarorum officina; alterum ab Henrico de Buc, D. Joannis Canonico anno 1401. collatâ domo & mediocri dote inſtitutum: cujus alumnos bonos infantes vo- *Bonefanten.* cant, quòd partim collatitiâ ſtipe viventes, & Gymnaſium litterarium & Chorum in Cathedrali frequentent rei Divinæ aſſiſtentes. Nec tacendum peregrinis triduo excipiendis deputatum à Conrardo Drielio anno 1390. S. Eligii *Sinnen-looshuys.* Xenodochium: nec mente captis deſignatum ergaſtulum munificentiâ Reneri de Arkel extructum anno 1442. nec Hierocomium in ſuburbano,

bano, Sacellumque inſigniter dotatum, ita ut Elephantiaſi laborantibus mendicato vivere non fuerit neceſſarium, ſi tumultus Martiales ſub Martino imprimis Roſſemio profanas manus & flammas non injeciſſent.

CAPITULUM XI.

De Collegiis tam virorum quàm mulierum cum ſenio & paupertate luctantium.

CONcludam hunc tractatum Collegiis tam virorum quàm mulierum, cum ſenio & paupertate luctantium, quibus diverſo numero ſubſidia, & habitaculum diverſi reliquerunt.

WEVER PLAETSE.

Ad aream Textorum Waltherus Ooms, & Beatrix Eeckart triadem paupercularum legatis ſuis foveri deſiderantes domum dotemque non contemnendas reliquerunt ultima voluntate anno 24. præcedentis ſæculi Februarii 25. litteris commendata.

Ibidem quinque, ſed alterius ſexus decrepitis, aut ſaltem invalidis quinque Arnoldus Berwotius ſuis opibus opem tulit, & domum in qua ancillam & ſupellectilem cum qua hereditatem etiam à qua feliciter viverent. Fit illud & quidem hoc autore, ſed quo anno, textum

S. JORIS STRAET.

necdum ſcire contigit. Vico Georgiano Giſilbertus Paludanus à conſiliis Oppido, domo adornatâ & familitio, rebusque inſtructâ ſeptem egenorum calamitati multum viſus eſt ſuccurrere, voluntate ſcriptis conſignata ad decimum nonum Junii anno 64. ſupra 1400.

Ibidem Jacobus Oiſterwickanus Armiger cum Mechtelde Spronck uxore pares Apoſtolorum numero viros eleëmoſynis ſuis in perpetuum fovendos domo ad hoc legatâ decreve-

PEPERSTRAET.

runt 12. Decemb. anno 1408. In vico Piperis conſpicitur octo mulieribus deſtinatum Hoſpitale per Chriſtinam Meelmans: hoc certum,

PAPENHULST.

ſed quo anno, hactenus mihi incertum. In agro Sacerdotum bis ſex pauperculis ſenibus Joannes Monyns & Aleydis conjuges locum & alimenta ſubminiſtrare cœperunt, idque ante annum redempti per Verbum incarnatum orbis 1400. quo reperitur filiæ eorum Catharinæ dotem augentis donatio. Ibidem Adamus de Myerde, primus Collegiatæ Buſcoducenſis Decanus, tredecim mulierum ſic ſatis liberaliter dotatum conventiculum inſtituit, litteris 7. Martii datis anno tertio ſupra decies & quater centeſimum, à Natali Chriſtiano.

HINTHAMER STRAET.

Via Hinthamenſi totidem numero ſexuque perſonis, pari modo proſpexit Henricus ab

WINTMEULENBERCH.

Meynſſel aliàs Campens. Colle molari totidem, ſed viris retro ſacellum D. Anthonii Joannes de Hambeke locum & bona reliquit, 15. Septemb. Ibidem ſex maſculis, aliâ domo Henri-

SCHILDERSTRAET.

cus à Daventria providit an. 1407. Platea pictorum Adamus de Myerde ſupradictus litteris ſupracitatis numero & aliàs eodem ſed viros munificentiâ ſuâ locupletavit. Ex adverſo fratrum Aleydis relicta Joannis Berckelii Conſiliarii teſtamento ſuo quinque pauperculas in perpetuum alendas domo ad hoc deſignatâ hæredes inſtituit anno 36. ſupra ſeſquimilleſimum.

PUTSTRAET.

Plateâ Putei anno 1459. Octobris ſexto fundavit Margareta Heeren, Arnoldi filia, quatuor paupercularum familiam.

Retrò domum inſignitam nigro Leone Arnoldus Keyts dictus tredecim ejuſdem ſexûs & qualitatis luculenter dotavit, & ditavit in perpetuum, vigeſimâ primâ Junii anno 1393.

Viâ Hinthamenſi anubus 5. ex oppoſito majoris valetudinarii domum cum dote aliqua legavit Henricus Brantius 85. ſupra milleſimum quadringenteſimum. Joanna Huberti Malliani filia quatuor receptacula binis ſingula mulierculis inſtituit, Decembris 7. 82. præcedentis

BAETSGAETE.
ORTENSTRAET.

ſeculi, ſita ſunt ad portam Batenſem. Viâ Ortenſi pone Sacellum Eligianum Gualterus de Oeckel conſentiente Margaretâ uxore ſeptem vetulis domum donumque ad vitæ ſuſtentacula legavit 5. Septembris anno 1394. Ibidem circa Bellardum Arnoldus de Ouden decem vetulis, ſed alio ſexu ſimile contulit beneficium. Ibidem Gerardus de Weerdt ante ſeſquiſeculum tribus eâdem qualitate, & ſexu tecti, menſæ, famulæ-

UELENBORCH.

que ſubſidia reliquit. In Monte Noctuarum Wilhelmus Loyer numero duplicatô ſenibus providit de domo, ſupellectile, & aliis, decimâ unâ pagi Druenſis anno 1407. hanc in rem coëmptâ, uxore Eliſabethâ tredecim poſt annos mariti votum tum augente, tum complente. Ibidem quod Joannes Pictoris octo decrepitis mulieribus dedicavit Hoſpitale, in urbem tranſlatum ex Geſtelia eſt, de quo alibi.

POSTELSTRAET.

Vico Poſtulano Margareta Spyckers, domum conventualem, ſeu communitatem inſtituit quatuor probarum ſororum, idque ultimis teſtamenti tabulis vigeſimâ Octobris anni quadringenteſimi quadrageſimi tertii, ſupra mille-

BERWOUTSTRAET.

ſimum exaratis. Viâ Berwoutanâ Henricus Faber de Weſſem quadrigam ſenum ancillulæ obſequiis protrahere languentes vitę ſpiritus teſtamento voluit, voluntate litteris creditâ 20.

VUCHTERDYK.

Junii anno 1420. In aggere Vuchtenſi nuper defunctus Mathias Rotarius (vanden Wile) ſeptem habitacula totidem paribus conjugum cum ætate & egeſtate luctantium deſtinavit, viduâ ſuperſtite mariti deſideriis adamuſſim reſpondente. Ibidem retrò ædiculam Divo Cornelio ſacram Arnoldus Heyms Armiger de neceſſariis tecto lectoque & miniſterio providit quatuor è nobiliori ſexu ſiliceṙniis anno 1372. Juxta Sacellum Virginis Barbaræ Beatrix filia Amelii Collini (vanden Heuvel) uxor Giſberti Paludani (vanden Broeck) pares numero Angelorum Choris, feminas à ſe dedicatum juſſit habere & habitare Gerontocomium.

Retrò domum tribus talpis inſignitam ejuſdem familiæ Joannes Croyer ſeptennio pòſt pari numero, ſed non ſexu pauperes inſtituit alendos, fundatione per Chriſtinam Wellemans Begi-

S. JACOBS STRATE.

nam plurimum augmentatâ. Viâ Jacobæâ extat

inchoatum opibus Catharinæ Caters domicilium octo vetulis ſubſerviens. Joannes dictus Anthony Mynſchot ſex mulieribus ſimilem locum & proventum conſignavit 1361. Ad extremum eſt S. Antonii Hoſpitale eodem fine, ſed de cujus initio nihil ad me relatum.

CAPITULUM XII.

De Prætoribus, Scabinis & eorum Juriſdictione, Senatoribus, Miniſtris.

A re ſacra ad publicam progredi congruens rationi paſſus eſt, & imbutum religione corpus legibus etiam animare. In hac itaque paleſtra primum noſſe conveniat, Sylvamducis liberum & francum Ducis Brabantiæ Allodium eſſe, nec Cęſari, nec alteri obnoxium. Quamvis enim Henricus Dux bona quædam ſua Allodialia Eccleſiæ Colonienſi anno 1222. contulerit, illaque ipſa ab Engelberto Archiëpiſcopo beneficiario titulo poſſidenda recepit; tamen anno 1278. Joannes Dux captum in prælio Archiëpiſcopum eâ demum lege libertati reſtituit, ſi juri in hæc ſuo planè renunciaſſet.

Erant autem inter dicta Allodia *Villagium de Tilborch præter munitionem quæ ab Epiſcopo Trajectenſi tenetur, de Ortduno, de Sylvaducis exceptâ ibidem Ducis Curiâ & Atrio D. Joannis.* Ex
Hoogh Schoutet. eo itaque Prętores, & eos ferè claris ortos natalibus duos, alterum criminalibus, civilibus alterum cauſis intendentem Dux conſtituit; etſi munus utriuſque nonnunquam uni demandetur,
Leegh Schoutet. ſecundùm ſententiam & judicia Scabinorum jus dicenti & non aliter, præſcribente id Principis reſcripto anno 1329. confirmato annis 1336.
Schepenen. 1371. 1394. & aliàs. Scabini de quibus dico ſeptem è primatibus Oppidi anno 1200. electi, cum poteſtate, anno exacto novos ſibi feriis Remigialibus ſubſtituendi: quod jus anno 1336. Principi tranſcripſerunt, exinde quotannis totidem Scabinos juri dicendo creanti, fidem faciente reſcripto Joannis Ducis anno 1350. & 1329. & ſententiis dictorum ſtari conſuevit. Numerus adjectis duobus à Carolo Cæſare auctus eſt 12. Auguſti anno 1525. & permiſſum à Joanna Principe litteris 18. Martii 1387. datis Senatui prioris anni, ſi infra octiduum poſt Remigialia Dux alios non conſtituerit, ejus vicem & authoritatem hâc in parte uſurpare. His indulto Principis anno 1335. permiſſum, acce-
Keuren. dente Prætoris aſſenſu mulctas pecuniarias delinquentibus infligi conſuetas augere, minuere,
Accysen. mutare. Iiſdem licitum vectigal potorium & annonarium pro re nata, uſque ad 46. ſolidos ad vel dimittere, ex privilegio anni 1379. 13. Martii. Iiſdem Joannes Dux anno 1318. poteſtatem fecit reſtaurandi, muniendi foſſas, muros, ædificia Oppidi: & Carolus V. vetuit anno 1531. ulla immobilia bona in diſtrictu Sylvæducenſi poſſe gravari, alienari, niſi coram Scabinis, aut Tribunali, & in loco ubi bona cenſuſque ſiti ſunt. De eorum Juriſdictione & poteſtate ſic lego: Cognoſcunt & judicant Scabini ad requiſitionem partium, quoad perſonas, bona civium & incolarum attinet. Item de obligationibus, promiſſionibus, conventionibus, conſtitutionibus redituum, pactionum, & debitorum, & de bonis quibuſcumque acquiſitis, ſub ſigillo & teſtimonio Scabinorum de Buſcoducis.

Item ſuper defectu & denegatione Juſtitiæ in Juriſdictionibus ſubalternis. Item de indebita, immoderata & inæquali taxatione & partitione precariarum ſubventionum, ſubſidiorum & quarumcunque collectarum, exactionum, ſeu impoſitionum. Pertinet quoque ad eorum juriſdictionem conceſſio litterarum, quas vocant compulſorias ad producendum, & audiendum teſtes. Item literarum Juris ſubſidii ad omnes Juſticiarios territorii, ut latæ ſententiæ executioni mandentur omnes. Item literarum pro miſerabilibus perſonis, nimirum viduis, pupillis, & pauperibus, ut expeditiore viâ in judicio juventur & ſubleventur. Item literarum ad circumſcriptum terminum juris, vulgò contumacias vocant, purgandum. Item literarum ut in appellationibus deferantur acta in prima inſtantia fideliter, & tranſmittantur, ne quid in præjudicium appellationis attentetur. Ad ſententiam autem eorum recurritur à tribunalibus ſubalternis totius territorii, ſed & à Landinenſi vetuſtiſſimo Brabantiæ Oppido, prout docet anno 1510. diploma, itemque à Dormalienſi limitaneo Brabantiæ vico, & vice-Comitatu, à Vianenſi Ultrajectenſis Provinciæ, de Lith, Litthoyen & Herwaerden, prout faciendum mandavit Joannes Dux anno 1306.

Cùm autem ſpeciali privilegio ad Senatoriam dignitatem, non niſi indigena aſſumatur, & toto anno in urbe habitans, nec niſi elapſo biennio ferè ad eandem reſumantur, omnes Senatorii & Conſulares viri ſecundum magni conſilii membrum faciunt, quod urgentibus prægnantibuſque de cauſis indicitur. Quoad Conſules & Juratos, qui etiam Scabinis adjunguntur, eadem quæ in aliis oppidis eſt ratio, hîc fruſtrà repetenda. Ad Miniſtros venio, è quibus pri- Ingebieders.
mæ famæ ſunt Apparitores, quorum munus & authoritas ab ipſo urbis exordio invecta privilegio anni 1283. 1323. & aliis confirmato, ut ſi quis in ditione Sylvæducenſi ſe aut ſua bona coram Scabinis obligaverit, per hos poſſit in jus vocari, comprehendi, coarctari. Et extant reſcripta pluribus roborata teſtimoniis, inter alia Joannis III. Ducis anno 1328. profitentis, *Quòd Oppidum de Buſcoducis plenum retineret jus citationis, executionis, detentionis, & Areſti* infra dominium de Herpen & Raveſtein,
quod idem anno 1345. Walravius de Valcken- 't Recht van Ingebodt.
burgo Dominus locorum permittit, & alii Megenenſes, Oyenſes, Lythenſes, Dynaſtę. Sunt & Apparitores tres, à viridi quam circumferunt
virga dicti, potentes cuivis per ſententiam Se- Dienaers van
natûs convicto, aut etiam ſimpliciter debitori de groen Roede.
Cenſuram Urbanorum manus injicere, hoc ex privilegio anni 1371. illud ex anni 1463. ſed vetitum

vetitum eoſdem, niſi cautione datâ aut conſcio Prætore relaxare. Penſionarios qui aut à conſiliis, aut ſecretis, aut actis Senatûs ſunt, præterèo, utpotè ad normam Lovanienſium deligi ſolitos.

CAPITULUM XIII.

De Decanis & Juratis Opificum, eorumque Privilegiis.

DIximus ſupra, Senatum in majore Urbis conſilio primi, Senatorios & Conſulares ſecundi membri eſſe: addo nunc tertium Ordinis Plebeii, quod conficiunt Tribuni cum Juratis Opificum, teſte Ducis reſcripto anni 1408. 22. Decembris. Hi cùm incerto eſſent numero, anno 1525. 12. Auguſti Cæſar definivit ſingulis, prout cujuſque erat potentia, ſuos: & libet adſcribere verbis in Latinum verſis; unde nundinatio Plebis apertè poterit conjici, & convinci ex multitudine, puta Officiatorum.

DEKENS ENDE GESWOREN VAN DE AMBACHTEN,

Nimirum Opificium Ferrariorum, Ærariorum, Cultrariorum conſtat tribus Decanis, & 12. Juratis: Molitorum & Olearioum tribus Decanis, & octo Juratis: Piſtorum quatuor Decanis, & octo Juratis: Aciculariorum tribus Decanis, & decem Juratis: Frumentariorum quatuor Decanis, & ſexdecim Juratis: Lanionum tribus Decanis, & ſex Juratis: Piſcariorum & Cetariorum tribus Decanis, & ſex Juratis: Sutorum & Coriariorum quatuor Decanis, & duodecim Juratis: Inſtitorum tribus Decanis, & viginti octo Juratis: Lanariorum vel Lanificum duobus Decanis, & octo Juratis: Sartorum & Mercatorum Laneorum, quos Pannicidas vel Pannilaneos venditores vocant, quatuor Decanis, & viginti octo Juratis: Pellionum duobus Decanis, & ſex Juratis: Chirothecariorum & Ligulariorum tribus Decanis, & duodecim Juratis: Capſariorum, Scriniariorum, Carpentariorum, & Vietorum tribus Decanis, & decem Juratis: Tinctorum duobus Decanis, & totidem Juratis: Pileonum, ſeu Impeleariorum duobus Decanis, & totidem Juratis. His omnibus tam emptitio, quàm natalium titulo Civibus, virtutis merito, varia nulliſque ſecunda Auguſti, Reges, Principes indulsêre privilegia.

Henricus quidem ſexto anno 1196. Kalendis Junii *hominibus de novâ Civitate apud Sylvam, ubique in Rheno*, immunitatem à Telonio concedit: confirmatum ab altero Henrico anno 1233. & Carolo quarto anno 1349. auctum à Philippo ſecundo an. 1204. liberos toto Imperio Cives pronunciante. Henricus primus, & demum Joannes Dux anno 1283. totâ Brabantiâ. Otto Comes anno 1203. totâ Gelriâ. Joannes Dux, & Jacoba anno 1418. Hollandiâ, Zelandiâque. Joannes Dynaſta Hoſdinio. Jacobus Comes Hornæ anno 1480. in Wonderichem & Giſſen. Jacobus de Bronckhorſt, anno 1481. in Batenburgenſi territorio. Philippus ſecundus Rex anno 1563. in Oyen & Dieden immunes à Telonio Cives pronunciarunt. Sicut Ultrajecti & Zonſii ſolutâ exiguâ recognitione, teſtibus literis anno 1489. 1484. Inſuper anno 1356. Wenceſlaus Dux à Cenſu lignorum liberat.

Nundinas hebdomadales anno 1327. Joannes Dux indulſit die Jovis, aut ſi feſtum occurrat, Mercurii.

Joanna autem anno 1403. præter antiquas annales, alteras duas adjicit, incipientes à feria 2. ante dominicam 4. Quadrageſimæ, & feriis D. Bartholomæi. Forum autem boarium vetus, cum nundinatione privilegiata ex poſtridiana Lucæ in ſequentem feriam D. Severini tranſtulit Philippus Dux, duraturum ad uſque præcedaneas Sanctorum omnium. Idem anno 1458. Jus Salinariæ Frumentariæque menſuræ confirmat. Sicut Joanna anno 1387. permiſit Conſilio Trimembri Civitatis pro re & neceſſitate natis, vectigalia & ſimilia onera indicere & augere minuereque. Statuta porrò Urbis vario Privilegiorum genere ornata Henricus Dux inſtituit, Joannes primus anno 1283. Joannes tertius anno 1329. & alii confirmarunt & renovarunt, de quibus in Judiciario noſtro latius agemus. Cæterum quia Textorum, Linificum, Lanificumque opificia non parum momenti ad Urbis dignitatem attulerunt (ſupputante Guicciardino ad 20000. telarum quotannis pretio 200000. ſcutatorum ſummam excedente, ex his locis efferri) variæ etiam immunitates hoc fine à Principibus ſunt conceſſæ, nominatim à dicto Joanne tertio anno 1335. vetante in Pagis Duci aliquatenùs ſubjectis exerceri Pannificium. Gaudet etiam collegio ſuo & famâ navium fabrica, cujus artis aſſeclas anno 1552. fuiſſe ultra ducentos legi: machinarum Fuſilium maximæ molis, ſigno totum per Belgium noto, adornatio cultellorum & forficum & acicularum artificioſa & elaborata bonitas, quorum nundinationem annuatim 20. flor. millibus æſtimabilem vulgo credunt, & lignariorum ſolers induſtria, aliaque id genus quibus hoc aſſecuta Civitas, ut omnibus modis mediiſque, ſuo in gremio humanæ ſuccurrat neceſſitati, & habeat in ſingulis ſuis partibus, quo vitam honeſtè & honoratè ſuſtineat. Ut non immerito Barlandus Sylvæducenſium Rempub. reique caput Senatum hoc membris ſuis elargiri dicat, ut nullum poſſit deficere, differre, ad malas artes converti, & id facere quod eſt in ſacris, Compelle intrare.

CAPITULUM XIV.

De Civibus, eorum variis Collegiis, & Viris aliquot illuſtribus hujus Urbis.

A Senatu ad Cives deſcendo, id eſt natalibus tales aut emptione, qui & fixa inter libertatem Urbis domicilia habeant, & ibidem pro majore anni parte (tales enim ſolos Privilegiorum compotes pronunciat anno 1363.

 Wen-

Wenceſlaus Dux) cum potiore familia morentur.

Horum lectior pars, aut Patriciæ Nobilitatis, aut in certa Sagittariorum Collegia ſe optat transſcribi. Sunt autem numero 4. à Cæſare anno 1525. 14. Auguſti confirmata. Vetuſtiſſimum arcûs ænei pedalis titulo Virginis Matris cœpit ante tria ſecula. Alterum haud multò poſt ſub tutela D. Georgii, cujus alumni cùm in obſidio Bramenſis Oppidi interiiſſent, qui ſupererant, primùm quidem Marianis ſe conjungentes, ſeparati denique novorum nomen obtinere cœperunt. Tertium arcûs Cornei manualis ſub Patrocinio Sebaſtiani Martyris, ejuſdem ferè cum ſuperioribus ævi eſt. Quartum Sclopetariorum anno 1525. à Cæſare inſtructum. Qui omnibus inter alia privilegia conceſſit, non poſſe ob debita Urbis areſto ſubjici. Leges habent & ſtatuta pulcherrima, quorum fama etiam & honeſtas proverbio locum fecit.

DEN OUDEN VOETBOGHE.

DEN NIEUWEN VOETBOGHE.

DEN HANT-BOGHE.

CLOEVENIERS.

Nec tacendum, hìc extitiſſe antiquitùs in Urbe factionibus duarum præpotentum familiarum Coptitiorum & Beckerlingorum, qui contigua ferè ædificia in foro inhabitabant, hi Rodoburgum, illi palatium Æthiopis, inque aſperrima odia ac inimicitias exarſerant, nec perraro ad arma tum ſingulari certamine, tum ſociatâ populari manu deventum, ut plerumque cædibus forum cruentaretur, donec pax iniit ac ſopita contentio deferbuit, hoc inſtituto, ut pares utrimque numero gallinacei Bacchanalibus diebus deſcripto circulo palæſtrâ Prætorianâ pugnæ committerentur; exemplo etiam alibi & olim noto, ita nimirùm hodièque feriis Bacchanalibus apud Maſæcanos gallinaceorum certamen & triumphus à ſtudioſis procuratur, magnâ animorum contentione, ita apud Athenienſes, lege latâ poſt devictos Perſas præſcriptum quotannis ut ſemel in theatro iidem decertarent, de cujus origine Eliani lib. 2. verba ſunt: Cùm Themiſtocles Civicum exercitum adversùs Barbaros educeret, gallos gallinaceos vidit pugnantes: neque ille ſpectatorem ſe oſcitantem ejus pugnæ præbuit, ſed totum exercitum cohibens, inquit ad ipſos: Sed hi neque pro patria, neque pro diis familiaribus, neque verò pro amicis heroïbus periculum ſubeunt, neque pro gloria, neque pro liberis, neque pro libertate, ſed ne alter ab altero ſuperetur, aut alter alteri cedat: quibus verbis Athenienſium animos confirmavit. Quod ergò tunc eis incitamentum ad virtutem extitit, voluit ad ſimilium rerum & factorum memoriam ſempiternam conſecrare.

Quemadmodùm Pergami quotannis ſpectaculum gallorum publicè editum fuiſſe, ſeu gladiatorum meminit Plinius Natur. hiſt. lib. 10. tanti decoris (ſcribit Alexander ab Alexandro Genial. dierum lib. 5.) ut ad illud tanquam Gladiatorium munus effuſiſſimo ſtudio omnes convenirent. Ad hoc certamen è longinquis Regionibus Gallinacei pugnaciſſimi exquirebantur. Quales olim Melici, Chalcidici, nam & quidam ad bella tantùm & prælia aſſidua naſcuntur, & Patrias nobilitarunt, Rhodum ac Tanagram. Quo pugnaciores fierent, addito in cibum adianto, ſeu Callitricho nonnunquam feculento vino dimicationi privatim aſſuefiebant, dum imperitant ſuo generi, & Regnum in quacumque ſunt domo, exercent, velut ideò tela agnata cruribus ſuis intelligentes, nec finis ſæpè commorientibus. Quod ſi palma contingit, ſtatim in victoria canunt, ſeque ipſi Principes teſtantur, victus occultatur ſilens ægrèque ſervitium patitur, & Plebs tamen æquè ſuperba graditur, ardua cervice, criſtis celſa, cœlumque ſola volucrum aſpicit, crebrò in ſublime caudam quoque falcatam erigens. Itaque terrori ſunt etiam leonibus ferarum generoſiſſimis. Author eſt idem Plinius li. d. cap. 21. Spectatores aderant ingenti concurſu Brabeutæ & diſceptatores ordinati, cujus aves conflictu ſuperiores evaſiſſent. Victrix triumphali pompâ ovanti ſimilis ſplendidiſſimo equitatu juventus per Urbem invehetur, Principe gallo torque aureo ceteriſque avibus pugnâ melioribus Criſtâ deauratâ inſignitis, victâ carbone notatâ captivâque ſubſequente. Mos ille ab Urbis exordio, ut ferocitas genti innata emolleſceret, & à monomachia temperaretur, introductus ad noſtra tempora perduravit. Et tanto ardore ac æmulatione, ut ad arma ludus aliquando rediérit, adverſiſque haſtis ſummâ contentione in monte Molari ſolenni ſpectaculo concurſum fuerit: ſed acerbiore bello ac infeliciore tumultus Belgici calamitate exceptus anno 1566. ne dicam caſtigatus, reſedit. Audivi certè grandævos aliquot, qui certamen ejuſmodi non ſemel ſe vidiſſe teſtabantur, & immò profectos narrabant procul in Flandriam & Brugas, immò & ditionem Colonienſem, ubi ſpectabiles formâ & virtute gallinacei credebantur, ad coëmendos adducendoſque hos palæſtricos. Vidi dictas familiarum domos inſignem antiquitatem præferentes, & cùm à primis Oppidi incunabilis ſciam morem hunc receptum fuiſſe, pluries antiquitatum curioſos conſului, plures ſed umbratiles cauſas hujus certaminis intellexi. Erant qui è magnifico fonte morem derivarent, quaſi loca hæc habitarint familiæ à Carolo Magno, & Hugone Capeto hoſtibus Vatinianis productæ, quas poſteri pro Capetitiis Coptitios, pro Carolingis Cerlingos, & demùm Beckerlingos vocarunt, odio Parentum cum ſemine ad filios tranſeunte, & hujus ſtratagematis ludicro emolliri cœpto. Erant alii, qui melius à capitibus familiarum illuſtrium hujus tractûs incolarum diſſidia peterent, capitaque nuncuparent Jacobum Titum, & Becconem Erlingium, à quibus orti gentiles Laconiſmo noſtratibus familiari Coptitios, & Beckerlingos vocaverint. Erant qui alia adferrent, ſed relatu minùs digna.

Libet hìc ſubjungere Viros aliquot illuſtres, & facta fidem factura nullum benè conſtituti ſtatûs Compendium Sylvamducis prætermiſiſſe.

Natales

Natales huic debent ejuſque territorio, Rogerius à Beeka, & Gulielmus Eneuortius Cardinalis, Rithovius, Zonnius, Mierlous Epiſcopi: inter Abbates variorum Ordinum. I. Hanenbergh Middelburgenſis, Nicolaus Mutzaert Tongerleti, Arnoldus Veſſemius & Joannes Vercuilen Bernæ Præmonſtratenſes Abbæ; Joannes Loff ad D. Ægidii Leodicenſium, Petrus Orthenius novi Monaſterii Huenſis, Canonicorum Regularium Antiſtites; Joannes Gyſelen Molinenſis, Petrus Quayen Boneffienſis, Ciſtercienſes Prælati; Walterus Walciodori, Petrus Affligimenſis, Benedictinæ Regulæ Cœnobiorum Præfecti omnes virtutis merito commendati & commendandi. Inter Decacos Gisbertus Coenerix, & Lucas Deems, Jurium Doctor: inter Præpoſitos Joannes à Grimbergis, Lovanienſium Præpoſitus, & P. à Buſco Duacenſium. In altero autem aſſiti in Principum Principalium conſilia. Giſelinus Philippi Boni Ducis, Igramus ab Acchelem Friſiæ, & Parlamenti Mechlinienſis Præſes; Henricus Weerthuſius, Nicolaus vander Steeghen, Wilhelmi Venius, & Brugelius, in Conſilio Brabantiæ; Henricus Blooyman, Honorarius Philippo II. Hiſpaniarum Monarchæ, Joannes Baruitius Rodolpho II. Cæſari à Conſiliis, Viri undecunque lectiſſimi. Theologi hinc ſunt, Guilielmus Rooſemont Author Confeſſionalis, Profeſſor Lovanii, Anthonius Hemertius, Joannes Haventius, ille Dumenſis, hic Carthuſiæ Alumnus, Joannes Haſius Societatis Jeſu; Joannes Slootanus, & Joannes Baerle, hic Buſcoducenſis, ille Colonienſis Prædicatorum Prior. Juriſperiti hinc petierunt Theodoricum Noppenum Aureliani, Joannem Richardum Ingolſtadii, Waltherum à Beeca Lovanii Profeſſores celeberrimos. Medici Raſonem Raſonis, Joannem Lonæum Cancellarium Bavariç Ducis; Petrum Brugelium Collegii Medici apud Lovanienſes Fundatorem, Gisbertum Payman, Simonem à Coudenborch etiam famoſos. Philologi Simonem Verepæum Grammaticum totâ pridem Germaniâ eligi præligique ſolitum, Simonem Pelegromum Provincialem Ordinis Guilielmitarum cujus teruntur Synonima, Joannem Nenium, qui Portum nepotum edidit, & & Tilum Saxonicum lepido verſu vertit. Poëtæ & Philoſophi ex hoc tractu ſunt Theodoricus Gualterus à Veldinghen, Georgius Macropedius, Hieronymus Verlenius Epicteti tranſlator, Chriſtophorus Vladeraccus trium linguarum peritiſſimus. Ad extremum minimè prætereundi Mathias à Soetendonck Matheſeos & Gnomices, Hieronymus Buſch pictoriæ, Judocus Ionckherten ſtatuariæ, Joannes Buck exprimendis vitro perſonis, & rebus nulli ſecundus: ne quis miretur tantoperè à Barlando celebrari gymnaſium Sylvæducenſe, ut doctorum, ita doctrinæ feraciſſimum, cui in ſeptem claſſes diſtributo, & mille nonnunquam adoleſcentibus frequentato præfuerunt celeberrimi Jacobus Marſnus, Gerardus Zellius, Hieronymus Verlenius, Dominicus Sylvius, Antonius Torrentinus, Joannes Nemius, Cornelius Otto, Joannes Dilenus, Petrus Louwius, Cornelius Vladeraccus, omnes à fama & fere à ſcriptis toto Belgio notiſſimi.

CAPITULUM XV.

Urbs ab hoſpe tentata ſæpius, numquam occupata.

TEntatam decies authore, conatu medio, variis hanc virtutis Brabanticæ arcem, magnâque procerum ambitione ſollicitatam, hanc Virginem ſupra dixi, nunc docebo: Annus agebatur à redempto orbe 78. ſupra ſeſquimilleſimum redintegrati belli Belgici civilis. Primus cùm Guilielmus Aurangiæ Princeps, titulo invehendi commeatum præſidiario his locis equiti, Sylvamducis ſui juris facere cogitaret, alveis navium lectiſſimo milite repletis, ſed adverſo jactatarum vento, & ad triduum tardius Gorcomium delatarum, fama factum pervenit, monitique à quibuſdam Antwerpiam profectis cives in armis præſtolantes Præſidiarium equitem, ſe ſubtrahere coëgerunt, ineunte ſextili. Quem ſecuti menſis die 11 eadem ipſa urbs parum, quin caperetur, abfuit, Stratagematis Authore Hueſdini Gubernatore; ruptis portæ Antwerpianæ repagulis, intromiſſis ruſticorum habitu pridie non paucis hoſtibus. Sed exiſtens in partibus fortuna Catholicis, civibus animum & vires auxit, ad reſiſtendum non paſſus ruſticanam veſtem civili vitæ, portæ vulnus, urbis corpori, civis unius rebellionem, fideliſſimæ ſuæ patriæ damno eſſe. Proximè ſequentis anni æſtas pluribus obnoxia malis non ſine diſcrimine fuit, civium aliquot novarum rerum ſtudioſis (qui ſe falſò nomine conſiſtoriales, cùm nil minus quam ſibi conſtaret in avita religione conſiſterent, appellebant) pacis gratia fœdus ineundum à Senatu extorquentibus, quod publicandum dum Catholici ægrè ferrent, forum armis repletur, ad manus venitur, & interventu Baronis Locrii tumultus ſedatus, ſed ad exiguum; Novatores enim, ut eſt inquietum genus hominum, ſubvenientibus ex Hedelenſi Caſtello auxiliis prælium redintegrant, ſed impari eventu cadentes cedenteſque Patriâ Kalendis Quintilibus. Quod autem proditione Jo. Gemert lignarii intromiſſus in urbem Philippus Comes de Hohenlo, civium virtute ejectus, in fugam verſus & pluribus militum cæſis, verſu triviali expreſſum pueri tenent annum 1585. quo id accidit, undevigeſimo Januarii, litteris numerabilibus indicante.

ECCE DEUS SERVAT BUSCUM, EST CONFUSUS HELACUS.

Annis inſuper 1587. 4. Nonas Junii ad Gravienſem ſcalis, & 1594. Kal. Martialibus ad Vuchtenſem portam ponte penſili admoto, muro

ro urbis impendebant confœderatarum Provinciarum milites, ſed inſidiis tempori intellectis, terga vertere compulſi. Recentior eſt Mauritii Comitis Naſſavii obſidio, neſcias an majore animo cœpta, an minore deſerta 27 Novemb. anno 1601. Unde Chronicon tetrade Jambica:

Iterum Potentes Batavos
Fregiſtis, ô fortes Viri
Sylvæducenſes, nobili
Invicta clauſtra Belgio.

Hujus etiam loci eſt tumultuantium Hoochſtratæ militum quaſi obſidio, qui in ſpeciem Edicti Ducalis atrocitatem fugientes vetuerant ſub pœna capitis, urbi ullos commeatus inferri: ſed liberata etiam ab horum furore 14. Julii anno 1603. Claudat ultimo hoc agmen altera Mauritii & Batavorum obſidio cœpta Auguſti 19. anni 1603. tanto animorum impetu, ut ſupra nihil: ſed Sereniſſimi Archiducis præſentiâ, aëris intemperie, introductis præſidiariis, imprimis autem Dei ope, Ducis operâ, Gubernatoris diligentiâ, civium conſtantiâ, militum virtute fractus Mauritius obſidionem ſolvit.

CAPITULUM XVI.

Suburbanum Sylvæducenſe.

AD Suburbanum agrumque Sylvęducenſem ultimam ſcriptionis noſtræ partem venio, & præmitto, urbem hanc utpote limitaneam ſemper excubare, ut quæ non tantùm munitiſſimis Bredâ, Bergezomâ, Geertrudobergâ, Graviâ Brabanticis; Heuſdino, Dordrechto, Worcomio, Gorcomio, Batavicis; Bomelio, Tilâ, Noviomago, Gelricis; Hollandicarum partium civitatibus è vicino quaſi obſideatur: ſed etiam arcibus, & propugnaculis, præſertim ad Moſæ Wahaliſque ripas, plurimis aſſiduè impetatur, quorum hęc occurrunt: Munitio Viridis
Groenendael. Vallis in Doverano vico excitata. Mansfeldica in pago Hemertano Authorem ſuum nomine
Crevecuer. referens ad annum 1589. extructa. Crepicordiana ex adverſo arcis Hedeſanæ ducta anno
Voiren- 1589. Voirana in Herwardenſi Parochia per M.
S. Andries-schans. Schenckium. Andreana per Card. Auſtriacum Belgii Proregem anno 1599. in veteri Teſterbantio ædificata. Poſt quam aliæ per Mauritianos extructæ in pagis Hedichuſio, Empelio, Hemertano, Lyttoya, Alemo, Keſſelo: planè ut de miliari in miliare, flumen & cum flumine Urbs hujuſmodi floribus coronetur. Unum adjiciam ex Barlandi hiſtoria, quod pulcherrimo invento uſum, & virtuti Sylvæducenſium eliciendæ præbuit occaſionem. Sæculum abiit, cùm anniverſario quaſi bello Gelri peterentur, Sylvæducenſibus hac in arena primam aciem ſuſtinere, ac aleam ſubire ſolitis. Poderoya arx medio inter hos & Gorcomenſes itinere à Gelris tenebatur, firma ſuo ſitu & firmiſſimo inſtructa præſidio quotidianis prædis, tam viatores, quàm nundinantes exhauriente. Hanc indignitatem primi refrænare Hollandi ſatagentes, arcem arcta cingunt obſidione, ſed fama advenientis' in auxilium Gelri eandem ſolvunt. Sylvæducenſes longè aliter à Maximiliano Cæſare miſſum Anholtanum Comitem virum ſtrenuiſſimum aſſumentes eòdem tendunt, idem tentant, obſeſſos fortiter oppugnantes, ſed irrito conatu ob objecti aggeris miram altitudinem:
donec excogitato quodam machinarum genere, Mortier.
pilas & graviſſimas grandiſſimaſque ſaxorum moles vibrante in altum, tecta ædium disjicerentur, & trabis caſu caſus Arcis præfectus Sudewindus animum militibus abſtulit ulteriora experiendi expectandive. Itaque ad deditionem ventum, dimiſſionem obſeſſorum, direptionem ædium, dirutionem arcis. Factum anno 1508.

Hoc ſatis eſto de vicinis hoſtium latebris, & munimentis, præter quæ habent & ſuorum defenſioni ſimilia propugnacula cives multa: plura multò habuerunt, quorum pars in hoſtium venit poteſtatem, pars ſolo æquata eſt. Eorum præcipua quæ adverſum Vuchtanæ portę aggerem, & Hinthamenſis viæ obtinent, refugiis hinc inde ſuis coronata, & congerie ceſpitum alibi ſtipata. Ad ambitum Oppidi quod attinet, offert ſe quaquaverſus fervidiſſima excurſio, & cum viget æſtivis hirſutus campus ariſtis, prata, paſcua, lætiſſima juxta & latiſſima. Hyeme enim omnia Pontus habet, & ex omni parte dormientia ſub undis agrorum arvorumque jugera navigantur, ne quis temerè fidem deroget vulgari dicterio jactitanti: Sylvamducis ſi quis viderit æſtate, hyeme non agniturum.

Hactenus generatim de ſitu ſtatuque Oppidi & Præoppidi; nunc de hoc magis ſpeciatim tractaturi. Exhibeant itaque ſe primo egreſſu vici Suburbani, ędium opificum, loci ſplendore vix urbibus ceſſuro. Vuchta & Hinthamia; illa à conjunctione (quam Veuginge, ſicut conjunctum Vucht aut gevucht vocamus) domiciliorum; hæc quaſi Hinnen-heym, Hinnorum ſive Hunnorum domus nuncupata, licet Sylvæducenſibus magis placeat illud à duello, hoc à citeriore ſepimento nuncupari: Vecht enim pugnare, Ham ſeptum locum ſignat. In hac cis viam Berliceniam ordinis Divæ Brigittæ, utriuſque ſexus Abbatia eſt, unica, ejus Inſtituti in Brabantiæ partibus, titulo B. Ma-
riæ ad aquas frigidas, à Brabantiæ Ducibus Coudewater.
Burgundici ſanguinis dotata. Quæ plures claras Virgines formavit, & alia in Teneramondenſem agrum emiſit Coloniam. Gravienſem
portam reſpicit è propinquo Burgus D. An- Annenborch.
næ cultu & nomine notus; inſigni nuper cœnobio Regularium Canonicarum ornatus fundato ante 2. ſecula, diruto per Roſſemianos anno 1544. Virginibus in Cœnobium urbis Bogardicum anno 1584. tranſlatis. Nec tacendum ad limites Hinthamiæ leproſarium dives & non inelegans, ſi eodem furoris impetu non corruiſſet, iterum iterumque ſed eâdem fortu-

nâ

nâ tranſlatum. Nec prætermittendum, in umbilico viæ Dunganâ Parochiæ D. Jacobi, ducentis ab hinc annis inchoatum Cœnobiolum, nomine Querceti, nati è paluſtribus, titulo D. Barbaræ. Virgines autem iſthic collectæ præſcribente demum Borbonio Antiſtite, rogante Henrico Henrici à Leytenſoen Presbytero, Regulam Auguſtini amplectuntur anno 1475. Maii 26. & ſæpiùs ſæpiùſque militum & obſidionis tertię injurias paſſæ, ruinas habitant & rudera, vitæ regularis patientiâ ſummam, quâ premuntur, ſuperantes inopiam.

Eykendonck. Barbarendael.

Claudat hoc agmen Vallis S. Sophiæ Carthuſia extra portam Antverpianam ſplendidis extructa ædificiis, ad Dommelæ præterlabentis ripas, in Ollandt ſub Roda fundata primùm, quò miſſus ex Ruræmunda dirigendæ plantationi novellę Dionyſius à Rikel anno 1467. ſcriptis, doctrinâ, ſanctitate per totum orbem clarus affuit: cujus Patronos & Fundatores ſe habent Brabantiæ Duces, ob ſingularem, quo Carolus Dux litteris anni 1471. hanc proſecutus eſt, favorem: licèt dotatio prima primariaque Ludovico de Buc, dicto vande Water, ad Joannis Canonico adſcribatur: ſicut incrementum primum Arnoldo Herlario & Aleydi conjugibus, ędificiorum ſplendido apparatu ſtructura Huberto de Loen Priori. Cinctum erat muris Monaſterium, & ſuperſunt reliquię à clade Roſſemiana, & vaſtatione anni 67. nutantes: ex quo tempore Religioſi Urbem, & in ea domum refugii ſui habitant, pomerio ejus nonnihil producto, & ſolitarię vitæ accommodato. Prodierunt hinc ſanctitate & Scriptis celebres Viri præter magnum illum Dionyſium, novæ plantationis rigatorem, Walterus de Leeu primus Vuchtam tranſlatæ domûs moderator, & Henricus de Vride cognomento Prudens anno 1484. mortuus, & à Tritemio recenſitus. Recenti autem memoriâ hìc præfuit Arnoldus Haventius Theologiæ Doctor ſex Monaſteriorum Præfectus, qui edidit martyria Carthuſianorum Ruræmundenſium, & Lundinenſium, & alia quædam. Michaël Jentſemael nunc præeſt cum laude & fructu, diu ut præſit, oramus.

FINIS.

PELANDIA.

Dialogus, quatuor membris conſtans.

CAPITULUM PRIMUM.

Pelandiæ ſitus & qualitas.

TRans adoleſcentes ſcandebat Martius horas,
Certior & ſolito telluri inhiabat apertæ.

Et ego Petrum Sabularium amicum veterem in via comitem nactus, myricetum Poſtulenſe attigeram, eminùſque conſpectam Jovis Xenii Regiam, inſigne, inquam, illud nec ulli totâ ſecundum Europâ Chriſtianæ hoſpitalitatis Emporium adire geſtiebam: ſed quod claudebat latus percutiens mihi Sabularius: Heus, ait, Gramaye, quandoquidem bona nos junxit fortuna, debes aliquid, dabis multum amico, ſi diem hanc dederis Martialem: Martialem dico duplici jure, & quia hebdomades tertia, & quia menſis tertii. Tunc ego: Martialem? nihil mihi, mi Petre, cum die aut Deo Martis, niſi capite imminuti; nec moror, quotus aut quantus Sol illuxerit, omnem enim allubeſcentem amico lubens impartior, lubentiſſimè tibi, utpote Amicorum Optimo Maximo. Excepit mox exertâ manu Sabularius: Ligas me, dum obligare non ceſſas, Ornatiſſime Gramaye: tamen ligatus amoris, obligatus humanitatis tuæ vinculis, quatenùs illa patientur, deſcendere opto in arenam non pugnator, verùm ſpectator futurus infœcundę hujus Campaniæ. Quid, inquam ego, infœcundę? Ericetorum hæc lata æquora, præterquam quod apibus, ovibus, avibus gratiſſimum præbeant nutrimentum, etiam hoc ipſo extollenda, quod ceſpitem ſuppeditent, atrâ & bituminoſâ terrâ probandum, qui pro & præ lignis ignis fovetur. Agros præterea cum cineribus, tum ipſis etiam terræ ericâ veſtitæ cruſtis, dudum in fimo uſque ad putredinem maceratis, impinguant, non alio genere ſtercorationis lætiores futuros. Planè ut quemadmodum Heſiodus cecinit, neſcire vulgum, quantum utilitatis ſit in Malua & Aſphadelo herbis ad Aſcram tritiſſimis; ita ſuccinere poſſimus, ignorare exteros, quantum emolumenti vicinis ſuis erica procuret. Quin ſi vacat aurem dare, quid de ceſpitum horum origine ſentiam, tribus verbis dicam. In tota hac camporum latitudine, quæ Moſâ Schaldique interjacet Taxandrorum, Ambivaritorum aliarumque regiones complexa multa ſunt loca

Occaſio ſermonis. Pelandia arenoſa. Laus Ericetorum. Item fructus.

 humilia,

humilia, in quibus infinita vis arborum ſub terra continetur, collapſarum (ut videtur) impulſu ejus venti, qui nobis inter Auſtrum & Zephyrum medius collocatur. Omnium enim cacumina ad medium orientis & ſeptentrionis regionem prolapſa cernuntur. Inter has cùm omnis generis ſunt; tum illarum maximè quæ coniferæ ſunt, maximum eſt miraculum, propterea quòd & plurimæ & longiſſimæ alta ſub humo jacent, nullę tamen hâc noſtrâ ætate in totis illis campis creſcere videantur. Situs porrò arborum per duodecim, & plura etiam milliaria Germanica inter ſe diſſitis agris invenitur perpetuus, & omninò communis eſſe: cujus miraculi causâ, quò referenda ſit, nihil reliquum video, ſi non ad inſigne & ceteris omnibus majus diluvium referatur. Inundationes enim altiſſimæ fiunt in his locis, cùm totus Oceanus per fretum Britannicum ventorum vi in noſtros agros impellitur. Eâ cœli plagâ ventum ſpiraſſe, dum hæc tempeſtas omnia obrueret, arborum decubitus apertiſſimè monſtrat. Et cava loca quę humore plurimo abundant, ut nunc plantis educandis ſunt apta, ita olim quoque arboribus veſtita fuiſſe par eſt: ſed cùm tumidis fluctibus Oceanus his quaſi canalibus quibuſdam infunderetur, ſylvæ omnes partim ventorum procellis, partim violentâ aquarum irruptione procubuerunt. Nec intelligo, quâ ratione ab hac ſententia debeam diſcedere, quâ pronuntio ab inundatione quadam enormi, & ſolitos limites egresſâ ſylvas has dejectas fuiſſe, quarum reliquias neceſſariis ad ignem uſibus quotannis effodi videmus. Arbores enim paulatim putrefactæ, cœno & pluviis ita emarcuerunt, ut genus quoddam terræ ſpongioſæ crearint, non aliter quàm ſi quis omne genus ramentorum è diverſis lignis in exigua aqua computreſcere ſinat, & deinde id in maſſam cogat. Color ei eſt balius, quem nos eodem ferè nomine vocamus; dicimus enim *Valen-torff*, id eſt ceſpitem Balium. Id quod effoditur laterem ferè quadrangulum pedali longitudine & palmari, vel paulò plus eo craſſitudine repræſentans, exciditur acutiſſimis ligonibus, non ſecus atque culter ſcindentibus, quo lentas tenaceſque ligni fibras penetrent: exciſus in metas perflatiles erigitur, quo ſiccetur: ſiccus ceſpes gravitate à leviſſimo quovis ligno ſuperatur, ſpongiis non multò ponderoſior: jacet autem hæc maſſa ſub terra, è marcidis putridiſque lignis coacta, craſſitudine nonnunquam octo cubitorum, & in ea adhuc ligna integra. Vidi ego ipſe, teſtatur Goropius, juſti magnæ navis mali longitudine in hac ſylvarum farragine adhuc jacere.

De ceſpitibus diſputatum.

CAPITULUM II.

Mores Pelandiæ deſcripti, & loca quæ complectitur.

Mores Pelandiæ deſcripti.

TAli ſermocinatione dum iter & diem trahimus, ecce in occurſum virago, nec gracilis, nec gratioſa, bigam bobus trahentibus ductans, manus armata flagello, humerum tridente. Ut vidit, ut riſit Sabularius, & Hem, ait, taleſne taxos profert hæc ſterilis Taxandria? Quàm verum in vulgo natum & notum trivervbium, Campinienſes terrâ ſuâ ignem, equis prandia, aurigis lectos fovere: ſive, ut alii, terram comburere, equos mandere, aurigis condormire. Subjunxi mox ego: Rem tetigiſti, & uno obtutu nationis hujus mores & genium conſideraſti. Sutorum hìc nulla, ſartorum vix ulla gratia aut uſus. Æſtate nudipedes ſunt ferè (de plebe ruſticana ago) hyeme lignambuli, veſtes genu vix excedunt, cubitus cum lacerto, aut lacer, aut tritus, menſa ſine arte, capillitium olim oblongum: verbo dicam: Homines ſunt laboris & patientiæ filii, induſtrii, & ſi excolas ingenia, ſtudiis aptiſſimi, quibus licèt pro lignis terra, pro candelis lignum, pro equis boves, pro lecto ſtramen, pro epulis pulmentum, pro vino zithum ſit; tamen protrahunt in longam ſenectutem ſecuros dies, ſani robuſtique, nec ad artem minùs quàm ad Martem prompti. Quâ de re libet B. Honorii Curionis olim Helmondani doctiſſimi verba ex deſcriptione Taxandriæ recitare. Alpha, inquit, & Dommela exiguis amnibus alluitur, eſtque agro bono, frugibus & pratis undequaque irriguis, quibus Romanos primas in agricolatione partes dediſſe ſcimus. Verùm quia Geldrorum ſive Menapiorum fines attingit, incultas habet ſolitudines, glebamque admodùm torridam. Videas illię quovis tempore ceſpitum diverſas congeries inſtar domuum coaptatas. Mireris loca vectoribus inacceſſa propter ſoli laxitatem, crebroſque anfractus, & ſcrobes, è quibus naphta illa effoditur. Præterea ligni genus, ſive mavis tedam appellare, quod veluti cicindula nocte refulgens apud tenuiores in pretio eſt. Mons ibidem non magnus oſtenditur, quicquid olim fuerit, velis pervius, cùm ſcilicet Oceanus Tongros allueret, velificatus appellatus; & viginti pagi numerantur ruſticanis domibus ac populo ſatis frequentes, quorum caput ſive metropolis Helmonda eſt dicta Corypolis. Homines hujus regionis multæ ſunt induſtriæ, & ſagacitatis, adeo ut exteri hoc joculare proverbium in eos torqueant, Taxandros facilè nacturos equum, modò capiſtrum habeant. Plurimos quoque reperies præſenti, & infracto animo viros, ſub eo præſertim tractu, qui Leodiorum & Menapiorum limites oppoſitos habet. Nam ob diuturna bella tumultuariaſque incurſiones, quas vario Marte contra iſtos fecerunt, robur & alacritatem bellandique peritiam aliquam obtinent. Fortiſſimi Taxandrorum & longè turbidiſſimi cenſentur Sommerenſes, his proximè accedunt Heſenſes & Leendenſes, qui ſuos hoſtes maximè Geldros non uno in loco haſtas abjicere coëgerunt. Quibus in verbis obſervandum venit, Helmondam Taxandriæ Monopolim magis quàm Metropolim eſſe, ut quæ unica Pelandiæ urbs, cùm Roda ejuſdem ſit caput & Municipium principale. Deinde Taxandriam, quod

Proverbium.

Idem ex Honorio.

Die Zeilberch.

Tassandt.

quod ibidem aſſerit, non à taxis, ſed à coacervatione arenarum veteribus dictam, adeòque longè (quam nunc Pelandia) amplioribus deſcriptam finibus fuiſſe. Meierus ad annum 974. meminit donationis Cœnobio Gandenſi factæ per Ottonem II. ubi inter alia *Nordwic & Idegem Taxandriæ* vici celebrantur. Scriptor vitæ D. Rumoldi *Liram* oppidum ſimiliter *in Taxandro* collocavit. Diploma Trudonenſe *Alem*, Epternacenſe *Loemel* & vicina, Criſpinienſe Emplam, Laubienſe *Motzelam* in pago Taxandriæ collocarunt: è quibus facile eſt æſtimatu, uſque ad Ryenſem pagum & Andoverpam patuiſſe, iterumque ad Moſam Gelros ſeparantem, & Tiliam, Herkamque Hasbanos Bratuſpantoſque excludentem ſe extendiſſe veterem Taxandriam, cujus portionem Tungri, Ambivariti, Pæmani occupaverint, & demùm his pulſis aut ſubjugatis Attuarii, Salii, Sicambri. Francis porrò rerum potientibus, uti ſcio *Taxandriam*, ſive quòd idem *Toxiandriam Taxandrumque* pago nomen dediſſe, ita non dubito, quin Principes ab antiquo ſuos ſingulari notos titulo habuerit, ſingulari dico *Comitis*. Et hinc fortè primigeniæ hujus territorii ſanctiones à Lotharingiæ Ducibus confirmatæ, & cum Saliis multa habentes communia non Ducis, ſed Comitis paſſim meminerint. Harum una talis: Si lis aut pugna oritur, & Juſtitiarius *Pacem Comitis* per duas hebdomades ſervandam indixerit &c. Pacem Comitis dicit, non Ducis. Eodemque ſpectat, quod fama, ſed incerta jactatur, ultimum Pelandiæ (id nomen videtur Taxandriæ ſucceſſiſſe) Comitem Herkenrodiæ tumulatum, qui quòd Ultrajectini Antiſtitis cliens eſſet fiduciarius & è Palatinis Comitibus unus, puta ſtabuli Præfectus, in Scutis præferebat tres ſubſcudes inauratas, quas hodièque gentiles à Comitibus hiſce deſcendentes Montfortii, Vlierdeni, Lyropii, Roverii, Stakenbrouckii, Lowii, Vladeracci, & ipſa adeo circumfert Pelandia. Nec omninò id abſonum videri debet, cum inſignibus coronam inſigne Comitum impoſitam conſpiciamus, & Trajectini annales conformiter Dyntero narrent captum prælio Woringano Antiſtitem, Duci Brabanto ceſſiſſe quicquid in Campinia juris habebat. Ex quo tempore Prætorem ſub Metropoli Silvæducenſi ſuum habere cœpit Pelandia (ſic dicta à palude maxima, *Peel* vocant, ambitu 2. miliarium ejus magnam partem tenente) & quidem dignitatis merito primum è quatuor. Comitum ſedes olim, ubi Prætoris nunc, Rodæ loco Collegiatæ vicino, nunc per Tilborgenſem Dynaſtam occupato cum venatoria Ducis Brabantiæ aliiſque juribus. Mons D. Odæ vocatur antiquitùs, ab illa habitus aut habitatus, caſtrumque in eo fuiſſe puto hodièque in ſcutis municipii perſeverans, ubi adeò capitales feudorum ſententiæ ſolent pronunciari pagis ampliùs quatuordecim jus petentibus, nec niſi Bruxellam à judicato hìc appellantibus, manifeſto amplæ majeſtatis indicio, & Comitum Taxandricorum celebri dignitate, qui à loco Prætorii ſui nonnullis appellati dicuntur Rodenſes, oſtenduntque Canonici in ſua Eccleſia Tumulum *A. Rodæ Comitis*, ſed de quo nihil ultra, licèt ſeriò inveſtigans, potui intelligere. Eccleſia hæc, quam dico, novem Clericorum veteri eſt Collegio inſtructa. Collegio, cui Henricus Dux anno 1248. donans *Altare de Eerſchot*, Decanum inſuper præficiendum voluit, quæ pronuper dignitas Epiſcopo Ruræmundenſi in perpetuum eſt attributa. Monſtrant feretrum cum reliquiis Tutelaris ſuæ Odæ Scotorum Regiæ Virginis, hìc integritatis merito miraculis claræ, inque Divos relatæ anno 713. per Ebertum Epiſcopum Leodicenſem anno 1103. ſolemniter elevatæ, & amplius etiam in Cathedrali Sylvæd. 27. Novembris Duplicis feſti honoribus ornatæ. Præter quam Curialis eſt præſulis Martini, & Sacellum D. Anthonii, & aliud Apoſtolorum Principis in Odelandia eo maximè celebratum, quòd Vuchtenſis Carthuſiæ mater ſit, opibus Luduvici *Vanden Watere*, dicti *Bucq*, auſpiciis Dionyſii à Rikel, conſenſu Brabantorum Ducis hìc fundatæ anno 1472. ſed ob commodiorem viciniam in ſuburbanum Sylvæducenſe tranſlatæ. Nec minus claruit tribunali quàm templis Roda noſtra, jus oppidi, aut verius *Libertatem eandem quam habent Burgenſes de Buſco*, dono Henrici Ducis ad annum 1232. adepta, limitibus & nundinis in octavas Paſchæ, & Kalendas Octobris (quæ tamen pòſt tranſlatæ in diem Martis antè ferias Servatii, & poſt feſta Bavonis) conceſſis, & facta poteſtate ſenatui (qui ſeptem Scabinis juri dicundo, totidem juratis reipublicæ formandæ, Conſulibuſque peculium municipale curantibus binis conſtat annalibus) mulctas definiendi circa mercimonia delinquentibus per Joannem Ducem anno 1340. Cæterùm cùm exiguis libertas finibus circa planitiem dumtaxat clauderetur, Joanna Princeps litteris anni 1403. extendit pomærium ad amplitudinem Parochiæ, ita ut quinque regiones circumcirca comprehendantur, addens hebdomadale diebus Mercurii forum, libram publicam, ſignaturam pannorum Lanceorum, & vectigal cibarium potoriumque poſſe ſtatuere, triaque generalia placita quotannis celebrare, citatis ad tribunal omnibus patribus familias, factaque poteſtate ſingulis proponendi, quod in rem videbitur. Ad majeſtatem porro hujus loci facit, quòd citationis jus (de quo in Sylvaducis amplìter egimus) in 14. pagis territorii obtineant, quod duo communicantium millia numerare, 4. Sagittariorum collegia, Senatum ſubinde è ſolis nobilibus habere, Gerontocomium S. Pauli 7. vetularũ (Patronatus eſt Generoſi Joannis de Amelroye) & Xenodocheium fovendis peregrinis oſtentare conſueverit, & produxerit ſuperſtites nunc Curæ animarum deputatos viginti, inque primis Gisbertum Coverincx Cathedralis Sylvæduc. Decanum Epiſcopum Daventrienſem electum. Oſtendit nobilium Prætoria ſeptem, *Larenſe* munitum imprimis Gulielmi Merodii Prætoris

Marginal notes: Taxandriæ veteris limites indagati. — Populi qui in ea. — Pagus Taxandricus à Francis. — Tax. Comites. — S'GRAVENVREDE. — Comes Pelandiæ Ultrajectini cliens — Ejus inſignia. — Familiæ ab eo. — DE PEEL. — SINT ODEN ROY — JACHT HUYS. — ODENBERCH. — Rodæ Comites. — Collegium Canonicorum ſeculare. — Beata Oda. — IN EERDEN. — IN OLLANT. — Carthuſiani. — Rodæ privilegia. — Nundinæ. — Senatus. — Incrementum. — HERTGANGEN. — GHEMEYN WAERHEYDEN. — DE LAER

Ten Hout. Pas-Bogaert. Te Wet. De Boocht. Inden Bosch te Rysingen.

toris nuper Thenarum, *Ligniacum* Huberti Berkelii Exprætoris Rhodani, *Tranſpomerianum* Adrianæ van Dobbelſteyn, Gulielmo Halmalio nuptæ nuper, *Pratenſe* Godardi de Zeger, *Arcuenſe* elegans & amæno ſitu Marci van Gerwen Prætoris, viri Prudentis & Nobilis. Itemque *in Sylvis* duorum fratrum Outelariorum Emberti & Arnodi peculia. Planè ut nihil ad perfectionem laudis queat deſiderari, ſi fortuna & Martis iniqui furor felicitatis curſum non intercepiſſent.

Calamitates.

Recens eſt memoria annorum 1542. cùm Gelrici exercitus manu pœne totum cum Prętoriis in cineres abiit: 1572. cùm per hoſtem ductu Holſteynii feſto Archangeli Michaëlis, in prædam ceſſit: 1576. cùm Bomeliano præſidio ſuccendente plures domus cecidêre: 1581. cum ab Heuſdanis 30. Auguſti undecim ædium decades periêre: 1583. cùm Helſteiniani utrumque templum cum vicinis Vulcano tradidêre: 1587. cùm ſecundò ab hoſtibus ſpoliatum.

Pelandorum laus.

Nec mirum: Pelandi enim ante & ſupra alios inimicos caput oſtendêre, frequenter etiam cum vitæ & bonorum jactura exercitui occurrentes. Teſtis memorabilis illa anni 1587. pugna, licet ſiniſtro eventu, & quingentorum ſanguine penſata, laudanda tamen animi merito pro grege, lege, fide mortem contemnentis. Teſtis melior quinque cohortium Bredanarum clades anno 1589. per Pelandos primùm & potiſſimùm patrata.

CAPITULUM III.

De 14. pagis tribunali feudorum Rhodenſi obnoxiis.

VIx verbis modum poſueram, cùm ſubridens nonnihil Sabularius excipit: Dii boni, amiciſſime Gramaye, quanta tu de Rodiis! quorum archiva niſi perroſeris, non video unde has antiquitatum medullas depromſeris.

XIV. Pagi.

Sed, amabo, de 14. pagis beneficiario hìc tribunali obnoxiis, quod dixiſti, doce, & ſi quid in eorum ſingulis rarum, indica. Adhæc ego: Non gravabor, inquam, & à turribus oculos noſtros eminus perſtringentibus auſpicabor.

Rixtel. Aerle. Beeck. Stiphout.

Quod vides caſtrum Rixtelium eſt gentilium de Oudaert vetus poſſeſſio, qui & pagis hactenus dominantur tribus, Areolæ, Torrentio, Stepponis-ſylvæ. Primus Romanum habet nomen, nec Romanæ antiquitatis indignus, quod numiſmata recenter inventa, & à me viſa teſtantur. Nundinis duabus, ſacello Deiparæ ad arenam celebri, & utili peregrinorum concurſu innotuit, Endovienſis Capituli ſacra proviſio.

Templarii.

Alter Hoydoncani Cœnobii decimatio è propinquo monſtrat Templariorum alios ad uſus tranſlata Latifundia. Tertius obſeſſis à cacodæmone frequenter ſuccurrere viſus ſacro Venerabilis Euchariſtiæ pignore exhibito, de quo libet Honorii verba annectere. Memini me in ſacello ædis tectorio legiſſe annotatum:

Miraculum Euchariſtiæ.

cùm anno 1341. Campanarum turris de cœlo tacta eſſet, omniaque corripuiſſet incendium, nec quiſquam propter horribile diſcrimen de ſacris efferendis auderet cogitare, prorupiſſe ex laicis Joannem Baloys, virum zelo fidei inſignem, qui ſeſe obtulerat ad exportandum Chriſti Dei Corpus, modò Parochus illum ſua authoritate communiret: quâ multis verbis ipſi communicatâ confidenter in ædem penetraſſe, thecamque apprehenſam flammis hinc inde cedentibus ad populum foris ſtupentem deportaſſe. Vidi iſthic duos demoniacos, quos pauculos poſt dies liberatos intellexi. Is qui ſpectaculo adfuerat, narrabat de altero rem memorabilem: priore ſcilicet ſanato, quum poſterior coram Sacerdote adductus torvos admodum gereret vultus, & ſubinde ganniret, vin tu Sacrifice me expellere? cùm autem latentem diabolum increpans moneret, ut ſacro flamini concedens ad cocytum demigraret, addens: Dominus hoc opus habet:

Miraculum alterum.

ſimulabat Cacodæmon primo geſtu, ſe jumentum ſuum non dimiſſurum, nec Regi gloriæ velle aſſurgere: aſt ubi repetitis exorciſmis cœpiſſet urgeri, deſine (ait ad Parochum) homo impudens me ulterius exagitare, excedam hoc ergaſtulo promptiſſimè, ſi prius abs te cantillandi copiam impetravero. Quam cum Exorciſta ſe præſtare dixiſſet, ea tamen lege, ne cantionem ultra horæ dimidium extenderet, ille melos fudit ore tam argutum, tam ſublimis & varii ſoni, ut nullius muſices peritus adoleſcens, nullaque virgo tanta vocis bonitate extiterit, quæ hunc canendo adæquavit. Non ſic diluculo inter frutices garrula Philomela fritillat

Talia nec dulci geminat Meandirus ore,
Vicina gaudens tempore mortis olor.

Stabant ruſtici attonitis ſimiles, præfixumque tempus labi ſinebant, adeo mirabilis cunctorum cantio ceperat aures. Ad extrèmum quum auditores horam præteriſſe mirarentur, & ſe ludificatos à callido hoſte mutuo quererentur: Viri (inquit Cacodæmon) mirum vobis videri non debet, quòd mihi intentos tempus hoc modo fefellerit,

Summi quidem cantor Judicis ipſe fui.

Interrogatus quamdiu gloriæ olympi fuiſſet particeps, gravi ac concitata voce reſpondit: Ab aurora uſque ad ſolem. Nec mora, quos ſuis prius modulis tantopere oblectârat, eos demum abiturus peſtilenti odore infecit.

Quanta verò audivimus hìc edita miracula, virtute nimirùm ter Sanctæ Euchariſtiæ, quæ inter publicas ſupplicationes decenti circumlata ordine, cogit dæmonia fateri, Altiſſimum pertranſire: ſed nihil pejus anima reproba, licet enim ſigna viderit & prodigia, ſuam tamen ſemper retinet impudentiam.

Hactenus ille. In quo miſſos facio tres hoſce pagos, duoque (Areola enim cum Torentio unum dumtaxat conſtituunt) tribunalia, ſi addidero extare prætoria duo intra hunc ambitum, gentis *Eykanæ* alterum, alterum *Deckeriæ*, utrumque à Dominis antea poſſeſſoribus ſervans cognomentum.

Stryp Trot.

Ut autem progrediamur, alia parte caſtellum eſt & pagus, Erpenum nobiliſſimæ

Erp.

mæ ſtirpis cognomentum, vetus peculium, nunc Toparchia; Walravium primæ famæ Dominum habens utriuſque fori compotem & ju-

VECHEL.

ſtitiæ, tam hic, quàm in Vechelia Perſonatu inſignem habente Parochiam, & monumenta nobilium nonnulla. Succedant vici duo ſolis in-

SCHYNDEL-ZONNE.

dutæ cognomentum *Lucia*, & *Solia*: illa Præpoſiti Trajectenſis ſacrum Embdani Comitis forenſe peculium: hęc Collegiatæ Corthesemienſis ſub invocatione S. Petri ſacra proviſio, patria Franciſci Antwerpienſium Protomyſtæ,

Quique inter Belgas, Sol quod in orbe fuit,

Tres Ducum beneficio nundinas, & notam exteriſque notatam pecorum nundinationem jam inde jactans. Idem cum Solia Tribunal agnoſ-

BRUEGHEL.

cit Bruegelia, S. Genovevæ meritis claram, à Rodenſi Decano dependentem habens Eccleſiam.

NUYNEN. WETTEN.

Adhæc Toparchiæ hoc tractu ſunt ampliſſimæ *Nova-villa* & *Wettenum*, illa Collegiatæ paulò antè dictæ, hoc... Eccleſiam habens, in foro gentiles de Eyck ceſſione Regiâ agnoſcens, an-

HOYDONCK.

tea Berkelios & Vlierdenos. Intra ejus limites inſignis nobilitate Prioratus Fænicollæ cœptus erigi anno 1146. à Leone Cœnobita Rodæ-Ducis in tractu Limburgano, qui Eccleſiolam biennio pòſt à ſe extructam à Philippo Hozebergano Epiſcopo dedicari curavit. Virgines nunc ſunt & ſubſunt Abbæ Rodano Ordinis Canonicorum Regularium, incoluntque ædem ſic ſatis egregiam, ſive ſtructuras, ſive dotem, ſive

ZOETERBEKE.

alia conſideres, claris plerumque natalibus ortæ. Intra ambitum porrò Novæ-villæ, Dulcis Torrentis ſub Auguſtini Regula militans Cœnobium, de cujus initio ſic narrat Chronicon Bethlemiticum lib. 5. articulo 9: Henricum Sacerdotem cognomento anno 1448. filiabus ſuis binis Divino ſe ſervitio mancipare deſiderantibus domum erexiſſe, & Theodorico divite ruricolâ dotem augente auctum ſenſim numerum, ita ut in communi vita victuræ ex Urſulano Lovanii Cœnobio magiſtras evocarint. Sed vix exacto ſeptenni tempore, ſatiùs eis viſum celebrem id temporis Auguſtini Normam ſequi: quod factum authoritate Leodini Antiſtitis ſuffragante. Egit hìc moderatorem Anthonius Hemertius ſcriptis, ſicut in Wetteno Gulielmus Daniëlis Dominicani gregis, habitis omnium cum admiratione concionibus notior. Ad alia pergo. Leembda Baſſeniaci Comitis Toparchiæ...

LYSHOUT.

Abbatiæ Floreffienſis Eccleſia, & Curia eſt dono Duçis & gentilium loci Lysholdia, famoſo

BAKEL.

peregrinorum diverſorio à tribus ornata ſeculis. Bacula ob vetuſtam D. Willebrordi & Epternacenſium Parochiam ſpectabilis, & Dynaſtiam

DOORESSEN.

Ducis, nuper gentilium de Witenhorſt, qui arcem & Dominium vicini Spineti obtinent. Ubi non tacendum antiquitùs contra Geldros

IN LYSEL.

muniſſimum extitiſſe propugnaculum, clypeum

VLIERDEN.

totius Pelandiæ. Nec omittendum præter Liſalienſe, Sacellum in Vlierden, loco à terra fluitante nomen adepto, qui & vetus eſt cognominis familię peculium, quod licèt bellorum vitio ad alios devenerit, tamen à Joanne Vlierdeno, qui Carolo V. à ſecretis fuit, recuperatum perſeverat apud poſteros. Hinc oriundus Joannes Eques, ſecundo genitæ Comitis Aldenhovii Matrimonio conjunctus: hinc Daniël Elizabethæ de Peterſem maritus magnifico tumulo Oirſchoti illatus anno 1451. poſt glorioſam propriis impendiis contra infideles militiam: hinc Joannes anno 1491. Sancti Dionifii circa Pariſios Abbas, & alter ejuſdem nominis Palatinus Franciſci Valezii: hinc Balthazar initio turbarum laudatiſſimus Antwerpiæ Conſul pro Rege & Religione carceres & tormenta paſſus: hinc denique Franciſcus celeberrimus Parcenſis Abbas, magno ſui relicto deſiderio, non ita pridem vitâ functus: omnes licèt aliam nacti patriam, hujus tamen gentis & loci. Tongrorum

TONGEREN.

colonia in ſacris Endovienſes, in foro nobiles de Coudenhoven prætorium ad flumen habitantes reveretur, nomine vetuſtatem loquens. Lyropium Joannis Blaſeri Senatoris Curiæ Bel-

LYROP.

gicæ, & Petri à Fine Theologi Lovanienſis patria, pluriumque Mater Eccleſiarum Floreffiæ obnoxium, & nuper Mireloæ Dominum tantiſper agnovit, nunc ad Ducem rediit. Atque hi ſunt, quos tribunal feudorum Rhodenſe reſpicere dixi, pagi.

CAPITULUM IV.

De reliquis Pelandiæ Dynaſtiis.

MIRLOE.

MIrloa autem (ut eodem ductu cæteras Pelandiæ Dynaſtias percurram) Dominium eſt ſacris prophaniſque titulis nobile, Eccleſiam habens Virginis Luciæ claram patrocinio, Floreffienſi Archimandritæ commiſſam, Patria Guilielmi Enckevortii, qui è Patribus purpuratis S. Romanæ Eccleſiæ titulo SS. Joannis & Pauli ex Antiſtite Derthuſiano Ultrajectinus an. 1539. Februarii 22. Bononiæ Carolum Cæſarem Extremæ Unctionis Sacramento munivit, Heros undecumque laudatiſſimus, qui honori duodecim Apoſtolorum totidem ſenibus cum fortuna

POSTEL-HUYS.

& ætate luctantibus domum & ſubſidia vitæ teſtamento reliquit. Hinc etiam nati Godefridus Dominicani Inſtituti Harlemenſis Epiſcopus, Gerardus Brantz Paulinus apud Trajectenſes Abbas, Henricus Daemen Leodicenſis Canonicus, & alii. Dominium porrò cum Arce eleganti & amplis juribus Joannes Dickbier Eques olim poſſedit: & demùm invenio anno 1501. Swaeffios & decennio pòſt gentiles de Bouſſiez & Rubemprez hæreditario ad ſe devolutum jure poſſediſſe, eoſdemque tranſcripſiſſe Raſoni Grevenbrocano, in cujus nomine & poſteris hodieque perſeverat, Eraſmum magni nominis & prudentię Toparcham habens. Non inferioris no-

ASTEN.

tæ Dominium eſt Aſtenſe Lyropii, non ita pridem in ſacris appendix, caſtro ornatum permagnifico, nundinis etiam annalibus honoratum, Beckanæ gentis olim poſſeſſio anno 1451. ad Petrum de Vertaing devoluta, nec multò pòſt in familiam Backiorum cùm deveniſſet,

anno 1521. Renerus Brederodius illuſtri apud Batavos ſtirpe per matris obitum ejus cœpit potiri, intra cujus juriſdictionem miraculis jamdudum clara Deiparæ Icon in Sacello Ommelenſi, OMMELEN. juxta quod diſciplinæ merito commendatiſſimum, & quod meritò facem perferat, eſt ſinus Mariani titulo Cœnobium tertiæ Regulæ Divi Franciſci à Sylvæducenſi Epiſcopo inſtitutum. Sacellum extructum à Mercatore Joanne vander Lanen, monito in ſomnis, dum mare navigans certiſſimo vitæ diſcrimini objiceretur, nec imago ullis artibus à loco removeri poſſet. Sacellum piorum eleëmoſynis auctum, & frequentiſſimo peregrinorum concurſu ſalutarem opem non ſemel expertorum ſumma indies ſumit incrementa, de quibus indies patrari ſolitis peculiarem libellum ſcripſit Joannes Jacobi, loci Curio doctiſſimus.

ZOEMEREN. Ab eodem Floreffienſi Abba dependet Sancti Lamberti Parochia in ſeptem paludibus, ſic enim appellandus vicus hic, à Rivulo via Weertenſi nato, cui manifeſtè *Sevenmourem* nomen hæret. Curionem nunc habet Archipresbyterum Eindovienſem Joannem Jacobi Theologum à Scriptis laborioſo carmine nec minùs docto Deiparæ laudibus notiſſimum. Vicus hic eſt ex Campaniæ maximis, incolæ ex bellicoſiſſimis, & numeraſſe audio plateas ſeriatim habitatas connexis ædibus triginta, hominum ad decem millia numero, utroque ob continuas bellorum tempeſtates mirum miſerumque in modum diminuto. Ad limitem Brabantiæ ſimiliter excubat amplitudine ſpectabili Geldrorum GELDORP. vicus nundinis caſtro & dominio à Gelriæ Ducibus moto Amandi de Hornes, nundinis & Parochiâ titulo Virginis Mariæ & Brigidæ ab Equitibus Ordinis Teutonici dependente celebris, qui eidem ſplendidam, ut loquuntur, in GHEMERT. vicino Gemertio patriâ Georgii, Macropedii, & Joannis Cœci habent Commendariam. Vidi ſanè Joannis Ducis anno 1270. ſcriptum diploma profitentis juſtitiam omnem in Gemert ſpectare ad Equites Beatæ Mariæ, & Theodoricum Militem de Gemert diviſim, cujus Theodorici ſucceſſor anno 1366. Junii 21. portionem ſuam dictis Equitibus ceſſit, qui exindè toti vico dominantes elegantiſſimum extruxêre Prætorium, quod nunc poſſidet claro loco natus Henricus ab Holtdorp, Vir neſcias an pruden-tiâ, an genere, & litteris præſtantior. Succedunt vetera gentis Hornanæ peculia cum Gaeſbecano Baronatu ad Egmondanos devoluta, Heeſa nimirum & Leenda, utraque præſentante Antiſtitâ Virginum de Keyſerboſch curatorem animarum accipiens, illa Divorum Martini & Agathæ; hæc Apoſtolorum Principis honori nuncupata: illa ſeparatim Anthonii de Padua; hæc Joannis Baptiſtæ & Evangeliſtæ Sacellum, utrumque miraculorum gloriâ illuſtre, habens: illa ut Joannis Theologi Plebani Buſcoducenſis, Theodorici Hezii Canonici Leodicenſis natale ſolum quem niſi morte præventus fuiſſet, Adrianus VI. in Cardinalem adoptare decreverat; hæc Samuëlis à Campo Doctoris Sorbonici anno 1439. HEEZE. LEENDE. IN STRYT.

Finiam in ampliſſimi nominis Baronatu aliquot Pagorum ambitu circumſcripto, quem populares Craendonckam vocant, quaſi dicas CRAENDONCK. locum eminentiorem ad aquam, ubi moles attractoria. Arx hic eſt longè munitiſſima, nec tam ſitu, aut ſtructurâ ſuâ, quàm Privilegiis ſuſpicienda. Poſſederunt olim Cuyckani, deinde Schoonvorſtani ante ſeſquiſæculum & ampliùs, Hornani Gaesbecæ inſuper Barones, anno 1494. Egmondani Izelſteniæ dominantes, à quibus illuſtriſſima gens Naſſovia cœpit obtinere, & obtinet adhuc Aurangiæ Princeps, ut nobilitate & eruditione paucis, ita humanitate & prudentiâ nulli ſecundus. Dependent hinc Heeſa maritima Eccleſiam Eindovienſi MAERHEESE. Capitulo incorporatam habens, & Sueredoncka, & ad extremum Budela Capituli Aquenſis ſa- SOERENDONCK. BUDEL. crum Peculium, & ſui olim aut ſaltem Cæſarei Juris, niſi ſuaptè ſponte Brabantorum ſe Duci maluiſſet ſubjicere, ita tamen ut ſarta tecta ſervaret privilegia, quod fit hodièque, & unum dicam, neſcias an admirandum, an laudandum magis. Emporium toto orbe vix ullum reperio, ubi non mercimoniis vacantes ex hoc Pago aliquos reperias, & gloriantur hâc propter non immeritò. Subriſit Sabularius, & ſubjunxit:

Clauſite nunc rivos pueri, ſat prata biberunt.

quandoquidem ad illos fluctus deduxerit nos orationis fluxus, qui proprio non contenti alveo, alienis gaudent miſeri canalibus.

FINIS.

CAMPINIA.

Dialogus in ſex partes ſectus.

CAPUT PRIMUM.

Campiniæ Etymon & Antiquitas.

Occaſio ſermonis

LUx erat prima ejus menſis, cui à junioribus nomen, & ego ſomniculantem adhuc Achatem ex & incitaturus cubile ingredior, & liberâ voce ingemino:

Gramaye. Siccine, dulciſſime viventium, moreris? Sic Endymioniſſas? Expergiſcere, aſpice eum, qui rubeſcit quod in plumis, implumis, inquam, videare.

Achates. Vivo, vivo, mi Gramaye, nec mortuus hactenùs niſi in imagine, quicquid de dormientium nonvitâ ſomniet Philoſophus.

Gramaye. Age ergò, diſcute nubes vaporoſæ noctis, ut cum veſte induas obequitandi animum. Exeundum eſt enim in campos: Campaniam dico, non illam luxus & luxuriæ hoſpitam, ſed aliam laboris & induſtriæ: talis profectò regionis hujus indoles, talis hominum à Cymbris progenitoribus olim ſuis nihil degenerantium.

Luſus in nomine Campiniæ.

Campinienſium Progenitores.

Cymbris, vel quod idem Sicambris, quos *circa Toxiandriam primos conſtitiſſe* haud perperàm ſcripſit ex annalium fide P. Divæus libro primo; & demùm circa Vahalim conſediſſe innuit Sidonius hoc verſu:

Cymbrorum ſedes.

Detonſus Vahalim bibit Sicamber.

Locis nimirùm ubi nunc Gelria & Clevenſes. Quin autem hunc, de quo agimus, agrum etiam Cymbri tenuerint, tantùm abeſt, ut dubitem, ut etiam ipſum Campiniæ nomen inde exiſtimem permanere: nec enim intereſt inter *Kimbers* & *Kimpſſers:* maximè cùm omnes in eo ſint, ut opinentur Cymbros à *Kampſſen* ſive *Kimpſſen*, quod pugnare ſonat, nuncupatos, & fidem faciant diplomata vicum Campiniæ *Cimerfelt*, id eſt Cymbrorum agrum, appellatum, qui nunc abraſâ ſyllabâ Mirfelti vocabulo notior eſt. Imò ampliùs ſuperſunt apertè Cymbricorum Deorum pagis aliquot, ubi fortè culti, indita nomina, nominatim Mercurii in *Woenſel*, Honoris in *Eerſel*, Martis in *Roſſel.* Utì enim *Woen* Mercurium eis dictum, aliàs docui, & *Eer* Honorem eſſe omnes ſciunt, ita *Roy* Martem à colore ſanguineo cognominatum oſtendunt illi, qui tertiam hebdomadis feriam *Roydach* indigetant.

Etymon.

Veſtigium loci.

Item Deorum.

Martis nomen.

Achates. De Cymbris, ut nihil nugeris amplius, credam: ſed adde, ſi quid Romanæ aut Gallicæ antiquitatis in ditione, quam viſere cogitas, ut quod corpori induendo dandum, idem animo imbuendo tempus concedatur.

Gramaye. Optimè tu quidem unâ duos fideliâ parietes dealbaturus. Volo tamen, quia vis. Romanorum temporibus quin hæc loca Taxandriæ titulo comprehenſa fuerint, nemo, qui quidem Epternacenſium diplomata percurrerit, dubitabit. Numiſmata Julii, Anthoninorum, Veſpaſiani reperta in ruderibus arcis *Bladelæ* vidimus, nobis etiam tacentibus probatura. *Bladela*, vicus eſt myriceto Poſtulenſi conterminus, (patria Hulſemannorum fratrum Wilhelmi & Anthonii, quorum ille Theologiæ lauream doctoralem in Werthenſi, hic ejuſdem ſtudii laudem adeptus in Gravienſi Paræcia deſudavit,) in ſacris Tutelarem habens D. Petrum, proſpectores dominos Capituli Orſcotani, idem cum *Royela* tribunal habens, & tribunal ritu quàm alii alio quotannis Senatum accipiens, ſed mutatis è ſcabinorum 7. collegio nunc tribus, nunc quatuor viris. Hìc Palatium Regis loco, qui hodièque *Nederſal* (quaſi inferum Palatium dicas) vocatur (paræcia, & alibi peculium Poſtulanenſium) fuit olim & monſtrantur veſtigia, caveæ, foveæque inſignes. Extat apud Hedam diploma Caroli Calvi datum *Bladelæ* anno 863. decimo ſeptimo Kal. Julii, die S. Viti, donantis Theodorico è progenie Francorum oriundo Comitatum Hollandiæ, Normannorum Viltaburgi dominantium vim propulſaturo, Comitiis totius Regni Bladelæ celebratis, teſtibus inter alios *Hagenone de Xantis*, *Walgero Comite Tiſterbantiæ*, *majore natu Sigiberti Principis Aquitaniæ*, *Theodorico juniore fratre eorum*, *& matre Machtilde*, *Legatiſque Joannis VIII. Papæ*, *& aliorum.* Videantur Sigibertus, Divæus, Douſa hæc eadem non tacentes. Ex quibus clarum evadit, è Palatiis Regni Franciæ & Auſtraſiæ tum Bladelam, ignobilem nunc vicum, fuiſſe; ſicut ex annalibus, Campiniam Ducatus titulo inſignitam fuiſſe, quo tempore Drogo Caroli Magni filius *Campiniæ Dux* memoratur. Sed quam latè Campinia tum patuit ſecundo-genito tanti Imperatoris hæreditariæ portionis loco aſſignata, quia cum eo titulus intercidit, repertu difficile eſt. Libenter crederem abhinc celebriora Campiniæ, ut nunc eſt, loca ab *Oyr* incipientia, quod heredem ſonat, vocitata, ut *Oyrſcot*, *Oyrle* &c. Quicquid ejus eſt, poſt cladem Normannicam fuiſſe, & præfuiſſe Comites aliquos militares Campiniæ noſtrati, probare videntur arma regionis gentilitia coronata plumis verſicoloribus extantibus, ſcuto inferiore par-

Romanæ antiquitates.

Blaydela à foliis dicta.

Palatium Bladelæ.

Comitiis Imperii clarum.

Campiniæ Ducatus.

Dux.

Comites Campiniæ.

Inſignium ratio.

partim vacuo, partim lineis novem aureis fundo atri coloris inſcripta, fortè quod potior Campaniæ pars inculta, alia novem tribunalibus pridem ſubjecta. Quam licet una cum Ducatu Lotharingię, aut ſaltem Limburgi crediderim acceſſiſſe Duci Godefrido Brabantiæ, tamen *Scholteti Campiniæ* ante Joannis primi ævum, nomen non reperi. Is eſt vice Principis adminiſter juſtitiæ, & Prętor Præfectuſque territorii, qua dignitate uncti ex Berlariis, Vuchtiis, Cortebachiis aliqui olim, nuper Joannes van Es, Eraſmus Schetz, nunc Franc. Prouveur vir humanus & prudens. Atque hæc quidem de antiquitate loci, quem viſuri egrediemur, itinere verſus Oyrlam Regionis caput directo.

SCULTETUS CAMPINIÆ.

OYRLE.

Achates. Beaſti me, mi Gramaye, & dum levor lavorque, ita me ſermonibus tuis abripis, ut vix mei compos ſim. Eamus, eamus, vel potius eant ſonipedes ſcanſoribus ſuis non gravatim dorſa porrecturi.

Gramaye. Imus, imus, avibus & Jove ſecundo.

CAPITULUM II.

Oirſchotum cum appendicibus, item Deſertum Campiniæ.

ET quia vicinum eſt, & quia primum occurrit in oculos, & quia præcipuum in aures, Oirſchotum petamus. Municipium antiquitate, opibus, dignitate nulli totâ Taxandriâ ceſſurum, perlabitur Alpha fluvius prætorio gentis Merodiæ, quæ jam inde rerum hìc potiturim, primis commodum.

OIRSCHOT.

Achates. Video facilè quam prædicas majeſtatem, dum planitiem hanc longa ædificiorum ſerie coronatam intueor.

Gramaye. Pulchra illa quidem, ſed nihil præ eo quod fuit, incendio annorum 66. & 27. ſupra ſeſquimilleſimum, infinitis locis diminuta. Nec tamen ideo deſiit vicus hic in precariis Principum, & contributionibus quas vocant, hoc licet exulceratiſſimo tempore ſæpius afflictus & affectus quintam totius Campiniæ portionem exſolvere. Nec mirum, cùm tam amplo ſit territorio, ut veniens Hilvarisbeca & petiturus Rhodam opus habeat in tranſgreſſu municipii hujus tres horas impendere.

Adeòque appendices ſive regiones numerantur octo, è quibus Varenbœſtum natalibus B. Odulphi & reliquiarum parte, nobilem habens parochiam, & alibi præter Arcem montanam Merodiorum, de qua ſupra, videre eſt nec forma, nec fortitudine contemnendis, Prætorium Richardi Vlierdeni, & Colmontium gentis Grevenbroucanæ Caſtrenſe peculium. Populi etiam & incolarum multitudine æſtimari poſſit ex ſodalitatibus Civium diverſo tempore inchoatis, & à Principe laudatis. Invenio arcu chalibeo utentes Georgianos tam veteres qua novos anno 1539. Catherinianos anno ejuſdem ſeculi 95. Barbarianos anno 1491. Sebaſtianæos autem arcu corneo inſignitos anno 1531. immunitatis & privilegiorum confirmationes à Principibus obtinuiſſe. Nec ullum florentibus rebus eſſe ſolet contubernium, pauciores 80. civibus lectiſſimis collegas habens, adeòque bello Geldrico inveni mille trecentos viros ex Oirſchoto & appendicibus armatos comparuiſſe, non obſcuro multitudinis ruſticanæ argumento.

VARENBEEST.

OP DEN BERCH.

HET HOOCH HUYS.

Achates. Nîl mirum, idcircò aream hanc ità ſpatioſam oppidi meditullium occupare.

Gramaye. Non eo tantùm hæc area, ſed potiſſimum nundinationibus, quæ hebdomadatim hìc ſunt ex privilegio Cæſaris diebus Saturni & annuatim diebus Martis poſt Feſtum Anthonii, & octavas Paſchæ, poſtriduanis etiam Feſtorum Servatii & Huberti, quibus tanto merces & mercatores numero ſolent confluere, ut plateas obire vix ſit poſſibile. Hæc porrò quam vides latè ramos diſtendere Tilia, non tam umbræ, quàm juſtitiæ ſubſervit, ubi Senatus jura dicere conſuevit, olim quidem ſeptem Scabinorum collegio annali per reſcriptum Ducis anno 1378. definitus, nunc autem lapſu temporis quodammodo perpetuus factus, ita ut viginti & unius virorum ſit ad vitam gubernatio, quorum ſeptem Scabini, totidem Jurati, & pari numero Conſiliarii ſint, & anno elapſo ſucceſſivè alii aliis ſuccedunt, ita ut recurrente triennio Scabinatum ſinguli repetant, & ſimiliter Tribunal Juratorum, aut Conſiliariorum. Jam ut ne, quod præcipuum eſt, omittam; Eccleſiam vides ſtructurâ pulcherrimam & artificio, quamvis latericiam, prout & turris totâ ſpectabilis Campaniâ, cujus faſtigium anno 1558. in Templi fornices ventorum impetu dejectum, Eccleſiam mirum in modum deformavit. Celebris eſt educatione, monitione Angelicâ, domicilio & ſepulturâ Beati Odulphi, cujus memoriæ tantum veteres tribuêre, ut nefas putaverint Equiti, niſi in terram deſcendiſſet, illam ad ſagittationis circumferentiam tranſire. Collegium hic eſt undecim Canonicorum antiquæ fundationis, & ut vocant Laïcalis, cui Henricus Lotharingiæ Dux anno 1283. & dotem conceſſis aliquot decimis auxit, & Decanum dedit; Joannes autem & Joanna Duces, itemque Anthonius non vulgaribus Canonicos nobilitarunt privilegiis. Habuerunt inter alios Nicolaum Odardum Mechlinienſem, & Nicolaum van Sonick Buſcoducenſem, Officiales, utrumque Juris legumque conſultiſſimum; habuerunt primæ nobilitatis Richardum Merodium, Joannem Giſtellanum, Petrum Boxtelium, Sixtum Siareum Doctorem Medicum, Joannem Coeſens Paroecum Antwerpienſem, hìc Canonicos & Viros celeberrimos; habuerunt Jacobum Marchand, Muſices, quæ neſcio, an ullo totius Belgii municipio meliùs magiſque colitur Præfectum. Habent ſacras & theſauris Eccleſiæ non vulgariter ditatas Sodalitates Venerabilis Sacramenti, Virginis Matris, SS. Anthonii & Odulphi; pręter hanc autem D. Petri & Odulphi Collegialem Parochialemque Eccleſiam. In vicino eſt, quod vides, Sacellum Marię Virginis,

ginis, antiqua Canonicorum ſedes, ſub unius Præpoſiti regimine, antequam in hunc ſplendorem juſſu Ducis huc transferrentur: viſitur etiam verſus Aquilonem Capella Deiparæ ad ſacram Quercum dicta, per Joannem Adami Nunenſem Vice-decanum à quadriennio reſtituta: viſitur & S. Georgii illuſtre Xenodochium cum beneficio Caſtrenſi Merodeis Baronibus initia ſua referens accepta. Alibi Gerontocomium Emberici Boot opibus fundatum, in quo Acherontici ſive capillaris ſtaminis ſenes quatuor, & totidem vetulæ prope integram habent alimoniam. Alibi titulo S. Annæ & fine eodem ſenibus ſimile erectum eſt domicilium. Alibi recenti memoriâ Laurentius Roſæus Miles Hieroſolimitanus & Vice-decanus quatuor vetulos fovendos legatis ultimâ voluntate proventibus annuis decrevit. Extremum nequaquam ſilentio prætereundum, quod ab antiquo ſoleant Græcę, Latinæque linguæ, immò etiam Hebraïcæ Seminaria Oirſchoti habere, quale etiam nunc ſummâ laude & fructu aperit S. Fladeraccus Boxtelenſis Canonicus magno illo Fladeracco patre digniſſimus, amicus noſter.

Achates. Rara audio & inexpectata, nec mirum mihi deinceps videbitur, ſi tot litteratorum Campanienſium nomina hinc inde reperiam: ſed pergamus, & à capite ad membra progrediamur.

Gramaye. Non utique caput eſt Oirſchotum Campiniæ, non primum ſed facilè primarium. Ad caput Oyrlam nunc tendimus, per medium duarum Berſearum. Viden, Achates fidiſſime, variam ejus Campeſtris regiunculæ faciem & genium? Alibi altior ſabuloſo fundo & bituminoſâ cruſtâ arborum natales excludit, alibi depreſſior in vallium quaſi canales leviter excavata ſuccum nutriendis arboribus præbet idoneum. (Deſcriptio deſerti Campiniæ.)

Quæ partes camporum in tumulos & dorſa elevantur, totæ ex arenis conflatæ ſunt, quibus ſi ericetoſa deſunt tegmina, tenuius illud ſabulum velut farina difflatur.

Achates. Similia apud Batavos & Flandros vidi frequenter Oceani vomitu ejecta, & *Dunas* vernæ appellant, & defenduntur velut propugnaculis contra maris impetum accolæ littoris. (Dunæ.)

Gramaye. Ita eſt, ſed hæ *Dunæ* adeò nihil Campanis afferunt utilitatis, ut contrà non minus quàm aqua ſint damnoſæ. Quocumque enim ventus nudam hanc arenam invehit, non minùs ſterilitatis facit, quàm ſi ſalem ſeviſſet.

Achates. Infelices profectò in quos neſcio quid novercalis odii terra concepit, aliàs benigniſſima mater eſſe conſueta.

Gramaye. Sic ſe res habet, pejor futura, niſi arte & naturâ tantis malis remedium inveniretur. Ad pugnam enim contra arenas, quoties hoſtis invadit, evocantur omnes vicini commune periculum communibus viribus propulſaturi, foſſas & aggeres opponunt, ut volatus intercipiatur, retia & vincula injiciunt, ut retineantur. Hæc conſtant è junci quodam aut graminis genere ſparto non diſſimili, nec figurâ, nec natalibus, quod radicum tenaci complexu & fibrarum reticulis volatilem arenam coërcet, ab uſu ligandi *Bunt*, ſeu fine *Duynhalm* nominatum. Eſt & Betula arbor ſola tam ſicco ſolo vitam tolerans infelicem, præter alias Plinio numeratas dotes hanc præſtans Campanis prope adorandam, quod in bello contra arenas gerendo radicibus ſuis longè latèque ſparſis, magnum adfert adjumentum ad hoſtem intra fines compeſcendum. Has enim arborem & herbam in arenis plantant in longum, eoque impediunt ne fœdo omnia calvitio denudentur. (Remedium contra arenas.) (Bont.) (Berrich.)

Achates. Quomodo id precor, ſi arenarum vento ingeſta copia exilem hanc herbam, imò arbores etiam & foſſas ſuperat?

Gramaye. Fateor id factum ſubinde, nec aggerum ductus, nec fovearum cavitas, nec ordinata plantaria ſat virium habent, ut hoſtem vincant; aliàs tamen herba hæc, quod mirum, cum arenis creſcit in domus etiam altitudinem, & ſeipſam ſemel plantata propagat & ſeminat: diffluente autem arenâ marceſſit & perit, & iterum dicam ſteriles arenę ſolis hiſce herbâ & arbore fecundæ ſunt, niſi quod in maritimis quibuſdam locis Eringium admittant.

CAPITULUM III.

Oyrla, cum 8. Pagis circumjacentibus qui olim ſub ea.

Achates. Dicta à te docta partim credo, partim ſcio, & hoc oculis meis, illud rationibus tuis debeo. Sed quòd procul turris faſtigium eminet, anne Hammonis alicujus delubrum?

Gramaye. Abſit à religioſiſſimis Brabantorum iſta impietas. Curialis eſt Oyrlæ municipii totius Campiniæ primarii, Divo Joanni inſcripta. (Oyrle vulgo Oers.)

Achates. Utri, Prodromone an Evangeliſtæ?

Gramaye. Utrique. Ita voluit D. Clementina, quæ caſtrum ad pios uſus ſuum tranſcripſit domui Poſtulanæ; ideòque in codice anniverſariorum Kal. Januarii Fundatrix Eccleſiæ vocatur, & traditur Paræco decimas *Vande Moere* aſſignaſſe. Extat apud Floreffienſes diploma donationis anno ... factæ per dictam Heroïnam. *Mere* nomen retinet piſcina in vico inferiore, ab arenis diverſum nomen adepto, cùm ſuperior circa Eccleſiam Eccleſiæ quoque cognomen reſervet, utpote ſacrum domûs Poſtulanæ peculium. Quin reſpice ad Lævam Templi angulares turriculas, conſidera foſſas in circuitu latas altaſque, æſtima aditum olim ponte ſtratum, cujus fulcra ſupererant adhuc nuper, omnia Caſtri veſtigia. (Sant-Oyrle. Kerck Oyrle.) (Caſtrum hic loci.)

Achates. Sed quis prope mediis ex aquis prominens velut prætorii locus?

Gramaye. Scio vocari montem Fabarum, & Paſtoralis peculii partem eſſe dono ejuſdem Clementinæ, ſed quid fuerit neſcio. Prætergrediamur interim, & municipium petamus. (Bonenberch.)

Achates. Dii boni, quàm læta hìc ſeges, quàm fœta Ceres!

Gramaye. Talis Aureliam (ſic enim vicum nonnemo vocat ſine authore, & quod verear, ratione) undique cingit ager, arvius magè quàm paſcuus, & hìnc jus aſyli habet homicida quiſquis in reſecti graminis acervum potis eſt evadere.

Achates. Rides, credo, Achatem tuum, & ideò forſan hoc dicis aut dicitur, quia nullum hìc loci fœnum congeritur.

Gramaye. Rem acu tetigiſti. Et hinc præcipuam rem agricolatione cives facere conſueverunt, licèt ſubinde Linificio valuiſſe & voluiſſe commendari legantur. Sacellum iſtud medio itinere agrum tenens, D. Anthonio inſcribitur, loca ædibus hinc inde contermina communitatis ſunt, dicunturque, cujus à Duce Martii 1325. limites dati & poſiti, privilegio anno 1505. 25. Septembris civibus conceſſo ad pedes 80. circa fundum proprium arbores plantandi glandiferas inprimis, ne invanum quis credat municipes in inſignibus quercum præferre, & dependens ex ea ſcutum quatuor Leonibus munitum cum epigraphe: *Sigillum commune libertatis de Oerle.* Ita planè libertatis quam Joannes Brabantiæ Dux II. donavit, Joanna litteris anni 1387. 10. Julii auxit definito ſeptem Scabinorum annalium Collegio, Philippus II. anno 1551. confirmavit, foro hebdomadali recurrentibus diebus Lunę conceſſo; & nundinis diem Deumque convenientes ſortitis Mercurii, poſt ferias Divorum Catherinæ, Matthæi, Joannis, & Dominicam Quadrageſimę mediam.

Inſignia pagi.

Privilegia.

Nundinæ.

Achates. Cum ſermone tuo doctiſſimo eunt pedes, inque vicum nos deferunt elegantem illũ & ampla planitie, nec infrequenter habitatum.

Gramaye. Si vidiſſes ante nuperas turbas, Oyrleam non agnoſceres, plus centum ædes abſumpſit furor Martis, qui ter inprimis poſt annum elapſum 82. prædis plebem exhauſit. Erant pietati & virtuti exercendis collegia, Marianum anno 1540. legibus, Sebaſtianæum anno 1598. & Joannicum anno 1322. privilegiis Ducalibus inſtructum. Erat in arcæ medio Tilia agens tribunalis locum & judicibus umbram ſuppeditare ſolita. Nec alium à Duce Dominum agnoſcebant, niſi quod recenter gentiles de Borchgrave cœperint rerum potiri. Et ut concludam, ab hoc tribunali uſque ad annum à nato Chriſto 1560. pendebant 8. pagi circumjacentes ex tunc ſeparatas nacti curias.

Vrouwen-bruers. Hantsboghe. Voetboghe.

Utpote Merefeldia eundem cum Oyrlâ Toparcham titulo & tempore eodem nacta, patrocinio Antiſtitis Lamberti & Cathedralium ejus Canonicorum gaudens, ubi ſacellum Deiparæ ad quercum celebri peregrinorum concurſu feſto viſitatæ per Mariam Eliſabeth viſitari ſcio. Denique tres Pagi Gentilium de Eyck, uno cum prætorio peculia Zelſtadium Eccleſiæ tutelarem Willebrordum, Proviſores Dominas Hoydoncanas habens. Lamberthemum nomine Divum referens Lambertum, aliàs juris Patronatus Eccleſia ſub ſe habens Præſulis Nicolai apud Geſtelam ſacellum. Velthovia & vicus Sonderius in ſacris à Floreffienſi Prælato, & peculiari obſequio D. Cæciliæ devota. Ad extremum unum Scabinatum nunc facientes Servicella Divorum Monulphi & Gondulphi Collationis Capituli Oorſcotani Eccleſia, Wintershovia, Petri Gandenſis Monachi Patria, Veſſemiumque.

Merefeltia. Zelst. Blaerthem. Gestel. Velthovia. Senderwyck. Knexel. Winterle. Vessem.

CAPITULUM IV.

Honoraria *cum Pagis vicinis.*

Achates. Explevisti ſitim meam, Gramaye, nec ſi ſatus & natus Aureliæ eſſem, magis eam noſſem. Pergamus, niſi grave eſt, quo pede cœpimus, & alium miſſum in triclinium hoc noſtrum inferamus.

Gramaye. Perplacet, Theatrum laboris percurramus, inque eo perſonati ambulemus ad uſque locum cui ab honore nomen, patriam doctiſſimorum hominum & celebrium. E quibus Henricus Petri laudatiſſimus Floreffiæ Abbas, Paulus Michaëlis Averbodii Archimandrita, Jac. Franco, & Petrus Wynants Doctores Medici percelebres, Joan. Byrinx Chyrurgus oppidi Bruxellenſis non ignobilis; Mathæus Gorys Archipresbyter in Diœceſi Antverpienſi præclarus, Helias Schoor Doctor, & Doctorum Seminarii in patria extructor dotatorque: Nec tacendi Adrianus vander Halvermylen, ob fundatas Lovanii ad uſus affinium Eerſelenſium Burſas notus, ſicut & Arnoldus van Es ad D. Joannis Ultrajecti Canonicus, qui non obiter obvans quantum detrimenti anguſtia platearum, ſi quando incendium naſceretur, pepeariſſet, fundo coëmpto dilatandis viis municipii, civis egregii hac parte munus explevit. Ceterum vicus hic ab eodem, quo Oyrla, Duce jure civitatis donatus eſt, ab eadem Duciſſa ſenatum accepit (licet modo Orſcotanum magis quàm Oyrlanum eligendi modum ſervent,) forum Mercuriale anno 1544. Nundinas Dominicales in ſequentem feriam tranſlatas anno 1536. accepit, puta poſt Dominicam ſequentem ferias Martini, præcedentem ferias Aſſumptæ in cœlum Deiparę, & illam qua Miſſale officium incipit: *Miſericordias Domini.* Tulit ingens ſpoliatus exuſtuſque damnum exercitu Mansfeldico circa Endoviam occupato, & ſub idem fere tempus peſtem ingentem, adeo ut ex 300. ædibus vix triens, ex 800. hominibus, qui numerati ſunt, vix dimidium nunc reperiatur: regiones habere ſolet plures, diplomate Joannis Ducis prata communia cedentis expreſſas anno 1326.

Eersel. Viri clari. Privilegia. Hertgangen.

Achates. Ecce in vicino turrim, tendamus eo, Pharus eſt hac in ſolitudine velut mari viam præmonſtrans.

Gramaye. Vides larga, quorum ante memini viarum compita? Viden ſacellum fori medio Divis Mariæ, Nicolao, Catherinæ inſcriptum

ab

ab Eykana gente pendens? Ecce templum è vetuſtioribus Campiniæ Willebrordo hujus tractus Apoſtolo dedicatum, & Abbç Epternacenſi commiſſum, in quo ara à ſodalibus Catherinę & Barbaræ Virginum titulo congregatis erecta anno 1506. probante Erardo Marcano & Luduvico S. Marcelli Cardinale litteris anno 2. Julii datis, ubi & ſimilem aram an. Sixti IV. primo à Collegio Mariano extrui permiſit Julianus Epiſcopus Sabinenſis Cardinalis, & Luduvicus Borbonius anno 1480. ut præteream Sebaſtiani titulo confratres eodem modo collectos.

VOLTSOEL.

HANTBOEL.

Sed enim tulit idem cum Oyrla fatum Honoria olim 9. Pagorum caput, & tribunal, de quorum Senatu extat anno 1387. & anno 1424. diploma definiens eligendos è ſcabinis 7. duos Eerſelios, reliquos ex aliis pagis. Nunc autem dumtaxat perſeverant fideles ſuæ matri Eccleſiæ Lapidicella S. Luciæ reliquiis, miraculis, patrocinio nota aliàs à Canonicis Sylvæducenſibus curionem accipiens, & Columbiola Præcurſoris Domini, & Canonicorum D. Bartholomæi Eccleſiæ. Pagi autem à corpore velut ſuo avulſi, ex quo novos oppignoratitio titulo Dominos accepêre anno 1559, ſunt Tongerletenſis Abbatiæ, & per eam Epiſcopi Sylvæducenſis. Toparchiæ Alta-lonia titulo Severini Epiſcopi Colonienſis; Lapata Barbaræ & Hapardum Pancratii, Anthonii, Brigittæ; Caſtrum Virgini Matri inſcriptæ, Curiales. Dommela Joannis Theol. & Eccleſiaſtis Maguntini patria gentis Cluſiæ Dominium, quarta capella D. Martino ſacra ſub Bergeicano Curione, intra cujus ambitum inſigne eſt titulo Vallis D. Agnetis Cœnobium, ſub tertia D. Franciſci regula militans, Achelenſis Parthenonis tradux, unde ad 1452. Junii 12. Theodoricus Bruninx ſorores aliquot adduxit, locum ad Dommelç fluenta paſcuis lætum coëmentes & coaptantes, nullo quidem opulentiæ fundamento, ſucceſſu tamen tanto, ut hominum memoriâ ſeptuagenarium acceſſerint, imo exceſſerint numerum. Monaſterium eſt elegans ſitu ſtatuque clauſtralium commendatiſſimum, 30. Virginum lectiſſimarum, ſub cura Anthonii Vleminx congregatio. Atque hæ Toparchiæ recenter in libertatem vindicatæ, cùm ævo Maxæmiliani tres reſidui pagi videantur emancipati, qui ſequuntur.

STEENSEL.

DUYTSEL.

HOGELOON.

DOMMELEN.

AGNIETENDAEL

CAPITULUM V.

BERGEICA *oppidum, cum Appendicibus.*

BERGEICK.

BErgeica (ſive, ut olim loquebantur, Eyck aut Eykenberch, id eſt, alta quercus) oppidum eſt, licet nunc mœnibus deſtitutum, quod tamen neſcias, an ſacris, an profanis titulis celebrius ſit. Eccleſia alternatim à Jacobenſi apud Leodios & Tongerletenſi Abbatibus pendens, Apoſtolorum Principis titulo mater eſt plurium in circuitu Eccleſiarum, ſpectabilis illa formæ & capacitatis, in qua Sacellum Venerabilis Sacramenti à Sodalitio municipum anno 1537. cœptum, 1540. perfectum teſte inſcriptione, itemque aliud D. Sebaſtiani à 60. admodum annis ære inprimis Joannis vanden Berghe extructum: itemque aliud D. Petri à Collegio arcus ærei Ducalibus munito privilegiis adornatum pronuper: itemque aliud Virginis Barbaræ ſic ſatis dotatum à ſodalibus ejuſdem tituli. Hoc templum uti ferè omnia hoc tractu intra decem proximos annos terrea mole vallatum ſubitis militum incurſionibus poſſet reſiſtere, & municipum fortunas ab injuria vindicare. Poterat id antea prætorium aquâ & vallo munitum Backiorum olim poſſeſſio, & per eos Joannis van Es, ſub quo præſidio Regio inſtructum, & duobus hinc inde vallis, occupatur per Batavos Duce Mauritio Comite Trajecto in vanum tentato redeuntes, manſitque eo in ſtatu donec Mondragonio viſum Taxandros exarmare, & Arces tres primarias, in quibus Bergeicana, ſolo æquare, quod factum anno....

HANTBEECK.

Caſtellum.

Populus re agrariâ & textrinis exerceri conſuevit, & horum tanta frequentia, ut anno 1470. Sacellum ſibi proprium titulo Deiparæ extruxerint; illorum tanta, ut peſte anni 1531. colonorum quadringentos periiſſe, & ſolere plures centum ex hoc ſolo tractu perpetuos nundinatores forum exornare ſciam. Forum quod litteris Burgundiæ Ducis ad annum 1468. ultimâ Martii Heſdini ſcriptum in diem Saturni conjicitur, additis nundinis annalibus dierum Martis præcedentium natalitia Chriſti & Baptiſtæ, ad quas Ducem Burgundiæ Carolum binas adjeciſſe poſtridie Aſcenſionis, & D. Lucæ narrant Senatores Bruxellenſes litteris 15. Martii anno 1486. ſcriptis ad Conſulem Senatumque *Civitatis* (ita vocant) *Bergeicanæ*. Et quidni civitatis? Cùm ſcirent eundem Ducem anno ſui ſeculi 68. permiſiſſe municipium hoc in limite Leodino excubans muris portiſque includere, eoque fine quindecim ſuccedentibus annis vectigalia mercibus nundinas petentibus imponere, prædia communia vendere, & quæ plura ibi adjiciuntur. Non erit itaque qui etymo, Divo Tutelari, & Duce benefactore Beirgicano æſtimatis requirat, cur ſcutum Burgundiæ è quercu pendens aſſiſtente D. Petro inſignium loco habeant cum inſcriptione: *Sigillum Scabinorum villæ de Bergeick*. Non erit qui miretur tot celebres hinc viros prodiiſſe, cujus generis Henricus Joannis Cox Ordinis Dominicanorum non uno loco Prior & Viſitator, Simon Bergeicanus Philoſophię Profeſſor acutiſſimus.

Nundinæ.

DIE STADT VAN BERGEICK.

Inſignium ratio.

Uti autem ab Eccleſia Matre in ſacris, ita ab eodem tribunali in foro dependent Villæ duæ, ab occidente altera, altera à retando dicta: illa Willebrordi, hæc Servatii: illa anno 1331. cum Bergeica communes agros emit à Duce, & produxit Laurentios Weſterhovium Theologiæ apud Lovanienſes Doctorem eximium, & Nagelmakerum, ex Lectore Cœnobii Trudonenſis Archidiaconum Mechlinienſem: hæc plurium & præſtantiſſimorum virorum patria dedit Ipreſi Cathedræ Martinum Balduini Do-

WESTERHOVEN. RYTHOVEN.

ſtorem antea Lovanienſem, Concilii Tridentini teſtem: Synodorum duarum provincialium Mechlinienſium præſidem, ex cujus domo viginti & ampliùs Præsbyteri Rythovenſes, hodiéque in Cathedralibus, & Collegiatis, Paſtoralibuſque & Academiis, primas ſumma cum laude tuentur, qui gnarus quantùm elementorum Chriſtianæ Religionis doctrinæ pueri debeant, ultimis teſtamenti tabulis legavit juſtam pecuniæ ſummam ad coëmendos quotannis panes diſtribuendos pueris duodecim in circuitu pagorum, qui Orationem Dominicam noſſe, & aliàs in catecheſi profeciſſe reperirentur, inſtituto laudabili, & temporibus noſtris convenientiſſimo.

Achates. Dum Honoriam hìc contemplor, Bergeicam & alios pagos videre videor, mi Gramaye, ſermonis ita filo quaſi Ariadneo me ducis per antiquitatum obſcuros dubioſque tramites.

CAPITULUM VI.

Lommelia oppidum, & vicina Dominia.

Gramaye. ET duco & dico ideò volentiùs, quòd hìc inter populares meos eſſe videar. Omnes enim hanc Dommelæ ripam & latus occupantes pagi, cùm ſuper ſententia ſeptem virorum, id eſt, Senatus conſultandum Antwerpiam recurrunt, credo quia olim Marchiæ obnoxii, & in precationibus auxiliares.

Unde priuſquam digrediamur, libet è proxima myrica oppidum contemplari etiam Berſelano tribunali, ut apparet, olim ſubjectum, ſed ante duo ſecula ſeparatum: Lommeliam appellant. Eccleſia Apoſtolorum Principis cum vico Collegiatæ Bekenſis olim peculium, turri ſplendida & munita, nec ſemel hoſti reſiſtere auſa, quam licèt præſidium Gertrudimontanum cum oppido anno 1586. 20. Novembris ad flammas damnaverit, tamen reſurgit jam inde ab anno 1596. caput tollere reincipiens. Oppidum hoc eſſe dixi, & doceo litteris anno 1322. datis per Joannem Ducem, qui cum uno ante anno communes paſcuos arvoſque agros incolis ceſſiſſet, ut fines Brabantiæ defendant meliùs, meliùſque defendantur, permittit vallum portaſque ſtruere deſignatis quatuor operum præfectis, cum prætore Campiniæ diſpecturis, quâ parte commodiùs ager incidi poſſet, factâ itidem poteſtate vectigal ſtatuendi, deſignato etiam diebus Lunæ foro & nundinis Dominicâ poſt ferias Remigii & Servatii, & ante Palmas, quæ tamen in feriam ſecundam ante Palmarum, Joannis, Bartholomæi tranſlatæ.

LOMMEL.

Oppidum extructum.

Achates. Optimè, ſed chartis hæc, prout alibi ſemel, nunquam executioni mandata?

Gramaye. Non ita, ducti fuêre muri, & portis tribus concludebantur, quod me docuit Joannæ Ducis reſcriptum permittentis anno 1381, quia turris Eccleſiæ necdum conſtabat, poſſe unam ex tribus portis mœnia incidentibus cœmiterio applicare, ad campanas ſuſpendendas, & unumquemque cui in mœnium ductu terræ aliquid ablatum, eandem complanato vallo recuperare.

Achates. Intelligo & unico hoc reſcripto patere, quando turris ante tibi celebrata erigi, mœnia & portæ dejici, oppidum exarmari contigerit.

Gramaye. Ita planè, exarmatum vallo, non tamen privilegiis, licet ſemel iterumque ſub Maxęmiliano & Carolo V. incendio fœdatum. Anno quippe 1580. Archidux ratum habuit veterem Senatus elegendi modum, mutatis annuatim nunc tribus, nunc quatuor Scabinorum. Dux anno 1448. immunes à gruta, id eſt, Vectigali potorio agnoſcit municipes. Joannes Dux Sodalibus arcus chalibei, titulo D. Georgii, cedit jus ponderum. Joannes Koens Campiniæ Prætor Bombardariis D. Barbaræ leges dedit, quales etiam habent arcus Cornei Collegæ Sebaſtianum Tutelarem agnoſcentes. Prodierunt hinc Joannes Huberti Archidiaconus Famennæ in Cathedrali Leodina, Joannes Roeſen Adminiſter Sacelli Mariani in colle, qui ambo ad ſubſidia ſtudioſorum præbendas Lovanii reliquerunt, Petrus Hovius trium linguarum peritiſſimus cum Waltero fratre Gierlenſi Decano, Becano Canonico, Joannes Hangravius Cathedralis Canonicus qui hac in Eccleſia tale vivus ſibi poſuit Epitaphium:

Privilegia.

WOLWAIGE.

D. O. M.

Plangite Pierides quod nunc Hangravius abſit,
Qui placuit Ducibus Principibuſque Viris.
Hic erat egregius Cantor Sancti Dionyſi,
Erneſto à Sacris non ſine laude fuit.
Auratus Miles, Comes & Palatinus habetur,
Quem tamen in ſenio mors violenta rapit.

Quàm porrò frequenter & lautè olim vicus hìc habitatus fuerit, doceant teſtimonia eorum, qui peſte anno 1575. & ſequent. periiſſe ſciunt ad duo hominum millia, & viderunt 18. ovium millia uno ex hoc loco pabulatum egredi. Ne miremur dum in ſcutis circumferri videmus quercum hinc ove, capro inde ſtipatum cum inſcriptione: *Sigillum Scabinatus de Loemele.* Et ſanè altiora hæc, ut ſupra tetigi, loca quæ conſtant arenâ incruſtratâ, & ericis veſtitâ ingentes hos ovium greges non tantùm ſaluberrimo nutriunt pabulo, ſed etiam à pulmonis, lyenis, jecoris obſtructionibus præſervat, quarum ſi carnes Galenus guſtaſſet, inter laudatiſſimas enumeraret, tum ob delicatiſſimum ſaporem, tum ob facilem concoctionem & probum nutrimentum, quod omni humore ſuperfluo careat, non ob loci modò & herbæ ſiccitatem, ſed etiam ob ericæ vires.

Sigilli ratio.

Ericæ nutrimentum bonum.

Achates. Eſto, ſed enim magno emerent agricolæ, quo terram colerent pinguiorem, quod fieri poſſet, ſi alia è fertiliſſimis invecta regionibus induceretur.

Gramaye. O Nugas! minori profecto & labore

bore & ſumptu Stercutio litaretur, nec tantum ſterilis arenæ jaceret, ut undique horizontem triſti cruditate clauderet, oculis nihil intuentibus, præter humilium ericetorum infinitam vaſtitatem. Sed miſſa hæc faciamus, & viam Endovium verſus carpentes, dum faſtigia turrium procul intuemur, tria quæ ſuperſunt Cluſiæ gentis Dominia recitemus. Aelst. Aloſtum ubi Curiali in honorem Deiparæ provident Virgines Hoydoncanæ, Hornanorum olim peculium; ſicut Waelre. Waterlea Permetanorum, ubi Eccleſiam D. Willebrordi curat Ab. Epternaci; S. Oncommer & in ea ſodalitium S. Guilgeforti, celebri peregrinorum frequentiâ viſitari ſolitæ, & cum fructu ante nuperam Iconoclaſtiam. Werde. In Schaijt. Werda ubi Nicolai ædem idem curat Epternaci Prælatus, ubi Sacellum titulo Apoſtolorum Principum & Anthonii anno 1500. erectum, ubi nundinæ olim annales, & apum non incommoda nundinatio. Nec enim mel quod in ericis legitur ita aſpernandum, quam Dioſcorides & Plinius ſcripsêre. Ut enim non ſit de probatiſſimis; tamen minimè rejiciendum, & longè præſtantius eo quod Ericæ ad apes commoditas. in Hiſpaniæ locis è Ladami frutice & Cyſti variis generibus colligunt apiculæ, utpote palato ſuavius, & citra inſignem colorem qui in melle, Stichitide, & Thymitide viget, obſtructiones aperit, craſſa attenuat, lenta incidit & detergit, ſpleneticis imprimis expetendum. Erica enim & præfati flores, tumores & collectiones citra caloris alicujus incommodum digerunt, & per halitus diſſipant, atque id tantâ efficaciâ, ut quidam podagricis & paraliticis horum fotu medeantur, craſſos & tenaces humores diſcutientes. In obſtructionibus igitur lyenis medicamentum eſt nulli ſecundum, nec illic ſolum valet, ſed venenatorum etiam ictibus opitulatur, & oculorum turgidulis venis ſanguinem inpactum exſugit. Euboici non minimam hujus mellis curam habuerunt, quod ab erica apes hauriunt credentes gratiſſimum eis paſtum. Sed abundè hactenus de apiaria Campanis noſtris uſitatiſſima, abundè etiam de tribus Cluſiorum, qui non inelegans habent, habitantque ibi prætorium, dominiis, ad Auraïci Principis Dynaſtias & Endovium urbem progreſſuri. Sunt illa Geltelium, de quo ſuprà, Stripenum Trudonis & Strip. Collegiatæ Cortheſemienſis Eccleſiæ, & Stry- Strithem. themum à pugna cum Normannorum cohortibus dictum, ubi Eccleſiam Martini & Georgii Collegiata Eyndovenſis procurat, utraque à Woencelenſi matre olim ſeparata, illa anno 1402. hæc anno 1440. Woenſella autem vetus Woensel. Craendonckiorum Toparchia latè patens ad utramque Dommellæ ripam Parœcia, latiùs olim cum 72. mater Eccleſiarum agnoſceretur, Perſonatu Decano Endovienſi incorporato inſignis, turri excelsâ quatuor minoribus hinc indè vallantibus caput inter nubila tollens, Sodalitiis quatuor ſacris & veneratione Apoſtolorum Coriphæi notior, eo quòd opem plures ejus interventu ſenſerint. Quid? quòd tria peregrinorum hoſpitiis deputata habet Xenodochia privatorum ante ſeſquiſeculum dotata opibus. Quid? quòd Cœnobium Dumi Ordinis Canonicorum Regularium loco peramœno per J. Schoonvorſtanum intra limites hujus parochiæ fundatum anno 1419. quod Virorum ſanctiſſimorum antea ſeminarium ædificiis auctum ſplendidè & duplicis fabricæ Eccleſiâ, bellis civilibus exuſtum jacet adhuc Religioſis Sylvæducis hærentibus.

FINIS.

MAESLANDIA

Tribus abſoluta capitibus.

CAPITULUM PRIMUM.

De Regione univerſim.

TErtiam hanc Campanienſis eſſedi rotam percurſuro neceſſe eſt à loci appellatione exordium facere. Illum antiquitas à ſitu & fortuna ſua *Moſalandiam* Nominis ratio. nuncupavit, quaſi dicas Moſæ regionem, eo quòd totam *Moſa* fluvius non alluat tantùm, ſed & quotannis ferè perluat, incredibili frugum fructuumque, pecorum etiam & hominum jacturâ. Inundationes. Inundationes autem fiunt altiſſimæ, præſertim cùm totus Oceanus per fretum Britannicum, ventorum vi hos in agros fertur. Contra mare igitur anniverſarium quodammodo bellum gerendum, & quoties hoſtis invadit, evocantur omnes pagi prope proculque diſſiti, commune diſpendium communi manu propulſaturi, aggeres & tumulos fluctibus objiciendo. Neque novum hoc cum Oceano bellum, aut nuper repertum. Majores noſtri Cymbri, qui ab exitu Rheni ad Apud Cymbros.

 Albim

Albim uſque littora tenebant (ut Strabo docet) eiſdem moleſtiis fuerunt olim exercitati. Conſtiterant ii non exiguo tempore in his regionibus, quas Ephorus, Clytarchus, & alii diluviis frequentibus obnoxias eſſe prodiderunt; ſed tanto, ut habitationis & periculorum fama ad Græcos etiam perveniret, cùm aliàs paulatim in longinquas inſulas Colonias ex Cheroſoneſo Cimbrica emitterent, & ipſi ſecundùm Oceani littus ad Rheni oſtia terminos promoverent, nec unâ continuatâ expeditione in Galliam tranſirent. Et quia propter tales tantaſque maris irruptiones & inundationes bella perpetua cum mari citra inducias & fœdera noſtratibus gerenda ſunt, ex illis certò conſtare, & cuivis liquere colligit Joannes Goropius, totum hunc tractum, quem ii tenent qui aggeribus contra mare ſe munire coguntur, Cimbrorum fuiſſe, illorum quorum diluvia apud Græcos celebrantur, cum nuſquam alibi locorum, quæ Cimbri olim tenuerunt, hæc potuerint evenire. Et loca quæ Phriſii, Hollandi, Campeſtres, Brabanti, & Zelandi, & Flandrorum pars habitant, ea quondam Cimbrorum fuiſſe, è quibus auctâ jam multitudine cùm anguſtiores ſedes, quàm ea ferret, habere viderentur, in Galliam irrupuerunt. Ephorus Iſocratis diſcipulus in Cuma natus Aſiatica, qui fabulis omiſſis ab Heraclidarum deſcenſu hiſtoriam inchoavit, gravis imprimis author, Cimbros prodidit, plus calamitatis ab undis accipere quàm ab armis. Clytarchus unus de vetuſtiſſimis hiſtoriæ ſcriptoribus in libris reliquit, tam ſubitis inundationibus Cimbros aliquando invadi, vix ut celerrimis & admiſſis equis aquas evadant. His etiam auctoribus accepimus tantam eſſe hujus gentis audaciam, ut quo loco non ita pridem ab undis domicilia abſorpta ſunt, eòdem rurſùs ædificent, nec id ſolum, ſed quod omnem fidem ſuperare videtur, arma etiam adverſùs rabidos Oceani fluctus ſumant. Videntur illa quidem ſtupenda, arma contra mare ſumi; ſed ſtuporem facit rerum, de quibus agitur, ignoratio. Sic Ælianus lib. var. hiſtor. 12. Celtas, ait, maris inundantis impetum ſuſtinere, & contra undas gladios evaginatos & haſtas vibrare, quaſi verò vel Oceanum terrere, vel vulnerare poſſent. Audierant nimirùm aut legerant bellum cum undis à Celtis & Cimbris geri, atque arma capi, ſed ignorabant, quodnam illud & quale bellum eſſet, ac quibus armis gereretur. Si non perpetua hiſce regionibus hujus belli neceſſitas incumberet immenſis ſumptibus toleranda, beati eſſent ter & ampliùs, quotquot maris ſunt vicini: ſed arbitratur Goropius, à Deo Optimo Maximo hoc frenum hiſce populis injectum eſſe, ne nimiâ rerum affluentiâ luxuriantes perpetuis compotationibus immorentur.

Probatæ Cymbrorum ſedes & migrationes.

Bellum contra mare.

Veriſſimum igitur quod Ephorus tradit, plus damni ab Oceano, quàm ab hoſtibus adferri: & hìc fidem etiam ſuperet, nullum abire annum tam pacatum ac felicem, ut non centum aureorum millia ad reſiſtendum fluctibus impendantur. Idem bellum contra mare jam inde ab Ephori ævo geritur, & quidem dubio Marte contra hoſtem perpetuum, nunc hominibus, nunc aquis vincentibus. Nec hyeme tantùm ſed & æſtate, hujuſmodi malum ſubvenire recenti memoriâ viderunt Sylvęducenſes, apud quos circa Cancri ſolſtitium, in tantum moſa ebulliit, ut tota ad ter mille paſſus circa opidum planities inundaverit, nec mille accolarum manibus obviam iri potuerit, quin omnis paſcui agri ſpes fœniſecii & meſſis obruta in herbis perierit.

Inundationes etiam per æſtatem.

Tum quæ ſolitis à fontibus exit,
Non habet unda vias, tam largas alveus omnis
A ripis accepit aquas, jam naufraga campo
Arma natant, alto reſtagnant flumina vallo,
Non pecorum raptus faciles, non pabula merſi
Ulla ferunt ſulci: tectarum errore viarum
Fallitur occultis ſparſus populator in agris.
Jam tumuli colleſque latent, jam flumina cuncta
Condidit una palus, vaſtâque voragine merſit.
Sic Venetus ſtagnante Pado, fuſoque Britannus
Navigat Oceano, ſic cùm tenet omnia Nilus,
Conſeritur bibula Memphytis cymba carina.

Idcircò *Moſa* vocatur, quod frequenter alveum egreſſus omnes circumcirca campos latè ſtagnare faciat, inſigni frequenter damno accolarum, quod Geldrenſes & Buſcoducenſes, ait Goropius, crebris experimentis didicêre, & aquas difficulter intra terminos ſe ſuos continentes, multoque limo vicina complentes *Moeſen* vocamus. Ceterùm exundationis horum amnium duæ omninò cauſæ veteribus placuêre, una, ſi oſtia impediantur, quo minùs aquas effundant; altera, nivibus ſolutis aut pluviis ingentibus præcipitatis. Prior Thaletis, qui Eteſias decurſum Nili ſuſpendere dixit; altera Anaxagoræ, qui è nivibus alibi liquefactis flumen augeri putavit. Planè ut mirum videri poſſit, quod ſuprà dixi, in fervidiſſima æſtate flumina exundare, ita ut aggeribus æſtivis coërceri inſuper neceſſe ſit, ne ſationis proventum omnem evertant, prout ex auſtrali plaga eodem ferè tempore Nilus totam Ægyptum inundat, & per ſeptem oſtia altiſſimo gurgite mari illabitur, de quo elegans Statii carmen:

Cauſæ ex Goropio & aliis.

Somerdyckex.

Ubi averſi ſecretus pabula cæli
Nilus & Eoas magno bibit ore pruinas,
Scandit fontis opes, ſeptemque patentibus arvis
In mare fert hyemes, penitus ceſſere fugatæ
Nereides, dulcique timent occurrere ponto.

Effectus is ſimiliter ad duo principia eſt referendus, nivis nimirum & glaciei in Alpibus (unde Rhenus oritur) deliqueſcentis ſole tropicum cancri reſpiciente, & denique hyadum circa illa tempora exortus, quæ tempeſtates largoſque imbres cient, quibuſque inſurgit aliquando ſpirantibus aquilonibus contrarius Oceani fluxus, ut accidit

cùm

cùm ad oſtia Nili & Gangis hyems eſt, & ventus mare contra impellit, fluxuſque impeditus, ea cogit per campos exundare. Norunt Romani, ſi contra Tibrim imbribus auctum mare intumeſcat, quàm altè flumen aſſurgere conſueverit, cùm tamen longo itinerum intervallo à Thyrreno abſint. Quid ergo de hac non niſi palude mari propinquo demerſa, ac ferè abſorpta cogitandum?

Et quidem tanto magis quanto pluviæ & tempeſtates hìc durabiliores. Nec illud negligendum, imbres continuatione vaporum & ventorum impetu largos decidere per idem tempus poſſe, cùm hoc etiam ſub æquinoctionali, ubi ſol perpendicularis eſt, contingat, ſi à ſubjecta camporum planitie humoris plurimum radiis ſolaribus ſubminiſtretur. Sed ut nulla tellus tam inops, nulla tam infelix regio, quin natura & ars tolerandis aut temperandis malis eſſe poſſint adjumentum; è terra, animo & ingenio incolarum, legibus & induſtriâ Principum, quantum quidem fieri potuit, egregiè proviſum. Salyceta hìc reperire eſt plurima, ſalicis item ripariæ genus illud, quod foliis eſt albioribus, nec niſi circa aquas adoleſcit, inde dictum quod radicibus ſuis velut ſiticuloſum ſemper inhiet rivis & ſtagnis, aptiſſimum ideo ad moles in flumine jaciendas firmandaſque.

Remedia contra inundationem.

WERVER HOUT.

Crates enim maximæ hoc frutice contexuntur, fluminibus injiciuntur, ingenti terræ maſſa depreſſæ ripis alligantur, & velut in optatiſſimo liquore creſcunt avidiſſimè. Atque tandem molem totam denſiſſimo radicum complexu egregiè confirmant: & neſcio an non hìc frutex idem ſit cum eo quem Eleagni nomine deſcripſit Theophraſtus, in fluitantibus lacus orchomeni Inſulis repertum.

Legibus inſuper cautum, & tribunalia eo fine Ducali authoritate inſtituta, & munita ad ſpeculandum aggeres, & definiendum citra appellationem de omnibus ad eos ſpectantibus: ſunt autem in hac regione tria cum ſeptem viris ſingula ſuis, quod ſub dio conſulant, & definiunt, nuncupati. Primum *Superius* pagorum *Oſſeni*, *Litha*, *Lithoa*, *Geſſeni* limitibus comprehenſum, definiente Johanne III. anno 1323. privilegia & limites accepit. Secundum *inferius*, *Mareni*, *Alemi* & *Keſſalia* terminis concluſum ab eodem anno 1349. definitores accepit. Tertium Allodiale dictum *Roeſmaliam*, *Nieulandiam & Orthenum* complectens, à Johanne II. accepit leges anno 1309. & eſt horum ſeptem Scabinorum (ita tamen ut alibi Prætor Sylvæducenſis ex privilegio anno 1360. accedere poſſit) aggeres ſpeculari, necubi defectus incidat refectionibus operam dare, pœnas negligentibus infligere, & quæcumque ad conſervationem aggerum ſpectant curare, ne paucorum vitio injuriâ aut omiſſione, totius anni fructus ſata læta boumque labores deperire, & aquarum irruptionibus abſorberi contingat.

HEEMRAEDE.

DE CAERT DES HEEMRAELS.

Accedit ad hæc accolarum littoris animus & patientia, qui tantum abeſt, ut rabidum hoc elementum & prodigum damni fugiant; ut tuguria etiam & ædes, aut verius ſedes temporarias aquis ipſis ſuffluentibus auſint habitare cum pecoribus & re domeſtica, & arborum truncos aggeri infigunt, gerras & contexta alibi vimina alligant, pecora ſurſum attrahunt, & quaſi hoſtem riderent, aquis aſcendentibus altius & ipſi aſcendunt, & contignationem unam alteramque ipſi ſuperant, & ne fortè panis inopiâ premerentur, ubi ſubita hujuſcemodi incidunt infortunia, loca vicina, & civitas imprimis Sylvæducenſis è publico naves panibus onuſtas conſuevit ſubmittere. Ubi tandem intra alveum ſuum regreſſus eſt amnis & ſpes meſſis opimæ in propinquo eſt, præteriti laboris immemores tædium compotationibus vincere, & immo ſepelire conſueverunt, tantis nonnunquam animis, ut meſſis in herba abſumatur.

Maeſlandorum animus & genius

Atque hæc quidem ſatis ſunto de Maeſlandiæ ſitu & qualitate, cujus adeo Toparchias & pagos ex ordine deſcribam; ſi prius unum adjecero. Docui in Hasbanicis meis ex diplomatum fide, *Moſalandiam* olim Ducatûs titulo à Principibus Lotharingiæ poſſeſſam, & amplius parum, aut vix ab Hasbania diſtinctam fuiſſe; atque hoc uti certiſſimum, ita incertiſſimum quatenus aut quibus limitibus definita tum fuerit *Moſalandia*: nec obiter quis ſuſpicari poſſet coronam illam quæ plumis verſicoloribus ſurſum extantibus hodierna regionis inſignia tegit tituli aut honoris antiqui eſſe veſtigium. Sed quid bos rubens auratis cornibus nigrum occupans vellus ſub coronę ejus velut auſpiciis latens? Quid niſi fœlicem armentorum ſaginationem & ſata læta boumque labores, ut ſupra dixi, ſi quando contigerit annum ab aquis immunem nanciſci? Et hinc caput Maeſlandiæ à bobus nomen reſervavit.

Maeſlandiæ Ducatus.

CAPITULUM II.

De Capite Regionis BOVINIO.

CAput Maeſlandiæ eſt oppidum à bove nomen adeptum, oppidum dico ſacris profaniſque titulis nobile, utpote quod Eccleſiam habet Taxandrorum Apoſtolo Willebrordo inſcriptam, nunc quidem, ſed antea Virgini Matri, cùm nimirùm Divini Verbi ſemina exſtructa in locis paluſtribus hâc ędiculâ dictus Antiſtes ſpargeret: & hinc manet Curialis proviſio penes Abbatem Cœnobii Epternacenſis Willebrordi ſepulturâ & morte honorati.

Hìc Sacellum Sodalitiumque elegans Virginis Matris perſeverat, cui gentiles de Brecht, utpote à majoribus dotatæ, hactenùs proſpiciunt, ſicut & menſæ Sancti Spiritûs, ut eorum voce utar, à quodam Arnoldo Stamelaert van Uden ante ſeſquiſeculum locupletatæ. Egerunt hìc Parochos Viri celeberrimi Joannes Heſius & Gisbertus Coeverinx: ille ad Academicam Theologiæ Lauream, hìc ad Cathedram Daventrienſem electus, & hactenùs in Decanatu Sylvæducenſi feliciter conſeneſcens.

Parochia.

Videre

Videre hìc eſt etiam titulis Virginum Catharinæ, Barbaræ, Agathę, & Luciæ, Sagittariorum contubernia, quæ ad ludos Noviomagenſes & Sylvæducenſes miſſa, & cum præmiis
Maeſlandorum partus.
rediviſſe non uno exemplo docere poſſem: erantque privilegiis ornata, & virtuti excitandæ reperta, quâ præ ceteris excelluerunt hujus tractûs homines, utpotè in finibus contra Geldros à tribus ampliùs ſeculis excubantes.

Vidi profectò litteras anni 1359. docentes inter alia, à Senatu Oſſenſi accedente vicinorum ſubſidio, ductam in longum terream molem,
Lantweer.
ad certiſſimam illo ævo incolarum Maeſlandiæ defenſionem: vidi ſtructa ſub annum 1580. ab iiſdem excitata non uno loco, eandem ob cauſam propugnacula: vidi temporibus Imperatoris Caroli V. profligatos à ſolis Maeſlandis Campaniſque Geldrorum exercitus: & meminerunt omnes anno 1586. & ſequenti, qualiter Templum Oſſenſe præſidio frequenter, aliàs à ruſticana plebe inſeſſum, tantâ ambitione defenſum ſit, ut nulli hoſtium patuerit acceſſus: aliàs hoſtis inferiora Templi tenens à plebe fornices & ſuperiora loca mordicus tenente & tuente, ejectus cum clade & ignominia:
Item Oſſenſium.
aliàs cùm ad fores Templi penetrans, ſubmiſſo igne viam facturus, eas accendiſſet, pertinaces nihilo ſecius qui intùs erant, ſcamna, ſedes, & quicquid aliorum ad manum erat, objecerunt, incendio per fomitem aucto viriliter impedientes, ne inimicus prævaleret, quem interim vario telorum genere deſuper petentes cadere, aut cedere coëgerunt.

Ad extremum vidimus qualiter tempore obſidionis Sylvæducenſis & Gravienſis tribus nonnunquam ſtipati exercitibus, Archiducali nimirùm, Batavico, & rebellium, Oſſenſes Templarii (liceat eos ſic extra noxam appellare) ſteterunt, & reſtiterunt immobiles, tot calamitatibus & fortunę inſultibus ſemper pares, nonnumquam ſuperiores.
Eorumdem calamitates.
Ne miremur toties hâc continuâ virtute laceſſitos hoſtes, cùm, & quantùm licuit, ferro flammâque in municipium graſſatos. Necdum obduxêre callum à Geldris illata vulnera, cùm anno tertio poſt ſeſquimilleſimum poſt aeream pugnam captum, direptum exuſtumque municipium pulcherrimâ ædium ſpecie coronatum in cineres abiit. Nec latet, quæ anno ejuſdem ſæculi quadrageſimo ſecundo & tertio
Calamitates.
Roſſemiani exercitûs patravit inſolentia: nec temerè abibit è memoria anni poſtea ſeptuageſimi Paſcha, cùm prǽventi Bommelianis cives ſacra peragentes, in &, cum Templo capti fortunis ſpoliati ſunt, damnato ad ferrum præſidio, ædibus ad flammam, plurimis ruſticis ad carceres opulentioribus. Ut cetera prætercam, ſequens ſecutus annus 92. tumultuantium Sichenis impreſſione accedit memorabilis, cùm inſuper juſta quæ reſtituebatur ædium pars Vulcano tradita triſti nimium & dolendo ſpectaculo. Sed miſſa hęc faciamus, & quibus gradibus, aut mediis Oppidum hoc Oſſenſe majeſtatis ſuę
Privilegia Oppidi.
culmen attigerit, inſpiciamus. Debet certè clariſſimæ Brabantorum Duci Joannæ quicquid urbani juris, medii & privilegii exſtat. Diploma datum fuit decimâ quartâ Octobris anno 1399. cujus beneficio permittitur incolentibus libertatem de Oſs mœnia, foſſas, portaſque exſtruere, forum hebdomadale diebus Martis & nundinas præcedaniis venerabilis Sacramenti, & Archangeli Michaëlis habere equorum inprimis mercatu celebres. Scabinos ſeptem annales, Juratoſque è tribubus opificum totidem ad Reipublicæ gubernacula habere, qui junctim Conſules duos eligant peculii politiæque publicæ curatores: dans inſuper, non niſi coram his in debitis cives conveniri poſſe, eoſdem to-
Twee wettighe Schepen.
tâ Brabantiâ immunes eſſe, jus tractûs & citationis habere totâ Maeſlandiâ, adeò ut debitum coram duobus profeſſum civibus etiam ſine alia ulla ſolemnitate obliget.
[illegible]
Quid? quod ſoli huic oppido, cujus libertas per totam longè latèque patet paræchiam, permiſſum Lanificii collegium & pannorum ſignatura. Itemque immunitas à decimis ligni empti totâ Maeſlandiâ ſit.
Houtschat.
Teſtes hujus privilegii ſubnotarunt Wezemaliæ, Bergarum, Rotſelariæ, Cranenduncæ Barones, J. de Immerſeel Brabantiæ Seneſchallus, Jo. Oppem magiſter hoſpitii Brabantiæ. Nec inanis ut pluribus locis & citra effectum fuit, hujus donationis authoritas, cùm ſuperſint valla & foſſarum in circuitu Templi veſtigia, turres etiam duæ portarum, quæ hinc Sylvamducis, inde Graviam dirigebant, locis hærentia vocabula. Debet itaque Brabantorum Duci oppidum hoc quod ſtructum, Geldrorum Duci quod deſtructum, & mœnibus ſuis velut veſte nudatum, in quo ab antiquo floruerunt familiæ non ignobiles, à locis nuncupatæ *Van Oſs*, & *Van Poll*, utræque ſuperſtites, & inter claras adhuc recenſitæ. Ex illa fuit Alardus de Oſs Lovanienſis Præpoſitus, qui impetravit à Duce molendina his locis Bannalia; ex eadem Petrus de Oſs clariſſimus Buſcoducenſium Secretarius, pluries à me laudatus. Sed Boviniam relinquo, ſi uno verbo dixero, ſedes hìc ab antiquo ſuas habere, tam Prætorem, quàm Secretarium, & Apparitorem Maeſlandiæ, eſtque hoc munus jam inde à tercentum annis beneficiario titulo à Ducibus contraditum, hodièque adminiſtratum feliciter à Gisberto van Berchem Jacobi filio, viro prudente & litterato. Dignitas autem Prætoris à Nobiliſſimis hujus tractûs, puta gentilibus van Amſtel, van Heesbeen, van Brouhuyſen, van Berkel, van Acchelen, van
Prætores.
Kerkum, van Gemert, in primis autem à Vladeraccis, olim quidem Rodolpho & Arnoldo, nunc itidem ab altero Arnoldo viro ſagaci induſtria, & perhumano poſſeſſa. Egreſſis municipium occurrunt hinc inde Sacella duo, alte-
Scadewyck.
rum Anthonii in vico Scadio, alterum Willebrordi, ubi puteus ſacer interventu illius Antiſtitis, morbidis frequenter opem ſalutarem ferre viſus.

CAPI-

CAPITULUM III.

De membris, id eſt, Vicis.

AD territorium Maeſlandicum ut deſcendam, occurrunt primò Illuſtriſſimi Comitis Friſiæ Orientalis tres Dynaſtiæ, non vulgaribus ornatæ privilegiis, Berlicemum nempe, Vicus Heezius & Dineterum. Primi nomen à Berlicone fortaſſis eſt, Pipini Brevis Conſiliario, ſubinde in diplomatis Epternacenſium laudante, & laudato.

Berlicum. Heeswyck. Dinter,

Secundi vocabulum neſcio an non ab Heſſis aut Barbarorum Duce Heſelone, qui & vico Noviomagenſi, & aliis in vicino locis videtur nomen ſuum communicaſſe, proveniat. Tertii Etymon purè eſt Teutonicum, ab inſitionibus arborum (teſte Goropio) derivatum. Conſpicitur hìc inſigne Comitis Caſtrum, antiquitate, ſplendore, fortitudine nulli in propinquo ſecundum. Et produxerunt fœlicibus auſpiciis hæc loca Edmundum Dinterum, qui tribus ex ordine Brabantorum Ducibus à Secretis fuit, & geſta Ducum brevì lucem aſpectura eleganter deſcripſit: Joannem Bredin ab Heeswyck Theologum Colonienſem. Dederunt etiam Collegiatæ Sylvæducenſi aliquot Canonicos, & Abbatiæ Bernenſi tres Abbates, quorum illa Eccleſiam Dinteranam, hęc Heeſwicanam authoritate Leodii Antiſtitis Eccleſiam procurat.

Empla.

Succedat his Empla, vetus Abbatiæ Criſpinienſis peculium, nuper Arenbergicorum privilegium, qui id beneficio Comitis Megani tenent: Meganus autem titulo permutationis cum Criſpinienſibus initæ. Apud quos extat Clotarii Regis diploma datum Imperii anno primo indictione quarta Aquiſgrani Palatio Regio, in quo refert Adalbertum devotum ac fidelem miniſterialem ſuum (verba ſunt diplomatum) detuliſſe obtutibus ſuis authoritatem quamdam, in qua continebatur qualiter Clodovęus Rex Francorum, res quaſdam in pago Henaut, & Comitatu Teſſendrico conſiſtentes, dederit Monaſterio Criſpinienſi, quæ poſtmodum ex eodem loco ſubreptæ exierint à regali munificentia, Reipublicæ adminiſtratoribus jure beneficiali conceſſæ.

Quapropter ſe inclinatum precibus Hugberti Abbatis ad retributionem animæ piiſſimi genitoris ſui Clotarii memorato Cœnobio reddidiſſe.

Nimirum in Comitatu Theſſendrico in villa quæ vocatur Emple, ſuper fluvium Werchena, Eccleſia cum triginta manſis ſub omni integritate earum videlicet rerum, quæ ad ſe pertinent, cum mancipiis omne ſervitium debentibus, cum terris, & velut in priſca authoritate continetur, quatenùs per hoc revocationis ſuæ præceptum in eodem loco ad uſus fratrum, & ad eorum menſam perenniter deſerviant. Ex hoc itaque tempore Criſpinienſes Præpoſitum huc cum aliquot ſubſidiariis fratribus ſolent ablegare, donec per injurias bellorum Geldricorum & Hollandicorum parum emolumenti percipientes ex loco tam remoto, melius factum judicarunt, ſi in alium æquâ permutatione jus ſuum transferrent: quod factum ante quatuor admodùm ſecula.

Haud procul hinc Caſtellum olim quod opinor undecumque Leodienſis Eccleſiæ peculium, nunc in ſacris tantùm, in foro & tribunali ad gentem Hornanam ſpectans, ubi rudera veteris Caſtri hodièque ſuperſunt, unde mihi veriſimile ſit, opus Romanum eſſe, & illud eſſe quod Schædæ Leodienſes vocant Caſtellum Taxandriæ in Regione Moſæ. Celeberrimum porro tam ſacris, quàm civilibus ornamentis Alenum eſt Abbatiæ Trudonopolitanæ Dynaſtia partim ab antiquis Haſbaniæ regulis, partim ab Ottone Dirachienſi ampliter acquiſita: & ſi etiam tum vivente Beato Trudone cœperit eſſe Monachis obnoxia, & advocatum habere poſtmodum Geldriæ Comitem, Ottonem in primis qui in curiali ſplendida Beatæ Odradæ reliquias elevavit, teſte Molano. Quod autem brachium benedictionis D. Huberti hìc obſervatum celebri peregrinorum concurſu frequentetur, exinde eſt, quod Andavienſes Cœnobitæ, jam inde à prima ſui fundatione Trudonopolitanis obnoxii, hunc fortè theſaurum conceſſerint. Reſtat Geſſenum ab eminentiori ſolo dictum, gentis Vladeraccæ Dominium, quæ inſuper in vicina Terranova elegans habet prætorium. Terranova autem idem cum Rooſmalia tribunal, eoſdem parœchiæ Proviſores Sylvęducenſes Canonicos, qui Canonici ſimiliter Heeſenſem procurant Eccleſiam, ſicut Commendator Gemertenſis Rhodam Niſteliam, Præpoſitus Meerſenſis Litoiam, Leodienſes Marenam maris aliquid ſonantem. Hinc porro oriundi, Henricus Duncanus Doctor & Canonicus Antverp. Joannes Slootanus à Geſſen Theol. etiam Doctor & Prior Dominicanorum Coloniæ, cujus extant doctiſſimæ demonſtrationes contra hæreticos, & de retinenda fide libri novem, de veritate fidei libri quinque: in quibus finiam, ſi duos adjecero vicos antiquitate nobiles, advocatum Brabantiæ Ducem, ejuſque Vicarium Prętorem Maeſlandiæ habentes, Berchemum puta Epternacenſis Eccleſiæ & Lithiam Leodienſis ab antiquo peculia.

Tresſel. Alem. Geffen. Nieulant. Roosmaelen. Nistelroy. Litoien. Maren,

FINIS.

OOSTERWICUM DIALOGUS.

CAPITULUM PRIMUM.

De Ooſterwici Situ hodierno, & Statu antiquo.

Iter Antverpiâ Buſcum Ducis per Recam & Ooſtervicum.

ANno poſt ſecularem ultimum primo circulari, id eſt, poſt ſexcenteſimum nono, poſtridie diei, qui Bartholomæo ſacer eſt, fortè egreſſus Metropoli Brabantorum tertia, quartamque petens celeribus equis longa itinerum ſpacia metiebar. Jam Torrentium à tergo, Tulioburgum juxtim reliqueramus, cùm viæ & laborum Comes Moræus

------ *Quo tendimus, inquit,*

Cum jam ſumma procul villarum culmina fument?

Quo? Reſpondi: Sylvam-Ducis, aut ſi id per ſolem non licet, Schytas imitabimur; illi plauſtra, nos equos agemus: & ubi nox opprimet, habitabimus unam ſaltem noctem. Ad hæc Moræus: Nihil mihi cum nocte, nihil cum noctuis, nec per hanc tempeſtatem ſicariorum machinis obnoxiam temerè ex illis ero, qui

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbram.

Veſper nos monet tectum & lectum petere. Inter hæc vidimus currus carroſque, jumenta & homines ſub onere gementes, gregatim hinc inde accurrere, & quod videbatur, rivum paluſtrem (Aderam, ſive Alpham minorem vocant) petere. Tum Moræus:

De cleyne Aa. Ooſtervicum perlabitur.

------ *Quid vult concurſus ad amnem?*

Quidve petunt animæ?

Lucrum, ſubjunxi ego, petunt, nec ad undas concurritur, ſed ad nundinas *Vici Auſtralis*, nobis oppoſiti, & appoſiti, quod opinor, ad perveſperandum & pernoctandum. Et ne qui abiturit dies abeat ſine linea, municipii hujus longè nobiliſſimi ſitum hodiernum oculis, ſtatum veterem auribus dabo cognoſcendum. Caput eſt 26. vicorum, quartum ſub quarta Ducatus Brabantiæ Metropoli membrum, ad meridiem campos frumenti feraces, ad Septentrionem paſcuos habens allapſu Aderæ irriguos, quem inſigni nundinantium compendio Buſcum-Ducis uſque navigabilem reddidêre municipes, authoritatem faciente litteris an. 1434. Philippo Duce. Cujus in ripis prætoria duo conſpicis, *Dura-Vallis* & *Lati-Montis*; illud gentilium *De la Riviere* per nuptias cum Brederodiis; hoc nuper Joannis *Robrechts Van Veen*, nunc Joannis de *Bevere*, ſed hæc recentiora: Antiquius autem peculium Chriſtiani Laurentii Raveſteynii medias inter paludes ſitum Burgi nomine. Et vides hinc montem *Alti Burgi* retinentem vocabulum, nec dubito hinc Ooſterwicanæ antiquitatis repetere origines, quæ ob id in ſcutis

Ooſtervici nundinæ poſtridie Bartholomæi.

'T quartier van Ooſterwyck onder den Boſch.

De Vaert van Aa.

Durendael. Wyenberch.

Ter Borcht.

Inſignia municipii.

præfert vetus Caſtellum, olim quidem ſolitarium, nunc ſeptem pavonum plumis ſupernè impendentibus, cum inſcriptione, Sig. Libertatis de Osterwyç, nec vana. Henricus enim Dux anno 1230. *hominibus Villæ de Ooſterwyck eandem legem & libertatem dedit, quam habent Burgenſes de Sylva apud Ortdunum*, excepto telonio Rheni.

Municipii inſtitutio.

Et denique Joannes ſucceſſor anni ejuſdem ſeculi 92. permiſit ad opus municipii potorium vectival poſſe ſtatuere, augere, minuere, pro arbitrio. Ad extremum Joanna litteris anni 1387. excludit ab habitatione municipii & privilegiis alienigenas, niſi exſolutis duobus veteribus ſcutatis civium albo inſcribantur, decernens inſuper non cogendos municipes ad precarias aut militiam, niſi cum Sylvæducenſibus. Ut alio pedibus & ſermone eamus, vides Moræe ſplendidiſſimi templi ruinas? Hoc Curiale eſt Apoſtolorum Coriphæo nuncupatum, Cœnobio apud Lovanienſes Gertrudano per Henricum Ducem aſſignatum anno 1233. Ubi viginti altaria, 25. ſacrificulos, organa pneumatica, horologium cum prœludio, ſeptem campanarum velut planetarum harmoniâ, horam ſolarem comitante vidimus: Sodalitates ſacras indulgentiis ornatas ſeptem, & cum appendicibus *Sylvæ-Udonis* D. Lambertum, *Villæ-Hugonis* Deiparam, & Berkelii, B. Willebrordum peculiari veneratione colentibus numerare ſolet communicantium novem millia, & Paræcos habere frequenter ad Prœlaturam Gertrudanam evocatos, & ad rem publicam adhibitos; ille textrinas ferè quingentas, coctores cereviſiarios 38. & quamvis paſcua ſint plura, tamen viſum frequenter decimas 400. modios excedere. Hîc ponè Eccleſiam Cœnobiolum fuit virginum, tertiam D. Franciſci Regulam amplexarum, quibus Joannes Leodiorum Antiſtes fortè circa cæmeterium viventibus anno 1451. poteſtatem fecit ſacellum erigendi, officinas & clauſtra ſtruendi, & habitum incluſarum ſub regula alicujus Monaſterii Trajectenſis Diœceſis eligendi, confirmante dudum poſt hanc ſanctionem J. Hornano Epiſcopo litteris penultima Martii anno 1501 ſcriptis, & titulum addente *Vallis B. Mariæ & Catherinæ*. Extruxerant hæ bonæ ædem ſic ſatis egregiam turri, id eſt faſtigio, Kalendis Julii anni milleſimi undequingenteſimi impoſito; ſed tulerunt anno præcedentis ſeculi 74. idem cum municipio fatum, incenſis ædibus ad aſylum, aut verius exilium Sylviducenſe confugien-

Privilegia.

Parochia.

Udenhove.

Heukelom.

Berkel.

Cœnobii fundatio.

fugientes, Capitulo Zepperenſi 14. annis ante cladem ſubjectæ & per Generalem Miniſtrum ſolenniter concluſæ. Progrediamur nunc per hanc ſtratam quingentorum olim paſſuum, & longâ domorum ſerie conſitam, adeo ut meminerim ex decrepiti relatu me habere, Tribunal Ooſterwicanum ad decem ædium millia nonnunquam recenſuiſſe. Inter quas eminebant Parthenone 12. Virginum inſtituta, ſumptu Nicolai Eſſchii Paſtoris Dieſtani. Item Gerontocomium decrepitorum quinque ab ancilla communi fovendorum, opibus Joannis Ghiſſen anno 1481. cœptum, ſimileque ſed alterius ſexus & numeri quaternarii nempe, dotatum ſub idem ferè tempus, incerto mihi authore. Ne taceam Xenodocheium à duobus ſeculis Pontificiâ immunitate honoratum.

De cassy.

Het Maechden-huys.

Het mannen-huys.

Vrouwen-huys.

Rabautsgast-huys.

Nec contage laborantium poſt cladem anno 1531. authoritate publicâ adornatum Valetudinarium. Nec Eleëmoſynarium ſive Pandochæum opibus privatorum à tribus ſeculis largiter dotatum. Nec denique (ut cum itinere ſermo noſter verſus forum & Curiam tendat) egenorum ſubſidia pannificum lanificorum imprimis peculiarem, ubi pannos ſignare ſolent, curiam habentium, ex privilegio Anthonii Ducis anno 1414. dato. Ad extremum non omittenda bonarum litterarum ſchola, quibus apprimè municipes oblectantur, habentes ad hoc auxilia à diverſis relicta, quæ Burſas vocant. Cujuſmodi una Lovanii in Pædagogio Porci, Fundatore Paræco loci doctiſſimo; tres anno 1601. per Mathæum Walſchaert; duæ per Andream Emen; totidem per Joannem Ghyſen anno ..... tres per Valterum Doren, anno 1553. duæ in domo fraterna Sylvæducis anno 1513. per Joannem van Unkel fundatæ. Ne miremur tam celebres doctrinâ Viros hinc prodiiſſe, hos imprimis paucos è multis. J. S. Groters laudatiſſimum Tongerleti Archimandritam, Wilhelmum Lombaerts ab Enkevoirt Archidiaconum Leodicenſem, Hubertum Decſtraten Priorem Corſenduncanum, ab Iconoclaſtis Antverpiæ demerſum, Joannem Mon[illegible]n Medicum Cameraci Canonicum, Nicolaum de Betz Theol. in Auſtria, Wilhelmum van Veen Conſiliarium Brabantiæ, & alios. Dum hæc digito & verbis deſignarem, nec præ hominum turba aditus nec abitus daretur: Ecce, inquam, mi Moræe, ſic apud nos Mercurio litatur & nominatim hìc, non tantùm hebdomadatim die Mercuriali, ſed & nundinis, præter has, annuis octidui, relatis à Joanne Duce litteris anno 1454. in ſecundam Maii & ſuccedentem feriis Simonis & Judæ.

Sieckhuys.

Heylighen Geesthuys.

Het seghel-huys.

Wullen ambacht.

Burſæ Ooſtervicanæ.

Viri clari.

Forum.

Nundinæ.

Sacellum, quod vides cis Curiam, Deiparæ eſt à vicina Tilia, (ingenti illâ & trinâ, ut ſic dicam concameratione, in altum, 14. virgarum in ambitum ramos diſtendente) nomen induit miraculis interventu Deiparæ clarum. In Curia Prætor cum ſeptem viris jus dicit, accedentibus ad politiæ gubernacula Conſulibus duobus. A quo Senatu dependet præter vicos ſupradictos Harenum & Bollovirium; hæc ſacra Tongerletenſium peculia ſub D. Lamberti patrocinio: ubi prætorium gentis jam dudum Vladeraccæ, cuſtodiæ canum venationis Ducalis à Joanne tertio Duce deputatum, ubi etiam teſtamento Andreę Sgrooten Præsbyteri Gerontocomium triadis unius vetulorum erat, ſed dudum conſenſu Epiſcopali Ooſterwicano annexum. Solent etiam hinc pendere Geſteliæ duę Michaëlis & Baptiſtæ Tongerletenſium ferè peculia; illud Hermannum Comitem Tsherenbergium, hoc J. Grobbendoncanum Hingię inſuper Dominum Toparchas habens: & conſpiciuntur in illo Caſtella duo Herilaria, vetus dicti Comitis, novum gentis *de Provincx* cognomento de Daventria. Dum ita ſermonem trahimus tenebris aërem occupantibus plebs nundinaria paulatim ſe ſubducens, tranſitum ad tabernam præbebat. Deſcendimus ex equis in cænaculum & cænam. Moræus nec gratiam faciens moræ, nec quietis: Quia, ait, mi Gramaye, hactenus me rerum novitate attonitum tenes, non te dimittam niſi admiſeris, ut impetrem adhuc quædam pauca. Dixiſti ſex & viginti pagorum caput Ooſterwicum, dixiſti ita multa & magnifica, ſed quorum ne umbra quidem in oculis meis. Age itaque & pagos ediſſere, & qualiter majeſtatis ſuæ florem perdiderit explica, aliàs fidem non habituro. Illud, excepi ego, tam libens præſtitero quam hoc invitus, nec me

Metmerct. Coymerct.

Onse Lieve Vrouwe aen de Linde.

Haren. Belveren.

Honden huys vanden Hertoch.

S. Michiels Gestel.

Gestel by Oosterwyck.

Outherlar.

Nieuwerlar.

Juvat meminiſſe dolorum.

Tamen ne deſim voto tuo tam ardenti, verſum ecce ſumma calamitatum Ooſterwicanarum graphicè ita depingentem; tu illum dum ſitim reficio, percurre.

Bucolicon in perſona Corydonis.

Quanta tuli vidique puer, meminiſſe moleſtum eſt,
Non meminiſſe nefas. Vidi cum degener arma inferret imaginibus, tot tendere caſtra, tot iras Anno 1566.
In patria caput ire mea patienter idipſum
Quamvis non meriti tulimus, viciſſe putares.
Sed quæ Vulcani invidia eſt, tot ſternere tecta?
Et Marti præbere vices vireſque maligno? Anno 1567. 64. edes. 14. Octob.
Hoc etiam tulimus quia pars intacta manebat.
Non ita cum totam exarmans, Holſteinius inquam Anno 1572.
Exanimans, prædâ ſatur & gravidatus abivit,
Non tulimus, ſed mox & primi oſtendere frontem
Cepimus, & ne vana foret audacia, vallo
Muniimus foſſaque locum, omnia tuta putantes. Anno 1573. 4. Febr.
Sed dolor heu, veniens Gertrudi-Montibus hoſtis
Opprimit incautos, pueros ante ora parentum,
Sacrificoſque necat, ſpoliat, rapit obvia quæque Anno 1581.
Cœnobiumque & tecta igni ſubjecta relinquit.
Hoc etiam tulimus miſeri, quia oportuit. Atqui
Flammis & furiis Mars inclementior inde
Quod reliquum fuerat, vel creverat, hauſit. In ædem
Sacrilegos ſacram vidi ruere, atque profanis
Omnia prædari manibus, nec parcere ſaxo.
Peior Hohenlous prædâ ſatur atque cruore
Ædibus immiſit flammas, temploque ruinas, Anno 1587. 22. Julii.
Hoc jacet, illarum locus eſt, informe rudetum,

Nudatique lares, paries & inhoſpita ſaxa.
Plura negant lachrymæ, tamen (eheu!) plura ſuperſunt.

Ratio inſignium.

Diſtinguam ditionem hanc more veteri in ſeptem portiones & illuſtria tribunalia, fortè totidem pennis alitis Junoniæ repræſentata. Ooſterwicanum puta, cui 8. vicos ſubjunximus (licet poſteriores duo nunc ſub Dominis conquieſcant) Tilborganum & Torrentinum, quę in tranſcurſu vidimus, Walovicanum, & Boxtelenſe, quæ cras hinc inde videbimus, Vuchtanum quod tranſibimus, & Miridienſe, quæ ſingula ordine percurram.

CAPITULUM III.

Tilborgum *cum appendicibus.*

Tilborch.

TUllioburgum, ſic enim ſcribebant olim, Romanum aliquid in priori compoſitionis parte videtur ſonare, ſicut plures in vicino vici in poſteriore, in *Wyck*, quod ex Romano vicus corruptum eſt, terminati. Municipium eſt elegans caſtro inſtructum, foro diebus Saturni & nundinis an. 1567. impetratis, circa converſi Doctoris gentium ferias, diem Lunæ ſanctum, pervigilium Baptiſtæ & ſequentes, feſtum S. Dionyſii, qui & Tutelaris eſt Paræciæ per Tongerletenſes adminiſtratæ. Dominium cedente Principe ad Immerſelios devenit, eorumque nuptiis ad Hubertum de Malſen virum primarium, qui & Goriliæ ob venerationem S. Joannis celebri imperat eodem titulo, id eſt Immerſeliorum, qui etiam Venlonio vico fruuntur, inter paludes nato & noto ob D. Pancratii cultum, & nundinationes ceſpitum manufacto flumine, aut ſaltem derivato commodas. Sunt apud Ambivaritos plurima ſtagna quæ generatim *Veenen* ab indigenis vocantur, ut apud Batavos paludoſa, cœnoſaque loca, unde ceſpites eruuntur, non alio nomine frequentius indigetantur. Urbs Venlo juxta paludem tribus paſſuum millibus extenſam, nec aliter ab accolis quam *Het Veen* nominatam, conſpicitur, ut ambigi non poſſit, vel quid *Veen* ſignificet, vel unde Venlo dicatur. Sunt etenim & hic & vicinis verſus Bredam (ubi paludis Comitis vocabulo pagus eſt) ubi ineffoſſus horum ceſpitum ingens latet theſaurus. Et quamvis à tot ætatibus effodi cœpta hæc ignis pabula brevi nos defectura videri poſſent, durant tamen, & adeo ſupererunt plurima id generis loca intacta. Nec prætereundum arbitror ſilentio, quod memini legere apud Goropium de incendio ſubterraneo anni 1541. cui ſimile anno nuper elapſi ſeculi 90. vidimus. Per æſtivos calores incuria opilionis incidit ignis in terram hanc ceſpitoſam & paluſtrem, ſive in arborum everſarum & putridarum, ut aliàs docui, congeriem ſubterraneam, è quo tantum ſubitò incendium naſcitur, ut ſub terra, ſub aquis latè ſerperet. Accurrerunt mox Tullioburgenſes, Lonenſes, Dungani rem ſuam agi putantes ardente pariete proximo, & graſſante ſub ipſis paludibus & ſtagnis Vulcano.

Goirle. Venloon. Mirum quiddam. De incendio.

Aquas & uliginem flammis opprimendis injiciunt, ſed fruſtra; donec remediis omnibus deſperatis foſſas ſumma celeritate depreſſerunt, tam altas, ut per totam hanc maſſam in terram ſubjectam deſcenderetur, in qua quod pabulum igni non eſſet, incendium ſiſtebatur. Durante porro hac ericeti conflagratione, cœlum ipſum ardere videbatur, ita facibus rutilabat, exhalationibus & coruſcationibus, velut ſi formidabilis Orbi dies ultimus impenderet. Miratus ad hæc Moræus: Quid, ait, Poſſidonius diceret, ſi quis ei non ſolum contra mare, verùm & contra terram & ignem pugnandum eſſe narraret? Nunquid non Clitarchum & Ephorum tolerabiles fabularum contextores, te impudentem & deſpuendum clamaret? Sed pergeſis Gramaye, non te turbabo ventis meis, dum portum attigeris. Optimè tu quidem, ſubjunxi ego.

CAPITULUM IV.

Hilvaren-Beca *cum appendicibus.*

Hilvaren-beeck.

AD alterum tribunal pergo. Torrentium à Diva Hilvari diſtinctionis vocabulum in vulgo habens. Produxit Magnum illum Joan. Goropium, qui toties in meis ſcriptis paginam facit, Martinum Becanum Th. Moguntinum ſcriptis clarum. Simonem & Henricum Verepæos, hunc Decanum, illum Grammaticum. Municipium à Joanne Duce ejus nominis primo, legibus & privilegiis ornatum, foro diei Veneris & nundinis annalibus à Cæſare Carolo inſtructum, Collegiatam Taxandriæ antiquiſſimam habens meritis B. Hilvaris (quæ pediſſequa B. Odæ Reginæ fundavit) claram, de cujus formatione vidi diploma Henrici primi Ducis, quod arbitror antiquiſſimum ſupereſſe, Archipresbyteratum 60. olim Eccleſiarum, nunc pauciorum, ſodalitia civium ſacra quatuor, & communicantium aliquot millia, ædium etiam, niſi Martis furor toties inſaniæ ſuæ reliquiſſet teſtamenta; nominatim quarta-decima ſextilis anni 1586. cum ab exercitu hoſtili Duce Hohenloi Comite municipium cum templo Vulcano datum eſt, cęſis pluribus, plurimis abductis. Toparchia eſt gentis Merodiæ, & nunc Illuſtris Duffelæ Baronis Oorſchoti Dynaſtæ, unà cum Rylia vicina & Dieſſeno & Berſea Occidentali, ubi ferè Tongerletani rem ſacram procurant, ut non immeritò huc reſpiciens quidam dixerit Sylvam-Ducis in religione contineri optimè, cujus agrum ſuburbanum hinc albi, inde nigri, alibi pellicei cuſtodiant, intelligens Prœmonſtratenſes, Benedictinos, Epternacenſes & Trudonenſes; puta Eccleſiarum in Maeſlandia multarum Proviſores, & Canonicos diverſos tractu verſus Campiniam Pelandiamque Paræcos, ut plurimum conſtituentes.

Ryl. Diessen. Wester-beers.

CAPI-

CAPITULUM V.

Dominium Druenenenſe cum pagis vicinis.

LANGE STRAAT. DRUENEN. AD quartum nunc venio Longæ-plateæ tractum, cujus in exordio Druenenenſe Theodori Haeſtrechtii Dominium, cum appendice GANSOYEN. Ganſoya & prætorio non inelegantí; & denique WAALWYCK. celeberrimum nomine vici Walorum, & ex antiquioribus municipium gentilium de Leeſdael, antea Brederodiorum cum Arce Toparchia, inſigni & famoſo in longum ſtrato exornata: jus oppidi dono Joannis Ducis anno 1203. ante ſecula quatuor nacta, cum privilegio tractus ſive HET INGEBOTH. citationis, & foro die Veneris, nundiniſque & mercatu celebri circa Octobrem & aliis intervallis, ad quem vidimus plura jumentorum millia deduci, ut neſciam an ullum totâ Taxandriâ nundinarium ſit celebrius. Viſitur hìc inſignis Tongerletenſium titulo S. Joannis Parœcia, unde jam quartò ad Abbatialem dignitatem evocati NAZARETH. Curiones. Viſitur & Virginum Parthenone à tenuibus initiis ante 2. ſecula tertiam D. Franciſci regulam profeſſarum, ſed quam anno 1454. cum Auguſtiniana Regularium commutaverint, teſte Chronico Bethlemitico libro 6. art. 5. templo earum anno 1510. dedicato, virginibus primis Dordraco profectis. Cum autem municipium hoc latè ſe verſus Batavos & Hueſdinum porrigat, obtinuerunt anno 1409. à Wilhelmo Comite Hollandiæ, plenam in ejus provinciis immunitatem à telonio. Cingitur hinc aquis, inde paſcuis, & gaudet opportunitate veteris Moſç, in cujus altera ripa Ganſoyam uſque dominium gentis .... protenditur.

CAPITULUM VI.

Boxtelia *Baronatus*.

SEquitur in ordine, quem nos doctrinæ gratiâ fecimus, cùm aliàs dignitatis merito primas tenere debuiſſet, utpote Baronatus antiqui titulo clara Boxtelia ante tercentum annos gentilium de Merhem Bertholdici, ut apparet, ſanguinis, peculium; cum filiâ Theodori Merhemii ſub annum 1430. Henrico Ranſtio enuptâ, & denique cum Adrianâ Henrici nepte Joanni Hornano Bauſeniaci Dinaſtæ elocatâ, in diverſum nomen & familiam translatum, & nunc ab Illuſtri Comite Baſſeniaco poſſeſſum, cum arce munita, nemore & venatione amœniſſimâ & juribus amplis. Viſitur hìc titulo Vallis S. E- Cœnobium. lizabeth Cœnobium virginale à ſeſquiſeculo fundatum opibus Baronum, ſed cùm licentiorem ſub tertiâ D. Franciſci Regula vitam agerent, anno 1507. per Theodericum Monaſterienſem, Fratrum Minorum de obſervantia Miniſtrum Provincialem reformatæ rigidiorem amplexæ ſunt. Monaſterium 23. Maii anno ſupra ſeſquimilleſimum quadrageſimo conflagravit, reſtitutique laudem attribuunt Bartholomæo de Momme, Walramo vander Elſt, & Judoco Bloomans municipibus, à quo tamen partim hæreticorum, partim bellorum furiis coactæ ſanctimoniales hactenùs exulantes Sylvæducis agunt ſummâ vitæ auſteritate. Viſitur & formâ eleganti Templum Curiale Canonicorum Collegio anno 1490. ornatum, ubi quotannis innumerâ peregrinorum frequentiâ viſitatur venerabilis cruor Domini, de cujus miraculo libet Gulielmi Vennii Gymnaſiarchæ doctiſſimi carmen recitare, rei geſtæ ſeriem continens. Diploma autem Pilei Cardinalis S. Praxedis ad hoc à Papa deputati, cujus facit mentionem, datum eſt Frankefordiæ 5. Kal. Junii Pontificis Urbani VII. anno tertio.

Altari Eligius tribus; (heu!) de more dicatô
Regibus adſiſtens facturus ſacra miniſter
Oblatum panem & vinum dum conſecrat, hærens
In Chriſti Corpus, dubitat num verus opinor,
Sanguis ineſſe queat Calici, inconceſſa revolvens,
Dumque trahit dubiam vota in contraria mentem;
Fundit. Purpureo maculatam; ut ſanguine vidit;
Attonitus gelidâ trepidat formidine myſtes.
Mox ad aquæ properat loturus ſindona rivum.
Expleto officio quid agat modò neſcius amens.
Nil juvat admotum ſmegma, aut lixivia proſunt,
Irritus omnis abit vario conamine niſus,
Quaſque bibêre notas planè pia lintea reddunt,
Perculſus facto, mentemque animumque tremiſcens
Deſpondet, cæcis ea mox penetralibus abdens,
Multa movens animo, nunc huc nunc fluctuat illuc,
Sollicito clauſum geſtans in pectore vulnus;
Num premat, occultum vel prodat voce dolorem.
Porrò ubi fatalis jam terminus adfuit ævi,
Immaduêre genæ lacrymis, dein ordine cuncta
Quo ſint acta, refert, enormia facta profeſſus.
Nec mora: ſacrifici venerando lintea cultu
Ac ſimili in Templo mox religione locarunt,
Poſtea cardinei præfulgens dote galeri
Pileus, ad nutum Papalia munia præſtans
Lintea conceſſo ſanxit diplomate cultu
Magnifico à populo deinceps venerarier, atque
Relliquias inter ſemel inſpectanda quotannis.
Hæreſis hinc pravæ longinquis advena terris
Neſcius, ingenti numero rubicunda frequentat
Lintea, nec fidei ſpes hæc fruſtratur amantem:
Sentit enim gravibus præſentia numina morbis.
Fulcra tholis verum produnt affixa, columnæ
Monſtroſa pariter decoratæ veſte loquuntur,
Arguit & dives donis regalibus ara,
Hic cujus ſcitu facilè, exorabile numen
Quàm ſit languidulis ac vis auguſta miſellis.

Eteoſticha duo.

Effuſus Crater latè pia lintea tingit
Sanguineis maculis: ora rigate pii,
En arcana Dei vivi myſteria fulgent,
Lintea ſanguinei ſigna coloris habent.

Ceterùm cùm latiſſimè pateat Paræcia Boxteliæ vix duarum ſpacio horarum permeabilis,

Essche. tum verò latius Baronis Dominium inter alia Eſcam Willebrordi etiam poſſidens, antequam miſſum faciam, non gravabor verbis prævenire, quod oculis cras uſurpabimus. Eſt in hoc tractu ceſpitum quoddam genus ligna omnia ſuperans caloris vehementiâ prunarumque diuturno ardore, quorum ob id frequens uſus in culinaria, quamvis flamma primùm lignis ſiccioribus ſit excitanda. Loca ſunt quædam humilia, & ſubeſt terra atra bituminoſo conſtans cœno, & hinc effoſſum lutum, accuratè agitatum & ſubactum in arenam quadrangulam effunditur, & extenditur craſſitudine palmari, mox ubi paululum conſtiterit, in teſſeras palmares finditur, & deinde ſiccius redditum in metas attollitur, quo integrè ſiceſcat. Minutiora ſunt hæc fortaſſè, quàm quæ commemorari debeant, ſed non piguit Plinium annotare, apud Canchos gentem eſſe, quæ captum manibus lutum ventis magis quàm Sole ſiccare ad ignes alendos ſueverit, quo regionis naturam & miſeram hominum vitam ob oculos poneret. Et ſunt hæc vel inprimis veritatis ſtudioſo conſideranda, è quibus multa non raro vetuſta gentium monumenta in lucem eruuntur.

Admiranda profectò omnibus in rebus Divinæ bonitatis providentia, quæ inopiâ lignorum laborantibus ſubterraneo theſauro ſuccurrit, à tot ſeculorum intervallis inexhauſto.

CAPITULUM VII.

Municipium Vuchtanum *cum appendicibus.*

Vucht. SExtum in Suburbano Sylvæducenſi eſt etiam Vuchtenſe municipium, duabus illuſtre Curialibus. Altera Apoſtolorum Principis per Ducem anno 1399. ad fundandum Endovienſe Capitulum collata: altera D. . . . . Equitibus B. Mariæ Teutonicorum per Henricum Ducem aſſignata, Magno Commendatori de Juncis ſubjicitur, ab eoque Commendatorem ſubalternum accipit. Fuit hìc Beginagium, fuit Cœnobium Virginale, fuit Carthuſia muris adhuc ſuperſtitibus, ſed nunc in Urbem vicinam commigrarunt. Fuerunt aliquot nobilium prætoria, ſed nunc videntur Marti locum feciſſe.

Vidit hìc vicus bina hoſtium caſtra obſidentium, vidit cantatum in vulgo certamen anno 1600. viginti unius Equitum turmæ Grobbendoncanæ in totidem Francos adverſæ partis, Ducibus hinc Domino de Briaulté, illinc Gerardo Abrahami (aliàs Leckerbeetien) locum-tenente Baronis Grobbendoncq, in quo virtus turmæ illius aliquatenùs æſtimata, quæ inter alias laudem hoc in limite excubans meretur defenſæ urbis ſemper, profligati hoſtis ſæpiùs, provocati aſſiduè: ut neſcias, quid priùs commendandum veniat, an Ducis inclyti Baronis conſtantia & magnanimitas, an militum virtus & audacia, an Sylvæ-ducis fortuna, cui talis & tales obvenêre. Sub Vuchta autem cenſetur vicus Curvi-torrentis, Cromvoirt. & ego addam cùm nominis tùm loci vicinia *Hilla-torrentium* Henrici Bloymanni Dominium Helvoirt. arce inſtructùm.

CAPITULUM VIII.

Municipium Mierde, *ejuſque appendix* Hulſel.

REſtat municipium à ſitu, quod opinor, Hooghe Mierde. Meridia veteribus dictum, quod Schædæ Leege Mierde. Leodienſes in magnum & parvum, Brabanticæ in ſuperum & inferum partiuntur. Tribunal habet ab Ooſtervico diverſum, ſed prætorem eundem, quâ dignitate functi olim gentiles *de Brevoirt*, *de Immerſeel*, *de Everſwin*, recenter dicti *ab Angelis*, *de Hols*, & *de Wale*, horumque Gulielmus nunc præeſt vir integerrimus & prudens. Eccleſiam dono Henrici Ducis curat per Canonicum ſuum Archimandrita Floreffienſis, illam ſacellis pluribus ampliter dotatam. A ſententia Senatûs municipalis Antwerpiam recurritur, quod mirum & rarum. Appendet autem ejuſdem Domini, id eſt Principis Hulsel. & ſolius hereditas, Hunſſel, id eſt Hunnorum ſella (malè enim vulgò Hulſel ſcribunt) Abbati Trudonopolitano in ſacris obnoxia.

In quo Ooſterwicanam hanc heptapolin claudo, ſi monuero in ſingulis 7. municipiorum ſingula eſſe pauperum diverſoria, ſic ſatis dotata, ad excipiendos Egenos, alibi etiam ægros hoſpitio, nonnunquam etiam menſâ. Finieram cum vocaremur ad menſam: Imus, accùmbimus, cænamus, & inter epulas Moræus more ſuo craterem mero pleno delibans,

Nænia(inquit) *ſex cyathis, ſeptem Juſtina bibatur,*
Ooſtervicum autem bis ſex, quos libo Gramaye,
Illius, Urbem iſtam qui ſic ornavit, honori.

FINIS.

POSTELLA,

Appendix ad Campiniam.

THeatrum hoc hoſpitalitatis in vaſta Ericetorum ſolitudine, tredecim pagorum, ſecundo, ut minùs, milliario diſſitorum velut centro erectum, cui neſcio, an Gallia certè non Belgium par habet, ab uſu veteri nomen invenit Poſtell, quaſi dicas, veredariorum ſedem. Habet ab occaſu paludes, agros paſcuos & piſcinas, versùs medium diem arva, & terram ſationi aptam, à Septentrione & alibi ad ſpatium tertii miliaris in longum, unius in latum fundos ceſpitoſos, ad Orientem ſolem Sylvas; à quarum aptâ ſerie, & velut plantario (Pootſel vocant) ſunt qui forment appellationem. Hìc Faſtradus Miles de Wtwyck (nomen eſt familiæ in cognomine Territorii Altenaenſis vico notæ & natæ) ad annum 1173. ſuis impendiis Pandoxenium inſtituit, & Gerlando Floreffienſi Archimandritæ commiſit, Virgines Inſtituti Præmonſtratenſis illuc traducturo ſub unius Præpoſiti obedientia, qui inſuper advenis quibuſcumque hoſpitium præberet. Auxit dotem Giſla & Arnoldus Brabantinus Juttam filiam ibidem offerens. Mos ille perſeveravit uſque ad annum 1270. cum decreto Comitiorum Ordinis ſancitum, *quòd Moniales non ampliùs reciperentur, ſed permitterentur emori, & earum Cœnobia cederent Patribus Abbatibus*; & Religioſi aliquot ex Floreffienſibus tranſmiſſi ad rem Divinam cum *Magiſtro ſeu Proviſore litteris Ducalibus nunc confirmando.* Templum majus D. Nicolao ſacrum non inelegans eſt, ſicut nec Sacellum Anthonii & Rumoldi Xenodochio vicinum: viſuntur tumuli & monumenta Fundatoris Monachum induti, & aliquot Præpoſitorum, imprimis Gerardi ab Eyck, &c. Joannis Buyl cum tali inſcriptione:

Fortunata cavo lapis imprimit oſſa ſepulchro
Præſens ingenui Relligione viri.
Joannis de Buyl, cui nomen origine clarum,
Et Patria Aloſtum non inhonora fuit.
Luſtris ipſe domus tenuit tribus hujus habenas,
Tam dexterè ut nemo dexteritate pari.
Cùm namque ære gemens alieno oppreſſa jaceret
Poſtula, ope ipſius protinus erigitur.

Hic enim ædificia reparavit plurima, ſicut Hubertus ſucceſſor locum muro lateritio clauſit, Rumoldus modernus inſigne, juxta Templum, ædificium ſtruere pergit, domui afflictorum temporum injuriis multùm exagitatæ non tam utilis quàm neceſſarius. Hoſpitale hoc Jovis Xenii Regiam, & aſylum paupertatis nonnemo vocat, eo quòd nemini eleemoſyna denegetur, & vidimus ſubinde ad quatuor egenorum millia unâ die ſolatium accipere, præter viros melioris fortunæ, quibus etiam in tam vaſta Eremo tectum non denegatur. Unde Goropius è verſu Pſalmiſtæ: *Poſtula à me, & dabo tibi*, nomen Poſtulæ credit loco hæſiſſe. Certè Nobiliſſimi Brabantiæ Duces præterquam quod immunitatum venationis & aliarum prærogativarum compotes eſſe voluerint Poſtulanos, hoc etiam gloriati videntur, quòd Advocati & Protectores Poſtellani ſcriberentur. Præpoſitorum nunc quantùm ſchedæ veteres ſuppeditarunt nomina cum brevì elogio ſubjungam, è quibus lector non obſcurè diſcet, plures hinc ad dignitatem Abbatialem vocatos, tam Bernæ quàm Floreffiæ, plures etiam poſitis infulis hunc quietis locum, ubi animam Chriſto redderent, elegiſſe.

Præpoſitorum primus GODSCALCUS.

Wilyca cui vitam dedit & Floreffia veſtem, Anno 1176.
Poſtula cui laudem, Berna dat ampla pedum.

THOMAS

Proderat hoſpitibus: praerat veſtalibus, & quis Anno 1200.
Præpoſiti titulum non putet eſſe patris?

GODEFRIDUS

Poſcere vix audit, mox audet paſcere: necquid Anno 1215.
Alpha & omega inter vir pius eſſe putet.

HENRICUS

Deſiit in Chriſto, Chriſti qui membra fovere Anno 1227.
Deſiit haud unquam, vos bona verba date.

URBANUS.

Hic fuit Urbanus Poſtellæ Rector, & Hector. Anno 1242.
Soſpite quo ſoſpes hoſpita magna fuit.

THOMAS.

Si Jovis hac Xenii, ut dicunt, eſt Regia, Rex ſum. Anno 1249.
Rexi dum vixi, clauſtra, theatra, domum.

VALTERUS.

Si quis fortè roget, tumulo quis clauditur iſto? Anno 1268.
Dicet inops, vitæ qui patefecit iter.

ANDREAS.

Vir nomen, nec manè viro dat, quo auſpice cœpit Anno 1281.
Poſtula virginibus ſubſtituiſſe viros.

REINERUS.

Caſtus honor mihi, nomen erat, quidni? Mihi vita Anno 1306.
Semper honorata & caſta perinde fuit.

ROBERTUS DE TURNHOUT
ex Abbatia Floreff.

Cui mitra bis placuit, bis diſplicuit mitra, & hoc bis, Anno 1317.
Poſtula quæ cunctis dat, dedit hoſpitium.

JOANNES DE ORPIO.

Qui videt has quercus, videt & plantaria, nunquam Anno 1339.
Plantatoris eat immemor Orpiadæ.

HENRICUS VAN STAKENBORCH.

Nil mihi cum gente, & proavis, & imagine priſca: Anno 1355.
Virtutem generi jungere cura fuit.

JOAN-

JOANNES DE PERWEYS

Anno 1359. *Præpoſitum dederat Floreſſia, reppetit Abbam.*
Pes fuit, ô quoties Poſtula clara pedo!

ANDREAS DE RIBEMONDT.

Anno 1362. *Præfuit ille diu, atque diu benè præfuit: hoc eſt*
Scilicet eſſe parem muneri, & eſſe patrem.

NICOLAUS VAN BLEHAING.

Anno 1390. *Dicite quos anguſta domi malè mulctat egèſtas,*
Hoſpite quàm fuerit ſoſpite me iſta domus.

NICOLAUS DE BLOCKEM.

Anno 1403. *Vixi, & quem dederat curſum natura, peregi.*
Debetur vitæ cœlica vita meæ.

JOANNES AB EYCK.

Anno 1414. *Quæ nomen dedit ac umbram, tabularia quercus*
ad recidiva domus tecta paranda dedit.

BALDUINUS DE FORVY poſtea Abbas Floreſſiæ.

Anno 1430. *Ad clavum me magna ſuum Floreſſia vexit:*
Tanti eſt rexiſſe hanc cum integritate domum.

LUCAS AB EYCK ibidem Abbas factus.

Anno 1439. *Prædeceſſòris veſtigia ponè ſecutus,*
Prædeceſſorem jure in honore ſequor.

THOMAS WAROUZEEL.

Anno 1444. *Jam videt & credit Thomas, quanti meriti ſit,*
In terris hominem membra nutrire Dei.

JOANNES DE FUMALE.

Anno 1447. *Inter amicitias & ſplendida nomina natus,*
Inter mendicos, credite, malo mori.

THOMAS AB EYCK.

Anno 1452. *Tertia quercus ego, ſed non inhonora, remittor*
E Floreſſiaco Poſtula rure tibi.

GERARDUS AB EYCK etiam Abbas Floreff.

Anno 1463. *Et matrem, & gnatam, nutu qui rexit eodem,*
Abbas inſignis Præpoſituſque fuit.

HENRICUS AB EYCK.

Anno 1479. *Deſine mirari tot quercubus undique cingi,*
Sæcula promittit Poſtula multa ſibi.

PHILIPPUS DE HODOMONT.

Anno 1524. *Hoc ſepelitur amor, pietas, prudentia buſto,*
Præpoſitus nôrat his opus eſſe tribus.

PHILIPPUS DEL HOUSSIE NIVELLENSIS.

Anno 1526. *Nec vixi longo, nec rexi tempore. Sed quid?*
Non quàm quiſque diu, at quàm bene quiſque, rogant.

HENRICUS STRYP.
Ante aram Deiparæ ſepultus.

Anno 1527. *Roda mihi patria eſt, rodi nec rodere ſueto,*
Abſcedas tumulo Zoile, Mome, Geta.

JOANNES THOMÆ.

Anno 1537. *Debeo Brugeliæ natales, Poſtulæ honorem:*
Utraque ſed famam debet opemque mihi.

LAMBERTUS HOZIUS
ſepultus in Roſendael.

Anno 1544. *Virtutum mihi gratus odor, mors inde roſarum in*
Valle, in Florenti vita jugo placuit.

HENRICUS BOERTHEN ab Erpe.

Anno 1548. *Afflixit fortuna domum me Præſide, luxit*
Pauper, relligio eſt flaccida, tecta ruunt.

JOANNES DE BUYL Aloſtanus.

Anno 1553. *Qui me Præpoſitum Poſtella nuncupat, errat.*
Alter fundator luxque ſecunda fui.

HUBERTUS SIMONAERT
oriundus ex vico Ohain.

Anno 1568. *Tullius ore fuit, ſtructurâ Tullus, adauxit*
Cenſibus hoſpitium, Cœnobiumque viris.

WILHELMUS LAMBERTI A MOLLE.

Inditio maturus erat, pietate probatus, Anno 1590.
Et morum pollens integritate gravi.

RUMOLDUS COLIBRANT Lovanienſis.

Ædibus extructis, ornato denique templo, Anno 1597.
Prudentem atque pium ſe probat uſque Patrem.

AD TRIUMVIROS REIPUBLICÆ SYLVÆDUCENSIS

Gisbertum Maſium Rev.mum Antiſtitem, Baronem Grobbendoncanum Gubernatorem Strenuiſ.mum, *Philippum de Brecht* Prætorem Nobil.mum, quorum favore & tempore hæc noſtra Taxandria finem accepit.

I.

Viſque poteſque fidem verbis defendere priſcam,
Tali opus his muro finibus atque viro.
Ore doces vitaque. Deo vitam, tibi vires,
Debet Sylva-Ducis Sylva perinde Dei.

II.

Veſtra Duci perſpecta fides, conſtantia Sylvæ
Nota Ducis, Batavo prompta probata manus.
Invidiam virtus, votum fortuna, ſepulchrum
Vicit fama. Quid his ulteriora petas?

III.

Te bis caſus erat Buſcum Prætore petitum,
Sed bis defenſum Præſide te decus eſt.
Dicat poſteritas, ſic virtus Nobilitati,
Famaque virtuti ſeria, forſque favet.

AD QUATUOR-VIROS

A Senatu luſtrandis Archivis deputatos, quorum labori magna hujus Scripti materia debetur, *Davidem Everſwinium* U. N. Senatus nunc Præſidem, *Jacobum Balenum* U. C. Juris & litteraturæ ſcientiſſimum, *Bartholomæum Loeff vander Sloot* U. C. Jurium Prolytem Senatorii Ordinis & ..... *Reez* E. O. Reipublicę ab actis & Conſiliis.

I.

Doctrina puerum, juvenem prudentia adauxit,
Et virtute virum Phœbus, Themis atq; Deûm Rex,
Et ſibi Everſwinium deberi quiſque ait: & nec
Morte Everſwinii morietur rixa Deorum.

II.

Dans nomen tibi, fortè tuis inſignia, Vicus,
Templo, turre, agris tendere ad aſtra ſolet.
Tu Templum Themidis, Aſtreæ culmen, agerque
Pieridum, triplici tendis ad aſtra gradu,

III.

Patrem & avum & proavos Patriæ rem non ſuam agentes
Vidimus, & rarum gravibus meritos decus annis,
Tu ſequeris, tu ultra Juriſprudentiæ, honorum
Clauſtra penetraſti, Patriâ, Patre, nomine dignus.

IV.

Urbem Conſilio tantam regere, hercule, magnum eſt:
Sed titulus tanto veniens à Principe, majus:
Maximum honos & vis digno conceſſa merentique
Et virtus, cui doctrina & prudentia laudi eſt.

FINIS.

INDEX

Rerum ſub *Taxandria* memorabilium.

CAPUT PRIMUM.

1 SYLVADUCIS Orthen *olim nominata.*
2 *Inde agger finitimus dictus* Ortdunum, *ejus nominis Etymon.*
3 VUCHT *ſuburbanum Sylvæducenſe*
4 Sylvæducis *vetera nomina.*

CAPUT II.

1 Sylvaducis *quando, & à quo condita.*
2 *Ductum primò vallum. Mœnium ædificatio à Batavis interturbata,*
3 *Tandem perficitur. Forma & urbis portæ. Earum nomina, & veſtigia.*
4 *Prima urbis dilatatio. Quando cœperit & quouſque ſe extenderit.*
5 *Secunda demum, per quam urbis figura mutata. Ejus ambitus.*
6 *Urbis propugnacula & portæ.*

CAPUT III.

1 *Urbis molæ. Aquæductus. Canales. Pontes.*
2 *Alveus* Diſſæ *fluminis traductus.*
3 *Agger Moſæ, ob mercatorum compendium transfoſſus.*
4 *Machina olim in foro piſcario, ad transferendum ſarcinas.*
5 *Turris S. Joannis quando ſtructa. Ejus deſcriptio.*
6 *Quando corruerit, ſimul cum alia. Nunc reſtituta.*
7 *Duarum campanarum veteres inſcriptiones. Pondus recentioris campanæ.*
8 *Palatium Ducis. Curia. Horologium artificioſum. Forum.*
9 *Platearum, ædiumque nitor & numerus.*
10 *Urbis in vicos diſtributio, eorum Præfecti.*

CAPUT IV.

1 *Urbis clades ab igne annis* 1419. *&* 1463. *& aliis deinceps.*
2 *A pluvia.*
3 *A fluviorum eruptionibus variis annis.*
4 *Ab aquarum putredine.*
5 *A caritate annonæ. Lue. Dyſenteria. Languore ſudorifico.*
6 *A ſeditionibus in Senatum.*
7 *A ſævitia Theodorici Comitis Hollandi. Anni ſinguli calamitatum notantur.*

CAPUT V.

1 Sylvaducis,*olim Parochiæ de* Ortduno *ſubdita*
2 *Franciſcani & Dominicani Paſtorum officio primò functi*
3 *Erectio Sacellorum de Ortduno, & D. Virginis.*
4 *Eccleſia S. Joannis in Parœciam totius civitatis erecta*
5 *Poſteà in ſubſidium curæ Paſtoralis aſſumpta aliquot Sacella*
6 *Collegium Canonicorum quando erectum, & incorporatio aliquot Eccleſiarum*
7 *Eccleſia S. Joannis evecta in Cathedralem, & quando.*
8 *Detractâ parte Leodienſis & Ultrajectinæ Diœceſion.*
9 *Series Epiſcoporum, & res geſtæ.*
10 *Diſtributio Diœceſios in* 10 *Decanatus. Collegia, Commendariæ, Cœnobia & Monaſteria ei ſubjecta.*
11 *Eccleſia S. Joannis quâ occaſione & à quibus ſtructa, & quando.*
12 *Icon Deiparæ* de Buſco : *annua ejus Proceſſio.*
13 *Elogium* 2. *Epiſcoporum, Sylvæducenſium*
14 *Viri inter Regulares celebres.*

CAPUT VI.

1 *Majeſtas templi S. Joannis.*
2 *Sumptus in fundamenta.*
3 *Ejus cum Dianæ Epheſino comparatio.*
4 *Turris altitudo.*
5 *Chori & navis Templi, & bini ambitûs dimenſio*
6 *Varia Templi interius & exterius ornamenta.*
7 *Lapides pro fabrica unde advecti.*
8 *Altaria* 50 *celebrium pictorum operibus illuſtria.*
9 *Vitra Templi artificioſè picta.*
10 *Organa, & ſuggeſtus.*
11 *Crux ex metallo fuſili.*
12 *Machina admirabilis extremum judicium repræſentans.*
13 *Sodalitas Deiparæ, illuſtris.*

CAPUT VII.

1 *Abbatia Præmonſtratenſis à quo, & quando, & quâ occaſione fundata*
2 *Vetus inibi cœnotaphium.*
3 *Præpoſituræ à dicta Abbatia dependentes.*
4 *Abbates ejus mitrati recenſentur.*
5 *Abbatia Ciſtercienſis. Ejus origo.*
6 *Poſteà mutata in Prioratum.*
7 *Abbatum & Priorum aliquot ſeries & res geſtæ.*

CAPUT VIII.

1 *Caſtrum Ducale in ſylva* Ortenſi *Franciſcanis donatum. Ejus veſtigia.*
2 *Quando in urbem recepti Franciſcani : Paſtoralibus functi.*
3 *Dotati. Reformati.*
4 *Templum quando ſtructum. Loca ædificio aſſignata. Immunitates conceſſæ.*
5 *Tumuli Virorum bene meritorum.*
6 *Dominicani quando Sylvamducis introducti.*

7 *Conjectura de primis eorum Fundatoribus.*
8 *Monaſterium incenſum & reſtitutum.*
9 *Viri præclari qui ex eo prodierunt.*
10 *Cœnobia, Dominicanorum Lovanienſis, Minoritarum Trudonenſis coloniæ.*
11 *Clerici in commune viventes quando cœperint.*
12 *Textores primùm fuerunt; manuumque labore abjecto*, Bogardi *facti ſunt.*
13 *Alexiani primò liberi, compulſi ad regulam. Eorum Sacellum.*
14 *Bogardi & Alexiani extincti. Et Cœnobia in alios uſus converſa.*
15 Crucigeri *ex Bogardis orti, quando Cœnobium ſtruxerunt in loco* den Mortel.
16 *Poſteà migrarunt in alium. Eorum Templum poſteà Parochia S. Catharinæ.*
17 *Gregoriani* de Fraters *colonia Swollenſis à Senatu quando recepti*
18 *Gymnaſium eorum celebre: ex quo prodiit* Macropedius. *Ejus inibi tumulus.*
19 Wilhelmitæ *ſæpius tranſlati, facti* Benedictini, *in urbem admiſſi, Cœnobium quando ſtruxerint.*
20 Brigittini & Endovenſes, *aliunde profugi Sylvamducis ſe receperunt.*

CAPUT IX.

1 *Begginagium Sylvæducenſe. Ejus antiquitas.*
2 *Earum curia. Templum. Valetudinarium.*
3 *Begginarum numerus quondam.*
4 *Monaſteria Virginum* op den Ulenborch, Marienborch, Suſteren van Orten *earum initia. Tranſlationes. Templa.*
5 *Sorores aliquæ* de Orten, *poſtquam iis vetita fuit textrina, in ſuburbanum migrarunt, quibus extinctis, locus donatus Carthuſiæ.*
6 *Fundatio Sororum S. Eliſabethæ quando cœperit.*
7 *Clariſſarum.*
8 *Cœnobium S. Gertrudis, Virginibus nobilibus clarum.*
9 *Cœnobium* Bethaniæ, Nazarethi, *alia duo Franciſcanarum. Quædam Sacella.*

CAPUT X.

1 *Pandocheum pro pauperibus civibus quando inchoatum. Qualis ejus debeat eſſe Curator.*
2 *Noſocomium olim ab utriuſque ſexus Religioſis, nunc à Virginibus tantùm deſervitur. Ejus Cappella.*
3 *Orphanotrophium. Diviſum poſteà pro maribus & puellis.*
4 *Domus pro expoſititiis infantibus.*
5 *Collegia duo pro pauperibus ſtudioſis.*
6 *Xenodochium S. Eligii.*
7 *Domus pro amentibus.*
8 *Hierocomium pro elephantiacis.*

CAPUT XI.

1 *Gerontocomium vetularum in loco* de Weverplaetſe
2 *Duo alia pro viris.*
3 *Duo item alia pro* 12. *viris.*
4 *Duo item alia pro* 8. & 13. *mulierculis.*
5 *Duo alia alterum pro* 13 *viris, alterum pro totidem mulierculis.*
6 *Duo alia pro viris*
7 *Alia ſex pro mulierculis*
8 *Alia tria pro viris*
9 *Alia duo pro mulierculis*
10 *Aliud pro viris.*
11 *Aliud pro ſeptem paribus conjugum*
12 *Alia duo, unum pro viris, aliud pro feminis*
13 *Alia quatuor, duo pro viris, alia pro mulieribus. Singulis locis aſſignantur anni fundationum. Nomina Fundatorum, & loca ubi ſingula ſita.*

CAPUT XII.

1 Sylvaducis *liberum Ducis Brabantiæ Allodium, cum aliis quibuſdam.*
2 *Ejus Prætores duo, pro criminalibus & civilibus.*
3 *Scabini jus electionis Principi tranſcripſerunt.*
4 *Eorum numerus auctus.*
5 *Poteſtas & juriſdictio, & ad eos appellatio.*
6 *Magnum conſilium civitatis ex quibus aſſumatur.*
7 *Apparitorum munus & poteſtas.*

CAPUT XIII.

1 *Plebis in opificia diviſio. Eorum Decani & Jurati.*
2 *Civium immunitas, & privilegia à variis Principibus conceſſa.*
3 *Nundinæ hebdomadales & annales.*
4 *Jus ſalinariæ, frumentariæ, & vectigalium urbi permiſſum.*
5 *Textorum opificium. Ejus privilegia.*
6 *Aliorum artificum induſtria civitati plurimum utilis.*

CAPUT XIV.

1 *Collegia* 4. *Sagittariorum & Sclopetariorum. Et privilegia.*
2 *Cruentæ* Coptitiorum & Beckerlingorum *factiones*
3 *Inimicitiâ ſopitâ. Gallorum gallinaceorum certamen ſubſtitutum*
4 *Qui mos & ab Athenienſibus & Pergamenis, aliiſque traductus.*
5 *Alexander ab Alexandro de Gallinaceorum pugna citatus.*
6 *Iſtiuſmodi certaminis Sylvæducis ceremoniæ.*
7 *Quod ſæpè ab animalibus cœptum, hominum ſanguine terminatum eſt.*
8 *Galli hujuſmodi undecumque accerſiti.*
9 *Variæ conjecturæ cauſarum diſſidii inter* Coptitios & Beckerlingos
10 *Viri Illuſtres* Sylvaducis *oriundi. Epiſcopi, Abbates, Præpoſiti, Decani, Conſiliarii, Juriſ-*

Juriſperiti, Medici, Philoſophi, Pictores &c.
11 Gymnaſium Sylvæducenſe, numero ſtudioſorum & famâ docentium celebre.

CAPUT XV.

1 Sylvaducis ab hoſtibus decies fruſtrà oppugnata.
2 1. A Guilielmo Aurangiæ Principe. Ejus ſtratagema.
3 2. Dolo Gubernatoris Hueſdini.
4 3. 4. Inteſtinis diſſidiis civium nova ſectantium bis periclitata, qui ſpe fruſtrati urbe excedunt.
5 5. A Comite de Hohenlo, per proditorem intromiſſo & fugato.
6 6. 7. Bis iterum diverſis annis tentata, ſcalis & ponte admotis.
7 8. A Mauritii fruſtraneâ obſidione.
8 9. A tumultuantibus militibus Hoochſtratanis.
9 10. A ſecunda Mauritii oppugnatione, irrito conatu. Singulis locis anni notantur.

CAPUT XVI.

1 Sylvaducis hoſtilibus oppidis & arcibus limitanea, & variis munitionibus undique cincta, excubare ſemper coacta.
2 Arcem Poderoyam prædantium militum inſolentiâ finibus infeſtam fruſtrà Hollandi impugnant.
3 Quam Sylvæducenſes duce Comite Anholtano, excogitato novo genere machinarum expugnarunt.
4 Propugnacula urbi vicina, partim ab hoſte capta, partim ſolo æquata.
5 Præcipua ad aggerem Vuchtanum, & viam Hinthamenſem.
6 Suburbana æſtate amœna, hyeme aquis merſa.
7 Vuchta & Hinthamia, ſuburbana. Nominum etymon.
8 Abbatia in Coudewater Ordinis S. Brigittæ.
9 Monaſterium Regularium Canonicarum Annenburch dirutum à Roſſemio. Virgines in urbem tranſlatæ.
10 Leproſarium Hinthamiæ. Deſtructum & tranſlatum.
11 Cœnobium Virginum in Eykendonck, invitis calamitatibus perſtans
12 Carthuſia extra portam Antverpienſem, ubi ſita.
13 Fundata primùm in Ollant, ſub directione Dionyſii Carthuſiani,
14 Dotata à Ducibus Brabantiæ, aliiſque.
15 A Roſſemio deſtructa, & Religioſi in urbem ſe receperunt.
16 Viri celebres qui ex ea prodierunt.

PELANDIA

CAPUT PRIMUM.

1 Ericeta non debent infœcunda cenſeri.
2 Modus agros impinguandi.
3 Ceſpitum origo inquiritur ex arboribus ſub terra ſepultis.
4 Quæ omnes verſus eandem partem procumbunt.
5 Probabile magni Diluvii veſtigium.
6 Sic ex arboribus multis ſeculis putrefactis, exorta maſſa combuſtibilis.
7 Ceſpitum color, & ſcindendi & ſiccandi modus.
8 Quanta eorum in terra, in profundum craſſities.

CAPUT II.

1 Ænigmaticum de Campinienſibus Proverbium
2 Campinienſes laboris patientes, frugales, ingenioſi, longævi.
3 Honorii de Campinia teſtimonium.
4 Mons dictus Zeylberg.
5 Helmonda 20. pagorum Metropolis.
6 Homines ejus tractûs, induſtrii & bellicoſi.
7 Præcipuè Sommerenſes, Heſenſes, Leendenſes.
8 Roda Municipium, potius Taxandriæ caput, quam Helmonda
9 Unde nomen Taxandria.
10 Taxandriæ fines olim ampliores quàm Pelandiæ, quouſque ſe extenderint.
11 Antiqui populi, hujus Regionis olim incolæ.
12 Taxandriæ nomen à Francis datum, & Domini ejus Comites.
13 Argumenta quibus id eruitur.
14 Dicti Comites clientes Antiſtitis Ultrajectini.
15 Eorum inſignia conſervata in familiis ex iis deſcendentibus.
16 Inſigni Comitum coronata.
17 Antiſtes Ultrajectinus jus ſuum in Campiniam Duci Brabantiæ cedere coactus.
18 Exinde Sylvæducis obnoxia Pelandia, ejus nominis ratio.
19 Olim Comitum ſedes Rodæ.
20 Mons S. Odæ, Odenberg Caſtro olim & feudorum Tribunali inſignis.
21 Inde Comites Rodenſes appellati.
22 Collegium Canonicorum ibidem.
23 Decanatus ejus annexus Cathedræ Ruræmundenſi.
24 S. Odæ Reliquiæ ibi aſſervatæ.
25 Eccleſia Curialis S. Martini, & Sacellum S. Antonii.
26 Sacellum S. Petri, ubi origo Carthuſiæ, poſtea Sylvamducis tranſlatæ.
27 Privilegia Rodenſium paria cum Sylvæducenſibus.

28 Nun-

INDEX RERUM.

28 Nundinæ Rodenſes.

29 Senatûs forma.

30 Juriſdictio Rodenſis extenſa, additis Privilegiis.

31 Rodenſium incolarum numerus. Sagittariorum Collegia. Gerontocomium. Xenodochium.

32 Prætoria in diſtrictu Rodenſi ſeptem.

33 Rodenſium variæ calamitates.

34 Pelandi præ ceteris, hoſtibus reſiſtere, aliquando victi, aliquando victores.

CAPUT III.

1 Pagi 14. Rodæ obnoxii.

2 Caſtrum Rixtelium.

3 Aerle pagus (nomen Romanum eſt) Nundinis & Sacello Deiparæ celebris.

4 Beeck pagus. Olim Templariorum.

5 Stiphout pagus. Ubi energumeni curantur.

6 Ex Honorio citantur aliquot miracula per virtutem S. Euchariſtiæ ibidem facta.

7 Trium dictorum pagorum duo Tribunalia, & duo intra fines Prætoria.

8 Erp pagus cum Caſtro.

9 Vechel. Schyndel. Zonne. quorum peculia.

10 Broighel. Nuyhem. Wetten.

11 Hoydonck. ubi Prioratus Virginum ſub Abbate Rodano Ditionis Limburgenſis.

12 Intra fines Nuyhem Cœnobium Zoeterbeke Virginum. Ejus origo.

13 Leembda. Lyshout. Bakel. Doorssen.

14 Sacella in Lysel, & Vlierden. Unde nomen familiæ de Vlierden.

15 Ejus Viri Illuſtres.

16 Tongerle. Lyrop, Pagi. Quibus obnoxii.

CAPUT IV.

1 Mirloa. In ſacris Abbatiæ Floreffienſis peculium.

2 Patria Cardinalis Enckevort, qui Gerontocomium fundavit.

3 Et aliorum Virorum Illuſtrium.

4 Mirloæ Dominium ad varios devolutum.

5 Asten. Ejus Caſtrum. Nundinæ. Toparchæ.

6 Ommelen. Ejus Sacellum miraculis Deiparæ celebre, & Cœnobium Franciſcanorum Tertiæ Regulæ.

7 Occaſio ſtruendi ejus Sacelli.

8 Zoemeren. Nominis etymon. cujus incolæ bellicoſi, & olim magno numero.

9 Geldorp. Ejus Caſtrum. Nundinæ. Parochia à Teutonicis equitibus dependens.

10 Gemert. Commendaria Ordinis Teutonici. Eorum ibi Prætorium.

11 Hees. Leende. Peculia Hornanorum, ad Egmondanos devoluta.

12 Dictorum Pagorum Eccleſiæ & Sacella.

13 Celebres Viri inde oriundi.

14 Craendonck. Baronatus. Ejus arx.

15 Dominium ejus ad Varios tranſiit.

16 A Craendonck dependent Maerheese, Suerendonck, Budel.

17 Incolæ de Budel gnavi in mercimoniis.

CAMPINIA.

CAPUT PRIMUM.

1 Campinienses induſtrii ex Cimbris orti. & ipſum nomen indicat.

2 Et pagi aliquot Deorum Cimbricorum nomina ſervant.

3 Campiniam Romanorum tempore ſub Taxandria comprehenſam, Diplomata & numiſmata probant.

4 Bladel vicus in ſacris Capituli Orſcotani. Tribunal. Scabinorum creandorum forma.

5 Nederſal Bladelæ olim palatium. Ejus veſtigia.

6 Comitia Regni ibidem celebrata probat Diploma Caroli Calvi.

7 Campinia Ducatûs titulo olim inſignita: ſed limites obſcuri.

8 Conjectura auctoris de locis Campiniæ ab Oyr nomen inchoantibus.

9 Poſt cladem Normannorum Campiniæ præfuiſſe Comites, docent eorum inſignia.

10 Scholteti tamen Campiniæ nomen recentius. Nobiles hoc munere functi.

CAPUT II.

1 Oirschot municipium. Prætorium Merodiorum.

2 Quamvis incendiis deformatum, tamen quintam portionem totius Campiniæ in contributionibus ſolvit. Ejus territorii amplitudo.

3 Oirſchoti appendices 8.

4 Varenbeſt patria B. Odulphi. Ejus Prætoria.

5 Oirſchoti 5. Collegia Sagittariorum Privilegiis ornata. Sodalium numerus.

6 Nundinæ annales & hebdomadales frequentatiſſimæ.

7 Scabinorum olim annalium tantùm, nunc fere perpetuum, munus eſt, & quæ forma.

8 Oirſchoti Templum elegans, & turris, vento poſtea minuta.

9 Hic domicilium & tumulus B. Odulphi. Quanta olim hujus loci reverentia.

10 Collegium Canonicorum, quando & à quibus fundatum, dotatum, Privilegiis auctum.

11 Ejus Capituli Viri celebres.

12 Sodalitates ſacræ.

13 Sacellum Deiparæ ſedes olim Capituli Oirſchotani.

14 Aliud Sacellum Virginis, & Xenodochium & Gerontocomia tria, à quibus fundata.

15 Gymnaſium trilingue Oirſchotanum.

16 Deſcriptio fundi & terræ Campaniæ.

17 Arenæ agris nocivæ, quo pacto arceantur.

18 Be-

18 Betula *arbor ſola inter arenas creſcit, quas utiliter compeſcit.*
19 *Arboris hujus altitudo & propagatio.*

CAPUT III.

1 Oyrle *vel* Oers *primarium Campiniæ municipium.*
2 *Templum S. Joannis, anteà Caſtrum fuit donatum Poſtulanis. Ejus Caſtri veſtigia.*
3 Boenbergh, *pars peculii Paſtoralis.*
4 *Deſcriptio agri Oyrlenſis.*
5 *Sacellum S. Antonii. Loca Communitatis. Permiſſio plantandi quercus.*
6 *Hinc loci inſignia. Privilegia & Nundinæ ipſi conceſſæ.*
7 Oyrleæ *calamitas ab igne & prædatione.*
8 *Collegia olim tria Sagittariorum privilegiis munita.*
9 *A Tribunali* Oyrle *Duci tantùm ſubjecto pendebant 8. pagi, nunc ab eo ſeparati.*
10 *Dicti pagi recenſentur, eorumque Eccleſiæ, & Domini in ſpiritualibus & temporalibus.*

CAPUT IV.

1 Eersel *præclarorum Virorum patria.*
2 *Vicus hic jure Civitatis donatus. Ejus Senatus. Nundinæ.*
3 *Calamitas à bello & peſte.*
4 *Sacellum in* Eerſel. *Templum. duo Collegia Sagittariorum.*
5 Eerſel *olim 9. pagorum Caput & Tribunal; ſed ii mutatis Dominis avulſi.*
6 *Præter* Steensel & Duyfsel: *iſtum Reliquiis S. Luciæ; hunc Canonicorum Collegio inſignem.*
7 *Ceteri pagi Tongerloënſium, & hinc Epiſcopatûs Buſcoducenſis.*
8 Agnetendael *Cœnobium Virginum Franciſcanarum tertiæ regulæ quando fundatum. Ejus progreſſus.*

CAPUT V.

1 Bergeick *oppidum celebre.*
2 *Templum S. Petri à quibus dependens.*
3 *Sacella ibidem quatuor à Collegiis Sagittariorum ſtructa.*
4 *Templum munitum capax ut incurſionibus reſiſtat.*
5 *Quod præſtitit & Caſtrum: nunc cum aliis ſolo æquatum.*
6 *Populus agrariâ & textrinâ occupatus: quanto eſſet numero collige, quod*
7 *Textores Sacellum Deiparæ ſtruxerunt,*
8 *Quod Agrariorum* 400. *peſtis una abſumpſerit.*
9 *Nundinæ hebdomadales & annales.*
10 *Quandonam Oppido permiſſum ut muris clauderetur.*
11 *Oppidi inſignia & ſigillum.*
12 *A* Bergeica *dependent* Westerhoven & Rythoven, *unde Viri illuſtres oriundi: inter alios Rythovius Epiſcopus Iprenſis. Ejus encomium.*

CAPUT VI.

1 *Omnes pagi ad ripam & latus* Dommelæ *in cauſis Antverpiam recurrunt.*
2 Lommelia *oppidum. Templum S. Petri contra hoſtes reſtitit: exuſtum: reſtitutum.*
3 *Vallum Oppido ſtruere permiſſum, & vectigal & Nundinæ.*
4 *Et ædificata fuiſſe mœnia probatur.*
5 *Quæ licet poſteà dejecta, tamen durant Privilegia, tam Senatui quàm Sodalitiis civium conceſſa.*
6 *Viri celebres qui hinc prodierunt.*
7 *Incolarum frequentia, & ovium laudatiſſimarum multitudo.*
8 *Hinc deducta ratio ſigilli.*
9 Aelst. Waerle. *Eccleſiæ, & Patroni.*
10 Werda. *Eccleſia ibidem S. Nicolai Epternacenſium. Sacellum aliud.*
11 *Apum ibidem nundinatio. Mellis ericetorum commendatio.*
12 *Prætorium Gentis Cluſiæ.*
13 Gestel. Strip. Strithem. *Auriacorum Dominia.*
14 Woensel. *Ejus limites olim ampliores. Turris. Sodalitia quatuor. Xenodochia tria.*
15 *Cœnobium Dumenſe. ibidem Canonicorum Regularium, poſt incendium Sylvamducis tranſlatum.*

MAESLANDIA.

CAPUT PRIMUM.

1 Maeslandia *à nociva Moſæ inundatione ſic dicta.*
2 *Ejus impetus quomodo propulſetur.*
3 *Et cum idem de Cimbris antiqui hiſtorici referant, non dubitandum quin hic ſedem fixerint, & in Regionibus vicinis, unde in Galliam irruperunt.*
4 *Quod probatur ex Clytarcho, Æliano, Ephoro.*
5 *Qui meritò dixit his locis plus damni imminere ab aqua quàm hoſtibus.*
6 *Nec hyeme tantùm ſed & æſtate. Talis calamitatis exemplum.*
7 *Hinc nomen* Moſæ *deductum putat Goropius.*
8 *Cauſæ harum inundationum tam hyemalium, quàm æſtivarum inquiruntur.*
9 *Salicum quædam genera contra inundationes utilia.*
10 *Ex quibus crates contextæ fluminibus opponuntur.*
11 *Tribunalia tria ſeptemvirûm ad providendum aggeribus, citra appellationem.*

12 *Eorum auctoritas. Definiti limites. Privilegia. Prætori Sylvæducenſi his accedere permiſſum.*
13 Maeſlandorum *audax patientia, & labor, & quævis ſuperans alacritas.*
14 Maeſlandia *olim Ducatus; ſed limites incerti.*
15 Maeſlandiæ *inſignium ratio.*

CAPUT II.

1 Bovinium *ſive* Oss *oppidum, caput Maeſlandiæ.*
2 *Eccleſia S. Willibrordi, ab ipſo cœpta. Proviſio eſt Epternacenſium.*
3 *Sacellum & Sodalitium Deiparæ à Brechtiis dotatum, qui & modò Patroni.*
4 *Menſa S. Spiritus. Parochi inſignes.*
5 *Sagittariorum Sodalitia 4. Privilegia eorum. Præmia reportata.*
6 *Propugnacula ab* Oſſenſibus *contra vim aquarum ſtructa.*
7 *Geldrorum exercitus ab iis cæſi.*
8 *Templum pertinaciter ab iis defenſum, hoſtibus cedere compulſis.*
9 *Bellorum tempore ſtrenuè reſtiterunt, numquam victi.*
10 *Hinc laceſſiti hoſtes ferro & flammâ in eos graſſati.*
11 *Illata à Roſſemio calamitas Oppido.*
12 *Ingens alia à Bommelianis, deinde à tumultuantibus. Anni ſinguli notantur.*
13 *Privilegia* Oſſenſibus *à Brabantiæ Duciſſa* Joanna *conceſſa plurima.*
14 *Struendi mœnia, & plurium nundinarum.*
15 *Habendi Senatum, cujus forma deſcribitur, variaſque toto tractu immunitates.*
16 *Ut ſoli Lanificum Collegium habeant & pannorum ſignaturam.*
17 *Mœnium veſtigia.*
18 *Familiæ* Oſſenſium *nobiliores.*
19 *Apud quos ſedes Prætoris, Secretarii, & Apparitoris* Maeſlandiæ.
20 *Prætoris dignitas à Nobilioribus hujus tractus adminiſtrata. Familiæ ſignantur.*
21 *Sacella SS. Anthonii & Willibrordi, in quo puteus ægris ſalutaris.*

CAPUT III.

1 Berlick. Heeswyck. Dinter. *Nominum origo. Caſtrum in* Dinter.
2 *Viri aliquot præclari ex his locis oriundi.*
3 Empel. *Peculium Abbatiæ Criſpinienſis, dein Comitis Megani, dein Arenbergicorum.*
4 *Diploma Clotarii reddentis Criſpinienſibus Eccleſiam de* Emple.
5 *Qui poſteà jus ſuum permutatione tranſtulerunt.*
6 *Caſtrum prope* Empel, *de quo auctoris conjectura.*
7 Alem. *Dynaſtia Abbatiæ Trudonopolitanæ. Reliquiæ ibi S. Odradæ. Quomodo brachium S. Huberti huc fortè delatum.*
8 Geffen. Nieulant. Roosmaelen. Niſtelroy. Litoien. Maren. Berchem. *Dictorum locorum Prætoria, Eccleſiæ, earum Patroni & Advocati.*

OOSTERWICUM.

CAPUT PRIMUM.

1 Oosterwyck, 26. *Vicorum caput. Canalis* Aderæ.
2 *Prætoria.* Durendael. Wyenberg. Ter Borcht. *Peculia nobilium familiarum.*
3 *Inſignia & ſigillum municipii de* Oosterwyck.
4 *Privilegia ei conceſſa.*
5 *Templum S. Petri ibidem elegans.*
6 *Numerus communicantium* Oosterwyck *comprehenſis appendicibus* Udenhove, Heukelum, Berckel.
7 *Cœnobium Virginum Franciſcanarum tertiæ Regulæ, quæ eo incenſo Sylvamducis profugerunt, & Capitulo Zepperenſi ſubditæ.*
8 Ooſterwycæ *olim ædium numerus. Parthenone, Gerontocomia, Xenodochium, à quibus fundata.*
9 *Domus Peſtiferorum, Eleëmoſynarium.*
10 *Domus Pannificum* het Segelhuys.
11 *Varia ſubſidia* (Burſas *vocant,*) *pro Scholaribus Lovanii fundata.*
12 *Viri illuſtres hinc oriundi.*
13 *Nundinæ annales & hebdomadales.*
14 *Sacellum Deiparæ ad Tiliam.*
15 Ooſterwycæ *Prætor, Conſules, Scabini, à quibus dependent* Haren,
16 *Et* Helveren *peculium Tongerloæ, ubi Prætorium, nunc cuſtodia Ducalis canum venationis, & Gerontocomium Ooſterwycum tranſlatum.*
17 *Pendent & à Tribunali Ooſterwycenſi,* S. Michiels Gestel & Gestel by Oosterwyck, *eorum Toparchæ & Caſtella.*
18 *Calamitates variæ* Ooſterwyci *carmine recenſitæ.*

TILBUR-

INDEX RERUM.

TILBURGUM.

CAPUT III.

1 Tilburgum *olim* Tullioburgum, *municipium caſtro inſtructum. Ejus Nundinæ, &c.*

2 *Templum S. Dionyſii à Tongerloënſibus adadminiſtratum.*

3 Tilburgi *Toparchæ, qui etiam Domini in* Goerle *&* Venloon, *ubi cultus S. Pancratii, & ceſpitum nundinatio.*

4 *Quæ loca* Veenen *appellentur. Unde & ratio nominis Urbis* Venloo *colligitur.*

5 *Ceſpitum poſthac eruendorum magna etiamnum quantitas.*

6 *Ceſpitum caſuale incendium, horrendum planè, deſcribitur.*

CAPUT IV.

1 Hilvarenbeeck. *Municipium eſt Privilegiis & Nundinis ornatum. Præclari Viri inde orti.*

2 *Collegiata ejus Taxandriæ antiquiſſima Divæ Hilvari Sacra.*

3 *Diploma fundationis ejus antiquiſſimum quod ſuperſit.*

4 *Archipresbyratus ejus olim* 60. *Eccleſiarum.*

5 *Sodalitia ſacra* 4. *& magnus incolarum numerus; ſed belli furore, cum Municipii & Templi deformatione, minutus.*

6 *Municipii Toparchæ, qui & in* Ryl, Diessen, Wester-Berze *pagis, quorum hic in ſacris eſt Tongerloënſium.*

CAPUT V.

1 Druenen. *Ejus appendix* Gansoyen. *Prætorium.*

2 Waelwyck. *Ejus Toparchæ & arx. Stratum longum. Jus oppidi. Privilegia. Nundinæ.*

3 *Cænobium* Nazareth *Virginum Franciſcanarum tertiæ Regulæ, quæ poſtea Auguſtinianam acceperunt, & quando.*

4 *Privilegia municipio à Comite Hollandiæ conceſſa. Ejus ſitus.*

CAPUT VI.

1 Boxtel *Baronatus. Ejus Toparchæ. Arx. Nemus. Venatio.*

2 *Cænobium Virginum Franciſcanarum tertiæ Regulæ Vallis S. Eliſabeth.*

3 *Quæ licentius viventes, reformatæ poſtea.*

4 *Monaſterioque incenſo Sylvæducis receptæ.*

5 *Templum Parochiale & Collegiatum, ubi miraculoſus Chriſti cruor ſervatur.*

6 *Ejus miraculi deſcriptio.*

7 Boxtellæ *ampla Paracia.*

8 *Particulare ibidem ceſpitum quoddam genus deſcribitur.*

CAPUT VII.

1 Vucht *Municipium. Ejus Parochiæ duæ, quarum altera Teutonico Ordini ſubdita.*

2 *Fuit hic olim Begginagium, Virginum Cænobium, & Carthuſia, omnia Sylvamducis tranſlata.*

3 *Certamen* Leckerbeetien *hoc loco commiſſum.*

4 Vuchtæ *ſubſunt* Cromvoirt *&* Helvoirt.

CAPUT VIII.

1 Mierde *duo* Hooge *&* Leege Mierde. *Ejus Tribunal. Prætores nobiles.*

2 *Eccleſia Floreffienſium eſt.*

3 *A ſententia Senatus, Antverpiam recurritur.*

4 *Appendix ejus* Hulsel *(nominis etymon) in ſacris Abbati Trudonopolitano obnoxia.*

5 *In ſupradictis* 7. *municipiis hoſpitia pro pauperibus & ægris.*

POSTELLA.

1 Postel. *Nominis ratio. Loci ſitus.*

2 *Hic primò Pandoxenium fundatum, & Floreffienſibus commiſſum, qui Virgines Præmonſtratenſis Inſtituti eò traduxerunt. Earum dos aucta.*

3 *Virginibus poſteà Viri ſubſtituti.*

4 *Templum S. Nicolai. Sacellum SS. Antonii & Rumoldi. Præpoſitorum tumuli.*

5 *Liberalitas & hoſpitalitas Poſtellanorum.*

6 *Unde Goropius nomen* Poſtel *deduxit.*

7 *Privilegia Cænobio à Brabantiæ Ducibus conceſſa, qui & Ejus Advocati.*

8 *Præpoſitorum ſeries deducta.*

Finis Indicis rerum.

INDEX PAGORUM.

Quibus appoſita littera B Baronatum, M Municipium, C Caſtrum deſignat, prior numerus paginam, poſterior columnam.

A

Aelſt 29 1
Alem M. 33 2
Aerle 20 1
Aſten C. 21 2

B

Baekel 21 1
Beeck 20 1
Berchem 33 2
Bergheyck M 27 1
Belveren C. 35 2
Berekel 34 2
Berlicom 33 1
Bladel 23 1
Blaertem 26 1
Boxtel B. M. & C. 37 1
Buydel 22 2
Broegel 21 1

C

Creveceur 16 1
Croy C. 20 2
Craenendonck C. & B. 22 2
Caſter 27 1
Cromvoirt 38 2

D

Dunghen 5 1
Doeveren 16 1
Doerſſen C 21 1
Duyſel 27 1
Dommelen 27 1
Dinter 33 1
Dieſen 36 2
Druenen 37 1

E

Eerden 19 2
Erp C. 20 2
Eerſel 26 2
Empel M. 33 1
Eſche 38 1
Eerſchot 19 2

G

Ganſoyen 37 1
Geldorp C. & M. 22 1
Gemert C. 22 1
Geſtel 26 2
Geffen 33 2
Geſtel C. 35 2
Goerle 36 1

H

Haerent 35 2
Hapart 27 1
Hemert 16 1
Hedel C. 16 1
Herwaerden 16 1
Helmont 18 2
Heeſe 18 2 22 2
Heeſwyck C. 33 1
Heukelum 34 2
Hilvarenbeeck M. 36 2
Hilvoirt 38 2
Hintham 16 2
Hoeydonck 21 1
Hoogeloen 27 1
Hulſel 38 2

K

Knexel 26 2

L

Leende 18 2 22 2
Leembde 21 1
Lyshout C. 21 1
Lyſſel 21 1
Lirop C. & M. 21 2
Lommel M. 28 1
Litoyen 33 2
Lyth M. 33 2
Langeſtraet 37 1

M

Maeren 33 2
Maerheeze 22 2
Mierlo C. 21 2
Middelbeze 25 1
Mierde 38 2

N

Nieulant 33 2
Nieuherlaer 35 2
Niſtelroy 33 2
Nuynen 21 1

O

Oirle M. 24 1 25 2
Oirſchot C. & M. 24 1
Oiſterbeze 25 1
Ollant 19 2
Orten 1 1
Oiſterwyck M. 34 1
Oſs M. 31 2
Outherlaer C. 35 2

P

Poderoien 16 1
Roey M. 19 1
Rixtel C. 20 1
Rythoven 27 2
Roeſmalen 33 2
Ryl 36 2

S

Scaedwyck 32 2
Schyndel 21 1
Soemeren 18 2
Stiphout 20 1
Stryp C. 20 2
Sonne M. 21 1
Soeterbeke 21 1
Soemeren M. 22 1
Suerendonck 22 2
Sonderwyck 26 2
Stryp 29 2
Streythem 29 2
Steenſel 27 1

T

Tilborch M. 36 1
Tongerle C. 21 2

V

Vucht C. 1 1 38 1 16 2
Vechel 21 1
Vlierden C. 21 1
Vaerenbeſt 24 1
Velthoven 26 2
Veſſem 26 2
Udenhout 34 2
Venloo 36 1

W

Waelwyck C. & M. 37 1
Waerle 29 1
Weſterhoven 27 2
Wetten 21 1
Winterle 26 2
Weerde M. 29 1
Woencel 29 2
Weſterbeerſe 36 2

Z

Zeilberch 18 2
Zelſt C. 26 1

FINIS.

J. B. GRAMAYE

ANTIQUITATES BREDANÆ.

TYPOGRAPHUS
LECTORI.

TRactatum hunc *De Antiquitatibus Bredanis* mihi ſuppeditavit Ampliſſimus Vir MELCHIOR ZYBERTS, Catholicæ Suæ Majeſtati in Suprema Brabantiæ Curia à Conſiliis, è Bibliotheca Conſultiſſimi pariter ac literatiſſimi Viri HENRICI COPES Juriſconſulti & Scabini ac Senatoris Sylvæducenſis. Ut primùm eum perlegi, deprehendi Opus eſſe imperfectum; GRAMAYO forſan ejus compoſitioni immortuo. Deinde Diplomatum, quæ hìc multa occurrunt, tantùm referebantur primæ aliquot lineæ, cum Nota ad marginem *habemus*, vel *habemus in libro pargameno* &c. Quas notas, ut intellexi, appoſuit Conſultiſſimus Vir *N. Vander Vliet*, Civitatis Bredanæ quondam Secretarius, in Antiquitatibus verſatiſſimus. Præterea plurima offendi nomina propria dudum exoleta & quæ non facile eſt in aliis authoribus reperire, quæ adeò confusè ſcripta erant, ut diſtingui vix poſſent. Atque hæc quidem inter alia me à publicando hoc Opere abſterrebant; eo inſuper accedente, quod Conſultiſſimum D. COPES, qui dubiis lucem afferre & Diplomata ſubminiſtrare potuiſſet, quemque ſuper his conſulere decreveram, ſubito caſu mortuum intelligerem. Verùm ſuaſêre mihi Viri in Antiquitatibus verſati, quibus Tractatum hunc inſpiciendum dederam, ut eum, qualem reperi, prælo ſubjicerem: & ſcrupulos mihi adimire conati ſunt; quod pleraque Diplomata, quæ in eo citantur, haud difficilè ex aliis Authoribus peti poſſent; & ſi qua non reperirentur, authoritas GRAMAYI, quem totum Belgium ut fideliſſimum Hiſtoricum veneratur, Diplomatum fidem facilè suppleret: ſimiliter quæ circa nomina propria occurrunt dubia, pro majori parte ex Mappis Coſmographicis aliiſque Authoribus tolli poſſent. Addebant, multas in eo contineri Antiquitates quæ à nullis Scriptoribus referuntur, quibus Antiquitatum ſtudioſos privari, foret iniquum. Parui conſilio, & quæ potui, ex AUBERTO MIRÆO, CHRISTOPHORO BUTKENS, aliiſque Diplomata ſupplevi; quæ reperire non potui, eorum initio appoſui Notam marginalem quæ in Manuſcripto habebatur. Nomina autem propria quantâ potui curâ expreſſi. Rogo autem te, Lector benevole, ut ſi qua, ex iis quæ deſiderantur, Diplomata ad Notitiam tuam perveniant, ea ſubminiſtrare ne graveris; quæ unâ alterâve paginâ imprimi poterunt, & exemplaribus etiam compactis facilè inſeri. Vale.

J. B. GRAMAYE
ANTIQUITATES BREDANÆ.

CAPUT PRIMUM.

Antiqua ditionis Bredanæ amplitudo. Oppidorum, Municipiorum; Pagorum, Eccleſiarum, &c. numerus. Limitum tractus vetus. Diploma anni 1212. *inter Ducem & Godefridum Bredæ Dominum fœdus continens. Obſervationes ex eo.* Strena *fluvius.* Santvlietum. Oerderen (*ab* Oert *dictum*) Eeckeren. Gelmel *ſive* Hooghſtraten, *olim ſub Dominio Bredano.*

ANtiquitates & decora auguſtiſſimi toto Belgio & ferè Europâ Baronatûs aggredior, interque retrolapſas tot ſæculorum caligines, & ſemiſepulta magnarum molium rudera ambulaturus, limites ſcriptioni meæ, velut ſtellas quaſdam itineri, deſignabo. Quamvis enim ditio Bredana etiam nunc primarium Ducatûs & Nobilitatis Brabanticæ membrum novem in longum..... in latum deſcribatur paſſuum millibus, perque duarum Urbium, quatuor Municipiorum, Pagorum octodecim ambitus dominetur, comprehenſis illo tractu Eccleſiis 45, Cœnobiis & Hoſpitalibus univerſim 15, Prætoriis Nobilium (etſi plurima injuriis temporum conciderint) plus quàm 16; tamen longè amplior ejus olim res erat & juriſdictio, ſpectante eòdem cum Oppidis duobus, Inſulis tribus, Municipiis duobus, Pagis 27, Cœnobiis, Hoſpitalibus 14, Arcibus, Prætoriis 9, Marchionatu Bergenſi; ſpectante etiam oppidorum & dynaſtiarum Sevenbergenſis (quæ olim) & Geertrudiſmontanæ (quæ recenter adjuncta eſt) cum Pagis ſuis juriſdictione; ſpectante ad extremum pagorum plurium dominio, qui nunc in Ducis aut privatorum jus conceſſêre.

Sic MS. exemplar, quod ex Bibiotheca Joannis Jacobi Chifletii ſuppeditavit mihi Cl. Gevartius, unde hæc deſcripſi ſub finem anni 1656. Dubito tamen an aliquid deſit, an repetendum potius *novem*.

Planè ut lineâ ductâ à Santvlieta Merxemum uſque, iterumque Merxemo inter Weſaliam Comitis & Santhoven, Ooſtmaliam uſque; & tertio hinc Poppeliam; & ultimo Popeliâ per Morum Comitis ad Merroam, quidquid his limitibus & Scaldi ad Occidentem, ad Septentrionem Merroâ concluditur, Dynaſtarum Bredenſium fuiſſe, docere mihi poſſe videar: & ſic ductarum à me linearum primâ excluſos Ryenſes Marchioni Antverpiano obnoxios, ſecundâ Santhovianos, tertiâ Turnhoutanos, quartâ Campaniæ Taxandriçque incolas.

MOSAM potiùs.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Henricus Dux Lotharingiæ omnibus in perpetuum, &c.

Diploma Henrici Ducis Lotharingiæ 1212.

Habemus in't Parquement-boeck.

Hinc manifeſtum evadit, Telonium Ducale, an veriùs Imperiale? ratione Marchionatûs Antverpiani ad Ducem Brabantiæ ſpectans, partim à Dynaſta Bredano poſſeſſum, eumque, velut protectorem fluminis deſignatum, Dominum fiduciarium Scaldis & Strenæ extitiſſe. STRENÆ dico (ne quis deinceps RHENUM legat) id eſt fluminis, qui Stryenſem Inſulam à Brabanto ſeparat. Itemque *Oſſendrecht* & *Stakerſloet*, quod etiam nunc cum *Hoogherheyden*, *Berendrecht*, *Stabroek*, à Marchione Bergenſi (utpotè Dominii Bredani veteris mediatim poſſeſſore) in feudum tenetur.

Santvlietum itaque ab arena & multiplici undarum alternantium profluxu nomen obtinens, pluribus diviſim Dominis obnoxium, Marchiæ Antverpianæ limitem ſtatuo: idque ex Decreto Ducali ad annum 1154. probante emptionem decem villarum in Allodio de *Samvliet* à Præmonſtratenſibus S. Michaëlis Antverpiæ factam, quæ, inquit, pleno jure ad Marchiam Antverpienſem pertinet. Et cùm denuò inter Bredanum & Antverpienſes hac propter orirètur diſſenſio, Dux anno 1210. clarè definivit, quòd Allodium de *Santvliet* pertinet ad Marchiam, & quòd illud nulli inferiori poſſit concedere jure feudali; bonaque Eccleſiæ Divi Michaëlis nulli hominum cedere poſſunt, quàm ei qui eſt Dominus Lovanii & Marchio Antverpiæ, addens quòd omne judicium villæ, quod eſt uſque ad 27. ſolidos, & infrà, pertinet ad dictum Abbatem; de quo Scabini cognoſcent etiam.

Jam à Santvlieta ad ortum & medium diem progrediens, terminum conſtituo Bredani & Ryenſis territorii eundem ferè, qui fuit Diœceſis Leodienſis & Cameracenſis, quemque non obſcurè agnoſces in nominibus pagorum *Oerderen* & *Oertdam*. *Oert* enim angulum,

ſive

ſive terminum ſonat; & Lucius Papa litteris Veronæ datis aſſignans Capitulo Antverpienſi decimas villarum de *Berendrecht*, *Linlo*, & *Oerderen*, addit, *in ultimo Diœceſis Cameracenſis ſituatarum*. Quo nomine Innocentius Papa reſcripto anni 1248. Duci Brabantiæ in feudum dans (à Duce mox tranſſcriptas Cœnobio Vallis Duciſſæ in Antwerpen) decimas de Ekerna, *qualiter*, addit, *eas tenere ſolet H. Miles de Stryen*. Quo nomine etiam Arnoldus de Lovanio Dominus Bredæ in diplomate anni 1277. decimas aſſignans Cœnobio D. Bernardi, de *Wonde*, *Loenhout*, *Hoegeſcot* & *Erebrant*, *quæ*, inquit, *ſita ſunt in Parochia Sancti Jacobi juxta Eeckeren*. Pagus is eſt celeberrimus, ab *Eycken*, quod ſignare extremum menſuræ ſignificat, dictus, ſolitus ab antiquo ſententias Scabinorum ſuorum non Antwerpiam (quæ tamen propiùs, id eſt, vix unico milliari diſtat) ſed Bredam appellare, manifeſto juriſdictionis argumento; ſicut & *Merxemum*, apertiſſimè Marchiæ ſive limitis domum ſonans, & *Schoeten*, *s'Gravenweſel*, *St. Job in't goer*, *Brecht*, *Loenhout*, *Oeſtmal*, aut feuda ſunt alterutrius, Bredani, inquam, vel Bergenſis Domini, aut tribunal alterutrum cognoſcunt in appellationibus. Ulteriùs ditionem Hoogſtratanam Bredenſium fuiſſe docet Codex vetuſtiſſimus Curiæ Brabantiæ hiſce verbis: *Ende onder het hoogh-gerichte van Stryen ſal gaen het Landt van Gelmel met alle de dorpen tuſſchen Marck ende Baerel, alſoo ſy toe-behoorden den Ioncker van Breda.* Id eſt, *Summo tribunali Stryenſi* (quod idem eſſe cum Bredano, poſteà docebitur) *ſubjacebit terra de Gelmel, cum omnibus pagis inter Marcam & Baerelam, prout ſpectabat ad Domicellum de Breda. Gelmel* autem eſſe Arcem Hoogſtratanam in Hooghſtrato, ex tumulo veteri docui. *Marcam* fluvium norunt omnes in vico, inde *Marxplas* notato, naſcentem, admiſſoque apud Bredam *Aâ* rivulo & aliis alibi, in * Merroam ſeſe exonerare. *Baerelam* noſcent qui municipium *Veteris Buſci* nomine nunc notius, olim à flumine *Baerela* ſciant *Baerleboſch* nuncupatum.

* MOSAM intelligit.

OUDENBOSCH.

Atque hæc ſufficere puto ſtabiliendæ Dynaſtarum Bredenſium veteri juriſdictioni, cùm cetera ad Septentrionem & Batavos oppida quæ Zomæ, Gertrudis, & Septimontium titulis cenſentur, Bredanis paruiſſe clarius ſit, quàm ut argumentorum copiâ opus ſit adſtruere.

CAPUT II.

Alvei fluviorum circa Bredam crebræ mutationi obnoxii, & quare. Varia inde terræ Bredanæ incrementa & decrementa recenſentur. Vici in Bergen *terminati unde ita dicti.*

AD veterem itaque & hodiernum terræ & territorii Bredani ſitum ſtatumque deſcendam, ſæpiùs ſæpiùſque immutatum. Ut enim Rheni & Moſæ fluxu aliquoties, ita & Scaldis nonnumquam, fluviorum verò & rivulorum ſecundi ordinis alveos ſępè aliò derivatos hominum induſtriâ, aut etiam undarum vehementiâ, conſtat. Et cùm Incolæ horum locorum anniverſaria, imò perpetua aquis bella movêre cogantur, idque dubio ſæpè Marte nunc his nunc illis prævalentibus, fit ut ſingulis ferè ſęculis littoralis plaga hujus terræ nova accipiat incrementa, aut detrimenta patiatur.

Ecce à paucis retrò annis vindicatam per Aurangiæ Principem Nieulandiam, oppoſitam Gaſtelæ terram anno 1551. à Joanne Marchione Bergarum aggeribus munitam; anno 1537 Poldrum *Vander Hey* circa Steenbergam ab Henrico Comite; anno 1521 Inſulam non ab arena, ut vulgò putant, ſed à ſtatione forenſi dictam; & ejuſdem ſæculi anno 48. adverſam ei Finardiam à Jacoba Marchioniſſa; anno 52 proximum huic aggerem Clunardicum; anno 64 *Ruggenhil*; anno 72 *Schudderbos* & *Appelaer*; & anno 82 *Heyningen* apud Steenbergam, mari an fluvio excluſo, ſationi apta reddidiſſe, aut priſtino ſtatui amotis aquarum impedimentis reſtituiſſe; cùm è diverſo *Hildernuſſam* & ſub ea *Emaus* Cœnobium anno 1550. & 1570. aqua obruerit: & Poldrum D. Balduini oppoſitum Tolenſi Inſulæ, aliaque pauca loca ſimiliter iſto ſæculo abſorpſerit, attriverit, aut læſerit. Nec minùs memorabilia præcedenti illo ſæculo, id eſt poſt annum 1400 evenerunt. Et quidem Engelbertus Naſſovius, maximus Principum, Burgundiæ, & demùm Auſtriacæ Domûs propugnator, eorumque caſtra ſecutus, bis carceres tulit glorioſos quidem, ſed non minùs oneroſos, ingenti pecuniâ ſe redimere coactus, malis tamen hiſce ſuperior fuit ejus animus, & animo reſpondens fortuna, quæ incrementum ingens dedit Ooſtlandiæ quater mille jugerum magnitudine; præter quæ ſub annos 82. & 87. ceſſit interveniente certâ pecuniæ ſummâ Poldrum à Diva Guilgeforti dictum magnitudine mille ducentorum jugerum. Parentes autem ejus terram *Nieu-Cromwiel* dictam, & anno 1420 Weſtlandiam circa Steenbergam aggeribus cinxerunt; ſed hanc aquis revaleſcentibus deperditam. Præcedentibus etiam ſæculis cùm anno 1328. Berendrechtani tantam perpeſſi eluvionem, ut ex trecentis ædibus vix quinque ſupereſſent, & anno 53. Santvlietani, quod Dux in privilego eis dato refert, & aliis intervallis ingentia paſſi eſſent incommoda, Bredæ Bergarumque Domini anno 1356, Steenbergenſibus poteſtatem fecerunt firmandi *den Cromwiel*, nunc *veteris terræ* vocabulo notum; & ſequenti anno Poldrum Weſtlandiæ. Item anno 1380. Wilhelmo Joannis Bruyninx filii filio & conſortibus *Meerdyck* exaggerandum permiſerunt. Quibus omnibus id effectum, ut qui regionem hanc damnis verè, ſitu ferè maritimam in tabula ſit depictu-

STANTDAER-BUYTEN non SANTDAER-BUYTEN.

't OUDELANDT

depicturus hodiè, eandem intra annos abhinc centum vix ſit agniturus. Et ne miremur ſi fluvium quem ab omni parte Santvlietam alluiſſe, & inſulas tres feciſſe, ex archivis Michaëliticis docemur, quærentes modò, non inveniamus, arenarum copiâ ſepultum; Si trajectum fluminis quem apud *Oſſendrecht*, *Woenſdrecht*, *Berendrecht* fuiſſe ſcimus, nomenclaturâ & literis fidem facientibus, non agnoſcamus; Si Tolenium celebre ex adverſo Tolenſis Inſulæ vix obſervemus; Si Fluentum Burgenſe, undè dominio nomen, nullatenus diſtinguamus; Si fluvios *de Spange*, *de Ockerlaecke*, *de Swaluwe* nominatos in donatione anni milleſimi ducenteſimi nonageſimi per Wilhelmum Militem Dominum de Stryen, Wilhelmo Huguemans affini facta circa Steenbergam, non agnoſcamus; Si Barlam circa *Oudenboſch*; ſi Niſpam ſupra Rooſendael vix obſervemus; & quod omnium maximè antiquitatis ingerat ſuſpicionem, ſi *Atuam* pro *Aa* dici non intelligamus. Ita enim Otto Imperator in Confirmatione quadam rerum Abbatiæ Bavonenſis anno 965. facta, inter alia inquit: *In Taxandro villam Risbecha ſuper fluvium Atua, cum molendino & Eccleſia quam Theofridus donaverat.* Et intelligit *Rysbergen*, in ſacris olim D. Bavoni ejuſque apud Gandenſes Cœnobio dicatam, fluvio (quem alii Alſam, alii Adera, vulgus Aa indegetant) Atuæ, neſcio an aliquid advaticum redolenti, incumbentem. Ex quo ampliùs diſcas veterem hujus ditionis ſitum in Pago Taxandrico; adeoque ſicut *Taxandri* Goropio Becano ab arenarum accumulatione dicti putantur; ita mihi contra Goropium Vici in *Bergen* terminati à *Montibus* arenarum, vomitu maris & fluviorum congeſtis, potiùs, quàm ab *occulendo* navigia in portubus opportunis: ut enim hoc verum eſſe potuerit in Bergis ad Zomam, ubi portus ab antiquo; non tamen fuit in *Gertrudisberga*, quam omnis antiquorum diplomatum fides *Montem S. Gertrudis* vocat; nec in *Steenberga*, quæ antequam muris & portu inſtrueretur, ignobilis & à *Petroſo colle* dictus fuit Viculus; nec in *Sevenberga*, nec ullatenus in *Rysberga* procul ab oſtio fluminis; nec in *Hubergen* mediis in ericetis & dunis ſita.

CAPUT III.

Etymis locorum aliquot colligi, plures hìc olim Silvas fuiſſe, ſed inundationibus obrutas, ceſpitibus materiam præbuiſſe, Moeren *dictis. Eorum copia, variæque donationes à Bredæ Dominis factæ recenſentur. Diploma Arnoldi à Lovanio anni 1277. eò pertinens producitur.*

NEc verò in aquis tantùm, ſed etiam in ſolo videntur quædam variaſſe, & plus ſilvarum hìc loci fuiſſe, quàm modò videatur. Nec enim Pagi *Ten Hout*, *Oosterhout*, *Minderhout*, *Caimpthout*, *Loenhout*, à lignis, *Oudenboſch*, *Nieuwenboſch*, à ſilvis, *de Hage*, *Weſtdorn*, *Sprundel*, à ſepibus, ſpinetis, ſegmentis nuncupati aliud videntur docere. Extirpatæ autem videntur inſigni aliquâ inundatione maris obrutæ, ſepultæque paulatim cœno & uligine putruiſſe, & tandem ad fomenta ignium ex viſceribus terræ extrahi. Ceſpitum autem (ſic enim materia illa vocatur noſtris) ejuſmodi inſignis theſaurus in & juxta ditionem Bredanam abſconditur, & hinc nomina *Novi Mori* (*Moeren* loca hæc paluſtria vernæ appellant) & *Mori Comitis* & *Aggeres Mori*. Hinc tot ubique donationes Abbatiis & Cœnobiis Michaëlitico, Bernardino, Tongerloenſi, Thorenſi, Cortenbergenſi, & aliis factæ occurrunt; & per Dynaſtas Bredanos factæ, interceſſe putantes talibus potiſſimùm hæc inculta tranſcribere, quorum olim poſſint labore & induſtriâ culturæ & habitationi apta reddi & idonea. Ita nimirum anno 1430. privatis ad quadringenta jugera *Mori* vendidit inter *Etten* & *Rysbergen* ſituata, Comes Naſſovius Engelbertus. Arnoldus à Lovanio anno 1275. & 76. ceſſit Abbatiæ D. Bernardi ad Schaldim primùm ducenta jugera *Mori* apud *Gaſtel* & *Baerleboſch*, ibidemque quinquaginta hoevas *Mori* & waſtinæ, & anno 77. centum & quadraginta octo jugera; anno 82. centum hoevas, duodecim jugerum ſingulas; anno 80. Tongerloënſibus ſexaginta jugera; idemque Cortebergenſibus centum & quinquaginta tria jugera *Mori* apud *Oosterhout* vendidit. Henricus autem Baro anno 1262. magnam quantitatem *Mori* ſub *Halteren* reperitur vendidiſſe. Raſo Liedekerkius anno 1310. Petro Delft & aliis ducenta & ſeptuaginta jugera *Mori* ſuper *Vlaſſelt* & *Sonzeel* inter *Terheyden* & Sevenbergam. Anno 1293. pater ejus hoſpitali S. Joannis & menſæ pauperum Bergenſi ſeptingenta triginta octo jugera waſtinæ ſub *Etten*, nunc dicta *den Monicken-moer*; anno nonageſimo primo unà cum Bergenſi ſeptuaginta duo, & mox centum & novem jugera apud *Gaſtel* Cœnobio D. Bernardi; anno 94. Tongerloënſibus cedit quadraginta & unum in miricis & *Moro*. Maximè autem omnium ſupradictus Arnoldus à Lovanio, cujus donationem ex codice Abbatiæ S. Bernardi libet tranſcribere.

NIEUW MOER.

'sGRAVENMOER.

MOERDYCK

Hodie de RYPMOER.

Univerſis Chriſti Fidelibus præſens ſcriptum viſuris ARNOLDUS DE LOVANIO *Dominus de Breda &* Eliſabeth *ejus uxor, ejuſdem terræ Domina, ſalutem & cognoſcere veritatem, &c.*

Vide hoc Diploma cum aliis Donationibus ad finem hujus Tractatus de Antiquitatibus Bredanis.

Atque hoc quidem Diploma aliaſque donationes ideo potiſſimùm attuli in medium, ut doceant, omnibus ferè locis ditionis Bredanæ ejuſmodi *Mora* fuiſſe; pluribus hodièque ſupereſſe.

CAPUT IV.

Teſtamentum S. Willibrordi anni 725. aut 726. Conjectura de pago Marſum, *villæ* Buſloth, *&* Wadradoch. Duthmala *fluvius. Villæ* Alpheim *&* Dioſna. Dugena *fluvius. Vicus* Pieplo. Dunghenum *à quibus olim poſſeſſum. Joannes Daelhemius Dominio* Dungeni *&* Swaluwelandiæ *ob delicta privatus.*

CUm autem Reſcripta Eccleſiæ Nivellenſis & Thorenſis, & Teſtamentum D. Willebrordi rerum mentionem faciant nunc exoletarum aut mirificè mutatarum, è quarum relatione non parum antiquitatis haurire poſſunt curioſi Lectores, non gravabor ad longum ſubnectere. Teſtamentum tale eſt:

Teſtamentum S. Willibrordi.

In Chriſti nomine. Oportet Chriſtianos viam veritatis agnoſcere, per quam Creatori ſuo dignè meritis ſuis ſervire poſſint, ut oblatio eleëmoſynarum eorum, & devotio perveniat ad ſalutem: ipſo Summo dicente: Date & dabitur vobis, *&*, Facite eleëmoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.

Idcirco ego in Dei nomine Clemens Willibrordus, *Epiſcopus, cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata mea poſſum abluere, & donante Domino ad æterna gaudia pervenire, dono à die præſenti, donatumque eſſe perennibus temporibus volo, hoc eſt, ad Monaſterium* Epternacum, *quod eſt conſtructum ſuper fluvio* Sura, *in pago* Bedenſi, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & SS. Petri & Pauli Apoſtolorum, & S. Joannis Baptiſtæ, vel cæterorum Sanctorum, ubi ego ipſe* Clemens Willibrordus *cuſtos vel gubernator præeſſe videor, &, ſi Chriſto placet, corpus meum ibidem requieſcere debet.*

Hoc eſt quod dono vel trado ad ipſum ſanctum locum Epternacum *omnem rem vel villas, ſeu mancipia, quæ mihi ingenui Franci, pro amore eorum & ſalute, tradiderunt, vel condonaverunt.*

Similiter illas res, quas Dominus Pipinus *mihi condonavit, vel delegavit, ſeu Matrona ſua* Plictrudis, *ſive filius ſuus Dominus noſter* Carolus, *Major domus: quas res ipſas Dominus* Carolus, *& genitor* Pipinus, *tam me vivente, quàm de iſta vita migrante, pro eorum mercede condonaverunt.*

Et illas alias res ex parte denomino, vel homines qui mihi eas tradiderunt, vel delegaverunt, id eſt, ut hæc ſcriptura ſolenniter, pro temporum ſerie, confirmare debeat: & hi ſunt homines nominibus his nominati.

Rohingus *mihi condonavit, vel tradidit Eccleſiam aliquam, quæ eſt conſtructa in* Antverpo *caſtello, ſuper fluvio* Scalde, *in pago* Renenſium, *cum appendiciis ſuis, villas denominatas his nominibus*, Bacvvalde, Winnelincheime, Furgalare, *& in ipſo caſtello Antverpo tertiam partem de illo teloneo.*

Et Heribaldus *clericus mihi condonabat & tradidit Eccleſiam aliam in pago* Marſum, *ubi Moſa intrat in mare, cum appendiciis ſuis, & mariſcum unde berbices naſcuntur.*

Et Angilbaldus *mihi condonabat vel tradidit villam quæ vocatur* Wadradoch, *in pago* Taxandro, *ſuper flumine* Duthmala.

Et Ansbaldus *mihi condonabat vel tradebat omnem portionem ſuam in villa quæ vocatur* Buſloth, *in pago* Taxandrio.

Et Berethinda, *Deo ſacrata femina, mihi condonabat vel tradebat omnem portionem ſuam in villa* Bocanſchot, *in pago* Taxandrio.

Et Henricus *mihi condonabat in villa quæ vocatur* Pieplo.

Et Engelbertus *mihi condonabat, vel tradebat mihi omnem portionem ſuam, in villa quæ vocatur* Hineslotten, *in pago* Taxandrio.

Item quod Engelbertus *mihi condonabat vel tradebat villam, quæ vocatur* Alpheim, *in ipſo pago* Taxandrio.

Item Ansbaldus *clericus mihi condonabat vel tradebat villam, quæ vocatur* Dioſna, *in pago* Taxandrio, *ſuper fluvio* Dugena.

Et Thietbaldus *mihi condonabat vel tradebat Eccleſiam aliquam, quæ eſt in villa* Montnachim, *quæ* Araride *vocatur, cum appendiciis ſuis.*

Et illuſter vir Hedenus *mihi condonabat vel tradebat omnem portionem ſuam in villa, quæ vocatur* Armiſtrade, *ſuper fluvio* Wielher, *in pago* Turingaſnes. *Su-*

Superius nominatas vel ſcriptas res ego Clemens Willibrordus *trado atque transfundo ad illam caſam Dei ſuperiùs nominatam* Epternacum, *&c.*

Ex hoc Teſtamento, quæ ad rem *Taxandriæ* faciunt, explicaturus, primùm fateor ignorare quis ille pagus *Marſum* ſit, ubi Moſa intrat in mare; & quamvis non ambigam quin per *Mariſcum* ericetum, per *berbices* oves intelligantur, & loco *naſcantur* legendum ſit *paſcantur*; tamen hæreo anne pagus *Marſum* ſit ille ditionis Bredanæ, quem olim *Marterſſem*, nunc *de Haege* vocant; àn verò aliquis tractus Zelandiæ ubi *Marſaci* populi ab Hiſtoricis collocantur. Ulterius *Buſloth*, ſive ut diploma Ottonis Auguſti habet Bomſloth, Os Maſelandiæ caput eſſe; *Wadradoch* ſuper fluvio *Duthmala* nunc vocari *Waerle* haud procul à Domicella flumine certus ſum: eaque loca hodièque Epternacenſium eſſe novimus: non item quæ ſequuntur. *Boſcarſchot* enim nunc abraſâ primâ ſyllabâ *Caerſchot*, appendix Eccleſiæ Rysbergenſis; *Alpheim* nunc *Alphen*, *Dioſna* ſuper fluvium *Dugena*; Prætorium olim Dynaſtæ Dungani ſitum *op de Oſſevaert* ad flumen *Dungen* in ditione Bredana; *Pieplo* nunc *Poppel* juxta eandem, Epternacenſium eſſe deſierunt. *Poppel* enim in ſacris Tongerloënſes agnoſcit; qui etiam decimas & Patronatum Eccleſiarum de *Alphen* & *minori Sunderto* acquiſierunt dono Arnoldi à Lovanio Bredani Dynaſtæ; an acquiſita ab Epternacenſibus, incertum.

Dungen autem arce veteri exornatum fuit olim Dominium beneficio Bredani Baronis poſſeſſum à gentilibus de *Niſpen*, *Brecht*, *Haverloes*, *Daelhem*; horumque ultimus ob delicta quædam ſententiâ hominum Curiæ feudalis (eam enim ſplendidam Bredani ſemper habuêre) & Scabinorum proprii tribunalis condemnatus & feudo ſpoliatus, in Prætorio Wingardorum apud *Sundert* privatus conſenuit, teſte demeriti ejus vitreâ quâdam Eccleſiæ Bredanæ cum hac inſcriptione:

Heer Jan van Daelhem, Heer van Dungen, gaf dit glas ter beterniſſe, anno 1504.

Id eſt:

Joannes Daelhemius Dungeni Toparcha vitream hanc mulctatus poſuit anno 1504.

Additque codex feudorum, eundem utrique *Swaluwelandiæ* (pagi ſunt ditionis Gertrudimontanæ ab hirundinibus dicti) imperaſſe, & utrâque ſimul privatum.

CAPUT V.

Diploma Imperatoris Ottonis anni 966. *& hinc obſervata quædam locorum nomina.* Bievelant Sprieſant. Gerſercke. *Pagus Taxandricus; ejus limites & diviſio in Ryenſem, Nethenſem, Scaldenſem, & Stryenſem.* Sprange. Waterange. Mons. Tremella. Sturnaheim *à Sturionum copia.* Marſum *ad Moſam.*

Hactenus de Teſtamento Willibrordico, nunc ex archivis Nivellenſis Abbatiæ; ubi hoc conſcriptum habes:

In nomine S. & Individuæ Trinitatis. Otto Divinâ favente Clementiâ Imperator Auguſtus Romanorum ac Francorum. Quoniam Regum ac Imperatorum eſſe conſtat Deo Sanctiſque ejus Eccleſiam conſtruere, præceptis ac confirmationibus condere, volumus notum eſſe omnium fidelium noſtrorum tam præſentium, quàm futurorum induſtriæ, qualiter quædam Abbatiſſa de Monaſterio conſtructo in honore S. Petri Apoſtoli, ſanctæque Virginis Gertrudis *pariter cum Sanctimonialibus, nomine* Adelberina, *noſtram adiit Serenitatem, rogans ut auctoritatis noſtræ præceptum vel confirmationem donaviſſemus.*

Nos verò, interventu noſtræ conjugis Adalheidis, *filiique noſtri Regis ſcilicet* Ottonis, *petitioni ejuſdem Abbatiſſæ aſſenſum præbuimus; & quidquid* Regenarius *Comes, pro ſe, conjuge, filiiſque ejus, ad prædictum Monaſterium, ubi S. Gertrudis corporaliter requieſcit, tradidit in pago Ardenna, ſuper fluvio* Aiſna, *in Comitatu* Waudricia, *in villa quæ dicitur* Villare, *manſas* XII. *Eccleſiam unam cum ædificiis, terris cultis & incultis. Similiter quidquid prædicti Regenarii filius, nomine* Liechardus, *tradidit in pago Haſbanienſi, in villa quæ dicitur* Guigolonhain, *manſas novem mancipia* XXXV. *molendinum & cambam unam.*

Rodolphus *Comes tradidit in villa, quæ dicitur* Lentlo, *manſas* VI. *ſilvam ad porcos* LX. Joannes *pariterque* Rotboldus *pro anima Sigefridi manſas tres, in villa quæ dicitur* Luponio, *ſuper fluvio* Tier *molendinum unum, mancipia* X. Hillinus *tradidit in villa, quæ dicitur*

citur Giſlebiernoz, *Eccleſiam unam, ſilvam ad porcos quingentos, pro anima Giſleberti genitoris ſui.* Joannes & *uxor ſua* Hachunda *manſum unum in villa* Tongrinas, Hadebrandis *prata & ſilvam ſuper fluvio* Til, Honolfus *pro anima genitricis ſuæ Heliſguindæ manſam unam in Comitatu* Teſtrebatenſi, *ſuper fluvio* Huoltena. Adelardus *manſam unam in* Verechaim *ſuper fluvio* Sambra, *in villa quæ dicitur Culiaco, manſas duas,* Roculfus *Comes manſam unam in villa* Nerebach *ſuper fluvio* Tenara.

Similiter tradidit Robertus, *uxorque ejus nomine* Gena, *cum filio ſuo* Regenario, *manſas quatuor in pago* Hainaco, *in villa quæ dicitur* Haina. Hillinus *tradidit, pro anima Lietgardæ, in pago* Brabantinſe *ſuper fluvio* Ippinghohaim *manſas quinque, ſilvas ad porcos centum.* Regenwaldus *Presbyter ſtadium unum in* Bruocſella, *ſuper fluvium* Brania, *manſas ſeptem, Eccleſiam matriciam, ſilvam & prata.*

Anno centeſimo vigeſimo ſeptimo poſt tranſitum S. Gertrudis, tradidit quædam puella, nomine Ricburgis, *omnem hereditatem ſuam in terra* Ribuarienſi *in villa* Buezefelt. *Hereditas S. Gertrudis ſita in pago* Teſſandria *ſuper fluvio* Struona, *in villa quæ dicitur* Bergom, *cum integritate ſua illic aſpiciente: inſulæ tres, prima* Bieyelant, *ſecunda,* Sprêſant, *tertia* Gerſercke.

Villam Merbeckam *cum omni integritate quædam* Goisinar, *in villa* Ramnesbecka *manſas* xxx. *Eccleſiam matriciam, in* Honſa *manſam unam, & quidquid pertinet ad menſam & utilitatem Fratrum ac Sororum, Deo Sanctæque Gertrudi Fratribus ac Sororibus famulantibus donavimus, & noſtro præcepto confirmavimus &c.*

In hoc diplomate Inſula *Bievelant* nominata nomen retinet. *Spreſandt* videtur circa Willemſtadium locis nunc inundatis extitiſſe. *Gerſercke* autem fortè locum circa Gertrudiſmontium deſignat à Beatæ Gertrudis Cella (*Geertsercke* enim id ſonat) olim nuncupatum. Alterum porrò ejuſdem Cæſaris ſequenti mox anno datum diploma, "*In pago Schaldis* (inquit) „*villam* Bergijs *cum tribus Inſulis* Srange, „ Waterange, Steeninge *cum Eccleſia & „ Theolonio in pago* Strya *de patrimonio ipſius „ Electa Virginis,* Mons *cum appendiciis,* Tremella, Sturnahem, *& omni piſcatura ad „ Moſam, & terris adjacentibus* &c.

Ad quorum lucem notandum, alibi à me dictum, Francos rerum in Belgio potitos poſt annum ſalutis quadringenteſimum quinquageſimum ſextum Provincias & Pagos (*Païs* vulgo) deſtruxiſſe, totumque tractum interamnem Schaldi & Moſæ tribus lateribus, quarto autem Demera, Diliaque ac Herca fluviis *pagi Taxandrenſis* nomine cenſitum. Poſteà creſcente, ut fit, incolarum numero & aggerum beneficio, retentionumque artificio redactis ad ſuos alveos & certos quoſdam limites aquis, cœpit Taxandricus ſubdividi, & circa Antverpiam nominari Ryenſis, circa Lyram Nethenſis, circa Bergas, ut hìc liquet, Schaldenſis, & circa Bredam Stryenſis, & aliis locis alii; ut nihil mirum ſit eundem ſæpe locum in Taxandrico & Stryenſi aut alio ſpeciali pago nominari, non magis quàm ſi idem Joannes homo & animal.

Ad alia nunc ſuprà nominata loca quod attinet, inſulas tres circa Bergas, etſi plures ſint & fuerint, deſignavimus; tamen ſuperius *Sprangam* circa Sevenbergam nominat diploma donationis ejus terræ per Dominum Stryenſem factæ, quod ſuperius laudavi. * *Waterange* fortaſſis eſt Ooſtlandia, quam alluens rivus de *Wateringe* vocatur. *Steeninge* fortaſſis eſt *Steenberga*, & pagus adjacens ei * *Heyninge* nuncupatus. *Mons* autem de patrimonio D. Gertrudis, Geertrudisberga eſt. *Tremella* vicus eſt *Drimmelen. Sturnahem* locus quiſpiam nunc inundatus, à Sturnis *, quorum celebris hìc captura, & ſubinde viginti aureorum millia Dominis parare* ſolita, dictus. Quamvis autem Merwam vocemus nunc fluvium Gertrudisbergæ; tamen hinc docemur Ottonis ævo, id eſt, antè D. C. L. annos Moſam nuncupatum, ne quis conjecturam meam de pago *Marſum* ſupra allatam colore deſtitui opinetur.

* De WATERINGE en de WATERINGE van CRUYNINGEN, beyde twee groote bedyckingen in't Eylandt van der GOES recht over BERGEN gelegen.

* Nunc vulgo DE HEEN.

* Sturionibus.

* Imo & nunc MOSA eſt & dicitur.

CAPUT VI.

Mons S. Gertrudis olim Nivellenſis, deinde Thorenſis juris. Nivellenſis Patronus Comes Stryenſis. Diploma Hilzondis Comitiſſæ Stryæ anni 992, cui tum ditio Bredana & Mons S. Gertrudis ſuberant. Quod ſeparatione Eccleſiarum aliquot à Thorenſibus Abbatiſſis facta, probatur. Sprundelheim. *Thorenſium jura in Dominio Bredano.*

Ex his porro cum manifeſtum ſit, Gertrudiſmontium, ſaltem quoad rem ſacram juris Nivellenſis fuiſſe; videndum qualiter in Thorenſium venerit poteſtatem. Supra citatum diploma poſt enumerationem ſilvarum, pratorum, paſcuorum, aquarum, &c. ſubjungit: *Nec habeat ullus Dux, Comes, Marchio, aut quacumque perſona humilis ſeu alta ullum jus ſive placitum, ſed erit legitimus Eccleſiæ Nivellenſis,*

lenſis, & Fratrum, & Sanctimonialium defenſor Dominus terræ de Strya, & quicumque heres ipſius in dicto Comitatu. Undè conſtat fuiſſe. Advocatum Nivellenſis Abbatiæ, eoque titulo ſupremæ in his locis inſtitutionis compotem emptione, permutatione, aut alia ceſſione Nivellenſium, fortaſſis etiam decimarum & Patronatus Eccleſiaſtici Gertrudis-bergæ, ut majori animo reliqua eorum bona tueretur, Dominum Stryenſem. Nec turbet vos nomen Comitatûs, quia modo obliteratum. *Strya* enim talis fuit; & qui dominabantur *Comites* dicti; à quibus non interruptâ ſeriè deſcendunt Barones Bredani, probante id ipſum Thorenſi diplomate his verbis:

Donatio Hilzondis. 992.

In nomine S. & Individuæ Trinitatis. Ego Hilzondis Comitiſſa terræ de Stryen, *ſequi cupiens eum qui eſt ſponſus Virginum, de conſilio Domini mei* Ansfredi, *Eccleſiam conſtruxi, in Alodio meo de* Thorne, *ubi ego & filia mea* Benedicta *ſub Regula ſanctæ obedientiæ ita viveremus in hoc ſæculo, ut mereamur in futuro, amictæ ſtolis albis, inter Angelos comparere, in diſtrictu juſti Judicis. Itaque amicos mihi faciens de mammona iniquitatis, attuli ad dictam Eccleſiam omne alodium, quod in terra mea de Stryen glorioſus Rex Zuendiboldus olim perdonaverat: in primis ipſam Eccleſiam de* Sryen, *quæ eſt conſecrata in honore Mariæ Virginis,* Montem littoris, *ubi Beatiſſima Gertrudis corporaliter converſata eſt, & cellam habet à B. Amando conſecratam; villam* Gilleyela *cum appenditiis, villam* Baerle *cum altari in honore Sancti Confeſſoris Remigii à me conſtructo, caſtellum* Sprundelheim *cum omni integritate, ſicut ſitum eſt ſuper fluvium* Moerwater, *ſilvam ad porcos alendos, quemadmodum jacet inter duas marcas, cum omni jure, wancapio, teloneo, molendino, cenſu, pedagio & aquagio in pratis, ſilvis, agris cultis & incultis, waſtinis, moris, humido, ſicco, alto, baſſo, prout eadem ego Hilzondis Chriſti famula & parentes mei tenuerunt. Non ſit ullus Advocatus, niſi quem Fratres & Sorores de Thorne Cœnobii elegerint: & ſi quiſpiam maligno ſenſu ſe intromiſerit, condemnabit eum Cæſar, qui eſt Cœnobii legitimus Advocatus.* &c.

Datum apud Thorne anno nongenteſimo nonageſimo ſecundo, Kalendis Junii, Indictione IV. Teſtes fuerunt, Joannes Abbas S. Pantaleonis, F. Balduinus Præpoſitus de Dirba, G. Decanus. Et de militibus noſtris, Franco de Dungha, H. de Emelberga, G. de Sandert, Caſtellanus noſter, J. Dapifer. Et de Miniſterialibus Epiſcopi, Chriſtophorus, Girardus, in Domino feliciter.

Ad intellectum hujus Diplomatis ſciendum, *Comitatum Stryenſem* olim comprehendiſſe meliorem hodiernæ ditionis Bredanæ partem, tam eam juris Brabantici, quàm eam Gertrudiſmontani Hollandici, aut veriùs controverſi inter Hollandos Brabantoſque juris. Et ſuberant Eccleſiæ Montis S. Gertrudis Drimmelana, cum vicinis; ſeparatæ & alienatæ poſteà: Eccleſiæ Baerlenſi Maerlana: Eccleſiæ Gillezelenſi D. Petrum peculiari veneratione colenti Bavelenſis; anno M CCC. XVI. aſſenſu Margaretæ Peterſeniæ Abbatiſſæ ſeparata: Tenryenſis etiam, etſi nullo modo curialis habeatur: denique Martershenna à Martino Tutelari fortè annuncupata: Ginnekana S. Laurentium, Ettena Deiperam colens, eodem anno ſeparatæ: de quibus extat Hildegundis Abbatiſſæ (in diviſione enim bonorum Capituli & Abbatiſſæ huic illi obvenerunt) donatio talis:

Hildegundis Donatio Eccleſiarum de Gilsen, & Hubach.

In Nomine Domini, amen. Omnibus & ſingulis Chriſti Fidelibus hanc paginam inſpecturis Hildegundis ratione Thorenſis Eccleſiæ Abbatiſſa, teſtimonium & notitiam veritatis. Ne res cum devotione geſtæ evaneſcant cum tempore, ſtili ſunt officio perennandæ. Noverint igitur omnes præſentis paginæ inſpectores, quòd divino inſtinctu ego Hildegundis Abbatiſſa Thorenſis Conventui noſtro de Thoren dedi duas Eccleſias de Gilſen & Hubach liberè, quietè, & perpetualiter poſſidendas; ut communis præbenda ipſius Conventûs, quæ nimis tenuis mihi videbatur, reditibus prædictarum Eccleſiarum honorificè augmentetur. In cujus rei teſtimonium præſentes ſigillo meo litteras roboravi. Teſtium nomina, qui interfuerunt, ſunt ſubſcripta. Dominus Abbas Robertus de Averbodio, qui ſuum ſigillum his meis litteris appoſuit; Gerardus Spor, Frater Balduinus de Corterſelis, Theodoricus Decanus, Gerardus, Conrardus Canonici de Thoren, totius ejuſdem loci Conventus, & alii quamplures. Actum anno milleſimo ducenteſimo trigeſimo quinto.

Et perſimilis de Baerlenſi ab eadem facta ceſſio anno M. CC. LXI. prout litteris ſequentibus declaratur, ideo inſertis, ut hinc appendicium ratio innoteſcat.

Hildegundis Donatio Eccleſiarum de Gilsen, Baerle, & Monte S. Gertrudis.

Viro diſcreto Magiſtro Renero Scholaſtico Tungrenſi Procuratori in ſpiritualibus Venerabilis Patris & Domini Epiſcopi Leodienſis, Hildegundis, Dei permiſſione Abbatiſſa Thorenſis, ſalutem in vero ſalutari. Cum conſideratâ tenuitate nimiâ præbendarum tam Canonicorum quàm Monialium Eccleſiæ noſtræ Thorenſis, de conſilio Juriſperitorum jus Patronatûs Eccleſiarum de Gilſe & Baerle & Monte S. Gertrudis, *competente deliberatione præhabitâ, ex certa conſcientia, & ex mera & libera voluntate noſtra, pietatis intuitu, perpetualiter contulimus Canonicis & Monialibus prædictis, ipſoſque de ipſo Jure Patronatûs inveſtivimus corporaliter ſub teſtimonio competenti. Nos collationem & factum noſtrum hujuſmodi coram vobis iterum per præſentes noſtras litteras ſolemniter innovamus, cum ad veſtram præſentiam perſonalem ad præſens pervenire non poſſum, diſcretionem veſtram rogantes attentius, quod vos dictum jus Patronatûs dictarum trium Eccleſiarum dictis pauperibus Canonicis & Monialibus Thorenſibus Divinæ remunerationis intuitu à Reverendo Patre Domino noſtro Leodienſi prædicto confirmari procuretis. Inter cætera, ſi placet, hoc ex officio veſtro ordinantes, quòd dictarum Eccleſiarum filiæ dimidiæ Eccleſiæ fiant, & Canonici & Moniales prædictæ in dictis Eccleſiis, cùm vacare contigerit, Inveſtitos inſtituant, qui perſonaliter præſideant, & deſerviant in iiſdem: quibus etiam Inveſtitis de proventibus earumdem Eccleſiarum provideatur de beneficiis competentibus, conſideratâ multitudine & paupertate plebis cujuſlibet de Parochiis prædictis; inſpecto etiam labore deſervientis cujuſlibet Inveſtiti; in hunc modum: quod,*

Inveſtito de Gilſe *viginti libræ Lovanienſes aſſignentur.*

Inveſtito de Marterſſem 25. *libræ Lovanienſes.*

Inviſtito de Ginnekeni 8. *libræ Lovanienſes.*

Inveſtito de Etten 15. *libræ Lovanienſes.*

Inveſtito de Baerle 15. *libræ Lovanienſes.*

Inveſtito de Meerle 12. *libræ Lovanienſes.*

Inveſtito de Monte S. Gertrudis 20. *libræ Lovanienſes.*

Reſiduum autem earumdem Eccleſiarum dicti Canonici & Moniales in communes uſus convertant; ita ut præbendæ Canonicorum & Monialium Thorenſium ſtatim vacante unâ ex dictis Parochialibus Eccleſiis fiant ex tunc æquales, & maneant Inveſtiti, qui pro tempore erunt, prædicto Dioceſano loci Archidiacono, Decano de ſuis juribus integraliter reſpondentes & ad plenum, & nos omni offenſioni & juri competenti ad infringendum præmiſſa vel aliquid præmiſſorum ſcienter renuntiavimus & renuntiamus in hac parte. In cujus rei evidens teſtimonium præſens ſcriptum noſtro ſigillo mandavimus roborari, &c. Datum anno Domini 1261. *feriâ tertiâ ante Pentecoſten.*

Reſtat nunc *Sprundelheym*, haud dubiè *Sprundel* Hodiernum; nec Caſtelli ulla veſtigia, nec nominis *Merbatte*; cùm aquæductus illac profluens Patrumque memoriâ ſaltem adornatus ad eam latitudinem ut navium ferax ſit, à vico *Atilanus vocetur. Nec Abbatiſſa Thorenſis Caſtellum in ditione Bredana ullum habet; perſonas tamen vel homines cenſuales & feudales aliquot inſignes. Etſi reperiatur teſtibus litteris anni 1472. Joanni Naſſavio, Advocato & Patrono Eccleſiæ ſuæ, unam alteramque perſonæ ſuæ Merlenſium tranſcripſiſſe: ſicut anno 1356. Margareta Heinsbergica Joanni Polano Bredæ Domino molendinum Gilzenſe, Bueda anno 1273. Thelonium Stryenſe Arnoldo à Lovanio, ne quis illa ipſa ſuperius Eccleſiæ donata periiſſe opinetur.

* Sic Manuſcriptum. Forte Atelaken.

CAPUT VII.

Succeſſio & diviſio Stryenſis Dominii: & quâ occaſione pars ejus Hollandiæ Comiti, reliquum Brabantiæ Duci ceſſerit. Diſſidiorum hinc origo. Fœderis ſuper iis anno 1203. *icti Diploma.*

Ad extremum cum heredes ſuos Dominos Stryenſes Comitiſſa obteſtetur & obliget ad defenſionem Thorenſium, conſequens eſt ſucceſſiſſe illi aliquos, & Territorium Bredenſe non illo quidem titulo, ſed Stryenſi nomine poſſediſſe; etſi tenebræ vetuſtatis ultimæ illorum nobis notitiam inviderint. Suſpicor Dominum Stryenſem, ne controverſiis Ducum Lotharingiæ intricaretur, aut etiam quia principalis ejus regia ultra Merwam ſive Moſam eſſet, Comiti Hollandiæ Zelandiæque ſua

ſua dominia ſubmiſiſſe; & hinc bellorum & litium ſeminaria inter Brabantos Hollandoſque, ne nunc quidem deciſa, perſeveraſſe. Arbitror etiam cum ingerentibus ſe aquis majore divortio à continenti Stryenſis inſula divelleretur, delectatos loco tutiore Dynaſtas ſecundarium quoddam tribunal in littorali plaga conſtituiſſe dictum, ut ſupra docui, *het Heerengericht van Stryen*, & unà Prætorium ſive arcem extruxiſſe, nomen Stryenſe ſervantem. Opinor ampliùs (& inſignia urbium hujus loci & Dominorum Bredenſium primæ ſtirpis eadem cum Stryenſis familiæ armis Gentilitiis perſuadent ita ſe habere) Dominum Stryenſem, diviſâ, ut fit, inter plures filios hæreditate, uni quidem terram, quæ nunc Stryenſis dicitur, alteri Bredanam Marca flumine forſitan ſeparante aſſignaſſe; quo factum ut ſegregata hæc portio ſeriùs veteri trunco ſit reſtituta, ut poſt dicam, & Bredanus in Ducem Brabantiæ (ad cujus Imperium haud dubiè jure ſoli tota hæc ditio ſpectabat) pronior, producto ſæpius juriſdictionis ſuæ pomœrio, ſemina diſcordiæ inter utrumque Principem propagarit, quoaduſque per leges pacis Hollandus ceſſit, teſte, quod ſubjungam, diplomate:

Fœdus inter Ducem & Comitem.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ne præſentis ætatis negotia conſumat oblivio, litterarum indiciis ſolent æternari. Notum ſit igitur tam futuris quàm præſentibus hujus paginæ inſpectoribus, quod diſcordia fuerat à multis temporibus inter HENRICUM DUCEM LOTHARINGIÆ *& ſuos prædeceſſores, & inter* THEODORICUM COMITEM HOLLANDIÆ *& ſuos prædeceſſores de terra inter Moſam & Scaldim, de qua eatenus proceſſum eſt, quod illa diſcordia conſilio hominum utriuſque tali modo ſopita eſt; Comes reſignavit in manus ipſius Ducis Oppidum* Dordracenſe *ex utraque parte aquæ*, Dordrechtswaerde, Hereswaerde, Duſſen, *ac totam terram inter* Stryen *&* Waelwyck, *uſque ad terram Ducis. Hanc quoque terram recepit Comes in feudum à Duce, & factus eſt* homo ſuus ligius; *juravit etiam quod de prædicta terra & in propria perſona, dicto Duci de cetero ſerviet, tamquam* homo ligius *Domino ſuo, contra omnes homines, excepto Imperio, ſicut jus ſuum eſt erga Imperium. Nec hoc detur oblivioni quod* Dordrecht, Dordrechtswaerde, Hereswaerde, *&* Duſſen, *datum eſt concambium Duci & hæredibus ſuis, pro terra illa quam Dux & ſui prædeceſſores, calumniati ſunt ſuper Comitem & ſuos prædeceſſores ultra versùs Zelandiam. Per hoc quoque remanſerunt & ſopitæ ſunt omnes diſcordiæ, calumniæ & quæſtiones, inter eos. Hæc bona conceſſit Dux Comiti jure Brabantino, ita videlicet quod nullus heres inde exhereditabitur. Similiter Dux juravit, quod Comitem juvabit contra omnes homines, tamquam hominem ſuum ligium, quamdiu conſilio ſuo acquieſcere, vel juri curiæ ſuæ ſtare voluerit, & hoc excepto Imperio ſicut jus ſuum eſt erga Imperium. Præter hoc dimiſit Comes Duci & heredibus ſuis, quod omnes mercatores eorum per terram Comitis tranſeuntes, tam in aquis quam in terris, manebunt in omni eo jure theoloniorum, quo theolonia fuerunt à principio ſtatuta: idem verò vice versâ Dux Comiti fecit. Præterea Comes renuntiavit omni juri quod habere ſe dixerat in* Breda.... *Data ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis* MCC.III. *tertio Nonas Novembris.*

CAPUT VIII.

Amplius quæſitum de ſeparatione Stryenſis terræ, & ejus tempore. Bredæ *nomen unde. Aa fluvius. Dominorum Bredanorum antiquitus domicilium in Prætorio Larenſi prope Sundert. Arcis de* Bruneſheym *nomen, narratiuncula, & ruinæ. Eccleſiæ Bredanæ Patronatus Dominicus.*

SEd quomodo, inquies, ſi Hollandus renuntiârit, ſupereſt de his inter Brabantos Hollandoſque controverſia? Conſtabit quidem terram de Breda Juris Brabantici eſſe, ſed non æquè ditionem, quæ Stryenſium olim & beneficii Hollandici fuerat, ad illam ſpectare. Quam cum annales noſtri uno ore narrent adjectam Brabantiæ per Joannem Dominum, (illum ipſum qui Bredam acquiſivit) Ordines Ducatus contra Hollandum manu tenere ſtuduerunt tanto ardore, ut Ducem inaugurandum Juramento obligarent ad ejus vindicationem, & ſe ad ſuccurrendum perſonaliter uſque ad Gertrudiſmontium. Ceterùm quando ſupra poſita diviſio hæreditatis Stryenſis facta fuerit, etſi præciſè non audeam aſſerere, ſuſpicor tamen quod ſub annum Chriſti M C. cum reperitur *Henricus Dominus terræ de Breda*; nec ſeculi ejus nepotes aliter ſcripſiſſe videntur. Nec enim Caſtrum erat, quod Dinterus putat, nec urbs, quod populares, à latitudine fluvii Aa in Marcam ruentis dicta, quam nomine induebant; ſed Provincia ditioque tota ſic vocabatur, teſtibus centum diplomatibus

 antiquis,

antiquis. Unde autem id nominis provenerit, an à *Prædis* Danorum aut Pyratarum, an à *latis* undique vallibus, an quod juxta fluvium Aa potiſſimum fuerit culta, incertum: certum tamen interjecto tempore oppidum, ditionis caput, idem nomen accepiſſe, ad confluentem dicti Aa & Marcæ extructum, cujus in conſpectu prædia notantur, *Abroeck* & *Overaa*, ab ipſo flumine appellata.

Domicilium autem Domini de Breda erat in vico Sunderti, à ſeparatione, quod *Sunderen* vocant, ideo nuncupato (& ſi penitus rimari libeat) in Prætorio Larenſi, quod interjecto tempore Comes Henricus affirmavit, anno M. D. IV. uxori Jodoci Daelhemii, loco uſusfructus, quem petebat, terræ Dunganæ, fiſco applicatæ, & docuit me idipſum codex antiquus Eccleſiæ Leodienſis ubi annotatur Eccleſia dicti loci:

„Ab Henrico Viro illuſtri, unde Domi„ni de Breda deſcendunt, exſtructa de con„ſenſu Ducis & Domini Leodienſis anno „M. C. XVI. & dedicata feſto D. Virginis anno „decimo ſequenti, præſentibus Gerardo de „Breda, & Domino Bildo de Laere, filiis „dicti Domini Henrici de Bruneſheim Patro„ni dictæ Eccleſiæ.

Ecce primogenitum Henrici Dynaſtæ à terra Dominii ſui, in quod ſucceſſurus erat, more illius temporis, cognomentum capere: ſecundogenitum autem à Prætorio Larenſi avito domicilio & Paterno, donec hic ſedem in *Bruneſheym* (ſive, ut alii ſcribunt, *Bruneſhames*) tranſtulit, quod factum poſt annum M. C. XXIV. hâc occaſione, quam è veterrimo Eccleſiæ Bredenſis codice deſcriptam, carmine reddidi:

Anglorum Regi Danorum filia Regis
Deſponſanda fuit conditione pari.
Sed periit pelago, famulique & gaza ſuperſtes
Elapſi in litus, terra Bredana, tuum.
Incerti, quid agunt? certi tamen, Anglica nunquã
Virgine defunctâ, Dana nec arma, ſequi.
Ergo fortunâ parto, dein vivere rapto,
Una ſalus victis, unaque cura ſedet.
Impia gens! non hoſpitio, non fœdere digna
Arx tibi fax, mors Mars, pœnaque crimen erit.
Accidit, ut prædis ſilvam de more minorem
Turba exhauriret inſidioſa via.
Nec minus inſidias doctus Weſemalus onuſtos
Exueret ſpoliis, exueretque anima.
Cæſorum exuviis ornato milite, juſſoque
Ad reliquum Caſtri tendere præſidium.
Quod veluti ſociis pandit redeuntibus arcem,
Et ſerò hoſtiles ſenſit adeſſe manus.
Jurarim, non vos veſtis, ſed præda fefellit,
Præda oculò nimium cognita ſæpe truci.

Hæc narratiunculæ ſeries eſt, & addunt Arcem de *Bruyneſhaymes* (cujus titulum aliqui Domini Bredenſes etiam poſt hunc Henricum uſurparunt) funditus everſam, extantibus adhuc (ait vetus Schedium) ad Marcam fluvium & gurgites *Bekemwielen* dictos, palis pontium aliquando ſuſtentaculis, & pone quercetum olim Acorniæ nuncupatum in foſſis disjectarum turrium ruderibus, everſionis tempore verſibus his poſteritati commendato:

Anno milleno centeno bis quoque deno.
Caſtrum de Breda cum turri corruit alta.

Id eſt, Caſtrum in cujus ruina aut ruinarum propinquo Opidum Bredanum poſteà coaluit. Hoc enim tempore, ubi Bredanum Opidum nunc viſitur, nec villa quidem erat, nec Eccleſiam quidem habebat. Si enim habuiſſet, ea utique appendix Gilzenſis Parochiæ fuiſſet, quæ utrâque parte urbis verſus ortum & occaſum patuit, ut docui ſuprà; & reperiretur, aut de ſeparatione ejus, aut ceſſione Thorenſi, aliquod veſtigium; cum è diverſo ne verbum quidem ſit invenire, & omnia Leodienſium Regiſtra tradant, merè & ſemper Curialem Bredanum Juris Patronatus Dominici extitiſſe.

CAPUT IX.

Quis è Dominis Bredæ opidum primus incoluerit, Henricus an Gerardus. Hic cum quatuor filiis prælio Grimbergano interfuit. Godefridus de Breda 1161. *Henricus de Breda* 1178. *Godefridus iterum* 1212. *Ejus an alterius? teſtamentum editur* 1246. *Henrici primum privilegium* 1252. *mortui* 1262. *Qui ejus ſucceſſores, eorumque ſtemma verum.*

Videndum itaque quomodo primitùs Opidum hoc à Dominis frequentari cœperit. Et ſuſpicari poſſemus Henricum primum qui ob victoriam contra Danos ope Weſemalii partam cognominari voluit de *Bruneſhaym*, de transferenda ſede cogitaſſe: ſed malim id filio Gerardo (malè enim Divæo Joannes dicitur) qui poſt aſſignatam fratri Laeram huc ſe contulerit, aut nepotibus ex eo, qui hæreditates multas, & in eis Sacellum D. Joannis in urbe hodierna conſpicuum militibus Sacri Templi Hieroſolymitani aſſignarunt, attribuere. Reperitur Gerardus hic cum quatuor filiis Segero, Joanne, Gerardo, Henrico, bello Grimbergano anno MCXLI. interfuiſſe, & pro Bertholtiis affinibus contra Ducem pugnaſſe, filiorum duobus cæſis, aliis ſecum graviter læſis. Quidquid ejus ſit, neceſſe eſt Bredanos haud multò poſt Duci conciliatos, eo quod reperiantur cum Duce variis mox donationibus (quod intimorum conſiliorum participes & primæ tantum nobilitatis factitabant) ſubſcribere. Extat in D. Michaëlis Antverpiæ diploma Godefridi Ducis Lotharingiæ & Marchionis, datum anno MCLXI. cui teſtes adhibentur *Godefridus de Breda* primo loco,

loco, quod notandum, Godefridus de Weſterla, Arnoldus de Velleſpe; Gerardus de Huldebergen, Henricus Pædagogus, & alii. Unde amplius convincuntur erroris vulgares Genealogiæ, Gerardi primi & ſecundi nepotem Henricum ſucceſſorem facientes, & Henrici Godefridum, cum ſexennio poſt cladem Grimberganam, ut docui, vixerit Godefridus, & ejuſdem ſæculi anno LXXVIII. Henricus de Breda, cum elogio Viri Nobilis ſubnotans & confirmans donationem quamdam Grimbergenſibus Religioſis factam à Waltero Berthout; & anno M. CC. XII. in donatione Oſſendrechti per Ducem facta *Godefridus de Breda*, militum ſuorum & vaſallorum coronâ ſtipatus & 12. Villarum (tot enim erant tum ditionis Bredanæ Tribunalia) hominibus. Idemque anno M. CC. XVI. Curiam *de Nieulandt* Tongerloënſibus cedere, & idem aut alius eodem nomine anno M. CC. XLVI. teſtamentum condere, quod extat in Codice Michaëlitico his verbis:

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ego Godefridus Dominus de Breda ob remedium animæ meæ Parentumque meorum, tale condidi Teſtamentum. Prædicatoribus in Antverpen, *apud quos ſepulturam elegi, centum libras Lovanienſium, in decem annis ſolvendas, pro quibus annuatim apud* Hildernisse 50. *ſextaria avenæ infra dictum terminum accipiant, in eleëmoſynam contuli. Item in ſubſidium Terræ Sanctæ, pro redemptione Crucis in terra de Breda* 100. *Marcas Sterlingorum. In molendino cum ductibus &* 20. *ſextariis ſiliginis &* 20 *ſextaria bordei .... tam à me, quam à Patre & Matre......* Sic Manuſcriptum. *Inſuper Arnoldo de Dieſt, fratri meo,* 1000. *libras Lovanienſes in eleëmoſynam contuli ſuper villas* Schoeten, Merxem & Eeckeren, *quas cum omni jure integraliter tenebit, ſalvo teſtamento prænotato, & ſalvo jure uxoris meæ; fructibus in ſortem non computandis, donec dictæ* 1000. *libræ Lovanienſes à meis heredibus ipſi Arnoldo totaliter fuerint perſolutæ. Inſuper cuilibet Eccleſiæ in terra mea ſitæ ad faciendum reparandum* 20 *ſolid. Lovanienſes contuli. Sacerdotibus vero iſtarum Eccleſiarum trecenalem. Monialibus de Borchſlito* 100 *ſolidos Lovanienſes. Hoſpitali de Breda* 3. *libras Lov. Hoſpitali de Bergen* 3 *lib. Lovan. Hoſpitali Antverpienſi* 20 *ſolidos Lovanienſes annuatim, quos nobis ſuper diverſa bona in cenſu ſolvere tenebantur; ita tamen quod in recognitione Dominii inde heredibus ſolvere tenebuntur ſex denarios Lov. & pro iſta eleëmoſyna anniverſarium meum in perpetuum ſervabunt, & de his denariis in die anniverſarii mei pauperes reficientur. Leproſis ibidem* 40. *ſolidos Lov. Beginis clauſis ibidem* 20. *ſolidos Lov. Mechliniæ leproſis* 50 *ſolidos Lov. Hoſpitali* 30 *ſolidos Lov. Ad fabricam Eccleſiæ Fratrum Minorum ibidem* 50. *ſolidos Lov. Sacerdotibus ibidem* 30 *ſolidos Lov. Ad fabricam B. Catharinæ ibidem* 20 *ſolid. Lov. Beginis decumbentibus ibidem* 20 *ſolid. Lov. Eccleſiæ B Mariæ ibidem* 5 *ſolid. Lov. Eccleſiæ B Rumoldi* 5 *ſolid. Lov. In Valle Liliorum* 100 *ſolid. Lov. In Valle Roſarum* 100 *ſolid. Lov. Ad Fabricam Monachorum S. Bernardi* 100 *ſolidos Lov. Ad Fabricam Eccleſiæ de Schoeten* 30 *lib. Lov. Sacerdotibus ibid.* 30 *ſolid. Lov. Decimam meam de Santvliet, Conventui B. Michaëlis in Antverpen in eleëmoſynam contuli: ita videlicet, ut ſi ego, vel aliquis anteceſſorum meorum, Conventum illum turbavi, vel damnificavi, per dictam eleëmoſynam abſolvamur, & quod anniverſarium meum ibidem obſervent. Item Abbati de Conventu Villarienſi* 100 *Marcas ſterlingorum in eleëmoſynam contuli. Ita videlicet ut ſi ego vel aliquis anteceſſorum meorum ipſos in aliquo damnificavimus, vel moleſtavimus, per iſtam eleëmoſynam inde abſolvamur. De controverſia autem quæ inter ipſos & nos vertitur, in Abbatem S. Michaëlis in Antverpen, & Priorem Fratrum Prædicatorum in Antverpen ſic compromittimus, ut ipſi diligenter & fideliter inquirant jus Monaſterii Villarienſis & noſtrum, & quicumque de jure habebuntur, eis liberè aſſignent. Homines verò in terra noſtra manentes & ſervilis conditionis exiſtentes liberos dimittimus, tali conditione, ut poſt obitum eorum ſinguli* 12 *denarios Lov. pro turmodo perſolvant à* Fryſſendyck. 10 *libras Lov. ad Capellanum meum in domo mea* Schoeten *aſſigno; ita videlicet ut ego, vel ſucceſſores mei, vel uxoris meæ, dum ibidem non manemus, Capellanus in Eccleſia de Schoeten ad Altare B Virginis tenebitur deſervire, & ſi uxor mea medietate iſto-*

rum proventuum noluerit carere, & ipſi rerum penſatio fiat ubicumque rationabiliter elegerit in terra noſtra. Item Henrico filio meo unico 100 *Marcas Colonienſes in eleëmoſynam contuli ſuper medietate conductus de Breda, & ſuper tres manſas videlicet* Wyllybanch, *& Henrico Vulpis, & Joanne de Colonia. Anſelmo dicto Heya pro ſervitio ſuo dedi* 20 *lib. Lov. Daniëli de Zela* 20 *libras Lov. Henrico de Baerle decimam de Ginneken, quam à me in pacto habuit, liberam dimitto. Rogero* 100 *ſol. Lov. Conæ* 100 *ſol. Lov. Bodino de Bergen* 100 *ſol. Lov. Nicolao de Beke Notario meo* 10 *lib. Lov. Joanni Garcioni meo* 3 *lib. Lov. Hujus igitur executores Teſtamenti duxi eligendos Viros Religioſos, Abbatem videlicet de Villers, & Abbatem S. Michaëlis in Antverpen, & Priorem Fratrum Prædicatorum in Antverpen; quibus eo libentius, ut fideliter pro teſtamento meo laborarent, eleëmoſynam meam contuli, cum hoc etiam facere teneantur, cum ſim cruce ſignatus. Inſuper cum eis executores meos elegi Viros Nobiles,* Aencotam Beth. D. B. etiam Berthout & D. W. de Grimbergen; quibus humiliter pro animæ meæ remedio ſupplico intuitu divinæ pietatis ut hoc Teſtamentum meum fideliter exequantur cum Viris Religioſis prænotatis. Et ſi aliquem de prænominatis executoribus præpeditum negotiis abeſſe contigerit, & Abbates vel Prior unum de ſuis fratribus per litteras ſuas ad executionem hujus teſtamenti pro ſe miſerint, in omnibus poteſtatem ipſorum obtineant, ac ſi ipſi Abbates & Prior eſſent præſentes. Si tamen Nobiles tum etiam aliquando intereſſe non poterunt, quoſcumque etiam per litteras ſuas patentes pro ſe tranſmiſerint, poteſtatem eorum in his exequendis obtinebunt. Teſtes autem, qui huic facto interfuerunt, ſcilicet Magiſter Godefridus Decanus Lovanienſis, Frater Wilhelmus de Eckerna, & Frater Lambertus ſuus ſocius. D H. de Berthout, & D Wilhelmus de Grimbergen, & D. Ægidius de Berchlaer, Nicolaus Canonicus de Beke, Anſelmus Heya &c...... Ne igitur &c..... cum appenſione ſigillorum noſtrorum teſtamur Godefridum iſtud condidiſſe Teſtamentum &c.... & quia ego pro Domino Abbate S. Michaëlis &c... Actum anno* 1246. *Marci Evangeliſtæ.*

* Sic Manuſcriptum.

Sic Manuſcriptum.

Merito autem dubitavi, idemne hic, an alter ſit à ſuperiore, eò quod archiva ejuſdem loci referant Lutgardim Dominam terræ de Breda anno 1231. cum filio Godefrido donationes aliquot..... Sic Manuſcriptum.

Quicquid eorum ſit, ſurrogatus eſt Godefrido Henricus, primus Majeſtatis Urbanæ apud Bredanos conditor, eò quod inveniatur litteris anni 1252. civibus oppidi ſui immunitatem ab omni exactione & tributo concedere, excepto ſi ipſe captivus, filius Equeſtri Baltheo inſigniendus, filia nuptui danda eſſet; additâ etiam Scabinorum Curiâ & poteſtate ſuper dubiis Senatum Antverpienſem conſulendi. Obiit anno 1262. ſepultus in Cœnobio D. Bernardi cum filio & hærede cognomine, Viro quidem Sophiæ Berthoutiæ (cum qua & ſocero Waltero Mechlinienſium Domino Curatore ſuo anno 1263. & 1267. vendit certa mora) ſed infœcunda. Errare enim puto, qui Eliſabetham & Aleydem ſorores, Henrico & Arnoldo à Lovanio fratribus elocatas, filias ei tribuunt; nec ſatis conſtare ſibi aut veritati Genealogias vulgares, ſtemma hoc modo concinnantes.

HENRICUS Baro Bredanus.
GODEFRIDUS Baro, obiit 1246.
N. uxor Arnoldi Gaesbekani.
N. uxor Wezemali.
ALEYDIS Razonis Liedekerkii uxor.
HENRICUS Baro, obiit 1262.
N. uxor Henrici à Lovanio.
ELISABETH uxor Arnoldi à Lovanio.
GERARDUS Dominus Bergen.
RAZO; PHILIPPUS, SEGERUS, alii.
HENRICUS Vir Sophiæ.

Quemadmodum enim, de Henrico ſtemmatis hujus Principe, ejus filio, nepote, abnepote, ſuperius ex Diplomatum fide attuli certiſſima, ſuum ita merito cætera fidei adibunt periculum, ſi ad Diplomata veluti trutinam examinentur.

Inprimis cùm Arnoldus de Gaesbeka *Tutoris legitimi & Domini de Breda* titulo uſus reperiatur anno 1268 ſeparationi Eccleſiæ à Parochia *Niſpenſi* aſſenſum præbere, & alias ſe Dominum in *Hulſdonck*, *Langedonck*, & *Roſendael* appellare, ſequitur dotalitio aut ſucceſſionis Jure ei aliquam terræ Bredenſis, cujus ſe Dominum vocat, partem poſſediſſe, & interim agnationis Jure impuberis Domini tutelam arrogaſſe, etſi quis fuerit an Henr.... Vir Sophiæ, aut potiùs Aleydis...... non mihi liquet; etſi magis ſuſpicer has ejus filias, aut certè Henrici ultimi ſorores fuiſſe, quam filias, brevi ævo ultimi perſuaſus & curatelâ ſoceri ejus non utique neceſſariâ ſi maturus fuiſſet. Ad uxorem Weſemalii quod attinet, cum reſcriptum

tum Ducale anni 1287. referat hæreditatem Bredanam ex parte quondam matris ſuæ provenientem, id eſt dudum mortuæ; faciliùs inducor ut credam potiùs Godefridi illam ſororem fuiſſe quàm filiam, quod volunt alii. De Aleyde porro Razoni Liedekerke elocata hæreo, num ad annum 1272. vixerit Servatius Liedekerkius titulo Domini Bredani inſignitus in faſtis Cœnobii Vallis S. Catharinæ, quod cum uxore & filio Victore fundavit: unde manifeſtum ante Razonem & Aleydem ibi nominatos Liedekerkios in terra Bredenſi dominatos, & magis proclivè foret Razonem hujus Victoris fratrem fuiſſe.

CAPUT X.

Ditio Bredana ſub Henricis tripartita. Henricus & Arnoldus à Lovanio, Illuſtres Bredæ Domini. Hujus donationes & benefacta varia. Diploma Ducale anni 1287, quo vetus ditio Bredana inter Liedekerckium Bredæ, & Weſemalium Bergarum Dominos dividitur: quibuſdam in commune relictis.

Quicquid omnium ſit, hoc citra controverſiam eſt, Henricis duobus Primatum Dominii tenentibus, *Gaesbecanum*, *Liedekerkium*, *Wezemalium* partes alibi hæreditatis obtinuiſſe; poſt mortem eorum excluſis omnibus, Henricum, & mox Arnoldum à Lovanio ſucceſſiſſe, nepotes Henrici Brabantiæ Ducis; à quibus ſimiliter non parum ornamenti Bredanus acceſſit. Ille enim Herſtalli Dominus, & alibi anno MCCLXXVII. legitur inter ſubditos dominiorum ſuorum fœdus quoddam iniiſſe, & fratrem ſuum Arnoldum in terra Bredenſi Vicarium, judicemque ſuum inſtituiſſe, teſte his verbis diplomate ejus:

Arnoldus de Lovanio, Dominus de Bruhames univerſis præſentes litteras viſuriis ſalutem & ſcire veritatem Noverit Univerſitas veſtra, quod nos tamquam judex ex parte fratris noſtri H. de Lovanio Domini de Breda contulimus jure feudali Joanni de Langdonck, & Willelmo fratri ſuo, & Willelmo filio dicti Willelmi ſeptem manſos Mori jacentes ante bona eorum in Langdonck, & ipſi recipient dicta bona in feudum à præfato fratre noſtro Domino de Breda, cùm ipſos ad præſentiam ſuam contigerit pervenire &c. Datum anno Domini 1273. in Octava Epiphaniæ.

Vocat ſe hic Arnoldus Dominum de Bruynhames, id eſt, Caſtri veteris Danici, quod fortè ei obvenerat in diviſione hæreditatis; cum paucis poſt annis, id eſt, ab obitu fratris, Dominum ſe indigetet terræ de Breda; fuitque vir undique maximus; Cœnobii Hubergenſis fundator; Vallis S. Catharinæ tranſlator; Abbatiarum Thorenſis, Bernardinæ, Tongerletenſis, Michaëliticæ Benefactor; Reipublicæ providus adminiſtrator, qui in declaratione bonorum Abbatiæ Bernardinæ anno MCCLXXVII. teſtes adhibens Scabinos Oppidorum ſuorum de Breda & Bergis, docet illo tempore hæc Oppida fuiſſe, etſi ſerò mœnibus inſtructa; & litteris anno MCCLXXX Bredanis dat prata & communitates cum decimis novalium inter Emelberch, Ypelaer, Molengracht, & Verdeboſch. Quo vivente Joannes Dux controverſiam ab obitu ejus familię Herciſcundæ naſcituram inter hæredes definivit his litteris.

Joannes D. G. Dux Lotharingiæ, Brabantiæ & Limb. Marchio S. Imp. omnibus præſentes &c. Diviſio Ducis 1287. Habetur in fine hujus Tractatus.

Videtis Sanctionem cujus vigore poſt obitum ſine liberis Eliſabethæ anno 1282. & Arnoldi uſufructuarii anno 1290. mandato Ducis Joannes de Bere & Everardus Scholtetus de Antverpia, Equites, limites utriuſque terræ ſtatuerunt, aſſignantes Liedekerkio orientalia cum Bredano; Weſemalio occidentalia terræ de Breda, cum Bergenſi Opido, manentibus indiviſis Gaſtela, novo & veteri Buſco (quæ ad Bergenſes) Steenberga, aliiſque, quæ ad Bredanos, contractu anni 1458. Aprilis 28. celebrato, poſteà tranſierunt. In quo finiam ſingula ſeparatim loca deſcripturus; & in primis Bredam.

CAPUT XI.

De Caſtro Bredano, à Danis primum condito, dein dejecto; poſtmodum reſtaurato ab Henrico, Arnoldo à Lov. & Joanne Polano 1350. Noviſſimè denique ac auguſtiſſimè ab Henrico Comite Naſſavio 1532. Beginagium tum remotum; fundatum 1266. Diploma ejus.

Ut ex ovis pullos, ita ex Arcibus Oppida frequenter reſultaſſe, tum alibi, tum Bredæ obſervabis. Ab Arce itaque gloriæ fundamenta petenda nobis erunt, & Oppidi aſtructi occaſiones. Arce, non illâ, quam prædæ prçſidium Barbarica fundaverat Manus, demerito non tam ſuo, quam ſuorum, ruderibus juſtis conſepultâ; ſed alterâ, quam Henricus Dynaſta habitaſſe, Arnoldus à Lovanio exornaſſe non obſcuris conjecturarum indiciis æſtimetur, è cineribus antiquæ illius velut ſuſcitatam. Verumenimvero cum hæc majeſtati Dynaſtarum non ſufficere ob loci & areæ anguſtiam videretur; ruinam etiam vitio temporum minaretur; Joannes Polanus decima Maii anno 1350. animum adjecit & manum admovit

vit ad novam in proximo fabricam, & perfecit atrio non ineleganti, & turribus quaternis, quarum duæ viſuntur hodiè; aliis cum atrio per Henricum Comitem Naſſavium dejectis. Ille verò opus verè regium molitus, Caſtrum novum ædificare cœpit ad an. Chriſti 1532. quod licet voto authoris ſui non reſpondens, id eſt pro dimidio imperfectum, tamen omnium videntium oculos, abſentium deſideria trahit in ſtructuræ, aut famæ ſuę admirationem. Porticus in ambitu columnis ex marmore patrio (Parium diceres) diſtincto supernè longo ambulacrorum ordine deforis affabrè intertextis ſtatuis, capitellis, baſibus, cœnationes & cubicula antevertit. Ad latus opere Corinthiaco aſcenſus, amphitheatralem putares ad aulam, ſpecie neſcias an ſpatio magis conſpicuam. Undè deſpectus in ſacellum elegans, ab illo ipſo quidem ædificiis & ornatu ſuo decoratum, ſed jam dudum antè à Joanne Polano dotatum, & miſsâ quotidianâ cohoneſtatum. Quid portas referam, & foſſas duplici, alibi triplici gyro, tres Arcis peripherias copioſè munientes? Quid ædificia in unoquoque ambitu, porticus longitudine & latitudine eximias, officinas miniſterialium, valla nuper & propugnacula ad munimen adjecta, hortos & ædificia Falcoburgi vicini? qui & quæ ut auguſtiore vultu obtutus aſpicientium ferirent, placuit vicinam Beginarum Curiam in alium locum ad ædem Wendelini transferri. Erat enim hæc è vetuſtioribus Brabantiæ per Henricum Dynaſtam in conſpectu Arcis fundata, teſte quod ſequitur Diplomate:

Univerſis &c. Henricus Dominus terræ de Breda ſalutem, & rei geſtæ noſcere veritatem; præſentium teſtimonio notum facimus univerſis, quod nos ob remedium animæ noſtræ & parentum noſtrorum omne domiſtadium, in quo Beginæ de Breda ad præſens habitant, quod hactenus à nobis ac prædeceſſoribus noſtris ſub annuo cenſu jure hereditario poſſidebant, conferimus eiſdem in recto allodio ulterius poſſidendum, quitas clamantes dictas Beginas ab omni jure & ſervitio, quod nobis huc uſque dare conſueverunt; & quantum in nobis eſt iſtam capellam & cœmiterium ibidem fieri licentiamus. Volumus etiam quod quidquid ibidem ulterius conſtructum, ſeu ædificatum fuerit, ibidem permaneat ad uſus & utilitatem ſupervenientium Beginarum. In cujus rei teſtimonium & munimen præſentem litteram ſigilli noſtri munimine contulimus eiſdem Beginis roboratam. Datum feriâ tertiâ poſt Dominicam Oculi, *anno* 1266.

CAPUT XII.

Liedekerckiorum Bredæ Dominorum ſtemma. Eorum Privilegia & Benefacta ab anno 1290, *donec Gerardus Raſſegemius Bredanam ditionem Duci temere vendit* 1326. *Capituli Bredani fundationis Diploma* 1303.

Atque hæc de Caſtro, Dynaſtarum Regia; quorum Stemma breve adjiciam, in tres diſtinctum familias: quarum prima hœc:

Rhazo, Liedekercke Baro, vir Aleydis.
Rhazo, Baro Liedekercke, Bredæ & Boularii.
Philippus, Dominus de Ulvenhout & Alphen, fratris hæres, vir Sophiæ Vilune.
Segerus, Dominus Boularii, dono fratrum.
Rhazo, Dominus de Alphen & Gilſen.
Catharina nupta Domino de Moſcicano.
Adelisa, uxor Domini de Raſſegem, Domini de Lens; qui vendidit Bredam.
Margareta, uxor Joannis Leſdalii, Burggravii Bruxellenſis.
Maria, obiit 1351.
Joanna, uxor Arnoldi Gaveri. Aliæ filię.

In hac ſerie Rhazo primus vitâ exceſſit anno 1301. ſecundus anno 1312. Ille ſerius Reipublicæ, hic Collegiatæ Bredanæ Promotor. De Philippo pauca ſunt memoriæ conſecrata, de filiabus ejus plura. Adeliſa enim, ſive potiùs vir ejus Gerardus, magno ære alieno obrutus, præteritis uxore & ſororibus (quarum tamen conſenſus impetrare debebat) Joanni Brabantiæ Duci anno 1326, feſto Valentini in Februario indiviſam hactenus terræ Bredanæ hereditatem vendidit. Antè venditionem tamen beneficia civibus collata intereſt annotare. Vectigal potorium, cibarium, anno 1321. vectigal ſtratorium (Cauſygelt) anno 1290. Urbi dederunt. Erectioni Collegiatæ Bredenſis faverunt, & collatis decimis Canonicorum dotem nummorum auxerunt. Curarunt etiam anno 1308. ſecundam Vallis S. Catharinæ tranſlationem in locum, ubi nunc viſitur; & ſeparationem à Virginibus Noſocomii curam habentibus. Fundationis autem Capituli hoc eſt Diploma:

In nomine Domini, amen. Quoniam morte nihil certius, nihilque incertius horâ mortis: Ego Jacobus Presbyter inveſtitus de Gilze &c. Fundatio Capituli 1303. Habemus in Manuſcripto.

CAPUT XIII.

Lites ſuper venditione motæ, Duce invito malè compoſitæ. Ejus in urbe Statuta 1331. *in Pagis tribunalia erecta* 1328. *venditionis Joanni Polano factæ tabulæ eduntur* 1350.

ITa cœpit, ut dixi, Dux poſſeſſionem adire; Adelizia interim cum ſororibus queri, donec anno 1328. feſto Jacobi addicta ſororibus terra, & hereditatis medietas per arbitros; addicta, inquam, ſed non promptim tradita. Adelizia etiam amicorum conſilio factum mariti improbante, arbiter Rex Galliæ anno 1334. 12. decembris pronuntiavit reſtituendam à Duce terram, à Gerardo pretium venditionis, qui tamen Dux ad ſecuritatem, & titulo reparationum & meliorationum factarum reſervaret uſumfructum. Hęc omnia dicta magis, quam facta, Duce moras nectente, & poſſeſſionem ſervante, imò varia terræ loca pignori dante, imò totam mox vendente Joanni Polano. Quod antequam fieret non parum etiam terra Bredenſis ex Ducali hoc imperio profecit; cujus opificia opeſque ut ſtabilirentur, anno 1331. vetitum ne quis pannificium extra muros in pagis exerceret. Datum etiam Opido jus ponderum & menſurarum; & ne ruſtici exleges viverent, aut in adminiſtratione juſtitiæ moram paterentur, mandatum anno 1328. Nicolao de Niſpen Scholteto, in pagis tribunalia ſtabilire, aut ſingulis, aut ſi parvo inter ſe ſpatio diſſiderent binis, terniſve, quæ inſtar Senatûs Urbani jus dicerent, inque dubiis Senatum Urbis conſulerent; quod hodièque obſervatur; & à ſententia horum ad Urbem appellatur. Venditionis autem ſupradictæ hoc eſt inſtrumentum.

Tabulæ, quibus Joannes Dux Lotharingiæ vendit ditionem Bredanam Joanni Polano. Habentur in fine hujus Tractatus.

Joannes D. G. Lotharingiæ Brab. & Limb. Dux & Marchio. S. Imp. & Godefridus &c.

CAPUT XIV.

Joannes Polanus univerſam paulatim ditionem nanciſcitur. Ejus progenies, Monumenta, Statuta. Moritur 1384. *Filius cognominis* 1394. *Hujus unica hæres Joanna, Naſſaviæ ſtirpi cum Breda innubit.*

POrrò ſupradictus Joannes Polanus, aut pro eo pater patruuſque Duvenvordius jam ante jus Margaretæ Liedekercken anno 1344. & Mariæ anno 49. redemerat; alia etiam loca à pignore liberaverat; alia dono acquiſierat. Adelizia Liedekerckia, filiarum tertia, pertinaciter quidem jus ſuum tuente, & anno 40. ejus ſeculi feudum relevante, & poſſeſſoribus litem movente, & nec ſententiæ aureorum ſcutorum ſeptem millia aſſignanti, & terram interim Bredanam abjudicanti, acquieſcente; ſed tandem anno 95. cum Henrico vander Lecke concordiam acceptis nummis ſtabiliente. Ita non immeritò Joannes hìc reſtaurator Bredani Baronatus poſſit appellari, qui diſtracta ejus membra in unum velut corpus coacervavit: ejus hoc eſt ſtemma:

JOANNES Polanus, Dominus vander Leck, vir Godæ de Hornes, & poſt Elizæ Rotſelariæ.
JOANNES, vir Odiliæ Solmenſis, PHILIPPUS, HENRICUS, Dominus de Heeſwyck & Donder; WILHELMUS, THEODORUS, OTTO Dominus de Hedel.
BEATRIX, uxor Henrici de Bouttershem.
GUDA, uxor Henrici Monsfortii.
JOANNA nupta Engelberto Comiti Naſſavio.

Stirps hæc vix ſemiſæculo Bredæ dominata totam ditionem mirificè exornavit. Joannes quidem hac in ſerie primus, id eſt primus tota potitus ditione, Tripolim (ut ſic dicam) Provinciæ hujus mænibus cœpit circumdare & Bredam imprimis, opere circa annum 1410 perfecto; quod variæ redituum hâc occaſione conſtitutiones videntur convincere de data annorum 1408. 1338. 1392. & circiter: eratque forma tunc Oppidi rotunda, turribus muros intercidentibus, ſpecie eleganti, foſſa & fluminibus alibi ad-alibi illabentibus, Arce latus velut ſtipante, qua forma lectori hic exhibendum putavi. Idem Joannes 1355. Jus & judicaturam Hallæ oppido tranſcripſit, conſtitutâ pannificum parvâ veluti republicâ, & ſequenti anno ordinem præſcribi curavit, quem in expeditione cives & ſubditi ſervarent; ubi definitur cives cum opificum tribubus (erant enim tum illæ plurimæ) ſequi debere Scabinos, & deinde feudatarios nobiles, tandem incolas Pagorum. Templum etiam Deiparæ auxit, ubi inter duas conjuges anno 1384 defunctus ſepelitur tumulo elevato, &, pro modulo ejus ævi, ſplendido. Filius autem Joannes ſimili monumento illatus anno 1394. 10. Auguſti mortuus, cum uxore anno 1428. maritum moriendo ſecuta, cùm prius nova immunitate cives ſuos locupletaſſet; Templum Curiale Sacello, Cœnobia ſuburbana eleëmoſynis auxiſſet, Hoſpitalia bina privilegiis donaſſet. Ceterùm cum unica tot opum hæres Joanna in Naſſaviam ſtirpem tranſiiſſet, unde tantum hęc terra beneficii adepta eſt, ut ſi quis redivivus aliarum priorum ſtirpium adeſſet, Bredam Bredæ non foret agniturus, operę pretium primùm putavi, Stemma Naſſavium, quantum quidem Bredanos Dynaſtas concernit, ob oculos ponere, & tum ſectatim ornamenta urbis enucleare.

C CA-

CAPUT XV.

Stemma Naſſaviorum Dominorum Bredæ, Engelberti I. mortui 1442. Joannis 1474, Engelberti II. 1504, Henrici 1537, eorumque Statuta, Monumenta, Elogia.

ENGELBERTUS Naſſavius, mortuus anno 1442. Vir Joannæ Polanæ mortuæ anno 1456.

JOANNES Comes, anno 1474. Vir Mariæ Loſſenſis; Henricus, Margareta, Maria, Philippus, Wilhelmus.

ENGELBERTUS, Vir Simborgis de Baden, obiit 1504. Joannes.

HENRICUS, Vir Claudiæ de Cabilone, Principis Auranſionum, obiit 1537. Wilhelmus vir Julianæ Comitis Stolbergiæ.

RENATUS, adoptione avunculi Princeps Aurangiæ, obiit anno 1544.

WILHELMUS, obiit 1584. Joannes, Adolphus, Ludovicus, filię plures.

PHILIPPUS WILHELMUS, ex Anna Comite Burana.

MAURITIUS ex Anna Saxonica. Alii ex duabus aliis.

Videamus nunc magna ſub his capitibus corporis Bredani incrementa. Engelbertus Comes initio Principatus non contentus die auſpicali circa reos homicidii Juſtitiæ rigorem clementi indulto leniviſſe, mox vetuit ullas in Pagis terræ Bredanæ merces navibus, vehiculis, aut quocumque alio modo efferri, vel inferri, aut venditioni primæ exponi, anno 1404. Nec multò pòſt anno ejuſdem ſeculi 14. obſervans læſam nonnihil populi ſui majeſtatem, quòd in exercitu Antverpienſium ſigna ſecutus eſſet, litteras non-præjudicii à Duce obtinuit, ne ſcilicet, qui in pleriſque capitalibus juribus Brabantiæ oppidis pares eſſent, temerè peſſumdarentur. Anno etiam 1410. eleganti ſtructurâ Chorum Eccleſiæ Bredanæ inchoavit; & biennio pòſt portas duas non indecoro ſchemate perfecit. Nec ſegnior Joannes filius, ut opum, ita virtutis paternę hęres, anno 1446. cives ſuos exemit ab onere cereviſiario, quod *Gruytam* vocant. Anno 1455. Statuta de jure dicundo ſancivit. Author fuit reformationis in Valle S. Catharinę ſalubriter introductę, teſte anniverſariorum codice ad ſecundam Februarii his verbis:

Commemoratio Illuſtris Domini JOANNIS, COMITIS DE NASSOU *& de Breda*, *& Domicellæ* MARIÆ DE HINSBERCH, *conthoralis ejus*, *cum prolibus*, *qui reformationem & incluſionem Cœnobii hujus à Sede Apoſtolica procurârunt anno* 1463.

Et ibidem: *Nonis Auguſti*, MARGARETÆ DE YISICH *Prioriſſæ anno* 1475.

Tertio Idus Septembris LAURENTII OSKENS *Præpoſiti anno* 79. *mortui*, qui eandem reformationem notantur procuraſſe.

Hujus etiam tempore, teſte Chronico,

aLta bredæ tUrrIs MarCeLLI noCte
Cadebat.

Et tranſlata occulto quodam Divinę diſpoſitionis nutu in Eccleſiam Bredanam miraculo clara Euchariſtia ex *Niewervaert* (de qua alibi fuſiùs) ita ut frequens venerationis ergo accurrens populus, & dona offerens, occaſionem paulò pòſt anno 1468. dederit cogitandi de novo hoc, interque ſplendidiora hujus tractus numerando turris opere; ſuccurrentę non parum Dynaſtarum munificentiâ, ita ut feliciter anno 1509. ſupremum ei faſtigium cruce inſignitum imponeretur. Authoritate etiam ſuâ munivit Gerontocomium 13. virorum per executores teſtamenti Anſelmi Fabri de Breda, Decani Antverpienſis, Protonotarii Apoſtolici, & Archidiaconi Hannoniæ, in Eccleſia Leodienſi fundatum anno 1455. teſtamento Florentiæ ante ſexennium condito.

Joannis ſupra-dicti ſucceſſor, ejuſdem cum avo nominis, ipſo ſtatim initi Dominatus auſpicio privilegia & immunitates à majoribus conceſſas ratas habens, imprimis jus acciſiæ, tam in Urbe quam in Pagis exigendæ, confirmans anno 1475. jus Hallæ pannificum, jus glandium è quercubus per Patrem, ut ait, diverſis terræ ſuæ locis communibus plantatis legendarum; immunitatem à mulctis, ſi puer cujuſpiam caſu periiſſet, & alia id genus. Occaſione etiam incendii vigeſimâ ſeptimâ Auguſti anno 1490 (quo eodem celebratum hìc haſtiludium) piſcarium & avenarium fora cum duobus vicis abſumentis, ſequenti anno vetuit ullas, niſi tegulis, domos tegi. Allaboravit denique ad concamerationis opere coruſcato perfectionem in æde primaria, ad novi majoris Templi in Cœnobio Vallis S. Catharinæ anno 1501 inchoationem. Author extitit Cœnobii tertiæ Regulæ Franciſcanæ Griſearum, anno 1475. ejuſdem Regulæ Nigrarum ad ægrorum ſolatia recenter admiſſarum congregationem promovit. Prioratum denique Virginum ſub Regula D. Auguſtini viventium in *Woeſtenberch* cum matre fundavit, eundemque in *Boymeer*, locum aquarum commoditate urbiſque vicinia aptiorem, transferri permiſit; & uno verbo dicam, Heros fuit undique laudatiſſimus, ſi dotes Principe dignas æſtimaveris; Burgundicæ domûs columen, ſi res in bello fortiter geſtas; Patriæ Pater, ſi & affectum & clementiam in ſubditos. ENGELBERTUS II.

Qui cum in Dominio hoc ſecutus eſt HENRICUS nequaquam inferior, majeſtatis ſuæ in tantum Bredam fecit participem; ut inter pulchriora (Metropoles excipio) Ducatûs Brabantici Oppida primas tenere propemodùm meruerit, ſupra fortunæ nubes in clariſſimo

ſimo famæ cœlo collocanda. Videbatur quidem 23. Julii anno 1534. abſumptis duobus ædium millibus Vulcanus voluiſſe curſum fœlicitatis ejus intercipere; ſed gnaviter à Dynaſta & civibus obviam itum. Ille enim nova quędam privilegia civibus conferens, quaſi fortunam rideret, nec inchoatum Caſtri ædificium ſufficeret, exercitio ad producenda urbis pomœria accingitur, anno 1532. opere ad optatum brevi perducto, Piſcationem Marcæ anno 1515. Civitati permiſſam confirmat & auget; nundinas dici Martialis ante feſtivitatem B. Remigii & Pentecoſten authoritate Cæſareâ curat innovari. Itemque, quod die inaugurationis ſuæ promiſerat, fore ne cives, in precariis Domini, aut Ducis, viatim aut familiatim conferentes, compellantur, more reliquorum Brabantorum, ratione prædiorum ruſticorum, iterum luere. Pauperibus denique centum tam veſtiendis, quam fovendis anno 1532. florenos aureos quingentos annuatim diſpenſandos legavit; & anno 1513. turrim primariam horarii præambulo curavit exornandam.

CAPUT XVI.

Bredani oppidi ſplendor, mœnia, & publica ædificia deſcribuntur. Catalogus Droſſardorum & Scultetorum; Gubernatorum item. Gildæ & Collegia civium. Nundinæ. Curia feudalis. Mauſolæum Engelberti II Obſidionum trium tabulæ & recenſio.

ITa ſenſim, & magno paſſu à malis Breda reſpiravit, platearum concinnitate, ædium elegantiâ eximioque ſplendore, populi humanitate, Senatûs prudentiâ, civium induſtriâ; & quamvis civilis belli Belgici claſſicum etiam non parum afflixerit, magis terruerit; tamen ea per ipſas turbas, velut nubes quaſdam, caput extulit ſerenius. Vidi, & ducibus Henrico Montens J. C. eximio, & Gerardo Havermans J. C. (quorum auxilio multum profeciſſe me fateor) cum voluptate vidi occaſione bellorum foſſis urbem munitam, latis pedes ducentos & quinquaginta, coronata propugnaculis mœnia, altitudine 40. latitudine 30. pedum; in quibus ſeries ulmorum quinque pedum inſtertitio diſtantium una, proximis annis viginti ordinata, & quercuum duæ, ante portas potiſſimum tres pontibus ſubliciis & vario anfractu ingreſſus ſecurus, ab earumque una non longè diſtans molendinum quatuor rotis verſatile, à 50. circiter annis Aderæ fluvio interjectum. Vidi etiam curâ Præfectorum Reipublicæ & ſacræ recens adornatum Orphanotrophium; Curiam quoque, uſui magis, quam oculis factam; & fori Templique Curialis viciniâ opportunam, ubi annuatim per Baronem creandi octoviri cum nono Præſide, ſive mavis Conſulem appellare, Jus hebdomadatim dicunt, Conſilium ſecundario Quæſtorem agente, & Decemviris Tribunorum inſtar plebi patrocinantibus. Exhibita mihi Droſſardorum & Scultetorum à centum annis ſucceſſio hæc:

Anno 1504. *Wynandus van Maſchereel*, & ejuſdem ſæculi anno 25. *Fredericus de Reneſſe*, Eques, Dominus de Mal.
Anno 1538. *Joannes de Reneſſe* Eques, Dominus de Many & Mal.
Anno 1552. *Jacobus Seraerts.*
Anno 1576. *Joannes van Berchem*, Eques.
Anno 1579. *Rudolphus van Stakenbroeck.*
Anno 1582. *Henricus van Steenbor.*
Et denique *Joannes de Wyngaerden.*
Et anno 1590. *Ferdinandus de Bernuy*,
Droſſardi fuerunt, qui Dapiferi olim etiam; & habuerunt anno 1303. *Godefridum de Bergis*, anno 1277. *Joannem de Wynegem*, aliàs alios.
Sculteti autem
Anno 1513. *Paulus Naſſovius* N.
Anno 1573. *Joannes van Maſchereel.*
Anno 1530. *Joannes van Wyngaert*, Eques.
Anno 1542. *Theodorus van Aſſendelft*, Dominus de Beſoyen.
Anno 1554. *Nicolaus*, ejus filius.
Anno 1557. *Lancelotus van Wyſtiet*, vice *Jodoci van Eyck.*
Anno 1558. *Adam van Berchem.*
Anno 1565. *Godefridus van Haeſtrecht*, Dominus de Drunen.
Anno 1578. *Joannes van Aſſendelft.*
Anno 1581. *Joannes de Vos.*
Anno 1590. *Gerardus de Pelgrim.*
Qui verò à tempore turbarum, Gubernatorum titulo hic præfuerunt, utrarumque partium, viri bellicoſi, hi ſunt:
Anno 1568. *Petrus de Quaderebbe*, Eques, poſt Dominus de Saint Bromy.* * Forſè Remi.
Anno 1577. *Franciſcus Verdugo.*
Anno 1579. *Rodolphus D. de Staekenbroeck.*
Anno 1581. *Claudius Barlamontius*, Dominus de Haultepenne.
Anno 1583. *Camillo de Monte.*
Anno 158.... *Gerardus Lancevecchio*, Chiliarcha Italus.
Anno 1590. *Carolus de Haranguieres.*
Et denique *Juſtinus Naſſovius*, qui ut armis Muſas, ita humanitatem & virtutem generi feliciter adjunxit.

Exhibita etiam mihi trium contuberniorum veterum ſcita, quæ Gildas vocant, & duæ Rhetorum cameræ. Opificum etiam diverſorum Collegia, quorum olim præcipui Pannilanci viguêre. Et Princeps Mauritius nundinarum annuatim duarum 15. Martii & Octobris immunitate, coriorum nundinationibus & mercatui permiſſa, viſus eſt hoc mercatorum genus in locum aliter promoviſſe. Vidimus etiam Curiam Feudalem Baronis perantiquam, Cameram rationum (quod rarum in Belgio)

propriam, Præſide *Joanne Baptiſtâ Keermans*, Equite Aurato, è Nobilitate Mechlinienſi, & Principi Aurangiæ à Conſiliis ſanctioribus, cui plurimum debet hîc noſter labor. Vidimus ampliùs in æde maxima ſplendidiſſimum Mauſolæum Engelberti ſecundi Comitis, paucis toto Belgio Dynaſtarum tumulis cedens, ab Henrico Comite ejus cognato & unico hærede exſtructum; ubi dictus Henricus, & filius ejus Renatus etiam ſepulti ſunt, monumentis bellorum injuriâ diſſipatis. Vidimus & graphicè delineatas tres Urbis Bredanæ obſidiones, primam anni 77. cum à Germanis ductu Baronis Fronsbergii cuſtoditam Comes Hokenlous obſidione cinxit, deditione cepit, nomine Ordinum Belgii. Secundam anni 81. cum Claudius de Barlaymont, Hautepennæ Dominus, Regiarum partium, exiguo munitam præſidio, 28. Junii recuperavit fortiter reſiſtentem, deſideratis defendentium capitibus ferè centum, oppugnantium (preter aquâ vel igne conſumptos) quingentis. Tertiam anni 90. cum eleganti ſtratagemate 4. Martii onerariâ ceſpitum, velut equo Triano, clauſus miles Duce Carolo de Herauguieres, è Cameracenſi Nobilitate, cæſis cuſtodibus, & obviis, Caſtro, & mox Urbe potitus, incautam in manus Principis Mauritii & Confœderatarum Provinciarum reponit. Quas Bredanæ fortunæ viciſſitudines carmine expreſſas libet ſubjungere, Chronico primum.

An tIbI LaUs FronsberChe erat InVICtâ
Urbe paCIsCI?
HoſtI neMpe anno hoC eſt Breda præda tUo.

CAPUT XVII.

Amœnitas urbis & agrorum. Ædes ſacræ, & Nobilium. Pagorum ad occidentem deſcriptio à Ter Heyden *inchoata. Qui inde oriundi Nobiles.* Haeghe *ejuſque appendices, Sacella & Prætoria Nobilium.* Rysbergen, Sundert, *& orti illinc Nobiles.* 't Huys te Laer, *olim Wyngardorum, horum proſapia & origo.* Etten, *& priſcæ illius opes, Nobiles, ædes, decimæ.*

RAdulphus de Rivo Decanatui Tungrenſi anno 1403. immortuus de Canonum obſervantia doctiſſimè ſcripſit, & in procemio Bredanos populares ſuos à pietate commendat. Hieronymus Bioul, Sarti Toparcha, dicere ſolitus eſt, ideò habitationem Bredanam (erat enim Decanus in Collegiata) præ aliis ſibi placere, quod frequentia ibi nobilium, & placidiſſimum à tumultu plebeiorum flueret otium, quæ vera eſſe, magis tamen fuiſſe, notabimus, ſi aut pedibus ditionis Bredanæ Pagos, aut oculis hanc eorum deſcriptionem percurramus. Ecce in primis ſub Curiali Bredana Virginum Cœnobia quatuor, venientibus in numerum hoſpitalariis; Collegiatam unam, Hoſpitalia terna, Sacella Jodoci & Antonii Sodalitiis ſuis inſtructa. Joannis etiam Equitum Hieroſolymitanorum Ædicula, præter Caſtri Capellam, & Leproſaria, menſaſque pauperum opulentas. Ecce tot Nobilium ſplendida ædificia in Urbe, Reneſſiorum Dominorum de Mal & Elderen, Wyngardorum, Ockeriorum aliàs de Blioul, Weſſeliorum, Maſſchereelorum, Conroiorum, Wardenbergorum, Aſſendelftiorum, Waelwicanorum, Brechtanorum, Canterorum, & aliorum nomen ſervantia, vico uno ab Equitibus unà habitantibus nuncupato. Agros ſuburbanos paſcuos imprimis Marcæ fluminis allapſu irriguos; incumbente ripis vico ab ericis nunc, aut ſepibus nuncupato; cujus Sacellum ante duo ſecula erectum conſenſu Domini de Breda & Capituli; ara ejus principe anno 1401. honori ſalutiferæ crucis nuncupata; & decem poſt annos per Senatum Urbanum facta facultate admittendi illud in communionem oneris paſtoralis. Hinc oriundi Patricii Lyrenſes de Wayenberch appellati; hinc Bruxellenſes Ter Heyden, quorum illi Anſelmum Chiliarcham ſub Maximiliano Archiduce ſtrenuiſſimum & Rupelmundæ Caſtellanum; hi Joannem, poëmatibus editis clarum, ante ſeptuaginta annos produxerunt. Curiam etiam Monachorum aliquando fuiſſe nomen appendicis ita vulgo notæ teſtatur. Ad alteram Marcæ, & utramque Aderæ ripam pagus à Martino Tutelare, aut Marſacis olim, nunc à ſepimentis *de Haegen* veram ſortitus nominis rationem juriſdictionis ſuæ Eccleſiaſticæ alas latè expandit intra ipſos Oppidi muros. Ibi enim neceſſitati concluſorum mœnibus extructum anno 1362 Sacellum, vix Templo cedens, Markendaliç, non à Divo Marco (Mariano enim nomini dicatum eſt) ſed à ſitu ad Marcæ & Aderæ confluentem appellatum. Inter hujus limites Sacellum D. Antonii *op den Fellenbort* collatitio ære incolarum circa annum 1382. ſurrexit; quod frequentes interventu illius Divi contagionem evaſiſſe crederentur. Similiter vetus titulo D. Gertrudis, horum locorum quondam Dominæ, à Naſſoviis Principibus eſt reſtauratum, à poſſeſſoribus, quod opinor, vicini Prætorii Torrentini olim exædificatum. Sicut ædes Mariana de *Gageldonck* à Dominis de Heele legitur fundata. Nec tacendum Regularium Divi Auguſtini Virginale Cœnobium, quod novum vocant in *Bovmeer*; ab Engelberto ſecundo ejus nominis Comite fundatum. Nec diſſimulandum, hanc Curialem, poſt ſeparationem à Gilzenſi anno 1316. factam, Sacellis pluribus & ædificiis locupletatum, altaribus item aliquot, teſte veteri regiſtro Leodienſi dedicatis anno 1408. Nobilium etiam iis locis inſignis fuit frequentia; ortis hinc Patriciis *de Burghſt* Trudonopoli, *de Hylaer* Thenis,

Ter Heyden.

Haeghe.

Laeſcis

Lieſch Mechliniæ. Imprimis autem Gentilibus à Bruxellis *Hambroeck* in Campinia clariſſimis, dein *Eumeer* & *Gageldonck* in patria & Prætoria in agro habentibus, quorum reliquiæ ſuperſunt, etſi in alias ſtirpes tranſlatæ; hoc Domini Joannis *vander Straeten* Equitis, Domini de Weſpelaer, modò illud Henrici *de Wyngaert* Batavi Domini de.....

RYSBERGEN.

Proxima Hagenſi eſt ad Aderæ ripas Riſbergenſis Eccleſia, Perſona perſonatus & duabus Vicariis ornata, Abbatiæ Bavonenſis quondam Præpoſitura. Ita enim in diplomate anni 1204. video ſubſcribere Joannem Præpoſitum de *Riesbergen*. Nec aliud quidquam præter ſilvam inſignem itra limites Pagi & piſcationem, memoriâ dignum obſervavi. Familias enim *van Oucle* Patricias Antverpiæ, & *Haſeldonck* Lyræ notas, quas aliquando putavi hinc oriundas, poſteà dedici Campinienſes eſſe.

SUNDERT.

Ad ſequentem igitur eodem fluminis & viæ ductu vicum *Sundertum* venio, *magnum* ad diſtinctionem alterius, aut ob Dynaſtarum Bredenſium olim habitationem: quâ occaſione familiæ nobiles in vicino magnâ ambitione affectabant ruſticari. *Huldonkani*, qui apud Leodienſes Abbate uno in D. Jacobi, Præpoſito uno in D. Lamberti, *Wayenbergenſes*, qui in agro Bruxellenſi & Urbe Thenenſi extructis Prætoriis, *vanden Broecke*; qui Lovanii & alibi publicis functionibus famam pepererunt; huic loco natales debent ſtirpium ſuarum. Cumque partem ejus Brabantiæ Dux, tamquàm Dominus feudi Bredenſis, hodieque obtineat, ego ampliùs crederem libenter Parochiam D. Trudoni ſacram à Trudonenſi Abbatia aliquando pependiſſe, & Baroni Bredano tranſcriptam; etſi certa, quæ fidem faciant, nondum repererim documenta. Supereſt hic

'tHUYS TE LAER.

Prætorium Larenſe, olim Baronis Domicilium, pronuper ad vitam à Barone aſſignatum uxori Jodoci Daelhemii, Dunghæ Domini; nunc à Gentilibus de Wyngaerden Bredæ dudum inſitis poſſeſſum; qui ex Germania & Palatinatu oriundi creduntur, & Baronatum eodem nomine apud Spiram poſſediſſe, unde hodieque inſignia in Templis & adeò portis Bredenſibus conſpicua ſunt; primuſque horum Sigiſmundus cum Wenceſlao Duce in Brabantiam delatus, in Taxandria Familiæ & fortunarum fixit domicilium; & poſteri Præturis Sylvæducenſi & Bredana ſæpiùs functi, Sacelli Venerabilis Sacramenti apud Bredanos Fundatores, & Cœnobiorum in ſuburbano dotatores extitêre, ampliter ſub Carolo Cæſare honorem virtuti debitum nacti. Claruerunt armis recenter Joannes, & Jacobus; ille locum tenens Chiliarcha Cæſaris; hic Martini Roſſemii, & denique Chiliarcha, glorioſâ apud Metas morte mortuus; ut taceam veteres illos Æqueſtris Ordinis Henricum in Brunſwicenſi & Wormatienſi, anno 1209. & alium eodem nomine in Elingenſi, anno 1374. Erneſtum in Dermſtatenſi, anno 1405. Wolfgangum Heilbrunenſi, anno 1408. haſtiludiis & conflictationibus præſentes; Equites ubique clariſſimos, & fidei in Religionem Catholicam & Principes inconcuſſæ. Nec togâ minùs inclaruerunt, qui recenti memoriâ numquam ſatis laudandum habuerunt Eccleſiæ Leodienſis Præpoſitum Wynandum, qui nominis, virtutis & dignitatis hæredem hodieque habet ſummis imiſque acceptiſſimum, cujus Pater Joannes Caſtri Ultrajectini Vredenburgh Capitaneus & Caſtellanus obiit anno...... vidi Antiſtitis cujuſdam marmoreum apud Sulpinenſes Epitaphium, ubi ſtemmata & inſignia gentis ad oculum licet intueri. Quæ ideò refero ut gratuler noſtræ Brabantiæ, quæ plures ejuſmodi ex nobiliſſimis totius Europæ Familiis diverſis temporibus hoſpitio excepit, & fœcundæ matris inſtar cum fœnore remittit. Sed redeo ad Sundertum, ſeu potiùs ab eo à majore ad minus, Tongerletenſibus quidem ab Arnoldo à Lovanio donatam habens Eccleſiam, ſed quam titulus D. Willibrordi perſuadeat olim fuiſſe Epternacenſium. Conjecturam hanc meam ne quis abſonam ſuggillet temerè, in exemplum ſimile offero omnes Campiniæ Eccleſias, nunc aut nuper ab Epternacenſibus poſſeſſas, Willibrordo inſcriptas, qui in Taxandria & Pago Ryenſi (Stryenſi legunt aliqui codices) Evangelium annuntiavit. Sub hoc vico *Maerberga* eſt, neſcio quid marinum olens: itemque plantaria quercuum una, & ſolitudo cuniculorum venatu & latibulis olim non infrequens. Nec deſtituitur commoditate vicini aquæductus, qui illinc Sprundeliam, de quo ſuprà dixi, hinc Ettenum, ſacris prophaniſque titulis nobilem Pagum, beat ſuâ navigatione.

ETTEN.

Ettenum, inquam, tantâ olim opum affluentiâ, ut in commune Ducatus Brabantici ſubſidium conferendo, non pagis, non municipiis, non Opidis, ſed pleriſque Baronatibus & Præfecturis conferretur. Nec mirum, cùm prompto expeditoque itinere integrum eſſet ejus incolis in Hollandiam, Zelandiamque, & aliò negotiandi gratiâ excurrere; & domi haberent inæſtimabiles ceſpitum theſauros, exteris communicandos. Habes Senatum Urbanis haud inferiorem, nec ſimplicem, eò quòd anno 1267. Henricus Baro cum Sophia conjuge & Walthero Berthoutio Curatore hominibus obnoxiis Tribunali Hoevenſi ſub Etten legem præſcripſit propriam, quâ inter alia obtinent, ut bona ab alterutro conjugum collata in ſubſidium, unde reſultârunt, redeant. Habes Prætoria nobilium aliquot, nominatim *vander Stratiorum*; & aliud quod nunc devenit ad *Henricum van Etten*, Præſidem Cameræ rationum Brabantiæ, & commeatus militaris Præfectum primarium, virum nobilem & induſtrium, qui ut nomen, ita Familiam Etteno repetit Antverpiæ florentem. Habes Eccleſiam Deiparæ titulo à Gilſenſi ſeparatam anno 1316. opere ſpectabili & turri conſpicuam, à qua dependet Leurenſe Sacellum; anno 1284. fundatum ab

incolis; etiam Hoſpitale à *Joanne van Hout* Equite, & Catharina ejus Uxore fundatum in honorem Sanctorum Joannis Baptiſtæ & Evangeliſtæ, Catharinæ & Barbaræ, ad exercendum ibi ſeptem opera miſericordiæ, quinque pauperibus; excipiendum etiã duos ſingulis noctibus hoſpitio pauperes, ſive peregrinos, prout diſertis verbis præſcribunt dicti conjuges ultimi Teſtamenti tabulis anno 1454. Martii 17. datis. Decimas porrò villæ ſuæ appendiciſque de Etten Arnoldus à Lovanio anno 1277. Thorenſibus donavit. Ideoque poſt 22. circiter annos Raſo de Gavera profitetur nihil ſibi in appendicium (ita enim vocant) de Etten juris reſtare: intellige quoad rem ſacram.

CAPUT XVIII.

Ceteri pagi ad orientem deſcribuntur. Ginneken *cum Sacellis. Cœnobium in* Weſtenbergh *erectum* 1476, *Diplomate docetur. Prætoria illic & binæ ſilvæ.* Ulvenhout *vetus Dynaſtia* Bavel. Gilſe, *ejuſque olim appendices, decimæ, Curia Thorenſium, Patronatus.* Baerle, *& ſacella illic.* Alphen *cum ſacris.* Caem. Ooſterhout, *ejus antiqua jura, Dominia Arx Stryenſis, Stryenſiſque Comitatûs reliquiæ.*

ATque hęc quidem occidentalia ſunt terræ Bredenſis cis Marcam; reſtant alia ad orientalem ripam ejus; inprimiſque *Ginneken* S. Laurentii patrocinio celebrem habens Eccleſiam, à Gilzenſi ſimiliter avulſam, à qua dependent Sacella hęc: Divæ Annæ in *Hoſenout*, D. Sacobi in *Galder*, & D. Huberti in *Strybeeck*; intra cujus ambitum primò deſtinatum D. Auguſtini Regulariſſarum Cœnobium ab Engelberto ſecundo, teſtibus fundationis litteris hiſce.

GINNEKEN.

Diploma erectionis Cœnobii in WESTENBERGH. 1476.

Univerſis & ſingulis præſentes litteras, ſive præſens publicum inſtrumentum viſuris ſeu audituris Maria de Loen *relicta quondam Illuſtris Comitis* Joannis de Naſſau, *de Vianden, & de Dieſt, Domini de Breda, &* Engelbertus Comes de Naſſau *& de Vianden, Comes de Breda, ejus filius, ſalutem in Domino, cum notitia veritatis. Notum facimus, quòd nos de noſtra, noſtrorumque parentum & progenitorum ſalute cogitantes, ac terrena pro cœleſtibus felici commercio commutantes, Monaſteriumque perpetuum Sanctarum Virginum ſeu Sanctimonialium numero 25. de ordine & obſervantia regulari S Auguſtini ac ſub clauſura Monaſtica, ubi nimirum majeſtatis laus è virgineis organis aſſiduè reſonet, animæque prædicti quondam Joannis Comitis de Naſſau ipſarum Religioſarum devotis orationibus fervens memoria habeatur, erigere cupientes in loco vulgaliter nuncupato* Weſtilberghe; *infra manſum ab eodem loco ſimile dictum, in prædicto Territorio ſituatum, omnibus melioribus modo, viâ, jure, causâ, ac formâ, quibus meliùs & efficaciùs potuimus & debuimus, poſſumus & debemus, dedimus, contulimus, & aſſignavimus perpetuè & irrevocabiliter ad opus erectionis Monaſterii hujuſmodi manſum prædictum, cum omnibus & ſingulis ſuis pertinentiis ac eis modo ac formâ, quibus quondam* Joannes *filius naturalis* de Lecka, *nominatus* de Weſtenberga, *ipſum manſum tempore vitæ ſuæ tenere & poſſidere ſolebat, ſub annuo onere unius ſextarii ſiliginis pauperibus in Bavel, juxta teſtamentariam ordinationem præfati Joannis de Lecka, in die obitus ſeu anniverſarii ſui ſingulis annis erogandi, & diſtribuendi in panibus ex eadem ſiligine coctis ſeu piſtis. Nec non ſub aliis cenſibus & oneribus ex ipſo manſo ab antiquo exeuntibus, & quæ prædictus Joannes de Lecka ex illo annatim ſolvere & portare conſuevit. Sub tali conditione præmiſſis annexa, ut poſtquàm prædictæ Religioſæ infra Dominium prædicti totius territorii de Breda, cujus membra inter alias partes deputantur Dominia* Steenbergen *& de* Ooſterhout, *in bonis ſeu reditibus hæreditariis ſummam ſeu valorem quadringentorum florenorum aureorum reventum habuerint ſeu acquiſierint, ſummam hujuſmodi tranſire non poterunt, hoc eſt, plura bona ſeu reditus viâ donationis ſeu emptionis aut alio modo acquirere ſeu apprehendere infra limites hujuſmodi territorii exiſtentia: ſcilicet cum ſumma & quantitate hujuſmodi contentæ eſſe tenebuntur. Quodquidem manſum cum ſuis pertinentiis ſupradictis nos Maria Comitiſſa & Engelbertus Comes præfati pro nobis noſtriſque hæredibus & ſucceſſoribus ad opus prædictum reſignamus, ac illi & omni juri quod in illo habuimus, vel habere potuimus, renunciamus purè effeſtucando, ſub modis & moribus prænarratis; rogantes Reverendum in Chriſto Patrem & Dominum noſtrum D. Ludovicum*

dovicum de Bourbon D. G. Epiſcopum Leodienſem, quatenus omnia & ſingula præmiſſa ſua authoritate Epiſcopali roborare & confirmare dignetur. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum has præſentes litteras ſive hoc publicum inſtrumentum per Notarium infraſcriptum exinde fieri & ſubſcribi, noſtriſque & teſtium inferius nominatorum ſigillis roborari juſſimus, Anno Domini 1476.

Habes hìc Prætoria de *Daeſdonck Bouveryen*, *Grimphuyſen*, *de Blaeucamer*: habes ſilvas duas, alteram novam, pinos maloſque proferentem feliciter, etſi illarum proventum ullum in Belgica eſſe neget Guicciardinus: alteram Ulvenhoutanam, à veteri & clara nomen adeptam Dynaſtia; quam loco portionis hæreditariæ obtinuit Philippus Liedekerkius, & titulis ſuis cum Alpheno adſcripſit, vivente majore natu fratre; quo defuncto, cum ipſius totius terræ Bredanæ compos factus veteri trunco hunc ramum reſtituiſſet; & poſteà gener ipſius eandem Duci, ut docui ſuprà, vendidiſſet, Dux iterum hanc Dynaſtiam avulſam cum aliis aliquot Pagis; Alpheno putà Bavela, Baerla, & Gilza Raſoni ſuperioris Philippi fratri oppignoravit, acceptis bis mille libris Pariensibus anno 1334. Martis poſt diviſionem Apoſtolorum, exoneratam anno 1342. demum à Guilielmo Duvenvoordio. Idem porrò cum ſuperiore vico Tribunal, eandem matricem, ut ſic loquar, Eccleſiam agnoſcit. Bavela Eccleſiam habet à graduatis Canonicis Silvæducenſibus incorporatam. Illa quidem eodem cùm aliis anno ſeparata, ſed decreto, ut apparet, effectum non ſortito. Altaria ejus bina invenio per Petrum Lybrechts van Ulvenhout anno 1313. & 1342. fundata; nec aliud in eo præter Prætorium Ipelarium.

Gilse.

Gilzenum autem toties mihi nominatum Pagus eſt vetuſtate nobilis, per uxorem Anſfrèdi Comitis & Epiſcopi, Thorenſi Abbatiæ donatam habens Eccleſiam in honorem D. Petri dicatam; cui olim ſubjacebant Eccleſiç Ettenſis, Ginnekana, Hagenſis, Bavelenſis, Tenryenſis, & Sprundelana, priores anno 1316. ſeparatç, ſicut dixi. Cùm antiquitus decimæ de peculio Abbatiſſæ Thorenſis eſſent, Hildegondis anno 1230. Capitulo ſuo eaſdem ceſſit probante Henrico Epiſcopo litteris anni 1261. nec decimas modò, ſed & Curiam cenſualem (unde plurima feuda motum ſeu vitam accipiunt) cum Scabinis ſeptem & Prætore. Et cùm interjectis temporibus Inveſtitis ſua eſſet aſſignata portio, Patronatus nihilominùs manſit apud Thorenſes, donec authoritate Apoſtolicâ graduatis præbendis Eccleſiæ Cathedralis Sylvæducenſis per Pium IV. hæc cum Hagenſi eſt incorporatâ.

Baerle.

Extremum autem hàc parte Bredenſis terræ, & Thorenſis Patronatus angulum facit *Baerla*; Confeſſoris Remigii nominationem & titulum præferens, cum Sacellis Salvatoris, de *Ulecoten*, D. Bernardi, & *Sondereygen* D. Rumoldi, occaſione Dominiorum vicinorum ſtructis; Prætorioque Aſſendelſtiorum olim, nunc Randtſcotiorum. Et obſervabis ad utrumque ditionis angulum, quà terram Ducalem tangit, Pagos eſſe velut oſtia quædam, in quibus Dux cum Barone Bredano in Dominii venit communionem; & quod de Sundertino Pago ſuprà dixi, illud de hoc etiam intellige.

Alphen.

Reſtat in hac parte ſive antiquitatem, ſive Dominia, ſive rem ſacram inſpicias, laudandum meritò *Alphenum*, Epternacenſis Abbatiæ olim Peculium, denique dono Arnoldi à Lovanio Tongerletenſium in ſacris celebre, non tantum ob Philippi & Raſonis Liedekerckiorum, quæ ſuperius tetigi, Dominia, ſed etiam ob Commendariam veterem Templariorum primò, nunc Equitum Hoſpitalis D. Joannis in Jeruſalem, quos Melitenſes vocant, fundatam ab Henrico & Gerardo fratribus Bredæ Dominis, ut volunt ſchedæ populares, etſi Diplomata videre nondum contigerit. Conſpicitur ibi poſt Eccleſiam D. Willebordo dicatam, Sacellum in honorem B. Jo. Baptiſtæ; & in propinquo videre eſt velut cellularum & cœnaculorum, quæ tradunt à Religioſis fuiſſe habitata, reliquias. Unum autem cum Alpheno Tribunal conſtituit vicinus *Chaem* Pagus, habens Eccleſiam D. Antonio ſacratam, & Tongerloenſi ſubditam, plantariis arborum variè amœnus; & vivariis argillaceo ſolo pluribus, carpionum copia & bonitate refertis non carens. A quibus inflexo itinere ad Septemtrionem, relictâque, quam alibi ſatis deſignavi, Dungâ, municipium Ooſterhoutanum aggredior, pulchram hanc coronidem ſcriptioni huic ruſticæ velut impoſiturus.

Caem.

Oosterhout.

Oosterhout, quaſi dicas ſilvam orientalem, inter Oppida mœnibus carentia reputatum invenio; anno 1317. cum aliis Brabantiç contractibus Ducalibus ſubſtirpſit, nundinas binas annales circa ferias natalitias Servatoris & Baptiſtæ habuit, forum etiam, Senatum, jura, contubernia, curialem Melitenſibus commiſſam, Oelberti Reliquiis illuſtratam, Equitum ſeptem Prætoria, etſi pleraque conciderint, vitio temporum aut hominum. Dominium medium hujus loci & Roſendalenſis anno 1300. Raſo Liedekerkius aſſenſu privigni ſui aſſignat ſecundæ uxori ſuæ Adewinæ filiæ Domini Stryenſis, quæ nati Domini de Lodick poſſident in hodiernam diem adhuc in Rooſendael. Summum autem anno 1325. Adelizia Domina Liedekerkia cum Gerardo Raſſegennio marito, ob diverſa ſervitia ſibi per Guilielmum Duvenvoordium Equitem, Comitis Hannoniæ Camerarium, præſtita aſſignat: quod dictus Gulielmus haud multò pòſt Joanni Polano ex fratre nepoti teſtamento reliquit.

Quin-

Quinquennio autem antè, Guido à Flandria Dominus de Ryckenborgh, Stryen, & Putte cum Beatrice uxore dictorum locorum Domina, eidem Guilielmo in emphyteuſim dederat Prætorium ſuum (*Steenhuyſen* vocant) in Oiſterhout, cum omnibus bonis & Dominiis de Stryen, feudis etiam, quæ Majores eorum dederant Canonicis de *Geerſvliet*, mediantibus centum libris nigrorum Turonenſium annuatim feſto D. Martini ſolvendis. Hæc certa, ſed an ſupranominata Beatrix eadem ſit cum illa quæ titulo Dominæ de Stryen & Putte anno 1362. defuncta legitur, in cujus utpote materteræ ſuæ hæreditatem pro parte, nimirum quoad Dominium de *Nieuwervaert*; ſucceſſit Joannes Polanus junior, incertum. Conſtat certè, quod reliquum erat Dominii Stryenſis, auguſtiſſimi olim Comitatus, circa hæc tempora Bredano acceſſiſſe. Reliquum dico: Gertrudimontium enim cum ſuis anteceſſerat, Sevenberga autem dono Domini Stryenſis, ut ſuprà docui, in aliam ſtirpem tranſierat, primarium autem Stryenſem Pagum dudum violentia aquarum à continente velut magis magiſque removerat.

CAPUT XIX.

Incrementum Bredani Baronatus. Steenbergen, *celebre quondam & opulentum mercatu oppidum, flammis concidit* 1363, *jacuitque.* Roſendael, & *ibi Cœnobium in Vroenhout.*

DIxi ſupra in diviſione, anno 1290. inter heredes ditionis Bredanæ mandato ſive interventu Ducis facta, indiviſa plura loca inter Dominos Bredæ & Bergarum permanſiſſe uſque ad annum 1455. cùm Bredano addicta eſt Steenberga, & Roſendalia, de quibus nunc agendum.

STEENBERGEN. *Steenbergam*, humile Oppidum, ut ex præſentis ævi calamitate metiamur, antiquitati, & ſplendori priſtino reſtituemus, initium capientes à primis fidei noſtræ incunabulis, & denuntiato per Epiſcopos Evangelio. Servatius ſanè Trajectenſium, aut verius Tongrenſium Trajecti ſedens Antiſtes creditur primus Divini verbi ſemina arenoſo hoc ſolo ſparſiſſe (illa quidem per Hubertum, Lambertumque propagata) & ſic totam Taxandriæ Provinciam Diœceſi, quæ poſtea Leodienſis nomen obtinuit, adjeciſſe. Creditur, inquam, nec vanâ fide, eò quod plura hic à poſteritate memoriæ Templa ejus honori dicata reperiantur, nominatim hoc Steenbergenſe, quod amplius non dubito olim Juris Canonicorum Trajectenſium fuiſſe. Ita enim apud eos legitur.

Kalendis Auguſti memoria Glorioſiſſimi Regis **Hlotarii, qui Comitatus tres D. Servatio per manus Reyneri Comitis obtulit, quorum duos per vim Suentebaldus, non Rex, ſed Prædo, Eccleſiæ abſtulit, & militibus ſuis in feudum dedit. Stenem ſcilicet ad Moſam in Pago Rekebarias, & Stenem ad Shaldim in Taxandro.*

*Sic Manuſcriptum.

In his intelligo Steyne Baronatum non procul à Trajecto, & noſtram Steenbergam intelligo, & concludo Comitatum veterem fuiſſe, donec quiſpiam ad hoc latus Sehaldis aliud, in quod iſta quadrent, oſtenderit. Viluit tamen mivificè locus hic, & in humilem vicum, quæ eſt rerum humanarum viciſſitudo, degeneravit; donec Arnoldo à Lovanio in mentem venit eum juribus & privilegiis Oppidi donare, quæ adhuc nunc in uſu ſunt. Id factum circa annum 1276. & ideo factum, quod ſperabant aliquam nundinationem maritimam, & ex ea opes paullatim adipiſci, favente ſitus ad Schaldim opportunitate, ſoli ad firmandum moles excipiendis mercibus firmitate, Inſularum etiam & maris vicinia: nec fefellit eos ſpes, brevique tanta Opidum ſumpſit incrementa, ut Joannes Dux communicatis cum Bergenſi conſiliis ſeriò de muniendo loco cogitarit, quod incolæ tantis animis perfecerunt, ut mirum omnibus videatur confluxum mercatorum tamque frequentem negotiationem eſſe potuiſſe, tantaſque divitias (ex annalibus hæc noſtris refero) ut pueri plateatim in litore aureis globis taliſque luderent: fides penes auctores eſto, ego nihil contendo, niſi ſtupendum hoc, ſi fuit, fuiſſe in tanta auri & pecuniarum illo ævo penuria. Minus itaque admirationi erunt, quæ ſubjiciam; Cayam litoralem impetratam à Wenceſlao Duce, privilegiis, & à Carolo IV. ſtabilita mercatorum libertate eleganti opere ſolidatam; muros conſenſu anno 1363. adjici cœptos; Curialem augeri & 15. Sacerdotum ſacra peragentium Collegio ornari; Hoſpitale urbanum ampliter dotari. Et ut Pomœria juriſdictionis urbanæ propagarentur, fieri poteſtatem diverſas terras ab aquis vindicandi. Ita nimirum anno 1356. terram antiquam *Cromwiel* dictam, & ſequenti Poldrum terrę occidentalem, aliaſque diverſas aggeribus cinxerunt. Eoque res venerat ut Londini & in Dania ſua mercatores *Steenbergenſes* haberent, & famam inter primos Brabantiæ. Sed quid? nihil in rebus humanis ſtabile eſt, aut firmum. Incendium enim anni 1363. totâ urbe graſſatum, & taliter ut nulla cladis expers domus ſupereſſet, cineribus conſepelivit *Steenberganæ* felicitatis memoriam. Nec veniens magno paſſu ad famam *Antverpia*, & vicinior Dominorum pręſentium freta benignitate *Berga* inſigne ſumens incrementum patiebantur, miſeram hanc & oppreſſam malis ſuis reſurgere. Conabatur quidem Joannes Comes Naſſovius recenter opidum hoc in diviſione adeptus, augmentatione Privilegiorum exteros invitare, forum Mercuriale hebdomadarium, & nundinas annales reſtaurando, mercatores invitare; ſed fruſtra, quantum ex oculis & fama colligo. Archiva enim Oppidi, & ſi quæ alia memoriam mereri poſſent, hactenus videre mihi non contigit.

Ad *Roſendaliam* itaque pergo, famâ nobi- ROOSENDAEL.

liſſimum

liſſimum Pagum, ſed & opibus, & incolarum numero; ut quem ſciam tria communicantium millia, ac 46. onerarias in mari habuiſſe, nullâque re Civitatibus ceſſiſſe, ſi muris cingeretur. Sacellum erat antiquitus Niſpenſis Parochiæ, & cum ea Tongerletenſibus commiſſum. Separationem autem procuravit Arnoldus de Gaeſbeke, Dominus in *Hulſdonck* & *Langdonck* (portiones *Roſendaliæ*) teſtibus, quæ ſequuntur, literis:

Univerſis præſentes litteras viſuris, Arnoldus de Gaſebeke Tutor legitimus & Dominus terræ de Breda, *ſalutem & noſcere veritatem, univerſitati veſtræ notum fieri cupimus quod homines noſtri de Calſdonck de Hulſdonck & Langdonck conſtituti in noſtra præſentia Capellam ſitam in loco dicto Roſendale ab eis inceptam & conſummatam in honore Dei Genitricis Sanctiſſimæ, per conſenſum & voluntatem ſuorum Prælatorum propter remotionem viæ à Matrice ſua Eccleſia de Niſpen, & defectum, non ſolùm in divinis officiis, ſed in neceſſariis Eccleſiaſticorum Sacramentorum, dotaverunt novem bonariis terræ prati & nemoris jacentium in locis vulgariter dictis Schage, Haverſdonck & alibi: quam terram ſub ſuis cuſtibus propriis, infra triennium inſtans arabilem procurare promiſerunt, ipſamque ſimul cum prato & nemore ſub ſuis propriis expenſis claudere promiſerunt & ſepire. Cenſus verò prædictorum terræ, prati, & nemoris ſuper ſuas proprias hæreditates redegerunt, & dictam dotem liberam effecerunt. Nos verò deſiderantes augmentationem & promotionem divini ſervitii, hanc dotationem factam, firmam & ratam habemus & præſentibus confirmamus, in cujus rei teſtimonium præſentem litteram ſigilli noſtri munimine duximus roborandam. Datum & actum in Woude anno Domini milleſimo, ducenteſimo, ſexageſimo octavo, feria ſecundâ poſt S. Huberti.*

Interjecto autem tempore, cum Razo Liedekerckius, ut dixi, uxori ſecundæ inter alia etiam Dominium aliquod in *Roſendalia* aſſignaſſet, duravit id longo tempore penes hæredes, donec anno 1501. Engelbertus Comes id à Nicolao de Romerſwale redemit, aliis proventibus penes Dominum de *Lodyck* (Pagus eſt circa Romerſwaliam nunc inundatus) nunc quidem J. d'Eſpinoy hodieque perſeverantibus. Sub idem etiam tempus Servatius Liedekerckius Cœnobium Ordinis Præmonſtratenſis in *Vroenhout* fundavit, teſte Cœnobii Libitinario ad primum Aprilis, in hæc verba: *Commemoratio nobilis Principis Domini Servatii de Liedekercka, & D. Conthoralis ejus cum filio ejus Victore, Fundatoris hujus Monaſterii:* in Scedis autem Monaſterii additur annus 1271. & ulterius narratur anno 1288. inſigni inundatione multum detrimenti Virgines accepiſſe; ideo tranſlatas anno 1296. in Noſocomium Bredenſe, & poſtea in locum inde ſibi antea ab Arnoldo à Lovanio donatum, ut patet ex Diplomate ſequenti:

Nos Arnoldus à Lovanio, Dominus terræ de Breda & Eliſabeth ejus uxor, ejuſdem terræ Domina, notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos divinæ remunerationis intuitu, & ut plenam participationem omnium bonorum, quæ faciunt, vel in poſterum Domino largiente, ſunt facturi per Dei gratiam optinere poſſimus; contulimus perſonis Religioſis videlicet Præpoſito & Conventui Monialium Vallis S. Catharinæ, juxta Woude, Ordinis Præmonſtratenſis Leodienſis Diœceſis, quadraginta bonaria terræ incultæ ſive pratorum jacentia inter Steele, *& locum qui dicitur* Hongerdsbergh, *tendentia verſus* Ooſterhout, *ſub duobus denariis Flandrenſibus veteris monetæ cenſus annui, nobis & ſucceſſoribus noſtris à prædictis Religioſis, in feſto Beati Remigii & Bavonis apud Ooſterhout perſolvendis. Item contulimus eiſdem in Parochia de Ooſterhout viginti quatuor bonaria terræ cultæ & incultæ ſive pratorum, jacentia circa locum qui dicitur* Roete Monalium, *ſub duobus denariis Flandrenſibus veteris monetæ cenſus annui nobis & ſucceſſoribus noſtris modo prædicto tempore perſolvendis. Item contulimus eiſdem quindecim bonaria terræ incultæ ſive pratorum, jacentia retro* ſylvam de Ooſterhout, *in parte orientali tendentia verſus* Donga, *ſub duobus denariis prædictæ monetæ cenſus annui, nobis & ſucceſſoribus noſtris modo prædicto tempore & loco perſolvendis. Item contulimus eiſdem quatuordecim bonaria terræ cultæ & incultæ ſive pratorum in Parochia de* Merterche, *in loco, qui dicitur* Lies *jacentia, ſub duobus denariis prædictæ monetæ cenſus annui nobis & ſucceſſoribus noſtris à prædictis Religioſis feſto prædicto apud Bredam perſolvendis. Prædicta verò bona ſingula & cuncta, nec non & manſionarios*

rios in prædictis bonis manentes ab omni exactione & ſervitio, ob Divinam remunerationem perpetuæ libertati donantes. In cujus rei teſtimonium præſentem eis litteram dedimus, ſigillorum noſtrorum appenſione munitam. Datum anno Domini 1279. *in Nativitate Beatæ Mariæ Virginis.*

Præcipua porrò *Roſendaliæ* incrementa acceſſerunt, poſtquam anno 1451. occaſione aquæductus poteſtas facta eſt mercimonia tractandi, & immunitas ab oneribus Pagorum, & *Corweyden*, *Gruyte*, omnique exactione. Tunc enim animis majoribus ſuperbiſſimum (niſi flammæ deformaſſent) Templum ſtruxerunt, Hoſpitalia, horas Canonicas ſolemniter decantandas, aliaque plura fundarunt.

CAPUT XX.

Decrementum primum Baronatus Bredani, ubi de Sevenberga *: ejus incunabula, incrementa, potentia, & denique excidium. Dominorum item mutatio.*

DOcui ſuprà, partitione inter filios conceptâ, Dominum Stryenſem pulcherrimæ ditionis corpus in duo diviſiſſe, eoque factum, ut pars altera ultra flumen, Stryæ veteri propinquior, Hollandici Comitis Imperium reſpexerit; altera, licet à Stryenſi avulſa, & nomine etiam mutato pro Stryenſi Bredanum induta, nihilominus memoriæ Avorum hoc tribuerit, ut Oppidis recens erectis illo in ſolo, Stryenſium inſignia, mutatis tantùm coloribus diverſa, communicarint. Prioris generis ſunt *Sevenbergica*, & *Gertrudimontana*, cum ſuis terris, pagiſque; quarum hæc poſtliminio reſtituta veteri trunco per trecentos annos diverſum à Breda Dominium non habuit (niſi quod modò in diviſione inter Principes Aurangiæ facta Henrico Comiti videatur attributa.) Illa poſt emancipationem anni 1290. nunquam interruptâ ſerie proprios ſemper habuit, habetque Dynaſtas, quorum primo Guilielmo factam ceſſionem, ut inde limites antiqui ſecernantur, libet adſcribere, latinis verbis à me, quoad fieri potuit, additam:

Omnibus præſentes viſuris & legi audituris, Nos Guilielmus Miles *de Stryen notum facimus & manifeſtum, quòd nos omnem terram, morum, & waſtinam jacentem inter* Ockerlacke *&* Linden *ab utraque parte, interque Marcam & Swaluwam utrimque, ſicut* Ockerlacke *ex Marca ſurſum fluit, & ſignat rectum tramitem & terminum ſupra Sprangham ferè vicinam, & ſic prout Sprangha ex Swaluwa alterum occurrit* Ockerlaeken *ad rectum tramitem & terminum, & à prædicta Sprangha ad Septentrionem currit trans Swaluwelandiam uſque ad bona Domini de Breda; prædictam, inquam, terram, morum, & waſtinam Wilhelmo Hugemans filio nepoti noſtro, aut ſeniori ipſius filio ſucceſſori filii poſſidendam, vendendam, aut de ea pro arbitrio diſponendum, ſicut de libero eorum feudo; & quia nobis Wilhelmo Militi Domino de Stryen nimis importunum & moleſtum eſſet, ſingulis ſeparatas litteras dare & ſigillare, has communes, in ſignum & robur omnibus ſive Flandris ſive aliis, qui terras, moras, waſtinas à dicto nepote noſtro Guilielmo aut ejus hæredibus emerint, dedimus & ſigillavimus, & nos Wilhelmus Miles Dominus de Stryen promittimus pro nobis & hæredibus noſtris omnibus à dicto nepote noſtro Wilhelmo empturis intra dictos limites terras, mora, aut waſtinas, liberos & pacificos fore.*

Actum anno Incarnationis Dominicæ 1290. *feſto S. Lambrecht.*

Intra hos itaque limites coaluit terra, & mox Oppidum *Sevenbergenſe* (neſcio an non potiùs ab arena, quàm à ſeptem montibus dictum) ab hoc Wilhelmo Domino. Qui poſteà nomen è Dominio amarunt; quique Arcem imprimis vetuſtiſſimam, cujus reliquiæ & præcipitia monſtrantur adhuc; & denique Urbem, Hollandiæ Reguli beneficio, cum portu, & ſpe non fallaci negotiationis opulentæ, mœnibus auxerunt, foſſiſque, ita ut inter meliores munitioreſque haberetur; quorum alterum Britanniæ Rex, & Cæſar in privilegiis civitati aut ejus mercatoribus non ſemel conceſſis, fatentur; alterum Philippus, Potentiſſimus Burgundiæ Dux, anno 1427. eam obſidens terrâ marique & 14. ſeptimanarum ſpatio fruſtra oppugnans; nec expugnaturus; niſi invito Domino cives ad extrema redacti ſe dedere, quam vitæ & fortunarum periculum adire maluiſſent. Ita mœnibus, & viribus, & proinde animo deſtituta mirificè declinavit, & jacet adhuc. Templum ejus D. Catharinæ Gerardus Stryenſis, ejus Dominus, vir Eliſabethæ Bouterſemiæ, neptis ex filio cognomine Wezemali Bergenſis Domini, auxit, & dotari curavit. Hoſpitale Cornelius à Bergis, primus ſuæ ſtirpis per Magdalenam uxorem hæredem Sevenbergenſis Dynaſta, dotavit, ſi non inchoavit; poſt cujus obitum Arenbergicus Comes ad poſſeſſionem Dominii pervenit.

CA-

CAPUT XXI.

Decrementum ſecundum, ubi de Gertrudis-Monte, *Thorenſium patronatum, & erectionem Collegii Canonicorum agnoſcente. Diplomate PP. & aliis id confirmatum. Urbis initia, munitio, & clades, obſidiones tres, & ſuburbana.*

PRoximum eſt eadem ratione abſciſſum Gertrudimontanum Dominium, illud Beatiſſimæ Gertrudis Virginis Regiæ Patrimonium, & locus ipſius viventis præſentiâ, & defunctæ miraculis honoratus; ab Hilſonde Comitiſſa Thorenſi Abbatiæ donatus, & anno 1230. per Hildegundem Abbatiſſam Capitulo donatus, teſtibus hac de re litteris ſupradictis. Cæterùm cùm Eccleſia opibus, & vicus hominum copiâ afflueret, conſenſit Abbatiſſa Thorenſis Collegium inibi Canonicorum erigi, idemque an. 1310. Theobaldus Epiſcop. Leod. fieri probavit, octo Canonicis, uſque ad duodenarium tamen augendis cum Decano, Scholaſtico, & Cuſtode creatis, proviſioneque Thorenſibus relictâ; quorum Eccleſiam, in ſubjectionis ſignum, tenerentur bis quotannis Canonici aliquot viſere, & officium divinum peragere; unde in Diplomate anni ſequentis feriâ 5. poſt Feſtum Trinitatis, dicti Decanus & Capitulum debitum profitentur erga Thorenſes, à quibus ſint derivati & hic conſtituti, correctioni Abbatiſſæ obnoxii, &c. Et additur: *Actum eſt hoc anno* 1311. *Domino Clemente Papâ naviculam Petri clementer gubernante, Domino Henrico de Lutzenburg Chriſtianiſſimo Imperatore Romano & ſemper Auguſto feliciter regnante, Domino Theobaldo Barenſi Pontificali dignitate in Eccleſia Leodienſi decorato, Wilhelmo Comite Hollandiæ & Zelandiæ, utriuſque Friſiæ & Waterlandt de perſecutionibus Flamingorum ſtrenuè triumphante, Margaretâ de Peterſſem gemmâ Virginum Abbatiæ Thorenſis anno adminiſtrationis ſuæ ſeptimo nos inſtituente & faciente de filiis Agar ancillæ filios Saræ liberæ, quâ libertate nos liberavit, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.* Diploma porrò hac de re Joannis Papæ tale eſt:

Joannes Epiſcopus ſervus Servorum Dei, dilectis filiis Decano & Capitulo Eccleſiæ de Monte S. Gertrudis, Leodienſis Diœceſeos, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum à nobis petitur, quod juſtum eſt & honeſtum, tam vigor æquitatis quàm ordo exigit rationis, ut id per ſollicitudinem officii noſtri ad debitum perducatur effectum: ſanè petitio nobis exhibita continebat, quod bonæ memoriæ Theobaldus Epiſcopus Leodienſis diligenter attendens quod Parochialis Eccleſia de Monte S. Gertrudis Leodienſis Diœceſis, in qua quidem Eccleſia Montis prædicti Abbatiſſa Monaſterii Thorenſis Ordinis D. Benedicti ejuſdem Diœceſis, jus obtinet Patronatus, adeo in reditibus abundabat, quod in ea poterat decens Collegium Canonicorum inſtitui, qui ibidem laudibus divinis inſiſterent, & gratum impenderent Deo famulitium, quodque villa dicta de Monte S. Gertrudis erat inſignis, etiamque populoſa, ibidem cultum Divini nominis cupiens adaugeri, de conſenſu Abbatiſſæ ac Monaſterii, ac ejuſdem Eccleſiæ Rectoris loci, Archididiaconi, & Capituli ſui dictam Eccleſiam authoritate ordinariâ in Collegiatam erexit, & ibidem penſatis ipſius Eccleſiæ famulatibus ordinavit, & reſervatâ de ipſius Eccleſiæ proventibus Rectori prædicto ejuſque ſucceſſoribus inibi perpetuò ſecuturis congrua portione, prout litteris patentibus ipſorum Epiſcopi, Capituli, Archidiaconi, Rectoris, Abbatiſſæ, & Conventus, ſigillo munitis, dicitur contineri; Nos igitur veſtræ ſupplicationi inclinati, quod ſuper hoc proinde factum & ratum habemus, id authoritate Apoſtolicâ confirmantes. Nulli ergo &c. Datum Avenione ſeptima Idus Octobris Pontificatûs anno 10.

Reſcriptum autem Theobaldi hìc mentionatum, anno præcedenti, Vigiliâ S. Laurentii datum eſt; ubi inter multas minutas conſtitutiones hoc legitur:

"*Et convenientes ſingulis diebus in „Capitulo dictæ Eccleſiæ omnes Canonici, Sacerdotes, & Capellani poſt „primam celebratam audituri ibidem „legi Regulam D. Auguſtini, & anniverſaria pronuntiari, dicturi* Miſere„re mei *pro animabus benefactorum;* & „Collectam *pro prædicta Margareta „Fundatrice eorum, & addent conſenſus ſigillaque ſua Gerardus de Naſſou, „Archidiaconus Campiniæ, Arnoldus „de Blanckenheym, Præpoſitus, Joannes Decanus, Archidiaconi, totumque Capitulum Leodienſis majoris Eccleſiæ, & ultimo Wilhelmus de Horne, „Inveſtitus Eccleſiæ de Monte S. Gertrudis.*

Necdum tum Civitas erat, necdum Caſtrum, ſed

ſed hoc anno 1322. cœptum & 29. perfectum, occaſione diſſidii inter Hollandos & Brabantos: illa mox occaſione, mercaturæ etiam & piſcationis, mœnibus portiſque inſtructa circa annum 1360. per Joannem Polanum, Bredæ & hic Dominum, utriſque vitio temporum collapſis, & ab Henrico Comite anno 1532. renovatis; noviſſimiſque bellis civilibus undique plurimum munitis & inſtructis. Senſit anno 1420 inſignem cladem, Theodoro Merwen, Arcis Præfecto, in tumultu ignita in urbem jacula mittente, qua & ipſa, & cum ea Templum feſto D. Lamberti deflagravit; & nuper anno 73. quartâ Octobris per Capitaneum Poetum occupata, 10. Aprilis anno 89. per Parmenſem recuperata, anno 93. per Ordines Hollandiæ poſt obſidionem iterum vindicata, non parum læſa eſt; poſtmodum præſidio inſtrui, & eo rem facere incipiens. Suburbanum ejus ædificiis ſplendidam monſtrabat Cartuſiam, ope Joannis Polani; etiam Hoſpitale, & Parthenonem Virginum; ſed quibus nihil dum ad notitiam meam pervenit. Inter Pagos *Drimmelen* eſt, cujus decimas Thorenſes in feudum clientibus ſuis dederunt, poſtremuſque eorum Joannes Vrindt 1447. reperitur, eò quòd pòſt inundatus hic locus fuerit. *Swaluwelandia* autem duplex, olim Dungani Toparchæ peculium, fiſco addictum ante annos centum. De aliis, præter nomen, nihil habeo quod offeram.

CAPUT XXII.

Vacabant hic tres paginæ in Manuſcripto, huic Capiti deſtinatæ.

Tertium Baronatus Bredani decrementum, ubi de Marchionatu Bergarum.

OPPIDI STEENBERGENSIS RUDIS TRACTATUS.

STEENBERGENSIS Oppidi rudera luſtranti in primis occurrit collapſa una atque altera porta; quarum una (neſcio an fabuloſè) celebris per Belgium dicitur caveæ alicujus, aut antri propinquitate, in quo vis auri dicitur non mediocris ab incolis, inundationem tum temporis Oppidum affluentem fugientibus, injecta, & plura alia in vulgo de eadem cavea ſparguntur. Cæterum quidquid ejus ſit, viſuntur inter utramque partem mœniorum rudera Oppidi (olim enim, quantum videre eſt, duplo aùt triplo latior fuit ejus circulus) circuitum conſtituentia. Mirum hoc tamen, cùm varia antiqua Diplomata (quæ in archivis reperi) à tribus circiter ſeculis Pagum *Steenbergam* intitulent. Olent tamen, quæ dixi, mœnia (ſi ſecundum ædificia & ſtructuram liceat judicare) non mediocrem antiquitatem, etſi, præter præſumptionem, certi nihil reſtet, unde aſſerere poſſimus. Videtur etiam ex antiquis Ducum Brabantiæ, & Bredæ Dominorum reſcriptis, Oppidum iſtud non mediocres calamitates ab igne, aqua, & peſte ſuſtuliſſe; ita ut antiqui ſplendoris (ſi fuit) vix veſtigium videatur. Oppidi forma moderna oblonga eſt, quatuor vicos dumtaxat complectens, aquæductum habens non ineptum, à Joanne Brabantiæ, Lotaringiæ & Limburgi Duce nundinas iiſdem conferente, eo modo, quo ſuas poſſident Antverpienſes, in Feſto Pentecoſtes; & aggerandi poteſtatem faciente, conceſſum; in quo mercatores bona ſua, tamquàm portu, poſſint conſervare. Item varia privilegia ipſis à variis data; & imprimis ab Arnoldo à Lovanio Domino de Breda, & Eliſabetha uxore, ejuſdem terræ herede largiente, teſte Copiâ Diplomatis, quam, veteres ſchedas excutiens, in codice antiquo in Domo Civica deprehendi:

"*Alle de ghene die deſe teghenwoir-*
,,*geſchriften ſien*; Arnout van Loven,
,,Heer des Landts van Breda, *ende* Eli-
,,zabeth ſyn wyf, deſſelfs landts Vrou-
,,we, *ende wettighe Erfgename*, *ont-*
,,*bieden ſalut met kenniſſe der waerheyt,*
,,*dat ſullen kennen gemeene die nu leven,*
,,*ende nakomen ſullen, dat wy by onſen ey-*
,,*genen wille-koere*, *ende om alle ons*
,,*landts oirbaire een wet ende een kore,*
,,*die hier in geſchreven is*, *hebben gege-*
,,*ven die lieden in* Steenbergen *woonen-*
,,*de*, *eeuwelyck te beſitten*, *&c. Deſe*
,,*kore begint te* Speleborch, *ſtreckende*
,,*tot* Maiemonde, *alſoo als 't geſchiedt*
,,*gaet tuſſchen ons ende mer Jonckvrou-*
,,*wen van Mechelen*, *van* Maimonde
,,*tot* Veltlaken, *ende van* Veltlaken *tot*
,,Danckelberch, *en van* Danckelberch
,,*ſtreckende tot* Speleborch, *ende alle*
,,*ſoute lande leggende daer ontrent*, *ende*
,,*dat ons toe behoort*, *dat ſal halen ſyn*
,,*hooft tot* Steenbergen, *&c. Dit ge-*
,,*ſchrift* (verba ſunt Diplomatis) *is ge-*
,,*veſt in't jaer ons Heeren* 1272.

Quas quidem *coras* (ſic ait Diploma) Razo Gaverus Dominus Liedekerckiæ & Bredæ, ac D. Gerardus Wezemalus Bergarum Dominus renovant, leviores aggravantes & graviores aut ponderoſiores ſublevantes anno 1291. in ipſa *Steenberga*. Miſſa igitur hæc faciam, ſuis locis ſingula inſerturus, Magiſtratûs formam deſcripturus, ac demum Sculterorum, ſeu Dycgraviorum (quantum quidem habere licuit) ſeriem enucleaturus. Imprimis Prætorem conſtituit Excellentiſſimus Aurangiæ Princeps. Burgi-magiſter aut Conſul (ut vocant) à Decemviris cum Theſaurario uno creatur. Solet enim ipſe Foreſtarius (ut vocant) foris domicilia habere, & jus dicere, quod recens immutatum. Conſules Moderni:

Paulus

Paulus Herſteyn.
Jacob Gaſtelaer.

Sculteti, quos nactus ſum, hi ſunt: an ex ordine, neſcio:

N. Liſſeboonen.
Wilhelmus Roevere.
Wilhelmus de Punder, Miles undique laudatiſſimus, ſummis imiſque gratiſſimus.
Simon Willers.
Cornelius Splinter.
Antonius Bollen.
Imandus à Suylant.
Gerardus Vincke.
Abrahamus van Male, modernus.

Sculteti, nunc Dyckgraviorum, olim Droſſardorum, ſeu Satraparum titulo audierunt.

Magiſtratus liberalitatem, & erga Dominos ſuos obſervantiam & cultum non ſemel ſenſêre Duces Brabantiæ & Bredani Barones.

Imprimis autem Joannes Dux an. 1330. fatetur ſe accepiſſe à *Steenbergenſibus* 30. libras nigrorum Turonenſium *ad ſubſidium emptionis Bredani Dominii, & lati ſui introitus, quia jam de novo novi Domini facti ſumus, & quia iidem litteras habent quibus continetur eos obligari ad ſervitium Domini ſui, æque ac Bredanos & Bergenſes: & quia pulchrius* (melius intelligo) *nobis ſervierunt quam Bredani aut Bergenſes*, liberos *eos declaramus ab iis, quæ debent Albeno & Mathildi Bergarum Dominis.* dicit Inſuper, quod fecerunt non de debito, ſed gratiâ feciſſe, & ne illis hoc cedat in præjudicium, pollicetur nil amplius ſe à *Steenbergenſibus* exactum.

Item Johanna Brabanta anno 1396. liberos declarat *Steenbergenſes* à tertio nummo, eò quòd in debito (quod Burgundiæ Mareſchalco debebatur, & cujus debiti ratione & ipſa, & tota Brabantia (ſic ait) ſummam infamiam & damnum patiebatur) ſibi non mediocriter ſuccurrerint. Unde profectò rarum liberalitatis exemplar eſt colligere in tantilla nunc Civitatula, merito ea in re cum majoribus concurſura.

Cives nunc paucos fovet, exteros plures: calamitates enim multos exulare coëgerunt, ſic ut vix ulli nunc temporis ab antiquo incolæ reperiantur. Modernus Oppidi ſtatus mediocris eſt, nec ſanè contemnendus; alius futurus ſi antiqua privilegia, quæ nunc exoleverunt, uſui forent. Parochialem habet in angulo quaſi conſtitutam, vicinis deſtitutam, elegantem, & in tali loco inexſpectatam, quadrato opere, cum frontiſpiciis undique conſpicuis. Tumulos habuit raræ antiquitatis, ſed nunc militum furiâ diſruptos & diſſolutos non datur agnoſcere; in qua etiam ſepultus non levi argumento putatur, is qui primum repperit genus quoddam ſeminis, quod noſtrate vocabulo *Boeckweyt* vocamus; ſed tritâ undique ſunt in tantùm, ut vix litteram ſit agnoſcere. Xenodochium habet & habuit, inſigniter dotatum; quo anno incertum: certum tamen, quod civium munificentiâ anno 1472. aut circiter, egregiè auctum ſit, & quinque miſſis in ſeptimana ornatum. Curiam etiam non incomptam, quam ſi ex poſteriori ſeu exteriori Oppidi parte intuearis (ex parte enim mœnibus ſervit, Oppidi foſſis ſeu vallis adjacens) cum mare muris allueret (ſiquidem alluit) domum theloniariam putabis. Poſt enim, ut dico, portas habet, & annulos ferreos, quibus potuiſſent naves annecti, & ſic Thelonium porrigere.

Miſſa interim hæc faciens, ad Civitatem & ſacras Confraternitates pedem referam. Ternas itaque habet confraternitates, primam Sebaſtiano, 2. Georgio, 3. J. Baptiſtæ Divis ſacras, privilegiis non denudatas, & quæ commendandæ olim pietatis cultores complexæ ſunt.

Singularem colliges Dominorum in *Steenbergenſes* affectum, ſi rara privilegia, & ſubſidia ab iis iiſdem præſtita ponderemus. Joannes enim Brabantiæ Dux declarat anno 1396. *Steenbergenſes* conqueſtos de injuria ſibi illata, à Thelonio Antverpienſi, & (ſic vocat) *Geleede op't Schelde ende van't bohengelt liggende tuſſchen Teſvliets Hille ende Bourbuere, excepto nummo Anglico, quem Antverpiæ contribuent ex Thelonio rubro, excepto piſce decimo* (quod vocant *Heerſchaps-tol*, ſeu Thelonium Domini) *ab iis eos liberos eſſe volumus nunc & in ſempiternum ſuper flumen noſtrum.* Datum, & ut ſupra, Dominicâ antè mediam Quadrageſimam.

Item Joannes Polanus, Dominus de Lecka & Breda, & Boutershemius Bergenſis, conſiderantes infinita damna & clades *Steenbergenſibus* tam ab igne, quàm peſte illatas, liberos eos declarant à ſequentibus; ſalvo quando directus Dominus Bredæ aut Bergarum lætus introibit; ſecundo cum carceribus emancipabitur; tertio cum major natu filius equeſtri baltheo inſigniendus fuerit; quarto filia major natu nuptui dabitur; & cum Bredani ratione dictarum bedarum ſeu petitionum nobis aliquid tribuent, tum *Steenbergenſes* medietatem: & hæc nos etiam ſervabimus in perpetuum, niſi fortè contingerit bonos homines portæ noſtræ *Steenbergenſis* opulentiores fieri, quàm Bredani, tum enim amplius tribuent *naer ghelande.* Datum anno 1266.

Item Joannes Dux anno 1338. conſtituit Dyckgravium unum cum *Heemraede.* ..... qui unanimiter aggeres & catharactas procurent.

Item idem anno 1330. poteſtatem facit petendi Thelonium viarium, *Wegh-gelt*, à ſingulis carris tranſeuntibus nummum Angelicum, &c.

ROSENDALIUM.

ROSENDALIUM antiquiſſimum municipium eſſe quis dubitet? Magnificum fuiſſe quis? Opulentum quis? À Roſis nomen ſumpſiſſe quis? Quis denique ambigat aliter, quam vallem Ro-

ſiarum interpretatum. Profectò ne ſemel quidem dubitaverim. Cæterum ſi antiquum ſplendorem, magnificentiam, divitias quoque priſtinas ſpectes, ut quod olim plurimas mari onerarias habuerit, nec Civitatibus ceſſerit, dices mecum nulli totâ Brabantiâ ceſſiſſe, nec ceſſurum fuiſſe: ſi priſtinum ſtatum, nulli toto tractu Bredano faſces ſubdere, ſi, inquam, ædem ſacram, ejus molem, & inſignem ſtructuram toties olim prophanatam, totieſque dirutam, nunc reædificatam vix ad priſtinum ſplendorem accedentem, inſpicias; aquæductum etiam inſignem, fori amplitudinem, & in eo inſignem ædium coronam, idem mecum fateberis. Verùm his, inquam, ſacris ſuperſedeamus, ad rem profanam gradum facientes. Reip. forma hæc eſt. Habent inprimis Prætorem, Conſules binos, Scabinos novem. Scabinorum verò duo ex *Niſpen*, duo ex *Woude*, ſeu inde dependentibus Pagis aut Parochiis venerunt, & reliqui ex ipſo Roſendaliæ municipio. Interim Prætorum nomina, quoad habere licuit, lubet inſerere. Primus

Laurentius Liedekercken anno 1549.
Henricus Naſſovius N. anno 1553.
Bernardus ab Etten.
Godefridus van Waſſenaer.
Joannes van Ypelaer.
Henricus van Sevender, modernus.

Privilegia ipſis varia à variis conceſſa; & inprimis à *Gerardo Raſſegemio* iis libertatem conferente ab Acciſiis, donec ipſi per ſe recuſent & rejiciant, anno 1321. die Bavonis. Nundinas ab antiquo 20. Septembris habet. Item forum hebdomadarium diebus Lunæ, olim diebus Mercurii; verùm *Engelbertus Naſſovius* anno 1502. in diem Lunæ transtulit. Item *Joannes Naſſovius* 1451. Junii die 22. liberos declarat Roſendalenſes, ab omni ſervitio Curiali, ad quod tenentur omnes ditionis Bredanæ Pagi. Item poteſtatem exercendi omnis generis opificia, quæ ab antiquo licuit exercere. Item quòd omnis generis cortices illuc perductas poterunt pro libitu diſtrahere. Item alias varias immunitates.

Guilielmus item *Aurangiæ Princeps* anno 1561. jura omnia & privilegia antiqua ratificat & confirmat. Item poteſtatem eligendi Decemviros; & quidquid ii cum Sculteto & Scabinis egerint, ratum habiturum ſe pollicetur, æquè ac penes totam Remp. actum eſſet. Item anno 1578. exactionem dat Roſendalenſibus ſuper omnibus externis cerviſiis, Jopenſi, Hoegardiæ, &c. Satis illa ſunto de Roſendalenſibus privilegiis. Calamitates enim & bella hæc civilia & flammâ calamo multa ſurripuerunt. Calamitates non vulgares ſenſit iſtud municipium, In primis an. 1572. (alias enim calamitates nullas reperio) cùm Eccleſia cum tota illa domuum ſerie (id eſt, foro) quæ à Templo ad aquæductum ducit; item anno 1590. rurſum per Regium militem exuſta eſt Eccleſia: item rurſum anno 1600. 28 Junii. Peſtis autem ei inſignem cladem intulit anno 1603. cum multa centena hominum è medio ſuſtulit. Municipio huic inter alios natalem debet Henricus ab Etten, Conſilii Brabantici Præſes, Vir undique Maximus. Ad rem ſacram nunc pergamus. Eccleſiam habet Roſendalia anteà memoratam, quæ olim ſolet eſſe filia ſeu appendix Niſpenſis Parochiæ, teſte, ſupra citato Diplomate.

Collatio autem hujus curæ ſpectat ad Tongerloæ Archimandritam, qui unum ex grege ſuo tranſmittit. Habet verò ſub ſe Parochialem unam, Niſpenam ſcilicet (cui ſubeſſe ſolet) & Sacella in circuitu 12. Monaſterium habuit olim hæc noſtra Roſendalia.........

Hoſpitale habet (ab antiquo tamen fundatum) auctum per diſcretos viros (ait diploma) *Arnoldum* dictum *vander Neſte*, *Nicolaum* filium *Henrici*, & *Joannem* dictum *Buze*, qui volentes cultum divinum augmentare (anteà fundatum) rurſum erigunt Hoſpitale pauperibus peregrinis hoſpitium futurum in Roſendael. Rogantes inſuper nobilem & potentem Dominum D. Joannem de Lecka & Breda, & alios varios, ut ſigilla ſua apponant. Et nos Joannes Dominus de Lecka, &c. Acta ſunt hæc in villa de Roſendael in domo habitationis dicti *Petri vander Neſte*, anno 1363. Confirmatum eſt iſtud à Curia Leodienſi anno 1380. die 22. Novembris. Cæterùm concludens ultimò dico, ut antiquum ſplendorem & magnificentiam hujus noſtræ Roſendaliæ veris argumentis patefaciam, quod anno 1566. neceſſum fuerit omnes omnis generis mercatores eò confluentes in foro ſuis ſuos locis collocare.

OOSTERHOUTUM.

OOSTERHOUTI deſcriptionem auſpicaturo occurrit ejus olim magnificentia, ædium ſplendor, populi humanitas, numquam ſatis à me laudanda nec commendanda. Ut itaque metu omni depoſito nominis hujus municipii primordia hariolationibus exprimerem, *Ten Houten* vetuſtiſſimum ab Ooſterhouto nunc dependentem pagum (prout ex antiquis Baronum Bredanorum Diplomatibus & reſcriptis non ſemel didici) introducendum exiſtimavi, Lectori idem mecum perſuaſurum. Dictus itaque Pagus vix bis mille paſſibus Ooſterhouto (quod ei ab oriente adjacet) diſtans, tamquam ſi dixeris *Ten Houte* ad orientem, ſive ad orientem *Tenhouti*, nomen ei communicavit. Princeps Aurangiæ (tamquam Baro Bredanus) Magiſtratum creat, & quidquid in Ooſterhouto officiatur, & inibi, ſicut & Bredæ in urbe, juramentum præſtat, & inauguratur. Si Baronatus Bredanus annulus eſſet, Ooſterhoutum facilè gemmam dixerim, quod omnibus hiſce turbis inter cæteras totius Baronatûs Bredani partes ſupereminens contribuerit ultra 30. millia florenorum. In circuitu facilè iter unius diei æſtivæ complectitur; ab oriente agros

gros fertiliſſimos Dungam uſque extenſos habet; ab Occidente ſimiliter cum myricarum exigua portione, à Septemtrione Gertrudiſmontium uſque extenſa prata lætiſſima, vicinis aquis irrigua, à Meridie ericeta. Conſtat Magiſtratus Sculteno uno, Scabinis ſeptem, & Juratis 12. jus, ſeu altam, ſeu baſſam juſtitiam, dicentibus. Arcem habet vetuſtate nobilem, dictam *'t Outhuys van Stryen*, quò confluere ſolebant ad officia Curialia Stryenſes; quæ nunc deſtructa, & penè ſolo æquata eſt. Caſtellanus dictum Caſtrum inhabitare ſolitus, & pratis, & quidquid circumquaque emolumenti erat, fructibus gaudere.

Winandus à Maſſchareel Satrapa, Scultetus, & Caſtellanus.
D. Joannes filius ejus.
Leonardus van Boeyſchot.
N. Duſſele.
Petrus van den Berghe.
Joannes van Ryen.
Michael.....

Caſtella habet quaterna à variis Nobilibus olim habitata, quorum ibi olim magna confluentia. Hinc natum proverbium: *De Heeren oft Edelheeren van Ooſterhout, de Borgers van Breda, ende de Goede Lieden van Etten.* Domini vel Nobiles ex Ooſterhout, Cives è Breda, & Boni Viri de Etten. Nundinas habent quaternas, duas quas antiquas vocant, & duas recentes; antiquas ab antiquo poſſident, recentes à Rege Philippo anno 1595. habent. Primæ antiquarum ſunt poſtridie D. Joannis in Junio, alteræ ante Feſtum omnium Sanctorum. Recentium primæ Jovis ante Palmarum, aliæ Jovis ante Divæ Virginis Feſtum in Auguſto. Forum hebdomadale eſt die Sabbathi. Habent libertatem à Thelonio à Margareta Imperatrice Romana. Domus pauperum eſt mediocriter dotata, in qua ſeptem opera miſericordiæ exercentur. Habuit ante bellum confraternitatem. Habent tres aut quatuor aquæductus. Eccleſia Parochialis inſigni opere fabricata, Patronum habet D. Oelbertum, qui propè Ooſterhoutum in ſomnum incidens à latronibus jugulatus (ſic aiunt) inter Beatos relatus, Patrocinium Eccleſiæ aſſumpſit. Curam confert Commendator Ordinis Melitenſis, qui olim Ooſterhouti habuit baſſam juſtitiam, & plus; ſed Commendatores jus Naſſoviis ceſſere. Sic ut nunc nihil ei reſtet, præter decimas & alios proventus cum cura Parochiali. Inundationem tulit inſignem, cùm 72. Parochiæ ſubmergerentur. Item à Sprenchuſio exuſti ab annis 42. ſic ut præter cineres nihil reſtaret. Peſte inſigniter anno 1604, & 1605. quaſſata eſt, ſic ut facilè amiſerit 2700. homines. Medietas Dunganorum tenetur hic baptizandos liberos afferre, & à Paſtore Ooſterhoutano ſuſcipere Sacramenta, eo ſolum, quia Commendator illic etiam poſſidet medietatem decimarum. Figuli adeò ibi floruêre (*Pot ende Steenbackers*) ut ollæ & lapides illinc in Angliam, & aliò tranſportarentur. In *Ten houte* Sacellum eſt, & Hoſpitale fuit inſigniter dotatum, & fundatum à Naſſoviis; à quibus, & quando, incertum; nunc aliis uſibus addictum, quia latebra erat latronum & nebulonum. Item in *Dorſt* Sacellum eſt appendicium ejuſdem, in quo Sacerdos unus quotidiè celebrat.

DIPLO-

DIPLOMATA

Dictis in præcedenti Tractatu de Antiquitatibus Bredanis fidem factura.

Henricus Dominus de Breda eximit cives Bredanos ab omni exactione, & concedit ut omnes ſententias ſuas, de quibus dubitaverint, apud Antverpiam requirant.

U*Niverſis præſentes litteras viſuris & auditurus* Henricus Dominus de Breda *æternam in Domino ſalutem. Noverit Univerſitas veſtra, quod nos talem libertatem Oppidanis noſtris de Breda conceſſimus tenendam & habendam, videlicet, quòd dicti Oppidani ad nullam nobis vel ſucceſſoribus noſtris tenebuntur exactionem, niſi ad militiam filiorum noſtrorum, & ad maritationem filiarum noſtrarum, nec non ad deliberationem captivitatis noſtræ, ſi fortaſſe contingeret nos captivari. Inſuper dicti Oppidani, cùm neceſſe habuerimus, ad defenſionem terræ noſtræ venire tenebuntur. Conceſſimus etiam eiſdem, ut omnes ſententias ſuas de quibus dubitaverint, apud Antverpiam requirant. Ut verò præmiſſa omnia rata & firma permaneant, præſens ſcriptum ſigilli noſtri munimine roboravimus. Datum & actum in vigilia B. Joannis Baptiſtæ. Anno Domini* 1252.

Epiſcopus Leodienſis confirmat donationem Henrici Domini de Breda factam Beginis Bredanis, de qua fol. 16.

H*Enricus Dei Gratia Leodienſis Epiſcopus, dilectæ in Chriſto novellæ Congregationi Beginarum in una Curia apud Bredanos commorantium ſalutem, & ſponſum apprehendère quem ſequuntur. Piæ veſtræ devotioni congaudentes, quæ ſæculi vitando contagia ſecretæ converſationis inſignia ſuſcepiſtis, ut ſponſo cœleſti tantummodò placeatis, eâ volumus paci veſtræ providere cautelâ, quod obſequiis vacando divinis, Spiritûs unitatem ſervare poſſitis. Authoritate igitur quâ fungimur, locum veſtrum cum perſonis in eodem commorantibus ſub B. Lamberti ac noſtra protectione præſentium tenore ſuſcipimus. Viro diſcreto Decano Conſilii Bekenſis noſtris dantes litteris in mandatum, quod deinceps vos moleſtari ab aliquo non permittat: moleſtatores ſi qui fuerint per Cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendo, & ut vos à nocivis diſcurſibus obtemperare poſſitis, concedimus vobis quod in loco veſtro proprium habeatis Oratorium, in quo (ſalvo jure Parochiali) à proprio Capellano duntaxat vel alio Catholico divina valeant ſuo tempore officia celebrari. Concedimus inſuper vobis in Religionis aſſumptæ favorem, quod apud vos proprium habeatis Cœmiterium ac propriam ſepulturam, abſque juris Parochialis præjudicio. In cujus rei teſtimonium præſentem litteram vobis tradimus ſigilli noſtri appenſione roboratam. Datum anno Domini* 1270. *in Feſto B. Leonardi.*

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda & Elizabeth ejus uxor ejuſdem terræ Domina vendunt Abbatiſſæ & Conventui Thorenſi decimas Villæ de Etten.

ARnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Elizabeth ejus uxor ejuſdem Terræ Domina, *univerſis quibus præſens ſcriptum hoc videre vel audire contigerit ſalutem, & præſenti teſtimonio litterarum ſcire veritatem Noverit univerſitas veſtra quòd nos vendidimus Dominæ ... Dei gratia Abbatiſſæ Thorenſi & ſuo Conventui* decimas Villæ de Etten *tam antiquas quàm novas quas hactenus tenuimus vel in poſterum tenere poſſumus, infra metas & limites Parochiæ de* Etten, *pro certa ſumma pecuniæ jam in noſtros uſus converſa, nihil juris in eiſdem decimis, ac earum attinentiis nobis aut noſtris hæredibus reſervantes. In cujus rei teſtimonium, ne aliqua materia quæſtionis inpoſterum ſuper præmiſſis verteretur, eiſdem Abbatiſſæ*

&

& ejus Conventui dare litteras decrevimus ſigillorum noſtrorum minumine roboratas. Datum anno Domini 1277. *in vigilia B. Joannis Baptiſtæ.*

Hildegondis Abbatiſſa Thorenſis vendit Godefrido de Breda redditus quinque marcarum Colonienſium annuatim recipiendos à manſionariis ſpectantibus ad Curtim de *Baerle* & de *Gilze.*

H*Ildegondis Dei gratiâ Abbatiſſa & totus Conventus Thorenſis Eccleſiæ, univerſis præſens ſcriptum inſpecturis ſalutem & ſcire veritatem. Sicut tempus nunquam ſtabile eſt, ſed ſemper fluens defluit; ſic cum ipſò tempore fluunt & defluunt actiones. Ne ergò labatur cum tempore id quod in tempore geritur, æternari debet memoriâ litterarum. Sciant ergò tam præſentes quàm poſteri, quod nos gravi onere debitorum occupati, in tantum etiam ut intolerabiles imminerent uſuræ, tali urgente neceſſitate unanimi conſenſu vendidimus Viro Nobili* D. Godefrido de Breda *redditus quinque marcarum Colonienſium annuatim in Feſto S. Remigii à manſionariis ad Curtim de* Baerle *ſpectantibus recipiendos, nec non in craſtino S. Dionyſii à manſionariis ad Curtim de* Gilze *ſpectantibus, hæreditario jure ſibi & ſuis ſucceſſoribus poſſidendos, de annuo cenſu ad dictas curtes ſpectante recipiendos. Si verò dicti manſionarii cenſum prænominatum præfato Nobili dictis temporibus perſolvere neglexerint, idem Nobilis eorum pignora accipiet & emendam ab eis exiget ſecundùm ſententiam Scabinorum, & eadem emenda ad uſus ſuos devolvetur. Inſuper adjectum eſt quod dictus* Godefridus Dominus de Breda *in recognitionem hujus contractus ...* denarios Colonienſes in craſtino B. Dionyſii annuatum perſolvet. Reverendus verò Pater & Dominus Leodienſis Epiſcopus* Robertus *prædictam venditionem à nobis factam & emptionem à Nobili memorato initam ratam habuit & habet, & eam per litteras patentes ſigillatas approbavit. Illuſtris verò Dominus* Henricus *Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, qui noſter in loco prædicto ſummus eſt Advocatus, venditioni & emptioni huic conſenſit, & per litteras patentes ipſum ratificavit. In cujus robur & teſtimonium, ne in poſterum oriatur quæſtio ſuper præmiſſis, chartam præſentem inde fieri fecimus, & eam ſæpedicto G. Nobili tradidimus, noſtro & Conventus noſtri ſigillo roboratam. Teſtes qui huic contractui interfuerunt, ſunt hi:* D. Henricus Bertholt, D. Ægidius de Broder, Ægidius de Berclas Miles, Anſelmus de Geſthele Miles, Daniel de Zele, Anſelmus Heys, Henricus de Baerle, Rodulf Nerke, *& alii quam plures. Actum & latum anno Domini* 1243. *menſe Decembri.*

* Sua Celſitudo ſolvit quotannis Abbatiſſæ Thorenſi 40. florenos pro his denariis.

Concordia inter Abbatiſſam Thorenſem & Inveſtitum de Gilze, quoad decimas de *Ginneken, Bavel,* & *Merterſen*, cum ratificatione ac confirmatione Epiſcopi Leodienſis.

I*N nomine Domini. Amen. Reverendo in Chriſto Patri Domino Hugoni Dei gratiâ Leodienſi Epiſcopo, ac ipſius Vicariis in ſpiritualibus, & omnibus aliis ad quos præſentes litteræ pervenerint, Guda, Dei patientiâ, Abbatiſſa, totuſque Conventus Monaſterii de Thoren, Ordinis S. Benedicti, Leodienſis Diœceſis, nec non Jacobus Inveſtitus Eccleſiæ de Gilze ejuſdem Diœceſis Presbyter notitiam veritatis cum ſalute. Humilis doctrinæ magiſter humiles inſtruxit diſcipulos ſalem & pacem habere, ut pacis lenitas ſalem ſapientiæ mulceat, & ſal ſapientiæ pacis condat lenitatem. Eapropter nos juxta doctrinam Domini pacem perpetuam affectantes & omnem occaſionem futuræ diſcordiæ repellere à nobis & à noſtris ſucceſſoribus cupientes, tenore præſentium litterarum pro nobis & noſtris ſucceſſoribus profitemur, quod à tempore, à quo memoria non exiſtit, nos Abbatiſſa prædicta, & aliæ Abbatiſſæ quæ ante noſtra tempora dicto Thorenſi Monaſterio præfuerunt, in Parochia dictæ Matricis Eccleſiæ de Gilze (cujus Eccleſiæ jus Patronatûs ad nos Abbatiſſam prædictam dignoſcitur pertinere) pacificè poſſedimus, & adhuc poſſidemus decimas groſſas tam novales quam antiquas, exceptis decimis de uno manſo terræ dicto* Kerckenlant *in dicta Parochia, nec non locorum de* Molenſchot, *de* Caume, *& de* Bavele, *appenditio dictæ Ec-*

 cleſiæ

cleſiæ de Gilze, & ejus pertinentiarum videlicet de Lyndonck & de Voort. Et etiam decimas groſſas tam novales quàm antiquas de Ginneken, appenditio ejuſdem Eccleſiæ de Gilze, videlicet de locis, quæ dicuntur Ulvenhout, Galre, noch Haſſelt, kleyn Ulvenhout & Ypelaer, & nos Conventus prædictus à tempore viginti & octo annorum nuper elapſorum poſſedimus & adhuc poſſidemus decimas groſsas tam novales quàm antiquas de Merterſen, appenditio dictæ Eccleſiæ de Gilze, exceptis decimis de Eſſene, de Burxſch, de Overvelt, & de uno manſo dicti appenditii de Merterſen, dicto Kerckenlant: nec non duas partes decimarum groſsarum tam novalium quàm antiquarum de Ettene appenditio dictæ Eccleſiæ de Gilze, & etiam totam groſſam decimam tam novalem quàm antiquam loci, qui dicitur Sprundele. Et quod Inveſtitus dictæ Eccleſiæ de Gilze, & ſui prædeceſſores ejuſdem Eccleſiæ Inveſtiti, ſuis temporibus pro ſua portione habuerunt & detinuerunt ab antiquo pro ſe & ſuis Vicariis decimam minutam in Parochia dictæ Matricis Eccleſiæ & ejus appenditiis, ſcilicet de Ginneken & de Mertenſen prædictis, nec non groſſas decimas tam novales quàm antiquas de dictis manſis terræ dictis Kerckenlant, apud Gilze & apud Overvelt exiſtentibus, & locorum de Molenſchot, de Caume, de Bavele, dictarum de Bavele pertinentiarum, de Eſſene, de Burxſch, & de Overvelt prædictorum, cum oblationibus & bonis aliis, & eis contenti fuerunt. Et omnia & ſingula præmiſſa vera eſſe nos Jacobus Inveſtitus prædictus dictæ Eccleſiæ de Gilze pro nobis & noſtris ſucceſſoribus recognoſcimus per præſentes, proteſtantes bona prædicta, quæ nos & noſtri prædeceſſores habuimus & habemus, valentia annuatim quadraginta libras groſſas Turoñ, ſufficere nobis ad onera Parochialia plenariè ſupportanda: conſentimuſque ſpontaneè nos partes prædictæ pro nobis & noſtris ſucceſſoribus, & amicabiliter componimus & etiam ordinamus quod nos Abbatiſſa & Conventus prædicti, & quæ nobis ſunt in eodem Monaſterio ſucceſſuræ dictas groſsas decimas tam novales quàm antiquas locorum prædictorum, quas ut prædicitur habuimus & poſſedimus, habeamus in poſterum & poſſideamus pacificè & quietè, aliis decimus, oblationibus, & bonis ſupradictis, vobis Inveſtito prædicto & veſtris ſucceſſoribus conſervatis, quibus nos Inveſtitus & ſucceſſores noſtri debemus eſſe contenti; promittimuſque nos partes prædictæ ad invicem pro nobis & noſtris ſucceſſoribus ſtipulantes, fide à nobis præſtitâ corporali, quod præmiſſa omnia & ſingula obſervabimus, nec non pars alia litem vel controverſiam ſeu etiam quæſtionem movebit in futurum occaſione præmiſſorum per ſe vel alterum de jure vel de facto, ſed omnia & ſingula ſupradicta perpetuo firma, grata & rata habebimus & tenebimus, nec contra ea faciemus vel veniemus aliquâ ratione vel cauſſâ. Et ut præmiſſa omnia perpetuò robur obtineant firmitatis, ſupplicamus vobis Reverende Pater Domine Leodienſis Epiſcope, ſeu veſtris Vicariis prædictis, ut prædictam noſtram compoſitionem & ordinationem propter bonum pacis & ad vitandam inter nos & ſucceſsores noſtros contentionis ſeu diſcordiæ materiam, ratificare & confirmare velitis. In quorum teſtimonium & munimen præſens publicum inſtrumentum per infra ſcriptum Notarium publicum nos partes prædictæ ſcribi & publicari fecimus & ſigillorum noſtrorum appenſione communiri, cui etiam ſigillum Eccleſiæ Leodienſis ad cauſſas appendi poſtulamus. Actum per nos Jacobum Inveſtitum prædictum, ſub anno Nativitatis Domini milleſimo, ducenteſimo nonageſimo nono, Indictione duodecima, viceſimâ ſecundâ die Menſis May, Apud Baerle Leodienſis Diœceſis, præſentibus diſcretis viris, Domino Henrico Præsbytero Vicario dictæ Eccleſiæ de Gilze, Ludovico Capellano in dicta Thorenſi Eccleſia, Gerardo dicto Haecke, Arnoldo dicto Block, & Wilhelmo de Hers viris literatis prædictæ Diœceſis, teſtibus vocatis ad præmiſſa: Per nos verò Abbatiſsam & Conventum prædictos, ſub anno & Indictione prædictis, viceſimâ quintâ die menſis prædicti, apud Thoren, præſentibus magiſtro Wilhelmo de Beke juxta Bredam in Campinia, & Joanne de Thoren Eccleſiarum Inveſtitis, Ludovico & Rutgero Capellanis in dicta Thorenſi Eccleſia, Wilhelmo de Hers & Henrico

rico de Rulemonde matriculario in Thoren prædictæ Diœceſis vocatis ad hæc teſtibus & rogatis.

Infrà ſcriptum erat:

Et ego magiſter Petrus de Alvano Clericus, Imperiali publicus authoritate Notarius, prædictis profeſſioni, recognitioni, proteſtationi, conſenſui, compoſitioni & ordinationi, promiſſioni, ſtipulationi & ſupplicationi factis à dictis partibus prout ſuperius ſunt conceptæ, unà cum dictis teſtibus præſens interfui, dictas promiſſiones & ſtipulationes à dictis partibus recepi, ac de mandato dictorum Abbatiſſæ & Conventus Monaſterii de Thoren, & dicti Jacobi Inveſtiti dictæ Eccleſiæ de Gilze præſens publicum inſtrumentum inde confeci, cui unà cum eorum ſigillis, & Eccleſiæ Leodienſis ad cauſſas ſigillo ab eis poſtulato, ſignum meum conſuetum appoſui rogatus.

Inferiùs ſcriptum erat:

Et nos Capitulum Eccleſiæ Leodienſis, ad poſtulationem dictorum Abbatiſſæ & Conventus Monaſterii de Thoren, & dicti Jacobi Inveſtiti dictæ Eccleſiæ de Gilze prædictæ Diœceſis, nobis reportatam & relatam per dictum Notarium Publicum à nobis ad hoc deſtinatum, cui fidem adhibemus in hac parte, præſenti publico inſtrumento manu & ſigno prædicti Notarii confecto & ſignato, ſigillum Eccleſiæ noſtræ Leodienſis ad cauſſas unà cum eorum ſigillis duximus appendendum.

Ratificatio Epiſcopi Leodienſis.

Adulphus Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ Leodienſis Epiſcopus, univerſis præſentes litteras viſuris in Domino ſalutem. Noverint univerſi quòd nos viſis & intellectis diligenter litteris ſuper compoſitionem & ordinationem, de quibus in eiſdem litteris, quibus hæ noſtræ litteræ ſunt infixæ, mentio habetur, eas, ſicut juſtè & rationabiliter factæ ſunt, propter bonum pacis & ad vitandam contentionis & diſcordiæ materiam in futurum, ad ſupplicationem partium, ratificamus, & etiam authoritate ordinariâ confirmamus. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris ſigillum noſtrum eſt appenſum. Datum feriâ ſextâ poſt diem Cinerum, anno Domini milleſimo trecenteſimo primo.

Adhuc inferiùs ſcriptum erat:

Ces deux Copies ont eſté collationées à leurs originaulx, reſpectivement eſcritz ſur parchemin en dates comme deſſus, dont l'original de la premiere Copie eſtoit ſoubſcript & ſigné comme deſſus, & ſeelé d'un moyen ſeel, & d'autres deux petits ſeelz en cire verde y appendants à double queue de parchemin, & l'original de la deuxieſme Copie n'eſtoit ſubſcript, ne ſoubſigné, mais eſtoit ſeelé d'un moyen ſeel en cire verde à ſimple queue de parchemin, & infixé avec l'original de la dicte premiere Copie, eſtans auſſi leſdits deux originaux ſains & entiers ſans raſure ou entreliniature, & trouvez concorder, par moy Jean vander Hagen Huyſſier du Conſeil de Sa Majeſté, lez ſon Exce auſſi Notaire Publicq approuvé par le Grand Conſeil de ſadite Majeſté à Malines, Teſmoing de verité ay ſigné ce dernier jour de Decemb. 1571. & ſigné *J. Vander Hagen Not.*

Raſo de Gaveren Dominus de Liedekercke & de Breda, declarat Jus Patronatus Eccleſiæ de *Ettene* pertinere ad Inveſtitum de *Gilze*.

NOs Raſſo de Gaveren, Dominus de Liedekercke, & de Breda, univerſis præſentes litteras viſuris ſalutem & cognoſcere veritatem. Univerſitati veſtræ notum eſſe cupimus, quòd cum diſcretus vir Jacobus Conſey Bekenſis Decanus Inveſtitus Eccleſiarum de Gilze & de Merterſen, nobis non ſemel ſed pluries quæſtiones moviſſet ſuper eo quod ipſe Inveſtitus affirmabat jus præſentandi ad Eccleſiam ſeu Appenditium de Ettene, quod eſt membrum Eccleſiæ de Merterſen, cujus Eccleſiæ de Merterſen collatio ſeu præſentatio ad ipſum Inveſtitum pertinere dignoſcitur, de jure ad ipſum etiam præſentatio ſeu collatio Eccleſiæ ſeu appenditii de Ettene ſpectare deberet, & licet nobilis vir Henricus quondam Dominus de Breda, & Inveſtitus Eccleſiæ de Gilze (quæ eſt Matrix Eccleſia dictarum Eccleſiarum ſeu appenditiorum de Merterſen & de Ettene) authoritate Domini Epiſcopi Leodienſis, propter pericula vitanda & propter commoditatem & divinum cultum augmentandum, dictam Eccleſiam ſeu appenditium de

Ettene per ſectionem à dicta Parochia de Merterſen extractam eſſe, per ſe Parochiam eſſe impetraverit, ſalvo jure matricis Eccleſiæ, tanquam Inveſtitus ibidem, quodque Dominus Arnoldus bonæ memoriæ, Dominus quondam in Breda ad ipſam Eccleſiam ſeu appenditium de Ettene, in præjudicium & in injuriam ipſius Inveſtiti prædicti de facto præſentavit, ipſo Inveſtito reclamante & contradicente. Nos cum tandem ad querimoniam prædicti Inveſtiti compertâ veritate à quampluribus probis teſtibus terræ noſtræ, ſub ſuo ſacramento examinatis, ita eſſe, ut prædictum eſt, recognoſcimus & per præſentes expreſsè profitemur nos & ſucceſſores noſtros nullum jus habere in Eccleſia ſeu appenditio de Ettene prædicto, ſive in collatione ſive in jure Patronatus Eccleſiæ ſeu appenditii ejuſdem, volentes quòd prædictus Inveſtitus & ſui ſucceſſores, ſine aliqua contradictione noſtra vel ſucceſſorum noſtrorum, de ipſa Eccesia ſeu appenditio de Ettene, & de jure præſentandi ſeu collatione ejusdem Eccleſiæ ſive appenditii ipſe, & ſui ſucceſſores liberè gaudeant nunc & in futurum. Et ne præmiſſa, vel aliquid præmiſſorum à nobis vel ab aliquibus ſucceſſoribus noſtris (quod abſit) valeat in poſterum calumniari, præſentes litteras prædicto Inveſtito & ejus ſucceſſoribus contulimus ſigilli noſtri munimine roboratas. Datum anno Domini milleſimo, duceteſimo, nonageſimo nono, feriâ quintâ ante ramos Palmarum. Subſcriptum erat:

Le 13. de Novembre 1570. ceſte Copie à eſté collationée & prouvée concorder avec ſon original en parchemin daté comme deſſus, n'eſtant gaires ſain, ny entier, ains uſé par vieilleſſe, ſeellé d'un moyen ſeel jaulne pendant ſur double queue, par moy, & ſubſigné: *G. vanden Drieſſche.*

Separatio Eccleſiarum de *Ginneken, Mertenſen, Ettene, & Bavel*, à matrice Eccleſia de *Gilze*; earumque in Eccleſias Baptiſmales erectio, præſentatione Abbatiſſæ Thorenſi attributâ.

IN nomine Domini, Amen. Univerſis præſentes litteras inſpecturis, magiſter Franco de Semblaco, Canonicus Eccleſiæ Sancti Martini Leodienſis, Commiſſarius ad infra ſcripta Reverendi Patris & Domini, D. Adulphi Dei gratiâ Leodienſis Epiſcopi, ſalutem cum notitia veritatis. Noverit univerſitas veſtra, quod cum nobilis & venerabilis Domina Margareta de Pitreſem Abbatiſſa Thorenſis, Patrona Eccleſiæ de Gilze, Leodienſis Diœceſis, & Rutgerus ejusdem Eccleſiæ de Gilze Inveſtitus ſeu Rector ſupplicaverunt eidem Reverendo Patri ſub hac forma: Reverendo in Chriſto Patri ac Domino ſuo Adulpho, Dei gratiâ Epiſcopo Leodienſi, Margareta de Pitreſem Abbatiſſa Thorenſis Patrona Eccleſiæ Parochialis de Gilze veſtræ Diœceſis, & Rutgerus ejusdem Eccleſiæ Inveſtitus ſeu Rector, quidquid poſſunt reverentiæ, obſequii & honoris, ſignificamus veſtræ reverendæ Paternitati, quod dicta Eccleſia de Gilze, quatuor habet appenditia, conſueta per Vicarios perpetuos, ab ipſo Inveſtito præſentandos deſerviri, his diſtincta nominibus, videlicet, Ginneken, Merterſen, Etten & Bavel, *quorum quemlibet per ſe ſufficit, bona habens diſcreta à Matrice Eccleſia, & reditus abundantiam ſufficientem pro Inveſtito ſeu Rectore qui curam gerat, & ad onera tam Epiſcopalia quam Archidiaconalia & alia ſupportanda, quæ dum vacant, viri potentes illarum partium, ſuarum importunitate precum, qua multoties non concedenda conceduntur, quibus ipſi Inveſtiti reſiſtere non poterant nec audebant, inſtare conſueverunt apud Inveſtitos dictæ Matricis Eccleſiæ ac ipſos aſtringere pro ſuis Clericis & familiaribus, ac aliis quibus eis placebat, providendis de eisdem, adeò quod nunquam vel rarò licebat ipſis Inveſtitis, perſonas quas ſciebant idoneas de illis providere, ex quibus ſequebantur inconvenientia, quod perſonæ minus idoneæ ad regimen ipſorum appenditiorum aſſumebantur, quod magis officit, in Eccleſia Sancta Dei divinum negligebatur officium, ac ipſi Inveſtiti iram, indignationem, & offenſam ipſam potentium ſæpius incurrebant, in ſuum, & Eccleſiæ ſuæ grave diſpendium & jacturam. Quarè nos pro commodo & utilitate tam In-*

Inveſtitorum quàm Matricis Eccleſiæ & appenditiorum prædictorum, unanimi conſenſu veſtræ ſupplicamus venerandæ Paternitati humiliter & devotè, quatenus dicta appenditia dividere ac ſeparare dignemini ab ipſa Matrice Eccleſia & conſtituere Eccleſias Baptiſmales proprios ac perpetuos habentes Inveſtitos, ſeu Curatos loci, Archidiacono, dum vacaverint præſentandos, & per ipſum inſtituendos in eiſdem, qui curam illarum gerant, ac omnia onera tenebuntur ſupportare, earum collatione ſeu præſentatione ad eaſdem ſoli Abbatiſſæ Thorenſi, quæ pro tempore fuerit, à vobis perenniter attributâ. Vobis etiam venerabili viro Domino Neapolioni Dei gratiâ Archidiacono Leodienſi, in cujus Archidiaconatu dicta Matrix Eccleſia & appenditia conſiſtunt, ſupplicamus attentius, quatenus præmiſſis veſtrum dignemini conſenſum benigniter impertiri. In cujus rei teſtimonium litteris præſentibus ſigilla noſtra duximus apponenda. Datum anno Domini milleſimo, trecenteſimo, ſexto decimo, Sabbatho poſt nativitatem Beati Joannis Baptiſtæ. Idem Reverendus Pater venerabili viro Decano Eccleſiæ S. Pauli Leodienſis in negotio hujuſmodi commiſit totaliter vices ſuas, mandans eidem, quatenus ſuper præmiſſis inquiſitione factâ & præhabitâ diligenti, ad diviſionem & ſeparationem dictorum appenditiorum à dicta Matrice Eccleſia, & ad alia contenta in dicta ſupplicatione procederet prout juſtum foret & ei viſum expedire. Inquiſitio igitur Authoritate dicti Reverendi Patris de præmiſſis per Dominum Wilhelmum Inveſtitum Eccleſiæ de Raemſdonck, inquiſitorem ad hoc ab eodem Reverendo Patre deputatur à teſtibus in forma Eccleſiæ juratis & receptis, vocatis omnibus qui ſua dicentur vel credentur intereſſe, ad videndum eos jurare, & dicta inquiſitione eidem Decano reportatâ ritèque publicatâ citatis generaliter in facie Matricis Eccleſiæ & Appenditiorum prædictorum coram dicto Decano, omnibus qui ſua intereſſe dicentur vel credentur, ad videndũ reportationem & ſupplicationem dictæ inquiſitionis, dicendum contra ipſam & teſtes in ea productos, & procedendum ulterius ad diviſionem & ſeparationem prædictorum appenditiorum à Matrice Eccleſia prædicta, ac alia in dicta ſupplicatione contenta, ut jus eſſet cum intimatione debita, legali, & conſueta, & nomina qui ſua dicentur intereſſe. Præfatus Reverendus Pater dicto Decano agente in remotis, nobis in hujuſmodi negotio vices ſuas commiſit per hæc verba:

Adulphus Dei gratia, Leodienſis Epiſcopus, diſcreto viro Magiſtro Franconi de Semblaco Canonico Eccleſiæ S. Martini Leodienſis ſalutem & omne bonum. De veſtra diſcretione confidentes in negotio ſupplicationis nobis factæ ex parte nobilis & venerabilis Dominæ Margaretæ de Pitreſem Abbatiſſæ Thorenſis, & Rutgeri Inveſtiti Eccleſiæ de Gilze noſtræ Diœceſis, ad collationem ſeu præſentationem dictæ Abbatiſſæ pertinentis, ſuper diviſione & ſeparatione quorundam appenditiorum dictæ Eccleſiæ de Gilze faciendum, ab ipſa Matrice Eccleſia & jure Patronatûs dictorum appenditiorum, ſeu præſentandum ad eadem dum vacabunt, attribuendo dictæ Abbatiſſæ, vices noſtras (quas alias à nobis commiſſas venerabili viro Decano Eccleſiæ Sancti Pauli Leodienſis, nunc agenti eo in remotis, ad nos revocamus) vobis committimus per præſentes, mandantes vobis, quatenus ſecundùm inquiſitionem ſuper dicta ſupplicatione de mandato noſtro factam, & dicto Decano reportatam vel remiſſam, ulterius in præmiſſis ratione præviâ procedatis ſtatuendum ac decernendum, quod juſtum fuit & vobis viſum expedire ac faciendum quod decreveritis authoritate noſtra per cenſuram Eccleſiaſticam firmiter obſervari. In cujus rei teſtimonium litteris præſentibus ſigillum noſtrum eſt appenſum. Datum Anno Domini milleſimo, trecenteſimo, ſexto decimo, feriâ ſecundâ poſt Epiphaniam.

Nos igitur authoritate dicti Reverendi Patris nobis commiſſâ ulterius procedentes in præmiſſis, dictâ inquiſitione, totoque proceſſu ſuper præmiſſis facto à nobis inſpectis, & examinatis, diligenter ſecundùm ea quæ vidimus, audivimus, & cognovimus, conſideratâ

utilitate Inveſtitorum Matricis Eccleſiæ & appenditiorum, hujuſmodi dicta appenditia de Ginneken, de Merterſen, de Etten, & de Bavel, de conſenſu Patronæ & Inveſtiti dictæ Matricis Eccleſiæ, authoritate prædictâ decrevimus dividenda & ſeparanda eſſe, dividimus & ſeparamus ab ipſa Matrice Eccleſia de Gilze prædicta, & conſtituimus Eccleſias Baptiſmales proprios ac perpetuos habentes & habituras Inveſtitos ſeu Curatos loci, Archidiacono, dum vacaverint, ab Abbatiſſa Thorenſi decreto præſentandos, & per ipſum Archidiaconum inſtituendos in eiſdem, qui curam illarum gerant ac omnia onera teneantur ſupportare: Nos enim jus Patronatûs dictorum appenditiorum, ac præſentationem ad eadem, Abbatiſſæ Thorenſi, quæcumque fuerit pro tempore, & eidem Eccleſiæ Thorenſi, prædictâ authoritate attribuimus, annectimus, & incorporamus per præſentes, inhibentes ſub pœna excommunicationis in his ſcriptis, ne quis contra præmiſſa quidquam deinceps attentare præſumat, ac decernentes irritum & inane, quidquid contra ea in poſterum contigerit attentari.

Et nos Adulphus Dei gratiâ Leodienſis Epiſcopus noſtrâ Pontificali authoritate, nos etiam Neapolio de filiis univerſi eâdem gratiâ Leodienſis Archidiaconus authoritate noſtrâ ordinanariâ; ad ſupplicationem veſtram Dominæ Abbatiſſæ Thorenſis Patronæ & Inveſtiti præmiſſis una cum eorum conſenſu ſcriptis patrocinio approbamus, & etiam confirmamus perpetuis temporibus duratura. In quorum omnium teſtimonium & munimen ad perpetuam rei memoriam Nos Epiſcopus, Archidiaconus, & Franco Commiſſarius antedicti ſigilla noſtra præſentibus litteris duximus appendi. Datum Anno Domini, milleſimo, trecenteſimo, ſexto decimo, feriâ quintâ poſt octavas Purificationis Mariæ Virginis. Subſcriptum erat: *Præſens copia concordat cum vero ſuo originali, per me Matthiam de Urdingen Not. Publicum diligenter collationata, quod atteſtor manu meâ propriâ.* Et ſignatum: Mathias De Urdingen *Notarius ſubſcripſit.* Au marge eſtoit encores eſcript: *Le 14. de Novembre ceſte Copie a eſté collationée & tourvée concorder avec ſon original en parchemin daté comme deſſus, ſcelé de deux ſeelz rompuz de vieilleſſe, pendants ſur laz de ſoye rouge, eſtant autrement ſain & entier, ſans raſure, entreliniature, ou autre vice, viſité par moy*, & ſigné: G. Vanden Driessche.

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda & Elizabeth uxor ejus vendunt Abbatiſſæ & Conventui de Cortenberge 153. bonaria Waſtinæ in Parochia de Ooſterhout, vulgò *'t Nonnenbroeck.*

Nos Arnoldus de Lovanio Miles, Dominus de Breda & Eliſabeth noſtra uxor ejuſdem terræ Domina, univerſis quibus ſcriptum hoc videre, vel audire contigerit, ſalutem & præſentium teſtimonio litterarum ſcire veritatem. Cùm humana memoria labilis ſit & caduca, quæ facta ſunt per homines, ut firmitatem habeant, debent eſſe per ſigillatas litteras perpetuata: Inde eſt quòd charitati omnium volumus declarare quod nos venerabilibus & religioſis Dominabus Abbatiſſæ & Conventui de Cortenberge Monialibus videlicet Ordinis Sancti Benedicti Cameracenſis Diœceſis, vendidimus centum & quinquaginta tria bonaria Waſtinæ intra foſſata jacentia & limitata in Parochia de Ooſterhout, pro centum libris & quadraginta quinque ſolidis Lovanienſibus minoris monetæ, nobis deliberatis & perſolutis, & miſimus eaſdem Moniales in dictis bonis jure hereditario perpetualiter à nobis & noſtris ſucceſſoribus obtinendis, pro annuo cenſu novem denariorum Lovanienſium minoris monetæ de quolibet bonario in die Sancti Oberti perſolvendorum. Et hoc factum eſt per monitionem noſtri juſtitiarii & judicum illorum, quorum ſuper his & hujuſmodi in terra de Breda intererat judicare, adhibitis omnibus juris ſolemnitatibus, quæ ad hoc & his ſimilia ſolent adhiberi.

Et promittimus prædictis Abbatiſſæ & Conventui rectam & firmam warandizationem de bonis prænominatis, & ipſas in eiſdem bonis contra quoſlibet tenere, & in quieta poſſeſſione tamquàm Dominus fundi conſervare. Si verò

(quod

(*quod abſit*) *de bonis præfatis aliquis ipſas Moniales moleſtaverit, aut inquietaverit, aut damnum intulerit occaſione perceptionis eorundem bonorum, nos ipſas volumus & tenemur per nos & per bona noſtra indemnes fideliter conſervare. His rebus & huic venditioni interfuerunt viri nobiles Henricus de Lovanio Dominus de Harſtala, nec non H. Miles Dominus de Aſſche, ac etiam Ægidius de Buſingem Dapifer terræ de Breda, quorum ſigilla unà cum noſtris ſigillis in teſtimonium præſentibus litteris duximus apponenda. Interfuerunt etiam Feudales noſtri Henricus de Hambroeck, Geldulphus Haeck, Segebertus de Ulvenhout, Joannes de Ginneken, Vermerus de Breda ac alii quamplures. In rei teſtimonium, ne aliqua materia quæſtionis ſuper hoc verteretur, eiſdem Monialibus dare litteras noſtras decrevimus ſigillorum noſtrorum, ac etiam prædictorum Henrici, & Henrici Militum, & Ægidii Dapiferi noſtri munimine roboratas. Datum anno Dominicæ Incarnationis milleſimo, ducenteſimo, ſeptuageſimo ſeptimo, menſe Junii.*

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda & Elizabeth ejus uxor ejuſdem terræ Domina donant Abbati & Conventui S. Bernardi ad Scaldim decimas novalium in Parochia de *Gaſtel*, item ſylvam *Barleboſſche* cum 200. bonariis Mori.

U*Niverſis Chriſti fidelibus præſens ſcriptum viſuris, Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Eliſabeth ejus uxor ejuſdem terræ Domina ſalutem & cognoſcere veritatem. Notum vobis facimus, tenore præſentium litterarum noſtrarum, quòd nos divinæ remunerationis intuitu, & purè propter Deum contulimus & conferimus Viris Religioſis Abbati & Conventui Sancti Bernardi Ciſtercienſis Ordinis, omnem decimam Novalium in Parochia de* Gaſtel, *quæ nunc eſt, & quæ ibidem acreſcere poteſt in futuro, ut in eodem Monaſterio à prædicto Conventu de nobis & de noſtris Anteceſſoribus & Succeſſoribus tam viventibus quàm defunctis perenniter memoria habeatur. Inſuper dedimus prædictis Religioſis ſylvam, quæ vocatur* Barleboſſche, *integraliter cum omni fundo, ducentaque bonaria mouri jacentia juxta eandem ſylvam, & ad eadem bona ipſorum viam & liberum aquæductum. Omnia autem prædicta tam decimam quàm mourum & ſylvam conferimus præfatis Abbati & Conventui in purum Allodium pacificè & quietè in perpetuum poſſidenda, nihil nobis juris, nihil ſucceſſoribus noſtris in prædictis omnibus retinentes, Altâ tamen Juſtitiâ nobis retentâ, ſi reſplendeat de eiſdem. Huic autem donationi noſtræ interfuerunt Joannes de Oſſele Miles, Henricus Capellanus noſter, Ægidius de Buſingem, & Wilhelmus dictus Pipenpoy de Bruxella, & alii quam plures. In cujus rei teſtimonium & memoriam ſempiternam præfatis Abbati & Conventui præſentes litteras contulimus ſigillorum noſtrorum munimine roboratas. Actum & datum Bergis ſupra Soom, anno Domini milleſimo ducenteſimo, ſeptuageſimo quinto, menſe Decembri.*

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda & Eliſabeth ejus uxor vendunt Abbati & Conventui Sancti Bernardi ad Schaldim 50, & donant 10 Hoevas Waſtinæ in Parochia de *Gaſtel*.

U*Niverſis Chriſti fidelibus præſens ſcriptum viſuris Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Eliſabeth ejus uxor ejuſdem terræ Domina, ſalutem & cognoſcere veritatem. Notum vobis facimus tenore præſentium litterarum noſtrarum, quod nos vendidimus viris Religioſis Abbati & Conventui Monaſterii loci Sancti Bernardi Ciſtercienſis Ordinis, Cameracenſis Diœceſis pro certa ſumma pecuniæ nobis ad plenum perſoluta quinquaginta hoevas ſive manſos waſtinæ jacentes in Parochia de* Gaſtel, *& unamquamque hoevam ſive manſum duodecim bonaria continentem. Unam Waſtinam menſus eſt ipſis Religioſis Menſor noſter ex parte noſtra incipiens à Marcha fluvio, & pertranſiens de loco ad locum ſecundum quòd ipſi Religioſi volebant & petebant, ponens palos & terminos dictæ Waſtinæ circumquaque, in ſignum majoris certitudinis in futuro, & nos factum dicti Menſoris noſtri in hac parte perpetuis tempori-*

 bus

bus ratum habere volumus & tenere, de quibus quinquaginta boevis tenentur nobis & ſucceſſoribus noſtris prædicti viri Religioſi in tribus libris Lovanienſibus parvæ monetæ annui cenſus, in feſto Beati Martini Hyemalis apud Gaſtel ſingulis annis in perpetuum perſolvendis. Inſuper conferimus & donamus præfatis viris Religioſis in eleëmoſynam & purè propter Deum, decem boevas intra terminos præſcriptos jacentes, & ad dictam Waſtinam pertinentes, ab eiſdem Religioſis pacificè & quietè in purum Allodium in perpetuum poſſidendas, ut in prædicto Monaſterio à prædictis Religioſis à nobis & anteceſſoribus noſtris & ſucceſſoribus perenniter memoria habeatur. Deinde autem decimam in prædicta Waſtina de quacumque provenientem, nec non omne jus piſcationis totius aquæ terminos dictæ Waſtinæ contingens; & omnes utilitates & commoditates, quæ in dictis bonis, aquis, ſive terris in perpetuum fieri poterunt, dicti Religioſi liberè & quietè poſſidebunt. Quod ſi dicti Religioſi aliquam partem dictæ Waſtinæ ſecularibus conferre voluerint excolendam, omne jus eiſdem Religioſis prius conceſſum, etiam in dictis manſionariis retinebunt. Conferimus nihilominus prædictis Religioſis ad eadem bona ipſorum viam, & liberum aquæductum. In his autem omnibus nihil nobis juris, nihil ſucceſſoribus noſtris reſervamus, præter annuum cenſum prædictum, & altam juſtitiam, ſi reſplendeat de eiſdem. Prædicta autem bona ipſorum & fratres ibidem commorantes vel exiſtentes cum omnibus bonis quæ nunc habent, vel in poſterum in terra Dominii noſtri habituri ſunt, ſub protectione noſtra ſuſcipimus & tutela, promittentes præfatis Religioſis, quotieſcumque neceſſe habuerint, in eiſdem bonis, nos murum defenſionis opponere contra univerſos & ſingulos, qui ipſis ſuper prædictis bonis aliquam calumniam vel moleſtiam inferre voluerint vel movere. Huic autem facto interfuerunt homines noſtri Feudales Joannes dictus Mulart Miles, Arnoldus de Monte Burgenſes de Bergis, Nicolaus Dauckaert de Santvliet, Arnoldus de Oſſendrecht, Arnoldus Omeken, Marſilius de Gheſtel, Nicolaus Faber, Arnoldus dictus Judæus, & Petrus de Schoonhout Scabini Bergenſes, quorum judicio dictos Religioſos in præfatis bonis hæredavimus & inveſtivimus more terræ noſtræ conſueto. Teſtes autem qui præmiſſis interfuerunt, ſunt Dominus Nicolaus Inveſtitus de Ekerne, Henricus de Aſſcha tunc Capellanus noſter, Ægidius de Buſingem Dapifer noſter, Wilhelmus de Monte, & Paulus de Geeſt Burgenſes de Bergis & alii quam plures. In quorum omnium præmiſſorum teſtimonium & memoriam ſempiternam ſigilla noſtra unà cum ſigillis præfati Joannis dicti Mulart Militis & Scabinorum de Bergis præſentibus litteris ſunt appenſa. Actum & datum Bergis ſupra Soom anno Domini 1276. feriâ tertiâ ante Feſtum Beati Servatii.

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Eliſabeth ejus uxor, confirmant venditiones omnes & donationes Monaſterio S. Bernardi à ſe factas, ſpecificando omnia bona.

UNiverſis Chriſti fidelibus præſens ſcriptum viſuris Arnoldus de Lovanio & Eliſabeth ejus uxor, Domini terræ de Breda, ſalutem & ſcire veritatem. Dilectorum amicorum noſtrorum, videlicet Religioſorum Abbatis & Conventus Monaſterii S. Bernardi Ciſtercienſis Ordinis, Diœceſis Cameracenſis, paci & quieti in poſterum providere cupientes, omnium & ſingulorum bonorum ſuorum, quæ à nobis diverſis temporibus acquiſiverunt ſeu titulo juſtæ emptionis, vel propter Deum piæ collationis, diſtinctam & ſpecialem mentionem fieri præſentium ſubſecutione litterarum perutile judicavimus & ſecurum, quatenus acta & conſcripta præſenti repetitione & noſtra recognitione ampliùs roborentur, & obſcurè ac minùs dicta declarari valeant pleniùs & exponi. In primis igitur univerſitati veſtræ præſentium teſtimonio litterarum noſtrarum volumus eſſe notum, quòd nos pro ſalute noſtra, Prædeceſſorum, ac Succeſſorum noſtrorum, in eleëmoſynam contulimus dictis Viris Religioſis decimam noſtram novalium; tam eam quæ nunc eſt, quàm quæ in futuro accreſcere poteſt, quàm habuimus in Parochia de Gaſtel, *& ejus*

Patro-

Patronatûs dictæ Eccleſiæ, prout nobis competebat, ſylvam quoque quæ vocatur Barleboſſche & ducenta & ſeptem bonaria mouri jacentia juxta eandem ſylvam versùs locum qui dicitur Barlake, qui ſitus eſt ad Aquilonem, ſicut litteræ noſtræ ſuper hoc confectæ pleniùs continent; quamvis de illis ſeptem bonariis mouri, quæ circumcirca dictam ſylvam ad ipſius cuſtodiam ſunt poſita, & in verum Allodium ſuum ipſis perpetuò conceſſa, dictæ litteræ non faciunt mentionem. Item acquiſiverunt à nobis idem Abbas & Conventus ſexaginta hoevas ſive manſos Waſtinæ jacentes in Parochia de Geſtel prælibata, & unamquamque hoevam ſive manſum duodecim bonaria continentem, quarum hoevarum quinquaginta ipſis pro certo & juſto pretio nobis ad plenum perſoluto vendidimus, ac decem pro ſalute noſtra eiſdem in purum Allodium contulimus propter Deum, ſicut in litteris noſtris ſuper hujuſmodi acquiſitione mentionem facientibus meliùs eſt expreſſum. Inſuper vendidimus dictis Religioſis pro certa pecuniæ ſumma, nobis ex integro perſoluta, viginti manſos ſive hoevas Waſtinæ jacentes immediatè juxta Waſtinam præſcriptam, atque in Parochia de Geſtel ſupradicta, & duos lacus ex integro, quorum unus dicitur Middelmeer, & alter huic eſt proximus ad orientem tendens à Marcka Fluvio verſus Etten; cujus venditionis forma nullis litteris niſi præſentibus eſt deſcripta. Quas Waſtinas & lacus menſi ſunt ipſis Religioſis, Arnoldus dictus Omeken & Walterus filius ejus menſores noſtri jurati, incipientes à Marcka Fluvio ſupra ripas dictorum lacuum, ipſos etiam lacus in hac menſuratione concludentes, & tranſeuntes hinc ſupra Haldeberge menſi ſunt de loco ad locum, ponentes palos & terminos dictis Waſtinis circumquaque in ſignum majoris certitudinis in futuro: cui menſurationi interfuerunt per omnia ex parte noſtra & nomine noſtro tanquam ductores, teſtes; & ipſorum bonorum aſſignatores Nicolaus filius Rulini Scultetus de Woude, & Arnoldus de Lapide Scultetus de Etten, aſſumptis etiam ſecum ex mandato noſtro, Nicolao dicto Garencopere, Nicolao filio Gobbonis albi Scabinis de Woude, Alardo filio Chriſtinæ Lamberti, Matthia filio Gerardi Scabinis de Etten, Twano de Woude, Godefrido de Heſſelaer, Joanne uſurario, Theodoro genere Steenwerpers hominibus noſtris Feudalibus, Hermanno de Dycke, & Hermanno filio Ymme manſionariis noſtris, in hujuſmodi rei teſtimonium & evidentiam pleniorem. Et nos factum dictorum Sculteторum & menſorum in hac parte perpetuis temporibus ratum habere volumus & teneri. Ceterum in viginti Hoevarum ſeu Manſorum Waſtinæ, verum etiam & lacuum prædictorum poſſeſſionem, Abbatem & Conventum prædictos hæredavimus, & inveſtivimus ſecundùm morem terræ noſtræ approbatum. Concedentes ipſis in ipſis bonis per omnia omnem libertatem juris quam eis per litteras noſtras in ſexaginta hoevas Waſtinæ ſupra deſcriptas prius contulimus; nihilque juris nobis aut ſucceſſoribus noſtris in eiſdem bonis retinuimus, exceptis Domino Altæ Juſtitiæ noſtræ ſi reſplendeat, & cenſu illo trium librarum Lovanienſium parvæ monetæ pro illis ſolis ſexaginta hoevis Waſtinæ hucuſque nobis perſolutos, quem eundem cenſum & non alium omnimodo nobis & hæredibus noſtris in perpetuum dicti Religioſi in generali pro ambabus Waſtinis & lacubus antedictis perſolvere tenentur loco & tempore debitis & conſuetis.

Iterum dicti Monaſterium, Abbas, & Conventus juſto à nobis titulo acquiſiverunt omnes & totales decimas veteres & novas, quæ nunc ſunt vel in futuro accreſcere poſſunt, quoque majores & minores, omnium rerum decimalium, quas habuimus & tenuimus in Parochiis de Woude & Loenhout, turvarum & fœni in dicta Parochia de Woude ſolâ decimatione exceptâ, decimam quoque novam & veterem, quam habuimus in locis qui dicuntur Hogenſchote & Ordebrant ſitis in Parochia Sancti Jacobi, juxta Ekerne, ac annuos reditus duarum gerbarum haevene Spadeſchoof vulgariter nuncupatos quos habebamus & levabamus in locis qui dicuntur Leyderwyck & Cardepolre ſitis in dicta Parochia de Ekerne, pleno jure ſicut decimæ & reditus prædicti ad nos ſpe-

ſpectabant, utque in litteris noſtris ſuper horum bonorum acquiſitione, allodiatione ac inveſtitura confectis melius eſt deſcriptum.

Contulimus nihilominus ſæpedictis Religioſis pro ſalute animarum noſtrarum jus Patronatuum Eccleſiarum, de Woude ſcilicet, de Loenhout, & de S. Jacobo prædictarum pleno jure, ſicut iidem Patronatus ad nos ſpectabant, & nobis competebant, ſicut chartæ noſtræ ſuper hujuſmodi collatione confectæ & compoſitæ plenius atteſtantur.

Concedimus etiam eis purè propter Deum liberam poteſtatem utendi ſecundùm propoſitum ſuum, omnibus paſcuis & aquis communibus per totam terram noſtram de Breda tam ad opus pecorum, quàm aliarum rerum ſuarum quamdiu aquæ cum paſcuis prædictæ communes fuerint, nec aliquis hominum ipſos audeat in poſterum ſuper hujuſmodi libertate aliquatenus impetere ſeu prohibere. Omnibus igitur tam præſentibus quàm futuris, præcipuè verò Scabinis de Breda, de Bergis ſupra Soom, de Woude, ac omnibus aliis Scabinis & hominibus ad Dominii noſtri juriſdictionem ſpectantibus, prædictas acquiſitiones & collationes notificamus, ac ipſas ritè & modo legitimo factas eſſe, atque in utilitatem terræ noſtræ ceſſiſſe recognoſcimus ac teſtamur: litteras quoque omnes & ſingulas, quæ ſuper his confectæ ſunt, cum omnibus libertatibus & conditionibus ipſis in litteris expreſſis approbamus & præſenti ſcripto confirmamus. In quarum omnium rerum præmiſſarum munimen & robur perpetuum firmitatis præſentibus litteris ſigilla noſtra apponi fecimus, rogantes chariſſimum Dominum ac fratrem noſtrum Henricum de Lovanio, Dominum de Herſtallio, Henricum de Aſſcha Milites, Jacobum quoque Inveſtitum de Merters, & Marſilium Inveſtitum de Gheſtel, Scabinos etiam opidorum noſtrorum de Breda & de Bergis ſupra Soom prædictorum, ut nobiſcum ſigilla ſua præſentibus apponant, in teſtimonium & memoriam ſempiternam. Nos verò Henricus de Lovanio *Dominus de Herſtallio, Henricus de Aſſcha Milites, Jacobus & Marſilius Eccleſiarum de Merters & de Gheſtel Inveſtiti, ac nos Scabini de Breda, & de Bergis ſupra Soom præſcripti, ad petitionem dictorum nobilium Arnoldi & Eliſabeth Dominorum terræ de Breda recognoſcimus nos ſigilla noſtra litteris præſentibus appendiſſe, Datum anno Domini 1277. Sabbatho poſt Annuntiationem Dominicam.*

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda vendit Abbati & Conventui S. Bernardi ad Scaldim 100. hoevas waſtinæ in Parochia de *Gaſtel.*

U*Niverſis Chriſti fidelibus præſentes litteras viſuris, Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda ſalutem & ſcire veritatem. Atteſtatione præſentium litterarum noſtrarum notum facimus univerſitati veſtræ, quod nos de licentia & mandato Illuſtris Principis Domini Joannis, Dei gratiâ Ducis Lotharingiæ & Brabantiæ ſpeciali, vendidimus Viris Religioſis, Abbati & Conventui Monaſterii loci S. Bernardi Ciſtercienſis Ordinis Cameracenſis Diœceſis centum hoevas ſive manſos Waſtinæ jacentes in Parochia de* Gaſtel, *immediatè juxta Waſtinam, ſive bona quæ ibidem dicti Religioſi habent & poſſident, & habuerunt & poſſederunt non medico tempore jam elapſo, & unamquamque hoevam ſive manſum duodecim bonaria continentem, de qua Waſtina, ſeu de quibus bonis, jam de novo emptis ſolverunt nobis iidem Religioſi ex integro, quingentas libras Lovanienſes parvæ monetæ, pro qualibet ſcilicet hoeva centum ſolidis perſolutis. Quam Waſtinam menſi ſunt ipſis Religioſis nomine præfati Domini Ducis & noſtro, Arnoldus dictus Omeken, & Arnoldus filius ejus menſores noſtri jurati, aſſumptis ſecum de mandato noſtro fide dignis teſtibus, Joanne ſcilicet Sculteto de Woude, Nicolao de Hulſdonck, & Wilhelmo de Hagedonck Scabinis de Woude, item Gobbone de Haveberge, & Waltero de Eine Scabinis de Etten, item Martino filio Henrici, & Hermanno Filio Noken. de Sprundel; & menſuratam æquitatis judicio unicuique quod ſuum eſt tribuentes, ac limitatam palis & terminis, videlicet à ſuperiori palo ſtante ſuper Middelmeer terminante Waſtinam primam dictorum Religioſorum,*

ſorum, de qua mentio facta eſt ſuperius, uſque ad inferiorem palum eorundem Religioſorum ſtantem ſupra Barlake, & inde uſque ad palum etiam ipſorum Religioſorum ſtantem ad Occidentem de Barleboſſche, & inde ad palum jam de novo ab ipſis menſoribus fixum verſus Sprundel, & inde uſque ad palum ſimiliter de novo fixum verſus Etten dictis Religioſis viris aſſignaverunt. Item quod omnia bona dictis palis ſeu terminis circumdata & concluſa, quinque tantummodo hoevis ſeu manſis exceptis, ipſorum ſunt & ad ipſos pertinent, partim ex præſenti emptione & partim ex diutina acquiſitione facta ab eiſdem tempore quo, bonæ memoriæ, dilecta uxor noſtra Eliſabeth vixerat, ſicut in litteris tunc temporis confectis plenius eſt expreſſum, & nos factum dictorum menſorum noſtrorum in hac parte approbantes, perpetuo volumus habere ratum & promittimus obſervare. Concedentes eis quod præmiſſa bona omnia foſſatis ſeu aliis munitionibus firmare ſeu circumdare, & aditibus ſeu introitibus viarum obſtacula, Teutonicè nuncupata Vekenen, apponere poterunt, contradictione aliquâ non obſtante: Ita tamen qui per viam publicam tranſire voluerint, per eandem tranſire poterunt abſque illatione alicujus injuriæ ſive damni. Ceterùm in centum hoevarum ſeu manſorum Waſtinæ præſcriptæ poſſeſſionem, Abbatem & Conventum prædictos hæredavimus & inveſtivimus, ſecundum morem terræ approbatum, nihil nobis juris aut Domino alicui, quicunque ille fuerit, aut erit, reſervatum, excepto Dominio altæ juſtitiæ, ſi reſplendeat, & cenſu viginti quinque ſolidorum Lovanienſium parvæ monetæ pro qualibet ſcilicet hoeva tribus denariis ſupputatis ad cenſum quem ſolvent nobis & ſucceſſoribus noſtris dicti Religioſi perpetuo annis ſingulis, apud Geſtel die Sancti Martini hyemalis, & per dictum cenſum remanebunt ipſi in perpetuum ab omni alio jure liberi & penitus defenſi. Inſuper damus & concedimus eiſdem Religioſis viam & liberum ductum tam aquæ quàm terræ ad eadem bona ipſorum, & omnes commoditates & utilitates quæ in dictis bonis in perpetuum fieri poterunt, dicti Religioſi liberè & quietè poſſidebunt. Quod ſi ipſi Religioſi aliquam partem dictæ Waſtinæ ſecularibus conferre voluerint excolendam, ſeu alio qualicumque modo, omne jus eiſdem prius conceſſum etiam in dictis manſionariis retinebunt. His autem interfuerunt Godefridus Scultetus de Bergen filius Theodorici, Marſilius de Gheſtel Scabinus de Bergen, Nicolaus dictus Rabant, Arnoldus Hyle de Schooten, Arnoldus filius ejus, Joannes Robbeken, Joannes filius Roberti, Wilhelmus filius Loſye de Mercxem, Joannes de Wilgem, Jacobus Teſar, Wilhelmus dictus Lant, Gisbertus de Bosh̃ole, Arnoldus de Lieſt, Thomas filius Beele, & Joannes dictus Blydeleven, & alii quamplures manſionarii noſtri, quorum judicio præmiſſa acta ſunt & perpetrata, prout ordo juris dictaverat & petebat. In quorum omnium præmiſſorum teſtimonium & munimen ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Actum & Datum anno Domini 1282. menſe Novembri.

Raſo de Gaveren Dominus de Liedekercke & de Breda confirmat omnes venditiones & donationes à Prædeceſſoribus ſuis factas Monaſterio S. Bernardi ad Schaldim; iiſquè vendit novem hoevas cum bonario Waſtinæ in Parochia de *Gaſtel*.

UNiverſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quàm futuris ad quos præſentes litteræ pervenerint, Raſo de Gaveren Dominus de Liedekercke & de Breda ſalutem, & rei geſtæ veritatem. Univerſitati veſtræ notum facimus & teſtamur tenore præſentium litterarum noſtrarum, quod nos, vivente adhuc Domina Aleyde uxore noſtrâ, ratificamus, laudamus, & approbamus acquiſitionem ſeu emptionem centum hoevarum ſeu manſorum tam Waſtinæ quàm mouri jacentium infra Dominium terræ noſtræ de Breda ſub terminis & palis ſive metis, quorum palorum primus poſitus eſt in fine cujuſdam lacus effluentis de Marcha & tendentis directè ad occidentem verſus mourum, qui lacus ab antiquo Middelmeer *vulgariter nuncupatur, & tendit uſque ad alium palum ſtantem inferius juxta* Barlake, *& à palo ſtante juxta Barlake uſque ad palum*

*lum ſtantem ad occidentem de Barleboſ-
ſche, & ab illo palo uſque ad quemdam
alium ſtantem versùs Sprundel, & inde
uſque ad quemdam alium palum ſtantem
verſus Etten, inferius uſque ad Marc-
kam, & abhinc circumque prout fluit
Marcka uſque ad primum palum præ-
dictum ſtantem ſupra Middelmeer.
Quam acquiſitionem ſeu emptionem cen-
tum hoevarum fecerunt & contraxerunt
viri Religioſi Abbas & Conventus Mo-
naſterii loci Sancti Bernardi Ciſtercien-
ſis Ordinis Cameracenſis Diœceſis, erga
nobilem virum D. Arnoldum de Lova-
nio quondam Dominum dictæ terræ de
Breda, poſt mortem piæ memoriæ Eli-
ſabeth quondam uxoris ejus, ejuſdem
terræ Dominæ conſanguineæ noſtræ;
ſub annuo cenſu viginti quinque ſolido-
rum Lovanienſium, in perpetuum poſſi-
dendorum & tenendorum ab eiſdem Re-
ligioſis, ac ipſam venditionem prædicta-
rum centum hoevarum ſeu manſorum, &
acquiſitionem cæterorum bonorum ipſo-
rum Religioſorum, omnium & ſingulo-
rum, ac donationem ipſius factam in eleë-
moſynam propter Deum tam infra præ-
dictos terminos, palos ſive metas, quàm
alibi jacentem tam in Waſtina, mouro
cum ſuo fundo, paſcuis, pratis, ſilvis &
virgultis, quàm in terris cultis, & incul-
tis; decimis, cenſibus & reditibus, piſca-
ribus, tractibus aquarum, cæteriſque bo-
nis ac poſſeſſionibus univerſis & ſingu-
lis quocumque nomine cenſeantur, erga
prædictos Dominos Arnoldum & Eli-
ſabeth, vel quemlibet ipſorum ſeu alte-
rum quemcumque ab ipſis Religioſis uſ-
que in hodiernum diem factam, aut à quo-
libet Dominorum eiſdem Religioſis quo-
cumque modo conceſſam, cum omnibus con-
ditionibus, utilitatibus, & libertatibus &
juribus univerſis & ſingulis à quocum-
que dictorum Dominorum ſeu ab altero
quocumque dictis Religioſis datis & con-
ceſſis, tamquàm perſonaliter à nobis,
erga nos, & per nos factæ ſeu datæ eſ-
ſent vel fuiſſent, de mera noſtra libera-
litate & voluntate præſentibus litteris
confirmamus. Et ipſa bona omnia & ſin-
gula cum fratribus & omni familia ſua
in ipſis bonis commorantibus ſub noſtra
perpetua protectione ſeu defenſione ſuſ-
cipimus & tutela. Omnem quoque calum-
niam ſive calangiam, quam in dictis bo-
nis habebamus, vel in futuro nos hære-
deſque noſtri vel ſucceſſores quocumque
modo habere vel movere poteramus, ple-
nè remittimus, quitavimus, & quitas
clamavimus purè ſine aliqua reclama-
tione, cum fructibus ſeu proventibus
uſque in præſens tempus de eiſdem bo-
nis habitis & receptis. Univerſum etiam
jus noſtrum ſi quid habebamus nos hæ-
redes aut ſucceſſores noſtri in præmiſſis
bonis omnibus & ſingulis, aut quocum-
que modo habere poteramus in futuro,
antedictis Religioſis ob remedium animæ
noſtræ, Dominæ Aleydis uxoris noſtræ,
& animarum Patris; Matris, Fra-
trum, Prædeceſſorum, & Succeſſorum
noſtrorum, in præſentia hominum no-
ſtrorum Feudalium, videlicet Wilhelmi
filii Hugemanni, Godefridi de Bergis
Dapiferi noſtri, Ægidii de Breda, Ber-
neri ſive Bayonis, Sigeberti de Ulven-
hout, Gerardi de Tichelt; Witeman-
ni de Ginneken, Henrici dicti Everga,
& Arnoldi dicti Omeken de Schooten,
ac Scabinorum noſtri Opidi de Breda,
Scabinorum quoque de* Gheſtel, *& alio-
rum quam plurium fide dignorum ſup-
portando cum debita ......reſignandi,
in puram eleëmoſynam contulimus &
conferimus donatione inter vivos, nihil
omnino juris nobis aut noſtris hæredi-
bus vel ſucceſſoribus in præmiſſis omni-
bus & ſingulis penitùs retinentes præ-
ter annuum cenſum & Dominium Altæ
Juſtitiæ noſtræ, ſi reſplendeat de eiſdem.
Prætereà nos vendidimus & nos ven-
didiſſe recognoſcimus memoratis Reli-
gioſis pro quadam pecuniæ ſumma nobis
benè ſufficienter & ab eiſdem Religio-
ſis ex integro perſoluta, novem hoevas
ſive manſos & unum bonarium tam Wa-
ſtinæ quam mouri cum ſuo fundo jacen-
tes in Parochia, Territorio ſive confi-
nio de* Gheſtel *juxta bona ſua, ab eiſ-
dem jam diu habita & poſſeſſa, videlicet
ab antiquo palo ſtante ad occidentem
de Barleboſſche uſque ad quemdam alium
palum ſtantem ad orientem juxta bona
Marſilii filii Wilhelmi, & ab illo
palo uſque ad quemdam alium palum
ſtantem juxta quatuor hoevas Præpoſi-
ti & Conventûs de Valle Roſarium juxta
Wonde, & ab illo palo circum quatuor
hoevas prædictas uſque ad viam ſive
ſtratam publicam Dominorum, & ab illo*

palo

palo uſque ad palum ſtantem in altiori parte montis de Huldeber e, & ab hinc directè inferius uſque ad antiquum palum poſitum verſus Sprundele, & unamquamque hoevam ſive manſum duodecim bonaria continentem; Quas hoevas ſive manſos tam Waſtinæ quam mori cum ſuo fundo prælibatis Religioſis in præſentia hominum Feudalium prædictorum noſtrorum & Scabinorum contulimus & conferimus in veram & puram hæreditatem ſub annuo cenſu viginti ſeptem denariorum Lovanienſium perpetuo tenendas & poſſidendas ab eiſdem Religioſis pacificè & quietè; concedentes præfatis Religioſis, quod præmiſſa bona foſſatis ſeu aliis quibuſcunque munitionibus firmare ſeu circumdare poterunt, & aditibus ſive introitibus viarum obſtacula nuncupata theutonicè Veken *apponere, contradictione qualibet non obſtante. Inſuper damus & conferimus antedictis Religioſis viam liberam & ductum liberum tam aquæ quàm terræ ad eadem bona ipſorum; & omnes commoditates & utilitates quæ in dictis novem hoevis ſive manſis & uno bonario in perpetuum fieri poterunt, non obſtantibus quibuſcumque conſtitutionibus vel conſuetudinibus patriæ, prædicti Religioſi liberè & quietè perpetuis temporibus poſſidebunt. Cæterùm in poſſeſſionem novem manſorum & bonarii Waſtinæ præſcriptæ ſive mori dictos Abbatem & Conventum hæredavimus & inveſtivimus ſecundùm morem terræ approbatum, omne quoque jus noſtrum eiſdem contulimus & adhuc conferimus, quod in eiſdem novem hoevis ſive manſis & uno bonario nos aut hæredes noſtri nunc habebamus vel impoſterum habere poteramus quovis modo, nihil omnino juris nobis aut noſtris hæredibus vel ſucceſſoribus in ipſis bonis penitùs retinentes, excepto Dominio Altæ Juſtitiæ noſtræ ſi reſplendeat in eiſdem, & cenſu prædicto 27. denariorum Lovanienſium, quem ſolvent nobis & ſucceſſoribus noſtris dicti Religioſi annis ſingulis apud* Gheſtel *in die Beati Martini hyemalis, & per dictum cenſum ipſi ab omni alio jure liberi penitus & à nobis defenſi in perpetuum remanebunt. Quod ſi ipſi Religioſi aliquam partem dictæ Waſtinæ ſive mori quibuſcumque aliis conferre excolendam voluerint in poſterum, ſeu alio qualicumque modo habendam & poſſidendam, omne jus prius conceſſum eiſdem, etiam in dictis manſionariis ſeu cenſuariis retinebunt. His autem interfuerunt Wilhelmus filius Hugemanni, Godefridus de Bergis Dapifer noſter, Ægidius de Breda, Bernerus ſive Bayo, Sigebertus de Ulvenhout, Gerardus de Tichelt, Witemannus de Ginneken, Henricus de Enegbeer, & Arnoldus Omeken homines noſtri Feudales, Scabini quoque Opidi noſtri de Breda & Scabini de Gheſtel, Gerardus dictus de Meere, Godefridus filius Vrombondi, Wilhelmus filius Vrombondi; & alii quamplures manſionarii noſtri, quorum judicio hæc acta ſunt & perpetrata, prout juris ordo dictaverat & expetebat. Ut autem hæc omnia & ſingula perpetuis temporibus rata, firma & inconcuſſa permaneant, nos promittimus fide mediâ & juramento præſtito corporali, quod nos contra præmiſſa nullatenus ire conabimur in futuro, nec artem, ingenium, conſilium vel auxilium quæremus vel præſtabimus, per quæ infringi valeat aliquid præmiſſorum.*

Promiſimus etiam & promittimus ac tenemur prædictis Religioſis ſuper præmiſſis omnibus & ſingulis juſtam, debitam & rectam Warandiziam ſive Warandiam pro omnibus & noſtris hæredibus & Succeſſoribus contra quoſcumque: Et ſi aliquid in præmiſſis defecerit, promittimus & tenemur ſæpedictis Religioſis fideliter adimplere quandocumque vel quotieſcumque ſuper his fuerimus requiſiti. Ad hæc autem omnia & ſingula inviolabilter obſervanda & complenda, nos hæredeſque noſtros & ſucceſſores per præſentes litteras obligamus: renuntiamus inſuper omni juris auxilio Canonici pariter & Civilis, cum omnibus conſuetudinibus Patriæ, omnibus privilegiis Crucis ſumptæ vel aſſumendæ, omnibus exceptionibus, cavillationibus doli mali, quæ nobis vel ſucceſſoribus noſtris, quantum ad aliqua præmiſſorum infringenda prodeſſe poſſent, & dictis Religioſis nocere vel obeſſe; illi quoque juri quo cavetur, quod non debeat valere generalis renuntiatio. In quorum omnium teſtimonium & memo-

riam ſempiternam, ſigillum noſtrum, unà cum ſigillo Dominæ Aleydis uxoris noſtræ prædictæ, & communi Oppidi noſtri de Breda præſentibus eſt appenſum. Rogamus inſuper ad majorem omnium præmiſſorum firmitatem, Wilhelmum Hugemanni, Godefridum de Bergis Dapiferum noſtrum, cæterosque homines noſtros Feudales prædictos, ut nobiſcum ſigilla ſua præſentibus apponant. Nos igitur Wilhelmus filius Hugemanni, Godefridus de Bergis, Ægidius de Breda, Bernerus ſive Bayo, Sigebertus de Ulvenhout, Gerardus de Tichelt, Witemannus de Ginneken, Henricus Eneghcer, & Arnoldus Omeken antedicti, ad petitionem nobilis Viri Raſonis Domini noſtri de Breda ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo primo, in Nativitate Domini.

Raſo de Gaveren Dominus de Liedekercke & de Breda limitat Dominium juſtitiæ ſeu juriſdictionis, Monaſterii S. Bernardi, in bonis quæ à Dominis de Breda acquiſierunt.

U*Niverſis Chriſti fidelibus ad quos præſentes litteræ pervenerint* Raſſo de Gaveren *Dominus de Liedekercke & de Breda, ſalutem & rei geſtæ cognoſcere veritatem. Univerſitati veſtræ notum facimus ac teſtamur tenore præſentium litterarum noſtrarum, quod licet Religioſi viri Abbas & Conventus Monaſterii loci Sancti Bernardi Ciſtercienſis Ordinis Cameracenſis Diœceſis, tam à nobis quàm à prædeceſſoribus noſtris Dominis quondam terræ de Breda titulo juſtæ ac legitimæ acquiſitionis acquiſierint ſive conquiſierint omnia bona ſua, quæ de nobis tenent apud* Huldeberge *infra limites ſive palos infraſcriptos cum omnibus commoditatibus, utilitatibus, libertatibus, juribus & juſtitiis inferioribus univerſis, perpetuis temporibus partim in purum allodium, & partim in hæreditatem perpetuam ab eiſdem pacificè & quietè poſſidenda & habenda, & nihil nobis omnino juris aut noſtris ſucceſſoribus reſervaverimus nos aut prædeceſſores noſtri in bonis antedictis, aut in bona ipſa nunc poſſidentibus ſeu in poſterum poſſeſſuris, præter cenſum bonorum prædictorum, quem nobis dicti Religioſi ſolvere tenentur annuatim, & Dominium Altæ Juſtitiæ noſtræ, ſi reſplendeat in eiſdem; de Dominio tamen juſtitiæ ſeu juriſdictionis dictorum Religioſorum in bonis prædictis dubitatum fuit à quibuſdam, in quantum videlicet ſe deberet extendere, & de quibus caſibus dicti Religioſi poſſent judicare, ac uſque ad quam ſummam pecuniæ ipſi emendas, & forefactorum ſatiſfactiones recipere teneantur & levare. Ideoque dicti Religioſi nos humiliter ſupplicarunt, quatenus ipſis ſuper hoc certam, diſtinctam & apertam declarationem per judicium & ſententiam hominum noſtrorum Feudalium terræ noſtræ de Breda, in publico judicio faceremus, ut ſic dictis Religioſis, & aliis quibuſcumque fidelibus nunc exiſtentibus & in poſterum ſucceſſuris, certitudinaliter poſſet innoteſcere quid juriſdictionis ipſi in bonis ſuis prædictis habere tenentur, & quid juriſdictionis ad nos & ſucceſſores noſtros pertinere dignoſcatur. Nos igitur tandem devicti precibus eorundem & ipſorum pacem & quietem in poſterum pro poſſe noſtro procurare volentes cupienteſque de medio tollere omnem controverſiæ materiam, quæ poſſet oriri poſtmodum inter ipſos & nos, ſucceſſores ipſorum & ſucceſſores noſtros, homines noſtros Feudales apud Bredam convocavimus, Godefridum videlicet de Breda Dapiferum noſtrum, Sigebertum de Ulvenhout, Bernerum ſive Bayonem de Bredà, Walterum dictum vanden Houte, Joannem filium Sigeberti antedicti, Anthonium dictum de Oeckle, & plures alios fide dignos, & ipſos in publico multis coram aſtantibus tam Scabinis quam aliis fide dignis monuimus per fidelitatem, ſive fidem quâ nobis tenebantur adſtricti, ut nobis ſuper præmiſſis juſticiis indicarent veritatem & manifeſtarent per ſuam ſententiam & judicium, quid ad Religioſos prædictos tum ratione litterarum quas habent de prædictis bonis, tum ratione juris quo à tempore acquiſitionis dictorum bonorum uſque ad tempus iſtud, quo hæc acta ſunt, uſi fuiſſe dignoſcuntur, & quid ad nos & heredes noſtros ratione Dominii ſuperioris,*

rioris, debeat de jure ſecundùm conſuetudinem & legem terræ noſtræ de Breda pertinere. At illi unanimiter exeuntes & ſuper hoc conſilium habentes, diligentique indagatione ac morosâ deliberatione præhabitâ; perſpectiſque litteris eorundem Religioſorum quas de dictis bonis habent, & præſcriptione juris, quod ſibi ab antiquo præſcripſerunt, redierunt, & unanimi conſenſu ſuam ſententiam & ſuum judicium protulerunt in hunc modum: Videlicet quòd dicti Religioſi, aut illi qui loco eorum fuerint conſtituti, tum ratione litterarum ſuarum, quas habent de prædictis bonis, tum ratione juris, quod ſibi uſu longiſſimi temporis, ut prætactum eſt, præſcripſerunt, tenentur & in perpetuum tenebuntur habere in omnibus ſuis bonis prædictis, omnes juſtitias, juriſdictiones, & ſatisfactiones ſeu emendas uſque ad ſummam ſexaginta ſolidorum aſcendentes & infra, ita quod ipſi teneutur, & in perpetuum tenebuntur judicare, cognoſcere, ſeu judicium facere, infra limites ſeu palos omnium bonorum ſuorum prædictorum, de omnibus exceſſibus, forefactis, & injuriis, quorum ſive quarum ſatisfactiones & emendæ ſummam ſexaginta ſolidorum aſcendunt & infra, ſecundùm ſententiam & taxationem legis ſive conſuetudinis hominum noſtrorum Feudalium terræ noſtræ de Breda, & omnes ſatisfactiones & emendas de dictis exceſſibus & injuriis provenientes, & uſque ad prædictam ſummam ſexaginta ſolidorum ſe extendentes & infra, quantulacumque fuerint, recipere teuebuntur dicti Religioſi & levare, contradictione cujuſlibet non obſtante. Omnia verò forefacta, quorum ſatisfactiones dictam ſummam 60. ſolidorum tranſcendunt, & aſcendunt, ad noſtrum & ſucceſſorum noſtrorum judicium ſpectabunt, & inde ſatisfactiones & emendas tenebuntur recipere & levare. Inſuper dicti homines noſtri Feudales unanimiter judicaverunt & ſententiaverunt, quod ad juriſdictionem & Dominium dictorum Religioſorum de jure pertinet poteſtas & Authoritas in dictis bonis ſuis judicem ſæcularem ponendi unum vel plures quotquot voluerint, & quantum temporis voluerint; etiam Scabinos & Juratos inſtituendi & deſtituendi quando & ubi voluerint, per quos hominibus nunc in prædictis bonis commorantibus, vel in poſterum commoraturis fiat plenariæ juſtitiæ complementum; inſtituendi quoque & deſtituendi famulos, qui vulgariter Preeter ſive Scutter nuncupantur; leges etiam & judicia vulgariter Keuren appellata, edendi, inſtituendi, & faciendi obſervari, recipiendique quod inde evenerit uſque ad ſummam prætaxatam: Et ut breviter omnia perſtringamus, dicti homines Feudales noſtri judicaverunt & ſententiaverunt, quod ad dictos Religioſos de jure pertinent omnes juſtitiæ, juriſdictiones, qualeſcumque fuerint, quæ ut prædictum eſt uſque ad ſummam ſexaginta ſolidorum ſe extendunt & infra: & eſt intelligendum ſemper quod & ipſos ſexaginta ſolidos debent recipere, & quidquid ſub eiſdem comprehenditur, & quidquid ad ipſas juſtitias ſive juriſdictiones pertinet faciendum, inſtituendum, ordinandum, præcipiendum, recipiendum & levandum, cum omnibus commoditatibus, utilitatibus & profectibus, proventibus & fructibus, qui & quæ in dictis bonis ab extrinſeco & intrinſeco, & de dictis bonis ſub & infra, nunc & in poſterum poterunt provenire; hoc ſemper excepto, quod ſicut dictum eſt, omnia & ſingula forefacta ſexaginta ſolidos excedentia & ſatisfactiones eorum ad noſtrum & ſucceſſorum noſtrorum judicium & Dominium pertinebunt. Si verò aliquis caſus ſive exceſſus acciderit, qui ad Dominium juſtitiæ noſtræ ſpectaverit, dicti Religioſi aut qui loco eorum fueriut conſtituti, poterunt ex parte noſtra, ſi voluerint, abſque omni damno, gravamine, vel læſura in perſonis ſuis vel in rebus, & abſque omni offenſa, vel animadverſione noſtri vel ſucceſſorum noſtrorum adverſùm nos, ſe tam diu de dicto caſu intromittere, donec ad noſtrum, vel illius, qui loco noſtri fuerit conſtitutus, judicium ipſe caſus fuerit plenariè devolutus. Hanc igitur declarationem juſtitiarum præmiſſarum, per judicium & ſententiam hominum noſtrorum Feudalium præmiſſorum, ut præmiſſum eſt, factam ratam habentes & gratam, ipſam recognoſcimus, judicamus, & ſententiando pronuntia-

nuntiamus veram fore, juſtam, & legitimam & in poſterum irretractabilem & irrevocabilem, & ipſam promittimus & tenebimur tam nos quàm ſucceſſores noſtri perpetuis temporibus inviolabiter obſervare, mandantes & diſtrictè præcipientes univerſis Bailivis, Scultetis, famulis noſtris terræ de Breda, maximè autem Dapifero noſtro prædicto qui nunc eſt, & omnibus ſucceſſuris eidem, hæredibuſque & ſucceſſoribus noſtris univerſis, Religioſos prædictos tam in bonorum omnium præmiſſorum tenore, quam in juſtitiarum præmiſſarum omnium ad ipſa bona pertinentium, prout ſuperius ſunt poſitæ & declaratæ, perpetuâ, debitâ & pacificâ poſſeſſione conſervent, nec contra dictos Religioſos occaſione prædictorum bonorum aut Juſtitiarum præmiſſarum, ad ipſa bona pertinentium, aliquid attentare præſumant. Quod ſi quicquam ab aliquo fuerit attentatum, decernimus & recognoſcimus illud injuſtum fore, iniquum & indebitum & contra veram ſententiam & juſtum judicium hominum noſtrorum Feudalium terræ noſtræ de Breda eſſe factum & præſumptum: & ideò promittimus pro nobis & noſtris ſucceſſoribus, & tenebuntur illud, quoties neceſſè fuerit & requiſiti fuerimus, fideliter corrigere, reformare, & ad ſtatum priſtinum & debitum revocare. Limites verò ſive pali dictorum bonorum ſunt iſti: Inchoant enim bona prædicta, ad quoddam obſtaculum, vulgariter dictum Veken, *ſitum ſuper Niſpendyck, ubi nunc ingreſſus eſt ad bona prædicta, & tendunt hac & illac ſecundùm quod foſſatum ipſorum ſe extendit, uſque ad quemdam palum verſus* Calſdonck *ſtantem, & ab illo loco tendunt bona prædicta, circumeundo hac & illac ſecundùm quod foſſatum eorum ſe extendit uſque ad alium quemdam palum ſitum verſus* Heſſelake; *& ab hinc tendunt bona prædicta, circumeundo hac & illac ſecundùm quod foſſatum eorum ſe extendit uſque ad quemdam alium palum ſitum propè* Barlake; *& ab hinc tendunt bona prædicta circumeundo hac & illac ſecundùm extenſionem foſſati ipſorum, uſque ad quemdam lacum, vocatum vulgariter* Middelmeer, *& pertinet totus lacus iſte ad bona prædicta, & à lacu prædicto tendunt bona prædicta per medium fluvii, qui vocatur Marka, circumeundo hac & illac prout Marka ſe extendit, uſque ad quemdam alium lacum, qui vocatur* Overſcerene, *qui & ipſe lacus ſimiliter pertinet totaliter ad bona prædicta, & ab illo lacu tendunt bona prædicta circumeundo hac & illac uſque ad quemdam locum, ubi nunc de novo fundata eſt quædam Capella, & à prædicto loco tendunt bona prædicta circumeundo parum uſque ad quemdam locum, qui vocatur Sprange, & exinde tendunt circumeundo prout Spranga ſe extendit hac & illac uſque ad quemdam lacum vocatum vulgariter* Huelmeere, *& ab hinc reflectuntur ſupra palum primum ſitum ſupra Niſperdyck. In quorum omnium teſtimonium & memoriam ſempiternam, ſigillum noſtrum præſentibus litteris eſt appenſum, rogantes ad majorem præmiſſorum firmitatem prædictos homines noſtros Feudales, quorum judicio & ſententiâ acta ſunt omnia prædicta, videlicet Godefridum de Bergis Dapiferum noſtrum, Sigebertum de Ulvenhout, & Joannem filium ejus, Bernerum ſive Bayonem de Breda, & Arnoldum filium ejus, Walterum dictum Uytten Houte, Wiricum de Ulvenhout & Anthonium dictum de Oecle, de quibus omnibus Arnoldus videlicet & Wiricus ſuperius non ſunt poſiti; ut præſentibus ſigilla ſua nobiſcum apponant. Nos igitur Godefridus de Bergis Dapifer, Sigebertus de Ulvenhout, Joannes ejus filius, Bayo ſive Bernerus, Arnoldus filius ejus, Walterus, Wiricus, & Anthonius ſupra dicti homines Feudales Domini de Breda, ad inſtantiam & petitionem Domini noſtri ſigilla noſtra præſentibus litteris apponimus in ſignum veritatis & in teſtimonium omnium præmiſſorum. Datum anno Domini milleſimo, ducenteſimo, nonageſimo octavo, in die Beati Nicolai Epiſcopi & Confeſſoris.*

Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Eliſabeth ejus uxor dant Abbati & Conventui de Tongerloo 60. Bonaria in ſilvis & miricis.

N*Os Arnoldus de Lovanio Dominus terræ de Breda, & Eliſabeth ejus*

ejus uxor ejuſdem terræ Domina notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris, quod nos divinæ remunerationis intuitu, & ut plenam participationem omnium bonorum, quæ faciunt, vel in poſterum Domino largiente ſunt facturi, per Dei gratiam obtinere poſſimus, contulimus perſonis Religioſis, videlicet Domino Abbati & Conventui ejus de Tongerloo in Diœceſi Cameracenſi commorantibus, ſexaginta bonaria in ſylvis & miricis ſita inter Curiam de Milende & ſylvam Templariorum, *&* inter Ryt, *& viam quæ ducit ad Eccleſiam, ſicut pali demonſtrant ibidem, ſub annuo cenſu quatuor denariorum Flandrenſium antiquæ monetæ nobis & noſtris ſucceſſoribus in Feſto Remigii ſolvendorum in Baerle. Prædicti verò Religioſi nobis ſunt in miſſa pro defunctis dicenda quotidie obligati. Prædicta bona etiam & manſionarios, ſi aliqui in ipſis manſerint, ab omni exactione & ſervitio perpetuæ libertati donamus. Datum anno Domini milleſimo, ducenteſimo, octogeſimo, in Feſto Apoſtolorum Petri & Pauli.*

Raſo de Gavera Dominus de Liedekercke & de Breda, cum filio ſuo promogenito, dat Abbati & Conventui Monaſterii de Tongerloo 41. bonaria in miricis, & approbat omnes donationes præcedentes à ſe aut ſuis Prædeceſſoribus dicto Conventui factas.

N*Os Raſo de Gavera, Dominus de Liedekercke & de Breda, & Raſſo de Liedekercke Miles, Dominus de Bonlaer ejus primogenitus, notum facimus univerſis præſentibus & futuris, præſens ſcriptum viſuris & audituris, quòd nos ob divinæ remunerationis intuitum, & ut plenam participationem omnium bonorum, quæ faciunt, vel in poſterum Domino largiente per Dei gratiam ſunt facturi, obtinere poſſimus, contulimus Viris Religioſis, videlicet Abbati & Conventui Monaſterii de Tongerloo Ordinis Præmonſtratenſis Cameracenſis Diœceſis, quadraginta & unum bonaria in miricis ſita inter bona quæ vocantur Stoght & Aeſvort, ex illa parte Leembercken Braecke verſus orientem, & abhinc uſque medium rivi, qui dicitur* Ryt, *prout pali ibidem poſiti demonſtrant, ſub annuo cenſu.... denariorum Flandrenſium, monetæ quæ dicitur* Gewere, *nobis & noſtris ſucceſſoribus in Feſto Remigii in Baerle annis ſingulis ſolvendo, perpetuo poſſidenda, tenenda, & habenda, dicta bona & manſionarios, ſi qui in ipſis proceſſu temporis ſunt moraturi, ab omni exactione, petitione & ſervitio abſolventes, & perpetuæ libertati donantes. Prætereà Curtem ipſorum de* Nuwelanda *cum bonis antiquis, in agris, paludibus, miricis, paſcuis, & omnibus pertinentiis, à parte occidentali dictæ Curtis, uſque ad medium rivi verſus Buſcum qui vocatur* Zammelen, *& à palo ibidem poſito per dictum Rivum deſcendendo uſque ad palum verſus orientem, juxta Aeſvort poſitum, nec non bona de Stoght, & omnia alia & ſingula bona, quæ dictis Religioſis à nobis ſeu noſtris Prædeceſſoribus, felicis memoriæ, Dominis terræ de Breda ſeu quibuſcumque aliis perſonis, in diſtrictu dictæ terræ noſtræ quocumque modo, jure, ſive titulo ſunt collata, approbamus, ratificamus confirmamus, promittentes dictis Religioſis dicta bona omnia & ſingula perpetuo warandire & debitam warandiam facere contra quoſcumque Juri & Juſtitiæ parcere volentes. In cujus rei teſtimonium & munimen, Abbati & Conventui prædictis contulimus has litteras ſigillis noſtris ſigillatas. Datum apud* Roſendale *anno Domini, milleſimo, ducenteſimo nonageſimoquarto, Sabbatho poſt Dominicam quâ cantatur:* Invocavit me.

Philippus de Liedekerke Miles, Dominus de Ulvenhout & de Alphen abſolvit Abbatem & Conventum Monaſterii de Tongerloo eorumque Curiam & manſionarium in Alphen ab omnibus ſervitiis, petitionibus, exactionibus &c.

U*Niverſis præſentes litteras viſuris & audituris Philippus de Liedekercke Miles, Dominus de Ulvenhout & de Alphen ſalutem & rei ſubſcriptæ cognoſcere veritatem. Quoniam quæ in tempore geruntur, cum tempore oblivioni traduntur, niſi ſcripto perpetuo memoriæ commenden-*

tur, eapropter notum facimus univerſis præſentibus & futuris tenore præſentium, proteſtantes, quod nos viros Religioſos Abbatem & Conventum Monaſterii de Tongerloo Præmonſtratenſis Ordinis, Cammeracenſis Diœceſis, & Curiam ipſorum de Nuwelanda, *in Dominio noſtro de Alphen ſitam, nec non Colonum ſeu manſionarum eorundem in dicta Curia, bonisque ad eandem ſpectantibus, commorantem, & proceſſu temporis moraturum, ab omnibus & ſingulis ſervitiorum, petitionum, argariarum & exactionum generibus, ac etiam* Giſta *ſeu hoſpitum quorumcumque receptione, eleëmoſynarum ibidem largitione, miſſarum in Capella dictæ Curiæ celebratione, & currus onuſti panibus, in noſtris, Prædeceſſorum, & Succeſſorum noſtrorum expeditionibus conceſſione, ſuper quibus inter nos ex una parte, & dictos Religioſos ex altera parte lis & diſcordia vertebatur; Proborum ducti conſilio ab omnibus ſupradictis in perpetuum abſolvimus, & quitamus, renuntiantes juri & Conſuetudini quæ ſuper præmiſſis in dicta Curia & ejus pertinentiis habuimus ſeu habere potuimus; omnibuſque juribus & conſuetudinibus quæ nobis ad infringendum præmiſſa in poſterum poſſent prodeſſe, & antedictis Religioſis & eorum Colono ſeu Manſionario in parte vel in toto aliqualiter obeſſe, cenſu hæreditario ab ipſis Religioſis debito, & noſtris juſtitiis nobis ſolummodo ſemper ſalvis. Præterea* Buſcum, *qui vocatur Stoght, inter bona Templariorum, & bona dictorum Religioſorum, prædictis Abbati & Conventui allodialiter contulimus, volentes quod præfati Religioſi Curia prædicta, ac bonis ad eandem pertinentibus univerſis & ſingulis, ad ipſorum liberam voluntatem, perpetuò gaudeant, & fruantur, cum Buſco de Stoght prædicto pacificè & quietè: Promittentes etiam Abbati & Conventui prænominatis, præmiſſa omnia & ſingula perpetuò warandire, ad hæc inviolaliter obſervanda, nos noſtroſque ſucceſſores in poſterum legitimè & firmiter obligando. Supplicamus etiam chariſſimo Domino & fratri noſtro, Domino de Liedekercke & de Breda, ut in ſignum quiticlamationis & renuntiationum omnium præmiſſorum, ſigillum ſuum præſentibus litteris apponere dignum ducat; Rogamus etiam Dominum Sigerum de Liedekercke Fratrem noſtrum dilectum, ut ſigillum ſuum præſentibus apponat, in teſtimonium præmiſſorum. In quorum omnium teſtimonium & perpetuam firmitatem ſigillum noſtrum præſentibus appoſuimus, unà cum ſigillis nobilium prædictorum. Et Nos Raſo Dominus de Liedekercke & de Breda rogati à dilecto Fratre noſtro, D. de Ulvenhout & de Alphen, præmiſſa omnia confirmamus, & in ſignum quiticlamationis, renuntiationis, & confirmationis omnium præmiſſorum, ſigillum noſtrum præſentibus duximus apponendum. Nos verò Sigerus de Liedekercke Miles ſigillum noſtrum appoſuimus his litteris in teſtimonium omnium præmiſſorum. Datum & actum in Alphen, anno Domini milleſimo, trecenteſimo, octavo, feriâ tertiâ poſt ſanctum diem Pentecoſtes, præſentibus Domino Joanne de Rotſelaer quondam Abbate Averbodienſi, Inveſtitis de Baerle & de Poppel, Wilhelmo & Wilhelmo Godefrido de Bergen Dapifero terræ de Breda, & Petro de Ulvenhout & aliis quam plurimis fide dignis.*

Diviſio Terræ Bredanæ per Joannem Ducem Brabantiæ.

Joannes Dei gratia Lotharingiæ Brabantiæ & Limburgi Dux, univerſis has litteras viſuris & audituris ſalutem & noſcere veritatem. Noverit univerſitas veſtra, quòd propter obſequium quòd Gerardus de Weſemale *Miles frequenter nobis impendit, & adhuc nobis impendet, proborum uſi conſilio, eidem recognoſcimus tanquam ſuam veram hæreditatem, ac legitimam Majorum, dimidietatem totius terræ de Breda, prout infra circulum ſeu diſtrictum terræ noſtræ Brabantiæ ſita conſiſtit, cum omnibus juribus & omnibus pertinentiis ad præfatum Dominium & ipſam terram de Breda ſpectantibus, poſt deceſſum nobilis Viri conſanguinei noſtri* Arnoldi de Lovanio Domini de Breda *habendam & liberè poſſidendam, in hunc modum; quòd* Raſo Dominus de Liedekerke *habebit Oppidum de Breda, & relevabit omnia feuda ad dictam terram de Breda ſpectantia, à quibuſcumque Domi-*

Dominis tenentur & deſcendunt, & reſpectu dicti Oppidi de Breda ac dictorum feudorum, *habebit dictus* Gerardus de Weſemale *pro ſe & parte ſua*, *ex parte quondam matris ſuæ provenìente*, *ad dictam terram de Breda jus habente*, *bona his Oppido de Breda & feudis æquivalentia*, *& hoc facto participabit reſiduum ſæpedictæ terræ de Breda præfatus* Gerardus de Weſemale *cum dicto* Domino de Lidekerke *de pede ad pedem*, *in alto & baſſo*, *in humido & ſicco. Similiter* Domino de Lidekerke *prænotato omnibus cavillationibus ac malo ingenio penitus excluſis acceptante & indulgente*, *eidem* Gerardo Domino de Weſemale *conceſſimus*, *quòd hæc bona quæ ſibi de dicta terra de Breda cedent*, *& ſuæ parti*, *ut eſt prædictum*, *ipſe* Gerardus *& ſui ſucceſſores de nobis & noſtris ſucceſſoribus ſecundùm jus & conſuetudinem terræ noſtræ Brabantiæ*, *in feudum tenebunt & liberè poſſidebunt. Promittentes eidem contra quoſcumque de dictis bonis de Breda ad jus & diem comparere : volentes tanquam Dominus rectam Warandiam præſtare*, *præſentium teſtimonio litterarum*, *ſigillo noſtro ſigillatarum : & ut præmiſſa ſingula & univerſa quemadmodum conſcripta ſunt ſuperiùs*, *ſæpedicto* Gerardo de Weſemale *& ſuis ſucceſſoribus*, *à nobis & noſtris ſucceſſoribus rata in perpetuum teneantur & firma*, *ad majorem evidentiam & ſecuritatem præmiſſorum*, *rogamus chariſſimum fratrem noſtrum* Godefridum Dominum de Arſchot & de Virſon *& dilectum conſanguineum noſtrum* Walterum Berthout Dominum Mechlinienſem, Arnoldum Dominum de Walhaim, Arnoldum Dominum de Weſemale, Gerardum Dominum de Rotſelaer, Henricum Dominum de Bauterſſem, Walterum Volkaert & Iwanum de Meldert *Milites noſtros*, *ut ſua ſigilla unà cum ſigillo noſtro*, *præſentibus apponant & appendant. Et nos Godefridus*, *&c. ad preces & inſtantiam dilecti Domini noſtri Ducis memorati*, *noſtra ſigilla unà cum ſigillo ſuo præſentibus duximus apponenda. Datum anno Domini* 1287. *Dominicâ ante Nativitatem B. Joannis Baptiſtæ.*

Joannes Dux Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi &c. vendit Bredam Joanni Polano.

I*An by der gratien ons Heeren Hertoghe van Lotheryck*, *van Brabant ende van Limborch*, *Marck-Grave des Heylichs Rycks*, *ende Govaert van Brabant* ſyn ſone, allen de ghenen, *&c.* Wy kondighen ende gheven te kennen eenen ighelyck, dat wy met conſente *Johannen van Brabandt Gravinne van Henegouwe ende van Hollandt* onſer liever ouſter dochter, ende ſuſter ons Godevaerts van Brabandt voorſz. in rechten ende wettighen verkoope voor ons ende voor ons oir ende voor onſe na-komelinghen Heeren *Iannen van Polanen Heer vander Leck*, ſyn oir, ſynen erfghenamen ende ſynen na-komelinghen naer hem erfelyck ende ommermeer te beſittene onſe lande van *Breda* gheheelijck ende al, met allen den dinghen die daer toebehoirende ende ſchuldich ſyn te behoirene, in Heerheyden ende Manſchappen, in Vryheden, in Dorpen, in Landen, in Bempden, in Boſſchen, in Wateren, in Viſſcheryen, in Moeren, in Moerdycken, in Souten, in Verſchen, in Natten, in Droogen, in Chynſen, in Renten, in Water-moelen, in Wintmoelen, in Forfeyten, in Ganſen, in Capoenen, in Hoenderen ende in allen anderen dingen den voorſz. Lande van Breda toebehoirende, *&c.* alſoo *Philips Heere van Lydekercke ende van Breda*, ende ſyne voirvaders Heeren van Breda ghelijck voirmaels van ons ende onſen voirderen Hertoghen van Brabandt plaghen te houden in rechten erfleen, om een ſeeckere ſomme gelts, dats te verſtaen om dry-en-veertigh duſent guldens Hallingen, welcke ſomme gelts die voorſz. Heer Ian wel ende wettelijck betaelt heeft ende vergouden, *&c.* ende wy bevelen een igelijcken vande Ridderen, Knaepen, Mannen, Schepenen ende andere luyden den Lande van Breda toebehoirende, van wat ſtaet ſy zyn, dat ſy den voorſz. Heer Ian van Polanen Heere vander Leck, ſynen oir ende ſynen na-komelinghen nae hem Hulde, manſchappe ende eede doen ende ghehoirſaem voirtaen ſyn ommer-

meer, in allen andere manieren ghelijck dat ſy haeren gherechten Heer vanden Lande van Breda ſchuldich ſyn te doen; behoudelijck altoes Heer *Willem van Duyvenvorde Heere van Ooſterhout* onſen lieven Ridder ende Man ſynre lyftocht die wy Hertoghe hem bekent hebben met onſen openen brieven beſeghelt, in allen den Lande ende Heerlickheyd van Breda voorgenoemt, ende hebben gheloft ende geloven voor ons, voor ons hoir ende voor onſe na-kommelinghen de voorſz Heer Janne van Polaenen Heer vander Leck onſen Man vanden voorſz Lande van Breda Warant te zyne, ende rechte waerſchap daer aff te doene, &c. ende want allen deſen voorſchreven dinghen wettelycken gheſchiet ſyn naer den rechte, ende by raede onſer mannen van leene die daer met ons over ende teghenwoordig waeren, dats te weten *Otte Heer van Cuyck*, *Gysbrecht van Abcoude Heer van Gaesbeke*, *Jan van Wiefſliet Heer van Blaers-veld*, *Lodewyck Heer van Diepenbeke*, *Jan van Coſlaer Heer van Witthem Ridderen*, *Alaert van Os Proeſt van Loven ende onſen Rentmeeſter van Brabant*, *ende oock Geeraert vander Heyden Droſſaert van Brabant*, alſe mans manne egheen pointe van rechte afterghelaten dat daer met rechte toe ende ſchuldich was te gheſchieden, ſoo hebben wy in oorkonſchap daeraf onſen ſeghele doen hanghen aen deſen letteren in kenniſſe de waerheyt, ende willen ende begheeren dat Johanne Gravinne van Henegouwe ende van Holland onſe outſte dochter, ende ſuſter ons Godevaerts ghelove Heer Jannen van Polanen Heer vander Leck voorghenoemt, zyn oir ende zyn erf- ghenaem alle deſe voorſchreven pointen ende gheloften vaſt ende gheſtae te houden in eeuwelycken daegen, &c. bidden ende verſuecken ernſtelycken onſe mannen van leene voorgenoemt, dats te weten Otto Heer van Cuyck, Gysbrecht van Abcoude Heer van Gaesbeke, Jannen van Wyffliet Heer van Blaes- veld, Lodewyck Heer van Diepenbeke, Jannen van Coſſelaer Heer van Witthem, Alaerd van Os Proeſt van Lovene ende onſen Rentmeeſter van Brabandt, ende oick Geeraerd vander Heyden onſen Droſſaert van Brabandt alſe mans man, want zy daer om ende by waeren daer alle deſe voorſz. dinghen gheſchieden, dat zy in ghetuyghe daer af hun ſeghelen metten onſen ende met ons Godevaerts ende Johannen onſer liever kinderen hanghen willen aen deſe letteren: ende wy *Otto Heer*, &c. ſoo bidden wy ende verſuecken ernſtelyck onſen lieven mannen, te weten *Jan van Loon Heer van Agimont*, *Hendrick Berthout Heer van Duffle ende van Gele*, Coſtyne van Ranſt Heer van Berghem, Geeraert Heer van Vorſſelaer, Jan van Meldert ende Jan van Wyneghem Ridderen, &c. dat zy in oorkontſchap ende kenniſſe hueren ſeghelen metten onſen willen aenhangen aen deſen tegenwoordigen letteren, &c. Gedaen ende ghegeven te Bruſſel des Donderdachs naer Paeſdach den ierſten dach van April, int jaer ons Heeren 1350.

FINIS.

JOANNIS BAPTISTÆ

GRAMAYE

HISTORIÆ

ET

ANTIQUITATUM

URBIS ET PROVINCIÆ

MECHLINIENSIS

LIBRI III.

A D

AMPLISSIMUM

INCLITÆ URBIS

MECHLINIENSIS

SENATUM.

MEchliniam quam calamo ſcriptam vidiſtis
Manibus, oculo, cenſura dignati eſtis;
Typis ſcriptam vobiſque inſcriptam videte,
Manibus, oculo, cenſura dignemini.
Illius umbram ne rejicite
Cujus corpus vigilantia, prudentia, integritate,
Et, verbo dicam, virtute veſtra vivit & valet.
Nec rejicite profectum ab eo,
Quem ad dandam Belgio lucem,
(Sed lucem, ut luna ſoli noctiluca)
Aſſumpſit magnus Belgii Princeps:
Quem & veſtræ Urbi & vobis habete

DEVOTUM DEVINCTUM

Ampliſſimi Reip. Mechl. moderatores
clientem

J. B. GRAMAYE.

ANTIQUITATUM URBIS ET PROVINCIÆ MECHLINIENSIS LIBRI III.

LIBRO PRIMO URBS DESCRIBITUR SECTIONIBUS IX.

I. NOMEN.

I. Nomen.

IN oratione Priſcianus, in ratione Ariſtoteles primas dat Nomini, & ego Rhetorum gymnaſmata ſecutus, ſecurus primum fundamenti mei hiſtorici lapidem in Nomenclatoris area pangere conſtitui.

Nomen itaque Urbis, qua de agimus, Galli *Malines*, Belgæ *Mechelen*, Germani *Machel*, populares Latini faciunt *Mechliniam*, paulò aliter ac olim veteres ſcriptores & ſcripta. Cùm Martyrologium Cameracenſe in Bibliotheca S. Sepulchri extans calamo exaratum ſcribat *Maſlinas*, Radulphus Trudonopoleos Archimandrita in ſui Monaſterii Annalibus l. 2. c. 14. *Maghliniam*, Bruſtemius om. ſ. Bibliot. Wamefianæ *Magliniam*, Tyrius *Machelam*, Auctor vitæ S. Rumoldi *Melinam*, Agyologus Brabantinorum in Bibliot. Rubeæ Vallis parte 2. vita l. 2. c. 16. & Annonius l. 5. *Malinis* dandi caſu & numero multitudinis, diploma Joannis 4. Ducis *Machelinenſes* incolas, litteræ conventionis cum Joanne 1. *Maliniæ Urbem* indigetent. Ut omittam, quod Ben-jamini in Maxæmiliani Cæſaris eo nomine primi itinerario aſſerit, loco huic olim *Salinas* nomen fuiſſe, & Jaci de Vario lib. 1. cap. 10. contendit verum Urbis nomen fuiſſe *Walinium*, uterque ſine auctore in ſola ſiſus fixuſque conjectura.

II. Etymon.

II. Etymon.

VIdimus ita ſerviliter Servium, ita Prædicem Pædianum, ita anxiè alios in arena grammatica ſudantes, vocabula radere, rodere, mutilare, anatomizare Medicorum & tantùm non mendicorum more, ut originatione & etymo cognitis ad naturæ, quæ vocum involucris abſconditur, notitiam certo, rectoque tramite proficiſcantur. Et ego in horum veſtigio pedem ponens, omnibus utriuſque ordinis & notæ ſcriptoribus largiar ſuffragium, ſi fortè ex plurium aut ſaniorum ſententiis ad Mechliniæ notationem, & à notatione ad notitiam detur pervenire. Jacobus Zuſius (riſum teneatis amici) cùm Lyram dixiſſet à diverſorio, cui Lyræ erat inſigne, dictam Mechliniam ab inſigni Michaëlis Archangeli, aut propolio, cujus herus Michaël nuncupabatur, ductam eadem fide ſcribit. Rem ſilo quàm ſtylo digniorem! Is quem ſuprà laudavi, audacter tradit declinante Romanorum in Galliis Imperio, reliquias in loca ſylvis horrida & deſerta profugiſſe, qui vernacula appellatione *Wali*, id eſt peregrini, dicti, de qua voce pluribus agit Polydorus & Buchananus in Hiſtoria Scotorum. Sedes horum ſi non prima, certè inter primas, quæ hodieque *Wal-hem*, id eſt Walorum domus, vocatur. Æquum hæc credere de Walemo, ſed an æquè de Machlinia? Ego, niſi aliter Waliniam ſuam probet, nunquam probavero. Propiùs accedit, & in doctis haberi vult Marcus de Warnewyck, Belgici ſui ſpeculi lib. 3. cap. 26. derivans *Maſlinas* quaſi *Moſæ Lineam*, qui à Tungris olim profluens hìc in mare ferebatur. Quàm appoſitè! & applaudentibus quicumque *Moſæ* fluxum non æſtimârunt. Et licèt pro eo facere videatur Anonymus, belli Jeroſolymitani ſcriptor, *Mechelam Villam* ad

ad Moſam nominans, tamen ego nunquam ad Mechliniam noſtram reſpexero, gnarus *Mechelen* vicum mille infra Trajectum inferius paſſuum ſpatio diſtantem, cis Moſam. Dicemus veriùs *Maris lineam*, & ſic dicendum docebit nos vetus Pipini diploma Pariſiis datum Anno 753. Auguſti 22. Regni Anno 3. quod tradit Adoni Affini ſuo *terram in Bratuſpantii medio*, ſic verba ſonant, *ubi ſcalda Tylam excipit, dictam Francis Maſlinas, quod nobis ſonat maris lineam.* Ita res habet, & longiſſimo maris receſſui *Malinæ* nomen Gothos indidiſſe, cujus contrarium fit *Ledo* vetus & primum Lyræ cognomen ſciemus, ſi ſcalam ſuam nobis commodet Julius Cæſar, non ille Latinorum, ſed hic latinitatis Imperator, ad tangendum antiquæ veritatis faſtigium.

III. Cognomina.

III. Cognomina.

MAximus in Maximi cognomento Fabios, Angelus in Flavii Juſtinianos, Plutarchus in Sapientis Socratem commendans, monent me idem de Sparta, quam colere inſtitui, cogitare. Meruit autem civium virtute poſt Annum 1300. Mechlinia nomen *bellicoſæ*, quod non uno loco privilegiorum chartæ explicant, *felix* dicta populari vocabulo poſt Annum 1450. cùm nunquam ante viſam ei largitus eſt Pontifex Jubilæi ſolemnitatem. *Prudentis* cognomentum indidit eidem, quod puto inſtitutum Anno 1474. Parlamentum: *Elegantis* aut, ut vulgus loquitur, *bellæ* appellationem facit platearum nitor & amplitudo, ædium concinnitas, rivulorum frequentia, quæ ornamenta Ducibus Burgundiæ primùm accepta ferant neceſſe eſt. Quod autem diverbium populare jactet, *Romam potentem*, *Sanctam Coloniam*, *Beatam Mechliniam* ex curatione quatuor ſatellitum, quos urſi filios vocant fabulæ, provenit, de quibus infra latiùs. *Virginis* etiam epithetum vulgò Mechliniæ contributum ex eo eſt, quòd à nullo unquam hoſte, uſque ad nuperas turbas, expugnata ſit. Expugnata dico: falſum enim eſſe pòſt videbitur, nunquam, quod jactant, victam. Ad ſupradicta cognomina reſpicit carmen ab Houdartio ſub initia belgici belli civilis editum, quod ſic paucis adjectis latinitate donavi.

Maligna ſis Malinia, ſi bella bellum concipis.
Peior mala es Malinia, ſi bella bellum parturis.
Cùm bella bellum parturis, tum virgo virgam concipis.
Muros habes? Mures habebis noxios.
Mares habes? Habebis offenſum mare.
Virus viris? Viri nocebunt viribus.

IV. Situs.

IV. Situs.

PRincipi jucundum, militi utile, Hiſtorico neceſſarium. *Noſſe ſitum decora & formas habituſque locorum*, ut ait Poëta. Amandus de Zirieczea Mechliniam olim mari contiguam fuiſſe aſtruit, ſecutus Annales Trajectenſium, qui interventu Beati Servatii volunt mare à Tungris receſſiſſe, & ego à fide dignis accepi in diverſis Campiniæ locis hodièque effodi malos, aſſeres piceatos, & alia quæ naves aliquando ibi demerſas probare poſſent. Diploma Pipini certius, circa confluentiam Tylæ & Scaldis collocat, & licèt non aliquanto remotior hæc, tamen olim alium fortè propinquiorem Schaldis alveum opinor, ductus argumento pagorum aliquot manifeſtè nomen Schaldis referentium: ut Schelda circa Wiltbroekam, quam ego ſæpè diuque cogitans, opinor eſſe *Schaltemum in maritima Friſiorum regione*, cujus meminit Eginhartus. Quamvis autem in Bratuſpantii medio fuerint Maſlinæ veteres, tamen ex vita Antiſtitis Rumoldi liquet pagum ſeparatum conſtituiſſe, nec infrequenter habitatum, ex hymno veteri ante annos tercentum compoſito, colligis eundem ut hinc aquis, ita inde vaſta fuiſſe munitum ſolitudine. Ut nunc ſunt res in meditullio Brabantiæ quodammodò ſita, æquali quatuor miliariorum ab Antwerpia, Bruxellis, Lovanio, diſtans ſpacio, & veteris jure beneficii, & genio loci debetur Brabantiæ, à Philippi boni ævo ſeparatæ titulum faciens Provinciæ, & ſeptimum decimum in ordine numerum abſolvens.

V. Initia.

V. Initia.

A Nomine ad rem venio, à loco ad locatum,

primaque petens ab origine gentem
Nomina priſca canam.

Et quidem ut *Mallos* apud Stephanum, *Machleos* apud Lucianum Indiæ populos, *Malio* Meſopotamiæ ex Strabonis lib. 16. Malinopolin Urbem circa Bithyniam ex Epiſtola Epiſcoporum iſtius tractus ad Leonem Auguſtum notam notatamque præteream, unde ridiculi aliquot antiquitatum buccinatores Mechlinienſium procreatores educunt, primos in acie conſtituam Wallos Romanæ in Belgis coloniæ propaginem aut Aboriginum Superioris Provinciæ reliquias. Horum & nominis & urbis veſtigia ſunt municipium illuſtre ad Nethæ ripas. Cæterùm cùm Franci ſylvarum interiora pervagati, in hos etiam Belgii fines delati eſſent, Urbem ſubactis aut in fidem acceptis Wallis extraxerunt. Nominatim Ado collem, qui nunc itinere inter Urbem & Wallemum medio Curia Alti-collis ſive

Hober-

Hobergem vocatur, arce munivit, populo latè ripas Tyliæ inſulatim colente, & maniſeſtè vides in *Adegemio* quod Adonis domum ſonat, antiquitatis memoriam, & nomen eſt vici ſuburbani, cognomen portæ urbanæ. Manſit autem hæc rerum facies, donec per Normannos omnia vaſtantes aliam induit, eratque ſacellum ad memoriam pueri merſi per D. Lambertum reſtituti erectum.

VI. Incrementa.

VI. Incrementa.

Major rerum mihi naſcitur ordo,
Majus opus moveo.

NArraturus qualiter ab Anno 897. urbs reſtitui, & novam induere ſpeciem cœperit, & certè prima redivivæ Mechliniæ fundamenta ultra flumen jacta videor colligere ex Chronico Cameracenſi, ante annos ferè ſexcentos conſcripto, ubi hæc verba lego. *Apud Maſlinas quoque Monaſterium eſt Canonicorum, ubi quieſcit precioſus Dei Martyr, Rumoldus genere Scotus, qui vitam Heremiticam ducens inibi martirizatus eſt.* Si Heremiticam, ergò etiam Adonis ævo ultra flumen urbs erat; ſi apud Maſlinas, ergò non in urbe: cæterùm cùm timeretur civitati à barbaris, religioni ab prædonibus, ſub Annum 970. ultra flumen producta pomœria.

Et quidem Notgeri Epiſcopi Leodicenſis ævo, conſtat Urbis illud latus ab Hanſwyckana, quæ tum Leodicenſis vocabatur, uſque ad Neckerſpoliam portam muro foſſaque munitum fuiſſe, alia parte ligneis ſepimentis inſtructa. Quæ tamen ante annum 1300. conformis ſuperiori fuerit. Sub Philippo II. & initia harum turbarum propugnacula ad portas 4. facta: foſſæ & aggeres ad continendum aquæ impetum ducti Anno 1353. Ductus molendini Tylienſis aggere & lapidibus ſolidatus Anno 1475.

VII. Opera.

VII. Opera.

QUam probè Probus Romæ ſuæ, Pauſanias Græciæ, Gyraldus Byzantii opera deſcribit, tam verè nos Mechliniæ. Eaque vel Urbis, vel Principum, vel privatorum. Prioris generis eſt *Curia* poſt incendium Anni 1373. pulchro opere reſtituta. *Parlamentum* poſt Annum 1503. adornatum. *Turris* Eccleſiæ Metropolitanæ Anno 1452. inchoata. *Halla* à textoribus inchoata, & niſi major rempublicam illorum tempeſtas quaſſaſſet Anno 1340. perficienda. *Armamentarium* alium in locum præcedenti ſeculo tranſlatum, *Macellum* ſimili modo pronuper adornatum. *Fons* in urbem ſub Burgundis Principibus derivatus. Plateas, fora, portas, pontes Icon hæc à Senatu ſuppeditata mihi oſtendit. Secundi generis ſunt *Palatium Epiſcopale* ab Annis 10. proximis formatum. *Hoochſtratanum* ſub annum 1540. extructum. *Cæſareum* ſub Carolo V. ad famam venit. Sicut & *Naſſovium, Servienſe, Panormitanum, Egmondanum, Fomeniacenſe, Arebergicum*, & alia quorum nomina ſuperſunt, ædes ferè alios habent Dominos. Nec tacenda Cœnobiorum plurium diverſoria, ut *Grimberganum, Tongerlœtenſe, S. Bernardi, Villarienſe &c.* Nec tacenda Standonicorum ab Annis ferè 100. ſtructa domus Lovanienſi ſubordinata, nunc bonis deperditis melioriſque [?]atia fructus ab Archiepiſcopo tertio in Seminarium Epiſcopale converſa.

VIII. Calamitates.

VIII. Calamitates.

Neque enim ignari ſumus ante malorum.
Et meminiſſe juvat, quæ fors, quæ Mulciber & Mars,
Iratumque patrare Jovem cognovimus.

MAſlinas cum pulchra Adonis Regia Normannos Anno 882. aut (ut Chronicum Trudonopolitanum lib. 2. cap. 18.) biennio pòſt incendio fœdaſſe, & ſolo æquaſſe tradunt Annales, contra quàm alii, ſuſtinentes Dynaſtam Grimberganum tum Mechliniæ imperantem, cedente reliqua Brabantia Normannos jam forum tenentes ejeciſſe: atque ob id Bertholdi cognomentum reſervaſſe, aut Bertholdi cognomen ipſi proprium ſecutos Grimbergæ Principes reſervaſſe. Quod quàm à vero alienum ſit, infrà patebit. Meminerunt inſuper Annales Brabantiæ cap. 42. incendii alterius quod Anno 1342. in Velia exortum, & per quatuor paræciarum limites graſſatum totam penè urbem abſumſit. Qua contagione quicquid antiquarum ædium & operum poſt fugatos fuſoſque Barbaros extructum erat, abiit in cineres. Nec tacendum illud quod Anno 1462. totum in circuitu forum armentarium; & alterum quod ſimili infortunio Anno 1375. omnes viæ Adegemenſis domos tantùm non ſolo æquavit, ſicut duobus antè annis curiam & vicinas in urbis meditullio habitationes fœdavit. In duobus noſtra memoria viſis calidum hunc tractatum claudo, altero Anni 1572. & 1580. cùm à rebellibus Regi & Religioni omne ſuburbanum pulcherrimis plateatim ædificiis cinctum immiſſo igne conflagravit: altero Anno 1546. 7. Auguſti cùm vi tempeſtatis ſuperæ fulgur in turrim pulvere repletam pyrio incidiſſet, tanto ædium & hominum damno, ut horum 200. necati, 600. læſi, illarum 300. everſæ, omnes aliquatenus læſæ perhibeantur. Prout ante me notavit Guicciardinus.

Vulcano nihil ſegnior Neptunus aut aliquis ex Neptuni nepotulis, cladem nonnunquam dedit. Et celebres inundationibus

Tyliæ annos notant memoriæ veteres. 1261. 1395. 1470. Etiam ſubinde

Furiis exercita tellus
Sub pedibus tremuit.

Nominatim Anno 1395. 1181. in Septembri, & 1372. eadem gelu conſtricta Anno 1208. 1363. Nec fratribus clementior aër tempeſtatem Mechliniæ imprimis damnoſam attulit Anno 1181. 1315. 1459. famem, peſtemque Anno 1182. 1315. 1400. 1438. 1578. 1598. *Sic elementa ſuas cuncta tulêre vices.*

IX. Bella.

At nunc horrentia Martis
Arma virumque cano,

IX. Bella. QUæ ipſa in claſſes diſtribuam, ne vilia illa civilia cum externis, hoſtilia cum vicinis, Barbara cum virtute conſtantibus bellis componam. Et quidem omiſſa, quam ſuprà tetigi, vaſtitate per *Barbaros* inducta, unà rejiciam in Grimbergici belli tractationem ſeparatam, qualiter Mechlinia ab Anno 1136. uſque ad Annum 1145. Ducibus Brabantiæ in prædam ceſſerit, & tuba cani jubebo in textrinis & vilibus humilis plebeculæ conventiculis, quæ aliquoties in patricios capita & manus conjunxit. *Textores* & id genus homines è fece vulgi, numero & opibus valentes ſub Annum 1360. multa petulanter agere cœperunt, quorum pars nequior cùm Anno 1379. Blaeſveldiam, dubium an prædæ an animi gratia excurriſſet, redeuntibus portæ clauſæ, ſumtumque de multis ſupplicium, & inſequenti Anno privati aliquot ſuis privilegiis, qui ſupererant virium defectu ſe movere nequierunt. Ejuſdem ſi non artis, ſaltem farinæ fuerunt, qui 12. Auguſti Anno 1572. recipiendi in urbem Principis rebellium Belgarum contrà Regiam Majeſtatem authores fuerunt, magno totius oppidi malo. Cùm enim Albano Duci ſpe reconciliationis & veniæ obviam itur à Sacro ordine, *Hiſpanus* miles admotis muro machinis urbem vi capit, diripit, expilat 2. Octobris. Recentiori autem memoria iidem factioſi Anglorum auxilio, Duce *Tympelio*, urbem denuò invaſerunt, & mirum miſerumque in modum ſpoliatam per quinquennium tenuerunt, Rege & religione abjuratis, ab Anno nimirum 1580. uſque Annum 1585. cum utriſque urbs eſt conciliata.

Ad alia ſplendidioris tituli bella digredior, quæ junctis animis civitas tulit, aut intulit Dominis ſuis. *Epiſcopo* quidem Leodicenſi dimidiæ partis Domino Anno 1148. cùm vetarent cives ulla frumenta, aut alia Epiſcopum ut Dominum concernentia evehi, nec cenſus ſolvere niſi D. Lamberti Canonicis duobus Mechliniæ exiſtentibus, imò agentibus.

Atque hæc omnia ut tædio affectum Antiſtitem cogerent, quodammodò jus ſuum Valtero alterius partis Domino, cui favebant transſcribere. Hæc res in bellum non erupit, ſicut alia Anno 1266. Cùm *Henricus* Epiſcopus Valterum licèt in Dominio parem, obnoxium tamen ſibi, cauſatus Brabanto hoſti tum ſuo opem tuliſſe, bello urbem petit, Margareta ſorore Flandrorum Principe cum bis mille peditum & 600. equitum turma in auxilium veniente. Valterus ad famam ſe comparat, certus vim vi repellere, aliàs nihil hoſtile in Dominum ſuum tentare. Sed antequàm ad manus ventum eſt, Margareta leges pacis concepit, & cum gloria Mechliniani nominis ad ſua rediit Epiſcopus 15. Kalendas Aprilis 1304. Hæ cauſæ, cur minùs animi, minimum lucri ex Mechlinia percipiens Leodicenſis eam oppignorare, vendere, mutare ſæpiùs inſtituerit, & tandem perfecit. Factuſque hæres emptionis titulo *Joannes* Brabantiæ Dux ſub initia gubernationis ſuæ occaſionem invenit flagellandi urbem, cujus cives tumultu concitato Anno 1303. unum ex Palatinis ſuis malè mulctaverunt. Itaque juncto ſibi ejuſdem nominis Domino Bertoutio, obſidione cingit urbem. Obſeſſi nihil non experti, prælio navali etiam apud Rupelmondam ſuperati, fame ad extremas redacti anguſtias, deditionem faciunt, vitam & bona ſalva ſtipulati, ea tamen lege ut mœnia & portam, quà Bruxellas iter eſt, amolirent, quod poſteà vix magno ære redemerunt, deinceps Dominis ſuis fidiſſimi clientes. Sic annales Brabantiæ cap. 37. à quibus multùm diverſa diverſi referunt, & Adulphus Epiſcopus Leodienſis poſteà vendidit ſuum jus quod habuit in villa & territorio Mechlinienſi Guillielmo Comiti Hannoniæ Anno 1313. & Florentius Berthout vendidit eidem ſuum jus in eadem villa & territorio pro annuo reditu duarum millium & trecentarum librarum Turneſium 10. Martii 1315. Omitto hîc controverſias ſub Wenceſlao & Joanne Brabantiæ, Carolo & Philippo Burgundiæ Ducibus motas, ut quæ magis Dominorum inter ſe, quàm urbis geſta ſint. Ad illa venio quæ fortiter & ſtrenuè pluribus annis & cauſis contra vicinos geſſerunt. In *Brabantos* generatim quamdiu Flandrorum imperia agnoverunt, in *Lovanienſes* autem, cùm hi Valterum Bertontium impuberis Ducis Tutorem factum Anno 1261. indignarentur, armataque manu agrum Mechlinienſem ingreſſi, urbi multa minarentur, ſed ab erumpentibus cedere, & fuga ſalutem quærere compulſi. Nec multos poſt annos, cùm iidem conſilio Bertoudi, Adelæ matris inſtinctu, Henrico majori Ducis filio Joannem minorem natu prætuliſſent, illoque in hunc, fratre in fratrem primogenituræ jus ſolenniter transferente Joannes à Brabantis

bantis inaugurraretur, Lovanienſes venientem urbe excluſerunt, ampliuſque Mechliniam obſeſſuri egrediebantur, ſed rebus compoſitis periculo exempti Mechlinienſes. Factum Anno 1268. Auctores Divæus, Molanus, alii. Sequenti ſeculo grave & pluribus annis protractum cum Antwerpia diſſidium cœpit cum Ducis & Bertholdi Joannis Dominorum dono fora & ſtapulæ, ut vocant, avenæ, ſalis, & piſcium Mechlinia obtinuiſſet, Antwerpienſibus Cæſarem appellantibus & interpellantibus, ut illa ipſa ab antiquo Antwerpiæ propria confirmarent. Quod factum ab Henrico Lutzeburgenſi Rege Romanorum 29. Octobris Anno 1309. cùm ſpirantibus hinc inde odiis in multos annos res productæ eſſent, poſt obitum Joannis Ducis Brabantiæ demùm in belli formam ad id redacta ſunt. Cùm enim *Wenceſlaus* Bohemiæ, & *Ludovicus* Flandriæ Regulas defuncti Ducis generi de hæreditate contenderent, Anno 1356. Mechliniæ convenerunt, ſed fruſtra. Medioque tempore Ludovicus tantùm apud cives profecit, ut eum reciperent, promittentem inter alia, ſe tria fora Urbi confirmaturum 20. Auguſti 1356. Quod factum novi belli fax extitit, quo flamma ferroque utrimque ſævitum: Brabanti urbem velut indagine cingentes Hofſtadiam Muſeno, & ſuburbanis ignem injecerunt, Henricus Dondelen & Franco Haletius, quibus Comes unà cum quadraginta equeſtris ordinis Nobilibus, Urbis tuendæ curam dederat, Lyram oppugnantes magna clade hoſtes affecerunt, Erpſiæ Eccleſiam fortibus vallatam propugnaculis expugnârunt, Antverpienſes navali apparatu aggreſſi, & quotidianæ inter ipſos erant velitationes, donec interventu Hollandiæ Comitis de pace actum & addicta Flandro Mechlinia, Athi Hannoniæ 4. Junii Anno 1357. Ita pax cum Brabantiæ Duce, non item cum urbibus, donec eam Flander vi & armata manu magis quàm jure Antverpienſibus extorſit, Mechliniæ fora addicens Montibus D. Winoci 13. Septembris Anno 1358. Quaſi ſingula, ut labuntur ſecula novum Mechliniæ hoſtem parerent, obſervo poſt Annum 1400. ſopitis cum Antverpia rebus *Bruxellam* in partibus fuiſſe. Cauſa Anni 1422. privata Joannes Groel à Bruxellenſibus in exilium miſſus Mechliniæ autem urbe donatus, qui cùm in præfectura Bruxellenſi hominem vulneraſſet, cives ad vindictam celeres, arcem ejus Cappellenſem diruunt, bona deprædantur, & Mechlinienſes irritant pejora facturos, niſi hujuſce rei gratia primum Inſulis, mox Antverpiæ Anno 1423. de pace egiſſent & tranſegiſſent. Interjecto tempore Auri ſacra fames novam armis ſuggeſſit materiam, cùm Anno 1430. Brabanti frumentum extra provinciam deferri prohiberent, Malinates intercipiendæ navigationi Sennam cathena ſtrinxiſſent, aliàs ſicubi offerret oportunitas, quod jure nequibant, frumentum rapto advehebant. Duravit aliquot annis hæc ſeditio, magna animorum contentione propagata, & licèt ſententia Ducali Malinates juſſi fuerint cathenam & injuſta Sennæ repagula laxare, tamen aliquoties lego idem factitâſſe 16. Octobris Anni 1467. puta & 1481. ſed minore quàm ſuperiora motu, & periculo. Nuper etiam cùm inſignem illum Bruxellenſes aquæductum effoderent, Mechlinienſes hac via ſuo, quod in Heſſene percipiunt, portorio præjudicatum iri allegantes, authoritate Caroli V. Cæſaris repreſſi ſunt.

LIBRO SECUNDO
CIVITAS DESCRIBITUR
SECTIONIBUS XII.

Domini directi.

I. Domini directi.

URbem ſtruximus, & ſicubi iniquitas temporum neceſſitatem nobis impoſuit, deſtruximus; nunc conſequens eſt civitatem & rempublicam formare, & ſpecioſo corpori elegantem animam infundere. A capite auſpicabor. 1. Domino directo: qui fuit Anno 753. (ut ſupra docui ex diplomatum fide) *Rex Franciæ*, dans Mechliniam fiduciario titulo poſſidendam Affini ſuo. Nec dubito quin ſecuti Pipinum Reges aut Cæſares idem juris habuerint, & poſt & per eos Reguli ſive *Duces Lotharingiæ*. Quamvis autem Grimbergani & jure & bellis cogitaverint Godefrido Duci clientelam renunciare, tamen fortuna cauſam ſecuta inferiores fuerunt, & Dux anno 1144. Mechliniam fiſco ſuo addixit, donec Cæſaris hortatu Bertoudis in gratiam receptis anno 1163. legem poſuit, ut Grimberga Ducis, Mechlinia *Grimbergæ* eſſet beneficium, quod major natu à junioris manu acciperet. Manſit hic rerum ſtatus, donec levi ex cauſa jugum Dynaſtæ Grimbergani excuſſit Mechlinia, ſed cùm hac parte læſum ſe dubio procul Dux ſentiret, per litteras 1. Decemb. Anno 1238.

datas

datas invenio præſcriptum, ut Mechlinienſis dominia in tractu Ryenſi ſua à Duce reciperet in feudum, eorumque ratione Duci fidelitatis Sacramentum juraret. Hoc an accuratè deinceps ſervatum, non auſim aſſerere; certus ex diplomate Theobaldi Epiſcopi Anno 1307. dato inter conditiones, alias hunc repeti, & ſervatam à ſequentibus Dominis, adeò ut Dux venditionem Machliniæ Ludovico Flandriæ Regulo Anno 1332. factam, hoc titulo irritam facere ſtuduerit, quod ſe inconſulto fieri non poſſe exiſtimaret. Atque ita per leges pacis inter Brabantum; Flandrumque Anno 1336. dictas Mechlinia ſui juris, nec ulli obnoxios cœpit habere Dominos. Cùm autem *Epiſcopus Leodicenſis* ſui juris eſſet, merumque in urbis medietate imperium haberet, Bertoldos Epiſcopi clientes fuiſſe ex diplomate Anno 1307. ſuprà citato, & bello Leodicenſi ſuprà recitato quivis obſervabit. Quidquid tamen ejus fuit, deſiit eſſe, cùm ambæ partes unum habuerunt, ut habent, Dominum.

II. Comites antiqui.

II. Comites antiqui.

IN Principum qui Mechliniæ imperârunt ſerie, primos facio Comites Ardvennæ imprimis, quorum Anno 551. *Guido* (author Harigeras Abbas, & ſcriptor vitæ S. Perpetui) illam vendidit *Monulpho Comitis Dionantenſis* filio *Monulphus* eandem cum Inpilia & Gapremonte donavit Eccleſiæ Leodienſi; unde opinor paſſim vocari *Patrimonium S. Lamberti* in veteribus chronicis, & ampliùs opinor donum hoc ad ſpiritualia tandem ſe extendiſſe & res religionis per B. Lambertum ibi introductæ. Quomodò autem poſteà Dioeceſos Cameracenſis facta ſit, poſteà dicam. Poſt hunc invenio apud primæ claſſis hiſtoricos *Berulphum* Comitem Mechlinienſem ſub Annum 714. quem non dubito filium eſſe *Childebrandi* (quem Pipinus Dux ex ſecunda pellice ſuſcepit) patrem *Adonis* Archi-Comitis, cui Anno 753. Pipinus Rex Affini ut loquitur ſuo Maſlinas aſſignavit. Qui ex Eliſa Haſbani Comitis Filia, precibus D. Rumoldi mediis *Liebertum* filium ſuſcitavit, ſed Normannorum furore & patria & vita ſpoliatum apud Trudonopolim, ubi miraculis clarum oſtendit Deus necati ſanctitatem. Auctores Molanus ad Kalendas Julii, & 14. ejuſdem, & Agyologus Rubeæ Vallis. In hujus temporis hiſtoria nonnihil me torquet neglectior temporum ratio, nec me expedio, niſi aut ſacra, aut populari, & antiquæ fidem negaverim hiſtoriæ. Ita ſatius mihi viſum rem indeciſam ob oculos ponere. Vir doctus & noſtratis hiſtoriæ peritiſſimus conformiter Francorum Annalibus ſentit & ſcribit, Adoni fratrem & hæredem fuiſſe, filio per Barbaros interempto, *Razonem* fratrem, eundemque Francorum Regis Theſaurarium, eundemque patrem *Machtildis* nuptæ *Arnoldo* Grimbergano. Qui his nuptiis Mechliniæ compos factus, ex nepotibus unum habuerit *Bertholdum* virum virium & virtutis inclytæ, unde ejus nomen poſteri in cognomen verterint familiæ. Hæc ille. Ego priora ut non oppugnem hoc cogor addere, nominari in ſchædis Pithæi *Bodgem* Mechliniæ Principem ſub Ludovico Pio .1. ſub Annum 823. Ampliùs laudari eodem titulo in Francorum annalibus *Arnulphum & Adonem* Anno 840. *Bertoldum* Anno 895. omnes iiſdem annis quos ille Adoni & Razoni tribuit. Et ne quis putet Bertholdum hunc eſſe, quem ille ob cauſas aut hîc, aut libro primo à me allatas vult Grimbergenſibus nomen communicaſſe, videat Baronium in canonizatione D. Swaldi ad Annum 814. ubi *Bertholdus domicellus de Greinberges* laudatur, *Præfectus Caroli Magni*. Utut ſit, Comitis Mechlinienſis vocabula uſurpari deſierunt ab oppidi iſtius poſſeſſoribus, ante Annum 1000. à Chriſto nato: niſi quòd Fridericus Imperator per diploma Anno 1490. 10. Januarii, Dominium Mechlinienſe *in Comitatum nobilem & perpetuum erigat, & inſignia ejus, vel ſcutum diviſionibus citimis & rubeis ſecundum longum interjectis meliorare conſtituens, aquilam nigram expanſamque prout Imperatores ferre conſueverunt, adjecerit.* Inſignia ſervat urbs & in ſigillo nomen Comitatus, quod nomen Carolus Quintus primus omiſit; & non ſcitur quam ob cauſam.

III. Principes mediæ.

HAc iter eſt partes ubi ſe via findit in ambas, & cum Bertholdi alicujus filius in Laubio monachum induens, dimidium Mechlinienſis peculii ſecum traxerit, diviſo bifariam Dominio: nos hanc utpotè ſacram & ſummam priùs exequemur. Monachum hunc Joannem vocant, Arnoldi filium, parum convenientes in Anno, mihi probabile ſit circa Annum à redempto orbe milleſimum hæc facta. Hoc certum cùm Abbatia Lobienſis ob alterius Domini potentiam, præſentiamque parum hinc perciperet emolumenti, *Abbatem* inita permutatione Dominium ſuum *Epiſcopo* Leodicenſi tranſſcripſiſſe, ut alii Anno 971. ut alii Anno 1004. ut alii Anno 1171. Qui eodem laborans morbo cùm inſuper cives & ſubditos graves experiretur, non ſemel cogitavit æquis conditionibus Mechliniam abdicare. Itaque (teſtis I. Hocſem in Chronico) Anno 1255. cum Bavechinio & Hogardia eam *Duci Brabantiæ* oppignoravit, acceptis 1300. argenti marcis ad compeſcendum, III. Principes mediæ.

cendum,

cendum rebelles ſuos ſibi neceſſariis. Eandemque idem eidem Anno 1280. donaverat pretium præmiumque auxilii adversùs competitorem ferendi, ſi ſucceſſores in dignitate ratam habere voluiſſent alienationem. Eodem ſucceſſu *Hugo de Cabilone*, *Joanni II. Duci* ſub Annum 1300. vendiderat, *Theobaldo* ſucceſſore poſt decennium per litem in Curia Romana intentatam Epiſcopatui urbem reſtituente. Nec multò pòſt *Adolphus* (extant litteræ Anni 1313. feſto S. Thomæ) Antiſtes *Theobaldo* ſurrogatus pro quindecim aureorum millibus eam *Hollandiæ Regulo* oppignoravit, ſed perſoluto mox debito redemit. Tandem Leodicenſes authoritatem faciente Papa & Principibus, pleno jure totum jus ſuum *Ludovico* Flandriæ Comiti vendiderunt ſummâ 100000. Librarum Turonenſium, ea Lege, quòd Comes ejuſque hæredes Mechliniæ Domini illam cum *Gerardimontio & Bornhemo* (quæ olim Anno 1263. Guido Flandriæ Regulus beneficiario titulo ab Eccleſia Leodicenſi ſuſceperat) *tanquàm feudum unum & indiviſibile* (ſic ſonant verba diplomatis Anni 1333. 14. Julii) *ab Eccleſia Leodicenſi reciperet*. Præſcriptum hoc quidem, ſed nihil minùs quàm ſervatum, poſſeſſione interim penes Ludovicum & ſucceſſores ejus remanente.

IV. Principes Mediæ.

IV. PRINCIPES MEDII.

B*Ertholdi vires, & inexpugnabile nomen Succedat, Grimberga, tuum.* Ordo enim nos ducit ad Berthoudos, quibus innata feritas *Barbæ Draconis* indidit nomen, annata virtus ſplendida addidit cognomenta. Quorum hiſtoriam ſeparatim proſequar, hîc tantùm Dynaſtarum Mechlinienſium res digito notans. Arnoldus fuit hîc & Grimbergæ imperans, qui variâ fortunâ cum Godefridis ex ordine tribus Lotharingiæ Ducibus luctatus tandem victus, & vita ipſe & Dominio filii exciderunt, Anno 1144. Horum Gerardus in prælio cæſus, captus Valterus, ſed Cæſaris interventu tertio fratrum Arnoldo obſide relicto, liber in Syriam dimiſſus res maximas geſſit: Revertenſque ubi fratrem in vinculis exſpiraſſe didicit, pertæſus patriæ tot cladibus obnoxiæ iter retrò flectens in relictam Syriam, glorioſo apud Damiatam vulnere occubuit Anno 1169. An autem hic Valterus, an hujus filii, & rursùs an Conradi an Frederici Cæſarum precibus mediis à Duce in gratiam & avita bona recepti ſint, inter ſcriptores non convenit. Hoc certum, Ducem (Arnoldi minoris natu fratris in obſidatu mortui intuitu) ſanxiſſe, ut immutata feudorum natura minorennis in Dominio territorioque Grimbergenſi primogenitus cliens fiat. Quod ſervatur in feudis hodieque & Valterus Valteri ſupradicti primogenitus à Gerardo Grimbergæ Domino fratre juniore Mechliniam ſuſcepit poſſidendam, fidus deinde Brabanti Ducis cliens & in bellis aſſecla, ex Sophia Anno 1209. apud Aconem Syriæ mortua pater factus Valteri & Ægidii, unde gentiles olim à Mechlinia dicti deſcendunt, quem licèt diaria vetera in Woroncano prælio velint occubuiſſe, tamen equidem eum eſſe libenter credam, cujus anniverſarium Codex D. Rumoldi notat ad 20. Octobris, & tempus mortis aſſcribit Anno 1310. Vitam cum morte commutavit *Valterus* II. Anno 1201. hæredemque reliquit eadem appellatione filium, (quis enim ille ſit Joannes, qui Domini Mechlinienſis titulo mortuus Anno 1204. 25. Auguſti ſcribitur in dicto codice, fateor me ignorare) non injuria cognomen *Nobilis* adeptum: ut qui in bello ſacro, Stadienſi, Colonienſi ampla generoſitatis dederit experimenta, fatoque functus Anno 1243. cognominem filium relinquens per leges pacis cum Henrico Duce per Ottonem Geldriæ Dynaſtam dictas, junctum Mariæ Comitis Avernii filiæ, Ducis ex ſorore nepti. Actum Lovanii Kalendas Decembris Anno 1238. Hic virtutis & prudentiæ merito *Magni* cognomen Cancellarii Ducalis dignitatem, impuberum Ducis filiorum Tutoris munus, & Provinciarum abſente Duce gubernatoris titulum conſecutus, variis tam domi quàm foris bellorum caſibus exercitatus ad extremum Anno 1288. nobili apud Worongam vulnere occubuit, uxore ante ſexennium defuncta, filio Joanne in bona ſurrogato, qui patrem moriendo ſecutus eſt Anno 1204. 25. Auguſti. Hæreo hîc tantiſper incertus quis ille Jacobus Bertout Archidiaconus Tornacenſis mortuus Anno 1273. & Wilhelmus Anno 1296. in Epiſcopum Trajectenſem electus, quos aliqui *Valtero* IV. alii, & meliùs Valtero III. natos aſtruunt. Rursùs cùm diploma Auguſtinianorum Anno 1305. nominat *Ægidium* (Valteri defuncti in prælio Woeringano) Mechliniæ Dominum, jure me turbat aliud diploma Anni 1307. ubi *Joannes* Bertout nominatur. Ut ut ſit, *Ægidium* conſtat eodem anno certis conditionibus mediis (inter quas una, eum ſuis impendiis Duci ſubſervire jubebat) vicos ſuos & peculia in territorio Ryenſi ſita à Duce, Advocatiam Urbis & ſuburbani ab Epiſcopo Leodicenſi ſuſcepiſſe, utriuſque ſe clientem eſſe profeſſus. Quod idem nepotis Anno 1310. 24. Octobris defuncti exemplo *Florentius* patruus fecit Anno 1312. feriis Apoſtolorum Principum. A quo Guilielmus Hollandiæ Regulus Anno 1315. 10. Martii portionem totam Dominii Mechlinienſis emerat, ſed cùm alteram quam ab Antiſtite Leodino acceperat; recepto prælio reſtituere compelleretur, ſentiens

tiens parum ſibi emolumenti dimidiatam Urbis in longinquo ſitæ partem afferre, eam Florentio revendidit. Auctores Litteræ, teſtis Froſſardus lib. 3. qui ob nundinationes has Florentium *divitem mercatorem* vocat. Cujus filiam *Sophiam* Reinoldus Geldriæ Comes matrimonio ſibi jungens ſuſtulit Margaretam, infelicem illam, nec ad Gelriæ Comitatum per contractus ante-nuptialis vim ipſi debitam, nec ad Mechliniæ dominium ex avita hæreditate ei competens admiſſam. Hoc enim Reinoldus Tutorio nomine ejus bona adminiſtrans Luduvico Flandriæ Comiti vendidit ſummâ 60000. librarum Turonenſium, Teſte Meiero ad Annum 1312. Flander autem alterius etiam partis compos factus, ut dixi, primus toti oppido imperavit Anno 1333.

V. Principes integræ.

V. Principes integræ.

SEd enim Mechlinienſes aut novarum, ut fit, rerum cupidi, aut his conventionibus præjudicatum iri ſibi putantes *Joannem* Ducem interpellant, qui ſe inconſulto & minùs ſolemniter factum reſcindat, Annales Hannoniæ & Chronicon Trudon. p. 4. li. 2. ampliùs addunt Brabantum hoc machinatum, ut quovis modo Flandros rejiceret, aliàs in corde ſuæ Brabantiæ dominaturos, interim ſuum cum Leodicenſibus negotium agentem. Hinc diſſentiones & bellorum ſparſa utrimque ſemina, quibus tandem poſitus modus, partium utraque in *Franciæ Regem* compromittenti: is dum moras nectit, & interim per *Fredericum de Pecqnegny*, ad utilitatem ejus, quem potiori jure niti compériſſet, urbem adminiſtrat; viſum fuit partibus expedire magis ut concordiæ modus inveniatur; Inventumque ut junctim Mechliniæ imperarent. Actum Teneramundæ ultima Maii Anno 1336. optimè, donec evenit belli inter Francum Anglumque buccinam ſonare, Ducemque ab hujus, Comitem ab illius partibus ſtare. Tum enim nova inter utrumque odia (videatur Mejerus ad Annum 1346.) nova armorum, præſertim cùm ſopito Anglico bello novum fuit otium, materies ſe offerre, magnum utrique malum paritura, niſi conſulto Flander mediante 86600. aut ut alii, 15000. aureorum ſumma Brabanto ceſſiſſet, accedente Pontificis indulto. Verumeniinvero antequàm hæc pecunia annumeraretur, contigit Flandrum in Creſſiaco tot nobilium capitibus æſtimato certamine occumbere, filiumque ejus *Henrico* Ducis filio omne debiti & juris reliquum inſpiciente Francorum Rege remittere, litteris ad D. Quintini datis Anno 1347. qui Anno ſubſequenti à civibus receptus in D. Rumoldi cœmiterio ſolemne præſtitit juramentum. Sed brevi & ſine hærede fatis concedens, ad patrem Ducem devolutam reliquit Mechliniam. Quo ſub Annum 1355. eandem fatorum legem ſubeunte, *Luduvicus* Flandriæ Comes Ducis gener non hanc modò, ſed & reliquam Brabantiam dotali jure vendicatus poſt aliquot annorum bella, hanc quidem Wenceſlao competitori ceſſit, illam reſervavit, pacis formulam pronunciante Guilielmo Hannonum Comite 4. Junii Anno 1357. Deinceps per Margaretam Luduvici Malani Flandriæ Comitis unicam Philippo Audaci enuptam Mechlinia in Francicam Burgundiæ Ducum tranſiit familiam. Inauguratique Margareta Anno 1383. 21. Martii. Joannes Dux Anno 1405. 23. Aprilis. Philippus Bonus Anno 1419. 8. Octobris. Carolus pugnax Anno 1467. 3. Julii. Maximilianus 9. Januarii 1477. Maria Anno 1477. 25. Junii. Philippus Archidux Anno 1494. 27. Martii. Carolus V. Anno 1514. 5. Februarii. Philippus II. Anno 1556. 31. Decembris Albertus Archidux cum Sereniſſima Iſabella anno 1599. 6. Decembris.

VI. Domicelli.

VI. Domicelli.

HI Domini ſupremæ comptus juriſdictionis.

Nec verò reticendus Apis & parvus honorem,
Auguſto lare qui patiens concludit avitum.

Fuerunt etiam, ſed & ſuperſunt aliquot ſecundi ordinis Domicelli, qui genus aut affinitatem à ſuperioribus repetentes, cùm ordine natalium à Toparchiis excluderentur, alibi intra & circa urbem peculia habuerunt, & curias ſenſuales, quibus & terræ & domus obnoxiæ ſunt. Ejus generis benè multæ per incendium Anni 1342. perierunt, ſuperſunt hæ imprimis *Hertendrechtum* Veviorum olim, poſteà Vandaliorum peculium; *Curia arenacea*, Schoeffiorum: *Milſtia* Oyebrugganorum, *Lapidea* (*van Steene*) Herbaſiorum: *Palatina* (*van Hove*) Muſeniorum olim peculia, nunc in alias tranſlata ſtirpes.

VII. Parlamentum.

VII. Parlamentum.

THemis, Virorum qui liquentibus flammis,
Et arculato lacte baltheo, Paulis
Sedent curules aſſidentibus ſellas,
Caput, Ducatrixque intereminens cælo,

Aſpira: de iis enim ſermo eſt, quos Francicorum Regum Legumque æmuli Burgundiæ Principes, ad tenendum juris communis & latè ſparſarum litium gubernacula cooptârunt; Carolus enim Belgarum Princeps Anno 1474. exemplo Spirenſis Cameræ in Imperio, Pariſienſis Parlamenti in Regno Galliæ, concilium 35. virorum (venientibus in numerum Duce & Ducis Cancellario) ſub Præfecto uno, duobus Præſi-

Præſidibus, Equitibus 4. Magiſtris Libellorum ſupplicum 6. Conſiliariis Eccleſiaſticis 8. Laicis 12. omnibus Juris Legumque peritis inſtituit, ad quod omnes via appellationis potiorum Provinciarum cauſæ devolverentur. Cæterùm cùm hoc nullo certo loco Principem ferè ſequeretur, Philippus Caſtillæ Rex Anno 1503. decrevit Mechliniæ loco opportuniſſimo permanſurum, mutatâ aliquantiſper ejus formâ, ſtatutiſque Præſide uno, Conſiliariis 16. Graphiariis 2. Secretariis 8. quod hodieque perſeverat, & conſtat hic ſenatus viris lectiſſimis doctiſſimiſque.

VIII. Senatus.

VIII. Senatus.

DEſcendo ad Senatum & Reipublicæ Urbanæ Præfectos. Juſtitiæ adminiſter olim, nunc Principis Vicarius eſt *Schultetus*, Prætorem licet vocare. Ejus eſt omnia majeſtatem Principis tangentia curare & procurare. Reos aut ſuſpectos criminis accuſare, apprehendere, pœnam à Senatu irrogatam infligere, Judicum indicere collegium, eoſque religionis & juris jurandi admonere. Licitumque ei, ex Joannis Ducis privilegio, de Conſilii ſupremi ſententia homicidii ſupplicium, in mulctam convertere, leviorum facinorum cauſas; ſuo pro arbitratu aut remittere, aut mulctare, reſervato ſibi ex mulctis triente. Hoc muneris cùm olim Viri duntaxat nobiliſſimi prudentiſſimique obierint, nunc ab iiſdem dotibus commendandus obit N. van Lathem. Succedunt *Scabini* (Senatores vocant) quos confirmare Principis, in defuncti locum alium ſurrogare Principi præſentandum Collegii erat olim, & numerus erat duodenarius, prout ex diplomate Joannis Ducis & Joannis Bertoldi Anno 1301. feriis S. Luciæ patet. Mutata autem hæc forma per conſtitutionem Philippi Ducis datam Anno 1439. 29. Decembris, curatumque ut Principi aut ejus Vicario offerantur ex primariis civibus 4. aliique ex nobilioribus 9. ex opificibus totidem, cujus ſit ex 4. duos Conſules, ex 9. tres Senatores deſignare, & intra quindenam ferè Magiſtratui tranſmittere, idque die Lunæ poſt aſſumptæ in cœlum Virginis feſtum. Horum eſt ex privilegio Joannis Ducis & Joannis Bertoldi ſupracitato & Philippi Anno 1449. 22. Martii cauſas civium & municipum cognoſcere citra contradictionem aut revocationem, privilegia Urbis aſſervare & defendere, inter patricios poſt Prætorem eminere; & vidi inter alia Theobaldi Epiſcopi diploma 15. Kalendas Aprilis Anno 1304. de horum authoritate multis agens. Dum hæc ſcribo, Conſules agunt Guilielmus à Meerbeeck J.U. Doctor, vir multæ doctrinæ & experientiæ, cujus humanitati non parum debeo, & Philippus Snoy Poyercæ Dominus acquiſita rerum uſu prudentia magnus. Priori hoc ipſo anno ſurrogatus eſt Joannes à Wachtendonck, qui multum operæ rebus Mechlinienſibus impendit Vir nobiliſſimus. Scabinis adſunt *Jurati*, ut vocant, aliquid Tribuniciæ poteſtati ſimile habentes, ad id creati, ut cives ab injuria ſerventur. Fuerunt vario numero olim, nunc ſunt quatuor. Ampliùs in partem muneris publici venire ſolent *Decani* duo cum ſeptem *Juratis* Lanificii (illos non ineptè *Tribunos*, hos *Cenſores* Collegii Lanificum dixero) quorum nundinatio etſi nunc declinaverit, manet tamen Decanus cum quinque conſortibus. Aſſiſtunt Superioribus *Syndici* 2. iidemque tam in criminalibus quàm civilibus à conſilio ſunt, authoritatem habentes, ſi quidem res momenti majoris occurrat, alios conſulendi. Et quia ad hoc muneris vix niſi Doctores aut Licentiati Jurium aſſumuntur, hinc fit quòd ad Legationes & alia id genus Reip. munia vix extra hos aſſumantur. Primus horum Nobilis Clariſſimuſque Paulus de Cryſtinen, Legum Canonumque Doctor, neſcias an eruditionis an prudentiæ laudibus major, qui diplomatum ex archivis oppidi plurium copiam mihi fecit, ſuoque conatus meos favore promovit, collegam habens Eraſmum de Zoete. Horum abſentium partes ſupplent, qui à *Secretis* dicuntur, & venditionibus, aliiſque contractibus & extrajudicialibus inſtrumentis duodecim viralia conficiunt. Cui oneri abſente Collega ſolus per Annos 22. præeſt Joannes à Paſſenrode J. U. L. ſumma vir induſtria. Curam *ærarii* gerebant olim duo ex nobilium, totidem ex opificum collegio, nunc priores duo cum tertio plebeio de oneribus extraordinariis ſtatuunt, ex quorum præſcripto *Quæſtor* ſolvit extra ordinem.

IX. Nobilitas.

IX. Nobilitas.

AD veteres & diu notas diu dominatas circa Mechliniam familias eo, & in prima acie, contra terræ filios, colloco

Magni nominis umbras.

Qui è Dynaſtis Mechliniæ deſcendentes in territorio obtinuerunt latifundia; cujus generis eſt *Bertholdorum*, è quibus ſuperfuit adhuc tempore Caroli Pugnacis Andreas Eques: Dictorum à *Mechlinia*, *Battela*, *Hombeca*, *Heſſena*, *Leeſta*, qui eodem tempore adhuc florebant. In ſecundo ordine libet cenſere familias ab antiquo Mechlinio beneficiarias, eaſque vel Dominii peculiique ſui nomine notas, ut ſunt *Muſenii*, *Hoffſtadii*, *Sulſii*, *Schoeffij*, *Heyſtii*, vel ab Heroe aliquo territorii Mechlinienſis nuncupati, ut ſunt *Franconii*, *Roelantii*, *Gisbrechtii*, *Bavovii*, ſive *Bauſii*: vel ex nobilitate externa hìc ab antiquo inſiti: ut ſunt *Duffelii*, *Merodii*, *Langii*, *Halenſes*, *Gottemaci*, *Dalii*, *Oyebruggani*, *Vanderani*, *Gorterii*, *Voiſdonckii*,

kii, *&c.* Qui omnes tempore Philippi Boni hæreditates in Mechlinienſi Comitatu poſſidebant ampliſſimas. Ut nunc res ſunt, ex lectiore civium parte, ad religionis & concordiæ incrementum inſtitutæ diverſis temporibus ſacræ civium *confraternitates*, (ſic vocant ſodalitia illa) magnæ ſeptem. Excolendis ingeniis *poëtarum* (Rhetorum cameras vocamus) collegia tria florum inſignita nominibus. Exercendis ad bella corporibus, *ſagittariorum* cœtus quinque, illi fortiſſimis, nobiliſſimiſque civium conſtantes. Primo *arcus chalybei* præeſt nunc Nicol. vander Laen Eques, ſenior à fratre. Secundo ejuſdem generis Joannes van Wachtendoncq D. de Woudenbroucq ex nobilibus Geldriæ Eques, vir magni nominis. Tertio *arcus lignei* ſive cornei oblongi Joannes vander Laen à fratre minor, D. Scrieckiæ & Grootloæ Eques. Quarto *ſclopetariorum* Coſmianus Prant D. in Blaesvelt. Quinto *gladiatorum* Lancelottus de Gottengies.

X. Plebs.

X. Plebs.

DEmus & plebi ſuum ordinem, in qua cenſentur opificum 44. contubernia. E quibus duntaxat 6. honorum in ſenatu capaces ſunt, *Piſtores & cerviſiarii, Pinguiarii, & Laniones* ab antiquo, *Coriarii & piſcium* nundinatores poſteà. E quibus 6. quotannis ſcabini ſunt, quorum 3. annuatim deſtituuntur honore, totidem novis ſurrogatis. Solet autem ingens & hîc & vicinis locis eſſe textorum copia, ita ut legam Annò 1370. fuiſſe in oppido Textrinarum 3200. non venientibus in numerum Lanariis, pannitonſoribus, Phrygionibus, Linteonibus, Culcitariis, Pileonibus, Zonariis, qui omnes circa ſartoriam artem laborant. Anno autem 1462. Dionanto per Carolum Ducem capto cuprariorum colonia huc deducta ingens illa, ſed brevi, ut

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, ad ſua dilapſi ſunt.

Naupegorum collegia, & celebris hîc navium fabrica eſſe cœpit Anno 1316. Campanarum & Tormentorum bellicorum fuſores ſub Burgundiæ Principibus hîc egerunt.

XI. Laudes.

XI. Laudes.

DIxi ſocietates civium eſſe augendis pietati, ingenio, virtuti, addo omnibus æquè Mechlinienſes claruiſſe. Vetera reſpicio? Bullæ Nicolai V. Calixti III. Pii II. de Jubilæo diſertis verbis commendant populi in avita religione conſtantiam, & *erga Romanam ſedem obſervantiam.* Epiſcopi Cameracenſes in indulgentiarum conceſſione idem profitentur, Leodicenſes (teſte Harigero) *Magliniam Eccleſiæ Leodicenſis filiam, & matris maximè æmulam* deſcribunt. Nuper etiam in Regem & religionem claſſico, rarè civibus alicujus notæ imbibitam cum lacte pietatem abjurârunt. Et uno verbo dicam, non ſitus, non majeſtas oppidi, ſed populi pietas traxit illuc Archi-præſulis & primi in Belgio cathedram. Poëtæ quas lauros, in cœtu, quæ præmia in ludis, in theatris quos plauſus, in pulpitis quæ meruerint præconia, quos aliis ludos indixerint, ut Anno 1459. taceo; & unum Houdartium Belgicæ noſtræ Homerum, inſtar omnium offero, qui ut natales vitæ ſuæ Bruxellenſibus, ita natales & incrementa ſuæ poëſeos Mechliniæ debet. Sagittarii ſciunt quoties in frequenti Belgicarum urbium conſeſſu honorati domum redierint, & ipſi aliis ludos indixerint. Ita nimirum in 42. urbium certamine Anno 1455. Tornaci vetus contubernium Mechlinienſe primas, novum ſecundas retulit. Ita Anno 1404. propoſitis 34. argenteis quantivis pretii donariis collegium arcus chalybei omnibus oppidis certamen indixit. Maximè autem Anno 1458. provocatis ſimiliter urbibus, & oblata ſingulis adventantibus patera, appenſiſque ultra 70. præmiis majoribus, certatum. His autem exercitationibus effectum, ut qui fidelitatis nomine apud Principes optimè audirent, virtutis bellicæ apud omnes haberent opinionem. Et quidem Anno 1302. in bello Curtracenſi præter gregarios, lego 18. equites nobiliſſimos Malinates juxta Ducis tentorium interiiſſe. In Leodicenſi Anno 1308. ſecutos caſtra Joannis Ducis, primas in acie & ultimas tenuiſſe.

Anno 1318. in obſidione Sittardenſi, proximè urbem tentoria ſua fixiſſe, Anno 1332. apud Hellenum glorioſos comparuiſſe; & honoratos rediiſſe: Anno 1397. in Gelrenſi & Juliacenſi bellis egregiam operam navaſſe: Anno 1411. bello Francico in expugnatione Hanii Viromanduorum primos impetus ſuſtinuiſſe: Anno 1436. in Lutzeburgenſi cum applauſu omnium collegia ſagittariorum militaſſe: Anno 1474. in exercitu Caroli Ducis ad Nancium, eadem præſtò fuiſſe, & collegium vetus ponè Ducem, novum proximè urbem conſediſſe. Et ne putemus virtutem illam degeneraſſe, in ore omnium & recenti memoria eſt, quod ſub Carolo V. declarârunt, & nuper Anno 1595. 14. Octobris capta Lyrana Urbe per inimicos, egreſſi in communionem laudis de reſtituta Urbe, cum Antwerpienſibus venerunt.

XII. Privilegia.

XII. Privilegia.

NE miremur tantis ad invidiam vicinorum ornatam privilegiis Mechliniam ut non rari eorum participes facturi liberos, inſtante partus tempore uxores huc ſuas ablegent, civem tam fortunatæ urbis parituras.

Joan-

Joannes Dux Anno 1404. 15. Aprilis confirmantibus Carolo Francorum Rege, Joanne de Bavaria, & Wilhelmo Comite Palatino Rheni, nundinas ſolemnes binas octo dierum indulſit, incipientes feria ſecunda poſt feſtum Beatorum Coſmæ & Damiani, & feria ſecunda ante feſtum aſcenſionis Domini, quæ tempora etſi Philippus Bonus in alios dies transferre conatus ſit, hodieque in uſu ſunt. Exemit cives Joannes Dux Anno 1303. feriis S. Eliſabethæ à novi telonii oneribus, Carolus Dux in Junio 1475. in obſidione civitatis Nuyſſe exemit illos ab omni telonio excepto Gravelingano, à quo Maximilianus Rex Romanorum & Philippus ejus filius illos etiam exemit. Concilium Ordinis Præmonſtratenſis Anno 1426. hîc celebratum participes meritorum ordinis facit Malinates. Quoad ſtapulam avenæ, ſalis & piſcium à diverſis confirmatam Principibus, ſuprà dixi.

LIBRO TERTIO

RES SACRA DESCRIBITUR

SECTIONIBUS XIII.

I. Idola.

I Idola.

A *Jove principium.*
Sed Jove nigrorum lemurum qui ergaſtula torquet.

Quemque ſub nomine *Nachkeri.* i. noctis Domini cultum circa Mechliniam, ex nomine *Neckerſpolii* non malè colligitur. Cæterum quod addunt alii, Dæmonem ſubterraneum aut genium aquaticum ibi reſponſa dediſſe, non majori nititur fundamento quàm quod alii narrant Dæmonem vicinis infeſtum hîc ante invectam Chriſti fidem, habitaſſe, à quo malo nomen *Malina* in ore cœperit eſſe. Nec majori fide digna ſunt conficta à ridiculis antiquitatum venatoribus, Jovem in Hoberga, Herculem Walemi, Venerem Duffelæ, Cererem Grimbergæ, Priapum in Pennepolio cultos.

II. Christiani.

II Christiani

His cum veteri atheiſmo in Barbariam relegatis, ad fidei noſtræ fundamenta eamus, jacta probabiliter per *S. Willebrordum*, confirmata certò per *Lambertum*, *Hubertumque* Antiſtites Leodiorum. Quorum illê (tametſi vulgò B. Rumoldi nomen magis innotuerit) ab antiquo oppidi tutelaris haberi, & in juramentis ſolennibus compellari ſolet, quem ob id depingere ſolent Equitis armati, gladio accincti, infulati tamen ſpecie, quod crederent ejus interventu urbem à Barbaris ſemel præſervatam, Doceo hæc ex juramenti ſcabinalis formula Anno 1304. renovata. Cur autem unà cum Lamberto peculiari titulo venerentur D. Magdalenam Mechlinienſes, cauſam dat vetus meum chronicon Leodienſe his verbis: *Cùm Barbari naves ſuas præda & captivis oneraſſent, ſpoliata, excepto templo, tota urbe, inter alios abduxerant fœminam, ſacriſtanam cryptæ, quæ B. Mariam Magdalenam toto corde invocans, exaudita eſt. Cùm enim vellent vela in altum dare Barbari, navis quæ fœminam ferebat moveri non potuit. Unde coacti illam dimiſerunt, & hinc B. M. Magdalenam oppidani colunt ad rei memoriam.* In Tutelarium etiam genere ponendum quidam cenſent B. Stephanum, ob id credo, quòd B. Rumoldus iſti Eccleſiolam ſuam legatur inſcripſiſſe Anno 785.

III. Tutelares.

III Tutelares.

Ad nomen, Rumolde, tuum me tranſtulit ordo.
Quem voto coluit ſupplice Mechlinia.

Hujus Divi martyrio, nomine, patrocinio felix Mechlinia inter conſortes ſuas triumphat. Cujus vitam primo Theodoricus Abbas Trudonopoleos ſcripſit, exſcripſit author Hagyologi Brabantinorum parte 2. vita 1. & poſt eum Molanus ad primam Julii, noviſſimè J. Domyns ſtylo liberiore compoſuit, quæ nec ego repetam, ſatis habens dicere natum Regia Scotorum ſtirpe, ſub Anno 775. relicta Dublunenſi cathedra Mechliniam peregrinandi, & fidem propagandi ſtudio declinaſſe, impetrato in pratis trans flumen loco ad ſacellum extruendum, ſublatumque è medio duorum operá ſicariorum; quorum alterum auri cupido, alterum, quòd de adulterio reprehenſus eſſet, ſtimulabat. Corpus exanime glorioſi martyris Ado Comes in ſacello ipſius Divi ſumptibus extructo ſolenniter repoſuit. Sed enim vaſtante omnes circum circa provincias Normannorum rabie in oblivionem penè abierat vita & mors & merita magni hujus Antiſtitis, adeò ut in vulgo ignoraretur cenſendus ne eſſet in confeſſorum, an in martyrum numero; & tradunt indiculi populares hinc factum

factum quod in matutinis precibus festi ejus, Pſalmi Confeſſoribus proprii olim legi ſolerent? quod an ita ſit, nolim equidem aſſerere, ſatis habens rem ſcriptam ab aliis annotare. Hoc certius eſt, poſt duo ferè ab obitu ſecula percrebreſcente miraculorum fama, corpus & inventum & elevatum, & poſtridie feſti Divæ Ceciliæ aromatibus conditum ſericoque ornatum in ligneam thecam decenter repoſitum: Et cùm in dies peregrinorum creſceret & miraculorum frequentia, iterum ſolemnia ritu elevata ſacri pignoris oſſa per Robertum Cameracenſem Epiſcopum, relatoque in argenteam, cujus precium exceptis margaritis exceſſiſſe conſtat ſexaginta ſex florenorum millia. Factum Anno 1369. Cùm autem ingruente bellorum periculo in Ocſaliam Petream delata humi defoſſa longo tempore latuiſſent, eadem, quæ nuper miraculorum gloria, vetuit ſub modio abſcondi candelabrum. Præſul itaque Cameracenſis Duce Burgundo Abbatibuſque ſeptem teſtibus Anno 1479. 3. Martii Reliquias viſitavit, populoque inſpiciente repoſuit. Theca hæc ſive feretrum inter pretioſiores totius Belgii facilè habendum ſacrilegum hæreticorum manibus nuper & profanatum & direptum eſt, ſacellumque ipſius Divi funditus everſum recenter reparatum eſt.

IV. Metropolitana.

IV. Metropolitana.

AD Eccleſias religionis de qua hactenus, domicilia tendimus, & primò obvium habemus collegium Canonicorum, vetus illud & celebre, quod initia ſua à D. Rumoldi aut viventis aut exaltati ævo repetit. Chronologus certè Cameracenſis, qui ante Annos quingentos ſcripſit, & vixit ſacellanus Gerardi Epiſcopi ſuo ævo deſcribit apud Maſlinas *Monaſterium Canonicorum ab antiquitate conſtructum, & regalibus maximè emolumentis augmentatum.* Leodienſis hiſtoria enumerans in vita Notzeri Epiſcopi referens qualiter is ex antiquioribus Diœceſis Leodinæ Eccleſiis, quæ per incurſiones barbarorum multùm labefactatæ erant, decem, aut ut alii, duodecim, reſtituerit, in quibus Deiparæ Virgini dedicatis novem clericos conſtituerit, & ſingulis Abbatem præficiens, qui hoſpitalitatem curaret, & eſſet è conſilio Epiſcopi. Hanc Abbatis ſecularis dignitatem poſteriores cum titulo & dignitate Præpoſiti confundunt: obierunt eam certè viri magni & primæ in Eccleſia Leodienſi famæ, è quibus invenio ſub Anno 1100. filium Ducis Auſtriæ Anno 1204. filium Ducis Thuringiæ Anno 1230. Henricum Comitis Viennæ fratrem, quos in exemplum dediſſe ſufficiat. Cæterùm qualiter auctus mutatuſque numerus Canonicorum ſit, hæc apud ſcriptores lego, Notzerum Leodinæ urbis Epiſcopum duodecim Canonicos inſtituiſſe, quorum numerus auctus ſit à Gerlende Comitiſſa. Et licèt memoriæ aliquot veteres annotent factum Anno 1171. tamen eas erroris arguunt omnes Chronici Leodienſes, qui mortem hujus Antiſtitis rejiciunt in Annum 1007. Quænam illa Gerlendis ſit, fateor me ignorare. Ulteriùs lego Arnoldum *Sellarium* Canonicum & Scholarcham ad decantandas in Eccleſia D. Rumoldi horas Canonicas duodecim præbendatas inſtituiſſe, Anno 1250. aramque dedicandam curaſſe, ſepultumque ante exceſſum Odey ad dexteram Anno 1264. Eccleſia hæc Collegiata in Metropolitanam erecta eſt Anno 1559. ſubordinatiquè huic Archiepiſcopo Antwerpienſis & Silvæducenſis in Brabantia, Gandenſis, Brugenſis, Yprenſis in Flandria: Rurmondenſis in Geldria Epiſcopi, definitique limites Epiſcopatus, ita ut contineat in Brabantia Urbes Lovanium, Bruxellam, Thenas, Lewas, Diſtam, Landinum, Arſchotum, Sichenas, Vilvordiam, in Flandria Gerardimontium, Ninoviam, Aloſtum, & univerſim pagos 455. Epiſcoporum primus Anthonius Perenottus S. R. E. Cardinalis apud Cæſaream & Regiam Majeſtatem totius & ferè unicus conſiliorum arbiter. Sub quo celebratum Provinciale Concilium Lovanii in Collegii Sabaudienſis ſacello, præſidente M. Rithovio Yprenſi Antiſtite, utpotè ſuffraganeorum primo: in quo multa ſalubriter & ſanctè ſtatuta quæ omnium paſſim manibus teruntur. Huic Cardinali extra Belgium ferè agenti & defuncto ſurrogatus Joannes Hauchinus Theol. Lic. & Decanus Collegiatæ Bruxellenſis, qui iniquiores nactus temporum vices, exiguo etiam præfuit tempore; vir comis & manſuetus, ſummis & imis ob innatam morum ſuavitatem acceptiſſimus. Hoc etiam defuncto poſt interregnum aliquot annorum ſuffectus eſt Matthias Hovius anteà Metropolitanæ Mechlinienſis Canonicus, qui poſt formatam Diœceſeos & Epiſcopatus rem pluribus annis & mediis, ſeminarium Diœceſanum Mechliniæ inſtituit, ſynodum Provincialem Anno 1607. celebravit, vir reparandæ Reipublicæ & Eccleſiaſticæ natus, cui longam vitam apprecor, & mecum omnes boni.

V. Parochiales.

V. Parochiales.

POſt Metropolitanam Parochiales collocandæ, quæ gregis Dominici curam ſpeciali titulo habere cenſentur, & ſunt, ut nunc res ſunt, numero ſeptem, tam intra, quàm juxta mœnia. Inter quas dignitate eminet D. Rumoldi producto urbis ultra flumen pomerio per Notgerum Epiſcopum Parochiæ jus adepta. Et referunt memoriæ veteres poſt receſſum Normannorum, loco ubi nunc templum eſt, extructam à convenis

venis Ædiculam B. Magdalenæ, quæ munificentia peregrinorum divi Rumoldi corpus viſitantium in magnam excreverit Eccleſiam, cujus ambitum versùs orientem extructum lego ſub Annum 1250. Chorum aliaſque templi partes perfici cœptas Anno 1454. turrim autem biennio antè inceptam, ſubſidio oblationum & donariorum, quæ occaſione Jubilæi à Nicolao quinto, & Calixto tertio conceſſi à Pio ſecundo, aucto undique confluentes ſuppeditabant. Lego ampliùs ad memoriam victoriæ Anno 1301. contra Brabantos partæ ſupplicationem annuam decretam indulgentiis Anno 1316. honoratam & denique Anno 1334 ſacram titulo Divi Rumoldi civium Sodalitatem probante Epiſcopo inſtitutam. Succedit Virginis Matris ultra Tiliam parochia, & volunt ſcriptores à D. Lamberto dedicatam reſtitutamque poſt Normannos, aliquamdiu Zempſianæ Parochiæ appendicem fuiſſe, donec creſcente incolarum numero per Epiſcopum ſeparata eſt. Deinceps aucto mirum in modum incolarum urbis numero in communionem paſtoralis curæ aſſumpta ſunt ſacella Divorum *Joannis & Petri*, idque ante annos trecentos; & lego in horribili illo ſciſmate duorum Pontificum Romanorum, quendam Iſwinum Parochum Sancti Petri auctoritate per Papam Romanum accepta, infulis & pedo Epiſcopali ornatum in D. Petri Eccleſia Cathedram ſuam conſtituiſſe, Cameracenſi Epiſcopo (cui tunc Mechlinia ſuberat) alterius Pontificis partem ſequente. Poſt hæc textorum numerus portentoſus Mechliniæ agens effecit, ut Sacellum *Catharinæ* Virginis, & *S. Spiritus* in Neckerſpolio Parochiali honore & titulo ornarentur. Ad extremum fundator cœnobii Hanſwickani Paſtor Pagi Muſenenſis procuravit, ut Eccleſia D. *Virginis Hanſwyckanæ* à Muſenenſi matre ſeparata monaſterio incorporaretur.

VI. Coenobia virorum.

VI. Coenobia virorum.

AD ordinum cœnobia mendicantium deflecto ſtylum: è quorum genere ſunt *Seraphici Patris Franciſci* inſtituta ſequentes; quibus Anno 1231. locum aut dedit aut coëmit Walterus Barthout Mechliniæ Dominus, quique Anno 1445. ſanctiorem obſervantiæ regulam aſſumpſerunt, & habuerunt inter alios Henricum Herpium à pluribus piè & doctè ſcriptis notum. Templum eorum ſic ſatis elegans hæreticorum furore binis vicibus vaſtatum Anno 1564. & 1584. ſolo æquatum, nunc pia Senatus & bonorum civium munificentia, & Spoelbergii Guardiani induſtria reſtituitur. Celebratum in hoc cœnobio Ordinis generale concilium Anno 1482. ubi ſeparata hæc Minorum Provincia (quam Brabantiæ vocant (ſeparatos habere cœpit provinciales Prælatos. *Eremitæ* D. Auguſtini Alexandro quarto Pontifice authoritatem faciente Anno 1252. Mechlinienſem conventum inſtruere cœperunt, & eleëmoſynis privatorum adjuti Eccleſiam ſacris cœnobium ſuis uſibus extruere cœperunt, Ægidii Bartholdi Anno 1305. gratia aſpirante perfecerunt. Templum quod per eaſdem Belgici belli clades jacuit, nunc Principum favore, ſenatus auxilio, Populi munificentia reſtituit Henricus Cæſaris II. Provincialis, qui & inchoati cœnobii Bruxellenſis, Bullonienſis formati, laudem retulit, vir de religione & ordine optimè meritus, & Principibus non uno titulo acceptus. *Carmelitæ* etiam terra ſancta ejecti Anno 1254. permiſſu & ope Joannis Barthoutii Mechliniam ſe receperunt, & Monaſterium adornare inceperunt: Unde prodiit Joannes ab aqua veteri, cujus extat faſciculus temporum ordinis: itemque Johannes Schoonhovius qui Palipodiam & doctiſſimos ſermones Poſteritati reliquit. Horum etiam templum jacet adhuc, ſpes tamen eſt brevi reſtituendum aſpirante Dei & bonorum favore. *Capucinos* nuper Anno 1596. vidimus clauſtrum cum æde ſacra ædificantes populi & eleëmoſynis & labore adjutos. *Alexiani* autem curandis funeribus deſtinati ab annis ferè ducentis in urbem recepti ſunt, annitente ſenatu. Hìc etiam aſſcribendi *Carthuſiani* ex Angliæ Monaſterio prope Dudlunum profugi, ab Anno 1592. impenſa & beneficio Catholici Regis Mechliniæ reſidentes. Claudant autem hoc agmen *Scholares* Divi Auguſtini, qui licèt ſuburbano debeantur, tamen deſolato eorum Monaſterio, nuper in urbem ſe receperunt. Eorum prioratus cœnobii Leuwenſis eſt colonia, fundator Guilielmus ab Horen Scholarcha & Præsbiter Anno 1282. aut ut alii, 86.

VII. Coenobia Virginum.

VII. Coenobia Virginum.

NObiliorem ſexum percurrimus, nec interim prætereundæ virgines, inter quas primo loco ſtatuam Beginas tali propagatas initio. Virgines quædam Beginarum nomine, celibem vitam ſed liberam agentes, venerunt in Brabantiam, ex Germania, ut opinantur quidam, ex regionibus moſanis, ut ego, probabili nixus conjectura. Hæ cùm primò in urbes non reciperentur circa Schaldim reſederunt, ibique recens extructo Sancti Bernardi Monaſterio ſe ſubjecerunt, longoque pòſt tempore confeſſores ſuos ex iſto Monaſterio habuerunt: donec ob frequentes abuſus impetrârunt à Sancta Sede, ſecularem, qui rem divinam illis ageret, paſtorem. Hæ Mechliniam delatæ, in vico, cui ad huc nomen hæret, diutiùs reſederunt: donec tandem creſcente in immenſum earum numero,

mero, pars quaſi in Coloniam miſſa Anno 1249. extra muros oppidi curiam & officinas, & habitacula ſibi extruxit, tanto ſucceſſu, ut habitatio earum oppidi inſtar videretur, numerus eſſet aliquot millium. Cæterùm exuſto nuperis turbis hoc Beginagio aliud ſibi non minori loco in urbe comparârunt. Pars autem Virginum earum quæ in urbe remanſerat, etiam alibi Monaſterio & Beginagio titulo B. Magdalenæ initium dederunt.

VIII. Item Franciscanæ.

VIII. Item Franciscanæ.

POſt Beginas *Franciſcanæ* Virgines locum accipiant, ex quarum genere tertiam profitentes regulam, ante ſeſqui ſeculum Mechlinia relicta Lovanium ſe receperunt, & ſunt quæ ab habitu Gryſeæ vocantur. *Clariſſæ* autem primam Franciſci regulam profeſſæ fundatores agnoſcunt Anno 1500. Godefridum de Vileyn & Eliſabetam Immerſeliam conjugum nobile par. cum defunctum 28. Februarii 1482. & hanc 11. Auguſti 1510. Quonim Domus facta Clauſtrum Papale 28. Januarii 1501. Quæ poſt Annum 1580. per quinquennium profugæ, demum Anno 1585. Octobris decima Mechliniam reverſæ ſunt.

IX. Item Augustinianæ.

IX. Item Augustinianæ.

REſtant ad Auguſtini præſcripta viventes, quæ ſunt in cœnobiis ſequentibus quinque. *Latimontis* cujus Virgines putantur à D. Rumoldi ævo extitiſſe; vitam religioſam agentes; & deſtructo earum ab Hunnis Monaſterio in locum oppido, ut tunc erat, vicinum, tranſlatas Anno 1242. Cæterùm cùm ordo S. Victoris Anno 1113. in Galliis exortus, ad famam veniret, ejus ritum & inſtituta ſequi maluerunt. Et denique ſatius viſum & habitum & regulas Auguſtini communes reſumere & clauſtrum ſub Priore Viridis vallis amplecti, quod factum Anno 1481. teſte Chronico Bethlemitico lib. 6. artic. 7. §. 14. Quod idem lib. 4. artic. 2. §. 11. agit de fundatione *Bethaniæ*, & litteras adfert Johannis Epiſcopi datas Cameræ Anno 1421. Feſto Petri ad Cathedram. Eſt autem Bethania Prioratus 12. Virginum, quibus Maria Domini Bergezomenſis filia, curiam ſuam de Petereſſem juxta oppidi muros dedicavit Anno 1422. Quæ Bethlemitico Priori primum, mox Patribus de Throno ſubjectæ, ad Auguſtini præſcripta vitam componunt. De tertio *Thaboris* Monaſterio extant litteræ ſcabinales datæ quarta Januarii Anni 1459. referentes, qualiter Joannes de Pupper Sacerdos Goccenſis cum octo Virginibus Dei ſervitio ſe mancipaturis, Prætorium Wilderenſe, ut tum vocabatur, confine oppidi manibus coëmit: ubi ad honorem Servatoris in monte Thabor transfigurati, ad legem D. Auguſtini ſe compoſituras inſtituit. Sed cùm hæreticorum opera totum penè igne abſumptum eſſet cœnobium, aliam, ubi nunc agunt domum ſibi comparârunt Anno 1567. unde Anno 1580. pulſæ pòſt ſexennium redierunt Anno 1586. Reſtant Virgines *curandis lepra* infectis operam dantes, à Waltero Bertholdo dotatæ primùm & conſtitutæ ſub Annum 1200. Quibus velum Monachale & ſtatuta Auguſtini Petrus Anno 1311. propria quædam Henricus de Bergis ambo Cameracenſes Epiſcopi præſcripſerunt. Nigræ autem Sorores quas vocant, ægris operam locantes inſtitutæ Anno.

Quæ in Noſocomio iiſdem ſed pauperibus ſubſerviunt ſubſtitutæ Anno.

X. Item translatæ.

STabilem denique in oppido ſedem habent, in vicis ſuburbanis ſtructa olim, & deſtructa nuper cœnobia. *Vallis roſarum* Ciſterſienſis inſtituti circa Duffelam à Bertholdis fundata Abbatia Anno 1138. cœnobio bis turbis everſo in urbem tranſlata. Ejuſdem regula Prioratus qui in *Muyſem* Anno 1380. intra primum ab urbe lapidem, exordium ſumpſit, ex duabus inibi recluſis, quæ numero auctæ primum gryſias veſtes ſub unius Virginis maximæ quam matrem vocabant, obedientia aſſumentes, Anno 1387. Denique ſub B. Bavonis Gandenſium Abbate Benedicti regulam ſub Prioriſſæ, ut loquuntur, imperio amplexæ ſunt. Cœnobio à militibus vaſtato everſoque Anno 1568. religioſæ non uno loco exulantes vix Anno 1580. Mechliniam reverſæ, coëmptam domum in cœnobii formam adaptârunt. Præpoſitura *Vallis Liliorum* Præmonſtratenſis inſtituti haud procul ab urbe originem ſumſit à Paraeco Hombecano, qui loco, ubi nunc cœnobium eſt, 18. aviculas aſſiduè cantillantes audiri ſolitas Anno 1231. author fuit ſodalitii totidem Virginum inſtituendi. Invenitque ſui conſilii probatores Mechliniæ & Duffelæ Toparchas. Virgines primæ ex Gempa ſunt evocatæ. Quæ deſtructo per has turbas cœnobio Anno 1580. in urbem ſe receperunt ubi redemtam ab Archimandrita S. Michaëlis Anno 1592. Domum Petrus Spoelberch ex religioſo Parcenſi Præpoſitus in cœnobii formam egregiè pergit adaptare, ut teſtantur litteræ, vendit: datæ ultima Septembri. Hoc ex Monaſterio evocatæ quæ Herentalenſe ejuſdem ordinis cœnobium fundarent. X. Item translata.

XI. Sacella.

SAcella minora invenio Mechliniæ S. Eliſabethæ in Pitzenborch, ubi Commendaria Equitum Teutonicorum. B. Mariæ inſtituta Anno B. Rumoldi poſt turbas hæreticorum XI. Sacella.

corum reſtitutum Anno. D. Annæ. Lamberti Pontificis. Jacobi Apoſtoli. Nicolai Epiſcopi dedicatum Anno 1399. in Decembri. B. Eligii. Martini Præſulis. Barbaræ Virginis. B. Mariæ Magdalenæ. S. Crucis in Penepolio.

In Neckerſpolio.

Noſocomia ſive Xenodochia majora ſunt Chriſtiparæ ultra Tylam. Apoſtolorum Principis. Catharinæ Virginis. D. Gildonis. S. Spiritus. Oliveti ab eodem qui Clariſſas fundavit, G. Vilano fundatum. Hiſpanicum à Philippo II. Rege inſtitutum, & magnificè dotatum

XII. Suburbanum.

XII. Suburbanum.

AD ſuburbanum venio, & primùm nomino vicos in concordatis Theob. Epiſc. & Ægidii Berthout Anno 1307. Dominica, poſt converſionem S. Pauli, nominatos jure urbis gaudentes.

Hombeca peculium aut ſeminarium nobilis in Brabantia familiæ celebris ob præpoſituram Vallis Liliorum ibi fundatam.

Heſſena à levando .i. recipiendo vectigali dicta, ubi vetus Rolandicæ gentis olim Curia *Bunſtenblockia.*

Hoffſtadia ſimiliter nobilis cognomentum familiæ.

Battela à prælio contra Barbaros, ut volunt, dicta, ubi dicatam jactant à D. Lamberto Eccleſiam, & nota eſt Uranxiorum olim Curia.

Leeſta plurium familiarum peculia habens, ubique Vanderanos, Winckelios, Voiſdonckios, Wallios, ſub Burgundis dominatos ſcio & extant poſteriorum 2. Curiæ Bendelbeca & palus (vanden Broeck.)

Muſena (olim Muſincs) & nobilibus qui novem ſtellas in inſigni ſolent præferre, & Prioratu ſacrarum Virginum & *Winegemio* Schoeffiorum olim Dynaſtia celebris, antiquitate etiam, ſi vera referunt memoriæ veteres, idolum hîc à popularibus cultum à B. Lamberto everſum, Sacellumque (quod D. Lamberti titulo poſteà notum ſupererat adhuc Anno 1501. reſtitutum, maximè autem *Hanſwika* ubi Icon Deiparæ miraculis clara, repoſita in Sacellum, cùm navis eam fortè deferens curſum ſiſteret certo divinæ locum hunc materno cultui eligentis, diſpoſitionis judicio. Unde Guilielmus van Horen Scholarcha & Paſtor loci Scolarium D. Auguſtini Geronſarto evocatorum inſtituit cœnobium Anno 1282. aut, ut alii, 1288. Cujus ſacrarium pretioſa inſtructum ſupellectili ſpoliatum à furibus Anno 1462. Turris etiam incendio bis abſumpta, Religioſi nunc urbem habitant. Erat in hujus vicino ſacellum D. Nicolai Anno 1174. à Satellitibus quatuor Beati Thomæ Cantuarienſis cæde iniquinatis, & ultione divina guſtu olfactuque privatis. Qui cùm veniæ conſequendæ gratia Romam petiiſſent ſcelus expiaturi, poſt peregrinationem longam Coloniæ guſtum, Mechliniæ olfactum recipientes, hoc ſigno miſerationis divinæ ſupplementum agnoverunt. Nomina eorum erant Ricardus Brito, necnon Norwilius Hugo, Guilielmus Trachi, Reginaldus filius Urſi, à quo poſteriore fabula eos vocat Urſi filios. Hæc ex veteri MS. codice petita ſunt. *Hevera* reſtat & *Gerdegemium* ſolo nomine mihi nota, *Nieulandia*, cujus titulum Domini Mechlinienſes aliquando uſurpârunt, ut ſuprà docui, *Neckerſpolia* ubi viſitur Arx (Borgt) Dominium olim gentis T'ſaclartiæ quæ ſub Burgundis Principibus Falconarii munus obiit & hæreditarium. Nec tacenda arx Bouterſemii Trabukeriorum olim, nec *Borgeſteynium* inter varias ſeditiones ante duo ſecula ſtructum. Ad extremum eſt Toparchia *Heyſtæ* jam inde Grobbendoncanorum poſſeſſio. Et cùm diploma Henrici Cæſaris datum Anno 1008. doceat Wavriam Sylvam, *cujus latitudo ad Heyſtam & Hemſtetum & Badfridum*, *& Mechliniam villas extenſam in Comitatu Gotilonis* (qui Antwerf dicebatur) *qui ad duas Nethas Tyliamque flumen terminabatur*, *fuiſſe*; ex eo colligit Goropius totum illum tractum, in quo Mechliniæ pars, Comitatus Antwerpienſis fuiſſe. Omitto hîc narratiunculas annalium de cygno Heyſtano, ut quæ nec fidem nec memoriam mereantur.

XIII. Viri clari.

XIII. Viri clari.

NAtales ſuos debent Mechliniæ Joannes Paledorpius & Joannes Paſcaſius, ambo S. Theologiæ Doctores, ambo Carmelitæ, ille ſpeculi hiſtorialis Anno 1500., hic deſcriptionis terræ ſanctæ & ſermonum variorum ſcriptor ante Annum 1585. quo obiit. Henricus denique Luytenus, cujus laudantur homiliæ. Petrus Scabbius Minorita, qui Anno 1553. tres conciliorum tomos edidit. Habuerunt & Juriſconſulti hinc Philibertum Bruſſelium & Balthaſarem Ayalam, illum Anno 1569. hunc Anno 1584. defunctum. Medici. Rembertum Dodonæum Archiatrum Caroli V. & Herbarii Scriptorem. Philoſophi, Auguſtinum Hunnæum Anno 1578. defunctum. Poëtæ Adrianum Maium Anno 1489. Philologi Chriſtophorum Longolium. Habet & Mechlinia in vivis plures à ſcriptis & eruditione claros, quibus hactenus parcam, & in hoc tractatum hunc concludam.

conſiſteret, neutiquam Brabantinis concederet, vehementer adverſari cœpit Arnoldus Oienburgenſis bellum haud dubiè maximum à Barbato imminere, principe cum opulento, tum rei militaris peritiſſimo: ſi quis rem ratione recta reputet multùm inter eum Bertholdoſque intereſſe, & æquitatem ab illo ſtare, cujus majoribus neminem lateat Bertoldicum nomen olim obſequia & debuiſſe & præſtitiſſe. Jam de Imperatore quid ſperandum eſſe? auctorem illum dignitatis Barbato numquam impunè laturum, ut quis eum turbet, illum ſaltem legatione placandum, doniſque purgandum, ut pacem Bertoldis cum Barbato perficiat, remiſſa clientelæ neceſſitate, idque ſibi conſultius videri, quàm ut utroque temerè offenſo nomen Bertoldicum in extremum diſcrimen conjiciatur. Oienburgenſem Valterus Bertoldus excipiens, Itane, inquit, ut pecunia clientelam redimamus cenſes? cur eam non eadem opera profitemur? Quarè omninò Viennenſis ac Bredani conſilia ſequenda judico. Ego quidem nunquam aſſenſero animam ut depeciſci neceſſe ſit, Patrem Barbati clientem fieri. Te verò, Oienburgenſis, metu Ducis ad hæc conſilia inclinare arbitrarer niſi fides tua omnibus perſpecta eſſet, illi te quàm nobis melius velle ſuſpicaturus. Oienburgenſis ſanè intellecto offenſum dictis ſuis Walterum multus in excuſando fuit, nihil à ſe prolatum quod non à ſumma in ipſum patremque devotione proficiſcatur, id ſe facto comprobaturum ſi res aliquando à verbis ad verbera deveniat: proinde Oienburgenſi ampliùs ſe movere non auſo omnes uno ore Bertholdi ſententiam confirmârunt. Jam quærendus erat qui ad Imperatorem mitteretur Oienburgenſis, quanquam diverſæ eſſet ſententiæ omnium ſuffragiis electus, vincitur & primum detrectans tandem non valens univerſi conſilii precibus obſiſtere, profectus Affliginium, illic non invento Imperatore Lovanium acceſſit, ubi data ſibi dicendi copia, quæ Grimbergano conventu peracta fuerant edocuit. Clientelam nimirum quam à Bertoldis exigebat Barbatus, omnium agri Grimberganici Nobilium aſſenſione denegari, quam conſtaret prædeceſſoribus ejus Comitibus Lovanienſibus nunquam fuiſſe debitam. Rectè id quidem Legatus aſſerebat, verùm non ut Comes urgebat Bertoldus Berbatus, ſed ut Lotharingiæ Dux, cui compertum erat Bertoldos ſemper paruiſſe.

Barbatùs itaque abeunti Oienburgenſi hæc in mandatis dedit. Quandoquidem Bertholdos nec ratione, nec ipſo etiam Imperatore vices ſuas interponente ad æquitatem poſſet & ſaniorem mentem perducere, armis ſuum jus experturum. Quo Grimbergæ cognito, neceſſaria apparant ſinguli ad ſua remeantes propellendo imminenti bello; quodque adeò erat in foribus. Nam dimiſſo Imperatore Barbatus confeſtim mercatores aliquot agri Grimberganici intercepit, Bertoldus Feciale res repetitum miſſo durius reſponſum tulit. Uterque mox in bellum ruere, prior Bertoldus ex agro Bruxellenſi prædas agere, uſque ad ipſa ſuburbia excurrere auſus. Barbatus Nedelaria arce ad Strombecam præſidio impleta, infeſta omnia Grimberganis facere. Annus integer agrorum vaſtationibus excurſionibuſque conſumptus erat, cùm Brabantos latiùs Grimbergam uſque effuſos Bertoldus tumultuario ſuorum globo adortus fundit fugatque. Cæſorum non parvus fuit numerus, illam cladem ulturo, ac magnum exercitum Grimberganis finibus inducente, ita aditus omnes obſederat Bertoldus, ut nihil ille prius haberet, quàm cum omnibus ſuis domum regredi. Itaque utrimque ad belli genus reditum, omnibus quæ Bruxellam, Grimbergam Vilvordiamque inter ſita ſunt, ferro & igne in ſolitudinem redactis, propter quod inter Nedelariæ & Grimbergæ cuſtodes leviuſculè aliquandò certabatur, nunquam verò ad juſtum prælium deveniri potuit. Aſſiſtebant etenim conſilio Ducis non pauci, qui hominem longi belli pertæſum & ſummæ rerum periculum facere volentem à propoſito diverterunt, occultè ſiquidem Bertoldis faventes. Aliàs in extremo erat res Bertoldica. Nec ignari eorum quæ gerebantur pecunia perfidiam horum alebant Bertoldi. Erant interim utrobique viri prudentes quorum conſiliis ſi obtemperatum fuiſſet, luctuoſo illi bello tam Barbatus quàm Bertoldus, jam dudum finem impoſuiſſent. Horum vel primi à Brabantinis erant Arnoldus Wammelenſis, Joannes Campenholtanus, Gerardus Pedius, Joannes Adius, A. Grimberganis Oienburgenſis ſenior, Sigerus Malius, Guilielmus Dento, aliique nonnulli, ſed horum monita parum aberat ut perfidiæ ſuſpicione vacarent. Ita ſeniorem Bertoldum Vianenſis, Bredanuſque ad bellum impellebant. Poſtrema Godefridi Ducis in Grimberganos expeditio ceſſit proſperè, vici enim aliquot in poteſtatem redacti, & Aſca expugnata, cujus Dominus Grimberganarum partium acerrimus erat propugnator. Nec quicquam ampliùs Godefridi primi ævo geſtum, cui inter mortales ultimus Annus fuit 1139. dies octavus Kalendas Februarii, quo moriente induciæ cum Bertoldis fuerunt, quibus expirantibus itèrùm novum bellum gliſcere. Exultare Godefridus ſecundus Dux victoria recèns contra Limburgenſes parta, Bertoldos flocci-pendere, Grimbergæ obſidium magnis viribus moliri. Nec latuêre hæc Bertoldum: precioſiſſima igitur quæque agri Grimbergani juſſu ejus partim Grimbergam, partim Mechliniam comportata: qua Duci tranſeundum erat, foſſæ

aliaque id genus impedimenta objecta. Nam oppido exire, & cum Duce manum conſerere cum exiguo copiarum quod ad manum erat, Bredanus diſſuadebat. Sunt benemulti qui dubiam hiſtoriæ Grimberganæ fidem faciunt, tum quod frequenter nugari videatur, ut nominatim hìc dum univerſo Grimbergano agro avectos commeatus narrat, quo dux inopia preſſus ad ſua reverteretur. Unde enim hæc movenda forent duarum vix horarum itinere à Bruxella diſparando. Accedit quòd ex Iliade Æneideque fortium virorum certamina penè ad verbum tranſlata appareant. Imò verò vetus Chronicon tradit Arnoldum illum (quem bellum ſub Barbato cœptum uſque ad Annum 1144. continuaſſe ſcriptor ille aſſerit) Anno 1132. interiiſſe. Idem Chronicon bellum iſtud (quod ſub Godefrido tertio geſtum, quo Bertoldos à Brabantinis Anno 1144. debellatos ſcriptor ille prodit) uſque ad Annum 1160. producit: ſcribit enim Anno 1134. Arnoldus Advocatus Eccleſiæ Grimbergenſis obiit Anno 1142. Godefridus II. Dux obiit, & clauſtrum Grimbergenſe concrematum eſt. Anno 1148. Godefridus III. Nedelariam ædificavit. Anno 1159. idem Grimbergis cepit, & caſtrum in nocte S. Bavonis combuſſit & deſtruxit. Anno 1160. Gerardus Bertolt Nedlair & Vilvort cepit deſtruxitque. Quæ ſi vera ſunt Godefridus III. jam adultus bellum Bertoldicum confecit; ſed quoniam Godefridi, hiſtoria omnium ore celebratur, inſtitutum proſequamur. Godefridus itaque Dux in Grimberganos profectus Strombecam inter & Grimbergam conſederat, ratus Bertoldum, qua erat ferocia ilicò ad prælium deſcenſurum. Verùm Bertoldus (ut diximus) Bredani conſilio munitiſſimo loco ſe continebat. Duci itaque diſcedendum fuit, & Bruxellam reducendæ copiæ. Mox Bertoldus in agrum Bruxellenſem facto impetu omnia ſibi à Barbato adempta recuperavit, atque adeò inter infauſti belli tumultus Ducem fata occupârant Anno 1142. & vix fama mortis extrema regionis pervaſerat, cùm vicinorum alius Batuam invadere, alius Velæ manum injicere, ab Hasbanico limite Trudonenſes ejecto Brabantino præſidio ſe in libertatem vindicârunt. Trajectenſes defecerant, quæ quidem omnia in præſens diſſimulanda erant Bertoldico Bello quod in ipſo ardebat meditullio univerſam Brabantiam quà viribus, quà conſilio petebat tantùm non abſorbente. Conſternatis morte Ducis Brabantinis Arnoldus Grimberganus cernens pulcherrimam occaſionem offerri ultionem ſumendi de omnibus quæ à Barbato Duce pertulerat, nulla rebus mora conceſſa, fœderatos omnes principes, clienteſque ſuos Grimbergam vocat. Multa verſantibus una Nedelaria liberis in Bruxellenſem agrum excurſionibus obſtare viſa, hac expugnata, nihil impedire; quin vel Bruxella ipſa pulſari poſſit. Paratis igitur omnibus ad Nedelariam arx è veſtigio oppugnari cœpta, nec ſegniùs defenſa, quo Bruxellam renunciato Arnoldo Craienhemio impigro viro copiarum quantum removendæ obſidioni ſufficeret, tantum eò acriùs urgere Bertoldus, nec ullum obſeſſis ſpatium concedere. Theodoricus Comes Vianenſis, Gerardus Harlarienſes, Henricus Oienburgenſis, Guilielmus à Buſto primi ſuperato vallo in muros evadere, capta arx, propugnatores ad unum interemti, vix tamen præda in tutum reduci potuit, cùm Bertoldicis Vilvordiam petituris Craienhemium Brabantinoſque adeſſe cognitum: ſiſti confeſtim agmina ac in prælium explicari. Valterus Bertoldus cum 200. peditibus Craienhemium à fronte invadere jubetur, reliqui per notos ſibi tramites cùm circumiiſſent, terga impetere, prælium atrox naſcitur, & Bertholdum inter primos pugnantem cernens Craienhemium equo calcaribus adacto in terram dejicit. Eundem caſum Joannes Gallinaceus tulerat lancea ictus. Sed in pedes uterque verti magnamque Brabantinorum cladem patrare. Inclinatam nihilominùs in Brabantinos victoriam Vianenſis repentè à tergo conſpectus excuſſit. Facta mox præceps fuga hoſte Bruxellam uſque terga cedente. Occiſorum pauci eminebant, Joannes nimirum cognomento Lovanienſis, Lambertus Weſemalienſis, Goſwinus & Godefridus. Poſt eam cladem Brabantini iterum coacto ad Cortebergam conſilio univerſæ genti expeditionem indicunt. Nec minùs ſedulò Bertoldus Grimbergæ de Vilvordiana obſidione deliberans, cùm Brabantinos tanto apparatu in ſe movere, & copiarum imperium penes Dyſtenſem Weſemaliumque eſſe intellexiſſent, ociùs quicquid equitum, quicquid peditum in promptu erat, Grimbergam contrahit. Nec diu morati Brabantini cum univerſo exercitu ad eam contendunt, producit & ſuos Bertoldus, diſtributæ quadrifariam acies. Primam ducebant Vianenſis, Guilielmus Vice-Comes Grimberganus, Petrus Impulanus, Arnoldus Cobbobuſcanus, Guilielmus Dento, Alardus Bodeginienſis, & Gerardus Harlarienſis: In ſecunda acie Valtero, Bertoldo, Maliorum Gallinoceorumque familiæ jungebantur. Tertiæ Bredanus præerat cum filiis, reliquam ſenior Bertoldus ſumpſerat, Oienburgenſibus, Humbecanis, Maſſenhoviis, Epegemienſibus comitatus viris utique bellicoſis; Vexillum eo die geſtabat Aſcanus, Humbecanus præſidio adjectus. In Brabantico autem exercitu Weſemalius cognito hoſtium ordine Diſtanum in fronte locat, proximæ huic acies Bierbecano & Rochelarienſi at-

tributæ.

tributæ. Ipſe cùm Craienhemio extremum agmen agebat, vexillum Wemmulenſi commiſſum. Primus Oienburgenſis ex adverſo cornu ſibi obvium Joannem Weſemalium cùm ad terram dediſſet, in primam Brabantinorum aciem impetum facit, hinc Vianenſi & Diſtano utrimque ſuos urgentibus, mox reliquæ acies commiſſæ, & pugna ingens exoritur. Hinc Diſtanus & Birbecanus, illinc Bredanus & Vianenſis excelſo proceres animo hoſtium, ut quem præ cæteris prælium cientem contemplantur equo deturbare, multis propria manu necem aut vulnera inferre, Rochelarienſis Valterum Bertoldum immani furore in Brabantinos graſſantem conſpicatus repentè advolat, nec tamen fefellit Bertoldum adveniens, equum uterque in alterum infeſtus admittit, Bertoldum Rochelarienſis prior ferit, & parum aberat quin equo evolveretur. E veſtigio ille haſtam in pectus Rochelarienſis adigit, verùm lorica hebetante ictum teloque diſſiliente ad gladios deventum; eo genere conſpicuum erat utriuſque certamen. Bertoldus in caput percuſſus, & non nihil obſtupeſcens cùm ad ſe rediiſſet ſcuto hoſtis per medium diviſo eodem impetu pectori grande vulnus inflixit. Turbatum plaga ne iteratò feriret cliens quidam Rochelarienſis avertit. Aſt eo neci dato Rochelarienſis & ſuo periculo & protectoris ſui cæde rabidus ingenti vi Bertoldum adoritur, calvariam ei haud dubiè diſſecturus, niſi equi pernicis præſidio evolaſſet. Equus ipſe ſaucius in fronte collabitur; mutata tum certaminis forma Bertoldo pediti in equitem pugnandum erat, cùm Henricus Oienburgenſis fortè huc delatus, animadverſo Bertoldi periculo hoſtem undique confertiſſimè inſtantem dejicit, Brabantino quodam excuſſo Bertoldum in equum ejus imponit, nec deinceps jungi fortiſſimi bellatores quivêre. Magnis enim Bertoldus ſublevatur intervallis militum intercurſu amoto Rochelarienſi. Bertoldus quoque ſenior & Godefridus Levedalienſis mutuis impulſibus cùm corruiſſent, aliquandiu jacuêre, ſed uterque ægrè ſublatus pugnam ex integro capeſcit. Ad multum diei victoria ſteterat, cùm Johannes Maſſenhovius ex proximis vicis ſagittariorum cohorte delecta, additiſque lanceariorum aliquot centuriis à tergo Brabantinis improviſus apparuit. Vacillare illicò Brabantinorum ordines, mox recentium impreſſionem non ferentes in fugam præcipites labi.

Conſilio Vianenſis à perſequendo hoſte deſtitum. Reductæ laceræ Bruxellam copiæ. Eòdem poſt paulùm à tutoribus Ducis evocati Gotfredus Levedalienſis, Arnoldus Craienhemius, Henricus Rochelarienſis, Philippus Waurius, Gotfredus Nivellenſis, Joannes Dongelburgenſis, Godefridus Limingus, Daeſerdus Didelmus Prætor Lovanienſis, Johannes Campenholtanus, Gerelmus Leo, Joannes Algidomontanus, Regnirius Heverlenſis, Megnardus Calſterius, Walterus Urſus cum Guilielmo filio, Joannes Adius, Gerardus Pedius, Florentius Hobuſcanus, Goſuinus Pullarius, Wilhelmus Pamulenſis, Joannes Altomontanus, Joannes Hasbanus, Sigerus Molanus Razogravienſis, Henricus Libbecanus, Valterus Gaesbecanus, Goſvinus Saventinienſis, Joannes Eversbergenſis, Gotfredus Berthemius, Radulphus Radingius, Leonius Petreius, Gotfredus Elinginienſis, Henricus Aarrenſis, Henricus Oienbecanus, aliique permulti: Hîc ex integro de belli ratione conſultatum: nemo refragabatur utcumque jam bis tervè belli alea cecidiſſet, quin illud majoribus viribus repetendum foret; quam ob rem toti Brabantiæ acerbiſſimi delectus imperati, pœnâ capitis adjectâ ei qui non paréret. Rigor documento erat de ſumma rei illos decernere velle. Nec latêre hæc hoſtes poterant modico inter utroſque intervallo. Apud eos ſententiis certabatur, Bertoldus ipſe ſenior tantis totoque de Brabantico nomine trophæis nihil moderatum cogitare, publicè privatim ipſi Bruxellæ obſidionem minari, Brabantiæ imperium ſibi ſpondere; in tantum ferox animus intumuerat. Parum ab eo diſſidebat Bredanus, non paſſus tamen ut petita Bruxella Vilvordia à tergo relinqueretur, ea propter huic ante omnia vim inferendam. Nihil horum Arnoldus Oienburgenſis probare, commodi parum, decoris nihil ex hoc bello expectari, quando ſatius eſſet fortiſſimorum tota Europa virorum exemplo in Saracenos arma vertere, quàm tot Chriſtianorum millia eadem patria, iiſdem majoribus, iiſdem legibus coalitos mutuis invicem concidere vulneribus, incerta bellorem eſſe eventa, atque ut ex voto cedant, quid aliud quàm clientelam depelli? & illam quidem ſummo jure debitam, ut in præſens excutiatur à poſteris ducum repetitum iri, quos donec ſteterit Lotharingia, nullam unquam requiem, nullam ab armis vacationem Bertoldico nomini conceſſuros, quarè inducias ab hoſte petendas ſibi videri: quibus durantibus de perpetua pace inter Brabantinos & Bertoldos agatur. Salubria monenti totus ferè cœtus reclamabat in Bredani ſententiam diſcedens. Itaque 8. Kalendas Julii quadripartito exercitu Arnoldus Bertoldus Vianenſis, Bredanus, Aſcanus, Vilvordiam incolarum fuga deſertam invadunt. Oppidum prædæ datum incenſumque, unaque cum Ducali palatio. Neque tum quidem conſilium de petenda Bruxella ſucceſſit, in aliud tempus ob certas cauſas dilatum. Jam nobilitatem populumque tutores

ducis contraxerant, & de ſumma rerum anxiè conſultabant, cùm Vilvordiam captam trepidè nunciatur; tunc verò deſperatio quædam Palatium inceſſit, cùm cernerent rem Brabanticam armis viriſque potentem nullo inteſtino malo labefactam fati quadam invidia & neceſſitate in interitum rapi. Poſtremum conſiliorum fuit ut legationes in Flandriam Hannoniamque auxilia petitum mitterentur. Apud Flandrum (quem falsò Balduinum ſcriptor noſter vocat) cùm Theodoricus Elſatius fuerit) cùm vetuſtum inter utramque gentem fœdus tum affinitatis neceſſitudo allegata impulêre ut Gaurium, Aldenardenſem, Nivellenſem, Diſtallaum, Rodium, Axulanum, Maſſenhoviam & Scornacenſem primos ſuorum, cumque iis 1000. equitum in Brabantiam ire pateretur. Nec multò pòſt Bruxellam venit Comes Namurcenſis, exque noſtratibus Arſchotanus, Hornanus, Gasbecanus, Hugo Augianus, Ravizius, Pernicetanus, Levedalienſis, Heverlenſis, Gravienſis, Craienhemius, Johannes Merbacenſis, Henricus Rochclarienſis, Dongelbergenſis, Campenholtanus, aliique quorum nomina non ſuppetunt, equitum peditumque inſtructiſſima aliquot millia ſecum adducentes Equitibus urbe recepta pedes per ſuburbia diſpoſitus. Ubi hæc Bertoldo intelleeta ſeniori, protinus amicos omnes clienteſque quos paulò antè dimiſerat, quo apparatu Brabantini de novo bellum contrà ſe inſtaurent edocet, monetque ſedulò ut omni mora poſtpoſita cum quantis poſſent copiis ad ſe contendant; neque enim dubitare quin hæc extrema futura ſit conflictatio æternum decus Bertoldico nomini conciliatura. Ejuſmodi nuncio ex Atrebatibus, Picardiis, Hollandia, Geldria, Weſtphalia, Hasbania fortiſſimi quique exciti. Cæterùm dum hi moliuntur, Brabantini paratis omnibus ad expeditionem neceſſariis Bruxella movent. Præcedebat Weſemalius, Craienhemius ductabat agmen poſtremum, hoc ordine Grimberganum agrum ingreſſi, ejecta omnia, quando nemo armatus occurreret, & tradit igni. Ventum Grimbergam, Bertoldus eorum adventu cognito ducentos equites atque aliquot peditum millia pro mœnibus arcis produxerat in prælium. Nobiliſſimum par equitum, hinc Weſemalius, illinc Valterus Bertoldus pugnam ordiuntur ſummo animorum odio utroque in alterum percurrente, parum aberat quin utrumque equus effunderet: confractis haſtis enſe cominus rem gerunt, donec ambarum acierum congreſſione ab invicem divellerentur, conflictus fuit longè crudeliſſimus, noſtris numero, Bertoldis propinquitate arcis potioribus. Nam ex propugnaculis ingentis magnitudinis lapides baliſtis & ſcorpionibus excuſſi multos noſtrorum necabant, tandem noſtrorum pondere fracti hoſtium ordines terga vertunt. Arx maximæ parti profugio fuit, metu dein ne cum fugientibus introirent, dimiſſis catharactis, excluſorum nullus Brabantinorum gladios evaſit, trucidati quotquot in oppido reperti, ædificiorum quidquid ſacrum, quidquid prophanum conflagravit. His peractis cum arcis validiſſimæ potiundæ parum ſpei eſſet, Mechliniam traductus exercitus, omnibus eatenus ferro igneque conſumptis caſtra locata in ſuburbio Mechliniæ, magno civibus terrori fuêre; ſed vanus erat hic metus, nam Brabantinis corpora reficientibus, ac neceſſaria ad oppugnationem expedientibus, expectata jam diu auxilia Bertoldis adveniſſe, ac jam agrum Grimbergæ vicinum caſtris complexos nuntiatur. Erant hi Vianenſis Bredanuſque tum Buranus, Arculanus, Iſelſtenius, Batavi, Capulanus, Gelder, aliique ex Atrebatibus Franciſque complures, nihil hoc comperto morandum rati Brabantini Mechlinia Grimbergam caſtra tranſtulerunt, parvoque ab hoſte intervallo conſident, hîc varia animo verſantibus Gortredus Gasbecanus, infantem Ducem caſtris inferendum ſuadet. Immane, inquit, quantum roboris & animorum militi acceſſurum erit, conſpecto pro quo pugnaturi ſint, quemque ſui impotem de potentiſſimo principe, captivum facturi ſint, ſi minùs rem gnavè geſſerint. Probata cunctis potentiſſimi viri ſententia, & extemplo Arnoldus Craienhemius Bruxellam cum deferre juſſus, inde Caduceator ad hoſtem miſſus, qui hoc denunciaret, nobilitatem Brabanticam quam ex adverſo armis fulgentem intuerentur, non ipſius oppugnandi ergò conveniſſe ad perpellendam injuriam, cujus ipſe autor eſſet, ferrum in manus ſumptum; verùm ſat ſuperque ſanguinis eſſe profuſum, ſibi videri, ſi poſitis armis nomen Bertoldicum in fidem Ducis concedat eſſe locum paci, nec metui debere, ut hoc ipſorum damno coitura ſit: ſe rempublicam cum infante Duce in poteſtatem habere, conditionem & autores & ſponſores, quorum ſana conſilia ſi aſpernentur, craſtinum ſe diem prælio deſignare, ſperare ſe Deum maximum optimum pro æquitate certantibus non defore, licèt toties victis. Nihil hæc obſtinatis in fata Bertoldis animum movebant, pacis mentione non audita pugnæ diem acceptant. Reverſo ad ſuos caduceatore Brabantici ductores militem totam eam noctem corpora reficere, ac poſtriduo diluculo ad prælium paratum eſſe jubent. Circumlatus per caſtra in cunis Dux Gotfridus, ac univerſo commonſtratus exercitui tantam vagitu ſuo militibus alacritatem infundit, ut jam omnes ſibi victoriam certiſſimam ſponderent, tæderetque quòd præſenti ardore flagrantibus in hoſtem ire non permitteretur. Poſtridiè ſub exortum Solis Weſe-

Weſemalius magiſter equitum militem producit, atque omnem equitatum in novem turmas diſtribuit, alas ad lævum cornu Comes Loſſenſis, à dextero latere Diſtanus cum Bierbacono & Wammulenſi obtinebant. Singulis dein ſinguli imperabant Arſcotanus, Hornanus, Hugo Angenſis, Gotfridus Gasbecanus, cum Henrico fratre Raviſius, Comes Namurcenſis. Conſtabant ſingulæ (ſi ſcriptori noſtro credimus) bis mille quingentis equitibus, ut numerus ſummam efficeret viginti duorum millium equitum, & quingentorum, ego ſingulis millia aliquot demere malim, ut in univerſum 2500. fuerint. Peditum verò decem millibus Johannes Hasbanus præerat. Vexilli cuſtodia Craienhemio commiſſa. Octo ab adverſa parte turmis equitum Bertoldus Senior cum Gerardo, Valtero filiis, Aſcanus Capulanus, Gelrus Boiſiacenſis Hannonius, Condiciacenſis Picardus, Maniacenſis; Atrebas, Bredanus, Viannenſis præerant, Vexillum geſtabat Paridanus Maſſenhovius, pedes Paridano Eppeginenſi & Arnoldo Badegimienſi parebat. His ita ordinatis Brabantini proceres infantem Ducem in cunis prolatum ſalici ſublimem appenderunt, priſco illo & uſitato Macedonibus Stratagemate militum animos acuendos arbitrati, & haud dubiè non ſecundiore fortuna eo die præliatum fuiſſet, niſi ad fortiter faciendum infantis miſeratione fuiſſent accenſi. Poſtquàm utrimque hinc Diſthanus, illinc Arnoldus Bertholdus ſuos brevi oratione animaſſet, tubarum clangore claſſicum ſonante cœptum progredi. Ubi verò in conſpectum venêre ſtabant immoti defixis utrique in alteros oculis, cùm Gelrus quidam alta mole armiger à dextro hoſtium cornu equo calcaribus concitato in Brabantinos invehitur, mox quaſi ſigno dato equites utrimque provolant, ubi cernere erat proceres altrinſecus ante ipſa principia duelli inſtar invicem conflictari, cùm vir virum legens huic ſoli inſiſtere, illi nullum laxamentum dare, continenter inceſſendo, donec vel alter illorum vel uterque concideret; adeoque ut paſſim cadavera mutuis fixa telis ſolo jacerent, neque infrequens erat ab interveniente aliqua militum caterva deſperatio, ſi denuò jungi contingeret multò, infeſtioribus odiis concurrere. Inſignis fuit cum Bredano Raviſii concurſus, Bredanus ingenti vi haſtam quatiens Raviſium humi ſtraverat, equo ſaucio deorſum in ſeſſorem revoluto, circumfundi, illicò Raviſiani hoſtem integrè undique propellere, ſublevando Domino omnes vires intendere. Et Bredanus ut jacêre hoſtem videt, univerſam aciem eò impellere. Pugnatum hîc pertinaciſſimè, tandem Bredani filio Henrico dum temerè ſeſe infert, humi elapſo & patre eò ad periculum accurrente remiſſius cœpit urgere Raviſius, moxque à ſuis in Henrici equum collocatus, utroque Bredano incaſsùm obluctato. Alia in parte Sigerum Bredani alterius filium atroci cæde in Namurcenſem debaccantem Conrardus Straeius interemerat, ſed non impunè tulit; nam Viannenſis proximè dimicans Bredani conſanguinei nece in rabiem actus Stratium adortus gemino ictu ejuſdem jugulum inverſit, atque hîc extemplo equo defluit exanimis. Circa Bertoldum ſeniorem & Loſſenſem non ſegniùs agi, utrique equus ferro confoſſus ſeſſorem dejecerat. Quanto ardore turba popularis periculo eximendis Dominis incubuerit, vix dici poteſt; id in profeſſo eſt, nuſquam eo die acriùs pugnatum. Tandem uterque recenti equo impoſitus, cùm ad multum diei equeſtre certamen duraſſet, tandem & pedites ſuperveniunt, ubi quaſi de novo redintegratum prælium vix interventu noctis dirimi potuit: clari nominis viri ex hoſtibus interfecti, Florentius Bertoldus, Sigerus Bredanus filius, Joannes & Henricus Humbecani, Henricus Itreius, Gerardus Oppenius. Ex noſtris Sigerus Molanus, Guilielmus Waugenſis, Gerardus Cotembergenſis, Henricus Harenſis, Tomas Wimginenſis, Simon Obex, Radulphus Radingius, Philippus Waurius. Acta hæc 18. Kal. Septembre reliquum noctis curandis corporibus ſauciiſque reddendis datum: poſtridiè cùm virium ſuarum rationem Brabantini inirent, inventum, magnam partem equitum diutino iſto prælio ſauciam exceſſiſſe, multoſque cecidiſſe, è veſtigio Balduinum Auriamum ſummo diluculo ad Flandrum nova auxilia flagitatum mittunt, ſed nulli Flandrorum in Brabantini caſtra adeundi poteſtatem facere voluit Comes: niſi primi Ducis tutores jurejurando confirmarent, effecturos ſe, ut adultus Dux clientelam profiteretur, tradit ſcriptor noſter Auriani relatione hæc edoctos Brabantinos, Henricum Diſtanum unà cum eo ad Flandrum iteratò ablegatum, & jusjurandum ex arbitrio Comitis factum, dein per Auriani abſentiam & Diſtani hoſtes quidem copias ſuas ſtatim inſtruxiſſe ad prælium, verùm Brabantinis vallo ſe continentibus levis armaturæ equites inter ſe tantùm velitaſſe. Mox totum illum diem procerum altrinſecus ſingulari certamine conſumptum: alii tradunt totis viribus dimicatum fuiſſe maximo Brabantinorum damno. Poſtridiè reverſis Diſtano Aurianoque utrimque ſe ad tertium prælium accingunt, mirari Bertoldus quanam ſpe Brabantini heſterna conflictatione peſſimè accepti jam alacres prodirent: Sed latebant eum Flandrorum technæ, qui in ipſo certamine ſuperventuri, ac terga Bertoldicorum invaſuri erant. Ternis equeſtribus aciebus hinc Diſtanus, Balduinus, Turrianus, & Pul-

larius

larius quidam Goſuinus vir ſtrenuus præerant. Illinc Bertoldus ſenior, Valterus Bertoldus, Paridanus Maſſenhovius: peditem, hinc Weſemalius, Hornanus, Bierbecanus: illinc Badegenienſis, Gerardus Bertoldus, & Arnoldus Oienburgenſis ductabant. Mox & balthco equeſtri ex Brabantinis accincti Henricus Cudicenſis, Cokelburgenſis, Merexcemius, Valterus Haldebergenſis, Guilielmus Haſbecanus, Odomarus Berlarienſis, Gerardus Dormalius, Valterus Huſſegunenſis, Arnoldus Vineginienſis, Valterus Turranus, Goſuinus Wangenſis, Radulphus Erpenſis, Gerardus Nigellanus, Gerardus Berſemontanus, Valterus Condatenſis, Petrus Joannes & Arnoldus Harenſeus fratres, & Obertus Badeginenſis, Gotfredus Lumbuſcanus. Ex Bertoldis Aladius, & Arnoldus Oienbruganus Junior, Henricus Linx, Valterus Iſenbardus, Adam Caligula. Brabantini cùm primum ſolem adverſum haberent, dici non poteſt quàm propè victi fuerint; nam Diſtani Aurianique acies nimio fulgore præpediti in incertum haſtas dirigebant, tela jaculabantur & fugam ſperabant; & Pullarius veteranus bellator hoſtem ambagibus ludificatus eò produxit ut ſolem eidem in frontem verteret, tum eòdem ſigna Diſtanus, & Aurianus inferunt: animosè nihilò ſeciùs excepêre Bertoldici ut minimo minùs æquata prælii ſorte primi noſtrorum occiperent. Sanè Diſtanus qui Flandrorum fiducia noſtros in pugnam accenderat, morâ illorum in deſperationem rerum actus in medios hoſtes ſe immiſit; ibi eum ex tranſverſo quidam adortus haſta trajecit. Tanti viri morte conſternatis Brabantinorum animis ecce tibi à vicina Sylva Maldeginienſi cum inſtructo Flandrorum globo in Grimberganorum terga irruit; ubi tum atrox in medio cædes patrata. Senior Bertoldus lætaliter ſaucius deditionem fecit; capti unà Valterus Bertaldus, Paridanus Maſſenhovius, Arnoldi Oienbrugenſes Pater & Filius, Paridanus Eppeganienſis, Guilielmus Hovius, Cæſi Gerardus Bertoldus, Scoderboucanus, Parleginienſis, Henricus Oyenburgenſis aliique permulti, ex auxiliaribus Cappulus, Iſelſtenius, Comes Virſonius, Hatrecurienſis Condiciacenſis, Monbenhovius, Caſtilionenſis Bronchortius, Arculanus, Guilielmus Deuto uterque penè truncatus. Magno ſanè Brabantinis hæc victoria ſtetit; deſideratis præter Diſtanum, Hornano, Bierbecano, Levedalienſi, Mariacenſi, Hoſdenienſi, Traſinenſi, Raviſio, Dongelburgenſi, Regnirio, Balirienſi, Guilielmo Veſpelarienſi, Campenhoutano, Valtero Huldebergenſi, Gerardo Dormalo, Radulpho Excenſi. Bertoldum ſeniorem & Oienburgenſem, poſt diès paucos dolor vulnerum confecit. Porrò Brabantini proceres Grimbergam deditam ſolo æquant, ſolemni juramento invicem confirmantes, ne ullo unquam tempore reparare liceret. Finis hujus belli incidit in Annum 1144. à quo tempore elapſis annis quatuor cùm Cæſar & Francus in bellum ſacrum nomina dediſſent, Bernardus Claræ vallis Abbas in Brabantiam tranſgreſſus impetravit, ut Bertoldo Paridano Maſſenhovio, carceris gratia fieret. Dedit itaque Valterus obſidem Gerardum fratrem cum promiſſo ſe ex Syria reverſum denuò in Brabantinorum manus rediturum. Præclara eſt hujus in Damaſci obſidione memoria; verùm cùm brevi fraude quorundam in irritum caderet belli ſacri progreſſus, & Imperator à Damaſco recederet, reverti etiam in patriam Bertoldus decreverat. Sed enim Gerardo mortem in obſidatu obiiſſe intellecto, tædio patriæ, dubium an dolore amiſſi fratris commotus retroflexit, & denique ſupremum in Syria diem clauſit. Interjecto aliquot annorum ſpacio poſt patris mortem Dux noſter filios in gratiam recepit. Ferunt Fredericum Barbaroſſam Imperatorem, ut captis precator adeſſet, Lovanium veniſſe, eoque præſente remiſſi in avita bona Valterus Mechliniam, licèt major natu, in fratris clientela poſſedit. Gerardus Junior Grimbergam beneficio Ducis obtinuit. Præpoſtera lege feudorum lata Grimberganicæ ditioni impoſitum, quæ etiam in privatas poſſeſſiones transfertur, ut nimirùm primogenio jure filius minorennis frueretur. Hæc ſunt quæ de bello Grimbergano à noſtratibus ſcripta reperi, quæ viſum fuit Mechliniæ ſubjungere.

ROMA

MAG. 2013054

Digitized by Google

Digitized by Google